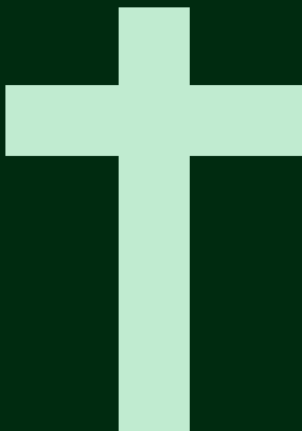

Õ'âkĩ hi yeere
uúkũri turi Tukano

New Testament in Tucano (BR:tu:Tucano)

Õ'âkã hi yeere uúkũri turi Tukano

New Testament in Tucano (BR:tuo:Tucano)

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tucano

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tucano [tuo], Brazil

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tucano

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2020-12-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023
00ebd04f-7b0d-5a72-9407-eb53ae2bd086

Contents

FRT	1
Prefacio	2
GENESIS	3
ÉXODO	86
JOSUE	126
JUECES	153
RUT	176
ESTER	182
JONÁS	190
SAN MATEO	194
SAN MARCOS	261
SAN LUCAS	302
SAN JUAN	372
HECHOS	419
ROMANOS	484
1 CORINTIOS	512
2 CORINTIOS	538
GÁLATAS	554
EFESIOS	565
FILIPENSES	575
COLOSENSES	582
1 TESALONICENSES	589
2 TESALONICENSES	595
1 TIMOTEO	598
2 TIMOTEO	606
TITO	612
FILEMÓN	616
HEBREOS	618
SANTIAGO	640
1 PEDRO	647
2 PEDRO	657
1 JUAN	662
2 JUAN	668
3 JUAN	669
JUDAS	670
APOCALIPSIS	673
OTH	703
Glosario	704

Õ'acũ Yere Ucũĩ Turi
El Nuevo Testamento y La versión parcial del
Antiguo Testamento en tucano de Colombia
 [tuo]

Primera Edición del Nuevo Testamento
 © 1988, Sociedad Bíblica Internacional

Edición revisada del Nuevo Testamento
 y versión parcial del Antiguo Testamento
 © 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Edición para la Web
 © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

www.ScriptureEarth.org

Licencia Creative Commons (Reconocimiento-NoComercial-SinObraDerivada 3.0 Unported)

Compartir — Usted es libre de copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra.

Reconocimiento — Debe reconocer los créditos de la obra.

No comercial — No puede utilizar esta obra para fines comerciales.

Sin obras derivadas — No se puede alterar, transformar o generar una obra derivada.

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Índice
los libros del Nuevo Testamento

página

PREFACIO

Õ'acã ye queti oja'que papera turiri pecasã ye me'rã peje ni'i. (Dios Habla Hoy, Reina Valera, Nueva Versión Internacional, Nacar Colunga, etc.) Te turirinucũ ni'cãrõnojõ wãmenojõrẽ, macãrĩnojõrẽ, ùrũpagunojõrẽ, dítararinojõrẽ, dianojõrẽ ojatísama.

Ejemplo: Juã wãmeyerí masũ pacore apeye pũrĩpũre Isabel ojanõ'o. Apeye pũrĩ pe'ema tja Elisabet ojasama. (Lc 1.5)

Abrahã pacure apeye pũrĩpũre Térãh ojanõ'o. Apeye pũrĩ pe'ema tja Taré ojasama. (Gn 11.27)

*****

Dasea ye me'rã nipe'tirã ni'cãrõnojõ ucũtisama. Ape curua mejẽcãcure ojasama. Ma'mapjã, bucũrãcure, bucũrã waro mejẽcãcure ucũsama. Apeye ucũse yoa ni'i. Æpẽrã ni'cã uurore nipe'tise letrari me'rã ucũsama. Æpẽrã ti uuroreta tja ðajacũrero ucũsama.

Ejemplo: Æpẽrã "ũtãpaga" nisama. Æpẽrã ti uuroreta tja "ũtãpãã" nisama. Na "g" marĩrõ ucũsama. Nipe'tise ucũse "-paga" me'rã yapãtisere, Æpẽrã "-pãã" se'saro ucũsama. Apeye "-pagũ" me'rã yapãtisere, Æpẽrã "-pau" nisama.

Ejemplo: Æpẽrã "ãrũpagũ" nisama. Æpẽrã ti uuroreta tja "ãrũpau" se'saro nisama.

A'ti papera turipũre nipe'tise letrari me'rã ojanõ'o.

Apeye ejemplos: Æpẽrã "quẽ'rã" nisama. Æpẽrã ti uuroreta "jẽrã" nisama. Æpẽrã "ojopũ" nisama. Æpẽrã "yujupũ" nisama. Æpẽrã "tocõ'rõ" nisama. Æpẽrã "tocã'rõ" nisama. Æpẽrã "a'mase" nisama. Æpẽrã "e'mase" nisama.

Peje apeye ucũse a'te weronõjõ mejẽcãcure ucũno'o. Musãnucũ ucũwũaronõjõta bu'eya.

*****

A'ti papera turipũre Éxodo, Josué, Jueces, Ester nipe'tise capitulori, versículori ojape'ono'ña marĩ'i.

Génesis

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise nī'i

Génesis Ō'acū cū ucūse ojamu'tāca pūrī nī'i. Ne waro bajua, ninu'cā'que cjasere wereri pūrī nī'i. Génesis puaro ducawati'i. Nimu'tārō Ō'acū a'ti nucūcā, u'muse bajurēnu'cā'que, tojo nicā masārē cū bajurēnu'cā'que cjasere were'e. (Capítulos 1-11)

Ō'acū Abrahārē “Mu'u macū, mu'u pō'rā, mu'u pārāmerā nituriarā dia pajiri maa sumuto cjase nucūpori weronojō pājārā nirāsama. Mu'u me'rā nipe'tirā a'ti nucūcācjārārē añurō wa'acā weeguti”, nicu niwī. Cū “Tojo wa'arosa'a” nī'caronojō wa'a, Abrahā pārāmi nituriagupu Jesucristo nimi.

Abrahā, Isaa, Jacob, José na catiri umuco na weeseti'quere were'e. Na nima uputu ucūno'rā Génesipure. (Capítulos 12-50)

Ō'acū Jacob wāmerē Israe ducayucu niwī. Jacob cū wāmerē ducayu, cū pō'rā me'rā Israe curuacjārā nu'cācārā niwā. Ti curua nidecoti'i yujupu.

A'ti pūrī Génesire Moisé ojaca niwī.

U'muse, a'ti di'tare ne waro Ō'acū cū weenu'cā'que nī'i

¹ Ne waro Ō'acū u'muse, tojo nicā di'tare bajurēcu niwī. ² Titare di'ta ne bajuticaro niwū. Tojo weero ne apeyenojō marīcaro niwū. Aco dia'cū nipe'tiropu nicaro niwū. Tojo nicā na'itī'arō nicaro niwū. Espiritu Santu aco bu'ipu wuucusiacu niwī.

³ Ō'acū tere ī'agū, a'tiro nicu niwī: “Bo'reyuse niato”, nicu niwī. Cū tojo nicāta, bo'reyua wa'acaro niwū. ⁴ Te bo'reyuse añuse nicā ī'agū, “Añu'u”, nicu niwī. To be'ro bo'reyusere ducawaacu niwī. ⁵ Tere ducawaagu, a'tiro wāmeyecu niwī. Bo'reyusere “umuco”, na'itī'asere “ñami” wāmeyecu niwī. Cū tojo nīca be'ro umuco, ñami nu'cācaro niwū. Ticuseta weecu niwī Ō'acū ne nu'cārī numurē.

⁶ Tere wēca be'ro ape numu pe'e, te acore ī'agū, Ō'acū a'tiro nicu niwī: “Acore ducawaaroua'a. Apeye u'musepu, apeye nucūcāpu tojato”, nicu niwī. ⁷ Cū nī'caronojōta acore ducawaacu niwī. Apeye u'musepu, apeye nucūcāpu tojacaro niwū. ⁸ U'muarōpu o'mecurari nirōpure “u'muse” wāmeyecu niwī. A'tere weecu niwī Ō'acū, nī'cā numu be'ro cja numurē.

⁹ Ape numurē Ō'acū “Di'ta boposājā bajuato nīgū, aco u'muse docapu nise nī'cārōputa nerēato”, nicu niwī. Cū nī'caronojōta wa'acaro niwū.

¹⁰ Te boposājā'quere ī'agū, “di'ta” wāmeyecu niwī. Aco nī'cārō me'rā nerē'quere “dia pajiri maajo” wāmeyecu niwī. Ō'acū te cū wee'quere ī'agū, “Añu'u”, nicu niwī. ¹¹ Te nipe'tise añurō bajucā ī'agū, “Di'tapure no'o nise pī'riato. No'o nipe'tise otese cape o'osenojō, tojo nicā yucupagu nipe'tise ducatisse cape o'osenojō pī'riato. Tojo weero te ducata pī'rīturiarosa'a”, nicu niwī Ō'acū. Cū tojo nī'caronojōta wa'acaro niwū.

¹² Di'tapure no'o otese cape cuosenojō pī'rī, ducaticaro niwū. Tojo nicā pacase yucupagu quē'rā pī'rī, ducaticaro niwū. A'te cū wee'quere ī'agū, “Añu'u”, nicu niwī. ¹³ A'tere weecu niwī Ō'acū pua numu be'ro cja numurē.

¹⁴ I'tia numu be'ro Ō'acū nicu niwī tja: “U'musepure sī'ose cūurōna'a. Tojo weecā, umucore, ñamirē ducawaarosa'a. Te me'rā ī'amasino'rōsa'a

umucori, ñamirĩ, cǔ'marĩ, pu'ecuri wa'asere. ¹⁵ A'te di'tare s'ioatje u'musepu nirōsa'a", nicu niwĩ Ō'acũ. Cũ ní'caronojōta tojacaro niwũ. ¹⁶ Tojo weegu Ō'acũ puarã mujĩpũa weecu niwĩ. Ni'cũ mujĩpũ pajigu umucore s'ioacjare, apĩ cã'gũacã ñamirẽ s'ioacjare weecu niwĩ. Nōcōa quẽ'rãrẽ weecu niwĩ. ¹⁷⁻¹⁸ Cũ a'ti di'tare s'ioato nigũ, narẽ u'musepu cūucu niwĩ. Bo'reyusere, na'itĩ'asere ducawaagu, tojo weecu niwĩ. Te s'iose añuse nicã ĩ'agũ, "Añu'u", nicu niwĩ. ¹⁹ A'tere weecu niwĩ Ō'acũ ĩ'tia numu be'ro cja numurẽ.

²⁰ Ba'paritise numurĩ be'rore Ō'acũ apeye bajurēnemocu niwĩ tja. A'tiro nicu niwĩ: "Diapure wa'i, no'o nirānojō nirāsama. Na pājārã masāputirāsama. Tojo nicã u'muarōpore mirĩcũa wuurã nirāsama", nicu niwĩ. ²¹ Cũ ní'caronojōta wa'acaro niwũ. Pacarã dia pajiri maapu nirã, tojo nicã wa'i, ãpērã nipe'tirã diapu nirānojōrẽ, nipe'tirã wa'icurã wuurãrẽ bajurēcu niwĩ. Tu'ajatojanu'cō, "Añu'u", ni ĩ'acu niwĩ.

²² Narẽ añurō wa'ato nigũ, a'tiro nicu niwĩ: "Pō'rãti weetjārã, nipe'tiropu u'muarōpu, tojo nicã maarĩpure tuuse'sanu'cãrã wa'aya", nicu niwĩ.

²³ A'tere weecu niwĩ Ō'acũ ba'paritise numurĩ be'ro cja numurẽ.

²⁴ Ni'cāmocuse numurĩ be'rore Ō'acũ a'tiro nicu niwĩ tja: "Di'tapure wa'icurãrẽ cūugũti. Na nucũcjarã, ecarã, buarã, nucũcãpu s'icōsijarã nirāsama", nicu niwĩ. Cũ ní'caronojōta wa'acaro niwũ. ²⁵ Tojo weegu wa'icurã nucũcjarã, ecarã, buarã, nucũcãpu s'icōsijarãrẽ da'recu niwĩ. Narẽ ĩ'agũ, "Añu'u", nicu niwĩ.

²⁶ Cũ nipe'tise wéca be'ro a'tiro nicu niwĩ: "Ni'cũ masũ marĩ weronojō niseti, bajugure da'rerã. Tu'omasĩse cuogu nigũsami. Cũ wa'i, mirĩcũa, wa'icurã ecarã, nucũcjarã, buarã, nucũcãpu s'icōsijarã, nipe'tirã a'ti nucũcãpu nirã bu'ipu dutigu nigũsami", nicu niwĩ.

²⁷ Ō'acũ masũrẽ da'regu, cũ weronojō niseti, bajugure weecu niwĩ. Ūmu, numio da'recu niwĩ majã.

²⁸ Narẽ a'tiro nicu niwĩ:

"Musãrẽ añurō wa'ato.

Pājārã pō'rãti masāputiya.

Nipe'tiropure tuuse'sanu'cãña.

Musã a'ti di'ta wiorã nirāsa'a.

Wa'ire, mirĩcuarẽ, nipe'tirã wa'icurãrẽ dutirāsa'a."

²⁹ Be'ro narẽ ninemocu niwĩ: "No'o ba'ase otese peri cuosenojōrẽ, yucudca ducatisenojōrẽ musãrẽ o'o'o. Te musã ba'ase nirōsa'a. ³⁰ Apeye quẽ'rãrẽ, nipe'tirã wa'icurã, wuurã, nucũcãpu s'icōsijarã, nipe'tirã catise cuorānojō tá, tojo nicã pũrĩ ya'sasere ba'arāsama. Narẽ tere cūu'u", nicu niwĩ Ō'acũ. Cũ ní'caronojōta wa'acaro niwũ.

³¹ Te nipe'tise cũ wee'quere weetu'ajanu'cō, "Añubutia'a", ni ĩ'acu niwĩ. Tocã'rōta weecu niwĩ Ō'acũ ni'cāmocuse numurĩ be'ro cja numurẽ.

2

¹ Ū'muse, tojo nicã a'ti di'tare Ō'acũ nipe'tise cũ wee'quere tu'ajanu'cōcu niwĩ. ² Nituori numurẽ, cũ nipe'tise wéca be'ro soocu niwĩ majã. ³ Tojo weegu Ō'acũ a'tiro nicu niwĩ: "Nituori numu yu'u weemu'tã'que numurĩ weronojō nisome. Ya numu, yu'u soodutiri numu nirōsa'a. Ti numu añurĩ numu nirōsa'a", ni cūucu niwĩ Ō'acũ.

4 ʕ'muse, di'ta nipe'tise Ǿ'acũ cũ wee'que a'tiro weeno'caro niwã.

Ǿ'acũ ʔmurẽ, tojo nicã numiorẽ bajurẽ que ni'i

Ne waro Ǿ'acũ a'ti di'ta, ʔ'musere wéégũ, ⁵ maata acoro pejacã weeticu niwĩ. Tojo weero ne no'o nisenojõ pĩ'rĩticaro niwã. Di'tare da'ragu quẽ'rã marĩcu niwĩ. ⁶ Tojo nimicã, aco di'tapu nise wijati, di'tare puocaro niwã. ⁷ Ǿ'acũ masũrẽ bajurẽgũ, di'ta me'rã da'recu niwĩ. Tojo weegu cãrẽ catise o'ogu, ẽ'quẽapu putisãacu niwĩ. Cũ tojo weecãta, catinu'cãcu niwĩ.

⁸ Cãrẽ tojo wéeca be'ro Edẽ wãmetiropu, Ǿ'acũ ni'cã wese cãrẽ da'rebosacu niwĩ. Mujĩpũ mujãtiro pe'e nicaro niwã. Topu cũ ʔmurẽ, cũ da're'cure cũucu niwĩ. ⁹ Ti wesepu peje yucupagu añuse ba'ase ðacatisepagure pĩ'rĩcã weecu niwĩ. Tepagu añusepagu bajucaro niwã. Ti wese decopure puagu nicaro niwã. Ni'cãgũ catinu'cuse o'ocju nicaro niwã. Apegu pe'e tu'omasĩsere o'ocju nicaro niwã. Tigu ðucare ba'arã, "A'tiro weese añu ni'i, a'te ña'a ni'i", ni tu'omasise o'ocju nicaro niwã.

¹⁰ Edẽpũre ni'cã maa nicaro niwã. Ti wese deco yu'rutẽriwã'cã, ba'paritise maarĩ ðucawaticaro niwã. ¹¹ Nimã'tãrĩ maa Pison wãmeticaro niwã. Ti maa nipe'tiro Havila wãmetiropure o'maburocaro niwã. Topu peje uru ¹² añuse nicaro niwã. Topure añuse yucu ʔ'mutisepagu, tojo nicã ʔtãperi wapabujuse peri ónice wãmetise peri nicaro niwã. ¹³ Ape maa pe'e Gihón wãmeticaro niwã. Ti maa nipe'tiro Cus wãmetiri di'tare yu'rutẽrĩcaro niwã. ¹⁴ Ape maa Tigris wãmeticaro niwã. Ti maa Asiria wãmetiro mujĩpũ mujãtiro pe'e o'maburocaro niwã. Ape maa Éufrates wãmeticaro niwã.

¹⁵ Ǿ'acũ masũrẽ ti wesere cũgũgũ, te otesere co'tedutigu, a'tiro ni werecu niwĩ: ¹⁶ "A'ti wese cjase nipe'tise yucuducare ba'agusa'a, ba'agu pe'e. ¹⁷ Tepagu wa'teropure ni'cãgũ ni'i. Tigu ðucare ba'aticã'ña. Tigu añuse, ña'asere masise o'ocju ni'i. Tigu ðucare ba'agu, ti numuta wẽrigũsa'a", nicu niwĩ.

¹⁸ Be'ro Ǿ'acũ nicu niwĩ: "Masũ ni'cãta nicã, añu ʔwe'e. Cãrẽ ba'pati, weetamuacjore weeguti", nicu niwĩ. ¹⁹⁻²⁰ Ǿ'acũ ne waropure wa'icurarẽ, mirĩcãarẽ di'ta me'rã da'recu niwĩ. Be'ro narẽ wãme õ'oato nĩgũ, masũ tiropu miacu niwĩ. Ǿ'acũ cũ duti'caronojõta weecu niwĩ. Nipe'tirã ecarã, mirĩcãa, wa'icurarã nucũcjãrãrẽ wãme õ'ocu niwĩ. Tojo weerã cũ õ'o'que wãme me'rã tojacãrã niwã. Æ'rã pãjãrã nimicã, ne ni'cõ cãrẽ ba'pati weetamuacjo marĩco niwõ. ²¹ Tojo weegu Ǿ'acũ cãrẽ cãriyu'rucã weecu niwĩ. Cũ cãriĩ cura, ni'cã paatipa'maca õ'arẽ miicu niwĩ. Miitoja, ti õ'a cũ mi'carore añurõ bi'acã'cu niwĩ. ²² Ti õ'a me'rã cãrẽ weetamuacjore da'recu niwĩ majã. Co numiorẽ da'retojanu'cõ, miiti, cãrẽ i'õcu niwĩ. ²³ Cũ core i'agã, pũrõ e'catise me'rã i'acu niwĩ. Tojo weegu a'tiro nicu niwĩ:

"A'tigo pũrcã, ye di'i, ya õ'a me'rã da'reno'co nimo. Co ʔmurũre miino'co niyugo, 'numio' pisuno'gõsamo", nicu niwĩ.

²⁴ Tojo weegu ʔmu cũ pacure, cũ pacore wijagusami. Cũ numo me'rã nigũsami. Na puarã ni'cã upu weronojõ nirãsama.*

²⁵ Titapure na puarã su'ti marĩrã nicũcãrã niwã. Tojo nimirã, ne bopoyase moocãrã niwã.

* 2:24 2.24 Mt 19:5; Mr 10:7-8; 1Co 6:16; Ef 5:31

3

Ɛmu, numio nimu'tã'cãrã Õ'acũrẽ yu'rũnu'cã'que ni'i

¹ Ɛmu, numio Õ'acũ cũ narẽ weebosáca wesepu nicãrã niwã. Topu na niseti, na puarã nirĩ curare, ni'cũ pĩrõ* numio tiropu etacu niwĩ. Cũ nipe'tirã wa'icurã ya'ruoro nisoome'rĩgũ nicu niwĩ. Co tiro etagu, core sërĩtiña'cu niwĩ:

—¿Nirõta Õ'acũ musãrẽ a'tepagu ðucare ba'adutitiati? nicu niwĩ.

² Cũ tojo nicã tu'ogo, cũrẽ yu'tico niwõ:

—Nipe'tise a'to nisere ba'adutiami. ³ Tojo nimigũta, ni'cãgũ tepagu wa'tero nicju ðucare ba'adutiami. “Musã tigu ðucare ba'arã, ñe'eña'rã, wërĩrãsa'a”, niami Õ'acũ, ni yu'tico niwõ pĩrõrẽ.

⁴ Co tojo nicã tu'ogu, añurõ nisoome'rĩse me'rã core nicu niwĩ:

—Wërĩsome. ⁵ Õ'acũ añurõ masĩsami. Musã te ðucare ba'arã, cũ weroñojõ nirãsa'a; ña'asere, añusere masĩrãsa'a, nicu niwĩ.

⁶ Cũ tojo nisere tu'ogo, co numio pe'e, tigu ðucare ï'amorõ weeco niwõ. Co ï'acã, tigu ðuca añuse waro bajucaro niwũ. “Añurõ u'suasenojõ ni'i” nĩgõ, ba'asĩ'riyu'ruaco niwõ. Tojo nicã, “Tu'omasĩse cuogoti”, ni wãcũgõ, tigu ðucare téé, ba'aco niwõ. Ba'atojanu'cõ, co marãpure o'oco niwõ. Cũ quẽ'rã ba'acu niwĩ. ⁷ Na tere ba'áca be'ro narẽ tu'omasĩse ejacaro niwũ. Tere ba'atjãrã, na su'ti marĩrã nisere tu'omasĩcãrã niwã. Tojo weetjãrã, higuera wãmeticju pũrĩ me'rã mii, dero, cã'mota'asĩ'rĩmicãrã niwã.

⁸ Be'ro na tojo wéeca be'ro ñamica'a mujĩpũ sãjãrĩ cura, Õ'acũ ti wesepu sijawã'cãticã tu'ocãrã niwã. Cũrẽ uirã, yucupagu wa'teropu du'ticãrã niwã. ⁹ Tojo weegu Õ'acũ pe'e umurẽ pisucu niwĩ:

—¿No'opu niti mu'u?

¹⁰ Cũ pe'e Õ'acũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Mu'u wesepu sijawã'cãticã tu'oapu. Yu'u pe'e su'ti marĩgũ niasu. Tojo weegu uigu du'tiasu, ni yu'ticu niwĩ.

¹¹ Cũ tojo nisere tuogu, Õ'acũ cũrẽ sërĩtiña'cu niwĩ:

—¿Noa mu'urẽ “Su'ti marĩgũ ni'i”, niati? ¿Mu'u yucudaca yu'u “Ba'aticã'ña” ni'cu ðucare ba'ati? Tere ba'atigu, mu'u masĩtibopã, nicu niwĩ Õ'acũ cũrẽ.

¹² Cũ tojo nicã tu'ogu, umu cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Mu'u yu'ure ba'pada're'co yu'ure tigu ðucare ecamo. Tojo weegu ba'asu, ni yu'ticu niwĩ.

¹³ Cũ tojo nicã tu'ogu, co numiorẽ sërĩtiña'cu niwĩ:

—¿Mu'u de'ro weego tojo weeati?

Co cũrẽ yu'tico niwõ:

—Pĩrõ yu'ure nisoiami. Yu'u tojo weego ba'asu, ni yu'tico niwõ.

¹⁴ Õ'acũ co tojo nicã tu'ogu, pĩrõrẽ nicu niwĩ:

—Mu'u niso'que wapa nipe'tirã ãpërã wa'icurã nemorõ ña'arõ wa'agusa'a. Ni'cãrõacã me'rãta téé no'o mu'u catiro põtëorõ di'tapu s'ĩ'cõsijagusa'a. Tojo s'ĩ'cõsijagu, di'tare ba'agusa'a. ¹⁵ Numio mu'urẽ ne ï'asĩ'rĩtigosamo. Co põ'rã, co pãrãmerã nituriarã quẽ'rã mejãrõta weerãsama. Ni'cãcã me'rã a'merĩ ï'atu'tinu'cãrãsa'a. Mu'u, co macũ ya ðu'podiare cũ'rĩgũsa'a. Cũ pe'e mu'u ðupoare u'tamutõgũsami, ni werecu niwĩ.

¹⁶ Cũrẽ tojo nitoja, numio pe'ere a'tiro nicu niwĩ:

* 3:1 3.1 Jn 8.44; Ap 12.9

—Mu'u yu'runu'cã'que bu'iri wĩ'magũrẽ ñe'egõtigo, pũrõ pi'etigosa'a. Tojo põ'rãti, pũrĩno'migõ, mu'u marãpu me'rã nĩsĩ'rĩgõsa'a. Cũ pe'e mu'u wioġu weronojõ nigũsami, nicu niwĩ.

17-18 Core tojo nitu'ajanu'cõ, co marãpu pe'ere a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'u numo co ucũsere tu'o ẽjõpeotjĩagũ, yu'u ba'adutiti'quere ba'a'que bu'iri, mu'u pũrõ pi'etise me'rã da'ra, ba'asere bocagũsa'a. Nĩ'cãcã me'rãta uputu da'ratjĩagũ, pi'etinu'cãgũsa'a. Téé wẽrĩgũpu tojo weetuogusa'a. Mu'u yu'ure yu'runu'cã'que bu'iri nipe'tiro di'tapure ña'ase pi'rĩrõsa'a. Pota, tá, apeye peje ña'ase pi'rĩnemorõsa'a. Tojo nicã nucũ cjase otetisenojõrẽ ba'arãsa'a. ¹⁹ Ba'asere a'magũ, mu'u pũrõ asituuase me'rã da'ragusa'a. Téé wẽrĩgũpu soogusa'a. Mu'u di'ta me'rã weeno'cu ni'i. Tojo weegu mu'u wẽrĩgũ, di'tata apaturi doġogusa'a, ni werecu niwĩ Õ'acũ cãrẽ.

²⁰ Adã cũ numorẽ Eva wãme õ'ocu niwĩ. “Co nipe'tirã paco nigõsamo,” nĩgũ, tojo wãme õ'ocu niwĩ.

²¹ Be'ro Õ'acũ narẽ na su'ti sãñatjere weebosacu niwĩ. Wa'icũrã caseri me'rã weecu niwĩ. ²² Tojo wee, Õ'acũ a'tiro nicu niwĩ: “Ã'rĩ yu'u dutisere yu'runu'cãtjĩagũ, marĩ weronojõ añuse, ña'asere tu'omasĩgũ wa'amĩ. Cũ apeġu catinu'cũsere o'ocju dũcare ba'acã, ña'a nibosa'a. Cũ tere ba'agu pũrĩcã, catinu'cũcã'bosami”, nicu niwĩ.

²³ Tojo weegu cãrẽ apesepũ wĩorẽcu niwĩ. Cũ, cãrẽ cũumi'carore nidutiticu niwĩ majã. Ne wapo añurõpu Edẽpu nimi'cure cõ'awĩrõcã'cu niwĩ. Cũ di'ta me'rã da'reno'cure ba'asere a'magũ, di'tareta da'raduticu niwĩ.

²⁴ Õ'acũ Adã, Evare cõ'awĩrõca be'ro na catinu'cũsere o'ocju dũcare ba'abosama nĩgũ, u'musecãrã Õ'acũrẽ wereco'terãrẽ Edẽ mujĩpũ mujãtiro pe'ere co'tedutigũ cũucu niwĩ. Tojo nicã cũ di'pji pajiri pji pecame'e weronojõ ẽjũ, sutuanu'cũrĩ pjĩrẽ cũucu niwĩ. Ne ni'cũ catinu'cũse cuocju tiropũ ejaticã'to nĩgũ, tojo weecu niwĩ.

4

Caĩ, tojo nicã cũ acabiji Abel ye cjase ni'i

¹ Be'ro Adã, Eva añurĩ wese Edẽpu nĩ'cãrã na wijãca be'ro aperopu wa'acãrã niwã. Topũ Adã cũ numo me'rã nicu niwĩ. Tojo weego nijĩpaco tojaco niwõ. Be'ro ni'cũ wĩ'magũ wũaco niwõ. Cãrẽ Caĩ wãme õ'ocãrã niwã. Cũ bajuacã ï'agõ, Eva, “Õ'acũ weetamuse me'rã yu'u wĩ'magũrẽ wũapu”, nico niwõ. ² Be'ro apaturi Eva apĩ wĩ'magũ wũaco niwõ. Cũ wãmeticu niwĩ Abel. Cũ Abel, Caĩ acabiji nicu niwĩ. Na puarã bucua weetjãrã, nanucũ da'rase cuocãrã niwã. Abel oveja co'tegu nicu niwĩ. Cũ ma'mi Caĩ pe'e otesere oteri masũ nicu niwĩ.

³ Yoáca be'ro Caĩ ni'cã numu cũ da'rase cjasere Õ'acũrẽ o'ogu wa'acu niwĩ. ⁴ Cũ acabiji Abel quẽ'rã cũ da'rasere miacu niwĩ. Cũ yarã oveja ne põ'rãti'cãrã añurãrẽ miacu niwĩ. Õ'acũ Aberẽ, cũ mia'quere añurõ e'catise me'rã ï'acu niwĩ. ⁵ Cũ ma'mi Caĩ pe'ere, cũ mia'quere Õ'acũ tu'saticu niwĩ. Tojo weegu Caĩ ua wa'acu niwĩ. ⁶ Cũ tojo uacã ï'agũ, Õ'acũ Caĩrẽ a'tiro nicu niwĩ: “¿De'ro weegu mu'u uati? ⁷ Mu'u añurõ weecã, e'catise me'rã mu'ũrẽ ï'agũsa'a. Añurõ weetigu pũrĩcã, ña'arõ nisetinu'cũgũsa'a. Tojo

weegu mu'u ña'arõ weesĩ'rĩsere tojo tu'oña'a, wãcütutuaya", ni werecu niwĩ Õ'acũ Caĩrẽ.

⁸ Be'ro ni'cã nũmu Caĩ cũ acabiji Abere, "Te'a cãpũpu sijařã", nicu niwĩ. To cãpũpu na puarã nĩrã, Caĩ pe'e cũ acabijire wẽjẽcã'cu niwĩ. ⁹ Õ'acũ cũ tojo weecã ĩ'agũ, Caĩrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—¿Mu'u acabiji Abel no'opu niti? nicu niwĩ.

Caĩ cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Masĩtisa'a. Cũrẽ co'tegu mejẽta ni'i, ni yu'ticu niwĩ.

¹⁰ Cũ tojo yu'ticã tu'ogu, Õ'acũ cũrẽ nicu niwĩ:

—¿De'ro weegu mu'u acabijire wẽjẽati? Mu'u acabiji ye dí di'tapu yu'ure pisu caricũcũnarõ weronojõ ni'i. ¹¹ Tojo weegu mu'u acabijire wẽjẽ'que bu'iri mu'urẽ ña'arõ wa'arosa'a. Pi'eti, bajaque'atinu'cũgũsa'a. Cũrẽ wẽjẽcã, cũ ye dí di'tapu si'bisãjã wa'apu. Tojo weegu ni'cãrõacãrẽ a'ti di'tare cõ'awĩrõno'gũsa'a. ¹² Mu'u otecã, ne ðuca marĩrõsa'a. Sooro marĩrõ nipe'tiropu sijabajaque'atigu nigũsa'a, nicu niwĩ Õ'acũ Caĩrẽ.

¹³ Caĩ cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Mu'u yu'ure to cã'rõjo bu'iri da'recã, ne põtẽosome. ¹⁴ Ni'cãcã yu'ure a'ti di'ta nĩmi'cũre cõ'abutia'a. Tojo weegu mu'u ĩ'orõpũre nisome. Sooro marĩrõ nipe'tiropũre sijabajaque'atigusa'a. Tojo weecãma, no'o yu'ure bocaejaгу wẽjẽgũsami, ni yu'ticu niwĩ Caĩ Õ'acũrẽ.

¹⁵ Cũ tojo nicã tu'ogu, Õ'acũ yu'ticu niwĩ:

—No'o mu'urẽ bocaeja wẽjẽgũnojõ sietetiri mu'urẽ bu'iri da'rero nemorõ da'reno'gũsami, nicu niwĩ. Tojo weegu Õ'acũ Caĩrẽ wẽjẽticã'to nĩgũ, cũ urũpũre apeyenojõ ojaõ'ocu niwĩ. Cũrẽ ĩ'amasĩ, wẽjẽticã'to nĩgũ, tojo weecu niwĩ. ¹⁶ Tojo weegu, Caĩ Õ'acũ ĩ'orõpu nĩmi'cu wija wa'acu niwĩ. Nod* wãmetiropu, Edẽ mujĩpũ mujãtiro pe'e nĩrõpu niseticu niwĩ majã.

Caĩ pãrãmerã nituriarã nise ni'i

¹⁷ Caĩ yoãca be'ro nũmotia wa'acu niwĩ. Cũ nũmo me'rã nicu niwĩ. Tojo weego co nijĩpaco tojaco niwõ. Be'ro ni'cũ wĩ'magũ wũaco niwõ. Cũ wãmeticu niwĩ Enoc. Titare Caĩ ni'cã macã da'recu niwĩ. Ti macãrẽ Enoc wãmeyecu niwĩ. Cũ macũ nĩmu'tãgũ ye wãme weronojõ õ'ocu niwĩ.

¹⁸ Enoc, Irad pacu nicu niwĩ. Irata Mehujael pacu nicu niwĩ. Mehujaeta Metusael pacu nicu niwĩ. Metusael Lamec pacu nicu niwĩ. ¹⁹ Cũ, Lamec puarã numia nũmoticu niwĩ. Ni'cõ Ada wãmetico niwõ, apego Zila.

²⁰ Ada ni'cũ põ'rãtico niwõ. Cũ Jabal wãmeticu niwĩ. Cũ pãrãmerã nituriarã wecuã cuorã nicãrã niwã. Na sijari masã nitĩjarã, su'ti caseri me'rã wee'que wi'serire cuocũcãrã niwã. ²¹ Jabal acabiji Jubal wãmeticu niwĩ. Cũ Jubal pãrãmerã nituriarã wẽopawu putirã, buapũtẽri masã nicũcãrã niwã. ²² Apego Lamec nũmo Zila wãmetigo ni'cũ põ'rãtico niwõ. Tubal-caĩ wãmetigu cõme, tojo nicã bronze wãmetise me'rã apeyenojõ da'recũcu niwĩ. Cũ ni'cõ acabijoticu niwĩ. Co Naama wãmetico niwõ.

²³ Ni'cã nũmu Lamec cũ nũmosãnumiarẽ, Ada, Zilare a'tiro nicu niwĩ: "Yu'u ucũsere añurõ tu'oya.

Yu'ure cãmida'rese wapa ni'cũ umũrẽ wẽjẽcã'pu.

Ni'cũ ma'murẽ yu'ure paase wapa mejãrõta weepu.

* 4:16 4.16 Nod "sijabajaque'atise" nĩsĩ'rĩrõ wee'e.

24 ‘Caĩrē wējēgũnojo sietetiri cūrē a'meno'gũsami', nicu niwĩ Õ'acũ. Yu'u pe'ema setenta y sietetiri a'meno'rõsa'a", nicu niwĩ.

Set, tojo nicã cũ macũ Enós ye cjase ni'i

25 Adã apaturi cũ numo me'rã nicu niwĩ tja. Tojo weego co ni'cũ wĩ'magũ wũaco niwõ. Cũ bajuacã ì'agõ, cūrē Set wãme õ'oco niwõ. “Õ'acũ yu'ure o'omi” nígõ, tojo weeco niwõ. “Õ'acũ ã'rĩ, Caĩ wējē'cu Abere ducayugure yu'ure o'omi”, nico niwõ.

26 Be'ro cũ Set quē'rã bucua, numoticu niwĩ. Cũ numo ni'cũ põ'rãtico niwõ. Cūrē Enós wãme õ'ocu niwĩ. Cũ bajuáca be'ro masã Õ'acūrē “Ësã wiogu ni'i” ni ějõpeo, sērĩnũ'cãcãrã niwã.

5

Adã põ'rã nituriarã ye cjase ni'i

1 A'te Adã põ'rã nituriarã ye queti oja'que ni'i.

Ne waro Õ'acũ masūrē wéégũ, cũ weronojo bajuguta weecu niwĩ. 2 Ëmu, numio weecu niwĩ. Narē bajurēgũ, “Ã'rã masã nima; narē añurõ wa'ato” ni, cũucu niwĩ.*

3 Adã ciento treinta cũ'marĩ cuogu, ni'cũ cũ weronojo bajugu macũtica niwĩ. Cũ wĩ'magũrē Set wãme õ'ocu niwĩ. 4 Set bajuáca be'rore Adã ochocientos cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Tojo weegu pãjãrã umua, numia põ'rãtinemocu niwĩ. 5 Nipe'tise cũ'marĩ catigu, novecientos treinta cũ'marĩ caticu niwĩ. Ticuse cũ'marĩ cuogu, Adã wēřicu niwĩ.

6 Adã macũ Set ni'cũ macũtica niwĩ. Cũ wĩ'magũrē Enós wãme õ'ocu niwĩ. Cũ macũ Enós bajuácatore ciento cinco cũ'marĩ cuocu niwĩ. 7 Cũ bajuáca be'rore Set ochocientos siete cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Cũ umua, numia põ'rãtinemocu niwĩ. 8 Set novecientos doce cũ'marĩ cuogu, wēřicu niwĩ.

9 Cũ macũ Enós, Cainán wãmetigure macũtica niwĩ. Cainán bajuácatore Enós noventa cũ'marĩ cuocu niwĩ. 10 Be'ro Enós ochocientos quince cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Te cũ'marĩrē umua, numia põ'rãtinemocu niwĩ. 11 Enós novecientos cinco cũ'marĩ cuogu, wēřicu niwĩ.

12 Enós macũ Cainán Mahalaleel wãmetigure macũtica niwĩ. Mahalaleel bajuácatore Cainán setenta cũ'marĩ cuocu niwĩ. 13 Cainán ochocientos cuarenta cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Ticuse cũ'marĩ cuogu, umua, numia põ'rãtinemocu niwĩ. 14 Cainán novecientos diez cũ'marĩ cuogu, wēřicu niwĩ.

15 Cainán macũ Mahalaleel Jared wãmetigure macũtica niwĩ. Jared bajuácatore Mahalaleel sesenta y cinco cũ'marĩ cuocu niwĩ. 16 Be'ro te cũ'marĩ be'rore ochocientos treinta cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Pãjãrã umua, numia põ'rãtinemocu niwĩ. 17 Mahalaleel ochocientos noventa y cinco cũ'marĩ cuogu, wēřicu niwĩ.

18 Jared quē'rã Enoc wãmetigure macũtica niwĩ. Enoc bajuácatore Jared ciento sesenta y dos cũ'marĩ cuocu niwĩ. 19 Be'ro pãjãrã umua, numia põ'rãtinemocu niwĩ. Ochocientos cũ'marĩ catinemocu niwĩ. 20 Jared novecientos sesenta y dos cũ'marĩ cuogu, wēřicu niwĩ.

* 5:2 5.2 Mt 19:4; Mr 10.6

²¹ Be'ro Jared macũ Enoc, Matusalén wãmetigure macũticu niwĩ. Cũ macũ Matusalén bajuácatere sesenta y cinco cũ'marĩ cuocu niwĩ.

²² Enoc Õ'acũ me'rã añurõ niseti, cũ uaro weecu niwĩ. Cũ macũ Matusalén bajuáca be'rore Enoc trescientos cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Ápêrã umua, numia põ'rãtinemocu niwĩ. ²³ Enoc trescientos sesenta y cinco cũ'marĩ caticu niwĩ. ²⁴ Cũ Õ'acũ dutise weegú nitjãgũ, wẽriticu niwĩ. Ni'cã numu bajudutia wa'acu niwĩ. Õ'acũ cũrẽ mia wa'acu niwĩ.

²⁵ Enoc macũ Matusalén Lamec wãmetigure macũticu niwĩ. Lamec bajuácatere Matusalén ciento ochenta y siete cũ'marĩ cuocu niwĩ.

²⁶ Be'ro setecientos ochenta y siete cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Te cũ'marĩrẽ umua, numia põ'rãtinemocu niwĩ. ²⁷ Matusalén cũ novecientos sesenta y nueve cũ'marĩ cuogu, wẽricu niwĩ.

²⁸ Be'ro Matusalén macũ Lamec ciento ochenta y dos cũ'marĩ cuogu, macũticu niwĩ. ²⁹ Cũ macũrẽ Noé* wãme ò'ogũ, a'tiro nicu niwĩ: "Õ'acũ, 'Di'tapure peje ña'ase, tá, pota pĩ'rĩrõsa'a', nicu niwĩ. Tojo weerã marĩ ba'asere a'marã, pũrõ pi'etise me'rã di'tare da'ra'a. Á'rĩ yu'u macũ me'rã marĩ soose bocarãsa'a", nicu niwĩ Lamec. ³⁰⁻³¹ Noé bajuáca be'rore Lamec quinientos noventa y cinco cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Te cũ'marĩrẽ ápêrã umua, numia põ'rãtinemocu niwĩ. Lamec setecientos setenta y siete cũ'marĩ cuogu, wẽricu niwĩ.

³² Be'ro cũ macũ Noé quinientos cũ'marĩ cuóca be'ro, cũ põ'rã Sẽ, Cã, Jafet bajuacãrã niwã.

6

Masã a'ti umucocjãrã na ña'arõ weeseti'que ni'i

¹ Titare masã a'ti di'tapure pãjãrã waro masãputicãrã niwã. Na põ'rã numia añubutiãrã numia nicãrã niwã. ² Õ'acũ yarã nimi'cãrã na numiarẽ ï'arã, "Añubutiãrã numia nima", ni ï'acãrã niwã. Tojo weerã nanucũ no'o na uagore, na tu'sagore numoticũcãrã niwã. ³ Õ'acũ pe'e a'tiro nicu niwĩ: "Yu'u masãrẽ a'ti nucũcãpu catinu'cũcã weesome. Na boacjãrã dia'cũ nima. Ciento veinte cũ'marĩta catirãsama", nicu niwĩ Õ'acũ.

⁴ Titare Õ'acũ yarã nimi'cãrã, na masã põ'rã numia me'rã numoticã, na põ'rã pacarã waro, tutuarã nicãrã niwã. Be'ropu quẽ'rãrẽ na pãrãmerã nituriãrã pacarã nicãrã niwã. Duporocjãrã narẽ ucũrã, "Nipe'tirã ápêrã masã yu'ruoro tutuarã, tu'omasĩrã nima", nicãrã niwã.

⁵⁻⁷ Titare masã ña'abutiãrã weeseticãrã niwã. Ña'arõ weese dia'cũrẽ wãcũcãrã niwã. Õ'acũ na tojo weeseticã ï'agũ, narẽ ne tu'saticu niwĩ. "Yu'u masãrẽ weeticã, añubopã", ni wãcũcu niwĩ. Tojo ni, pũrõ bujawetise me'rã a'tiro nicu niwĩ: "Masã yu'u weemi'cãrãrẽ cõ'ape'ocũti. Tojo nicã wa'icurã, nucũcãpu nirã, wãurã, nipe'tirãrẽ cõ'ape'ocũti. Yu'u pũrõ bujaweti'i. Yu'u narẽ weeticã, añubopã", nicu niwĩ.

⁸ Tojo nimigũ, Noé cũ añurõ weesetisere ï'agũ, cũ me'rã pũrõ e'caticu niwĩ.

Õ'acũ Noerẽ yucusu pajipju cũ weeduti'que ni'i

⁹ A'te Noé ye queti ni'i.

* 5:29 5.29 Hebreo ye me'rã "Noé" nĩrõ, "soose" nisĩ'rĩrõ weronõjõ bususa'a.

Noé añugũ nicu niwĩ. Õ'acũ cã duti'caronojõta weeseticu niwĩ. Masã nipe'tirã wa'teropure cã dia'cũ Õ'acũ uaronojõ niseticu niwĩ. ¹⁰ Noé i'tiarã põ'rãticu niwĩ. Sê, Cã, Jafet wãmeticãrã niwã.

¹¹ Æpërã masã pe'e Õ'acũ i'acã pe'ema, ña'ase dia'cũ weecãrã niwã. A'mewêjêse yu'rua wa'acaro niwũ. ¹² Masã nipe'tirã ña'arõ weesetirã dia'cũ nicãrã niwã. Na tojo weesetisere i'agũ, ¹³ Õ'acũ Noerê a'tiro nicu niwĩ: “Yu'u nipe'tirã masãrê cõ'ape'ocũti. Na basu ña'arõ weecã, a'ti umucopure a'mewêjêse yu'rumajã wa'a'a. Tojo weegu masã, di'tare miopocũti. ¹⁴ Tojo weegu mu'u a'tiro weeya. Yucusu pajipju weeya. Yucugu añucju cjasere mii, a'medo'oya. Tiwu po'peapure peje tucũrĩ weeya. Aco sãjãrĩ nigũ, bu'ire, po'peapu què'rãrê ope me'rã añurõ bi'aya. ¹⁵ A'tocã'rõ pajipju weeya. Ciento treinta y cinco metro yoapju nirõsa'a. E'saro pe'e veintidos metro, ape metro deco nirõsa'a. E'muarõ pe'ema trece metro, ape metro deco u'muapju nirõsa'a. ¹⁶ I'tia casatipju weeya. Tiwu dposãrĩpure añurõ mo'aña. To mo'a'caro docare bo'reyuse sãjãtjore du'aya. Ni'cã metro deco du'abaque'aya. Tojo nicã ni'cã sope sãjãtji sopere weeya. ¹⁷ Yu'u a'ti di'tare miogũtigu wee'e. Nipe'tirã a'ti di'tacjãrã catise cuorãnojo mirĩ, wèrĩpe'tia wa'arãsama. ¹⁸ Yu'u mu'u me'rã pũricãrê añurõ wee, apoguti. Mu'u, mu'u numo, mu'u põ'rã umua, na numosãnumia me'rã tiwupure sãjãárãsa'a. ¹⁹ Tojo nicã, mu'u tiwupure a'ticurã wa'icurãrê miisãagũsa'a. Nipe'tirã wa'icurã a'ti di'tapu nirãnucũ ni'cũ umu, ni'cõ numio miisãagũsa'a. Na, musã me'rã nirãsama. Tojo weerã mu'u me'rã wa'icurã yu'ruwetirãsama. ²⁰ Mu'u me'rã puarêrã sãjãárãsama. Wa'icurãnucũ, wuarã, buarã, di'tapu si'cõsijarã què'rã sãjãárãsama. Mu'u weronojõta na què'rã yu'ruwetirãsama. ²¹ Tojo nicã mu'u tiwupu nigũ ba'atjere miaña. Na wa'icurã ba'atje què'rãrê miaña”, nicu niwĩ Õ'acũ.

²² Noé nipe'tisere Õ'acũ weeduti'caronojõta weecu niwĩ.

7

A'ti di'tare Õ'acũ mio'que ni'i

¹⁻² Be'ro Noerê Õ'acũ a'tiro nicu niwĩ: “Nipe'tirã a'tocaterocjãrã masã ña'arã nima. Mu'u ni'cũta yu'u dutisere queoro weegũ ni'i. Tojo weegu mu'u acawererã me'rã yucusupu sãjãña. Wa'icurã yu'ure ãjũamorõpeojãrê siete umua, siete numia tiwupure miisãaña. Æpërã wa'icurã ba'atirãnojo pe'ema nanucũ umu, numio miisãaña. ³ Miricũa què'rãrê na ye cururinucũ siete umua, siete numia miisãaña. Mu'u tojo weecã, a'ti nucũcãpure bajudutisome. ⁴ Siete numurĩ be'ro acoro pejana'cãcã weeguti. Cuarenta umucori, cuarenta ñamirĩ* pejarosa'a. Nipe'tirã catirã yu'u weemi'cãrãrê miocõ'ape'ocũti”, nicu niwĩ.

⁵ Noé nipe'tisere Õ'acũ cã weeduti'caronojõta weecu niwĩ.

⁶ Titare di'ta miricaterore Noé seisciento cãmari cocuc niwĩ. ⁷ Dia mirisere yu'ruwetirãti nirà, Noé, cã numo, cã põ'rã umua, na numosãnumia me'rã tiwu yucusujopure sãjãacãrã niwã. ⁸ Na wa'icurã nipe'tirã Õ'acũrê ãjũamorõpeojã, ba'atirãnojo, wuarã, buarã, di'tapu

* 7:4 7:4 “Cuarenta umucori, cuarenta ñamirĩ” hebreo ye me'rã cuarenta numurĩ nirõ wee'e.

sí'cōsijarā ⁹ Noé me'rā sājāacārā niwā. Ō'acū cū duti'caronojōta wa'icurā curarinucū umu, numio sājāacārā niwā.

¹⁰ Ō'acū cū ní'caronojōta siete numurī be'ro acoro pejanu'cācaro niwā. ¹¹ Titare Noé seiscientos cū'marī cuori curare ma'ma cū'ma nu'cārī mujīpū be'ro cja mujīpū diecisiete numurī ejari cura pejanu'cācaro niwā. Dia pajiri maa po'peapu aco wijase peri pārīpe'tia wa'acaro niwā. Aco u'muarōpu nise quē'rā pajibutiaro pejacaro niwā. ¹² Cuarenta umucori, cuarenta ñamirī a'ti di'tapure pejacaro niwā. ¹³ Aco pejanu'cārī numurē Noé tiwujopure cū nūmo, cū pō'rā Sē, Cā, Jafet, na numosānumia sājāacārā niwā. ¹⁴ Na me'rā nipe'tirā wa'icurā, ecarā, buarā, di'tapu sí'cōsijarā, mirīcūa, nipe'tirā wuarā, te curarinucū sājāacārā niwā. ¹⁵ Na wa'icurā puarērā Noé me'rā tiwupure sājāacārā niwā. ¹⁶ Ō'acū Noerē duti'caronojōta na wa'icurā curarinucū umu, numio sājāacārā niwā. Be'ro na nipe'tirā sājāca be'ro Ō'acū sopere bi'acā'cu niwī.

¹⁷ Cuarenta numurī acoro pejacaro niwā. Siape'e me'rā di'ta mirīa wa'acaro niwā. Tojo weero tiwu yucusu wā'cāpa'a wa'acaro niwā. ¹⁸ Aco a'ti di'tapure mirīyu'rua wa'acaro niwā. Tiwu acopu pa'sacusiaco niwā. ¹⁹ Te aco nipe'tise ūrūpagu u'muasepagure yu'rumujā wa'a'caro niwā. ²⁰ Te aco ūrūpagure siete metros yu'rumujānemocarō niwā. ²¹ Tojo wa'acā, masā a'ti umucopu nimi'cārā mirīpe'tia wa'acārā niwā. Mirīcūa, wa'icurā, ecarā, buarā, di'tapu sí'cōsijarā mirīpe'tia wa'acārā niwā. ²² Nipe'tirā di'tapu nirā, catise cuomi'cārā wērīpe'tia wa'acārā niwā. ²³ Noé, tojo nicā cū me'rā tiwupu sājāa'cārā dia'cū yu'rucārā niwā. Āpērā tiwupu sājāati'cārāpu masā, wa'icurā, ecarā, mirīcūa, buarā, di'tapu sí'cōsijarā mirī, wērīpe'tia wa'acārā niwā.

²⁴ Te aco ciento cincuenta numurī di'tapure wetiro marīrō nicaro niwā.

8

A'ti di'ta mirīdu'u'que ni'i

¹ Na tiwupu nirī cura, Ō'acū Noerē, wa'icurā, cū me'rā nirārē wācūcu niwī. Tojo weegu te acore wetidijato nīgū, wī'rō wēecā weecu niwī. Cū tojo weese me'rā dia wetidijanu'cācaro niwā. ² Aco, dia pajiri maa po'peapu wijase peri bi'a wa'acaro niwā. Tojo nicā, u'muarōpu peja'que quē'rā pejadu'ucaro niwā. ³ Tojo weero dia pajiri maa wetidijaro weecaro niwā majā. Ciento cincuenta numurī aco pejanu'cāca be'ro dia wetidijacaro niwā. ⁴ Ti cū'marēta seis mujīpūrī be'ro cja mujīpū diecisiete nirī numu tiwu yucusujo ūrūpagu Ararat wāmetisepagu bu'īpu wetiweepejacaro niwā. ⁵ Dia wetidijanu'cūcaro niwā. Nueve mujīpūrī be'ro cja mujīpū nīmū'tārī numu nicā, ūrūpagu yapari bajuanu'cācaro niwā.

⁶ Cuarenta numurī be'rore Noé sope cū wēeca sopere pāocu niwī. ⁷ Pāotojanu'cō, ni'cū yuca weronojō bajugu ñigū, cuervo wāmetigure ti sopepu du'uwīrōcu niwī. Cū nipe'tiropu wūucusiacu niwī. Téé di'ta bajucāpu wūucusiatuocu niwī. ⁸ Be'ro, di'ta bajutojati nīgū, bujare du'uo'ócu niwī. ⁹ Buja pe'e ne cū ejapejacure bocatice niwī. Dia ne wetidijape'titico niwū yujupu. Tojo weegu buja Noé tiropu dajacā'cu niwī. Noé cū omocārē síowīrō, bujare ñe'e, tiwuputa apaturi miisōrōcā'cu niwī.

¹⁰ Cũ siete numurĩ yucuecu niwĩ. Be'ro apaturi bujare du'uo'ócu niwĩ tja. ¹¹ Na'ique'ari cura buja cũ é'quēapu ni'cã pũrĩ olivo wãmeticju pũrĩ cuo'cu, Noé tiropu dajacu niwĩ. Tojo weegu Noé “Dia wetidijarota weesa'a”, ni masĩcu niwĩ. ¹² Tojo nimigã, siete numurĩ yucuenemocu niwĩ. Apaturi bujare o'ócu niwĩ tja. Ti numu wa'a'cupata buja ne dajaticu niwĩ majã.

¹³ Titare Noé seiscientos uno cũ'marĩ cuogu nicã, dia añurõ wetipe'ticaro niwũ majã. Ma'ma cũ'ma nimu'tãrĩ numu nicã Noé tiwu yucusujo mo'a'carore pãacu niwĩ. Tore pãa, di'tare i'acu niwĩ. Di'ta boporo weecaro niwũ. ¹⁴ Ape mujĩpũ veintisiete nirĩ numu nicã, di'ta añurõ bopoa tojacaro niwũ. ¹⁵ Tojo weegu Ô'acũ Noeré a'tiro nicu niwĩ: ¹⁶ “Mu'u, mu'u numo, mu'u põ'rã, na numosãnumia me'rã wijaaya. ¹⁷ Mu'u me'rã ni'cãrã wa'icurã, miricũa, ecarã, buarã, di'tapu sĩ'cõsijarã, nipe'tirãrẽ wiorẽpe'ocã'ña. Mu'u tojo weecã, na a'ti di'ta nipe'tiropu wa'arãsama. Na pãjarã põ'rãti, a'ti di'tare tuuse'sanu'cãrãsama”, nicu niwĩ.

¹⁸ Cũ tojo nicã tu'ogu, Noé Ô'acũ duti'caronojõta weecu niwĩ. Noé, cũ numo, cũ põ'rã, na numosãnumia tiwu yucusupu ni'cãrã wijaacãrã niwã majã. ¹⁹ Nipe'tirã wa'icurã, buarã, di'tapu sĩ'cõsijarã, miricũa, tiwupu ni'cãrã wijaape'tia wa'acãrã niwã. Te curarinucũ morerõ marirõ wijaacãrã niwã.

²⁰ Be'ro Noé Ô'acãrẽ wa'icurãrẽ ãjũamorõpeoguti nígũ, ni'cã mesã ãtã me'rã seeneocũucu niwĩ. Tore apope'otoja, Ô'acãrẽ ëjõpeogu wa'icurã, miricũa añurãnojõrẽ wẽjẽ ãjũamorõpeocu niwĩ. ²¹ Ô'acũ Noé tojo weecã i'agũ, cũ wa'icurãrẽ ãjũamorõpeocã u'mutisere wĩjĩgã, e'caticu niwĩ. Tojo weegu a'tiro wãcũcu niwĩ: “Ne apaturi di'tare ña'arõ weesome. Masã na ña'arõ weese bu'iri tojo weewu. Masã maata wĩ'marã nirãputa ña'arõ weesere masĩtojasama. Nipe'tirã catise cuorãrẽ ne apaturi yu'u narẽ mio'caro weronojõ weenemosome majã”, nicu niwĩ Ô'acũ.

²² Apeye a'tiro nicu niwĩ: “A'ti umãco nirĩ curare masã ote, te ducare mii, ba'anu'cũrãsama. A'ti nucũcãpure asise, yusuase ninu'cũcã'rõsa'a. Cũ'ma, pu'ecu quẽ'rã ninu'cũcã'rõsa'a. Ëmucori, ñamirĩ quẽ'rã ne pe'tisome.

Tojo ninu'cũcã'rosa'a téé a'ti umãco pe'ticãpu”, nicu niwĩ Ô'acũ.

9

Ô'acũ Noé me'rã “A'tiro weeguti” ni apo'que ni'i

¹ Ô'acũ Noeré, cũ põ'rãrẽ “Añurõ wa'ato” nígũ, a'tiro nicu niwĩ: “Pãjarã põ'rãti masãputiya. Nipe'tiropure tuuse'sanu'cãña. ² Ni'cãrõacã me'rã nipe'tirã wa'icurã a'ti nucũcãcjãrã musãrẽ uirãsama. Ë'muarõpu wuarã, di'tapu sĩ'cõsijarã, buarã, dia pajiri maapu nirã nipe'tirã uirãsama. Musã na wiorã nirãsa'a. ³ Toduporo musã otese, yucuduca no'o nisenojõrẽ ba'aduti'caronojõta na quẽ'rãrẽ musã ba'arãsa'a. ⁴ Wa'icũ di'i ba'arã, dí me'rã ba'aticã'ña. A'tiro ni'i. Te dípureta catise ni'i. ⁵ Tojo weegu no'o ni'cũ masãrẽ wẽjẽgũnojõrẽ bu'iri da'redutiguti. No'o wa'icũ quẽ'rã, masãrẽ wẽjẽgũnojõrẽ wẽjẽdutiguti.

⁶ “A'tiro ni'i.

Masã yu'u weronojõ bajurã weeno'cãrã nima.

Tojo weegu masãrẽ wẽjẽgũnojõ cũ quẽ'rã wẽjẽno'gũsami.

7 Musā pe'e pājārā pō'rātiya.

A'ti nucūcā nipe'tiropure tuuse'saya", nicu niwī Ō'acū.

8 Apeyere Ō'acū Noerē, cū pō'rārē ninemocu niwī: 9 "Ni'cārōacā musā me'rā a'tiro apoguti. Musā pārāmerā nituriarā quē'rārē tojota weeguti.

10 Tojo nicā nipe'tirā wa'icurā musā me'rā nirārē apoguti. Na musā me'rā yucusupu n'cārā mirīcūa, wa'icurā, ecarā, nucūcārā nipe'tirā me'rā apoguti. 11 Yu'u musā me'rā apo'que ne ducayosome. A'tiro ni'i. Masārē, wa'icurārē ne apaturi aco me'rā miosome. Ne a'ti di'tare tojo weenemosome. 12 Yu'u musārē, musā pārāmerā nituriarārē, wa'icurārē ne apaturi tojo weesome majā nisere i'ogū, a'tiro weeguti. 13 O'mecuraripu bu'edare cūugūti. Ti da me'rā yu'u a'ti nucūcāpu nirā me'rā yu'u apo'quere i'ogūsa'a. 14 Tojo weero yu'u acoro ñiacā weecā, bu'eda bajuarosa'a. 15 Ti dare i'agū, musā me'rā, tojo nicā nipe'tirā a'ti nucūcāpu nirā me'rā yu'u apo'quere wācūgūsa'a. Ne apaturi aco me'rā musārē miocō'asome. 16 Ti da o'mecuraripu bajuacā, yu'u i'agūsa'a. I'agū, yu'u nipe'tirā masā me'rā, a'ti nucūcāpu nirā me'rā 'Yu'u apo'que ne pe'tisome' n'iquere wācūgūti. 17 Ti da yu'u masā, wa'icurā, nipe'tirā a'ti nucūcāpu nirā me'rā yu'u apo'quere i'orī da nirōsa'a", nicu niwī Ō'acū Noerē.

Noé, cū pō'rā me'rā niseti'que ni'i

18 Noé pō'rā cū me'rā yucusupu n'cārā a'ticurā nicārā niwā: Sē, Cā, tojo nicā Jafet. Cā, Canaá pacu nicu niwī. 19 Na i'tiarā Noé pō'rā nicārā niwā. Na nipe'tirā a'ti nucūcācārā ñecūsumua nicārā niwā. Be'ro na pārāmerā nituriarā nipe'tiropu se'sa wa'acārā niwā.

20 Noé di'tare se'e apocūu, u'sere otecū niwī. 21 Be'ro, u'seducaco me'rā vino da're, si'rīcu niwī. Tere si'rīgū, que'a wa'acu niwī. Tojo que'agu, cū ya wi'i su'ti caseri me'rā wéeca wi'ipu sājāa, ejapeja, su'ti marīgū pesacu niwī. 22 Cū tojo pesari cura cū macū Cā sājāa, i'acu niwī. Cā, Canaá pacu nicu niwī. Cā, cū pacu Noerē su'ti maricā i'agū, cū ma'misumuarē weregu wa'acu niwī. 23 Cū tojo werecā tu'orā, Sē, Jafet ni'cā casero, su'ti caserojore paapeowā'cā, aperopu i'a, dustisājāa, mo'acārā niwā. Na pacu su'ti marīgū nicā i'asī'rītīrā, tojo weecārā niwā.

24 Be'ro Noé cū que'ase pe'ticā, wā'cācu niwī. Wā'cāgū, cū macū du'sagupu cūrē tojo wee'quere masīgū, 25 a'tiro nicu niwī:

"Cā macū Canaárē ña'arō wa'arosa'a.
Cū ma'misumuarē da'raco'tegu nigūsami."

26 Noé a'tiro ninemocu niwī:

"Sē wiogu Ō'acūrē 'Añuyu'ruami', ni e'catipeoato.

Canaá Sērē da'raco'tegu niato.

27 Ō'acū Jafere pajiri di'ta o'oato.

Cū Sē me'rā añurō nisetiato.

Canaá pe'e cūrē da'raco'tegu niato," nicu niwī Noé.

28 A'ti di'ta mírīca be'ro Noé trescientos cincuenta cū marī catinemocu niwī. 29 Cū novecientos cincuenta cū marī cūogu, wērīcu niwī.

10

Noé pō'rā nituriarā ye cjase ni'i

1 A'te Sē, Cā, Jafet ye queti ni'i. A'ti di'ta mírīca be'rore Noé pō'rā, Sē, Cā, Jafet na numosānumia me'rā pō'rāticārā niwā.

- ² Jafet pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Nimu'tāgũ Gomer wāmeticu niwī. Cũ be'rocjārā Magog, Madai, Javán, Tubal, Mesec nicārā niwā. Nituogu Tiras wāmeticu niwī.
- ³ Gomer, masā ma'mi pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Cũ pō'rātimu'tā'cu Askenaz wāmeticu niwī. Cũ be'rocjũ Rifat nicu niwī. Cũ be'rocjũ Togarma wāmeticu niwī.
- ⁴ Jafet macũ decocjũ Javán wāmetigu pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Elisa, Tarsis, Quitim, Dodanim wāmetirā nicārā niwā.
- ⁵ Ā'rā nipe'tirā Jafet pō'rā cũ ya curuacjārā nicārā niwā. Na dia pajiri maa sumutocjārā nicārā niwā. Na niatje di'tapu wa'astea wa'acārā niwā. Te di'tapu nírā, te curarinucũ na ucũse me'rā nicārā niwā.
- ⁶ Noé macũ du'sagupũ Cā wāmetigu pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Nimu'tāgũ Cus wāmeticu niwī. Cũ be'rocjārā Misraim, Fut, tojo nicā Canaá nicārā niwā.
- ⁷ Cā macũ nimu'tāgũ Cus a'ticurā pō'rāticu niwī: Seba, Havila, Sabta, Raama, tojo nicā Sabteca nicārā niwā. Raama pō'rā Seba, Dedán wāmetirā nicārā niwā.
- ⁸ Cus wāmetigu Nimrod pacu nicu niwī. Cũ Nimrod nipe'tiropure a'mewējētutuagu wa'acu niwī. ⁹ Ō'acũ ĩ'orōpure cũ wa'icurā wējēmu'sīgũ nicu niwī. Tojo weero wa'icurā wējēmu'sīgũnojōrē a'tiro ucũwuaase nicaro niwũ: “Ō'acũ ĩ'orōpure Nimrod weronjō wa'icurārē wējēmu'sīgũ nimi”, nicũcārā niwā. ¹⁰ Cũ peje macārĩ wiogu nicũcu niwī. Cũ ne waro duti'que macārĩ a'ticuse macārĩ nicaro niwũ: Babel, Erec, Acad, tojo nicā Calne nicaro niwũ. Te macārĩ Sinar wāmetiri di'tapu nicaro niwũ. ¹¹ Sinar wāmetiropu ní'cu Asiria wāmetiri di'tapu wa'acu niwī. Topure Nínive, Rehobot Ir, Cala wāmetise macārĩ da'recu niwī. ¹² Tojo nicā Resén wāmetiri macārē da'recu niwī. Ti macā, Nínive, Cala wāmetise macārĩ wa'teropu tojacaro niwũ. Pajiri macā nicaro niwũ.
- ¹³ Cā macũ Misraim wāmetigu a'ticuse cururi ñecũ nicu niwī: ludeo masā, anameo masā, leabita masā, naftuita masā, ¹⁴ patruseo masā, casluhita masā, tojo nicā caftorita masā nicārā niwā. Caftorita masā, filisteo masā ñecũsumua nicārā niwā.
- ¹⁵ Cā macũ Canaá wāmetigu Sidō pacu nicu niwī. Sidō masā ma'mi nicu niwī. Cũ docacjũ Het wāmeticu niwī. ¹⁶ Canaá pāramerā nituriarā a'ticurā nicārā niwā: jebuseo masā, amorreo masā, gergeseo masā, ¹⁷ heveo masā, araceo masā, sineo masā, ¹⁸ arvadeo masā, zemareo masā, tojo nicā hamateo masā nicārā niwā.
- Be'ropure nipe'tirā Canaá ye cururicjārā nipe'tiro na ya di'tapure se'sa wa'acārā niwā. ¹⁹ Na ya di'ta Sidō wāmetiri macā me'rā ninũcācaro niwũ. Téé Gerar wāmetiri macāpu, tojo nicā Gazapu nituocaro niwũ. Mujĩpũ mujātiro pe'e na ya di'ta Sodoma, Gomorra, Adma, Zeboim, tojo nicā Lasapu nituocaro niwũ. ²⁰ Ā'rā nipe'tirā Cā pō'rā, cũ ya curuacjārā nicārā niwā. Na ye di'tapu nírā, te cururinucũ na ye ucũse me'rā nisetiçārā niwā.
- ²¹ Apĩ Noé macũ Sē quē'rā pō'rāticu niwī. Cũ Jafet ma'mi nicu niwī. Sē nipe'tirā Heber pō'rā nituriarā ñecũ nicu niwī.
- ²² Sē pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Elam, Asur, Arfaxad, Lud, tojo nicā Aram nicārā niwā.
- ²³ Aram pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Uz, Hul, Geter, tojo nicā Mas wāmetirā nicārā niwā.
- ²⁴ Sē macũ Arfaxad Sala pacu nicu niwī. Salata Heber pacu nicu niwī.

- ²⁵ Sala macũ Heber wãmetigu puarã põ'rãticu niwĩ. Nimu'tãgũ Peleg wãmeticu niwĩ. Peleg “ducawatise” nisĩ'rĩrõ wee'e. Cũ nicateropure masã a'ti di'tacjãrã ducawatinu'cã wa'acãrã niwã. Tojo weegu tojo wãmeticu niwĩ. Peleg acabiji Joctãn wãmeticu niwĩ.
- ²⁶ Cũ Joctãn pãjãrã põ'rãticu niwĩ. A'tiro wãmeticãrã niwã. Na masã ma'mi Almodad nicu niwĩ. Cũ be'rore Selef, Hazar-mavet, Jera, ²⁷ Adoram, Uzal, Dicla, ²⁸ Obal, Abimael, Seba, ²⁹ Ofir, Havila, tojo nicã Jobab nicãrã niwã. Ā'rã nipe'tirã Joctãn põ'rã nicãrã niwã. ³⁰ Na Joctãn põ'rã na ya di'ta Mesa wãmetiro me'rã ninu'cãcaro niwũ. Téé Sefar wãmetiro, ũrũpagu mujĩpũ mujãtiro pe'e nirõpu nitũocaro niwũ.
- ³¹ Ā'rã nipe'tirã, Sē põ'rã, cũ ya curuacjãrã nicãrã niwã. Na ye di'tapu nĩrã, te cururinucũ na ye ucũse me'rã nicãrã niwã.
- ³² Noé põ'rã nanucũ na pãrãmerã nituriarã me'rã nicũcãrã niwã. Te curarinucũ na ya di'tapure wa'acãrã niwã. Tojo weerã a'ti di'ta mĩrĩca be'ro na nipe'tiropu wã'astea wa'acãrã niwã.

11

Masã u'muarĩ wi'i na weesĩ'rĩmi'que cjase ni'i

- ¹ Noé põ'rã nituriarã nipe'tirã ni'cãrõnojõ ucũseticãrã niwã.
- ² Be'ro majã masã mujĩpũ mujãtiro pe'e wa'a, Sinar wãmetiropu etacãrã niwã. Ti di'tapure añurĩ pa bocacãrã niwã. Topu na niseticãrã niwã.
- ³ Topu nĩrã, ni'cã numu a'merĩ ucũcãrã niwã: “Marĩ di'ta kujirire da'rerã. Be'ro te kujirire, añurõ butiato nĩrã, pecame'epu ũjũarã”, nicãrã niwã. Na da're'que kujiri me'rã wi'serire yeecãrã niwã. Ūtãpaga me'rã weeticãrã niwã. Tojo nicã ope me'rã yeemujãcãrã niwã. ⁴ Be'ro a'tiro nicãrã niwã: “Má, pajiri macã weerã. Tojo nicã, ni'cã wi'i téé u'musepu ejari wi'i yeerã. Tojo weerã marĩ be'ropure ãpẽrãrẽ añurõ ucũno'rãsa'a. Marĩ tojo weerã a'ti macãpure añurõ nisetirãsa'a. Ne aperopu wa'astea wa'a weesome”, nicãrã nimiwã.
- ⁵ Na tojo weeri cura Ō'acũ pe'e na tiropu dijati, na ya macã, tojo nicã na u'muarĩ wi'i na yeeri wi'ijore ĩ'agũ ejacu niwĩ. ⁶ Na tojo weesere ĩ'agũ, a'tiro nicu niwĩ: “Na ni'cã curuacjãrã nima. Ni'cãrõnojõ ucũma. Tojo weerã a'tere da'ranu'cãtojama. Na tojo da'ranu'cãse ne nu'cãse ni'i. A'te be'ro no'o na weesĩ'rĩsere weerãsama. ⁷ Tojo weerã na tiro dija, na ucũse pe'ere ducayurã. Tojo weecã, na a'merĩ ucũmasĩti, a'merĩ tu'osome”, nicu niwĩ Ō'acũ.
- ⁸ Tojo weegu Ō'acũ masã ucũsere ducayucu niwĩ. Na a'merĩ tu'otiyurã, ti macãrẽ weedu'ucãcãrã niwã. Nipe'tiro a'ti di'tapu wa'astea wa'acã weecu niwĩ. ⁹ Titare ti macãpure Ō'acũ nipe'tirã masãrẽ ucũsu'riacã weecu niwĩ. Tojo weero ti macã Babel wãmeticaro niwũ. Ō'acũ tojo weegu narẽ nipe'tiropu wa'acã weecu niwĩ.
- Sē pãrãmerã nituriarã ye cjase ni'i*
- ¹⁰ A'te Sē ye queti ni'i. Pua cũ'ma dia mĩrĩca be'ro Sē cien cũ'marĩ cuocu niwĩ. Ticuse cũ'marĩ cuoca, cũ numo ni'cũ wi'magũ wuaco niwõ. Cũ Arfaxad wãmeticu niwĩ. ¹¹ Be'ro Sē cien cũ'marĩ cuoca be'rore quinientos cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Te cũ'marĩrẽ umua, numia põ'rãtinemocu niwĩ.
- ¹² Cũ põ'rãtimu'tã'cu Arfaxad numoti, ni'cũ põ'rãticu niwĩ. Cũ macũ bajuãcaterore treinta y cinco cũ'marĩ cuocu niwĩ. Cũ macũ Sala wãmeticu

niwī. ¹³ Be'ro Arfaxad cuatrocientos tres cū'marī catinemocu niwī. Pājārā āpērā ūmua, numia pō'rāticu niwī.

¹⁴ Cū macū Sala nūmoticu niwī. Cū nūmo ni'cū pō'rātico niwō. Cū wī'magū bajuácatere Sala treinta cū'marī cuocu niwī. Cū macū Heber wāmeticu niwī. ¹⁵ Be'ro Sala cuatrocientos tres cū'marī catinemocu niwī. Te cū'marīrē ūmua, numia pō'rātinemocu niwī.

¹⁶ Sala macū Heber treinta y cuatro cū'marī cuocā, cū nūmo ni'cū wī'magūrē pō'rātico niwō. Cū Peleg wāmeticu niwī. ¹⁷ Peleg bajuáca be'rore Heber cuatrocientos treinta cū'marī catinemocu niwī. Te cū'marīrē ūmua, numia pō'rātinemocu niwī.

¹⁸ Heber macū Peleg nūmoticu niwī. Nūmoti, ni'cū wī'magū pō'rāticu niwī. Cū Reu wāmeticu niwī. Reu bajuácatere Peleg treinta cū'marī cuocu niwī. ¹⁹ Te be'ro Peleg doscientos nueve cū'marī catinemocu niwī. Te cū'marīrē ūmua, numia pō'rātinemocu niwī.

²⁰ Peleg macū Reu nūmoti, ni'cū pō'rāticu niwī. Cū Serug wāmeticu niwī. Cū bajuácatere Reu treinta y dos cū'marī cuocu niwī. ²¹ Be'ro Reu doscientos siete cū'marī catinemocu niwī. Te cū'marīrē ūmua, numia pō'rātinemocu niwī.

²² Reu macū Serug nūmoti, ni'cū macūtīcu niwī. Cū wī'magū Nacor wāmeticu niwī. Cū bajuácatere Serug treinta cū'marī cuocu niwī. ²³ Cū bajuáca be'ro Serug doscientos cū'marī catinemocu niwī. Āpērā pājārā ūmua, numia pō'rātinemocu niwī.

²⁴ Serug macū Nacor ni'cū macūtīcu niwī. Cū Taré wāmeticu niwī. Cū macū bajuácatere Nacor veintinueve cū'marī cuocu niwī. ²⁵ Be'ro Taré bajuáca be'ro Nacor ciento diecinueve cū'marī catinemocu niwī. Te cū'marīrē ūmua, numia pō'rātinemocu niwī.

²⁶ Nacor macū Taré setenta cū'marī cuogu, ni'cū Abrā wāmetigore pō'rāticu niwī. Be'ro puarā pō'rātinemocu niwī. Nacor, Harā wāmeticārā niwā.

Taré pō'rā ye cjase ni'i

²⁷ A'te Taré ye queti ni'i. Taré i'tiarā ūmua pō'rāticu niwī. Na Abrā,* Nacor, Harā nicārā niwā. Harā macū Lot nīcu niwī. ²⁸ Harā cū pacu Taré dūporo wērīcu niwī. Ur wāmetiri macāpu wērīcu niwī. Ti macā caldeo masā nirī di'tapu tojacaro niwā. Harā cū bajua, masā'caroputa wērīcu niwī.

²⁹ Abrā, tojo nicā Nacor nanucū nūmotīcārā niwā. Abrā nūmo Sarai† wāmetico niwō. Nacor nūmo Milca nīcu niwō. Milca Harā mijī macō nīcu niwō. Apego Isca wāmetigore pō'rāticu niwī. ³⁰ Co Sarai Abrā nūmo pō'rāmarīgōnojo nīcu niwō.

³¹ Be'ro majā Taré Ur wāmetiri macā caldeo masā nirī di'tapu ni'cū Canaā wāmetiri di'tapu wa'acu niwī. Topu wa'acā, cū macū Abrā, cū pārāmi Lot Harā mijī macū, tojo nicā Abrā nūmo Sarai cū me'rā wa'acārā niwā. Canaā di'tapu wa'amirā, na Harā wāmetiri macāpu eta, topu nicārā niwā. ³² To Harāpure Taré doscientos cinco cū'marī cuogu, wērīa wa'acu niwī.

* **11:27** 11.27 Abrā nīrō, “pacu añurō ucū ējōpeono'gū” nīsī'rīrō wee'e. Gn 17.5 † **11:29** 11.29 Sarai nīrō, “wīogo docacjō” nīsī'rīrō wee'e. Gn 17.15

12

Õ'acũ Abrãrê piji'que ni'i

¹ Ni'cã numu Õ'acũ Abrãrê pijio weetjãgũ, a'tiro nicu niwĩ: “Mu'u ya di'tare, mu'u acawererãrê, mu'u pacu ya wi'ire wijayã. Ape di'tapu mu'u wa'agusa'a. Yu'u mu'urê ti di'tare i'ogũti. ² Mu'u pãrãmerã nituriarã pãjãrã masãputicã weeguti. Mu'urê añurõ weeguti. Nipe'tirã masã mu'urê añurõ wãcũrãsama. Mu'u me'rã ãpêrã quê'rãrê añurõ wa'arosa'a. ³ Masã mu'urê añurõ nirãrê añurõ wa'acã weeguti. No'o mu'urê ña'arõ wa'acã weerã pe'ere yu'u narê ña'arõ wa'acã weeguti. Mu'u me'rã nipe'tirã a'ti turicjãrãrê añurõ wa'acã weeguti”, nicu niwĩ Õ'acũ.

⁴ Tojo weegu Abrã Õ'acũ duti'caronojõta Harãrê wijawã'cãcu niwĩ. Titare cũ setenta y cinco cũ'marĩ cuocu niwĩ. Topu wija, Canaã di'tapu wa'acu niwĩ. ⁵ Cũ wa'agu, a'ticurãrê miacu niwĩ. Cũ numo Sarai, cũ acabiji macũ Lot, apeyenojõ cũ cuo'que, tojo nicã cũrê Harãpu da'raco'te'cãrãrê miacu niwĩ. Na wa'a, Canaã di'tare etacãrã niwã. ⁶ Eta, Abrã Siquem wãmetiri macãpu yu'ruwã'cãcu niwĩ. Ti macã pu'to ni'cũ yucugu pajicju More wãmeticju nicaro niwũ. Tigu pu'to Abrã tojaque'acu niwũ. Tocjãrã tigu pu'to na êjõpeoranõjõrê êjõpeoseticãrã niwã. Ti di'tapure cananeo masã nicũcãrã niwã. ⁷ Cũ topu nicã, Õ'acũ cũrê bajuacu niwĩ. Abrãrê a'tiro nicu niwĩ: “A'ti di'ta yu'u mu'u pãrãmerã nituriarãrê o'otaji di'ta ni'i”, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicã tu'ogu, Abrã to cũrê bajua'caroputa wa'icũrãrê ãjũamorõpeorore ni'cã mesã ãtã me'rã seeneocũcu niwĩ. Õ'acũrê êjõpeogu, tojo weecu niwĩ. ⁸ Topu ni'cu, ãrũpagu nirõ Betel wãmetiri macã mujĩpũ mujãtiro pe'e wa'acu niwĩ. Topu na cãriãtje wi'serire nu'cõcu niwĩ. Betel mujĩpũ sãjãrõ pe'e tojacaro niwũ. Ape macã Hai wãmetiri macã mujĩpũ mujãtiro pe'e nicaro niwũ. Topu quê'rãrê wa'icũrãrê ãjũamorõpeorore ni'cã mesã ãtã me'rã seeneocũcu niwĩ. Seeneocũutojanu'cõ, Õ'acũrê e'catise o'ocu niwĩ. ⁹ Be'ro Abrã Betel pu'to ni'cu wijawã'cãcu niwĩ. Cũ sojaro marĩrõ wa'a, téé Neguev wãmetiropu etacu niwĩ.

Abrã cũ Egiptopu ni'que ni'i

¹⁰ Abrã Neguepu nirĩ cura ba'ase marĩcaro niwũ. Pũrõ ãjuaboase wa'acã i'agũ, Abrã Egiptopu wa'a wa'acu niwĩ. “Topu ba'ase niaporo” nicã tu'otjãgũ, wa'acu niwĩ. ¹¹ Be'ro Egipto di'tapu etarã, Abrã cũ numo Saraire a'tiro nicu niwĩ: “Yu'u i'acã, mu'u numio añugõ ni'i. ¹² Egiptocjãrã mu'urê i'arã, 'A'tigo ã'rĩ numo nimo', nirãsama. Mu'urê ê'masĩ'rĩrã, yu'ure wêjêrãsama. Mu'u me'rã nisĩ'rĩrã, mu'urê wêjêsome. ¹³ Tojo weego mu'u, 'Cũ numo ni'i', niticã'ña. 'Yu'u cũ acabijo ni'i', ñña. Mu'u tojo weecã, mu'urê ãrã, yu'ure añurõ weerãsama. Tojo nicã yu'ure wêjêsome”, nicu niwĩ.

¹⁴ Cũ ni'caronojõ Abrã, Sarai Egiptopu etacã, tocjãrã Saraire i'arã, “Añugõ nimo”, ni i'acãrã niwã. ¹⁵ Ti macã wiogu faraõ cũ docacjãrã core i'arã, faraõrê, “Co numio añubutiago niamo”, ni wrecãrã niwã. Tojo weerã core faraõ tiropu miacãrã niwã.

¹⁶ “Sarai ma'mi nisami” ni wãcũgũ, faraõ Abrãrê añurõ weecu niwĩ. Cũrê pãjãrã ecarã, ovejare, wecuare, burroare, cameyoare tojo o'ocã'cu niwĩ. Tojo nicã da'raco'teri masã, ãmũarê, numiarê cũrê o'ocu niwĩ.

17 Saraire faraõ tiropu mia'que bu'iri Ô'acũ faraõrê, cũ ya wi'icjârârê dutiticã weecu niwĩ. 18 Tojo wa'acã Ì'agũ, faraõ Abrârê pijio, cũrê nicu niwĩ: “¿De'ro weegu mu'u tojo weeati yu'ure? ¿De'ro weegu 'A'tigo yu'u nũmo nimo', nitiatu? 19 Yu'u acabijo nimo', nimiapuba. Tere tu'ogu, yu'u core cã'rõ nãmotimiasu. ¡Ma! A'tigo nimo. Core miaña. Mu'u quẽ'rã wa'aya”, nicu niwĩ. 20 Faraõ cũ yarã surarare Abrârê, cũ numorê, tojo nicã nipe'tise cũ cuose me'rã Egiptopure wõrêdutigu o'ócũ niwĩ.

13

Abã Lot me'rã na ducawati'que ni'i

1 Abrã, cũ nũmo, nipe'tirã cũ cuose me'rã Egiptopu wijagu, na toduporopu ni'caroputa Neguev wãmetiropu dajacu niwĩ. Cũ acabiji macũ Lot na me'rã wa'acu niwĩ. 2 Abrã peje waro cuocu niwĩ. Cũ uru, plata, tojo nicã pãjãrã ecarã cuocu niwĩ. 3 Neguepu ni'cãrã sojaro marirõ dajatojaa wa'acãrã niwã téé Betel wãmetiri macãpu. Betere yu'rua, ne waro a'tigu cũ cãrĩ'caropure ejacu niwĩ. To Betel, Hai decopu nicaro niwã. 4 Toduporopure Ô'acũrê e'catise o'oguti níngũ, wa'icũrãrê ãjũamorõpeorore ni'cã mesã ãtã me'rã seeneocũucu niwĩ. Toputa Abrã Ô'acũrê apaturi e'catise o'ocu niwĩ tja.

5 Cũ acabiji macũ Lot quẽ'rã Abrã weronõjõta peje cuocu niwĩ. Pãjãrã ecarã oveja, wecuã tojo nicã pãjãrã da'racõ'terã cuocu niwĩ. 6 Na nirõ pajiro di'ta niticaro niwã. Tojo weero na pãjãrãrê ba'ase ne ejatu'ajaticaro niwã. Na ni'cãrõ me'rã nimasitĩcãrã niwã majã. 7 Abrã yarã ecarã co'terã, Lot yarã ecarã co'terã me'rã a'metu'ticũcãrã niwã. Apeyema tja, titare cananeo masã, tojo nicã ferezeo masã topure nicãrã niwã. 8 Tojo weegu Abrã cũ acabiji macũ Lot me'rã a'tiro ni ucũcu niwĩ: “Marĩ ni'cũ põ'rã ni'i. Tojo weerã marĩ cumuca marirõ nirõua'a. Marĩ yarã ecarã co'terã quẽ'rã mejãrõta nirãsama. 9 Tojo weerã marirê ducawaarõua'a. Nipe'tiro a'ti di'tare Ì'aña. Mu'u tu'sarore 'A'tota nigãti' ni, beseya. Mu'u mujĩpũ mujãtiro nirĩ di'ta pe'e wa'acã, yu'u mujĩpũ sãjãrõ nirĩ di'ta pe'ere wa'aguti. Mu'u mujĩpũ sãjãrõ pe'e wa'acã pũricãrê, yu'u mujĩpũ mujãtiro pe'e wa'aguti”, nicu niwĩ Abrã.

10 Cũ tojo nicã tu'ogu, Lot nipe'tiro dia Jordã wãmetiri maa sumuto nirĩ di'tare Ì'acu niwĩ. Téé Zoar wãmetiri macãpu opa pa'tiro añurõ acotiro nicã Ì'acu niwĩ. Añurĩ di'ta Ô'acũ ne waro wéeca wese weronõjõ nicaro niwã. Egipto di'ta weronõjõ bajume'ricã'caro niwã. Ô'acũ Sodoma, Gomorrare ãjũacõ'atjo duporo añurõ bajucaro niwã. 11 Lot ti di'ta añurĩ di'ta nicã Ì'agũ, nipe'tiro Jordã sumuto nirĩ di'tare besecu niwĩ. Abrârê, “Mujĩpũ mujãtiro pe'e wa'aguti”, nicu niwĩ. Na puarã ni'cãrõ me'rã nimi'cãrã a'merĩ ducawatia wa'acãrã niwã. 12 Abrã Canaãpu tojacu niwĩ. Lot pe'e macãrĩ pu'to añurĩ pa nirõpu tojacu niwĩ. Cũ ye wi'seri su'ti caseri me'rã wee'que wi'serire Sodoma pu'topu nu'cõcu niwĩ. 13 Ti macãcjãrã masã ña'abutiãrã Ô'acũ cũ dutitisenõjõrê weeseticãrã niwã.

14 Be'ro Lot wa'aca be'ro Ô'acũ Abrârê a'tiro nicu niwĩ: “Mu'u nirõ me'rã nipe'tiropure Ì'aña. Mujĩpũ mujãtiro pe'e, mujĩpũ sãjãrõ pe'e, diacjũ pe'e, cũpe pe'e añurõ Ì'aña. 15 Nipe'tiro mu'u Ì'aca di'tare mu'urê o'oguti. Mu'urê, mu'u pãrãmerã nituriãrê o'oguti. Musã ye di'ta ninu'cũrõsa'a. 16 Mu'u pãrãmerã nituriãrã pãjãrã waro nirãsama. Nucũpori queota basiotise weronõjõ mu'u pãrãmerã nituriãrã quẽ'rãrê

ne queopōtēota basiotirāsama. ¹⁷ Nipe'tiro a'ti di'tare sijawā'cāña'rē. ¿No'ocā'rō yoati, no'ocā'rō e'sati? ni ū'aña'rē. A'ti di'tare mu'urē o'ogu wee'e. Tojo weegu nipe'tiro ū'agū wa'aya", nicu niwī Ō'acū.

¹⁸ Tojo weegu Abrā ni'cū masū Mamre wāmetigu pu'to wa'acu niwī. Yucu pacasepagu nirō tojaque'acu niwī. Topu cū ye wi'seri su'ti caseri me'rā wee'que wi'serire nu'cōcu niwī. To Hebrō wāmetiri macā pu'topu nicaro niwā. Topu Ō'acūrē ējōpeoguti nīgū, wa'icurarē ūjūamorōpeorore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūcu niwī.

14

Abrā Lore cū wērībo'cure yu'rūweticā wee'que ni'i

¹ Titare Amrafel Sinar wāmetiri di'tare dutigu nicu niwī. Tojo nicā Arioc wāmetigu Elasar wāmetirore duticu niwī. Apī Quedorlaomer Elam wāmetiri di'tare duticu niwī. Apī wiogu Tidal wāmetigu Goim wāmetirore dutigu nicu niwī. ² Ā'rā ba'paritirā wiorā ape di'tacjārā me'rā a'mewējērā wa'acārā niwā. Na me'rā a'mewējējā a'ticūrā nicārā niwā: Bera wāmetigu Sodomacjārā wiogu, apī Birsā wāmetigu Gomorracjārā wiogu, apī Sinab wāmetigu Admacjārā wiogu, apī Semeber wāmetigu Zeboicjārā wiogu, tojo nicā Bela wāmetirocjārā wiogu nicārā niwā. Apeterore Bela wāmetiri macā Zoar pisuno'caro niwū. ³ Ā'rā ni'cāmocuse macāricjārā na yarā surarare Sidim wāmetiropu neonu'cōcārā niwā. Sidim diacjūca pa, ditara O'maburotiri ditara sumutopu tojacaro niwū. ⁴ Toduporo na yoacā doce cū'marī Quedorlaomer wāmetigu Elācjārā wiogu dutise doca nicārā niwā. Be'ro majā trece cū'marī wa'aboronōjō cū dutisere weenemosī'rītirā, cū me'rā a'mewējērātirā, na basu apocārā niwā.

⁵ Ape cū'ma Quedorlaomer cū me'rā nirā wiorā Astarot Karnaim wāmetiropu wa'acārā niwā. Topure wa'a, refaīta masārē a'mewējē wapata'acārā niwā. Be'ro, Ham wāmetiropure uzita masārē a'mewējē wapata'acārā niwā. Tojo nicā emita masā quē'rārē Save-quiriataim wāmetiropure a'mewējē wapata'acārā niwā. ⁶ Be'rore horeo masārē ūrūpagu Seir wāmeticjupu wējēsirutuwā'cācārā niwā téé El-parán wāmetiri papu. Ti pa yucu marīrōpu tojacaro niwū.

⁷ Be'ro totā Quedorlaomer, tojo nicā cū me'rā wa'a'cārā majāmitojaticārā niwā. Tojatirā, En-mispat wāmetiropu etacārā niwā. Apeterore En-mispat Cades pisuno'caro niwū. Tojo weerā, nipe'tirā nā no'o bocaesarārē amalecā masā na nirōpu wējēcō'ape'owā'cācārā niwā. Mejārōta amorreo masā quē'rārē wējēcārā niwā. Amorreo masā Hazezon-tamar wāmetiropu nicārā niwā.

⁸ Be'ro na tojo weesere tu'orā, āpērā ni'cāmocurā wiorā Sodomacjū, Gomorracjū, Admacjū, Zeboicjū, Belacjū na yarā surara me'rā Sidim wāmetiri papu wa'acārā niwā. ⁹ Topu na ba'paritirā wiorā me'rā a'mewējērātirā wa'acārā niwā. Na me'rā a'mewējējā pe'e, a'ticūrā nicārā niwā: Quedorlaomer Elam wāmetirocjū, Tidal Goim wāmetirocjū, Amrafel Sinar wāmetirocjū, tojo nicā Arioc, Elasar wāmetirocjū. ¹⁰ Topu na a'mewējēatjopu Sidim wāmetiri papure ope coperi peje nicaro niwū. Puarā wiorā Sodomacjū, Gomorracjū a'mewējērōpu omadu'timirā, te coperipu burusājādijacārā niwā. Na me'rācjārā āpērā wiorā pe'e ūrūpagupu du'tia wa'acārā niwā.

11 Tojo weerã na du'tisteaca be'ro Quedorlaomer quẽ'rã nipe'tise Sodomã, Gomorrapu nimi'que ba'ase, apeyenojõ wapabujuse nimi'quere miicãrã niwã. 12 Lot Abrã acabiji macũrẽ Sodomapu nise bu'iri ñe'e, cã ye nipe'tise me'rã miacãrã niwã.

13 Ni'cũ na a'mewẽjẽ'caropu ni'cu Abrã tiropu omadu'tiwã'cãcu niwĩ. Abrã hebreo masũ* nicu niwĩ. Abrãrẽ Lore na mia'quere werecu niwĩ. Abrã nirõ pu'to ni'cũ Mamre wãmetigu amorreo masũ nicu niwĩ. Cũ nirõ yucu pacasepagu nirõ nicaro niwũ. Mamre acabijirã Escol, tojo nicã Aner nicãrã niwã. Na quẽ'rã Abrã me'rã añurõ niseticãrã niwã.

14 Abrã cã acabiji macũrẽ “Ñe'e, mia wa'ama” nisere tu'ogu, cã tiro masã'cãrã, cũrẽ da'raco'terãrẽ neocũucu niwĩ. Tojo weetiagũ, Lore mia'cãrãrẽ sirutucu niwĩ. Abrã me'rã wa'a'cãrã trescientos dieciocho mma nicãrã niwã. Na sirutuwa'cã, téé Dan wãmetiropu wiorãrẽ bocaefacãrã niwã. 15 Narẽ bocaefa, wiorã ne masitiri cura ñamipu Abrã cã masã me'rã a'mewẽjẽnu'cãcãrã niwã. Na wiorã tojo weecã i'arã, du'tia wa'acãrã niwã. Abrã quẽ'rã narẽ sirutuwa'cãcãrã niwã téé Hoba wãmetiropu. Ti macã Damasco wãmetiri macã yu'ruropu tojacaro niwũ. 16 Narẽ sirutu, nipe'tise na mia'quere e'mape'ocã'cãrã niwã. A'tiro wee, Abrã Lot cã acabiji macũrẽ, cã ye nipe'tise me'rã wijata'acu niwĩ. Tojo nicã numia, ãpẽrã na mia'cãrãrẽ wijata'acu niwĩ.

Ni'cũ pa'i Melquisedec wãmetigu Abrãrẽ, “Mu'urẽ añurõ wa'ato” ni'que ni'i

17 Abrã Quedorlaomer quẽ'rãrẽ a'mewẽjẽ wapata'aca be'ro dajatojaacu niwĩ. Cũ dajari cura Save wãmetiri papu Sodomacjũ wiogu cũrẽ põtẽrigũ ejacu niwĩ. Save wãmetiri pa, wiogu ya pa nisĩ'rĩrõ weecaro niwũ. 18 Apĩ Melquisedec, Salem wãmetiri macãcjũ wiogu nicu niwĩ. Tojo nicã cã pa'i Õ'acũ nipe'tirã bu'ipu nigũrẽ ãjõpeogu nicu niwĩ. Cũ pã, tojo nicã u'seducaco vinorẽ miiti, 19 Abrãrẽ o'ogu, a'tiro nicu niwĩ:

“Õ'acũ nipe'tirã bu'ipu nigũ, u'muse, a'ti di'tare wee'cu mu'urẽ añurõ weeato.

20 Õ'acũ nipe'tirã bu'ipu nigũrẽ ‘Añu'u’, nírã.

Mu'urẽ i'atu'ti'cãrãrẽ a'mewẽjẽ wapata'acã weecu niami.”

Cũ tojo nica be'ro Abrã cã a'mewẽjẽ wapata'a'quere diez mesãrĩ ducawaacũucu niwĩ. Ni'cã mesãrẽ Melquisedere o'ocu niwĩ. 21 Tojo wéeca be'ro Sodomacjũ wiogu Abrãrẽ nicu niwĩ:

—Mu'u wijata'a'que mu'u yeta tojato. Masã dia'cũrẽ yu'ure wiaya. Ape'quema mu'u miaña.

22 Abrã pe'e Melquisedere yu'ticu niwĩ:

—Õ'acũ nipe'tirã bu'ipu nigũ u'musere, a'ti di'tare wee'cure cã tu'oropu mu'u ye cjasere ucũtojavu: 23 “Ne cã'rõ mu'u ye apeyenojõ me'rã toja-some. Ne ni'cã yuta da, ne ni'cã da sapatu du'teri danojõrẽ miasome. Yu'u miacãma, be'ropure mu'u yu'ure a'tiro nibosa'a, ‘Yu'u cũrẽ niyerubucu wa'acã weewu’, nibosa'a. 24 Tojo weegu yu'u pe'e ne apeyenojõ mu'u yere miasome. Yu'u me'rã wa'a'cãrã na ba'a'quema ducayuya. Tojo nicã, yu'ure ba'pati'cãrã pũricã Aner, Escol, Mamre na uasere miarásama”, nicu niwĩ Abrã.

* 14:13 14.13 I'aña glosariopu “hebreo masã”.

15

Õ'acũ Abrã me'rã "A'tiro weeguti" ni apo'que ni'i

1 Be'ro nipe'tise tojo wa'aca be'ro Õ'acũ qu'e'erõpu Abrãrẽ a'tiro ni ucũcu niwĩ:

—Abrã, uiticã'ña. Yu'u mu'arẽ co'teguti. Mu'arẽ peje añuse o'oguti, nicu niwĩ.

2 Cũ tojo nicã tu'ogu, Abrã pe'e cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Õ'acũ, yu'u wiogu, ¿ñe'e me'rã yu'are añurõ weebosari? Mu'u mas'i; yu'u põ'rã mar'i. Tojo weecã, yu'u cuose Eliezer Damascocjũ cuosirutugusami. 3 Mu'u yu'are põ'rã o'otise bu'iri yu'are da'raco'tegure yé ní'que tojarosa'a, nicu niwĩ Abrã.

4 Õ'acũ cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Cũ mu'u yere ñe'esome. Mu'u macũ diácjũ mu'u yere ñe'egũsami.

5 Cũ tojo nitojanu'cõ, Abrãrẽ wijaarõpu pijiwijaacu niwĩ. Cãrẽ nicu niwĩ:

—Ë'muarõpu ï'amorõña. Mu'u põtëorõ ñocõarẽ ba'paqueoya. Na ñocõa pãjãrã weronojõ mu'u pãrãmerã nituriarã nirãsama, nicu niwĩ Õ'acũ.

6 Abrã Õ'acũrẽ ëjõpeocu niwĩ. Tojo weegu Õ'acũ cãrẽ "Añugũ, bu'iri marĩgũ nimi", nicu niwĩ. 7 Cũ tojo ëjõpeocã ï'agũ, cãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'u mu'u wiogu ni'i. Yu'uta mu'u Ur caldeo masã ya macãpu nimi'cure miijawu. A'ti di'ta mu'u ya di'ta niato nĩgũ, tojo weewa.

8 Cũ tojo nicã tu'ogu, Abrã cãrẽ sërĩtiña'cu niwĩ:

—Õ'acũ, yu'u wiogu, ¿de'ro wee a'ti di'ta ya di'ta nirõsa'a nisere masĩbosari? nicu niwĩ Abrã.

9 Cũ tojo nicã tu'ogu, Õ'acũ a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'are ni'cõ wecuo, ni'cõ cabra, ni'cũ oveja umu miitia. Nanucũ i'tiarẽ cũ'marĩ cuorã niato. Tojo nicã ni'cũ buja, apĩ buja wĩ'magũacãrẽ miitia, nicu niwĩ Õ'acũ.

10 Abrã nipe'tirã Õ'acũ miitiduti'cãrãrẽ miiticu niwĩ. Miiti, nanucãrẽ deco me'rã duresurecu niwĩ. Te sirinucũ ï'apõtëorõ peoburocu niwĩ. Na bujama ne duresureticu niwĩ. 11 Cũ tojo weeca be'ro yuca wa'icu di'ire ba'asĩ'rĩrã, te di'i bu'ipu ejapejamujãcãrã niwã. Na tojo weecã, Abrã narẽ nurãmujãcu niwĩ. 12 Nurãcũmĩ, mujĩpũ sãjãrĩ cura Abrã cãrĩyu'rua wa'acu niwĩ. Maata pũrõ na'itĩ'a wa'acaro niwũ. Tojo na'itĩ'a'cã ï'agũ, uise me'rã tu'oña'cu niwĩ. 13 Tojo wa'acã, Õ'acũ cãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'u pãrãmerã nituriarãrẽ wa'atjere masĩcã uasa'a. Na ãpërã ya di'tapu nirãsama. Topu na nicã, tocjãrã narẽ da'raco'terã cuorãsama. Topure ña'arõ weepeno'rãsama. Na cuatrocientos cã'marĩ pi'etirãsama.*

14 Narẽ tojo weemicã, yu'u tocjãrã narẽ da'radutiperãrẽ bu'iri da'reguti. Be'ro na tojo pi'eti'cãrã nimirã, ti di'tapu nimi'cãrã wijarãsama. Peje apeque me'rã wijarãsama. 15 Mu'u pũrĩcã bucu waro wa'agu, añurõ soose me'rã wẽrĩgũsa'a. 16 Ba'paritise curari mu'u pãrãmerã nituriarã masãbajuaca be'ro a'ti di'tapure dajatojatirãsama. Maata a'tisome. A'tocaterore a'ti di'tacjãrã amorreo masã ña'arõ weesetima. Be'ropure nemorõ ña'arõ weesetirãsama. Tojo wa'ari cura, mu'u pãrãmerã nituriarã tojatirãsama tja. Tojati, amorreo masãrẽ cõ'awĩrõrãsama, nicu niwĩ Õ'acũ.

* 15:13 15.13 Ex 1.1-14; 12.40-41; Hch 7.6

17 Be'ro ñamipu ni'cārā o'me bue űjūtju, tojo nicā űjūrī tuturo wa'icurā dutesure'cārā wa'teropu yu'ruacaro niwā. 18 Ti numurēta, Ō'acū Abrā me'rā cū “Mu'urē a'tiro weeguti” ní'quere apocu niwī. Abrārē a'tiro nicu niwī:

—A'ti di'tare mu'u pāramerā nituriarārē o'oguti. Egipto cja dia me'rā nu'cā, téé dia pajiri maa Éufrates wāmetiri maapu nituorosa'a. 19 A'tiro nicā a'ti di'tacjārā a'ticurā nima: ceneo masā, cenezeo masā, cadmoneo masā, 20 hitita masā, ferezeo masā, refaíta masā, 21 amorreo masā, cananeo masā, jergeseo masā, jebuseo masā nima, nicu niwī Ō'acū.

16

Agar macū Ismae ye cjase ni'i

1 Abrā numo Sarai ne pō'rā marīco niwō. Tojo nimigōta, ni'cō core da'raco'tego Egiptocjō, Agar wāmetigore cuoco niwō. 2 Tojo weego Sarai co marāpu Abrārē a'tiro nico niwō:

—Ō'acū yu'ure ne pō'rā marīcā weemi. Tojo weego Agar yu'ure da'raco'tego me'rā mu'u nicā űasa'a. Apetero weego mu'u co me'rā pō'rāticā, yu'u pō'rā weronojō tojarāsama, nico niwō Sarai.

Co tojo nicā tu'ogu, Abrā “Jau”, nicu niwī. 3 Tojo weego cū numo Sarai core da'raco'tego Agare cū numo weronojō niato nígō, co marāpu Abrārē o'oco niwō. Titare Abrā diez cū'marī Canaápu nígū weecu niwī.

4 Tojo wee Abrā Agar me'rā nicu niwī. Cū me'rā ni, co nijīpaco niwā'cātico niwō. Tojo wee majā, siape'e me'rā co nijīpaco nisere masígō, co wiogore tojo í'acō'aco niwō. 5 Co tojo weecā í'agō, Sarai Abrārē a'tiro nico niwō:

—Agar yu'ure í'acō'ase mu'u ye bu'iri ni'i. Yu'u basuta yu'ure da'raco'tegore mu'u numo weronojō cuoato nígō, mu'urē o'owu. Ni'cārōacā co nijīpaco nitjagō, “Yu'u co nemorō wapati'i”, nisamo. Ō'acū “¿Noa pe'e bu'iri cuoti?” ni beseato, nico niwō Sarai.

6 Abrā core yu'ticu niwī:

—Mu'urē da'raco'tego mu'u yago nimo. Mu'u űaronojō weeya core.

Tojo weego Sarai Agare ña'arō weenu'cāco niwō. Co tojo weecā í'agō, Agar du'tia wa'aco niwō. 7 Co tojo du'tiwā'cārī cura Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē weroco'tegu weronojō upusājānu'cā, * core yucu marīrōpu bajuacu niwī. Core bocaaja'caro ni'cā pe'aco waari pe'ma'a sumuto nicaro niwā. Ti ma'a co wa'āca ma'a Shur wāmetiro wa'ari ma'a nicaro niwā.

8 Core topu bocaajagu, a'tiro ni sērītiña'cu niwī:

—Agar, Saraire da'raco'tego, ¿no'opu ní'co a'tiati mu'u? Tojo nicā ¿no'opu wa'ago weeti? Cū tojo nicā tu'ogo, cūrē yu'tico niwō:

—Yu'u wiogo Saraire du'tigo wee'e, nico niwō.

9 Co tojo nicā tu'ogu, a'tiro nicu niwī:

—Majāmitojaaya tja mu'u wiogo Sarai tiropu. Nipe'tise co weedutisere añurō yu'tiya, nicu niwī.

10 Ō'acū cū basuta nimigū cūrē weroco'tegu weronojō upusājānu'cā, apeye core ninemocu niwī tja:

“Yu'u mu'urē pājārā pō'rāticā weeguti.

* 16:7 16.7 Pecasā ye me'rā “el ángel del Señor” níró, “Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē weroco'tegu weronojō upusājānu'cāpu”, nisī'rīró wee'e. Jesucristo cū a'ti turipu bajuāca be'ro Ō'acū cūrē weroco'tegu weronojō upusājānu'cābajuanemotipu majā.

Ne ni'cũ na pājārārē queo pōtēosome.

¹¹ Mu'u ni'cārōacārē nijipaco ni'i.

Mu'u wī'magũ wuagosa'a.

Cūrē Ismae† wāme ò'ogōsa'a.

Ō'acũ mu'u pi'etisere ī'ami.

Tojo weego mu'u macūrē tojo wāme ò'ogōsa'a.

¹² Mu'u macũ ni'cũ burro núcũcũ weronojō yucu marĩrõpũ si-jabaque'atigusami.

Nipe'tirā me'rā a'mewējēsetigusami.

Na pe'e quē'rā cũ me'rā mejārõta nisetirāsama.

Nipe'tirā cũ acawererārē ī'atu'tiri masũ nigũsami", ni werecu niwĩ.

¹³ Tojo weego majā Agar Ō'acũ me'rā ucũ weetjagō, a'tiro cūrē wāme ò'oco niwō: "Ō'acũ yu'ure ī'agũ nimi". Tojo nígō, a'tiro nisĩrĩgō weeco niwō: "Ō'acũ yu'ure ī'a'care ī'apũ. Tojo weemigō, cati'i yujupũ". ¹⁴ Tojo weero ti aco wijari pe "Catinu'cũgũ, yu'ure ī'agũ ya pe" wāmeyeno'caro niwũ. Ti pe Cades, Bered wāmetise macārĩ wa'tero nicaro niwũ.

¹⁵ Be'ro Agar Abrārē cũ macūrē pō'rātibosaco niwō. Cũ wī'magũrē Ismae wāme ò'ocu niwĩ. ¹⁶ Ismae bajuácatore Abrā ochenta y seis cũ'marĩ cuocu niwĩ.

17

Ō'acũ Abrā me'rā "A'tiro weeguti" ni aponemo'que ni'i

¹ Abrā noventa y nueve cũ'marĩ cuori cura Ō'acũ cūrē apaturi bajuacu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:

—Yu'u Ō'acũ, tutuayu'rũnu'cãgũ ni'i. Yu'u ī'orõpũre añurõ bu'iri marĩgũ niña. ² Yu'u mu'u me'rā "A'tiro weeguti" ni ucũ'quere ī'ogũti.

Mu'u pārāmerā nituriarā pājārā waro nicā weeguti, nicu niwĩ Ō'acũ.

³ Cũ tojo nicā tu'ogu, Abrā paamu'rĩque'acu niwĩ.

Ō'acũ cūrē ninemocu niwĩ:

⁴ —Yu'u mu'u me'rā apogu, a'tiro weeguti. Mu'u peje di'tacjārā ñecũ tojagusa'a. ⁵ Abrā wāmetisome majā. Yu'u nĩrõnojõta mu'urē peje di'tacjārā ñecũ tojacā weegusa'a. Tojo weegu ni'cãcã me'rā Abrahā wāmetigusaa. ⁶ Yu'u mu'u pārāmerā nituriarārē pājārā weeguti. Na peje macārĩcjārā nĩrāsama. Tojo nicā ni'cārērā mu'u pārāmerā nituriarā di'ta dutirā wiorā nĩrāsama. ⁷ Mu'u me'rā "A'tiro weeguti" nise ne pe'tisome. Yu'u mu'urē nĩ'caronõjõta mu'u pārāmerā quē'rārē añurõ weeguti. Mu'u wiogu, tojo nicā mu'u pārāmerā nituriarā wiogu nigũti. Mu'u, tojo nicā na quē'rā yu'ure ějõpeorāsama. ⁸ Nipe'tise a'ti di'ta, mu'u ni'cārōacã nĩrõrē mu'urē o'ogusa'a. Na quē'rārē o'ogusa'a. Musã niatji di'ta ninu'cũcã'rõsa'a. Na wiogu nigũti, nicu niwĩ Ō'acũ.

⁹ Apeyere ninemocu niwĩ tja:

—Mu'u pe'ema, a'tiro weecã u'a. Tojo nicā mu'u pō'rā, mu'u pārāmerā nituriarā yu'u weedutisere weerāsama. ¹⁰ Yu'u mu'u me'rā, tojo nicā mu'u pārāmerā nituriarā me'rā apo'que a'tiro ni'i. Musã tiropũ nĩrã umũa nipe'tirā ò'rẽcju yapa caserore yejecõ'ano'cārã niato. ¹¹ Musã ò'rẽcju yapa caserore yejecõ'ano'que me'rā yu'u musã me'rā "A'tiro weeguti" ni apo'quere ī'ono'o. ¹² Ni'cãcã me'rā nipe'tirā wī'marā umũa ocho numũrĩ

† 16:11 16.11 "Ismae" nĩrõ, "Ō'acũ tu'omi" nisĩ'rĩrõ wee'e.

bajuáca be'ro ò'récju yapa caserore yejecò'ano'rāsama. No'o wī'magū mū'u ya wī'ipu bajua'cu, tojo nicā apesecjū cū duu'cu quē'rā mejārōta weeno'gūsami. ¹³ Mū'u ya wī'i bajua'cārā, tojo nicā mū'u duu'cārā quē'rā na ò'récju yapa caserore yejecò'ano'rāsama. Tojo weese me'rā yu'u musā me'rā “A'tiro weeguti” ni apo'que ī'ono'rōsa'a. ¹⁴ No'o ni'cū yejecò'ano'ña marīgūnojō musā wa'teropure cò'ano'gūsami. Musā me'rā nīmasīsomo majā. Cū yu'u ucū'quere ējōpeotigu nimi. Tojo weegu cò'ano'gūsami.

¹⁵ Ō'acū tere nitojanu'cō, Abrahārē a'te quē'rārē nicu niwī:

—Mū'u nūmo Sarai pe'e, Sarai wāmetisome majā. Co Sara wāmetigosamo. ¹⁶ Core añurō weegusa'a. Co me'rā mū'u macūrē o'oguti. Co peje macārīcārā ñecō nigōsamo. Co pārāmerā nituriarā di'ta dutirā wiorā nirāsama, nicu niwī Ō'acū.

¹⁷ Cū tojo nisere tu'ogu, Abrahā paamu'rīque'acu niwī. Ō'acū ucūsere wācūgū, buji, cū basu a'tiro ni wācūcu niwī: “¿Ni'cū cien cū'marī cuogupu pō'rātibosari? ¿Sara quē'rā noventa cū'marī cuomigō, wī'magūrē wuamasībosari?” ¹⁸ Tojo weegu Ō'acūrē nicu niwī:

—Ismae mū'u “Añurō wa'ato” nise me'rā niato. Mū'u cūrē añurō weecā ũa'a, nicu niwī.

¹⁹ Ō'acū cūrē a'tiro ni yu'ticu niwī:

—Tojota ni'i, nīrō pe'e. Mū'u nūmo Sara ni'cū wī'magūrē wuabosagosamo. Mū'u cūrē Isaa* wāmeyegusa'a. Cū me'rā yu'u “A'tiro weeguti” ni apo'quere añurō weeguti. Cū me'rāta, cū pō'rā nituriarāpūre mejārōta añurō weenu'cūgūti. ²⁰ Ismae pe'ere, cū ye cjasere, mū'u nī'quere tu'oapu. Cū quē'rārē añurō wa'acā weeguti. Pājārā pō'rāticā weeguti. Cū pārāmerā nituriarā pājārā nirāsama. Cū doce wiorā pacu nigūsami. Yu'u cū me'rā pajibutiari curua weeguti. ²¹ Yu'u “Musā me'rā tojo weeguti” nī'que pe'ema Isaa, Sara macū me'rā apoguti. Cū ape cū'ma a'tocateronojōta bajuagusami, nicu niwī Ō'acū. ²² Cū Abrahā me'rā ucūtojanu'cō, wa'a wa'acu niwī.

²³ Ti nūmūta Abrahā cū macū Ismaere cū ò'récju yapa caserore yejecò'acu niwī. Tojo nicā, nipe'tirā cūrē da'racō'terā, cū ya wī'ipu bajua'cārā, āpērā cū duu'cārā, nipe'tirā ũmua cū me'rā nīrārē Ō'acū cūrē duti'caronojōta weecu niwī. ²⁴ Titare Abrahā noventa y nueve cū'marī cuocu niwī. ²⁵ Cū macū Ismae trece cū'marī cuocu niwī. ²⁶ Abrahā cū macū me'rā ti nūmūta yejecò'ano'cārā niwā. ²⁷ Nipe'tirā ũmua cū ya wī'ipu bajua'cārā, tojo nicā apesecjārā cū duu'cārā mejārōta weeno'cārā niwā.

18

Ō'acū Abrahārē “Mū'u ni'cū macūtīgusa'a” nī'que ni'i

¹ Ni'cā nūmū Ō'acū Abrahārē yucupagu pacasepagu nīrō, Mamre wāmetiropu bajuacu niwī. Dajaritero nicā ũputu asiri cura Abrahā cū ya wī'i su'ti caseri me'rā wéeca wī'i sope pu'topu dujicu niwī. ² To dujigu, ī'áoo, i'tiarā ũmua cū diacjū nu'cūrārē ī'acu niwī. Narē ī'a, sojaro me'rā wā'cānu'cā, narē pōtērīgū wa'acu niwī. Na tiro eta, di'tapu paamu'rīque'acu niwī.

³ Narē a'tiro nicu niwī:

* 17:19 17:19 “Isaa” nīro, “Cū bujimi” nī'īrīrō wee'e.

—Wiogu, yu'ure yu'ruaticã'ña; co'teniña yujupu. ⁴ Musã du'pocãrĩrẽ coecã, yu'u aco miitidutiguti. Be'ro musã yucu docapu soorã wa'arãsa'a. ⁵ Musãrẽ da'racote'gu tiro a'tiapu. Tojo weegu musã ba'atjere miigũ wa'aguti. Musã tere ba'áca be'ro wãcũtutua, yu'rũwã'cãrãsa'a, nicu niwĩ Abrahã.

Na “Jau”, ni yu'ticãrã niwã.

⁶ Na tojo nicã tu'ogu, Abrahã cũ ya wi'ipu sãjãa, cũ numo Sarare nicu niwĩ:

—Quero, veinte kilo harina añuse miitjãgõ, pã weebaque'oya.

⁷ Core tojo nitojanu'cõ, Abrahã wecuã nirõpu omawã'cã, ni'cũ wecu wĩ'magũ añugũrẽ ì'abese weetjãgũ, cũrẽ da'racote'gure wẽjẽdutigu o'ocu niwĩ. Tojo weegu maata cũrẽ wẽjẽ, na ba'atjere do'acu niwĩ. ⁸ Tu'ajanu'cõ, Abrahã narẽ wecu di'ire, wecu õpẽco, tojo nicã te õpẽco bu'a'quere ecacu niwĩ. Na yucupagu doca ba'ari cura narẽ ì'anucũ co'tecu niwĩ.

⁹ Sijari masã ba'atu'ajanu'cõ, Abrahãrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—Mu'u numo Sara, ¿no'opu niati?

—Wi'ipu niamo, nicu niwĩ.

¹⁰ Cũ tojo yu'ticã tu'ogu, ni'cũ na me'rãcjũ Abrahãrẽ nicu niwĩ:

—Ape cũ'ma musãrẽ ì'agũ a'tiguti tja. Yu'u tocã'rõ a'ticã, mu'u numo ni'cũ wĩ'magũ põ'rãtigosamo.

Sara cũ tojo ucũrĩ cura wi'i sãjãrõ Abrahã sã'ema ejanu'cã, na tojo ni ucũsere tu'ope'ocã'co niwõ. ¹¹ Abrahã, Sara bucurã waro nicãrã niwã. Sara co be'ti ì'ase pe'ti'copu nico niwõ. ¹² Tojo weego Sara bujidi'ocũ põtõotico niwõ. A'tiro ni wãcũco niwõ: “¿De'ro weerã ùsã bucurã nimirã, ùsã uaripejase cuobosari?” ¹³ Õ'acũ pe'e Abrahãrẽ nicu niwĩ:

—¿De'ro weego Sara bujiti? ¿Bucuo nimigõ, põ'rãtigosa'a, ni ãjõpeoweti? ¹⁴ Musã tu'oña'cã, ¿yu'ure apeyenojõ weemasitise nibosari? Ape cũ'ma musãrẽ ì'agũ a'tiguti tja. Yu'u tocã'rõ a'ticã, mu'u numo wĩ'magũ põ'rãtigosamo.

¹⁵ A'tere tu'ogo, Sara uigo, a'tiro nico niwõ:

—Yu'u bujigo mejẽta weepu.

Õ'acũ core yu'ticu niwĩ:

—Yu'u masĩ'i; mu'u bujiapu, nicu niwĩ.

Sodoma cjasere Abrahã Õ'acũrẽ sãrĩ'que ni'i

¹⁶ Be'ro sijari masã wã'cãnu'cã, Sodoma wãmetiri macãpu wa'acãrã niwã. Abrahã narẽ ì'atwogu wa'agu, na me'rã wa'acu niwĩ. ¹⁷⁻¹⁸ Na tojo wa'ari cura Õ'acũ a'tiro wãcũcu niwĩ: “Abrahã pãrãmerã nituriarã pãjãrã waro, tutuarã nirãsama. Cũ me'rã nipe'tirã a'ti umucocjãrãrẽ añurõ wa'acã weeguti. Tojo weegu yu'u Somamacjãrãrẽ weeatjere cũrẽ wererouasa'a. ¹⁹ Yu'u cũ põ'rãrẽ, cũ pãrãmerã nituriarãrẽ yu'u bu'esere yu'tidutigu, tojo nicã añuse, diacjũ cjase weeato ní'gũ, cũrẽ besewu. Na tojo weecã, nipe'tise yu'u “Tojo weeguti’ ní'que queoro wa'arosa'a”, ni wãcũcu niwĩ.

²⁰ Tojo weegu Õ'acũ Abrahãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Sodoma, Gomorrãcjãrã na ña'arõ weesetisere tu'oapu. Na tojo weese ña'abutiasse ni'i. ²¹ Tojo weegu ni'cãrõacã yu'u basuta topu ì'agũ wa'aguti. ¿Diacjũta yu'u tu'o'caronojõta ña'abutiaro weerã weeti? Tere ì'atojagupu, añurõ masĩ'gũsa'a majã, nicu niwĩ.

²² Be'ro puarā Sodomapu wa'acārā niwā. Abrahā pe'e Ō'acū tiropu tojánicu niwī. ²³ Cū pu'tocure wa'a, sērītiña'cu niwī:

—¿Na'arā me'rā añurā quē'rārē cō'agūsari? ²⁴ Apetero weerā ti macāpure cincuenta añurā nibosama. ¿Tojo nimicā, ti macārē cō'agūsari? Na cincuenta añurā nimicā, ¿de'ro weegu mu'u ti macācjārārē acobojotibosari? ²⁵ Bu'iritirā, bu'iri marīrā me'rā, narē ni'cārōnojō bu'iritirā weronojō wējēta basiowe'e. Tere weeticā'ña. Mu'u nipe'tirā a'ti turicjārārē besegu ¿queoro weetibosari? nicu niwī Abrahā. ²⁶ Tojo nicā tu'ogu, Ō'acū yu'ticu niwī:

—To pūrīcārē ti macā Sodomacjārārē cincuenta añurā bocaejagu, nipe'tirā to nirārē acobojoguti, nicu niwī Ō'acū. ²⁷ Abrahā ninemocu niwī tja:

—Mu'u Ō'acū ni'i. Yu'u pūrīcā masū mejō nigū ni'i. Tojo nimigū, no'o waro busuma'agū weronojō mu'urē ucūma'asa'a. ²⁸ ¿Apetero weegu na cincuenta ní'cārā, cinco dijaro nicārē, na cinco ye bu'iri ti macācjārārē cō'agūsari tja?

Ō'acū a'tiro ni yu'ticu niwī:

—Na cuarenta y cinco añurā nicārē cō'asome.

²⁹ —¿Cuarenta añurā nicā warore, de'ro weegusari? nicu niwī Abrahā.

—Na cuarenta nicā quē'rārē, ti macācjārārē cō'asome, nicu niwī Ō'acū.

³⁰ Abrahā pe'e sērītiña'nemocu niwī tja:

—Yu'u me'rā uaticā'ña. Mu'urē apaturi sērītiña'nemogūti. ¿De'ro weegusari treinta añurārē bocaejagu waro?

Ō'acū apaturi nicu niwī:

—Treinta añurārē bocaejagu, ti macācjārārē acobojoguti.

³¹ Abrahā sērītiña'nemosājācu niwī tja:

—Yu'u wioгу, uiro marīrō mu'urē ucūmiapaba. Veinte añurā bocaejagu, ¿de'ro weegusari?

Ō'acū yu'ticu niwī tja:

—Na veinte añurā nicā quē'rārē ti macācjārārē cō'asome.

³² Abrahā sērītiña'tuocu niwī:

—Yu'u wioгу, yu'u me'rā uacupa. Mu'urē a'tota sērītiña'tuoguti majā. Ne caribonemosome. ¿De'ro weegusari mu'u, diez dia'cū añurārē bocaejagu?

Ō'acū nicu niwī:

—Diez añurā nicā, ti macācjārārē cō'asome.

³³ Ō'acū Abrahā me'rā ucūtojanu'cō, wa'a wa'acu niwī. Abrahā quē'rā cū ya wi'ipu dajotojaa wa'acu niwī.

19

Ō'acū Sodoma, Gomorrare cū ūjūacō'a'que ni'i

¹ Na'ique'ari cura, Ō'acūrē wereco'terā Sodomapure etacārā niwā. Na topu etari cura Lot, Abrahā acabiji macū, macā sājārī sope tiro dujicu niwī. To cū dujiro nipe'tirā masā nerēwuaro nicaro niwū. Na etacā i'agū, wā'cānu'cā, paamu'rīque'a, ² narē nicu niwī:

—Yu'u musārē da'raco'tegu ni'i. Tojo weerā ya wi'ipu cārīrā a'tia. Topu musā du'pocārīrē coerāsa'a. Be'ro űamiña'cūrō musā wa'aropu yu'ruwā'cārāsa'a.

Cū tojo nicā, yu'ticārā niwā:

—Niwe'e. A'to macã deco cãrĩrãsa'a.

³ Na tojo nimicã, Lot tutuaro me'rã, "Niwe'e; ya wi'i cãrĩrãsa'a," nicu niwĩ. Cũ tojo nica be'ro, na "Jau" ni, cũ me'rã wa'acãrã niwã. Cũ ya wi'ipu sãjãa, Lot narẽ ba'ase da'rebosacu niwĩ. Cũ pã bucuase morẽña marisere weebosacu niwĩ. Na tere ba'acãrã niwã.

⁴ Be'ro, na cãriatji duporo nipe'tirã Sodomacjãrã umua, ma'mapjia, bucurã nipe'tirã Lot ya wi'i pu'tore sutuanu'cãcãrã niwã. ⁵ Na to sutuanu'cã, cãrẽ caricucãrã niwã:

—¿Umua no'opu nitĩ ñamipu mu'u tiro eta'cãrã? Narẽ o'owĩrõña. Numia me'rã weewuasenojõrẽ weesi'rĩsa'a na me'rã, nicãrã niwã.

⁶ Na tojo nicã tu'ogu, Lot cũ ya wi'ijaa, na me'rã ucũgũtigu, sopere añurõ bi'acã'cu niwĩ. ⁷ Narẽ nicu niwĩ:

—Yu'u me'rãcjãrã, narẽ tojo ña'arõ weeticã'ña. ⁸ A'tiro pe'e weeya. Yu'u põ'rã, puarã numia ne ni'cũ umu me'rã nitirã numia nima yujupu. Narẽ wiorẽgũti. Musã narẽ no'o weesi'rĩrõ weeya. Ñrã umua yu'u tiro eta'cãrã pe'ema, narẽ ña'arõ weeticã'ña. Na yu'u pijio'cãrã nima. Narẽ añurõ co'teguti.

⁹ Cũ tojo nicã tu'orã, a'tiro yu'ticãrã niwã:

—Siape'e wa'aya. Mu'u aperocjũ ni'i. Ñsã mu'u dutino'bo'cãrã niwe'e. To purĩcãrẽ ni'cãrõacã ñsã narẽ tojo weesi'rĩrõ nemorõ mu'urẽ ña'arõ weerãti, nicãrã niwã.

Na Lore purõ tuquenu'cõcãrã niwã. Ti wi'i sopere tuupã'rẽsĩ'rĩmicãrã niwã. ¹⁰ Na tojo weenu'cãrĩ cura sijari masã Lore ñe'e, wi'i po'peapu miisãjã wa'acãrã niwã. Tojo weetoja, na sopere añurõ bi'acã'cãrã niwã. ¹¹ Tojo weetojanu'cõ, na nipe'tirã sope pu'topu ni'cãrã umuarẽ, ma'mapjiare, bucurãrẽ caperi bajuticã weecãrã niwã. Caperi bajutirã, ti wi'ipu sãjãasĩ'rĩrã, sopere a'masijarã, põtẽotia wa'acãrã niwã. Ne bocaticãrã niwã.

¹² Wi'i po'peapu sijari masã Lore sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿A'tore ãpẽrã mu'u acawererã marĩti? Nipe'tirã mu'u põ'rã umua, numia, mu'u bujisumua, nipe'tirã mu'u acawererã a'ti macã nirãrẽ apero yoaropu miaña. ¹³ A'ti macãrẽ cõ'ape'ocã'rãsa'a. Õ'acũ a'ti macãcjãrã na peje ña'arõ weesetise queti tu'oami. Tojo weegu ñsãrẽ a'ti macãrẽ cõ'adutigu o'oãmi, nicãrã niwã.

¹⁴ Na tojo nicã tu'ogu, Lot cũ bujisumua niajãrẽ weregu wa'amicu niwĩ. Narẽ nicu niwĩ:

—Wã'cãnu'cãña. A'ti macãrẽ wijayã. Õ'acũ a'ti macãrẽ cõ'agũtigu weemi, nicu niwĩ.

Cũ bujisumua niajã cũ tojo nisere, "Tojo nima'acũ weemi," ni wãcũcãrã niwã. ¹⁵ Cũ na me'rã ucũrĩ cura bo'rearo weecaro niwã. Tojo weerã Õ'acũrẽ wereco'terã tutuaro me'rã cãrẽ nicãrã niwã:

—¡Quero! Mu'u numo, mu'u põ'rã numiarẽ sojaro me'rã aperopu miaña. Wa'aya ñsã a'ti macãrẽ ñjãacõ'acã, wẽrĩsĩ'rĩtirã, nicãrã niwã.

¹⁶ Na tojo nimicã, Lot sojaticu niwĩ. Cũ umũñarõ wa'aticã i'arã, na cũ omocãrẽ ñe'e, miacãrã niwã. Õ'acũ cãrẽ pajaña'gũ, tojo weeduticu niwĩ. Lot numo, cũ põ'rã numia quẽ'rãrẽ macã sumetopu miacãrã niwã. ¹⁷ Na macãpu wijãca be'ro ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegũ narẽ nicu niwĩ:

—¡Omaña catisĩ'rĩrã! Ne majãmi'atõrõticã'ña. Wẽrĩsĩ'rĩtirã, a'tore ne tojanu'cãtirãta, ñrãpagupu wa'aya.

¹⁸ Lot pe'e narẽ nicu niwĩ:

—Yu'u wiorā, ūrūgūpure wa'adutiticā'ña. ¹⁹ Musā yu'ure añurō weetamuapu. Yu'u wērībo'cure musā yu'rūoapu. Yu'u ūrūgūpure ejatibosa'a. To wa'ari curata macārē ūjūase yu'ure ēmuejābosa'a. Tojo weegu yu'u ma'a deco wērībosa'a. ²⁰ Topu wa'aronojō o'ogu, ni'cā macā pu'toacā nirī macāpu wa'adutiya. Ti macā cā'macācā ni'i. Topu wa'agu, yu'rūgusa'a, nicu niwī.

²¹ Cū tojo nicā tu'ogu, Ō'acūrē wereco'tegu cūrē nicu niwī:

—Jau, mu'u ní'caronojōta weeguti. Si macā, mu'u nīca macārē ūjūacō'asome. ²² ¡Quero, si macāpu omawā'cāña! Mu'u etaticāma, ne apeye macārīrē ūjūacō'ano'ña marīrōsa'a. Mu'u etāca be'ropu ūjūacō'ano'rōsa'a, nicu niwī.

Ti macā cā'macācā niyuro, Zoar wāmetico niwī.

²³ Lot Zoapu etacā, bo'rearo weecaro niwī. ²⁴ Cū topu etāca be'ro Ō'acū Sodoma, Gomorra bu'ipure pecame'e, tojo nicā azufre acoro pejaro weronojō ūjūdijaticā weecu niwī. ²⁵ Cū te macārīrē ūjūacō'acā, to nimi'que nipe'tise ūjūpe'tia wa'acaro niwī. Ti macā nimi'cārā wērīpe'tia wa'acārā niwā. Na otese nimi'que quē'rā ūjūpe'tia wa'acaro niwī. ²⁶ Tojo wa'ari cura Lot numo cū be'ro sirutuco nimiwō. Tojo sirutugo, majāmi'atōrōco niwō. Totā co moa tuturo dojonu'cā wa'aco niwō.

²⁷ Ape numu te macārī ūjūacō'aca be'ro Abrahā cū Ō'acū me'rā ucū'caropu wa'acu niwī. ²⁸ Topu wa'agu, Sodoma, Gomorra ní'caro nipe'tiro ti papure ū'aquejocu niwī. Yoaropu cū ū'acā, pā na ūjūarō o'me mujārō weronojō o'mepu'sumorōcaro niwī. ²⁹ Ti pa'tiropu nise macārī Lot ní'carore ūjūacō'agū, Ō'acū Abrahārē wācūcu niwī. Tojo weegu te macārī ūjūacō'ase duporo wērīrī nīgū, Lore apesepu miacu niwī.

Moabita masā, tojo nicā amonita masā masābajuānu'cā'que ni'i

³⁰ Be'ro Lot uigu, Zoapure tojanemosi'rīticu niwī. Tojo weegu cū pō'rā puarā numia me'rā ūrūpagupu wa'acu niwī. Topu wa'a, na i'tiarā ni'cā ūtā tutipu niseti'cūcārā niwā. ³¹ Ni'cā numu masā ma'mio co acabijore nico niwō:

—Marī pacu bucu nimi majā. Marī nirōpure marīrē numotigunojō ne ni'cū marīmi. Tojo weero nipe'tirā masā weewuasenojōrē weeta basiowe'e. ³² Tojo weerā marī pacure que'acā weerā. Cū que'āca be'ro cū me'rā cājīrā. Tojo weerā marī cū me'rā pō'rātīrāsa'a.

³³ Ti ñami na pacure que'ato nīrā, u'seducaco vino ūacārā niwā. Be'ro masā ma'mio cū me'rā cājico niwō. Cū pe'e co tojo weesere ne tu'oña'ticu niwī. Co dijaacā quē'rārē, ne tu'oña'ticu niwī. ³⁴ Ape numu masā ma'mio co acabijore nico niwō:

—Ñamica'a ñami yu'u marī pacu me'rā cājīapu. A'ti ñami quē'rārē cūrē que'acā weerā. Tojo weego mu'u cū me'rā cājīgō wa'apa. Tojo weerā marīnucū pō'rātīrāsa'a.

³⁵ Na ní'caronojōta weecārā niwā. Na pacure que'adutirā, u'seducaco vino ūacārā niwā tja. Du'sago co pacu me'rā cājico niwō. Lot pe'e ne tu'oña'ticu niwī. Co dijaacā quē'rārē, ne tu'oña'ticu niwī. ³⁶ Na tojo weetīarā, Lot pō'rā numia na pacu me'rā puarāputa pō'rātīcārā niwā. ³⁷ Be'ro masā ma'mio ni'cū wī'magū wuaco niwō. Cūrē Moab wāmeyeco niwō. Cū moabita masā ñecū nicu niwī. ³⁸ Du'sago quē'rā macūtico niwō. Cūrē Ben-ammi wāmeyeco niwō. Cū amonita masā ñecū nicu niwī.

20

Abrahā, tojo nicā Abimelec ye cjase ni'i

¹ Abrahā cū n'í'caro cō'awā'cāgū, Neguev wāmetiropu wa'acu niwī. Cū Cades, tojo nicā Shur wa'teropu tojacu niwī. Tita cū Gerar wāmetiri macāpu wa'acu niwī. ² Cū topu nígū, cū nūmo Sarare "Yū'u acabijo nimo", ni wercu niwī. Cū tojo nicā tu'o, Geracjū wiogu Abimelec Sarare numotiguti nígū, miidutigu o'ócū niwī. ³ Ti űami Ő'acū Abimelere quē'erōpu a'tiro nicu niwī: "Mu'u wērīgūsa'a. Mu'u miidutigu o'o'co marāputigo nimo".

⁴ Abimelec pe'e Sara me'rā ne niticu niwī yujupu. Tojo weegu Ő'acūrē yu'ticu niwī: "Yū'u wiogu, yu'u űa'arō weetimicā, ĵyu'ure, tojo nicā a'ti macācjārā quē'rārē wējēgūsari? ⁵ Abrahā basuta yu'ure, 'Co yu'u acabijo nimo', niami. Co quē'rā, 'Yū'u ma'mi nimi', niamo. Tojo weegu 'Marāpu moogō nimo', ni wācūgū, tojo weeasu. Ne űa'arō weetiapu", nicu niwī.

⁶ Cū tojo nisere tu'o, Ő'acū Abimelere quē'erōpu yu'ticu niwī: "Yū'u masī'i. Mu'u añurō wācūse me'rā tojo weeapu. Tojo weegu mu'u co me'rā cāĵisī'rīcā cā'mota'apu. Mu'u co me'rā nígū, yu'ure űa'arō wéegū weronoĵō weeoapā. ⁷ Ni'cārōacā pūrīcārē co marāpure wiaya tja. Cū Ő'acū ye queti weremu'tārī masū nimi. Mu'urē wērīcā'to nígū, mu'u ye cjasere sērībosagusami. Mu'u cū nūmorē wiatigu pūrīcā, mu'u, mu'u yarā nipe'tirā me'rā wērīgūsa'a", nicu niwī.

⁸ Ape nūmu bo'reacāpu Abimelec wā'cā, cūrē da'raco'terārē pijjo, cū quē'erōpu ĩ'a'quere wercu niwī. Tere tu'orā, pūrō uicārā niwā. ⁹ Narē wérēca be'ro Abrahārē pijjo, a'tiro nicu niwī:

—ĵDe'ro weeati mu'u űsarē? ĵűe'enoĵō yu'u mu'urē űa'arō wee'que wapa to cā'rōĵo yu'ure, tojo nicā yarārē űa'abutiaro tojacā weemiati? Mu'u yu'ure tojo wee'que ne ni'cū tojo weeya marīserē weeapu. ¹⁰ ĵDe'ro weegu tojo weeati? ĵűe'enoĵōrē wācūgū, tojo weeati? ni sērītiña'cu niwī.

¹¹ Abrahā cūrē yu'ticu niwī:

—Yū'u a'tiro wācūcāti. "A'topu Ő'acūrē ne ěĵpeotisama", nicāti. Yū'u, "Yū'u nūmo nimo" nicārē, "Yū'ure wējēbosama", ni wācūasu. ¹² Diacĵta ni'i. Co yu'u acabijota nimo. Yū'u pacu macō nimo. Paco pe'e apegno nimo. Tojo weegu core numotiwu. ¹³ Yū'u pacu tiropu n'í'cu Ő'acū dutiro me'rā wijagu, core a'tiro niwū: "No'o marī wa'aro etago, āpērārē, 'Yū'u ma'mi nimi', niña", niwā.

¹⁴ Na tojo ucūca be'ro, Abimelec Abrahārē oveja, wecua o'ocu niwī. Tojo nicā da'raco'terā űmua, numia o'ocu niwī. Abrahārē cū nūmo Sarare wiacu niwī. ¹⁵ Abimelec Abrahārē nicu niwī:

—A'ti di'ta ya di'ta ni'i. No'o mu'u tu'saro mu'u niatjore beseya.

¹⁶ Sarare a'tiro nicu niwī:

—Mu'u ma'mirē mił niyeru cujiri wapabujuse cujirire o'oapu. Te me'rā mu'u me'rā nirā mu'urē ne mejēcā wācūsome. Tojo weego na ĩ'orōpu bu'iri marīgō tojagosa'a, nicu niwī.

¹⁷⁻¹⁸ Abimelec tojo nica be'ro, Abrahā Ő'acūrē sērībosacu niwī. Abimelec Sarare ma'que bu'iri cū nūmorē, narē da'raco'terā numiarē, nipe'tirā cū ya wi'i nirārē Ő'acū pō'rātimasīcā weecu niwī. Abrahā narē sērībosāca be'ro Ő'acū narē yu'ruocu niwī. Tojo weerā na pō'rātimasīcārā niwā tja.

21

Abrahā macū Isaa baja'que ni'i

¹ Ō'acū cū ní'caronojōta Sarare añurō weecu niwī. Cū, “Mu'u wī'magū cuogosa'a”, ní'que queoro wa'acā weecu niwī. ² Tojo weego nijīpaco tojaco niwō. Be'ro Abrahā cū bucu waro nimicā, wī'magūrē wuabosaco niwō. Ō'acū cūrē “Ape cū'ma musārē ī'agū a'tiguti tja; yu'u tocārō a'ticā, mu'u nūmo ní'cū wī'magū pō'rātigosamo” ní'quere queoro wa'acā weecu niwī. ³ Sara Abrahārē pō'rātibosa'cure, Isaa wāme ò'ocu niwī. ⁴ Be'ro Ō'acū cūrē duti'caronojōta wī'magū cū ocho nūmurī baja'ca be'ro Abrahā cū ò'rēcju yapa casero yejecō'acu niwī. ⁵ Cū macū Isaa baja'caterore Abrahā cien cū'marī cuocu niwī. ⁶ Tojo weego Sara a'tiro wācūco niwō: “Ō'acū yu'ure e'cati, bujicā weeamī. Tojo weerā 'Sara wī'magū wuapo' nise quetire tu'orā, nipe'tirā yu'ure e'catitamurāsama. ⁷ ¿Noa Abrahārē, 'Sara wī'magū wuabosagosamo' nibopari? Ne ní'cū tojo nitimicā, cū bucu waro nigūrē yu'u ní'cū wī'magū pō'rātibosawu”, ní wācūco niwō.

Agar; Ismae Abrahā ya wī'i ními'cārārē cō'awīrō'que ni'i

⁸ Isaa bucuā, cū mí'rīdu'uri nūmurē Abrahā pajiri bosenu mu weecu niwī. ⁹ Tojo weeri curare Sara Agar macū Abrahārē wuabosa'cu Isaare bujicā'cā ī'aco niwō. ¹⁰ Tojo weego co Abrahā tiro wa'a, a'tiro nico niwō:

—Sico da'raco'tego macū mu'u wēricā be'ro, mu'u ye ní'quere ne ñe'esome. Yu'u macū Isaa pe'e ñe'egūsami. Tojo weegu da'raco'tegore, co macū me'rāta cō'awīrōcā'ña, nico niwō.

¹¹ Co tojo nicā tu'ogu, Abrahā cū macū Ismaere ma'ígū, pūrō bujaweticu niwī. ¹² Ō'acū pe'e cūrē nicu niwī: “Narē sō'owaro wācūque'titicā'ña. Sara duti'caronojōta weeya. Isaa me'rā mu'u pārāmerā nituriarāsama. ¹³ Da'raco'tego macū pe'ere a'tiro weeguti. Cū quē'rārē, pājārā cū pārāmerā nituriacā weegusa'a. Mu'u macū niyucā, pajiri di'tacjārā nīrāsama”, nicu niwī Ō'acū.

¹⁴ Ape nūmu ñamiña'cūrō Abrahā Agare pā, aco ajuro wa'icu casero me'rā wéca ajurore co sē'emapu miiō'ocu niwī. Core, co macū me'rā we'rīti, narē wa'aduticu niwī. Co wa'a, no'o uaro yucu marīrō, masā marīrōpu Beerseba wāmetiropu sijabaque'atico niwō. ¹⁵ Aco pe'ticā ī'agō, co macūrē yucusti docapu cūuco niwō. ¹⁶ “Cū wēricā ī'as'rītisa'a” nígō, yoacureropu wa'a, dujico niwō. Co topu dūjiri cura cū utinū'cācu niwī.

¹⁷ Ō'acū co macū uticā tu'ocu niwī. Cū tojo weecā tu'ogu, cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā,* u'mūsepū ucūdiuocu niwī: “¿Agar, de'ro wa'ati? Uiticā'ña. Ō'acū mu'u macū uticā tuomi. ¹⁸ Wā'cānu'cāña. Mu'u macūrē wejewa'cōnu'cōña. Cū me'rā pajiri di'tacjārā wa'acā weeguti”, nicu niwī.

¹⁹ Tojo níca be'ro Ō'acū Agare ní'cā pe aco wijari pe ī'abocā weecu niwī. Co wa'icu casero me'rā wéca ajuropu aco poseye, co macūrē tíaco niwō. ²⁰ Ō'acū co macūrē añurō weetamucu niwī. Cū bucuā, yucu marīrō, masā marīrōpu nicā'cu niwī. Topu nígū, bucatjē me'rā buemu'sigū wa'acu niwī. ²¹ Cū yucu marīrō, masā marīrōpu Parán wāmetiropu níri cura, cū paco, Egiptocjōrē cū nūmo niacjore bocabosaco niwō.

* 21:17 21:17 Ī'aña Gn 16.7 docapu oja'quere.

Abrahā Abimelec me'rā na apo'que ni'i

²² Titare Abimelec Abrahā me'rā ucūgū wa'acu niwī. Tojo nicā cū yarā surara wioḡu Ficol wāmetiḡu me'rā wa'acu niwī. Cū Abrahārē nicu niwī:

—Nipe'tise mu'u weesere Ō'acū mu'urē weetamusami. ²³ Tojo weegu Ō'acū tu'oropu mu'u a'tiro weecā uasa'a. Yu'ure, yu'u pō'rārē, yu'u pārāmerārē ne mejēcā weeticā'ña. Yu'u mu'urē wéé'caronojōta yu'ure añurō weeya. Mu'u apesecjū nimigū, ūsā ya di'tapu ni'i. A'ti di'tacjārā quē'rārē añurō weeya. “Ō'acū wāme me'rā tojota weeguti” niña, nicu niwī Abimelec.

²⁴ Abrahā a'tiro ni yu'ticu niwī:

—Ō'acū tu'oropu mu'u tojo ni'caronojōta añurō weegati.

²⁵ Tojo nica be'ro Abrahā Abimelere a'tiro nicu niwī:

—Mu'urē da'raco'terā yu'u aco waari pere ē'macārā niama. ²⁶ Abimelec pe'e cū tojo nicā tu'ogu, cūrē nicu niwī:

—Ne masitiasu, noa tojo weero weepā. Mu'u yu'ure ne weretiapu. Ni'cācāputa ne tu'ogu wee'e, nicu niwī Abimelec.

²⁷ Tojo nica be'ro Abrahā ovejare, wecuare mii, Abimelere o'ocu niwī. Cū tojo o'óca be'ro, ti nūmūta “A'tiro weerāti”, ni a'merī apocārā niwā.

²⁸ Na tojo wééca be'ro Abrahā siete oveja numia wī'marārē apesepu oveja marīrōpu cūucu niwī. ²⁹ Abimelec cū tojo weecā i'agū, sērītiña'cu niwī:

—¿De'ro weegu mu'u ā'rā siete ovejare apesepu cūuati?

³⁰ Abrahā cūrē yu'ticu niwī:

—Ā'rā siete ovejare miiña. Narē miigū, “A'ti pe aco waari pe Abrahā se'éca pe ni'i”, ni i'agūsa'a.

³¹ Na puarā “A'tiro weerāti” ni apo'caro nitjārō, na nirōpu Beerseba wāme ō'ono'caro niwā.

³² Na a'merī apóca be'ro Beerseba wāmetiropu ni'cārā Abimelec, Ficol filisteo ya di'tapu dajatojaacārā niwā. ³³ Beersebapu Abrahā ni'cāgū yucūgu tamarisco wāmeticju otecu niwī. Topu Ō'acū catinu'cūgūrē sērīcu niwī. ³⁴ Abrahā yoacā filisteo ya di'tapu nicu niwī.

22

Abrahārē Ō'acū “¿Diacjūta yu'ure ējōpeomiti?” cū ni'que ni'i

¹ Yoáca be'ropu Ō'acū Abrahārē “¿Diacjūta yu'ure ējōpeomiti?” níḡū, cūrē pisucu niwī.

—¡Abrahā! nicu niwī.

Cū tojo pisucā tu'ogu, Abrahā, “A'to ni'i”, ni yu'ticu niwī.

² Cū yu'tica be'ro Ō'acū cūrē nicu niwī:

—Mu'u macū, ni'cū nigūrē, mu'u uputu ma'igū Isaare aperopu Moriah wāmetiri di'tapu miaña. Topu etagu, ūrūgū, mu'urē i'ocjupu mujāña. Tiḡu bu'ipu cūrē wa'icure wējē ūjūamorōpeogu weronojō weeya, nicu niwī.

³ Ape nūmu bo'reque'ari cura, Abrahā wā'cānu'cā, cū burro bu'ipu dujiri caserore peocu niwī. Tojo weetu'ajanu'cō, peca, cū ūjūamorōpeoatjere paawa'acu niwī. Cū macū, tojo nicā cūrē da'raco'terā puarā me'rā téé Ō'acū cūrē were'caropu wa'acu niwī. ⁴ I'tia nūmu be'ro Abrahā Ō'acū cūrē wa'aduti'carore yoaropu i'acu niwī. ⁵ Tojo weegu cūrē da'raco'terārē nicu niwī:

—Musā burro me'rā a'to tojayá. Yu'u, yu'u macū me'rā sō'opu Ō'acūrē e'catipeorā wa'arā wee'e. Tojo weetoja, musā tiro tojatirāsa'a tja.

⁶ Abrahā Ō'acūrē wa'icū ūjūamorōpeoatje pecare Isaare miadutica niwī. Cū pe'e pecame'e, tojo nicā di'pji miacu niwī. Na puarā ni'cārō me'rā wa'acārā niwā. ⁷ To be'roacā Isaa cū pacure nicū niwī:

—¡Pacu!

—¿Ñe'enojō uati, macū? ni yu'ticu niwī.

Isaa cūrē sērītiña'cu niwī:

—Marī peca, tojo nicā pecame'e cū'o. ¿Oveja wī'magū marī ūjūamorōpeoacju no'opu niti?

⁸ Abrahā cūrē yu'ticu niwī:

—Macū, Ō'acū marīrē ni'cū oveja wī'magūrē o'ogusami, nicū niwī.

Tojo ni, na puarā sijawā'cācārā niwā.

⁹ Ō'acū Abrahārē were'caropure etarā, Abrahā wa'icurarē ūjūamorōpeoatjore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūucu niwī. Tu'ajanu'cō, pecare to bu'ipu seepeocu niwī. Seepeotoja, cū macūrē da'te, peca bu'ipu peocu niwī. ¹⁰ Seepeotoja, cū macūrē wējēgūti nīgā, di'pji'rē miicu niwī.

¹¹ Cū tojo weeri cura Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā,* u'musepu cūrē pisudijocu niwī:

—¡Abrahā!

Abrahā cūrē yu'ticu niwī:

—A'tota ni'i, nicū niwī.

¹² —Mu'u macūrē ne mejēcā weeticā'ña. Ni'cārōacā yu'u masī'i. Mu'u yu'ure, “Yu'u macū ni'cū nigūrē mu'urē o'osome”, ne nitiapu. Tojo weegu yu'u masī'i mu'u yu'ure wiopesase me'rā i'a'a, nicū niwī.

¹³ Cū tojo nicā, Abrahā i'aoo, ni'cū oveja umu ni'cā yucusti wa'teropu cū capesa'ripu su'rinu'cūgūrē i'acu niwī. Tojo wee cūrē ñe'e, wējē Ō'acūrē e'catise o'ogu, ūjūamorōpeocu niwī. Cū macūrē wējēbo'cu oveja pe'ere wējēcū niwī. ¹⁴ Be'ro Abrahā tojo wee'carore a'tiro wāme ō'ocu niwī: “Ō'acū marīrē da'sasenojōrē o'omi”. Tojo weero ni'cārōacā quē'rārē “Tigu Ō'acū yagu ūrūgūrē marīrē da'sasenojōrē o'ogusami”, nino'o.

¹⁵ Apaturi Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā, u'musepu Abrahārē pisudijocu niwī tja. ¹⁶ A'tiro nicū niwī:

—Ō'acū a'tiro niami: “A'te mu'u wee'quere masī'i. Yu'ure, Yu'u macū ni'cū nigūrē mu'urē o'osome”, ne nitiapu. Tojo weegu yu'u basu yu'u wāme me'rā mu'urē añurō wa'acā weeguti. ¹⁷ Mu'urē peje añuse weeguti. Mu'u pārāmerā nituriarārē ñocōa weronojō, tojo nicā pajiri maa sumuto nucūpori weronojō pājārā wa'acā weeguti. Apeyema narē i'atu'tirārē docaque'acā weerāsama. ¹⁸ Mu'u yu'ure añurō ējōpeose wapa mu'u pārāmerā me'rā nipe'tirā a'ti umucocjārā añurō weeno'rāsama”, nicū niwī Ō'acū.

¹⁹ Be'ro Abrahā cūrē da'raco'terā tiropu dajatojaacu niwī. Nipe'tirā ni'cārō me'rā Beerseba wāmetiropu wa'acārā niwā. Topu Abrahā niseticūcu niwī.

Nacor pō'rā ye cjase ni'i

²⁰ Yoáca be'ropu Abrahā cū acabiji Nacor ye quetire tu'ocu niwī. Nacor numo Milca wī'marārē cūrē pō'rātibosaco niwō. ²¹ Uz wāmetigu

* 22:11 22.11 I'aña Gn 16.7 docapu oja'quere.

bajuamu'tā'cu niwī. Cū be'rore cū acabiji Buz bajuacu niwī. Buz be'rore Kemuel, Aram pacu nicu niwī. ²² Be'ro a'ticurā bajuanemocārā niwā: Quesed, Hazo, Pildas, Jidlaf, Betuel. ²³ Ā'rī Betuel Rebeca pacu nicu niwī. Ā'rā ochore Abrahā acabiji Nacor, Milca me'rā pō'rāticārā niwā.

²⁴ Āpērā Nacor nūmo Milca pe'su Reūma pō'rā Teba, Gaham, Tahas, Maaca nicārā niwā.

23

Sara wērī'que ni'i

¹ Sara ciento veintisiete cū'marī catico niwō. ² Ticuse cū'marī cūogo, Quiriatarba wāmetiropu Canaá di'ta nirī macāpu wērīco niwō. Quiriatarba, apetero Hebrō pisuno'caro niwū. Abrahā Sara wērīcā ī'agū, uti, dūjasewā'acu niwī. ³ Tojo uti, co wērī'co tiropu ni'cu wija, hitita masā nirōpu na me'rā ucūgū wa'acu niwī. A'tiro nicu niwī:

⁴ —Yu'u musā wa'teropu apesecjū nimicā, ni'cā ūtā tuti yu'u nūmorē yaatji tutire duaya.

⁵ Cū tojo nicā tu'orā, hitita masā cūrē yu'ticārā niwā:

⁶ —Ēsārē tu'onīña yujupu. Mu'u ūsā wa'terore ni'cū Ō'acū bese'cu, wiogu macū weronojō ni'i. Tojo weegu mu'u nūmorē ūsā ye ūtā tutiri wa'tero añurī tutipu yaaya. Ne ni'cū ūsā wa'teropu nigū, “Ya tuti ni'i, yaaticā'ña”, nisome.

⁷ Tojo weegu Abrahā wā'cānu'cā, hitita masārē paamu'rīque'a, ⁸ narē nicu niwī:

—To pūrīcārē musā yu'u nūmorē a'to yaacā narā, Efrō, Zohar macūrē a'tiro ni sērībosaya. ⁹ Ni'cā ūtā tuti Macpela wāmetiri tuti cū ya di'ta nituro nirī tutire yu'are duato. Yu'u ti tuti wapatiro ejaturo wapayeguti. Yu'u tore duugu, musā wa'teropu yaari tuti cuogusa'a.

¹⁰ Efrō hitita masā na wa'teropu dujicu niwī. Tojo weegu nipe'tirā cū acawererā tu'oropu, tojo nicā nipe'tirā macā sājārī sope tiro yu'ruarā tu'oro a'tiro nicu niwī:

¹¹ —Niwe'e, yu'u wiogu. Añurō tu'oya. Yu'u mu'urē ti di'tare, tojo nicā ti di'tapu nirī tutire wapamarīrō o'oguti. Yu'u acawererā tu'oropu mu'urē ti di'tare o'o'o. Mu'u nūmorē yaaya majā.

¹² Abrahā pe'e apaturi tocjārā masārē paamu'rīque'acu niwī tja. ¹³ Tojo wee, masā to nirā tu'oro Efrōrē nicu niwī:

—Yu'are tu'oya. Ti di'ta wapa queoro wapayeguti. Mu'u “Jau”, nicā, topu yu'u nūmorē yaaguti majā.

¹⁴ Cū tojo nicā, Efrō yu'ticu niwī tja:

¹⁵ —Wiogu, yu'are tu'oya. Ti di'ta cuatrocientos niyeru kujiri wapati'i. Ti di'ta wapisere ucūnemoticārā. Mu'u nūmorē yaagu wa'aya, nicu niwī.

¹⁶ Abrahā, “Jau” ni, Efrō hitita masā ī'orōpu tocārō wapati'i nī'carore cuatrocientos niyeru kujirire wapayecu niwī. Tocjārā duari masā wape'caronojōta wapayecu niwī. ¹⁷⁻¹⁸ Tojo weero nipe'tise Efrō dua'que di'ta Abrahā ye tojacaro niwū. Ētātuti, yucapagu nipe'tise cū ye tojacaro niwū. Ti di'ta Macpela wāmeti'caro niwū. Mamre mujīpū mujātiro pe'e tojacaro niwū. Hitita masā, tojo nicā nipe'tirā ti macā sājārī sopere yu'ruarā ī'orōpu wapayecu niwī.

¹⁹ Be'ro Abrahā cū numo Sarare ūtā tutipu yaacu niwī. Ti tuti Macpela wāmetiropu Mamre mujīpū mujātiro pe'e nicaro niwū. Totā tja apetero Hebrō wāmeti'caro niwū. Canaá wāmetiri di'tapu tojacaro niwū. ²⁰ Tojo

weero ti di'ta, ütã tuti topu nirĩ tuti, hitita masã Abrahã cũ acawererãrẽ yaatjore duacãrã niwã.

24

Abrahã Isaa numo niacjore a'mabosa'que ni'i

¹ Abrahã bũcu waro nicu niwĩ. Nipe'tise cũ weesetise me'rã Õ'acũ cũrẽ añurõ wa'acã weecu niwĩ. ² Ni'cã numu cũrẽ da'raco'tegu ãpẽrã yu'ruoro bũcu nigũrẽ pijicu niwĩ. Cũ nipe'tise Abrahã cuosere i'anurũgũ nicu niwĩ. Abrahã cũrẽ nicu niwĩ:

—Mu'u omocãrẽ ya usó docapu cũuña. ³ Õ'acũ marĩ wiogu u'muse, di'ta wee'cu wãme me'rã mu'u “A'tiro weeguti” nicã uasa'a. Ne yu'u macũ Isaare a'to Canaá yu'u nirĩ di'tacjõ me'rã numoticã weeticã'ña. ⁴ Tojo weetigu, ya di'tapu wa'a, yu'u acawererã numia wa'teropure cũ numo niacjore besegu wa'aya.

⁵ Cũrẽ da'raco'tegu yu'ticu niwĩ:

—Co numio yu'u me'rã a'tisi'ríticã, ¿de'ro weegusari? ¿Tojo weecãma, yu'u mu'u macũrẽ mu'u wijawã'cãtica di'tapure miagũsari?

⁶ Abrahã cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Niwe'e. Topu yu'u macũrẽ miaticã'ña. ⁷ Yu'u wiogu Õ'acũ u'musecjũ, yu'u pacu ya wi'i ní'cure, tojo nicã yu'u acawererã ya di'tapu ní'cure miwĩorẽwĩ. Miiwĩorẽ, a'ti di'tare “Mu'u pãrãmerã nituriarãrẽ o'oguti”, niwĩ. Cũta mu'u dũporo cũrẽ wereco'tegure o'oyugusami. Tojo weegu mu'u yu'u macũ numo niacjo tocjõrẽ boca, miitigusa'a. ⁸ Co numio mu'u me'rã a'tisi'ríticã, yu'u mu'urẽ “Tojo weegusa'a” ní'que tojo tojacã'rõsa'a. Mejõ yu'u macũrẽ topu ne miaticã'ña, nicu niwĩ.

⁹ Tojo wee cũrẽ da'raco'tegu cũ ya omocãrẽ cũ wiogu Abrahã usó docapu ñapeocu niwĩ. Be'ro “Õ'acũ tu'oropu diacjũta weeguti mu'u duti'quere”, nicu niwĩ.

¹⁰ Be'ro cũ wiogu yarã cameyoa diez, tojo nicã apeye peje añuse Abrahã cũ o'oatjere miicu niwĩ. Tere mii, Nacor wãmetiri macã, Mesopotamia di'tapu wa'acu niwĩ. ¹¹ Abrahãrẽ da'raco'tegu ti macã sumuto ejari cura, na'ique'aro weecaro niwũ. Ti horata numia aco waarã wa'acãrã niwã. Cũ pe'e cameyoare aco waari pe tiro soodutigu cũucu niwĩ.

¹² Tojo weetoja, Õ'acũrẽ a'tiro sãricu niwĩ: “Õ'acũ, yu'u wiogu Abrahã ãjõpeogu, ni'cãcãrẽ yu'ure añurõ wa'acã weeya. Yu'u wiogure mu'u ma'isere i'õña. ¹³ A'to aco waari pe tiro tojánigũti yujupu. A'tocjãrã numia aco waarã a'ticã, ¹⁴ yu'u ni'cõrẽ a'tiro nigũti: ‘Acotãre miidijoya. Sĩ'rĩgũtigu wee'e.’ Co ‘Sĩ'rĩña. Mu'u yarã cameyoa quẽ'rãrẽ tiãgõti,’ tojo yu'tigo cõta mu'u bese'co mu'urẽ da'raco'tegu Isaa numo niacjo nigõsamo. Mu'u tojo weecã i'agũ, ‘Diacjũta yu'u wiogu Abrahãrẽ añurõ weemi’, nigũsa'a”, nicu niwĩ.

¹⁵ Cũ Õ'acũrẽ sãritu'ajaticãta, ni'cõ numio acotu wuawã'cãtigore i'acu niwĩ. Co Rebeca, Betuel macõ nico niwõ. Betuel Milca, Nacor macũ nicu niwĩ. Nacor Abrahã acabiji nicu niwĩ. ¹⁶ Rebeca añugõ nico niwõ. Ne ni'cũ umu me'rã niña'tico niwõ. Aco waari pepu bu'a, acore waamii, majãgõ weeco niwõ. ¹⁷ Co majãcã i'agũ, Abrahãrẽ da'raco'tegu pe'e omasirutuwã'cã, core ãmũeja, nicu niwĩ:

—Mu'u yu'ure pajaña'cureya. Aco mu'u waa'quere cã'rõ tãña.

¹⁸ —Jau, sĩ'rĩgũ a'tia, nico niwõ.

Tojo wee, acoture miidijo, cūrē tīaco niwō. ¹⁹ Cū sī'rītojáca be'ro, Rebeca cūrē nico niwō:

—Mu'u yarā cameyoa quē'rārē miibosago wa'agoti. Na sī'rīsī'rīrō pōtēorō sī'rīrāsama, nico niwō.

²⁰ Nipe'tirā cameyoa sī'rīato nīgō, pejetiri acore waa, umuñarō me'rā na sī'rīrī co'ropu piosāamujāco niwō. ²¹ Co tojo weesere ī'agū, Abrahārē da'raco'tegu “Yu'u a'topu a'ticā, Ō'acū cū 'A'tiro weeguti' nī'quere ¿diacjūta weegusari?”, ni tu'oña'gū, tojo ī'acā'cu niwī. ²² Cameyoa sī'rītu'ajaca be'ro, Abrahārē da'raco'tegu ē'quēa yoosari be'to, uru me'rā wéeca be'to, seis gramo nucārī be'tore mii, ē'quēapu yoocu niwī. Tojo nicā puā be'to omocā tuusāase uru me'rā wee'que be'torire, cien gramo nemorō nucūserē o'ocu niwī. ²³ O'otojanu'cō, core nicu niwī:

—¿Noa macō niti mu'u? ¿Mu'u pacu ya wi'ipure cārīrō niati yu'umasā me'rā cārīatjo?

²⁴ Co yu'tico niwō:

—Yu'u Betuel macō ni'i. Cū Milca, Nacor macū nimi. ²⁵ Ūsā ya wi'ipure musā cārīatjo niapu. Tojo nicā cameyoa na ba'ase tá peje niapu.

²⁶ Tojo nicā tu'ogu, Abrahārē da'raco'tegu ejaque'a, Ō'acūrē e'catipeocu niwī. ²⁷ A'tiro nicu niwī: “Ō'acū, Abrahā yu'u wiogu ējōpeogu, mu'u añuyū'rua'a. Yu'u wiogare añurō wéegu, mu'u 'A'tiro weeguti' nī'quere queoro weepu. Yu'u quē'rārē cū acawererā ya wi'ipu mīitiapu”, nicu niwī.

²⁸ Be'ro Rebeca nipe'tise core wa'a'quere werego wa'ago, co paco ya wi'ipu omawā'cāco niwō. ²⁹ Co ma'mi Labán wāmeticu niwī. Co tojo nicā tu'ogu, Abrahārē da'raco'tegure a'magū wa'agu, aco waari pe tiro omawā'cācu niwī. ³⁰ Cū acabijo ē'quēapu yoosari be'to, omocā tuusāase be'tori miiejacā ī'atojacu niwī. Tojo nicā, Abrahārē da'raco'tegu core were'quere tu'ope'ocā'cu niwī. Tojo weegu Labán cūrē a'magū wa'acu niwī. Aco pe tiroputa, cū yarā cameyoa me'rā nigārē bocaiejacu niwī.

³¹ Labán cūrē a'tiro nicu niwī:

—A'tia, Ō'acū añurō weeno'gū. ¿De'ro weegu mu'u a'to wiaropu nu'cūti? Mu'u cārīatjo, tojo nicā cameyoa niatjo apobosatojapu, nicu niwī.

³² Tojo weegu Abrahārē da'raco'tegu wi'ipu sājāacu niwī. Topu Labán cameyoa na o'ma'quere miidijo, narē ba'ase ecacu niwī. Tojo wéeca be'ro Abrahārē da'raco'tegu, cū me'rācārārē du'pocārī coeato nīgū, aco miacu niwī.

³³ Na ba'ase etiri cura, Abrahārē da'raco'tegu a'tiro nicu niwī:

—Yu'u musārē nigūti nī'quere weretimigū, ba'atisa'a.

—To pūrīcārē ucūmu'taña, nicu niwī Labán.

³⁴ Abrahārē da'raco'tegu narē nicu niwī:

—Yu'u Abrahārē da'raco'tegu ni'i. ³⁵ Ō'acū yu'u wiogu Abrahārē añurō weeami. Peje cuogu wa'acā weeami. Cūrē oveja, wecua, uru, niyeru plata wāmetise, da'raco'terā umua, numia, cameyoa, tojo nicā burroa o'owī. ³⁶ Apeyema cū numo Sara bucao nimigō, nī'cū pō'rātiwō. Yu'u wiogu cū macūrē nīpe'tise cū cuosere o'owī. ³⁷ Yu'u wiogu yu'ure, cū macūrē ne ni'cō ti di'ta Canaá cū nirōcjō me'rā omocā du'tedutitiwī. Tere nīgū, yu'ure cū dutisere Ō'acū wāme me'rā “Diacjūta mu'u dutiro weeguti”, ni yu'tidutiwī. ³⁸ Cū yu'ure ninemowī: “Yu'u pacu acawererā tiropu wa'a, to nirā numia wa'terore ni'cō cū numo niacjore a'maña”,

niwĩ. ³⁹ Yu'u pe'e yu'u wiochure niwã: "Yu'u wiochu, co numio yu'u me'rã a'tisĩ'rĩticã warore, ¿de'ro weegusari?" ⁴⁰ Cã yu'ure yu'tiwĩ: "Yu'u Õ'acũ uaronojõ nisetigu ni'i. Mu'u wa'aro añurõ wa'ato nĩgã, mu'u me'rã Õ'acũ cũrẽ wereco'tegure o'ógusami. Tojo weegu yu'u pacu acawererã põ'rã numia wa'terore ni'cõ yu'u macũ nũmo niacjore bocagusa'a. ⁴¹ Na yu'u acawererã core o'osĩ'rĩticãma, mu'u 'Tojo weeguti' ni'que tojo tojacã'rõsa'a", niwĩ yu'ure.

⁴² »Ni'cãcã aco waari pe tiropu ejagu, Õ'acũ, yu'u wiochu Abrahã ejõpeogure sãrĩapũ: "Mu'u uaro yu'u a'topu a'tisere añurõ wa'acã weebosaya. ⁴³ Mu'u a'tiro weecã uasa'a. Ni'cãrõacã yu'u aco waari pe tiro nĩrĩ cura a'tiro wa'ato. Ni'cõ numio aco waago a'ticã, yu'u a'tiro nigũsa'a: 'Mu'u aco waasere cã'rõ tiacureya.' ⁴⁴ Co yu'ure 'Sĩ'rĩña, mu'u yarã cameyoa quẽ'rãrẽ tiagõti,' nigõ, cõta mu'u bese'co yu'u wiochu macũ nũmo niacjo nigõsamo", ni sãrĩwũ. ⁴⁵ Yu'u Õ'acũrẽ sãrĩtu'ajatimigũ, Rebeca aco co waatjure wuawã'cãtigore i'apũ. Aco waari pepu bu'a, acore waamiiamo. Core niapũ: "Mu'u aco waa'quere yu'ure cã'rõ tiãña", niapũ. ⁴⁶ Tojo weego acoture miidijo, yu'ure niamo: "Jau, sĩ'rĩña. Mu'u yarã cameyoa quẽ'rãrẽ tiagõti." Yu'ure aco tiã, yarã cameyoa quẽ'rãrẽ tiamo.

⁴⁷ »Be'ro core sãrĩtiña'pũ: "¿Noa macõ niti mu'u?" Co yu'ure yu'tiamo: "Yu'u Betuel macõ ni'i. Cã Nacor, Milca macũ nimi", niamo. Be'ro ã'quẽa yoosari be'tore ã'quẽapũ yooapũ. Tojo nicã pua be'to omocã tuusãase be'torire tuusãapũ.

⁴⁸ Tojo weetoja, yu'u ejaque'a, Õ'acũrẽ, Abrahã yu'u wiochu ejõpeogure e'catise o'opũ. Cũ yu'u wiochu acawererã tiropu wa'ari ma'arẽ queoro i'oami. Cũ yu'u wiochu Abrahã macũ nũmo niacjore miidutigu, tojo weeami. ⁴⁹ Ni'cãrõacãma majã, yu'u wiochu uasere añurõ e'catise me'rã yu'tisĩ'rĩrã, wereya. Tojo yu'tisĩ'rĩtirã quẽ'rã, wereya. Tojo weegu yu'u weeatjere masĩgũsa'a, nicu niwĩ.

⁵⁰ Cã tojo nicã tu'orã, Labán, Betuel yu'ticãrã niwã:

—A'te nipe'tise Õ'acũ weese ni'i. Ësã ne "Tojota wa'ato, tojo wa'aticã'to", nĩmasĩtisa'a. ⁵¹ A'tigo nimo Rebeca. Core miaña majã. Õ'acũ uaronojõta mu'u wiochu macũ nũmo nigõsamo, nicãrã niwã.

⁵² Abrahãrẽ da'raco'tegu na tojo nicã tu'ogu, Õ'acũrẽ e'catipeogu ejaque'a, paamu'rĩque'acu niwĩ. ⁵³ Õ'acũrẽ e'catise o'õca be'ro, apeyenojõ uru, plata me'rã wee'quenojõrẽ, tojo nicã su'tire Rebecare o'õcu niwĩ. Tojo nicã co ma'mirẽ, co pacore apeyenojõ wapabujusenojõrẽ o'õcu niwĩ.

⁵⁴ Be'ro cũrẽ ba'pati'cãrã me'rã ba'a, sĩ'rĩ, topu cãrĩcãrã niwã.

Ape nũmu wã'cã, Abrahãrẽ da'raco'tegu narẽ nicu niwĩ:

—Yu'u wiochu ya wi'ipu dajatojaacã, musã macõrẽ o'oya majã.

⁵⁵ Tojo nicã tu'orã, Rebeca ma'mi, co paco a'tiro nicãrã niwã:

—Co diez nũmurĩ ãsã me'rã tojániato yujupu. Be'ro mu'u me'rã wa'agosamo majã.

⁵⁶ Abrahãrẽ da'raco'tegu pe'e a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'u tojaacã, cã'mota'anemotĩcã'ña majã. Õ'acũ yu'u a'ti'quere añurõ wa'acã weetojami. Tojo weerã yu'u wiochu ya wi'ipu dajatojaadutiya.

⁵⁷ Cũ tojo nicã tu'orã, na yu'ticãrã niwã:

—Jau. Rebecare pijĩña'rã marĩ, ¿de'ro ni yu'tigosari co?

⁵⁸ Tojo weerã Rebecare pijio, sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿Mu'u ã'rĩ nũmu me'rã wa'asĩ'rĩsari?

—Ëu, wa'agoti, ni yu'tico niwō.

⁵⁹ Co tojo nicā tu'orā, Rebecare, core masō'co quē'rārē o'ócārā niwā. Tojo nicā, Abrahārē da'raco'tegure, cūrē ba'pati'cārā me'rā wa'aduticārā niwā majā. ⁶⁰ Rebecare añurō wa'ato nīrā, a'tiro nicārā niwā:

“Numiō, Õ'acū mu'urē pājārā paco nicā weeato.

Mu'p pāramērā nituriarā narē ī'atu'tirā nise macārīojārā me'rā a'mewējē wapata'ato.”

⁶¹ Na core tojo nīca be'ro, Rebeca, core da'raco'terā numia me'rā cameyoa bu'ipū mujāpeja, Abrahārē da'raco'tegure sirutu'wā'cācārā niwā. Tojo wee, Abrahārē da'raco'tegū Rebecare mia, to nī'cu wa'a wa'acu niwī.

⁶² Isaa pe'e aco waari pe, “Catinu'cūgū, yu'ure ī'agū ya pe” wāmetiropū nī'cu majāmitojaticū niwī. Cū pe'e Neguev wāmetiropū niseti'cu niwī.

⁶³ Na'ique'awā'cātiri cura sijagu wa'acu niwī. Tojo weegu cameyoa a'ticā ī'acu niwī. ⁶⁴ Rebeca quē'rā cūrē ī'aco niwō. Isaare ī'agōta, cameyo bu'ipū pesa'co dijaco niwō. ⁶⁵ Abrahārē da'raco'tegure sērītiña'co niwō:

—¿Noa niti sī'i marīrē pōtērīgū a'tigu? nico niwō.

—Yu'w wiogū nimi, nīcu niwī. Tere tu'ogo, su'tiro casero me'rā co diapoare mo'aco niwō.

⁶⁶ Abrahārē da'raco'tegū Isaare nipe'tise cū wee'quere wercū niwī.

⁶⁷ Be'ro Isaa Rebecare cū paco Sara nīca wi'i, wa'icū caseri me'rā wéeca wi'ipū mia wa'acu niwī. Tojo wee cū numo tojaco niwō. Isaa Rebecare pūrō ma'icū niwī. A'te me'rā cū paco wērī'quere wācūtutuacu niwī.

25

Abrahā Cetura wāmetigo me'rā pō'rāti'que ni'i

¹ Abrahā apego nuorēcu niwī. Co Cetura wāmetico niwō. ² Co me'rā a'tiro wāmetirārē pō'raticū niwī. Zimram, Jocsán, Medán, Madiá, Isbac, Súa nicārā niwā. ³ Jocsán pō'rā Seba, Dedán nicārā niwā. Dedán pāramērā nituriarā asureo masā, letuseo masā, leumeo masā nicārā niwā. ⁴ Madiá pō'rā Efa, Efer, Hanoc, Abida, Elda nicārā niwā. Ā'rā nipe'tirā Cetura pō'rā nituriarā pājārā nicārā niwā. ⁵ Isaa Abrahā cū pacū cuo'que nipe'tisere cuosirutucu niwī. ⁶ Āpērā cū pō'rā, āpērā numia me'rā pō'rāti'cārā pe'ema cā'rō apeyenojōacārē o'ocu niwī. Abrahā cū catīcaterore cū macū Isaa tiropū niticā'to nīgū, narē apero mujīpū mujātiro niri' di'tapu o'ócū niwī.

Abrahā cū wērīcā na yaa'que ni'i

⁷ Abrahā ciento setenta y cinco cū'marī caticū niwī. ⁸ Cū mu'ñu me'rā wērīcū niwī. Cū ñecūsumua mejārā wērī'caronojōta cū quē'rā wērī'sirutudijacu niwī. ⁹ Cū pō'rā Isaa, Ismae Macpela niri' tutipū cūrē yaarā wa'acārā niwā. To mujīpū mujātiro Mamre wāmetiropū tojasa'a. Ti tuti Efrō Zohar macū hitita masū ya di'tapu tojasa'a. ¹⁰ Ti di'tare Abrahā hitita masārē duucu niwī. Topū Abrahārē yaacārā niwā. Cū numo Sarare yaa'caro pu'toputa yaacārā niwā. ¹¹ Abrahā wērīca be'ro Õ'acū cū macū Isaare añurō wa'acā weecu niwī. Cū ni'cā aco pe tiro niseti'cu niwī. Ti pere a'tiro pisucārā niwā: “Catinu'cūgū, yu'ure ī'agū ya pe” pisucārā niwā.

Ismae cū pō'rāti'que ni'i

¹² A'te Ismae, Abrahã macũ ye queti ni'i. Cũ Agar macũ nicu niwĩ. Agar Egiptocjõ, Abrahã numo Sarare da'racõ'tego nico niwõ. Ismae põ'rã a'ticurã nicãrã niwã. ¹³ Bajuamũ'tã'cu me'rã werenu'cãno'rõsa'a. Masã ma'mi Nebaiot wãmeticũ niwĩ. Be'rocjãrã Cedar, Adbeel, Mibsam, ¹⁴ Misma, Duma, Massa, ¹⁵ Hadar, Tema, Jetur, Nafis, Cedema wãmeticãrã niwã. ¹⁶ Na Ismae põ'rã doce nicãrã niwã. Na wãme me'rãta na ye di'ta wãmerẽ na nirõpure masĩno'caro niwũ. Nanucũ curari na yarã masãrẽ wejepeori masã nicãrã niwã.

¹⁷ Ismae ciento treinta y siete cũ'marĩ cuogu, wẽricũ niwĩ. Tojo weegu cũ ñecũsumua mejãrã wẽrĩ'caronojõta wẽrĩsirutudijacu niwĩ. ¹⁸ Cũ põ'rã nituriarã pãjãrã Havila wãmetiro me'rã nu'cã, téé Shur wãmetiropu niseticãrã niwã. To Egipto põtëorõ Asiria wa'aropũ nisa'a. To nirõ nipe'tirã na acawerãrã wãtomicã, niseticãrã niwã.

Jacob, tojo nicã Esaú na baja'que ni'i

¹⁹ A'te Isaa, Abrahã macũ ye queti ni'i. ²⁰ Isaa cuarenta cũ'marĩ cuogu, Rebecare numoticũ niwĩ. Co Betuel macõ, Labán acabijo nico niwõ. Na arameo masã Padan-arãcãrã nicãrã niwã. ²¹ Rebeca ne põ'rã marĩco niwõ. Tojo weegu Isaa Õ'acũrẽ sãrĩbosacu niwĩ. Õ'acũ cũ sãrĩsere tuocu niwĩ. Tojo weego co nijipaco tojaco niwõ. ²² Wĩ'marã puarã paagapure a'mequẽsãñacãrã niwã. Tojo weego co a'tiro wãcũco niwõ: "Na tojo weenu'cũcãma, yũ'u mejõ waro catima'abosa'a. Mejõ pe'e wẽrĩrõusa'a", ni wãcũco niwõ. Tojo weego Õ'acũrẽ "¿De'ro weero tojo nimitito?" ni sãrĩtiña'co niwõ.

²³ Õ'acũ core yũ'ticu niwĩ:

"Mu'u paaga po'peapure pua di'ta, pua macãcãrã sãñama.

Na bajuatji duporo a'mequẽsãñatojama.

Ni'cũ apĩ nemorõ tutuayũ'ruagu nigũsami.

Masã ma'mi cũ acabiji dutisere yũ'tigusami", nicu niwĩ Õ'acũ.

²⁴ Be'ro Rebeca wĩ'marãrẽ wuuri numu ejacaro niwũ. Na puarã su'rua'cãrã páapũ nicãrã niwã. ²⁵ Ne bajuamũ'tãgũ poari sõ'agũ nicu niwĩ. Tojo nicã, cũ upũpure poaripijagu nicu niwĩ. Cũrẽ Esaú pisucãrã niwã. ²⁶ Be'ro cũ acabiji cũ du'podiapũ ni'cã omocã me'rã ñe'etjãgũ bajuacu niwĩ. Tojo weeyucã, cũrẽ Jacob pisucãrã niwã. Isaa sesenta cũ'marĩ cuori cura, Rebeca narẽ põ'rãtico niwõ.

Esaú cũ masã ma'mi nisere dua'que ni'i

²⁷ Siape'e me'rã wĩ'marã bucuacãrã niwã. Esaú cãpũpu sijasere tu'sa, wa'icurã mu'sigũ nicu niwĩ. Jacob pe'e sõ'owaro niticu niwĩ. Cũ wi'ipũ niseticã'cu niwĩ. ²⁸ Isaa wa'icurã nucũcãrãrẽ ba'atu'sayugu, cũ macũ Esaú pe'ere ma'iyũ'runũ'cãcu niwĩ. Paco Rebeca pe'e Jacore ma'iyũ'runũ'cãco niwõ.

²⁹ Ni'cã numũ Jacob cũ ba'ase do'ari cura Esaú nucũpu sijagu eja'cu ujuaboayũ'rua'cu dajacu niwĩ. ³⁰ Tojo weegu cũ acabijire nicu niwĩ:

—Yũ'ure pajaña'ña. Sise ba'ase sõ'ase mu'u cuosere yũ'ure o'ocureya. Yũ'u ujuaboa wẽrĩgũ weesa'a, nicu niwĩ. (Tojo weerã ape wãme Esaure Edom pĩsusama.)

³¹ Jacob cũrẽ nicu niwĩ:

—Tojo nígũ pũrĩcã, mu'u masã ma'mi nisere yũ'ure duamu'tãña.

³² Tere tu'ogu, Esaú nicu niwĩ:

—¿Mu'u yu'ure i'aweti? Yu'u ujuaboa wērīgũ weesa'a. Tojo weero yu'u masā ma'mi nise yu'uma wapamar'i, nicu niwī.

³³ Jacob cūrē nicu niwī:

—To pūrīcārē Ō'acūrē wāmepeo, “Tojota weeguti”, nibaque'oya, nicu niwī.

Tere tu'ogu, Esaú “Ō'acūrē wāmepeo, diacjūta ni'i”, nicu niwī. Tojo weegu cū acabijire cū masā ma'mi nisere duacu niwī.

³⁴ Be'ro Jacob, Esaúre, pā, tojo nicā cū ba'ase do'a'quere ecacu niwī. Esaú ba'a, sī'rītojagu, wā'cānu'cā, wa'a wa'acu niwī. Cū masā ma'mi nisere “Tojo nisa'a”, ni wācūtīcu niwī.

26

Isaa Gerar wāmetiropu wa'a'que ni'i

¹ Abrahā cū caticūcateropu wa'a'caronojōta nipe'tiro ti di'tapure ba'ase marīcaro niwū. Tojo weegu Isaa Gerar wāmetiropu wa'acu niwī. Topure filisteo masā wiogu Abimelec nicu niwī. ² Topu Ō'acū cūrē bajua, ucūcu niwī. A'tiro nicu niwī: “Egiptopure wa'aticā'ña. Yu'u mu'urē tojadutirota tojapa. ³ Ni'cārōacārē a'ti di'tata toja, nīni'ña yujupu. Yu'u mu'u me'rā nīgūti. Mu'urē añurō wa'acā weeguti. Mu'urē, mu'u pārāmerā nituriarē a'ti di'tare o'oguti. A'tiro wéegu, mu'u pacu Abrahārē yu'u ‘Tojo weeguti’ nī'quere queoro wa'acā weeguti. ⁴ Mu'u pārāmerā nituriarā pājārā ñocōa weronojō nicā weegusa'a. Nipe'tise a'te di'tare o'ogusa'a. Tojo nicā, nipe'tiri di'tacjārā mu'u pārāmerā nituriarā me'rā añurō wa'acā weeno'rōsa'a. ⁵ Abrahā yu'u duti'quere, yu'u ‘Tojo weeya’ nī'quere queoro yu'tiwī. Tojo weegu tojo weegusa'a”, nicu niwī Ō'acū.

⁶ Tere tu'ogu, Isaa Gerapu tojacu niwī. ⁷ Topu nirā masā Isaare Rebecare “A'tigo warō ¿noanojō niti?” ni sērītiña'cārā niwā. Isaa, “Yu'ure co ye bu'iri wējēbosama” ni uigu, “Yu'u acabijo nimo”, nicu niwī. Co Rebeca añugō niyucā, tojo nicu niwī.

⁸ Topu yoacā tojacu niwī. Ni'cā numu ti di'ta wiogu Abimelec ventanapu yu'u'i'acu niwī. Tojo weeri cura Isaa cū numo Rebecare paasu'su e'caticā i'acu niwī. ⁹ Be'ro Isaare pijio, a'tiro nicu niwī:

—Co mu'u numo nimiapō. ¿De'ro weegu “Yu'u acabijo nimo” nisoati?

—Apetero weerā yu'ure co ye bu'iri wējēbosama, ni wācūasu, ni yu'tīcu niwī Isaa.

¹⁰ Tere tu'ogu, Abimelec nicu niwī:

—¿De'ro weegu ūsārē tojo niati? “Cū numo mejēta nisamo”, ni wācūgũ, ni'cū a'ti macācjū core numotiboapī. Core tojo weecāma, mu'u ūsārē Ō'acūrē yu'rūnu'cācā weeboapā, nicu niwī.

¹¹ Tojo weegu Abimelec nipe'tirārē ni'cā dutise cūucu niwī. Te dutise a'tiro nicaro niwū: “No'o ni'cū Isaare o cū numorē caribogunojō wējēno'gūsami”, nicaro niwū.

¹² Topure Isaa otesere otecu niwī. Ō'acū cūrē añurō wa'acā weecu niwī. Tojo weero ti cūmarē cū ote'que peje waro ducaticaro niwū.

¹³ Siape'e me'rā cū cuose bucuanemocaro niwū. Tojo weegu cū peje waro apeyenojō cuogu tojacu niwī. ¹⁴ Pājārā waro oveja, wecuu cuocu niwī. Cūrē da'raco'terā quē'rārē pājārā waro cuocu niwī. Tere i'arā, filisteo masā cūrē uocārā niwā. ¹⁵ Toduporopu cū pacu Abrahā caticateropure

cūrē da'raco'tecū'cārā aco pēri se'ecārā niwā. Filisteo masā Isaare uorā, te perire di'ta me'rā yaabi'acārā niwā.

16 Be'ro cū peje waro cuocā, i'acūmī, Abimelec Isaare a'tiro nicu niwī:

—Mu'u a'tore wijayā. Peje waro uōsā yu'ruoro apeyenojō cūoyu'runu'cā'a, nicu niwī.

17 Tojo weegu Isaa Gerapu nimi'cu wijacu niwī. Wija, to opa pa'tiro nirōpu wi'seriacā wee, tojacu niwī. 18 Topure cū pacu catigu aco pēri se'e'que perire cū wērīca be'ro filisteo masā di'ta me'rā yaacārā niwā. Isaa na yaa'que perire apaturi se'ecu niwī. Cū te perire se'ēca be'ro cū pacu catigu wāme ō'o'caronojōta ō'ocu niwī.

19 Ni'cā numu Isaare da'raco'teri masā opa pa'tiro nirōpu aco pére se'érā, pajiro o'mawīrōrī pere bocacārā niwā. 20 Gerapu nirá ovejare co'teri masā ti pere āpērā Isaa yarā ovejare co'terā me'rā du'sasocārā niwā. Na “Ēsā ya pe ni'i”, nicārā niwā. Isaa yarā ovejare co'terā pe'e quē'rā “Ēsā ya pe pe'e ni'i”, ni a'merī du'sasoomujācārā niwā. Tojo weegu Isaa ti pere “cumuca pe” wāme ō'ocu niwī. Na du'sasooyucā, tojo wāme ō'ocu niwī. 21 Be'ro cūrē da'raco'terā ape pe se'ecārā niwā. Ti pe quē'rārē mejārōta du'sasocārā niwā. Tojo weegu Isaa ti pere “a'merī i'asī'rītiri pe” wāme ō'ocu niwī.

22 Be'ro Isaa yoropu wa'a wa'acu niwī. Topure aco pé ape pe se'ecu niwī. Ti pema du'sasooticārā niwā majā. Tojo weegu ti pere “añurī pjoaca pe, cumuca marīrī pe” wāme ō'ocu niwī. A'tiro nicu niwī: “Ō'acū marīrē ni'cārōacāma añurī pjoa cūumi majā. Tojo weerā marī a'topure añurō niseti, da'rasetirāsa'a”, nicu niwī.

23 To ni'cūta Isaa Beersebapu wa'acu niwī. 24 Topu cū etāca ñamirē Ō'acū cūrē bajua, a'tiro nicu niwī:

“Yu'u, mu'u pacu Abrahā ējōpeogu ni'i.

Yu'u mu'u me'rā ni'i.

Tojo weegu uiticā'ña.

Yu'ure da'raco'tegu Abrahārē ma'igū, mu'urē añurō wa'acā weeguti.

Tojo nicā mu'u pārāmerārē pajārā masāputicā weeguti”, nicu niwī.

25 Tere tu'ogu, Isaa ni'cārō wa'icūrārē ūjūamorōpeorore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūucu niwī. Topu Ō'acūrē e'catise o'ogu, tojo weecu niwī. Topu wi'seri nu'cō, niseticu niwī. Cūrē da'raco'terā ni'cā aco pé se'ecārā niwā.

Isaa, Abimelec na “A'tiro weerā” ni a'merī apo'que ni'i

26 Ni'cā numu Abimelec Gerapu ni'cu Isaa tiropu ucūgū a'ticu niwī. Cūrē werecasagu Ahuzat, tojo nicā Ficol surara wiogu cūrē ba'paticārā niwā.

27 Narē i'agū, Isaa nicu niwī:

—¿De'ro weerā yu'ure i'arā a'tiati? Yu'ure uatiwu. Musā ya di'tapu nigūrē cō'awīrōwā.

28 Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Ēsā mu'urē i'acā, Ō'acū mu'u me'rā nimi. Tojo weerā “Mu'u ūsārē ña'arō weeri nīrā, mu'u me'rā Ō'acū tu'oropu a'merī aporoua'a”, ni wācūasu. 29 Mu'urē ne cārō caribotiwu. Ēsā mu'urē cariboronojō o'orā, añurō wejepeowu. Añurō me'rā mu'urē we'riti o'ówu. Ō'acū mu'urē ni'cārōacārē añurō weetamugū weemi, nicārā niwā.

30 Tojo weegu Isaa narē pajiri bosenumu weepeocu niwī. Ti numurē na ba'a, sī'rī yapaticārā niwā. 31 Ape numu pe'e bo'reacā wā'cā, na Ō'acū

wāme me'rā “A'tiro weerā” ni a'merī apocārā niwā. Be'ro Isaa narē we'riti, “Añurō wa'aya”, nicu niwī. Na ni'cārō me'rā tojacārā niwā.

³² Na tojo weeri nūmurēta Isaare da'raco'teri masā na se'eri pere “Aco bocapu” ni, cūrē queti wererā etacārā niwā. ³³ Isaa ti pere Seba wāme ō'ocu niwī. Tojo weero topu nirī macā ni'cārōacārē Beerseba wāmetisa'a.

³⁴ Esau cuarenta cū'marī cuogu, Judit wāmetigore nūmoticu niwī. Co Beeri wāmetigu hitita masū macō nico niwō. Be'ro apego nūmotinemocu niwī tja. Co Basemat wāmetico niwō. Co Elón wāmetigu hitita masū macō nico niwō. ³⁵ Ā'rā puarā Esau nūmosānumia Isaare, Rebecare pūrō waro bujaweticā weecārā niwā.

27

Isaa cū pō'rārē Jacore, Esaure “Añurō wa'ato” ni, Ō'acūrē sērībosag'que ni'i

¹ Isaa bucu waro ējāgū, cū caperi añurō ĩ'aticu niwī. Tojo weegu ni'cā nūmu cū macū masā ma'mi Esaure pijio, a'tiro nicu niwī:

—jMacū!

Cū tojo nicā, Esau “¿De'ro niti, pacu?”, ni yu'ticu niwī.

² —Mu'u ĩ'acāta, yu'u bucu waro ni'i. Tojo weegu a'te nūmurī no'o nirī nūmu yu'u wērīmasī'i. ³ Mu'u cāpūpu wa'a, mu'u ya buacatjē me'rā wa'icūrā buegu wa'aya. ⁴ Tu'ajanu'cō, yu'u tu'saronojōta ba'ase u'suase do'a, yu'ure ecaya. Mu'u tojo weecā, yu'u wērīati duporo mu'urē añurō wa'ato nīgū, Ō'acūrē sērībosaguti, nicu niwī.

⁵ Rebeca pe'e Isaa Esaure tojo nisere tu'oco niwō. Tojo tu'o'co niyugo, Esau cāpūpu cū pacure wa'icūrā wējēbosagu wa'aca be'ro, ⁶ co macū Jacore a'tiro nico niwō:

—Mu'u pacu, mu'u ma'mi Esaure a'tiro nicā tu'oapu. A'tiro niami:

⁷ “Macū, cāpūpu wa'aya. Wa'a, wa'icu wējē, ba'ase u'suase do'a, yu'ure ecaya. Mu'u tojo weecā, mu'urē Ō'acū ĩ'orōpu ‘Añurō weeya’, ni sērībosaguti”, niami. ⁸ Macū, yu'u niatjere añurō tu'o, tere weepa. ⁹ Mu'u ni'cārōacā ecarā na nirōpu wa'a, puarā cabracārē miitia. Mu'u pacu cū ba'atu'sasenojōta añuse ba'ase do'abosagoti. ¹⁰ Mu'u cūrē ecagu wa'agusa'a. Mu'u tojo weecā, mu'urē cū wērīati duporo Ō'acūrē “Añurō weeya”, ni sērībosagusami, nico niwō.

¹¹ Jacob pe'e cū pacore yu'ticu niwī:

—Yu'u ma'mi nipe'tiro cū upupu poaritigu nimi. Yu'u pe'e moo'o.

¹² Yu'u pacu yu'ure da'raña'a, “Cū mejēta nimi”, ni masīgū, “Mu'u yu'ure bujicā'gū wee'e”, nibosami. Yu'ure “Añurō wa'ato” ni sērībosaronojō o'ogu, “Ña'arō pe'e wa'abata'to mu'urē”, nibosami, nicu niwī.

¹³ Cū paco cūrē yu'tico niwō:

—Mu'urē ĩ'amasicāma, mu'urē “Ña'arō wa'ato” nise yu'u pe'ere tojato. Mu'u pe'e yu'u dutiro weeya. Sōjā cabracārē miigū wa'aya, nico niwō.

¹⁴ Tojo nicā tu'o, Jacob cabracārē miigū wa'a, pacore o'ocu niwī. Tojo weego Isaa tu'sasenojōrēta ba'ase do'abosaco niwō. ¹⁵ Be'ro masā ma'mi Esau ye su'ti añuyurūnū'cāse co wi'ipu nurō'quere mi, cū acabiji Jacore sāaco niwō. ¹⁶ Be'ro na cabra caseri me'rā cū omocārīrē omaco niwō. Tojo nicā wāmutare mo'aco niwō. ¹⁷ Tu'ajanu'cō, te ba'ase u'suase do'a'quere, pārē co macū Jacore o'oco niwō.

18 Tojo weegu Jacob cū pacu tiropu sājāa, a'tiro nicu niwī:

—¡Pacu!

—Āa, a'to ni'i. ¿Ni'inojō pe'e niti mu'u? ni sērītiña'cu niwī Isaa.

19 —Yu'u masā ma'mi Esau ni'i. Mu'u yu'ure duti'caronojōta weepu. Wā'cānujāña. Yu'u wa'icu wējē do'a'quere ba'aya. Ba'atoja, yu'ure Ō'acūrē “Añurō weeya”, ni sērībosaya, nicu niwī.

20 Isaa cūrē sērītiña'cu niwī:

—Macū ¿de'ronojō maata waro wa'icure bocamiati?

—Mu'u wioгу Ō'acū yu'ure maata bocacā weemi, nicu niwī.

21 Isaa cūrē nicu niwī:

—A'tocure a'tia. ¿Diacjūta yu'u macū Esau niti mu'u? nígū, mu'urē da'raña'gūtigu wee'e.

22 Tojo weegu Jacob cū tiroacāpu wa'acu niwī. Cūrē da'raña'gū, cū pacu nicu niwī:

—Mejō mu'u ucūse pe'e Jacob ucūse weronojō nírōcoro. Tojo nimirō, omocārī pe'e Esau ye omocārī nírōcoro. 23 Esau weronojō omocārī poaritiyucā, Isaa “Apī nimi”, ni masīticu niwī. Cū Ō'acūrē sērībosati dūporoacā, 24 apaturi sērītiña'apocu niwī tja.

—¿Diacjūta Esau niti mu'u?

—Esaúta ni'i, ni yu'ticu niwī Jacob.

25 Tere tu'ogu, Isaa nicu niwī:

—Macū, ba'ase mu'u boca'quere o'oya majā. Ba'agutigu wee'e. Ō'acūrē “Yu'u macūrē añurō wa'ato”, ni sērībosacūgūti.

Jacob cū pacure ba'ase eca, cūrē u'seducaco vinorē tīacu niwī. Cū tere ba'a, sī'ricu niwī. 26 Be'ro cū pacu Isaa cūrē nicu niwī:

—Macū, yu'u tiroacāpu a'ti, yu'ure mi'miña.

27 Tojo weegu Jacob cū pu'toacāpu wa'a, cūrē mi'micu niwī. Isaa cū ye su'tire wījīgū, cū ye niatjere Ō'acūrē a'tiro ni sērībosacu niwī:

“Ā'ri yu'u macū cāpū cjase o'ori Ō'acū wee'que weronojō añurō u'mūtime'ricā'mi.

28 Ō'acū mu'urē u'muarō cjase aco pejasere o'oato.

Mu'u otesere di'tapure añurō pī'rī, ducaticā weeato.

Peje trigo, tojo nicā u'seducaco vinorē o'oato.

29 Pājārā masā mu'u dutise doca niato.

Peje di'tacjārā mu'u dūporo ejaque'a, mu'urē ējōpeoato.

Mu'u ni'cū pō'rāpūreta dutigusa'a.

Mu'u paco pō'rā umua mu'urē ējōpeorā paamu'rīque'ato.

Mu'urē ‘Ña'arō wa'ato’ nirá nemorō ‘Ña'abutiario wa'ato’, nino'rāsama.

Mu'urē ‘Añurō wa'ato’ nirá pe'e ‘Añurōta wa'ato’ nino'rāsama”, nicu niwī Isaa.

30 Cū Jacore Ō'acūrē sērībosatu'ajāca be'roacā, cū wijaari cura Esau wa'icurā wējēgū eja'cu dajacu niwī. 31 Daja, cū quē'rā ba'ase añurō u'suase do'a, cū pacure ba'adutigu miacu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Pacu, wā'cānujāña. Yu'u wa'icu wējē'cure ba'aya. Ba'a, yu'ure ye niatjere Ō'acūrē sērībosaya.

32 Tere tu'ogu, Isaa sērītiña'cu niwī:

—¿Noanojō niti mu'u?

—Yu'u Esau ni'i. Masā ma'mi ni'i, ni yu'ticu niwī.

33 Tere tu'ogu, cū pacu uputu narāsāgū, a'tiro nicu niwī:

—¿To pūrīcārē noa pe'e niapari, yu'ure wa'icu wējē, do'a, mejēpu miiti'cu? Mu'u dajati dūporoacā yu'u ba'atojapu. Ba'a, cūrē Ō'acūrē sērībosatojapu. Tojo weegu cū Ō'acūrē sērībosano'cūpu nimi.

³⁴ Tere tu'ogu, Esaú uputu bujaweti ua, uticu niwī. A'tiro caricūcu niwī:

—Pacu, yu'u quē'rārē Ō'acūrē sērībosacureya, nicu niwī.

³⁵ Cū pacu cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u acabiji mu'u dūporo eja, yu'ure nisoopī. Cū mu'u ye nimi'quere Ō'acūrē yu'u sērībosabo'quere miatojami.

³⁶ Tere tu'ogu, Esaú cū pacure nicu niwī tja:

—Tu'omasīrāta cūrē Jacob wāme ō'ocārā niwū. Cū yu'ure puatipu űa'arō weetojami. Ne waro, yu'u masā ma'mi nisere yu'ure ē'mawī. Ni'cārōacārē tja mejārōta Ō'acūrē mu'u sērībosase, ye nībo'quere ē'mapī. ¿Yu'ure ne cā'rō apeyenojō du'satibutiati? nicu niwī.

³⁷ Isaa cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u Jacore mu'u wiogu wa'acā weesu. Nipe'tirā cū acawererā cūrē da'raco'teri masā nirāsama. Peje ba'ase trigo, u seducaco vino cūogusa'a, niasu. Macū, yu'u ni'cārōacāma de'ro weemasītisa'a majā, nicu niwī.

³⁸ Esaú cū pacure ninemocu niwī:

—Pacu, ¿ni'cātita Ō'acūrē añusere sērīta basioti? Yu'u quē'rārē cūrē añusere sērībosaya, nicu niwī. Be'ro apaturi caricū, uticu niwī.

³⁹ Cū tojo nicā tu'ogu, Isaa cūrē nicu niwī:

“Mu'u di'ta añuse nitropu nisetigusa'a.

Ū'muarō cjase aco pejase marīrōpu nigūsa'a.

⁴⁰ Mu'u, mu'u ya di'pji me'rā wāmoti, mejēcā wa'acā cā'mota'agusa'a.

Mu'u acabijire da'raco'tegu nigūsa'a.

Be'ro mu'u tutuagu wa'agu, cū dutise doca nisome majā”, nicu niwī.

Jacob Esaúre uiwā cā'que nī'i

⁴¹ Tojo wa'āca be'ro te me'rā Esaú cū acabijire ī'asī'rīti, uanū'cācu niwī.

Cū pacu Jacob pe'ere Ō'acūrē sērībosaque bu'iri tojo weecu niwī. “Yu'u pacu cū wērīatjo cā'rō du'sa'a. Cū wērīca be'ro yu'u acabijire wējēgūti”, ni wācūcu niwī.

⁴² Esaú tojo weeguti nise quetire tu'ogo, Rebeca Jacore pijio, a'tiro nico niwō:

—Mu'u ma'mi Esaú mu'urē a'megū, “Wējēgūti”, niapu. ⁴³ Tojo weegu, macū, yu'u dutiro weeya. Harāpu yu'u ma'mi Labán ya wi'ipu du'tiabaque'oya. ⁴⁴ Topu tojánīña. Téé mu'u ma'mi cū uase pe'tica be'ropu topure nituoya. ⁴⁵ Mu'u cūrē wee'quere acobojóca be'ro mu'urē “A'tia tja” nī, queti o'ogoti. Musārē yu'u pō'rā puarārē ni'cā numta wērīcā hawe'e, nico niwō.

⁴⁶ Be'ro Rebeca co marāpu Isaare nico niwō:

—Ā'rā hitita masā numia Esaú numosānumia me'rā yu'u caributiya'rua wa'asa'a. Jacob cū a'ti di'ta Canaácjārā ā'rā hitita masā numia weronojō nigōrē cū numoticāma, mejō wērīa wa'asī'rīsa'a, nico niwō.

28

¹ Tere tu'ogu, Isaa Jacore pijio, cūrē “Ō'acū mu'urē añurō weeato”, nicu niwī. Tojo nicā, cūrē a'tiro weeduticu niwī:

—Mu'u a'ti di'ta Canaácjārā numiarē ne numotiticā'ña. ² Mu'u ñecū tiro Betuel Padan-arāpu wa'aya. Topu mu'u pacopánumu Labán macōrē

numotiya. ³ Ō'acū tutuayū'rānu'cāgū mu'urē añurō weeato. Pājārā mu'urē masāputi, pārāmerāticā weeato. Cū tojo weecā, peje curaricjārā nirāsama. ⁴ Abrahārē Ō'acū “Añurō weeguti” ní'quere mu'urē, mu'u pārāmerārē o'oato. A'ti di'ta musā ya di'ta waro tojato ní'gū, tojo ni'i. Ní'cārōacārē a'ti di'tapu ape di'tacjārā weronojō ni'i yujupu, nicu niwī.

⁵ Tojo wee Jacore Padan-arāpu o'ócā'cu niwī. Topure Labán ya wi'ipū etacu niwī. Cū Betuel, arameo masū macū, tojo nicā Rebeca ma'mi nicu niwī. Rebeca, Jacob, Esaú paco nico niwō.

Esaú cū numotinemo'que ni'i

⁶ Esaú, cū pacu Isaa, Ō'acūrē “Jacore añurō weeya”, ni sērībosacā, tojo nicā cūrē Padan-arāpu numotidutigu o'ócā tu'ocu niwī. Tojo nicā cūrē Ō'acūrē añurō weedutigu, “A'tocjārā Canaácjārā numia me'rā ne numotiticā'ña” nicā tu'ocu niwī. ⁷ Apeyema Jacob cū pacusumua weeduti'caronojōta Padan-arāpu wa'acā i'acu niwī. ⁸ Tojo weegu Esaú cū pacusumua Canaá di'tacjārā numiarē tu'satisere masīcu niwī. ⁹ Tere masīgū, Abrahā macū Ismae tiropu i'agū wa'acu niwī. Topu cū macō Mahalat wāmetigore numoticu niwī. Co Nebaiot acabijo nico niwō. Cū Esaú āpērā puarā numia Canaácjārā numiarē numotitojacu niwī.

Jacob Betepu cū quē'e'que ni'i

¹⁰ Jacob Beersebapu ní'cu wa'a, Harā wa'ari ma'apu bu'acu niwī. ¹¹ Wa'acūmī, ñamica'apu niyucā, cū no'o na'itō'orō cāricu niwī. Topu cāri'gūtigu, ní'cāgā ūtāgā topu cūñacjare miicūū, cū dupoare ēotuucūuocu niwī. ¹² Topu a'tiro quē'ecu niwī. Ní'cārō mujārōjo nucūcāpu téé u'musepu nimujānu'cācaro niwū. To mujārōpure Ō'acūrē wereco'terā mujāmujā, dijatimujācārā niwā. ¹³ Tojo nicā, Ō'acūrē cū pu'to nu'cūcā i'acu niwī. Cūrē a'tiro nicu niwī: “Yu'u mu'u ñecū Abrahā, mu'u pacu Isaa ējōpeogu Ō'acū ni'i. Mu'urē, mu'u pārāmerā nituriarārē a'te mu'u cūñase di'tare o'ogusa'a. ¹⁴ Mu'u pārāmerā pājārā waro nucūpori weronojō nirāsama. Nipe'tiropu se'sanu'cārāsama. Mujīpū cū mujātiro pe'e, cū sājārō pe'e, tojo nicā norte, téé surpu nirāsama. Nipe'tirā a'ti turicjārārē mu'u me'rā, tojo nicā mu'u pārāmerā nituriarā me'rā añurō wa'acā weeguti. ¹⁵ Yu'u mu'u me'rā ni'i. Mu'urē, mu'u no'o wa'aro co'teguti. A'ti di'tare mu'urē apaturi dajanu'cācā weeguti. Yu'u 'Tojo weeguti' ní'quere weetimigū, ne cārō mu'urē cō'awā'cāsoma”, nicu niwī Ō'acū.

¹⁶ Jacob cū quē'éca be'ro wā'cāgū, a'tiro wācūcu niwī: “Diacjūta Ō'acū a'to nimi. Yu'u ne masītasu”, nicu niwī. ¹⁷ Cū uputu ui, a'tiro wācūcu niwī: “A'to wiobutia'a. Ō'acū cū nirō waro ni'i. Cū ya wi'i ni'i. U'muse sājārī sope pu'to ni'i”, nicu niwī.

¹⁸ Ape numu pe'e maata wā'cā, ūtāgā cū dupoapu ēotuucūucagare añurō miinu'cōcu niwī. Tu'ajanu'cō, tigare Ō'acū yaga tojadutigu, u'sere piopeocu niwī. ¹⁹ Ne waropure tore ní'cā macā nicaro nimiwū. Ti macā Luz wāmeticaro niwū. Jacob pe'e mejēcā wāme ducayucu niwī. Betel wāme ō'ocu niwī.

²⁰ Topu Jacob Ō'acūrē “Mu'u me'rā a'tiro weeguti”, ni ucūcu niwī: “Ō'acū ní'cārōacā yu'u wa'arore ba'pati, co'te, yu'ure ba'ase, su'ti o'ogu, yu'u wio'gu ní'gūsa'a. ²¹ Tojo nicā, ne cārō mejēcā wa'ati, apaturi yu'ure

yu'u pacu ya wi'ipure majāmitojaacā weégu, tojo nigūsa'a. ²² Mu'u tojo weecā, a'tiga ūtāgā yu'u miinu'cōcaga Ō'acū ya wi'i nirōsa'a. Mu'u nipe'tisetiri yu'ure apeyenojō diez o'ocā, mu'urē ni'cārō o'oguti", nicu niwī.

29

Jacob cū Harāpū eta'que ni'i

¹ Jacob wa'a, mujīpū mujātirocjārā ya di'tapu etacu niwī.

² Topure etagu, cāpūpu i'tia curua oveja aco sī'rīrī pe tiro soocūñarārē ū'acu niwī. Na ti pe cjase acore sī'rīcārā niwā. Ti pe sope pu'topure pajiri pe ūtāpejo me'rā bi'ano'caro niwū. ³ Nipe'tirā oveja topure nerēnu'cāca be'ro oveja co'terā ti pere pāa, ovejare aco ūcārā niwā. Na sī'rīca be'ro oveja co'terā ti pere bi'acārā niwā tja.

⁴ Jacob oveja co'terārē sērītiña'cu niwī:

—¿Ne, no'ocjārā niti musā?

—Ūsā Harācjārā ni'i, ni yu'ticārā niwā.

⁵ Narē sērītiña'nemocu niwī tja:

—¿Musā Labārē Nacor pārāmirē masīti?

—Masī'i, ni yu'ticārā niwā.

⁶ —¿Cū dutimarīati? ni sērītiña'nemocu niwī.

—Ūu, duti marīami, ni yu'ticārā niwā. Be'ro Jacore ninemocārā niwā:

—Ī'aña. Sico Raquel, Labán macō co yarā oveja me'rā a'timo, nicārā niwā.

⁷ Jacob narē a'tiro nicu niwī:

—Ūmucjo waro ni'i yujupu. Ovejare bi'asōrōrō mejēta ni'i. ¿De'ro weerā musā ovejare aco ūa, be'ro tā ba'adutirā, cāpūpu mianu'cōwetī?

⁸ Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Tojo weemasītisa'a. Nipe'tirā oveja nerēpe'tiatio yujupu. Na nerēpe'tica be'ro oveja co'terā ti pere bi'acaga ūtāgājore pāa, acore ūano'rōsa'a.

⁹ Jacob na me'rā ucūrī cura Raquel co pacu yarā oveja me'rā ejaco niwō. Co narē co'tego nico niwō. ¹⁰ Topū Raquere, Labán macōrē, cū pacopānumu Labán yarā oveja me'rā ejacā ū'agū, maata ūtāgājore pāogū wa'acu niwī. Pāotoja, narē aco ūacu niwī. ¹¹ Be'ro Raquere añudutigu mi'micu niwī. Tojo weetoja, e'catigu, uticu niwī. ¹² Jacob, "Yu'u Rebeca macū ni'i, Labán páacjū ni'i", ni wereco niwī. Tere tu'ogo, co pacupure omawā'cā, werego wa'aco niwō.

¹³ Labán, "Yu'u acabijo macū niapu" nisere tu'ogu, cūrē pōtērīgū wa'agu, omawā'cācu niwī. Cūrē paabu'a, wa'suporopu mi'micu niwī. Be'ro cū ya wi'ipu miacu niwī. Jacob nipe'tise cūrē wa'a'quere quetiwerepe'ocu niwī. ¹⁴ Labán cūrē nicu niwī: "Diacjūta mu'u yu'u acawerego macū nīgū, ye dí warota ni'i", nicu niwī.

Jacob cū basucārā numiarē da'ra wapata'a'que ni'i

Jacob Labán tiropure ni'cā mujīpū tojacu niwī. ¹⁵ Ti mujīpū be'ro Labán Jacore a'tiro nicu niwī:

—Mu'u, yu'u acawerego macū nise wapa tojowaro da'ra, weesome. ¿Mu'u no'ocā'rō wapayecā uasari? nicu niwī.

¹⁶ Labán puarā numia pō'rāticu niwī. Masā ma'mio Lea wāmetico niwō. Du'sago pe'e Raquel wāmetico niwō. ¹⁷ Lea caperī añuse cuoco niwō.

Raquel pe'e añugõ, añurõ uputigo nico niwõ. ¹⁸ Jacob Raquere tu'sayugu, a'tiro nica niwĩ:

—Mu'u macõ Raquere uagu, siete cū'marĩ mu'urẽ da'ratamugũti.

¹⁹ Labán cūrẽ yu'ticu niwĩ:

—Jau, añurõsa'a. Aperocjārã pe'ere o'oronojõ o'õgu, mu'urẽ numisoguti. Yu'u me'rã tojayá, nica niwĩ.

²⁰ Tojo weegu Jacob Raquere wapata'agu, siete cū'marĩ da'racu niwĩ. Cū Raquere uayu'ruayucã, te cū'marĩ ne yoabajuticaro niwũ. ²¹ Te siete cū'marĩ yu'rúca be'ro Jacob Labārẽ nica niwĩ:

—Yu'u numo niacjore wiaya majã. Yu'u core numotigusa'a. Ticuse cū'marĩ da'raguti ní'que pe'tia wa'a'a. Core da'ra, wapata'atoja'a, nica niwĩ.

²² Tojo weegu Labán nipe'tirã cū pu'tocjārãrẽ omocã du'teri bosenumurẽ pijiocu niwĩ. ²³ Be'ro ñamipu Labán masã ma'mio Lea pe'ere mia, Jacore o'ocu niwĩ. Jacob co me'rã cãricu niwĩ. ²⁴ Apeyema tja Leare Labán ni'cõ cūrẽ da'raco'tegore weetamudutigu o'ocu niwĩ. Co Zilpa wãmetico niwõ.

²⁵ Ape numo bo'reacã Jacob "Apego Lea me'rã pe'e cãriapã", ni'ĩ'acu niwĩ. Tojo weegu Labārẽ sêrĩtiña'gũ wa'acu niwĩ.

—¿De'ro weegu yu'ure tojo weeati? Yu'u Raquere wapata'agutigu mu'u me'rã da'rawu. ¿De'ro weegu yu'ure tojo weesoati? nica niwĩ.

²⁶ Labán cūrẽ yu'ticu niwĩ:

—A'ti di'tapu a'tiro weesetisa'a. Du'sago pe'e masã ma'mio duporo marãputitimo. ²⁷ Mu'u omocã du'teri bosenumu nĩrĩ semanarẽ Lea me'rãta nĩni'ña yujupu. Ti semana pe'tica be'ro co acabijore o'oguti. Mu'u core da'ra wapayega, siete cū'marĩ da'ranemogũsa'a, nica niwĩ.

²⁸ Jacob "Añurõsa'a", nica niwĩ. Lea omocã du'teri bosenumu nĩrĩ semana pe'tica be'ro Raquel quẽ'rãrẽ numisocu niwĩ. ²⁹ Labán cūrẽ da'raco'tegore Raquere weetamudutigu, co quẽ'rãrẽ Bilha wãmetigore o'ocu niwĩ. ³⁰ Jacob Raquel me'rã quẽ'rãrẽ cãricu niwĩ. Lea nemorõ co pe'ere ma'iyu'runu'cãcu niwĩ. Siete cū'marĩ Labán me'rã da'ranemocu niwĩ.

Jacob põ'rã ye cjase nĩ'i

³¹ Õ'acũ Jacob Leare ma'iticã ñ'agũ, core wĩ'marã põ'rãticã weecu niwĩ. Raquel pe'ema wĩ'marã bocamasĩticã weecu niwĩ yujupu. ³² Lea nijĩpaco wa'a, wĩ'magũ põ'rãtico niwõ. Cūrẽ Rubén wãme õ'oco niwõ. A'tiro nico niwõ: "Õ'acũ yu'u bujaweticã ñ'agũ, wĩ'magũ o'oami. Tojo weegu ni'cãrõacãma yu'u marãpu yu'ure ma'igũsami", nico niwõ.

³³ Be'ro Lea apĩ põ'rãtico niwõ tja. Cūrẽ Simeó wãme õ'oco niwõ. Tojo weego a'tiro nico niwõ: "Õ'acũ yu'u marãpu yu'ure tojo ñ'acõ'acã ñ'ami. Tojo weegu apĩ yu'ure o'onemoami", nico niwõ.

³⁴ Apĩ cuonemoco niwõ tja. Cūrẽ Levĩ wãme õ'oco niwõ. "Yu'u marãpure i'tiarã wĩ'marã o'otoja'a. Tojo weegu ni'cãrõacãma yu'u pe'ere nemorõ ma'igũsami", nico niwõ.

³⁵ Lea apĩ wuanemoco niwõ tja. "Ni'cãrõacãma Õ'acũrẽ e'catipeogoti", nico niwõ. Tojo weego cūrẽ Judá wãme õ'oco niwõ. Ñ'ĩrĩ be'ro põ'rãtidu'unico niwõ yujupu.

30

1 Raquel yu'u Jacore pō'rātibosatisa'a nígō, co ma'miorē uoco niwō. Tojo tu'ōña'gō, co marāpure nico niwō:

—Yu'ure pō'rāticā weeya. Mu'u tojo weeticāma, wērīa wa'agoti, nico niwō.

2 Tere tu'ogu, Jacob ua wa'a, core nicu niwī:

—¿To pūrīcārē yu'u Ō'acū niti? Cūta mu'urē wī'marā bocaticā weemi.

3 Be'ro cūrē nico niwō:

—A'tigo yu'ure da'raco'tego Bilhare miaña. Co me'rā ni, wī'magūrē pō'rātiya. Co tojo pō'rāticā, yu'u quē'rā pō'rāti'co weronojō cuogosa'a, nico niwō.

4 Tojo weego Raquel core da'raco'tego Bilhare cū numo weronojō niato nígō, co marāpure o'oco niwō. Jacob co me'rā cārīcu niwī. 5 Co nijīpaco toja, ni'cū wī'magū Jacore wuabosaco niwō. 6 Co tojo weecā ī'agō, Raquel nico niwō: “Āpērā ī'orōpu Ō'acū yu'ure queoro wa'acā weemi. Cū yu'u sērīsere tu'ogu, yu'ure wī'magū o'oami. Tojo weegu ā'rī wī'magū Dan wāmetigusami”, nico niwō.

7 Be'ro apī Bilha pō'rātinemoco niwō. 8 Raquel a'tiro nico niwō: “Yu'u ma'mio me'rā uputu waro a'metu'tiapu. Añu'u majā, yu'u core yu'rūwetitojapu”, nico niwō. Tojo weego wī'magūrē Neftalí wāme o'oco niwō.

9 Lea pe'e “Yu'u pō'rā bocamasītisa'a majā” nígō, core da'raco'tego Zilpare co marāpu Jacore pe'suda'reco niwō. 10 Co Zilpa Jacob me'rā wī'magū pō'rātico niwō. 11 Co tojo weecā ī'agō, Lea a'tiro nico niwō: “Añubutiaro wa'a'a. Tojo weegu wī'magū Gad wāmetigusami”, nico niwō.

12 Be'ro Zilpa Jacore apī pō'rātibosaco niwō. 13 Tere ī'agō, Lea a'tiro nico niwō: “E'cati'yu'rūasa'a. Numia ni'cārōacāma yu'ure 'E'cati'yu'rūamo', nirāsama.” Tojo weego wī'magū Aser wāme o'oco niwō.

14 Ni'cā numu na trigo tūrērītero nicā, Rubén cāpūpu wa'acu niwī. Topu yucuduca mandrāgora wāmetisere bocacu niwī. Boca, cū paco Leare miacu niwī. Tere miudajacā ī'agō, Raquel Leare nico niwō:

—Yu'u quē'rārē mu'u macū miiti'que yucuducare o'oya.

15 Lea pe'e core yu'tico niwō:

—¿De'ro weego o'obosari? Mu'u yu'ure ña'abutiaro weewu. Yu'u marāpure ē'mawū. ¿Ni'cārōacārē yu'u macū yucuduca boca'quere ē'masī'rīti tja?

Tere tu'ogo, Raquel nico niwō:

—To pūrīcārē a'tiro weegoti. Mu'u macū yucuduca boca'quere mu'u o'ocā, ni'cācā ñamirē Jacob mu'u me'rā cārīgūsami, nico niwō.

16 Be'ro na'ique'ari cura Jacob cū cāpūpu ní'cu dajari cura Lea cūrē pōtērīgō wa'a, a'tiro nico niwō:

—Ni'cācā ñamirē, mu'u yu'u me'rā cārīgūsa'a. Yu'u macū boca'que mandrāgora yucuduca me'rā wapayearu.

Tojo weegu ti ñamirē Jacob Lea me'rā cārīcu niwī. 17 Ō'acū Lea sērīsere yu'ticu niwī. Tojo weego nijīpaco wa'a, cū me'rā ni'cāmocurā pō'rātibosanemoco niwō Jacore. 18 Tere ī'agō, Lea nico niwō: “Yu'ure da'raco'tegore yu'u marāpure o'owu. Tojo wee'que wapa Ō'acū ni'cārōacārē yu'ure añurō weemi majā. Tojo weegu ā'rī wī'magū Isacar wāmetigusami”, nico niwō.

¹⁹ Be'ro Lea apī pō'rātinemoco niwō. Cū me'rā seis pō'rātico niwō.
²⁰ A'tiro nico niwō: “Ō'acū yu'ure añubutiase o'oami. Ni'cārōacārē yu'u marāpu nemorō ma'igūsami. Cūrē yu'u seis umua pō'rātibosatoja'a. Tojo weegu ā'rī wī'magū Zabulō wāmetigusami”, nico niwō.

²¹ Lea pō'rātituogo, numiorē wuaco niwō. Core Dina wāmeyeco niwō.

²² Be'ro Ō'acū Raquel quē'rārē wācūcu niwī. Co sērīsere tu'ogu, core pō'rāticā weecu niwī majā. ²³ Tojo weego co pō'rātimu'tāgūrē wuago, a'tiro nico niwō: “Yu'u pō'rāmarigō nīgō bopoya'quere Ō'acū pe'ticā weemi. ²⁴ Cū yu'ure apī o'onemocā añuyu'ruabosa'a”, nico niwō. Tojo weego cūrē José wāmeyeco niwō.

Jacob, Labán na ecarā me'rā a'merī weesoomujā'que ni'i

²⁵ Raquel Joseré wuāca be'ro Jacob mañecū Labārē nicu niwī:

—Yu'ure ya di'tapu dajatojaadutiya. ²⁶ Yu'u numosānumiarē mu'urē da'rawapata'a'cārā numiarē, tojo nicā yu'u pō'rārē o'oya. Mu'u yu'ure yu'tica be'ro wa'aguti. Yu'u mu'u me'rā uputu da'rasere añurō masisa'a.

²⁷ Labán cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u nisetisere tu'sagu, yu'u me'rā tojayā. Yu'u tu'oña'se me'rā a'tiro masi'i. Ō'acū mu'u me'rā yu'ure añurō wa'acā weemi. ²⁸ ¿No'ocārō wapata'asi'rīsari mu'u? Mu'u wrecā, yu'u tocā'rō wapayeguti, nicu niwī.

²⁹ Jacob cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u masisa'a. Yu'u mu'urē añurō da'ratamuwū. Mu'u yarā wa'icūrārē añurō co'tebosawu. ³⁰ Yu'u etati dūporore mu'u pejetirācā cuocu niwū. Ni'cārōacāma pājārā waro nima. Yu'u etanu'cā'caro me'rā Ō'acū mu'urē añurō weemi. Ni'cārōacā yu'u numosānumia, yu'u pō'rā ye pe'ere da'rabosasi'rīsa'a.

³¹ —¿No'ocārō yu'u wapayecā uati? ni sērītiña'nemocu niwī Labā.

Jacob a'tiro yu'ticu niwī:

—Ne wapayeticā'ña. Yu'u mu'urē “A'tiro weeya” nisere “Jau” nicā, mu'u yarā ovejare co'tebosaguti tja, nicu niwī. ³² A'tiro weeguti. Ni'cācā nipe'tirā mu'u yarā ovejare ī'acusiagu wa'aguti. Ī'acusia, oveja sereritirā, do'rorārē, tojo nicā wī'marā ñirācārē ducawaaguti. Nipe'tirā cabra sereritirā, do'rorārē ducawaacūgūti. Narēta mu'u yu'ure wapayegusa'a. ³³ Tojo wéca be'ro mu'u yu'u wapata'asere ī'agū a'tigu, “Queorota weepī, ne yajatiapī”, nigūsa'a. Yarā oveja, cabra tiropu do'rorā marīcā, tojo nicā oveja ñirā marīcāma, “Ā'rī yajagu weepī”, nigūsa'a, nicu niwī.

³⁴ Labán cūrē yu'ticu niwī:

—Añurōsa'a. Mu'u tojo nise tojota wa'ato, nicu niwī.

³⁵ Ti numuta Labán pe'e cabra umua yu'turārē, do'rorārē, tojo nicā cabra numia sereritirārē, do'rorārē, cārō butise cuorārē, nipe'tirā oveja wī'marā ñirārē cū pō'rārē co'tedutigu o'ócū niwī. ³⁶ Be'ro topu ní'cu narē Jacob nirōpu me'rā téé i'tia numu wa'aropu narē miacu niwī.

Jacob pe'e Labán yarā oveja, cabra du'sa'cārārē co'tecu niwī. ³⁷ Narē co'teri cura a'tiro weecu niwī. Cū álamo, almendro, castaño wāmetise ya'sase dūpurire dutecu niwī. Dute, te dūpurire butise dari pā'rēcu niwī. ³⁸⁻³⁹ Be'ro te pā'rē'que dūpurire ecarā na aco sī'rīrī co'ro tiro diacjū peucu niwī. Toputa na amorī cura na sī'rīrā a'tirā, te dūpurī tiro umua, numiarē ñe'ecārā niwā. Tojo weerā wī'marā bajarā, yu'turā, do'rorā bajuacārā niwā. ⁴⁰ Wī'marārē mejēcā cūcu niwī. Āpērā pe'ere Labán yarā do'rorā,

yu'turā, ñirā pōtēorō cūucu niwī. A'tiro wee cū yarā pājārā wa'acā weecu niwī. Narē Labán yarā me'rā morēticu niwī. ⁴¹ Apeyema tja Jacob a'tiro weecu niwī. Oveja numia tutuarā amorā, Jacob sō'oní'que dūpurire na sī'rīrī co'ro tiropu cūucu niwī. Te dūpuri pōtēorōpu a'merī ñe'eato nígū, tojo weecu niwī. ⁴² Tutuatirā mejārā a'ticā pe'ema, te dūpurire cūuticu niwī. Tojo weerā na mejārā Labán yarā tojacārā niwā. Tutuarā pe'e Jacob yarā nicārā niwā. ⁴³ A'tiro wee siape'e me'rā Jacob pājārā waro ecarā cūocu niwī. Pājārā waro oveja, cabra, cameyoa, burroa cūocu niwī. Cūrē da'raco'terā numia, umua quē'rārē cūocu niwī.

31

Jacob Labārē du'ti'que ni'i

¹ Jacob Labán pō'rā cūrē ucjase quetire tu'ocu niwī. “Jacob marī pacu ye ní'quere ē'mape'o, te me'rā cū pe'e peje cūogu tojami,” nicārā niwā. ² Apeye quē'rā Jacob Labán todūporopu cūrē añurō wee'caronojō weeticā tu'oña'cu niwī.

³ Tere ĩ'agū, Ō'acū Jacore nicu niwī: “Mu'u pacusumua ya di'tapu tojaaya. Mu'u acawererā tiropu wa'aya. Yu'u mu'urē co'teguti,” nicu niwī Ō'acū.

⁴ Cū tojo nicā tu'ogu, Jacob cū numosānumia Raquere, Leare cū nirō cāpūpu cū oveja, cabra co'teropu pijidutio'ocu niwī. ⁵ Narē nicu niwī:

—Yu'u ĩ'acāta, musā pacu yu'ure todūporopu cū wee'caronojō weetimi. Tojo weemicā, Ō'acū, yu'u pacu ējōpeogu pe'e yu'ure añurō co'temi. ⁶ Musā masisa'a, yu'u musā pacure nipe'tiro yu'u tutuaro pōtēorō añurō warota da'rabosawu. ⁷ Yu'u tojo weemicā, cū yu'ure nisoomujāwī. Na'irō yu'u da'rase wapare queoro wapayetimujāwī. Tojo weemicā, Ō'acū pe'e yu'ure ña'arō weedutitigu, cūrē cā'mota'ami. ⁸ Tojo weegu Labán cū “Oveja, cabra do'rorā mu'u yarā nirāsama” nicā, oveja, cabra numia do'rorāta pō'rātiwā. Tojo nicā, cū “Oveja, cabra yu'turā mu'u yarā nirāsama” nicā, tojo bajurāta pō'rātiwā. ⁹ Tojo weegu Ō'acū cū yarā ecarā pe'ere ē'ma, yu'ure o'owī.

¹⁰ »Ni'cā numu na wa'icurā amorī cura a'tiro quē'ecāti. Cabra umua numiarē ñe'emujāwā. Na umua yu'turā, do'rorā, sereritirā niwā. ¹¹ Quē'erōpu Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā* yu'u wāmerē pisuwī. Yu'u pe'e cūrē yu'tiwu: “A'tota ni'i”, niwū. ¹² Tojo nicā tu'ogu, cūrē wereco'tegu weronojō nígū yu'ure niwī: “Añurō ĩ'aña. Nipe'tirā ecarā umua numiarē ñe'erā, yu'turā, do'rorā, sereritirā nima. Yu'u Labán mu'urē wee'quere ĩ'ape'ocā'pu. ¹³ Yu'u Ō'acū, mu'urē Betepu bajua'cu ni'i. Topu mu'u ūtāgārē miinu'cō, u'se wa're, yu'ure ‘Tojo weeguti’, ni ucūwū. Ni'cārōacā a'tore wijayá. Mu'u bajuaca di'tapu dajaya”, niwī, ni werecu niwī Jacob.

¹⁴ Tojo nicā tu'orā, Raquel, Lea cūrē yu'ticārā niwā:

—Īsā, ūsā pacu tirona be'ropure apeyenojō ñe'eatje ne moosa'a. ¹⁵ Tojo weronojō o'ogu, ūsārē aperocjārārē weronojō tojo ĩ'acō'acā'mi. Īsāpūreta mu'urē numotidutigu duasājāwī. Nipe'tise ūsārē dua'que wapare cō'astepe'ocā'mi. ¹⁶ Diacjūta ni'i. Īsā pacure Ō'acū cū cūosere

* 31:11 31.11 ĩ'aña Gn 16.7 docapu oja'quere.

ē'ma'que ūsā ye, ūsā pō'rā ye ni'i. Ō'acū mu'urē nī'caronojōta weeya, nicārā niwā.

Jacob Padan-arāpu nī'cu wija'que queti nī'i

¹⁷⁻¹⁸ Jacob cū pacu Isaa niri di'ta Canaāpu dajatojaacu niwī. Tojo weegu cū pō'rārē, cū numosānumiarē cameyoa bu'ipū mīpeocu niwī. Nipe'tise cū cūo'quere miacu niwī. Nipe'tirā ecarā cū da'ra'que wapa Padan-arāpu cū boca'quere miacu niwī.

¹⁹ Labán aperopu cū yarā ovejare poari seegu wa'ari cura, Raquel co pacu ējōpeose na queose yee'quere cū ya wi'ipū nisere yajaco niwō.

²⁰ Jacob cū mañecū Labán arameo masūrē we'rititimigū, weesoo, du'ticu niwī. ²¹ Nipe'tise cū cūose me'rā du'tiwā'cācu niwī. Éufrates wāmetiri maarē eja, pē'abaque'ocu niwī. Diacjū yu'rūmajā, Galaad bu'papijaro niropu wa'acu niwī.

Labán Jacore sirutu'que nī'i

²² I'tia nūmu be'ro Labán Jacob cū du'ti'quere masīcu niwī. ²³ Tojo weegu Labán cū acawererā me'rā Jacore sirutugu wa'acu niwī. Siete nūmuri be'ro Galaad bu'papijaro niropu ēmuejacu niwī. ²⁴ Cū topu ejati ñamirē Ō'acū Labārē, arameo masūrē quē'erōpu bajuacu niwī. Bajua, a'tiro nīcu niwī: "Tu'oya, Jacore pūrīrō ucūacupa", nīcu niwī.

²⁵ Labán Jacore Galaad bu'papijaro cū cārī'caropu ēmuejacu niwī. Toputa Labán, cū acawererā me'rā tojaque'acu niwī. ²⁶ Be'ro Jacore i'a, a'tiro ni sērītiña'cu niwī:

—¿De'ro weeati mu'u? ¿De'ro weegu yu'ure weesooati? Mu'u yu'u pō'rā numiarē a'mewējērā ñe'eno'cārā numiarē weronojō miitiapā.

²⁷ ¿De'ro weegu yu'ure weretimidū, weesoo, i'atiro du'tiati? Yu'u queoro masīgū pūrīcā, mu'urē añurō we'ritiboapā. Buapūtērō, to'atu me'rā bosenumu weetuoboapā. ²⁸ Yu'u pō'rā numiarē, yu'u pārāmerārē ne cārō mi'mitūotiasu. Mu'u ne tu'omasītibutiagu weronojō weepā. ²⁹ Yu'u musārē ña'arō weesī'rīgū weecā'boapā. Mu'u pacu ējōpeogu Ō'acū pe'e yu'ure ñamipū ucūami. A'tiro niami: "Tu'oya, Jacore pūrīrō ucūacupa", niami. ³⁰ Mu'u, mu'u pacu tiropu uputu dajasi'rī'cu niyugu, a'titojapā. Tojo nimigū, ¿de'ro weegu yu'u ējōpeorā na queose yee'quere yajati? nīcu niwī.

³¹ Jacob cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u uiasu. Apetero weegu mu'u pō'rā numiarē tutuaro me'rā nūmīta'abosami, niasu. ³² No'o mu'u ējōpeorā queose yee'quere cūoganojō wērīato. A'to nīrā marī acawererā i'orōpu a'maña. Narē bocagu, miaña.

Jacob pe'e, "Raquel co pacu ējōpeose yee'quere yajapō", ni masīticu niwī.

³³ Labán Jacob ya wi'i, su'ti casero me'rā wéeca wi'ipū a'magū, sājāam'tācu niwī. Be'ro Lea ya wi'ipū sājāacu niwī. To be'ro na puārā numia narē da'raco'terā ye wi'seriacāpu sājāacu niwī. Cū ējōpeose queose yee'quere ne bocaticu niwī. Lea ya wi'ipū nī'cu wijati, Raquel ya wi'ipū sājāacu niwī. ³⁴ Co pe'e cū sājāti duporo te queosere mīi, cameyo pesarā na dujiro docapu cūuco niwō. Be'ro te bu'ipū mujāpeja, dujidi'opesaco niwō. Labán nipe'tiro ti wi'ipure a'mape'ocu nīmiwī. Ne bocaticu niwī. ³⁵ Raquel pe'e pacure nīcu niwō:

—Pacu, mu'u tiro yu'u dijaticā uacupa. Yu'u ni'cācārē be'tigo nisa'a, nīcu niwō.

Labán nipe'tiropu cũ ějōpeose queose yee'quere a'macu nimiwī. Ne bocaticu niwī.

³⁶ Cũ bocatică ĩ'agũ, Jacob ua wa'acu niwī. Tojo weegu "Mejō waro dioapã" nĩgũ, Labãrē a'tiro nicu niwī:

—¿Ñe'enojō mu'urē ña'arō weeati? Mu'u yu'ure ña'abutiario wéeca be'ro weronojō yu'ure sirutubutiapã. ³⁷ Nipe'tise yeacãrē añurō ĩ'aweepe'obutiacã'a. ¿Mu'u ya wĩ'i cjase apeyenojōacã bocati? Bocagu, a'to mu'u acawererã ĩ'orō, tojo nicã yu'u acawererã ĩ'orō bajurōpu peoya. Na noa pe'e diacjũ ucũti ni, beserãsama. ³⁸ Yu'u mu'u tiropure veinte cũ'marĩ da'rawu. Te cũ'marĩrē ne ni'cãti mu'u yarã oveja, cabra sĩatiwã. Ne ni'cãti mu'u yarã ecarã oveja, cabra umuarē ba'atiwu. ³⁹ Ne ni'cãti ware'icurã nucũcjãrã wějēno'cãrãrē mu'u tiropu miidajatiwu. Yu'u basu tere wapayewu. Topu umuco, ñami ãpērã masã na mu'u yarãrē yajacãma, mu'u yu'ure wapaseewu. ⁴⁰ Umucjore yu'u asise poowu. Ñami pe'ere yusuabu'a narãsãwũ. Apeterore ne cãrĩtiwu. ⁴¹ Mu'u ya wi'ipure veinte cũ'marĩ niwũ. Mu'u pō'rã puarã numiarē wapata'agu, catorce cũ'marĩ mu'u dutiro doca da'rawu. Mu'u yarã ecarãrē co'tégũ seis cũ'marĩ da'rawu. Yu'u wapata'asere mu'u na'irō ducayumujãwũ. ⁴² Yu'u ñecũ Abrahã wioгу Ō'acũ yu'u me'rã niticãma, yu'u pacu Isaa wiopesase me'rã cũ ějōpeogu Ō'acũ yu'u me'rã niticãma, tojowarota mu'u yu'ure o'otōrōbopã. Ne moobutiagu dajabopã. Ō'acũ yu'u pi'etisere ĩ'agũ, yu'u da'ra'quere ĩ'agũ, ñamipu mu'urē tutuaro me'rã ucũapĩ.

Jacob, Labán me'rã a'merĩ "A'tiro weerã" na ni apo'que ni'i

⁴³ Tere tu'ogu, Labán Jacore yu'ticu niwī:

—Yu'u pō'rã numia, yu'u pō'rãta nima. Yu'u pãrãmerã yu'u pãrãmerãta nima. Oveja quē'rã yarã ovejata nima. Nipe'tise a'to mu'u ĩ'ase ye dia'cũ ni'i. Tojo nimicã, ni'cãrōacãrē yu'u pō'rã numiarē, yu'u pãrãmerãrē ¿de'ro weebosari yu'u? ⁴⁴ Tojo weerã marĩ puarã a'merĩ "A'tiro weerã" ni aporã. Tere marĩ be'ropure "Tojota ni apono'wũ" nino'rõsa'a, nicu niwī.

⁴⁵ Tere tu'ogu, Jacob ni'cã ũtãgã mii, ni'cã tuturo weronojō nu'cõcu niwī.

⁴⁶ Be'ro cũ acawererãrē a'tiro nicu niwī:

—Ĕtãperire seeneocũuña.

Tojo weerã nipe'tirã ni'cã mesãjo seeneocũucãrã niwã. Na nipe'tirã ti mesã pu'topu ba'acãrã niwã. ⁴⁷ Labán tore cũ ye ucũse me'rã a'tiro wãme ō'ocu niwī "Jegar Sahaduta". Jacob pe'e cũ ye me'rã "Galaad"† wãme ō'ocu niwī.

⁴⁸ Tojo weegu Labán nicu niwī:

—A'ti ũtãmesã me'rã marĩ ni'cãcã apo'quere wãcũno'rõsa'a. Tojo weero Galaad wãmeticaro niwũ. ⁴⁹ Tojo nicã Mizpa wãmeticaro niwũ. Labán a'tiro nicu niwī:

—Ō'acũ marĩ a'merĩ ĩ'atiri curare marĩ puarãrē ĩ'anurũato. ⁵⁰ Yu'u pō'rã numiarē mu'u ña'arō weecã o ãpērã numiarē mu'u numotinemocã, apĩ marĩ a'merĩ aposere ĩ'aticicã, Ō'acũ basuta marĩ weesere masĩgũsami.

⁵¹ Labán Jacore apeye ninemocu niwī tja:

—A'to ũtãmesã yu'u seeneocũuca mesã, tojo nicã ũtãgã yu'u miinu'cõcaga marĩ deco nisere ĩ'aña. ⁵² A'ti mesã, tojo nicã a'tigare ĩ'arã, marĩ puarã apo'quere wãcũrãsa'a. Yu'u mu'urē ña'arō weesĩ'rigũ,

† 31:47 31.47 Galaad nĩrō "ũtãmesã" nĩsĩ'rĩrō wee'e.

a'ti mesārē, a'tigare yu'rusome. Tojo nicā mu'u quē'rā yu'ure ña'arō weesī'rīgū, yu'rusome. ⁵³ Marī mejēcā weecā, Ō'acū Abrahā ējōpeogu, yu'u ñecū Nacor ējōpeogu marī weesere queoro beseato, nicu niwī Labán.

Tere tu'ogu, Jacob Ō'acū cū pacu Isaa ējōpeogu wāme me'rā “Tojota wa'ato”, nicu niwī. ⁵⁴ Be'ro ti bu'apu wa'icure wējē, Ō'acūrē ūjūamorōpeocu niwī. Tu'ajanu'cō, nipe'tirā cū acawererārē ba'adutigu pijiocu niwī. Nipe'tirā ba'acārā niwā. Ba'atoja, ti bu'apu cāricārā niwā.

⁵⁵ Ape numu ñamicureacā Labán wā'cā, wa'agutigu, cū pārāmerārē, cū pō'rā numiarē mi'mitucocu niwī. Be'ro “Musārē añurō wa'ato”, ni sērīboscacu niwī. Tu'ajanu'cō, cū ya di'tapu majāmitojaacu niwī.

32

Jacob cū ma'mi Esaú me'rā a'merī bocaeja'que ni'i

¹ Be'ro Jacob apaturi wa'acu niwī tja. Topu wa'ari cura Ō'acūrē wereco'terā cūrē pōtērīrā a'ticārā niwā. ² Narē i'agū, Jacob a'tiro nicu niwī: “Na Ō'acū yarā surara nima.” Tojo weegu tore Mahanaim* wāmeyecu niwī.

³ Jacob cū dūporo quetiwereri masārē Seir di'tapu o'ómū'tācu niwī. To Seir Edom wāmetiropu tojacaro niwū. Cū ma'mi Esaúre quetiweremū'tādutigu, narē o'oyucu niwī. ⁴ Narē a'te quetire weredutigu o'ócu niwī: “Yu'u ma'mi Esaúre a'tiro ni wereapa: ‘Mū'u acabiji Jacob mū'u dutiro doca nigū a'tiro weredutiami: ‘Yu'u yoacā Labán me'rā niapu. ⁵ Ni'cārōacā wecua, burroa, oveja, da'raco'terā umua, numia cuo'o. Mū'u yu'u wioгу yu'ure añurō wācūcā uagu, a'te quetire o'ómū'tā'a” mū'urē niami', niapa”, nicu niwī.

⁶ Cū quetiweredutigu o'ó'cārā dajarā, Jacore a'tiro nicārā niwā:

—Ūsā mū'u ma'mi Esaú tiropu ejapu. Ni'cārōacā mū'urē pōtērīgū a'tiami. Cuatrocientos umua me'rā a'tiami, nicārā niwā.

⁷ Te quetire tu'ogu, Jacob uputu uicu niwī. Pūrō wācūque'ticu niwī. Tojo weegu cū me'rā ni'cārārē pu curua ducawaacu niwī. Cū yarā oveja, wecua, cameyoa quē'rārē mejārōta weecu niwī. ⁸ A'tiro wācūcu niwī: “Esaú cū ni'cā curuacjārā me'rā a'mewējēgū sājācā, ape curuacjārā du'tiarāsama.” ⁹ Be'ro Ō'acūrē a'tiro ñubue sērīcu niwī: “Ō'acū, yu'u ñecū Abrahā ējōpeogu, tojo nicā yu'u pacu Isaa ējōpeogu, mū'u yu'ure ya di'tapu, yu'u acawererā tiropu dajadutiapu. ‘Mū'u acawererā tiropu dajacā, mū'urē añurō wa'acā weeguti', niapu. ¹⁰ Mū'u yu'ure añurō pajaña'a, queoro weeapu. Yu'u ña'agū nimicā, tojo weeapu. Yu'u a'ti maa dia Jordārē yu'rūtērīpē'agū, yu'u tuacjuacā dia'cū cuomiwū. Ni'cārōacāma pu curua masā cuo'o. ¹¹ Yu'ure pajaña'cureya. Yu'u ma'mi Esaú yu'ure ne mejēcā weecā weeticā'ña. Cū yu'ure, numiarē, wī'marārē wējēbosami nīgū, ui'i. ¹² Tojo nimicā, mū'u yu'ure ‘Añurō mū'urē wa'acā weeguti. Mū'u pārāmerā nifurīarā pājārā waro nucu'pori pajiri maa cjase weronojō pājārā nirāsama. Ne narē queota basiosome', niwū”, ni sērīcu niwī.

¹³ Ti ñamirē Jacob toputa cārīcu niwī. Cū cuose, cū mia'quere cū ma'mi Esaúre o'ogutigu besecu niwī. ¹⁴ Doscientos cabra numia, veinte cabra umua, doscientos oveja numia, veinte oveja umua, ¹⁵ treinta cameyoa

* 32:2 32.2 Mahanaim nírō, “pu curua masā” nisī'rīrō wee'e.

numia ne pō'rāti'cārārē na pō'rā wī'marā me'rāta, cuarenta wecua, diez wecua umuarē, veinte burroa numiarē, diez burroa umuarē besecu niwī. ¹⁶ Be'ro cūrē da'racō'terārē wiacu niwī. Narē wiagu, mejēcā dia'cū wa'icūrārē, nanucū curaricjārārē wiacu niwī. Narē a'tiro nicu niwī:

—Musā yu'u dūporo wa'ayuya. Na wa'icūrārē te curarinucū yoacurero ducawaa miaña, nicu niwī.

¹⁷ Ne waro cū o'ómū'tāgūrē a'tiro weeduticu niwī:

—Yu'u ma'mi Esaúre pōtērīgū, cū sērītiña'cā, “¿Noa mu'u wiogu niti, no'opu wa'ati, ā'rā wa'icūrā mu'u miarā, noa yarā niti?” nicā, ¹⁸ a'tiro yu'tiya: “Yu'u wiogu Jacob, mu'urē o'ó'cārā nima. Jacob, mu'u dutise doca nigú mu'urē o'oámi. Cū ūsā be'ro sirutusami,” niña.

¹⁹ Cū o'ómū'tā'cu be'rocjū, tojo nicā nipe'tirā cū be'rocjārā quē'rārē mejārōta wereduticu niwī. ²⁰ Apeye quē'rārē a'tiro niduticu niwī: “‘Jacob mu'u dutise doca nigú ūsā be'ro a'tisami', niapa”, nicu niwī.

Jacob a'tiro wācūcu niwī: “Yu'u dūporo apeyenojō o'omu'tāse me'rā cū uase pe'ticā weeguti. Be'ro yu'u basu cūrē ī'acā, apetero weegu yu'ure añurō pōtērīgūsami”, ni wācūcu niwī. ²¹ Tojo wācū'cu niyugu, cū o'oa'tjere cū dūporo miayuduticu niwī. Cū pe'e toputa ti ñamirē tojánicu niwī.

Jacob Ō'acūrē wereco'tegu me'rā na a'merī ñadi'ocūupe'que ni'i

²² Tojo weegu ti ñamirēta ñamipū Jacob cārīatji dūporo wā'cānu'cā, cū numosānumia puarārē, narē da'racō'terā numiarē, cū pō'rā umua oncere ti maa Jaboc wāmetiri maa ū'cūatiropu ñumupē'aduticu niwī.

²³ Cū nipe'tise cuose quē'rārē pē'rōcu niwī. ²⁴ Cū ni'cūta tojanu'cārī cura, ni'cū umu bajua, cū me'rā a'merī ñadi'ocūupe'cārā niwā. Téé bo'remujātīcāpu tojo weedu'ucārā niwā. ²⁵ Cū Jacob me'rā pōtēoti, Jacob usó ō'a a'mesu'arore paaweecu niwī. Tojo weero to a'mesu'aro wetia wa'acaro niwā. ²⁶ Be'ro umu cū me'rā a'mequē'cu Jacore nicu niwī:

—Yu'ure du'uya. Bo'rearopu wee'e, nicu niwī.

Jacob cūrē nicu niwī:

—Mu'u, yu'ure “Añurō wa'ato” niticāma, ne du'usome.

²⁷ —To pūrīcārē ¿mu'u de'ro wāmetiti? nicu niwī.

—Yu'u Jacob wāmeti'i, ni yu'ticu niwī. ²⁸ Tere tu'ogu, cū me'rā a'mequē'cu a'tiro nicu niwī:

—Mu'u Jacob wāmetisome majā. Ō'acū me'rā, masā me'rā a'mequēgū, wapata'apu. Tojo weegu ni'cārōacārē majā Israe wāmetigusa'a, nicu niwī.

²⁹ —Mu'u quē'rā yu'ure wereya. ¿De'ro wāmetiti mu'u? ni sērītiña'cu niwī Jacob.

—Yu'u wāmerē sērītiña'ticā'ña, ni yu'ticu niwī.

Be'ro toputa Jacore “Mu'urē añurō wa'ato”, nicu niwī. ³⁰ Jacob a'tiro nicu niwī: “Yu'u basuta Ō'acūrē bajuyoropu ī'apu. Tojo nimigū, cati'i yujupū.” Tojo weegu to na a'merī ñadi'ocūupe'carore Jacob Peniel[†] wāme ō'ocu niwī.

³¹ Jacob cū Peniepure yu'ruari curare mujipū mujātīgupu weecu niwī. Cūrē usó a'mesu'aropu paano'ca be'ro niyucā, cū opa cu'siro sijacu niwī.

³² Tojo weerā a'tocatero quē'rārē Israe pārāmerā nituriarā no'o nigú

[†] 32:30 32.30 Hebreo ye me'rā Peniel nírō, “Ō'acū ya diapoa” nisī'rīrō wee'e. Apeterore Penuel ojano'caro niwū.

wa'icū usó ò'a a'mesu'ari wadare ba'atisama. Jacore topu páaca be'ro niyucā, tojo weesama.

33

Jacob Esaú me'rā na a'merī apo'que ni'i

¹ Esaú cuatrocientos umua me'rā a'ticā ī'agū, Jacob a'tiro weecu niwī. Lea, Raquel, puarā narē da'racoterā numia me'rā nanucū na pō'rārē ducawaacu niwī. ² Narē da'racoterā numiarē na pō'rā me'rā na dūporo nu'cōcu niwī. Be'ro Leare co pō'rā me'rā nu'cōcu niwī. Nitūoropu Raquere co macū José me'rā nu'cōcu niwī. ³ Be'ro Jacob na dūporoacā u'mutāwā'cācu niwī. Esaúre pōtērīgū wa'agu, sietetiri cū diapoare nucūcāpu paamu'rīque'acu niwī. Téé cū tiropu ejagu, tojo weedu'ucu niwī. ⁴ Esaú pe'e cūrē pōtērīgū, omawā'cāti, paabu'a, mi'micu niwī. Na puarāputa a'merī uticārā niwā. ⁵ Tu'ajanū'cō, Esaú na numiarē, wī'marārē ī'a, a'tiro ni sērītiña'cu niwī:

—¿Ā'rā waro noanojō niti? ni sērītiña'cu niwī.

—Na, yu'u pō'rā Ō'acū yu'ure, mu'u dutise doca nigūrē o'o'cārā nima, nicu niwī Jacob.

⁶ Tojo nicā tu'orā, cūrē da'racoterā numia na pō'rā me'rā, Esaú tiroacāpu wa'a, cūrē wiopesase me'rā añudutirā, nucūcāpu paamu'rīque'acārā niwā. ⁷ Be'ro Lea cū tiroacāpu a'ti, co quē'rā co pō'rā me'rā mejārōta weeco niwō. Yapatigopua Raquel co macū José me'rā, mejārōta weeco niwō.

⁸ Esaú Jacore sērītiña'cu niwī:

—¿De'ro weegusari mu'u, wa'icurā sō'onícārā yu'ure pōtērīwā'cā'cārā pājārā me'rā?

Jacob cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u yu'ure añurō wācūcā uagu, tojo weeasu.

⁹ —Niwe'e, nijā. Yu'u quē'rā pājārā cūoapu. Na mu'u yarā me'rāta tojayá, nicu niwī Esaú.

¹⁰ Jacob cū ma'mirē ninemocu niwī:

—Yu'ure añurō wācūgū, yu'u o'osere ñe'eña. Yu'u mu'urē ī'agū, Ō'acūrē ī'agū weronojō ī'a'a. Mu'u yu'ure añurō pōtērī ñe'etojapu. ¹¹ Yu'u mu'urē miiti o'osere ñe'eña. Ō'acū yu'ure peje apeyenojō cuocā weeami. Ne apeyenojō du'sawe'e.

Jacob cū pejetiri tojo nicā tu'ogu, Esaú “Jau”, nicu niwī. ¹² Be'ro Esaú nicu niwī:

—Te'a. Yu'u mu'u dūporo u'mutāgūti, nicu niwī.

¹³ Jacob pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—Ma'mi, yu'u ma'igū, mu'u masīsa'a. Wī'marā marī weronojō tu-tuatima. Oveja, wecua, na pō'rārē yu'u wācūsa'a. Na ni'cā numuta ñujūyurārā, wērīpe'tia wa'abosama.

¹⁴ Mu'u pe'e mu'u dutise doca nigū dūporo u'mutāwā'cāña. Mu'u tojo weecā, añurōsa'a. Yu'u pe'e wa'icurā, yu'u dūporo wa'arā na sijaro ejaturo sajatiro wa'aguti. Tojo nicā wī'marā na sijaro ejaturo wa'aguti. Téé Seipu a'merī ī'arā, nicu niwī Jacob.

¹⁵ Esaú, “Jau, tojota weerā. Yu'u me'rā a'ti'cārā umuarē mu'urē ba'paticā, pejetirā cūgūti”, nicu niwī.

Jacob pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—Añurōsa'a. Cūticā'ña. Mu'urē caribosī'rītisa'a, nicu niwī.

¹⁶ Na tojo ni ucūca nūmurēta Esau Seipu dajatojaacu niwī. ¹⁷ Jacob pe'e Sucot wāmetiropu wa'acu niwī. Topu cū niatji wī're weecu niwī. Tojo nicā wa'icūrā ye wī'seriacārē paapeocu niwī. Tojo weegu tore Sucot wāmeyecu niwī.

¹⁸ Jacob cū Padan-arāpu ní'cu, cū dajatojaticā, ne mejēcā wa'aticaro niwī. Canaápure añurō dajacu niwī. Topure Siquem wāmetiri macā pōtēorō tojaque'acu niwī. ¹⁹ Cien cujiri niyeru cujiri me'rā ni'cā di'ta duucu niwī. Ti di'tare Hamor pō'rā duacārā niwā. Cū Siquem wāmetigu pacu nicu niwī. Topu Jacob cū ya wī'i, su'ti caseri me'rā sēeopeocu niwī. ²⁰ Tu'ajanu'cō, Ō'acūrē ējōpeogu wa'icūrārē ūjūamorōpeorore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūcu niwī. Tore El-Elohe-Israe* wāme ō'ocu niwī.

34

Dina ye bu'iri co acawererā Siquēcjārā ūmurē wējē'que ni'i

¹ Lea macō Dina Jacore pō'rātibosa'co, tocjārā nu'miarē ī'agō wa'aco niwō. ² Tojo weeri cura, Siquem, Hamor heveo masū macū core ī'agū, tutuaro me'rā ñe'e, ña'arō weecu niwī. Cū Hamor tocjārārē dutigu nicu niwī. ³ Tojo ña'arō wee'cu nimigū, core ūagu, cūrē tu'sacā weesī'rīcu niwī.

⁴ Tojo weegu, cū pacu Hamor me'rā a'tiro ucūcu niwī:

—Pacu, yu'ure a'tigore numisēribosagu wa'aya, nicu niwī.

⁵ Jacob pe'e cū macōrē ña'arō wee'quere masītojacu nimiwī. Cū pō'rā pe'e cāpūpu na yarā ecarārē co'terā weecārā niwā. Tojo weegu téé na dajacāpu ne mejēcā nima'aticu niwī. ⁶ Tojo weeri curare Hamor Siquem pacu Jacob me'rā ucūgū wa'acu niwī.

⁷ Jacob pō'rā na cāpūpu ni'cārā dajarā, te quetire tu'orā, uayu'rua, a'tiro nicārā niwā: “Siquem Israe pō'rārē ña'abutiario bopoyoro weepī, co me'rā wuacājīgū. Tenojōrē ne weeno'ña mar'i”, nicārā niwā.

⁸ Tojo nimicā, Hamor pe'e na me'rā ucū, a'tiro nicu niwī:

—Yu'u macū Siquem musā acabijore tu'sayu'ruami. Core cūrē numisoya. ⁹ Musā ūsā acawererā weronojō tojarāsa'a. Ūsā musā pō'rā numiarē nūmoti, musā pe'e quē'rā ūsā pō'rā numiarē nūmotirāsa'a. ¹⁰ Ūsā me'rā a'topu tojayá. A'ti di'ta nipe'tiro musā ya di'ta tojarosa'a. Di'tare duutjārā, duase tucūrī pāaña, nicu niwī.

¹¹ Siquem pe'e quē'rā cū basu Dina pacu Jacore, co ma'misūmurē a'tiro nicu niwī:

—Musā yu'ure core o'ocā ūasa'a. Musā no'o sērīsere o'oguti.

¹² No'ocā'rō musā sērīrō pōtēorō sērīcā, o'oguti. Mejō yu'ure core numisoya majā, nicu niwī.

¹³ Cū Siquem tojo nimicā, na acabijo Dinarē ña'arō wee'que wapa Jacob pō'rā cūrē, cū pacu Hamorē nisoose me'rā yu'ticārā niwā. ¹⁴ A'tiro nicārā niwā:

—Ūsā acabijore ō'rēcju yapa casero yejecō'ano'tigure numisomasītisa'a. Ūsā tojo weerā bopoyoro weerā weebosa'a. ¹⁵ Tojo weeno'cārā dia'cūrē ūsā numisorāti. Musā quē'rā ūsā weronojō niña. Nipe'tirā ūmurā musā wa'teropu nirārē na ō'rēcju yapa caserore yejecō'aña. ¹⁶ Tojo wéeca be'ro pūrīcārē musā, ūsā pō'rā numiarē nūmotirāsa'a. Ūsā quē'rā musā pō'rā

* **33:20** 33.20 El-Elohe-Israe nīrō “Ō'acū, Israe curuacjārā ējōpeogu, Ō'acūta nimi” nisī'rīrō wee'e.

numiarē numotirāsa'a. Marī ni'cārō me'rā nirāsa'a. Ni'cā macācārāta nirāsa'a. ¹⁷ Musā ūsā tojo nisere yu'titicāma, ūsā a'tore wija, ūsā acabijore miarāsa'a, nicārā niwā.

¹⁸ Tere tu'orā, Hamor, cū macū Siquem "Jau, añurōsa'a", nicārā niwā. ¹⁹ Tojo weegu ne yoogoro marīrō Siquem cū ya ō'rēcju yapa caserore yejecō'ano'cu niwī. Jacob macōrē tu'sayu'ruatjagū, tojo weecu niwī. Cū Siquērēta cū ni'cū pō'rārē āpērā yu'ruoro cūrē wiopesase me'rā i'acārā niwā. ²⁰ Tojo weerā Siquem cū pacu Hamor me'rā macā sājārī sope pu'topu wa'acārā niwā. Topu na apeyenojōrē duase tiropu masārē a'tiro werecārā niwā:

²¹ —Sōjā masā marī me'rā maata ni'cārā weronojō nisetiama. Na a'topu nirāsama. A'topu apeyenojōrē duase wi'seri weerāsama. Di'ta pajiro nicā'a. Marī na pō'rā numiarē numotirāsa'a. Na pe'e quē'rā marī pō'rā numiarē numotirāsama. ²² Na marī me'rā nirāti, nirā, a'tiro weecā ūama. Na weesetironojōta marī pō'rā ūmuarē na ō'rēcju yapa caserore yejecō'acā ūama. ²³ Nipe'tise na cuose, nipe'tirā na yarā ecarā marī ye nirōsa'a. Marī "Tojota weerāti" nicā, na marī me'rā tojarāsama.

²⁴ Nipe'tirā ūmua ti macā sope pu'to nerērā Hamor, cū macū Siquem me'rā na tojo nisere "Añurōsa'a, tojota weerāti", nicārā niwā. Tojo weerā nipe'tirā ūmua na ō'rēcju yapa caserore yejecō'ano'cārā niwā.

²⁵ I'tia numu be'ro na yejecō'ano'cārā pūrīno'rī cura Jacob pō'rā puarā Simeó, Levī macāpu wa'acārā niwā. Na ye di'pjīrī me'rā na ne wācūtiri cura nipe'tirā ūmuarē wējēpe'ocā'cārā niwā. ²⁶ Hamor, cū macū Siquem quē'rārē di'pjī me'rāta wējēcārā niwā. Be'ro Dinarē Siquem ya wi'ipu ní'core miwijaacārā niwā. ²⁷ Be'ro āpērā Jacob pō'rā sirutu, ejanemocārā niwā. Na wējēno'cārā cūñarō wa'teropu yu'rua, ti macāpu apeyenojōrē yajape'ocā'cārā niwā. Na acabijore ña'arō wee'que wapa a'merā, tojo weecārā niwā. ²⁸ Oveja, wecua, burroa, nipe'tise ti macāpu ní'quere, cāpūpu ní'quere yajacārā niwā. ²⁹ Wi'seri po'peapu na cuo'quere yajape'ocā'cārā niwā. Wī'marārē, tojo nicā numiarē ñe'e, miacārā niwā.

³⁰ Tere i'agū, Jacob Simeó, Levíre a'tiro nicu niwī:

—Musā yu'ure ña'abutiario weepetiyeapā. Ni'cārōacāma a'topu nirā masā cananeo masā, ferezeo masā yu'ure ne i'asī'rītirāsama. Na yu'u me'rā a'mewējērātirā nerērāsama. Yu'u pejetirācā masā cuo'o. Marīrē wējēpe'ocā'rāsama.

³¹ Na pe'e cūrē yu'ticārā niwā:

—To pūrīcārē ¿cū ūsā acabijore ūmuarē a'metārāwapata'ari masōrē weronojō cuobopari? nicārā niwā.

35

Ō'acū Jacore Betepu "Añurō wa'ato" ní'que ní'i

¹ Ō'acū Jacore a'tiro nicu niwī: "Wā'cānu'cāña. Betepu wa'a, topu tojaque'aya. Topu ni'cārō yu'ure ējōpeogu wa'icurārē ūjūamorōpeorore da'reapa. Mu'u ma'mi Esaúre uiwā'cācaterore yu'u topu mu'urē ba-juacaropu wa'aya." ² Tere tu'ogu, cū acawererārē, nipe'tirā cū me'rā nirārē a'tiro nicu niwī:

—Nipe'tise musā āpērānojō ējōpeorā queose yee'quere cō'acā'ña. Tojo nicā u'acoe, su'ti ducayuya. ³ Te'a, Betepu wa'arā. Topu Ō'acūrē ējōpeogu, ni'cārō cūrē wa'icurārē ūjūamorōpeorore ni'cā mesā ūtā me'rā

seeneocũgũti. Cũta yu'ure bujawetiri curare weetamuwĩ. No'o wa'aro yu'ure ba'patiwa'cawĩ, nicu niwĩ.

⁴ Na ãpẽrãnojo ãjõpeorã queose yee'que na cuo'quere, tojo nicã na o'meperi yosasere Jacore o'ocãrã niwã. Jacob tere ñe'e, ni'cãgũ yucuğu encina wãmeticũjo docapu tere yaacu niwĩ. Tigujo Siquem pu'topu tojcaro niwũ. ⁵ Na topu ni'cãrã wijawã'cãrĩ cura Õ'acũ to pu'topu nise macãrĩcãrãrẽ uputu uicã weecu niwĩ. Tojo weerã Jacob põ'rãrẽ sirutucãrã niwã.

⁶ Jacob, cũ me'rã wa'a'cãrã, nipe'tirã Luz wãmetiri macãpu etacãrã niwã. Ti macãta tja Betel wãmeticaro niwũ. Canaã di'tapu tojcaro niwũ.

⁷ Topu ni'cãrõ Õ'acũrẽ ãjõpeorã wa'icãrãrẽ ãjũamorõpeore ni'cã mesã ãtã me'rã seeneocũucu niwĩ. Tore Jacob cũ ma'mirẽ du'ticaterore Õ'acũ cãrẽ bajuacu niwĩ. Tojo weegu tore El-betel wãme õ'ocu niwĩ. ⁸ Toputa Rebecare co'te'co Débora wẽrĩco niwõ. Betel pu'toacã core ni'cãgũ yucuğu encina wãmeticũjo docapu yaacãrã niwã. Jacob tore “encina ðujarigu” pisucu niwĩ.

⁹ Jacob cũ Padan-arãpu ni'cu dajatojaticã, toputa Õ'acũ apaturi bajua, “Mu'urẽ añurõ weeguti”, nicu niwĩ.

¹⁰ “Mu'u Jacob wãmeti'i.

Tojo wãmetisome majã.

Ni'cãcã me'rã mu'u wãme Israe* nirõsa'a”, nicu niwĩ tja.

Cã wãmerẽ ðucayũca be'ro, ¹¹ a'tiro nicu niwĩ:

“Yu'u Õ'acũ tutuayu'rugũ ni'i.

Mu'u pãjãrã põ'rãti, pãjãrã pãrãmerãtigusa'a.

Mu'u me'rã pãjãrã masãputirãsama.

Peje macãrĩ wa'arosa'a.

Mu'u pãrãmerã wa'tero nirã wiorã waro sãjãrãsama.

¹² Abrahã, Isaare yu'u o'o'que di'tare mu'u quẽ'rãrẽ o'oguti.

Mu'u be'rore, mu'u pãrãmerã nituriarãrẽ o'oguti”, nicu niwĩ Õ'acũ.

¹³ Õ'acũ topu Jacob me'rã ucũtoja, wa'a wa'acu niwĩ. ¹⁴ Be'ro cãrẽ Õ'acũ ucũ'caropu ni'cãgã ãtãgãrẽ miwã'cõnu'cõcu niwĩ. Õ'acũrẽ ãjõpeosere ã'ogũ, tigare olivo u'sere, tojo nicã u'seducaco vinorẽ piopeocu niwĩ.

¹⁵ Tore Betel wãme õ'ocu niwĩ.

Raquel co wẽrĩ'que ni'i

¹⁶ Be'ro Betepu ni'cãrã aperopu wa'acãrã niwã. Na Efrata wãmetiropu etatjo ðu'sacaro niwũ yujupu. Topu Raquel wĩ'magũrẽ ñe'eco niwõ. Ne maata wĩ'magũrẽ ñe'emasĩtico niwõ. ¹⁷ Co uputu pũrĩse pi'etiri curare, põ'rãtirãrẽ co'teri masõ a'tiro nico niwõ: “Uitĩcã'ña. Wĩ'magũ bajuatojami. Ëmu nimi tja”, nico niwõ. ¹⁸ Co tojo nirĩ cura, Raquel wẽrĩgõpu nico niwõ. Co ejeripõ'rã du'uatĩ ðuporoacã co macũrẽ Benoni pisucu niwõ. Cũ pacu Jacob pe'e cãrẽ Benjamĩ wãme õ'ocu niwĩ.

¹⁹ Tojo wee Raquel wẽrĩa wa'aco niwõ. Core Efrata wa'ari ma'apu yaacãrã niwã. Ni'cãrõacãma to Belẽ wãmeti'i majã. ²⁰ Jacob core yaa'caro bu'ipure ni'cã ãtãtuturo nu'cõcu niwĩ. Téé a'tocateropu ti tuturore ã'arã, “A'to Raquere yaapã”, ni ã'asama.

²¹ Be'ro Jacob yu'rũa, Eder wãmetiro oveja co'terã na co'tedujiri wi'i yu'rũropu tojaque'acu niwĩ. ²² Na topu añurõ apoque'a nisetiri cura

Rubén cū pacu nūmo weronojō nigō Bilha me'rā wuacājī, co me'rā nicu niwī. Tere masīgū, cū pacu uputu waro uacu niwī.

Jacob pō'rā ye cjase ni'i

Jacob pō'rā doce nicārā niwā. ²³ Cū Lea me'rā a'ticurā pō'rāticu niwī: Rubén masā ma'mi nicu niwī. Be'ro Simeó, Leví, Judá, Isacar, Zabulō nicārā niwā. ²⁴ Cū Raquel me'rā a'ticurā pō'rāticu niwī: José, Benjamí nicārā niwā. ²⁵ Bilha Raquere da'raco'tego ní'co me'rā a'ticurā pō'rāticu niwī: Dan, Neftalí nicārā niwā. ²⁶ Zilpa, Leare da'raco'tego ní'co me'rā a'ticurā pō'rāticu niwī: Gad, Aser nicārā niwā. Ā'rā Jacob Padan-arāpu nicā bajuacārā niwā.

Isaa cū wēřī'que ni'i

²⁷ Jacob cū pacu Isaare Mamre wāmetiropu ī'agū wa'acu niwī. Ti macārē āpērā Arba o Hebrō pisuma. Topu toduporopu Abrahā, Isaa niseticārā niwā. ²⁸ Isaa ciento ochenta cū'marī cuogu, wēřicu niwī. ²⁹ Cū ñecūsūmuarē sirutugu, cū quē'rā bucu waro wa'a, wēřīa wa'acu niwī. Cū wēřicā ī'a, cū pō'rā Esaú, Jacob cūrē yaacārā niwā.

36

Esaú pō'rā, cū pārāmerā nituriarā ye queti ni'i

¹ A'ticurā Esaú pō'rā, cū pārāmerā nituriarā nicārā niwā. Cūrēta tja Edom pisucārā niwā. ² Esaú Canaá di'tacjārā numiarē nūmoticu niwī. Ní'cō Ada, Elón hitita masū macō nico niwō. Apego Aholibama Aná macō, Zibeón heveo masū pārāmeo nico niwō. ³ Apego Basemat Ismae macō, Nebaiot acabijo nico niwō. ⁴ Ada me'rā cū pō'rāti'cu Elifaz wāmeticu niwī. Basemat macū Reuel wāmeticu niwī. ⁵ Aholibama me'rā cū pō'rāti'cārā Jeús, Jaalam, Coré nicārā niwā. Ā'rā cū Canaá di'tapu nicā bajuacārā niwā.

⁶ Esaú cū nūmosānumia me'rā, cū pō'rā umua, numia nipe'tirā cū me'rā nirārē pijl, aperopu macārī wa'acu niwī. Cū acabiji Jacob tiropu ní'cu yoaropu wa'acu niwī. Nipe'tirā cū yarā wa'icūrārē, tojo nicā nipe'tise cū Canaá di'tapu boca'quere miape'ocu niwī. ⁷ Na cū acabiji Jacob me'rā apeyenojō cuoyu rumajā wa'acārā niwā. Tojo weerā na ní'cārō me'rā nita basioticarō niwā. Tojo nicā wa'icūrā na cuorā pājārārē ba'ase ejatuaticarō niwā. ⁸ Tojo weegu Esaú, apetero Edom na nigū, Seir opa bu'papijaro nirōpu macārī wa'acu niwī.

⁹ Esaú pārāmerā nituriarā edomita masā Seir opa bu'papijaro nirōpu niseticārā niwā. ¹⁰ Esaú pō'rā umua a'tiro wāmeticārā niwā: Ada, Esaú nūmo Elifare pō'rātico niwō. Esaú nūmo apego Basemat Reure pō'rātico niwō. ¹¹ Elifaz pō'rā umua a'tiro wāmeticārā niwā: Temán, Omar, Zefo, Gatam, Cenaz nicārā niwā. ¹² Ā'rā, Esaú nūmo Ada pārāmerā nicārā niwā.

Elifaz apego cū nūmo nitigo me'rā pō'rāticu niwī tja. Co Timna wāmetico niwō. Co me'rā Amalec wāmetigure pō'rāticu niwī. ¹³ Reuel pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Nahat, Zera, Sama, Miza nicārā niwā. Na, apego Esaú nūmo Basemat pārāmerā nicārā niwā. ¹⁴ Apego Aholibama Esaú nūmo nico niwō tja. Co me'rā a'ticurā pō'rāticu niwī: Jeús, Jaalam, Coré nicārā niwā. Co Ana macō, Zibeón pārāmeo nico niwō.

¹⁵ A'ticurā Esaú pārāmerā nituriarā wiorā nicārā niwā: Elifaz, Esaú macū masā ma'mi pō'rā Temán, Omar, Zefo, Cenaz, ¹⁶ Coré, Gatam, Amalec

nicārā niwā. Na Elifaz pō'rā Edom di'tapure wiorā nicārā niwā. Na nipe'tirā Ada pārāmerā nituriarā nicārā niwā. ¹⁷ Esau pārāmerā Reuel pō'rā Edom di'tapure a'ticurā wiorā nicārā niwā: Nahat, Zera, Sama, Miza nicārā niwā. Na Basemat Esau nūmo pārāmerā nicārā niwā. ¹⁸ Esau nūmo Aholibama pō'rā a'ticurā wiorā nicārā niwā: Jeús, Jaalam, Coré nicārā niwā. Aholibama Aná macō nico niwō. ¹⁹ Na nipe'tirā Esau, Edom na nigú, pārāmerā nicārā niwā. Na te curaricjārā wiorā nicārā niwā.

²⁰ Seir pō'rā, horeo masū na nigú pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Lotán, Sobal, Zibeón, Aná, ²¹ Disón, Ezer, Disán nicārā niwā. Na horeo masā wiorā nicārā niwā. Edom di'tapure Seir pārāmerā nituriarā nicārā niwā. ²² Lotán pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Hori, Hemam nicārā niwā. Timna Lotán acabijo nico niwō. ²³ Sobal pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Alván, Manahat, Ebal, Sefo, Onam nicārā niwā. ²⁴ Zibeón pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Aja, Aná nicārā niwā. Anáta yucu marīrōpure nigū, aco asibususe o'maburose perire bocacu niwī. Cū pacu Zibeón yarā burroare cū co'tecaterore tere bocacu niwī. ²⁵ Aná ni'cū macū Disón wāmetigure macōticu niwī. Tojo nicā ni'cō numio Aholibamarē macōticu niwī. ²⁶ Disón pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Hemdán, Esbán, Itrán, Querán nicārā niwā. ²⁷ Ezer pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Bilhán, Zaaván, Acán nicārā niwā. ²⁸ Disán pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Uz, Arán nicārā niwā.

²⁹ Horeo masā wiorā a'ticurā nicārā niwā: Lotán, Sobal, Zibeón, Aná, ³⁰ Disón, Ezer, Disán nicārā niwā. Na horeo masā wiorā nicārā niwā. Na Seir di'tapure na ye curarinucū wiorā nicārā niwā.

³¹ Israe curuacjārā wioḡu dutiḡu waro cūoatji daporore Edom di'tapure wiorā dutirā a'tiro wāmetirā nicārā niwā: ³² Bela, Beor macū Edom di'ta wioḡu dutiḡu nicu niwī. Cū ya macā Dinaba wāmeticaro niwū. ³³ Bela wērica be'rore cū ducayuro Jobab, Zera macū duticu niwī. Cū Bosra wāmetiri macācjū nicu niwī. ³⁴ Jobab cū wērica be'rore cū ducayuro Husam wāmetiḡu duticu niwī. Cū Temán wāmetirocjū nicu niwī. ³⁵ Husam cū wērica be'rore cū ducayuro Hadad, Bedad macū duticu niwī. Cū madianita masārē Moab cja cāpūpu a'mewējē wapata'acu niwī. Cū ya macā Avit wāmeticaro niwū. ³⁶ Hadad cū wērica be'rore cū ducayuro Samla, Masreca macācjū duticu niwī. ³⁷ Samla cū wērica be'rore cū ducayuro Saúl duticu niwī. Cū Rehobot wāmetiri macācjū nicu niwī. Ti macā dia sumutopu nicaro niwū. ³⁸ Saúl wērica be'rore cū ducayuro Baal-hanán, Achbor macū, duticu niwī. ³⁹ Baal-hanán wērica be'rore cū ducayuro Hadad, Pau wāmetiri macācjū duticu niwī. Hadad nūmo Mehetabel wāmetico niwō. Co Matred macō, Mezaab pārāmeo nico niwō.

⁴⁰ Esau pō'rā wiorā te curarinucū su'ori niseti'cārā a'ticurā nicārā niwā. Ni'cū pō'rā masā ma'mi me'rā nu'cācaro niwū. Na niseti'caropu, tojo nicā na ye curari wāmerē wereno'rōsa'a. Timna, Alva, Jetet, ⁴¹ Aholibama, Ela, Pinón, ⁴² Cenaz, Temán, Mibzar, ⁴³ Magdiel, Iram nicārā niwā. Esau, apeterore Edom pisuno'gū nicu niwī. Na edomita masā wiorā nicārā niwā. Na, na nirōpure, na yarā masārē su'ori ducicārā niwā.

Ā'rī Esau, Edom masā ñecū nicu niwī.

¹ Jacob pe'e Canaá di'tapu tojacā'cu niwī. Ti di'taputa cū pacu yoaticā nínicu niwī.

² A'te Jacob ni'cū pō'rā niseti'que queti ni'i.

José diecisieste cū'marī cuogu, cū ma'misumua me'rā oveja co'tegu weecu niwī. Na cū pacu numosānumia pe'su da're'cārā numia Bilha, Zilpa pō'rā nicārā niwā. José na da'raropu cū ma'misumua ña'arō weeseticā ī'agū, na pacupure "Ña'arō weeama", ni weredajamujācu niwī.

³ Jacob José pe'ere āpērā cū pō'rā nemorō ma'iyu'runu'cācu niwī. Cū bācu waro nirī cura bajua'cu niyucā, tojo weecu niwī. Cūrē ma'iyu'rugū, ni'cārō su'tiro cū sāñatjo añurō waro weecu niwī. ⁴ Cū ma'misumua cū pe'ere "Marī nemorō ma'iyu'runu'cāmi" nírā, cūrē ī'asī'rīti, uacārā niwā. Cūrē ne cārō añudutiticārā niwā.

⁵ Ni'cā ñami José quē'ecu niwī. Tere cū ma'misumuarē werecu niwī. Tere tu'orā, totā nemorō cū me'rā uacārā niwā. ⁶ A'tiro nicu niwī:

—Yu'u quē'e'quere musārē weregutigu wee'e. Tere tu'oya. ⁷ Marī nipe'tirāpūta cāpūpu niasu. Topure trigore opa dotori du'terā weeasu. Ni'cā ño ya doto cā ño wā'cānu'cā, diacjū ejanu'cā wa'asu. Musā ye ñori pe'e ya ño sumuto sutanu'cāpu. Ya ñorē ējōpeoro weronjō paamu'rīque'apu, nicu niwī.

⁸ Tere tu'orā, cū ma'misumua nicārā niwā:

—¿To pūrīcārē mu'u ūsā wioqu nigūsari? ¿Mu'u ūsārē dutipegusari?

Cū quē'e'quere werēcā, "Tojo wa'apu" nicā tu'orā, nemorō ua, cū me'rā a'pepūrīcārā niwā.

⁹ Be'ro apaturi José quē'enemocu niwī. Te quē'rārē cū ma'misumuarē werecu niwī:

—Tu'oya tja. Yu'u apaturi quē'e'asu. A'tocaterore mujīpū umācocjū, ñamicjū, once ñocōa yu'ure ējōpeorā paamu'rīque'ama.

¹⁰ Cū pacure, cū ma'misumuarē cū quē'e'quere werecu niwī. Tere tu'ogu, cū pacu pūrīrō me'rā cūrē yu'ticu niwī:

—¿De'ro nisi'rīrō weeti a'te mu'u quē'e'que? ¿To pūrīcārē, yu'u, mu'u paco, mu'u ma'misumua mu'urē ējōpeorā paamu'rīque'arāsari? nicu niwī.

¹¹ Cū ma'misumua cūrē moyu'ruacārā niwā. Cū pacu pe'e tere pūrō wācūnūrcu niwī.

Joseré cū ma'misumua dua'que ni'i

¹² Ni'cā numu José ma'misumua Siquem wāmetiropu wa'acārā niwā. Na pacu Jacob yarā ovejare tá ecarā wa'arā weecārā niwā. ¹³ Be'ro Jacob cū macū Joseré nicu niwī:

—Mu'u masīsa'a. Mu'u ma'misumua Siquēpu ovejare tá ecaco'terā weesama. Narē ī'agū wa'aya.

—Jau, wa'agutī, ni yu'ticu niwī.

¹⁴ Cū tojo nicā tu'ogu, Jacob nicu niwī:

—Añu'u. ¿Mu'u ma'misumua, tojo nicā oveja, ¿de'ronojō nisetiti? Narē ī'agū wa'aya. Ī'atoja, yu'ure quetiweregū tojatia, nicu niwī. Jacob Joseré o'ogu, Hebrō wāmetiro ti pa'tiro nirō me'rā o'ōcu niwī.

José Siquēpu etagu, ¹⁵ cāpūpu wisia wa'acu niwī. Tojo weegu ni'cū masū cūrē bocaaja, sērītiña'cu niwī:

—¿Ñe'enojōrē a'macusiagu weeti?

¹⁶ José cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u ma'misumuarē a'macusiagu wee'e. ¿No'opu na yarā ovejare co'terā weesari? ¿Mu'u masiweti?

¹⁷ —Wa'atojama. A'to ni'cārā “Dotán tiropu wa'arā” nicā tu'oasu, ni yu'ticu niwī cūrē.

Tojo weegu José cū ma'misumuarē a'mawā'cā, Dotán sumutopu bocaecacu niwī. ¹⁸ Na pe'e cūrē yoaroputa a'ticā i'acārā niwā. Na tiropu ejase duporo, “Marī cūrē wējērā”, ni apoyucārā niwā.

¹⁹ —I'aña. Sī'i quē'ese bucu a'timimiba, nicārā niwā.

²⁰ —Te'a, cūrē wējērā. Wējetoja, copepu cūrē tuuquesārā. “No'o ni'cū yai nucūcjū ba'agu ba'apī cūrē”, nīrā marī pacure. Tojo weero cū quē'e'que ¿de'ro wa'aro wa'arosa'a? nicārā niwā.

²¹ Rubén na tojo nisere tu'ogu, cū acabijire yu'ruosī'rīgū, narē nicu niwī:

—Wējeticārā. ²² A'ti pe aco marīri pepu tuuquesaña. Ne cūrē mejecā weeticā'ña. Rubén cū acabijire yu'ruo, cū pacupure wiasī'rīgū, tojo nicu niwī.

²³ José cū ma'misumua tiropu etacā, na cūrē ñe'ea, cū sãñarō su'tiro cū pacu o'o'carore tuweecārā niwā. ²⁴ Tuwee, topu niwī pe aco marīri pepu tuuquesārā niwā.

²⁵ Tu'ajanu'cō, ba'arātirā ejanujacārā niwā. Na tojo weeri cura ismaelita masā* duari masā pãjārā a'ticā i'acārā niwā. Na Galaad wãmetiro me'rã, Egiptopu miarã, na yarã wa'icārã cameyoa bu'ipu, u'mutise pejere, tojo nicā wa'rese bãlsamo wãmetisere, mirra wãmetisere miacārā niwā.

²⁶ Narē i'agū, Judá cū ma'misumuarē, cū acabijirārē nicu niwī:

—Marī cūrē wējē, ãpērārē ya'yiorã, ñe'enojō añuse bocabosari? ²⁷ Cūrē wējērōnojō o'orã, sōjã duari masã pe'ere duarã. Cū quē'rã marī acabijita nimi.

Judá cū tojo nisere tu'orã, “Jau, tojota weerã”, nicārā niwā.

²⁸ Tojo weerã ismaelita masã apeyenojō duari masã na tiropu yu'ruacã, José ma'misumua ti pepu sãña'cure miwīrō, narē duacārā niwā. Cūrē veinte niyeru cujiri wapayecārā niwā. Tojo weerã Joseré Egiptopu miacārā niwā.

²⁹ Rubén na duari cura marī'cu niyuga, na tiropu daja, ti pepu Joseré marīcã i'agū, cū bujawetisere i'ogū, cū yaro su'tirote tã'rēcu niwī. ³⁰ Be'ro cū acabijirã tiropu wa'a, narē nicu niwī:

—Marī acabijī marīamiba majã. ¿Ni'cãrōacãrē yu'u de'ro weegusari? nicu niwī.

³¹ Be'ro ni'cū cabra wī'magūrē wējēcārā niwā. Wējetoja, José yaro su'tiro na tuwee'carore mii, cū ye dí me'rã tore tuuwa'recārā niwā.

³² Tu'ajanu'cō, to su'tirote na pacupure mia, i'ocārā niwā.

—Ësã a'to su'tirote bocapu. I'aña. Apetero weero mu'u macū yaro nírō nibosa'a, nicārā niwā.

³³ Jacob ti su'tirote i'amasīgū, a'tiro nicu niwī:

—Ëu. Yu'u macū yarota ni'i. Ni'cū yai nucūcjū yu'u macūrē ñe'e, cū'ri wējēste, ba'apī, nicu niwī.

³⁴ Tojo weegu Jacob cū bujawetisere i'ogū, cū su'tirote tã'rē, na weewaronojōpuma su'ti wãquisenojōrē sãñacu niwī. Cū macū wērī'quere yocac uti, dujasewã'acu niwī. ³⁵ Nipe'tirã cū pō'rã umua, numia cūrē “Tocã'rōta bujaweti, utiya”, nicārã nimiwā. Cū pe'e

* **37:25** 37.25 Ismaelita masã madianita masã nicārã niwā.

na “Wācūtutuaya”, nimicā, ne ũaticu niwī. Siape me'rā nemorō utinemosājācu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Téé wērīgāpu bujawetidu'uguti, nicu niwī. Tojo weegu Jacob cū macū José bajuticā ĩ'agū, utinu'cūcā'cu niwī.

³⁶ Ismaelita masā Egiptopare etarā, Joseré Potifar wāmetigure duaturiacārā niwā. Cū Egiptocjārā wiogu faraōrē da'ratamugū nicu niwī. Tojo nicā faraōrē co'terā surara wiogu nicu niwī.

38

Judá, Tamar wāmetigo ye queti ni'i

¹ Joseré na duāca be'ro Judá cū ma'misumua, cū acabijirārē cō'awijacu niwī. Cō'awija, Adulam wāmetiri macāpu wa'acu niwī. Topu ti macācjū Hira wāmetigu ya wi'ipu cājīcu niwī. ²⁻³ Topu ni'cō numiorē Canaá di'tacjū Súa wāmetigu macōrē ĩ'acu niwī. Core numoticu niwī. Co me'rā nica be'ro co nijipaco ni, ni'cū wī'magū pō'rātico niwō. Cūrē Er wāme ō'oco niwō. ⁴ Be'ro apaturi nijipaco wa'a, apī wī'magūrē pō'rātico niwō. Cūrē Onán wāme ō'ocu niwō. ⁵ Na be'rore apī pō'rātinemoco niwō tja. Cūrē Sela wāme ō'oco niwō. Cū Quezib wāmetiropu bajuacu niwī.

⁶ Be'ropu Judá cū macū masā ma'mi Er Tamar wāmetigore numiada'recu niwī. ⁷ Er cū ña'arō weesetisere Ō'acū ne tū'saticu niwī. Tojo weegu cū catiri umūcore ē'macā'cu niwī.

⁸ Cū wērīca be'ro Judá cū macū Onárē a'tiro nicu niwī:

—Macū, marīrē dutisere queoro wéégu, mu'u ma'mi numo ni'core nuorēña. Tojo weegu mu'u ma'mi mijīrē pō'rātibosaturiagusa'a.*

⁹ Onán pe'e “Co me'rā yu'u pō'rāticā, yu'u pō'rā nitibosama” ni, masīcu niwī. Tojo weegu nipe'tisetiri co me'rā nimigū, nijipacoyoticu niwī. Tere tojo weegu, cū ma'mi pō'rā nituriarā wa'acā ũasātigu, tojo weecu niwī.

¹⁰ Ō'acū Onán cū tojo weesere ĩ'agū, tere tū'saticu niwī. Tojo weegu cū quē'rārē wērīcā weecu niwī.

¹¹ Tojo wa'āca be'ro Judá cū macū numo ni'core nicu niwī:

—Mu'u pacu ya wi'ipu wapewio tojánīña. Yu'u macū Sela cū bucu nicāpu cūrē marāputiapa, nicu niwī. Tojo weego, Tamar co pacu ya wi'ipu dajaco niwō. Core tojo nimigū, Judá a'tiro wācūcu niwī: “Apetero weegu Sela quē'rā cū ma'misumua weronojō wērībosami”, nicu niwī.

¹² Yoāca be'ro Judá Timnat wāmetiri macāpu wa'acu niwī. Ti macāputa cū yarā oveja poarire seecārā niwā. Cū me'rācjū Hira Adulācjū cūrē ba'paticu niwī.

¹³ Tamar, co mañecū “Timnat macāpu cū yarā oveja poarire seegu wa'apu” nicā tū'ogo, a'tiro weeco niwō. ¹⁴ Co wapewio sñanī su'tirote tuweeco niwō. Tuwee, na ĩ'amasīticā'to nígō, ni'cā casero me'rā co diapoare mo'aco niwō. Tu'ajanu'cō, Enaim macā sājārī sope pu'to dujico niwō. Ti macā Timnat wa'ari ma'a tiropu nicaro niwū. Tamar, “Sela bucupu niapu” nisere tū'ogo, tojo weeco niwō. Sela bucupu nimicā, Judá core Selare numiada'reticu niwī.

¹⁵ Judá core ĩ'agū, “Ūmuarē a'metārāwapata'ari masō nisamo”, ni wācūcu niwī. Co diapoare mo'a, ĩ'ata basiotico niwō. ¹⁶ Cū macū numo

* 38:8 38.8 Rt 4.5; Mr 12.19-22

ní'co nisamo, ni masítigu, ma'apu ní'cu co tiro ojanu'cã, core a'tiro nicu niwí:

—Yu'u, mu'u me'rã nisí'rísa'a, nicu niwí.

Co pe'e “¿Ñe'enojõ yu'ure wapayegusari?” nico niwõ.

17 —Yu'u ecarã cuorãrê ni'cũ cabracãrê mu'arê o'oguti, nicu niwí.

—Añu'u to pũricãrê. Mu'u cũrê o'oati ðaporo apeyenojõ cũña yujupu, nico niwõ.

18 —¿Ñe'enojõrê yu'u cũcã uati? ni sêrĩtiña'cu niwí.

—Mu'u wãmerê ñacũurõrê ti da busari da me'rã, tojo nicã mu'u tuacju mu'u cuocjure cũña, nico niwõ.

Judá core tere o'otoja, co me'rã nicu niwí. Tojo wee co nijipaco tojaco niwõ. 19 Cũ me'rã níca be'ro topu ní'co Tamar wa'aco niwõ. Wa'a, co diapoa omáca caserore tuweeco niwõ. Tu'ajanu'cõ, co wapewio su'tiro co tuwee'carore sãñaco niwõ tja.

20 Be'ro Judá cũ ní'caronojõ cũ me'rãcju Adulãcju me'rã cabracãrê o'õcu niwí. Cũ co me'rã topu cũ'quere wiatõrõdutigu, tojo weecu niwí. Cũ me'rãcju pe'e core ne bocaticu niwí. 21 Tojo weegu tocjãrã masãrê sêrĩtiña'cu niwí:

—Musã ĩacã sõ'oníco Enaícjõ, musã ëjõpeori wĩ'icjõ umuarê a'metãrãwapata'ari masõ, ¿no'opu nisari? Na pe'e “A'toma ne ni'cõ conojõ marĩmo a'ti macãma”, nicãrã niwã.

22 Tere tu'ogu, Judá tiropu cũ majãmitojaacu niwí. Cũrê nicu niwí:

—Ne bocatiasu. Tocjãrã marĩcã “Conojõ a'toma ne marĩmo”, niama, nicu niwí.

23 Judá cũrê yu'ticu niwí:

—Tocjãrã marĩrê bujiticã'to, nĩrã, yu'u cũu'que me'rãta tojacã'to. Yu'u cabracãrê o'omiapu, o'ogu pe'e; mu'u bocatiapã, nicu niwí Judá.

24 I'tiarã mujipũ be'ro ãpẽrã Judãre a'tiro quetiwererã etacãrã niwã:

—Mu'u macũ numo ãpẽrã umuarê a'metãrã, nijipacoyoja wa'aco niama, nicãrã niwã.

Judá tere tu'ogu, “Core miwĩrõ, ãjũacõ'acã'rã wa'aya”, ni caricũcu niwí.

25 Core miwĩrõrĩ curare co pe'e cũ wapaye cũu'quere o'o, co mañecãrê a'tiro queti o'õco niwõ: “A'te noa cũu'que nĩrõ nisasa'a. A'te wĩoguta yu'ure nijipacoyowí. ĩarê mu'u. ¿Noa yaro a'to wãme ñacũurõ, a'ti da me'rã, tojo nicã a'tigu tuacju niti?”

26 Judá cũ yere ĩ'amasĩgũ, a'tiro nicu niwí:

—Co pe'e yu'u yu'ruoro añurõ weepõ. Yu'u pe'e, yu'u macũ Sela me'rã numiada'retigu, ña'arõ weepã, nicu niwí. Tojo weegu Judá core ne apaturi a'metãrãnemoticu niwí majã.

27 Tamar co wĩ'magũ wuuri numu ejacã, puarã su'rua'cãrã bajuacãrã niwã. 28 Na bajuari curare ni'cũ omocã sĩowĩrõcu niwí. Tojo weego põ'rãtirãrê co'teri masõ ni'cã da sõ'arĩ da me'rã, omocãpu ðu'teõ'oco niwõ. A'tiro nico niwõ: “Ã'rĩ bajuamu'tãmi”, nico niwõ. 29 Co tojo nĩrĩ curata cũ omocãrê wejequesõrõcu niwí. Cũ tojo weecãta, cũ acabiji pe'e bajuamu'tãcu niwí. Tojo weego põ'rãtirãrê co'tego cũrê a'tiro nico niwõ: “¿De'ro weegu mu'u ma'mi pe'ere bajuamu'tãcã weetiatĩ?” Tojo weerã cũrê Fares wãmeyecãrã niwã. 30 Be'ro apĩ omocãpu sõ'arĩ da ðu'teõ'o'cu pe'e bajuacu niwí. Cũrê Zara* wãme õ'ocãrã niwã.

* 38:30 38.30 Apeterore Zarare Zérãh ojanu'caro niwũ. Jos 7.1

39

José ye queti, tojo nicā Potifar numo ye queti ni'i

¹ José Egiptopu miano'cu niwī. Cūrē topu miāca be'ro cūrē mia'cārā ismaelita masā Potifar wāmetigūre duaturiacārā niwā. Cū Egiptocjū wioḡu faraōrē da'ratamugū, tojo nicā cūrē co'terā surara wioḡu nicu niwī.

² Ō'acū José me'rā ni, cūrē weetamucu niwī. Tojo weegu cū wioḡu Potifar, Egiptocjū ya wi'ipu ni'ri cura nipe'tise cūrē añurō dia'cū wa'acaro niwū. ³ Potifata Ō'acū Joserē weetamusere, tojo nicā cūrē añurō wa'asere i'acu niwī. ⁴ Tojo weegu Joserē añurō wācūcu niwī. Tojo wācūgū cūrē, cū ya wi'i wioḡu, cūrē weetamuacju warore sōrōca niwī. Nipe'tise cū yere su'ori i'anurūdutigu sōrōca niwī. ⁵ Cūrē wioḡu sōrōca numu me'rāta Ō'acū Potifare añurō wa'acā weenu'cūcu niwī. Cū ya wi'i cjase cū cūosere, tojo nicā cū cāpūpu cūosere "Añurō wa'ato", nicu niwī Ō'acū. ⁶ José tere co'tegu niyucā, Potifar ne cā'rō wācūque'titicu niwī. Ba'aritero ejacā dia'cūrē ba'agu wa'amujācu niwī.

José tutuagu, añurō bajugu nicu niwī. ⁷ Be'ro cū wioḡu Potifar numo cūrē pūrō i'aco niwō. Joserē tu'sago, ni'cā numu cūrē, "Yū'u me'rā nīgū a'tia", nico niwō.

⁸ José co tojo nisere tu'satigu, core a'tiro nicu niwī:

—Ī'aña. Yū'u wioḡu mu'u marāpu, nipe'tise musā cūosere yū'ure i'anurūdutigu cūuami. Yū'u a'topu ni'ri curare cū ne apeyenojō wācūque'titimi. ⁹ A'ti wi'ipure ne apī yū'u nemorō nīgū marīmi. Yū'u wioḡu yū'ure, yū'u sērīserē o'oticā weetimi. No'o nipe'tisere o'omi. Mu'u pūrīcārē basiowe'e. Mu'u yū'u wioḡu numo ni'i. Tojo weegu yū'u to cā'rōjo ña'arō weemasītisa'a. Ō'acūrē yu'runu'cāmasītisa'a, nicu niwī.

¹⁰ Co cūrē nipe'tise numurī "Ba'pati, yū'u me'rā nīgū a'tia", nimicā, ne wa'aticu niwī. ¹¹ Ni'cā numu José cū wioḡu ya wi'ipu cū da'rasenojōrē weegu wa'acu niwī. Titare āpērā ti wi'ipu da'raco'terā topu marīcārā niwā. ¹² Potifar numo cū yaro su'tiro bu'icjārōrē tūawee, "Yū'u me'rā nīgū a'tia", nico niwō.

José pe'e su'tiro bu'icjārō moogū ti wi'ipu ni'cu omawijaacu niwī. Co pe'e cū yaro su'tiro me'rā tojanu'cāco niwō. ¹³ Cū bu'icjārōrē topu cō'a omawijaacā i'agō, ¹⁴ to da'raco'terārē pijio, a'tiro nico niwō:

—Ī'aña. Yū'u marāpu hebreo masū cū miiti'cu marīrē ña'arō bujicā'mi. Cū yū'u me'rā nišī'rīgū, a'ti wi'ipure sājāticu niami. Yū'u pe'e uputu caricūapu. ¹⁵ Yū'u tutuaro pōtēorō caricūcā tu'ogu, cū yaro su'tiro bu'icjārōrē cō'a, omawijaami, nico niwō.

¹⁶ Co marāpu wi'ipu dajari cura to su'tirore cūoco niwō. ¹⁷ Cūrē mejārōta weroco niwō tja:

—Hebreo masū mu'u da'raco'tegu miiti'cu, ya tucūpu sājāa, yū'ure ña'arō weesī'rīgū weeami. ¹⁸ Yū'u tutuaro pōtēorō caricūcā, cū yaro su'tiro bu'icjārō a'to doquecū, omawijaa wa'ami.

¹⁹ Potifar cū numo "Mu'urē da'raco'tegu tojo weeamī", nicā tu'ogu, uayuracu niwī. ²⁰ Tojo weegu Joserē ñe'eduti, bu'iri da'leri wi'ipu sōrōduticu niwī. Ti wi'iputa bu'iriwi'ia wioḡu faraōrē yu'runu'cā'cārā dujicārā niwā. ²¹ Tojo weemicā, Ō'acū pe'e cū ma'isere i'ogū, José me'rā ninu'cūcu niwī. Cūrē weetamugū, topu bu'iri wi'i wioḡure añurō wācūcā weecu niwī. ²² Tojo weegu José topu nipe'tirā bu'iri cuorārē i'anurū, narē

co'tegu tojaca niwī. Tojo nicā, nipe'tise ti wi'ipū weesere su'ori duticu niwī. ²³ Ō'acū José me'rā nígū, nipe'tise añurō dia'cū wa'acā weecu niwī. Tojo weegu surara topu co'terā wiogu cū Joseré cūu'quere wācūque'titica niwī.

40

José puarā quē'e'quere were'que ni'i

¹ Tojo wa'áca be'ro Egiptocjū wiogure u'seducaco vino tīaco'terā wiogu, tojo nicā apī pā weerā wiogu na faraōrē tu'saticā weecārā niwā. ² Faraō narē, u'seducacore tīaco'terā wiogu, tojo nicā pā weerā wiogu me'rā uayu'ruacu niwī. ³ Tojo weegu cūrē co'terā surara wiogu ya wi'ipū narē bu'iri da'redutigu o'ócū niwī. Toputa José quē'rā bu'iri da'reno'cu dujicu niwī. ⁴ Ti wi'ipū co'terā wiogu Joseré “Ā'rārē co'teya”, nicū niwī. Na topure yoacā bu'iri dujicārā niwā.

⁵ Ni'cā ñami u'seducacore tīaco'tegu, pāre weeco'tegu nanucū mejēcā bajuse quē'ecārā niwā. Na puarō quē'e'quenucū mejēcā dia'cū nisī'rīrō weecaro niwū. ⁶ Bo'reacā José narē i'awā'cāgū ejagu, na bujawetirārē bocaeyacu niwī. ⁷ Narē a'tiro nicū niwī:

—¿De'ro weerā ni'cācārē tocā'rō bujawetirā waro niti?

⁸ Na yu'ticārā niwā:

—Ēsā puarā mejēcā bajuse quē'easu. A'topure ne ni'cūputa ūsā quē'e'quere “Tojo nisī'rīrō weepā” nigūnojōrē bocatisa'a, nicārā niwā.

Na tojo nicā tu'ogu, José a'tiro nicū niwī:

—Ō'acū ni'cūta a'tennojōrē weremasīsami. Yu'ure wereya masā quē'e'quere, nicū niwī.

⁹ Tojo weegu u'seducacore tīaco'tegu cū quē'e'quere Joseré a'tiro werecu niwī:

—Quē'erōpure ni'cā da u'sedare yu'u diacjū pe'e i'asu. ¹⁰ Ti da i'tia dūpu cuoapu. Te dūpuri pī'rī o'oritia wa'apu. Te tō'orī u'se bucuamajāmujāpu.

¹¹ Topure faraō sī'rīrī pare cuoasu. Ē'se tō'orīrē mī, ti papu bipesāsū. Tu'ajana'cō, ti pare faraōpure o'oasu, nicū niwī.

¹² José cūrē nicū niwī:

—Mu'u quē'e'que a'tiro nisī'rīrō wee'e. Te i'tia dūpu, i'tia numu nisī'rīrō wee'e. ¹³ I'tia numu be'ro faraō mu'urē besegusami. Besetoja, mu'urē acobojo, mu'u da'ra'quere da'radutigusami tja. Todūporo mu'u wee'caronjōta faraōrē u'seducacore tīaco'tegusa'a. ¹⁴ Mu'urē a'tiro wa'acā, yu'ure wācūapa. Yu'u a'to bu'iri da'reri wi'ipū nigūrē mi-iwīrōdutigu, faraōrē ucūbosaya. Sajatiro yu'ure wācūcureapa. ¹⁵ Yu'ure hebreo masā ya di'tapu tutuaro me'rā ñe'e, miitiwā. Ña'arō weetimigū, mejō waro bu'iri da'reri wi'ipū dujisa'a, nicū niwī José.

¹⁶ Pā weeri masā wiogu José cū queoro wereme'ricā i'agū, cū quē'rā a'tiro nicū niwī:

—Yu'ua, quē'erōpure i'tia bati pā butisere tuupeoasu. ¹⁷ Bu'ipū pesamu'tārī bati faraō yere peje pā mejēcā bajuse i'pitisenojō posetiapu. Tojo nimicā, mirīcūa pe'e yu'u dūpoa bu'iacā pesari bati pe'ere ba'arā dijatiama.

¹⁸ Tere tu'ogu, José cūrē nicū niwī:

—Mu'u quē'e'que a'tiro nīsī'rīrō wee'e. Te i'tia bati i'tia numu ni'i. ¹⁹ I'tia numu be'ro faraō mu'urē ni'cāgū yucugupu du'teyoodutigusami. Mu'u wērica be'ro mirīcūa mu'u ye di'ire ba'arāsama, nicu niwī.

²⁰ I'tia numu be'ro José a'tere wéréca be'ro faraō cū bajuáca numu bosenumujo weecu niwī. Nipe'tirā cūrē da'ratamurā me'rā tojo weecu niwī. Nipe'tirā cū pijio'cārā ī'orō wa'tero faraō bu'iri da'reri wi'ipu nīrā u'seducaco vino tīaco'terā wīgure, pā weerā wīgure pijiwīrōdutica niwī. ²¹ U'seducaco vino tīaco'te'cuma mejārōta cūrē da'rase cūucu niwī. Cū toduporo wee'caronojōta faraōrē u'seducaco vino tīagū sājāacu niwī tja. ²² Pā weerā wīogu pe'ema yucugupu du'teyooduticu niwī. José cūrē nī'caronojōta wa'acaro niwū. ²³ Tojo wa'amicā, u'seducaco vino tīaco'tegu Joseré ne wācūticu niwī.

41

José faraōrē cū quē'e'quere were'que ni'i

¹ José na puarā quē'e'quere wéréca be'ro pua cū'ma yu'rucaro niwū. Ni'cā numu faraō a'tiro quē'ecu niwī: Dia Nīlo wāmetiri maa sumutopu nu'cūcu niwī. ² Cū tojo weeri cura ti maapure siete wecua añurā, di'itirā wijapa'acārā niwā. Ti maa sumutopu aco tiropu táre ba'anu'cūcārā niwā. ³ Be'ro ti maaputa tja āpērā siete wecua ña'arā mejārā, di'i marīrā wijapa'acārā niwā. Āpērā u'mutāwija'cārā tiro nu'cāejacārā niwā. ⁴ Ā'rā wecua ña'arā mejārā, di'i marīrā āpērā añurā siete wecua pacarā di'itirā pe'ere ba'ape'ocārā niwā. Tere quē'egūta, faraō wā'cācu niwī.

⁵ Be'ro cārīa wa'acu niwī tja. Apeye quē'enemocu niwī. Cū ī'acā, siete trigo pō'rārī añubutiase peritise ni'cā ñopureta pī'rīwijacaro niwū. ⁶ Be'ro tja siete ña'ase trigo pō'rārī mejā, ñai bopoa'que mejā pī'rībajuacaro niwū. Wī'rō mujipū mujātiro cjase uputu asibusu wēetuuwā'cātise me'rā tojo wa'acaro niwū. ⁷ A'te siete ña'ase bopoa'que pō'rārī mejā apeye siete añuse trigo peritise pō'rārīrē ba'ape'ocā'caro niwū. Tojo wa'acā, faraō wā'cā, “Quē'ese niapā”, nicu niwī.

⁸ Ape numu ñamiña'cūrō wācūque'tiyu'rūacu niwī. Tojo weegu nipe'tirā nībocari masārē, tu'omasīrī masā Egiptopu nīrārē pijio, cū quē'e'quere werecu niwī. Ne ni'cū pe'eta “Tojo nīsī'rīrō wee'e” ni, weremasīcārā niwā.

⁹ Na weremasīcā ī'agū, faraōrē u'seducaco vino tīaco'tegu a'tiro nicu niwī:

—Ni'cārōacāputa yu'u queoro weeti'quere wācūsa'a majā. ¹⁰ Wīogu, ti numupu mu'u pā weeri masā wīogu me'rā, tojo nicā yu'u me'rā uácaterore, ūsā puarāpūreta surara wīogu ya wi'ipu ūsārē bu'iri da'regu sōrōwū. ¹¹ Ni'cā ñami pā weeri masā wīogu quē'ecu niwī. Yu'u quē'rā mejēcā bajuse quē'ewū. Ūsā quē'e'quenucū mejēcā dia'cū nīsī'rīrō weecaro niwū. ¹² Titare ni'cū hebreo masū ma'muacā ūsā me'rā niwī. Cū mu'urē co'terā surara wīgure da'racote'gu niwī. Ūsā quē'e'quere cūrē werewu. Cū pe'e ūsārē “Tojo nīsī'rīrō weepā”, ni werewī. ¹³ Te cū nī'caronojōta queoro wa'awu. Yu'u apaturi yu'u da'rase cūo'quere da'rawu tja. Apī dū'teyoo wējēno'wī, nicu niwī.

¹⁴ Tere tu'ogu, faraō “Joseré pijigu wa'aya”, nicu niwī. Tojo weerā maata cūrē bu'iri da'reri wi'ipu nī'cure pijiwijaacārā niwā. José pe'e useca poarire wujawee, su'tirote ducayu, faraō tiropu wa'acu niwī.

15 Topu ejacã, faraõ cūrē nicu niwī:

—Yu'u quē'e'quere ne ni'cūnojō “Tojo nisi'rīrō wee'e” ni, weremasīgūrē bocatiasu. Mu'urē “Cū pe'e quē'esere weremasīapu” nisere tu'o'o.

16 José faraōrē yu'ticu niwī:

—A'tere yu'u mejēta weremasīsa'a. Wiogu, a'tere Ō'acū pe'e mu'urē añurō wa'adutigu, mu'u quē'e'quere “Tojo nisi'rīrō wee'e” ni weregasami, nicu niwī.

17 Faraō Joseré “A'tiro quē'easu”, nicu niwī:

—Dia Nilo sumutopu nu'cūasu. 18 Ti maapure siete wecua añurã pacarã, di'itirã wijapa'ama. Na ti maa sumutopu tá nirōpu ba'anu'cūama. 19 Na be'ro tja siete wecua ña'arã mejārã, di'i marīrã wijapa'ama. Ne ni'cāti tojo bajurã wecua a'to Egiptopure ī'atigu nicāti. 20 Ā'rã wecua ña'arã mejārã, di'i marīrã siete añurã, pacarã di'itirã pe'ere ba'acã'ma. 21 Na ba'a'cārã nimirã, “Na ba'apã”, nita basiotiama. Mejārōta ña'arã mejārã, di'i marīrã nicã'ma. Tere quē'egū, yu'u wã'cãpu. 22 Be'ro apaturi apeye quē'enemoapu tja. Siete trigo pō'rārī añubutiase peritise ni'cã ñopureta pī'rīwijatiapu. 23 Te be'ro tja siete pō'rārī trigo ña'ase, te perī marīse pō'rārī ñai bopoa'que mejã pī'rīwijatiapu. Wīrō mujipū mujãtiro cjase uputu asibusu wēetuuwã'cātise me'rã tojo wa'apu. 24 A'te siete pō'rārī ña'ase mejã, apeye añuse trigo peritise pō'rārī pe'ere ba'ape'ocã'pu. Yu'u a'tere nībocari masārē weremiapu. Ne ni'cūnojō pe'eta “Tojo nisi'rīrō wee'e” ni weremasīiama, nicu niwī faraō.

25 Tere tu'ogu, José faraōrē yu'ticu niwī:

—Wiogu, puaroputa mu'u quē'e'que ni'cārōnojō nisi'rīrō wee'e. Ō'acū cū weeatjere mu'urē weryugu weepī. 26 A'tiro ni'i: Siete wecua añurã siete cū'marī ni'i. Siete trigo pō'rārī añuse pō'rārī quē'rã siete cū'marī ni'i. Te puaroputa ni'cārōnojō quē'ese niapã. 27 Siete wecua ña'arã, di'i marīrã mejārã, na añurã be'ro bajua'cārã quē'rã siete cū'marīta ni'i. Tojo nicã, siete trigo pō'rārī ña'ase bopoa'que mejã quē'rã, mejārōta ni'i. Siete cū'marī ba'ase marīrōsa'a. 28 Yu'u mu'urē ni'caronjōta ni'i. Wiogu, Ō'acū cū weeatjere mu'urē weryugu weepī. 29 Siete cū'marī nipe'tiro Egiptopure ba'ase niyu'ruarosa'a. 30 Be'ro siete cū'marīta tja ne ba'ase marīrōsa'a. Tojo weero te cū'marī peje ba'ase nimi'que acobojono'rōsa'a. Nipe'tiro Egiptopure ba'ase pe'tibutiarosa'a. 31 Ba'ase marībutiarosa'a. Tojo weerã “Siete cū'marī Egiptopure ba'ase peje nimiwã” ni, ne ni'cūnojōputa wãcūsome. 32 Wiogu, mu'u a'tere puatiputa mejārōta quē'eapã. Ō'acū “A'tere tojo weeguti”, nitojapī. Tojo weegu cū ni'caronjōta a'tere maata weegasami.

33 »Tojo weegu, wiogu, a'tiro weecã añubosa'a. Ni'cū masū tu'omasise cuogu “A'tiro weeroua'a” nigūnojōrē a'maña. Cū a'ti di'ta Egiptopure su'ori ī'anurūgūsami. 34 Wiogu, mu'urē a'tiroua'a. Āpērã wiorã mu'u doca nirārē sōrōrōua'a. Na nipe'tiro Egipto di'tapu wa'ato. Wa'a, trigo perire ni'cāmocuse pi'serī seeneocūu, ni'cã pi'ire be'ropu na ba'atjere nurōdutirã o'oato. Te siete cū'marī ba'ase peje ni'rī curare tojo seeneoato. 35 Te ba'ase peje nise cū'marīrē mu'u wiogu dutiro me'rã na neoato. Te perire neo, macārī na ba'ase nurōse wi'seripu na be'ropu ba'atjere nurōato. Nurō, surara tere ī'anurūato. 36 Na tojo weecã, siete cū'marī ba'ase marīatje cū'marīrē na nurō'que nirōsa'a. A'ti di'ta Egiptopure

ba'ase pe'tisome. Tojo weerã masã ne ujuaboa wêrísome, nicu niwī José faraōrē.

Faraō Joseré cū docacjũ wiogu sōrō'que ni'i

³⁷ Tere tu'orã, faraō, tojo nicã cūrē da'ratamurã “Cũ ‘tojo weeya’ nise añu ni'i”, nicãrã niwã. ³⁸ Tojo weegu faraō a'tiro nicu niwī:

—¿Marī apī ã'rī weronojō nigūrē bocarãsariba tja? Cũ Õ'acũ wãcũsere cuomi, nicu niwī.

³⁹ Be'ro Joseré faraō nicu niwī:

—Mu'u weronojō apī añurō tu'omasīgũ, masise cuogu marīmi. Õ'acũ mu'urē a'te masisere o'oapī. ⁴⁰ Ya wi'ire dutigasa'a. Nipe'tirã yarã masã mu'u dutisere yu'tirãsama. Yu'u ni'cũta mu'u nemorō nigũsa'a. Wiogu waro nitjagũ, tojo nigũsa'a. ⁴¹ Yu'u mu'urē nipe'tiro Egipto wiogu sōrōgũti.

⁴² Tojo nígũta, faraō cū omopica tuusãarī be'tore tuwee, Joseré sãacu niwī. Ti be'to cū wiogu wãme cuori be'to nicaro niwũ. Be'ro ãpêrãrē cūrē añuse su'ti, lino wãmetise me'rã wee'que su'tire sãaduticu niwī. Tojo nicã, ni'cã da uru me'rã wéeca da, busari dare cūrē buocu niwī. ⁴³ Tu'ajanu'cō, tũrũpju cabayua me'rã wejepju cū yawu be'ro sirutupjũre sãjãduticu niwī. Tiwu ðuporo surara masãrē “Ejaque'aya”, ni caricũduticu niwī. Tojo wee Joseré wiogu sãjãcu niwī. Cũ nipe'tiro Egipto di'tapũre dutigu sãjãcu niwī.

⁴⁴ Be'ro faraō Joseré nicu niwī:

—Yu'u faraō, wiogu waro ni'i. Tojo nimicã, masã mu'u dutiro maricã, ne apeyenojõacã weemasĩtisama, nicu niwī.

⁴⁵ Faraō Joseré cū wãmerē ðucayucu niwī. Egiptocjãrã wãme õ'ogũ, Zafnat-panea wãmeyecu niwī. Cũ Joseré Asenat wãmetigore numi-ada'recu niwī. Co, Potifera wãmetigu pa'i, On wãmetiri macãcũ macõ nico niwõ. Tojo wee José Egipto wiogu sãjãcu niwī. ⁴⁶ José faraō me'rã da'ranu'cãgũ, treinta cũ'marī cuocu niwī.

Be'ro José faraō i'orõpu wija, nipe'tiro Egipto di'tapũre i'acusanu'cãcu niwī. ⁴⁷ Te siete cũ'marirē Egipto di'tapũre, to cjase otese añubutiaro pi'rī ðucaticaro niwũ. ⁴⁸ Tojo weegu José nipe'tiropu trigore seeneocu niwī. Cũ cãpũpu seeneo'quere nipe'tise pacase macãrĩpu nu'rõcũucu niwī. ⁴⁹ Ba'ase peje waro niyu'rumajãcaro niwũ. Tojo weegu tere nucũpori pajiri maã cjase weronojõ seemasãcũucu niwī. “Ticase ni'i”, ni queota basioticarõ niwũ. Tojo weegu ba'paqueonemoticu niwī.

⁵⁰ Siete cũ'marī ujuaboase wa'ati ðuporore José cū numo Asenat me'rã puarã põ'rãticu niwī. ⁵¹ Masã ma'mirē Manasés wãme õ'ocu niwī. “Õ'acũ yu'ure nipe'tise yu'u pi'etisere acobojocã weemi. Tojo nicã nipe'tirã yu'u acawererãrē acobojocã weemi” nígũ, tojo wãme õ'ocu niwī. ⁵² Be'rocjũrē Efrai wãme õ'ocu niwī. “Õ'acũ Egipto yu'u pi'eti'caropu põ'rãticã weemi” nígũ, tojo wãme õ'ocu niwī.

⁵³ Titare Egiptopure te siete cũ'marī peje ba'ase nimi'que pe'tia wa'acaro niwũ. ⁵⁴ José ni'caronojõta siete cũ'marī ba'ase mariatje cũ'marī nu'cãrõtiro weecaro niwũ. Nipe'tise di'tapũre ba'ase maricaro niwũ. Egipto di'ta pe'ema ba'ase nicaro niwũ. ⁵⁵ Be'ro Egiptocjãrã quẽ'rãrē ba'ase pe'tia wa'acaro niwũ. Tojo weerã faraō tiropu ba'ase sêrãrã

wa'acārā niwā. Tojo weegu faraõ nipe'tirā Egipto di'tacjārārē a'tiro nicu niwī: “José tiro wa'aya. Cū musārē dutironojōta weeya.”

⁵⁶ Nipe'tiro Egiptopu ujuaboase se'sa wa'acā, José cū trigo narõcūu'que wi'serire pãoduti, tere duacu niwī. Siape'e me'rā nemorõ ba'ase marĩcaro niwā. ⁵⁷ Nipe'tiropu ba'ase ne marĩcaro niwā. Tojo weerā nipe'tise di'tacjārā Egiptopu José tiro ba'ase duurā a'ticārā niwā.

42

José ma'misumua na Egiptopu ba'ase duurā wa'a'que ni'i

¹ Jacob, Egiptopu “Trigo niaporo” nisere tu'ocu niwī. Tojo weegu cū põ'rārē nicu niwī:

—¿De'ro weerā musā a'merī ĩ'acūñabajaque'ati? ² Āpērā yu'ure “Egiptopure trigo niaporo”, ni wereama. Marĩ ujuaboa, wērĩrĩ nĩrā, topu marĩ ba'atje trigore duurā wa'aya.

³ Tojo weerā José ma'misumua diez Egiptopure trigo duurā wa'acārā niwā. ⁴ José acabiji waro Benjamĩ pe'ema Jacob cūrē mejēcā wa'ari nĩgũ, o'óticu niwī. ⁵ Āpērā Canaá di'tacjārā quē'rā na me'rā ba'ase duurā wa'acārā niwā. Nipe'tiro Canaá di'tapure ba'ase marĩcaro niwā.

⁶ José Egipto di'tapure dutigu nicu niwī. Cūta nipe'tirocjārā masārē topu etarārē trigo duagu nicu niwī. Cū ma'misumua cū tiropu etarā, añudutirā ejanu'cā, nucūcāpu paamu'rĩque'acārā niwā. ⁷ José cū ma'misumuarē maata ĩ'amasĩcā'cu niwī. Masĩmigũ, ĩ'amasĩtigu weronjõ weecu niwī. Tojo weegu narē pũrĩrõ sērĩtiña'cu niwī:

—¿Musā no'ocjārāpu a'tiati?

—Īsā Canaá di'tapu a'tiapu. Trigo duurā a'tiapu, nicārā niwā.

⁸ José cū ma'misumuarē ĩ'amasĩcu niwī. Na pe'e cūrē ĩ'amasĩticārā niwā. ⁹ Be'ro duporopu cū narē quē'e'quere wācūbocagu, a'tiro nicu niwī:

—Musā ĩ'adu'tiri masā nisa'a. A'ti di'tare diape'e sājāata añuti nĩrā, ĩ'arā a'tiapā.

¹⁰ —Niwe'e. Īsā mu'u dutise doca nĩrā trigo dia'cūrē duurā a'tiapu.

¹¹ Īsā nipe'tirāputa ni'cū põ'rā, diacjũ weeri masā ni'i. ĩ'adu'tiri masā mejēta ni'i.

¹² José narē nicu niwī:

—Niwe'e. Musā a'ti di'tare no'o pe'e sājāata basiosari nĩrā, ĩ'adu'tirā a'tiapā, nicu niwī.

¹³ Na pe'e yu'ticārā niwā tja:

—Īsā mu'u dutise doca nĩrā ni'cū põ'rāta doce ni'i. Īsā Canaá di'tacjārā ni'i. Īsā acabiji ni'cūta ĩ'sā pacu me'rā tojami. Apĩ pe'e duporopu wērĩa wa'acu niwī, ni yu'ticārā niwā.

¹⁴ Tojo nisere tu'ogu, José narē ninemocu niwī tja:

—Yu'u nĩ'caronjõta musā a'ti di'tare ĩ'adu'tiri masā ni'i. ¹⁵ Musārē faraõ wāme me'rā a'tiro weegati. Musā acabiji nituogu a'topure a'titicāma, musā a'tore wijasome. ¹⁶ No'o ni'cū musā wa'teropu nigũ cūrē miĩgũ wa'ato. Āpērā pe'e a'to bu'iri da'reri wi'ipu tojarāsama. Tojo weese me'rā “Diacjũta ucũapā”, ni masĩno'rõsa'a. Miĩtticāma, diacjũta faraõ wāme me'rā “Ī'adu'tiri masāta niapā”, nino'rõsa'a, nicu niwī.

¹⁷ José narē bu'iri da'reri wi'ipu i'tia numu narē cūucu niwī. ¹⁸ I'tia numu be'ro José narē a'tiro nicu niwī:

—Yu'u Ō'acārē wiopesase me'rā ī'a'a. Musā a'tiro wéerā, catirāsa'a. ¹⁹ Musā diacjūta “Mejēcā weetiri masā ni'ī” nīrā, ni'cārē a'topu cūuña. Musā āpērāpua dajatojaaya. Musā pō'rā, numosānumia ujuaboaticā'to nīrā, narē trigore miaña. ²⁰ Musā, “Ūsā mejēcā weeri masā niwe'e” nīrā, musā acabiji nituogupure miitiapa. Tojo weerā, musā yu'rūwetirāsa'a, nicu niwī.

—Jau, tojota weerāti, nicārā niwā. ²¹ Be'ro na basu a'merī ucūcārā niwā:

—Diacjūta ni'ī. Marī acabijire ña'abutiario wee'que wapa marīrē tojo wa'a'a. Cū “Yu'ure pajaña'cureya; tojo weeticā'ña” nimicā, tu'otiwu. Cū ña'abutiario yu'rumicā, tojo ī'acā'wā. Te bu'iri marī ni'cārōacārē pi'etirā wee'e, nicārā niwā.

²² Rubén narē nicu niwī:

—Yu'u pūrīcā marī acabijire “Ña'arō weeticā'ña”, nimiwā. Musā pe'e yu'ure tu'otiwu. Ni'cārōacārē majā cū wērī'que wapa marī wapaseeno'rāsa'a, nicu niwī.

²³ Na, “José marī ucūserē tu'osami”, ni masīcārā niwā. José pe'ere na ucūserē apī pe'e “A'tiro nisi'rīrā weema”, ni wereturiacu niwī.

²⁴ José na tiropu ní'cu apesepu wa'a, uticu niwī. Be'ro wācūtutua, na tiropu ejaḡu, ucūcu niwī. Nipe'tirā ī'orōpu Simeorē mejēcā pijioduti, du'teduticu niwī.

²⁵ Be'ro cūrē da'raco'terārē na ye ajuripu trigore poseyeduticu niwī. Na wapaye'que niyeru quē'rārē te ajuri pō'peapu cūuduticu niwī. Tojo nicā, ba'ase na ma'apu ba'atojaatjere o'oduticu niwī. José duti'caronojōta weecārā niwā. ²⁶ Be'ro na yarā burroa bu'ipu, te trigore miipeo, tore wijawā'cācārā niwā.

²⁷ Be'ro na cārīatjopu etarā, ni'cū cū yagu burrore trigo ecagutigu, cū ya ajurore pāacu niwī. Ti ajurore pāa, trigo bu'ipu nipe'tise niyeru cū wapaye'quere sāñacā ī'acu niwī. ²⁸ Tere ī'agū, cū ma'misumua, cū acabijirārē nicu niwī:

—Ī'arā a'tia. A'ti ajuropu ye niyeru nipe'ticā'a. Cū tojo nicā tu'orā, nipe'tirā ucūape'tia wa'acārā niwā. Uirā, narāsārāta, a'merī ucūcārā niwā:

—¿Marīrē Ō'acū de'ronojō weebutiampiari? nicārā niwā.

²⁹ Na Canāa di'tapu na pacu Jacob tiropu dajarā, nipe'tise narē Egiptopu wa'a'quere werecārā niwā. ³⁰ A'tiro nicārā niwā:

—Ti di'ta wiogu dutigu pūrīcā ūsārē tutuabutiario ucūami. Ūsārē, “Musā a'ti di'tare ī'adu'tirā a'tirā weepā”, niami. ³¹ Ūsā pe'e cūrē “Ūsā diacjū weeri masā ni'ī; ī'adu'tiri masā mejēta ni'ī. ³² Ni'cū pō'rā doce waro ni'ī. Ni'cū wērīa wa'acu niwī. Nituogupua Canāapu ūsā pacu me'rā tojami”, niapu.

³³ »Tere tu'ogu, ti di'ta dutigu ūsārē niami: “To pūrīcārē diacjūta nim- itito nīgū, a'tore ni'cū tojato. Āpērāpua cārō trigo musā ye wi'sericjārā ba'aro ejatuaro miaña. ³⁴ Apaturi a'tirā, musā acabiji nituogure miitia. Musā tojo weecā, yu'u 'Diacjūta añurā nima', nigūsa'a. Musā tojo weecā, apī a'to toja'cure wiagusa'a. Be'ro musā a'ti di'tapure ne cā'mota'aro marīrē sjarāsa'a”, niami, nicārā niwā na pacure.

³⁵ Na ye trigo ajurire po'ocūrā, José ma'misumua na wapaye'que niyeru sāñape'ticā ī'acārā niwā. Te niyerure ī'arā, ucūayu'rua wa'acārā niwā. Na pacu Jacob quē'rā ucūacu niwī. ³⁶ Tere ī'agū, Jacob cū pō'rārē nicu niwī:

—Musā yu'ure pō'rā marī'cu weronojō tojacā wee'e. José marī me'rā marīmi. Simeó quē'rā marīmi. Ni'cārōacārē “Benjamírē miarāti”, ni'i tja. Musā tojo weese yu'ure ña'arō wa'a'a, nicu niwī.

³⁷ Tere tu'ogu, Rubén cū pacure nicu niwī:

—Benjamírē yu'u su'ori miagūti. Mia, mu'u tiropu miidaja, wiaguti. Yu'u wiaticāma, yu'u pō'rā puarārē wējēapa, nicu niwī.

³⁸ Jacob cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u macū musā me'rā ne wa'asome. José musā acabiji wērīatojacu niwī. Ā'rī ni'cūta yu'ure du'sami majā. Cūrē ma'apu mejēcā ña'arō wa'acā, yu'u bucu mijī bujawetise me'rā wērīgūsa'a. Tojo wa'acā, musā bu'iritirāsa'a, nicu niwī Jacob.

43

Benjamírē Egiptopu mia'que ni'i

¹ Canaá na nirī di'tapu ujuaboase nemorō wa'acaro niwū. ² Na Egiptopu trigore duurā eja'que pe'ticā i'agū, Jacob cū pō'rārē nicu niwī:

—Apaturi trigo marī ba'atjere cā'rō duunemorā wa'aya tja.

³ Cūrē Judá yu'ticu niwī:

—Sō'onícu Egipto dutigu ūsārē tu'ota basiorota niwī: “Musā acabiji nituogupure miititica, musārē ñe'enosome majā”, niwī. ⁴ Tojo weerā mu'u ūsā me'rā Benjamírē wa'aduticā, trigore duurā wa'arāsa'a. ⁵ Mu'u cūrē o'óticāma, wa'asome. Sō'onícu wiogu ūsārē queoro niwī: “Musā acabiji nituogupu miititica, musārē ñe'enosome”, niwī.

⁶ Tere tu'ogu, Jacob nicu niwī:

—Musā yu'ure ¿de'ro weerā tocā'rō ña'arō weeati? ¿De'ro weerā cūrē “Ēsā acabiji nituogupu niami”, ni wereri?

⁷ Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Ēsārē, ūsā ye cjasere añurō sērītiña'nurūwī. Marī ni'cū pō'rā nise cjasere añurō sērītiña'wī: “¿Musā pacu catiati yujupu? ¿Apī musā acabiji marīati?” ni sērītiña'wī. Ēsā cū sērītiña'se dia'cūrē yu'tiwu. ¿Ēsā de'ro weerā ūsā acabijire miitidutigusami, ni masībosau?

⁸ Be'ro Judá cū pacu Jacore nicu niwī:

—Mu'u macū Benjamírē o'óya. Yu'u cūrē i'anurūgūti. Mu'u “Jau” nicā, maata wa'abaque'orāti. Tojo weerā marī, ūsā pō'rā ujuaboa wērīsome.

⁹ Yu'u basu cūrē co'teguti. Cū mu'u macūrē mejēcā wa'acāma, a'topu cū dajaticā, yu'ure “Mu'u bu'iriti'i” niapa. Téé yu'u catiro pōtēorō tojo bu'iritigusa'a. ¹⁰ Ēsā a'topure tocā'rō yoogotirā, puati Egiptopure wa'amajā, majāmītojatiboapā, nicu niwī Judá.

¹¹ Cū tojo níca be'ro na pacu Jacob narē yu'ticu niwī:

—Musā nírōnojōta ne mejēcā weeta basiotirotoro. Tojo weerā a'tiro weeya. Musā ye ajuripu apeyenojō cūrē o'ootjere miisāaña. A'ti di'tapu añuse nisenojōrē cā'rō miaña. Wa'rese bālsamo wāmetise, nucūcjārā numia yere, u'mutise, ba'ase morēsenojōrē miaña. Tojo nicā mirrare, nunes, almendras miaña. ¹² Niyeru quē'rārē puati musā toduporopu mia'caro nemorō miaña. Musā basuta cūrē musā ye ajuripu boca'quere wiaya. Apetero weegu wisigu weepī. ¹³ Ā'rī musā acabiji me'rā maata Egipto dutigu tiropu wa'aya. ¹⁴ Ō'acū tutuayurūnūcāgū musārē weetamuato. Cū musārē pajaña'cā weeato. Cū tojo weecā, musā ma'mi

Simeórë du'uwĩrõgũsami. Tojo nicã, ã'rĩ Benjamí quẽ'rãrẽ musã me'rã dajacã weegusami. Yu'u pe'e põ'rã marĩgũ weronojõ tojagu, tojo tojacuti, nicu niwĩ Jacob.

¹⁵ Tojo weerã Jacob põ'rã na o'otjere poseye, niyerure na toduporo mia'que puati nemorõ, na acabiji Benjamí me'rã, sojaro Egiptopu wa'acãrã niwã. Topu etarã, José tiropu wa'acãrã niwã. ¹⁶ Na etacã, Benjamí na me'rã nicã ï'agũ, cũ ya wi'i co'tegu wiogure nicu niwĩ:

—Ã'rãrẽ ya wi'ipu miaña. Wecure wẽjẽ, ba'ase do'ayuya. Dajaritero nicã yu'u me'rã ba'arãsama, nicu niwĩ José.

¹⁷ Ti wi'i dutigu José duti'caronojõta weecu niwĩ. Cũ basuta narẽ pijiwã'cãcu niwĩ. ¹⁸ Na pe'e José ya wi'ipu cũ miacã, ucuyuruacãrã niwã. A'merĩ a'tiro ucũcãrã niwã:

—Marĩrẽ tojo weeta'sagu weemi. Sõ'oní'que niyeru marĩ ye ajuripu sãña'que wapa nitu'sa'a. Marĩrẽ topu marĩ yarã wa'icurã me'rã ñe'e, da'raco'teri masã sõrõ, dutipegutigu weesami, nicãrã niwã.

¹⁹ Tojo weerã na wi'i sope pu'topu ejarã, a'tiro weecãrã niwã. Ti wi'i co'tegu wiogu tiroacãpu wa'a, ucũcãrã niwã. ²⁰ A'tiro nicãrã niwã:

—Wiogu, sõ'onicatorore ùsã a'toputa trigo duurã ejawũ. ²¹ Titare ùsã dajatojaarã cãrĩrãtirã, ùsã yarã ecarãrẽ ba'ase ecarãtirã, ùsã ye ajurire pãawũ. Te ajuripu ùsã niyeru wapaye'que sãñape'ticã'wũ. Te niyerure wiarãtirã, miitiapu. ²² Tojo nicã, apeye ùsã duuatje niyerure miitinemoapu. Niyeru ùsã ye ajuripu sãña'quema noa sãarõ sãapã, masĩtisa'a, nicãrã niwã.

²³ Ti wi'i co'tegu yu'ticu niwĩ:

—Wãcũtutuaya. Uiticã'ña. Õ'acũ musã, tojo nicã musã pacu ëjõpeogu musã ye ajuripu sãaboapĩ. Musã yu'ure wapaye'quema yu'u ñe'ewũ, nicu niwĩ. Be'ro Simeórë na tiropu miiejacu niwĩ. ²⁴ Na nipe'tirãpureta José ya wi'ipu pijisãjãacu niwĩ. Topu du'pocãrĩrẽ coedutigu, acore o'ocu niwĩ. Na yarã wa'icurã quẽ'rãrẽ ecabosacu niwĩ. ²⁵ Ti wi'ipu nĩrã, Joseré na o'otjere apoyucãrã niwã. “Dajaritero nicã José a'topu a'tigusami” nĩrã, tojo weecãrã niwã. “José ya wi'ipu ba'arãsa'a” nisere tu'otojacãrã niwã.

²⁶ José wi'ipu ejacã, na mia'quere cũrẽ o'ocãrã niwã. Tu'ajanu'cõ, cũrẽ ëjõpeorã, paamu'rĩque'acãrã niwã. ²⁷ José narẽ nicu niwĩ:

—¿Añuti musã? ¿Musã pacu bucũ quẽ'rã añuati? ¿Cũ catiati yujupu?

²⁸ —Ësã pacu mu'urẽ da'raco'tegu weronojõ nigũ duti marĩami. Catiati yujupu, ni yu'ticãrã niwã. Be'ro apaturi cũrẽ ëjõpeose ï'orã, paamu'rĩque'acãrã niwã.

²⁹ Topu narẽ majãmi'amiğũ, Benjamírẽ ï'acu niwĩ. Na ni'cõ põ'rãta nicãrã niwã. Tojo weegu a'tiro nicu niwĩ:

—¿Ã'rĩta niti musã acabiji nituogupu musã were'cu? Be'ro Benjamírë: “Õ'acũ mu'urẽ añurõ weeto”, nicu niwĩ.

³⁰ José cũ acabijire ï'a e'catiyu'ruagu, utisĩ'rĩcu niwĩ. Tojo wee põtëoti, sojaro me'rã cũ ya tucũpu sãjãa, uputu uticu niwĩ. ³¹ Be'ro wãcũtutua, cũ utidu'uca be'ro diapoare coe, cũ ya tucũpu nĩ'cu wijaa, “Ba'ase etiya majã”, nicu niwĩ.

³² Cũ tojo nicã, ba'ase etirã Joseré cũ ya mesapu ba'ase peocãrã niwã. Cũ ma'misumarẽ, cũ acabijire ape mesapu ba'ase peocãrã niwã. Egiptocjãrã José me'rã ba'ami'cãrã pe'ere ape mesapu ba'ase peocãrã niwã. Egiptocjãrã hebreo masã me'rã ba'adutino'ña marĩcãrã niwã.

³³ José cū ma'misumuarē dujuduticu niwī. Masā ma'mirē dujimu'tāduticu niwī. Téé nituogupure yapaticu niwī. Cū tojo weecā ĩ'a ucuarā, a'merī ĩ'apōtēocārā niwā. ³⁴ José cū ya mesapu nisere narē ecaduticu niwī. Benjamíma āpērā nemorō ba'ase ōrēsāpeoduticu niwī. José cū ma'misumua me'rā ni'cārō me'rā sī'rī, ba'a, uputu ecaticārā niwā.

44

José sī'rīrī pa ye queti ni'i

¹ Na ba'áca be'ro José cū ya wi'i cjase dutigure nicu niwī:

—Ā'rā ye ajuripu trigore na miarō pōtēorō poseyeya. Tojo nicā, na ye ajurīnucū na niyeru wapaye'quere sāaña. ² Tojo weéca be'ro, na acabiji nituogu ya ajuropu yu'u sī'rīrī pa, plata me'rā weéca pare, niyeru cū trigo wapaye'que me'rā sāaña, nicu niwī. Ti wi'i dutigu José cū ní'caronojōta weecu niwī.

³ Ape numu bo'remujātiri cura José narē, “Musā yarā burroa me'rā wa'arāsa'a majā”, nicu niwī. ⁴ Na ti macā pu'to nirī curata José cū ya wi'i wiochure a'tiro nicu niwī:

—Sō'onícārā umuarē sirutugu wa'aya. Narē ēmugū, a'tiro niña: “Yu'u wiogu musārē añurō weeami. ¿De'ro weerā cū tojo weéca be'ro nimicā, musā pe'e ña'arō weeati? ⁵ ¿De'ro weerā cū sī'rīrī pa, plata me'rā weéca pare yajati? Yu'u wiogu ti pa me'rā sī'rīgū niami. Tojo nicā, ti pa me'rā apeyenojō quē'esere ‘Tojo nisī'rīrō wee'e' nigū niami. Musā ña'abutiario weecārā niapu,” niña narē, nicu niwī José.

⁶ Narē ēmuejagu, cū niduti'caronojōta nicu niwī. ⁷ Na cūrē yu'ticārā niwā:

—¿De'ro weegu ūsārē tojo ucūti? Ūsā a'tenojō pacama ne weemasīwe'e.

⁸ Ūsā sō'onícatero niyeru ūsā ye ajuripu bocácatero marīcārē, tere wiarā a'tiwu. Ni'cārōacāma plata, uru me'rā wee'quema mu'u wiogu ya wi'i cjasere yajamasītisa'a. ⁹ No'o ti pare cū ya ajuropu cuogunojō wērīato. Ūsā āpērā pe'e cūrē da'raco'terā tojarāsa'a.

¹⁰ Tere tu'ogu, wi'i wiogu nicu niwī:

—Añurōsa'a. Musā ní'caronojōta wa'arosa'a. Mejō ti pare cuogu se'saro da'raco'tegu tojagúsami. Āpērāpu bu'iri moorāsama.

¹¹ Nanucū sojaro me'rā na ye ajurire dijanu'cā, te ajurire pāacārā niwā.

¹² Tojo weegu wi'i dutigu na ye ajuripare a'macu niwī. Masā ma'mi ya ajurore a'manu'cā, téé nituogu ya ajuropu yapaticu niwī. Ti pare Benjamí ya ajuropu bocacu niwī. ¹³ Na, na bujawetisere ĩ'orā, na ye su'tire wejetū'rēcārā niwā. Be'ro na ye ajurire burroa bu'ipu miipeo, macāpu majāmitojaacārā niwā.

¹⁴ Judá cū ma'misumua, cū acabijirā me'rā ejari curare José cū ya wi'iputa nicu niwī yujupu. Cūrē pajaña'to nírā, paamu'rīque'acārā niwā.

¹⁵ José narē nicu niwī:

—¿De'ro weemiati musā? Musā yu'ure, “Masīse cuogunojō, masā ya'yioropu weesere nībocase me'rā masīgū nībosami”, ¿ni wācūtiati? nicu niwī.

¹⁶ Judá cūrē yu'ticu niwī:

—Wiogu, ūsā de'ro nīmasītisa'a. ¿De'ro wee ūsā bu'iri marisere ĩ'omasībosari? Ō'acū ūsā ña'arō wee'que wapare, ūsārē bu'iri da'regatigu

weetu'sami. Ni'cārōacā majā ti pa cuo'cu me'rā mu'urē da'raco'terā ni'i, nicu niwī.

¹⁷ José pe'e narē nicu niwī:

—Niwe'e. Yu'u tojo weemasītisa'a. Cū ti pare cuogu dia'cū tojagúsami. Āpērāpua wācūque'tiro marīrō musā pacu tiropu tojaaya.

Judá Benjamírē ucūbosa'que ni'i

¹⁸ Tere tu'ogu, Judá José tiroacāpu wa'a, ucūcu niwī:

—Wiogu, yu'u í'acā, mu'u faraō weronojō ni'i. Tojo nimigū, yu'u me'rā uacupa. Cārō āpērā tu'otiropu mu'u me'rā ucūsī'risa'a. ¹⁹ Mu'u ūsārē sērītiña'wū: “¿Musā pacu niti? ¿Acabijirā cuoti?” niwū. ²⁰ “Ēsā cuo'o, cū bucu nimi”, ni yu'tiwu. “Ni'cū ma'mu nituogupu acabijiti'i. Cū ūsā pacu bucu waro nicā bajua'cu nimi. Ni'cō pō'rā cū ni'cūta du'sami. Apī wērīa wa'acu niwī. Tojo weegu cūrē ma'iyu'ruami”, niwū. ²¹ Mu'u cūrē í'asī'rīgū, ūsārē miitidutiwu. ²² “Cū, cū pacure du'utimi”, niwū. “Cū du'ucāma, cū pacu wērīa wa'abosami”, niwū. ²³ Mu'u pe'e ūsārē “Cūrē miiticāma, musārē ne ñe'emosome majā”, niwū.

²⁴ »Be'ro ūsā, ūsā pacu tiropu dajarā, mu'u ní'quere werepe'ocā'wū. ²⁵ Be'ropu ūsā pacu ūsārē niwī: “Apaturi trigo marī ba'atjere cārō duunemorā wa'aya tja”, niwī. ²⁶ Ēsā cūrē a'tiro werewu: “Benjamírē miaticāma, ūsārē ‘Ne ñe'esome’, niami”, niwū. ²⁷ Yu'u pacu, mu'urē da'raco'tegu weronojō nigú a'tiro yu'tiwī: “Musā masīsa'a. Yu'u nūmo yu'ure puarā umuarē pō'rātibosawō. ²⁸ Ni'cū yu'u me'rā ní'cu bajudutia wa'awī. ‘Apetero weegu ni'cū yai nūcūcjū ba'agu, ba'asapī', nīcāti. Ne cūrē apaturi í'anemotisa'a. ²⁹ Ā'rī du'sagure mia, mejēcā wa'acā, yu'u bucu mijī bujawetise me'rā wērīgūsa'a. Tojo wa'acā, musā bu'iritirāsa'a”, niwī.

³⁰ »Yu'u pacu cū basu ma'irōnojōta Benjamírē ma'iyu'ruami. Tojo weegu cū marīrō ūsā dajacā, ³¹ cūrē í'atigu, wērīa wa'abosami. Tojo weerā ūsā pacu bucure dūjasewā'a, wērīcā weebosa'a. ³² Yu'u, yu'u pacure “Benjamírē su'ori wa'aguti. Cūrē miidajatigu, yu'u catiro pōtēorō bu'iritigusa'a”, niwū. ³³ Tojo weegu yu'u pe'e cūrē ducayuro, mu'urē da'raco'tegu tojaguti. Cū pe'ema āpērā cū ma'misumua me'rā cū pacu tiropu o'ótōrōña. ³⁴ Cū wa'aticā, yu'u, yu'u pacu tiropu tojaamasītisa'a. Yu'u pacure ña'abutiario bujawetise tu'oña'cā í'asī'rītisa'a, nicu niwī Judá.

45

José cū ma'misumuarē, “Musā acabiji ni'i” ní'que ni'i

¹ José utisī'rīgū, ne pōtēoticu niwī. Tojo weegu topu nirā cūrē da'raco'terārē caricūcu niwī:

—Nipe'tirā wijaape'tia wa'aya, nicu niwī. Be'ro José cū ma'misumuarē “Yu'u musā acabiji ni'i” ni, werebajurēcā, ne ni'cū cūrē da'raco'terā tojatīcārā niwā. ² Be'ro José uputu uticu niwī. Egiptočjārā cū wijaaduti'cārā tu'ose'sacārā niwā. Te queti téé wiogu faraō ya wi'ipu se'sa wa'acaro niwū.

³ José cū ma'misumuarē nicu niwī:

—Yu'u José ni'i. ¿Yu'u pacu catiati yujupu?

Na pe'e ucua'yu'rua'cārā nitjārā, ne yu'timasītīcārā niwā.

⁴ Be'ro José narē nicu niwī:

—Musā yu'u tirocure a'tia. Na cū tiroacā ejacā, narē nicu niwī:

—Yu'u José ni'i. Musã yu'ure Egiptopu dua'cu ni'i. ⁵ A'tere tu'orã, bujaweticã'ña. Musã basu a'merĩ tuubuatĩcã'ña. Ô'acũ musã dũporo yu'ure o'óyuwĩ. Masãrẽ yu'ruogutigu, tojo weewĩ. ⁶ A'ti di'ta Egiptopure ujuaboase pua cũ'ma wa'atoja'a. Ni'cãmocuse cũ'marĩ dũ'sa'a yujupu. Te cũ'marĩ otemicã, ne pĩ'rĩsome, ne dũcatisome. ⁷ Ô'acũ musã dũporo yu'ure o'óyumu'tãwĩ. Musã pãrãmerã nituriato nígũ, tojo nicã cũ tutuase me'rã musãrẽ yu'rãwetiato nígũ, tojo weewĩ. ⁸ Tojo weegu Ô'acũ a'topure yu'ure o'ówĩ. Musã mejẽta yu'ure o'ówu. Ô'acũ yu'ure faraõrẽ werecasari masũ sõrõwĩ. Tojo nicã nipe'tise cũ ya wi'i cjasere dutigu, nipe'tiro Egiptopure dutigu sõrõwĩ. ⁹ Maata tojaaya marĩ pacu tiropu. Cũrẽ a'tere wererã wa'aya: “Mu'u macũ José mu'urẽ a'tiro nidutiami: 'Ô'acũ yu'ure nipe'tiro Egipto wiogu sõrõwĩ. Maata yu'ure ĩ'agũ a'tia. Yoogotĩcã'ña. ¹⁰ Mu'u a'topu Gosẽn wãmetiropu tojagusa'a. Yu'u tiroacã nigũsa'a. Nipe'tise mu'u cuose, nipe'tirã mu'u põ'rã me'rã, mu'u pãrãmerã me'rã, mu'u yarã wa'icurã me'rã a'tia. ¹¹ A'topu mu'urẽ, mu'u põ'rãrẽ, nipe'tirã mu'u me'rã nirãrẽ ba'ase o'oguti. Ne apeyenojõ dũ'sasome. Ujuaboase cũ'marĩ ni'cãmocuse cũ'marĩ dũ'sa'a yujupu. Tojo a'titirã pũricã, mu'u, mu'u põ'rã, mu'u pãrãmerã, apeyenojõ moorã tojarãsa'a, ni wereya yu'u pacure. ¹² Apeyema tja yu'u acabiji Benjamĩ, tojo nicã musã basuta 'Diacjũ José tojo niami', ni weremasĩ'i. ¹³ Marĩ pacure 'Cũ nipe'tiro Egiptopure dutigu niami', tojo nicã nipe'tise musã ĩ'a'quere cãrẽ wereya. Maatacure yu'u pacure miirã wa'aya”, nicu niwĩ.

¹⁴ Cũ tojo nitoja, cũ acabiji Benjamĩrẽ paabu'aguta, uticu niwĩ. Benjamĩ quẽ'rã cũ ma'mi Joserẽ paabu'a, uticu niwĩ. ¹⁵ Be'ro nipe'tirãrẽ paabu'a, mi'mi, uticu niwĩ. A'tiro weẽca be'ropũta cũ ma'misumua cũ me'rã ucũcãrã niwã.

¹⁶ Tojo wee faraõ ya wi'ipure “José ma'misumua etapãrã” nise se'sa wa'acaro niwã. Te quetire tu'orã, faraõ, cãrẽ dutitamurã e'catiyu'rũacãrã niwã. ¹⁷ Tojo weegu faraõ Joserẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'u ma'misumuarẽ na yarã wa'icurã bu'ipu trigore miipeo, Canaãpu dajatojaadutiya. ¹⁸ Tojaa, mu'u pacure, mu'u acawererãrẽ miirã wa'ato. A'to Egiptopu di'ta añusere narẽ o'oguti. Tojo nicã a'ti di'ta cjase otese ducare ba'arãsama. ¹⁹ Narẽ a'tiro weedutiya. A'to cjase tũrũsepawure miadutiya. Tepawu me'rã na numosãnumiarẽ, na põ'rãrẽ, musã pacure miitirãsama. ²⁰ Egipto cjase añubutiase na ye nirõsa'a. Tojo weerã na topu miitidu'a'quere wãcũque'titicã'to, ni wereduticu niwĩ faraõ Joserẽ.

²¹ Tojo weerã Jacob põ'rã a'tiro weecãrã niwã. Faraõ cũ o'oduti'caronojõta José tũrũsepawure o'ocu niwĩ. Tojo nicã, na ma'apu ba'atjere o'ocu niwĩ. ²² Nanucũ ma'ma su'ti o'ocu niwĩ. Benjamĩ cũ acabiji waro pe'ema trescientos kujiri niyeru plata me'rã wee'que cujirire o'ocu niwĩ. Cũ pe'ema ni'cãmocuse su'ti o'ocu niwĩ. ²³ Cũ pacure diez burro umua bu'ipu Egipto cjase añusere miipeo, o'ocu niwĩ. Apẽrã burra numia ticurãta tja trigo, pã, cũ pacu Egiptopu a'tigu, ma'apu ba'atjere miipeo, o'ocu niwĩ. ²⁴ José cũ ma'misumuarẽ we'ritigu, a'tiro nicu niwĩ:

—Musã, no'o ma'apu wa'arã, a'metu'tiwã'cãticã'ña, nicu niwĩ narẽ.

²⁵ Tojo weerã na Egiptopu ní'cãrã wa'a, na pacu Jacob nirĩ di'ta Canaãpu dajacãrã niwã. ²⁶ Topu daja, na pacure “José catiami. Cũ nipe'tiro Egiptopure dutiami”, ni werecãrã niwã. Tere tu'ogu, tu'oucua wa'acu niwĩ. Na weresere ejopeoticu niwĩ. ²⁷ Nipe'tise José cũ ní'quere

werecāputa, cūrē miitidutigu o'ó'que tūrūsepawure ī'agūputa ējōpeocu niwī. Tojo weegu tere ī'agū, wācūtutuacu niwī. ²⁸ A'tiro nicu niwī:

—Yū'u ī'acā, diacjāta nitu'sa'a. To pūrīcārē yu'u macū José catisami yujupu. Yū'u wērīse daporo cūrē ī'awe'ogu wa'aguti, nicu niwī Jacob.

46

Jacob Egiptopu cū macārī wa'a'que ni'i

¹ Tojo weegu Jacob cū cuose nipe'tise me'rā wa'acu niwī. Wa'a, Beerseba wāmetiri macāpu etacu niwī. Topu etagu, cū pacu Isaa ējōpeo'cu Ō'acūrē wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeocu niwī. ² Topu cū cārīca űamirē Ō'acū Jacore pisucu niwī:

—Jacob! nicu niwī.

Cū pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—A'tota ni'i.

³ Ō'acū cūrē a'tiro nicu niwī:

—Yū'u Ō'acū, mu'u pacu ējōpeo'cu ni'i. Mu'u Egiptopure wa'agu, ne uiticā'ña. Topure yu'u mu'u pārāmerā nituriarārē pājārā masāputicā weegusa'a. ⁴ Mu'u me'rāta Egiptopure ba'patiawā'cāgūsa'a. Topu mu'u pārāmerā nituriarārē a'ti di'tapu miitigusa'a tja. Apeye quē'rārē mu'u wērīrī cura José mu'u me'rāta nigūsami, nicu niwī Ō'acū.

⁵ Be'ro cū Beerseba nī'cu wijawā'cācu niwī. Jacob pō'rā na pacure, na pō'rārē, na numosānumiarē a'tiro weecārā niwā. Faraō cū a'tidutigu cū o'ó'quepawu tūrūsepawupu narē miisāacārā niwā. ⁶ Na Egiptopu wa'arā, na yarā wecu, oveja, nipe'tise na Canaā di'tapu cuo'quere miape'ocā'cārā niwā. ⁷ Tojo nicā cū pō'rā, cū pō'rā numia, pārāmerā űmua, numia nipe'tirā cū me'rā wa'acārā niwā.

⁸ Jacob pō'rā, tojo nicā cū pārāmerā Egiptopu macārī wa'a'cārā a'tiro wāmeticārā niwā:

Masā ma'mi Rubén nicu niwī. ⁹ Cū pō'rā Hanoc, Falú, Hezrón, Carmi nicārā niwā.

¹⁰ Be'rore Simeó pō'rā a'ticūrā nicārā niwā:

Jemuel, Jamín, Ohad, Jaquín, Zohar nicārā niwā. Tojo nicā Saúl, cananeocjō macū nicu niwī.

¹¹ Be'rore Leví pō'rā Gersón, Coat, Merari nicārā niwā.

¹² Be'rore Judá pō'rā Er, Onán, Sela, Fares, Zara nicārā niwā. Er, Onán na pūrīcā Canaā di'tapu wērīa wa'acārā niwā. Fares pō'rā Hezrón, Hamul nicārā niwā.

¹³ Be'rore Isacar pō'rā Tola, Fúa, Job, Simrón nicārā niwā.

¹⁴ Be'rore Zabulō pō'rā Sered, Elón, Jahleel nicārā niwā.

¹⁵ Ā'rā Jacob Lea me'rā pō'rāti'cārā nicārā niwā. Na Padan-aram wāmetiropu nīrā pō'rāticārā niwā. Tojo nicā Dinarē pō'rāticu niwī. Nipe'tirā Jacob pō'rā, cū pārāmerā nituriarā Lea me'rā pō'rāti'cārā treinta y tres űmua, numia nicārā niwā.

¹⁶ Be'rore Gad pō'rā Zifión, Hagui, Ezbón, Suni, Eri, Arodi, Areli nicārā niwā.

¹⁷ Be'rore Aser pō'rā Imna, Isúa, Isúi, Bería nicārā niwā. Na acabijo Sera nico niwō. Bería pō'rā Heber, Malquiel nicārā niwā.

¹⁸ Ā'rārē Jacob Zilpa me'rā pō'rāticu niwī. Pō'rāti, pārāmerāticu niwī. Co Zilpa Labán macō Leare da'raco'tedutigu o'ono'co nico niwō. Co me'rā Jacob dieciseis pō'rāti, pārāmerāticu niwī.

19 Jacob Raquel me'rã José, Benjamírë pō'rãticu niwī.

20 José Asenat me'rã Manasés, Efraírë pō'rãticu niwī. Na puarã Egiptopu bajuacãrã niwã. Co Asenat pa'i Potifera, On wãmetiri macãcju macō nico niwō.

21 Benjamí pō'rã Bela, Bequer, Asbel, Gera, Naamán, Ehi, Ros, Mupim, Hupim, Ard nicãrã niwã.

22 Ā'rã Jacob, Raquel pãrãmerã nituriarã catorce nicãrã niwã.

23 Be'rore Dan macū Husim ni'cūta nicu niwī.

24 Neftalí pō'rã Jahzeel, Guni, Jezer, Silem nicãrã niwã.

25 Ā'rãrë Jacob Bilha me'rã pō'rãticu niwī. Co Labán macō Raquere da'racō'tedutigu o'on'o'co nico niwō. Nipe'tirã cū pō'rã, pãrãmerã siete nicãrã niwã.

26 Tojo weerã Egiptopure wa'arã, Jacob pō'rã, cū pãrãmerã waro sesenta y seis nicãrã niwã. Na pō'rã numosãnumiarë ba'paqueono'ña marírã ticurã nicãrã niwã. 27 José puarã pō'rãticu niwī. Na Egiptopu bajuacãrã niwã. Tojo weerã Egiptopure setenta Jacob acawererã nicãrã niwã.*

28 Jacob cū macū Judãre José tiropu o'ómu'tãcu niwī. Cūrë o'ógu, Joseré "Yu'ure Gosëpu pō'tërīgũ a'tiatio", ni queti o'ócu niwī. Tojo weerã na Gosén etacã, 29 José cū yawu tūrũpjure apoduti, topu cū pacure pō'tërīgũ wa'acu niwī. Cūrë bocaaja, paabu'a, yoacã uticu niwī.

30 Jacob cū macū Joseré a'tiro nicu niwī:

—Yu'u basuta mu'urë ĩ'a'a. Mu'u cati'i yujupu. Tojo weegu yu'u ni'cãrõacãma añurõ wërĩmasĩ'i, nicu niwī.

31 Be'ro José cū ma'misumuarë, cū pacu acawererãrë a'tiro nicu niwī:

—Yu'u faraõ tiropu wa'aguti. "Yu'u ma'misumua, yu'u pacu acawererã, Canaã di'tapu ní'cãrã yu'u me'rã macãrĩ a'tirã etatojama", ni quetiweregu wa'aguti. 32 "Na ovejare, wecuare co'terã nima. Na yarã oveja, wecuã, nipe'tise na cuosenojõrë miitipe'ocãrã niama," nigũti. 33 Tojo weegu faraõ musãrë pijio, sërĩtiña'cã, "¿Musã ñe'enojõrë da'rati?" nicã, a'tiro yu'tiapa.

34 "Ësã wĩ'marã nírãputa oveja co'tesere da'ranu'cãwũ. Ësã ñecũsumua da'ra'caronojõta tere da'radecoti'i," niña. Egiptocjãrã oveja co'tesere tu'satisama. Musã tojo yu'ticã, musãrë Gosén di'tapu cũgũsami, nicu niwī José.

47

1 Be'ro José faraõ tiropu queti miacu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Yu'u pacu, yu'u ma'misumua Canaãpu ní'cãrã etatojama. Na Gosén di'tapu na yarã oveja, wecuã, na cuose nipe'tise me'rã niama.

2 Faraõ tiropure ni'cãmocurã cū ma'misumuarë bese, miacu niwī. Narë ĩ'amasĩatio nigũ, tojo weecu niwī. 3 Na topu etacã, faraõ cū ma'misumuarë sërĩtiña'cu niwī. A'tiro nicu niwī:

—¿Musã ñe'enojõrë da'rati?

Na cūrë yu'ticãrã niwã:

—Ësã mu'u dutise doca nirã ovejare co'teri masã ni'i. Ësã, ãsã ñecũsumua da'raseti'quereta da'ra'a. 4 Canaã di'tapure ujuaboase niyu'ruapu. Ësã yarã oveja na ba'ase tá ne marĩapu. Te ye bu'iri a'to Egiptopu macãrĩ a'tirã weepu. Tojo weerã mu'urë a'tere sërĩ'i. Ësãrë Gosëpu di'ta o'oya. Ësã topu nirãti, nicãrã niwã.

5 Tere tu'ogu, faraõ Joseré nicu niwī:

* 46:27 46.27 Ex 1.5

—Mu'u ma'misumua, mu'u pacu mu'u tiropu macārī a'tiapā. ⁶ Mu'u a'ti di'ta Egiptore dutigu ni'i. Tojo weegu Gosén añurī di'tare narē o'oya. Na ti di'tapu niato. No'o mu'u ma'misumua na wecua co'teme'rīrā nicā, narē te co'tesere sōrōña. Yarā wecua quē'rārē co'teato, nicu niwī.

⁷ Be'ro José cū pacu Jacore faraō tiropu miacu niwī. Tojo weegu Jacob faraōrē wipesase me'rā añuduticu niwī. ⁸ Faraō cūrē sērītiña'cu niwī:

—¿Dicuse cū'marī cuoti mu'u?

⁹ —Ciento treinta cū'marī cuo'o. Yu'u no'o nirō wa'amujā, si-jabaque'atise cū'marīrē pi'etise me'rā nisetiwa. Tojo weemigū, yu'u ñecūsumua na cati'que cū'marīrē emuejatisa'a yujupu, nicu niwī Jacob.

¹⁰ Tu'ajanu'cō, Jacob faraōrē “Ō'acū mu'urē añurō weeato” ni, we'riti wa'wa wa'acu niwī.

¹¹ José narē Egipto cjase di'ta añusere o'ocu niwī. Faraō duti'caronojōta weecu niwī. Tojo weerā cū pacu, cū ma'misumua Ramsés wāmetiropu di'ta o'o, cūucu niwī. ¹² José cū pacure, cū ma'misumuarē, cū acabijire, nipe'tirā cū acawererārē ba'asere o'onu'cūcā'cu niwī. Nipe'tirā na pō'rā ba'atjo ejatuaro o'ocu niwī.

José ba'ase marīse cū'marīrē duti'que ni'i

¹³ Egiptopure, tojo nicā Canaápure ne ba'ase marīcaro niwā. Ujuaboase siape'e me'rā nemorō wa'acaro niwā. Tojo weerā masā wērīse pu'to nicārā niwā. ¹⁴ Tere i'agū, José a'tiro weecu niwī. Nipe'tirā Egiptocjārā, Canaácjārā trigo wapare na wapaye'quere ñe'e, faraō ya wi'ipu nurōcu niwī. ¹⁵ Be'ro nipe'tirā Egiptocjārā, tojo nicā Canaá di'tacjārā niyeru pe'ticā i'arā, José tiropu wa'a, a'tiro nicārā niwā:

—Ūsā ba'ase duurā, niyeru pe'tique'a wa'apu. Ūsārē ba'ase o'oya. Mu'u o'oticā, mu'u i'orōta wērīrāsa'a, nicārā niwā.

¹⁶ Na tojo nicā, José narē yu'ticu niwī:

—Musā niyeru moorā, musā yarā wa'icurārē miitia. Na me'rā musārē trigore ducayugusa'a.

¹⁷ Tojo weerā Egiptocjārā na yarā cabayua, oveja, wecua, no'o na wa'icurā cuorānojōrē trigo ducayurātirā miacārā niwā. A'tiro weerā ti cū'marē na wa'icurā me'rā ba'ase ducayurā, ba'ase cuocārā niwā. ¹⁸ Ape cū'ma José tiropu a'ticārā niwā tja. A'tiro nicārā niwā:

—Wiogu, mu'urē diacjūta wererāti. Ūsā niyeru moo'o majā. Tojo weerā ūsā yarā wa'icurā, ūsā cuo'cārā musā yarā nima. Ūsā tojaque'a wa'asa'a majā. Tojo weerā ūsā upu, ūsā ye di'ta dia'cū mu'urē wīamas'i. ¹⁹ Mejō waro mu'u i'orōpu wērībosa'a. Mu'u ūsārē, ūsā ye di'tare duuya. Te wapare trigore ducayuya. Tojo weerā ūsā, tojo nicā ūsā ye di'ta me'rā faraō dutise doca nirāsa'a. Mejō ūsārē otese capere o'oya. Te di'tare da'ra, ote ba'arāsa'a. Tojo weerā ūsā catirāsa'a. Tojo nicā, ūsā ye di'ta apeyenojō otese marīrī di'ta nisome.

²⁰ A'tiro wee José nipe'tise di'tare duu, wiogu faraōpūre wiacu niwī. Egiptocjārā ujuaboayurā, nipe'tise na ye di'tare duacārā niwā. Tojo weero na di'ta dua'que faraō ye di'ta tojacaro niwī. ²¹ Te me'rā nipe'tirā Egiptocjārā faraōrē da'racō'teri masā tojacārā niwā. ²² Pa'ia ye di'ta dia'cūrē José duuticu niwī. Narē faraō queoro na ba'aro ejatuaro o'ocu niwī. Tojo weerā te di'tare duaticārā niwā.

²³ Be'ro José masārē nicu niwī:

—Ni'cārōacā me'rā musā, tojo nicā musā ye di'ta faraō ye toja'a. Yu'u cū ye niatjere duubosapu. Musā oteatje cape a'te ni'i. Te me'rā musā nimi'que di'tare oterā wa'aya. ²⁴ Musā ote ducatisere ni'cāmocuse mesārī seeneocūu, faraōrē ni'cā mesā cjase trigore o'oya. Apeye ba'paritise mesārī cjase, musā oteatje cape, musā pō'rā me'rā ba'atje, nipe'tirā musā me'rā nirā na ba'atje nirōsa'a, nicu niwī.

²⁵ Tere tu'orā, na cūrē yu'ticārā niwā:

—Mu'u ūsārē yu'rūweticā weepu. Mu'u ūsārē añubutiario wee'e. Tojo weerā ūsā faraōrē da'raco'teri masā tojarāsa'a, nicārā niwā.

²⁶ José a'tiro dutise cūucu niwī. Te dutise a'tiro nicaro niwū: “Musā ote'que dūca ni'cāmocuse mesārī musā see'que ni'cā mesā faraō ye nirōsa'a”, nicaro niwū. A'te dutise cūu'que nidecotisa'a yujupu. Pa'ia ye di'ta pūrīcā faraō ye di'ta mejēta nicaro niwā.

Jacob cū macū Joseré “A'tiro weeya” ni weretuo'que ni'i

²⁷ Be'ro Israe curuacjārā Egipto di'tapu macārī niseticārā niwā. Gosén wāmetiropu di'ta ñe'e, tojacārā niwā. Topure pājārā waro masāputicārā niwā. ²⁸ Jacob to Gosēpure diecisiete cū'marī nicu niwī. Nipe'tise cū catise cū'marī ciento cuarenta y siete cū'marī nicaro niwā. ²⁹ Be'ro Jacob wērīgūtigu, cū macū Joseré pijidutigu o'ócū niwī. Cū tiro etacā ī'agū, cūrē nicu niwī:

—Macū, diacjūta yu'ure ma'īgū, a'tiro weeya. Mu'u ya omocārē ya usó docapu cūña. Diacjū, mu'u pajaña'se me'rā yu'u “A'tiro weeya” nisere “Jau, tojota weeguti”, niña. Yu'ure a'to Egiptopure yaaticāña. ³⁰ Yu'u wērīca be'ro yu'u ñecūsūmua masāperi nirōpu yu'ure yaagu wa'aya. Topu na tiropu soogu wa'agusa'a.

—Pacu, mu'u nīrōnojōta weeguti, nicu niwī José.

³¹ —“Ō'acū wāme me'rā diacjūta tojo weeguti” niña, ninemocu niwī cū macūrē.

Tere tu'ogu, José nicu niwī:

—Jau, Ō'acū wāme me'rā tojota weeguti.

Cū tojo nīca be'ro Jacob Ō'acūrē ējōpeogu, cū cūñarō yapapu ejaque'acu niwī.

48

Jacob Efraī, Manasére Ō'acūrē sērībosa'que ni'i

¹ Cārō yu'rūca be'ro José macāpu nigūrē “Mu'u pacu dutitigu weeamī”, nicārā niwā. Tere tu'ogu, Gosēpu nigūrē ī'agū wa'acu niwī. Cū pō'rā puarārē Manasés, Efraīrē miacu niwī. ² Jacob cū macū “Etapu” nise quetire tu'ogu, wācūtutua, cū cūñarōpu nī'cu wā'cānujācu niwī. ³ Jacob cū macūrē nicu niwī:

—Ō'acū tutuayurūnu'cāgū Canaá di'ta Luz wāmetiri macāpu bajua, yu'ure “Añurō wa'ato”, ni ucūwī. ⁴ A'tiro niwī: “Mu'urē pājārā pō'rāticā weeguti. Mu'u pāramērā nituriarā peje curaricjārā nirāsama. Tojo nicā, a'ti di'tare narē o'oguti. Na ye di'ta ninu'cūrōsa'a”, niwī Ō'acū yu'ure, nicu niwī Joseré. ⁵ Be'ro Jacob a'tiro ninemocu niwī: “Mu'u pō'rā Efraī, Manasés a'ti di'ta Egiptopu bajua'cārā niwā. Yu'u mu'u tiro macārī a'tiatjī dūporo bajuatojacārā niwā. Yu'u pō'rā weronojō nirāsama. Na quē'rā Rubén, Simeó nīrōnojōta yarā nirāsama. ⁶ Na be'ro bajuasiruturā mu'u

pō'rā nirāsama. Na Efrai, Manasés acabijirā niyurā, na di'ta ñe'eatje na ma'misumua me'rāta ñe'esiruturāsama. ⁷ Yu'u Padan-arāpu ní'cu dajanu'cārī cura Canaá di'tapu mu'u paco Raquel wēria wa'awō. Ūsā Efrata wāmetiro etati dūporoacā tojo wa'awō. Tojo weegu ma'a Efrata sumutopu core yaawu. Ni'cārōacāma to Belé wāmeti'i majā", nicu niwī.

⁸ Be'ro Jacob José pō'rārē i'aboca, sērītiña'cu niwī:

—¿Ā'rā waro noanojō niti?

⁹ José cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u pō'rā nima. Ā'rārē Ō'acū yu'u a'to Egiptopu nicā o'owī, nicu niwī.

Tere tu'ogu, cū pacu cūrē nicu niwī:

—Narē yu'u tiroacāpu miitia. Ō'acūrē narē sērībosagutigu wee'e, nicu niwī.

¹⁰ Jacob bucu waro nicu niwī. Tojo weegu añurō caperi i'aejaticu niwī. José cū pō'rārē cū pacu tiroacāpu miiejacā, narē pōtērī, mi'mi, paabu'acu niwī. ¹¹ Be'ro Joseré nicu niwī:

—Mu'urē apaturi i'agūsa'a, nitiasu. Tojo nimicā, Ō'acū yu'ure mu'u pō'rā quē'rārē i'adutigu cūapī.

¹² José cū pō'rārē cū pacu usōpu duji'cārārē miinu'cō, paamu'rīque'acu niwī. ¹³ Be'ro na puarārē na omocārīpu ñe'e, Jacob tiro weje ejanu'cōcu niwī. Efrairē cūpe pe'e, Manasére diacjū pe'e nu'cōcu nimiwī. ¹⁴ Cū tojo weemicā, Jacob cū ye omocārīrē síoo, mi ducayuquejocā'cu niwī. Tojo weegu Efrai ya dūpoa bu'ipu diacjūcamocārē ñapeocu niwī. Cū pe'e du'sagupu nicu nimiwī. Cūpecamocā pe'ere Manasés ya dūpoa bu'ipu ñapeocu niwī. Cū pe'e masā ma'mi nicu nimiwī.

¹⁵ Narē “Añurō wa'ato” ni, Ō'acūrē a'tiro ni sērībosacu niwī:

“Ō'acū, yu'u ñecū Abrahā, yu'u pacu Isaa mu'u dutisere yu'ticārā niwā. Ō'acū, yu'u bajuāca numu me'rā yu'ure co'tenu'cā, a'tiro nicāpu quē'rārē co'tenu'cūcā'a.

¹⁶ Mu'urē wereco'tegu yu'ure ña'arō wa'abo'quere yu'rūweticā wee'cu ā'rārē añurō wa'acā weeato.

Mu'u ā'rā yu'u pārāmerārē be'ropure na me'rā yu'u wāmerē, yu'u ñecū Abrahā wāmerē, yu'u pacu Isaa wāmerē wācūcā weeya.

Ūsārē acobojoticā'to.

Na pājārā pō'rāti masāputiatio.

A'ti di'tapure pājārā waro niyu'rūoquejocā'to", ni sērībosacu niwī.

¹⁷ José cū pacure Efrai ya dūpoapure diacjūcamocā me'rā ñapeocā i'agū, tu'saticu niwī. Tojo weegu Manasés ya dūpoa pe'ere diacjūcamocārē ñapeodutigū, cū pacu ya omocārē miicu nimiwī. ¹⁸ A'tiro nicu niwī:

—Pacu, tojo niwe'e. Ā'rī pe'e masā ma'mi nimi. Tojo weegu diacjūcamocārē cū dūpoapure ñapeoya.

¹⁹ Cū pacu pe'e, “Macū, tere masī'i. Masā ma'mi quē'rā pājārā pārāmerātigusami. Be'ro ni'cā di'ta pajiri di'tajo sājārāsama. Tojo nimicā, cū acabiji pe'e cū yu'rūoro niyu'rūnu'cāgūsami. Cū pārāmerā nituriarā pūrīcā pājārā waro masāputirāsama. Masāputi, peje curaricjārā nirāsama”, nicu niwī Jacob.

²⁰ Ti numūrēta Jacob narē Ō'acūrē añurō weedutigū, a'tiro sērībosacu niwī:

—Israe curuacjārã musã puarã ye wãme me'rã ãpērãrē añurõ wa'adutirã, Õ'acūrē a'tiro nirãsama: “Õ'acũ Efraírē, Manasére añurõ wee'caronojõta musã quē'rãrē 'Añurõ weeatõ', nirãsama”, nicu niwĩ.

A'tiro weégu, Jacob Efraírē, Manasés yu'ruoro cã bu'ipũ tojacã weecu niwĩ.

²¹ Cũ Õ'acūrē sērĩbosáca be'ro Joseré nicu niwĩ:

—Yu'u wērĩgũtigu weesa'a. Õ'acũ musã me'rã ninu'cũgũsami. Musãrē, musã ñecũsumua ní'que di'tapu macãrĩ dajanu'cãcã weegusami.

²² Mu'urē, ãpērã mu'u ma'misumua yu'ruoro o'oyu'runu'cã'a. Mu'urē Siquem, yu'u amorreo masã me'rã a'mewējē wapata'aca di'tare mu'urē o'oguti, nicu niwĩ Jacob.

49

Jacob cã põ'rãrē weretuo'que ni'i

¹ Jacob nipe'tirã cã põ'rãrē pijio, a'tiro nicu niwĩ: “Yu'u tirocureacã a'tia. Musãrē be'ropu wa'atjere wereguti wee'e:

² “Nipe'tirã yu'u põ'rã tu'orã a'tia.

Musã pacu ucũsere tu'oya.

³ Mu'u, Rubén, yu'u põ'rãtimu'tã'cu ni'i.

Yu'u tutuase mu'u me'rã du'pocãtiwu.

Mu'u acabijirã yu'ruoro añurõ wãcũno'cu ni'i.

Tojo nicã, ãpērã yu'ruoro tutuase cuoyu'runu'cãgũ ni'i.

⁴ Tojo nimigã, nipe'tirã mu'u acabijirã bu'ipũ nisome majã.

Maa cã'mota'a'cã, aco mu'mu o'mayu'rãburõ weronojõ ni'i.

Yu'ure da'raco'tego me'rã a'metãrãcu niwũ.

Yu'u cãrĩpesarore ña'abutiario weecu niwũ.

Bopoyoro weecu niwũ.

⁵ Simeó, Leví, musã ni'cõ põ'rã niyurã, ni'cãrõnojõ ña'arõ weeseti'i.

Musã wãmo me'rã cumucapijarã ni'i.

⁶ Musã nerē, a'merĩ ucũrĩ curare musã me'rã ne nis'ĩrĩtisa'a.

Musã uayu'rurã, pãjãrã masãrē wējēwã.

No'o uaro weema'arã, wecu ye du'pocãrĩ u'tacũuse wadarire dutesurewu.

⁷ Musã uayu'ru'que wapa ña'arõ wa'arosa'a.

Te bu'iri musã pãrãmerã Israe di'tapure ape curuacjārã wa'teropu musãrē wa'astecã weeguti.

Musã ye curari me'rã nisome majã.

⁸ Judã, mu'uma mu'u ma'misumua, mu'u acabijirã mu'urē añurõ ucũ, ãjõpeorãsama.

Mu'urē i'atu'tirãrē docaque'acã weegusa'a.

Mu'u ma'misumua, mu'u acabijirã mu'urē ãjõpeorã paamu'rĩque'arãsama.

⁹ Judã, mu'u yu'u macũ, mu'u ni'cũ yai uamu macũ weronojõ ni'i.

Wa'icure ñe'eba'a'cu pajigu yaijo weronojõ paamu'rĩque'a, ejaque'amujã'a.

Ne ni'cũ mu'urē caribomasĩtisami.

Mu'u i'oduagu tutuayu'ruagu ni'i.

¹⁰ Judã, mu'u dutisere ne ni'cũ mu'urē ã'masome.

Téé nipe'tirocjãrãrē dutiacju a'ticãpu ninu'cũgũsa'a.

Mu'urē nipe'tise macãrĩcjãrã yu'tirãsama.

¹¹ Judã cã yagu burrore u'sedapu du'tenu'cõgũsami.

Cũ macũ quẽ'rã añurĩ dapure du'tenu'cõgũsami.

Tojo weegu cũ ye su'tire vino u'seducaco me'rã coewéegu weronojõ weegusami.

Te dari peje pĩ'rĩ ducaticã ì'arã, tojo weeràsama.

¹² Judá caperĩ u'seducaco nemorõ ñise ni'ĩ.

Cũ upicari õpẽco nemorõ buti'ĩ.

Cũ pãrãmerã nituriarã na otese, na ecarã nipe'tise añurõ wa'arosa'a, nígũ, tojo nicũ niwĩ.

¹³ Zabulõ, mu'u dia pajiri maa sumutopũ nigũsa'a.

Topure pacase yucusupawũ pa'aejase petari nirõsa'a.

Téé Sidõ macãpũ mu'u ye nituorosa'a.

¹⁴ Isacar, mu'u burro tutuagu pua ajuro o'mase ajuri wa'teropũ soocũñagũ weronojõ ni'ĩ.

¹⁵ Mu'u ya di'ta añurõ ejerisãjã soori di'ta nicã ì'agũ, añurõ tu'sase me'rã ãpẽrãrẽ da'raco'te nigũsa'a.

Tojo nicã, ti di'ta añurĩ di'ta nicã ì'agũ, tojo weegusa'a.

¹⁶ Dan, mu'u pũricã mu'u yarã masãrẽ dutigusa'a.

Ni'cã curua Israe curuacjãrãrẽ dutigusa'a.

¹⁷ Dan, mu'u ni'cũ aña ma'a sumutopũ cũñagũ weronojõ mu'urẽ ì'atu'tirãrẽ uicã weegusa'a.

Cabayu bu'ipũ pesagure burudijadutigu, cũ du'podiapũ cũ'rĩgũ weronojõ weegusa'a.

¹⁸ Õ'acũ, yu'ure wiosere yu'ruoya, nicũ niwĩ Jacob.

Be'ro cũ põ'rãrẽ nicũ niwĩ tja:

¹⁹ Gad, yajari masã mu'u tiropũ sãjãárãsama.

Be'ro mu'u pe'e narẽ wẽjẽ sirutugusa'a.

²⁰ Aser, peje waro ba'ase cuogusami.

Tojo weegu wiorã ba'asenojõrẽ ãpẽrãrẽ ecagusami.

²¹ Neftalí, ni'cõ ñama añurã põ'rãti, ne cá'mota'aro marĩrõ sijago weronojõ nimi.

²² José, ni'cã da u'seda aco wijari pe tiropũ pĩ'rĩ, peje ducati, te dupari añurõ pĩ'rĩ, te tu'ruripũ páápejaro weronojõ nimi.

²³ Cũrẽ ì'atu'tirã buemujã, caribonu'cũcã'ma.

²⁴ Jacob wiogu Õ'acũ tutuayu'rugũ weetamuse me'rã José pe'e omocãrĩ tutuagu niyugu, cũ buecatjẽrẽ añurõ tuatu, cuonu'cũgũ weronojõ nimi.

Õ'acũta ovejare co'tegu weronojõ Israe curuacjãrãrẽ co'teato.

²⁵ Mu'u pacũ Jacob ãjõpeogu Õ'acũ mu'urẽ weetamuato.

Õ'acũ tutuayu'rũnu'cãgũ, nipe'tise mu'urẽ añurõ wa'acã weeato.

Nipe'tise añuse u'muse cjase me'rã mu'urẽ añurõ wa'acã weeato.

Tojo nicã nipe'tise aco ã'cũarõpũ nise me'rã tojo weeato.

Mu'u pãrãmerã nituriarã pãjãrã masãputicã weeato.

Tojo nicã, mu'u ecarã quẽ'rã mejãrõta pãjãrã masãputiatio.

²⁶ Yu'u ñecũsumua yu'ure sãrĩbosa'que nemorõ mu'urẽ añurõ sãrĩbosa'a. Te mu'urẽ sãrĩbosase añuyu'rũnu'cã'a.

Téé ãrũpãgu pe'ticãpũ mu'urẽ sãrĩbosa'que nituorosa'a.

Mu'u, mu'u ma'misumua wa'terore Õ'acũ beseno'cu ni'ĩ.

Nipe'tise a'te 'Añurõ wa'ato' ni sãrĩbosa'que mu'upure ninu'cũcã'rõsa'a.

²⁷ Benjamí ni'cũ yai uagu weronojõ nimi.

Ñamiña'cũrõrẽ wa'icure ñe'eba'a'cu weronojõ nimi.

Ñamica'a pe'ere cū ba'adu'a'que di'ire āpērārē ducawaagu weronojō nīmī", nicu niwī Jacob.

²⁸ Nāta nima doce curaricjārā Jacob pō'rā nituriarā. Tere Jacob cū pō'rārē nanucūrē añurō wa'ato nígū, Ō'acūrē sērībosacu niwī.

Jacob cū wērī'que nī'i

²⁹ Ni'cā nūmu Jacob cū pō'rārē "Yu'u wērīca be'ro a'tiro weepa" ni, dutise cūucu niwī. "Yu'u wērīatjo cārō du'sa'a. Yu'u wērīca be'ro yu'u ñecūsūmuarē yáaca tutiputa sīosōrōcūuapa. Ti tuti Efrō hitita masū ya di'tapu nisa'a. ³⁰ Canaá di'tapu ti tuti Macpela wāmetiropu nisa'a. To Mamre wāmetiro diacjūpu tojasa'a. Abrahā ti tutire, ti di'ta me'rāta Efrōrē duucā'cu niwī. Tojo weero ti tuti nipe'tirā Abrahā acawerērā nituriarārē yaatji tuti nicaro niwā. ³¹ Topu Abrahārē, cū nūmo Sarare yaarā sīosōrōcūuocārā niwā. Tojo nicā topu Isare, cū nūmo Rebecare yaacārā niwā. Yu'u quē'rā yu'u nūmo Leare topu yaawu. ³² Ti di'ta, ti tuti hitita masārē duuno'caro niwā", nicu niwī.

³³ Jacob cū pō'rārē a'tere wérēca be'ro apaturi ejapeja, wērīa wa'acu niwī.

50

¹ Cū pacu wērīcā ī'agū, José cū pacu ya upure paamu'rīpeja, utiguta, mi'micu niwī. ² Be'ro acoyeri masā cū me'rā da'rarārē cū pacu Jacob ya upure boaticā'to nígū, u'se, tojo nicā boatisecore wa'reducicu niwī. Na cū duti'caronojōta weecārā niwā. ³ Te tojo weese cuarenta nūmurī cjase nicaro niwā. Egiptocjārā masā setenta nūmurī cū wērī'quere bujaweticārā niwā.

⁴ Ticuse nūmurī yu'rúca be'ro José faraō ya wi'ipu nirā me'rā ucūcu niwī. Narē a'tiro nicu niwī:

—Musā, yu'ure añurō ējōpeorā, faraōrē a'tiro werebosarā wa'aya: ⁵ "Joserē cū pacu cū wērīatji duporo Canaá di'tapu cū masāpe cū basu apóca tutipure yaadutiapu. 'Ō'acū wāme me'rā tojota weeguti', nidutiapu. Tojo weegu José mu'urē cū pacure 'Yaagu wa'ato', nidutiāmī. 'Yaatoja, majāmitojatiguti', niamī", niña, ni wereo'ocu niwī José.

⁶ Faraō cūrē queti o'ócu niwī:

—Mu'u pacure yaagu wa'aya. Cū weeduti'caronojōta weeya, nicu niwī.

⁷ Be'ro José cū pacure yaagu wa'acu niwī. Nipe'tirā wiorā faraōrē da'ratamurī masā Egiptocjārā Joserē ba'pawā'cācārā niwā. ⁸ Tojo nicā, cū mijī acawerērā waro, José acawerērā, cū ma'misūmua wa'acārā niwā. Gosēpuma na pō'rā wī'marā, tojo nicā na ecarā se'saro tojacārā niwā. ⁹ Āpērā quē'rā surara cabayua wejese co'ri me'rā, tojo nicā āpērā cabayua me'rā Joserē ba'pawā'cācārā niwā. Tojo weerā masā pājārā waro nicārā niwā.

¹⁰ Na Goren-ha-atad wāmetiro na trigo su'aweeropu etarā, wērī'cu mijirē wācū, uputu caricū, uticārā niwā. To Jordā wāmetiri maa pu'to tojacaro niwā. Ni'cā semana José cū pacu mijirē wācū, bujaweticu niwī. ¹¹ Ti di'tapu nirā cananeo masā na tojo weesere ī'arā, a'tiro nicārā niwā: "Egiptocjārā masā wērī'cārārē yaarā, pajiro bujawetise me'rā tojo weesama." Tojo weerā na tojo wee'carore Abel-mizraim pisucārā niwā. Dia Jordā mujīpu mujātiro pe'e tojasa'a.

¹² Jacob pō'rā nipe'tise na pacu duti'caronojōta weecārā niwā. ¹³ Tojo weerā cū mijirē Canaápu yaarā wa'arā miacārā niwā. Mia, Macpela wāmetiro nirī tutipū yaacārā niwā. Ti tutire Abrahā Efrō hitita masūrē dúuca tuti nicaro niwā. Ti tutire Abrahā nipe'tirā yu'u acawererārē yaatji tuti nirōsa'a nīgū, duucu niwī. Ti di'ta Mamre wāmetiro diacjū pe'e tojasa'a. ¹⁴ José cū pacure yaáca be'ro, cū ma'misumua, nipe'tirā cūrē ba'pati'cārā me'rā Egiptopū majāmitojaacu niwī.

José cū catituose nūmarī cjase ni'i

¹⁵ Na pacu Jacob wērīca be'ro José ma'misumua a'tiro wācūcārā niwā: “Apetero weegu José marī me'rā uasami. Marīrē ī'asī'rītibosami. Marī cūrē ña'arō wee'quere marīrē a'mebosami”, ni wācūcārā niwā.

¹⁶ Tojo weerā José ma'misumua āpērā me'rā “Marī pacu wērīatji dūporo a'tiro niwī”, ni queti o'ócārā niwā Josepure. ¹⁷ “Mu'u ma'misumuarē pajaña'cureapa. Na mu'urē ña'arō wee'quere acobojoya,” niwī marī pacu. “Tojo weegu mu'u ūsārē pajaña'a, acobojoya. Ēsā quē'rā mu'u pacu ējōpeo'cure ējōpeorā ni'i”, ni queti o'ócārā niwā.

Na tojo nicā tu'ogu, José uputu uticu niwī. ¹⁸ Cū utīca be'ro José ma'misumua cū tiropū ejacārā niwā. Cūrē ī'arā, paamu'rīque'a, a'tiro nicārā niwā:

—Ēsā a'to ni'i. Mu'urē da'rawā'ñaco'terā sājā'a.

¹⁹ José pe'e narē yu'ticu niwī:

—Ne uiticā'ña. Yu'u Ō'acū mejēta ni'i. ²⁰ Musā yu'ure ña'arō weesī'rīcārā nimiwā. Ō'acū pe'e te ña'ase wa'abo'quere añurō wa'acā weecu niwī. Tojo weegu pājārā masārē ūjuaboabo'cārārē yu'rūweticā weecu niwī. ²¹ Tojo weerā musā uiticā'ña. Yu'u musārē, musā pō'rārē ba'ase o'oguti.

José narē ma'ise me'rā ucūcu niwī. Tojo weerā ne mejēcā wācūnemoticārā niwā majā.

José cū wērī'que ni'i

²² José nipe'tirā cū pacu acawererā pājārā me'rā Egiptopure niseticu niwī. Cū ciento diez cū'marī caticu niwī. ²³ Tojo weegu Efraī pō'rā cū pārāmerā nituriarāpure ī'acu niwī. Tojo nicā, Manasés macū Maquir pō'rā bajuacā, cū pō'rā weronojō tojacārā niwā.

²⁴ Be'ro José cū ma'misumuarē nicu niwī:

—Yu'u wērīatjo cārō du'sa'a. Ō'acū musārē weetamugū a'tigusami. Cū Abrahārē, Isaare, Jacore “Canaá di'tare o'oguti” ní'caronojōta weegusami. A'ti di'tapu ní'cārārē topū miagūsami. ²⁵ Diacjūta Ō'acū musārē weetamugū a'tigusami. Tojo wa'acā, ye ō'arī mejārē musā miaña. “Ō'acū wāme me'rā tojota weerāti”, niña, nicu niwī.

—Jau, Ō'acū wāme me'rā mu'u ní'caronojō weerāti, nicārā niwā.

²⁶ José ciento diez cū'marī cuogu, Egiptopū wērīcu niwī. Cū ya upure boatiseco me'rā wa're, masāacaropū misāacārā niwā.

Éxodo

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Génesis be'ro Éxodo wāmetiri pūrī ni'i. Éxodo nírō, “wijase” nīsī'rīrō wee'e. Éxodo nu'cārī curare Israe curuacjārā Egipto di'tapū nicārā niwā. Israe curuacjū Egiptopū wa'anū'cā'cu José nicū niwī. Íaña Génesis 37. Génesis wāmetiri pūrī yapa José wērī'quere weresa'a. Israe curuacjārā pājārā masāputi, Egiptopūre se'sa wa'acārā niwā. Be'ropū Egiptocjū wioḡu faraō na nino'gū Joseré masīti'cu sājācu niwī. Cū narē da'rawā ñaco'terā wa'acā weecu niwī. Egiptocjārā narē uputu da'raduticārā niwā. Israe curuacjārā pūrō pi'etirā, Ō'acū cū weetamusere sērīcārā niwā. Na tojo sērīcā tu'ogū, Ō'acū narē Moisére ti di'tare su'ori miwījadutigu o'ōcu niwī.

Ō'acū cū tutuase me'rā Moisé peje í'a ucuasere wee'oca be'ro, Egiptocjū wioḡu Israe curuacjārārē Egiptopūre wijaduticu niwī. Be'ro na masā marīrō, yucu marīrōpū sijácaterore Ō'acū Moisé me'rā narē dutise cūucu niwī. Tojo nicā narē ni'cā wi'i wa'icūrā caseri me'rā wéeca wi'i, cūrē ějōpeori wi'ire weeduticu niwī. Ti wi'i po'peapū Ō'acū cū “Masā me'rā añurō weeguti” ni'quere cuori acaro nicaro niwā. Ti acaro po'peapū diez dutise ojano'que ūtā pjīrī me'rā wee'que sāñacaro niwā.

A'ti pūrī Éxodore Moisé ojacu niwī.

Israe curuacjārā Egiptopū pi'eti'que ni'i

¹ Israe curuacjārā Jacob pō'rā cū me'rā Egiptopū wa'a'cārā, a'ticūrā nicārā niwā. Nipe'tirā nanucū na numosānumia, na pō'rārē miacārā niwā. ²⁻⁴ A'ticūrā nicārā niwā: Rubén, Simeó, Leví, Judá, Isacar, Zabulō, Benjamí, Dan, Neftalí, Gad, Aser nicārā niwā. ⁵ Na nipe'tirā Jacob pō'rā, tojo nicā na pārāmerā nírā setenta nicārā niwā. José pe'e Egiptopū nitojacu niwī.

⁶ Be'ropū José, cū ma'misumua, cū acabiji, tojo nicā nipe'tirā na ya turicjārā quē'rā wēria wa'acārā niwā. ⁷ Na Israe curuacjārā* pe'e pājārā waro pō'rāticārā niwā. Tojo weerā masāputiyu'rua, pājārā waro wa'acārā niwā. Ti di'ta Egiptopūre se'sa wa'acārā niwā.

⁸ Be'ropūre Egiptore apí wioḡu sājācu niwī. Cū José ye cjasere masīticu niwī. Cúmasārē nicū niwī: ⁹ “Israe curuacjārā marī yu'rūoro pājārā waro nima. Tojo nicā marī yu'rūoro tutuarā nima. ¹⁰ Tojo weerā na pō'rātinemotica'to nírā, ¿de'ro weeroamitito? Marī cā'mota'aticāma, a'mewējese wa'a, marīrē í'atu'tirā me'rā a'mesu'a, marī me'rā a'mewējē, marī ya di'tare wijawā'cābosama”, nicū niwī.

¹¹ Tojo weerā faraō, Egiptocjārā wioḡu, tojo nicā āpērā wiorā Egiptocjārārē su'ori da'rase dutīri masārē sōrōcārā niwā. Tutuaro me'rā Israe curuacjārārē da'radutipecārā niwā. Narē cū ba'ase nūrōatje macārīrē Pitón, Ramsés wāmetise macārīrē yeeduticārā niwā. ¹² Narē pūrō

* **1:7** 1.7 Israe curuacjārā Jacob pārāmerā nuturiarā nicārā niwā. Ō'acū Jacore cū wāme “Israe” dūcayucu niwī. Gn 32.28

da'radutipemicā, nemorō masāputicārā niwā. Tojo weerā Egiptocjārā narē pūrō uicārā niwā.

13 Da'rase dutiri masā Israe curuacjārārē pajaña'rō marīrō da'radutipenemocārā niwā. 14 Na catiri umucore ña'abutiario pi'eticā weecārā niwā. Di'ta sa'beduti, te di'ta cujirire yeeduti, tojo nicā cāpū cjasere da'radutipecārā niwā. A'te nipe'tise na Israe curuacjārārē tojo weesere ne pajaña'ticārā niwā. 15 Apeyema tja faraō numia wī'marā bajuari cura co'terā numia Sifra, Fúa wāmetirārē a'tiro nicā niwī:

16 —Musā hebreo masā numia pō'rāticā co'terā, umu, numio niti nírā, añurō ñ'aña. Numio nicā, cūña. Umū pūrīcārē wējēcā'ña, nicā niwī.

17 Cū tojo nimicā, co'terā numia pe'e Ō'acūrē wiopesase me'rā tu'oña'rā, wiogu cū dutisere weeticārā niwā. Tojo weerā wī'marā umuarē wējētīcārā niwā. 18 Na tojo wējētīcā tu'ogu, faraō na numiarē pijloco niwī:

—¿De'ro weerā musā wī'marā umuarē wējētiati? ni sērītiña'cu niwī.

19 Na faraōrē yu'ticārā niwā:

—Hebreo masā numia Egiptocjārā numia weronojō nitima. Na tutuarā numia niyurā, ūsā etase duporo wuatojacārā niama, ni yu'ticārā niwā.

20-21 Na wī'marā umuarē wējētiyucā, Israe curuacjārā pājārā waro masāputinemo, nemorō tutuarā wa'acārā niwā. Co'terā numia Ō'acūrē wiopesase me'rā tu'oña'yucā, na quē'rārē pō'rāticā weecu niwī. 22 Be'ro faraō nipe'tirā Egiptocjārārē a'tiro duticu niwī: “Nipe'tirā hebreo masā umua bajuacā, dia Nilopu doqueñocō'acā'ña. Numia dia'cūrē du'aya”, nicā niwī faraō.

2

Moisé cū bajua'que ni'

1 Faraō cū Israe curuacjārā pō'rā umuarē wējēduti cura ni'cū umu Leví ya curuacjū ti curuacjō me'rāta omocā du'tecu niwī. 2 Co nijīpaco wa'a, umurē pō'rātico niwō. Cū wī'magū añugū nicā ñ'agō, ñ'tia mujīpū cūrē ñuocuoco niniwō. 3 Co cūrē ñuopōtētibosa'a majā nīgō, ni'cā bati na su'aca batire mii, aco sājārī nīgō, ope me'rā bi'aco niwō. Tojo weetu'ajanu'cō, wī'magūrē ti batipu sāaco niwō. Sāatoja, dia Nilo sumuto nise queri wa'teropu po'oburoco niwō. 4 Po'oburotoja, cū ma'miorē “¿De'ro wa'agusari?” nīgō, “Yoacureropu tojanu'cā ñ'ao'oña”, nico niwō.

5 To be'ro faraō macō diapū u'ago bu'aco niwō. Core da'raco'terā numia ti maa sumuto sijabaque'ari cura, co pe'e ti batire te queri wa'teropu pa'sacā ñ'abocaco niwō. Ñ'a, ni'cō core da'raco'tegore piji, ti batire miitidutico niwō. 6 Ti batire pāo, wī'magū utigure ñ'aco niwō. Cūrē ñ'agō, pūrō pajaña'co niwō.

—Á'rī wī'magū hebreo masā macū nisami, nico niwō.

7 Co tojo weecā ñ'agō, cū ma'mio ñ'awā'cā, faraō macōrē nico niwō:

—¿Ni'cō hebreo masō ā'rī wī'magūrē miomasōacjore yu'u pijigo wa'acā usari? nico niwō.

8 —Um, ni'cō pijigo wa'aya, nico niwō.

Co tojo nicā tu'ogo, wī'magū pacore pijigo wa'aco niwō.

9 Be'ro cū paco etacā ñ'agō, faraō macō core nico niwō:

—Á'rī wī'magūrē mia, yu'ure masōbosaya. Yu'u mu'urē wapayegoti, nico niwō.

Tojo weego wí'magũ paco cãrẽ mia, masõco niwõ. ¹⁰ Cã bucucure nicãpu, faraõ macõrẽ wiaco niwõ. Co pe'e co macũ diácjãrẽ weronojõ tojacã weeco niwõ. Cãrẽ Moisé wãme õ'oco niwõ. "Diapu po'oburo'care miiwã" nígõ, tojo wãme õ'oco niwõ.

Moisé Egiptopu ní'cu du'tiwija'que ní'i

¹¹ Peje cã'marí be'ro Moisé bucupu nígũ, ní'cã numu cã acawererãrẽ í'agũ wa'acu niwí. Topu hebreo masãrẽ uputu da'radutipecã í'acu niwí. Ní'cũ Egiptocjũ cã acaweregu hebreo masãrẽ paacã í'acu niwí. ¹² Cãrẽ tojo weecã í'a, añurõ í'astepeo, "Ápērã maríma" ni, Egiptocjãrẽ wējẽ, nucũporopu yaacũucã'cu niwí. ¹³ Ape numu cã acawererã nirõpu wa'acu niwí tja. Puarã hebreo masãrẽ a'mequẽcã í'acu niwí. Tojo wee, apĩrẽ paagure sãrĩtiña'cu niwí:

—¿De'ro weegu mu'u acaweregure paati? nicu niwí.

¹⁴ Cũ pe'e yu'ticu niwí:

—¿Noa mu'urẽ ùsãrẽ beseacju, wiogu sõrõati? ¿Mu'u Egiptocjãrẽ wējẽ'caro weronojõ yu'ure wējẽsĩ'risari? nicu niwí.

Tere tu'ogu, Moisé pũrõ uicu niwí. "¡Acoe! Yu'u Egiptocjãrẽ wējẽ'quere masĩtojavã", nicu niwí.

¹⁵ Faraõ cã Egiptocjãrẽ wējẽ'quere tu'ogu, Moisére wējẽsĩ'rĩgũ, cãrẽ ñe'eduticu nimíwí. Moisé pe'e faraõrẽ du'tigu, Madiã wãmetiropu nisetigu wa'acu niwí. Topu etagu, aco wijari pe na se'eca pe pu'to ejanujãcu niwí.

¹⁶ Madiácjũ pa'i, Reuel* wãmetigu siete numia põ'rãticu niwí. Ti numurẽta na numia ti pepu aco waarã wa'acãrã niwã. Na pacu yarã ovejare tĩarãtirã, sĩ'rĩse co'ripu aco pio mu'muorã a'ticãrã nimíwã.

¹⁷ Ápērã amua oveja, cabra co'terã pe'e eta, na numiarẽ cõ'atõrõcã'cãrã niwã. Na tojo weecã í'agũ, Moisé wã'cãnu'cã, na numiarẽ caribocã cã'mota'acu niwí. Be'ro acore waamí, sĩ'rĩse co'ripu piosãa, na yarã ovejare tĩacu niwí.

¹⁸ Na numia pacu tiropu dajacã, narẽ sãrĩtiña'cu niwí:

—¿De'ro weerã ní'cãcãrẽ maata dajati?

¹⁹ Na cãrẽ yu'ticãrã niwã:

—Ní'cũ Egiptocjũ oveja cabra co'terãrẽ cã'mota'abosami. Be'ro aco waamí, marí yarã ovejare tĩami.

²⁰ Na tojo nicã tu'ogu, narẽ sãrĩtiña'cu niwí:

—¿No'opu niati cã? ¿De'ro weerã cãrẽ cõ'awã'cãtiati? Cãrẽ ba'adutirã pijirã wa'aya, nicu niwí.

²¹ Tojo wee Moisé Reuel ya wi'ipu eja, ba'acu niwí. Cũ "Èsã me'rã tojayá" nicã, "Jau" ni, na me'rã nisetico niwí. Be'ro Reuel cã macõ Séforare Moisére numisocu niwí. ²² Be'ro co nijipaco wa'a, ní'cũ macũtico niwõ. Moisé cãrẽ Gersón† wãme õ'ocu niwí. "Yu'u ápērã ye di'tapure aperocjũ weronojõ tu'õña'a. Tojo weegu cãrẽ Gersón wãme õ'o'o", nicu niwí.

²³ Peje cã'marí be'ro Egiptocjũ wiogu wẽrĩa wa'acu niwí. Tojo wẽrĩmicã, Egiptocjãrã Israe curuacjãrãrẽ uputu da'radutipe, pi'eticã weenu'cũcã'cãrã niwã. Tojo weerã na bajawetiyu'rua, Õ'acũrẽ "Èsãrẽ weetamuña", ni sãrĩ, caricũnu'cũcã'cãrã niwã. Õ'acũ na caricũsere tu'ocu

* 2:16 2.16 Reuere apeterore Jetro pisucãrã niwã. Ex 3.1; apetero pe'ere tja cãrẽ Hobab pisucãrã niwã. Jue 4.11 † 2:22 2.22 Hebreo ye me'rã Gersón "ape di'tacjãpu weronojõ tu'õña'se" nisĩ'rĩrõ wee'e. Ex 18.3

niwĩ. ²⁴ Tere tu'ogu, cũ toduporopu Abrahã, Isaa, Jacob me'rã apo'quere wãcũcu niwĩ. ²⁵ Tojo weegu na pi'etisere i'agũ, pajaña'cu niwĩ.

3

Õ'acũ Moisére piji'que ni'i

¹ Moisé cũ mañecũ Jetro* yarã ovejare co'tecũcu niwĩ. Jetro Madiãcjã pa'i nicu niwĩ. Ni'cã nũmu Moisé Jetro yarã ovejare masã marĩrõpu yu'rua, téé Õ'acũ yagu† ãrũgũ Horeb‡ wãmeticjupu miacũ niwĩ. ² Topu ni'cũ zarza wãmetiri siti ãjũrĩ põ'rã decopu Õ'acũ cũ basuta nimigũ cãrẽ wereco'tegu weronojõ upusãjãnu'cã,§ cãrẽ bajuacu niwĩ. Ti pecame'e ãjũcaro niwã, ãjũrõ pe'e. Mejõ ãjũpe'tidijaticaro niwĩ. ³ Tere pũrõ i'agũ, Moisé a'tiro wãcũcu niwĩ: “¿Ñe'enojõ niti tojo wa'ase? ¿De'ro weero ti zarza ãjũpe'tiweti? nĩgũ, i'agũ wa'aguti,” ni wãcũcu niwĩ.

⁴ Õ'acũ Moisére ti me'erẽ i'awã'cãticã i'acu niwĩ. Ti zarza siti decopu nĩgũ, cãrẽ pisucu niwĩ:

—i'Moisé! nicu niwĩ.

—A'topu ni'i, ni yu'ticu niwĩ Moisé.

⁵ Tojo nitoja, Õ'acũ cãrẽ nicu niwĩ:

—Pu'toacãpu a'titicã'ña. Mu'u ye sapatu caserire tuweeya. Mu'u a'tacũurõ añurõ yu'u nirõ waro ni'i. ⁶ Yu'u mu'u ñecũsumua Abrahã, Isaa, Jacob ëjõpeo'cu Õ'acũ ni'i, nicu niwĩ.

Moisé Õ'acũrẽ i'aui nicu niwĩ. Tojo weegu cũ diapoare mo'acu niwĩ.

⁷ Be'ro Õ'acũ ninemocu niwĩ tja:

—Yarã masã Israe curuacjãrã na Egiptopu pi'etisere añurõ i'apu. Narẽ su'ori da'rase dutiri masã da'radutipesere caributirã caricũcã tu'oapu. Na pi'etisere añurõ mas'i. ⁸ Tojo weegu narẽ yu'raogu, dijatiapu. Egiptocjãrã doca nirãrẽ miiwĩorëgũti. Ti di'tapu nirãrẽ miiwija, añurĩ di'ta, pajiri di'tapu miagũti. Cabra õpëco, mumiacõ pajiro aco o'maburoro weronojõ nirĩ di'ta ni'i. Cananeo masã, hitita masã, amorreo masã, ferezeo masã, heveo masã, jebuseo masã na nirĩ di'ta ni'i. ⁹ Israe curuacjãrã narẽ da'radutipesere “Caributia wa'asa'a” ni caricũsere tu'oapu. Tojo nicã, Egiptocjãrã narẽ ña'arõ weepëcã i'apu. ¹⁰ Tojo weegu wa'abaque'oya. Yarã masã Israe curuacjãrãrẽ Egiptopure miiwĩrõdutigu, faraõ tiropu mu'urẽ o'ogutigu wee'e.

¹¹ Cũ tojo nicã tu'ogu, Moisé Õ'acũrẽ nicu niwĩ:

—Yu'u mejõ nigũ ni'i. Tojo weegu ¿de'ro weegu yu'u faraõ tiropu wa'a, Israe curuacjãrã Egiptopu nirãrẽ miiwĩrõbosari? nicu niwĩ.

¹² Õ'acũ cãrẽ a'tiro ni yu'ticu niwĩ:

—Yu'u mu'u me'rã nigũsa'a. Yarã masã Egiptopu nirãrẽ miiwĩrõca be'ro musã nipe'tirã a'tigu ãrũgũpu yu'ure e'catipeorãsa'a. Tojo wa'acã, “Diacjũta Õ'acũ yu'ure o'oãmi”, ni masĩgũsa'a.

¹³ Moisé pe'e Õ'acũrẽ a'tiro ni yu'tinemocu niwĩ:

—Yu'u Egiptopu wa'a, Israe curuacjãrãrẽ “Õ'acũ, marĩ ñecũsumua Abrahã, Isaa, Jacob wiogu musã tiropu yu'ure o'oãmi” ni werëcã, na

* **3:1** 3.1 Jetrore apeterore Reuel pisucãrã niwã. Ex 2.18 Apeterore Hobab pisucãrã niwã. Jue 4.11
 † **3:1** 3.1 “Õ'acũ yagu ãrũgũ” nĩrõ, “Õ'acũ tigupu nimi” nisĩ'rĩrõ wee'e. ‡ **3:1** 3.1 Ërũgũ Horeb apeterore Sinaĩ wãmeticaro niwũ. § **3:2** 3.2 I'aña Gn 16.7 docapu oja'quere.

yu'ure “¿De'ro wāmetiti cū?” ni sērītiña'bosama. To pūrīcārē, ¿narē de'ro ni yu'tibosari?

14 Ō'acū cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'uta ni'i niwūaguta. Israe curuacjārārē weregu, “Yu'uta ni'i” nigū musā tiropu yu'ure o'oāmi, niña.

15 Apeye Ō'acū Moisére nicu niwī tja:

—Israe curuacjārārē a'tiro ni wereya: “Ō'acū, musā ñecūsumua Abrahā, Isaa, Jacob wioguta musā tiropu yu'ure o'oāmi”, ni wereya. A'te yu'u wāme ninu'cūcā'rōsa'a. Nipe'tirā be'rocjārāpu a'ti wāmerē yu'ure pisunu'cūcā'rāsama. 16 Egiptopu wa'a weetjāgū, Israe curuacjārā wiorārē neocūu, a'tiro niña: “Ō'acū, musā ñecūsumua Abrahā, Isaa, Jacob wiogu, yu'ure bajuami. Musā ye cjasere a'tiro niami: ‘Narē añurō ī'anurūapu. Egiptocjārā narē ña'arō weepesere ī'apu', niami. 17 Apeye yu'ure ninemoami: ‘Egiptocjārā narē ña'arō weepesere yu'rūweticā weegusa'a,’ niami. Tojo wee musārē ti di'tapu miuwija, cananeo masā, hitita masā, amorreo masā, ferezeo masā, heveo masā, jebuseo masā nirī di'tapu miagūsami. Ti di'ta añurī di'ta cabra ōpēco, mumiaco aco o'maburoro weronojō nirī di'ta nisa'a”, ni weredutiami, nicu niwī. 18 Mu'u wiorārē tojo werēcā, mu'urē yu'tirāsama. Tojo weegu Egiptocjū wiogu tiropu na me'rā wa'aya. Cūrē a'tiro ni wereya: “Ō'acū, hebreo masā wiogu, ūsārē pōtērīgū ejami. Tojo weegu i'tia nūmu wa'aro ūsārē yucu marīrō, masā marīrōpu du'uo'oya. Topu Ō'acū ūsā wiogure wa'icurarē wējē ūjūamorōpeorā wa'arāti”, niña. 19 Musā tojo nimicā, yu'u tutuaro me'rā cūrē wee'otiac, Egiptocjū wiogu musārē du'uwīrōsome. 20 Tojo weegu yu'u tutuasere ī'ogū, peje ī'a ucuse me'rā Egiptocjārārē bu'iri da'regutī. Tojo wéeca be'ro faraō musārē du'uwīrōgūsami. 21 Apeyema, yu'u Egiptocjārā musārē añurō wācūcā weeguti. Tojo weerā apeyenojō marīrā wa'asome. 22 Nipe'tirā Israe curuacjārā numia Egiptocjārā numia na ye wi'seri pu'to nirārē, tojo nicā āpērā numia na ya wi'ipu nirārē uru me'rā wee'que, plata me'rā wee'que, tojo nicā su'ti sērīrāsama. Te su'ti na pō'rā sānatje nirōsa'a. Tojo wee Egiptocjārā cuose añusere miape'ocā'rāsama, nicu niwī Ō'acū.

4

1 Moisé Ō'acūrē yu'ticu niwī:

—Na yu'u tojo nisere ējōpeosome. Tojo nicā yu'u dutisere yu'tisome. Yu'tironojō o'orā, a'tiro pe'e nirāsama: “Ō'acū mu'urē bajuatiapī”, nirāsama, nicu niwī Moisé.

2 Ō'acū, “¿Mu'u omocāpure ñe'enojōrē cuoti?” ni sērītiña'cu niwī.

“Yu'u tuacju ni'i”, ni yu'ticu niwī.

3 —Tigure nucūcāpu doquecūña, nicu niwī Ō'acū.

Moisé tere tu'ogu, nucūcāpu doquecūcu niwī. Cū tojo weecāta, tigu tuacju aña dojocarō niwū. Tojo wa'acā ī'agū, Moisé ui dustimajācu niwī.

4 Ō'acū pe'e cūrē nicu niwī:

—Omocārē sīoo, cū pīcōrōrē ñe'eña.

Moisé cū omocārē sīoo, aña pīcōrōrē ñe'ecu niwī. Cū tojo ñe'ecāta, aña nimi'cu tuacju dojocarō niwū tja.

5 —A'tere i'arã, "Õ'acũ na ñecũsumua Abrahã, Isaa, Jacob wiogu cãrẽ bajuapĩ", nirãsama, nicu niwĩ Õ'acũ.

6 Be'ro Õ'acũ ninemocu niwĩ:

—Ni'cãrõacãrẽ mu'u ya omocãrẽ mu'u ya su'tiro doca cutiro tiropu siosõrõña, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicã, Moisé cũ ya omocãrẽ siosõrõcu niwĩ. Be'ro cũ ya omocãrẽ miiwĩrõ, ti omocãrẽ cãmi boari omocã i'acu niwĩ. 7 Tere i'agũ, Õ'acũ nicu niwĩ:

—Apaturi mu'u ya omocãrẽ mu'u ya su'tiro doca cutiro tiropu siosõrõña tja.

Õ'acũ dutironojõta Moisé weecu niwĩ. Cũ ya omocãrẽ miiwĩrõcãta, nipe'tiro cũ upu weronjõ añurĩ omocã tojacaro niwũ. 8 Be'ro Õ'acũ ninemocu niwĩ:

—Mu'u nimu'tãse wee'ose me'rã ãjõpeotirã, mu'u dutisere weetirã, apetero weerã be'ro apaturi wee'ose me'rã ãjõpeobosama. 9 Mu'urẽ a'te puaro mu'u wee'ose me'rã ãjõpeoti, mu'u dutisere weeticãma, a'tiro weeya. Diapu acore waamĩ, nucũcãpu piocũõña. Mu'u topu waamĩ piocũse nucũcãpu dí dojorosa'a, nicu niwĩ.

10 —Acoe, yu'u wiogu. Yu'u ucũme'rĩgũ niwe'e. Toduporopu, tojo nicã mu'u ni'cãrõacã yu'u mu'u me'rã ucũcã quẽ'rãrẽ añurõ ucũmasitisa'a. Nipe'tisetiri ucũgũ, cu'cu nisa'a, nicu niwĩ Moisé.

11 Õ'acũ cãrẽ nicu niwĩ:

—¿Noa masãrẽ ucũmasicã weeri? ¿Noa narẽ tu'oticã, ucũticã weeri? ¿Noa narẽ i'amasicã, o caperi bajuticã weeri? Yu'uta tojo weewu. 12 Tojo weegu mu'u na masã tiropu wa'aya. Mu'u narẽ ucũcã weetamugũti. Mu'u narẽ ucũatjere yu'u mu'urẽ wereguti.

13 Moisé ne wa'asĩ'rĩticu niwĩ. Tojo weegu a'tiro nicu niwĩ:

—Acoe, yu'u wiogu. Apĩrẽ wa'aduticureya, nicu niwĩ.

14 Tere tu'ogu, Õ'acũ Moisé me'rã ua wa'acu niwĩ. Tojo weegu cãrẽ nicu niwĩ:

—Mu'u ma'mi Aarõ pe'e añurõ ucũme'rĩgũ nimi. Mu'u weronjõ Levĩ ya curuacjũ nimi. Cũ mu'urẽ põtẽrĩgũ a'tisami. Mu'urẽ i'agũ, uputu e'catigusami. 15 Cũ me'rã ucũña. Cũ masãrẽ ucũatjere añurõ wereya. Yu'u musã puarãrẽ ucũcã weeguti. Musãrẽ, musã weeatjere queoro wereguti. 16 Mu'u Aarõrẽ ucũgũ, yu'u Õ'acũ cãrẽ ucũgũ weronjõ ucũgũsa'a. Aarõ pe'e mu'u weresere masãrẽ wereturiagusami. 17 A'tigu tuacjũre miaña. Tigu me'rã peje i'a ucũase wee'ogũsa'a, nicu niwĩ Õ'acũ.

Moisé Egiptopu majãmitojaa'que ni'i

18 Moisé cũ mañecũ Jetro ya wi'ipu dajagu, cãrẽ nicu niwĩ:

—Yu'u apaturi Egipto di'tapu wa'acã yu'ure du'uo'oya. Topu yu'u acawererã waro nisama. Na catimiti nĩgũ, narẽ i'asĩ'rĩgũcoro, nicu niwĩ.

—Jau, añurõ wa'aya, ni yu'ticu niwĩ Jetro.

19 Moisé cũ Madiã wãmetiropu nĩcaterore Õ'acũ cãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Egiptopu dajatojaaya. Mu'urẽ wẽjẽsĩ'rĩmi'cãrã wẽripe'tiatojama.

20 Cũ tojo nicã tu'ogu, Moisé cũ ñumore, cũ põ'rãrẽ "Te'a" nĩgũ, ni'cũ wĩ'magũ burro bu'ipu narẽ miipeo, Egiptopu su'ori dajatojaacu niwĩ. Tojo nicã tuacjũ, Õ'acũ cãrẽ miaduti'cãre miacu niwĩ.

21 Be'ro Õ'acũ Moisére a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'u mu'urē peje i'a ucuasere wee'i'omasīcā weepu. Tojo weegu mu'u Egiptopure etagu, faraō i'orōpu te pejere wee'i'oña. Yu'u pe'e faraōrē musārē yu'runu'cācā weegati. Tojo weegu Israe curuacjārārē du'uwīrōsome. ²² Cū tojo weecā, mu'u cūrē nigūsa'a: “Ūsā wiogu Ō'acū a'tiro niami: 'Israe curuacjārā yu'u macū, masā ma'mi weronojō nima. ²³ Yu'ure e'catipeorā wa'acā, narē du'uwīrōña', mu'urē nitojamiapu. Mu'u pe'e narē du'uwīrōtiapu. Tojo weegu mu'u macū masā ma'mirē wējēgūsa'a”, ni werecu niwī Ō'acū.

²⁷ Moisé ma'apu wa'ari curare Ō'acū pe'e Aarōrē a'tiro nicu niwī: “Masā marīrō, yucu marīrōpu wa'a, mu'u acabiji Moisére pōtērīgū wa'aya.” Tere tu'ogu, Aarō wa'a, Moisére Ō'acū yagu ūrūgūpu* pōtērīgū wa'acu niwī. Topu cūrē bocaejagu, pōtērī, añudutigu mi'micu niwī. ²⁸ Be'ro Moisé, Aarōrē Ō'acū cūrē wereduti'quere, tojo nicā peje cū i'a ucuase i'orāsa'a nī'quere werecu niwī. ²⁹ Tu'ajana'cō, na puarāputa Israe curuacjārā wiorārē neocūurā wa'acārā niwā. ³⁰ Na tiropu ejacā, Aarō nipe'tise Ō'acū Moisére nī'quere werepe'ocā'cu niwī. Tojo nicā, masā i'orōpure, i'a ucuase Ō'acū narē wee'i'oduti'quere wee'ocu niwī.

³¹ Masā tere i'arā, cū nī'quere ējōpeocārā niwā. Ō'acū na pi'etisere i'a, narē pajaña'cā tu'orā, cūrē e'catipeorā, ejaque'acārā niwā.

5

Moisé, Aarō faraō me'rā ucū'que nī'i

¹ Moisé, Aarō Israe curuacjārā wiorā me'rā ucūca be'ro, faraō tiropu wa'a, cūrē a'tiro nicārā niwā:

—Ō'acū, Israe curuacjārā wiogu, mu'urē a'tiro weredutiami: “Yarā masārē masā marīrō, yucu marīrōpu du'uo'oya. Na topu yu'ure e'catipeorā, bosenu mu weeporāsama”, niami, nicārā niwā.

² Tere tu'ogu, faraō pe'e a'tiro yu'ticu niwī:

—¿Noanojō niti musā wiogu nigū? ¿De'ro wee cū dutisere tu'o, Israe curuacjārārē du'uwīrōbosari? Musā “ūsā wiogu Ō'acū” musā nigūrē masītisa'a. Tojo nicā Israe curuacjārārē ne du'uwīrōsome, nicu niwī.

³ Faraō tojo nicā tu'orā, Moisé, Aarō cūrē nicārā niwā:

—Ō'acū, hebreo masā wiogu, ūsārē pōtērīgū a'ticu niami. Tojo weerā ūsā masā marīrō, yucu marīrōpu wa'arāsa'a. I'tia namu wa'ano'rōsa'a. Topu ūsā wiogu Ō'acūrē wa'icurarē wējē, ūjūamorōpeorā wa'arāsa'a. Tojo weeticāma, duti pūrīse me'rā ūsārē bu'iri da'regusami. Tojo weetigu, a'mewējēse me'rā wērīcā weegusami, nicārā niwā.

⁴ Tere tu'ogu, faraō pe'e a'tiro nicu niwī:

—Moisé, Aarō, ¿de'ro weerā masārē da'radu'ucā weeti? Da'rarā wa'ato, nicu niwī.

⁵ Apeyere faraō nicu niwī:

—Nī'cārōacāma Israe curuacjārā a'ti di'tapure pājārā waro masāputima. ¿Na pājārārē da'radu'ucā weesi'rīrā weeti?

⁶ Na tojo nīca numūrēta faraō su'ori da'rase dutiri masārē, tojo nicā Israe curuacjārā narē dutituriarārē a'tiro duticu niwī:

* 4:27 4.27 Ex 3.1

7 —Musā Israe curuacjārārē na wi'seri weerā yeese kujirire weedutirā, tábutire o'oticā'ña majā. Na basu wa'a weetjārā tábutire miirā wa'ato. 8 Toduporo na wi'seri weerā yee'que kujiri wee'carocā'rota weeato tja. Ne ni'cā cuji duoticā'to. Na nijisijarā bajuróma a'tiro caricūma: “Te'a, marī wioḡu Ō'acūrē e'catipeorā, wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeorā wa'arā”, nima. 9 Narē nemorō tutuaro da'ranemocā weeya. Tojo weese me'rā narē nisooweresere wācūsomo, nicārā niwā.

10 Tojo weerā su'ori da'rasedutiri masā, tojo nicā Israe curuacjārā narē dutituriarā Israe curuacjārā wiorā tiropu masārē weredutirā wa'acārā niwā:

—Faraō musārē ni'cācā me'rā ne tábutire o'onemodutitiami. 11 Ni'cārōacārē musā basuta tere musā no'o bocaro a'masijarā wa'arāsa'a. Tojo weemirā, toduporo musā yee'que kujirinucūta yeerāsa'a tja. Ne duosome, nicārā niwā.

12 Tere tu'orā, Israe curuacjārā nipe'tiro Egiptopu tábutire a'marā wa'acārā niwā. 13 Faraō su'ori da'rasedutiri masā, nipe'tise numurī masārē na toduporo o'o'que kujircā'rōta o'oduticārā niwā. 14 Tojo nicā Egiptocjārāta Israe curuacjārā narē dutituriarārē paamujā, a'tiro nicārā niwā:

—¿De'ro weerā musā ñamica'a, ni'cācā quē'rārē toduporopu musā wee'carocā'rōta te kujirire weerā emuejaweti? nicārā niwā.

15 Israe curuacjārā narē dutituriarā pe'e faraō tiropu cūrē a'tiro ni wererā wa'acārā niwā:

—Wioḡu, ūsā mu'urē da'raco'terārē ¿de'ro weegu tojo ña'arō weeti? 16 Mu'u yarā su'ori da'rasedutiri masā ūsārē tábutire o'otima. Tere o'otimirā, “Ticuse kujiri weeya”, nima. Tojo nicā, ūsārē paama. Ūsā mejēta bu'iriti'i. Wioḡu, mu'u yarā da'rasedutiri masā bu'iritima, nicārā niwā.

17 Faraō pe'e narē yu'ticu niwī:

—Musā nijisijarā ni'i. Tojo weerā a'tiro ninu'cū'u: “Ūsā wioḡu Ō'acūrē wa'icūrārē wējē, ūjūamorōpeorā wa'acā du'uo'oya”, ni'i. 18 Da'rarā wa'aya majā. Musārē tábuti o'otimicā, toduporo musā yee'que kujircā'rōta yeeya, nicā niwī.

19 Israe curuacjārā narē dutituriarā faraō “Ticuse kujirita yeeya” nicā tu'orā, diasarō tu'oña'cārā niwā. 20 Na faraō tiropu ni'cārā wijaarā, Moisére, Aarōrē narē co'te'cārārē bocaecārā niwā. 21 Narē a'tiro nicārā niwā:

—Ō'acū musā weepetiye'quere ū'a, musārē bu'iri da'reato. Faraō, tojo nicā āpērā cūrē su'ori da'rasedutiri masā ūsārē ña'arō ū'atu'tima. Musā basuta cūrē di'pji o'o, ūsārē wējēdutirā weronojō weepā. Tojo weerā musāta bu'iriti'i, nicārā niwā.

22 Na tojo nicā tu'ogu, Moisé Ō'acūrē a'tiro ni ñubue, sēřicu niwī:

—Wioḡu, ¿de'ro weegu mu'u ā'rā masārē ña'arō weeti? ¿De'ro weedutigū yu'ure a'topu a'tidutiati? 23 Mu'u ye cjasere yu'u faraō me'rā ucūnu'cāca numu me'rā, cū mu'u yarā masārē nemorō ña'arō weenu'cūcā'mi. Mu'u pe'e mu'u yarā masārē ne yu'rūweticā weewe'e, nicā niwī.

6

1 Moisé Ō'acūrē sēřica be'ro Ō'acū a'tiro ni yu'ticu niwī:

—Ni'cārōacā m'u' u' farao'rē weeatjere i'agūsa'a. Yu'u tutuase me'rā narē wijacā weeguti. Yu'u tutuasere i'agū, Egiptopu nirārē wijadutigusami, nicu niwī Ō'acū.

² Ō'acū apetero Moisére ucūgū, a'tiro nicu niwī:

—Yu'u Ō'acū, musā wiogu ni'i. ³ Abrahārē, Isaare, Jacore ucūgū, “Ō'acū tutuayu'runūcāgū ni'i”, ni werewa. Tojo nimigū, yu'u wāme waro pe'ere werebajurētihu. Yu'uta ni'i Ō'acū musā wiogu niwūaguta. ⁴ Apeyema tja, “Musā pārāmerā nituriarārē Canaá di'tare o'oguti” ni, na me'rā apowu. Na ti di'tare apesecjārā weronojō nini'wā yujupu. ⁵ Ni'cārōacārē Israe curuacjārā pi'eticā i'agū, Egiptocjārā narē uputu da'raduticā i'agū, yu'u na ñecūsumua nituriarā me'rā apo'quere wācū'u. ⁶ Tojo weegu Israe curuacjārārē a'tiro ni wereya: “Yu'u Ō'acū, musā wiogu, musā Egiptocjārā dutise doca nirārē na tutuaro da'radutipesere wijata'aguti. Yu'u tutuaro me'rā, Egiptocjārārē bu'iri da're, musārē yu'ruweticā weeguti. ⁷ Musā, yarā masā nirāsa'a. Yu'u Ō'acū, musā wiogu nigūsa'a. Tojo weese me'rā musā yu'ure Ō'acū, ūsā wiogu nimi', nirāsa'a. 'Cūta ūsārē Egiptocjārā dutise doca ní'cārārē wijacā weemi; na tutuaro me'rā da'radutipesere wijata'ami', nirāsa'a. ⁸ Yu'u Abrahārē, Isaare, Jacore o'oguti nica di'tapu musārē miagūsa'a. Te musā ye di'ta nidojarosa'a. Yu'u Ō'acū, musā wiogu ni'i”, nicu niwī.

⁹ Moisé a'tere Israe curuacjārārē wereturiacu niwī. Uputu Egiptocjārā narē da'radutipeyucā, bujaweti, wācūtutuadu'ucārā niwā. Tojo weerā Moisé narē ní'quere yu'titicārā niwā. ¹⁰ Tere i'agū, Ō'acū Moisére nicu niwī:

¹¹ —Faraō tiropu wa'aya. Wa'a, cūrē Israe curuacjārārē ti di'tapu nirārē wijadutiya.

¹² Moisé pe'e Ō'acūrē a'tiro yu'ticu niwī:

—Israe curuacjārā yu'ure ne cārō yu'titima. Nemorō faraō pūrīcā yu'titisami. Yu'u ucūgū ne me'rītisa'a, nicu niwī.

¹³ Tere tu'ogu, Ō'acū Moisére, Aarōrē Israe curuacjārārē, tojo nicā faraōrē a'tiro ni weredutigū o'ócū niwī tja:

—Ō'acū Israe curuacjārā Egiptopu nirārē ūsārē miwijadutiami, ni wereya, nicu niwī.

Aarō, Moisé ñecūsumua ye curaricjārā wāme ni'i

¹⁴ Israe curuacjārā masā ma'misumua ā'rā nicārā niwā:

Jacob macū Rubén, masā ma'mi nicu niwī. Cū pō'rā Hanoc, Falú, Hezrón, Carmi nicārā niwā. Ā'rā Rubén ya curuacjārā nicārā niwā.

¹⁵ Simeo pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Jemuel, Jamín, Ohad, Jaquín, Zohar, Saúl nicārā niwā. Cū Saúl cananeo di'tacjō macū nicu niwī. Ā'rā Simeo ya curuacjārā nicārā niwā.

¹⁶ Leví ciento treinta y siete cū'marī caticu niwī. Masā ma'mi me'rā nu'cā, téé nituogu me'rā cū pō'rā a'tiro wāmeticārā niwā: Gersón, Coat, Merari. ¹⁷ Gersón pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Libni, Simei. ¹⁸ Coat ciento treinta y tres cū'marī caticu niwī. Cū pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Amram, Izhar, Hebrō, Uziel. ¹⁹ Merari pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Mahli, Musi nicārā niwā. Ā'rā Leví ya curuacjārā masā ma'mi me'rā ninu'cā, téé nituogu me'rā nicārā niwā.

²⁰ Amram cū wāmeo Jocabed me'rā nūmoticu niwī. Na Aarō, Moisére pō'rāticārā niwā. Amram ciento treinta y siete cū'marī caticu niwī.

²¹ Izhar pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Coré, Nefeg, Zicri.

²² Uziel pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Misael, Elzafán, Sitrí.

²³ Aarō Elisabet wāmetigore nūmoticu niwī. Co Aminadab macō Naasón* acabijo nico niwō. Na a'ticurā pō'rāticārā niwā: Nadab, Abihú, Eleazar, Itamar.

²⁴ Coré pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Asir, Elcana, Abiasaf. Na Coré ya curuacjārā nicārā niwā.

²⁵ Ni'cū Aarō macū Eleazar, Futiel wāmetigu macō ni'cōrē nūmoticu niwī. Co Finees wāmetigure pō'rātico niwō. Leví ya curuacjārā masā ma'mi me'rā nu'cā, téé nituogu me'rā nicārā niwā.

²⁶ Aarō, Moiséreta Ō'acū Israe curuacjārārē Egipto di'tapu ni'cārārē su'ori miiwjaduticu niwī. Na ye curari me'rā tojo weeduticu niwī. ²⁷ Náta tja Israe curuacjārārē Egiptopure miiwjarāti nírā, faraō me'rā ucūcārā niwā.

Ō'acū Moisére, Aarōrē piji'que ni'i

²⁸⁻²⁹ Ō'acū Egiptopu Moisé me'rā cū ucūca nūmūrē, cūrē a'tiro nicu niwī: —Yu'u Ō'acū, musā wiogu ni'i. Nipe'tise ya'u mu'urē wereatjere faraō, Egiptocjārā wiogure wereapa.

³⁰ Moisé pe'e cūrē ya'ticu niwī:

—Wiogu, ya'uma ya'u ucūse ne, to wa'awe'e. Tojo weegu faraō ya'u ucūsere ne ya'titigusami, nicu niwī Moisé.

7

¹ Moisé tojo nicā tu'ogu, Ō'acū cūrē nicu niwī:

—Ī'aña majā. Mu'u faraōrē ucūcā, ya'u basu cūrē ucūgū weronojō tu'oña'gūsami. Mu'u ma'mi Aarō pe'e mu'urē ucūbosagusami. ² Mu'u Aarōrē nipe'tise ya'u dutisere weregusa'a. Be'ro cū pe'e faraōpure Israe curuacjārārē ti di'tapu nirārē wijadutigu ucūgūsami. ³⁻⁴ Yu'u pe'e cūrē musārē ya'runu'cācā weeguti. Peje apeyenojō ĩ'a ucuasenojōrē Egiptopure wee'omicā, faraō musā sērísere ya'tisome. Egiptopure ya'u tutuasere ĩ'ogūti. Queoro narē bu'iri da'regu, to Egiptopu nírā yarā masārē wijacā weeguti. ⁵ Egiptopure ya'u tutuasere ĩ'oca be'ro, tojo nicā Israe curuacjārārē miiwijāca be'ro, Egiptocjārā ya'u wiogu ni'i nisere masīrāsama, nicu niwī Ō'acū.

⁶ Moisé, Aarō Ō'acū cū duti'caronojōta queoro weecārā niwā. ⁷ Na faraō me'rā ucūcaterore Moisé ochenta cū'marī cuocu niwī. Aarō pe'e ochenta y tres cū'marī cuocu niwī.

Aarō cū tuacjū queti ni'i

⁸ Ō'acū Moisére, Aarōrē nicu niwī:

⁹ —Faraō musārē apeyenojō wee'oduticā, Aarō cū ya tuacjūre mii, nucūcāpu faraō tiro doquecūudutiya. Cū tojo weecā, tigu tuacjū añā dojorosa'a, nicu niwī.

¹⁰ Moisé, Aarō, faraō tiropu cū me'rā ucūrā wa'acārā niwā. Ō'acū duti'caronojōta weecārā niwā. Aarō cū tuacjūre faraō, tojo nicā cūrē

* 6:23 6.23 Naasón Aminadab macū masā ma'mi nicu niwī. Num 1.7

da'raco'terā pōtēorōpu doquecūucu niwī. Cū tojo weecāta, tigu tuacju aña dojocarō niwā. ¹¹ Tojo weecā ī'agū, faraō pe'e cū yarā masīrī masārē, tu'oña'rī masārē pijicu niwī. Na què'rā na masisere mejārōta weecārā niwā. ¹² Na ye tuasepagure nanucū doquecūucārā niwā. Tepagunucū aña dojocarō niwā. Aarō yagu tuacju pe'e masīrī masā, tu'oña'rī masā yepagure ba'ape'ocā'caro niwā. ¹³ Tojo wa'amicā, faraō pe'e Ō'acūrē yu'rūnu'cācu niwī. Ō'acū "Tojo wa'arosa'a" nī'caronojōta ne yu'titicu niwī.

Ō'acū dí me'rā bu'iri da're'que nī'i

¹⁴ Moisé, Aarō faraō tiropu wijaáca be'ro Ō'acū Moisére a'tiro nicu niwī: —Faraō yu'titi, ne Israe curuacjārārē wijacā weetimi. ¹⁵ Ŋamicācā ŋamicure, cū diapū bu'ari cura cū me'rā ucūrā wa'aya. To dia sumutopu co'teapa. Mu'u yagu tuacju aña dojocā weecū me'rā wa'aya. ¹⁶ Topu faraōrē a'tiro niña: "Ō'acū, hebreo masā wiogu, mu'urē a'tiro nidutigu yu'ure o'oami: 'Yarā masārē yucu marīrō, masā marīrōpu yu'ure e'catipeorā wa'acā, du'uo'oato', niami. Mu'u pe'e ne 'Jau' niwe'e. ¹⁷ Tojo weegu Ō'acū a'tiro niami: 'Nī'cārōacā me'rā yu'u wiogu nisere masīgūsa'a', niami. Yu'u, Moisé, yagu tuacju me'rā acore paapo'ocā, aco dí dojorosa'a. ¹⁸ Wa'i wērīrāsama. Te aco ūrīse dojorosa'a. Tere yabirā, Egiptocjārā ne sī'rīsoma", Ō'acū Moisére tojo ni wereduticu niwī faraōrē.

¹⁹ Ō'acū Moisére a'tiro ninemocu niwī: —Aarōrē a'tiro niña: "Nipe'tise maarīrē, o'majā maarīacārē, tojo nicā ditaririre, nipe'tise aco posetisenōjō Egiptopu nisere mu'u yagu tuacju me'rā síoo, wējētuato. Tojo weecā, aco na yucu co'ripū nise, ūtā me'rā weequēparupu nise dí dojorosa'a", nicu niwī.

²⁰ Moisé, Aarō Ō'acū duti'caronojōta weecārā niwā. Aarō cū yagu tuacjūre diapū paapo'ocu niwī. Faraō, cū docacjārā ī'orōpu tojo weecu niwī. Tojo weecā, te aco dí dojocarō niwā. ²¹ Wa'i wērīcārā niwā. Aco ūrīse tojocarō niwā. Tojo weerā Egiptocjārā masā ne te acore sī'rīticārā niwā. Nipe'tiro Egipto cjase aco dí dojope'tia wa'acaro niwā.

²² Tojo wa'amicā, Egiptocjārā tu'oña'rī masā na masīse me'rā mejārōta weecārā niwā. Faraō Ō'acūrē yu'rūnu'cā, Ō'acū cū nī'caronojōta Moisé, Aarō na nisere ne tu'oticu niwī. ²³ Faraō tu'oronojō o'ogu, majāmītojaa, cū ya wī'ipū wa'a wa'acu niwī. ²⁴ Nipe'tirā Egiptocjārā aco añuse na waatje perire dia sumutopu se'ecārā niwā. Dia cjase pe'e ne sī'rīse mejēta nicaro niwā.

Ō'acū oma me'rā bu'iri da're'que nī'i

²⁵ Ō'acū diare dí dojocā wééca be'ro ni'cā semana yu'rūcaro niwā.

8

¹ Titare Ō'acū Moisére nicu niwī:

—Faraō tiropu wa'a, cārē a'tiro niña: "Ō'acū a'tiro niami: 'Yarā masārē du'uo'oya. Na yu'ure ējōpeorā wa'ato. ² Mu'u narē du'uwīrōticāma, oma me'rā nipe'tiro Egiptopure bu'iri da'reguti. ³ Diapure oma yu'rūmajārāsama. Na mu'u wiogu nīrī wī'ipure sājāārāsama. Mu'u cārīrī tucūpure, mu'u cārīpesaropure, mu'u docacjārā wiorā ye wī'seripure, nipe'tirā mu'u yarā masā nīrōpure sājāārāsama. Mu'u pā ūjūase wī'seripure, tojo nicā pā tuumorēse co'ripure sāñarāsama. ⁴ Na oma mu'u

bu'ipɔ bu'pupejarāsama. Mu'u docacjārā wiorā bu'ipɔ, mu'u yarā masā bu'ipɔ bu'pupejarāsama' ", nicu niwī.

⁵ Ō'acū Moisére werenemocu niwī:

—Aarōrē cū yagu tuacju me'rā nipe'tise maarīrē, maarīacāpure, di-tararipure sīoo, wējētuato. Cū tojo weecā, oma tepu ní'cārā majāa, Egipto di'tapure mu'mua wa'arāsama.

⁶ Tere tu'ogu, Aarō Egipto di'tapu nise aco bu'ipɔ cū tuacjure sīoo, wējētuocu niwī. Cū tojo weecā, oma pājārā nipe'tiro ti di'tapure tuuse'sa wa'acārā niwā. ⁷ Tojo nimicā, tu'oña'rī masā, masīrī masā quē'rā mejārōta weecārā niwā. Egipto di'tapure oma bajuacā weecārā niwā.

⁸ Tere ī'agū, faraō Moisére, Aarōrē pijidutio'ocu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Musā wiogu Ō'acūrē oma yu'u, tojo nicā yarā masā tiro nirārē pe'ticā weedutiya. Mu'u tojo weecā, mu'u yarā masārē wa'icūrārē wējē, Ō'acūrē ūjūamorōpeodutigu du'uo'oguti, nicu niwī.

⁹ Moisé faraōrē yu'ticu niwī:

—¿De'ro nicā mu'urē, mu'u docacjārā wiorārē, mu'u yarā masārē sērībosacā uasari? Yu'u sērīcā, oma mu'urē, mu'u ya wi'ipure marīrāsama. Diapu dia'cū tojarāsama.

¹⁰ —Ñamiacāta sērībaque'oya, nicu niwī faraō.

Moisé pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u nīrōnojōta wa'arosa'a. Te me'rā ne apī Ō'acū ūsā wiogu werenojō tutuagu marīmi nisere masīgūsa'a. ¹¹ Oma mu'u wiogu nīrī wi'ipureta pe'tirāsama. Pe'ti, diapu dia'cū tojarāsama. Mu'urē, mu'u docacjārā wiorārē, mu'u yarā masārē caribonemosome, nicu niwī.

¹² Tu'ajanu'cō Moisé, Aarō faraō ya wi'ipɔ ní'cārā wijaa wa'acārā niwā. Be'ro Moisé Ō'acūrē “Oma Faraōrē o'ó'cārāre pe'ticā weeya” ni, sērīcu niwī. ¹³ Ō'acū Moisé cū sērī'caronjōta weecu niwī. Oma wi'seripɔ ní'cārā, wijaropɔ ní'cārā, cāpūpɔ ní'cārā wērīpe'tia wa'acārā niwā. ¹⁴ Masā na oma wērī'cārārē seeneocūcārā niwā. Nipe'tiropɔ ña'arō ūrīcaro niwā. ¹⁵ Oma pe'ticā ī'amīgū, faraō na marīcā ī'agū, Ō'acūrē yu'rɔnu'cāgū, Moisé, Aarō na ucūsere ne tu'osī'rīticu niwī. Ō'acū cū ní'caronjōta wa'acaro niwā.

Ō'acū moarā dīmi'rīrācā me'rā bu'iri da're'que ni'i

¹⁶ Ō'acū Moisére nicu niwī:

—Aarōrē cū yagu tuacjure sīoo, nucūcāpu di'tamarārī nisere paacūudutiya. Tojo weecā, nipe'tiro Egiptopure moarā dīmi'rīrācā pājārā bajuarāsama, nicu niwī.

¹⁷ Cū duti'caronjōta weecārā niwā. Aarō cū tuacjure sīoo, nucūcāpu paacūucu niwī. Cū tojo weecāta, nipe'tise di'tamarārī Egiptopure moarā dīmi'rīrācā pājārā dojocārā niwā. Na masārē, wa'icūrārē nu'rīcārā niwā.

¹⁸ Masīrī masā, tu'oña'rī masā quē'rā na weeī'omasise me'rā moarā dīmi'rīrācā pājārārē bajarēsī'rīcārā nīmiwā. Pōtēoticārā niwā. Na moarā dīmi'rīrācā masārē, wa'icūrārē nu'rīcārā niwā.

¹⁹ Na tojo wee pōtēotirā, faraōrē nicārā niwā:

—A'te Ō'acū cū tutuaro me'rā weese ni'i, nicārā niwā.

Tojo wa'amicā, faraō pe'e Ō'acūrē yu'rɔnu'cāgū, na ucūsere ne tu'oticu niwī. Ō'acū cū ní'caronjōta weecu niwī.

Õ'acũ nurũrũa me'rã bu'iri da're'que ni'i

²⁰ Be'ro Õ'acũ Moisére nicu niwĩ:

—Faraõ ñamiacã ñamicure diapũ bu'agusami. Tojo weerã musã maata wã'cã, cũrẽ a'tiro nirã wa'apa: “Õ'acũ a'tiro niami: ‘Yarã masãrẽ yu'ure e'catipeorã wa'acã du'uo'oya. ²¹ Mu'u narẽ du'uo'oticãma, mu'urẽ, mu'u docacjãrã wiorãrẽ, mu'u yarã masãrẽ, musã ye wi'seripure nurũrũarẽ o'óguti. Egiptojãrã ye wi'seripũ nurũrũa mu'mua wa'arãsama. Mejãrõta nucũcãpũ quẽ'rãrẽ mu'murãsama. ²² Tojo wa'ari curare Gosén di'ta pe'ema, yarã masã na nirõrẽ ne ni'cũ nurũrũ marĩgũsami. Mu'u faraõ, te me'rã yu'u Õ'acũ, a'ti di'tapũ nisere masĩgũsa'a. ²³ A'tiro weecã, yarã masãrẽ, mu'u yarã me'rã ducawaasere masĩgũsa'a. A'te yu'u tojo nise ñamiacãta tojo wa'arosa'a, niami Õ'acũ”, ni werecu niwĩ Moisé.

²⁴ Cũ ni'caronojõta wa'acaro niwũ. Faraõ ya wi'ipure, tojo nicã cũ docacjãrã wiorã ye wi'seripure nurũrũa pãjãrã waro añurõ na'itĩ'arõ tuusãjãacãrã niwã. Nipe'tiro Egiptojãrã na nirõpure tojo wa'acaro niwũ. Na nurũrũa pãjãrã niyu'ruarã, ti di'tare añurõ mu'muyũ'rua, dojorẽbutiacãrã niwã.

²⁵ Tojo wa'acã, faraõ Moisére, Aarõrẽ pijidutio'ocũ niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:

—Õ'acũrẽ wa'icũrãrẽ wẽjẽ, ãjũamorõpeorã wa'aya. Mejõ a'ti di'tapũre wijaticã'ña.

²⁶ Moisé cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Ne queoro nitirocoro. Ësã wiogu Õ'acũrẽ wa'icũrãrẽ wẽjẽ ãjũamorõpeorã, Egiptojãrã pe'ema na wa'icũrã na ëjõpeorã wiori nima. Tojo weerã na Egiptojãrã ãsã wa'icũrã na ëjõpeorãrẽ ãjũamorõpeocã ï'arã, ãsãrẽ ãtãperi me'rã doquewẽjẽbosama. ²⁷ Ësã i'tia numu wa'aro, yucu marĩrõ, masã marĩrõpũ wa'arãsa'a. Topũ Õ'acũ ãsã wiogure cũ duti'caronojõta wa'icũrãrẽ wẽjẽ, ãjũamorõpeorãsa'a, nicu niwĩ.

²⁸ Tere tu'ogu, faraõ nicu niwĩ:

—To pũricãrẽ masã marĩrõpũ wa'aya. Topũ musã wiogu Õ'acũrẽ wa'icũrãrẽ wẽjẽ, ãjũamorõpeoya. Yoaropũ waro wa'aticã'ña. Yu'u quẽ'rãrẽ sãrĩbosapa, nicu niwĩ.

²⁹ Moisé cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Maata a'to ni'cũ wijaaguta, Õ'acũ yu'u wiogure sãrĩgũti. Ñamiacãta nurũrũa mu'u tiropure, mu'u docacjãrã wiorã tiropure, mu'u yarã masã tiropure marĩrãsama. Mu'u “A'tiro weeguti” ni weecã, tojo nicã Israe curacjãrãrẽ, Õ'acũ ãsã wiogure wa'icũrãrẽ wẽjẽ ãjũamorõpeodutigũ du'uo'ocã, tojo wa'arosa'a, nicu niwĩ Moisé.

³⁰ Moisé faraõ ya wi'ipũ ni'cũ cũ wijáaca be'roacãta Õ'acũrẽ sãrĩcu niwĩ. ³¹ Õ'acũ Moisé cũ sãrĩ'caronojõta weecu niwĩ. Nurũrũa faraõ tiropũ, cũ docacjãrã wiorã tiropũ, cũ yarã masã tiropũ ni'cãrã wijaape'tia wa'acãrã niwã. ³² Na pe'ticã ï'amigũ, faraõ Õ'acũrẽ yu'runũ'cãgũ, Israe curuacjãrãrẽ du'uo'oticũ niwĩ tja.

9

Õ'acũ wa'icũrã ecarãrẽ bu'iri da'regu wẽrĩcã wee'que ni'i

¹ Õ'acũ Moisére a'tiro nicu niwĩ:

—Faraõ tiropu wa'a, a'tiro niña: “Õ'acũ, hebreo masã wiogu, a'tiro niami: 'Yarã masãrẽ yu'ure e'catipeorã wa'acã du'uo'oya. ² Mu'u du'uo'oronojõ o'ogu, narẽ du'uticã, ³ Õ'acũ cã tutuasere i'ogũ, mu'u yarã wa'icurã cãpũpu nirãrẽ bu'iri da'regusami. Narẽ duti pũrise waro wã'cãrõsa'a. Cabayua, burroa, cameyõa, wecua, oveja wẽrĩrasama. ⁴ Õ'acũ Egiptocjãrã yarã wa'icurãrẽ wẽricã weegusami. Israe curuacjãrã yarã pe'ea ne ni'cũ wẽrĩsome'”, nicu niwĩ.

⁵ Õ'acũ cã bu'iri da'reatji nũmũrẽ cũutojacu niwĩ. A'tiro niami:

—Ñamiacã tere tojo weeguti, niami.

⁶ Ape nũmu cã tojo ni'quere weecu niwĩ. Nipe'tirã wa'icurã Egiptocjãrã yarã wẽripe'tia wa'acãrã niwã. Israe curuacjãrã yarã pe'e ne ni'cũ wẽriticu niwĩ. ⁷ Faraõ Israe curuacjãrã yarã wa'icurãrẽ i'adutigu o'õcu niwĩ. Na yarã ne ni'cũ wa'icu wẽriticu niwĩ. Tojo wa'acã i'amigũ, Õ'acũrẽ yu'runu'cãgũ, Israe curuacjãrãrẽ ne du'uo'oticu niwĩ.

Õ'acũ bipisepa me'rã bu'iri da're'que ni'i

⁸ Õ'acũ Egiptocjãrã yarã wa'icurãrẽ bu'iri da'rẽca be'ro Moisére, Aarõrẽ nicu niwĩ:

—Pã na ãjũarõ cjase nujãrẽ ni'cã omocã ejatuario õrẽmiiña. Moisé faraõ i'orõ u'muarõpu tere doquestemorõato. ⁹ Te nujã añuse marãri tojarosa'a. Nipe'tiro Egipto di'tapure se'sa wa'arosa'a. Se'sa, masãrẽ, wa'icurãrẽ bipisepa wa'acã weerosa'a, nicu niwĩ Õ'acũ.

¹⁰ Tojo weerã Moisé, Aarõ pã ãjũarõ cjase nujãrẽ mii, faraõ tiropu cã me'rã ucũrã wa'acãrã niwã. Topu Moisé te nujãrẽ doquestemorõcu niwĩ. Cã tojo weecã, masãrẽ, wa'icurãrẽ na upu nipe'tiropu bipisepa wa'acaro niwã. ¹¹ Egiptocjãrã masĩri masã, tu'oña'ri masã qu'e'rã ãpẽrã weronõjõta bipisepa wa'ano'cãrã niwã. Tojo weerã Moisére ne põtẽoticãrã niwã. ¹² Õ'acũta faraõrẽ Moisére, Aarõrẽ yu'runu'cãcã weecu niwĩ. Tojo weegu Õ'acũ Moisére ni'caronõjõta Moisé, Aarõ na ucũsere ne yu'titicu niwĩ.

Õ'acũ yusuase aco peri bu'a'que peri paca me'rã bu'iri da're'que ni'i

¹³ Be'ro Õ'acũ Moisére nicu niwĩ:

—Ñamiacã ñamicure wã'cã, faraõrẽ a'tiro nigũ wa'aya: “Õ'acũ, hebreo masã wiogu, a'tiro niami: 'Yarã masãrẽ yu'ure e'catipeorã wa'acã du'uo'oya. ¹⁴ Ni'cãrõacãma mu'urẽ, mu'u docacjãrã wiorãrẽ, mu'u yarã masãrẽ uputu waro bu'iri da'regutĩ. Te me'rã mu'u masĩgũsa'a ne apĩ a'ti di'tapure yu'u weronõjõ nigũ marĩmi. ¹⁵ Yu'u tutuasere i'ogũ, ni'cãti me'rãta mu'urẽ, mu'u yarã masãrẽ bu'iri da're, wẽjẽpe'otojabopã. A'ti di'tapu nimi'cãrã bajudutipe'tiatõjabopã. ¹⁶ Mu'urẽ yu'u tutuasere i'ato nigũ, wẽjẽtiwũ. Tojo nicã masã nipe'tise di'tacjãrã yu'ure masiãto nigũ, tojo weewũ. ¹⁷ Tojo weemicã, mu'u pe'e yarã masãrẽ cã'mota'agu, ne du'uo'owe'e. ¹⁸ Mu'urẽ a'tiro weeguti. Ñamiacã a'ti orata yusuase aco peri bu'a'que peri paca burucã weeguti. Ne ni'cãti Egiptopure tojo wa'ati'quere wa'acã weeguti. ¹⁹ Tojo weegu mu'u yarã wa'icurãrẽ mejẽcã wa'ari nigũ, añurõ nũrõña. Tojo nicã, nipe'tise mu'u cãpũpu cuosere nũrõpe'oya. Te yusuase aco peri bu'a'que peri paca burupejaro, masãrẽ, wa'icurãrẽ wi'i po'peapu nitrãrẽ wẽjẽpe'orosa'a,” nicu niwĩ Õ'acũ.

²⁰ Ni'cãrẽrã faraõ docacjãrã wiorã tere tu'oyurã, uicãrã niwã. Tojo weerã narẽ da'rawã'ñaco'terãrẽ, wa'icurãrẽ wi'i po'peapu cũucãrã niwã.

21 Āpērā pe'e tere wiopesase me'rā tu'oticārā niwā. Tojo weerā narē da'rawā ñaco'terārē, wa'icūrārē cāpūpū cūucārā niwā.

22 Be'ro Ō'acū Moisére nicu niwī:

—Mu'u ya omocārē u'muarōpu sīomorōña. Mu'u tojo weecā, nipe'tiro Egiptopure yusuase aco peri bu'a'que peri paca buruosa'a. Te peri masārē, wa'icūrārē, yucupagure, cāpūpū ote'quere nipe'tiro Egiptopu nisere burupejarosa'a, nicu niwī.

23 Moisé cū ya omocārē u'muarōpu sīomorōcu niwī. Cū tojo weecā, Ō'acū bupo paase, ya'base o'ōcu niwī. Tojo nicā yusuase aco peri bu'a'que peri paca di'tapure burucā weecu niwī. Nipe'tiro Egiptopure te peri buru, tuuse'sanu'cācaro niwū. 24 Bupo ya'ba, yusuase aco peri bu'a'que peri paca ne tojanu'cārō marīrō burunu'cūcaro niwū. Egiptopure ne ni'cāti tocā'rō tutuaro buruticaro niwū. 25 Te peri paca nipe'tiro Egiptopure topu nisere mutōdijocā'caro niwū. Masārē, wa'icūrārē, yucupagure, otesere tojo weecaro niwū. Tojo nicā, topu nise nipe'tise yucupagure doquewi'redijocā'caro niwū. 26 Tojo wa'amicā, Gosén di'ta pe'ema Israe curuacjārā tirere ne ni'cā pe buruticaro niwū.

27 Tojo wa'acā i'agū, faraō Moisére, Aarōrē pijidutio'ocu niwī. Narē a'tiro nicu niwī:

—Yu'u ña'arō weepā. Yu'uta bu'iriti'i. Tojo nicā yu'umasā quē'rā bu'iritima. Ō'acū pūrīcā bu'iri moomi. 28 Ĥputu waro bupo paase, yusuase aco peri bu'a'que peri paca burusere tu'oña'toja'a. Pōtēotisa'a. Tojo weegu masārē du'uwīrōgūti majā. Masā Ō'acūrē ūsā ye cjasere sērībosaya. Yu'u masārē du'uo'oguti, nicu niwī faraō.

29 Moisé cūrē yu'ticu niwī:

—Maata a'ti macāpure wijagu, Ō'acūrē sērī ñubuegu, ya omocārē sīomorōgūti. Tojo weecā, aco bu'a'que peri paca burunemosome. Bupo paanemosome. Te me'rā nipe'tiro a'ti nucūcā “Ō'acū ye ni'i” nisere masīrāsa'a. 30 Yu'u pe'e mu'u weesetisere añurō masī'i. Mu'u, tojo nicā mu'u docacjārā wiorā, Ō'acū yu'u wiogure ne wiopesase me'rā tu'oña'we'e, nicu niwī Moisé.

31 Cebada pupiropu weecaro nimiwū. Lino pe'e o'oro weecaro nimiwū. Tojo weero na ote'quere añurō doquemutōcā'caro niwū. 32 Trigo, centenoa pūrīcā be'ropu pupisa'a. Tojo weero tea mejēcā wa'aticaro niwū.

33 Moisé faraō tiropu ni'cu ti macāpu wijagu, cū ye omocārīrē sīomorō, Ō'acūrē sērīcu niwī. Cū tojo weeri curata maata aco bu'a'que peri paca buradu'ucaro niwū. Tojo nicā acoro pejadu'ucaro niwū. Bupo quē'rā paadu'ucu niwī. 34 Tojo wa'acā i'amigū, faraō Ō'acūrē yu'rūnu'cācu niwī. Cū docacjārā wiorā quē'rā mejārōta yu'rūnu'cārā niwā. 35 Ō'acū Moisé me'rā toduporopu ni'caronojōta faraō Israe curuacjārārē ne du'uo'oticu niwī.

10

Ō'acū mu'murīwi'ia me'rā bu'iri da're'que ni'i

1 Ō'acū Moisére nicu niwī:

—Faraō me'rā ucūgū wa'aya. Yu'uta cūrē, tojo nicā cū docacjārā wiorārē mu'urē yu'rūnu'cācā weepu. Narē yu'u tutuase, i'a ucuasenojōrē weel'ogūti nígū, tojo weepu. 2 Tojo nicā, mu'u pō'rārē, mu'u pārāmerārē yu'u Egiptocjārārē bu'iri da're'quere, i'a ucuse weel'oque wereturiato

nígũ, tojo weeapũ. Tojo weerã “Yu'u Ō'acũ, musã wiogu ni'i” nisere masĩrãsa'a, nicu niwĩ Ō'acũ.

³ Cũ tojo nica be'ro Moisé, Aarõ faraõ me'rã ucũrã wa'acãrã niwã:

—Ō'acũ, hebreo masã wiogu mu'urẽ a'tiro nidutiami: “Yu'u weesere ĩ'amigũ, yu'u dutiro ne weewe'e. Yarã masãrẽ yu'ure e'catipeorã wa'acã du'uo'oya. ⁴ Mu'u du'uo'oticãma, ñamiacãta mu'murĩwi'ia a'ti di'tare a'ticã weeguti. ⁵ Tojo weerã mu'murĩwi'ia pãjãrã niyucã, di'ta ne bajusome. Aco bu'a'que peri paca burũ, doquewẽjẽ du'a'quere ba'arãsama. Tojo nicã cãpũpu yucupagu nise pũrĩrẽ ba'ape'ocã'rãsama. ⁶ Mu'u ya wi'ire, mu'u docacjãrã wiorã ye wi'serire, nipe'tirã Egiptocjãrã ye wi'serire mu'mua wa'arãsama. Mu'u ñecũsumua, mu'u pacusumua na ninũ'cãcaterore ĩ'ati'quere, téé ni'cãrõacãpu quẽ'rãrẽ musã ĩ'ati'quere ĩ'arãsa'a”, nicu niwĩ.

Tojo nitojaguta, Moisé majãminũ'cã, faraõ ya wi'ire wijaa wa'acu niwĩ.

⁷ Tere tu'orã, faraõ docacjãrã wiorã cũrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—¿De'ro nicãpu marĩrẽ ã'rĩ ña'arõ weedu'ugusari? Ō'acũ na wiogure e'catipeorã wa'acã, narẽ du'uo'ocã'ña. Cũ marĩ ya di'tare dojorẽpe'otojami. ¿Mu'u tere ĩ'aweti? nicãrã niwã.

⁸ Faraõ Moisére, Aarõrẽ pijiduticu niwĩ. Narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Ō'acũ, musã wiogure e'catipeorã wa'aya. Wereya. ¿Noa wa'arãsari musã me'rã?

⁹ Moisé yu'ticu niwĩ:

—Ûsãpuma Ō'acũ ya bosenuũmu pajiri bosenuũmu nirõ wee'e. Tojo weerã wĩ'marã, ma'mapjia, bucũrã ùsã me'rã wa'arãsama. Tojo nicã ùsã yarã ovejare, wecuare miarãsa'a.

¹⁰ Faraõ cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Yu'ure musã numosãnumia, wĩ'marã me'rã du'uo'ogusami, ni wãcũmisa'a. Yu'u narẽ ne du'uo'osome. Yu'u ĩ'acã pe'ema, musã ña'arõ wãcũsere masĩno'o. ¹¹ Niwe'e. Musã ùaro weesome. Diacjũta Ō'acũrẽ e'catipeosĩ'rĩrã, umua dia'cũ wa'aya, nicu niwĩ faraõ.

Tojo nitoja, faraõ Moisére, Aarõrẽ cã tiro nirãrẽ cõ'awĩrõduticu niwĩ.

¹² Be'ro Ō'acũ Moisére nicu niwĩ:

—Mu'murĩwi'ia bajuato nígũ, Egipto di'tare mu'u omocãrẽ sũoo, wẽjẽtuoya. Mu'u tojo weecã, nipe'tiropũ se'sa wa'arãsama. Nipe'tise yususe aco peri bu'a'que peri paca burũ, doquewẽjẽ du'a'quere ba'ape'ocã'rãsama, nicu niwĩ.

¹³ Moisé Egiptopũre cũ tuacjũre sũoo, wẽjẽtuocu niwĩ. Ō'acũ umũco, ñami wĩ'rõrõ mujĩpũ mujãtiro pe'e me'rã wẽeona'ia, wẽeobo'reacã weecu niwĩ. Ape numũ bo'reacã wĩ'rõrõ wẽeose me'rãta mu'murĩwi'ia a'ticãrã niwã. ¹⁴ Na ti di'tare nipe'tiropũ tuuse'sanu'cã wa'acãrã niwã. Todũporopũ ne ni'cãti ticũrã pãjãrã mu'murĩwi'ia marĩcãrã niwã. Be'ropũ quẽ'rãrẽ ĩ'ano'ña marĩrãsama majã. ¹⁵ Pãjãrã niyucã, di'ta ne bajuticaro niwũ. Cãpũpu na ote'que ðuca, tojo nicã yucũðuca aco bu'a'que peri burũ, doquewẽjẽ du'a'quere nipe'tiro Egiptopũre ba'ape'ocã'cãrã niwã.

¹⁶ Tojo wa'acã ĩ'agũ, faraõ sojaro me'rã Moisére, Aarõrẽ pijidutitjãgũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Ō'acũ musã wiogure, tojo nicã masãrẽ ña'arõ weeasu. ¹⁷ Ni'cãrõacã waroma yu'u ña'arõ wee'quere acobojoya. Ō'acũrẽ yu'ure sãrĩbosaya ã'rã mu'murĩwi'ia ña'arõ weerãrẽ cõ'abosacã, nicu niwĩ faraõ.

¹⁸ Moisé ti wi'ipu ní'cu wijaa, faraõ sērīduti'caronojō Õ'acūrē sērībosacu niwī. ¹⁹ Tojo weegu Õ'acū wī'rō mujīpū mujātiro pe'e a'ti'quere mujīpū sājārō pe'e ducayucu niwī. Te wī'rō tutuaro me'rā mū'murīwi'iare Maa Sō'arī maapu wēequeñocā weecu niwī. Tojo weecā, Egiptopure ne mū'murīwi'ia du'saticārā niwā. ²⁰ Õ'acū pe'e faraõrē Moisére yu'rūnu'cācā weecu niwī. Tojo weegu faraõ Israe curuacjārārē du'uo'oticu niwī.

Õ'acū na'itī'ase me'rā bu'iri da're'que ni'i

²¹ Õ'acū mū'murīwi'ia me'rā bu'iri da'rēca be'ro Õ'acū Moisére nicu niwī:

—Nipe'tiro Egiptopure na'itī'ato nígū, u'muarō pe'e mū'u ya omocārē sīomorōña. Uputu na'itī'arō waro wā'ato, nicu niwī.

²² Moisé cū ya omocārē sīomorōca be'ro, i'tia nūmu Egiptopure uputu na'itī'acaro niwā. ²³ Tojo wa'ari curare ne ni'cū Egiptopu nirā a'merī ī'ati, ne aperopu wa'amasīticārā niwā. Tojo wa'amicā, Israe curuacjārā ye wi'seri pe'ea bo'reyu nicaro niwū.

²⁴ Tojo weegu faraõ Moisére pijiduti, a'tiro nicu niwī:

—Õ'acū musā wiogure e'catipeorā wa'aya. Musā nūmosānumiarē, musā pō'rārē miaña. Musā yarā oveja, wecua pe'ema a'to cūña, nicu niwī.

²⁵ Moisé pe'e a'tiro ya'ticu niwī:

—Niwe'e. Ušā yarā wa'icūrārē du'uo'oya. Náta Õ'acū ūsā wiogure e'catipeorā wējē, ūjūamorōpeojā nima. ²⁶ Tojo weerā ūsā yarā wa'icūrārē miape'ocā'rāsa'a. Ne ni'cūrē cūusi'rītisa'a. Ušā Õ'acūrē ūjūamorōpeojārē beserātirā uarāsa'a. Topu ejarā, ūsā Õ'acūrē ūjūamorōpeojārē ñamarānojōrē uarā uabosa'a, masītisa'a, nicu niwī.

²⁷ Õ'acū pe'e faraõrē cūrē yu'rūnu'cācā weecu niwī. Tojo weegu faraõ Israe curuacjārārē du'uo'oticu niwī. ²⁸ Apeyema faraõ Moisére a'tiro nicu niwī:

—Wa'aya a'tore. Ne apaturi yu'u tiro a'titicā'ña. Apaturi yu'u tiro a'tigu, boa wa'agusa'a.

²⁹ Cū tojo nicā tu'ogu, Moisé faraõrē yu'ticu niwī:

—Añurō wéegū, tojo ni'i. Apaturi mū'urē ī'anemosome, nicu niwī Moisé.

11

Õ'acū masā ma'misumua wērīse me'rā bu'iri da're'que ni'i

¹ Õ'acū Moisére nicu niwī:

—Ni'cāti faraõrē, tojo nicā Egiptocjārā masārē bu'iri da'retuogutigu wee'e majā. A'te be'ro faraõ musārē du'uo'ogusami, du'uo'ogu pe'e. Mejō nipe'tise musā ye me'rā cō'awīrōbutiagusami. ² Ni'cārōacārē Israe curuacjārā umuarē, numiarē Egiptocjārā na pu'to nīrārē uru, plata me'rā wee'quere sērīdutiya, nicu niwī.

³ Õ'acū Egiptocjārārē Israe curuacjārārē ī'a, e'caticā weecu niwī. Apeyema tja faraõ docacjārā wiorā, tojo nicā ti di'tacjārā Moisére wiopesase me'rā ī'acārā niwā.

⁴ Moisé faraõrē nicu niwī:

—A'tiro niami Õ'acū: “Nami deco nicā nipe'tiro Egiptopure sijagusa'a.

⁵ Yu'u to sijari curare nipe'tirā Egiptocjārā pō'rā masā ma'misumua faraõ macū cūrē wiogu sājāducayuacju me'rā, téé cūrē da'raco'tego trigo ārūagō

macã, tojo nicã wa'icurã bajuamu'tã'cãrã wẽrĩrãsama. ⁶ Tojo wa'acã, nipe'tiro Egiptopure caricũ utirãsama. Toduporopu ne ni'cãti tocã'rõ utitiwã. Be'ropu quẽ'rãrẽ ne apaturi tocã'rõ utisome majã", niami. ⁷ Israe curuacjãrã wa'tero pe'ema ne ni'cũ masũrẽ, ne ni'cũ wa'icure diayi tu'tisome. Tojo weese me'rã musã Ô'acũ Egiptocjãrãrẽ, Israe curuacjãrãrẽ ðucawaasere masĩrãsa'a. ⁸ Be'ro nipe'tirã mu'u doca wiorã nirã yu'u tiro a'ti, ejaque'atjãrã, "Wa'agusa'a nipe'tirã Israe curuacjãrã me'rã", nirãsama. Na yu'ure tojo niticãma, yu'u wa'asome, nicu niwĩ Moisé.

Tojo nitoja, Moisé uase me'rã faraõ ya wi'ire wijaa wa'acu niwĩ. ⁹ Be'ro Ô'acũ Moisére nicu niwĩ:

—Faraõ musã sẽrisere yu'tisome. Cũ o'óticãma, yu'u tutuasere wee'onemono'rõsa'a Egipto di'tapure, nicu niwĩ Ô'acũ.

¹⁰ Moisé, Aarõ me'rã Ô'acũ ni'caronojõta faraõrẽ peje wee'onemocãrã niwã. Ô'acũ pe'e faraõrẽ narẽ yu'rũnu'cãcã weecu niwĩ. Tojo weegu faraõ Israe curuacjãrãrẽ du'uo'oticu niwĩ.

12

Israe curuacjãrã Egiptopure na wija'que ni'

¹ Ô'acũ Moisére, Aarõrẽ Egiptopu nirãrẽ a'tiro ni werecu niwĩ:

² "A'ti mujĩpũ musãrẽ mejõ nirĩ mujĩpũ mejõta nirõsa'a. A'ti cũ'marẽ ne ninu'cãrĩ mujĩpũ nirõsa'a. ³ Nipe'tirã Israe curuacjãrãrẽ a'tiro ni wereya: 'A'ti mujĩpũ diez nirĩ numu nicã, ni'cã wi'icjãrã ni'cũ oveja wĩ'magũrẽ o cabracãrẽ ñe'e cuoyuya. ⁴ Ni'cã wi'icjãrã pejetirã nicã "Cũ wa'icure ba'ape'otibosa'a" nirã, a'tiro weerãsa'a. Musã ya wi'i pu'to nirĩ wi'icjãrãrẽ pijio, su'ori ba'arãsa'a. Musã ba'aro ejatuario "Ticurã masã nima" ni, eti ba'arãsa'a. ⁵ Cũ wa'icu ni'cã cũ'ma cuogu, umu ne duti moogũ, cãmi marĩgũ niato. Cũ oveja wĩ'magũ o cabracã niato. ⁶ Cũ wa'icure ñe'e, cuoyuya. Téé a'ti mujĩpũ catorce nirĩ numupu cuotuorãsa'a. Musã nipe'tirã Israe curuacjãrã, ni'cã wi'icjãrã ñamica'a na'ique'ari cura wa'icure wẽjẽrãsa'a. ⁷ Be'ro te díre mií, musã wa'icure ba'ari wi'i sope sumutorire wa'rerãsa'a. ⁸ Ñamipu te pecame'epu pũo'que di'ire, tá sũ'ese me'rã morẽ'quere ba'arãsa'a. Tojo nicã pã bucuase me'rã morẽti'quere ba'arãsa'a. ⁹ Ne cã'rõ catise di'ire, ne do'a'que di'ire ba'aticã'ña. Wa'icu cũ ðupoa, cũ ðu'pocãrĩ, cũ u'tamisĩ nipe'tise me'rã pecame'epu pũono'ato. ¹⁰ Tere ape numupu ba'arãti nirã, ne ðu'aticã'ña. Du'sacãma, mejõ ãjũape'ocã'ña. ¹¹ Su'ti, sapatu sãña, musã tuacjũre cuo, sojaro me'rã ba'arãsa'a. Yu'u Ô'acũ Egiptopure yu'ruasere wãcũrĩ numu ni'i. ¹² Ti ñamita yu'u nipe'tiro Egiptopure yu'ruagusa'a. Tojo yu'ruagu, nipe'tirã Egiptocjãrã masã ma'misumuarẽ wẽjẽgũsa'a. Tojo nicã na yarã ecarã umua bajuamu'tã'cãrãrẽ wẽjẽgũsa'a. Nipe'tirã Egiptocjãrã ejõpeorãnojõrẽ bu'iri da'regutĩ. Yu'u Ô'acũ, musã wiogu weretojapu.

¹³ "Musã dí wa're'que wi'serire i'agũ, "Israe curuacjãrã te wi'seripu nima", ni masĩgũsa'a. Tojo weegu Egiptocjãrãrẽ wẽjẽgũ, te díre i'agũ, diacjũ yu'rua wa'agusa'a. Ne ni'cũ musã wẽrĩsome. ¹⁴ A'ti numũrẽ musã wãcũsirutorãsa'a. Tere wãcũrã, ni'cã bosenumu yu'u Ô'acũrẽ weeporãsa'a. Musã ti bosenumurẽ weeporã, tojo weenu'cũcã'rãsa'a. Cũ'marĩnucũ musã, musã be'rocjãrã quẽ'rã ti bosenumurẽ weenu'cũcã'rãsama. A'te dutisere musãrẽ cũ'u. ¹⁵ Siete

numurĩ pá bucuase me'rã morëti'quere ba'arãsa'a. Bosenumu nu'cãrĩ numu me'rã musã ye wi'seripure pá bucuacã weesere ne cuoticã'ña. No'o te siete numurĩrë pá bucuase me'rã morë'quere ba'arãnojõ Israe curuacjãrã me'rã nimi'cãrã cõ'awĩrõno'rãsama. ¹⁶ Bosenumu nu'cãrĩ numu musã nerë, yu'ure e'catipeori numu nirõsa'a. Yapatiri numu quë'rãrë nerë, yu'ure e'catipeori numu nirõsa'a. Te numurĩrë ne da'raticã'ña. Ba'ase dia'cũrë do'acã, añurõsa'a. ¹⁷ Pá bucuase me'rã morëti'quere ba'ari bosenumurëta musãrë nipe'tirã Egiptopu ní'cãrãrë miijagusa'a. Tojo weerã musã ti numurë bosenumu weeporãsa'a. Cũ marĩnucũ musã, musã be'rocjãrã quë'rã ti bosenumurë tojo weenu'cũcã'rãsa'a. Musãrë te dutisere cũ'u. ¹⁸ Nimu'tãrĩ mujĩpũ pá bucuase me'rã morëti'quere ba'arãsa'a. Catorce nirĩ numu ñamica'a me'rã ba'anũ'cã, téé veintiuno nirĩ numu ti mujĩpũrëta ñamica'apu ba'atuorãsa'a. ¹⁹ Musã ye wi'seripure siete numurĩ ne pá bucuase me'rã morë'que marĩato. No'o ni'cũ pá bucuase me'rã morë'quere ba'agunojõ, Israe curuacjũ waro, o ape macãcãjũ Israe curuacjãrã me'rã nisetigunojõ quë'rã cõ'awĩrõno'gũsamĩ. ²⁰ Tere wãcũrã, musã pá bucuase me'rã morë'quere ba'aticã'ña. Musã no'o nirõ ti bosenumu nicã, pá bucuase me'rã morë'que marĩrõ ba'aya' ", ni werecu niwĩ Õ'acũ.

²¹ Be'ro Moisé nipe'tirã Israe curuacjãrã wiorãrë pijidutio'ocu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ: "Wa'aya. Wa'a, oveja wĩ'magũrë o cabracãrë ñe'e, musã ya wi'icjãrãrë ecarãtirã miitia. Miiti, Õ'acũ Egiptopure yu'ruari numurë ba'acjure wëjëña. ²² Díre ni'cã pajopu cũña. Be'ro hisopo wãmetiri siti cja dũpu mi, te díre yosoya. Be'ro sope nipe'tiro sumutorire wa'reya. Bo'reati dũporo ne ni'cũ musã ye wi'seripu ní'cãrã wijaaticã'ña. Toputa tojacã'ña. ²³ Õ'acũ Egiptocjãrã masã ma'misumuarë wëjëgũ wa'agu, wi'serire yu'ruagu, sope sumutorire dí wa're'quere ï'agũ, ti wi'ire diacjũ yu'ruagusami. Tojo weegu Õ'acũ cãrë wereco'tegu masãrë wëjëgũrë musã ye wi'serire sãjãcã cã'mota'agusami. ²⁴ A'te dutise cũu'quere musã, musã pãrãmerã nituriarã wiopesase me'rã cuonu'cũrãsa'a. Musã be'rocjãrã quë'rãrë a'te dutise ninu'cũcã'rõsa'a. ²⁵ Õ'acũ cã ní'caronojõta cã musãrë 'O'oguti' nica di'tapure sãjãca be'ro a'ti bosenumurë weenu'cũrãsa'a. ²⁶ Musã põ'rã musãrë '¿A'ti bosenumu de'ro nisĩ'rĩrõ weeti?' ni sërĩtiña'cã, ²⁷ musã a'tiro yu'tiya: 'Õ'acũrë ëjõpeorã, ã'rĩnojõ ovejere a'ti bosenumunojõrë wëjëno'o. Õ'acũ Egiptocjãrã masã ma'misumuarë wëjëcaterore cã Israe curuacjãrã ye wi'seri pe'ere diacjũ yu'ruacu niwĩ. A'tiro wéëgu, marĩ acawererã Israe curuacjãrãrë yu'ruocu niwĩ', ni wereya", nicu niwĩ Moisé.

Tere tu'orã, Israe curuacjãrã Õ'acũrë e'catipeorã, paamu'rĩque'acãrã niwã. ²⁸ Be'ro nipe'tise Õ'acũ Moisére, Aarõrë weeduti'caronojõta weecãrã niwã.

Egiptocjãrã masã ma'misumua na wërĩ'que ni'i

²⁹ Ñami deco nicã, Õ'acũ nipe'tirã Egiptocjãrã masã ma'misumuarë wëjëcu niwĩ. Faraõ ti di'ta wioqu macũ masã ma'mi me'rã wëjënu'cã, téé bu'iri da'eri wi'ipu dujirã põ'rã masã ma'misumuarë wëjëtũocu niwĩ. Tojo nicã wa'icurã bajuamu'tã'cãrãrë wëjëcu niwĩ. ³⁰ Tojo wa'acã, faraõ, tojo nicã nipe'tirã cã docacjãrã wiorã, nipe'tirã Egiptocjãrã ti ñamirë wã'cãpe'tia wa'acãrã niwã. Nipe'tiro Egiptopure bujawetirã uti,

caricūcārā niwā. Ne ni'cā wi'i masā ma'mi wērītiri wi'i du'saticaro niwā.
 31 Ti ñamita faraō Moisére, Aarōrē pijidutio'ocū niwī. Narē a'tiro nicū niwī:

—A'tore yarā masā me'rā ninemoticā'ña. Wijaya. Musā, nipe'tirā Israe curuacjārā me'rā wa'aya. Musā ní'caronojōta musā wiogū Ō'acūrē e'catipeorā wa'aya. 32 Musā ũa'caronojōta musā yarā ovejare, wecuare miaña. Yū'ure Ō'acūrē sērībosapa, nicū niwī.

33 Egiptocjārā Israe curuacjārārē na ya di'tare sojaro me'rā wa'aduticārā niwā. “Na maata wijaticāma, ũsā quē'rā wērīpe'tia wa'abosa'a”, ni wācūcārā niwā. 34 Tojo weerā Israe curuacjārā na pā weeatjere, bucuase marīrō miacārā niwā. Te morēse co'ripū na ye su'ti caseri me'rā oma weetjārā wuacārā niwā. 35 Tojo nicā Moisé cū duti'caronojōta Egiptocjārārē uru me'rā wee'quere, plata me'rā wee'quere, tojo nicā su'tire sērīcārā niwā. 36 Ō'acū Egiptocjārārē apeyenojō tu'saro me'rā Israe curuacjārārē o'ocā weecu niwī. A'tiro weerā Egiptocjārārē na cuomi'que wapatisenojōrē miape'ocārā niwā.

Israe curuacjārā na Egiptore wija'que ni'i

37 Israe curuacjārā Ramsés wāmetiri macāpū ní'cārā wija, Sucot wāmetiropū wa'acārā niwā. Ūmua seiscientos mil wa'tero du'pocā me'rā wa'acārā niwā. Numia, wī'marā ba'paqueoya marīrō nicārā niwā. 38 Na me'rā pājārā Israe curuacjārā nitirā, tojo nicā pājārā oveja, wecua wa'acārā niwā. 39 Egiptocjārā Israe curuacjārārē sojaro me'rā wa'aduticārā niwā. Tojo weerā Israe curuacjārā na ba'atjere apoyuticārā niwā. Na pā weeatje bucuase marīrō na Egiptopū miiti'que me'rā opa caseri wee, pū'oba'acārā niwā.*

40 Na Israe curuacjārā cuatrocientos treinta cū'marī Egiptopūre nicārā niwā. 41 Ticuse cū'marī wa'ari numūrēta Egiptopūre Ō'acū yarā masā doce curari nirā wijape'ticārā niwā. 42 Ti ñamirē Ō'acū narē añurō ī'anurū co'tecu niwī. Egiptopū nirārē miiwījaguti nīgū, tojo weecu niwī. Tojo weerā cū'marīnucū Israe curuacjārā Ō'acū ti ñamirē narē co'te'quere wācūrā, cārītibo'reasama.

*****

13

O'mecurua, pecame'e ũjūrī pō'rā me'rā Ō'acū ma'arē ī'o'que ni'i

17 Faraō Israe curuacjārārē du'uwīrōcaterore Ō'acū narē filisteo masā nirī di'ta yū'rutērīrī ma'apu miaticū niwī. Ti ma'a diacjūca ma'a nimicā, a'tiro wācūcū niwī: “Filisteo masā na me'rā a'mewējēsī'rīcā, na uirā, a'mewējērōnojō o'orā, Egiptopū dajatojabosama”, nicū niwī. 18 Tojo weegu Maa Sō'arī maapu wa'adutigu, masā marīrō, yucu marīrō nirī ma'a pe'e be'towā'cācā weecu niwī. Israe curuacjārā Egipto di'tare wijārā, surara a'mewējērā wa'arā weronojō wijawā'cācārā niwā.

19 Moisé cū José mijī ye ō'arī mejārē miacu niwī. Toduporopū José Israe curuacjārārē tojo weeduticu niwī. Titare José narē nicū niwī:

“Ō'acū musārē diacjūta weetamugū a'tigusami. Te tojo wa'acā, ye ō'arī mejārē musā miaña. Ō'acū wāme me'rā “Tojota weerāti', niña”, nicū niwī.

* 12:39 12.39 Opa caseri wee, pū'o, ājūperā weronojō weeba'acārā niwā.

²⁰ Israe curuacjārā Sucore wija, téé Etam wāmetiro masā marīrō, yucu marīrō sumutopu tojaque'acārā niwā. ²¹ Ō'acū na duporo wa'ayucu niwī. Ūmucjore o'mepō'rā me'rā narē ma'a su'ori i'ogū, ba'paticu niwī. Ūnami pe'ere ni'cā pecame'e ūjūrī pō'rā me'rā, narē sī'oo, ba'paticu niwī. Cū tojo weecā, űnami, ūmucō wa'amujācārā niwā. ²² O'mepō'rā pe'e ūmucore na duporo ū'mutācaro niwā. Ūnami pe'ema pecame'e ūjūrī pō'rā ū'mutācaro niwā. Tojo dia'cū wa'anu'cūcā'caro niwā.

14

Israe curuacjārā Maa Sō'arī maajore pē'a'que ni'i

¹ Israe curuacjārā Etāpu nirī cura Ō'acū Moisére a'tiro nicu niwī:

² "Israe curuacjārārē majāmitojatidutiya. Narē Pi-hahiroṭ wāmetiri macā pōtēorō, Baal-zefón pu'topu tojaque'adutiya. To Migdol, Maa Sō'arī maa wa'tero toja'a. Na topu maa sumutopu na ye wī'seriacārē bua, tojaque'ato. ³ Na tojo weecā, faraō a'tiro wācūgūsami: 'Ā'rā Israe curuacjārā no'o apero wa'amasītima. Na masā marīrō, yucu marīrōpu wisinu'cūbajaque'atima', nigūsami. ⁴ Faraōrē yu'ure yu'runu'cācā weegūti. Tojo weegu Israe curuacjārārē űe'esī'rīgū, sirutugusami. Cū tojo weecā, yu'u pe'e cūrē, cū yarā surarare docaque'acā weegu, yu'u tutuasere i'ogūti. Nipe'tirā Egiptocjārā tojo wa'acā i'arā, 'Yu'u wiogu ni'i' nisere masīrāsama", nicu niwī Ō'acū. Israe curuacjārā cū tojo duti'caronojōta weecārā niwā.

⁵ Egiptocjū wiogu na du'tiwija'que quetire tu'ogu, cū, cū docacjārā wiorā me'rā na wācū'quere mejēcā ducayu, a'tiro nicārā niwā: "¿Marī de'ro weerā Israe curuacjārārē du'uo'omiapari? Na marīrē da'raco'terā nimiamā", nicārā niwā. ⁶ Maata faraō cū a'mewējēse cabayua wejese-pawu tūrūsepawure apoduticu niwī. Cū yarā surara pājārā me'rā Israe curuacjārārē sirutucu niwī. ⁷ To wa'agu, seiscientopawu, tūrūse añusepawure miacu niwī. Tojo nicā, nipe'tise Egipto cjase surara yepawure miacu niwī. Tepawunucū ni'cū surara wiogu wa'acu niwī. ⁸ Ō'acū faraōrē cūrē yu'runu'cācā weecu niwī. Tojo weegu faraō Israe curuacjārārē sirutucu niwī. Na pe'e wijarāputa uiro marīrō wijatojacārā niwā.

⁹ Egiptocjārā yarā surara du'pocā me'rā wa'arā, cabayua pesarā me'rā, na ye a'mewējēsepawu me'rā Israe curuacjārārē siruturā wa'acārā niwā. Narē Maa Sō'arī maa sumutopu tojaque'arārē ēmujācārā niwā. To Pi-hahiroṭ pu'topu Baal-zefón pōtēorōpu tojacārā niwā.

¹⁰ Israe curuacjārā faraō, tojo nicā Egiptocjārā na pu'to a'ticā i'arā, ucucacārā niwā. Tojo weerā Ō'acūrē weetamuse ūputu sērīcārā niwā. ¹¹ Moisére a'tiro nicārā niwā:

—¿Egiptopure masā wērīcā yaase peri marīrī? ¿Īsārē topu ní'cārārē a'to masā marīrō, yucu marīrōpu wērīdutigū miitiri? ¿De'ro weeacjū Egiptopu ní'cārārē a'topu miitiri? ¹² Ūsā Egiptopu nīrā quē'rā mu'urē a'tereta ucūmiwā: "Ūsārē cariboticā'ña. Ūsā Egiptocjārārē da'rawā'ñaco'tecā, tojo i'acā'ña," nīmiwū. Nī'cārōacāma masā marīrō, yucu marīrōpu ūsā wērīcā ña'a ni'i. Narē da'raco'terā ninu'cūcā nemorō añubopā, nicārā niwā.

¹³ Na tojo nicā, Moisé narē yu'ticu niwī:

—Musā uiticā'ña. Totá tojaque'aya. Õ'acū ni'cācā musārē yu'ruoatjere ĩ'arāsa'a. Egiptocjārā musā ni'cācā ĩ'arārē ne apaturi ĩ'anemosome. ¹⁴ Õ'acū cū basu musārē a'mewējēbosagusami. Tojo weerā ne wācūque'titicā'ña, nicu niwī.

¹⁵ Be'ro Õ'acū Moisére nicu niwī:

—¿De'ro weegu yu'ure weetamuse sērīgū caricūti? Israe curuacjārārē pijjo, wa'adutiya. ¹⁶ Mu'u tuacjūre maajopure sñoña. Mu'u tojo weecā, maa deco me'rā ducawatirosa'a. Israe curuacjārā aco marī, bopori ma'apu pē'arāsama. ¹⁷ Yu'u pe'e Egiptocjārārē musārē ña'arō wācūcā weeguti. Tojo weerā musārē wējēs'ĩrĩrā siruturāsama. Na tojo weecā, faraōrē, cū yarā surarare, cū ye tūrūsepawure, surara cabayua pesarārē yu'u tutuayuruasere ĩ'ogūsa'a. ¹⁸ Yu'u faraōrē, cū ye tūrūsepawure, surara cabayua pesarārē docaque'acā wéeca be'ro Egiptocjārā yu'ure “Diacjūta Õ'acū wiogu nimi”, ni masĩrāsama, nicu niwī Õ'acū.

¹⁹ Cū tojo ni ucūrī curata Õ'acū cū basuta nimigū, cārē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā* na siro pe'e sirutunū'cācu niwī. Tojo nicā o'mepō'rā na dūporo u'mutāmi'caro quē'rā na siro pe'e tja sirutunū'cācaro niwā. ²⁰ Tojo wee ti pō'rā Egiptocjārā surara, Israe curuacjārā decore ejanū'cācaro niwū. Nāmipu ti o'mepō'rā Egiptocjārārē na'iatī'acā weecaro niwū. Israe curuacjārā pe'ema bo'reyucaro niwū. Tojo weerā Egiptocjārā ti ñamirē Israe curuacjārārē ne ēmāticārā niwā.

²¹ Moisé cū ya omocārē maajopure sñonu'cūcu niwī. Cū tojo weeri cura Õ'acū mujipū mujātiro pe'e cjase wĩ'rōrē uputu wēetuucā weecu niwī. Te wĩ'rō nipe'tiro ti ñamirē wēetuubo'reacaro niwū. Tojo weero ti maajore puaperi ducawaticaro niwū. A'tiro wee Õ'acū ti maajore bopori ma'a wa'acā weecu niwī. ²² Di'ta boposājārōpu Israe curuacjārā pē'acārā niwā. Topure puā ta'tiajo aco ducawaano'caro niwū. Bu'i pe'e ape tu'rujo, siro pe'e ape tu'rujo nicaro niwū.

²³ Faraō yarā surara, cū ye tūrūsepawu me'rā Israe curuacjārā be'ro ti maajo decopu narē sirututuocārā niwā. ²⁴ Bo'reati dūporo Õ'acū əjūrī pō'rā, o'mecuruapu nīgū, Egiptocjārā surarare ĩ'adjocū niwī. Tojo ĩ'adjotjāgū, narē no'uo uaro wa'ama'acā weecu niwī. ²⁵ Tojo nicā na ye tūrūsepawure tūrūsepa wetiwijacā weecu niwī. Tojo weerā umñarō wa'amāsticārā niwā. Tere ĩ'arā, Egiptocjārā a'tiro nicārā niwā:

—[Te'a, Israe curuacjārārē tocā'rōta sirutudu'urā marī! Õ'acū marīrē ĩ'atu'tigu, narē a'mewējēbosagu weemi, nicārā niwā.

²⁶ Be'ro Õ'acū Moisére nicu niwī:

—Mu'u ya omocārē ti maajopure sñoña tja. Mu'u tojo weecā, aco ducawaanu'cōmi'que Egiptocjārā bu'ipu paamio, na ye tūrūsepawu, na surara cabayua bu'ipu ní'cārārē miope'orosa'a, nicu niwī.

²⁷ Tojo weegu Moisé cū ya omocārē ti maajo bu'ipu sñocu niwī. Bo'reari cura mejārōta ti maajo ní'caronojōta tojacaro niwū. Na Egiptocjārā du'tis'ĩrĩmirā, aco paamiono'cārā niwā. Tojo wee Õ'acū narē ti maapu miōdijocū niwī. ²⁸ Tojo wa'acā, tūrūsepawu, surara cabayua pesa'cārā, nipe'tirā surara, ti maajopu Israe curuacjārārē siruturā wa'ami'cārā mĩrĩpe'tia wa'acārā niwā. Ne ni'cū faraō yarā yu'rūwetiticārā niwā. ²⁹ Tojo wa'amicā, Israe curuacjārā pe'e ti maajore di'ta boposājārōpu

* 14:19 14.19 ĩ'aña Gn 16.7 docapu oja'quere.

pē'acārā niwā. Aco pua ta'tiajo ducawaano'caropu, ni'cārō bu'i pe'e, apero siro pe'e nirōrē pē'acārā niwā.

³⁰ Ti numu nicā, Ō'acū Israe curuacjārā Egiptocjārā dutise doca ni'cārārē yu'rūweticā weecu niwī. Israe curuacjārā Egiptocjārā wērī'cārā mejārārē ti maa sumutopu cūñacā ī'acārā niwā. ³¹ Israe curuacjārā Ō'acū cū tutuayu'rūase me'rā Egiptocjārārē tojo docaque'acā weecā ī'arā, Ō'acūrē wiopesase me'rā ī'a, cūrē ējōpeocārā niwā. Moisé, Ō'acū dutisere da'raco'tegu quē'rārē ējōpeocārā niwā.

15

Moisé Ō'acūrē basapeo'que ni'i

¹ Ō'acū Egiptocjārārē maajopu miope'ocā ī'arā, Moisé, tojo nicā Israe curuacjārā a'te basasere cūrē basapeocārā niwā:

“Ō'acū añubutiaro cū waparārē docaque'acā weewī.

Cabayua pesa'cārārē pajiri maajopu doqueñojā, mirīdijacā weewī.

Tere wācūgū, cūrē basapeoguti.

² Ō'acū yu'u wioḡu yu'ure tutuacā weemi.

Cūrē wācūgū, basapeo'o.

Cūta yu'ure ī'atu'ti'cārārē yu'ure yu'rūweticā weemi.

Cū, yu'u ējōpeoḡu Ō'acū nimi.

Cūrē basapeoguti.

Cū yu'u pacu ējōpeo'cu nimi.

Cūrē e'catipeoguti.

³ Ō'acū a'mewējērī masū tutuagū weronojō nimi.

Cūrē 'Mu'u wioḡuta ni'i', nino'o.

⁴ Ō'acū, faraō ye tūrūsepawu, tojo nicā cū yarā surarare Maa Sō'arī maajopu mirīdijacā weewī.

Cū yarā wiorā a'mewējētutuayu'rūrā, Maa Sō'arī maajopu mirī boawā.

⁵ Na dia po'peapu ūtāperi nūcūrō weronojō di'adijawā.

Ti maa ū'cūarī maajo miidijawu.

⁶ Ō'acū, yu'u wioḡu, mu'u ya omocā diacjūcamocā me'rā mu'urē ī'atu'tigūre wējēpe'owu.

Ti omocā me'rāta mu'u tutuasere ī'ano'o.

⁷ Mu'u tutuayu'rūase me'rā, mu'u me'rā a'mewējērārē mejō nirā tojacā weewu.

Mu'u uase pecame'e ūjūrī pō'rā tá boposājāsere ūjūarō weronojō narē pe'owu.

⁸ Mu'u ē'guēa me'rā ejerimiquejo, acore ducawaa, pūaperi tuuneocūuwū. Te pā'cōri paca pūaperi nu'cāejawu.

Maa decopu bu'aro weronojō ne a'meña'ma'atiwu.

⁹ Mu'urē ī'atu'tigū pe'e a'tiro wācūcu nimiwī:

'Narē sirutu, ēmugūti.

Yu'u na cuosere ē'ma, ducawaaguti.

Yu'u no'o miisī'rīrō miigūti.

Ya di'pījore mii, narē wējēcō'agūti', nicu nimiwī.

¹⁰ Mu'u pe'e putistegu weronojō weewu.

Tojo weecā, ti maajo narē miocō'awū.

Na ti maajo uputu wī'rō wēetuuri cura cōme nūcūrō weronojō di'adijawā.

¹¹ Wioḡu, ne ni'cū āpērā ējōpeoḡunojō mu'urē ni'cārōwijimasītimi.

Nipe'tirā yu'ruoro tutuayu'runu'cā'a.

Ne ni'cū mu'u weronojō ña'ase moogū marīmi.

Añuse, wiopesase weel'ogū ni'i.

Tojo weerā nipe'tirā masā mu'urē 'Añuyu'ruami', ni basapeoato.

¹² Mu'u ya diacjucamocārē sīocā, dia mu'urē i'atu'tirārē miimádija wa'awu.

*****

¹⁸ Ō'acū, ūsā wiogu, mu'u dutise ninu'cūcā'rōsa'a", ni basapeocārā niwā.

María basa'que ni'i

¹⁹ Faraō ye a'mewējēse tūrūsepawu, cū yarā cabayuapu pesarā, tojo nicā surara, ti maajopure na sājānu'cāwā'cārī cura Ō'acū na bu'ipu aco burupeja, miricā weecu niwī. Israe curuacjārā pe'e di'ta boporopu pe'a wa'acārā niwā. ²⁰ Be'ro Aarō ma'mio María, Ō'acū yere weremu'tāgō, ni'cārō na basarā omocā me'rā paawuareore miico niwō. Nipe'tirā āpērā numia co be'ro siruturā quē'rā tonojō me'rā paarāta basacārā niwā. ²¹ Co pe'e narē su'ori basaco niwō:

"Ō'acūrē basapeoya.

Cūrē i'atu'ti'cārārē docaque'acā weewī.

Dia pajiri maajopu, cabayuare, surara na bu'ipu pesa'cārārē mirīdjacā weewī", ni basaco niwō.

Aco sū'ese cjase queti ni'i

²² Moisé Israe curuacjārārē Maa Sō'arī maajopu ni'cārārē miuwijāca be'ro aperopu su'ori miacu niwī. Na masā marīrō, yucu marīrō Šhur wāmetiropu wa'acārā niwā. Topure i'tia numu sijacārā niwā. Ne aco bocraticārā niwā. ²³ Na Mara wāmetiropu etarā, to cjase acore ne si'rīmasitīcārā niwā. Te aco sū'ese niyucā, tojo weecārā niwā. Tojo weerā tore Mara* wāmeyecārā niwā.

²⁴ Aco añusenojō marīcā i'arā, masā Moisére ña'arō ucūnu'cācārā niwā. Cūrē a'tiro ni sērītiña'cārā niwā: "¿Marī ñe'enojōrē si'rīrāsari?" nicārā niwā.

²⁵ Tere tu'ogu, Moisé Ō'acūrē weetamuse uputu sērīcu niwī. Cū pe'e ni'cā yucudupu i'ocu niwī. Moisé ti dūpure acopu doqueñocu niwī. Cū tojo weecāta, aco i'pitise wa'acaro niwā.

Ō'acū narē "¿Yu'u dutiro weerāsari?" nígū, tojo weecu niwī. Toputa ni'cā dutiro na añurō weesetiatjere cūcu niwī. ²⁶ A'tiro nicu niwī: "Yu'u Ō'acū, musā wiogu ni'i. Musārē dutire yu'ruogu ni'i. Musā diacjūta yu'u dutisere yu'ticā, yu'u tu'sasenojōrē, yu'u dutise cūu'quere queoro weecā, yu'u Egiptocjārārē bu'iri da're'quenojōrē musārē ne cārō weesome", nicu niwī Ō'acū.

²⁷ Be'ro na yu'rua, Elim wāmetiropu etacārā niwā. Topure doce aco wijase peri nicaro niwā. Tojo nicā setenta ñorī nicaro niwā. Topure aco pu'toacā tojaque'acārā niwā.

16

Ō'acū ba'ase maná wāmetisere o'o'que ni'i

¹ Nipe'tirā Israe curuacjārā Elim wāmetiropu wijawā'cā, Sin wāmetiro masā marīrō, yucu marīrōpu etacārā niwā. To Elim, Sinái decopu tojacaro

* 15:23 15.23 Hebreo ye me'rā Mara "sū'ese" nis'rīrō wee'e.

niwã. Titare Egiptore na wijáca be'ro nimu'tãrĩ mujĩpũ be'ro cja mujĩpũ quince nirĩ numu nicaro niwã. ² Topu masã marĩrõ, yucu marĩrõpũre na nipe'tirã Moisé, Aarõrẽ ña'arõ ùrũsãnu'cãcãrã niwã. ³ A'tiro nicãrã niwã:

—Marĩrẽ Ô'acũ Egiptopu wẽricã weecã, añu nibopã. Topũre marĩ ba'ase wa'icu di'i do'a'queparu wa'tero dujimiwũ. Marĩ ba'asĩ'rĩrõ ejatuario ba'a yapiwũ. Musã pe'e ùsã nipe'tirãrẽ masã marĩrõ, yucu marĩrõpũ ùjuaboase me'rã wẽridutirã, miitiwũ.

⁴ Na tojo ucũcã tu'ogu, Ô'acũ Moisére nicu niwĩ:

—Yũ'u musãrẽ u'muse cjase ba'ase acoro pejaro weronojõ dijaticã weeguti. Masã umucorinucũ te ba'asere miirã wa'arãsama. Na ni'cã numurẽ ba'atje ejatuario seerãsama. Te me'rã “¿Noanojõ yũ'u duti'quere queoro weeti, noa yũ'rũnu'cãti?” nĩmasĩgũsa'a. ⁵ Ni'cãmocuse numurĩ be'ro cja numurẽ, na puã numu ba'atjere seero weronojõ weeato, nicu niwĩ Ô'acũ.

⁶ Tojo weerã Moisé, Aarõ Israe curuacjãrãrẽ werecãrã niwã:

—Ni'cãcã na'ique'ari cura musã marĩ wiogu Ô'acũta musãrẽ Egiptopu ni'cãrãrẽ miuwija'quere masĩrãsa'a. ⁷ Ñamiacã ñamicure pe'ere Ô'acũ cũ asistesere i'arãsa'a. Musã cũrẽ ùrũsãsere tu'oami. ¿De'ro weerã ùsãrẽ ùrũsãti? Ùsã mejõ nirã ni'i, nicãrã niwã.

⁸ Moisé apeye narẽ ninemocu niwĩ:

—Ñamica'a nicã Ô'acũ musã ba'atji di'irore o'ogusami. Bo'reacãma musãrẽ peje ba'ase pã weronojõ nisere o'ogusami. Musã cũrẽ ña'arõ ucũ, ùrũsãsere tu'oami. Musã ùrũsãrã, ùsã mejõtare ña'arõ ucũrã weeapũ. Ô'acũ pe'ere ña'arõ ucũrã weeapũ. Ùsã mejõ nirã ni'i.

⁹ Be'ro Moisé Aarõrẽ nicu niwĩ:

—Nipe'tirã Israe curuacjãrãrẽ Ô'acũ i'orõpũ a'tidutiya. Na ña'arõ ùrũsãsere tu'oami, nicu niwĩ Moisé.

¹⁰ Aarõ na me'rã ucũrĩ curata nipe'tirã Israe curuacjãrã masã marĩrõ, yucu marĩrõpũ i'aquejocãrã niwã. Wãcũña marĩrõ Ô'acũ asitese o'mecurua po'peapu bajucaro niwũ. ¹¹ Ô'acũ Moisére a'tiro nicu niwĩ:

¹² —Israe curuacjãrã na ña'arõ ùrũsãsere tu'oapu. Narẽ a'tiro ni wereya: “Na'ique'ari cura musã wa'icu di'i ba'arãsa'a. Ñamiacã ñamicure pe'ere pã musã ba'asĩ'rĩrõ põtõorõ ba'arãsa'a. Te me'rã musã 'Yũ'u musã wiogu Ô'acũ ni'i, nisere masĩrãsa'a”, niña, nicu niwĩ.

¹³ Ti numu ñamica'ata putuã weronojõ bajurã pãjãrã na tiropũ dijat-acãrã niwã. Na nirõpũre mu'mua wa'acãrã niwã. Ape numu ñamicure nucũcãpũre ñocõa u'seco na nirõpũre cũñacaro niwũ. ¹⁴ Be'ro te ñocõa u'seco bopõca be'ro, te di'a dia'cũ bu'a bopoque'a'que masã marĩrõ, yucu marĩrõpũre nucũcãpũ cũñacaro niwũ. ¹⁵ Na Israe curuacjãrã tere ne i'amasitirã, “¿Ñe'enojõ niti?”, ni a'merĩ sãrĩtiña'cãrã niwã.

Moisé narẽ nicu niwĩ:

—A'te musã pã weeatje Ô'acũ cũ o'ose ni'i. ¹⁶ Ô'acũ musãrẽ a'tiro weedutiami: “Musãnucũ musã ba'atje ejatuario seeya. Musã ye wi'seripũ nirãnucũ puã kilo cã'rõ seeya”, niami, ni werecu niwĩ Moisé.

¹⁷ Na cũ miiduti'caronojõta weecãrã niwã. Æpẽrã pajiro, Æpẽrã cã'rõacã seecãrã niwã. ¹⁸ Na see'quere queocã, peje see'cure yu'rũoticaro niwũ. Pejete see'cãrã quẽ'rãrẽ queoro ejacaro niwũ. Du'saticaro niwũ. Nanucũ na ba'aro ejatuario seecãrã niwã.

19 Be'ro Moisé narē nicu niwī:

—Ne ni'cū musā ape numu ba'atjere du'aticā'ña.

20 Moisé tojo nimicā, āpērā cū ní'quere yu'rūnu'cācārā niwā. “Ape numupu ba'arāti” nírā, du'acārā niwā. Te na du'a'que becoa boa wa'a, ūrīa wa'acaro niwī. Tere ĩ'agū, Moisé na me'rā ua wa'acu niwī.

21 Be'ro amucorinacū ñamicurere nipe'tirā na ba'aro ejatuario see-neocārā niwā. Mujīpū asiro me'ra te acoape'tiacaro niwā. 22 Ni'cāmocuse numurī be'ro cja numurē pua numu ba'atjere weronojō seeneocārā niwā. Ba'paritise kilo ni'cū ba'atjere seeneocārā niwā. Na tojo weecā ĩ'arā, Israe curuacjārārē su'ori nisetiri masā Moisé tiropu wa'a, cūrē werecārā niwā.

23 Na tere werecā tu'ogu, Moisé narē nicu niwī:

—Ō'acū a'tiro dutiami: “Ñamiacā musā sootji numu nirōsa'a. Yu'ure wācū, e'catipeoatji numu musārē cūu'u. Musā ba'ase do'asenojōrē ni'cācā do'awe'ocā'ña. Musā ba'ase pūosenojōrē pūowe'ocā'ña. Musārē ba'ase du'sacā, 'Ñamiacāpu ba'arāti' nírā du'aya”, niami Ō'acū, nicu niwī Moisé.

24 Moisé narē duti'caronojōta na ba'adu'a'quere ape numu ba'atjere du'acārā niwā. Te ba'ase ne dojoti, ne becoa bo'oticoaro niwā. 25 Be'ro Moisé narē nicu niwī:

—Ni'cācā musārē soodutiri numu, Ō'acūrē e'catipeori numu ni'i. Tojo weerā tere ba'aya. Musā ni'cācārē cāpūpūre ne apeyenojō ba'ase bocasome. 26 Musā seis numurīrē ba'ase seeneorāsa'a. Siete numurī wa'ari cura sauru, Ō'acū soodutīca numu ni'i. Ti numuma ba'ase seese marīrōsa'a, nicu niwī.

27 Moisé tojo nimicā, ti numurēta ni'cārērā ba'ase seerā wa'acārā nimiwā. Ne bocaticārā niwā. 28 Na tojo weecā ĩ'agū, Ō'acū Moisére nicu niwī:

—¿No'ocā'rō yoacā musā yu'u dutise, yu'u bu'ese cūu'quere yu'rūnu'cārāsari? 29 A'tere masīña. Yu'u, musā wiogu, musārē soodutigu, ni'cā numu cūuapu. Tojo weegu seis numu niri numurē pua numu ba'asere o'oguti. Ape numu pe'e musārē soodutiri numu nicā, nipe'tirā musā ye wi'seripu tojayá. Ne wijaaticā'ña, nicu niwī Ō'acū.

30 Tojo weerā siete numu niri numurē soocārā niwā.

31 Israe curuacjārā na ba'ase seeneosere maná* wāme pisucārā niwā. Te cilantro wāmetise cape weronojō butise peri bajucaro niwā. Pū'arō usemerīseacā mumiaco me'rā wee'que weronojō i'pitime'rīcā'caro niwā.

32 Moisé narē a'tiro nicu niwī:

—Ō'acū a'tiro weedutiami: “Pua kilo ejatuario see, nurōña. Tere musā pārāmerā nituriarāpūre musā masā marīrō, yucu marīrōpu nicaterore yu'u ba'ase o'o'quere ĩ'arāsama. Yu'u musārē Egiptopu miijiacā o'o'quere ĩ'arāsama”, niami, nicu niwī Moisé.

33 Be'ro Moisé Aarōrē a'tiro nicu niwī:

—Ni'cārū miiti, tirupu pua kilo manārē miisāaña.☆ Be'ro tere Ō'acū ĩ'orōpu cūuña. Tere musā pō'rā, musā pārāmerā nituriarā ĩ'ato nígū, nurōbosaya.

34 Ō'acū Moisére tojo weeduti'caronojōta, Aarō Ō'acū “Masā me'rā añurō weeguti” ní'quere cuori acaro dūporo tirure nurōdutigu dūpocu niwī.

* 16:31 16.31 Maná nírō, “¿Ñe'e niti?” nisī'rīrō wee'e. Jos 5.12 ☆ 16:33 16.33 Heb 9.4

35 Israe curuacjārã cuarenta cū'marĩ manárẽ ba'acārã niwã. Canaa di'ta sumuto etarãpu tere ba'atuocārã niwã. Canaa na niatji di'ta nicaro niwũ.
*****

17

Õ'acũ ùtãgãpu aco wijacã wee'que ni'i

1 Nipe'tirã Israe curuacjārã masã marĩrõ, yucu marĩrõ, Sin wãmetiropu ni'cārã wijawã'cãcārã niwã. Õ'acũ cū duti'caronojõta sajatiro wa'ame'ricã'cārã niwã. Wa'a, Refidim wãmetiropu tojaque'acārã niwã. Topure ne aco na si'rise marĩcaro niwũ. 2 Tojo weerã Moisére uase me'rã, "Ûsãrẽ aco si'rise o'oya", nicārã niwã.

Moisé pe'e "¿De'ro weerã yu'ure tojo ucũti? ¿De'ro weerã '¿Õ'acũ ùsãrẽ aco o'omasiweti?', ni wãcũti?" ni yu'ticu niwĩ narẽ.

3 Na masã pe'e aco wuoyu'ruarã, Moisére tojo ùrũsãcārã niwã. A'tiro nicārã niwã:

—¿De'ro weecju ùsã Egiptopu ni'cãrãrẽ miwijiari? ¿Mu'u ùsãrẽ, ùsã põ'rãrẽ, ùsã yarã wa'icurarẽ acowuose me'rã wẽjẽgũti nígũ, miwijiari?

4 Moisé tere tu'ogu, Õ'acũrẽ uputu sãrĩgũ, a'tiro nicu niwĩ:

—¿Yu'u de'ro weegusari ã'rã masã me'rã? Cã'rõacã du'sa'a na ùtãperi me'rã yu'ure doque wẽjẽatjo, nicu niwĩ.

5 Tere tu'ogu, Õ'acũ cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Masã duporo yu'ruaya. Ni'cãrãrẽ wiorã Israe curuacjãrãrẽ su'ori nirãrẽ mu'urẽ ba'patidutigu pijiaya. Tojo nicã tuacju, Mu'u dia Nilore paapo'o'cure miwã'cãña. 6 Yu'u mu'u duporo ùrũgũ Hureb wãmeticju pu'to ùtãgãpu nu'cũgũti. Mu'u tigare doteya. Mu'u dotecã, masã si'ricã, aco wijarosa'a, nicu niwĩ Õ'acũ.

Moisé Israe curuacjārã wiorã i'orõpu Õ'acũ weeduti'caronojõta dotecu niwĩ. 7 Cũ tojo wee'caropu Israe curuacjārã na Moisé me'rã a'pepũrica be'ro niyucã, Meriba wãme õ'ocu niwĩ. Tojo nicã toreta Masah wãme õ'ocu niwĩ. Masã Õ'acũrẽ "¿Diacjũta Õ'acũ marĩ me'rã niti o niwetine?" níca be'ro niyucã, tojo wãme õ'ocu niwĩ.

Amaleca masã me'rã a'mewẽjẽ'que ni'i

8 Surara amaleca masã wãmetiri curua Refidĩpu Israe curuacjārã me'rã a'mewẽjẽrã a'ticãrã niwã. 9 Tojo weegu Moisé Josuére a'tiro nicu niwĩ:

—Ni'cãrãrẽ amuarẽ beseya. Bese, amaleca masã me'rã a'mewẽjẽgũ wa'aya. Yu'u ñamiacãrẽ a'tigu ùrũgũ duposãrĩpu nigũti. Topure tuacju Õ'acũ yu'ure miaduti'cu me'rã nu'cũgũti, nicu niwĩ.

10 Josué Moisé duti'caronojõta weecu niwĩ. Amaleca masã me'rã a'mewẽjẽgũ wa'acu niwĩ. Cũ topu na amua me'rã wa'ari cura Moisé, Aarõ, apĩ Hur wãmetigu, Moisére weetamugũ, tigu ùrũgũ bu'ipu mujãcãrã niwã. 11 Moisé cū omocãrĩ siomorõrĩ curare Israe curuacjārã tutuayu'runu'cãcãrã niwã. Cũ omocãrĩ dijocã pe'ema, amaleca masã pe'e na me'rã a'mewẽjẽrã tutuayu'runu'cãcãrã niwã. 12 Moisé siomorõmigũ ñujũcã i'arã, ni'cã ùtãgã miũ, cãrẽ dujuditirã dupocãrã niwã. Tu'ajanu'cõ, Aarõ, Hur cã omocãrĩrẽ tuuñe'e nu'cũcãrã niwã. Ni'cũ ni'cã pã'rẽ, apĩ ape pã'rẽ pe'e nu'cũcãrã niwã. Na tojo weeyucã, Moisé ye omocãrĩ ne ñujũticaro niwũ. Téé mujĩpũ sãjãcãpu tigu tuacju me'rã siomorõtuocu

niwī. ¹³ Tojo weegu Josué surara amaleca masā me'rā a'mewējēgū, cū ya di'pjiyo me'rā wējēpe'ocā'cu niwī.

¹⁴ Be'ro Ō'acū Moisére nicu niwī:

—A'tere acobojojicā'to nígū, ni'cā tūrūpu ojaya. Josuére a'tiro niña: “Nipe'tirā amaleca masārē pe'ocā'gūsa'a. Tojo weerā ne ni'cū a'ti m̄m̄ucocjārā narē wācūsoma.” Tere Josuére wereturiacu niwī.

¹⁵ Moisé ni'cārō Ō'acūrē ējōpeorā, wa'icurārē ūjūamorōpeoatjore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūucu niwī. Tore a'tiro wāme ō'ocu niwī: “Yū'u wiogu Ō'acū yū'ure wapata'acā weegū nimi.” ¹⁶ A'tiro ni ucūcu niwī:

“Yū'u wiogu Ō'acū weetamusere sērīrā, omocārī cū tiropu sīomorōno'wū. Ō'acū amaleca masā me'rā a'mewējēnu'cūcjūsami.

A'tocaterocjārā me'rā téé be'rocjārāpu quē'rārē tojota a'mewējē yapat-inu'cūgūsami”, nicu niwī Moisé.

18

Jetro Moisére ĩ'agū eta'que ni'i

¹ Jetro Madiácjū pa'i, Moisé mañecū, nipe'tise Ō'acū Moisére wee'quere tu'ocu niwī. Tojo nicā Ō'acū yarā masā Israe curuacjārārē wee'quere tu'ocu niwī. Apeye quē'rārē Ō'acū na wiogu narē Egiptopu ní'cārārē mīiwija'quere tu'ocu niwī. ² Moisé cū numo Séforare co pacu ya wi'ipū o'óyutojacu niwī. Jetro core, ³ tojo nicā co pō'rā puarārē ñe'ecu niwī. Ni'cū Gersón wāmeticu niwī. Moisé a'tiro nitojacu niwī: “Yū'u āpērā ye di'tapūre sijari masū, aperocjū weronojō tu'oña'a.”* Tojo weegu masā ma'mirē Gersón wāme ō'ocu niwī. ⁴ Cū acabiji pe'e Eliezer* wāmeticu niwī. Moisé a'tiro ni ucūyutojacu niwī: “Ō'acū yū'u pacu ējōpeo'cu yū'ure weetamuwī. Faraō yū'ure wējēbo'cure yū'ruweticā weewī.” Tojo weegu du'sagure tojo wāme ō'ocu niwī.

⁵ Moisé, Israe curuacjārā me'rā masā marīrō, yucu marīrō Ō'acū yagu ūrūgū† pu'topu tojaque'acu niwī. Topu Jetro, cū macō Moisé numo, pō'rā me'rā cū tiropu wa'acu niwī. ⁶ Moisére a'tiro queti o'ómu'tācu niwī:

—Yū'u, mu'u mañecū, mu'u numo me'rā, mu'u pō'rā puarā me'rā mu'u tiropu wa'agutū, nicu niwī.

⁷ Cū etacā, Moisé su'ti caseri me'rā wéeca wi'i po'peapu ní'cu wijaa, cū mañecūrē pōtērīgū wa'acu niwī. Cūrē añudutigū, paamu'rīque'a, mi'micu niwī. A'merī añudutíca be'ro cū ya wi'ipū narē su'ori pijisājāacu niwī. ⁸ Topu Moisé Ō'acū faraōrē, Egiptocjārārē wee'quere werepe'ocu niwī. Tojo nicā ma'apu a'tirā, nipe'tise na pi'etiwā'cāti'quere werecu niwī. “Ō'acū, ūsārē a'tiro wee yū'ruowī”, ni werecu niwī.

⁹ Jetro Ō'acū Israe curuacjārārē ma'i pajaña'gū, Egiptocjārā doca ní'cārārē yū'ruweticā wee'quere tu'ogu, e'catiyu'ruacu niwī. ¹⁰ A'tiro nicu niwī:

—Ō'acū añuyū'ruami, ni e'catipeoato. Cūta musārē faraō, Egiptocjārā na dutise doca ní'cārārē yū'ruweticā weepī. ¹¹ Egiptocjārā musārē ña'abutiario da'radutipecā, Ō'acū musārē yū'ruweticā weepī. Tojo weegu ní'cārōacā yū'u masī'i. Ō'acū nipe'tirā āpērā masā na ējōpeorānojō

* **18:3** 18.3 Ex 2.22 * **18:4** 18.4 Hebreo ye me'rā Eliezer “Ō'acū yū'ure weetamugū nimi” nisī'rīrō wee'e. † **18:5** 18.5 ĩ'aña e Ex 3.1 docapu oja'quere.

yu'ruoro tutuaya'runu'cāmi, nicu niwī Jetro. ¹² Be'ro Jetro ni'cū wa'icure wējē, Ō'acūrē e'catipeogu ūjūamorōpeocu niwī. Tojo nicā apeye Ō'acūrē o'osenojōrē ūjūamorōpeonemocu niwī. Tojo wéeca be'ro Aarō, nipe'tirā Israe curuacjārā wiorā Ō'acū ī'orōpū, Moisé mañecū me'rā ba'arā wa'acārā niwā.

Moisé, a'tiro wee nisetiroḡa'a nīrārē bese'que nī'i

¹³ Na ba'aca be'ro ape nūmu pe'e Moisé Israe curuacjārā na űa'arō ucū, a'pēpūrīsere apogu, cū dujiwuaropu dujicu niwī. Tere na nipe'tirā cū aposere uarā, topu nina'iacārā niwā. ¹⁴ Cū mañecū nipe'tise Moisé masārē weebosa'quere ī'agū, a'tiro nicu niwī:

—¿Ñe'enojō weegu weemiti mu'u, ā'rā masā me'rā? ¿De'ro weegu mu'u se'saro tere weeti? Na pe'e mu'u tiro tojo nu'cūna'ia wa'ama.

¹⁵ Moisé cūrē yu'ticu niwī:

—Na “¿Ō'acū de'ro uati?” ni, yu'ure sērītiña'rā a'tiama. ¹⁶ Na tiropare mejēcā wa'acā, “¿Īsā de'ronojō weerāsari?” nīrā, “¿Noa pe'e queoro niti?” nīrā, apodutirā, a'topure etama. Yu'u pe'e narē Ō'acū cū dutise cūu'quere, cū bu'esere narē wereturia'a, nicu niwī.

¹⁷ Tere tu'ogu, cū mañecū cūrē a'tiro ni werecasacu niwī:

—Mu'u tojo weese aḡuwe'e. ¹⁸ Mu'u tojo weegu caributia wa'agusa'a. Masā quē'rā mu'u me'rā nīrā caributia wa'arāsama. Tojo weese mu'urē tutuaya'rua'a. Mu'u ni'cūta tere pōtēotisa'a. ¹⁹ Yu'u mu'urē “A'tiro weepa” ni weresere aḡurō tu'opa. Mu'u tojo weecā, Ō'acū mu'urē weetamugūsami. Mu'u pe'e Ō'acūpure masā a'pēpūrīsere ucūbosagu nigūsa'a. ²⁰ Ō'acū cū dutise cūu'quere, cū bu'esere narē weregusa'a. “A'tiro nisetiroḡa'a, a'te pe'ere weeya” ni, narē masīcā weeya. ²¹ Israe curuacjārā wa'teropu ūmua aḡurō tu'omasīrānojōrē, Ō'acūrē wiopesase me'rā tu'oña'rārē, tojo nicā queoro ucū weesetirānojōrē, “No'o uaro weese me'rā wapata'arāti” ni wācūtīrānojōrē beseya. Narē besegu, āpērārē mil masārē dutiajārē bese sōrōña. Āpērārē cien masārē dutiajārē beseya. Āpērārē cincuenta masārē dutiajārē beseya. Āpērārē diez masārē dutiajārē beseya. ²² Na nipe'tirā Israe curuacjārārē “A'tiro pe'e weeya”, ni dutinu'cūrāsama. Apeye na apomasītise díasase nicāma, mu'u tiropu aporā a'tīrāsama. Mejō niseacāma, na basu aporāsama. Na a'tiro weecā, sō'owaro mu'u pi'etisome. Na mu'urē su'ori tere weetamurāsama. ²³ A'te yu'u werecasacu'quere queoro wéegu, Ō'acū mu'urē “A'tere tojata weeya” nicā, mu'u te da'rasere pōtēomasīgūsa'a. Mu'u tojo weecā, masā e'catise me'rā na ye wi'seripu dajatojaarāsama, ni werecasacu niwī Jetro.

²⁴ Moisé cū mañecū “Tojo weepa” nī'caronjōta tere queoro weecu niwī. ²⁵ Tojo weegu Israe curuacjārārē “Ā'rāta tu'omasīma”, ni besecu niwī. Narē dutise cūúgū, mil masārē, cien masārē, cincuenta masārē, diez masārē dutiajārē besecu niwī. ²⁶ Na “Tojo pe'e u'a'a” ni, Israe curuacjārārē nipe'tiropu ī'anurūnu'cūcārā niwā. Na apomasītise díasasema Moisé tiropu aporā wa'acārā niwā. Mejō niseacā pe'ema na basu a'merī apocārā niwā.

²⁷ Be'ro Moisé cū mañecū me'rā a'merī we'riticārā niwā. Tu'ajanu'cō, Jetro cū ya di'tapu dajatojaacu niwī.

19

Israe curuacjārā ūrūgū Sinaipu na eta'que ni'i

1-2 Israe curuacjārā Refidipu ní'cārā wija, masā marīrō, yucu marīrō ūrūgū Sinaí pu'topu etacārā niwā. Eta, toputa tigu ūrūgū pōtēorō tojaque'acārā niwā. Pua mujīpū na Egiptopure wijāca be'ro topure etacārā niwā.

3 Be'ro Moisé Ō'acū me'rā ucūgū wa'agu, tigupu mujācu niwī. Ō'acū tigupu nígū, Moisére pisucu niwī. A'tiro nicu niwī:

—A'te yu'u ucūsereta Jacob pārāmerā nituriarā, Israe curuacjārārē wereya: 4 “Masā, yu'u Egiptocjārārē wee'quere i'apu. Yu'u ni'cū á pacu cū pō'rārē cū wuuse bu'ipu wuubu'egu weronojō masārē ma'i co'tegu, a'to yu'u nīrōpu miitiapu. Masā yu'u tojo wee'quere masī'i. 5 Tojo weerā masā yu'u dutisere queoro yu'tirā, marī ni'cārō me'rā apo'quere queoro weērā, nipe'tirā āpērā masā yu'ruoro, yarā, yu'u tu'sarā nīrāsa'a. Nipe'tirocjārā yarāta nima, nīrā pe'e. 6 Tojo nimirā, masā pe'e yu'u uaro weeri masā, pa'ia ye cjasere da'rarā weronojō nīrāsa'a. Apesecjārārē ye cjasere wereturiarāsa'a. Yarā, ya macācjārā añurā nīrāsa'a. A'tere nipe'tirā Israe curuacjārārē wereya”, nicu niwī Ō'acū.

7 Be'ro Moisé ūrūgūpu ní'cu dijaa, nipe'tirā wiorārē pijio, Ō'acū cū wereduti'quenacū werepe'ocu niwī. 8 Moisé tere werēcā tu'orā, Israe curuacjārā ni'cārōnojō wācūseti, yu'ticārā niwā:

—Nipe'tise Ō'acū ūsārē weeduti'quere weerāti, nicārā niwā.

Na tojo ni yu'ticā tu'ogu, Moisé na ní'quere Ō'acūrē weregu mujācu niwī.

9 Moisé were'quere tu'ōca be'ro Ō'acū cūrē nicu niwī:

—Masā yu'u mu'u me'rā ucūcā tu'oato nígū, o'mecurua po'peapu mu'u tiro dijatagusa'a. Tojo weerā mu'arē ējōpeonu'cūcā'rāsama, nicu niwī.

Cū tojo nīca be'ro Moisé Ō'acūrē masā ní'quere werecu niwī.

10 Be'ro Ō'acū cūrē nicu niwī:

—Masā tiropu wa'aya. Yu'ure e'catipeoajā, ni'cācā, ñamiacā, apoyuato. Na ye su'tire coeyuato. 11 Ñamiacā yu'ruoro apoyu'quepu nitojato. Ti numu yu'u, masā wiogu, nipe'tirā i'orōpu ūrūgū Sinaipu dijatagusa'a. 12 Tigu ūrūgū du'pocā masā yu'ruaticā'to nígū, cā'mota'acūña. Narē a'tiro wereya: “Tigu ūrūgūrē wiopesase me'rā i'aña. Ne mujāticā'ña. Tigu du'pocārē ne cārō u'tacūuticā'ña. No'o tigure da'raña'gānojō wērīgūsami. 13 Tojo wee wērīgūnojōrē ne ni'cū cārō omocā ñapeoma'aticā'ña. Ūtāperi me'rā moquewējēno'rōsa'a. Tojo weetirā, mejō buewējēno'rōsa'a. No'o nígū masūrē o wa'icu quē'rārē wējēcā'no'rōsa'a. Masā oveja umu capesa'ro me'rā dia'cū puticā tu'orā, tigu ūrūgūpure mujārāsama”, ni wereya, nicu niwī Ō'acū.

14 Be'ro Moisé ūrūgūpu ní'cu dijaticu niwī. Ō'acūrē e'catipeoajā, masārē apoyuduticu niwī. Be'ro na ye su'tire coecārā niwā. 15 Na su'tire coēca be'ro Moisé narē a'tiro werecu niwī:

—Ñamiacā yu'ruoro apoyu'cārāpu nitojaya. Tojo nicā a'te numurī masā numosānumia me'rā ne wuacājīticā'ña, ni werecu niwī.

16 Pua numu be'ro bo'reque'ari cura bupo paa, ya'bacu niwī. Tigu ūrūgū bu'ipure ni'cā o'mecurua tojanu'cācaro niwū. Cabra capesa'ro me'rā uputu putise busucaro niwū. Nipe'tirā na su'ti caseri me'rā wee'que

wi'seri nirōpu te bususere tu'o uirā, narāsācārā niwā. ¹⁷ Be'ro Moisé Ō'acūrē pōtērīrā wa'ajā, narē su'ori miacu niwī. Wa'a, tigu ūrūgū du'pocāpu ejanu'cācārā niwā. ¹⁸ Nipe'tiro tigu ūrūgū Sinai wāmeticjapu o'mepu'sunu'cūcaro niwā. Ō'acū pecame'e ūjūrī pō'rā me'rā dijatāca be'ro niyucā, tojo wa'acaro niwā. Pā ūjūarō weronojō o'me buenu'cūcaro niwā. Nipe'tiro tigu ūrūgū uputu waro narāsācaro niwā. ¹⁹ Oveja umu capesa'ro putise siape'e me'rā nemorō busucaro niwā. Tojo wa'ari cura Moisé Ō'acū me'rā ucūmujācu niwī. Cū pe'e bupo busuro weronojō cūrē yu'ticu niwī.

²⁰ Ō'acū ūrūgū Sinai daposārīpu dijati, ejanu'cācu niwī. Be'ro Moisére cū tiropu mujātiduticu niwī. Tere tu'ogu, Moisé mujācu niwī. ²¹ Ō'acū cūrē nicu niwī:

—Dijaya. Masārē wiopesase me'rā weregu wa'aya: “Yu'ure ī'asī'rīrā, a'tigu ūrūgū du'pocāpu cā'mota'a'carore ne yu'raticā'to. Yu'rurā pūrīcā, pājārā wērīrāsama. ²² Pa'iaputa, yu'u tiropu a'tirānojō yu'u ī'orōpu űa'ase marīrā nirāti nīrā, apoyuato. Na tojo weeticā, narē bu'iri da'regusa'a”, ni wereya, nicu niwī Ō'acū.

²³ Moisé Ō'acūrē a'tiro ni yu'ticu niwī:

—Masā a'tigu ūrūgūpure ne mujātimasītisama. Mu'uta narē “Tigu du'pocārē cā'mota'a'carore yu'raticā'to. Tigu yu'u nirō ni'i”, ni wereduti-tojapu. Tojo weerā a'tore ne yu'rutisama, nicu niwī.

²⁴ Ō'acū pe'e Moisére nicu niwī:

—Dija, Aarōrē a'topu miiti. Pa'ia, tojo nicā masā pūrīcā a'topu a'tisī'rīrā, cā'mota'a'carore ne yu'raticā'to. Tojo weecāma, yu'u narē bu'iri da'rebosa'a, nicu niwī Ō'acū.

²⁵ Tere tu'ogu, Moisé dijata, Ō'acū cū ní'quere Israe curuacjārārē wereturiacu niwī.

20

Ō'acū diez dutise cūu'que ni'i

¹ Ō'acū ūrūgūpu ucūgū, nipe'tise a'te ucūsere ucūcu niwī:

² “Yu'u Ō'acū, musā wiogu ni'i. Yu'uta musārē Egiptopure miiwijawu. Topure musā narē da'raco'terā niwū.

³ “Yu'u ni'cūrēta ējōpeoya. Ne āpērānojōrē ējōpeoticā'ña.

⁴ “Ne queosere yee, ējōpeoticā'ña. Ū'muarō cjase queosere, ne docapu a'ti di'tapu nisere, maa pajiri maajopu nise queose quērārē yee ējōpeoticā'ña. ⁵ Ne narē ējōpeorā, paamu'rīque'aticā'ña. Ne narē űubuepeoticā'ña. Yu'u Ō'acū musā wiogu ni'i. Musā āpērārē ējōpeosirutucā, ne uawe'e. Yu'ure ī'asī'rīrā tojo weema. Tojo weegu na pō'rārē, na pārāmerārē, na pārāmerā nituriarārē bu'iri da'regusa'a. ⁶ Yu'ure mairā, yu'u duti'quere queoro weerā pe'ema peje turiri be'rocjārārē ma'inu'cūgūsa'a.

⁷ “Yu'u Ō'acū, musā wiogure wiopesase me'rā wācūtimirā, wāmepeoma'aticā'ña. Tojo ucūma'arārē bu'iri da'regusa'a.

⁸ “Yu'u soodutigu cūca numu saurure wācūña. Ya numu, yu'ure ējōpeori numu ni'i. ⁹ Seis numurīta da'raya. Te numurīrē nipe'tise musā da'rase cuosere da'rawe'ocā'ña. ¹⁰ Siete numu nirī numu pe'ema, yu'u musā wiogure wācū, soodutigu cūca numu ni'i. Ti numurē ne cārō

da'raticã'ña. Musã macã, musã macõ, musãrê da'raco'tegu o da'raco'tego, musã yarã wa'icurã, ape di'tacjãrã musã tiropu nirã ne da'raticã'to. ¹¹ Yu'u Ô'acũ, musã wiogu seis numurita u'musere, di'tare, pacase maarĩrê, nipe'tise tepu nisere weewa. Tu'ajanu'cõ, siete numu nirã numurê soowu. Tojo weero ti numu sauru, ya numu ni'i. 'Yu'ure ejõpeori numu niato', ni soodutigu cūuwũ.

¹² "Musã pacure, musã pacore añurõ wejepeoya. Yu'u Ô'acũ, musã wiogu musãrê o'ori di'tare yoacã catirãti nirã, tojo weeya.

¹³ "Masãrê wējēcõ'aticã'ña.

¹⁴ "Musã numosãnumia nitirãrê, musã marãpusumua nitirãrê a'metãrãticã'ña.

¹⁵ "Yajaticã'ña.

¹⁶ "Beseropu ãpērãrê ña'arõ wa'adutirã, na ye cjasere nisooticã'ña.

¹⁷ "Ãpērã ya wi'ire ne uoticã'ña. Cũ numorê, cūrê da'raco'tegure, cūrê da'raco'tegore, cũ yagu wecure, cũ yagu burrore, nipe'tise cũ cuosere uoticã'ña" ni, dutise o'ocu niwĩ Ô'acũ.

Israe curuacjãrã Ô'acũ wee'quere ĩ'arã na ui'que ni'i

¹⁸ Israe curuacjãrã nipe'tirã buyo paacã, oveja umu capesa'ro busucã tu'orã, buyo ya'bacã, ũrũgũ o'mepu'sunu'cũcã ĩ'arã, ui narãsãcãrã niwã. Tojo wee'cãrã niyurã, tigu yoacureropu tojacãrã niwã. ¹⁹ Tojo weerã Moisére a'tiro nicãrã niwã:

—Mu'u ũsãrê ucũña. Mu'u dutisere yu'tirãti. Ô'acũ cũ basu ũsãrê ucũticã'to. Cũ ũsã me'rã ucũcã pũrĩcãrê, ũsã wẽrĩbosa'a, nicãrã niwã.

²⁰ Moisé narê yu'ticu niwĩ:

—Musã uiticã'ña. Ô'acũ marĩrê diacjũta yu'ure ejõpeomiti nígũ, a'tiami. Musã cūrê wiopesase me'rã wãcũcã wagu, cūrê yu'runu'cã, ña'arõ weeticã'to nígũ, a'tiami.

²¹ Masã uirã, ũrũgũ yoacureropu tojaque'acãrã niwã. Moisé pe'e Ô'acũ nirõ, o'mecurua na'itĩ'arĩ curua pu'topu ejanu'cãcu niwĩ.

*****

24

Ô'acũ Israe curuacjãrã me'rã apo'que ni'i

¹ Ô'acũ dutise cūu'quere wérēca be'ro Moisére nicu niwĩ:

—Aarõ, cũ põ'rã Nadab, Abihú, ãpērã setenta Israe curuacjãrã wiorã me'rã a'to yu'u nirõpu mujãtia. Mejõ yoacurero tojato. Topu paamu'rĩque'ato. ² Mu'u se'saro yu'u tiropure ejaya. Masã pe'e mu'u me'rã ne pu'toacãpu mujãtinemoticã'to, nicu niwĩ.

³ Moisé masã tiropu wa'a, nipe'tise Ô'acũ ní'quere, tojo nicã cũ duti'quere masãrê weregu wa'acu niwĩ. Cũ tojo werecã tu'orã, nipe'tirãputa ni'cãrõnojõ wãcũseti, yu'ticãrã niwã:

—Nipe'tise Ô'acũ ũsãrê weeduti'quere weerãti, nicãrã niwã.

⁴ Tere tu'ogu, Moisé nipe'tise Ô'acũ duti'quere ojaõ'ocu niwĩ. Ape numu pe'e ñamiña'cũrõ wã'cã, ni'cãrõ Ô'acũrê ejõpeorã wa'icurãrê ũjũamorõpeoatjore ũrũgũ du'pocãpu ni'cã mesã ũtã me'rã seeneocũucu niwĩ. Tojo nicã docepaga ũtãpaga te Israe curarinucãrê ni'cãrẽpaga miinu'cõcu niwĩ. ⁵ Be'ro ni'cãrẽrã ma'mapjia Israe curuacjãrãrê wa'icurã wējēdutigu o'õcu niwĩ. Narê Ô'acũrê e'catipeorã, wa'icurãrê

ũjũamorõpeoduticu niwĩ. Tojo nicã, apeyema Ô'acũ narẽ añurõ weeato nĩrã, wecua umuarẽ wẽjẽ, ãjũamorõpeoduticu niwĩ. ⁶ Moisé deco me'rã díre mii, bapari pacapu piosãacu niwĩ. Apeye da'sasere wa'icurarẽ ãjũamorõpeoropu piopeocu niwĩ. ⁷ Tu'ajanu'cõ, Moisé "Ô'acũ masã me'rã a'tiro apoguti" ni ojãca turipure mii, masãrẽ bu'eĩ'ocu niwĩ. Tere tu'orã, na pe'e a'tiro nicãrã niwã:

—Nipe'tise marĩ wioꝝ Ô'acũ marĩrẽ weeduti'quere weerãti. Cũ dutisere yu'tirãti, nicãrã niwã.

⁸ Be'ro Moisé díre mii, masãpure tere wëeste, a'tiro nicu niwĩ:

—A'te dí me'rã Ô'acũ "Masã me'rã tojo weeguti" ní'quere diacjãta cũ duti'quenojõta weegusami, ni masĩno'o, nicu niwĩ Moisé.

⁹ Tere tu'ajãca be'ro Moisé Aarõ, Nadab, Abihú, tojo nicã setenta Israe curuacjãrã wiorã me'rã ãrũgũpu mujãcu niwĩ. ¹⁰ Topu na Ô'acũ, Israe curuacjãrã wioꝝre ĩ'acãrã niwã. Cũ u'tacũrõrẽ añuse ya'sase peri zafiro wãmetise peri asipa'acũñacaro niwã. U'muse weronojõ ya'same'rĩcã'caro niwã. ¹¹ Ā'rã Israe curuacjãrã wiorã Ô'acũrẽ ĩ'amicã, narẽ ne mejẽcã wa'acã weeticu niwĩ. Na ni'cãrõ me'rã ba'a, sĩ'rĩ weecãrã niwã.

Moisé ãrũgũ Sinaĩ wãmeticjũpu ní'que ni'i

¹² Ô'acũ Moisére a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'u tiro ãrũgũpu mujãtinemoña. Mujãti, topu yu'ure co'teya. Yu'u ãtã me'rã wee'que pjĩrĩrẽ mu'urẽ o'oguti. Te pjĩrĩpu yu'u oja'que nipe'tise yu'u weeduti'quere mu'u Israe curuacjãrãrẽ weregusa'a.

¹³ Tere tu'ogu, Moisé, cãrẽ weetamugũ Josué me'rã ãrũgũ Ô'acũ nirõpu mujãnemocu niwĩ. ¹⁴ Cũ mujãnemoati duporo wiorãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—A'tota co'teya, téé ãsã dijaticãpu. Aarõ, tojo nicã Hur musã me'rã tojama. No'o musãrẽ mejẽcã wa'acã, narẽ wereya, nicu niwĩ.

¹⁵ Tojo nĩca be'ro Moisé ãrũgũpu mujãcu niwĩ. Tigure ni'cã o'mecuruu tuubi'acaro niwã. ¹⁶ Ô'acũ cũ añurõ asistese ãrũgũ Sinaĩpu dijatacã, seis numãrĩrẽ omecuruu tigure tuubi'acaro niwã. Ape numu siete numu nĩrĩ numurẽ o'mecuruaputa Ô'acũ Moisére pijidijocu niwĩ. ¹⁷ Israe curuacjãrã Ô'acũ asistesere ãrũgũ duposãrĩpu pecame'e ãjũacõ'arõ weronojõ ĩ'acãrã niwã. ¹⁸ Moisé ti o'mecuruapu sãjãa, tigũ ãrũgũpu mujãnemocu niwĩ.

Topure cuarenta umucori, cuarenta ñamirĩ* tojacu niwĩ.

*****

31

*****

¹⁸ Ô'acũ ãrũgũ Sinaĩpu Moisé me'rã ucũca be'ro cãrẽ pua pjĩ ãtã me'rã wee'que pjĩrĩrẽ o'ocu niwĩ. Te pjĩrĩpu Ô'acũ diez dutise cũu'que nicaro niwã. Ô'acũ basuta cũ omopica me'rã tere ojacu niwĩ.

32

Wecu wĩ'magũ queose uru me'rã yee'que ni'i

¹ Be'ro Israe curuacjãrã Moisé cũ ãrũgũpu mujãa'cure yoogocã ĩ'arã, Aarõ tiropu nerẽcãrã niwã. Cãrẽ a'tiro nicãrã niwã:

* **24:18** 24.18 ĩ'aña Gn 7.4 docapu oja'quere.

—Sō'onícu Moisé marĩrē Egiptopu ní'cārārē miiti'cu waro ¿de'ro wa'apari cūrē? Marĩ ne masĩtisa'a. Tojo weegu ũsā ējōpeoatje queosere yeebosaya. Marĩ duporo wuamu'tārāsama. Na marĩ wa'atji ma'arē ĩ'orāsama, nicārā niwā.*

² Aarō narē ya'ticu niwĩ:

—Musā numosānumia, musā pō'rā umua, musā pō'rā numia o'meperi yosase uru me'rā wee'quere a'to ya'u tiropu miitia, nicu niwĩ.

³ Cū tojo nicā tu'orā, nipe'tirāputa na o'meperi yosase uru me'rā wee'quere tuweemii, Aarō tiropu miacārā niwā. ⁴ Cū tere ñe'e, ũjūasipiocu niwĩ. Na wecu wĩ'magũ queose weéca co'ropu piosacārā niwā. Be'ro te bu'áca be'ro wecu wĩ'magũ queose weronojō bajugu wijacu niwĩ. Cūrē ĩ'arā, masā a'tiro nicārā niwā:

—Israe curuacjārā, ā'rĩ marĩ ējōpeogu nimi. Cūta marĩrē Egiptopu ní'cārārē su'ori miijiwawĩ.

⁵ Na tojo weecā ĩ'agũ, Aarō wecu wĩ'magũ queose pōtēorōpu wa'icūrārē ũjūamorōpeorore ní'cā mesā ũtā me'rā seeneocūucu niwĩ. Tu'ajanu'cō, masārē werecu niwĩ:

—Namiacā marĩ wiogu Ō'acūrē bosenumu wee e'catipeorāsa'a, nicu niwĩ.

⁶ Ape numu pe'e ñamiña'cūrō wā'cā, wa'icūrārē wējē ũjūamorōpeocārā niwā. Tojo nicā, apeyema Ō'acũ narē añurō weeato nírā, wa'icūrārē wējē, ũjūamorōpeocārā niwā. Be'ro nipe'tirā masā ba'a, s'ĩrĩ, que'a, ejanujācārā niwā. Tu'ajanu'cō, wā'cānu'cā, tu'omasĩti, bopoyase moorā basanu'cūsiacārā niwā. ⁷ Na tojo weecā ĩ'agũ, Ō'acũ Moisére nicu niwĩ:

—Wa'agusa'a. Dijaya. Mu'u, Egiptopu miijiwā'cārā ña'abutiārā dojorā weema. ⁸ Na maata waro ya'u weeduti'quere du'ucā'ma. Ní'cũ wecu wĩ'magũ queosere uru me'rā ũjūasipio wĩorēama. Cūrē e'catipeorā, ejaque'ama. Tojo nicā, wa'icūrārē wējē, cūrē ũjūamorōpeoama. A'tiro ni ucūama: “Israe curuacjārā, ā'rĩ marĩ ējōpeogu nimi. Cūta Egipto dī'tapure marĩrē su'ori miijiwawĩ”, niama, nicu niwĩ Ō'acũ.

⁹ Ō'acũ apeye Moisére ninemocu niwĩ:

—Yu'u sōjā masārē na nisetisere añurō masĩ'i. Yu'ure ya'rũnu'cāsepijārā nima. ¹⁰ Na me'rā uayu'rũmajā'a. Tojo weegu narē bu'iri da're bajuriop'oguti. Yu'u tojo weecā, ne cā'mota'aticā'ña. Mu'u pārāmerā nituriarā me'rā pe'ema pājārā masāputicā weeguti.

¹¹ Ō'acũ tojo nimicā, Moisé pe'e cū wiogu Ō'acūrē a'te ucūse me'rā nijĩsijosĩ'ricu niwĩ:

—Wiogu, ¿de'ro weegu mu'u, mu'u yarā masā me'rā tocā'rō uati? Mu'u tutuayu'ruse me'rā narē Egiptopure miijiwawu. ¹² Mu'u narē bu'iri da'recāma, Egiptocjārā a'tiro ni wācūrāsama: “Ō'acũ narē ũrēpagupu wējē, a'ti dī'tapu nírārē bajurioguti ní'gũ, miijiwapĩ”, nibosama. Uaticā'ña majā. Mu'u yarā masārē ña'arō wees'ĩrisere tocā'rōta du'uya. ¹³ Mu'urē da'raco'terā Abrahārē, Isaare, Jacore ní'quere wācũña. Mu'u basuta mu'u wāme me'rā narē a'tiro nicūpā: “Musā pārāmerā nituriarārē ñocōa weronojō pājārā masāputicā weeguti. Tojo nicā, a'ti dī'ta masārē o'oguti ní'que dī'tare musā pārāmerā nituriarārē o'ogusa'a. Na ye dī'ta ninu'cūcā'rōsa'a”, nicūpā.

¹⁴ Moisé tojo nicā tu'ogu, Ō'acũ cū yarā masārē “Bu'iri da'reguti” nimi'quere du'ucu niwĩ. ¹⁵ Be'ro Moisé ũrūgūpu ní'cu Ō'acũ dutise puā

* 32:1 32.1 Hch 7.40

pã'rëpu ojano'que pjĩrĩrẽ miidijaticu niwĩ. ¹⁶ Õ'acũta te pjĩrĩrẽ weecu niwĩ. Cũ basuta topu ní'quere ñacũ, ojaõ'ocu niwĩ.

¹⁷ Josué masã na caricũsere tu'ogu, Moisére a'tiro nicu niwĩ:

—Masã a'mewějẽrã caricũrõ weronojõ busurocoro marĩ cãrise u'turi wa'teropare, nicu niwĩ.

¹⁸ Moisé pe'e cũrẽ a'tiro yu'ticu niwĩ:

—Na a'mewějẽ wapata'aca be'ro caricũ e'catise mejẽta nĩrõcoro. Tojo nicã a'mewějẽ bajuriorã bujawetirã basase mejẽta nĩrõcoro. Mejẽcã basase tu'ogucoro, nicu niwĩ.

¹⁹ Moisé na nĩrõpu etagu, wecu wĩ'magũ na uru me'rã wĩrõrẽ'cure ĩ'agũ, na no'o uaro basanu'cũcusiase ĩ'agũ, uayu'ruacu niwĩ. Tojo weegu cũ caose pjĩrĩrẽ tigu ũrũgũ du'pocãpu doquemutõcũcu niwĩ. ²⁰ Te be'ro wecu wĩ'magũ queose wĩrõrẽ'cure mi, pecame'epu doquetĩacu niwĩ. Be'ro cũrẽ añuse marãrĩ doquemutõcu niwĩ. Te marãrĩrẽ aco bu'ipu wẽestepo'ocu niwĩ. Tojo weetoja, Israe curuacjãrãrẽ te acore sĩ'ricã weecu niwĩ. ²¹ Moisé Aarõrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—¿Ã'rã masã de'ro weemiati mu'urẽ? Mu'u narẽ ña'abutiario weecã weepã.

²² Aarõ pe'e cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Yu'u acabiji, yu'u me'rã uatiguta. Mu'u masĩmiba. Ã'rã masã ña'arõ weesere weepoyu'ruama. ²³ Na yu'ure a'tiro niama: “Nĩ'cũ ũsã ĩjõpeoacju queose marĩrẽ su'ori miacjure weebosaya. Sõ'onĩcu Moisé marĩrẽ Egiptopure su'ori miwijati'cure de'ro wa'aro wa'apã. Masĩtisa'a”, niama. ²⁴ Na tojo nicã, narẽ yu'tiapu: “No'o o'meperi yosase uru me'rã wee'quere cuorãnojõ tuweemii miĩtia”, niapu. Na yu'ure miiti, tere o'oama. Yu'u tere pecame'epu doquetiapu. Wãcũña marĩrõ ã'rĩ wecu wĩ'magũ queose wijamajãmi, nicu niwĩ Aarõ.

²⁵ Moisé na no'o uaro weesere ĩ'acu niwĩ. Tere ĩ'amigũ, Aarõ pe'e narẽ “Tojo weeticã'ña”, niticu niwĩ. Tojo weerã na ña'arõ weesere ĩ'arã, narẽ ĩ'atu'tirã bujicã'cãrã niwã. ²⁶ Tojo weecã ĩ'agũ, Moisé na su'ti caseri me'rã wee'que wĩ'seri wa'tero sãjãa, ejanu'cãcu niwĩ. Narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—“Õ'acũ yarã ni'i” nĩrãnojõ yu'u tiro a'tia, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicã, nipe'tirã Levĩ ya curuacjãrã Moisé tiropu nerẽnu'cãcãrã niwã. ²⁷ Na tojo weecã ĩ'agũ, Moisé narẽ nicu niwĩ:

—Õ'acũ, Israe curuacjãrã wiogu, a'tiro nimi: “Musãnucũ di'pjĩrĩrẽ du'teõ'oña. Be'ro musã wĩ'seri nĩrõpu tojaaya. Tojaa, wĩ'serinucũ musã acabijĩrãrẽ, musã ma'misumuarẽ, musã me'rãcjarãrẽ, musã ya wĩ'i pu'to nĩrãrẽ wějẽcã'ña”, ni wercu niwĩ Moisé.

²⁸ Levĩ ya curuacjãrã Moisé tojo weeduti'quere queoro weecãrã niwã. Ti numurẽ i'tiati mił umua wẽrĩcãrã niwã. ²⁹ Be'ro Moisé narẽ nicu niwĩ: —Masã Õ'acũrẽ yu'runu'cãcã, musã cũ dutiro wéerã, musã põ'rãrẽ, musã acabijĩrãrẽ, musã ma'misumapureta na ña'arõ wee'quere ĩ'arã, wějẽcã'mota'apu. Tojo weegu ni'cãcã Õ'acũ musãrẽ cũ dutisere da'radutigũ cũuami. A'tiro wee musãrẽ añurõ wa'acã weeami, nicu niwĩ.

³⁰ Ape numu pe'ere Moisé masãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Musã Õ'acũ dutisere yu'runu'cãrã, ña'abutiario weecãrã niapu. Nĩ'cãrõacãrẽ Õ'acũ tiropu mujãgũti. Apetero weegu musã yere cũrẽ sãrĩbosacã, musãrẽ acobojobosami, nicu niwĩ.

³¹ Cũ tojo nica be'ro apaturi Moisé Õ'acũ tiropu mujãa, cũrẽ nicu niwĩ:

—Diacjūta masā wecu wī'magū uru me'rā queose wīorē'cure e'catipeotjīarā, ña'abutiario weecārā niama. ³² Ni'cārōacārē mu'urē uputu sērī'i. Narē acobojoya. Acobojojotigu pūrīcā, mu'u ya pūrī catirā wāme ojaō'ono'ca pūrīpu yu'u wāmerē coecā'ña, nicu niwī Moisé.

³³ Ō'acū pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u dutisere yu'rūnu'cā'cārā dia'cūrē ya pūrīpu ojaō'ono'cārā wāmerē coeguti. ³⁴ Ni'cārōacārē majā wa'aya. Masārē yu'u mu'urē “O'oguti” nīca di'tapu su'ori miaña. Yu'ure wereco'tegu mu'urē su'ori ī'o miagūsami. Tojo weemicā, yu'u bu'iri da'reri nūmu ejacā, na ña'arō wee'que wapare narē bu'iri da'reguti, nicu niwī Ō'acū.

³⁵ Be'ro Ō'acū masārē bu'iri da'regu, duti ña'abutiase o'ócū niwī. Aarō wecu wī'magū queose yee'cure e'catipeo'que bu'iri tojo weecu niwī.

33

Ō'acū ūrūgū Sinaipu wijaduti'que ni'i

¹ Ō'acū masārē bu'iri da'rēca be'ro Moisére a'tiro nicu niwī:

—A'tore wijayā. Masā mu'u Egiptopu miiwija'cārā me'rā wa'agusa'a. Yu'u Abrahārē, Isaare, Jacore “O'oguti” nīca di'tapu wa'aya. Ti di'tare na pārāmerārē “O'oguti” nitojawu. ² Yu'ure wereco'tegure musā dūporo o'óguti. Yu'u ti di'tapu nīrā cananeo masā, amorreo masā, hitita masā, ferezeo masā, heveo masā, jebuseo masārē cō'awīrōgūti. ³ Cabra ōpēcō, mumiaco pajiro aco o'mabūroro weronojō nīrī di'tapure wa'arā wee'e. Yu'u pe'e musā me'rā wa'asome. Musā yu'rūnu'cāsepijarā ni'i. Yu'u wa'agu pūrīcā musā ña'arō weecā, bu'iri da're bajuriōdijobosa'a, nicu niwī Ō'acū.

⁴ Masā te bujawetise quetire tu'orā, dujasewā'arā weronojō pūrō bujaweticārā niwā. Na ne ni'cūputa busa, o'meperi yosaticārā niwā.

⁵ Ō'acū Moisére a'tiro wereyutojacu niwī:

—Israe curuacjārārē a'tiro ni wereya: “Musā yu'rūnu'cāsepijarā ni'i. Musā wa'teropure musā me'rā yu'u cārō ba'patiquejogu, musārē bu'iri da're bajuriobosa'a. Tojo weerā musā su'ti añusere, musā busasere, tojo nicā yosasere tuweemiicā'ña. Musā tere tuweemiica be'ro yu'u musārē weeatjere wācūgūsa'a”, ni wereya, nicu niwī Ō'acū.

⁶ Tojo weerā Israe curuacjārā Horeb wāmeticju ūrūgūpu wijāca be'ro busanemoti, o'meperi yosanemoticārā niwā.

Ō'acū me'rā bocaajari wi'i su'ti caseri me'rā wéeca wi'iacā cjase ni'i

⁷ Moisé Ō'acū su'ti caseri me'rā wéeca wi'iacārē mia, masā na nīrō yoacureropu cūcū niwī. Ti wi'iacārē “Ō'acū me'rā bocaajari wi'i ni'i”, nicu niwī. No'o ni'cū Ō'acūrē cū weeatjere sērītiña'sī'rīgūnojō topu wa'acu niwī. Ti wi'iacā na masā nīrō yu'rūro nicaro niwā.

⁸ Moisé ti wi'iacāpu wa'acā ī'arā, masā nipe'tirā na ye wi'seri sope pu'topu nu'cūcārā niwā. Téé ti wi'ipu sājācāpu cūrē ī'asirutudu'ucārā niwā. ⁹ Moisé ti wi'ipu sājācāta, o'mepō'rā dijati, ti wi'i sājārī sopepu ejanu'cācaro niwā. Ō'acū Moisé me'rā ucūrī cura tojo tojanu'cācaro niwā.

¹⁰ Masā o'mepō'rā ti wi'i sopepu ejanu'cācā ī'arā, nipe'tirā na ye wi'seri sope pu'to paamu'rīque'acārā niwā. Ō'acūrē e'catipeorā, tojo weecārā niwā.

11 Õ'acũ Moisé me'rã a'merĩ ï'apõtëo, ni'cũ, cũ me'rãcjürë ucũgũ weronojõ ucũcãrã niwã. Na ucũca be'ro Moisé masã tiropure dajatojaacu niwĩ. Cürë weetamucõ'tegũ ma'mũ Josué, Nun macũ pe'e püricã ti wi'iacã po'peapu toja, ninu'cũcã'cu niwĩ.

Õ'acũ Moisére cã asistesere ï'o'que ni'i

12 Moisé Õ'acürë a'tiro nicu niwĩ:

—Mũ'u yu'ure “Á'rã masãrë su'ori miaña”, niapu. Tojo nimigũ, yu'u me'rã wa'acjüre weretiapu. Tojo nicã “Mũ'urë añurõ masĩ'i. Mũ'u weesere ï'agũ, e'cati'i”, niapu. 13 Diacjũta yu'u me'rã e'catigu püricã, mũ'u weeatjere yu'ure wereya. Mũ'u tojo weecã, mũ'urë masĩnemogũsa'a. Tojo nicã, mũ'u tũ'sasere weenu'cũgũsa'a. Wãcũña. Á'rã masã, mũ'u yarã nima, nicu niwĩ.

14 Moisé tojo nicã tu'ogu, Õ'acũ cürë nicu niwĩ:

—Yu'u basuta musãrë ba'patiguti. Ba'pati, mũ'urë soose o'oguti, nicu niwĩ.

15 Moisé pe'e cürë yu'ticu niwĩ:

—Mũ'u basu ãsãrë su'ori wa'atigu püricã, ãsãrë a'tore wijacã weet-icã'ña. 16 Mũ'u ãsã me'rã ba'patiwã'cãticãma, apeye di'tacjãrã masã “Õ'acũ Moisé me'rã, Israe curuacjãrã me'rã e'catimi”, ni masĩsome. Ësã me'rã wa'acã püricãrë, “Õ'acũ Moisé, Israe curuacjãrã me'rã dia'cũ nimi”, ni masĩrãsama, nicu niwĩ Moisé.

17 Õ'acũ Moisére apaturi ucũapocu niwĩ:

—Mũ'urë añurõ masĩ'i. Mũ'u me'rã e'cati'i. Tojo weegu mũ'u sërĩ'caronojõta weegusa'a, nicu niwĩ Õ'acũ.

18 Cũ tojo nicã tu'ogu, Moisé a'tiro ni sërĩnemocu niwĩ:

—Mũ'u asistesere yu'ure ï'oña.

19 Õ'acũ cürë yu'ticu niwĩ:

—Nipe'tise yu'u asistesere mũ'u duporo yu'ruacã weeguti. Tojo yu'ruacã, nipe'tise yu'u añubutiasë nisere ï'agũsa'a. Tojo nicã mũ'u ï'orõpu yu'u wãmerë wereguti. No'o yu'u pajaña'sĩ'rĩgũrë pajaña'gũti. 20 Tojo nimicã, ya diapoama ne ï'asome. Ne ni'cũ yu'ure ï'ãca be'ro catisome majã.

21 Õ'acũ apeye quë'rãrë nicu niwĩ:

—A'to yu'u tiro ãtãgãpu nu'cũña. 22-23 Yu'u asitese me'rã yu'ruagu, ni'cã cope tigapu nirĩ copepu mũ'urë cũugũti. Yu'ure ï'arĩ nígũ, ya omocã me'rã mũ'u ya diapoare cã'mota'aguti. Téé yu'u yu'ruagapu cã'mota'atuoguti. Yu'u së'ema waroma ï'agũsa'a, ï'agũ pe'e. Yu'u diapoa pe'ema, ne ï'ano'ña marĩrõsa'a, nicu niwĩ Õ'acũ.

34

Apeye ãtã pjĩrĩ me'rã Õ'acũ dutisere oja'que ni'i

1 Õ'acũ Moisére cã asistesere ï'õca be'ro cürë nicu niwĩ:

—Pua pjĩ ãtã pjĩrĩ mũ'u doquemutõ'que pjĩrĩ weronojõta da'reya. Ne waro oja'quereta ojaguti tja. 2 Ñamiacã ñamicurero ãrũgũ Sinaípu mujãgũtigũ apoyuya. Tigũ duposãrĩpu wa'a, yu'u tiro ejaya. 3 Ne apĩ mũ'u me'rã mujãticã'to. Ne tigupure ãpërã masã marĩato. Tojo nicã oveja, wecua tigu põtëorõpure ba'anu'cũticã'to.

4 Cũ ní'caronojõta Moisé toduporo ùtã pjiĩrĩ ní'que weronojõ da'recu niwĩ. Ape numu pe'e ñamicurero wã'cã, Õ'acũ cũ duti'caronojõta ùrũgũ Sinaipu te pjiĩrĩrẽ miimujãcu niwĩ. 5 To cũ mujãejacã, Õ'acũ o'mecurua me'rã dijati, Moisé tiropu ejacu niwĩ. Cũ wãmerẽ weregũ, "Wiogu ni'ĩ", nicu niwĩ. 6 Moisé duporo yu'ruagu, a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'u Õ'acũ, musã wiogu ni'ĩ. Masãrẽ pajaña'gũ, añurõ weesetigu ni'ĩ. Uáyegu mejëta ni'ĩ. Masãrẽ yu'u ma'iyu'rusere i'o'o. Yu'u "Weeguti" ní'quere queoro wee'e. 7 Peje curari be'rocjãrã quẽ'rãrẽ ma'inu'cũcũsa'a. Masã ña'arõ weesere, yu'ure yu'runu'cãsere acobojo'o. Yu'u tojo weemicã, ña'arõ weegúa ne bu'iri da'reno'ña marĩgũ tojatisami. Bu'iri da'reno'sami. Pacusumua ña'arõ wee'que wapa na põ'rãpũre, na pãrãmerãpũre, na pãrãmerã nituriarãpũre, tojota bu'iri da're yapatino'rãsama, nicu niwĩ.

8 Cũ tojo nicã tu'ogu, Moisé maata nucũcãpu paamu'rĩque'a, Õ'acũrẽ e'catipeocu niwĩ. 9 Cũrẽ e'catipeogu, a'tiro ni sãrĩcu niwĩ:

—Wiogu, diacjũta yu'u weesere tu'sagu, ùsãrẽ ba'patiya. ã'rã masã yu'rũnu'cãsepjãrã nima. Tojo nimicã, ùsã ña'asere, ùsã ña'arõ weesere acobojoya. Ësãrẽ mu'u yarã masã tojacã weeya, ni sãrĩcu niwĩ.

Õ'acũ masã me'rã "A'tiro weeguti" ni apo'que ni'ĩ

10 Õ'acũ Moisé sãrĩ'quere tu'õca be'ro a'tiro nicu niwĩ:

"Añurõ tu'oya. Ní'cãrõacãrẽ yu'u nipe'tirã musã Israe curuacjãrã me'rã 'A'tiro weeguti' ni apo'quere cũugũti. Nipe'tirã masã i'orõpu añubutiasere wee'ogũsa'a. Te toduporopu ne ape di'tapu a'ti turipũre wee'ono'ña marĩ'quere i'ogũti. No'o nipe'tirã musã wa'tero nirã yu'u musã wiogu musãrẽ añubutiaro weeatjere i'arãsama.

11 "Ní'cãcã yu'u musãrẽ weeduti'quere weeya. Musã tojo weecã, yu'u musã tiro nirã amorreo masãrẽ, cananeo masãrẽ, hitita masãrẽ, ferezeo masãrẽ, heveo masãrẽ, jebuseo masãrẽ cõ'awĩrõgũsa'a.

12 "Musã sãjãti di'tacjãrã me'rã ne a'merĩ 'Tojo weerã', ni apoticã'ña. Musã tojo weecã pũrĩcãrẽ, musãrẽ na ëjõpeose queose yee'quere sirutucã weerãsama. 13 Tojo weronojõ o'orã, a'tiro pe'e weeya. Na wa'icurãrẽ ùjũamorõpeosere paamutõcã'ña. Apeye ùtãpaga na miinu'cõ'que na ëjõpeosere mutõpe'ocã'ña. Tojo nicã Aserã wãmetigo na ëjõpeose yee'que yucu me'rã wee'que tuturire dutecõ'acã'ña.

14 "Ne apĩ Õ'acũ nitigure ëjõpeoticã'ña. Æpãrãrẽ ëjõpeosirutucã ne uawe'e. Yu'u dia'cũrẽ ëjõpeocã u'a.

15 "Ti di'tapu nirã me'rã ne a'merĩ 'Tojo weerã', ni apoticã'ña. Na Æpãrãnojõ Õ'acũ nitirãrẽ e'catipeorã, wa'icurãrẽ wëjẽ ùjũamorõpeorã, musãrẽ pijibosama. Musã quẽ'rã na wëjẽ ùjũamorõpeo'quere na me'rã ba'atamubosa'a. 16 Apetero weerã na põ'rã numiarẽ musã põ'rã umuarẽ numisobosama. Numisoo, na põ'rã numia Õ'acũ nitirãrẽ ëjõpeorã, musã põ'rã umuarẽ mejãrõta narẽ ëjõpeocã weebosama.

17 "Musã ne cã'rõ Õ'acũ nitirãrẽ cõme me'rã ùjũasipio wĩorẽ'quere ëjõpeoticã'ña", nicu niwĩ Õ'acũ.

*****

Õ'acũ dutise cũu'quere Moisé oja'que ni'ĩ

27 Õ'acũ Moisére cũ dutise wérëca be'ro cãrẽ nicu niwĩ: "Yu'u ucũsere ojaya. Te yu'u mu'u me'rã, Israe curuacjãrã me'rã apo'que ni'ĩ", nicu niwĩ.

28 Moisé topure Õ'acũ me'rã cuarenta umucori, cuarenta ñamiri* tojaca niwĩ. Ne ba'aro marĩrõ, sĩ'rĩrõ marĩrõ nicu niwĩ. Topu "Õ'acũ masã me'rã tojo weeguti" ni apo'quere te ütãpĩĩĩpu ojaõ'ocu niwĩ. Tetã diez Õ'acũ dutise cũu'que nicaro niwã. 29 Be'ro Moisé ùrũgũ Sinaĩpu ní'cu pua pji te dutise oja'que pjiĩrẽ miidjaticu niwĩ. Tigu ùrũgũpu ní'cu dijatagu, cã diapoa asistesere masĩticu niwĩ. Cũ, Õ'acũ me'rã ucũca be'ro niyucã, tojo asistecaro niwã. 30 Aarõ, tojo nicã nipe'tirã Israe curuacjãrã cã diapoa asistecã ì'arã, cãrẽ ui nicãrã niwã. Tojo weerã cã pu'toacãpu wa'aticãrã niwã. 31 Na tojo weecã ì'agũ, Moisé pe'e narẽ pijineocu niwĩ. Tojo weerã Aarõ, nipe'tirã wiorã cã tiropu dajacãrã niwã. Na dajacã ì'agũ, na me'rã ucũcu niwĩ. 32 Be'ro nipe'tirãputa Israe curuacjãrã etaburocãrã niwã. Na etacã, Moisé Õ'acũ ùrũgũ Sinaĩpu dutise o'o'quereta narẽ werecu niwĩ.

33 Na me'rã ucũpe'oca be'ro cã diapoapure ni'cã su'ti casero usemerĩĩ casero me'rã mo'acu niwĩ. 34 Moisé Õ'acũ me'rã bocaajari wi'ipu cã me'rã ucũgũ sãjãgũ, ti caserore tuweemujãcu niwĩ. Cũ wijatagu, Õ'acũ dutisere Israe curuacjãrãrẽ wereturiamujãcu niwĩ. 35 Cã ti wi'ire wijatacã, Israe curuacjãrã Moisé diapoa asistecã ì'acãrã niwã. Tojo weegu ti casero me'rã diapoare mo'amujãcu niwĩ tja. Õ'acũ me'rã ucũgũ sãjãgũ, ti caserore tuweemujãcu niwĩ.

*****

40

Õ'acũ wi'i, wa'icurã caseri me'rã weéca wi'ire aponu'cõ'que ni'i

A'te capĩtulos 25-30; 35-39 Õ'acũ wi'i wa'icurã caseri me'rã weéca wi'i cjasere were'e. A'ti capĩtulo cuarenta, Õ'acũ "Tojo weeya", ni weeduti'quere were'e.

1 Moisé masãrẽ Õ'acũ dutisere wérẽca be'ro Õ'acũ cãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

2 "Nimã'tãrĩ mujĩpũ, ninu'cãrĩ numu nicã, ya wi'i, wa'icurã caseri me'rã weéca wi'ire aponu'cõña. 3 Ti wi'ipu yu'u 'Masã me'rã añurõ weeguti' ní'quere cuori acarore cũña. Ti acarõ po'peapu yu'u diez dutise oja'que pjiĩrẽ sãñasa'a. Ti acarõ duporo usebutiri caserore yoo cã'mota'aya.

4 Mesare, sĩ'ocju quẽ'rãrẽ topu cũña. Ti mesapure docepaga pãrẽ añurõ apopeoya.* Tigu sĩ'ocjupure sĩ'osepagare sĩ'onu'cõña. 5 U'mutise ùjũamorõpeoro uru me'rã wee'caro 'Masã me'rã añurõ weeguti' ní'que cuori acarõ põtẽorõpu peoya. Ti wi'i, ya wi'i ne sãjãnu'cãrõrẽ ni'cã casero usebutiri caserore yooya. 6 Tu'ajanu'cõ, ti wi'i ne sãjãrõ wa'icurãrẽ ùjũamorõpeorore cũña. 7 To be'ro bapa pajiri pare ya wi'i, tojo nicã wa'icurãrẽ ùjũamorõpeoro, a'te puaro wa'tero, deco ti pare dupoya. Ti pare aco piomu'muõña. 8 Yu'u mu'urẽ duti'caronojõta, ti wi'i sumutore apoyã. Tu'ajanu'cõ, su'tiro casero usebutiri caserore topu sãjãrõ cã'mota'atjore yooya.

9 "Be'ro a'tiro weeya. Ye waro tojato ní'gũ, u'se to wa'rewuasenojõrẽ ti wi'ire wa'reya. Nipe'tise ti wi'ipu nisere wa'repe'ocã'ña. Tojo weecã, topu nise nipe'tise ye tojarosa'a. Ne ña'ase marĩrõ tojarosa'a. 10 Tojo nicã, te u'sereta tja wa'icurãrẽ ùjũamorõpeoro bu'ipu wa'reya. Topu de'ro nisere wa'repe'ocã'ña. Mu'u tojo weegu tore añurõ, ña'ase marĩrõ waro tojacã

* 34:28 34.28 Ì'aña Gn 7.4 docapu oja'quere. * 40:4 40.4 Te pãrẽ Õ'acũ ì'orõpu peocãrã niwã. Israe curarinucũ ni'cãrẽ pã nicaro niwã. Pa'ia dia'cũ te pãrẽ ba'acãrã niwã.

weegusa'a. ¹¹ Be'ro te u'se me'rã bapa pajiri papure wa'reya. Tojo nicã, to pesaro du'pocãrẽ wa'regusa'a. Tere wa'regu, ye waro tojacã weegusa'a.

¹² "Be'ro Aarõrẽ, cõ põ'rã umuarẽ ya wi'i sope pu'topu miaña. Topu narẽ u'oya. ¹³ Aarõ pa'i cõ sãnarõnojõrẽ sãñato. Be'ro cõrẽ 'Yé cjasere da'ragu' pa'i sãjãdutigu, u'sere piopeoya. ¹⁴ Tu'ajanu'cõ, cõ põ'rãrẽ miiti, narẽ su'ti yoase paca su'a'quere sãaña. ¹⁵ Na pacu Aarõrẽ wee'caronojõ napure u'sere piopeoya. Mu'u tojo weecã, na quẽ'rã yarã pa'ia, yé cjasere da'rarã nirãsama. Mu'u narẽ a'tiro u'se piopeose me'rã na pãrãmerã nituriarã pa'ia nisere ninu'cücã'rãsama. Ne pe'tisome", nicu niwĩ Õ'acũ.

¹⁶ Õ'acũ duti'caronojõta Moisé nipe'tisere weepe'ocu niwĩ. ¹⁷ Tojo weerã na ni'cã cõ'ma Egiptopure wijáca be'ro nimu'tãrĩ mujĩpũ, ninu'cãrĩ numurẽ Õ'acũ wi'ire aponu'cõcãrã niwã.

*****

O'mecurua Õ'acũ wi'i bu'ipũ ní'que ní'i

³⁴ Moisé Õ'acũ wi'ire aponu'cõca be'ro, o'mecurua ti wi'ire tuubi'acaro niwũ. Õ'acũ cõ asistese ti wi'ipure niyu'ruacaro niwũ. ³⁵ Tojo weegu Moisé ne sãjãamasiticu niwĩ.

³⁶ O'mecurua ti wi'i bu'ipũ ní'que mujãáca be'ro Israe curuacjãrã na ye wi'serire pãámii, aperopu wa'amujãcãrã niwã. ³⁷ O'mecurua mujãaticãma, na ye wi'serire ne pãámiiticãrã niwã. Téé o'mecurua mujãacãpu co'temujãcãrã niwã. ³⁸ Israe curuacjãrã no'o na wa'aro nipe'tirã ï'orõpu Õ'acũ ya o'mecurua, umucore ti wi'i bu'ipũ nimujãcaro niwũ. Nami pe'ema ti curua po'pearu pecame'e ãjũrĩ põ'rã nicaro niwũ.

Josué

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Moisé wērīca be'ro Ō'acū Josuére Israe curuacjārārē su'ori nisetiacjare sōrōcu niwī. Josué cū ojāca pūrī puaro ducawati'i. Nima'tārō Israe curuacjārā na Canaā di'ta, Ō'acū narē o'oguti nīca di'tare sājāa, tocjārā me'rā a'mewējē, wapata'a, miwapa'que ni'i. (Capítulos 1-12) Be'rocjārō na Israe curarinucū di'ta ducawaa'que ni'i. (Capítulos 13-22) Nituroo Josué cū ucūtuo'que, cū masārē werecasatuo'que, tojo nicā cū wērī'que ni'i. (Capítulos 23-24)

Ō'acū Josuére Israe curuacjārā wiogu sājācā wee'que ni'i

¹ Be'ro Moisé, Ō'acū dutisere da'raco'te'cu wērīca be'ro, Ō'acū Josuére ucūcu niwī. Josué pe'e Nun wāmetigu macū, tojo nicā Moisére weeta-muco'te'cu nicu niwī. Ō'acū cūrē a'tiro ni ucūcu niwī:

² “Moisé yu'u dutisere wee'cu wērīa wa'amī. Ni'cārōacāma mu'u pe'e nipe'tirā Israe curuacjārārē dia Jordārē su'ori pē'agūsa'a majā. Yu'u musārē o'oa'tji di'tapu wa'arāsa'a. ³ Yu'u Moisére 'A'tiro weeguti' nī'caronojōta musārē weegusa'a. Yu'u nipe'tiro musā di'ta sijatjo ejatuaro o'oguti. ⁴ Di'ta a'tocā'rō yoaro o'oguti. Yucu marīrōpu, téé Líbano di'tapu nituorosa'a. E'saro pe'e maa yoari maa Éufrates, nipe'tiro hitita masā ye di'ta me'rā ninu'cā, téé pajiri maa Mediterráneo nirōpu nituorosa'a. ⁵ Ne āpērā musā me'rā a'mewējērā pōtēosome. Moisé me'rā nī'caronojōta mejārōta nigūsa'a mu'u me'rā quē'rārē tja. Ne mu'urē cō'asome. ⁶ Tojo weegu wācūtutuaya, uiro marīrō nisetiya. Na űecūsūmarē 'A'ti di'tare o'oguti', niwū. Mu'u narē su'ori mia, na me'rā a'ti di'tare miwapa etigusa'a. ⁷ Tojo weegu yu'u nī'caronojō wācūtutuanu'cūcā'ña. Tojo nicā nipe'tise Moisé musārē dutise cū'quere weepe'ocā'ña. Tojo weegu nipe'tise mu'u weesetise añurō wa'arosa'a. ⁸ Yu'u dutise cū'quere masārē bu'enu'cūcā'ña. űamirīnucū, űmucori quē'rārē wācūnurūnu'cūcā'ña. Tere weecā, nipe'tise mu'u weesetise queoro wa'arosa'a. ⁹ Yu'u mu'urē a'tiro dutiapu. Ne mu'urē mejēcā wa'acā uiticā'ña. Wācūtutua nisetiya. Yu'u Ō'acū, mu'u wiogu, mu'u me'rā ninu'cūcūsa'a. Mu'u no'o wa'aro mu'u me'rā wa'agusa'a”, nicu niwī Ō'acū.

Josué Canaā di'tacjārā me'rā cū a'mewējēatjere apoyu'que ni'i

¹⁰ Be'ro majā Josué Israe curuacjārā wiorārē a'tiro weeduticu niwī:
¹¹ “Nipe'tiro masā cārīse u'turipu wa'a weetjārā, narē 'Ba'ase musā mīatjere apoyuya', nirā wa'aya. Marī i'tia nūmu be'ro dia Jordārē pē'arāsa'a. Ō'acū o'oa'tji di'tare űe'erā wa'arāsa'a”, ni werecu niwī narē.

¹² Rubén ya curuacjārā, Gad ya curuacjārā, tojo nicā deco me'rā Manasés ya curuacjārā pe'ere Josué a'tiro ni ucūcu niwī:

¹³ —Wācūña Moisé, Ō'acū űaro weeco'tegu, musārē duti'quere: Ō'acū musārē “Sooato” nīgū, a'ti di'ta, musā niri di'tare o'ocu niwī. ¹⁴ Musā nūmosānūmiarē, musā pō'rārē, musā yarā ecarārē a'to dia Jordā mujīpū mājātiro pe'e cūcā'ña yujupu. Moisé musārē o'oca di'ta ni'i. Musā

nipe'tirā ũmua pūrīcā a'mewējētutuarā nirānojō musā wāmo me'rā pē'arāsa'a. Musā acawererārē a'mewējētaturā, na duporo ũmutāña. ¹⁵ Téé Ō'acū musārē soose o'o'caronjōta na quē'rārē o'ocāpũ, musā narē a'mewējētamudu'urāsa'a. Narē Ō'acū o'oatji di'tare ñe'ēca be'ropũ, a'mewējētamutworāsa'a. Tojo weetu'ajaca be'ropũ musā ye di'ta dia a'ti pā'rē pe'e dajatojatirāsa'a. Moisé musārē cūu'que di'tare miiwapa, sājāque'arāsa'a majā, nicu niwī.

¹⁶ Cū tojo nicā tu'orā, na pe'e a'tiro ni yu'ticārā niwā:

—Nipe'tise mu'u dutisere weerāti. No'o mu'u wa'adutiro wa'arāti.

¹⁷ Ūsā Moisé duti'quere queoro yu'ti'caronjōta mu'u quē'rārē yu'tirāti. Ūsā a'te dia'cārē ũa'a. Ō'acū Moisé me'rā niwī. Mejārōta cū me'rā ní'caronjōta mu'u me'rā quē'rārē nicā ũasā'a. ¹⁸ No'o mu'urē yu'ruñu'cāgūñjō, mu'u dutiro weetigunojō wējēno'gūsami. Mu'u pe'e wācūtutua, nisetiya, nicārā niwā Josuére.

2

Josué Jericópu ĩ'adu'tiri masārē o'ó'que ni'i

¹ Be'ro Josué puarā ũmuarē ya'yioropũ Canaá di'tare, Jericópure ĩ'adu'tirā wa'aduticu niwī. Tojo weerā na Sitĩpu ní'cārā Jericópu wa'acārā niwā. Ti ñamirē na ní'cō ũmuarē a'metārāwapata'ari masō Rahab wāmetigo ya wi'ipũ sājāa, tojacā'cārā niwā. ² Jericócjũ wiogu "Ní'cācā ñami Ísrae curuacjārā marĩ ya di'tare ĩ'adu'tirā a'tiapārā" nisere tu'obocacā'cũ niwī. ³ Tojo weegu cū yarā surarare co ya wi'ipũ o'ócu niwī. Ti wi'ipũ wa'a weetjīarā, core a'tiro nicārā niwā: "Na ũmua mu'u ya wi'ipũ nirārē cō'awīrōña. Na ĩ'adu'tiri masā nima", nicārā niwā.

⁴ Rahab pe'e narē ñuotojaco niwō. Na sērĩtiña'cā, wiogu o'ó'cārārē a'tiro yu'tico niwō:

—Diacjūta ni'i. Musā ní'rōnojōta a'ti wi'ita nimiamā. Na "Tocjārā nima" nisere masĩtasũ.

⁵ Mujĩpũ sājārĩ cura, a'ti macā cja sopere bi'atji duporoacā wa'ama. Diape'e wa'arā wa'apā. Quero wa'abaque'oya. Apetero weerā narē ĩmujējābosa'a, nico niwō.

⁶ Co ya wi'i bu'i opa sira nirōpu ñocāpũĩ pō'rā sī'o'que weronjō nise docapu narē ñuocũuco niwō.

⁷ Co tojo nicā tuorā, surara maata ti wi'ipũ wijaa, dia Jordā tiropũ ĩ'adu'tiri masārē a'marā wa'amicārā niwā. Na wa'áca be'ro maata ti macā cja sopere bi'ano'caro niwā. ⁸ Ísrae curuacjārā cārĩse duporo Rahab narē ñuoc'aropũ mujāa, narē nico niwō:

⁹ —Yu'u masĩ'i. Ō'acū musā Ísrae curuacjārārē a'ti di'tare o'otojacu niwī. Cū a'ti di'tacjārārē musārē uicā weecu niwī. Tojo weerā ũsā nipe'tirā uibutiasa'a. ¹⁰ Ūsā tu'owu Ō'acū musārē Egiptopũ ní'cārārē miiwija'quere. Maa sō'arĩ maarē acore musārē pē'ato nigũ, ducawaanu'cō, boposājācā weecu niwī. Tojo nicā, puarā amorreo masā wiorā maa Jordā a'ti pā'rē pe'e nirā Og, tojo nicā Sehōrē wējēpe'ocārā niwā. ¹¹ Tojo weerā ũsā pūrō uise me'rā musārē ĩ'a'a. Ō'acū, musā wiogu nipe'tiro ũ'musepu, a'ti nucūcāpure wiogu nimi. ¹² Tojo weego musārē sērĩ'i. Ō'acū wāmo me'rā "Mu'u acawererārē añurō weerāti", niña. Yu'u musārē añurō weetamu'caronjōta weeya. "Diacjūta tojo weerāti" nirā, ¹³ yu'u pacusũmarē, yu'u ma'isũmuarē, yu'u acawererā numiarē yu'ruwetica weeya, nico niwō.

14 Na core a'tiro ni yu'ticārā niwā:

—Mu'u nírōnojōta weerāti. Weeticāma, Ō'acū ūsārē wējēato. Mu'u pe'e marī ni'cārōacā ucūsere ne āpērārē wereticā'ña. Tojo nicā, Ō'acū a'ti di'tare o'ocāpūta, ūsā mu'arē añurō wiopesase me'rā, añurō pajaña'a, weetamurāsa'a, nicārā niwā.

15 Rahab ya wi'i, ti macā yeeccā'mota'aca tu'rupu wā'ñacaro niwā. Tojo weego narē ventana sopepu pūnu'mo da me'rā du'udijoco niwō. 16 Tojo weetoja, narē nico niwō:

—Musārē a'marī masā bocari nírā, ūrūgūpu wa'aya. No'o i'tia numūnojō tojayā. Téé musārē a'marī masā macāpu dajatojatica be'ropu musā acawererā tiro tojáaya, nico niwō.

17 Co tojo nicā tu'orā, a'tiro ni yu'ticārā niwā:

—Mu'u ūsārē “Yu'ure tojo weepa” ní'caronjōta weerāsa'a. 18 Ūsā a'ti di'tare sājāácārē, sō'arī da pūnu'mo da mu'u ūsārē du'udijoca dare ventana sopepu yoodijoya tja. Mu'u ya wi'ipu mu'u pacu, mu'u paco, mu'u ma'misumua, nipe'tirā mu'u acawererārē neocūña. 19 No'o ni'cū cū haro wijaama'agūnojō cū basu cūrē wējēsere bu'iritigusami. Ūsā bu'iri moorāsa'a. Ni'cū ūsānojō mu'u ya wi'ipu nírārē mejēcā weecā pūrīcārē, ūsāta bu'iritirāsa'a. 20 Mu'u āpērārē werēcāma, marī ucū'que wapamarīrōsa'a, nicārā niwā Rahare.

21 —Jau. Musā nírōnojōta tojota weegosa'a, ni yu'tico niwō.

Be'ro tojo nitojanu'cō, wa'a wa'acārā niwā. Na wa'aca be'ro co na weeduti'caronjōta weeco niwō. Pūnu'mo da, sō'arī dare ventana sopepu du'teō'odijoco niwō.

22 Be'ro na puarā Israe curuacjārā ī'adu'tiri masā ūrūgūpu du'ticārā niwā. Topure i'tia numu tojacārā niwā. Narē a'marā, surara pe'e nipe'tiropu a'macūmī, ne bocaticārā niwā. Tojo weerā Jericōpu dajatojaa wa'acārā niwā. 23 Be'ro ī'adu'tiri masā ūrūpagupu ní'cārā dijaa, maarē pē'aa, téé Josué tiropu dajacārā niwā tja. Topu daja, cūrē nipe'tise narē wa'a'quere werēcārā niwā. 24 A'tiro ni werēcārā niwā: “Ō'acū marīrē ‘Nipe'tise ti di'tare o'oguti’, nitojami. Na masā ti di'tapu nírā marīrē pūrō uibutiarā weema”, ni quetiwerēcārā niwā.

3

Israe curuacjārā dia Jordārē pē'a'que ni'i

1 Ape numu pe'e, bo'reque'ari cura Josué nipe'tirā Israe curuacjārā me'rā Sitim wāmetiropu ní'cārā dia Jordāpu bu'atacārā niwā. Na diare pē'ati dūporo ti maa sumutopu tojaque'acārā niwā. 2 I'tia numu ya'rúca be'ro surara wiorā, nipe'tirā wa'teropure wa'a weetjārā, 3 a'tiro dūticārā niwā: “Musā pa'ia, Leví ya curuacjārā Ō'acū ‘Masā me'rā añurō weeguti’ ní'quere cuori acarore na miacā ī'arā, na siro sirutuya. 4 Tojo weerā musā wa'arore masirōsa'a. Musā ne ni'cū a'ti ma'apure wa'aña'tisa'a. Ti acarore yoacurero, ni'cā kilōmetronojō sirutuya. Pu'toacā tu'aticā'ña”, ni werēcārā niwā.

5 Tere na wérēca be'ro Josué a'tiro nicu niwī tja: “Ñ'amiacā Ō'acū cū tutuasere ī'arāsa'a. Tojo weerā musā Ō'acū ī'orōpu ña'ase marīrā niato nírā, musā ye su'tire coe, tojo nicā musā ya upure u'acoecā'ña”, nicu niwī Josué. 6 Pa'ia pe'ema a'tiro nicu niwī: “Musā pa'ia Ō'acū ‘Masā me'rā

añurō weeguti' ní'quere cuori acarore wua, masā nipe'tirā dūporo maarē u'mutāpē'arāsa'a."

Tojo weerā cū duti'caronojōta ti acarore wua, masā dūporo u'mutācārā niwā.

⁷ Be'ro Ō'acū Josuére a'tiro nicu niwī: "Ní'cācā me'rā nipe'tirā Israe curuacjārārē mu'urē āpērā yu'rūoro añurō ī'acā weenu'cāgūti. Tojo weerā Moisé me'rā ní'caronojōta yu'u mu'u me'rā nisere masīrāsama.

⁸ Pa'ia yu'u 'Masā me'rā añurō weeguti' cuori acarore miarārē a'tiro ni wereya: 'Musā dia Jordā sumutore etarā, ti maapure űnumuwija, tojanu'cāña' ", nicu niwī Ō'acū.

⁹ Be'ro Josué masārē pijio, nicu niwī: "Tu'orā a'tia marīrē Ō'acū nisere.

¹⁰ A'tiro weemasīrāsa'a 'Ō'acū catigu marī me'rā ninu'cūmi' nisere. Tojo nicā a'ti di'tacjārā cananeo masā, hitita masā, heveo masā, ferezeo masā, gergeseo masā, amorreo masā, jebuseo masārē cō'ape'owā'cāgūsami.

¹¹ Ī'aña. Ō'acū, nipe'tise di'ta wiogu ya acarore musā dūporo dia Jordārē pē'amū'tārōsa'a. ¹² Tojo weerā musā Israe curuacjārā doce curari nirā, te curarinucū ni'cūrē beseya. ¹³ A'tiro wa'arosa'a. Na pa'ia Ō'acū nipe'tise di'ta wiogu ya acarore miarā, na diapu űnumuwijacā, te aco ducawatia wa'arosa'a. Te aco nimi'que o'maburosome. Pūaperiputa opa ditara weronojō nicā'rōsa'a", ni werecu niwī.

¹⁴ Tojo weerā Israe curuacjārā dia Jordārē pē'arā, na cārī'que u'turire wijacārā niwā. Pa'ia Ō'acū "Masā me'rā añurō weeguti" ní'quere cuori acarore na dūporo miamu'tācārā niwā. ¹⁵ Titare masā otese ducatiri cura dia Jordā pajiro pu'eeja, mirā wa'acaro niwū. Tojo nimicā, pa'ia ti acarore miarā, Jordāpu na dū'pocārī ti maarē u'tacūcāta, ¹⁶ te aco bu'ipu buruti'que tojanu'cācaro niwū. Yoaropu ni'cā macā Adā wāmetiri macāpu opa ditara bi'a cā'mota'a'ro weronojō wa'acaro niwū. Adā Saretān wāmetiro pu'topu tojacaro niwū. Aco tosiropu toja'que pe'e O'maburotiri ditarapu wetiburudijacaro niwū. Tojo wa'acā, na Israe curuacjārā Jericó pōtēorō pē'acārā niwā majā. ¹⁷ Na pē'arī cura pa'ia Ō'acū ya acarore cuorā pe'e dia deco boporopu nu'cāejacā'cārā niwā. Téé nipe'tirā Israe curuacjārā pē'ape'tica be'ropu pē'acārā niwā. Nipe'tirā Israe curuacjārā boporopu pē'acārā niwā.

4

Ītāpaga docepagare dia Jordā cjasere mii'que ni'i

¹ Nipe'tirā dia Jordārē pē'atāca be'ro Ō'acū Josuére nicu niwī: ² "Israe curuacjārārē te doce curarinucū ni'cūrē beseya. ³ Narē wa'aduti weetjagū, pa'ia dia deco na nu'cūrō tiropu docepaga ūtāpagare micūudutiya. Musā ni'cācā űnami cārīatjopu tepagare cūña."

⁴ Tojo weegu Josué doce umuarē cū bese'cārārē pijio, ⁵ narē nicu niwī: "Musā Jordā decopu, Ō'acū musā wiogu ya acaro tiropu wa'a, musānucū ūtāpaga ni'cārēpaga wuarā wa'aya. Tojo weerā musā docepaga cuorāsa'a.

⁶ Te tojo weesere musā pō'rā masābajarāpu, 'A'tepaga űde'ro nisī'rīrō weeti?' nicā, musā a'tiro ni yu'tirāsa'a: ⁷ 'Īsā Ō'acū ya acarore dia Jordārē miipē'acā, ne aco marīrī maa wa'awū. A'tepaga Israe curuacjārā doce curari ti maa Jordārē pē'awū', nisī'rīrō wee'e, ni wereapa musā pō'rārē", nicu niwī.

⁸ Tojo weerã na Josué cũ weeduti'quere queoro weecãrã niwã. Na ùtãpaga docepaga Jordã decopu ní'quepagare miiwuacãrã niwã. Israe curuacjãrã te curarinucũ ni'cũ ni'cãrãpaga miacãrã niwã. Õ'acũ Josuére ní'caronojõta na cãrĩrõpu tepagare mia, cũucãrã niwã. ⁹ Apeyere tja Josué ti maa decopu pa'ia na Õ'acũ ya acarore wuanu'cũ'caropure apeyepaga docepaga cũucu niwĩ. Tepaga topu nidecoti'i yujupu.

¹⁰ Téé nipe'tise Õ'acũ Josuére duti'quere weepe'õca be'ro, pa'ia ti maa decopu ti acarore wuanu'cũcãrã niwã yujupu. Moisé Josuére weeduti'caronojõta queoro weecãrã niwã. Masã pe'e sojaro me'rã ti maarẽ pẽ'acãrã niwã. ¹¹ Nipe'tirã masã na pẽ'aejanu'cãca be'ro pa'ia Õ'acũ "Masã me'rã tojo weeguti" ní'quere cuori acaro me'rã pẽ'a, masã duporo nu'cãejacãrã niwã. ¹² Ùmua Rubén ya curuacjãrã, Gad ya curuacjãrã, tojo nicã deco me'rã Manasés ya curuacjãrã na wãmo me'rã ãpẽrã Israe curuacjãrã duporo pẽ'amũ'tãcãrã niwã. Tojo weerã Moisé cũ duti'caronojõta weecãrã niwã. ¹³ Pãjãrã cuarenta mil a'mewẽjẽrĩ masã añurõ wãmotirã nu'cãejaburocãrã niwã. Jericó opa pa'tiro nirõpu wa'a, a'mewẽjẽrãtirã apoyucãrã niwã. Ti acaro topu niyucã, Õ'acũ na me'rã nicu niwĩ.

¹⁴ Na tojo weeri numurẽta nipe'tirã Israe curuacjãrã i'orõpu Õ'acũ Josuére ãpẽrã yu'ruoro tojacã weecu niwĩ. Cũ catiri umacore nipe'tirã masã Josuére wiopesase me'rã i'acãrã niwã. Moisére wee'caronojõta cũ me'rã quẽ'rãrẽ mejãrõta weecãrã niwã.

¹⁵ Tu'ajanu'cõ, Õ'acũ Josuére a'tiro nicu niwĩ: ¹⁶ "Pa'ia, Õ'acũ masã me'rã 'Tojo weeguti' ní'quere cuori acarore cuorãrẽ ti maa Jordãpu nirãrẽ majãtidutiya."

¹⁷ Tere tu'ogu, Josué pa'iare "Majãtia", nicu niwĩ. ¹⁸ Na cũ dutironojõta pa'ia Õ'acũ ya acarore miimajãcãrã niwã. Nipe'tirã masã, pa'ia ti acaro me'rã pẽ'ãca be'ro ti maa ne warõpu ní'caronojõta o'maburocaro niwũ tja.

¹⁹ Ù'mutãrĩ mujĩpũrẽ, diez numurĩ nirĩ numurẽ, Israe curuacjãrã Jordãpu ní'cãrã majãa, Gilgal wãmetiropu cãrĩrã wa'acãrã niwã. Gilgal, Jericó macã mujĩpũ mujãtiro pe'e nicaro niwũ. ²⁰ Gilgapu Josué ùtãpagare docepaga Jordãpu mii'quepagare cũucu niwĩ. ²¹ Josué Israe curuacjãrãrẽ a'tiro nicu niwĩ: "Be'ropu musã pãrãmerã nituriarã na pacusumuarẽ '¿A'tepaga de'ro nis'i'rĩrõ weeti?' nicã, ²² narẽ wereya: 'Israe curuacjãrã dia Jordãrẽ pẽ'arã, aco ducawaanu'cõ, bopori ma'apu pẽ'awã', nis'i'rĩrõ wee'e. ²³ Õ'acũ marĩ wiogu dia Jordãrẽ ma'a bopori ma'a weewĩ. Téé ùsã pẽ'ape'tica be'ropu tojo weedu'uwĩ. Õ'acũ marĩ wiogu duporõpu Maa sõ'arĩ maarẽ wee'caronojõta weewĩ. Ùsã ti maarẽ pẽ'ape'tica be'ropu tojo bopori ma'a weewĩ. ²⁴ Nipe'tirocãrã Õ'acũ cũ tutuasere masiãto nígũ, tojo nicã musã Õ'acũ marĩ wiogure wiopesase me'rã wãcũnu'cũcã'to nígũ, tojo weewĩ", ni wereya, nicu niwĩ Josué.

5

Gilgapu na niseti'que ni'i

¹ A'tiro wee Õ'acũ dia Jordãrẽ Israe curuacjãrãrẽ pẽ'ato nígũ, boposãjãcã weecu niwĩ. Tere tu'orã, nipe'tirã amorreo masã wiorã dia Jordã mujĩpũ sãjãrõ pe'e nirã pũrõ ui, ucucãrã niwã. Tojo nicã, mejãrõta cananeo

masã wiorã dia Mediterráneo sumutopu nirã uicãrã niwã. Tojo weerã “Na me'rã a'mewêjêrôua'a” ni, ne wãcüticãrã niwã.

² Titare Ô'acũ Josuére a'tiro nicu niwĩ: “Musã ütãperi me'rã yejese pjĩrĩrê da'reya. Tu'ajanu'cõ, musã toduporopu wee'caronojõta weeya tja. Musã Israe curuacjãrã umuarê õ'rêcju yapa caserore yejecõ'aña”, nicu niwĩ.

³ Tere tu'ogu, Josué cũ yejecõ'atje pjĩrĩrê da'recu niwĩ. Te me'rã Israe curuacjãrã umuarê Aralot wãmetiro opa bu'pa nirõpu na õ'rêcju yapa caserore yejecõ'acu niwĩ. ⁴ Nipe'tirã umua Egiptopu wija'cãrã, surara sãjãrĩ cũ'manojo cuorã yucu marĩrõpu wêripe'tia wa'acãrã niwã. ⁵ Na nipe'tirãputa na õ'rêcju yapa caserore yejecõ'ano'cãrã nicãrã niwã. Egiptopu wija'cãrã pũricã yucu marĩrõpu bajua'cãrã yejecõ'ano'ña maricãrã niwã. ⁶ Ô'acũ na ñecũsumuarê “Musã pãrãmerã nituriarãpure añuse di'tare o'oguti”, nicu niwĩ. Te di'ta añuse di'ta nujãtu'que, apeye otese pĩ'rise di'ta nirõsa'a. Tojo nimicã, umua surara sãjãrĩ cũ'manojo cuorã Egiptopu wija'cãrã pe'e Ô'acũ dutisere queoro weeticãrã niwã. Na tojo ña'arõ weese bu'iri Ô'acũ “Diacjũta na te di'tare i'asome”, ni ucũcu niwĩ. Tojo weerã na yucu marĩrõpu cuarenta cũ'marĩ sijabaque'aticãrã niwã. Téé na umua wêripe'ticãpu topãre sijadu'ucãrã niwã. ⁷ Na wêri'cãrã põ'rãrê Ô'acũ narê põ'rãti, ducayu'cãrãrê õ'rêcju yapa caserore Josué yejecõ'acu niwĩ. Na sijarĩ curare yejecõ'ano'ña maricãrã niwã. ⁸ Na nipe'tirã yejecõ'ano'ca be'ro na wi'seriãcãpu te cãmire sijorã, nicã'cãrã niwã. ⁹ Be'ro Ô'acũ Josuére a'tiro nicu niwĩ: “Ni'cãcã me'rã Egiptocjãrã dutise doca musã bopoyoro ni'quere wijata'acã wee'e.” Cũ tojo weéca be'ro niyucã, to Gilgal wãmetisa'a.* A'tiro nicãpu quẽ'rãrê mejãrõta wãmetisa'a.

Ô'acũ masãrê Egiptopu miuwija'quere wãcũrĩ bosenumu ni'i

¹⁰ Israe curuacjãrã Gilgapu que'ajãcãrã niwã. Nimu'tãrĩ mujipũ puã semana be'ro opa pa'tiro nirõ Jericó põtëorõpu mujipũ sãjãrĩ cura Ô'acũ yu'ruari bosenumarê boseba'acãrã niwã. ¹¹ Ape numu pe'e Canaã di'ta cjase cebada ütê'que, tojo nicã pã bucuase marĩrõ ba'acãrã niwã. ¹² Ti numu me'rã Ô'acũ narê manãrê* tocã'rõta burucã weetuocu niwĩ. Ti cũ'marê ti di'ta cjasere ba'acãrã niwã majã.

Josué Ô'acũ yarã surara wiogu me'rã ucũ'que ni'i

¹³ Ni'cã numu Josué Jericó pu'to nígu, cũ diacjũ ni'cũ masũ di'pjĩ ñosêrĩ pjĩ me'rã sfoejanu'cãcã i'acu niwĩ. Josué cũ tiro wa'a, sêritiña'cu niwĩ:

—¿Mu'u ùsã me'rãcãjũ niti? ¿Niwetine? ¿Ûsãrê i'atu'tirã me'rãcãjũ niti? nicu niwĩ.

¹⁴ Cũ yu'ticu niwĩ:

—Ne niwe'e. Yu'u Ô'acũ yarã surara wiogu musã tiropu a'tiapu, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicã tu'ogu, Josué êjõpeose me'rã nucũcãpu paamu'rĩque'acu niwĩ.

—Wiogu, yu'u, mu'urê da'raco'tegu, ¿de'ro weecã uasari? ni sêritiña'cu niwĩ.

¹⁵ Ô'acũ yarã surara wiogu cãrê yu'ticu niwĩ:

—Mu'u sapaturre tuweeya. Mu'u nu'cũrõ Ô'acũ nirõ ni'i, nicu niwĩ.

* 5:9 5.9 Hebreo ye me'rã Gilgal nirõ “Tũrũmajãmidija'a”, weronojõ bususa'a. * 5:12 5.12 Ex 16.31

Cũ tojo nicã tu'ogu, Josué cũ duti'caronojõta cũ sapatuere tuweecũucu niwĩ.

6

Israe curuacjãrã Jericõpu na sãjãa'que ni'i

¹ Jericõcjãrã Israe curuacjãrãrẽ pũrõ uicãrã niwã. Israe curuacjãrã sãjãrĩ nĩrã, ti macã cjase soperire aũurõ bi'ape'ocã'cãrã niwã.* Tojo weerã ti macãrẽ ne ni'cũ sãjãti, ne wijaticãrã niwã. ² Na tojo weemicã, Õ'acũ Josuére a'tiro ni werecu niwĩ: "Yu'u mu'urẽ Jericõre, tocjũ wiogure, tojo nicã tocjãrã surarare wiatõjapu. ³ Tojo weerã musã Israe curuacjãrã surara umua wãmotirã a'tiro weerãsa'a. Musã seis numurĩ ti macãrẽ sutuarãsa'a. Ni'cã numurẽ ni'cãrẽtirita sutuaya. ⁴ Ya acaro duporo siete pa'ia u'mutãrãsama. Nanucũ oveja umua na putise capesa'rire cuorãsama. Seis numurĩ pe'tica be'ro ape numu pe'e ti macãrẽ sietetiri sutuarãsa'a majã. Musã sutuari cura pa'ia oveja umua capesa'rire putirãsama. ⁵ Na upũtu puticã tu'orã, musã caricũrõ põtẽorõ caricũña. Musã tojo caricũcã, ti macã cjase ãtã tu'ruri se'tedija pe'tia wa'arosa'a. Tojo wa'ari cura musã maata ti macãpu sãjããrãsa'a."

⁶ Tojo wee Josué pa'iare pijio, a'tiro ni werecu niwĩ: "Musã Õ'acũ ya acarore miiwã'cãña. Siete pa'ia ti acaro duporo oveja umua capesa'ri na putiatje me'rã wa'ayuato", nicu niwĩ. ⁷ Surara pe'ere a'tiro nicu niwĩ: "Wa'aya. Ti macãrẽ be'toanu'cãña. Surara wãmotirã Õ'acũ ya acaro duporo wa'amũ'tãto", nicu niwĩ.

⁸ Nipe'tirã Josué duti'caronojõta weecãrã niwã. Tojo weerã siete pa'ia ti acaro duporo capesa'rire putimu'tãwã'cãcãrã niwã. ⁹ A'mewẽjẽrĩ masã surara pe'e pa'ia duporo u'mutãcãrã niwã. Æpẽrã surara ti acaro siro pe'e sirutucãrã niwã. Du'ucũro marĩrõ pa'ia oveja capesa'rire putiwã'cãcãrã niwã. ¹⁰ Surara pe'ere Josué "Di'tamarĩrõ wa'aya. Yu'u caricũdutiãpu, musã tutuaro põtẽorõ caricũrãsa'a", nicu niwĩ. ¹¹ Josué pa'iare ti acaro me'rã macãrẽ ni'cãti sutuabaque'adutiã niwĩ. Tojo weetojanu'cõ, na cãrĩ'carõputa daja, na it'õ'o, cãricãrã niwã.

¹² Ape numu ñamiña'cũrõ Josué wã'cã, cũ duti'caronojõta pa'iare, surarare mejãrõta duticu niwĩ tja. Tojo weerã pa'ia Õ'acũ ya acarore miiwã'cãcãrã niwã. ¹³ Na siete pa'ia ti acaro duporo sooro marĩrõ wa'a, na putisere putisutuacãrã niwã. A'mewẽjẽrĩ masã surara pe'e na duporo wa'acãrã niwã. Æpẽrã surara ti acaro siro pe'e sirutucãrã niwã. Na sutuari cura pa'ia ne putidu'uticãrã niwã. ¹⁴ Tojo weerã nimu'tãrĩ numu be'ro cja numurẽ apaturi ti macãrẽ sutuanemocãrã niwã. Tojo sutuatojanu'cõ, dajacãrã niwã na cãrĩ'carõpure tja. Seis numurĩ mejãrõta weecãrã niwã.

¹⁵ Be'ro ape numu siete numurĩ nirĩ numurẽ, ñamiña'cũrõ wã'cã, na wee'caronojõta ti macã Jericõre sutuacãrã niwã tja. Ti numurẽ majã sietetiri sutuacãrã niwã. ¹⁶ Na sutuatucã, pa'ia pũrõ puticã tu'ogu, Josué masãrẽ nicu niwĩ: "Pũrõ caricũña. Õ'acũ marĩrẽ a'ti macãrẽ o'otojami. ¹⁷ Õ'acũ cũ duti'caronojõta ti macã nipe'tise to nise me'rã cõ'ano'rõsa'a. Rahab, umua me'rã a'metãrãwapata'ari masõ, tojo nicã co ya wi'ipu nirã dia'cũrẽ ya'ruono'rõsa'a. Cõta marĩ ìadu'tirã o'o'cãrãrẽ nuoco niwõ. ¹⁸ Musã Õ'acũ cũ cõ'aduti'que to nisere ne miaticã'ña. Musã tojo weecãma,

* 6:1 6.1 Titare macãrĩ ãtã me'rã sã'rĩsãa, yee'que tu'ruri nĩcũcaro niwũ.

musā ye bu'iri Ō'acū Israe curuacjārārē ña'abutiaro wa'acā weebosami. ¹⁹ Nipe'tise ti macā cjase uru, plata, bronce, cōme me'rā wee'quea Ō'acū ye dia'cū ni'i. Ō'acū ya wi'i cjase nūrōrōpu miicūuno'rōsa'a", nicu niwī.

²⁰ Pa'ia capesa'ri me'rā puticārā niwā. Tojo busucā tu'orā, masā ni'cārō me'rā uputu caricūcārā niwā. Na tojo caricūcā, ti macā ūtā tu'ru, na yee cā'mota'ami'que se'temadija wa'acaro niwā. Tojo wa'acā ī'arā, surara ti macārē diacjūta omasājā, miiwapa wa'acārā niwā. ²¹ Be'ro ti macācjārā umuarē, numiarē, ma'mapijare, bucurārē, na yarā ecarā me'rāta wējēcō'acā'cārā niwā. Nipe'tirārē wējēpe'ocārā niwā.

²² Josué puarā umua toduporo ti macārē ī'adu'ti'cārārē nicu niwī: "Musā umua me'rā a'metārāwapata'ari masō ya wi'ipu wa'a, core, co acawererārē, na ye nipe'tise me'rā miiwīrōrā wa'aya. Musā core 'Tojo weerāti' nī'caronojōta weeya", nicu niwī. ²³ Cū tojo nisere tu'o, ī'adu'tiri masā Rahare, co pacusumuarē, co acawererārē miirā wa'acārā niwā. Narē Israe curuacjārā nirō yu'rūropu cūucārā niwā. ²⁴ Be'ro narē miiwīrōca be'ro ti macā Jericōre ūjūacō'acā'cārā niwā. Plata, uru, bronce, cōme me'rā wee'que pe'ere Ōacū wi'i cjasere nūrōrōpu cūucārā niwā. ²⁵ Josué Rahab, co acawererā dia'cūrē wējeticu niwī. Cōta Jericōre ī'adu'tiri masā Josué o'ó'cārārē nūoco niwō. Co narē weetamu'que me'rā yu'rūwetico niwō. Tojo weerā Rahab, co acawererā Israe curuacjārā me'rā nisetidecotima yujupā.

²⁶ Be'ro Josué "Ne apaturi a'ti macārē weeapoticā'to" nīgū, a'tiro nicu niwī: "No'o ni'cū a'ti macārē weeaposī'rīgūnojōrē Ō'acū cūrē ña'arō wa'acā weegusami. Cū ma'ma macā weenu'cārī cura cū macū masā ma'mi wēriḡūsami. Ti macā yee'que tu'ruri cjase soperire o'orī cura cū macū du'sagu pe'e wēriḡūsami tja", nicu niwī.

²⁷ Ō'acū Josuére weetamunu'cūcu niwī. Tojo weerā ti di'tacjārā cū añurō weesetisere masīpe'tia wa'acārā niwā.

7

Acā Ō'acūrē yu'rūnu'cā'que ni'i

¹ Israe curuacjārā wa'teropure ni'cū Acā wāmetiḡu Jericō cjasere Ō'acū cū miadutiti'quere miacu niwī. Cū Judā ya curuacjū, Carmi macū, Zabdi pārāmi, Zera pārāmi nituriagu nicu niwī. Cū Ō'acū cō'aduti'quere mi'que bu'iri nipe'tirā Israe curuacjārā me'rā Ō'acū pūrō uacu niwī.

² Josué ni'cārārē surarare ape macā Hai wāmetiri macāpu o'ócū niwī. Ti macā Betel mujipū mujātiro pe'e, Bet-aven pu'topu tojacarō niwā. Narē o'ógū, "Ti macārē, tojo nicā to sumutopure ī'adu'tirā wa'aya", nicu niwī. Tojo weerā na ti macārē ī'adu'tirā wa'acārā niwā. ³ Dajarā, Josuére werecārā niwā: "Haipure pejetirācā umua niama. Tojo weerā nipe'tirā surara ti macācjārā me'rā a'mewējērā wa'aticā'to. Puati mil, o i'tiati mil surara ticurāta wa'acā añurōsa'a. Na me'rā ti macācjārārē docaque'acā weerāsama. Tojo weegu nipe'tirā surarare o'óticā'ña", nicārā niwā.

⁴ Tojo weerā i'tiati mil surara dia'cū a'mewējērā wa'acārā niwā. Haicjārā pe'e narē docaque'acā weecārā niwā. Tojo nicā, narē ui, du'tiwā'cācā weecārā niwā. ⁵ Israe curuacjārārē omasirutu wējēcārā niwā. Treinta y seis surara wējēno'cārā niwā. Macā sājāri sope pu'to, téé di'ta se'te'caro nituoropu narē sirutu wējēcā'cārā niwā. Tojo weerā Israe curuacjārā bujaweti, ui wācūtutuaticārā niwā.

⁶ Josué, cū bujawetisere i'ogũ, cū sãñase su'tire wejetũ'rẽcu niwĩ. Téé na'ique'ari curapu, Ô'acũ ya acaro tiropu paamu'rĩque'acu niwĩ. Bucurã quẽ'rã mejãrõta weecãrã niwã. Tojo nicã na dupopapure di'tare õrẽpeocãrã niwã. ⁷ Tojo wee Josué Ô'acũrẽ nicu niwĩ:

—Ô'acũ, ¿de'ro weegu mu'u ãsãrẽ dia Jordãrẽ miipẽ'rõrĩ? Mu'u amorreo masã ãsãrẽ wẽjẽcõ'ato nigũ, ¿tojo weerine? Ësã ti maa ape pã'rẽpu tojacã añuyu'ruabopã. ⁸ Wiogu, Israe curuacjãrã surara ãsãrẽ i'atu'tirãrẽ uirã, omamu'tãma. Na tojo weecã i'agũ, yu'u ¿de'ro ni wewebosari narẽ? ⁹ Cananeo masã, ãpẽrã a'ti di'tacjãrã ãsãrẽ tojo wa'a'quere tu'ope'ticã'rãsama. Ësã nipe'tirãrẽ wẽjẽrãsama. Ne ni'cũ ãsã wa'teropure tojasome. To pũricãrẽ Ô'acũ, nipe'tirã a'ti di'tacjãrã mu'urẽ ña'arõ wãcũrãsama, tojo nicã mu'u wãmerẽ, nicu niwĩ Josué Ô'acũrẽ.

¹⁰ Cũ tojo nisere tu'ogu, Ô'acũ Josuére yu'ticu niwĩ:

—Wã'cãnu'cãña. ¿De'ro weegu mu'u nucũcãpu paamu'rĩque'ati? ¹¹ Israe curuacjãrã yu'u dutisere yu'runu'cãma. Yu'u musãrẽ “Weeticã'ña” ní'quere queoro weetiamã. Yu'u Jericó cjasere, yu'u miidutiti'quere miama. “Ña'a ni'i”, ni masĩmirã, yajama. Tere miitoja, na ye apeyenõjõ wa'teropu ñuoama. ¹² Tojo weerã Israe curuacjãrã na tojo wee'que wapa narẽ i'atu'tirãrẽ põtẽosome. Narẽ põtẽonu'cã, a'mewẽjẽrõnojõ o'orã, mejõ pe'e narẽ uiwã'cãrãsama. Na basu bu'iri da'reno'rãsama. Musã yu'u “Miatricã'ña” ní'quere maata cõ'aticãma, ne musã me'rã ninemosome majã. ¹³ Masãrẽ neocũu, narẽ weregu wa'aya: “Ô'acũ musãrẽ a'tiro niãmi: ‘Musã Israe curuacjãrã, yu'u musãrẽ “Miatricã'ña” ní'que musã wa'teropu ni'i. Musã tere cõ'ape'oticãma, ne musã me'rã a'mewẽjẽrãrẽ docaque'acã weesome. Ñamiacãrẽ yu'u i'orõpu nu'cũrãsa'a. Tojo weerã yu'u i'orõpu ña'ase marĩrã niato nirã, musã ye su'tire coe, musã ya upure u'acoecã'ña. Apoyu'cãrãpu nitojaya. ¹⁴ Yu'u i'orõpu nipe'tirã musã ye curarinucũ bajuyorõpu ejanu'cãña. Yu'u beseri cura nipe'tise nisirutuse curarire besewéeno'rõsa'a. Nisiruturi curua yu'u beséca curua ni'cũ põ'rã nise curari besewéeno'rõsa'a. Ni'cũ põ'rã yu'u beséca curua na umuarẽ beseno'rõsa'a. ¹⁵ Yu'u “Miatricã'ña” ní'quere cuogu cũ acawererã me'rã, tojo nicã cũ cuose nipe'tise me'rã ãjũãcõ'ano'gũsami. Cũ Israe curuacjãrãrẽ bopoyoro wee'que bu'iri, tojo nicã yu'u “A'tiro weeya” ní'quere yu'runu'cã'que bu'iri ãjũãcõ'ano'gũsami”, nicu niwĩ Ô'acũ Josuére.

Acãrẽ bu'iri da're'que ni'i

¹⁶ Ape numu ñamiña'cũrõ Josué masãrẽ te curarinucũ wijatiduticu niwĩ. Tojo weeri curare Ô'acũ Judã ya curuacjãrãrẽ i'ocu niwĩ. ¹⁷ Be'ro Josué ti curuacjãrãrẽ nisirutuse curarire wijatiduticu niwĩ. Ô'acũ Zera ya curuare i'ocu niwĩ. Ti curua wa'terore Zabdi acawererãrẽ besecu niwĩ. ¹⁸ Zabdi acawererã umuarẽ i'oburocã, Acã wãmetigu beseno'cu niwĩ. Acã Carmi macũ, Zabdi pãrãmi, Zera pãrãmi nituriagu, Judã ya curuacjũ nicu niwĩ.

¹⁹ Tojo weegu Josué cãrẽ nicu niwĩ:

—Mu'u yu'u macũ weronõjõ nigũ ni'i. Ô'acũ, Israe curuacjãrã wiogure e'catipeoya. Mu'u wee'quere diacjũ wereya, nicu niwĩ.

²⁰ Acã cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Diacjūta mu'urē were'e. Israe curuacjārā wiogu Ō'acūrē yu'rūnu'cāwā. A'tiro weewu. ²¹ Jericó cjase marī mi'que wa'teropu ni'cārō su'tiro añubutiario Babiloniacjārā wéeca su'tirote ī'awū. Tojo nicā plata cujiri doscientos cujiri, ni'cāgū uru me'rā wee'care, ni'cā kilo deco nūcūcjure űaripeja, miicā'wū. Ya wi'i su'ti caseri me'rā wéeca wi'i po'pearu yaacā'wū. Niyeru apeye docapu ni'i, nicu niwī.

²² Cū tojo nicā tu'ogu, Josué āpērārē Acā ya wi'ipu wa'aduticu niwī. Cū ya wi'ipu Acā mūca su'tirote, niyerure, urugure bocacārā niwā.

²³ Tere mī, Josué, tojo nicā Israe curuacjārārē wiacārā niwā. Ō'acū “Masā me'rā añurō weeguti” nī'quere cuori acaro pōtēorōpu cūucārā niwā. ²⁴ Be'ro Josué, Israe curuacjārā me'rā Acā, Zera macūrē, niyeru cū yaja'quere, su'tirote, urure, cū pō'rā űmuarē, numiarē, cū yarā ecarā wecuare, burroare, ovejare, tojo nicā cū ya wi'i su'ti caseri me'rā wéeca wi'ire, nipe'tise cū cuosere na cārīrō yu'ruro Acor wāmetiro pa'tiropu miacārā niwā.

²⁵ Josué cūrē nicu niwī:

—¿De'ro weegu mu'u marīrē a'te bopoyoro bu'iri da'reatjere weeati? Ni'cārōacā Ō'acū mu'urē bu'iri da'regusami, nicu niwī.

Tojo nitoja, nipe'tirā Israe curuacjārā űtāperi me'rā cūrē, cū yarā ecarārē doquewējēcārā niwā. Be'ro narē űjūacō'acārā niwā. ²⁶ Na bu'ipu Josué űtā mesājo seepeocu niwī. Te me'rā Ō'acū na me'rā ua'que pe'tia wa'acaro niwū. Tojo weero ti pa'tiro Acor wāmetidecotisa'a yujupū.

8

Israe curuacjārā Haicjārārē docaque'acā wee'que ni'i

¹ Tojo wéeca be'ro Ō'acū Josué a'tiro nicu niwī: “Ne uiticā'ña. Wācūtutuaya. Mu'u yarā surara nipe'tirārē neocūu, Haicjārā me'rā a'mewējērā wa'aya tja. Yu'u Haicjārā wiogure, tojo nicā ti macācjārārē musārē wapata'acā weetamugūti. Cū ya macā, na ya di'ta nimi'caro musā ye tojarosa'a. ² Mu'u Jericócjū wiogure, ti macācjārārē wee'caronojōta Haicjārārē, na wiogu quē'rārē weegusa'a tja. Ni'cārōacāma na cuose, na yarā ecarā musā yarā tojarāsama. Musā a'tiro weeya. Macā sē'ema pe'e ni'cā curua mu'u yarā surarare wa'adutiya”, nicu niwī.

³ Tojo weegu Josué treinta mil surara añurō a'mewējēmasirānojōrē űamipure Haipure o'ōgu, ⁴ a'tiro nicu niwī: “Musā añurō tu'oya. Macā sē'ema pe'e wa'a, bajutiropu niña. Na me'rā a'mewējējā, tu'omasī co'teya. ⁵ Āpērā surara yu'u me'rā bajuyoro pe'e pi'arāsama. Haicjārā űsārē ī'arā, űsārē wējērātirā macāpu nī'cārā wijatirāsama. Na tojo weecā, űsā toduporopu wee'caronojōta ui omarāsa'a. ⁶ Na pe'e macāpu wija, űsārē siruturāsama. ‘Toduporo wee'caronojō marīrē uiwā'cārā weema’, nirāsama. ⁷ Na tojo weecā ī'arā, musā macā sē'ema pe'e nī'cārā macāpu sājāa'ña. Sājāa, ti macācjārā nipe'tirārē wējēpe'ocā'ña. Ō'acū musā wiogu ti macārē musā ya macā tojacā weegusami. ⁸ Be'ro Ō'acū duti'caronojōta ti macārē űjūacā'ña. Yu'u musārē dutitoja'a”, nicu niwī Josué.

⁹ Tojo nīca be'ro Josué narē Betel, Hai wa'teropu wa'a, tojaduticu niwī. Hai mujīpū sājārō pe'e tojacaro niwū. Josué pe'e cū yarā masā me'rā ti űamirē mejārōputa yu'rucū niwī. ¹⁰ Ape nūmu űamiña'cūrō cū masārē ī'awā'cācu niwī. Be'ro Israe curuacjārā wiorā me'rā su'ori

Haipu a'mewējēgũ wa'acu niwĩ. ¹¹ Nipe'tirā surara cū me'rā nirā ti macā pōtēorōpũ etacārā niwā. Eta, ti macā yu'rurōpũ tojaque'acārā niwā. To na nirō me'rā opa pa'tiro nidijacaro niwũ. ¹² Josué ni'cāmocusetiri mil surarare Betel, Hai wa'terōpũ mujīpũ sājārō pe'e n̄ocūucũ niwĩ. ¹³ A'tiro wee surarare pua curua ducawaacārā niwā. Ni'cā curua ti macā mujīpũ sājārō pe'e tojacārā niwā. Ape curua ti macā yu'ruro pe'e tojacārā niwā. Ti ñamita Josué opa pa'tiro nidijaro decopũ tojacu niwĩ.

¹⁴ Haicjũ wioḡu tojo wa'acā ĩ'agũ, sojaro me'rā cū yarā surara me'rā ti macāpũ ní'cārā wija, dia Jordā cja pa'tiropũ Israe curuacjārā me'rā a'mewējēgũ wa'acu niwĩ. "Ape curua Israe curuacjārā ti macā sē'ema pe'e du'tiapā" ni, masīticũ niwĩ. ¹⁵ Josué, cū surara me'rā du'tirā weronjō weesoocārā niwā. Tojo weerā yucu marirō nirĩ ma'a pe'e uiwā'cācārā niwā. ¹⁶ Tojo weerā nipe'tirā surara Haicjārā na wiorā dutisere tu'orā, Josuére siruturā, na ya macārē wijawā'cācārā niwā. ¹⁷ Nipe'tirā umua Haicjārā, tojo nicā Betecjārā Israe curuacjārārē siruturā, wa'ape'tia wa'acārā niwā. Tojo weero ti macā co'tero marirō tojacaro niwũ.

¹⁸ Be'ro Ō'acũ Josuére nicu niwĩ: "Mu'u ñosērĩ pjĩ me'rā ti macārē sīopuaya. Ti macārē mu'u ya macā tojacā weeguti."

Tojo weegu surarare Josué ti pjĩ me'rā sīopuatjīagũ, "A'mewējērā wa'aya", nicu niwĩ. ¹⁹ Cū tojo nicāta, surara na bajutiropũ ní'cārā sojaro me'rā wijacārā niwā. Ti macāpũ omasājā, pecame'e sī'ayoobaque'ocārā niwā.

²⁰ Haicjārā surara majāmiñatōrōrā, na ya macārē o'me mujāacā ĩ'acārā niwā. Israe curuacjārā uiwā'cāmi'cārā majāmitojati, na me'rā a'mewējērā a'ticārā niwā. Tojo weero ne aperopũ narē du'tita basioticaro niwũ. ²¹ Josué, nipe'tirā Israe curuacjārā ti macā sē'emapu du'ti'cārā ti macārē ūjūacō'acā ĩ'arā, majāmitojaa, Haicjārā me'rā a'mewējērā a'ticārā niwā. ²² Be'ro ti macārē sājāa'cārā wijaa, Haicjārārē cā'mota'aque'acārā niwā. Tojo weerā na Haicjārā Israe curuacjārā pua curua decopũ tojacārā niwā. Israe curuacjārā na nipe'tirārē wējēpe'ocā'cārā niwā. ²³ Haicjārā wioḡu dia'cūrē wējētīcārā niwā. Cūrē ñe'e, Josué tiropũ miacārā niwā.

²⁴ Israe curuacjārā na sirutu'cārārē wējēpe'oca be'ro na Haipu daja, du'sa'cārārē wējēpe'ocā'cārā niwā tja. ²⁵ Ti numārē doce mil masā Haicjārā umua, numia wērīcārā niwā. ²⁶ Josué pe'e cū ñosērĩ pjīrē sīopuanu'cūcu niwĩ. Téé na nipe'tirā Haicjārārē wējēpe'oca be'ropũ du'udijocu niwĩ. ²⁷ Be'ro Ō'acũ Josuére weeduti'caronojōta Israe curuacjārā ti macā cjase apeyenojō, tojo nicā na yarā ecarā me'rā tojacārā niwā.

²⁸ Josué Haire ūjūacō'acā, te ūjūamo'a'que, tojo nicā ti macā cjase ūtāperiacā dia'cū tojacaro niwũ. Ni'cārōacāpũ quē'rārē tojota bajudecotisa'a yujupũ. ²⁹ Haicjũ wioḡure wējēca be'ro yucugupũ du'teyoocu niwĩ téé ñamica'apũ. Na'ique'ari cura cūrē miidjoduti, cū upure macā sājāarōpũ cō'aduticũ niwĩ. Be'ro cū bu'i ūtāperi me'rā seebi'acūuduticũ niwĩ. A'tocaterore ti ūtāmesā cūñasa'a yujupũ.

Josué Ebal ūrūgũ wāmeticjupũ Moisé dutise cūu'quere bu'e'que ni'i

³⁰ Te be'ro Josué ūrūgũ Ebal wāmeticjupũ Israe curuacjārā wioḡu Ō'acūrē ējōpeorātīrā, wa'icūrārē ūjūamorōpeorore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūucũ niwĩ. ³¹ Cū Moisé, Ō'acũ dutisere weeco'tegu, Israe

curuacjārārē duti'caronojōta da'redutiču niwī. Moisé cū dutise cūuca turi oja'caronojōta ūtāpaga pááte, bopeno'ña marīsepaga me'rā tojo weecārā niwā. Tojo weerā topu Israe curuacjārā Ō'acūrē ējōpeorā, wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeocārā niwā. ³² Topu Israe curuacjārā ĩ'orōpu tepagaputa tja Josué Ō'acū Moisére dutise cūu'quere ojaō'ocu niwī. ³³ Nipe'tirā masā Israe curuacjārā, Israe curuacjārā nitirā na me'rā sjarā, nipe'tirā bācūrā, narē su'ori nirī masā, tojo nicā beseri masā Ō'acū ya acarore wuawā'cārā masā pājārā diacjū pe'e ejanu'cācārā niwā. Ō'acū narē “Añurō wa'ato” nisere tu'orātirā, ūrūgū Gerizim wāmeticju du'pocāpu deco me'rā masā nu'cāejacārā niwā. Āpērā pe'e ūrūgū Ebal wāmeticju du'pocāpu nu'cāejacārā niwā. Moisé ne waro dutinu'cā'caronojōta weecārā niwā.

³⁴ Be'ro Josué nipe'tise Moisé cū duti'quenucū bu'eñocu niwī. “Añurō wa'arosa'a” ní'quere, tojo nicā “Ña'arō wa'arosa'a” ní'quere bu'ecu niwī. ³⁵ Ne ni'cā uuro Moisé duti'quere Josué bu'eticā weeticu niwī. Nipe'tirā Israe curuacjārā topu nerērārē bu'eño'pe'ocā'cu niwī. Du'aro marīrō numiarē, wī'marārē, tojo nicā Israe curuacjārā nitirā na me'rā nirā quē'rārē bu'ecu niwī.

9

Gabaōcjārā Israe curuacjārārē nisoo'que ni'i

¹ Nipe'tirā wiorā dia Jordā mujpū sājārōpu nirā Israe curuacjārā na a'mewējē, wapata'a'quere tu'ocārā niwā. Na hitita masā, amorreo masā, cananeo masā, ferezeo masā, heveo masā, tojo nicā jebuseo masā nicārā niwā. Ūrūpagupu nirā, opa bu'pa nirōpu nirā, maa pajiri maa Mediterráneo sumutopu nirā téé Libanopu nirā nicārā niwā. ² Tojo weerā na Josué, Israe curuacjārā me'rā a'mewējērā a'tirā, ni'cārō me'rā nerēcārā niwā.

³ Tojo weemicā, heveo masā Gabaōpu nirā pe'e, Josué Jericó, tojo nicā Haipu wee'quere masīcārā niwā. ⁴ Tojo weerā Israe curuacjārārē a'tiro weesocārā niwā. Ma'apu wa'arā, na burro bu'ipu ajuri mejā, tojo nicā vino poseye'que ajuri mejāmejā, tū'rū'que mejā, sereō'o'quere miacārā niwā. ⁵ Tojo nicā su'ti mejā, sapatu caseri tū'rū'que, sereō'o'quere sñacārā niwā. Ma'apu wa'arā, pā boposāa'que, butiwija'quere miacārā niwā. ⁶ Na Josué nirō Gilgapu ejarā, cūrē, tojo nicā Israe curuacjārārē a'tiro nicārā niwā:

—Yoarocjārāpu a'ti'i. Tojo weerā musā ūsā me'rā “A'tiro weerāti”, ni apoya, nicārā niwā.

⁷ Israe curuacjārā heveo masārē ya'ticārā niwā:

—Apetero weerā musā ūsā pu'toacācjārā nisa'a. Tojo nicāma, musā me'rā “A'tiro weerāti”, nīmasītisa'a.

⁸ Na pe'e Josuére nicārā niwā:

—Ūsā musārē da'raco'terā nirāsa'a.

Josué pe'e narē sērītiña'cu niwī:

—¿Noanojō niti musā? ¿No'ocjārāpu a'tiati? nicu niwī.

⁹ —Ūsā yoarocjārāpu a'ti'i. Ūsā musā wioḡu Ō'acū tutuasere tu'opāu. Nipe'tise cū Egiptopu wee'quere, ¹⁰ tojo nicā puarā amorreo masā wiorārē maa Jordā si pā'rē pe'e ní'cārārē cū wee'quere tu'opāu. Na Sehón, Hesbón

wiogu, tojo nicā Og, Basán wiogu nicārā niwā. Og Astaropu macāticu niwī. ¹¹ Tojo weerā ūsā wiorā, ūsā ya di'tacjārā ūsārē a'topu a'tidutiama. "Musā ma'apu ba'atjere mia, Israe curuacjārā tiropu wa'aya", ni o'oāma. "Musārē da'raco'terā nirāsa'a. Tojo weerā 'A'tiro weerāti" ni apoya", ni dutio'oāma ūsārē. ¹² Ūsā musā tiropu a'ticā, a'te pā asibususepaga niwū. Ni'cārōacāma boposāa'que, butiwija'que mejā ni'i majā. ¹³ Tojo nicā a'te vino poseye'que ajuri ma'ma ajuri nīni'wā yujupu. Ni'cārōacāma tū'rū'que ni'i. Ma'a yoaro me'rā tojo wa'awu ūsā ye su'ti, sapatu caseri quē'rā, nicārā niwā.

¹⁴ Tere tu'orā, Israe curuacjārā, Ō'acūrē sērītiña'timirā, Gabaōcjārā pā na cuosere ba'aña'cārā niwā. ¹⁵ Tojo weegu Josué narē "Musārē co'te, wējēsoma", ni apocu niwī. Āpērā Israe curuacjārā wiorā "Ō'acū wāme me'rā tojota weerāti", nicārā niwā.

¹⁶ I'tia nūmu na apōca be'ro Israe curuacjārā "Ā'rā marī tiropu eta'cārā marī nirō pu'tocjārā niapārā" nisere masīcārā niwā. ¹⁷ Tojo weerā na Gabaōcjārā masārē a'marā wa'acārā niwā. I'tia nūmu be'ro na ye macārīpure ejačārā niwā. Te macārī Gabaō, Cafira, Beerot, tojo nicā Quiriat-jearim nicaro niwū. ¹⁸ Te macārī pu'topu nimirā, tocjārārē wējētīcārā niwā. Na wiorā Ō'acū, Israe curuacjārā wiogu wāme me'rā "Narē wējēsoma" ni apo'cārā niyurā, narē wējēmasīcārā niwā.

Tojo weerā masā na wiorārē ña'arō ucūco'tecārā niwā. ¹⁹ Wiorā pe'e narē ya'ticārā niwā:

—Ūsā Ō'acū, Israe curuacjārā wiogu wāme me'rā, "Narē wējēsoma", ni apotojapu. Tojo weerā ni'cārōacāma narē ne mejēcā weemasītisa'a. ²⁰ Na catinu'cūrāsama. Marī Ō'acū me'rā "Tojo weerāti" nī'quere weeticāma, Ō'acū marī me'rā uagusami, nicārā niwā.

²¹ Tojo weerā wiorā narē wējēdutiicārā niwā. Mejō Israe curuacjārārē peca paawa'aco'terā, tojo nicā aco waaco'terā nicārā niwā majā. A'te me'rā na "A'tiro weerāti" nī'quere queoro weecārā niwā.

²² Be'ro Josué Gabaōcjārārē pijjo, narē sērītiña'ca niwī:

—¿De'ro weerā musā ūsā pu'to nimirā, yoaropu a'tiapu, nisoati? ²³ A'te me'rā musā Ō'acū ña'arō wa'arosa'a nī'que wapa tojarāsa'a. Tojo weerā musā Ō'acū wi'i cjasenojōrē peca paawa'aco'terā, aco waaco'terā ninu'cūrāsa'a.

²⁴ Gabaōcjārā Josuére ya'ticārā niwā:

—Ō'acū mu'u wiogu Moisére "A'ti di'tare o'oguti, tojo nicā a'to nirārē cō'agūti" nī'quere tu'owu. Tojo weerā "Na marīrē wējēbosama" ni uirā, tojo weepu. ²⁵ Ūsā mu'u yarā ni'i. Mu'u no'o ūsārē weesī'rīrōnojō weeya, nicārā niwā.

²⁶ Tojo weegu Josué Israe curuacjārārē "Ā'rā Gabaōcjārārē wējētīcā'ña", nicu niwī. ²⁷ Tojo nimirā, ti nūmūta Gabaōcjārārē Israe curuacjārārē peca paawa'aco'terā, aco waaco'terā tojacā weecu niwī. Tojo nicā, Ō'acū wi'i na ñubuepeoro cjasere Ō'acū cū beseno'atjopu quē'rārē tojota weeduticu niwī. A'tocateropure Gabaō masā te da'rasere cuodecotisama yujupu.

10

Israe curuacjārā amorreo masārē docaque'acā wee'que ni'i

¹ Wiogu Jerusalécjü Adonisedec wāmetigu Israe curuacjārā Haicjārārē docaque'acā wee'quere tu'ocu niwī. Cū “Jericóre, ti macā wiogure wee'caronojōta Haicjārārē, na wiogure weeapu” nisere tu'ocu niwī. Tojo nicā Gabađcjarā Israe curuacjārā me'rā na ucū a'merī apo'quere tu'ocu niwī. ² Tere tu'ogu, pūrō uicu niwī. Gabađ, wiorā nirī macā, Hai nemorō pajiri macā nicaro niwā. Na Gabađcjarā umua a'mewējētutuarā nicārā niwā. ³ Tojo weegu Adonisedec ba'paritise macārīcjarā wiorārē queti o'ócu niwī. Na Hoham Hebrōcju, Piream Jarmucjü, Jafía Laquicjü, tojo nicā Debir Eglōcju nicārā niwā. ⁴ Narē a'tiro nío'ocu niwī: “Gabađcjarā Josué, tojo nicā Israe curuacjārā me'rā apocārā niama. Tojo weerā musā, musā yarā surara me'rā yu'ure Gabađcjarā me'rā a'mewējēcā weetamurā a'tia”, nicu niwī. ⁵ Tojo weerā na ni'cāmocurā amorreo masā wiorā nerē, na yarā surara me'rā Gabađcjarā me'rā a'mewējērā wa'acārā niwā. Na wiorā Jerusalécjü, Hebrōcju, Jarmucjü, Laquicjü, tojo nicā Eglōcju nicārā niwā.

⁶ Na tojo weecā ĩarā, Gabađcjarā Josué Gilgapu nigūrē queti o'ócārā niwā: “Īsārē, musārē da'raco'terārē cō'awā'cāticā'ña. Quero, ūsārē weetamurā a'tia. Īsārē yu'ruorā a'tia. Nipe'tirā wiorā amorreo masā ūrūpagucjārā ūsā me'rā a'mewējērātirā nerēcārā niama”, ni queti o'ócārā niwā. ⁷ Tere tu'ogu, Josué nipe'tirā cū yarā surara tutuarā me'rā Gilgapu wijaa, Gabađpu wa'acārā niwā. ⁸ Ō'acū cārē a'tiro nicu niwī: “Narē uiticā'ña. Yu'u musārē a'mewējēbosa, wapata'acā weeguti. Ne ni'cū na me'rā nigū mu'urē pōtēomasītisami”, nicu niwī.

⁹ Ņamipu Josué Gilgapu wija, wa'abo'rea, amorreo masā ne masītiri cura na me'rā a'mewējēnu'cācu niwī. ¹⁰ Ō'acū Israe curuacjārārē narē ucucā weecu niwī. Tojo weegu Josué Gabađpure pājārā amorreo masārē wējēcū niwī. Narē Bet-horón wāmetiri ma'apu sirutu, téé yoaro apeye macārīpu Azeca, Maceda wāmetise macārīpu wējēsirutuwā'cācu niwī. ¹¹ Apeyema tja na Bet-horón bu'ari ma'apu uiwā'cārī cura Ō'acū a'tiro weecu niwī. Acoro pejaro weronojō narē yususe aco peri bu'a'que peri paca burucā weecu niwī. Cū tojo wee'que me'rā pājārā amorreo masā wērīcārā niwā. Israe curuacjārā surara narē wējē'caro nemorō pājārā wērīcārā niwā.

¹² Ō'acū Israe curuacjārā amorreo masārē docaque'acā wéeca numurē Josué Ō'acūrē masā ĩ'orōpu nicu niwī:

“Mujīpū, Gabađ bu'ipu tojanu'cāña.

Mujīpū ñamicjü pe'e, Ajalón cja pa'tiro bu'ipu tojanu'cāña”.

¹³ Cū tojo nicā, mujīpū umucocjü, ñamicjü téé narē ĩ'atu'tirārē wējēcō'āca be'ropu tojanu'cātuočārā niwā.

A'tere Justo wāmetiri turipu ojano'wū. Tojo weegu mujīpū umucocjü u'muse decopu tojanu'cācu niwī. Ni'cā numu ejatuario ne sājāticu niwī.

¹⁴ Toduporopu ti numu weronojō Ō'acū masūrē cū tojo sērīsere yu'tica numu weronojō wa'aticaro niwū. Be'ropu quē'rārē tojo wa'aticaro niwū. Ti numurēta Ō'acū cū tutuario me'rā Israe curuacjārārē a'mewējētamucu niwī.

¹⁵ Be'ro Josué na cārīrō Gilgapu nipe'tirā Israe curuacjārā me'rā dajatojaacu niwī. ¹⁶ Na ni'cāmocuse macārīcjarā wiorā, ūtā tutipu Maceda nirī tutipu du'ticārā niwā. ¹⁷ Be'ro āpērā na ni'cāmocurā wiorā Macedapu nirī tutipu du'ti'cārārē boca, Josuére werecārā niwā. ¹⁸ Josué tere tu'ogu,

a'tiro dutío'ocu niwĩ: “Ti tuti sãjãrĩ sopere ãtãpaga paca me'rã tũrũwã'cã, tuubi'aya. Tojo nicã, ti tutire masãrẽ co'tedutiya. ¹⁹ Musã pe'e a'tore ne tojaticã'ña. Musãrẽ ì'atu'tirãrẽ sirutuya. Narẽ na ya macãpu dajacã weeticã'ña. Ô'acũ marĩ wiogu narẽ docaque'acã weetojami”, nicu niwĩ.

²⁰ Tojo weerã Josué, Israe curuacjãrã pãjãrã amorreo masãrẽ wẽjẽcãrã niwã. Pejetirã na wẽjẽdu'a'cãrã na ye macãrĩpu dajacãrã niwã. ²¹ Nipe'tirã Israe curuacjãrã surara pe'e narẽ sirutu'cãrã Josué cũ nirõ Macedapu cãmi marĩrã dajape'ticãrã niwã. Topu nise macãricjãrã ne cã'rõacã Israe curuacjãrãrẽ ña'arõ ucũticãrã niwã.

²² Be'ro Josué a'tiro nicu niwĩ: “Ëtã tuti ne sãjãarõpu pão weetjãrã, na ni'cãmocurã wiorãrẽ miiwĩrõ, yu'u tiropu miitia”, nicu niwĩ. ²³ Tojo weerã ni'cãmocurã wiorã Jerusalẽcũ, Hebrõcũ, Jarmucũ, Laquicũ, tojo nicã Eglõcũrẽ miiwĩrõcãrã niwã. ²⁴ Na wiorãrẽ Josué tiropu miiejãca be'ro nipe'tirã Israe curuacjãrã amuarẽ pijiocu niwĩ. Surara wiorã cũ me'rã a'mewẽjetamu'cãrãrẽ a'tiro duticu niwĩ: “Musã ã'rã wiorã wãmutare u'tacũurã a'tia.” Cũ tojo nicã tu'orã, cũ dutironojõta weecãrã niwã.

²⁵ Be'ro Josué surara wiorãrẽ nicu niwĩ: “Wãcũtutuaya. Uiro marĩrõ nisetiya. Musã narẽ wee'caronojõta Ô'acũ weegusami nipe'tirã musãrẽ ì'atu'tirãrẽ”, nicu niwĩ.

²⁶ Cũ tojo nitoja, wiorãrẽ wẽjẽcu nimi. Be'ro cũ yarã surarare na upure yucupagu ni'cãmocusepagupu du'teyooduticu niwĩ. Topu yosana'itõ'ocãrã niwã. ²⁷ Be'ro na'ique'ari cura narẽ miidijoduti, na du'tica tutipu cõ'aduticu niwĩ. Ti tuti sãjãrõrẽ ãtã pacasepaga me'rã bi'acãrã niwã. Tepaga topu nidecoti'i yujupu.

Apeye macãricjãrãrẽ Josué a'mewẽjẽgũ, cũ docaque'acã wee'que ni'i

²⁸ Narẽ wẽjẽca numurẽta Josué Maceda wiogu, nipe'tirã ti macãpu nirãrẽ wẽjẽpe'ocã'cu niwĩ. Ne ni'cũ tocjãrẽ caticã weeticu niwĩ. Cũ Jericõcũ wiogure wee'caronojõta Maceda wiogu quẽ'rãrẽ weecu niwĩ.

²⁹ Maceda macãpu ni'cãrã Josué, tojo nicã nipe'tirã Israe curuacjãrã Libna wãmetiri macãpu wa'acãrã niwã. Topu wa'a, a'mewẽjẽrã wa'acãrã niwã. ³⁰ Ô'acũ Israe curuacjãrãrẽ ti macãcũ wiogure, cũ yarã masãrẽ na dutise doca cũucu niwĩ. Tocjãrã nipe'tirã masãrẽ Josué, cũ yarã surara me'rã wẽjẽcõ'ape'ocã'cu niwĩ. Ne ni'cũ yu'ruwetiticu niwĩ. Libna macãcũ wiogu Jericõcũ wiogure wa'a'caronojõta wa'acaro niwã.

*****

⁴⁰ Tojo weetjãgũ, Josué nipe'tiro ti di'tare ñe'epe'ocã'cu niwĩ. Tere ñe'egũ, ãrũpagu peje, Neguev yucu marĩbocurerõpu, tojo nicã opa pa'tirojo nirõ, opa bu'pa nirõpu ñe'ecu niwĩ. Topu nirã nipe'tirã wiorãrẽ docaque'acã weecu niwĩ. Ne ni'cũ wiogu catigu tojaticu niwĩ. Nipe'tirã masã wẽjẽno'cãrã niwã. A'tere Ô'acũ, Israe curuacjãrã wiogu, cũ weeduti'caronojõta weecu niwĩ. ⁴¹ Titare Josué nipe'tirãrẽ nipe'tiropu docaque'acã weecu niwĩ. Cades-barnea wãmetiro me'rã nu'cã, téé Gazapu yapaticu niwĩ. Apero quẽ'rãrẽ Gosén wãmetiro me'rã nu'cã, téé Gabaõpu yapaticu niwĩ. ⁴² Ô'acũ Israe curuacjãrã wiogu cũ yarã masãrẽ ma'ígũ, a'mewẽjẽbosacu niwĩ. Tojo weeyucã, Josué cũ a'mewẽjẽse me'rãta na nipe'tirã wiorã pãjãrãrẽ, tojo nicã te di'tare miiwapacã weecu niwĩ. ⁴³ Be'ro Josué cũ yarã surara me'rã Gilgal na ni'carõpu dajatojaacu niwĩ.

11

Josué Hasocjũ wioḡu Jabĩrẽ, ãpẽrã wiorã cũ me'rãcjãrãrẽ docaque'acũ wee'que ni'i

1 “Tojo wa'aporo” nise quetire tu'ogũ, Jabín Hasor macã wioḡu a'tiro weecu niwĩ. Jobab wãmetigũ Madón macã wioḡure, tojo nicã Simrón, Acsaf macãrĩcjãrã wiorãrẽ pijiocũ niwĩ. 2 Apeyema wiorã ãrũpagũ nortepũ nirãrẽ pijiocũ niwĩ. Tojo nicã, ditara Cineret* siropũ nirãrẽ pijiocũ niwĩ. Æpẽrãma opa pa'tiro nídjaro nirã Dor mujĩpũ sãjãrõcjãrãrẽ pijiocũ niwĩ. 3 Æpẽrã mujĩpũ mujãtiro pe'ecjãrã cananeo masãrẽ, mujĩpũ sãjãrõ pe'ecjãrã cananeo masãrẽ, amorreo masãrẽ, hitita masãrẽ, ferezeo masãrẽ, jebuseo ãrũpagũpũ nirĩ masãrẽ, heveo masã ãrũḡũ Hermón wãmeticũ nídjaro Mizpapũ nirãrẽ pijiocũ niwĩ. 4 Tojo weerã na wiorã na yarã surara me'rã a'mewẽjẽrã wa'acãrã niwã. Na yarã cabayua pãjãrãrẽ, na a'mewẽjẽse cabayua wejesepawũ me'rã wa'acãrã niwã. Na pãjãrã waro nitjãrã, nucũpori maa sumũto cjase weronojõ nicãrã niwã. 5 Be'ro na Israe curuacjãrã me'rã a'mewẽjẽrã wa'arãtirã, “A'tiro weerã” ni, a'merĩ apocãrã niwã. Tu'ajanũ'cõ, ni'cã curuajota aco nirõ Merom tiropũ que'aejacãrã niwã.

6 Na tojo weecã ã'agũ, Õ'acũ pe'e Josuére “Narẽ ne uiticã'ña. Ñamiacã a'ti orata na pãjãrãrẽ musã wẽjẽpe'ocã weeguti. Musã pe'e na yarã cabayua du'pocãrĩ u'tacũuse wadarire dutesureapa. Tojo nicã na tũrũsepawũ a'mewẽjẽsepawũ cabayua na wejesere ãjũapa”, nicũ niwĩ.

7 Tojo wee Josué, cũ yarã surara me'rã wa'a weetjãgũ, narẽ ã'atu'tirã masĩno'ña marĩrõ, aco nirõ Merõpũ na me'rã a'mewẽjẽnũ'cãcũ niwĩ.

8 Õacũ pe'e Israe curuacjãrãrẽ narẽ miiwapa wa'acã weecu niwĩ. Na narẽ téé Sidõ macãjopu, tojo nicã Misrefot-maim, apero opa pa'tiro Mizpa mujĩpũ mujãtiropũ narẽ sirututuocãrã niwã. Ne ni'cũ catiticũ niwĩ.

9 Õ'acũ cũ duti'caronojõta Josué queoro weecu niwĩ. Tere weéḡũ, cũrẽ ã'atu'tirã yarã cabayuare na du'pocãrĩ u'tacũuse wadarire dutecu niwĩ. Tojo nicã na tũrũsepawũ a'mewẽjẽsepawũre ãjũacu niwĩ.

10 A'mewẽjẽḡũ eta'cu cũ dajãca be'ro Josué Hasor macãrẽ miiwapacu niwĩ. Titare cũ ya di'pjiõ me'rã ti macãcjũ wioḡure wẽjẽcu niwĩ. Ti macã Hasota apeye macãrĩ nemorõ nirĩ macã nicaro niwũ. 11 Israe curuacjãrã nipe'tirã ti macãpũ nirãrẽ wẽjẽpe'ocãrã niwã. Ti macã Hasore mutõdijope'o, ãjũacõ'acãrã niwã. 12 Josué topũ nise macãrĩ nipe'tise macãrĩrẽ na wiorã me'rãputa miiwapacu niwĩ. Wiorãrẽ di'pjiõ me'rã wẽjẽcõ'ape'ocu niwĩ. Nipe'tirãrẽ, nipe'tisere mutõdijope'ocu niwĩ. Cũ tojo weese me'rã Josué Moisé, Õ'acũ dutisere weeco'tegũ, cũ duti'quere queoro weeme'rĩcã'cu niwĩ. 13 Israe curuacjãrã opa bu'papũ nise macãrĩma ãjũaticãrã niwã. Hasor dia'cũrẽ ãjũacãrã niwã. 14 Te macãrĩpũ nirãrẽ di'pjiõ me'rã wẽjẽcõ'acãrã niwã. Ne ni'cũ catigũ tojatĩcu niwĩ. Te macãrĩ cjase, na yarã ecarã, na ye apeyenojõ nimi'que Israe curuacjãrãrẽ tojacaro niwũ. 15 Õ'acũ Moisére duti'caronojõta Moisé pe'e quẽ'rã Josuére dutituriacu niwĩ. Æ'rĩ Josué pũrĩcã Õ'acũ cũ Moisére duti'que weeturiagu, te cũ dutise cũu'quere ne cã'rõ we'oticũ niwĩ. Nipe'tisere añurõpũ weedutipe'ocu niwĩ.

* 11:2 11.2 Apetero ditara Cineret “Galilea” pisuno'caro niwũ.

16 Josué a'ticuse di'tare miiwapacu niwī. Nipe'tiro ūrūpagu nirōrē miiwapacu niwī. Nipe'tiro Neguere, tojo nicā nipe'tiro Gosērē, nipe'tiro opa pa'tiro nirōrē, nipe'tiro Arabāre, tojo nicā Israe nipe'tiro ūrūpagu tīropu to opa pa'tiro nirōrē ñe'epe'ocu niwī.
*****

23 Toduporopu Ō'acū Moisére duti'caronojōta Josué nipe'tiro Canaá di'tapu peje macārīrē miiwapacu niwī. Tu'ajanu'cō, Josué ti di'tare Israe curaricjārārē ducawaacu niwī. Nanucū na ye di'ta tojato nīgū, tojo weecu niwī. Be'ro ti di'tapure ne a'mewējēse marīcaro niwū majā.

12

Moisé dia Jordā mujīpū mujātiro pe'ecjārā wiorārē docaque'acā wee'que ni'i

1 Moisé caticatero Israe curuacjārā puarā wiorā dia Jordā mujīpū mujātiro pe'ecjārārē docaque'acā weetocjārā niwā. Na ye di'ta nimi'quere miiwapacārā niwā. Te di'ta dia Arnón wāmetiri maa me'rā nu'cā, tojo nicā nipe'tiro dia Jordā sumuto nirī pa'tiro, téé ūrūgū Hermón wāmeticjūpu nituocarō niwū. 2 Ni'cū wioḡu Sehón amorreo masā wioḡu nicu niwī. Cū Hesbón wāmetiri macāpu niseticu niwī. Cū dutiro Aroer wāmetiri macā me'rā nu'cā, téé dia Arnón sumuto nicaro niwū. Tojo nicā, ti pa'tiro deco me'rā nu'cā, dia Jaboc me'rāpu nituocarō niwū. Dia Jaboc ape di'ta amonita masā ya di'ta sājārōpu nicaro niwū. Tojo nicā Galaad di'ta deconojō cū dutiri di'ta nicaro niwū. 3 Apeyema tja mujīpū mujātiro dia Jordā pa'tiروه duticu niwī. Cineret* wāmetiri ditara me'rā dutinu'cā, téé o'maburotiri ditara me'rāpu duti yapatitocu niwī. Toó Bet-jesimot mujīpū sājārō pe'e toja, sur pe'e téé Plsḡa wāmeticjū ūrūgū du'pocāpu dutitocu niwī.

4 Apī pe'e Og wāmetiḡu Basán wāmetiro dutiḡu nicu niwī. Cū refaíta masū† pejetirā du'sagu me'rārcjū nino'gū nicu niwī. Cū Astarot, tojo nicā Edrei wāmetise macārīpu niseticu niwī. 5 Og téé nortepu Hermón wāmeticjū ūrūgūpu dutitocu niwī. Cū Salca macārē, nipe'tiro Basán wāmetiروه duticu niwī. Téé ape di'ta na ta'a'caro Gesur wāmetiروه, tojo nicā Maaca wāmetiروه, apero Galaad di'ta decopu Sehón, Hesbón macā wioḡu cū dutiروه dutitocu niwī.

6 Moisé, tojo nicā Israe curuacjārā ā'rā wiorā puarārē a'mewējē docaque'acā weecārā niwā. Be'ro Moisé te di'tare Rubén ya curuacjārārē, Gad ya curuacjārārē, tojo nicā Manasés ya curuacjārā deco me'rā nirārē na ye niatje di'tare ducawaacu niwī.

Josué dia Jordā mujīpū sājārō pe'ecjārā wiorārē docaque'acā wee'que ni'i

7 A'ticurā wiorārē Josué Israe curuacjārā me'rā dia Jordā mujīpū sājārō pe'ecjārā, to Baal-gad Libano wāmetiri pa'tiروه Halac wāmeticjū ūrūgūpu, tiḡu Seipu u'muatu'ajanu'cōsa'a. Josué ā'rā wiorā ye di'ta nimi'quere a'mewējē, wapata'a, Israe curuacjārārē te curarinucūrē te di'tare ducawaacu niwī. Te di'ta na ye waro tojanu'cūcā'caro niwū. 8 Ūrūpagu pijaro pe'e, opapa nirō pe'ema, tojo nicā Jordā pa'tiro pe'ema, opa tu'ruri nidijase co'ari, yucu marīrō, masā marīrō Neguev cjase ā'rā

* 12:3 12.3 Ī'aña Jos 11.2 docapu oja'quere. † 12:4 12.4 Refaíta masā ni'cā curua masā pacarā waro nicārā niwā.

masā ye di'ta nicaro nimiwā: Hitita masā, amorreo masā, cananeo masā, ferezeo masā, heveo masā, tojo nicā jebuseo masā ye di'ta nicaro nimiwā.

⁹ Wiorā a'mewējērā docaque'a'cārā a'ticurā nicārā niwā: Jericó wiogu, apī Hai, Betel macā pu'to wiogu, ¹⁰ apī Jerusalē wiogu, apī Hebrō wiogu, ¹¹ apī Jarmut wiogu, apī Laquis wiogu, ¹² apī Eglón wiogu, apī Gezer wiogu, ¹³ apī Debir wiogu, apī Geder wiogu, ¹⁴ apī Horma wiogu, apī Arad wiogu, ¹⁵ apī Libna wiogu, apī Adulam wiogu, ¹⁶ apī Maceda wiogu, apī Betel wiogu, ¹⁷ apī Tapúa wiogu, apī Hefer wiogu, ¹⁸ apī Afec wiogu, apī Sarón wiogu, ¹⁹ apī Madón wiogu, apī Hazor wiogu, ²⁰ apī Simron-merón wiogu, apī Acsaf wiogu, ²¹ apī Taanac wiogu, apī Meguido wiogu, ²² apī Cedes wiogu, apī Jocneam wiogu, ūrūgū Carmelo du'pocāpu nigú, ²³ apī Dor wiogu, Dor majārōcǔ, apī Goim wiogu, Gilgal wāmetiri macācǔ, ²⁴ apī Tirsā wiogu nicārā niwā. Na wiorā nipe'tirā nírā treinta y uno nicārā niwā.

13

Josué Canaá di'tare Israe doce curaricjārārē ducawaa'que ni'i

¹ Josué bucu waro ējācā, Ō'acū cūrē a'tiro nicu niwī: “Mu'u bucu waro ni'i. A'ti di'tare masā ñe'eatje peje du'sa'a yujupu.

*****

⁶ Israe curuacjārā na ī'orōputa sidonio masārē cō'awīrōgūti. Tojo nicā, nipe'tirā masā to ūrūgūpu nīrārē Libano me'rā nu'cā, téé Misrefot-maipu cō'awīrōgūti. Mu'u pe'e te di'ta na wa'awe'o'quere Israe curuacjārārē miiwapa, ducawaaya. Yu'u mu'urē duti'caronojōta weeya. ⁷ Tojo weegu nueve curari, tojo nicā Manasés ya curuacjārā deco me'rā nīrārē nipe'tise di'tare ducawaawe'oya”, nicu niwī Ō'acū.

Josué Jordā mujīpū mujātiro pe'ecjārārē di'ta ducawaa'que ni'i

⁸ Moisé Rubén ya curuacjārārē, Gad ya curuacjārārē, tojo nicā Manasés ya curuacjārā deco me'rā nīrārē na niatji di'tare o'otojacu niwī. Te di'ta dia Jordā mujīpū mujātiro pe'e nicaro niwā.

*****

¹⁴ Moisé Leví ya curuacjārā pe'ema di'tare o'oticu niwī. Mejō Ō'acū Moisére ní'caronojōta “Leví ya curuacjārā ye niatje masā yu'ure ñubuepeorā, wa'icurarē wējē ūjūamorōpeose cjase nīrōsa'a”, nicu niwī.

*****

14

Josué dia Jordā mujīpū sājārō pe'e cjase di'tare ducawaa'que ni'i

¹ Te di'tata Canaá di'ta cjase nicaro niwū. Pa'i Eleazar, Josué, Nun macū, tojo nicā nipe'tise curaricjārā wiorā te di'tare ducawaacārā niwā. Na Israe curuacjārārē ducawaáca be'ro na ye di'ta tojacaro niwū. ² Ō'acū Moisére di'tare ducawaaduti'caronojōta nībocase me'rā te nueve curaricjārārē, ape deco me'rā nīrī curua quē'rārē te di'tare ducawaacārā niwā. ³⁻⁴ Moisé te di'tare mujīpū mujātiro dia Jordāpu na puca curuacjārā Rubén, Gad, tojo nicā Manasés deco me'rā nīrī curuacjārārē o'otojacu nimiwī. Tojo wéeca be'ro nimicā, José yarā pe'e puca curuapu ducawaticārā niwā. Na Manasés ya curua, tojo nicā Efraí ya curua nicārā niwā. Pa'ia Leví ya curua pe'ema di'tare o'oticārā niwā. Mejō macārīrē, cārō di'ta nisenojōacārē

wa'icurā na tá ba'anu'cūatjo nirō ejatuario o'ocārā niwā. ⁵ Ō'acū Moisére duti'caronojōta Israe curuacjārā Canaá di'tare ducawaacārā niwā.

Caleb ya di'ta cjase ni'i

⁶ Judá ya curuacjārā umua Gilgapu Josué me'rā ucūrā wa'acārā niwā. Caleb, cenezeo masū, Jefone macū, Josuére a'tiro nicu niwī: “Cadesbarneapu Ō'acū Moisére ní'quere wācūña. Cū marī puarā ye cjasere niwī. ⁷ Moisé yu'u ti macāpu ní'cure Canaá di'tare i'acusiagu o'óaterore cuarenta cū'marī cuowu. Í'adajagu, ya'yioro marīrō diacjū nise me'rā yu'u i'a'quere cūrē werewu. ⁸ Yu'u me'rā wa'a'cārā pe'e masārē uisāwā. Yu'u pūrīcā nipe'tise yu'u wācū, ējōpeose me'rā Ō'acū uaro weewu. ⁹ Tojo weegu Moisé Ō'acū tu'oropu yu'ure a'tiro niwī: ‘Mu'u Ō'acū dutiro queoro weenu'cūwū. Tojo weegu Canaá di'tapu mu'u u'tacūsusija'caro ejatuario mu'u ye nirōsa'a. Tojo nicā mu'u pāramerā nituriarā ye di'ta nirōsa'a', niwī. ¹⁰ Ō'acū Moisére tojo ní'que cuarenta y cinco cū'marī yu'rutojawu. Israe curuacjārā marī yucu marīrōpu sijáaterore tojo niwī. Cū ní'caronojōta te cū'marīrē yu'ure catise o'owī. Ni'cārōacā ochenta y cinco cū'marī cuo'o. ¹¹ Tojo nimigū, Moisé yu'ure a'ti di'tare i'adu'tidutigu o'óatero weronojō tutua ni'i yujupu. Titare yu'u a'mewējētutu'caro weronojō mejārōta tu'oña'a. ¹² Tojo weegu ni'cārōacā opa bu'papijaro nirōrē, Ō'acū yu'ure o'oguti ní'que di'tare o'oya. Tita me'rā tocjārā ye cjasere mu'u tu'owu. Masā pacarā Anac pāramerā nituriarā topu niwā. Tojo nicā, na ye macārī pacase macārī, añurō bi'a cā'mota'a'que macārī niwā. Tojo nimicā, Ō'acū cū weetamurō me'rā, cū ní'caronojō narē na ye macārīrē nurūwīrōgūti”, nicu niwī.

¹³ Tojo weegu, Josué Caleb, Jefone macūrē “Añurō wa'ato” ni, Ō'acūrē sērībosacu niwī. Be'ro Hebrō macārē cūrē, cū pāramerā nituriarārē o'ocu niwī. ¹⁴ Ti numu me'rā ti macā Hebrō Caleb, cū pāramerā ya macā, a'tiro nicā quē'rārē nidecoti'i yujupu. Cū Ō'acū Israe curuacjārā wiogu dutisere queoro weeme'rī'cu niyucā, tojo niwū. ¹⁵ Duporo cjase wāme Hebrō Quiriat-arba wāmeti'caro nimirū. Arba āpērā Anac pajigujo pāramerā nituriarā yu'rūoro niyu'rūnu'cācu niwī.

A'te be'rore ti di'tapure ne a'mewējēse marīcaro niwū majā.

15

Josué Judá ya curuacjārārē di'ta o'o'que ni'i

¹ Nibocase me'rā Judá ya di'ta sur niburuaropu boca'que Edom di'ta nituoropu, téé yucu marīrō, masā marīrō Zin wāmetiropu nituocarō niwū.
*****

Caleb Hebrō, tojo nicā Debir macārīrē cū miuwapa'que ni'i

¹³ Ō'acū cū “Tojo weeya” ní'caronojōta Josué Caleb, Jefone macūrē ni'cā di'ta Judá ya curuacjārārē opa bu'papijaro ní'carore o'ocu niwī. Cū o'o'que di'ta Quiriat-arba nicaro niwū. Be'ro ti macārē Hebrō pisucārā niwā. Ti macā Anac pajigu, u'muagūjo pāramerā nituriarā niyu'rūnu'cārī macā nicaro niwū. ¹⁴ Hebrō macāpu ní'cārārē Caleb i'tiarā Anac pāramerā nituriarārē aperopu cō'aō'ocu niwī. Na a'ticūrā nicārā niwā: Sesai, Ahimán, tojo nicā Talmai nicārā niwā. ¹⁵ Topu ní'cuta majāa, Debir macācārā me'rā a'mewējēgū wa'acu niwī. Ti macāta toduporopure

Quiriat-sefer wāmeticaro nimiwā. ¹⁶ Caleb a'tiro nicu niwī: “No'o ni'cū umu Quiriat-sefer macārē a'mewējē miiwapagure yu'u macō Acsare numisogati”, nicu niwī.

¹⁷ Tere cū tojo nicā tu'ogu, Otoniel, Cenaz macā, Caleb acabiji macā Quiriat-sefer macārē a'mewējē, miiwapa wa'acu niwī. Tu'ajanu'cō, Caleb cū macō Acsare Otonierē numisocu niwī. ¹⁸ Co cū tiropu etacā, Otoniel core “Di'ta marī oteatjere sērīña”, nicu niwī. Co pe'e “Jau”, ni yu'tico niwō. Acsa burro bu'ipu pesa'co dijacā, co pacu Caleb core sērīña'cu niwī:

—Macō, ĩñe'enojōrē mu'u uati?

¹⁹ —Pacu, mu'u yu'ure weetamuña. Neguev yucu marīrōpu yu'ure di'ta o'otojapu. Ni'cārōacāma majā aco wijase peri nise di'tare o'oya, nico niwō.

Tojo weetjagū, Caleb cū macōrē u'muase bu'papure, tojo nicā bu'aro aco wijase di'ta nīrōpore o'ocu niwī.

*****

⁶³ Judá ya curuacjārā nituriarā pe'e Jerusalēpu nīrā jebuseo masārē cō'awīrōmasīticārā niwā. Tojo weerā na ni'cārōacāpu quē'rārē Judá pārāmerā nituriarā me'rā nidecotisama yujupu.

16

*****

Josué Manasés ya curuacjārārē, tojo nicā Efrai ya curuacjārārē di'ta o'o'que ni'i

⁴ José pārāmerā nituriarā Manasés ya curuacjārā, tojo nicā Efrai ya curuacjārā narē o'o'que di'tare ñe'ecārā niwā.

*****

¹⁰ Efrai ya curuacjārā pe'e Gezer macāpu nīrā cananeo masārē cō'awīrōticārā niwā. Tojo weemirā, narē uputu waro tutuaro da'rase dutipecārā niwā. Ni'cārōacā quē'rārē na tiroputa nidecotima yujupu.

17

*****

José pārāmerā nituriarā na di'ta ñe'e'que ni'i

¹⁴ José pārāmerā nituriarā Manasés ya curuacjārā, tojo nicā Efrai ya curuacjārā Josuére a'tiro nicārā niwā:

—¿De'ro weegu ũsārē ũsā ye niatjere ni'cā di'tacāta o'oati? ũsārē ejatuatu'sawe'e. Ō'acū ũsārē añurō wéegu, pājārā masāputicā weemi, nicārā niwā.

¹⁵ Na tojo nicā tu'ogu, Josué narē yu'ticu niwī:

—Musā pājārā ni'i nīrā, musārē o'óca di'ta Efrai, bu'papijaro nīrō ejatuaticā, ferezeo masā, tojo nicā refaíta masā ya di'ta yucupagu pejepagu nīrōpu wa'aya. Wa'a, tere paa, ote, topu nisetiya, nicu niwī.

¹⁶ Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Diacjūta ni'i. A'te bu'papijaro nīrō ũsārē ejatuatisa'a. Mejō cananeo masā opa pa'tiro nīrōpu nīrā pe'e pejepawu cabayua wejesepawu cōme me'rā wee'quepaware cuoma. Bet-seāpu nīrā, to sumoto nise nīrā, tojo nicā Jezreel opa pa'tiro nīrā quē'rā mejārōta cuoma, nicārā niwā.

¹⁷ Na tojo nicā tu'ogu, Josué José pārāmerā nituriarā Efrai, Manasés ya curuacjārārē nicu niwī:

—Diacjũta musã pãjãrã, tutuarã ni'i. Tojo weerã ni'cã di'ta dia'cũ cuomasĩtisa'a. ¹⁸ Opa bu'papijaro, yucupagu peje nirõ que'rã musã ye nirõsa'a. Musã tepagure paacõ'a, no'ocã'rõ musã paacõ'arõ põtëorõ te musã ye di'ta nirõsa'a. Sõjã cananeo masã, cõme me'rã wee'quepawure cuomicã, na tutuamicã, narë nũrũstewĩrõmasĩrãsa'a, nicũ niwĩ Josuë.

18

Israe curuacjãrã di'ta ñe'eti'cãrãrë dũcawaa'que ni'i

¹ Israe curuacjãrã ti di'tacjãrãrë dõcague'acã wéeca be'rore nipe'tirã Silo macãpu nerëcãrã niwã. Toputa Õ'acũ wi'i, wa'icurã caseri me'rã wéeca wi'ire apo, nerëwũacãrã niwã. Ti wi'i Õ'acũrë na ëjõpeo, ucũri wi'i nicaro niwũ. ² Titare siete curari na di'ta o'o, dũcawaasere ñe'eticãrã niwã yujupũ.

³ Tojo weegu Josuë Israe curuacjãrãrë nicũ niwĩ: “¿No'ocã'rõ yoacã te di'tare musã ñe'erãtirã co'terãsari? Te di'ta Õ'acũ musã ñecũsumua ëjõpeogu musãrë o'o'que ni'i. ⁴ Te curarinucũ i'tiarã umua bese, o'õya. Yũ'ũ narë na ye di'ta 'To nitũo'o', ni i'abesedutigu, o'ógutigu wee'e. Na i'ãca be'ro 'Tocã'rõ ãsã ye di'ta nitũopũ', ni ojarãsama. Tu'ajanũ'cõ, dajatojatirã, ⁵ siete di'ta dũcawaanũ'cõato. Judã ya curuacjãrã ye di'ta sur pe'e tojarosa'a. José ya curuacjãrã nituriarã ye di'ta pe'e norte pe'e tojarosa'a. ⁶ Musã siete di'tare dũcawãaca be'ro yũ'ũre te oja'quere miitia. Be'ro yũ'ũ marĩ wiogu Õ'acũ i'orõpu bese, nĩbocase me'rã musãrë 'Topũ tojarãsa'a', ni cũugũsa'a. ⁷ 'Leví ya curuacjãrã pũrĩcã ne cã'rõ di'ta ñe'esome' nisere masĩtojasama. Te ñe'erõnojõ o'orã, náma Õ'acũ ye cjasere da'ratje nirõsa'a. Tojo nicã Gad, Rubén, deco me'rã nirã Manasés ya curuacjãrã pũrĩcã na ye di'ta niatjere ñe'etojacãrã niwã. Na ye di'ta Jordã mujĩpũ mujãtiro ape pã'rë pe'e ni'i. Moisé Õ'acũ uaro weeco'tegu te di'tare narë o'otojacũ niwĩ”, nicũ niwĩ.

⁸ Na umua te di'tare añurõ i'abese, “To niapũ” ni, na aporã wa'arãtirã weeri cura Josuë pe'e a'tiro weeduticũ niwĩ: “Nipe'tiro a'ti di'tare i'asijabi'arã wa'a, 'A'tiro bajuri di'ta ni'i', ni ojarã wa'aya. Tu'ajanũ'cõ, yũ'ũ tiropũ tojatia. Be'ro a'ti macã Silopũ Õ'acũrë '¿De'ro wee a'ti di'tare nĩbocase me'rã dũcawaagusari?', ni sërĩgãti”, nicũ niwĩ.

⁹ Tojo weerã na umua Josuë cã weeduti'caronõjõta queero weecãrã niwã. Na Silopũ dajarã, ti di'tare na “To niapũ” ni, na oja apo'quere miida-jacãrã niwã. Macãrĩnucũrë “To niapũ”, nicãrã niwã. Te na dũcawaa'quere siete curari cjasere na oja'quere miidajacãrã niwã. ¹⁰ Topũre Josuë Õ'acũ i'orõpure “¿Noarë te di'ta tojarosari?” ni, nĩbocase me'rã dũcawaacu niwĩ. Tojo weegu Israe curuacjãrãrë na di'ta niatjere nanucũ o'o, dũcawaanũ'cõcũ niwĩ.

Josuë Benjamí ya curuacjãrãrë di'ta o'o, dũcawaa'que ni'i

¹¹ Dũcawaanũ'cõ, Benjamí ya curuacjãrã na nise curarinucũrë o'onũ'cãcũ niwĩ. Õ'acũ “A'ti di'ta narë o'õya”, ni i'õca be'ro na niatje di'tare o'ocũ niwĩ. Te di'ta Judã ya curuacjãrã wa'tero, tojo nicã José ya curuacjãrã wa'tero tojacaro niwũ.

*****

19

Simeó, Zabulõ, Isacar, Aser, Neftalí, Dan na ye curarinucũcjārārē di'ta o'o, ducawaa'que ni'i

1 Benjamí ya curuacjārā be'rore Simeó ya curuacjārā na niatje di'tare o'ocũ niwī. Te curarinucũ o'onocārā niwā. Te di'ta Judá ya di'ta wa'teropũ tojacaro niwũ.
*****

10 Na pua curuacjārā be'rore Zabulõ ya curuacjārā, na niatje di'tare o'ocũ niwī. Ti di'ta téé Sarid wāmetiri macāpũ nituocarõ niwũ.
*****

17 Na i'tia curua be'rore Isacar ya curuacjārārē, na niatje di'tare o'ocũ niwī.
*****

24 Te ba'paritise curaricjārā be'rore Aser ya curuacjārārē, na niatje di'tare o'ocũ niwī.
*****

32 Ni'cāmocuse curaricjārā be'rore Neftalí ya curuacjārārē, na niatje di'tare o'ocũ niwī.
*****

40 Seis curaricjārā be'rore Dan ya curuacjārārē, na niatje di'tare o'ocũ niwī.
*****

Josué ya di'ta cjase ni'i

49-50 Be'ro te di'tare etíca be'ro, Israe curuacjārā Õ'acũ duti'caronojõta Josuére cũ niatji macārē o'ocārā niwā. Ti macā cũ séríca macā Timnatsera, Efraí ya di'ta opa bu'papijaropũ nicaro niwũ. Topũ ti macārē apaturi apo, niseticũ niwī.

51 A'tiro wee pa'i Eleazar, Josué, tojo nicā nipe'tise curaricjārā wiorā te di'tare ducawaanũ'cõcārā niwā. Silopũ Õ'acũ wi'i, su'ti caseri me'rā wéeca wi'i sope pu'topũ “Õ'acũ, ¿noanojõrē ti di'ta tojarosari?” níhocaca be'ropũ eticārā niwā. Tojo weero na eti'que queoro ducawaanũ'cõno'caro niwũ.

20

Wācũña marĩrõ apĩ masūrē wējēca be'ro cũ du'ti nisetiatje macārĩ cjase ni'i

1 Õ'acũ Josuére a'tiro nicũ niwī: 2 “Mu'ũ Israe curuacjārārē musā du'ti nisetiatje macārĩrē besedutiya. Yu'ũ Moisére weeduti'caronojõta weeya. 3 Tojo weeyucā, no'o wācũña marĩrõ apĩrē wējēgũnojõ te macārĩpũ du'tiwā'cāmasísami. Tojo weegũ wējēno'cũ acaweregu waro cūrē wējēa'merĩ nígũ, topũ du'ti, nicā'masísami. 4 Tojo wee masũ te macārĩpũ du'tiagunojõ ne sājārĩ sopepũ etagu, tocjārā bucurārē ‘Tojo weeasu’, ni weregusami. Tojo wéeca be'ro bucurā ‘A'to tojayá’, nirāsama. Tojo nicā, cũ nisetiatji wi'ire cūurāsama. 5 Wējē'cure wējēa'merĩ masũ cūrē ti macāpũ sirutucāma, na bucurā cūrē nuo cuorāsama. Cũ uase, wācũña marĩrõ ‘Tojo weepũ’ ni wéreca be'ro niyucā, tojo wa'arosa'a. 6 Na weresāno'cũ ti macāpũ du'ti, nicā'bosami téé nipe'tirā ti macācjārā masā nerē beséca be'ro yu'rūwetigusami. Tojo nicā pa'ia wiogũ cũ wēricāpũ topũ nituogusami. A'tiro wa'áca be'ro cũ, cũ ya wi'ipũ, cũ ya macā, cũ uiwijaca macāpũ dajagusami tja”, nicũ niwī.

⁷ Õ'acũ Josuére tojo nicã tu'orã, na du'ti niatje macãrĩ Galileapu niri macã Quedes wãmetiri macãrẽ besecãrã niwã. Ti macã Neftalĩ ye di'ta ùrũpagu pijaropu tojacaro niwũ. Ape macã Siquem Efraĩ ye di'ta ùrũpagu pijaropu tojacaro niwũ. Nitutori macãpua majã Quiriatarba nicaro niwũ. Ti macãrẽta tja na Hebrõ pisusama. Judã ye di'ta ùrũpagu pijaropu tojacaro niwũ. ⁸ Mujĩpũ mujãtiro dia Jordã siaquiji pe'ema i'tia macã na du'ti niatje macãrĩrẽ besecãrã niwã. Nimu'tãrĩ macã Beser nicaro niwũ. Ti macã Rubén ye di'ta opa bu'pa, yucu marĩrõpu tojacaro niwũ. Ape macã Ramot, Galaad na nino'rõpu, Gad ye di'tapu tojacaro niwũ. Nitutori macãpua Golán nicaro niwũ. Basán na nino'rõpu Manasés ya curuacjãrã nirõpu tojacaro niwũ. ⁹ Tojo weerã nipe'tirã Israe curuacjãrã, tojo nicã apesecjãrã na me'rã nirã no'o wãcũña marĩrõ wějẽgũnojõ te macãrĩpu du'tita basiocaro niwũ. Na te macãrĩcjãrã pãjãrã nerẽ beseatji duporo tojo weeta basiocaro niwũ. Tojo weeticãma, cũrẽ wějẽa'mebosama nĩrã, tojo weeno'caro niwũ.

21

Leví ya curuacjãrã ye macãrĩ cjase ni'i

¹⁻² Levĩ ya curuacjãrã wiorã Silopu pa'ia wiogu Eleazar, Josué, ãpẽrã Israe curuacjãrã wiorã me'rã ucũrã wa'acãrã niwã. Silo Canaã di'tapu nicaro niwũ. Topu Levĩ ya curuacjãrã wiorã narẽ a'tiro nicãrã niwã: "Õ'acũ Moisé me'rã ùsãrẽ ùsã niatje macãrĩrẽ o'oduticã niwĩ. Tojo nicã, di'ta te macãrĩ sumutopu ùsã wa'icũrãrẽ eca nisetiatjere o'oduticã niwĩ", nicãrã niwã. ³ Tojo nicã tu'orã, Õ'acũ cũ duti'caronjõta Israe curuacjãrã na ye di'ta cwo'quere Levĩ ya curuacjãrãrẽ queoro o'ocãrã niwã. Tere o'orã, macãrĩ, tojo nicã cãpũpu na wa'icũrãrẽ eca nisetiatjere o'ocãrã niwã.
*****

⁴¹ Tojo weerã Israe curuacjãrã ye di'tapure Levĩ ya curuacjãrã cuarenta y ocho macãrĩ, tojo nicã na cãpũpu wa'icũrãrẽ eca nisetiatjere ñe'ecãrã niwã. ⁴² Te macãrĩ nipe'tisepureta tja sumutopu wa'icũrã na eca nisetiatje di'ta nibajaque'acaro niwũ.

⁴³ Õ'acũ nipe'tise na ñecũsumuarẽ "A'tiro o'oguti" nĩ'que di'tare queoro o'ocu niwĩ. Tojo weerã na te di'tare ñe'e, topu niseticãrã niwã. ⁴⁴ Tere weégu, nipe'tise Õ'acũ cũ "Weeguti" nĩ'quere queorota weecu niwĩ. Nipe'tiro ti di'tapu narẽ soose o'ocu niwĩ. Õ'acũ weetamurõ me'rã Israe curuacjãrã narẽ i'atu'tirãrẽ docaque'acã weecu niwĩ. Tojo weerã Israe curuacjãrãrẽ ne mejẽcã weemasĩticãrã niwã. ⁴⁵ Õ'acũ nipe'tise cũ "Weeguti" nĩ'quere queorota weecu niwĩ. Ne nĩ'cãrõ weedu'a weeticu niwĩ; weepe'ocã'cu niwĩ.

22

Rubén, Gad ye curaricjãrã, Manasés ye curaricjãrã deco me'rã nirã dia Jordã ape pã'rẽpu na dajatojaa'que ni'i

¹ Be'ro ti di'tare etipe'otoja, Josué Rubén ya curuacjãrãrẽ, Gad ya curuacjãrãrẽ, tojo nicã Manasés ya curuacjãrã deco me'rã nirãrẽ piji, narẽ ² nicu niwĩ: "Musã nipe'tise Moisé, Õ'acũ dutisere da'raco'tegu cũ duti'quere queoro weepu. Tojo nicã nipe'tise yu'u musãrẽ weeduti'quere

weeapũ. ³ Ne ni'cãti musã acawererã Israe curuacjãrãrẽ cõ'awã'cã weetiapũ. Narẽ weetamunu'cũcã'pũ. Ni'cãrõacã quẽ'rãrẽ na me'rã ninu'cũ'u yujupũ. Tojo nicã nipe'tise Ô'acũ, musã wiogu cũ dutisere añurõ weepe'oapũ. ⁴ Ni'cãrõacãma Ô'acũ cũ "Tojo weeguti" ní'quere queoro weeami. Tojo weegu musã acawererãrẽ soocã weeami. Tojo weerã musã ye di'ta Moisé, Ô'acũ dutisere da'raco'tegu, musãrẽ o'o'que di'ta, Jordã ape pã'rẽpũ niseperũ dajatojaaya majã. ⁵ A'te dia'cũ musã weecã ɥasa'a. Moisé cũ duti'quere queoro weeya. Ô'acũ marĩ wiogũre ma'i nisetiya. Cũrẽ sirutu, cũ dutisere queoro weeya. Nipe'tise musã ẽjõpeose me'rã, musã wãcũse me'rã cũ ɥaro weenu'cũcã'ña", nicũ niwĩ Josué.

⁶ Narẽ werepe'otoja, "Ô'acũ musãrẽ añurõ weeato" ni, "Musã ye wi'seripũ dajatojaaya", nicũ niwĩ.
*****

⁹ Cũ tojo nica be'ro Rubén ya curuacjãrã, Gad ya curuacjãrã, Manasés ya curuacjãrã deco me'rã nirã ãpẽrã Israe curuacjãrã Silopũ nirã, Canaã di'tapũre a'merĩ du'u, ducawati, na ya di'ta Galaad, dia Jordã apese pã'rẽpũ pẽ'ape'tia wa'acãrã niwã. Dũporopũ te di'ta Ô'acũ Moisé me'rã "Musãrẽ o'oguti" ní'que di'ta nicaro niwũ.
*****

23

Josué masãrẽ cũ werecasatũ'o'que ni'i

¹ Peje cũ'marĩ Ô'acũ Israe curuacjãrãrẽ narẽ i'atu'tirã me'rã a'mewẽjẽ, soo nisetica be'ro yu'rucaro niwũ. Titare Josué bucu ẽjãgũ, ² nipe'tirã Israe curuacjãrã bucurãrẽ, wiorãrẽ, beseri masãrẽ pijionũ'cõ, narẽ werecasatũocu niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ:

"Yu'u bucu waro ẽjã'a. ³ Musã nipe'tise Ô'acũ a'ti di'tacjãrã musãrẽ i'atu'tirã wee'quere i'apã. Cũta musã ye niatjere a'mewẽjẽtamuwĩ. ⁴ Yu'u musã nipe'tirãrẽ to di'ta nĩbocase me'rã nipe'tise curarire Ô'acũ i'orõpũ ducawaawũ. Yu'u musã te di'tare a'mewẽjẽ wapata'a'quere ducawaawũ. Tojo nicã apewe di'ta a'mewẽjẽ wapata'ano'ña marĩ'que quẽ'rãrẽ ducawaawũ. Mujĩpũ mujãtiro dia Jordã me'rã nu'cã, téẽ mujĩpũ sãjãrõ maajo Mediterrãneo me'rãpũ ducawaatũowũ. ⁵ Ô'acũ masã te di'tapũ nirãrẽ cõ'awĩrõgũsami. Musã pe'e te di'tare miwaparãsa'a. Ô'acũ musã wiogu cũ "Tojo weeguti" ní'caronojõta weegusami.

⁶ "Tojo weerã wãcũtutuaya. Nipe'tise Moisé oja'quere, cũ dutise cũu'quere queoro weeme'ricã'ña. ⁷ Musã ãpẽrã masã, cõ'awĩrõno'ña marĩrã a'ti di'tapũ du'sarã me'rã ne a'mesu'aticã'ña. Na ẽjõpeorãrẽ Ô'acũ nitirãrẽ ne cã'rõacã ẽjõpeo, ejaque'aticã'ña. Na wãmerẽ pisu, wãmepeoticã'ña. ⁸ Ô'acũ ni'cũrẽta cũ ɥaro wee, ẽjõpeonu'cũcã'ña. Musã ni'cãrõacã weronojõta tojota añurõ weeyapaticã'ña. ⁹ Ô'acũ peje curaricjãrãrẽ na tutuamicã, musã i'orõpũ cõ'awĩrõwĩ. A'tocateropũ quẽ'rãrẽ ne ni'cã curua musãrẽ a'mewẽjẽpõtõewe'e. ¹⁰ Ô'acũ cũ ní'caronojõta musãrẽ a'mewẽjẽtamuwĩ. Tojo weegu cũ weetamuse me'rã musã me'rãcũũ ni'cũ mil masãrẽ nurũstemasĩsami. ¹¹ Tojo weerã musã tũ'omasĩña. Ô'acũ musã wiogũre queoro ma'inu'cũcã'ña. ¹² Musã Ô'acũ dutisere yu'runũ'cã, na musã wa'teropũ du'sarã me'rã a'mesu'a, numoticã pũrĩcãrẽ, ¹³ Ô'acũ marĩ wiogu narẽ cõ'anemosome majã. Na du'sarã musãrẽ ña'arõ wa'acã

weerāsama. A'ti di'ta añurī di'ta Ō'acū marīrē o'óca di'tare ē'magūsami. A'ti di'tapure ninemosome majā.

¹⁴ "Masā nipe'tirā wērīwuaronojō cā'rōacā be'ro yu'u wērīgūsa'a. Masā ējōpeose me'rā, musā wācūse me'rā Ō'acū cū queoro wee'quere añurō masī'i. Ne ni'cārō Ō'acū marī wioḡu cū 'Añurō weeguti' ní'quere weeticā weetiwī. Nipe'tisere weepe'ocā'wī. ¹⁵ Musā cūrē yu'rūnū'cācā pūrīcā, cū musārē añurō wee'caro weronojō mejārōta peje ña'ase musārē wa'acā weegusami. Ne ni'cū a'ti di'ta añurī di'ta, marīrē o'óca di'tapu tojasome. ¹⁶ Musā Ō'acū marī wioḡu me'rā apo'quere yu'rūnū'cācā, āpērānojōrē ejaque'a ējōpeocā, Ō'acū musā me'rā uagusami. A'ti di'ta añurī di'ta marīrē o'óca di'tapu ninemosome majā", nicu niwī Josué.

24

Josué cū weretuo'que ni'i

¹ Be'ro Josué Siquēpu nipe'tise curari Israe curuacjārārē neocu niwī. Bucurārē, wiorārē, beseri masārē, masārē su'ori nīrārē pijineocu niwī. Na Ō'acū ī'orōpu nerēcārā niwā. ² Tu'ajanū'cō, Josué narē nicu niwī:

—Ō'acū marī Israe curuacjārā wioḡu a'tiro nimi: "Dapropure musā ñecūsūmua Taré, tojo nicā cū pō'rā Abrahā, Nacor dia Éufrates wāmetiri maa yu'rūropu nisetiwā. Topu nīrā, āpērānojōrē ējōpeosetiwā. ³ Musā ñecū Abrahā ti maa yu'rūropu ní'cure, mia weetiḡagū, nipe'tiro a'to Canaā di'tapu su'ori sijawu. Cūrē pājārā masāputicā weewu. Cū ne waro pō'rāḡigure Isaare o'owu. ⁴ Cū Isaare tja cū pō'rā puarā Jacob, Esaúre o'owu. Esaúre di'ta opa bu'papijaro Seir wāmetiri di'tare cūuwū. Jacob pe'e cū pō'rā me'rā Egiptopu bu'awā.

⁵ "Be'ro Moisére, Aarōrē to Egiptoputa o'ówu. Yu'u tutuaro me'rā wee'quere tocjārā Egiptocjārārē ña'arō wa'acā weewu. Tu'ajanū'cō, musārē topu ní'cārārē miwījawanu. ⁶ Musā ñecūsūmua Egiptopu wijacā, Egiptocjārā na yarā cabayua me'rā, na cabayua wejesepawanu me'rā narē wējēsī'rīrā sirutuwā. Téé Maa sō'arī maa tiropu sirututuowā. ⁷ Musā ñecūsūmua yu'u weetamuserē uarā, yu'ure sērīwā. Na tojo weecā, yu'u Egiptocjārārē cā'mota'adutigu, Israe curuacjārā, Egiptocjārā decopu na'itī'asere cūuwū. Tojo weerā Egiptocjārā narē ī'abocatiwā. Tojo nicā, Egiptocjārā maarē pē'arī curare, narē mirīcā weewu. Musā basu yu'u Egiptocjārārē wee'quere ī'amiwūba.

"Musā Egiptopu wijāca be'ro peje cū'marī yucu marīrōpure nicā'wū. ⁸ Be'ro musārē amorreo masā ya di'ta, dia Jordā mujīpū mujātiropu miipē'atiwu. Topu musā me'rā a'mewējēmīwā. Yu'u pe'e musārē narē docaque'acā weewu. Tojo weerā na ye di'ta nimi'quere musā miwapawanu. ⁹ Be'ro Balac, Zipor, moabita masā wioḡu macū, musā me'rā a'mewējēsī'rīmiwī. Balac apī Balaā, Beor macūrē musārē dojadutigu pijidutiwī. ¹⁰ Yu'u pe'e Balaā musārē dojasī'rīcā, cā'mota'awu. Musārē dojaronojō o'ogu, 'Narē añurō wa'ato' ni, yu'ure sērīwī. Tojo wee musārē yu'ruwetīcā weewu.

¹¹ "Be'ro musā dia Jordārē pē'awū. Pē'aa, Jericópu etawu. Ti macācjārā musā me'rā a'mewējēmīwā. Tojo nicā, āpērā ti di'tacjārā amorreo, ferezo, cananeo, hitita, gergeseo, heveo, jebuseo masā mejārōta musā me'rā a'mewējēwā. Yu'u musārē nipe'tirārē docaque'acā weewu. ¹² Sōjā amorreo masā wiorā puarārē musā di'pīrī, buacatiḡe me'rā docaque'acā

weetiwu. Yu'u pe'e narē uise da'rewu. Tojo weerā musā na tiropu etati dūporo uiwā'cātojawā. ¹³ Musā di'tare da'ratimicā, āpērā na da'ra'que di'tapure musārē o'owu. Tojo nicā macārī musā da're'que mejētare o'owu. Musā te macārīpu niseti, u'se weseri, tojo nicā olivo weseri musā oteti'que dūcare ba'a'a", ni werecu niwī Ō'acū.

¹⁴ Be'ro Josué a'tiro ninemocu niwī:

—Tere wācūrā, wiopesase me'rā, diacjū nise me'rā, Ō'acūrē ējōpeo, cū dutiro weeya. Ō'acū nitirārē marī ñecūsumua dia Éufrates yu'rurōpu, tojo nicā Egiptōpu ējōpeo'cārārē ējōpeodu'u, cō'acā'ña. Ō'acū dia'cūrē ējōpeoya. ¹⁵ Musā Ō'acūrē ējōpeo sirututu'satirā pūrīcā, musā basu ējōpeoajārē beseya. Marī ñecūsumua Éufrates yu'rurōpu ējōpeo'cārārē, o amorreo masā, a'ti di'tapu nirā na ējōpeorārē ējōpeosi'rīrā, narē beseya. Yu'u pūrīcā, ya wi'icjārā quē'rā Ō'acūrē ējōpeo, cū dutiro weerāsa'a, nicu niwī Josué.

¹⁶ Cū tojo nicā tu'orā, masā a'tiro ni yu'ticārā niwā:

—Īsā Ō'acūrē ējōpeodu'usome. Āpērā Ō'acū nitirā pe'ema ne ējōpeosirutusome. ¹⁷ Marī wiogu Ō'acū cūta marīrē, marī ñecūsumua Egiptōpu ña'arō yu'ru'cārārē miiwijawī. Cūta tja cū tutuaro me'rā añuse cū tutuasere weē'owī. Nipe'tiro ūsā ma'apu a'ti'quere, peje macārīcārā wa'terōpu yu'ru'quere mejēcā wa'ari nīgū, co'tewī. ¹⁸ Cū marī wa'acā, nipe'tise macārīcārārē cō'awīrōcā'wī. Amorreo masā, a'ti di'tacjārāpūreta tojo weewī. Īsā quē'rā mu'u weronojōta Ō'acūrē ējōpeo, cū dutiro weerāsa'a. Cūta marī wiogu nimi, nicārā niwā.

¹⁹ Na tojo nicā tu'ogu, Josué a'tiro nicu niwī:

—Musā Ō'acūrē añurō ējōpeo, sirutupōtēosome. Cū añugū waro, ña'ase moogū nimi. Cū dia'cūrē marī ējōpeocā uami. Āpērānojōrē ējōpeocā, dosami. Musā cūrē yu'runu'cācā, musā ña'arō weesere nu'cāsōme. ²⁰ Musā Ō'acūrē ējōpeodu'u, āpērārē ējōpeocā, cūta musārē ña'arō wa'acā weegusami. Musārē añurō wē'cu nimigū, musārē cō'ape'ogusami, nicu niwī Josué.

²¹ Masā Josuére a'tiro ni yu'ticārā niwā:

—Mu'u tojo nīrōnojō wa'asome. Īsā Ō'acūrē ējōpeo, cū dutiro weerāti, nicārā niwā.

²² Na tojo nisere tu'ogu, Josué nicu niwī:

—Musā basu nipe'tirā tu'orōpu “Ō'acūrē ējōpeo siruturāti”, niapu.

Masā “Tojota niapu”, nicārā niwā.

²³ Josué narē a'tiro ninemocu niwī:

—To pūrīcārē āpērānojō musā ējōpeo yee'quere musā wa'terōpu cuosere cō'ape'ocā'ña. Ō'acū marī Israe curuacjārā wiogure nipe'tise musā añuse wācūse me'rā ējōpeoya.

²⁴ Masā Josuére a'tiro yu'ticārā niwā tja:

—Īsā Ō'acū marī wiogure ējōpeo, siruturāti. Cū dutiro weerāti, nicārā niwā.

²⁵ Ti numuta topu Siquēpu Josué masā me'rā “A'tiro weeguti”, ni apocu niwī. Narē na weeseti'atjere, narē dutiatjere cūucu niwī. ²⁶ Tere Ō'acū dutise cuori turipu oja'o'ocu niwī. Tere ojatoja, ni'cāgā ūtāgā pajicjare mii, yucūgu encina wāmeticju du'pocā Ō'acū “Masā me'rā tojo weeguti”

ni'quere cuori acaro tiropu nu'cöcu niwī. ²⁷ Nipe'tirā masārē a'tiro nicu niwī:

—A'tiga ũtāgā nipe'tise Ō'acū marīrē ucū'quere tu'ope'o'caro weronojō a'topu toja'a. Tojo weerā musā Ō'acū dutisere yu'rūnu'cā, musā queoro weetisere i'ono'rōsa'a, nicu niwī.

²⁸ Tojo nitoja, Josué masārē, na ye di'tapu nanucūrē dajatojaaduticu niwī.

Josué cū wērī'que ni'i

²⁹ Cā'rōacā be'ro Josué, Nun macū, Ō'acū dutisere da'raco'tegu, ciento diez cū marī cuogu, wērīa wa'acu niwī. ³⁰ Cū ya di'ta Timnat-sera wāmetiri macāpu cūrē yaacārā niwā. Ti macā bu'papijaro Efraī, ũrūgū Gaas wāmeticju yu'rūropu nicaro niwū.

³¹ Josué catiri curare, Israe curuacjārā Ō'acūrē ējōpeo, cū dutiro weecārā niwā. Cū wērīca be'ro bucurā nipe'tise Ō'acū Israe curuacjārārē añurō wee'quere masīrā catiro pōtēorō tojota Ō'acūrē ējōpeo, cū dutiro añurō weesirutucārā niwā.

Israe curuacjārā José mijī ō'arīrē yaa'que ni'i

³² José mijī cū ō'arī nimi'quere Siquēpu yaacārā niwā. Te ō'arī Egiptopu Israe curuacjārā na miiti'que nicaro niwū. Di'ta José pacu mijī Jacob cū duu'que di'ta nicaro niwū. Ti di'ta cien kujiri plata wāmetise kujiri Hamor pō'rā ũmuarē duucu niwī. Hamor, Siquem pacu nicu niwī. Be'ro ti di'ta José pārāmerā nituriarā ya di'ta tojaturiacaro niwū.

Eleazar cū wērī'que ni'i

³³ Be'ro pa'i Eleazar, Aarō macū wērīa wa'acu niwī. Cū wērīcā, cū macū Finees ya di'tapu yaacārā niwā. To Efraī ya di'ta opa bu'papijaropu nicaro niwū.

Jueces

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise nī'i

Josué, tojo nicā bucarā cū nicaterocjārā wērfca be'ro Israe curuacjārā Ō'acūrē ējōpeodu'u, na ūaro weeseticārā niwā. Titare Canaá di'tacjārā Israe curuacjārā yere yaja, ña'arō weecārā niwā. Be'ro Israe curuacjārā uputu pi'eti, bujaweti, Ō'acūrē acobojose sērfcārā niwā. Tojo weecā ī'agū, Ō'acū narē ya'ruodutigū, su'ori nisetiri masārē cūucu niwī. Su'ori nisetiri masū catiri cura añurō niseticūcārā niwā. Cū wērfca be'ro masā Ō'acūrē sirutudu'u, no'o ūaro ējōpeoseticūcārā niwā. Na tojo weecā ī'agū, Ō'acū na me'rā ua, narē ī'atu'tirā dutise doca wa'acā weecu niwī. Be'ro Israe curuacjārā uputu pi'eti, bujaweti, Ō'acūrē acobojose sērfcārā niwā. Na tojo weecā ī'agū, Ō'acū narē ni'cū su'ori nisetiri masūrē o'ócu niwī tja. Su'ori nisetiri masū narē ī'atu'tiri masā doca nirārē a'mewējē wijata'acu niwī. Be'ro tja toduporo na ña'arō weeseti'caronojōta weenu'cūcā'cārā niwā.

Su'ori nisetiri masā wa'teropure nibutia'cārā Débora, Barac, Gedeō, Sansón nicārā niwā. Āpērā su'ori nisetiri masā quē'rā nicārā niwā.

Judá ya curuacjārā, tojo nicā Simeó ya curuacjārā cananeo masā me'rā a'mewējē'que nī'i

¹ Josué wērfca be'ro Israe curuacjārā Ō'acūrē a'tiro ni sērītiña'cārā niwā:

—¿Īsā wa'tero nirā Israe curuacjārā dinojō curuacjārā cananeo masā me'rā a'mewējērā wa'amū'tārāsari?

² Ō'acū narē a'tiro ni ya'ticu niwī:

—Judá ya curuacjārā wa'amū'tārāsama. Yu'u a'ti di'tare narē o'otojapu, nicu niwī.

³ Cū tojo nicā tu'orā, Judá ya curuacjārā umua na ma'misumua Simeó ya curuacjārārē pijineocārā niwā. Narē a'tiro nicārā niwā: “Te'a, ūsā ya di'ta niatjopu wa'arā. Cananeo masārē a'mewējētamurā a'tia. Be'ro ūsā quē'rā musā ya di'ta niatjore musā me'rā a'mewējētamurā wa'arāsa'a”, nicārā niwā. Na tojo nicā tu'orā, Simeó ya curuacjārā, “Jau, cananeo masārē musā me'rā a'mewējētamurā wa'arāsa'a”, nicārā niwā. ⁴ Tojo weerā Judá ya curuacjārā na acawererā Simeó ya curuacjārā me'rā cananeo masārē, tojo nicā ferezeo masā me'rā a'mewējē, na ye di'ta nimi'quere ē'macārā niwā. Ō'acū cū tutuaro me'rā tojo weecārā niwā. Bezepure diez mil umuarē wējecārā niwā.

*****

¹⁹ Ō'acū Judá ya curuacjārā me'rā nicu niwī. Tojo weerā na di'ta opa bu'papijaro nirārē cō'awīrō, ē'macārā niwā. Tojo weemirā, opa pa'tiro nirā pe'ere cō'awīrōmasīticārā niwā. Na cabayua wejese pawu cōme me'rā wee'quepawu cuocā ī'arā, tojo weemasīticārā niwā. ²⁰ Moisé Calere ní'caronojōta Hebrō wāmetiروه o'ocārā niwā. Cale i'tiarā Anac pō'rārē cō'awīrōcā'cu niwī. ²¹ Benjamí ya curuacjārā pe'e jebuseo masā, Jerusalēpu nirārē cō'awīrōmasīticārā niwā. Tojo weerā jebuseo masā, tojo nicā Benjamí ya curuacjārā a'tocaterore ni'cārō me'rā topu nidecotima yujupu.

José pārāmerā nituriarā Betecjārā me'rā a'mewējē, docaque'acā wee'que ni'i

²² José pārāmerā nituriarā Betecjārā me'rā a'mewējērātirā, majācārā niwā. Na tojo weecā, Ō'acū narē weetamucu niwī. ²³ Na ĩ'adu'tiri masārē Betepure o'ócārā niwā. Toduporopu ti macā Luz wāmeticarō niwū. ²⁴ Na ĩ'adu'tiri masā ti macācju ni'cū wijatīcā ĩ'arā, cūrē nicārā niwā: “¿Īsā macārē no'o pe'e sājācā añubosari? ĩ'oña. Mu'u tojo ĩ'ocā, mu'urē añurō co'terāti”, nicārā niwā. ²⁵ Tojo weegu cū macā sājārōrē ĩ'ocu niwī. Be'ro ti macārē sājāa, nipe'tirā topu nirārē wējēpe'ocā'cārā niwā. Ti macā sājārōrē ĩ'o'cuma, tojo nicā cū acawererārē wējētīcārā niwā. ²⁶ Be'ro ti macā sājārōrē ĩ'o'cu hitita masā ya di'tapu wa'a, topu ni'cā macā pāacu niwī. Ti macārē Luz wāme ō'ocu niwī. Tojota wāmetidecotisa'a yujupu.
*****

2

Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā Boquīpu bajua'que ni'i

¹ Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā* Gilgapu ni'cu majāa, Boquīpu ejacu niwī. Israe curuacjārārē a'tiro nicu niwī: “Yu'u musārē Egiptopu ni'cārārē miwījauu. A'ti di'ta, musā ñecūsūmarē o'oguti ni'que di'tapu miitiwu. Yu'u narē a'tiro niwū: ‘Yu'u musā me'rā “A'tiro weeguti” ni'quere weedu'usome. ² Musā quē'rā a'ti di'tacjārā me'rā apo nisetisome. Na ējōpeose mesārīrē ūtā me'rā seeneocū'que mesārīrē paastedijorāsa'a,' nimiwū. Musā pe'e ya'u tojo ni'quere weetiwu. ¿De'ro weerā musā tojo weetiri? ³ Tojo weegu ni'cārōacārē musārē were'e. Yu'u a'ti di'tacjārārē cō'awīrōnemosome. Na musārē carīborāsama. Tojo nicā, na ējōpeose me'rā musārē ña'arō wa'acā weerāsama”, nicu niwī Ō'acū.

⁴ Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā narē tojo ni ucūca be'ro, Israe curuacjārā nipe'tirā uputu uti, caricūcārā niwā. ⁵ Tojo weerā to na uti'rore Boquim† wāme ō'ocārā niwā. Tojo wee wa'icūrārē wējē, Ō'acūrē ūjāamorōpeocārā niwā.
*****

¹⁰ Josué cū nícaterocjārāpu wēri'pe'tia wa'acārā niwā. Na be'rocjārā Ō'acūrē, tojo nicā cū Israe curuacjārārē añurō wee'quere masīticārā niwā.

Israe curuacjārā na Ō'acūrē ējōpeodu'u'que ni'i

¹¹ Na no'o nirā Baal wāmetirā queosere ējōpeocārā niwā. Ō'acū ĩ'orōpure na tojo weese ña'a nicaro niwū. ¹² Na ñecūsūmua Egiptopu ni'cārārē wīorē'cu pe'ema ējōpeodu'ucārā niwā. Na ye macārī pu'tocjārā ējōpeorānojōrē sirutu, ējōpeosirutucārā niwā. Na tojo weecā ĩ'agū, Ō'acū pūrō uacu niwī. ¹³ Cūrē ējōpeodu'u, āpērānojō Baal queose, tojo nicā Astartē queose yee'quere ējōpeocārā niwā. ¹⁴ Tojo wee Ō'acū na me'rā uagu, yajari masā na ote'quere, na ye nimi'quere yajape'ocā weecu niwī. Tojo nicā, narē ĩ'atu'tirā na tiro nirārē na me'rā a'mewējē, pōtēoticā weecu niwī. ¹⁵ Cū narē ni'caronojō nipe'tisetiri na a'mewējēsetirinucū Ō'acū narē ña'arō wa'acā weecu niwī. Tojo weerā na pūrō pi'eticārā niwā.

* 2:1 2.1 ĩ'aña Gn 16.7 docapu oja'quere. † 2:5 2.5 Hebreo ye me'rā Boquim nīrō, “utirā” nisī'rīrō wee'e.

¹⁶ Na tojo pi'eticā i'agū, Ō'acū narē su'ori nisetiri masārē cūunu'cācu niwī. Na me'rā Israe curuacjārārē ña'arō wee yajarārē yu'rūweticā weecu niwī. ¹⁷ Cū tojo weemicā, su'ori nisetiri masārē tu'oticārā niwā. Āpērānojō Ō'acū nitirā pe'ere ējōpeoseticārā niwā. Na ñecūsumua pe'e Ō'acū dutisere añurō weecārā niwā. Na, na weronjō weeticārā niwā. Maata Ō'acūrē ējōpeodu'ucā'cārā niwā. ¹⁸ Israe curuacjārārē i'atu'tirā narē ña'arō wee, pūrō pi'eticā weecārā niwā. Na uti caricūsere tu'ogu, Ō'acū narē pajaña'cu niwī. Tojo weegu masārē su'ori nisetiacjüre cūūgū, cūrē weetamucu niwī. Cū catiro ejatuaro masārē narē i'atu'tirārē yu'rūweticā weecu niwī. ¹⁹ Su'ori nisetiri masū wērīca be'ro masā apaturi ña'arō weedoacārā niwā. Na pacusumua yu'ruoro ña'arō weeseti, āpērānojō Ō'acū nitirānojōrē ējōpeoseticārā niwā. Na ña'arō weesetisere ne du'uti, na wācūsere ducayusi'rīticārā niwā.

²⁰ Na tojo weecā i'agū, Ō'acū Israe curuacjārā me'rā pūrō uacu niwī. A'tiro nicu niwī: “Ā'rā na ñecūsumua me'rā yu'u 'A'tiro weeya' ní'quere yu'rūnu'cāma. Yu'u dutisere ne tu'osi'rītima. ²¹ Tojo weegu Josué cū wērīse duporo masā cō'awīrōti'cārārē cō'awīrōsome. ²² Na ñecūsumua yu'ure ējōpeo'caronjōta ējōpeorāsari nīgū, apeye macārīcjārārē cō'asome yujupu”, nicu niwī. ²³ Tojo weegu Ō'acū maata Josuére te macārīcjārārē nurūpe'ocā weeticu niwī. Narē totā tojacā weecu niwī.

3

Israe curuacjārā Canaá di'tapure cō'awīrōno'ti'cārā queti ni'i

¹ Israe curuacjārā Canaá di'tacjārā me'rā a'mewējēcaterore pājārā Israe curuacjārā pārámerā bajuaticārā niwā yujupu. Na yu'ure ējōpeorāsari nīgū, āpērā ti di'tacjārārē Ō'acū cō'awīrōticu niwī. ² Ma'mapjia a'mewējēmasītirārē a'mewējēmasīato nīgū, Canaácjārārē topu tojacā weecu niwī. ³ Ā'rā topure tojacārā niwā: Ni'cāmocurā filisteo masā wiorā, nipe'tirā cananeo masā, sidonio masā, heveo masā ūrūpagu Líbano di'tapu nirá Canaápu tojacārā niwā. Heveo masā ūrūgū Baal-hermón wāmeticju me'rā téé Hamat sājārōpu me'rā niseticārā niwā. ⁴ Ō'acū “¿Israe curuacjārā na ñecūsumuarē Moisé me'rā yu'u dutise cūu'quere yu'tirāsari?” nīgū, Canaácjārārē ti di'tapu tojacā weecu niwī.

⁵ Israe curuacjārā ā'rā masā wa'teropu macārīticārā niwā. Cananeo masā, hitita masā, amorreo masā, ferezeo masā, heveo masā, jebuseo masā tiropu niseticārā niwā. ⁶ Israe curuacjārā pō'rā sō'oní'que macārīcjārā pō'rā me'rā púaperi numiso, niseticārā niwā. Tojo weerā tocjārā ējōpeorā, Ō'acū nitirānojōrē ējōpeo niseticārā niwā.

Otoniel Israe curuacjārārē Mesopotamia wiogure yu'rūweticā wee'que ni'i

⁷ Israe curuacjārā Ō'acūrē wācūti, Baal, tojo nicā Astarté wāmetirā na queose yee'quere ējōpeocārā niwā. Tojo weerā Ō'acū i'orōpūre ña'arō weecārā niwā. ⁸ Na tojo weecā i'agū, Ō'acū na me'rā ua, Cusán-risataim, Mesopotamia di'ta wiogure wiacu niwī. Ocho cū'marī Cusán-risataim dutiro docapu nicārā niwā. ⁹ Be'ro na Ō'acū weetamusere uputu sērīcā tu'ogu, narē yu'ruoato nīgū, Otoniel, Cenaz macū, Caleb acabijire o'ócu

niwī. ¹⁰ Espiritu Santu Otoniepure sājāa, Israe curuacjārārē su'ori nisetiri masū sājācu niwī. Cū Cusán-risataim yarā masā me'rā a'mewējēgū wa'acu niwī. Ō'acū Otoniere Cusán-risatairē wapata'acā weecu niwī. ¹¹ Be'ro cuarenta cū'marī ti di'tapure a'mewējēse marīcaro niwū. Téé Otoniel, Cenaz macū cū wērīcāpu soose nicaro niwū.

Aod Israe curuacjārārē moabita masārē yu'rūweticā wee'que nī'i

¹² Otoniel wērīca be'ro Israe curuacjārā apaturi Ō'acū ī'orōpu űa'arō weeseticārā niwā. Tojo weegu Ō'acū Moab di'ta wiogu Eglō wāmetigure Israe curuacjārā nemorō tutuagu wa'acā weecu niwī. ¹³ Cū Eglō amonita masārē, tojo nicā amaleca masārē a'mewējētamudutigu sērīcu niwī. Tojo weerā na Israe curuacjārā me'rā a'mewējē, Jericó opa űorī nirī macārē wapata'acārā niwā. ¹⁴ Dieciocho cū'marī Israe curuacjārā Eglō dutiro doca nicārā niwā.

¹⁵ Ticuse cū'marī be'ro Israe curuacjārā Ō'acūrē cū weetamusere uputu sērīcārā niwā tja. Na tojo weecā, Ō'acū narē yu'rūoacu cūpecamocā me'rā a'mewējēgūrē Aod wāmetigure o'ōcu niwī. Cū Gera macū, Benjamī ya curuacjū nicu niwī. Nī'cā nūmu Israe curuacjārā cūrē na wapaseese me'rā Eglōpu o'ōcārā niwā. ¹⁶ Aod di'pji pūaperi osoyojaca pji, nī'cā metro deco yoari pjirē da'recu niwī. Ti pjirē cū yaro su'tiro doca, diacjūca usó pe'e du'teō'ocu niwī. ¹⁷ Be'ro Israe curuacjārārē wapaseesere Eglōrē wiagu wa'acu niwī. Eglō di'ibujugu nicu niwī. ¹⁸ Te na wapasee'quere Eglōrē wiāca be'ro cū me'rā ba'pati'cārā me'rā majāmitojaacu niwī. ¹⁹ Gilgal tiro ti macācjārā ējōpeorā yee'que pu'topu eja, Aod majāmitojaati, Eglō tiropure a'titicu niwī tja. Cūrē a'tiro nicu niwī:

—Wiogu, āpērā tu'otiro, mu'urē quetire weregu a'tiapu.

Cū tojo nicā tu'ogu, wiogu cū docacjārārē, tojo nicā cūrē da'raco'terārē “Ucūtirāta wijaaya”, nicu niwī.

²⁰ Na wijāaca be'ro Aod Eglō cū ya wi'i bu'i opa sira nirō ti'aya marīrī tucūpu dujigu pu'to eja, cūrē nicu niwī:

—Queti yu'u mu'urē miitise Ō'acū mu'urē weredutise ni'i.

Tere tu'ogu, wiogu dujiri cūmurōpu nī'cu wā'cānū'cācu niwī. ²¹ Aod di'pji diacjūca usópu du'teō'oca pjirē cūpecamocā me'rā wejewirō, wiogure paagapu űosēwējēcu niwī.

*****

²³ Be'ro Aod ti tucū sopere sawi me'rā bi'a, ventana sopenu wijaacu niwī.

*****

²⁵ Be'ropu wiogure da'raco'terā yoacā ī'acūmī, cū bajuticā ī'arā, wācūque'ti, “¿De'ro wa'apari marī wiogure?” nīrā, sawire mi, sopere pāocārā niwā. Ti tucūpu sājāa, na wiogure Aod wējēcū'cure bocaecacārā niwā.

²⁶ Na wiogure co'teri cura Aod pe'e du'tiwā'cā wa'acu niwī. Tocjārā ējōpeose űtā me'rā yee'que Gilgal cjasere yu'rua, Seirat wāmetiropu du'tia wa'acu niwī. ²⁷ Cū Israe curuacjārā ya di'tapure eja, Efraī curuacjārā di'ta opa bu'papijaropu surarare pijineogū, coronetare putica niwī. Be'ro Israe curuacjārā opa bu'papijaropu nī'cārā cū me'rā sirutubu'acārā niwā.

²⁸⁻²⁹ Aod narē a'tiro nicu niwī: “Te'a, yu'ure sirutuya. Ō'acū marīrē ī'atu'tirā moabita masārē docaque'acā weegusami”, nicu niwī.

Tojo weerã cūrẽ sirutubu'a, dia Jordã ã'cũatiropu Moab di'ta wa'arore cã'mota'anu'cãejacãrã niwã. Tojo weerã ne ni'cũ yu'rurpẽ'acã weeticãrã niwã. Titare diez mil moabita masã surara tutuarãrẽ wẽjẽpe'ocã'cãrã niwã. ³⁰ To be'ro ochenta cũ'marĩ ti di'tapure a'mewẽjẽse marĩcaro niwã. Soose nicaro niwã.

Israe curuacjãrãrẽ Samgar filisteo masãrẽ yu'rurweticã wee'que ni'i

³¹ Aod be'ro Samgar wãmetigu, Anat macũ, Israe curuacjãrãrẽ su'ori nisetiri masũ sãjãcu niwĩ. Cũ yucugũ osoyojacu, wecua nurũcu me'rã seiscientos filisteo masãrẽ ñosẽwẽjẽcu niwĩ. Cũ quẽ'rã Israe curuacjãrãrẽ yu'rũocu niwĩ.

4

Débora, tojo nicã Barac, na Sísarare docaque'acã wee'que ni'i

¹ Aod wẽrĩca be'ro Õ'acũ i'orõpũre Israe curuacjãrã apaturi ña'arõ weeseticãrã niwã. ² Tojo weegu Õ'acũ narẽ Jabín, cananeo masã wiogu dutise doca tojacã weecu niwĩ. Jabín Hasor wãmetiri macãpu masãrẽ su'ori dutigu nicu niwĩ. Cũ yarã surara wiogu Sísara wãmetigu nicu niwĩ. Cũ Haroset-goĩpu macãticu niwĩ. ³ Jabín novecientos cabayua wejesepawu, cõme me'rã wee'quepawure cuocu niwĩ. Veinte cũ'marĩ Israe curuacjãrãrẽ ña'abutiario dũtipecu niwĩ. Tojo weerã Israe curuacjãrã Õ'acũrẽ cũ weetamusere uputu sãrĩcãrã niwã.

⁴ Titare Débora wãmetigu Õ'acũ yere weremu'tãgõ Israe curuacjãrãrẽ na a'pepũrĩsere apo, su'ori añurõ nisetiri masõ nico niwõ. Co Lapidot numo nico niwõ. ⁵ Co, masãrẽ besego, ni'cã ño docapu dũjisetico niwõ. Tiño “Débora ya ño” wãmeticarõ niwã. Ërũpagu Efraĩ wãmetiri di'ta, Ramá, Betel decopu tojacaro niwã. Israe curuacjãrã na a'pepũrĩsere apodutirã, co tiropu wa'acãrã niwã.

⁶ Ni'cã numu Débora Barac wãmetigũre pijidutico niwõ. Cũ Abinoam macũ, Quedes wãmetiri macãcũ nicu niwĩ. Quedes Neftalí ya curua nirĩ macã nicaro niwã. Cũrẽ a'tiro nico niwõ:

—Õ'acũ, Israe curuacjãrã wiogu, mu'urẽ a'tiro dutimi: “Ërũgũ Tabopu wa'aya. Topu mu'u me'rã diez mil umua Neftalí, tojo nicã Zabolõ ye curaricjãrãrẽ miaña. ⁷ Sísara, Jabín yarã surara wiogu, cũ yepawu, cũ yarã surara me'rã mu'u me'rã a'mewẽjẽato nígu, dia Cisõpu wa'acã weeguti. Topu cũrẽ docaque'acã weeguti”, mu'urẽ a'tiro ni weredutiami Õ'acũ, nico niwõ.

⁸ Barac Déborare a'tiro yu'ticu niwĩ:

—Mu'u yu'ure ba'paticã, wa'aguti. Mu'u wa'aticãma, wa'asome, nicu niwĩ.

⁹ —Añurõsa'a; mu'u me'rã wa'agoti, nico niwõ Débora. “Mejõ mu'u tojo ni'que bu'iri, masã 'Mu'u me'rã Õ'acũ Sísarare docaque'acã weepu' nisome. Numio me'rã pũrĩcã Õ'acũ Sísarare docaque'acã weepu' nirãsama, nico niwõ.

To be'ro Débora Barac me'rã Quedespu wa'aco niwõ. ¹⁰ Topu Barac Zabolõ, Neftalí ya curuacjãrã umuarẽ pijineocu niwĩ. Diez mil surara cũ me'rã a'mewẽjẽtamurã wa'acãrã niwã. Débora quẽ'rã cũrẽ ba'patico niwõ.

¹¹ Cedese pu'topu, yucugũ pajicju encina wãmeticju Zaanaĩpu nicaro niwã. Topu Heber, quenita masũ cũ ya wi'i su'ti caseri me'rã wéeca wi'i

nicaro niwã. Cũ ãpērã quenita masã me'rã ní'cu wijawã'cãcu niwĩ. Na quenita masã Hobab, Moisé mañecũ pãrãmerã nituriarã nicãrã niwã.

¹² Sísara pe'e "Barac ùrũgũ Tabor wãmeticjare mujãpu" nicã tu'ogu, ¹³ cũ novecientos tũrũsepawu, cõme me'rã wee'quepawure, tojo nicã nipe'tirã surarare neocũucu niwĩ. Neo, Haroset-goĩpu ní'cãrã wija, Cisón wãmetiri maapu wa'acãrã niwã.

¹⁴ Cũ tojo weecã ì'agõ, Débora Barare a'tiro ni wereco niwõ:

—Wa'aya. Ni'cãcã Õ'acũ marĩ wioгу mu'urẽ Sísarare wiagusami. Marĩ wioгу masã ðaporo u'mutãtojacu niami, nico niwõ. Co tojo nicã, Barac cũ yarã surara diez mil umua ùrũgũ Tabopu ní'cãrã Sísara yarã surara me'rã a'mewějērã wa'arã dijaacãrã niwã. ¹⁵ Barac yarã surara Sísara yarã me'rã a'mewějērã dijãaticã, Õ'acũ Sísara yarã surarare ucucã weecu niwĩ. Sísara pe'e cũ yawu tũrũpju cõme me'rã weécawpu sãña'cu dijaa, omadu'tia wa'acu niwĩ. ¹⁶ Cũ tojo weeri cura Barac yarã surarare, na yepawure téé Haroset-goim wãmetiropu narẽ wějēsirutucu niwĩ. Nipe'tirã Sísara yarã surara wẽripe'tia wa'acãrã niwã. Ne ni'cũ yu'rũwetitucu niwĩ.

¹⁷ Sísara pe'e Jael, Heber ceneo masũ numo ya wi'i, su'ti caseri me'rã weéca wi'ipu du'ticu niwĩ. Heber, cũ acawererã, Sísara wioгу Jabín, Hasor macã wioгу me'rã añurõ a'mesu'acu niwĩ. Tojo weegu Sísara ti wi'ipu ejacu niwĩ. ¹⁸ Cũ etacã ì'agõ, Jael cũrẽ nico niwõ:

—Sãjãtia, yu'u wioгу. Ne uiticã'ña.

Co tojo nicã, Sísara ti wi'ipu sãjãacu niwĩ. Sãjãa, cũ ejaque'acã, omacãjĩrõ me'rã cũrẽ omaco niwõ.

¹⁹ —Acowuosa'a. Yu'ure aco cã'rõacã ñaña, nicu niwĩ.

Tojo weegu cabra õpẽcõrẽ cabra casero me'rã poseyéca ajurore pão, cũrẽ ñaco niwõ. Tãtoja, cũrẽ omaco niwõ tja.

²⁰ Sísara core a'tiro weeduticu niwĩ:

—Sopepu nu'cũña. Æpērã yu'ruarã, mu'u tiro "¿Æpērã marĩti?" ni sērĩtiña'cã, "Marĩma" ñña, nicu niwĩ.

²¹ Sísara, aputu ñujũ'cu niyugu, cãriyu'ruacu niwĩ. Cũ tojo weecã ì'agõ, Jael, Heber numo busuro marĩrõ ti wi'i cjase ni'cãgũ yucugu ti wi'ire tũapuanu'cõ'cure mĩ, cũ diapoare di'tapu paabi'pe wějẽco niwõ. Tojo wee wẽria wa'acu niwĩ.

²² Be'ro Barac Sísarare a'magũ etacã, Jael co ya wi'ipu ní'co wijaa, cũrẽ põtẽrĩgõ wa'aco niwõ.

—Sãjãtia. Mu'u a'magũrẽ ì'ogõti, nico niwõ.

Co tojo nicã, Barac ti wi'ire sãjãacu niwĩ. Ti wi'ipu Sísara wẽri'capu cũñacu niwĩ. Ti wi'ire tũapuanu'cõ'cu me'rã cũ diapoare paabi'peyu'rutẽrĩno'cure ì'acu niwĩ.

²³ Ti numurẽta Õ'acũ Jabín, cananeo masã wioгуre docaque'acã weecu niwĩ. ²⁴ Israc curuacjãrã Jabĩrẽ, cananeo masã wioгу me'rã a'mewějērã, nemorõ tutuarã wa'acãrã niwã. Tojo wee siape'e me'rã narẽ wějẽpe'obutiãcãrã niwã.

5

Débora, Barac na Õ'acũrẽ basapeo'que ni'i

¹ Ti numurẽta Débora, tojo nicã Barac, Abinoam macũ Sísara, cũ yarã surarare docaque'acã wee'quere basapeocãrã niwã.

*****

31 Õ'acūrē basapeorā, a'tiro ni basacārā niwā:

“Õ'acū, nipe'tirā mu'urē ī'atu'tirā Sísara weronojō wērīpe'tia wa'ato. Mu'urē mairā pe'e tutuarā ninu'cūcā'to.

Mujīpū umēcocjū asistero weronojō niato”, ni basacārā niwā.

Be'ro ti di'tapūre Israe curuacjārā nirōpūre cuarenta cū'marī a'mewējēse marīcaro niwā.

6

Õ'acū Gedeōrē piji'que ni'i

1 Be'ropū tja Israe curuacjārā apaturi Õ'acū ī'orōpū ña'arō weecārā niwā. Tojo weegu Õ'acū narē siete cū'marī madianita masā dutise doca tojacā weecu niwī. 2 Siape'e me'rā madianita masā narē ña'arō da'radutipecārā niwā. Tojo weerā Israe curuacjārā narē uirā, ūrūpagupū, ūtā tutiripū du'tise na nisetise u'turire weecārā niwā. 3-4 Na otese pī'rīsetirinucū, madianita masā, amaleca masā, āpērā mujīpū mujātiro pe'ecjārā Israe curuacjārā nirōpū sājāa, topū ejaque'acārā niwā. Nipe'tiro na ote'quere no'o ūaro du'aste cō'acā'cārā niwā. Téé Gaza tiropū tojo weetuocārā niwā. Israe curuacjārā na ba'abo'quere, tojo nicā na yarā ecarā ovejare, wecuare, burroare, ne apeyenojō du'aticārā niwā. 5 Ti di'ta cjasere dojorērā a'tirā, na yarā cameyoa pājārā me'rā, na ye wi'seri su'ti me'rā wee'que wi'seri peje me'rā a'ticārā niwā. Mu'murīwi'ia pājārā otesere ba'ape'orā a'tirā weronojō a'ticārā niwā. Na pājārā niyucā, ba'paqueota basioticaro niwā. 6 Madianita masā tojo weecā, Israe curuacjārā upūtu pi'eticārā niwā. Tojo weerā Õ'acūrē cū weetamusere upūtu sēricārā niwā.

7 Israe curuacjārā Õ'acūrē “Madianita masārē yu'rūweticā weeya”, ni sēricā, 8 Õ'acū narē ni'cū cū yere weremu'tārī masūrē o'ōcu niwī. Narē a'tiro nicū niwī: “Õ'acū Israe curuacjārā wiogu musārē a'tiro niami: 'Yu'u musā Egiptopū ní'cārārē miwījawu. Topūre musā narē da'raco'terā nimiwū. 9 Musā Egiptocjārā dutise doca ní'cārārē yu'rūweticā weewu. Tojo nicā nipe'tirā musārē ña'arō wee'cārārē tojo weewu. Na ye di'ta nimi'quere cō'aō'o, musārē o'owu. 10 Musārē a'tiro nimiwū: “Yu'u Õ'acū, musā wiogu ni'i. Musā amorreo masā ya di'tapū ni'i. Na ējōpeorārē ne ējōpeoticā'ña,” nimiwū. Yu'u tojo nimicā, musā pe'e yu'u tojo dutisere ne yu'titiwū”, ni wrecū niwī Õ'acū yere weremu'tārī masū.

11 Be'ro Õ'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upūsājānu'cā* a'ti, Ofra nirōpū yucu pajicjū docapū ducjū niwī. Tigu Joás wāmetigu yagu nicaro niwā. Joás Abiézer wāmetiri curuacjū nicū niwī. Topū cū macū Gedeō trigore doque, su'aweegu weecu niwī. Madianita masā ī'aticā'to nígū, na vino weérā u'sepaga u'tatīarōpū tere su'aweegu weecu niwī.

12 Õ'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upūsājānu'cā Gedeōrē bajua, a'tiro nicū niwī:

—Gedeō, Õ'acū mu'u me'rā nimi. Mu'u a'mewējētutuagu ni'i.

13 Gedeō cūrē yu'ticu niwī:

—Õ'acū ūsā me'rā nimicā, ¿de'ro weero a'te ña'ase ūsārē tojo wa'ati? Ūsā ñecūsumua Õ'acū tutuaro me'rā cū wee'quere wrecārā niwā. Na

* 6:11 6.11 ĩaña Gn 16.7 docapū oja'quere.

“Ō'acū ūsā Egiptopu nī'cārārē miijawī”, nicārā niwā. Ūsā pe'e cū tutuasere ī'awe'e. Ō'acū ūsārē cō'awā'cāwī. Ūsārē madianita masā dutise doca nicā weewī, nicu niwī Gedeō.

¹⁴ Ō'acū cūrē majāmiī'a, a'tiro nicu niwī:

—Mū'u tutuase me'rā Israe curuacjārārē madianita masā dutise doca nīrārē yū'ruogu wa'aya. Yū'uta mū'urē wa'adutigu wee'e, nicu niwī.

¹⁵ Gedeō cūrē yū'ticu niwī:

—Wiogu, ¿de'ro wee yū'u Israe curuacjārārē yū'ruogusari? Ya curua Manasés pārāmerā nituriase curari yapatiri curuacjārā nima. Yū'u quē'rā nī'cū pō'rā du'sagupu nī'i.

¹⁶ Ō'acū cūrē yū'ticu niwī:

—Yū'u mū'u me'rā nigūti. Mū'u nipe'tirā madianita masārē nī'cū masūrē wējégū weronojō weegusa'a.

¹⁷ Cū tojo nicā tu'ogu, Gedeō nicu niwī:

—Yū'ure nī'cārōacā e'catise me'rā ī'agū, “Diacjūta yū'u Ō'acū nī'i” nīgūa, mū'u tutuase me'rā apeyenojō weeī'oña. ¹⁸ A'tota yucueya yujupu. Yū'u mū'urē ējōpeosere ī'ogū, apeyenojō o'osī'rīsa'a, nicu niwī.

Ō'acū cūrē “Jau, mū'urē yucuegūti”, nicu niwī.

¹⁹ Cū tojo nicā, Gedeō wa'a, nī'cū cabracārē wējē, do'a, tojo nicā pā bucuase me'rā morēti'quere apocu niwī. Tu'ajanū'cō, di'irore pī'ipū miisāa, tecore sutawupu piosāacu niwī. Te nipe'tisere cū yucu doca dūjigure mia, o'ocu niwī.

²⁰ Ō'acū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upūsājānū'cā, cūrē nicu niwī:

—Di'iro, pā bucuase morēti'quere ūtāgā bu'ipū cūuña. Tecore pioste-peoya, nicu niwī. Cū dutironojōta Gedeō weecu niwī.

²¹ Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upūsājānū'cā cū tuacjū yapa me'rā sīoo, di'irore, tojo nicā pārē ñapeocu niwī. Tojo weecāta, pecame'e ūtāgāpū ūjūñe'emajā wa'acaro niwā. Ti me'e di'irore, pārē ūjūape'ocā'caro niwā. Tojo weetoja, Ō'acūrē wereco'tegu bajudutia wa'acu niwī. ²² Tojo wa'acā ī'agū, Gedeō Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upūsājānū'cāsere masīcu niwī. Be'ro ucua, caricūcu niwī:

—¡Acoe, yū'u wiogu! Mū'u basuta nimigū, mū'urē wereco'tegu weronojō upūsājānū'cā'cure bajuyoropu ī'a'a, nicu niwī.

²³ Ō'acū cūrē yū'ticu niwī:

—Ne uiticā'ña. Mū'u wērīsome. Wācūque'tiro marīrō niña, nicu niwī.

²⁴ Be'ro Gedeō topū Ō'acūrē ējōpeogu wa'icūrārē ūjūamorōpeorore nī'cā mesā ūtā me'rā seeneocūucu niwī. Ti mesārē “Ō'acū wācūque'tiro marīrō, añurō tu'oña'se o'ogu nimi”, ni wāmepeocu niwī. A'ti mesā Ofra, Abiézer ya curuacjārā ya macāpū nidecotisa'a yujupu.

²⁵ Ti ñamita Ō'acū Gedeōrē a'tiro nicu niwī:

—Nī'cū wecu umu mū'u pacu yarā wa'teropu nigū, siete cū'ma cuogure ñe'egū wa'aya. Baare wa'icūrārē ūjūamorōpeoro, mū'u pacu yarore paamutōdijogu wa'aya. Tojo nicā, to pu'to nīrī tuturo Astartē queose nīrī tuturore paacō'aña. ²⁶ Tere cō'atoja, Ō'acū mū'u wiogare nī'cārō wa'icūrārē ūjūamorōpeoatjore nī'cā mesā ūtā me'rā seeneocūuña tja. Musā du'tiro nīrī bu'a dūposārīpu seeneocūuña. Tu'ajanū'cō, wecure

wějē, topu peca, masā paacō'aca tuturo me'rā Ō'acūrē ūjūamorōpeoya, nicu niwī.

27 Be'ro Gedeō diez umua, cūrē da'racoterā me'rā Ō'acū cūrē weedu'caronojōta weecu niwī. Cū acawererārē, ti macācjārārē uiyugu, umuco ūjūamorōpeos'īrticu niwī. Tojo weegu űamipu ūjūamorōpeocu niwī.

28 Ape numu bo'reacā ti macācjārā wā'cā, Baare ējōpeorore paamūtōdijo'carore, tojo nicā Astartē ējōpeori tuturo paacō'aca tuturore ī'acārā niwā. Apeyema tja, apero, ma'ma ūjūamorōpeoropu wecu ūjūa'cure ī'acārā niwā.

29 Na a'merī sērītiña'cārā niwā: “¿Noanojō tojo weepari?” nicārā niwā.

Na a'merī sērītiña'ca be'ro tu'omasīcārā niwā: “Gedeō, Joás macū tojo weepī”, nicārā niwā.

30 Be'ro ti macācjārā umua Joáre a'tiro nicārā niwā:

—Mu'u macūrē ūsārē o'oya. Cū Baare wa'icūrārē ūjūamorōpeorore, tojo nicā to pu'to nirī tuturo Astarté ējōpeori tuturore paacō'acu niami. Tojo weese wapa wējēno'gūsami, nicārā niwā.

31 Joás, Gedeō pacu pe'e narē yu'ticu niwī:

—¿Musā Baare a'mewējēbosarāsari? ¿Cūrē yu'ruorāsari? No'o cūrē a'mewējēbosagu bo'reati duporo wērīato. “Diacjūta Baal wiogu waro nimi” nīgū, cū basu a'mewējēato. Na paamūtōdijo'caro cū yarota nicaro niapu, nicu niwī.

32 Ti numu me'rā masā Gedeōrē “Jerubaal” pisunū'cācārā niwā. Gedeōta Baare ējōpeorore paamūtōdijocu niwī. Tojo weerā “Baal basu a'mewējēato” nīrā, tojo nicārā niwā.

33 To be'ro nipe'tirā madianita masā, amaleca masā, tojo nicā āpērā mujīpū mujātiro pe'ecjārā nerē, dia Jordārē pē'acārā niwā. Añurī pa Jezreel wāmetiropu ejaque'a, cārīcārā niwā. 34 Na tojo weecā, Espiritu Santu Gedeōpure sājāacu niwī. Sājāa, Gedeō Abiézer ya curuacjārārē cūrē sirutudutigu, oveja capesa'rore puticu niwī. 35 Āpērā queti wererārē nipe'tiro Manasés ya curuacjārārē nerēdutigu o'ócū niwī. Tojo nicā Aser ya curuacjārā, Zabulō ya curuacjārā, Neftalí ya curuacjārā cū me'rā a'mewējētamurā wa'ajārē pijiduticu niwī. Tojo weerā nipe'tirā cū me'rā nerēcārā niwā.

36 Gedeō Ō'acūrē a'tiro nicu niwī: “Mu'u yu'u me'rā Israe curuacjārārē yu'ruogusa'a ní'caronojōta diacjū wéegu, a'tiro wee'obosaya. 37 Oveja casero añurō poaritiri casero trigo su'tiweeropu di'tapu cūugūti. Bo'reacā ñocōa u'seco ti caseropu dia'cū nicā ī'agū, mu'u yu'ure ní'caronojōta yu'u me'rā Israe curuacjārārē yu'ruosere masīgūsa'a”, nicu niwī. 38 Tojota wa'acaro niwū. Ape numu Gedeō wā'cā, poari añurō púuca caserore bocacu niwī. Ti caserore bipecā, nī'cā pa mu'murō aco wijacaro niwū.

39 Be'ro Gedeō Ō'acūrē nicu niwī tja: “Yu'u me'rā uaticā'ña. Nī'cāti mu'u wee'osere sērīnemogūti. Nī'cārōacāma bo'reacā di'tapu dia'cū ñocōa u'seco niato. Oveja poari pe'e añurō bopori casero niato”, nicu niwī. 40 Ti űamirē Ō'acū mejārōta weecu niwī tja. Oveja poari dia'cū aco marīcaro niwū. Di'ta nipe'tiropure ñocōa u'seco acoticaro niwū.

7

Gedeō madianita masārē docaque'acā wee'que ni'i

¹ Ape numu bo'reacā Gedeō, na Jerubaal pisuno'gū, nipe'tirā umua cū me'rā nirā wā'cā, aco wijari pe Harod wāmetiri pepu wa'acārā niwā. Madianita masā to yu'ruro e'sari pa ūrūgū More wāmeticju pu'topu nerēcārā niwā.

² Ō'acū Gedeōrē a'tiro nicu niwī: “Mu'u me'rā nirā pājārā nima. Na pājārā me'rā yu'u madianita masārē docaque'acā weecā, na 'Ēsā tutuase me'rā yu'rūwu', nibosama. ³ Tojo weegu narē a'tiro niña: 'No'o ui narāsārānojōrē, musā ye wi'seripu dajatojaaya', niña”, nicu niwī Ō'acū.

Cū tojo nicā, veintidos mil umua na ye wi'seripu dajatojaacārā niwā. Diez mil umua du'sacārā niwā. ⁴ Ō'acū ninemocu niwī: “Na pājārā nima yujupu. Tojo weegu acore sī'rīdutigu, narē aco wijari pepu miibu'aya. Topu yu'u beseña'gūti. 'Ā'rī mu'u me'rā wa'agusami' nino'gū wa'agusami. Apī 'Ā'rī wa'atisami' nino'gū wa'asome”, nicu niwī.

⁵ Tojo weegu Gedeō narē acore sī'rīdutigu, ti pepu pijibu'acu niwī. Ō'acū cūrē a'tiro nicu niwī: “A'tiro ducawaaya narē. Na omocārī me'rā aco waamī, diayia weronojō ne'rē, sī'rīrārē mejēcā cūña. Āpērā ejaque'a, mu'rīpa'a sī'rīrārē mejēcā cūña”, nicu niwī.

⁶ Omocā me'rā diayia weronojō ne'rē, sī'rīrā trescientos nicārā niwā. Āpērā du'sarā pe'e ejaque'a, mu'rīpa'a sī'rīcārā niwā. ⁷ Na tojo weecā, Ō'acū Gedeōrē nicu niwī: “Ā'rā trescientos umua me'rā musārē yu'ruogusa'a. Na me'rā madianita masārē docaque'acā weeguti. Āpērā pe'e na ye wi'seripu tojaarāsama”, nicu niwī.

⁸ Tojo weegu Gedeō narē su'ti caseri me'rā wee'que wi'seripu dajatojaaduticu niwī. Trescientos umua cū me'rā tojacārā niwā. Āpērā na wa'ase dūporo na ba'abo'quere, na ye sutuparu, na putise oveja umua capesa'rīre cūucārā niwā. Madianita masā na cārīrō Gedeō bu'aropu opa pa'tiro pajiri papu nicārā niwā.

⁹ Ti űamita Ō'acū Gedeōrē a'tiro nicu niwī: “Wā'cānu'cāña. Madianita masā me'rā a'mewējēgū bu'aya. Narē mu'urē wiagutigu wee'e. ¹⁰ Mu'u uigu, mu'urē da'raco'tegu Fura me'rā na nirōpu bu'aya. ¹¹ Topu na ucūsere tu'ogu wa'aya. Tojo wéeca be'ro wācūtutuase me'rā a'mewējēgūsa'a”, nicu niwī.

Tojo weegu Gedeō cūrē da'raco'tegu Fura me'rā madianita masā nerērō sumutopu bu'a wa'acārā niwā. ¹² Madianita masā, amaleca masā, āpērā mujīpū mujātiro pe'ecjārā pajiri papu mu'murīwi'ia pājārā weronojō nerēcārā niwā. Na yarā cameyoa maa pajiri maa sumutopu nucūpori weronojō pājārā waro nicārā niwā. ¹³ Gedeō bu'a etacā, ni'cū madianita masū cū quē'esere apī cū me'rācjūrē weregu weecu niwī. A'tiro nicu niwī:

—A'tiro quē'easu. Ni'cāgā pā cebada me'rā wéecaga marī nirōpu tūrūmaacātiasu. Tiga ni'cā wī'i su'ti caseri me'rā wéeca wi'ipu doqwēārōta, ti wi'ire doquestemajā wa'apu, nicu niwī.

¹⁴ Cū tojo werecā tu'ogu, cū me'rācjū a'tiro ni yu'ticu niwī:

—Mu'u tojo quē'ese Gedeō, Joás macū, Israe curuacjū, cū ya di'pji, a'mewējēri pji nisi'rīrō wee'e. Ō'acū marī madianita masā, nipe'tirā a'topu nerērārē, tojo nicā nipe'tise marī cuosere Gedeōrē wiagusami, nicu niwī.

¹⁵ Gedeō cū quē'esere tu'ogu, ejaque'a, Ō'acūrē ējōpeocu niwī. Be'ro Israe curuacjārā nerērōpu daja, narē a'tiro nicu niwī:

—Wā'cānu'cāña. Ō'acū sōjā madianita masā surarare marīrē wiagusami, nicu niwī.

¹⁶ Cū tojo nīca be'ro cū yarā trescientos umuarē i'tia curua ducawaacu niwī. Nanucūrē putiatje capesa'rire o'o, tojo nicā sutuparu ope pecame'e na s'a'que posetiseparure o'ocu niwī. ¹⁷ Be'ro narē a'tiro nicu niwī:

—Yu'ure I'aña. Na nerērō ape pā'rēpu yu'u etacā, yu'u weronojōta weeya. ¹⁸ Yu'u, nipe'tirā yu'u me'rā nirā ūsā capesa'rire puticā, musā sumutopu nu'cūrā ni'cārōnojō putibaroya. Putitoja, “Ō'acūrē, tojo nicā Gedeōrē a'mewējēbosarā”, ni caricūña, nicu niwī.

¹⁹ Ņami deco nicā, madianita masā surara co'terā ducayūca be'ro Gedeō cien surara cū me'rā nirā madianita masā surara nerērō ape pā'rēpu etacārā niwā. Topu eta, na ye putise capesa'rire puti, sutuparu na cuoseparure bopecārā niwā. ²⁰ Na i'tia curua ni'cārō me'rā puticārā niwā. Tojo nicā na ye sutuparure bopecārā niwā. Cūpecamocā me'rā na s'a'quere siomorō, diacjucamocā me'rā capesa'rire cuocārā niwā. Ni'cārō me'rā “Ō'acūrē, Gedeōrē a'mewējēbosarā”, ni caricūcārā niwā.

²¹ Israe curuacjārā madianita masā surara nerērōpu tojo nu'cūbe'toacārā niwā. Madianita masā narē uirā, no'o ūaro caricū, du'tiwā'cācārā niwā.

²² Trescientos capesa'ri busucā, Ō'acū na madianita masārē na basu a'merī a'mewējēcā weecu niwī. Na surara yu'rūweti'cārā yoaropu Bet-sita wāmetiri macā, Zerera wa'ari ma'apu, téé Abel-mehola nituoro Tabat wāmetiri macā pu'topu omadu'ticārā niwā.

²³ Tojo wa'āca be'ro Israe curuacjārā Neftalí, Aser, nipe'tirā Manasés ya curuacjārāre pijicārā niwā. Tojo weerā na quē'rā madianita masā surarare sirutucārā niwā. ²⁴ Gedeō quetiwereco'terārē weredutigu, Efraīpu opa bu'pa nirōpu o'ócu niwī. A'tiro ni queti o'ócu niwī: “Madianita masā me'rā a'mewējērā a'tia. Dia Jordā pē'arī maa ū'cūatiropu Bet-bara wāmetiropu na dūporo nitojaya. Na pē'arī nirā, cā'mota'aya”, nicu niwī. Tojo weerā Efraī ya curuacjārā surara Gedeō duti'quere weecārā niwā. ²⁵ Apeyema tja madianita masā surara wiorā Oreb, Zeeb wāmetirārē ñe'ecārā niwā. Orere ni'cāgā ūtāgāpu wējēcārā niwā. Tiga a'tocaterore “Oreb yaga” wāmetisa'a. Zeere cū ū'se biperopu wējēcārā niwā. Āpērā madianita masā surarare sirutúca be'ro Oreb, Zeeb na dūpopare Gedeōrē, dia Jordā ape pā'rēpu nigú tiropu o'orā wa'arā miacārā niwā.

8

*****

Gedeō cū ya camisare uru me'rā wee'que ni'i

²² Be'ro Israe curuacjārā Gedeōrē a'tiro nicārā niwā:

—Mu'u ūsārē madianita masā doca ní'cārārē yu'ruowu. Tojo weegu ūsā wiogu sājāña. Mu'u pō'rā, mu'u pā'rāmerā mu'u be'ro dutisirutuato, nicārā nimiwā.

²³ Gedeō pe'e narē yu'ticu niwī:

—Niwe'e. Yu'u, tojo nicā yu'u macū musā wiogu nisome. Ō'acū pe'e musā wiogu nigūsami, nicu niwī. ²⁴ Narē a'tiro ninemocu niwī:

—A'tiro pe'e sērī'i. Musānucū musā madianita masārē ē'ma'quere omopica tuusāase be'torire o'oya, nicu niwī. Titare ismaelita masā* yucu marīrōcjārā na omopica tuusāase be'torire uru me'rā weecārā niwā. ²⁵ Na "Jau, mā'urē e'catise me'rā o'orāti", nicārā niwā. Tojo nica be'ro ni'cā su'ticasero nucūcāpu sēoocūu, na suraranucū omopica tuusāase be'tori na boca'quere ti casero bu'ipu peocārā niwā.

*****

²⁷ Te uru me'rā Gedeō ni'cārō camisa, omocārī marīrō weecu niwī. To camisare cū ya macā Ofrapu cūucu niwī. Be'ro nipe'tirā Israe curuacjārā Ō'acūrē ējōpeoronojō o'orā, to camisa pe'ere ējōpeocārā niwā. Tojo weerā Gedeō, tojo nicā cū acawererā ña'arō yapaticārā niwā.

²⁸ To weese me'rā Israe curuacjārā madianita masārē docaque'acā weecārā niwā. Na ne apaturi tutuarā wa'anemoticārā niwā majā. Tojo weerā Gedeō catiri curare cuarenta cū'marī Israe curuacjārā soose me'rā nicārā niwā.

Gedeō cū wērī'que ni'i

²⁹ Madianita masārē docaque'acā wéeca be'ro Gedeō, "Jerubaal" na nino'gū, cū ya macāpu nisetigu wa'acu niwī. ³⁰ Cū pājārā numosānumia cuoyugu, setenta umua pō'raticu niwī. ³¹ Apego Siquēcjō, cū cuo'co, cū numo nitigo me'rā, ni'cū pō'raticu niwī. Cūrē Abimelec wāme ō'ocu niwī.

³² Gedeō bucu ējāyu'ragu, wērīcu niwī. Cū pacu Joáre yáaca tutipu cūrē sīosōrōcūocārā niwā. Ti tuti Ofra, Abiézer ya curua ya macāpu nicaro niwū.

³³ Gedeō wērīca be'ro maata Israe curuacjārā apaturi Ō'acūrē ējōpeodu'u, Baal pe'ere ējōpeocārā niwā tja. Ni'cū Baal-berit wāmetigure dōjaque'acā niwā. ³⁴ Ō'acū nipe'tirā Israe curuacjārārē ī'atu'ti'cārārē dōjaque'acā weecu niwī. Tojo weemicā, Ō'acū na wiogu ni'cure acoboja wa'acārā niwā. ³⁵ Tojo nicā, Gedeō, Jerubaal na nino'gū, Israe curuacjārārē peje añuse weemicā, na pe'e cū acawererārē añurō pajaña'ticārā niwā.

9

Abimelec ye cjase ni'i

¹ Gedeō* wērīca be'ro Abimelec Siquēpu cū paco acawererārē ī'agū wa'acu niwī. Narē, nipe'tirā cū paco ya curuacjārārē a'tiro nicu niwī:

² —Musā a'ti macā Siquēcjārārē sērītiña'ña:

¿Dise pe'ere musā nemorō uasari? ¿Setenta umua Jerubaal pō'rā umua musārē duticā uasari? ¿O, ni'cūta musārē wiogu duticā uasari? Wācūña. Yu'u pe'e musā acaweregu waro ni'i, nicu niwī Abimelec.

³ Cū paco acawererā Siquēcjārārē Abimelec ye cjasere ucūbosacārā niwā. Na tojo nicā tu'orā, Siquēcjārā Abimelere "Marī acaweregu nimi. Tojo weerā cūrē siruturāsa'a", nicārā niwā. ⁴ Cūrē setenta niyeru kujiri plata me'rā wee'que kujirire Baal-berire ējōpeori wi'i cjasere o'ocārā niwā. Te niyeru me'rā umua ña'arārē wapaye, sirutuduticu niwī. ⁵ Be'ro cū pacu ya wi'i Ofrapu wa'acu niwī. Topu ni'cāgā ūtāgā bu'ipu cū acawererā setenta Gedeō pō'rārē wējēcācu niwī. Gedeōrēta Jerubaal pisucārā niwā. Jotam, du'sagupu dia'cū, āpērā ī'atirōpu du'ti, yu'rucu

* 8:24 8.24 Ī'aña Gn 37.25-28 docapu oja'quere.

niwā.

* 9:1 9.1 Gedeōrē apeterore "Jerubaal" pisucārā

niwĩ. ⁶ Be'ro nipe'tirā Siquēcjārā, tojo nicā Bet-milocjārā yucu pajicju encina wāmeticju pu'to, ũtā me'rā wéeca tuturo na ējōpeori tuturo pu'to nerēcārā niwā. Topu Abimelere wiogu sōrōcārā niwā.

⁷ Na tojo weecā tu'ogu, Jotam ũrūgū Gerizim bu'ipu mujāa, tocjārārē ũpūtu caricūcu niwĩ:

“Musā Siquēcjārā, Ő'acū musārē tu'ocā uarā, yu'ure tu'oya.

*****

¹⁶ “Musārē sērītiña'gūti. ¿Musā Abimelere wiogu sōrōrā, queoro weeati? ¿Musā Gedeō, cū pō'rārē queoro weeati? ¿Cū musārē añurō wee'caronojōta weeati? ¹⁷ Yu'u pacu cū catiri ũmūcore ma'itimigū, musārē a'mewējēbosawĩ. Madianita masā doca nirārē yu'ruogu, tojo weecu niwĩ. ¹⁸ Musā pe'e ni'cācā yu'u pacu acawererā, cū pō'rā setentare ni'cāgā ũtāgā bu'ipu narē wējē, yu'runu'cācārā niapu. Apeyema tja musā Abimelec, yu'u pacure da'raco'tego macūrē Siquērē wiogu sōrōcārā niapu. Cū musā acaweregu niyucā, tojo weecārā niapu. ¹⁹ Musā ni'cācā Gedeō, cū acawererārē queoro, diacjū nise me'rā wéerā, Abimelec me'rā e'catiya. Cū quē'rā musā me'rā e'catiato. ²⁰ Musā queoro weecā pūrīcārē, pecame'e Abimelepure wijaa, musā Siquēcjārā, tojo nicā Bet-milocjārārē ũjūape'ocā'to. Mejārōta pecame'e musāpure wijaa, Abimelere ũjūacō'acā'to”, nicu niwĩ Jotam.

²¹ Tojo nitoja, Jotam Beer wāmetiropu du'tia wa'acu niwĩ. Cū ma'mi Abimelere uigu, topu niseticu niwĩ.

²² Abimelec Israe curuacjārārē i'tia cū'ma duticu niwĩ. ²³ Be'ro Ő'acū Abimelere, Siquēcjārā me'rā na basu a'metu'ticā weecu niwĩ. Tojo weerā Siquēcjārā Abimelere yu'runu'cācārā niwā. ²⁴ Ő'acū Abimelec Gedeō pō'rā ũmua setentare wējē'que wapa tojo weecu niwĩ. Tojo nicā Siquēcjārā Abimelec cū ma'misūmuarē wējētamu'que wapa na quē'rārē bu'iri da'recu niwĩ.

*****

⁴⁵ Be'ropure Abimelec Siquēpu ti macācjārā me'rā a'mewējē, wapata'acu niwĩ. Tocjārārē wējēpe'ocu niwĩ. Be'ro ti macā cjasere cō'ape'ocā'cu niwĩ. Tojo wéeca be'ro topure ne apeyenojō pī'rīnemoticā'to nīgū, moarē doquestecūcu niwĩ.

⁴⁶ Āpērā Migdal-Siquēcjārā ti macā ũ'muarĩ wi'i, na me'rā a'mewējērā a'tirārē co'tedujati wi'ipu nicārā niwā. Abimelec Siquēcjārārē wējēcā tu'orā, na ējōpeogu El-berit ējōpeori wi'ipu du'tisājāacārā niwā. Ti wi'i ũtā tu'ru yeecā'mota'aca wi'i nicaro niwā. ⁴⁷⁻⁴⁸ Abimelec na topu nerēcā tu'ogu, cū, cū yarā masā me'rā ũrūgū Salmón wāmeticjūpu wa'acu niwĩ. Cōmea me'rā yucudapurire dute, wuacu niwĩ. Cū yarā masārē “Quero, yu'u weronojō weeya”, nicu niwĩ. ⁴⁹ Nipe'tirā yucudapurire dute, Siquēcjārā na du'tiri wi'ipu Abimelere sirutucārā niwā. Topu nipe'tise dūpurire seecūu, pecame'e wījācārā niwā. Nipe'tirā ti wi'ipure nirā mil ũmua, numia ũjūpe'tia wa'acārā niwā.

⁵⁰ Tojo wéeca be'ro Abimelec Tebes wāmetiri macāpu wa'a, tocjārā me'rā a'mewējē, narē docaque'acā weecu niwĩ. ⁵¹ Ti macā po'peapu ũ'muarĩ wi'i, surara na co'tedujiri wi'i nicaro niwā. Ti wi'ipu nipe'tirā ũmua, numia du'tisājāacārā niwā. Ti wi'i sopepe bi'a, ti wi'i bu'ipu mujācārā niwā. ⁵² Abimelec ti wi'i sopepu eja, tore tuupārē, ũjūagūtigu weecu niwĩ. ⁵³ Cū tojo weeguti nirĩ cura ni'cō numio ti wi'i bu'ipu nigō co trigo tuumātōcjare cū dūpoapu doquepeoco niwō. Co tojo weecā, cū

dupoa pe'toro bata wa'acaro niwũ. ⁵⁴ Maata cũ wãmorẽ miaco'tegure piji, cũrẽ nicu niwĩ: "Mu'u ya pji miiwĩrõ, yu'ure ñosẽwẽjẽcã'ña. 'Numio cũrẽ wẽjẽcã'mo' nicã uatigu, 'Tojo weeya'", nicu niwĩ. Tojo weegu cũrẽ da'raco'tegu cũrẽ ñosẽwẽjẽcu niwĩ. Tojo wee Abimelec wẽria wa'acu niwĩ. ⁵⁵ Cũ wẽricã ï'arã, Israe curuacjãrã na ye wi'seripu dajatojaacãrã niwã.

⁵⁶ Tojo weegu Abimelec cũ acawerãrã setentare wẽjẽgũ, cũ pacure ña'arõ wee'que wapare Ô'acũ wapaseecu niwĩ. ⁵⁷ Tojo nicã Ô'acũ Siquẽcãrã umuarẽ na ña'arõ wee'que wapare tojo weecu niwĩ. Tojo wee Jotam, Gedeõ macũ Siquẽcãrãrẽ "Ña'arõ wa'arosa'a" ní'que narẽ queoro wa'acaro niwũ.

10

Tola ye cjase ni'i

¹ Abimelec wẽrica be'ro Isacar ya curuacjũ Tola wãmetigu, Fúa macũ, Dodo pãrãmi, Israe curuacjãrãrẽ narẽ ï'atu'tirãrẽ yu'ruocu niwĩ. Cũ Samir wãmetiri macã Efrai bu'papijaropu macãrĩticu niwĩ. ² Veintitrẽs cũ'marĩ Israe curuacjãrãrẽ duticũ niwĩ. Be'ro wẽria wa'a, Samipu yaano'cu niwĩ.

Jair ye cjase ni'i

³ Tola be'ro Jair Galaad wãmetirocã veintidos cũ'marĩ Israe curuacjãrãrẽ duticũ niwĩ. ⁴ Cũ treinta umua põ'rãticu niwĩ. Nanacũ na yarã burroare pesacãrã niwã. Na treinta macãrĩ Galaare duticãrã niwã. ⁵ Jair wẽrica be'ro Camón wãmetiri macãpu cũrẽ yaacãrã niwã.

Amonita masã Israe curuacjãrãrẽ da'radutipe'que ni'i

⁶ Israe curuacjãrã apaturi Ô'acũ ï'orõpu ña'arõ weeseticãrã niwã. Na Baal, tojo nicã Astartere ãjõpeocãrã niwã. Tojo nicã Siria di'tacjãrã na ãjõpeorãrẽ, Sidõcãrã, moabita masã, amonita masã, filisteo masã na ãjõpeorãnojõrẽ ãjõpeocãrã niwã. Ô'acũ pe'ere ãjõpeodu'u, cũ weeduti'quere weeticãrã niwã. ⁷ Tojo weegu Ô'acũ na me'rã ua, filisteo masã, amonita masã doca wa'acã weecu niwĩ. ⁸ Tojo wa'ari cũ'ma me'rã dieciocho cũ'marĩ Israe curuacjãrãrẽ ña'arõ dutipe da'raduticãrã niwã. Nipe'tirã Israe curuacjãrã dia Jordã mujĩpũ mujãtiro pe'ecjãrã Galaad di'tapu nirãrẽ tojo weecãrã niwã. Ti di'ta amorreo masã ya di'ta nicaro niwũ. ⁹ Tojo nicã amonita masã Judãcãrã, Benjamícãrã, Efraicãrã me'rã a'mewẽjãrãtirã, dia Jordãpu pẽ'aticãrã niwã. Tojo weerã Israe curuacjãrã pũrõ wioro tu'oña'cãrã niwã. ¹⁰ Tojo wa'acã, Israe curuacjãrã Ô'acũ cũ weetamuserẽ sãricãrã niwã: "Ô'acũ, mu'urẽ ãjõpeodu'u, Baal pe'ere ãjõpeosiruturã, mu'urẽ yu'rũnu'cãpu", nicãrã niwã.

¹¹ Ô'acũ narẽ yu'ticu niwĩ: "Dũporopu Egiptocãrã, amorreo masã, amonita masã, filisteo masã, ¹² Sidõcãrã, amaleca masã, tojo nicã madianita masã musãrẽ ña'arõ weecã, musã yu'ure weetamuserẽ sãricã, yu'u musãrẽ yu'ruowu. ¹³ Yu'u tojo weemicã, ãpẽrãnojõrẽ ãjõpeorãtirã, yu'ure ãjõpeodu'ucã'wã. Tojo weegu musãrẽ yu'ruonemosome majã. ¹⁴ Na musã ãjõpeorã, musã besecãrãrẽ na weetamuserẽ sãrĩrã wa'aya. Musãrẽ mejẽcã wa'acã, náta musãrẽ yu'ruoato", nicu niwĩ Ô'acũ.

¹⁵ Cũ tojo nicã tu'orã, Israe curuacjãrã Ô'acũrẽ a'tiro nicãrã niwã: "Ësã mu'urẽ yu'rũnu'cãpu. No'o mu'u ãsãrẽ weesĩ'rĩrõnojõ weeya. Mejõ ni'cãrõacã waroma ãsãrẽ yu'ruoya", nicãrã niwã. ¹⁶ Na tojo nica

be'ro ape di'tacjārā na ējōpeorānojō na wa'teropu nirārē cō'a, Ō'acūrē apaturi ējōpeocārā niwā tja. Na tojo weecā ī'agū, Ō'acū na pi'etisere ī'anemosī'rīticu niwī.

¹⁷ Be'ro amonita masā Israe curuacjārā me'rā a'mewējērātirā, nerē, Galaapu cārīcārā niwā. Israe curuacjārā pe'e nerēque'a, Mizpapu cārīrā wa'acārā niwā. ¹⁸ Galaacjārā wiorā a'merī ucūcārā niwā: “No'o amonita masārē su'ori u'mutā, a'mewējēgūnojō, cūta nipe'tirā Galaacjārā wiogu sājāgūsami”, nicārā niwā.

11

Jefté ye cjase ni'i

¹ Jefté, Galaad di'tacjā, a'mewējētutuagu nicu niwī. Cū pacu Galaad nicu niwī. Cū paco pe'e umua me'rā a'metārāsijari masō nico niwō. ² Galaad numo quē'rā umuarē pō'rātico niwō. Na bucarā, Jefté na ya wi'ipu nimi'cure cō'awīrōcārā niwā. Cūrē a'tiro nicārā niwā: “Mu'u apego macū ni'i. Tojo weegu marī pacu cū wērīca be'ro cūuatjere ñe'esome”, nicārā niwā. ³ Na tojo nicā, Jefté cū acawererārē du'tigu, apero Tob wāmetiropu macārī wa'acu niwī. Topu umua no'o uaro weema'arārē, na tu'omasirō marīrō weesetirārē neocūucu niwī. Cū me'rā ba'patisijacārā niwā.

⁴ Be'ropu amonita masā Israe curuacjārā me'rā a'mewējēcārā niwā. ⁵ Na tojo weeri cura Galaad wiorā Jefté Tob wāmetiropu nigūrē pijirā wa'acārā niwā.

⁶ —A'tia. Marī amonita masā me'rā a'mewējērā wa'acā, mu'u ūsā wiogu nicā uasa'a, nicārā niwā.

⁷ Jefté narē nicu niwī:

—Musā yu'ure ī'asī'rīti, yu'u pacu ya wi'ipu ní'cure cō'awīrōcā'wā. ¿De'ro weerā ni'cārōacārē musārē mejēcā wa'acā, yu'u tiropu a'tiati? nicu niwī.

⁸ Galaacjārā bucurā cūrē nicārā niwā:

—Tojo wee'cārā nimirā, ni'cārōacārē mu'urē a'marā a'tiapu. Mu'u ūsā me'rā a'ti, amonita masā me'rā a'mewējēcā ua'a. Tojo nicā, mu'u nipe'tirā Galaacjārā wiogu sājācā ua'a, nicārā niwā.

⁹ Jefté narē yu'ticu niwī:

—Musā yu'ure amonita masā me'rā a'mewējēato nīrā miacā, tojo nicā Ō'acū yu'ure narē docaque'acā weecā, diacjūta musā wiogu nigūti, nicu niwī.

¹⁰ Cū tojo nicā tu'orā, Galaacjārā bucurā cūrē yu'ticārā niwā:

—Ō'acū marī ucūsere tu'ogu weemi. Nirōta mu'u nīrōnojōta weerāti, nicārā niwā.

¹¹ Tojo weegu Jefté Galaacjārā bucurā me'rā wa'acu niwī. Nipe'tirā masā cūrē na wiogu sōrōcārā niwā. Jefté nipe'tise cū narē ní'quere apaturi Mizpapu Ō'acū tu'oropu nicu niwī tja.

¹² Be'ro Jefté queti wererārē amonita masā wiogu tiro o'ócu niwī. Cūrē a'tiro ni sērītiña'duticu niwī: “¿Ñe'e bu'iri mu'u ūsā ya di'tapu sājāti, ūsā me'rā a'mewējēsī'rīti?” ni queti o'ócu niwī.

¹³ Amonita masā wiogu Jefté cū quetiweredutigu o'ó'cārārē yu'ticu niwī: “Israe curuacjārā Egiptopu ní'cārā wijarā, dia Arnón me'rā nu'cā, téé Jaboc, Jordā wāmetise maarī wa'tero nise di'tare ē'macārā niwā. Tojo weerā a'mewējēse marīrō te di'tare yu'ure wiaya”, nicu niwī.

14 Tere tu'ogu, Jefté ãpērã queti wererãrẽ amonita masã wiogure o'ócu niwí tja. 15 A'te quetire cãrẽ werenemoduticu niwí: "Jefté mu'urẽ a'tiro ni weredutiami: 'Israe curuacjãrã moabita masã ye di'ta, tojo nicã amonita masã ye di'tare ê'maticãrã niwã. 16 Na Egiptopu ní'cãrã wijařã, yucu marĩrõpu wa'a, yu'ruacãrã niwã. Téé Maa sô'arĩ maajopu yu'rupẽ'a wa'a, be'ro Cadespu ejacãrã niwã. 17 Topu nĩrã, Israe curuacjãrã edomita masã wiogure queti wererãrẽ o'ócãrã niwã. Cũrẽ a'tiro nicãrã niwã: "Ësã masã ya di'tapu yu'rutẽriwã'cãcã, 'Añurõsa'a' niña". Edomita masã wiogu pe'e narẽ yu'rutẽricã uaticu niwí. Moabita masã wiogu quẽ'rãrẽ mejãrõta sãricãrã niwã. Cũ quẽ'rã cũ ya di'tare narẽ yu'rutẽricã uaticu niwí. Tojo weerã Israe curuacjãrã Cadespu tojacãrã niwã.

18 " 'Be'ro na yucu marĩrõpu yu'rutẽri, Edom, Moab di'ta sumuto yu'rua, Moab di'ta mujĩpũ mujãtiro pe'e eja, dia Arnón ape pãrẽ pe'e tojaque'acãrã niwã. Dia Arnón me'rã Moab di'ta nu'cãcaro niwũ. Tojo weerã Moab di'ta pe'ere sãjãticãrã niwã.

19 " 'Be'ro tja Israe curuacjãrã queti wererãrẽ Sehón, amorreo masã wiogu, Heshbón wãmetiri macãcjũ tiropu o'ócãrã niwã. Cũrẽ "Ësã ya di'tapu wa'acã, mu'u ya di'tapu yu'rutẽriwã'cãdutiya", ni sãricãrã niwã. 20 Sehón pe'e Israe curuacjãrã tojo nisere êjõpeoticu niwí. Tojo weegu narẽ cũ ya di'tapu yu'rutẽricã cã'mota'acu niwí. Cũ yarã surarare neocũu, Jahas tiropu tojaque'acã weecu niwí. Tojo wee Israe curuacjãrã me'rã a'mewẽjẽcãrã niwã. 21 Be'ro Ô'acũ, Israe curuacjãrã wiogu, narẽ Sehõrẽ, cũ yarãrẽ docaque'acã weecu niwí. Nipe'tise amorreo masã ya di'tare na ya di'ta tojacã weecãrã niwã. 22 Dia Arnón me'rã nu'cã, téé dia Jaboc na ye di'ta tojacaro niwũ. Tojo nicã, yucu marĩrõ me'rã téé dia Jordãpu nituocaro niwũ. 23 ¿Ni'cãrõacãrẽ Ô'acũ amorreo masãrẽ cõ'awĩrõ'que di'tare, Israe curuacjãrãrẽ o'o'que di'tare ùsãrẽ cõ'asĩ'rĩti?

*****

27 Yu'u mu'urẽ ña'arõ weetiapu. Mu'u pe'e ùsã me'rã a'mewẽjẽgũ a'tigu, yu'ure ña'arõ weegu wee'e. Ô'acũ, nipe'tirãrẽ besegu ¿noa ye di'ta nisari? nígũ, Israe curuacjãrãrẽ, amorreo masãrẽ queoro besegusami' ", nicu niwí Jefté.

28 Cũ tojo nimicã, amonita masã wiogu Jefté ní'quere tu'osĩ'rĩticu niwí.

29 Be'ro Espĩritu Santu Jeftére sãjãacu niwí. Cũ tutuaro me'rã Jefté Galaacjãrã ya di'ta, tojo nicã Manasés ya curuacjãrã ya di'tare yu'rutẽricu niwí. Amonita masã ya di'tare sãjãgũ, Mizpa Galaad nĩrĩ macã me'rã yu'ruacu niwí.

*****

32 Jefté amonita masã me'rã a'mewẽjẽgũ wa'acu niwí. Ô'acũ Jeftére narẽ docaque'acã weecu niwí. 33 Jefté pãjãrã cũrẽ ĩ'atu'tirã me'rã a'mewẽjẽcu niwí. Veinte macãricjãrãrẽ Aroer me'rã, téé Minit, Abel-keramĩpu docaque'acã weecu niwí. Tojo weerã Israe curuacjãrã amonita masãrẽ na doca tojacã weecãrã niwã.

*****

12

*****

7 Jefté seis cũ'marĩ Israe curuacjãrã wiogu nicu niwí. Cũ wẽrĩca be'ro Galaapu, cũ bajuãca macãpu cũrẽ yaacãrã niwã.

*****

13

Sansón bajua'que ni'i

1 Apaturi Israe curuacjārā Ō'acū ī'orōpu űa'arō weecārā niwā. Na tojo weecā ī'agū, Ō'acū narē filisteo masārē wiacu niwī. Tojo weerā cuarenta cū'marī na dutise doca nicārā niwā.

2 Ni'cū umu Manoa wāmetigu Dan ya curuacjū nicu niwī. Zoracjū nicu niwī. Manoa numo pō'rāmarīgō nico niwō. 3 Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā* co tiro eta, a'tiro nicu niwī: "Mu'u pō'rāmarīgō ni'i. Ni'cārōacārē nijīpaco wa'a, ni'cū pō'rātigosa'a. 4 Ne vino, si'bio'quere sī'rīticā'ña. Tojo nicā Moisé ba'adutiti'quenojōrē ba'aticā'ña. 5 Mu'u pō'rātiacjū ne poari seeno'ña marīgūsami. Cū bajuati duporo Ō'acū yagu, Nazareo masū† cūuno'yutojagusami. Cū Israe curuacjārā filisteo masārē da'raco'te'cārārē yu'ruweticā weenu'cāgūsami", nicu niwī.

6 Cū tojo nīca be'ro Manoa numo marāpu tiropu wa'a, a'tiro ni wereco niwō: "Ō'acū o'ó'cu yu'u tiro etami. Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā'cu bajuami. '¿No'ocjū niti mu'u?' ni sērītiña'tiasu. Cū quē'rā cū wāmerē weretiami. 7 A'tiro niami: 'Mu'u nijīpaco wa'a, ni'cū pō'rātigosa'a. Ni'cācā me'rā ne vinorē, si'bio'quere sī'rīticā'ña. Moisé ba'adutiti'quenojōrē ba'aticā'ña. Cū wī'magū ne bajua'cu téé wērīgūpu Ō'acū yagu nazarero masū nigūsami,' niami", ni wereco niwō.

8 Co tojo nicā tu'ogu, Manoa Ō'acūrē a'tiro ni sērīcu niwī: "Ō'acū, mu'u űsārē o'ó'cure apaturi űsā tiropu o'óya tja. Cū wī'magū bajuacjūre de'ro wee masōrāsari, ni weregū a'tiāto", nicu niwī.

9 Ō'acū cū sērīsere tu'o, Manoa numo cāpūpu nigōrē cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā, apaturi core bajuacu niwī. Co marāpu Manoa pe'e co me'rā marīcu niwī. 10 Cū bajuacā ī'agō, sojaro me'rā co marāpure weregū wa'aco niwō:

—Cārū yu'u ī'a'cu apaturi bajuami tja, nico niwō.

11 Co tojo nicā tu'ogu, Manoa wā'cānu'cā, cū numorē sirutuwā'cā, cū tiropu ejacu niwī.

—¿Mu'uta niti yu'u numo me'rā ucū'cu? ni sērītiña'cu niwī.

—Eū, cūta ni'i, nicu niwī.

12 Cū tojo nicā tu'ogu, Manoa cūrē a'tiro nicu niwī:

—Mu'u were'que queoro wa'acā, ¿űsā de'ro wee wī'magūrē masōrāsari? ¿De'ro weerāsari cū me'rā? ni sērītiña'cu niwī.

13 Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā, cūrē a'tiro yu'ticu niwī:

—Mu'u numo nipe'tise yu'u core were'quere weeato. 14 Ne cārō u'seducaco, tojo nicā vino, si'bio'quere sī'rīticā'to. Te u'sepaganojō me'rā wee'que quē'rārē ba'aticā'to. Tojo nicā Moisé ba'adutiti'quenojōrē ba'aticā'to. Nīpe'tise yu'u core duti'quere weeato, nicu niwī.

15 Be'ro Manoa cūrē a'tiro nicu niwī:

* **13:3** 13.3 Ī'aña Gn 16.7 docapu oja'quere. † **13:5** 13.5 Nazareo masā nīrō, "Ō'acū yarā cūuno'cārā nima", nisī'rīrō wee'e. Na Nazareo masā nīrī curare vinorē, si'bio'quere ne sī'rīticārā niwā. Na ye poarire seeticārā niwā. Tojo nicā wērī'cārā upu tiropu wa'aticārā niwā. Nazareo masā sājārā, apeterore yoaticā tojo niseticūcārā niwā. Apetero pe'ere na catiro pōtēorō tojo sājā, yapaticārā niwā.

—Mu'u ūsā me'rā tojáníña yujupu. Mu'u ba'acā, ni'cū cabracārē wējē, do'arātirā wee'e.

¹⁶ Cū pe'e Manoarē yu'ticu niwī:

—Musā yu'ure tojadutimicā, musā ba'asere ba'asome. Mejō pe'e Ō'acūrē cabracārē wējē ūjūamorōpeoya. Manoa cū “Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cāmi”, ni masīticu niwī.

¹⁷ Be'ro Manoa cūrē nicu niwī:

—¿De'ro wāmetiti mu'u? Mu'u ūsārē were'que queoro wa'acā ĩ'arā, āpērā tu'oropu mu'urē “Diacjūta wereapi”, nirāsa'a, nicu niwī.

¹⁸ Cū pe'e Manoarē yu'ticu niwī:

—¿De'ro weegu yu'u wāmerē masīsī'rīti? Yu'u werecāma, musā tu'omarā wa'abosa'a, nicu niwī.

¹⁹ Be'ro Manoa cabracārē wējē, tojo nicā otese dūca perire mī, ūtā bu'ipu ūjūamorōpeo, Ō'acūrē e'catipeocu niwī. Manoa, cū numo na ĩ'arī cura Ō'acū na ĩ'ati'quenojōrē ĩ'ocu niwī. ²⁰ Pecame'e o'me mujāarī cura Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā, o'me wa'teropu mujāa wa'acu niwī. Tojo weecā ĩ'arā, Manoa, cū numo di'tapu paamu'rīque'acārā niwā. ²¹ Cū narē apaturi bajuaticā, Manoa “Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cāpī”, ni masīcu niwī.

²² Tojo weegu cū numorē nicu niwī:

—Marī Ō'acūrē ĩ'apu. Tojo weerā marī wērīrāsa'a, nicu niwī.

²³ Cū numo pe'e nico niwō:

—Ō'acū marīrē wējēsī'rīgū, a'te marī ūjūamorōpeo'quere, tojo nicā otese dūca peri marī o'o'quere ñe'etibopī. A'tere ĩ'otibopī. Tojo nicā, marīrē a'tere weretibopī, nico niwō.

²⁴ Be'ro Manoa numo wī'magūrē pō'rātigo, cūrē Sansón wāmeyeco niwō. Wī'magū bucua, Ō'acū cūrē añurō weecu niwī. ²⁵ Siape'e me'rā bucua, ni'cā numu Sansón Dan ya curuacjārā ya di'tapu nirī cura Espiritu Santu cūpure sājānu'cācu niwī. Zora, Estaol wāmetise macārī wa'teropu tojo wa'acaro niwā.

14

Sansón cū omocā du'te'que nī'i

¹ Ni'cā numu Sansón Timnat wāmetiri macāpu bu'acu niwī. Topu ni'cō numio filisteo masōrē ĩ'acu niwī. ² Be'ro wī'ipu dajagu, cū pacusumuarē werecu niwī:

—Timnapu ni'cō filisteo masōrē ĩ'apu. Yu'ure numisēribosarā wa'aya, nicu niwī.

³ Cū pacusumua cūrē yu'ticārā niwā:

—¿De'ro weegu mu'u sōjā filisteo masā, Ō'acūrē ējōpeotirā wa'teropure mu'u numo niacjore a'mati? ¿Marī Israe curuacjārā wa'teropure mu'u basucārā numia mu'u me'rā omocā du'teacjo marīti? nicārā niwā.

Sansón pe'e pacusumuarē yu'ticu niwī:

—Core miirā wa'aya. Yu'u tu'sago niamo, nicu niwī.

⁴ Ō'acū filisteo masārē cō'agūti nīgū, tojo weecu niwī. Cū pacusumua “A'te Ō'acū cū cūu'que nisa'a”, ni masiticārā niwā. Titapure filisteo masā Israe curuacjārārē duticārā niwā. ⁵ Be'ro Sansón cū pacusumua me'rā Timnapu bu'acārā niwā. Na Timnat u'se wesepu ejari cura, wācūña

marĩrõ yai wĩ'magũ Sansón tiropu "Jii" pi'aticu niwĩ. ⁶ Espĩritu Santu Sansõpure sãjãa, tutuase cũrẽ o'ocu niwĩ. Tojo weegu cũ omocãrĩ me'rã dia'cũ yaire wẽjẽgũ, tũasurecã'cu niwĩ. Cabra wĩ'magũrẽ tũasurero weronojõ tojo weecu niwĩ. Tojo weemigũ, cũ pacusumuarẽ cũ wee'quere wereticu niwĩ. ⁷ Be'ro numio tiropu bu'a, co me'rã ucũcu niwĩ. Core tu'sayu'rũacu niwĩ.

⁸ Be'ro co me'rã omocã du'tegutigu bu'agu, yai cũ wẽjẽ'cure ma'a ojaropu i'agũ wa'acu niwĩ. Cũ upamejãrõrẽ mumia yeebi'aque'a, na te co me'rã sãñacã i'acu niwĩ. ⁹ Tere mĩi, ne'rẽbu'acu niwĩ. Cũ pacusumuarẽ bocaajagu, narẽ ecacu niwĩ. Na quẽ'rã tere ne'rẽcãrã niwã. "Topu niapu" ni wereticu niwĩ.

¹⁰ Be'ro cũ pacu cũ macũ numo niacjore i'agũ bu'acu niwĩ. Topu Sansón bosenumu weepocu niwĩ. Na ma'mapjia omocã du'teatji duporo weewarõnojo weecu niwĩ. ¹¹ Filisteo masã cũ ejacã i'arã, cũrẽ ba'patiajãrẽ treinta umua o'ocãrã niwã.

¹² Sansón narẽ nicu niwĩ:

—Musãrẽ nĩbocapesere werema. Siete numurĩ bosenumu nise numurĩ queoro musã nĩbocacã, yu'u musãnu'cũ ni'cãrõ su'tiro lino me'rã wéeca su'tiro, tojo nicã bosenumu sãñawuase su'tinojõrẽ o'oguti. ¹³ Musã nĩbocatirã pũricã, yu'ure treinta su'ti lino me'rã wee'que su'ti, tojo nicã ticuse bosenumu sãñawuase su'tinojõrẽ o'orãsa'a, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicã tu'orã, "Jau, mu'u nĩbocasere ùsãrẽ wereya", nicãrã niwã.

¹⁴ Be'ro narẽ werecu niwĩ:

"Ba'ayapi'cũpure ba'ase wijasa'a.
Tutuagure i'pitise wijasa'a", nicu niwĩ.
Itia numu na nĩbocamasitĩcãrã niwã.

¹⁵ Ba'paritise wa'ari numurẽ Sansón numo niacjore a'tiro nicãrã niwã:

—Mu'u marãpu niacjore te nĩbocasere weredutiya. Mu'u wereticã, mu'urẽ, mu'u pacu acawererãrẽ ùjũape'ocã'rãsa'a. ¿Ûsã yere yajasĩ'rĩgõ, ùsãrẽ pijiatĩ? nicãrã niwã.

¹⁶ Na tojo nicã tu'ogo, Sansón numo cũ tiropu wa'a, utigota, cũrẽ nico niwõ:

—Mu'u yu'ure uawe'e. Ne yu'ure ma'iwe'e. Yu'u acawererãrẽ nĩbocasere sãrĩtiña'cu niapu. Yu'u pe'ere weretiapu, nico niwõ.

Sansón core yu'ticu niwĩ:

—Te nĩbocasere yu'u pacusumua marĩcãrẽ weretiapu. ¿De'ro weegu mu'u pe'ema werebosari? nicu niwĩ.

¹⁷ Cũ wereti'que bu'iri ti semanarẽ utipe'ocã'co niwõ. Nitũori numurẽ tu'omĩ, caributi, core werecu niwĩ. Tere tu'ogo, co acawererãrẽ wereturiaco niwõ. ¹⁸ Bosenumu nitũori numu mujĩpũ sãjãrĩ cura, ti macãcjãrã umua Sansõrẽ nicãrã niwã:

"Mumiaco nemorõ i'pitise apeyepua ba'ase marĩ'i.
Yai yu'rũoro tutuagu marĩmi", nicãrã niwã.

Na tojo nicã tu'ogu, Sansón narẽ yu'ticu niwĩ:

"Yago wecuo me'rã di'ta se'emorẽcũuwã'cãtirã, nĩbocasere masitĩbopã",*
nicu niwĩ.

¹⁹ Maata Espĩritu Santu tutuaro me'rã cũpure sãjãacu niwĩ. Tojo weegu Sansón Ascalón wãmetiri macãpu bu'acu niwĩ. Tocjãrã umua treintare

* **14:18** 14.18 "Yu'u numorẽ sãrĩtiña'nurũtirã pũricã, nĩbocasere masitĩbopã", nĩsĩ'rĩgũ, tojo nicu niwĩ.

wějē, na su'ti sãña'quere ě'macu niwĩ. Tere cũ nibocasere were'cãrãrē o'ocũ niwĩ. Na me'rã pũrō uagu, cũ pacu ya wĩ'ipu dajacu niwĩ. ²⁰ Tere ĩ'agũ, Sansón mañecũ ní'cũ cũ macõrē na omocã du'tecã co'te'cũ pe'ere numisocũ niwĩ.

15

Sansón filisteo masã me'rã a'mewějē'que ni'i

¹ Yoáca be'ro trigo bucuatu'ajari cura Sansón cũ ñumorē ĩ'agũ wa'agu, ni'cũ cabracãrē miacu niwĩ. Topũ ejagu, a'tiro ni wãcũcũ niwĩ: “Yu'u numo ya tucũpu sãjãagũti”, nicũ nimiwĩ. Co pacu pe'e cãrē sãjãadutiticũ niwĩ.

² A'tiro nicũ niwĩ:

—Yu'u a'tiro wãcũwã. Yu'u macõrē ne uatisami, nimiwã. Tojo weegu mu'u me'rãcjũrē core o'owũ. Co acabijo co ya'ruoro añugõ nimo. Co pe'ere miaña, nicũ niwĩ.

³ Sansón cãrē yu'ticũ niwĩ:

—Ni'cãrõacã pũrĩcãrē filisteo masãrē ña'arõ weégũ, bu'iri moogũsa'a.

⁴ Tojo weegu cũ trescientos zorra, diayia weronojõ bajurãrē ñe'e, puarērã na ye pĩcõrĩrē du'tecũcũ niwĩ. Te cũ du'te'caropũ ope tĩarĩ õ'ocũ niwĩ. ⁵ Te tĩarĩrē sĩ'ayoo, filisteo masã na otese cuoropũ zorrare du'uo'ocũ niwĩ. Nipe'tise trigo na tũ'rēcũu'que mesãrĩ, u'se weseri, olivo weseri ãjũñe'epe'tia wa'acaro niwã.

⁶ Filisteo masã tere ĩ'arã, “¿Noa tojo weeparĩ?” ni, a'merĩ sērĩtiña'cãrã niwã. “Sansón, Timnacjũ buji tojo weecu niami. Cũ ñumorē cũ me'rãcjũrē o'o'que bu'iri tojo weecu niami”, ni wereno'cãrã niwã. Tere tu'orã, filisteo masã core, co pacure ãjũacõ'acãrã niwã.

⁷ Be'ro Sansón narē nicũ niwĩ:

—Musã tojo wee'que wapa yu'u musã me'rã tojo a'pepũrĩnu'cũgũsa'a. Téé musãrē a'méca be'ropũ añugũsa'a, nicũ niwĩ.

⁸ Uputu uatjãgũ, na me'rã a'mewějē, pãjãrãrē wějēcũ niwĩ. Tojo weetu'ajanũ'cõ, ãtãgã Etam wãmeticja nirĩ tutipũ bu'a, topũ niseticũ niwĩ.

Sansón burro uséca õ'a me'rã a'mewějēgũ wa'a'que ni'i

⁹ Be'ro filisteo masã Judá di'tapu majãa, topũ nerēcãrã niwã. Téé Lehi pu'topũ tuustenu'cãcãrã niwã. ¹⁰ Judãcjãrã narē sērĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weerã ãsã me'rã a'mewějērã a'tiati?

Na yu'ticãrã niwã:

—Ësã Sansõrē ñe'erã a'tirã weepũ. Ësãrē cũ ña'arõ wee'caronojõta cãrē a'merãti, nicãrã niwã.

¹¹ Tere tu'orã, i'tiati mi'ũmũ Judãcjãrã ãtãgã Etam wãmeticja nirĩ tutipũ bu'acãrã niwã. Sansõrē a'tiro nicãrã niwã:

—¿Mu'u masĩweti? Filisteo masã marĩrē dutirã, marĩ nemorõ tutuarã nima. ¿De'ro weegu ãsãrē tojo weeati?

Narē yu'ticũ niwĩ:

—Na yu'ure wee'caronojõta yu'u quẽ'rã mejãrõta weepũ.

¹² Cũ tojo nicã tu'orã, cãrē a'tiro nicãrã niwã:

—Filisteo masãrē wiarãtirã, mu'urē du'terã a'tirã weepũ.

Sansón narē yu'ticũ niwĩ:

—Õ'acũ wãme me'rã wãmepeo, “Mu'urē wějēsomo”, niña, nicũ niwĩ.

¹³ Cũ tojo nicã tu'orã, "Jau", nicãrã niwã. "Mejõ mu'urẽ du'te, filisteo masãrẽ wiarãti. Mu'urẽ wẽjẽsome", nicãrã niwã. Tojo weerã pua da pũnu'mo dari, ma'ma dari me'rã cũrẽ du'tecãrã niwã. Du'te, cũrẽ ùtã tutipu ní'cure miiwijaacãrã niwã.

¹⁴ Cũ Lehipu ejari curare filisteo masã cũrẽ ì'arã, pũrõ e'catise me'rã caricũwã'cãticãrã niwã. Na tojo weecã, Espiritu Santu tutuaro me'rã cũpũre sãjãacu niwĩ. Cũpũre sãjãcã, cũrẽ du'te'que dari lino ùjũ'que ca'bise dari weronõjõ wa'acaro niwã. Tojo weero tẽ dari surustedijacaro niwã. ¹⁵ Be'ro burro usẽca õ'a, bopoticureri õ'arẽ boca, ti õ'a me'rã mil ùmuarẽ wẽjẽcu niwĩ.

¹⁶ Be'ro Sansón nicu niwĩ:
"Burro usẽca õ'a me'rã wẽjẽ, narẽ pua mesã seeneocũuapũ.
Burro usẽca õ'a me'rã mil ùmuarẽ wẽjẽcã'pu", nicu niwĩ.

¹⁷ Cũ tojo níca be'ro ti õ'arẽ cõ'acã'cu niwĩ. Cũ a'mewẽjẽ'carore Ramat-lehi* wãmeyecãrã niwã.

¹⁸ Cũ a'mewẽjẽca be'ro pũrõ acowuocu niwĩ. Tojo weegu Õ'acũrẽ uputu sẽrĩcu niwĩ: "Yu'u mu'urẽ da'raco'tegu ni'i. Mu'u yu'ure filisteo masã me'rã a'mewẽjẽcã, narẽ docaque'acã weeapũ. ¿Ni'cãrõacãma acowuose me'rã wẽrĩgũsari? ¿Tojo nicã ã'rã mu'urẽ ãjõpeotirã tiropu wẽrĩgũsari?" nicu niwĩ.

¹⁹ Cũ tojo nicã tu'ogu, Õ'acũ ni'cã cope aco wijacã weecu niwĩ. Ti pe wijasepũre Sansón aco s'ĩrĩcu niwĩ. S'ĩrĩtoja, mejãrõta tutuagu wa'acu niwĩ tja. Tojo weero aco wijari pe En-hacore wãmeyeno'caro niwã. Topu Lehipu aco wijari pe nidecoti'i yujupũ.

²⁰ Filisteo masã na duticaterore Sansón veinte cã'marĩ Israe curu-acjãrãrẽ sa'ori niseticu niwĩ.

16

Sansón Gaza wãmetiri macãpu weeseti'que ni'i

¹ Ni'cã numu Sansón Gaza wãmetiri macãpu wa'acu niwĩ. Topu ejagu, ni'cõ numio ùmuarẽ a'metãrãwapata'ari masõrẽ ì'acu niwĩ. Be'ro co ya wi'ipu co me'rã cãrĩgũ sãjãacu niwĩ. ² Gazacjãrã "Sansón ti macãpu niapu" nicã tu'ocãrã niwã. Tojo weerã ti macã sãjãrĩ sope pu'to cã'mota'anu'cãeja, co'tebo'reacãrã niwã. "Bo'reacã cũrẽ wẽjẽrãti" nĩrã, ti ñamirẽ ne cũrẽ cariboticãrã niwã.

³ Sansón pe'e ñami deco wã'cã, ti macã cja sopere te botari me'rãta du'uamĩ, tere wua, ùrũgũ Hebrõ wãmetiri macã põtõorõ nicju bu'ipu miacu niwĩ.

Sansón, Dalila ye queti ni'i

⁴ Be'ropu cã ni'cõ numio Dalila wãmetigore uacu niwĩ. Co e'sari pa ùrũpagu deco nĩrĩ pa Sorec wãmetiri pa'tiropõ nico niwõ. ⁵ Tere masĩrã, filisteo masã wiorã co tiropu wa'acãrã niwã. Core a'tiro nicãrã niwã:

—Sansõrẽ "¿De'ro wee tocã'rõ tutuati?" nĩgõ, weesoose me'rã cũrẽ weredutya. Tojo wee ùsã cũrẽ du'te, tutuaticã weemasĩrãsa'a. Mu'u tojo weecã, ùsãncũ mu'urẽ niyeru pajiro o'orãti, nicãrã niwã.

⁶ Tojo weego Dalila Sansõrẽ a'tiro nico niwõ:

* 15:17 15.17 Ramat-lehi nĩrõ, "Burro usẽca õ'a bu'pa" nĩs'ĩrĩrõ wee'e.

—Wereya yu'are. ¿De'ro weegu mu'u tocã'rõ tutuase cuoti? Mu'u tutuase moogũ wa'acã, ¿ñe'e me'rã mu'urẽ du'tebosari? ni sãrĩtiña'co niwõ.

⁷ Sansón core yu'ticu niwĩ:

—Siete dari buacatjẽ nise dari, bopotise dari me'rã yu'are du'tecã, yu'u tutuase pe'tirosa'a. Mejõ nigũ weronõjõ tojagusa'a, nicu niwĩ.

⁸ Cũ tojo nicã tu'orã, filisteo masã wiorã siete dari bopotise darire core miiticãrã niwã. Te dari me'rã Dalila Sansõrẽ du'teco niwõ. ⁹ Filisteo masã wiorã ti tucũ bajutiropu nicãrã niwã. Sansõrẽ du'tetoja, cãrẽ a'tiro caricũco niwõ:

—¡Sansón, filisteo masã mu'urẽ ñe'erã a'titojama! nico niwõ.

Co tojo nicã tu'ogu, Sansón te darire yuta dare ãjũasurero weronõjõ surecã'cu niwĩ. Tojo weerã filisteo masã de'ro wee cũ tutuati nisere masiticãrã niwã.

¹⁰ Tojo wa'acã, Dalila Sansõrẽ a'tiro nico niwõ:

—Yu'are bujicã'pã. Tojo nicã, yu'are nisoopu. Wereya. ¿Ñe'enojõ da me'rã mu'urẽ du'tebosari, mu'u sureticã? nico niwõ.

¹¹ Sansón core yu'ticu niwĩ:

—Pũnu'mo dari ma'ma dari, du'teno'ña marise dari me'rã yu'are añurõ du'tecã, mejõ nigũ weronõjõ tutuatigu tojagusa'a, nicu niwĩ.

¹² Cũ tojo nicã tu'ogo, Dalila ma'ma darire mii, cãrẽ du'teco niwõ. Du'tetoja, cãrẽ caricũco niwõ:

—¡Sansón, filisteo masã mu'urẽ ñe'erã a'titojama!

Filisteo masã ti tucũ bajutiropu nico'tecãrã niwã. Co tojo nicã tu'ogu, Sansón yuta darire weronõjõ te darire wejesurecu niwĩ.

¹³ Be'ro Dalila Sansõrẽ a'tiro nico niwõ:

—Mu'u yu'are bujicã'a, nisoodecoti'i yujupu. ¿De'ro weecã mu'u tutuatigu tojagusari? Wereya, nico niwõ.

Cũ yu'ticu niwĩ:

—Su'ti su'awuaropu yuta paasu'aro weronõjõ ye poarire seepa'ta'que siete darire paasu'atjãgõ, du'tecũña. Mu'u tojo weecã, yu'u tutuatigu, mejõ nigũ weronõjõ tojagusa'a, nicu niwĩ. ¹⁴ Tojo weego cũ cãrĩrĩ cura Dalila cũ poarire siete dari seepa'ta'quere su'ti su'aropu su'a a'mesu'ocũuco niwõ. Tojo weetu'aja, tuturirẽ di'tapu paabi'anũ'cõ, co su'a'que darire du'teñe'ecũuco niwõ.

Be'ro apaturi Sansõrẽ caricũco niwõ:

—¡Sansón, filisteo masã mu'urẽ ñe'erã a'titojama! nico niwõ. Cũ cãrĩ'cu nimigũ, wã'cã, cãrẽ seepa'ta'que dari du'tecũu'que tuturire wejedu'acu niwĩ.

¹⁵ Cũ tojo weecã, co nico niwõ:

—Mu'u yu'are ãjõpeotigu, ¿de'ro weegu “Mu'urẽ ma'i'i”, nimiti? I'tiati yu'are bujicã'gũ weepu. A'tiro wee tutua'a nisere ne werewe'e, nico niwõ.

¹⁶ Peje numarĩ cãrẽ tojo cariboco niwõ. ¹⁷ Tojo weegu caributicũmĩ, core queoro werepe'ocã'cu niwĩ:

—Yu'u bajuase duporo “Õ'acũ yagu nazareo cũuno'yutojagusami” nino'cu ni'i. Nazareo nitjãgũ, ye poari ne ni'cãti seeno'ña marĩi. Ye poarire seecõ'acãma, yu'u tutuase pe'tirosa'a. Mejõ nigũ weronõjõ tutuatigu tojagusa'a, nicu niwĩ.

¹⁸ Dalila “Queoro werepe'ocã'mi” ni masĩgõ, filisteo masã wiorãrẽ queti o'õco niwõ. Tere tu'orã, filisteo masã wiorã na “Mu'urẽ o'orãti” ni'que

niyeru me'rã co ya wi'ipu ejacãrã niwã. ¹⁹ Sansón cǔ numo ya usó bu'ipu dupoa peo, cãriyu'ruacu niwĩ. Cǔ cãriyu'rucã ï'agõ, ni'cǔrẽ cǔ poarire siete seepa'ta'que darire seedutigo pijico niwõ. ²⁰ Cǔ seetojaca be'ro caricũco niwõ:

—¡Sansón, filisteo masã mu'urẽ ñe'erã a'titojama! nico niwõ.

Sansón wã'cã, “Toduporo wee'caronojõ wa'arosa'a”, ni wãcũcu nimiwĩ. Õ'acũ cǔrẽ wijaacã, ne masĩticu niwĩ.

²¹ Be'ro filisteo masã cǔrẽ ñe'e, cǔ caperire oreweecã'cãrã niwã. Tojo weetoja, Gaza wãmetiri macãpu cǔrẽ miibu'acãrã niwã. Cõme dari me'rã du'tetjãrã, bu'iri da'reri wi'ipu trigore ãrãaduticãrã niwã. ²² Siape'e me'rã cǔ poari pĩ'rĩwianu'cãcaro niwã tja.

Sansón cǔ wẽrĩ'que ni'i

²³ Be'ro filisteo masã wiorã na ãjõpeogu Dagõrẽ ãjõpeori wi'ipu nerẽcãrã niwã. Na cǔrẽ wa'icurãrẽ wẽjẽ ãjãamorõpeorãtirã, tojo nicã bosenumu weeporãtirã, tojo weecãrã niwã. A'tiro basacãrã niwã: “Marĩ ãjõpeogu marĩrẽ ï'atu'tigu Sansõrẽ marĩrẽ wiacu niami”.

²⁴ Masã ti wi'ipu nirã quẽ'rã na ãjõpeogu Dagõrẽ a'tiro ni basapeocãrã niwã:

“Marĩ ãjõpeogu marĩrẽ ï'atu'tigu Sansõrẽ marĩrẽ wiacu niami.

Cũ marĩ ye trigo weserire ãjũ'acũ, pãjãrã marĩ acawererãrẽ wẽjẽ'cure wiacu niami.”

²⁵ Na pũrõ e'catijãrã, a'tiro caricũcãrã niwã: “Sansõrẽ marĩ wa'teropu miitia, cǔrẽ bujicã'rã”, nicãrã niwã. Tojo weerã cǔ bu'iri da'reri wi'ipu ni'cure na nerẽrõpu miiejacãrã niwã. Na tojo weecã ï'arã, masã cǔrẽ bujicã'cãrã niwã. Ti wi'i na ãjõpeogu Dagõrẽ ãjõpeori wi'i cjase tuuñe'ese tuturi deco cǔrẽ nu'cũduticãrã niwã. ²⁶ Tojo wẽeca be'ro Sansón ma'mu cǔrẽ tãwãwã'cãgũrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Yũ'ure a'ti wi'i tuuñe'ese tuturi wa'tero nu'cõña, te tuturipu ñatuuwã'cãcã, nicu niwĩ.

²⁷ Ti wi'ipure umua, numia mu'muyũ'ruacãrã niwã. Nipe'tirã filisteo masã wiorã topu nicãrã niwã. Tojo nicã ti wi'i bu'i opa sira nirõpu i'tiati mil masã Sansõrẽ bujicã'cã ï'adijocãrã niwã. ²⁸ Tojo wa'ari cura Sansón Õ'acũrẽ a'tiro sãrĩcu niwĩ: “Yũ'ure wãcũña. Ni'cãti yũ'ure tutuase o'onemoña tja. Ye caperire filisteo masã orewee'que wapa a'megũtigu wee'e”, nicu niwĩ. ²⁹ Sansón tojo sãrĩtoja, ti wi'i deco tuuñe'ese tuturi pua tuturo wa'teropu diacjũcamocã me'rã ni'cã tuturopu, cũpecamocã me'rã ape tuturopu ñatuunu'cãejacu niwĩ. ³⁰ Tojo weetoja, a'tiro caricũcu niwĩ: “¡Filisteo masã me'rã yũ'ure wẽrĩcã weeya!” nicu niwĩ.

Be'ro nipe'tise cǔ tutuase me'rã te tuturire tuunuadijocu niwĩ. Cũ tojo weecã, ti wi'i wiorã, tojo nicã nipe'tirã ti wi'ipu ni'cãrã bu'ipu doquepejacaro niwã. Tojo weerã wẽrĩpe'tia wa'acãrã niwã. Tojo wee Sansón cǔ wẽrĩrĩ numrẽ cǔ catiri umucore wẽjẽ'caro yũ'ruoro filisteo masãrẽ wẽjẽnemocu niwĩ.

³¹ Be'ro cǔ acabijirã, nipe'tirã cǔ pacu acawererã cǔ upure miirã wa'acãrã niwã. Cũ pacu Manoarẽ yãaca tutipu Zora Estaol decopu cǔrẽ yaacãrã niwã. Sansón veinte cǔ marĩ Israe curuacjãrãrẽ sũ'ori nisetica niwĩ.

*****

Rut

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrī "Rut" Israe curuacjārārē su'ori nisetiri masā nícūcaterore wa'a'que cjase ni'i. Titare Israe curuacjārā ape di'tacjārā me'rā a'mewējēse yu'ruacarō niwā. A'te Rut cjase tojo wa'ari curare Israe curuacjārā, moabita masā me'rā añurō niseticārā niwā.

Noemí, co marāpū, co pō'rā umua Israe curuacjārā nicārā niwā. Judá di'tapure ba'ase marīcā ĩ'arā, Moab di'tapū wa'acārā niwā. Be'ro co pō'rā umua tocjārā numia Rut, Orfa wāmetirārē numoticārā niwā. Na marāpusumua wēřica be'ro Noemí co ya macā Belēpū dajatojaaco niwō. Rut co mañecōrē ma'igō, co me'rā ba'patiawā'cāco niwō. Topū eja, co mañecōrē weetamuco niwō. Co Belēpū da'ra niseti'cūco niwō. Be'ro Ō'acū Noemí acaweregu diacjū, peje cuogu Booz wāmetigure Rure marāputicā weecu niwī. Na pārāmi macūpū wioqu Davi nicu niwī. Be'ropūta na pārāmi nituriagupū Jesucristo nimi majā.

Elimelec ni'cū pō'rā ye cjase ni'i

¹⁻² Israe curuacjārārē wiorā su'ori nisetiri masā narē wejepeocaterore ti di'tapure acoro pejatiyucā, upūta ujuaboase nicaro niwā. Tojo weegu titare ni'cū Belēcjū Judá ya curuacjū Elimelec wāmetigu "Marī Moab di'tapū yoaticā nisetirā wa'arā", nicu niwī. Cū numo Noemí, cū pō'rā umua Mahlón, Quelión me'rā wa'acu niwī. Na efrateo masā Belēcjārā nicārā niwā. Moapū eta, topū niseticārā niwā.

³ Topū na nirī cura Elimelec, Noemí marāpū, wēřiwe'o wa'acu niwī. Co ni'cōta co pō'rā puarā me'rā tojaco niwō. ⁴ Be'ro na puarāpūta moabita masā numiarē numoticārā niwā. Ni'cō Orfa, apego Rut wāmeticārā niwā. Topūre diez cū'marī nisetica be'ro ⁵ Mahlón, Quelión na quē'rā wēřia wa'acārā niwā. Tojo weego Noemí wapewio, pō'rāmarīgō ni'cōta tojaco niwō.

Noemí, Rut na Belēpū wa'a'que ni'i

⁶ Be'ro Noemí Moapū nirī curare Ō'acū cū yarā masā Israe curuacjārārē weetamusere tu'oco niwō. Narē weetamugū, na otese añurō pī'rī ducaticā wee'quere tu'oco niwō. ⁷ Tere tu'oco niyugo, "Apaturi Judá di'tapū dajatojaagoti tja", ni wācūco niwō. Tojo weego co pō'rā numosānumia ní'cārā me'rā na ní'caropū wija, Judá tiro wa'ari ma'apū wa'arā weecārā niwā.

⁸ Ma'apū wa'ago, Noemí na numiarē a'tiro nico niwō:

—Musā pacosānumia tiropū dajatojaaya. Musā yu'ure, yu'u pō'rā umuarē añurō wee'caronojōta Ō'acū musārē añurō weeato. ⁹ Tojo nicā, cū musārē tocjārārē apaturi marāputi, e'cati nime'řicā weeato, nico niwō.

Tojo nitojanu'cō, Noemí narē we'eritigo, mi'mico niwō. Na pe'e upūta uticārā niwā. ¹⁰ Utirā, a'tiro nicārā niwā:

—Niwe'e. Ĕsā quē'rā mu'u me'rāta mu'u ya di'tapū dajatojaarāti, nicārā niwā.

¹¹ Noemí pe'e narē ninemoco niwō tja:

—Yu'u pō'rā numosānumia ní'cārā, musā ye wi'seripu tojaarāsa'a. ¿De'ro weejā yu'u me'rā wa'asī'řiti? Yu'u musārē nuorēdutigo,

pō'rātinemosome. ¹² Wa'arāsa'a. Musā ye wi'seripu dajatojaaya. Yu'u bucuo ni'i. Apaturi marāputimasītisa'a. Ni'cācā ñami yu'u marāputi, umuarē pō'rāticāma, ¹³ ¿na bucuari curare yoacā co'tebosari? ¿Āpērārē nuorētimirā, narē co'tebosari? Niwe'e, yu'u pō'rā numosānumia, a'tenojōrē tojo weeticā'rōua'a. Ō'acū yu'ure uputu pi'eticā weeami. Musā pi'eticā ĩ'agō, nemorō ña'arō tu'oña'bosa'a.

¹⁴ Tere tu'orā, apaturi pūrō uticārā niwā. Be'ro Orfa co mañecōrē we'eritigo, core mi'mico niwō. Tojo weetoja, dajatojaa wa'aco niwō. Rut pe'e wa'asī'ritigo, co mañecō me'rā tojaco niwō. ¹⁵ Co tojo weecā ĩ'agō, Noemí core a'tiro nico niwō:

—Īaña. Mu'u pe'su ní'co co acawererā tiro, co ējōpeorā tiropu dajatojaago weemo. Co me'rāta mu'u quē'rā dajatojaagosa'a.

¹⁶ Rut pe'e a'tiro ni yu'tico niwō:

—Yu'ure “Tojaagosa'a”, niticā'ña. Yu'ure mu'u me'rā wa'adutiya. Mu'u no'o wa'aro wa'agoti. Mu'u no'o macārītiro mejārōta macārītigosa'a. Mu'amasā, yarā masā nirāsama. Mu'u wiogu Ō'acū yu'u wiogu nigūsami.

¹⁷ No'o mu'u wērī yaano'rō, yu'u quē'rā wērīgōti. Toputa yu'u quē'rārē yaarāsama. Yu'u “Tojo weegoti” ní'quere weeticāma, Ō'acū yu'ure bu'iri da'reato. Wērīgōpu mu'urē cō'agōti, nico niwō Rut.

¹⁸ Co tojo ba'pati yapatis'ricā ĩ'agō, Noemí core “Yu'u me'rā wa'aticā'ña” ninemotico niwō majā.

¹⁹ Tojo weerā na puarāputa wa'a, téé Belēpu etacārā niwā. Belēpu sājācā, nipe'tirā ti macācjārā numia ĩ'amarīa, a'merī sērītiña'cārā niwā:

—¿Sico Noemí mejēta nitiba? nicārā niwā.

²⁰ Co pe'e: “Yu'ure Noemí* pisuticā'ña majā. Yu'ure Mara† pisuya majā. Ō'acū tutuayu'rūnu'cāgū yu'ure ña'arō tojacā weeami. ²¹ A'ti macārē wijago, peje cuomiwū. Ni'cārōacāma ne apeyenojōacā moogō Ō'acū yu'ure miitojāti. Ō'acū tutuayu'rūnu'cāgū 'Bu'iri cuomo' nīgū, yu'ure pi'eticā weeami. Tojo weerā yu'ure Noemí pisuticā'ña”, nico niwō.

²² A'tiro wee Noemí Moapu ní'co co macū numo ní'co Rut, moabita masō me'rā dajaco niwō. Na Belēpu etācaterore masā na ote'que cebadare tū'rēnu'cārī cura nicaro niwū.

2

Rut Booz ya wesepu da'ra'que ni'i

¹ Noemí co marāpu Elimelec ní'cu mijī Booz wāmetigure acaweregatico niwō. Cū peje cuogu, añugū nino'gūwioro nicu niwī.

² Ni'cā numu Rut Noemírē a'tiro nico niwō:

—Yu'ure cāpūpu na ote'caropu wa'acā weeya. Apetero weegu ni'cū te pō'rārī dūteri masū yu'ure añurō wéégu, cū be'ro cebada dūtestedijosere “Mu'u seesirutucā añurōsa'a”, nibosami.

Co mañecō pe'e: “Jau, yu'u macū numo ní'co, wa'agosa'a”, ni yu'tico niwō.

³ Tojo weego Rut na dūteropu wa'a, cebada dūterā be'ro te pō'rārīrē seesirutugo wa'aco niwō. Core añurō wa'acaro niwū. To ote'caro Booz, Elimelec ya curuacjū yaro nicaro niwū. ⁴ Co tojo da'rari cura Booz, Belēpu ní'cu ejacu niwī. Cebada da'rarārē añuduticu niwī:

* **1:20** 1.20 Noemí “e'catigo” nisī'rīrō wee'e. † **1:20** 1.20 Mara “bujawetigo, tu'satigo” nisī'rīrō wee'e.

—Ō'acũ musã me'rã niato, nicu niwĩ.

Na pe'e quẽ'rã “Ō'acũ mu'urẽ añurõ weeato”, ni yu'ticãrã niwã.

⁵ Be'ro Booz, Rure i'agũ, cũ yarã da'rarã wiogare sërĩtiña'cu niwĩ:

—¿Sico nu'mio noa acawerego niti? nicu niwĩ.

⁶ Da'rari masã wiogu cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Co moabita masõ nimo. Ti di'tapu ní'co Noemí me'rã a'tico niamo, nicu niwĩ. ⁷ Co yu'ure, “¿Yu'u cebada dũterã be'ro na dũtestedijosere seesirutucã añusari?” ni sërĩamo. Co bo'reacã a'ti'co da'rana'iamo. Ni'cãrõacãputa soori u'tupu cã'rõ soogo a'tiamo, ni yu'ticu niwĩ.

⁸ Tere tu'ogu, Booz Rure a'tiro nicu niwĩ:

—Acawerego, yu'u ucũsere añurõ tu'oya. ãpẽrã na ote'que nirõpu otese dũca põ'rãrĩrẽ seego wa'aticã'ña. Yu'ure da'raco'terã numia me'rã tojayã.

⁹ No'o dũterã na da'rarore i'agõ, numiarẽ sirutuya. Yu'ure da'raco'terã umuarẽ mu'urẽ “Cariboticã'ña”, nitojapu. Mu'u acowuogo, te s'i'rĩsepaã dujise tiro wa'a, na aco waa'quere s'i'riña, nicu niwĩ.

¹⁰ Tere tu'ogo, Rut co ãjõpeosere i'ogõ, paamu'rĩque'aco niwõ. Be'ro Boore sërĩtiña'co niwõ:

—¿De'ro weegu yu'u aperocjõ nimicã, yu'ure tocã'rõ añurõ weeti?

¹¹ Core yu'ticu niwĩ:

—Mu'u marãpu wẽrĩca be'ro mu'u mañecõrẽ añurõ weesetisere tu'ope'ocã'pu. Tojo nicã mu'u pacusumuarẽ, mu'u ya di'tare du'ucũu, a'to mu'u toduporo masĩti'cãrã tiropu, macãrĩ a'tico niapu. ¹² Ō'acũ mu'u tojo wee'quere wapayeatõ. Mu'u Ō'acũ, Israe curuacjãrã ãjõpeogũ cũ co'tesere a'magõ a'tiapã. Cũta mu'urẽ añurõ weeato, nicu niwĩ.

¹³ Cãrẽ yu'tico niwõ:

—Mu'u yu'ure añurõ weeapu. Mu'u ucũse yu'ure wãcũtutuacã wee'e. Mu'urẽ da'raco'terã numia weronõjõ nitimicã, yu'ure añurõ ma'ise me'rã ucũ'u.

¹⁴ Ba'aritero ejacã, Booz Rure pijicu niwĩ: “A'to a'tia. Pãrẽ cã'rõ míi, na yosoba'asere yosoba'aya.”

Rut da'rari masã tiropu ejanujãco niwõ. Booz core cebada peri pũ'o'que perire ba'adutigu o'ocu niwĩ. Co tere ba'a, co ba'as'i'rĩrõ põtẽorõ ba'aco niwõ. Ba'ase core o'o'que da'sacã'caro niwã. ¹⁵ Be'ro co apaturĩ cebada perire seego wa'ãca be'ro Booz cãrẽ da'raco'teri masãrẽ a'tiro duticu niwĩ:

—Co cebada dotori wa'teropu te põ'rãrĩrẽ seecã quẽ'rãrẽ, ne core cã'mota'aticã'ña. ¹⁶ Mejõ pe'e apeye no'o musã ñe'ese dotoripureta core seedeutirã, cũña. Core ne tu'titicã'ña, nicu niwĩ.

¹⁷ Tojo weego Rut, Booz ya cãpũpu cebadarẽ seena'itõ'o'que'a wa'aco niwõ. Be'ro co see'quere su'tiweeco niwõ. Te veinte kilo wa'tero nucũcaro niwã. ¹⁸ Be'ro co su'tiwee'que perire wua, macãpu dajatojaaco niwõ. Tere co mañecõrẽ i'oco niwõ. Tojo nicã, co ba'adu'a'quere Noemĩrẽ o'oco niwõ.

¹⁹ Noemí core sërĩtiña'co niwõ:

—¿Ni'cãcãrẽ no'opu da'rati? ¿No'opu te pejere ticuse seati? Mu'urẽ tojo weetamu'cure añurõ wa'ato, nico niwõ.

Rut co mañecõrẽ wereco niwõ:

—Yu'u Booz wãmetigu me'rã da'rapu, nico niwõ.

²⁰ Noemí core yu'tico niwõ:

—Ō'acũ cãrẽ añurõ weeato. Ō'acũ toduporo wẽrĩ'cãrãrẽ pa'ña'caronõjõta ni'cãrõacã catirã me'rã quẽ'rãrẽ añurõ pa'ña'a weeta-munu'cũapĩ. Booz marĩ acaweregu waro nimi. Tojo weegu marĩrẽ añurõ co'temasĩmi.

²¹ Rut pe'e apeye werenemoco niwō:

—Cū yu'ure cūrē da'raco'terā numia me'rā da'radutiami. Téé cebadare seepe'ocāpu da'radu'udutiami.

²² Co tojo nicā tu'ogo, Noemí Rure a'tiro yu'tico niwō:

—Cūrē da'raco'terā numia me'rā mu'urē tojacā añu nitu'sa'a. Āpērā ye weseripu seego wa'aticā'ña. Āpērā mu'urē caribobosama, nico niwō.

²³ Tojo wee Rut, Boore da'raco'terā numia me'rā te pō'rārīrē seego wa'aco niwō tja. Téé trigo pō'rārīrē, tojo nicā cebada pō'rārīrē tū'rēpe'ocāpu da'ratuoco niwō. Co topu da'rase numurīrē co mañecō me'rā nisetico niwō.

3

Booz cū weetamu'que ni'i

¹ Ni'cā numu Noemí Rure a'tiro nico niwō:

—Ni'cū mu'u marāpu niacjure a'mabosagoti. Cū mu'urē añurō e'cati niseti'cā weegusami. ² Mu'u masīsa'a. Booz marī acaweregu nimi. Mu'u cūrē da'raco'terā numia me'rā da'raco niapu. Ni'cācā ñami cāpūpu cū trigo, cebada perire su'tiweegu wa'agusami.

³ Mu'u a'tiro weeya. U'aya. Mu'u upure u'mutise me'rā wa're, mu'u yaro su'tiro añurō niyu'rūnū'cārōrē sāñaña. Tu'ajanu'cō, cū su'tiweeropu wa'aya. Mejō cū ba'a, sī'rī tu'ajati duporo mu'urē ī'acā weeticā'ña.

⁴ Cū no'o cārīatjore añurō ī'awe'oya. Be'ro cū tiro wa'a, cū du'pocārī oma'carore pāña.* Topu cūñaña. Be'ro cū basu mu'u weeatjere weregusami, nico niwō.

⁵ Rut core yu'tico niwō:

—Nipe'tise mu'u ni'caronojōta weegoti, nico niwō.

⁶ Tojo weego Rut na su'tiweeropu wa'a, nipe'tise co mañecō duti'caronojōta weeco niwō.

⁷ Booz ba'a, sī'rī, añurō e'catigu nicu niwī. Tojo wéeca be'ro na su'tiwéeca mesā tiro cārīgū ejaque'acu niwī. Be'ro Rut di'tamarīrōacā wa'a, cū du'pocārī omāca caserore pāa, topu ejaque'a, cūñaco niwō.

⁸ Ñami deco ucumajā wā'cā, majāmique'amigū, ni'cō numio cū du'pocārī tiro cūñacā ī'amarīacu niwī.

⁹ Booz core “¿Noa niti mu'u?” ni sērītiña'cu niwī.

—Yu'u Rut, mejō nigō ni'i. Mu'u yu'u acaweregu diacjū, yu'ure co'tegunojō ni'i. Tojo weego mu'u yu'ure numotica'asa'a, nico niwō.

¹⁰ Booz core yu'ticu niwī:

—Ō'acū mu'urē añurō weeato. Mu'u marāpu mijī wērica be'rore mu'u mañecōrē añurō weesetiapu. Mu'u ni'cārōacā yu'ure sērīse pe'e mu'u mañecōrē weese nemorō añu'u. Mu'u apī yu'u nemorō ma'murē a'maboapā. No'o peje cuogunojōrē o pajasecuogunojōrē a'maboapā. Tojo weetiapā. ¹¹ Ne uiticā'ña. Nipe'tirā yá macācārā mu'u numio queoro weesetisere masipe'titojama. Tojo weegu yu'u nipe'tise mu'u sērīsere weeguti. ¹² Diacjūta yu'u mu'u acaweregu waro, mu'urē co'tegunojō ni'i, nigū pe'e. Tojo nimicā, apī yu'u nemorō mu'u acaweregu waro nimi.

¹³ A'ti ñamirē a'topūta tojánīña. Ñamiacā cū mu'u acaweregu nisetisere queoro weecā, añurōsa'a. Cū mu'urē numotigusami. Cū weeticāma,

* 3:4 Cū du'pocārī oma'carore pāagō, cū co'tesere sērīgō weeco niwō.

Ō'acū tu'oropu "Yu'u mu'urē numotiguti", nigūti. Ni'cārōacārē a'toputa cārībo'retō'ōña.

¹⁴ Tojo weego ti ñamirē Rut Booz du'pocārī tiropu cārīco niwō. Booz a'tiro ucūtojacu niwī: "Numio a'to cebada su'tiweeropu a'ticā, ne ni'cū masīticā'to". Tojo weego ape numu pe'e're ñamiña'cūrō bo'reque'ati dūporo wā'cāco niwō.

¹⁵ Booz core a'tiro nicu niwī:

—Mu'u bu'icjārō su'tiro sñānarōrē tuwee, añurō sēeo cuoya. Co ti caserore tojo cuonu'cūrī cura Booz pe'e veinte kilos cebadare ōrēsāacu niwī. Be'ro core wuadutigu miipeocu niwī. Co te me'rā macāpu pi'aco niwō.

¹⁶ Rut co mañecō tiropu etacā, core a'tiro sērītiña'co niwō:

—¿Yu'u macū numo nī'co, mu'urē añurō wa'amiatito?

Rut core nipe'tise Booz añurō weetamu'quere wereco niwō. ¹⁷ Apeye quē'rārē werenemoco niwō:

—A'te peje cebada yu'ure o'oami. Yu'ure a'tiro niami: "Mu'u mañecō tiropure apeyenojō moogō dajaticā'ña", niami, ni wereco niwō.

¹⁸ Tere tu'ogo, Noemí core nico niwō:

—Co'teniña yujupu. De'ro wa'aro wa'arosa'a. Cū ni'cācārē tere apotu'ajanu'cōgūpu, soogusami, nico niwō.

4

Booz Rure numoti'que ni'i

¹ Be'ro Booz ti macā sājārī sope pu'topu wa'a, dujicu niwī. Topu masā nerēwuacārā niwā. Cū topu dujiri curare Booz Rure "Apī musā acaweregu waro musārē co'teacju nisami" nī'cu yu'ruacu niwī.

Booz cūrē ī'agū, "A'to dujigu a'tia", nicu niwī. Cū tojo nicā tu'ogu, cū tiro wa'a, ejanujācu niwī. ² Be'ro Booz diez bucurā wiorārē, ti macācjarārē pijio, dujuduticu niwī. Na dujica be'ro Booz cū acaweregure a'tiro nicu niwī:

³ —Noemí Moab di'tapu nī'co dajamo. Co marī acaweregu Elimelec mijī ya di'ta nica di'tare duasī'rigō weeamo. ⁴ Tere masīdutigu, mu'urē were'e. Mu'u ti di'tare duasī'rigū, ā'rā bucurā, āpērā a'to dujirā tu'oro "Duuguti", niña. Mu'uta Elimelec acaweregu waro ni'i. Tojo weegu ti di'tare duumasī'i. Mu'u duasī'ritigu, yu'ure wereya. Mu'u ti di'tare duumu'tāmasī'i. Mu'u be'rocjū yu'uta ni'i, nicu niwī Booz.

Tojo nicā tu'ogu, Booz acaweregu pe'e: "Ti di'tare duuguti", ni yu'ticu niwī.

⁵ Booz cūrē apeyere werecasanu'cōcu niwī:

—Mu'u Noemí ya di'tare dúugu pūrīcā, Rut quē'rārē numotigusa'a. Co moabita masō wapewio nimo. Mu'u tojo weecā, co me'rā masā macūtigure, ti di'ta wērī'cu mijī Mählōrē wāmepeosirutuno'rōsa'a.

⁶ Tere tu'ogu, Booz acaweregu yu'ticu niwī:

—Tojo nicāma, ti di'tare duumasītisa'a. Be'ropu yu'u pō'rārē cūuatje to wa'atibosa'a. Mu'u duasī'rigū, duuya. Yu'u duumasītisa'a, nicu niwī.

⁷ Titapure Israe curuacjārā tiropure a'tiro weesetise nicaro niwā. Ni'cū di'tare duagu o'o'oyu'ruogu, di'ta cuogu cū ya sapatuere tuwee, apī duugure o'oturiamujācu niwī. Na duusere, duasere ī'orā, tojo weecārā niwā. ⁸ Na weeseti'caronojōta wéégu, Booz acaweregu cū ya sapatuere tuwee, Boore o'ocu niwī. Be'ro cūrē nicu niwī:

—Mu'u pe'e duuya.

⁹ Cũ tojo nicã tu'ogu, bucurãrê, âpêrã topu dujirãrê Booz a'tiro nicu niwĩ:

—Musã tu'oro ni'cãcã yu'u Noemirê co marãpu mijĩ Elimelec, cũ põ'rã Queliõn, Mahlõn ye di'tare duugu wee'e. ¹⁰ Tojo nicã Rut moabita masõ, Mahlõn mijĩ numo ní'co quê'rãrê numotiguti. Tojo weecã, co marãpu wêr'icu mijĩ wãme ninu'cũcã'rõsa'a. Cũ wãmerê cũ acawererã wa'teropure, tojo nicã ti macãpure ne acobojosome. Ni'cãcã musã ùsã tojo wee'quere ì'apu. Be'ropure “Tojota queoro weewã”, nímãsrãsa'a, nicu niwĩ.

¹¹ Bucurã, nipe'tirã âpêrã topu nirã a'tiro yu'ticãrã niwã:

—Ëu, ùsã musã wee'quere queorota tu'oapu. Ô'acũ mu'u numo mu'u ya wi'ipu miisãjãacjore pãjãrã põ'rãticã weeato. Raquel, tojo nicã Lea weronõjõ niato. Marĩ Israe curuacjãrã na numia pãrãmerã nisirutudijatirã ni'i.

Efratãpure tocjãrãrê wiopesase me'rã ì'ano'gũ niña. Belêpure masũ bajuyoagu niña. ¹² Ô'acũ mu'urê co me'rã pãjãrã põ'rãticã weeato. Mu'u põ'rã pãjãrã waro masãputiatio. Tamar, Judã na macũ Fares wa'a'caronõjõ wa'ato.

¹³ Booz cũ ní'caronõjõta, Rure cũ ya wi'ipu miaa, core numoticu niwĩ. Be'ro co me'rã nicã, Ô'acũ core nijĩpaco wa'acã weecu niwĩ. Tojo wee ni'cũ põ'rãtico niwõ. ¹⁴ Tojo wa'acã ì'arã, Belêcjãrã numia Noemirê a'tiro nicãrã niwã:

—Ô'acũrê “Añuyũ'rũami”, ni e'catipeorã. Ni'cãcã mu'urê pãrãmiticã weeami. Cũrê mu'urê co'tedutigũ o'oami. Israe curuacjãrã cũrê añurõ ucũyũ'rũnũ'cãto. ¹⁵ Cũ mu'u pãrãmi mu'urê wãcũtutuacã weegusami. Mu'u bucuo nirĩ curare mu'urê co'tegusami. Mu'u macũ numo ní'co cũrê põ'rãtiamõ. Co mu'urê uputu waro ma'imo. Mu'u siete põ'rãtibõ'caro nemorõ wapatimo, nicãrã niwã.

¹⁶ Be'ro Noemĩ wĩ'magũrê wũamii, cũrê ì'anũrũ, co'te masõco niwõ.

¹⁷ Numia co ya wi'i pu'tocjãrã a'tiro nicãrã niwã:

—Ni'cãrõacãrê Noemĩ ni'cũ wĩ'magũ pãrãmitimo, nicãrã niwã.

Cũrê Obed wãme õ'ocãrã niwã. Be'ropure cũ Isai pacu nicu niwĩ. Isai pe'e Davi pacu nicu niwĩ.

Davi ñecũsumua wãme ni'i

¹⁸ A'ticurã Fares pãrãmerã nisirutudijarã nicãrã niwã:

Fares Hezrõn pacu nicu niwĩ.

¹⁹ Hezrõn Ram pacu nicu niwĩ. Ram Aminadab pacu nicu niwĩ.

²⁰ Aminadab Naasõn pacu nicu niwĩ. Nahasõn Salmõn pacu nicu niwĩ.

²¹ Salmõn Booz pacu nicu niwĩ. Booz Obed pacu nicu niwĩ.

²² Obed Isai pacu nicu niwĩ. Isai Davi pacu nicu niwĩ.

Ester

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Ester wāmetiri pūrī Persia di'tapu core wa'a'quere, co weeseticū'quere were'e. Ti di'ta wiogu waro Asuero wāmetigu cū nūmorē cō'āca be'ro Ester core dūcayuco niwō.

Tojo wa'āca be'ro co mūgū Mardoqueo puarā surara wiorā Asuerore wējēsī'rīcā tu'ogu, Estere werecu niwī. Co pe'e wiogupare wereturiaco niwō. Mardoqueo, Ester judío masā nicārā niwā. Tojo wa'āca be'ro Asuero Amārē cū docacjū wiogu sōrōcu niwī. Amán judío masārē wējēsī'rīcūcu niwī. Tojo weegu cū wiogu dutiro me'rā nipe'tirā judío masā Persiapu nirārē wējēatjere apocu niwī. Mardoqueo tere tu'ogu, Estere “Te cjasere wiogu me'rā ucūbosago wa'aya”, nicu niwī. Wiogu me'rā co ucūca be'ro, co acawerārē judío masārē yu'rūweticā weeco niwō. Tojo weegu wiogu judío masārē wējērōnojō o'ogu, Amán pe'ere wējēdūtica niwī.

A'tiro wee judío masā yu'rūweticūcārā niwā.

Ester nirī pūrī dasea ye me'rā quetiwerero weronojō ojano'caro niwū. Nipe'tise versicolori ojano'ña marīcaro niwū. “Apeye yu'rūoro ni'i” nise pe'e pejeti ucūse ūseri me'rā ojano'caro niwū.

Wiogu Asuero cū bosenuṁṁ wee'que ni'i
(Est 1.1-22)

A'te queti wiogu Asuero wāmetigu peje waro ciento veintisiete di'ta cū dutise cūori cura tojo wa'acaro niwū. Te di'ta India wāmetiropu me'rā nū'cā, téé Etiopía wāmetiropu niṁocaro niwū. Cū pe'e Susa wāmetiri macāpu nibutiācu niwī. Tojo weerā surara ti macārē añurō co'temujācārā niwā.

Asuero i'tia cū'ma cū wiogu sājāca be'ro cū me'rā da'rarārē, cūrē weetamurārē, nipe'tirā wiorārē da'ratamurārē bosenuṁṁ su'ori weepecu niwī. Tojo nicā Persiacjārā surara wiorārē, Medocjārā surara wiorārē, nipe'tiro cū dutise di'tacjārā wiorārē su'ori tojo weecu niwī. Na topu nise nūmurīrē cū wiogu cuosere añubutiase nipe'tisere i'ocu niwī narē. Ti bosenuṁṁ wéerā, seis mujīpūrī bosenuṁṁaticārā niwā. Ti bosenuṁṁ yapare wiogu Asuero cū wiogu nirī wi'i wijaaropu ni'cā semana bosenuṁṁ su'ori weenemopecu niwī. Nipe'tirā Susa wāmetiri macāpu nirā wiorā, tojo nicā mejō nirāputa ti bosenuṁṁrē pijiono'cārā niwā.

Wiogu nūmo Vasti pe'e quē'rā wiogu Asuero ya wi'ipū na pijio'cārā nūmosānūmiarē su'ori ba'aco niwō.

Siete nūmurī wiogu bosenuṁṁ nirī nūmu majā wiogu ū'sedūcaco vino sī'rītjāgū e'caticu niwī. Tojo weeri curare siete ūmua cūrē da'ratamurā cū “Añurō weema” ni, cū i'arārē pijicu niwī. Na Mehumān, Bizta, Harbona, Bigta, Abagta, Zetar, Carcas wāmeticārā niwā. Narē a'tiro nicu niwī:

“Yu'u nūmo, wiogo Vastire yu'u tiropu pijiwā'cātia. Co wiogo dūpoapu pesari be'tore pesawā'cātiato”, nicu niwī. Co añugō wiogo nisere masā, tojo nicā wiorā i'amarātio nīgū, core pijiocu niwī. Diacjūta co añugō nico niwō. Co pe'e wiogu sō'oni'cārā cū “Añurō weerā nima” ni, cū pijidutigu o'ó'cārā pijicā, wa'asī'rītico niwō. Tojo weegu wiogu ūputu waro uacu niwī.

Cũ uayu'rumajãgũ, añurõ masĩrãrẽ “¿De'ro weegusari yu'u co me'rã?” ni sãrĩtiña'cu niwĩ.

Na wiorãnojõ dutise masĩbutiarã pe'e wiogure weresãcãrã niwã. “Apego numio a'maã. Mu'u tojo weecã, Vasti mejãta wiogo nigõsamo. Apego nigõsamo. Tojo weese me'rã dia'cũ numia nipe'tiro mu'u dutiri dĩ'tacjãrã na marãpusumuarẽ wiopesase me'rã yu'tirãsama”, nicãrã niwã. Na tojo nisere wiogu tu'sayu'ruacu niwĩ majã.

2

Estere wiogo sõrõ'que ni'i (Est 2.1-11,17-20)

Tojo weegu cõrẽ da'raco'terãrẽ pãjãrã numia añurã numiarẽ a'madutigu o'ocu niwĩ. Narẽ bocatoja, Vastire ducayucjo, ma'ma wiogo wa'acjore besegutigu, cũ wiogu nirĩ wi'ipu narẽ miitiduticu niwĩ.

Susa wãmetiri macãpu ni'cũ judio masũ Mardoqueo wãmetigu nica niwĩ. Cũ Jair macũ, Simei, tojo nicã Cis pãrãmi nituriagu, Benjamĩ ya curuacjũ nica niwĩ. Cũ ãpẽrã pãjãrã me'rã Babilonia wiogu Nabucodonosore Jerusalẽpu ni'cu cõ'awĩrõno'cu niwĩ. Jeconias, Judã di'ta wiogu me'rã cõ'awĩrõno'cu niwĩ. Cũ Mardoqueo, cũ pacu ma'mi macõ Hadasa wãmetigore pacu, paco wẽrica be'ro masõcu niwĩ. Co apetero Ester pisuno'co, numio añugõ waro nico niwõ. Tojo weerã wiogu Asuerore da'raco'terã cũ ya wi'ipu ãpẽrã numia pãjãrã me'rã core miacãrã niwã. Core Hegai, wiogu ya wi'ire numiarẽ co'tegupure wiacãrã niwã.

Wiogure da'raco'tegu, numiarẽ su'ori co'tegu, Hegai Estere tu'sayu'ruacu niwĩ. Tojo weegu core añurõ weecu niwĩ. Cũ co judio masõ nisere masiticu niwĩ. Mardoqueo core ne ãpẽrãrẽ tere weredutiticu niwĩ. Nipe'tise numari Mardoqueo wiogu ya wi'i numia na nirõ põtẽorõpu Estere “¿De'ro wa'amiti?”, ni masĩsĩ'rigũ, i'abajaque'amujãcu niwĩ.

Ni'cã cũ'ma yu'rũca be'ropu Estere majã wiogu tiropu ni'cã ñami cũ me'rã cãrĩrõ nicaro niwũ. Wiogu ãpẽrã numia yu'ruoro Estere tu'sayu'rumajãgũ, wiogo pesari be'tore co dupoapu peocu niwĩ. Tojo wee Vasti ducayuro core wiogo sõrõcu niwĩ. Be'ro core pajiri bosenumu weepeogu, su'ori ba'acu niwĩ. Ti bosenumu nicãrẽ nipe'tirã cũ me'rã da'rarãrẽ, cõrẽ weetamurãrẽ pijiocu niwĩ. Nipe'tise di'ta cũ dutiro doca nise di'tacjãrãrẽ “Bosenumu wa'arotiro wee'e”, nio'ocu niwĩ. Wiorã na weewaronojõta narẽ peje apeyenojõ o'ocu niwĩ. Titare wiogu core, “Judio masõ nimo” ni, masiticu niwĩ.

Mardoqueo surara na wiogure wẽjẽsĩ'risere tu'oboca'que ni'i (Est 2.21-23)

Ni'cã numu Mardoqueo wiogure co'terã puarã surara wiorã, Bigtãn, Teres wãmetirãrẽ, na “Wiogure wẽjẽrã” ni aposere tu'ocu niwĩ. Tojo weegu cũ Estepure werecu niwĩ. Co pe'e quẽ'rã Mardoqueo cũ ni'quere wiogupure wereturiaco niwõ. Wiogu terẽ tu'ogu, na tojo weesĩ'risere besecu niwĩ. Beseboca, “Wiogo Ester ni'que diacjũta niapã”, nica niwĩ. Be'ro na puarã surara wiorãrẽ yucugupu du'teyooduticu niwĩ. Te tojo wa'asere, ni'cã pũrĩ cũ wiogu sãjãnu'cãcatero wee'quere ojaõ'orĩ pũrĩpu ojaõ'oduticu niwĩ.

3

Amán cū judío masārē wējēsī'rīmi'que ni'i
(Est 3.1-15)

Be'ro wiogu ni'cū cū me'rā da'ragu, Amán wāmetigu me'rā e'catiyu'rūacu niwī. Cū Hamedata macū, Agag pārāmi nituriaguḡu niu niwī. Tojo weegu cūrē āpērā da'rarā bu'ipu da'rase cūucu niwī. Tojo nicā, wiogu nipe'tirārē Amārē ējōpeose ī'orā, paamu'rīque'aduticu niwī. Te dutisere nipe'tirā wiorā cū ya wi'ipu nirā queoro weecārā niwā.

Mardoqueo dia'cū cūrē ī'agū, paamu'rīque'aticu niwī. Amán cūrē wiopesase me'rā paamu'rīque'aticā ī'agū, uayū'rūacu niwī. Cū Mardoqueore "Ti curuacjū nimi" ni, tu'otojacu niwī. Tojo weegu "Cū se'sarore bu'iri da'resome", nicu niwī. Tojo weeronojō o'ogu, "¿De'ro wee nipe'tirā judío masā Asuero cū dutise di'tapu nirārē pe'oroḡamitito?", ni wācūcu niwī.

Tojo weegu judío masārē wējēatji nūmūrē beseduticu niwī. Na tojo weebocāca nūmu nituori mujīpū trece nicā nicaro niwā.

Be'ro Amán wiogu tiroḡu ī'agū wa'acu niwī. Cūrē a'tiro nicu niwī:

—Nipe'tise mu'ū dutise di'tapure ni'cā curuacjārā āpērā wa'teropure mejēcā weesetirā, mu'ū dutisere weetima. Tojo weegu narē wējēcō'arḡua'a, nicu niwī Amán.

Cū tojo nicā tu'ogu, wiogu cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'ū de'ro weesī'rīrō weeya. Ni'cā dutiro "Narē tojo wee wējērāti" nisere ojaya, nicu niwī. Be'ro Amán, judío masārē ī'atu'tiri masārē cū wiogu omopica tuusārī be'tore te dutise oja'quere ḡacūudutigu o'ocu niwī.

Tojo weegu Amán, wiogu Asuero cū dutise macārīcjārārē nipe'tisepure papera ojaō'oduticu niwī. Ti pūrīpure nipe'tirāpūre "Ni'cā nūmūta judío masārē wējēpe'ocā'ña. Nipe'tirā wī'marā, ma'mapjia, bucurā, numiarē wējēpe'ocā'ña. Na ye nī'quere miwapaya", ni ojano'caro niwā. Narē wējēatji nūmu pe'e nituori mujīpū trece nicā nicaro niwā.

4

Mardoqueo Estere weetamuse sērī'que ni'i
(Est 4.1-17)

Mardoqueo nipe'tise tojo wa'asere masīgū, cū bujawetisere ī'ogū, cū ye su'tire tū'rēcu niwī. Tojo nicā su'ti wāquīsenojōrē sāña, cū dupoapure nujārē ḡrēpeocu niwī. Tojo nicā, uputu ḡa'arō tu'oña'gū, dūjasewā'a, nipe'tiri macāpu caricūsijacu niwī. Téé wiogu ya wi'ī sājāarō tiroḡu caricūejacu niwī. Tojo su'ti sāñarānojōrē ne topure sājāadutiticārā niwā. Tojo nicā, apeye macārīpu wiogu cū judío masārē wējēduti'ose etacarō niwā. Tojo weerā judío masā te macārīpu nirā ḡa'abutiaro tu'oña'cārā niwā. Na bujawetisere ī'orā, be'ticārā niwā. Uti, uputu caricūcārā niwā. Pājārā nujā bu'ipu cūña, tojo nicā su'ti wāquīsenojōrē sāñacārā niwā.

Be'ro ni'cārērā da'raco'terā Estepure "Mardoqueo su'ti wāquīsenojōrē sāña weetjagū, uputu waro bujawetigu, caricū utigu weemi," ni werēcārā niwā. Tojo nicā tu'ogo, co ni'cū core da'raco'tegu Hatac wāmetigure "¿De'ro wa'amiaparito?" ni sērītiña'dutigo o'óco niwō. Cū wa'ā, Mardoqueore sērītiña'cū niwī.

Mardoqueo Hatare, wiogu judío masārē wējēdutise cū cū'quere werēcu niwī. Tojo nicā, narē wiogu wējēdutise oja'quere ī'adutigu,

wiogopure ni'cã pũrĩ te oja'quere o'ócu niwĩ. "Mu'u wiogopure marĩ acawererã judío masãrẽ 'Wějeticã'ña', ni sërĩbosaya", ni queti o'ócu niwĩ. Hatac wiogo tiropu eta, Mardoqueo cũ ni'quere werepe'ocu niwĩ.

Co apaturi Hatare Mardoqueo tiropu "Wiogu nirõpu ne ni'cũ sãjãata basiowe'e. Cũ pijicãpu dia'cũ sãjãata basio'o", ni weredutigo o'ócu niwõ. "Tojowaro sãjãácãma, cũ wějécũsami. Cũ wiogu cuocju uru me'rã da're'cu me'rã sïopuacã dia'cũrẽ yu'rãwetino'rõsa'a", nico niwõ. Ni'cã mujĩpũ yu'rãcaro niwũ, cũ core ne pijiotiro.

Be'ro Hatac wa'a, Mardoqueore co ni'quere wereturiacu niwĩ. Mardoqueo co tojo nisere tu'ogu, core a'tiro ni queti o'ócu niwĩ: "Mu'u, 'Wiogu ya wi'ipu nise me'rã dia'cũ ni'cõta judío masõ yu'rũgosa'a', ni wãcũticã'ña. Mu'u ni'cãrõacã wiogure sërĩtigo, tojowaro tu'oña'gõ, ãpẽrã pe'e judío masãrẽ yu'rũorãsama. Mu'u, mu'u pacu acawererã wërĩpe'tia wa'arãsa'a. Mu'u ni'cãrõacãrẽ a'tiro wa'asenojõrẽ weeta-muacjota wiogo sãjãpã," ni wereduticu niwĩ. Be'ro Hatac co tiropu wa'a, Mardoqueo cũ ni'quere core werecu niwĩ.

Tojo nicã tu'ogo, co a'tiro Mardoqueore yu'tio'oco niwõ: "Mu'u wa'a weetjãgã, nipe'tirã judío masã Susa macãpu nirãrẽ nerẽdutigu wa'aya. Ye niatjere yu'ure be'tibosato. Nãmi, umãco i'tia numu, ne ba'ati, sĩ'rĩticã'to. Yu'u quẽ'rã, yu'ure da'raco'terã numia me'rã mejãrõta weerãsa'a. Tu'ajanu'cõ, wiogu tiropu ï'agõ wa'agoti. Yu'ure pijitimicã wa'ago, wiorã dutisere yu'rũnu'cãgõ weebosa'a. Yu'ure wějẽs'ĩrĩrã, wějẽato", nico niwõ.

Be'ro da'raco'tegu Mardoqueo tiropu te quetire weregu etacu niwĩ. Tere tu'ogu, Mardoqueo nipe'tise Ester co duti'caronojõta weecu niwĩ.

5

Ester wiogu Asuerore co ucũ'que ni'i (Est 5.1-8)

I'tia numu na be'tica be'ro Ester wiogo sãñase su'tire sãña, wiogu nirĩ tucũ põtẽorõpu wa'aco niwõ. Wiogu core ï'agũ, cũ duticju uru me'rã da're'cu me'rã sïopuocu niwĩ. Cũ tojo weecã ï'agõ, cũ nirĩ tucũpu sãjãaco niwõ.

Be'ro wiogu core sërĩtiña'cu niwĩ:

—¿Wiogo Ester, yu'u mu'urẽ de'ro weecã uati? Mu'u yu'ure deco me'rã yu'u dutisere sërĩcã, mu'urẽ o'omasĩ'i, nicu niwĩ.

Co cũrẽ yu'tico niwõ:

—Wiogu, mu'urẽ añucã, ni'cãcã yu'u mu'urẽ ba'ase do'aduti'quere Amán me'rã ba'agu a'ticã uasa'a, nico niwõ.

Tojo nicã tu'ogu, wiogu Amãrẽ pijiduticu niwĩ. Be'ro na puarãputa co tiropu ba'arã wa'acãrã niwã. Na ba'adujiri cura wiogu Estere a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'u uasere sërĩña. Mu'u deco me'rã yu'u dutisere sërĩcã, mu'urẽ o'omasĩ'i, nicu niwĩ.

Ester cũrẽ yu'tico niwõ:

—A'te dia'cũrẽ mu'urẽ sërĩgõti. Wiogu, mu'u yu'ure ma'ígũ, yu'u sërĩsere o'osĩ'rĩgũ, a'tiro weeya. Nãmiacã Amán me'rã ba'patitjãgũ, yu'u ba'ase do'adutisere apaturi ba'agu a'tia. Mu'u ba'agu ejaçã, yu'u uasere mu'urẽ sërĩgõti, ni yu'tico niwõ.

Amán Mardoqueore cū ĩ'atu'ti'que ni'i
(Est 5.9-14)

Na ba'áca be'ro Amán cū ya wi'ipu tojáagu, Mardoqueore bocaecacu niwī. Mardoqueo cū weewaranojōpuma cūrē ĩ'agū, ne wā'cānu'cāti, cūrē wiopesase me'rā ĩ'aticu niwī. Tere ĩ'agū, Amán uayu'ruacu niwī. Tojo uamigū, ne mejēcā weetiguta, cū ya wi'ipu tojaa wa'acu niwī. Topu tojatagu, cū nūmorē, tojo nicā cū me'rācjārāpūre pijineocu niwī. Nipe'tise cū niyeru cuosere, cū pō'rā umuarē, cūrē wiogu añubutiasē da'rase cū'quere werecu niwī. A'tiro ninemocu niwī narē:

—Apeyema wiogo Ester yu'u se'sarore wiogu me'rā ba'adutigo pijiamo. Tojo weego ñamiacā quē'rārē apaturi ba'adutigo pijiamo. Tojo nimicā, judío masū Mardoqueo wiogu ya wi'i sope pu'to cū dujicā, tu'satisa'a. Tojo weero wiogo co yu'ure ba'adutigo pijise yu'ure ne wapamarī'i, nicu niwī.

Tojo nicā tu'orā, cū nūmo, cū me'rācjārā cūrē “A'tiro pe'e weeya”, nicārā niwā:

—Ni'cāgū masārē na du'teyoo wējēacjūre nu'cōdutiya. Tigure veintidós metros u'nuacju nu'cōdutiya. Ñamiacā ñamiña'cūrō wiogure, “Mardoqueore topu du'teyoodutiya”, ni sērīña. Tojo weegu mu'u ne wācūque'tiro marīrō wiogu me'rā ba'agu wa'agusa'a, nicārā niwā cūrē.

Na tojo nisere tu'ogu, Amán tu'sayu'ruacu niwī. Tojo weegu na du'teyoo wējēacjūre nu'cōdutigū o'ócū niwī.

6

Mardoqueore añurō wa'a'que ni'i
(Est 6.1-14)

Ti ñamirē wiogu Asuero ne cārīmasīticu niwī. Tojo weegu ni'cū cūrē da'racō'tegure na wiogu cū sājānu'cācateropu “Tojo wa'a'a”, ni ojaō'orī pūrīre niwījatiduti, bu'eña'duticu niwī. Wiogure tere bu'ewā'cāgū, Mardoqueo puarā surara wiorā, Bigtán, Teres wāmetirā, na wiogure “Wējērāti” ni apoyu'quere cū were'quere bu'eejacu niwī.

Tere tu'ogu, wiogu cūrē da'racō'terārē “Mardoqueore yu'ure añurō wee'que wapare ĩ'ne'enojōrē cūrē o'ori?” ni sērītiña'cu niwī.

Cūrē da'racō'terā pe'e “O'ono'ña marīwū”, nicārā niwā.

Na tojo nirī cura Mardoqueore na “Wējērāti” ni nu'cō'cupu du'teyoodutiguti nigū, Amán wiogure sērīgū sājāacu niwī. Amán ne ni'cā usero ni wīorētimicā, wiogu cūrē ĩ'a, a'tiro sērītiña'cu niwī:

—¿Mu'u tu'oña'cā, yu'ure añurō wee'que wapa ñe'enojō yu'u o'ocā añubosari?

Amán pe'e “Yu'ureta nigū weesami; yu'ure apeyenojō añurō weesī'rīgū weesami” ni wācūgū, a'tiro nicu niwī:

—Yu'u tu'oña'cā, cūrē mu'u wiogu su'ti sñāsenojōrē sñānagūsami. Tojo nicā, ni'cū mu'u yagu cabayu mu'u pesagunojō bu'ipu mujāpejagusami. Be'ro mu'u me'rā da'ragu waro Susa macā decopu cabayure wejee, su'ori a'tiro caricūsijagusami: “Wiogu, masūrē cū añurō weesī'rīgūrē a'tiro añurō wee'omi,” nicu niwī Amán.

Tere tu'ogu, wiogu nicu niwī:

—¿Mu'u tojo wācūse añuyu'rua'a! Maata wa'a weetjāgū, nipe'tise mu'u “Weeguti” ni'quere Mardoqueo judío masārē tojo weegu wa'aya, nicu niwī.

Wiogu tojo níca be'ro maata Amán cūrē ĩ'atu'timi'cure cū wiogure “Tojo weeroua'a” ní'quere weecu niwī. Tojo weegu Mardoqueore wiogu su'ti sãñasenojōrē sãa, ní'cū wiogu yagu cabayu bu'ipū miipeo, macã decopū cūrē su'ori a'tiro ni caricūsijacu niwī: “Wiogu masūrē cū añurō wees'ĩrīgūrē a'tiro añurō wee'ĩ'omi,” ni caricūcu niwī.

Cū tere tu'ajáca be'ro Amán cū ya wi'ipū upātu bujawetise me'rã bopoyagu tojaa wa'acu niwī. Topū tojatagu, cū ñumorē, cū me'rãcjārārē, cūrē wa'a'quere werecu niwī. Cū wiogupure “Mardoqueore du'teyoo wējēdutiroa'a” ni, ne cã'rō sērĩma'aticu niwī.

Tere tu'orã, cū numo, cū me'rãcjārã a'tiro nicārã niwã:

—Cū Mardoqueo judío masū nicãma, mu'u cūrē ne mejēcã weemasĩsome. Cū pe'e mu'urē mejēcã wa'acã weegusami, nicārã niwã.

Na tojo nirĩ cura wiogu Asuerore da'raco'teri masã Amárē Ester tiropu apaturi ba'adutirã pijirã etacãrã niwã.

7

Amárē na yucugupu du'teyoo wējē'que ni'i (Est 7.1-10)

Tojo weegu wiogu, Amán me'rã Ester tiropu ba'arã wa'acãrã niwã. Wiogu na s'ĩrĩ, ba'ari cura wiogore “¿Mu'u ñe'enojōrē sērĩs'ĩrĩmiati? Mu'u yu'u dutisere deco me'rã sērĩcã, o'oguti”, nicu niwī.

Co cūrē a'tiro yu'tico niwō:

—Yu'ure, yu'u acawererã judío masārē wējēticã'ña, ni sērĩgōti. Ūsārē ĩ'atu'tigu nipe'tirārē wējēpe'ogutigu weemi. Ūsārē ãpērãpure da'rawã'ñaco'tedutirã duacãma, mu'urē caribotiboapã, nico niwō.

Tere tu'ogu, wiogu core sērĩtiña'cu niwī:

—¿Noanojō a'te ña'ase pacare weebutiabosari?

Wiogo cūrē yu'tico niwō:

—A'to dujimi. Ā'rĩ Amán nimi ūsārē ĩ'atu'ti “Wējēcō'agūti” nigã, nico niwō.

Co weresãsere tu'ogu, Amán uiyu'ru, bu'agu weronojō tojacu niwī.

Wiogu Asuero pe'e upātu uase me'rã wijaaropu na o'ori ote'caropu wijaa wa'acu niwī. Amán pe'e “Wiogu yu'ure wējēdutigusami”, ni wãcūcu niwī. Tojo weegu Estere “Yu'ure wējēticã'to”, ni sērĩgū, co me'rã ti tucūpu tojacu niwī.

Cū co me'rã ucūrĩ cura wiogu wijaaropu ní'cu apaturi sãjãejacu niwī tja. Amán co tiropu ejaque'acã ĩ'agū, wiogu a'tiro ni caricūcu niwī:

—¿Ya wi'i, yu'u ĩ'orōpu wiogo warore ña'arō wees'ĩrĩ weeti mu'u? nicu niwī. Wiogu cū ucūca be'ro maata cūrē da'raco'terã Amán diapoare mo'acãrã niwã.* Maata cūrē da'raco'terã Amán cū “Mardoqueore du'teyoo wējēgūti” ni apoyu'quere werecãrã niwã. Na tojo nicã tu'ogu, “Amán cū nu'cōduti'cuputa cūrē duteyoo, wējērã wa'aya”, nicu niwī wiogu.

Tojo weerã Amárē cū Mardoqueore du'teyoobo'cupu du'teyoo wējēcã'cãrã niwã. Te me'rã wiogu cū upātu ua'que pe'tia wa'acaro niwã.

* 7: 7.1-10 Persia di'tapure bu'iritirãrē na wējēacjure na diapoare mo'acūcãrã niwã. Tojo nicã, wiogure apaturi ĩ'anemosome nĩrã, tojo weecūcãrã niwã.

8

Wiogu judío masārē apeye dutise oja'que ni'i
(Est 8.1-13)

Ti nūmūta Ester Mardoqueore “Cū yu'u ma'mi nimi”, nico niwō. Tojo wee wiogu Amán cū da'rase cuomi'quere Mardoqueore o'ocu niwī. Tojo nimicā, judío masārē wējēdutise nicā'caro niwū yujupū. Tojo weego, be'ro Ester apaturi wiogu tiropū wa'aco niwō. Co wiogu tiropū ejacā, cū yagu tuacjū uru me'rā da're'care sīpuocu niwī tja. Co wiogure “Amán cū dutise cūu'quere weeticā'to. Tojo weecāma, judío masārē wējēpe'ocā'bosama”, ni sērīco niwō.

Co tojo nicā tu'ogu, core werecu niwī:

—Te dutisere yu'u omopica tuusāarī be'to me'rā yu'u wāmerē ñacūuno'wū. Tojo weegu tere “Weeticā'ña”, ni cā'motata basiowe'e, nicu niwī. Tojo nimigū, mu'u, Mardoqueo me'rā apeye dutise ojaya, nicu niwī. Na cū ní'caronojōta weecārā niwā. Na oja'que judío masārē “Masā quē'rā na 'Wējērāti' cūuca nūmurē masārē wējēsī'rīrānojōrē wējēa'meña” nisere ojacārā niwā. Te dutise nipe'tirā na ucūse me'rā nipe'tiro wiogu Asuero cū dutise di'tapure, te macārīpure oja o'óno'caro niwū. Nipe'tise macārīpu te pūrīrē o'ócārā niwā. Nituori mujīpū trece nicā wiogu dutise na judío masārē wējēatje nicaro nimiwā.

9

Judío masā na a'mewējē wapata'a'que ni'i
(Est 9.1-10)

Ti nūmū nicā, judío masārē waparātīrā “Narē wējēcō'arāti” ni, na co'teri nūmū nicaro nimiwū. Na wācū'caronojō ne wa'aticaro niwū. Judío masā pe'e narē wējē yu'rūoquejocā'cārā niwā. Nipe'tiro Asuero wiogu cū dutise di'tapure judío masā na nise macārīpure narē wējēsī'rīrānojō me'rā a'mewējērāti nirā, nerēcārā niwā. Ne āpērā na me'rā a'mewējēsī'rīticārā niwā. Judío masārē na uise nipe'tiropū se'sape'tia wa'acaro niwū. Nipe'tirā, te di'ta, te macārīcārā wiorā, wiorārē weetamurānojō Mardoqueore uirā, judío masā pe'ere weetamucārā niwā. Cū wiogu ya wi'ipure cū quē'rā wiogu niyucā, cū “Tojo weepū” nise nipe'tiro ti di'ta nise macārīpure se'sa wa'acaro niwū. Tojo weegu Mardoqueo umūcorinucū nemorō tutuagu wa'acu niwī.

Judío masā di'pīrī paca me'rā narē waparāti'cārārē wējēpe'ocārā niwā. Nipe'tirāpureta pe'obutiacārā niwā. Na de'ro weesī'rīrō narē weecārā niwā. Judío masā Susa, wiogu nirī macāpū nirā narē waparāti'cārārē quīnientos wa'tero masārē wējēcārā niwā. Tojo nicā diez Amán pō'rā ní'cārārē wējēcārā niwā. Na cuo'que pe'ema ñe'eticārā niwā. Na a'tiro wāmeticārā niwā: Parsandata, Dalfón, Aspata, Porata, Adalía, Aridata, Parmasta, Arisai, Aridai, Vaizata nicārā niwā. Amán, Hamedata macū, judío masārē ī'atu'tiri masū nicu niwī.

Purim wāmetiri bosenumurē cūu'que ni'i
(Est 9.20-23,26)

Na a'mewējēta be'ro ni'cā nūmū bosenumū cūucārā niwā. Mardoqueo cū oja'quenojōrēta narē cū'marīnucū ti mujīpūnojōrēta catorce, quince nicā bosenumatiduticu niwī. Tojo weese me'rā narē waparātīmī'cārārē yu'rūweti'quere wācūsirutucārā niwā. Tojo weerā na te nūmurīrē

e'catise me'rã bosenuṃurĩ paca ba'ase me'rã weecãrã niwã. Āpērãrē na basu a'merĩ apeyenojō o'ocãrã niwã. Pajasecuorã quē'rãrē weetamurã, apeyenojō o'ocãrã niwã. A'ti bosenuṃu weesere cū marĩnucū judío masã tojo weesetinu'cũcã'cãrã niwã. Mardoqueo cū oja'quereta weecãrã niwã. Ti bosenuṃurē Purim pisucãrã niwã.

10

Mardoqueo wiogu dutise doca wa'a'que ni'i (Est 10.3)

Persiapure Mardoqueo wiogu mejō nigũ mejēta wa'acu niwĩ. Wiogu Asuero se'saro Mardoqueo nemorō wiogu waro nicu niwĩ. Na nipe'tirãputa cūrē wiopesase me'rã ĩ'acãrã niwã. Mardoqueo nipe'tirã judío masãrē uputu weetamucu niwĩ.

Joná

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

A'ti pūrī Joná, Israe curuacjū, Ō'acū yere weremu'tārī masū ye cjasere were'e. Ō'acū cūrē ape di'tapū Nínive wāmetiri macāpu cū bu'iri da'reatje cjasere wereditigu o'ómicu niwī. Cū pe'e wa'asī'rītigu, aperopu du'tiamicu niwī. Cū du'tiari cura Jonārē wa'iwū pajigujo ba'acu niwī. Wa'iwū cūrē e'ocūuca be'ro Joná Nínivepu a'tiro ni weregu wa'acu niwī: “Masārē cuarenta numurī be'ro Ō'acū bu'iri da'regusami”, nicu niwī. Be'ro Ō'acū na ña'arō wee'quere bujaweti, ducayucā i'agū, acobojocu niwī. Joná pe'e cū tojo weecā i'agū, ua wa'acu niwī. Cū tojo uacā i'agū, Ō'acū “Masārē pajaña'rōna'a” nisere werecu niwī.

A'ti pūrī Ō'acū masā na ña'arō wee'quere acobojose sērīcā, pajaña'sami nisere were'e.

Joná Ō'acūrē du'tia'que queti ni'i

¹ Ni'cā numu Ō'acū Joná Amitai macūrē a'tiro nicu niwī: ² “Pajiri macā Nínivepu wa'a weetiagū, a'tiro weregu wa'aya. Na ña'arō weesetise yu'upure eja'a. Tojo weegu yu'u narē bu'iri da'regūti”, nicu niwī.

³ Joná pe'e Ō'acūrē yu'tironojō o'ogu, Ō'acūrē du'tigu, Jope nirī petapu bu'acu niwī. Topu yucusu Tarsis wāmetiri macāpu wa'apjure bocaajacu niwī. Cū ti macāpu wa'agūti nīgū, topu wa'ase wapare wapayecu niwī. Wapayetoja, tiwupu mujāsājācu niwī. ⁴ Cū tojo weecā, Ō'acū ti maajo decopu uputu wī'rō wēe, bupo paacā weecu niwī. Tojo wa'acā, tiwupu nírā “Yucusu batarotiro wee'e”, nicārā niwā. ⁵ Tiwure da'raco'terā uputu uirā, nanucū na ējōpeorānojōrē “Weetamuña”, ni sērīcārā niwā. Be'ro tiwu nucūtipju tojato nírā, na miase nucūserē ti maajopu doqueñope'ocārā niwā. Joná pe'e tojo wa'ari curare na apeyenojō nurōrī tucūpu dijaa, cārīyu'ruque'a wa'acu niwī. ⁶ Cū tojo weecā i'agū, tiwure dutigu cū tiropu dijaa, cūrē nicu niwī:

—Mu'u wujabucu, ¿de'ro weegu cārīsāñati? Wā'cāña. Mu'u ējōpeogure sērīña. Apetero weegu cū marīrē i'a, yu'ruogusami, nicu niwī.

⁷ Tojo wa'ari curare tiwupu da'rarā na basu a'merī ucūcārā niwā:

—¿Marīrē noa ye bu'iri tojo wa'amitito? nírā, marī ējōpeorārē besedutirā, mejō nibocarā, nicārā niwā. Na tojo weecā, Joná bu'iritigu wijacu niwī. ⁸ Tojo wa'acā i'arā, cūrē nicārā niwā:

—Ēsārē wereya. ¿De'ro weero marīrē tojo ña'arō wa'amitito? ¿Mu'u ñe'enojōrē da'rati? ¿No'opu ní'cu a'tiati? ¿Di ti'tacjū niti? ¿Di curuacjū o ñamunojō masū niti mu'u? ni sērītiña'cārā niwā.

⁹ Joná narē yu'ticu niwī:

—Yu'u hebreo masū ni'i. Ō'acū u'musecjū, dia pajiri maa, di'tare wee'cure ējōpeo'o.

¹⁰⁻¹¹ Joná tiwu da'rarārē “Ō'acūrē du'tigu wee'e”, ni werecu niwī. Cū tojo nisere tu'orā, uputu uicārā niwā. Śape'e me'rā wī'rō uputu wēe, pā'cōrī pacase wā'cācā i'arā, cūrē sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weegu mu'u tojo weeati? Ēsā a'ti maajore di'tamarīacā uarā, ¿mu'urē de'ro weerāsari? nicārā niwā.

¹² Cũ narē yu'ticu niwī:

—Yu'ure dia pajiri maapu doqueñoña. Musā tojo weecā, maa di'tamarīarōsa'a. Ye bu'irita wī'rō wēe, bupo uputu paami, nicu niwī.

¹³ Cũ tojo nimicā, tiwure na tutuaro pōtēorō sumutopu wa'arā, wajanujāmicārā niwā. Ne pōtēoticārā niwā. Dia shupe'e me'rā nemorō pā'cōrī wā'cācaro niwā. ¹⁴ Tojo wa'acā ī'arā, Ō'acūrē uputu sērīcārā niwā: “Ō'acū, ūsārē ā'rī ye bu'iri wērīcā weeticā'ña. Cũ bu'iri moocāma, ūsārē 'Na bu'iritima', niticā'ña. Ō'acū, mu'u weesī'rīrō weeya”, nicārā niwā.

¹⁵ Tojo nitoja, Jonārē maapu doqueñocārā niwā. Na tojo wéeca be'ro pā'cōrī di'tamarīa wa'acaro niwā. ¹⁶ Tojo weecā ī'arā, tiwu da'rarā Ō'acūrē wiopesase me'rā tu'oña'cārā niwā. Tojo weerā cūrē wa'icure wējē, ūjūamorōpeocārā niwā. Tojo weetoja, “Mu'u me'rā a'tiro weerāti” ni, apocārā niwā.

¹⁷ Ō'acū pe'e na tojo weeri cura ni'cū wa'iwū pajigu Jonārē ba'adutigu o'ócū niwī. Jonā cū po'peapure umuco, ñami i'tia numu sãñacu niwī.

2

Joná Ō'acūrē sērī'que ni'i

¹ Jonā cū wa'iwū po'peapu sãñágū, Ō'acū cū wiogure a'tiro ni sērīcu niwī:

² “Ō'acū, yu'u ña'arō tu'oña'gū, mu'urē uputu sērīapu.

Mu'u yu'u sērīsere yu'tiapu.

Yu'u wērīse pu'to nígū, mu'urē uputu sērīapu.

Mu'u yu'u sērīsere tu'opu.

³ Yu'ure maa ū'cūabutiaropu doqueñoapu.

Aco pō'rārī yu'ure ō'maqueō'opu.

Pā'cōrī paca mu'u o'ó'que yu'ure paaqueō'omujāpu.

⁴ Tojo wa'acā, mu'u yu'ure cō'awā'cāsere tu'oña'pu.

'Mu'u ya wī'i, mu'urē ējōpeori wī'i, ña'ase marīrī wī'i, Jerusalē cja wī'ire ī'asome majā', ni wācūasu.

⁵ Yu'u aco po'peapu nígū, wērīmiasu.

Dia pajiri maa po'peapu niapu.

Ti maa cjase áburi yu'u dupoapure su'riwā'amujāpu.

⁶ Yu'u ū'cūabutiaropu dijatasu.

'Ne wā'cāsoma', ni wācūmiasu.

Ō'acū mu'u pe'e, yu'u wiogu, yu'u wērībo'cure yu'ruopu.

⁷ 'Yu'u catiri umuco pe'tirotiro wee'e' nígū, mu'urē wācūapu.

Yu'u sērīse mu'upure mu'u ya wī'i, ña'ase marīrī wī'ipu eja pu.

⁸ Āpērā masā na ējōpeorā yee'quere ējōpeosiruturānojō, mu'u narē ma'isere masītisama.

⁹ Yu'u pūrīcā mu'urē e'catise o'ogu, wa'icurarē wējē ūjūamorōpeoguti.

Mu'urē 'Yu'u tojo weegati' ní'quere weegati.

Ō'acū, mu'u ni'cūta masārē yu'ruogu ni'i”, nicu niwī Joná.

¹⁰ Cũ tojo níca be'ro Ō'acū wa'iwūpure sãña'cure nucūporopu e'ocūcā weecu niwī.

3

Nínivecjārā na bujaweti ducay'que ni'i

¹ Be'ro Õ'acũ apaturi tja Jonárẽ Nínivecjārãrẽ a'tiro wereditigu o'ócu niwĩ: ² "Nínivepu wa'aya. Yu'u mu'urẽ wereditisere tocjārãrẽ weregu wa'aya", nicu niwĩ.

³ Tojo weegu Joná Nínivepu weregu wa'acũ niwĩ. Õ'acũ duti'caronojõta weecu niwĩ majã. Ti macã pajbutiari macã nicaro niwã. Ti macãrẽ nipe'tiropu ya'ruasĩ'rĩgũ, i'tia numu pe'ori macã nicaro niwã. ⁴ Joná ti macãpu ne etari numurẽ uputu busuro ucũcusiacu niwĩ: "Cuarenta numurĩ be'ro a'ti macã Nínive pe'odijono'rõsa'a', nimi Õ'acũ", nicu niwĩ.

⁵ Cũ tojo nicã tu'orã, ti macãcjārã nipe'tirã bucurã, wĩ'marã Õ'acũ cũ tojo nisere ãjõpeocãrã niwã. Tojo weerã "Be'tiropu'a" ni, na bujawetisere ĩ'orã, su'ti wãquĩsenojõrẽ sãñacãrã niwã. ⁶ Nínivecjũ wiogu te quetire tu'ogu, cũ wiogu dujiri cãmuropu duji'cu wã'cãnu'cãcu niwĩ. Wã'cãnu'cã, cũ wiogu su'ti sãña'quere tuweecu niwĩ. Tuwee, su'ti wãquĩsenojõrẽ sãña, nucũcãpu ejanujãcu niwĩ.

⁷ Be'ro wiogu, tojo nicã cũ docãcjārã wiorã dutise ojacãrã niwã. Nipe'tirã ti macãcjārãrẽ tere masicã weecãrã niwã.

Te na oja'que a'tiro nicaro niwã: "Ne ni'cũ ba'aticã'ña. Tojo nicã, ne musã yarã wecuare, musã yarã ovejare ba'ase ecãti, aco na sĩ'risere tĩaticã'ña. ⁸ Tojo weronojõ o'orã, nipe'tirã musã ecarã me'rãta musã bujawetisere ĩ'orã, su'ti wãquĩsenojõrẽ sãñaña. Musã wãcũrõ põtõorõ Õ'acũrẽ weetamuse uputu sãrĩña. Musã basu ña'arõ weesetisere du'uya. Musã cumuca weesere du'uya. ⁹ Apetero weegu Õ'acũ marĩrẽ pajaña'a, cũ uasere du'ubosami. Tojo weecã, marĩ wẽrĩsome", ni ojacãrã niwã.

¹⁰ Õ'acũ na ña'arõ weesere du'ucã ĩ'agũ, cũ bu'iri da'regutĩ nimi'quere weeticu niwĩ.

4

¹ Õ'acũ Nínivecjārãrẽ bu'iri da'reticã, Joná tu'sati, ua wa'acũ niwĩ. ² Tojo weegu Õ'acũrẽ ñubue, a'tiro ni ucũcu niwĩ:

—Õ'acũ, yã di'tapu nícaterore "A'tiropa wa'arosa'a", nimiwã. Tojo weegu "Sojaro me'rã Tarsis wãmetiri macãpu du'tiaguti", nimiwã. Yu'u masĩ'i, mu'u ma'ise cuogu, masãrẽ añurõ pajaña'a. Ne uamuñawe'e. Mu'u pajaña'yu'ruatjãgũ, "Bu'iri da'regutĩ" ni'cu nimigũ, ne weewe'e. ³ Tojo weegu Õ'acũ, ya'ure wẽrĩcã weeya. Yu'u wẽrĩcã, nemorõ añurõsa'a, nicu niwĩ.

⁴ Õ'acũ cãrẽ ya'ticu niwĩ:

—¿Mu'u a'tiro uacã, mu'urẽ añu niti? nicu niwĩ.

⁵ Joná ti macãpu ni'cu wija, ti macã ya'rurõpu mujĩpũ mujãtiro pe'e wa'acũ niwĩ. Topu ni'cã wi'iacã bua, weetjãgũ, acoroadujicu niwĩ. "Õ'acũ ti macãrẽ ¿de'ro weegusari?" ni, co'tedujigu weecu niwĩ.

⁶ Cũ to dujiri cura Õ'acũ Joná tiropu ni'cã da pĩ'rĩcã weecu niwĩ. Ti da cũ dupoare cã'mota'adutigu, añurõ tu'oña'dutigu, tojo weecu niwĩ. Joná ti da cã'mota'acã, ti da me'rã uputu e'caticu niwĩ. ⁷ Ape numu bo'reacã pe'e Õ'acũ ti dare wãquĩni'marãwãrẽ ba'acã weecu niwĩ. Tojo wee ti da ñaia wa'acaro niwã. ⁸ Mujĩpũ cũ asimujãticã, Õ'acũ wĩ'rõ mujĩpũ mujãtiro pe'e asĩ wẽtuumujãticã weecu niwĩ. Joná cũ dupoa diacjũ asisquepeoyucã, "Yu'u tu'omasise pe'tia wa'asa'a", ni tu'oña'cu niwĩ. "Wẽria wa'arõasa'a. Yu'u wẽrĩcã, nemorõ añurõsa'a", nicu niwĩ.

⁹ Õ'acũ pe'e cũ tojo nisere tu'ogu, a'tiro nicu niwĩ:

—¿Mu'u ti da ñaise me'rã a'tiro uacã, añu niti?

—Yu'uma añu ni'i. Mejõ yu'u uase yu'rumajãsa'a, ni yu'ticu niwĩ Joná.

¹⁰ Tojo nicã tu'ogu, Õ'acũ cãrẽ nicu niwĩ:

—Mu'u ti dare otetipã. Ti dare bucucã weetipã. Ti da se'saro ni'cã ñami bucua, ape ñami ñaidija wa'apã. Tojo weemicã, mu'u ti dare ma'iapã.

¹¹ Yu'u pũricã tjãgũta Nínivecjãrãrẽ pajaña'a. Ti macã pajiri macãrẽ ciento veinte mil yu'ruoro wĩ'marã bu'iri marĩrã nima. Wa'icurã quẽ'rã pãjãrã nima. Ti macãcjãrã pãjãrãrẽ pajaña'rõua'a, nicu niwĩ Õ'acũ.

Mateo Jesucristo ye quetire oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Ā'rī romano masā wioḡure wapaseebosari masū nicu niwī. Cūrē Jesú Capernaupū nigūrē cū bu'esere sirutudutigu pijicu niwī.

A'te añuse quetire ojagu, cū tu'oña'rōnojō, cū ojasī'rīrōnojō ojacu niwī. Cū queoro nu'cā'que me'rā ojanu'cā, tu'ota basioro, queoro ojayapada'reocu niwī.

Ō'acū dūporocjārāpūre “Ni'cū masārē yu'ruoacjure o'óguti”, nicu niwī. A'ti pūrī me'rā cū tojo ní'quere “Diacjūta weepī”, ni masīno'o.

Tojo weegu Mateo a'tiro ojaḡī. Ne waro dūporocjārāpūre ojanu'cāmujātipī. Be'ro Jesú cū bajua'quere ojaḡī. Jesú treinta cū'marī bucuari cura Juā wāmeyeri masū ye cjasere ucūpī. Jesú wāmeyeno'sere, be'ro Galileapū werecusia'quere, cū masārē yu'ruomujā'quere téé Jerusalēpū wērigū wa'atuo'quere ojaḡī. Be'ro Jesú masāca be'ro cū bu'erā cūrē sirutu'cārārē “Nipe'tiro a'ti umacopū bu'ecusiarā wa'aya” cū ní'quere ojayapatipī.

A'ti pūrī Jesú masārē bu'eme'rīyū'ruapī nisere, Ō'acū cū dutise cūu'quere a'tiro nisī'rīrō wee'e, ni werepī. Tojo nicā Jesú wioḡu sājātjere werepī, ni ojano'o.

Jesucristo ñecūsumua na nituriamujāti'que ni'i
(Lc 3.23-38)

¹ A'ti pūrī Jesucristo ñecūsumua wāme me'rā ojanu'cāno'o. Jesucristo Ō'acū macū masū bajua'cu Abrahā judío masū nimu'tā'cu pārāmi nituriagu nicu niwī. Tojo nicā dūporocjāpū judío masā wioḡu Davi pārāmi nituriagu nicu niwī.

² Abrahā Isaa pacu nicu niwī. Isaa quē'rā Jacob pacu nicu niwī. Jacob Judá, tojo nicā cū ma'misumua, cū acabijirā pacu nicu niwī. ³ Judá Fares, Zara su'rua'cārā pacu nicu niwī. Na paco Tamar wāmetico niwō. Fares Esrom pacu nicu niwī. Esrom Aram pacu nicu niwī. ⁴ Aram Aminadab pacu nicu niwī. Aminadab Naasón pacu nicu niwī. Naasón Salmón pacu nicu niwī. ⁵ Salmón Booz pacu nicu niwī. Booz paco Rahab wāmetico niwō. Booz Obed pacu nicu niwī. Cū paco Rut wāmetico niwō. Obed Isai pacu nicu niwī. ⁶ Isai judío masā wioḡu Davi pacu nicu niwī. Davi Urías numo ní'co me'rā Salomórē pō'rāticu niwī.

⁷ Salomó Roboam pacu nicu niwī. Roboam Abías pacu nicu niwī. Abías Asa pacu nicu niwī. ⁸ Asa Josafat pacu nicu niwī. Josafat Joram pacu nicu niwī. Joram Uzías pacu nicu niwī. ⁹ Uzías Jotam pacu nicu niwī. Jotam Acaz pacu nicu niwī. Acaz Ezequías pacu nicu niwī. ¹⁰ Ezequías Manasés pacu nicu niwī. Manasés Amón pacu nicu niwī. Amón Josías pacu nicu niwī. ¹¹ Josías Jeconías, tojo nicā cū acabijirā pacu nicu niwī. Titapūre Babilonia wāmetiri di'tacjārā Israe curuacjārārē ñe'e, na ya di'ta Babiloniapū miamujācārā niwā.

¹² Tojo wa'aca be'ro āpērā bajua'cārā niwā. Jeconías Salatiel pacu nicu niwī. Salatiel Zorobabel pacu nicu niwī. ¹³ Zorobabel Abiud pacu nicu niwī. Abiud Eliaquim pacu nicu niwī. Eliaquim Azor pacu nicu niwī.

¹⁴ Azor Sadoc pacu nicu niwī. Sadoc Aquim pacu nicu niwī. Aquim Eliud pacu nicu niwī. ¹⁵ Eliud Eleazar pacu nicu niwī. Eleazar Matán pacu nicu niwī. Matán Jacob pacu nicu niwī. ¹⁶ Jacob José pacu nicu niwī. José María marāpu nicu niwī. Co Jesú masārē yu'ruoacju Cristo na nigú paco nico niwō.

¹⁷ Tojo weero Abrahā me'rā du'pocāti, téé Davi wiogu nirī curapu catorce turicjārā wa'acārā niwā. Be'ro Davi me'rā ticuseta tja nicaro niwū. Israe curuacjārārē Babilonia di'tapu na miacateropu nituocaro niwū. Be'ro Israe curuacjārārē Babiloniapu miāca be'rore tja ticuseta nicaro niwū. Téé Cristo cū bajuari curapu nituocaro niwū.

Jesucristo bajua'que ni'i
(Lc 2.1-7)

¹⁸ Jesucristo bajua'que a'tiro wa'acaro niwū. María cū paco José me'rā omocā du'tegotiwo weeco niwō. Na ni'cārō me'rā nise duporo co nijipaco nitojaco niwō. Espiritu Santu cū tutuaro me'rā core tojo wa'acā weecu niwī. ¹⁹ José co marāpu niacju añurō ējōpeori masū nicu niwī. Co nijipaco nisere masimigū, core ma'i cō'asī'rītigu, "Wiorāpure weresāwe'e", nicu niwī. A'tiro pe'e wācūcu niwī. "Ya'yioropu core du'uguti", nicu nimiwī. ²⁰ Cū tojo wācūrī cura cūrē quē'erōpu ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu u'musecjū a'tiro nicu niwī:

—José, Davi pārāmi nituriagu, Mariare ña'arō wācūticā'ña. Espiritu Santu cū tutuaro me'rā co upupu sājānūcā, core nijipaco wa'acā weecu niwī. Tojo weegu bopoyaro marīrō core mu'u numotiya. ²¹ Co wī'magūrē wuagosamo. Cū, cū yarā masārē na ña'arō wee'quere yu'ruoacju nigūsami. Tojo weegu Jesú wāmeyeya, ni werecu niwī Ō'acūrē wereco'tegu. Jesú nīrō, "Masārē yu'ruogu" nīsī'rīrō wee'e.

²² Toduporopu cū ye queti weremū'tārī masū me'rā Ō'acū cū ucū'quere queero wa'adutigu tojo weecu niwī. ²³ A'tiro ni ojaduticu niwī: Nī'cō numio umu me'rā nitimigō, nijipaco ni, be'ro pō'rātigosamo. Cū Emanuel wāmetigūsami, ni ojanocaro niwū.

Emanuel "Ō'acū marī me'rā nimi", nīsī'rīrō weecaro niwū.

²⁴ Be'ro José wā'cāgū, Ō'acūrē wereco'tegu duti'quere weecu niwī. Mariare cū ya wī'ipu numotiguti nigū miacu niwī. ²⁵ Tojo weemigū, co macū wuati duporo co me'rā niticu niwī. Co macū bajuāca be'ro cūrē Jesú wāmeyecu niwī.

2

Masīrī masā na Jesure ī'arā wa'a'que ni'i

¹ Herode Judea di'ta wiogu nirī cura Jesú Belé wāmetiri macāpu bajuacu niwī. Cū bajuāca be'ro umu masīrī masā mujīpū mujātiro pe'ecjārā Jerusalēpu etacārā niwā. ² Topu etarā, sērītiña'cārā niwā:

—Judío masā wiogu niacju wī'magū ħno'opu bajuapari? Ēsā ya macā mujīpū mujātiro pe'e duporopu ñocōawū ūsā ī'ati'cure ī'awū. Cūrē ī'arā, "Wīogu niacju bajuatojapi", niwū. Tojo weerā cūrē ējōpeorā a'tiapu, nicārā niwā.

³ Herode na tojo nisere tu'ogu, mejēcā pejaro tu'oña'cu niwī. Jerusalēcjārā quē'rā nipe'tirā mejārōta tu'oña'cārā niwā. ⁴ Tojo weegu

pa'ia wiorārē pijiocu niwī. Tojo nicā āpērā masārē Moisé duti'quere bu'eri masārē pijiocu niwī. Narē sērītiña'cu niwī:

—Cristo Õ'acū bese'cu ¿no'opu bajuagusari? nicu niwī. ⁵ Cū tojo nicā, na yu'ticārā niwā:

—A'ti di'ta Judea Belē wāmetiri macāpu bajuagusami. Duporocjūpu Õ'acū ye queti weremu'tārī masū cū bajuatjere a'tiro ni ojacu niwī:

⁶ Belē, Judea di'tapu nirī macā mejō nirī macā mejēta ni'i.

Ti di'ta nise macārī wa'teropure ti macācjū ni'cū wiogu wijagusami.

Yarā masā Israe curuacjārārē co'teacju nigūsami, ni ojano'caro niwā, ni werēcārā niwā Herodere.

⁷ Na tojo nica be'ro Herode ya'yioropu masīrī masārē cū tiropu pijiocu niwī. Narē sērītiña'gū, a'tiro nicu niwī:

—¿De'ro nicā waro ñocōawū bajuabutiamirī cū? nicu niwī. ⁸ “Tita bajuawī” tojo nica be'ro narē Belēpu wa'adutigu a'tiro nicu niwī:

—Topu wī'magūrē añurō sērītiña'baque'aya. Cūrē bocarā, yu'ure wereya. Yu'u quē'rā cūrē ējōpeogu wa'aguti wee'e, nisoocu niwī narē.

⁹ Narē tojo ni wéréca be'ro masīrī masā Belēpu yu'ruacārā niwā.

Topu yu'ruarā, ñocōawū na ya macāpu i'awā'cāti'cuta tja na duporo u'mutāwā'cācu niwī. Be'ro wī'magū nirō bu'ipu ejagu, ñocōawū tojanu'cācu niwī majā.

¹⁰ Masīrī masā ñocōawūrē i'arā, pūrō e'caticārā niwā.

¹¹ Ti wi'ipu sājāejarā, wī'magūrē cū paco María me'rā nigūrē i'acārā niwā.

Cūrē i'arā ējōpeorā, ejaque'acārā niwā. Be'ro na mia'que acarire pāa, cūrē uru, u'mutise inciensore, tojo nicā apeye u'mutiseta tja mirra wāmetisere o'ocārā niwā.

¹² Be'ro narē quē'erōpu Õ'acū “Herode tiropu majāmitojaaticā'ña”, nicu niwī. Tojo weerā na ya di'tapu tojaarā, ape ma'apu majāmitojaacārā niwā.

Herodere Egiptopu José quē'rā na du'tia'que ni'i

¹³ Masīrī masā tojáaca be'ro Joseré Õ'acūrē wereco'tegu u'musecjū quē'erōpu bajua, a'tiro nicu niwī:

—Wā'cāña. Wī'magū cū paco me'rā Egiptopu du'tiaya. Topu tojáníña. Yu'u “Tocā'rōta tojatia” nica be'ropu tojatia tja. Herode wī'magūrē wējēsī'rīgū a'magūsami, nicu niwī.

¹⁴ Cū tojo nicā tu'ogu, José wā'cā, wī'magūrē paco me'rā ñamita Egiptopu su'ori miacu niwī.

¹⁵ Topure Herode catiro pōtēorō tojánicārā niwā. A'te Õ'acū ye queti weremu'tārī masū cū oja'que queoro wa'adutiro tojo wa'acaro niwū. Tere a'tiro ni ojamu'tācu niwī: “ Yu'u macū Egiptopu nigūrē pijiwijawu', tojo nicu niwī Õ'acū”, ni ojano'wū.

Herode umua wī'marārē wējēduti'que ni'i

¹⁶ Herode masīrī masārē, yu'ure bujicā'pā nīgū, uayu'rumajācu niwī. Tojo uagu, nipe'tirā umua wī'marārē Belēpu, tojo nicā ti macā sumutopu nirārē pua cū'ma cuorārē, na dujaro cuorārē wējēduticu niwī.

Na masīrī masā cūrē were'caro ejatuaro tocā'rōta bucuasami nīgū, umua wī'marā ticuse cū'marī cuorārē wējēduticu niwī.

¹⁷ Cū tojo weedutisere Jeremia Õ'acū ye queti weremu'tārī masū cū oja'que queoro wa'acaro niwū. A'tiro ojacu niwī:

¹⁸ Ramā wāmetiri macāpure masā bujaweti, uti caricūcā tu'onorōsa'a.

Raquel pārāmerā nituriarānumiapu Israe curuacjārā numosānumia na pō'rārē pūrō dujasewā'a, utirāsama.

Na pō'rārē wējēcā ī'arā bujaweticā, āpērā wācūtutuase o'omasītirāsama, ni ojanowā.

¹⁹ Herode wērīca be'ro quē'erōpu ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu José Egiptopu nigūrē nicu niwī:

²⁰ —Wā'cāña. Wī'magūrē cū paco me'rā Israe curuacjārā nirī di'tapu su'ori dajatojaaya. Wī'magūrē wējēsī'rī'cārā boape'tia wa'ama, nicu niwī.

²¹ Tojo nicā tu'ogu, José wā'cā, wī'magūrē cū paco me'rā Israe curuacjārā nirī di'tapu su'ori miacu niwī. ²² Be'ro “Herode macū Arquelao cū pacure Judea di'ta wiogu ducayuapu” nicā tu'ogu, uicu niwī. Tojo weegu topure wa'asī'rīticu niwī. Ō'acūrē quē'erōpu wereno'cu niyugu, Galilea wāmetiri di'ta pe'e yu'ruacu niwī. ²³ Topure etarā, Nazare wāmetiri macāpu tojaque'acārā niwā. Na topu wa'acā, Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'que queero wa'acaro niwū. “Masā cūrē 'Nazarecū nimi' nirāsama”, ni ojanowā.

3

Juā masārē wāmeyeri masū bu'e'que ni'i
(Mr 1.1-8; Lc 3.1-9,15-17; Jn 1.19-28)

¹ Jesú cū Nazarepu nirī cura Juā masārē wāmeyeri masū Judea di'tapu yucu marīrō, masā marīrōpu wa'acu niwī. Topu masā cū tiropu ejarārē bu'ecu niwī. ² A'tiro ni werecu niwī:

—Cā'rōacā be'ro Ō'acū bese'cu pājārā masā wiogu sājāgūsami. Tojo weerā musā ña'arō wee'quere bujaweti, du'uya. Musā wācūsere ducayuya, nicu niwī. ³ Juā ye cjasere Ō'acū ye queti weremu'tārī masā Isaia a'tiro ojacu niwī:

Ni'cū yucu marīrō, masā marīrōpu a'tiro caricūnu'cūbajaque'atigusami: “Marī wiogu a'tiatji ma'arē apoyuya.

Diacjūca ma'a añurī ma'a quē'rārō weronojō weeyuya”, ni ojacu niwī. Marī wiogu a'tiati dūporo musā nisetisere apoyuya, musā wācūsere ducayuya nīgū, tojo nicu niwī.

⁴ Juā ya su'tiro cameyo poari me'rā na su'a'caro nicaro niwū. Wa'icurā casero me'rā ejeritucu niwī. Pajasecūorā na ba'asetisere poreroa, nucū cjasemumia yere ba'acu niwī.

⁵ Pājārā Jerusalécjārā, āpērā ti di'ta Judeapu nirā cū tiropu cū bu'esere tu'orā wa'acārā niwā. Tojo nicā dia Jordā wāmetiri maa pu'tocjārā tu'orā wa'acārā niwā. ⁶ Na ña'arō wee'quere wereyu'rūca be'ro narē wāmeyecu niwī.

⁷ Tojo weeri cura pājārā fariseo masā, āpērā saduceo masā wāmeyeduticārā niwā. Na ña'arō wee'quere bujaweti ducayusi'rīticā ī'agū, a'tiro nicu niwī:

—Musā weeta'sari curuacjārā aña weronojō ni'i. Aña nucū ūjūcā, uiwā'cāsama. Musā aña weronojō bu'iri da'resere ui'i. Tojo uirā, musā ña'arō wee'quere bujaweti ducayusi'rītimirā, wāmeyedutirā a'tiapu.

⁸ Musā, diacjūta ūsā ña'arō wee'quere bujaweti ducayuapu nirā, musā weesetise me'rā ī'oña. ⁹ Musā a'tiro wācūticā'ña: “Ūsā Abrahā pārāmerā ni'i. Tojo weerā Ō'acū tiropu wa'arāsa'a”, ni wācūticā'ña. Musā wācūsere ducayuticā, Abrahā pārāmerā nise wapamarī'i. Ō'acū uagu, a'te ūtāperi me'rā Abrahā pārāmerā wa'acā weemasīmi. Cū tojo weecāma, na pe'e Ō'acū ūaro weebosama. ¹⁰ Marī yucupagu ote'quepagu weronojō

ni'i. Õ'acũ musãrẽ yucupagu dũca marĩsepagure besecõ'arõ weronojõ weegusami. Yucu añurõ ducaticjure paacõ'a, ãjũacõ'acã'no'sa'a. Tere wee'caro weronojõ musã wãcũsere ducayuticã, añurõ weeseticã, Õ'acũ musãrẽ cõme me'rã paacõ'agũ weronojõ bu'iri da'regusami. ¹¹ Yu'u musãrẽ na ña'arõ wee'quere bujaweti, du'uama nĩgũ, aco me'rã wãmeye'e. Yu'u be'ro apĩ yu'u nemorõ tutuagu a'tigusami. Cũ añugũ waro nimi. Yu'u pe'e mejõ nigũ tu'oña'a. Ne cãrẽ ni'cãrõwijimasĩtisa'a. Cũ pũrĩcã Espĩritu Santure musãrẽ o'ógusami. Cãrẽ masã me'rã ninu'cũcã weegusami. Ña'arõrẽ ãjũaweero weronojõ musãrẽ añurõ tojato nĩgũ, ña'arõ wee'quere cõ'agũsami. ¹² Yu'u be'ro a'tigu ni'cũ trigo su'tiweeri masũ weronojõ nimi. Cũ te su'tire mejẽcã su'awee, cõ'asami. Te trigo peri que'rãrẽ mejẽcã mii, te nurõrĩ wi'ipũ nurõsami. Te su'tire pecame'epũ ãjũacõ'asami. A'te weronojõ cũ, cũ yarã warore bese, cũ tiropũ miagũsami. Æpẽrãrẽ pecame'epũ cõ'abajuriogusami. Ti me'e ne pe'tisome, ni werecu niwĩ Juã.

Juã Jesure wãmeye'que ni'i
(Mr 1.9-11; Lc 3.21-22)

¹³ Juã wãmeyerĩ curare Jesũ Galileapũ ni'cũ Jordã wãmetiri maapũ wa'acu niwĩ. Topure wa'agu, Juãrẽ wãmeyedutigu wa'agu weecu niwĩ.

¹⁴ Topũ cũ etacã, Juã cãrẽ wãmeyesĩ'rĩticu nimiwĩ.

—Yu'u pe'e mu'rẽ wãmeyedutironojõ o'ogu, ¿mu'u pe'e yu'ure wãmeyedutigu a'titi? nicu niwĩ Jesure.

¹⁵ Cũ tojo nicã tu'ogu, Jesũ “Wãmeyeya. Nipe'tise Õ'acũ marĩrẽ weeduti'caronojõta weerõna'a. Añucã'rõsa'a”, nicu niwĩ. Cũ tojo nicã tu'ogu, Juã “Jau” ni, cãrẽ wãmeyecu niwĩ. ¹⁶ Cãrẽ wãmeyeca be'ro cũ majãnu'cãcãta, u'muse pãrĩcaro niwũ. Jesũ Espĩritu Santu buja weronojõ bajugu cãpure dijatacã ejapejagure i'acu niwĩ.

¹⁷ Tojo wa'acã, u'musepũ cũ pacũ Õ'acũ ucũdijocũ niwĩ.

—Ã'rĩ yu'u macũ upũtu yu'u ma'igũ nimi. Cũ me'rã pũrõ e'cati'i, nicu niwĩ.

4

Jesure wãtĩ Õ'acũrẽ yu'rũnu'cãcã weesĩ'rĩmi'que ni'i
(Mr 1.12-13; Lc 4.1-13)

¹ Jesũ wãmeyeno'ca be'ro Espĩritu Santu cãrẽ yucu marĩrõ, masã marĩrõpũ su'ori miacu niwĩ. Wãtĩ Jesure cũ pacure yu'rũnu'cãdutigu nĩquesãcu nimiwĩ.

² Topure Jesũ cuarenta nũmũrĩ, cuarenta ñamirĩ ne cã'rõ ba'aticu niwĩ. Be'ro ujaboayũ'ruacu niwĩ. ³ Jesũ tojo ujaboacã i'agũ, wãtĩ cũ pu'to wa'acu niwĩ. Cãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'u diacjũta Õ'acũ macũ ni'i nĩgũ, a'te ãtãperire pã dojorẽ ba'aya, nicu niwĩ. ⁴ Cũ tojo nicã, Jesũ a'tiro yu'ticu niwĩ:

—Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'o: “Masã ba'ase me'rã dia'cũ catimasĩtisa. Na añurõ nisĩ'rĩrã, nipe'tise Õ'acũ ucũsere yu'ti ãjõpeosama”, niwũ, nicu niwĩ.

⁵ Be'ro wãtĩ cãrẽ Jerusalẽpũ “Õ'acũ ya macã”, na nino'ca macãpũ miacu niwĩ. Topure Õ'acũ wi'i dũposãrĩpũ su'ori miimujãcu niwĩ. ⁶ Jesure nicu niwĩ tja:

—Mu'u diacjũta Ō'acũ macũ ni'i nígũ, a'topu bu'pudijaya. Ō'acũ ye queti ojáca pũrĩpu a'tiro ni ojano'o:

Ō'acũ cũrẽ wereco'terã me'rã mu'urẽ co'tedutigusami.

Mu'urẽ ãtãgãpu doquepejari nírá, mu'urẽ tuuñe'erásama, ni ojano'caro niwũ, nicu niwĩ wãtĩ.

⁷ Tojo nisere Jesú cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Ō'acũ ye queti ojáca pũrĩpu a'te quẽ'rã ojano'caro niwũ: “Mu'u wioɣu Ō'acũ cũ ucũ'quere ne ni'cãti ¿diacjũta nimitito? nírá, cũrẽ weẽ'odutiticã'ña”, ni ojano'wã, nicu niwĩ Jesú.

⁸ Be'ro wãtĩ ãrũgũ u'muacjupũ miacu niwĩ tja. Topure nipe'tise a'ti di'ta cjase macãrĩrẽ, tojo nicã te macãrĩ cuosere ã'ope'ocã'cu niwĩ. ⁹ Ì'ogũ, cũrẽ nicu niwĩ:

—Nipe'tise a'te mu'urẽ ã'o'quere o'oguti mu'u yu'ure ejaque'a ãjõpeocã, nicu niwĩ.

¹⁰ Tojo nicã tu'ogu, Jesú cũrẽ nicu niwĩ:

—Wa'aya, wãtĩ. Ō'acũ ye queti ojáca pũrĩpu a'tiro ojano'o: “Ō'acũ mu'u wioɣu ni'cũrẽta ãjõpeoya. Cũ ni'cũrẽta yu'tiroaa'a”, niwũ, nicu niwĩ.

¹¹ Tojo nicã tu'ogu, wãtĩ wa'a wa'acu niwĩ. Be'ro Ō'acũrẽ wereco'terã u'musecjãrã Jesure weetamurã, ba'ase ecarã a'ticãrã niwã.

Jesú ne waro cã Galileapũ bu'enũ'cã'que ni'i
(Mr 1.14-15; Lc 4.14-15)

¹² Be'ro Jesú “Juã wãmeyeri masũrẽ bu'iri da'reri wi'ipũ niapũ” nisere tu'ocu niwĩ. Tere tu'ogu, Galilea di'tapu wa'acu niwĩ. ¹³ Topure cũ ya macã Nazarepure tojaque'aticu niwĩ. Ape macã Capernau pe'e tojaque'acu niwĩ. Ti macã ditara sumuto Zabulõ, tojo nicã Neftalí wãmetiro wa'teropũ nicaro niwũ. ¹⁴ A'te Isaía Ō'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ cũ oja'que queoro wa'adutiro tojo wa'acaro niwũ. ¹⁵ A'tiro ojacu niwĩ:

Zabulõ, tojo nicã Neftalí wãmetise di'ta Galilea wãmetiri ditara pu'topũ ni'i.

Jordã wãmetiri maa ape pã'rẽpu ni'i.

Topũ Galilea di'tapu judío masã nitirã nisama.

¹⁶ Tocjãrã masã na'itĩ'arõpu nirã weronojõ Ō'acũrẽ masĩtisama.

Tojo nimirã, añurõ bo'reyusere ã'arã weronojõ narẽ yu'ruoacjure ã'arásama.

Na Ō'acũ yere masĩtimirã tere werecã, tu'orásama.

Na bu'iri da're bajuriono'bo'cãrã nimirã, masãbajuama, ni ojano'wã.

¹⁷ Titare topũ Jesú masãrẽ ne waro bu'ewã'cõcu niwĩ. Narẽ “Musã ñã'arõ weesetisere bujaweti, du'uya. Musã wãcũsere ducayuya. Cã'rõacã be'ro Ō'acũ cũ wioɣu nimi nisere masãrẽ masicã weegusami”, ni bu'ecu niwĩ.

Jesú ba'paritirã wa'i wẽjẽrĩ masãrẽ piji'que ni'i
(Mr 1.16-20; Lc 5.1-11)

¹⁸ Be'ro Jesú Galilea wãmetiri ditara sumutopũ sijabaque'acu niwĩ. Topũ wa'a, ni'cũ põ'rã puarã umuare bocaecacu niwĩ. Ni'cũ Simó, apetero Pedro pisuno'gũ nicu niwĩ. Apĩ cũ acabiji André nicu niwĩ. Na wa'ĩ wẽjẽrĩ masã nicãrã niwã. Tojo weerã na wejecure ditarapũ doqueñorã weecãrã niwã.

¹⁹ Na tojo weecã ã'agũ, Jesú narẽ nicu niwĩ:

—Te'a yu'u me'rā. Musā ni'cārōacārē wa'i wējērī masā ni'i. Be'ropure majā wa'i wējērā weronojō masārē yé quetire wererāsa'a. Tojo weecā, pājārā ējōpeorāsama, nicu niwī.

²⁰ Cū tojo nicā tu'orā, maata na wa'i wējēse cuo'quere du'ucūupe'o, cū me'rā sirutuwā'cācārā niwā.

²¹ Cā'rō yu'ruaa, āpērā cū acabiji me'rā nirārē tja ī'acu niwī. Na Zebedeo pō'rā Santiago, Juā nicārā niwā. Na, na pacu me'rā yucusupu wejecupagure dero aporā sāñacārā niwā. Jesú na què'rārē "Te'a", nicu niwī. ²² Cū tojo nicā tu'orā, na yawu yucusure, tojo nicā na pacure totā cō'acūu, Jesú me'rā sirutuwā'cācārā niwā.

Jesú pājārā masārē bu'e'que ni'i

(Lc 6.17-19)

²³ Jesú nipe'tiro Galilea di'tapu judío masā nerēwuase wi'seripu bu'ecusiacu niwī. Cū añuse queti Ō'acū yere, cū wioḡu nimi nisere bu'ecu niwī. No'o na de'ro nise dutitiserē yu'ruowā'cācu niwī. ²⁴ Cū tojo weese quetire nipe'tiro Siria di'tacjārā masīpe'ticārā niwā. Tojo weerā de'ro nise pi'etirārē cū tiropu miacārā niwā. Do'atirārē, wātī sājāno'cārārē, no'o ñama wērīse cuorārē, tojo nicā sijamasitirārē cū tiro miaa, yu'ruoduticārā niwā. Nipe'tirārē yu'ruocu niwī. ²⁵ Cū tojo weecā tu'orā, pājārā Galilea di'tacjārā, Decāpoli wāmetise macāřicjārā sirutucārā niwā. Tojo nicā Jerusalécjārā, Judea di'tacjārā, Jordā wāmetiri maa siaquijicjārāpu sirutucārā niwā.

5

Jesú ūrūḡūpu masārē bu'e'que ni'i

¹ Jesú pājārā sirutucā ī'agū, ūrūḡūpu mujāa, ejanujācu niwī. Tojo weecā, cū bu'erā cū sumuto nerēnujācārā niwā. ² Be'ro Jesú narē a'tiro bu'enu'cācu niwī:

A'tiro weerānojō e'catima nise ni'i

(Lc 6.20-23)

³ "Ō'acū weetamurō me'rā dia'cū cū ūaro weemasī'i' nirānojō e'catirāsama. Tojo nirānojō Ō'acū wioḡu nirōpu sājāārāsama.

⁴ "Bujawetirānojō e'catima. Ō'acū narēta weetamugūsami. Narē wācūtutuacā weegusami.

⁵ "No'o 'Yu'u basu āpērā yu'ruoro ni'i' nitirānojō e'catisama. Tojo weerā na Ō'acū 'O'oguti' nī'que di'tare ñe'erāsama.

⁶ "Ō'acū ye, diacjū nisere masīsī'rīrā, ūjaboa, acowuo'cārā weronojō nisama. Tojo ūjaboa, acowuorā weronojō masīsī'rīrārē Ō'acū e'catise o'ogusami. Na Ō'acū yere masīca be'ro ba'a, sī'rītuurā weronojō nisama.

⁷ "Āpērārē pajaña'rā e'catima. Ō'acū què'rā narē pajaña'gūsami.

⁸ "No'o ña'ase moorānojō e'catima. Nāta Ō'acūrē ī'arāsama.

⁹ "No'o a'mequēse marīrō ninu'cūsī'rīrānojō e'catima. Ō'acū narē 'Yu'u pō'rā nima', nigūsami.

¹⁰ "No'o Ō'acū ūaro weecā ña'arō weesirutuno'rānojō e'catima. Nāta Ō'acū wioḡu nirōpu wa'arāsama.

¹¹ "Yu'ure ējōpeose bu'iri musārē āpērā ña'arō bujicā'a, pi'etise o'orāsama. No'o nise nisoo, nima'arāsama musārē. Na tojo weecā,

e'catiya. ¹² Duporocjārāpu Ō'acū ye quetire weremu'tārī masārē mejārōta weecārā niwā. Musā u'musepūre pajibutiario e'catise bocarāsa'a. Tojo weerā e'catiya", nicu niwī Jesú.

A'ti umūcopūre Jesure ējōpeorā moa, s'ose weronojō nima nise ni'i (Mr 9.50; Lc 14.34-35)

¹³ Jesú a'tiro bu'ennemocu niwī:

"Marī ba'arā, u'suato nīrā moarē sā'a. Musā moa weronojō ni'i a'ti nucūcāpūre. Musā añurō niseticā ī'arā, āpērā quē'rā ī'acūu, yu'ure ējōpeorāsama. Musā tojo weeticāma, moa ocatiro weronojō nīrāsa'a. Moa ocaticā, u'suatīsa'a. Te tojo nicā, cō'acā'no'o. ¿Apaturi de'ro wee moa ocačā weebosari tja?

¹⁴ "Musā yu'ure ējōpeorā s'ose weronojō ni'i masārē. Tojo weerā musā āpērā yu'ure masītirārē masicā wee'e. Ni'cā macā ūrūgūpu nīrī macā bajutiropū niticā weetisa'a. ¹⁵ Masā s'ocjare apeyenojō docapu s'ītōtisama. Tojo weronojō o'orā, nipe'tirā ti wi'ipū nīrārē bajuato nīrā u'muarōpu peosama. ¹⁶ A'te weronojō bajuyoropū yu'u uaronojō añurō weesetiya. Musā añurō weecā ī'arā, āpērā quē'rā marī pacu u'musepu nigūrē 'Añuyū'rūgu nīmī', ni e'catirāsama.

Jesú Moisé duti'que cjasere ucū'que ni'i

¹⁷ "A'tiro wācūtīcā'ña yu'ure. 'Jesú Moisé duti'quere, tojo nicā Ō'acū ye quetire weremu'tārī masā na wereyu'quere cō'agū a'tigu weepī', niticā'ña. Tere cō'agū mejēta a'tiwū. Tere queoro weepe'ogu a'tigu weewū. ¹⁸ Diacjū masārē wereguti. Ū'muse, a'ti turi nīrī curare Ō'acū ne cārōacā te dutisere cō'asome. Nipe'tise cū 'A'tiro weeguti' nī'quere queoro weegusami. ¹⁹ Tojo weegu no'o cārōacā te dutisere yu'rūnu'cāgūnojō mejō nigū waro nigūsami Ō'acū wiogu nīrōpūre. Tojo nicā āpērārē yu'rūnu'cācā weegunojō mejārōta nigūsami. Apī Moisé dutisere weegū pe'e, tojo nicā āpērārē tere weedutigu pe'e wiogu weronojō nigūsami Ō'acū wiogu nīrōpūre. ²⁰ Musārē a'tiro wereguti. Moisé duti'quere bu'eri masā, tojo nicā fariseo masā yu'ruoro Ō'acū dutise pe'ere añurō weeyu'rūnu'cātīrā, Ō'acū tiropū wa'asome", nicu niwī.

Jesú uase cjasere masārē were'que ni'i

(Lc 12.57-59)

²¹ Jesú a'tiro werenemocu niwī: "Musā tu'opā musā ñecūsumuarē duti'quere: 'Masārē wējēcō'aticā'ña. No'o apīrē wējēcō'agūnojō tenojō besegu tiropū beseno'o, bu'iri da'reno'gūsami', niwā. ²² Yu'u pe'e a'tiro wereguti. No'o cū acaweregu me'rā uagunojō bu'iri da'reno'gūsami. No'o cū acaweregure 'Mu'u wapamarī'i' ni bujicā'gūnojō wiorā tiropū beseno'gūsami. No'o cū acaweregure 'Wa'icu weronojō tu'omasise moobutia'a' nigūnojōrē Ō'acū pecame'epū bu'iri da're, cō'atawio ni'i.

²³ "Tojo weegu Ō'acū wi'ipū no'o Ō'acūrē ējōpeoacjū apeyenojō o'ogutigu, 'Yu'u acaweregure ña'arō weecāti' nī wācūbocagu, a'tiro weeroua'a. ²⁴ Cū o'otjere du'upeo, cūrē acobojose sērīmu'tāgū wa'aroua'a. Be'ro Ō'acūrē o'oguti' nī'quere o'oroua'a.

²⁵ "Apeye quē'rārē wereguti. Ni'cū masārē weresāsī'rīgū besewuaropū miasī'ricā, maata topū wa'ase duporo apowe'ocā'ña. Tojo weecā, masārē beseri masārē o'otibosami. Tojo weeticāma, beseri masū surarapūre o'o,

bu'iri da'leri wi'ipū sōrōbosami. ²⁶ Diacjūta musārē wereguti. Bu'iri da'leri wi'ipū sājāa wapayepe'oticā, ne du'uwīrōsome", ni werēcū niwī Jesú.

Jesú "Musā namosānumia, musā marāpusumua nitirārē a'metārāticā'ña" nise ni'i

²⁷ Jesú a'tiro werenemocu niwī: "Apeyere toduporopu duti'quere tu'opā. 'Musā namosānumia nitirārē, musā marāpusumua nitirārē a'metārāticā'ña', niwā. ²⁸ Yu'u pe'e a'tiro wereguti. No'o numiorē ña'arō weesī'rī ɰaripejase me'rā ī'agūnojō cū po'peapu co me'rā ña'arō weetojasami.

²⁹ "Tojo weerā musā caperi me'rā ña'arō weesī'rīrā, tigare orewee cō'abo'caro weronjō maata ī'adu'ucā'ña. Ña'arō weedu'utirā, pecame'epu wa'arāsa'a. Musā capeare cō'arā, ti capea dia'cūrē bapuriorāsa'a. Nipe'tiro musā upu pecame'epu wa'acā, ña'ayu'rusa'a.

³⁰ Mejārōta bu'iri bocari nīgū, diacjūcamocā me'rā ña'arō weesī'rīgū, weedu'ucā'ña. Tojo weecā, nipe'tiro upu pecame'epu bu'iri bocabo'caro bu'iri da'reno'some", nicu niwī Jesú.

Jesú, marāputirā, numotirā a'merī cō'ase cjasere ucū'que ni'i
(Mt 19.9; Mr 10.11-12; Lc 16.18)

³¹ Jesú ninemocu niwī: "Apeye toduporocjārāpure ní'quere tu'opā: 'No'o numorē cō'agū, "A'te ye bu'iri mu'urē cō'a'a" niri pūrīrē oja, core o'oroua'a', niwā. ³² Yu'u pe'e a'tiro wereguti. Ni'cū cū numorē co apī me'rā ña'arō nitimicā cō'agūnojō core umua me'rā ña'arō weeri masōrē weronjō tojacā weesami. No'o marāpu cō'ano'co me'rā numotigunojō quē'rā ña'arō cū numo nitigo me'rā a'metārāgū weronjō tojasami", nicu niwī Jesú.

Jesú "A'tiro weerāti" nise cjasere cū bu'e'que ni'i

³³ Jesú a'tiro werenemocu niwī: "Apeyere toduporocjārārē ní'quere tu'opā: 'Musā "Ō'acū wāme me'rā weeguti" ní'caronjōta nisooro marīrō queoro weeya', niwā. ³⁴ Yu'u pe'e a'tiro wereguti. Musā āpērārē 'A'tiro weerāti' nīrā, Ō'acūrē wāmepeoticā'ña. 'U'muse me'rā weerāti', niticā'ña. Ō'acū nīrō toputa ni'i. ³⁵ 'A'ti nucūcā me'rā ni'i', niticā'ña. Ō'acū wéeca di'ta ni'i. Jerusalē quē'rā marī wiogu Ō'acū ya macā ni'i. Tojo weerā Jerusalē me'rā wāmepeoticā'ña. ³⁶ Tojo nicā 'Usā ya dupoa me'rā ni'i', niticā'ña. Musā tojo nise me'rā ni'cā poadare ñiri da o butiri da ducayumasītisa'a. ³⁷ A'tiro dia'cū niña. Diacjū nicā, wāmepeoro marīrō 'Diacjūta ni'i', niña. Tojo niticā, 'Diacjū niwe'e', niña. Musā ninemopesepua no'o wātī wācūse o'ose nibosa'a.

Jesú āpērā mejēcā weecā a'medititise ni'i
(Lc 6.29-30)

³⁸ "Apeyere toduporocjārārē ní'quere tu'opā: 'Ni'cū musārē capea paatī'acā, musā quē'rā mejārōta cūrē paatī'aa'meña', niwā. Tojo nicā 'Upicare paape'ecā, mejārōta cūrē paape'ea'meña', niwā. ³⁹ Yu'u pe'e musārē a'tiro wereguti. Musārē ña'arō weecā, tojo tu'oña'cā'ña. A'meticā'ña. Tojo weronjō o'ogu, mu'urē ni'cā pe'e pā'rē diapoapu paacā, ape pā'rē du'sari pā'rē pe'ere majāminu'cā, paadutiya tja. ⁴⁰ Ni'cū beseri masā tiropu mu'urē weresā'cu mu'u ya camisare sērībosami. Cū tojo weecā, bu'icjārō mu'u sāñarō quē'rārē tuweeo'oya. ⁴¹ Surara mu'urē ni'cā

kilómetro cũ yere miabosaya nicã, mu'u pe'e cũ uacã, pua kilómetro miabosaya. ⁴² No'o mu'urê apeyenojô sêricã, o'oya. Apeyenojô mu'urê wasocã, 'Wasowe'e', niticã'ña", nicu niwî Jesú.

Marîrê î'atu'tirârê ma'idutise ni'i
(Lc 6.27-28,32-36)

⁴³ Jesú werenemocu niwî: "Apeye toduporocjârârê ní'que quê'rârê tu'opã: 'Musã me'rãcjûrê ma'îña. Musârê î'atu'tigu pe'ere a'pepûrîña', niwû. ⁴⁴ Yu'u pe'e musârê wereguti. Musârê î'atu'tirârê ma'îña. Musârê ña'arô ucûrârê 'Añurô wa'ato', niña. Musârê ña'arô weecã, ña'arô bujicã'micã, na ye niatjere Ô'acûrê sêribosaya. ⁴⁵ Tojo weerã marî pacu u'musepu nigú põ'rã ni'i nisere î'orãsa'a. Cũ añurã, ña'arã tiropu mujîpûrê bo'reyucã weemi. Mejârôta añurô weerã, ña'arô weerã tiropu aco pejacã weemi. ⁴⁶ Musârê mairã dia'cûrê ma'îrã, ¿ñe'enojôrê musã Ô'acû o'ootjere bocabosau? Niyeru wapaseeri masã quê'rã tojota weema. Na ña'arã nimirã, na me'rãcjârârê ma'isama. ⁴⁷ Musã acawerêrã dia'cûrê añudutirã, ¿ñe'enojôrê añuse weerã weebosau? Ô'acûrê êjôpeotirã quê'rã tojota na acawerêrã dia'cûrê añudutisama. Tojo weerã nipe'tirârê a'merî ma'i, añudutiya. ⁴⁸ Marî pacu u'musepu nigú ña'ase moogû nîmi. Musã quê'rã cũ weronojô ña'ase moorã ninu'cûcã'ña", ni wercu niwî Jesú.

6

Añurô weesetise cjasere Jesú bu'e'que ni'i

¹ Jesú a'tiro werenemocu niwî: "Musã weesere ãpêrârê î'adutirã, na î'orõpu dia'cû añurô weeticã'ña. Musã tojo weecãma, marî pacu u'musepu nigú ne cã'rô añuserê musârê o'osome. ² Tojo weerã musã pajasecuorârê weetamurã, nipe'tirârê werestepe'oticã'ña. Weeta'sari masã na nerêwuasepu, tojo nicã macã decopu na wee'quere werestepe'ocã'ma. Masârê añurô ucûdutirã tojo weesama. Musã na weronojô weeticã'ña. Diacjû musârê wereguti. Narê masã añurô ucûse me'rã wapata'atojama. Tojo weerã na be'ropure bocasome. ³ Musã pe'e pajasecuorârê apeyenojô o'orã, no'o mu'u me'rãcjû î'atiri cura o'oya. ⁴ Ya'yioro ãpêrã na masîtiro o'oya. Tojo weecã, marî pacu nipe'tise marî ya'yioro weesere î'ape'ogu, musârê añuserê o'ogusami.

Jesú 'Ô'acûrê sêrîrã, a'tiro ñubueya' nise ni'i
(Lc 11.2-4)

⁵ "Musã ñubuerã, weeta'sari masã weronojô weeticã'ña. Na nerêwuase wi'seripu, tojo nicã masã pãjârã yu'ruaropu nu'cû, masã î'ato nîrã ñubuesama. Musârê diacjû wereguti. Na ãpêrã î'ase me'rã wapata'atojama. Be'ropure bocasome. ⁶ Musã yu'ure êjôpeorã, musã ya tucûpu sãjãa, sopere bi'a, musã pacu Ô'acû musã me'rã nigûrê sêrî, ñubueya. Tojo weecã, marî pacu no'o bajutiropu weesere î'ape'ogu, musârê añuserê o'ogusami.

⁷ "Ô'acûrê ñubuerã wãcûtimirã, pejetiri mejârôta ñubuemuajaticã'ña. Ô'acûrê masîtirã, ãsârê peje ucûse me'rã tu'ogusami nîrã, tojo weesama. ⁸ Musã na weronojô weeticã'ña. Marî pacu musã uasenojôrê sêrîatjî duporo masîtojasami. ⁹ Tojo weerã musã a'tiro ñubueya:

''Pacu, mu'u u'musepu ni'i.

Nipe'tirā mu'arē wiopesase me'rā ējōpeoato.

¹⁰ A'ti turipure mu'u bese'cu maata wiogu sājāgū a'tiato.

U'musepure mu'u uaro dia'cū weesama.

A'ti turicjārā quē'rā mejārōta weeato.

¹¹ Ūsārē umucorinucū ba'ase o'oya.

¹² Ūsā ña'arō wee'quere acobojoya.

Ūsā āpērārē acobojo'caro weronojōta ūsā quē'rārē acobojoya.

¹³ Ūsā ña'arō weesī'risere cā'mota'aya.

Tojo nicā ña'agū ūsārē niquesācā, cā'mota'aya.

Mu'u ni'cūta dutimasī'i.

Tutuayu'rugu ni'i.

Mu'u ni'cūrēta masā ējōpeorāsama.

Mu'u ninu'cūcūsa'a', ni sērīña Ō'acūrē.

¹⁴ "Āpērā musārē ña'arō wee'quere acobojocā, marī pacu u'musepu nigū quē'rā musārē acobojogusami. ¹⁵ Tojo weeticāma, marī pacu musā ña'arō wee'quere acobojosome", nicu niwī Jesú.

Jesú "Be'ti ñubuerā, a'tiro weeya" nise ni'i

¹⁶ Jesú narē bu'ennemocu niwī: "Musā be'ti ñubuerā, weeta'sari masā weronojō weeticā'ña. Na āpērārē añurō wācūduti, be'tima nidutirā bujawetirā weronojō weesoosama. Diacjū musārē wereguti. Na masā añurō wācūse dia'cūrē wapata'atojasama. Be'ropure bocasome. ¹⁷ Musā pe'e be'ti ñubuerā, musā weewuaronojōta weeya. Diapoa waacoe, wujapoame'ricā'ña. ¹⁸ Tojo weecā, āpērā musā be'tisere masīsome. Marī pacu dia'cū marī ya'yioro weesere ī'ape'ogu masīgūsami. Cū musārē añusere o'ogusami", nicu niwī Jesú.

U'musepu marī bocatjere wācūnurūdutise ni'i

(Lc 12.33-34)

¹⁹ Jesú bu'ennemocu niwī: "Apeyenojō a'ti turi cjasere peje seeneocūticā'ña. Te butiwiji, boadija wa'asa'a. Tere āpērānojō ba'abajuriodijocā'sama. Musā neocūusere yajari masū sājāa, yajape'ocūsami. ²⁰ Tojo weronojō o'orā, u'muse cjase pe'ere seeneocūuyuya. Ō'acū uaronojō weenu'cūcā'ña. Tojo weerā topure peje añuse cuorāsa'a. Topure musā seeneocūu'que musā cuoatje ne butiwijisome. Āpērānojō ne ba'atirāsama. Yajari masā quē'rā Ō'acū tiropu sājāa, yajasome. ²¹ Marī uputu ma'isere wācūnurūsa'a. Tojo weerā a'ti turi cjase dia'cūrē wācūnurūticā'ña. Ō'acū ye pe'ere wācūnurūña", nicu niwī Jesú.

Marī caperi sī'ocja weronojō ni'i nise ni'i

(Lc 11.34-36)

²² Jesú a'tiro werenemocu niwī: "Marī caperi sī'omu'tācja weronojō ni'i. Marī caperi añucā, añurō ī'amasī'i. ²³ Marī caperi ī'aejaticāma, añurō ī'atisa'a. A'te weronojō musā Ō'acūrē ējōpeo, cū yere weecā, caperi añurō weronojō ni'i. Musā a'ti turi cjase pe'ere wācūnurūcāma, caperi ī'aejatirā weronojō ni'i. Ō'acū uaronojō weetirā, na'itī'arōpu nirā, cūrē masītirā weronojō ni'i.

Niyerure ma'irā, Ō'acū pe'ere ma'itisa'a nise ni'i

(Lc 16.13)

24 "Ni'cũ ãpẽrãrẽ da'raco'tegu puarã dutisere weemasĩtisami. Ni'cũrẽ ma'ígũ, apĩrẽ ma'itisami. Tojo nicã ni'cũ dutisere yu'tigu, apĩ dutise pe'ere yu'titisami. Æ'rã weronojõ niyeru, a'ti nucũcã cjasere ma'írã, Õ'acũ pe'ere ma'imasi'tisa'a.

Õ'acũ cũ yarãrẽ co'tese ni'i

(Lc 12.22-31)

25 "Musãrẽ a'tiro weregati: '¿Ñe'enojõ ba'arãsari? ¿Ñe'enojõ s'ĩrĩrãsari? ¿Ñe'enojõ sãnarãsari?' ni wãcũque'titicã'ña. Marĩ catise ba'ase nemorõ wapati'i. Marĩ upu quẽ'rã su'ti nemorõ wapati'i. 26 Mirĩcũarẽ wãcũña. Na ba'as'ĩrĩrã, otese capere ote, p'ĩrĩ ducaticã weetisama. Te ducati'quere ba'ase nurõse wi'seripu nurõtisama. Tojo weetimirã, ujaboatisama. Marĩ pacu u'musepu nigũ narẽ ba'ase o'sami. Musã pe'ere mirĩcũa nemorõ ma'iyu'rũnu'cãsami. 27 No'o musã uputu wãcũque'tirã, pajicureru bacuanemotisa'a. Mejõ waro wãcũque'tima'asa'a.

28 "¿De'ro weerã musã sãnatje su'tire wãcũque'titi? O'ori, nucã cjasere wãcũña. Te no'o uaro p'ĩrĩbajaque'atisa'a. Da'rati, su'atimirõ, su'ti añurõ sãnarõ weronojõ baju'u. 29 Marĩ ñecũ wiogu Salomó añuse su'ti sãnacu niwĩ. Cũ tojo sãnamigũ, o'orire ni'cãrõwijiticu niwĩ. Te o'ori añubutiase ni'i. 30 Ni'cã numu catini'i, ape numu ñaidija wa'asa'a. Be'ro pecame'epu uju'acõ'ano'sa'a. Yoaticã catimicã, Õ'acũta o'orire tojo añurõ bajume'rĩcã weesami. Cũ o'orire añurõ co'tero nemorõ musã pe'ere weesami. Musã, musã ejõpeotise bu'iri wãcũque'ti'i. 31 Tojo weerã '¿Ñe'enojõrẽ ba'arãsari? ¿Ñe'enojõrẽ s'ĩrĩrãsari? ¿Ñe'enojõrẽ sãnarãsari?' ni wãcũque'titicã'ña. 32 A'ti turicjãrã Õ'acũrẽ ejõpeotirã tere wãcũque'tisama. Marĩ pacu u'musepu nigũ musã uasenojõrẽ masitojasami. 33 Tojo weerã Õ'acũ yere wãcũyu'rũnu'cãña. Tojo nicã cũ dutisere weesirutuya. Tojo weecã, nipe'tise musãrẽ du'sasenojõrẽ o'obu'ipeogusami. 34 Tojo weerã '¿Ñamiacã de'ro wa'arosari?' ni wãcũque'titicã'ña. Ni'cãcãrẽ musã ña'arõ yu'ruatje nitoja'a. Tojo weerã ni'cãcã cjase dia'cũrẽ wãcũña. Ape numu cjasere wãcũque'titicã'ña. Æmucorinucũ Õ'acũ musãrẽ weetamugũsami", nicu niwĩ.

7

Æpẽrãrẽ "Musã ña'arã ni'i" niticã'ña nise ni'i
(Lc 6.37-38,41-42)

¹ Jesú ninemocu niwĩ:

"Musã ãpẽrãrẽ 'Na ña'arã nima', ni beseweeticã'ña. Tojo weecã, Õ'acũ quẽ'rã musãrẽ besosome. 2 Musã ãpẽrãrẽ besecaronojõta, tojo nicã musã besecaro ejataro Õ'acũ musã quẽ'rãrẽ besegusami. 3 Musã basu ña'arã nimirã, ¿de'ro weerã ãpẽrã pe'ere 'Ña'arã nima', niti? Æpẽrãrẽ 'Musã ña'arã ni'i' nise duporo musã ye pe'ere i'amu'tãña. 4 Musã a'te weronojõ nibosa'a. Musã acaweregure 'Mu'u ya capeapu cã'po'caroacã ni'i', nibosa'a. Musã ya capeapu pajiri po'caro pe'ere i'amu'tãtimirã, tojo nibosa'a. Musã basu musã ya capeapu pajiri po'caro cuomirã, musã acaweregu cã'rõacã cuogu pe'ere 'Mu'u ya capeapu niseru miicõ'arãti', ¿niti? 5 Musã tojo wéerã, weeta'sari masã ni'i. Musã ye caperipu nise pe'ere miicõ'amu'tãña yujupu. Tojo wéeca be'ro musã acaweregu

cã'rõacã caperipu nise pe'ere miicõ'amasirãsa'a", ni queose o'ocu niwĩ Jesú.

⁶ Apeye ninemocu niwĩ tja:

"Õ'acürê yabi bujicã'rãrê cã ye queti añusere wereticã'ña. Narê wererã, diayiare añusere o'orã weronojõ weebosa'a. Diayia uamarã añuse o'omicã, majãmi'i'a, cã'rĩsama. Mejãrõta Õ'acürê êjõpeosi'rĩtirãrê añuse cã ye cjasere wereticã'ña. Narê wererã, yeseare ñaquê wapabujuri dare doqueo'orã weronojõ weebosa'a. Yesea ti dare u'tacũu, te perire no'o uaro weestecusiasama. Na weronojõ nirãrê mejõ waro Õ'acürê yabi bujicã'rãrê añuse cã ye cjasere werebosa'a.

'Õ'acürê sërĩña' nise ni'i
(Lc 11.9-13; 6.31)

⁷ "Õ'acürê sërĩña. Cürê sërĩcã, o'ogusami. Musã sërĩ a'manu'cürã, bocarãsa'a. Musã me'rãcãjũ ya wi'ire sope pu'to pisunu'cücã, cã musãrê pãosõrõrõ weronojõ weegusami. ⁸ Õ'acũ cürê sërĩrãrê o'osami. No'o a'magãnojõ bocagusami. Sope pu'to pisuga weronojõ sërĩnu'cũgũrê o'ogusami.

⁹ "Musã põ'rã ba'ase sërĩcã, ne ni'cũ narê ütãpere o'otibosa'a. ¹⁰ Na wa'i sërĩcã quẽ'rãrê, añarê o'otibosa'a. ¹¹ Musã ña'arã nimirã, musã põ'rãrê añusere o'omas'i'i. To pũricãrê marĩ pacu u'musepu nigũ cürê sërĩrãrê nemorõ añusere o'ogusami.

¹² "Musãrê ãpẽrã añurõ weeme'ricã uasa'a. Musã quẽ'rã tojota narê añurõ weeme'ricã'ña. Moisé duti'que, tojo nicã Õ'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masã oja'que tojo weeduti'i.

Ë'muse cja sope cã'sopecã ni'i nise ni'i
(Lc 13.24)

¹³ "Musã e'satiri sopepu, e'satiri ma'apu sãjãaña. Pecame'epu wa'atjo pe'e e'sari sope, tojo nicã ma'a quẽ'rã e'sari ma'ajo ni'i. Pãjãrã ti ma'apure wa'ama. ¹⁴ Ë'musepu wa'ari sope pe'e, ma'a e'satiri ma'acã ni'i. Pejetirãcã ti ma'apure wa'asama. Yũ'ure êjõpeorã cã'sopecãpu, cã'ma'acãpu sãjãarã weronojõ nima.

Yucugure tigu duca me'rã i'amasĩno'o nise ni'i
(Lc 6.43-44)

¹⁵ "Ãpẽrã Ë'sã Õ'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masã ni'i', nisoosama. Marĩ i'acã, na añurã bajumima. Oveja uatirã weronojõ bajuma. Na tojo bajumirã, na wãcũsepure yaiwa uamarã weronojõ musã êjõpeosere dojorẽs'i'risama. Narê tojo weeri nĩrã, añurõ i'anurãña. ¹⁶ Musã narê na weese me'rã i'amasirãsa'a. Potagu u'se ducatiwe'e. Wisõ quẽ'rã ne ojo ducatiwe'e. ¹⁷ Tojo weero añucju yucugu añuse dia'cũ ducati'i. Ña'acju quẽ'rã ña'asere ducati'i. ¹⁸ Ne ni'cãgũ yucugu añuse ducaticju ña'ase ducatitisa'a. Ña'ase ducaticju quẽ'rã añuse ducatitisa'a. ¹⁹ Añuse duca marĩcjure paadijo, ãjũacõ'acã'no'o. ²⁰ Tojo weerã musã nisoori masãrê na weese me'rã i'amasirãsa'a", nicu niwĩ Jesú.

Nipe'tirã Õ'acũ nirõpu wa'asome nise ni'i
(Lc 13.25-27)

²¹ Jesú narê werenemocu niwĩ:

“Nipe'tirāputa no'o yu'ure 'Wiogu' niwuarānojō u'muse yu'u nirōpūre sājāasome. Yu'u pacu u'musepu nigú cū uaro weerā dia'cū sājāārāsama. ²² Yu'u añurā, ña'arārē beseatji numu nicā, pājārā yu'ure a'tiro nirāsama: 'Ēsā wiogu, mu'u ye cjase masārē bu'ewu, mu'u wāme me'rā wātīarē cō'awīrōwā. Tojo nicā mu'u wāme me'rāta peje añuse wee'owū', nirāsama. ²³ Na tojo nimicā, 'Musārē ne masīticāti. Musā ña'arō wee'cārā ni'i. Wa'arāsa'a', nigūsa'a narē”, nicu niwī Jesú.

Puarā wi'i yeenu'cāse queose ni'i
(Mr 1.22; Lc 6.47-49)

²⁴ Jesú masārē a'tiro wercu niwī:

“Yu'u ucūserē tu'óca be'ro yu'u dutisere weegunojō tu'omasīgū, wi'i yee'cu weronojō nisami. Cū ũ'cūarōpu se'esājā, ũtāpu tutuari wi'i yeemajāti'cu weronojō nisami. ²⁵ Be'ro acoro pejaa, dia pu'eejasa'a. Ti wi'i wī'rō wēecā, ũtāgā bu'ipu wēeca wi'i niyuro, ne se'tedijatisa'a. ²⁶ Apī pe'e yu'u ucūserē tu'omigū, yu'u dutisere weetisami. Cū tu'omasītigu, nucūporo ōjērōpu wi'i wee'cu weronojō nisami. ²⁷ Be'ro acoro pejaa, dia pu'eejasa'a. Ti wi'i ũputu wī'rō wēecā, nucūporopu wēeca wi'i niyuro, maata wēecō'ape'ocā'no'sa'a. Ña'abutiario wa'asa'a ti wi'i”, nicu niwī Jesú.

²⁸ Be'ro Jesú bu'etu'ajaca be'ro masā cū bu'esere i'amarīarā, “Bu'eme'rīyu'rūami”, nicārā niwā. ²⁹ Cū Moisé oja'quere bu'eri masā weronojō bu'eticu niwī. Dutisere cuogu weronojō narē bu'ecu niwī. Tojo weerā i'amarīacārā niwā.

8

Jesú cāmi boagure yu'rūo'que ni'i
(Mr 1.40-45; Lc 5.12-16)

¹ Jesú ũrūgūpu ni'cu dijaticā, pājārā masā cūrē sirutucārā niwā. ² Cū ma'apu wa'ari cura ni'cū cāmi boagu Jesú tiropu wa'acu niwī. Cū tiro ejagu, ejaque'a, a'tiro nicu niwī:

—Wiogu, mu'u dutire yu'rūogu ni'i. Yu'ure yu'rūoya, nicu niwī.

³ Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú cūrē ñapeo, nicu niwī:

—Jau. Mu'urē yu'rūoguti. Cāmi marīgū tojayá, nicu niwī.

Cū tojo nicāta, cū cāmi boase yatipe'tia wa'acaro niwā. ⁴ Tojo wa'aca be'ro Jesú cūrē nicu niwī:

—Ne āpērārē wereticā'ña. Diacjūta pa'i tiropu mu'u ye cāmi yati'quere i'ogū wa'aya. Cū mu'urē “Mu'u cāmi boasere pe'tia wa'a'a”, nigāsami. Cū tojo nica be'ro Moisé cū Ō'acūrē e'catise o'oduti'quere o'oya. Mu'u tojo wee yu'rúca be'ro masā me'rā nisetigusa'a tja, nicu niwī.

Jesú surara wiogure da'raco'tegure yu'rūo'que ni'i
(Lc 7.1-10)

⁵ Be'ro Jesú Capernaupu ejacu niwī. Topu ni'cū wiogu romano masā Jesu pu'to a'ticu niwī. Cūrē weetamuse sērīcu niwī.

⁶ —Wiogu, yu'ure da'raco'tegu pūrō dutitigu, ya wi'ipu cūñami. Cū sijamasītiami. ũputu waro pūrino'ami, ni wercu niwī.

⁷ Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú nicu niwī:

—Jau. Cūrē yu'rūogu wa'aguti, nicu niwī.

⁸ Surara wiogu cūrē yu'ticu niwī:

—Wioḡu, ya wi'ipu mu'urē sājācā weemasitisa'a. Yu'u mejō nigū ni'i. Mu'u wa'atimigū, mu'u dutio'ose me'rā yu'ure da'raco'tegu yu'rūḡusami. ⁹ Yu'u āpērā surara docapu ni'i. Na dutisere wee'e. Yu'u quē'rā āpērā surarare dutituria'a. Yu'u docacjūrē “Wa'aya” nicā, cū wa'asami. Apīrē “A'tia” nicā, a'tisami. Yu'ure da'raco'tegure “A'tiro weeya” nicā, yu'u duti'quere weesami. Tojo weegu mu'u yu'ure da'raco'tegure yu'ruduticā, yu'rūḡusami, nicu niwī.

¹⁰ Jesú surara tojo nisere tu'ogu, tu'omarīa wa'acu niwī. Cūrē to siruturā pe'ere nicu niwī:

—Ā'rī romano masū yu'ure añurō ējōpeomi. Diacjū musārē were'e. Ā'rī weronojō ējōpeogu ne ni'cū Israe curuacjūrē bocaiejaticāti. ¹¹ Musārē weregati. Pājārā judío masā nitirā ā'rī weronojō yu'ure ējōpeorāsama. Na nipe'tirocjārā judío masā nitimirā, Ō'acū wioḡu nirōpūre nirāsama. Na quē'rā u'musepūre marī judío masā ñecūsumua Abrahā, Isaa, Jacob me'rā duji ba'arāsama. ¹² Āpērā judío masā nimirā, ējōpeotise bu'iri u'musepūre wa'abo'cārā wa'asome. Na'itī'arō aperopu Ō'acū narē cō'abajuriogusami. Topu na pūrīno'rā, upicari cū'ridio, utirāsama, nicu niwī Jesú.

¹³ Tojo nica be'ro surara wioḡure nicu niwī:

—Mu'u ya wi'ipu tojaagusa'a. Mu'u ējōpeo'caronojōta wa'arosa'a, nicu niwī. Cūrē tojo nirī curata da'raco'tegu cū dutire yu'racu niwī.

Pedro mañecōrē Jesú yu'rūo'que ni'i
(Mr 1.29-31; Lc 4.38-39)

¹⁴ Be'ro Jesú Pedro ya wi'ipu wa'acu niwī. Ti wi'ipu sājātagu, Pedro mañecō ujaque uputu dutitigo cūñagōrē bocaiejacu niwī. ¹⁵ Tojo weegu co omocārīrē ñe'ecu niwī. Cū tojo weeri curata maata ujaque surua wa'acaro niwū. Be'ro co wā'cānu'cā, narē ba'ase etico niwō.

Jesú pājārā dutitirārē yu'rūo'que ni'i
(Mr 1.32-34; Lc 4.40-41)

¹⁶ Na'ique'ari cura masā pājārā wātī sājāno'cārārē Jesú pu'topu miacārā niwā. Cū ucūse me'rā wātīa napure sājāno'cārārē cō'awīrōcu niwī. Tojo nicā nipe'tirā dutitirārē yu'rūocu niwī. ¹⁷ Jesú cū tojo weecā, duporocjūpu Isaia Ō'acū ye queti weremu'tārī masū oja'caronojōta wa'acaro niwū. A'tiro ni ojacu niwī: “Marī tutuatisere, marī dutire cū miwapasami”, ni ojano'wū.

Jesú me'rā wa'asī'rīmi'cārā ye queti ni'i
(Lc 9.57-62)

¹⁸ Jesú pājārā cū sumutopu nerēnu'cācā ī'agū, cū bu'erārē a'tiro nicu niwī:

—Te'a ditara siaquijipu, nicu niwī. ¹⁹ Cū tojo nicā, ni'cū Moisé duti'quere bu'eri masū Jesú pu'to wa'a, ucūcu niwī:

—Masārē bu'egu, mu'u no'o wa'aro mu'urē sirutusijagati, nicu niwī. ²⁰ Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Wa'icurā cārīrī tuti cuosama. Mirīcūa quē'rā na pō'rātiri su'tiro cuosama. Yu'u pūrīcā Ō'acū macū masū weronojō uputigu ne cā'rō cārīpesaro, yaro diacjūrē moo'o, nicu niwī.

²¹ Apī Jesure ējōpeogu cūrē a'tiro nicu niwī:

—Wiogu, yu'u quē'rā mu'arē sirutuguti. Mejō yu'u pacu tiropu wa'aguti yujupu. Topu ni, be'ro yu'u pacu wērica be'ro yaatojagupu mu'u me'rā wa'aguti, nicu niwī.

²² Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u me'rā wa'asī'rigū, ni'cārōacā yu'ure sirutuya. Yu'ure ējōpeotirā wērī'cārā weronojō nima. Nāta tja āpērā wērī'cārārē a'merī yaato, nicu niwī.

Jesú wī'rōrē, tojo nicā pā'cōrīrē di'tamarīacā wee'que ni'i
(Mr 4.35-41; Lc 8.22-25)

²³ Be'ro Jesú yucusupu mujāsājācu niwī. Cū bu'erā cūrē ba'pati'wā'cācārā niwā. ²⁴ Na ditarapu niri cura uputu wī'rō a'ticaro niwū. Tojo weero na yucusure pacase pā'cōrī paaquesāamujācaro niwū. Tojo wa'ari curare Jesú cārīa wa'acu niwī. ²⁵ Tojo weerā cū bu'erā cū siropu sāñagūrē wā'cōrā buruacārā niwā. Cūrē “Wiogu, ūsārē yu'ruoya. Mari mirīdijarā wee'e”, nicārā niwā.

²⁶ Cū wā'cā, narē yu'ticu niwī:

—¿De'ro weerā tocā'rō uiti? Musā yu'ure cārōacā waro ējōpeose cū'o, nicu niwī. Tojo nitoja, wā'cānu'cā, wī'rōrē, pā'cōrīrē di'tamarīacā weecu niwī. Nipe'tise di'tamarīdijape'tia wa'acaro niwū. ²⁷ Tojo wa'acā ī'arā, cū bu'erā ī'amarīarā, a'tiro nicārā niwā:

—¿Namūnojo masū nimiticū ā'rī? Wī'rō, pā'cōrīputa cūrē tu'omaatidojacā'a, nicārā niwā.

Jesú wātīa sājāno'cārārē cō'awīrō'que ni'i
(Mr 5.1-20; Lc 8.26-39)

²⁸ Jesú wī'rōrē yusuōca be'ro ape pā'rēpu pē'ajacārā niwā. To Gadara wāmetiropu nicaro niwū. Topu puarā umua wātīa sājāno'cārā masāperi wa'teropu ni'cārā Jesú tiro a'ticārā niwā. Na uarā waro niyucā, ne ni'cū ti ma'apure yu'ruaticārā niwā. ²⁹ Na Jesure ī'arā, caricūcārā niwā:

—Jesú, Ō'acū macū, ¿de'ro weegu ūsārē caribogu a'titi? ¿Ō'acū cū bu'iri da'reatje duporo ūsārē bu'iri da'reyugu a'tiati? nicārā niwā.

³⁰ Na yu'ruo pājārā yesea to auba'a nu'cūcārā niwā. ³¹ Wātīa narē ī'arā, Jesure nicārā niwā:

—Mu'u ūsārē cō'awīrōgū, sōjā yeseapure sājāaduticureya, nicārā niwā.

³² Jesú “Tojota wa'ato”, nicu niwī. Cū tojo nicāta, na masāpūre nimi'cārā yeseapure sājāacārā niwā. Yesea na wātīa sājāca be'ro opa tu'rupu ni'cārā omamaati, ditarapu doqueñojā wa'acārā niwā. Topu mirīboape'tia wa'acārā niwā.

³³ Yesea co'terā tojo wa'acā ī'arā, uputu ucuarā, macāpu omatojaacārā niwā. Topu ejarā, nipe'tise wātīa sājāno'cārārē wa'a'quere werecārā niwā. ³⁴ Tere tu'orā, macācārā nipe'tirā Jesú tiropu wa'acārā niwā. Cūrē ī'arā, a'tiro nicārā niwā:

—A'tore wijawā'cāña. Apesepu wa'aya, nicārā niwā.

9

Jesú sijamasitigure yu'ruo'que ni'i
(Mr 2.1-12; Lc 5.17-26)

1 Jesú wãtiarê cõ'awĩrõca be'ro yucusupu mujãsãjã, cũ ya macãpu majãmipê'acũ niwĩ tja. 2 Topu ãpêrã ni'cũ sijamasĩtigure Jesú tiropu cã pe-saro me'rã wuawã'cãcãrã niwã. Na "Jesú ùsã me'rãcjürê yu'ruogusami", nicãrã niwã. Na êjõpeocã ì'agũ, Jesú sijamasĩtigure a'tiro nicu niwĩ:

—Wãcütutuaya. Mu'u ña'arõ wee'quere acobocono'toja'a, nicu niwĩ.

3 Cã tojo nĩrĩ curare Moisé duti'quere bu'eri masã topu nicãrã niwã. Na a'tiro wãcücãrã niwã: "Á'rĩ cã tojo ucũse me'rã Ô'acũrê ña'arõ ucũgũ weemi. Cũ Ô'acũ weronojõ tutuagu ni'i, ¿ni wãcũsari? Á'rĩ marĩ weronojõ uputigu masã ña'arõ wee'quere acobojomasĩtisami", ni wãcücãrã niwã. 4 Jesú na tojo wãcũsere masĩgũ, narê nicu niwĩ:

—¿De'ro weerã musã yu'ure ña'arõ wãcũti? 5 ¿De'ro nise pe'e diasatibutiati? ¿"Mu'u ña'arõ wee'quere acobocono'toja'a" o "Wã'cãnu'cã, sijawã'cãña" nise pe'e diasaweti? "Mu'u ña'arõ wee'quere acobo-jono'toja'a" nicã ì'atimirà, êjõpeoya marĩ'i. "Wã'cãnu'cã, sijawã'cãña" nicã pe'ema, cũ sijasere ì'atojarãpu "Diacjũta ni'i", ni êjõpeo'o. 6 Tojo weegu yu'u Ô'acũ macũ masũ weronojõ uputigu yu'u tutuasere ì'ogũ, á'rĩ sijamasĩtigure yu'ruoguti. Te me'rã musã yu'u masã ña'arõ wee'quere acobojomasĩsere masĩrãsa'a, nicu niwĩ.

Be'ro sijamasĩtigure a'tiro nicu niwĩ:

—Wã'cãnu'cãña. Mu'u cũña'carore tuutürê, miiwua tojaagusa'a mu'u ya wi'ipu, nicu niwĩ.

7 Cũ tojo nicã, sijamasĩtigu wã'cãnu'cã, cũ ya wi'ipu tojaa wa'acũ niwĩ.

8 Masã cũ tojo wa'asere ì'arã, uputu ucucãrã niwã. Tojo weerã Ô'acũ u'musepu nigürê a'tiro nicãrã niwã:

—Mu'u tutuase masũpure o'o'que añuyurua'a, nicãrã niwã.

Jesú Mateo a'ti pũrĩ oja'cure piji'que ni'i

(Mr 2.13-17; Lc 5.27-32)

9 Jesú sijamasĩtigure yu'ruõca be'ro wa'agu, yu'ure ì'abocawĩ. Yu'u romano masã wiõgure niyeru wapaseebosari wi'ipu da'ragu dujiwu. Yu'ure ì'agũ, "Yu'u me'rã a'tia", niwĩ. Cũ tojo nicãta, cũ me'rã wa'awã.

10 Be'ro ya wi'ipu cũ bu'erã me'rã ba'agu wa'awĩ. Na ba'ari cura ãpêrã quê'rã pãjãrã niyeru wapaseeri masã, tojo nicã judío masã "Ña'arõ weeri masã nima" nino'rã quê'rã ba'arã ejawã. 11 Fariseo masã tojo weecã ì'arã, cũ bu'erãrê sêrĩtiña'wã:

—¿De'ro weegu musãrê bu'egu niyeru wapaseeri masã, ãpêrã ña'arõ weeri masã me'rã ba'ati? niwã.

12 Na tojo nisere tu'ogu, Jesú a'tiro niwĩ:

—Duti moorã ocoyedutirã duturure a'matisama. Dutitirã pũrĩcã a'masama. 13 Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu na oja'quere bu'erã wa'aya. Ô'acũ cũ ucũ'quere a'tiro ojacãrã niwã: "Yu'u ãpêrãrê pajaña'duti'i. Wa'icurã ùjũamorõpeosere uawe'e', nicu niwĩ Ô'acũ", ni ojano'wã. Yu'u "Añurã ni'i" nĩrãrê a'magũ a'titiwu. ãpêrã "Ësã ña'arã ni'i" nĩrã pe'ere a'magũ a'tiwu. Na ña'arõ wee'quere bujaweti ducayudutigu a'tiwu, niwĩ Jesú.

"Mu'u bu'erã ¿de'ro weerã be'tiweti?" Jesure ni'que ni'i

(Mr 2.18-22; Lc 5.33-39)

14 Be'ro Juã masãrê wãmeyeri masũ bu'esere siruturi masã Jesú tiropu sêrĩtiña'rã etawã:

—¿De'ro weerā ūsā weronojō, tojo nicā fariseo masā weronojō mu'u bu'erā pe'e Ō'acūrē ñubuerā, be'tiweti? niwā.

¹⁵ Na tojo nicā, Jesú yu'tiwī:

—¿De'ro weeacju omocā du'tegu na me'rā nígū, cū pijio'cārārē bujaweti, be'tidutibosari? Be'ro cūrē āpērā aperopu miáca be'ro pūrīcārē bujaweti, be'tirāsama. Jesú, yu'u na me'rā ní'i yujupu; yu'u na me'rā niticā pūrīcārē, be'tirāsama nígū, tojo niwī.

¹⁶ Apeye queose me'rā narē ninemowī. Tojo nígū, ma'ma cū bu'ese me'rā toduporopu na weeseti'que a'mesu'amasítisa'a, nigū weewī. A'tiro queose o'owī:

—Mejā su'tiro ma'ma casero coeya marīrī casero me'rā sereō'ota basiowe'e. Tojo weecāma, ma'ma casero coecā wejedu'o, mejā su'tirote maata wejetū'rēsa'a. Nemorō pajiri pe tūrūnemosā'a. ¹⁷ Tojota wa'asa'a ma'ma vino mejā ajuro wa'icūrā casero me'rā wéeca ajuropu poseyecā. Pā'muyuru, ti ajuro tūrū, vino piostepetia wa'asa'a. Tojo wa'acā, vino bajudutia wa'asa'a. Ti ajuro quērā cō'a wa'asa'a. Tojo weero ma'ma vinorē ma'ma ajuropu poseyeno'o. A'tiro weecā vino, tojo nicā ti ajuro queoro tojame'rīcā'sa'a, niwī Jesú. Duporopu weeseti'que me'rā Jesú cū ní'cārōacā ma'ma bu'ese morēta basiowe'e nígū, tojo niwī.

Jairo macōrē, tojo nicā dí mejā cūogore Jesú yu'ruo'que ní'i
(Mr 5.21-43; Lc 8.40-56)

¹⁸ Jesú Juā wāmeyeri masū bu'erārē ucūrī curare ní'cū judío masā nerērī wi'i wioqu etawī. Jesú pu'to ejaque'a, niwī:

—Yu'u macō ní'cārōacā wērīa wa'amo. Tojo wa'amicā, ya wi'ipu wa'a, core ñapeocā, masāgōsamo tja, niwī.

¹⁹ Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú cū me'rā wa'awī. Ūsā cū bu'erā quērā ba'pitiwā'cāwū.

²⁰ Ma'apu ūsā wa'ari cura ní'cō numio doce cū'marī dí mejārē dutitigo a'tico niwō. Co Jesú sē'emapu a'ti, cū yaro su'tiro yapapu ñe'eña'co niwō. ²¹ A'tiro wācūco niwō: “Yu'u cū ya su'tirote da'raña'seacā me'rā yu'rugosa'a”, nico niwō. ²² Co ñe'eña'cā tu'oña'gū, Jesú core majāmiī'a, niwī:

—Wācūtutuaya. Mu'u ējōpeotjīagō, yu'ruono'copu toja'a, niwī.

Cū tojo nicāta, dí wijami'que bu'anū'cā pe'tia wa'acaro niwū.

²³ Be'ro Jesú wioqu ya wi'ipu ejagu, na weewuaronojōpuma wērī'core yaari cura basapeorārē bocaewawī. Tojo nicā masā quērā uputu uticā ī'awī. ²⁴ Cū ti wi'i po'peapu nirārē “Wijaaya. Co wērītimo. Cārīgō weemo”, niwī.

Tere tu'orā, masā cūrē bujicā'wā. ²⁵ Jesú narē wijaadutiwī. Be'ro wērī'co pesari tucūpu sājāa, co ya omocāpu ñe'ecu niwī. Tojo weecā, co wā'cānu'cāco niwō. ²⁶ Be'ro nipe'tiro ti di'tapure Jesú core masō'que queti se'sa wa'acaro niwū.

Jesú puarā caperi ī'atirārē yu'ruo'que ní'i

²⁷ Jesú wioqu ya wi'ipu ní'cu wijaari cura puarā caperi ī'atirā cūrē caricūsirutuwā.

—Davi pārāmi nituriagu, ūsārē pajaña'cureya, ni caricūwā.

²⁸ Be'ro wi'ipu sājācā, caperi ī'atirā cū pu'topu ejawā. Narē sērītiña'wī:

—¿Yu'u musārē ī'acā weemasisere ējōpeoti? niwī.

—Ējōpeo'o, ni yu'tiwā.

29 Na tojo nicã tu'ogu, Jesú na caperipu ñapeowĩ.

—Musã ejõpeo'caronojõ queoro wa'ato, niwĩ. 30 Tojo nicãta, na i'awã. Be'ro “Yu'u musãrẽ tojo weesere ãpẽrãrẽ wereticã'ña”, niwĩ.

31 Cũ tojo nimicã, na wijáaca be'roacãta nipe'tiro ti di'tapu cũ narẽ yu'ruo'quere werestepe'ocã'cãrã niwã.

Ucũmasitigũre Jesú ucũcã wee'que ni'i

32 Caperi bajuno'ti'cãrã wijaari cura a'tiro wa'awũ. Æpẽrã Jesú tiropũ ni'cũ ucũmasitigũ wãti sãjãno'cure miiejawã. 33 Jesú cũrẽ i'agũ, wãti cũpũre nigũrẽ cõ'awĩrõwĩ. Tojo weecã, cũ ucũmasiti'cũ ucũnu'cãwĩ. Tocjãrã tere uputu i'amarĩatjãrã, a'tiro niwã:

—Marĩ a'to Israe curuacjãrã tiropũre tojo wa'acã, ne ni'cãti i'atirã nicãti, niwã.

34 Fariseo masã pe'e a'tiro niwã:

—Wãtĩa wiogu tutuaro me'rã ã'rĩ wãtĩarẽ cõ'awĩrõsami, niwã.

Jesú masãrẽ pajaña'que ni'i

35 Jesú nipe'tise macãrĩpu judío masã nerẽse wi'serinucũ bu'ecusiagu wa'awĩ. Añuse queti Õ'acũ masãrẽ yu'ruose quetire werewĩ. Tojo nicã Õ'acũ wiogu nimi nise quetire weregũ wa'awĩ. Dutitirãrẽ de'ro na pũrĩno'sere yu'ruowĩ. 36 Masãrẽ i'agũ, pũrõ pajaña'wĩ. Na bujawetirã, wãcũtutuatiãrã ovejare co'tegũ moorã weronojõ niwã. 37 Tojo weegũ Jesú ãsã cũ bu'erãrẽ niwĩ:

—Diacjũta ni'i. Marĩ otese peje pĩ'rĩ ducati'i. Tere miirã pe'e marĩbocurema. 38 Tojo weerã te otese wiogure ãpẽrã miitamuajãrẽ sãrĩnemoña, niwĩ Jesú. A'te weronojõ Õ'acũ ye quetire masĩsĩ'rĩrã, pãjãrã waro nima. Mejõ te quetire wererã pe'e pejeturãcã nima. Tojo weerã ãpẽrã cũ o'ónemocã, Õ'acũrẽ sãrĩña, niwĩ Jesú.

10

Jesú cũ bu'erãrẽ bese'que ni'i

(Mr 3.13-19; Lc 6.12-16)

1 Jesú masãrẽ bu'eca be'ro ãsã cũ bu'erã docere besewĩ. Æsãrẽ masãpũ nirã wãtĩarẽ cõ'awĩrõmasĩsere o'owĩ. Tojo nicã nipe'tise duti yu'ruomasĩsere o'owĩ.

2 Æsã cũ bese'cãrã doce a'tiro wãmetiwũ. Ne waro Simó niwĩ. Apetero cũrẽta tja Pedro pisuwã. Be'ro cũ acabiji André niwĩ. Cũ be'ro Santiago, tojo nicã cũ acabiji Juã, na puarãputa Zebedeo põ'rã niwã. 3 Apĩ Felipe, apĩ Bartolome, apĩ Tomás niwã. Yu'u Mateo romano masã wiogure niyeru wapaseebosagu ni'cu quẽ'rã na me'rã niwũ. Apĩ Santiago Alfeo macũ niwĩ. Tojo nicã Tadeo niwĩ. 4 Apĩ Simó celote curuacjũ niwĩ. Apĩ Juda Iscariote, be'ropũ Jesure i'atu'tirãpũre o'oacjũ quẽ'rã niwĩ.

Jesú cũ bese'cãrãrẽ bu'edutio'o'que ni'i

(Mr 6.7-13; Lc 9.1-6)

5 Cũ besẽca be'ro ãsã docere a'tiro niwĩ:

—Judío masã nitirã tiropũ wa'aticã'ña. Tojo nicã Samaria di'tapu nise macãrĩpũre wa'aticã'ña. 6 Israe curuacjãrã tiro pe'e wa'aya. Na Õ'acũ cũ dutisere sirututirã, oveja na wiogũre du'tiwija wisi'cãrã weronojõ nisama.

7 Narẽ wererã wa'aya. “Cã'rõacã be'ro Õ'acũ bese'cũ wiogu sãjãgũsami”, niña. 8 Dutitirãrẽ yu'ruoya. Wẽrĩ'cãrãrẽ masõña. Cãmi boarãrẽ yu'ruoya.

Wātīa sājāno'cārārē cō'awīrōña. Yu'u musārē weemasīsere wapamarīrō o'o'o. Tojo weerā narē yu'ruorā, wapaseeticā'ña.

⁹ »Musā wa'arā, ne niyeru miaticā'ña. ¹⁰ Ne ajuronojō miaticā'ña. Su'ti, tojo nicā sapatu musā sāñase me'rā dia'cū wa'aya. Tuacjū miaticā'ña. Da'rari masā na da'rase wapa wapata'aba'amasīma. Tojo weerā musā bu'erā wa'acā, musārē ba'ase weetamurāsama.

¹¹ »Macāpū etarā, “Á'rīta añutu'sami” musā nigú tiro tojaque'aya. Musā to nirō ejatuaro cū ya wi'ipū niña. ¹² Cū ya wi'ipū sājāarā, ti wi'icjārārē pōtēri añudutiya. ¹³ Musārē ñe'ecā, “Musārē añurō wa'ato”, niña. Musārē ñe'eticā, niticā'ña. ¹⁴ Musārē ñe'eti, musā bu'esere tu'osī'rīticā, ti wi'ipure wijaarā, o ti macāpūre wijaarā, ti macā cjase di'ta musārē wā'a'quere paastecō'aña. Tojo weerā musā a'ti macācjārā bu'iritima, ni ĩ'orāsa'a. ¹⁵ Diacjū musārē were'e. Ō'acū masārē beseatji numu narē uputu waro bu'iri da'regusami. Toduporopu Sodoma, Gomorra wāmetise macārcjārārē bu'iri da're'caro nemorō narē bu'iri da'regusami, niwī Jesú.

Jesure ějōpeorārē ña'arō weeatje cjase ni'i

¹⁶ Cū apaturi ninemowī:

—Masīña. Yu'u musārē wioro wa'teropu o'ógū wee'e. Ovejare yaiwa wa'teropu o'ógū weronojō o'ó'o. Tojo weerā musārē ña'arō weeri nírā, pua capeatiya. Musārē ña'arō weemicā, añurō weeya narē. ¹⁷ Añurō ĩ'aña. Musārē ñe'e, judío masā wiorā tiropu miarāsama. Na nerēse wi'seripu musārē tārārāsama. ¹⁸ Tojo nicā yu'ure ějōpeose bu'iri to cjase di'ta wiorā tiropu miarāsama. Narē yé quetire wereya. Tojo nicā āpērā judío masā nitirārē wererāsa'a. ¹⁹ Musārē miacā, musā ucūatjere “¿De'ro wa'arosau? ¿De'ro nirāsari?” ni wācūque'titicā'ña. Musā ucūrī cura Ō'acū musā ucūatjere o'ogusami. ²⁰ Tojo weerā musā basu mejēta ucūrāsa'a. Espírītu Santu marī pacu o'ó'cu musārē ucūdutisere ucūrāsa'a.

²¹ »Masā yu'ure ějōpeocā ĩ'arā, na acawererā warore wia, wējēdutarāsama. Na pō'rā quē'rārē tojota weerāsama. Pō'rā quē'rā na pacusumuarē mejārōta weerāsama. ²² Yé bu'iri nipe'tirā musārē ĩ'atu'tirāsama. No'o yu'ure ějōpeoyapatigunojō yu'rugusami. Cū yu'u pacu tiropu catinu'cūcūsami. ²³ Ni'cā macāpū musārē ña'arō weecā, ape macāpū du'tiya. Diacjūta musārē were'e. Nipe'tiro Israe curuacjārā nise macārīpu musā werecusiabi'ati dūporo yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu apaturi a'tigusa'a tja, niwī Jesú.

²⁴ »Ne ni'cū bu'egu, cūrē bu'egu yu'ruoro nīmasītisami. Mejārōta da'raco'tegu quē'rā cū wiogu yu'ruoro nīmasītisami. ²⁵ Bu'egu, cūrē bu'egu weronojō nigūti, nirōua'a. Mejārōta da'raco'tegu cū wiogu weronojō nigūti, nirōua'a. Bu'eri masū, wiogu, na ña'arō yu'rucā, bu'eno'gū, da'raco'tegu quē'rā ña'arō yu'rusama. Tojo weero yu'u musārē bu'egure “Beelzebú, wātīa wiogu nimi” nicā, ¿de'ro weerā musā yu'u bu'erārē tojo nitibosabau? niwī Jesú.

Jesú “¿Noanojōrē uiroati?” ní'que ni'i

(Lc 12.2-7)

²⁶ Jesú a'tiro werenemowī:

—Musā yu'u me'rā ni'i. Tojo weerā musārē uatirārē uiticā'ña. Ne bajuyoropu weetise ĩ'ano'ticā weesome. ĩ'ano'rōsa'a. Ne ĩ'atiropu wee'que quē'rā masīno'ticā weesome. ²⁷ Yu'u musārē tu'otiropu

ni'quere āpērā tu'oropu werestepe'ocā'ña. Masīno'ña marī'quere masārē masīcā weeya. ²⁸ Musā upure wējēcō'arārē uiticā'ña. Na upu dia'cūrē wējēcō'amasīsama. Ō'acū pe'e upu, ejeripō'rārē pecame'epu cō'abutiamasīsami. Cū tojo weegú pūrīcārē uiya, niwī.

²⁹ Jesú queose me'rā cū pacu marīrē ma'isere werenemowī:

—Puārā mirīcūa o'majārācā cā'rōacā wapatisama. Na tojo wapaticā, Ō'acū narē añurō co'tesami. Ne ni'cū mirīcūacā yucugupu pesagu marī pacu “Tocārō wērīgūsami” niticā, wērītisami. ³⁰ Apeyema tja Ō'acū marī poarire “Ticuse ni'i”, ni masīpe'ocā'sami. ³¹ Musā pājārā mirīcūa yu'ruoro wapatisa'a. Tojo weerā musārē ña'arō weesi'rīrārē uiticā'ña. Ō'acū musārē añurō co'tegusami, niwī Jesú.

Masā tu'oropu Jesucristore ējōpeose ni'i
(Lc 12.8-9)

³² Jesú werenemowī:

—No'o masā tu'oropu yu'ure “Ējōpeo'o” ni wrecā, yu'u quē'rā narē yu'u pacu u'musepu nigūrē añurō ucūgūsa'a. ³³ Ni'cū masārē uigu, masā tu'oropu yu'ure “Ējōpeowe'e” nigūrē yu'u quē'rā cūrē yu'u pacu u'musepu nigūrē “Yagu mejēta nimi”, nigūsa'a, niwī Jesú.

Jesú ye bu'iri masā ducawatima nise ni'i
(Lc 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Apaturi werenemowī:

—Musā yu'ure “Añurō nisetiatjere miitigu weepī”, ni wācūtīcā'ña. Yu'u tere miititiwū. Yu'u a'tise wapa a'pepūrīato nígū a'tiwū. Āpērā yu'ure uatirā, yu'ure uarā me'rā a'metu'tirāsama. ³⁵ Tojo weerā ni'cū cū pacu me'rā a'metu'tigusami. Apego quē'rā co paco me'rā mejārōta weegosamo. Tojo nicā macū numo co mañecō me'rā a'metu'tirāsama. ³⁶ Tojo weerā ni'cā wi'icjārā, yé bu'iri a'metu'tirāsama.

³⁷ »Yu'ure ma'irō nemorō musā pacusumua pe'ere ma'iyu'rūnu'cārā, yarā nīmasītisa'a. Tojo nicā pacusumua quē'rā na pō'rārē ma'iyu'rūnu'cārā, yarā nīmasītisama. ³⁸ Apetero weegu ni'cū “Yu'u Jesure ējōpeogu, wērībosa'a” ni uigu, yu'ure ējōpeodu'usami. Tojo weegunojō yagu nīmasītisami. ³⁹ Yu'ure ējōpeose me'rā ña'arō yu'rūsi'rītigu, yu'ure ējōpeodu'ugunojō pecame'epu bu'iri da're bajuriono'gūsami. Apī wējēsere uiti, yu'ure ējōpeonu'cūgūnojō pe'e yu'u me'rā catinu'cūgūsami, niwī Jesú.

Añurō wee'que wapa wapata'ase ni'i
(Mr 9.41)

⁴⁰ Jesú werenemowī:

—Musārē e'catise me'rā ñe'erā, yu'ure ñe'erāta weema. Yu'ure ñe'erā quē'rā, yu'u pacu yu'ure o'ócure ñe'erāta weema. ⁴¹ Ni'cū Ō'acū wereduti'quere wereturiari masārē cū Ō'acū o'ócū niyucā, ñe'egūrē a'tiro wa'arosa'a. Ō'acū cūrē o'osenojōrēta cūrē ñe'egū quē'rārē o'ogusami. Ni'cū masū añugūrē ñe'egū, cū añugū niyucā, cūrē ñe'egūrē a'tiro wa'arosa'a. Ō'acū masū añugūrē o'ocaronojōta cūrē ñe'egū quē'rārē o'ogusami. ⁴² Ni'cū apīrē Jesucristore ējōpeogu nimi nígū, acowuogure acotīagū diacjūta añuse bocagusami, niwī Jesú.

11

Juã cũ bu'erārē Jesú tiropu o'ó'que ni'i
(Lc 7.18-35)

¹ Jesú ũsã docere wérēca be'ro wa'a wa'awĩ. Galileapu nise macārĩrē bu'ecusiagu wa'awĩ.

² Juã masārē wāmeyeri masũ bu'iri da'reri wi'ipu nicu niwĩ. Topu nígũ, Jesú masã wa'teropu weesere tu'ocu niwĩ. Tere tu'ogu, ãpērã cũ bu'esere siruturārē cũ tiropu wa'aduticu niwĩ. ³ A'tiro narē sērĩtiña'duticu niwĩ:

—“¿Mu'uta nitĩ 'Masārē yu'ruoacju a'tigusami' nino'cu, o apĩpũre yucuerāsari yujupu?” ni sērĩtiña'ña, nicu niwĩ.

⁴ Jesú tiro etarã, Juã sērĩtiña'duti'quere sērĩtiña'wã. Na tojo nicã tu'ogu, Jesú narē yu'tiwĩ:

—Yu'u weecã ĩ'asere, musã tu'osere Juārē wererã wa'aya. ⁵ “Caperi ĩ'atimi'cārã ni'cārõacārē ĩ'apãama. Sijamasĩtimi'cārã sijama. Cãmi boarã yatipe'tiano'ma. O'meperi tu'oti'cārã tu'oma. ãpērã wērĩ'cārã masãma. Pajasecuorã añuse masārē yu'ruose quetire tu'oma. ⁶ Yu'ũre ějõpeodu'utigunojõ e'catigusami”, ni wererã wa'aya Juārē, niwĩ Jesú.

⁷ Na wa'ãca be'ro Jesú Juã ye cjasere masārē werenu'cãwĩ:

—Musã masã marĩrõpu Juārē ĩ'arã wa'apã. Topu wa'arã, uigunojõrē, wãcũtutuatigure ĩ'arã wa'atipã. Cũ tutuatigu tãbuti wĩ'rõ wẽecuaro weronojõ nitimi. ⁸ Tojo nicã añuse waro su'ti sãñagũrē masã marĩrõpu ĩ'arã wa'atipã. Su'ti añuse sãñarãnojojõ wiorã ye wi'seripu nisama. ⁹ To pũrĩcārē musã ni'cũ Ő'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũrē ĩ'arã wa'arã weepã. Nirõta Juã ãpērã Ő'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã nemorõ niyu'runu'cãmi. ¹⁰ Ő'acũ Juārē o'óyuatjere cũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'wã:

“Yu'u mu'u ye quetire wereyuacjũre mu'u duporo o'óguti.

Cũ mu'u wa'atji ma'arē apoyugusami”, nicu niwĩ Ő'acũ, ni ojano'caro niwũ.

Ma'a quẽ'rãyumã'tãgũ weronojõ mu'u wa'ati duporo masã wãcũsere bujaweti ducayudutigusami nígũ, tojo nicu niwĩ.

¹¹ »Diacjũta musārē wereguti. Toduporopu, a'tiro nicã quẽ'rãrē ne ni'cũ Juã yu'ruoro nígũ marĩmi. Tojo nimicã, nipe'tirã Ő'acũ wiogu nirõpu nirã Juã yu'ruoro nima. Mejõ nigũpuã cũ yu'ruoro nimi.

¹² »Juã bu'enu'cãcateropu, téẽ a'tocateropu quẽ'rãrē Ő'acũ wiogu nisere uatirã, cumuca weema. ¹³ Nipe'tirã Ő'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masã na oja'que me'rã, tojo nicã Moisé cũ dutise cũu'que me'rã Ő'acũ wiogu nimi nisere werenu'cũcãrã niwã. Juã masārē wāmeyeri masũputa weretucocu niwĩ. ¹⁴ Musã yu'ũre ějõpeosi'rĩcãma, a'tiro nigũti. Duporocjũpu Ő'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ a'tiro nicu niwĩ: “Masārē yu'ruoacju a'tise duporo Elía Ő'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ weronojõ nígũ a'tigusami”, ni ojano'wã. Juã na tojo ojano'cuta nimi. ¹⁵ O'meperi cuorãnojojõ a'tere añurõ tu'oya.

¹⁶ »Masã a'tocaterocjãrã, yẽ quetire tu'osi'rĩtirã ã'rã weronojõ nima. Wĩ'marã macã decopu apedujirã, na me'rãcjãrãrē pijirã caricũbajaque'atirã weronojõ nima. A'tiro caricũsama: ¹⁷ “Ŭsã wẽowũ putimicã, basarã wijatiapu. Ŭsã bujawetise basacã quẽ'rãrē, utitiapu.” Na weronojõ a'tocatero nirã no'o añurõ, ña'arõ weecã, mejãrõta tu'satima.

18 Juã masãrẽ wãmeyeri masũ be'ti, vino sî'rītisami. Cũ tojo weecã, masã "Wãtĩ cuomi", nisa'a. 19 Be'ro yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigu quẽ'rãrẽ ba'a, yu'u vino sî'ricã, mejãrõta ña'arõ ucũ'u. "Ba'awãrĩgũ, sî'rĩwãrĩgũ nimi. Niyeru wapaseeri masã, tojo nicã ña'arã me'rãcju nimi", ni' i yu'ure. Musã ni'cũpureta ãjõpeowe'e. Tojo ãjõpeotimirã, yu'u wee'õ'quere i'arã, "Õ'acũ cũrẽ masĩse o'opĩ" ni, masĩbosa'a, niwĩ Jesũ.

Jesure ãjõpeotise macãrĩcãrã ye queti ni'i
(Lc 10.13-15)

20 Be'ro Jesũ cũ tutuaro me'rã wee'õyũ'runũ'cã'que macãrĩcãrãrẽ a'tiro tu'tiwĩ. Na ña'arõ wee'quere bujaweti ducayuticã, tojo weewĩ.

21 —Musã Corazĩ, tojo nicã Betsaida wãmetise macãrĩcãrãrẽ ña'arõ wa'arosa'a. Yu'u wee'õ'quere i'amirã, ducayuwe'e. Yu'u ãpẽrã judio masã nitirã tiropũ Tiro, Sidõ wãmetise macãrĩpũ wee'õcãma, duporopũ na ña'arõ wee'quere bujaweti ducayutojabopã. Na bujawetisere i'orã, na weewaronojõpuma su'tire wãquĩsenojõrẽ sãña, nujãrẽ na dupoapũ õrẽstepeobopã. 22 Musãrẽ were'e. Õ'acũ masãrẽ beseatji namu nicã, masã pe'ere Tiro, Sidõcãrã nemorõ bu'iri da'reyu'runũ'cãgũsami.

23 »Ni'cãrõacãma Capernaucãrãrẽ were'e. "Tojowaro u'musepũ mujãrãti", ni wãcũticã'ña. Õ'acũ masãrẽ pecame'epũ cõ'abutiagusami. Sõ'onica macã Sodoma yu'u masã tiropũ wee'caronojõ wee'õcãma, ti macã ni'cãrõacãpũ quẽ'rãrẽ ninu'cũbosa'a. 24 Musãrẽ nigũti. Õ'acũ masãrẽ beseatji namu nicã, Sodomacãrãrẽ nemorõ masã pe'ere Õ'acũ bu'iri da'regũsami, niwĩ Jesũ.

Jesũ "Yu'u me'rã ejerisãjãse cuoya" nise ni'i
(Lc 10.21-22)

25 Narẽ tojo nica be'ro Jesũ cũ pacũ Õ'acũrẽ a'tiro niwĩ:

—Pacũ, mu'u u'muse, a'ti turi wioqu ni'i. "Masĩyu'runũ'cãrã ni'i" nirãrẽ mu'u ye cjasere tu'omasicã weewe'e. ãpẽrã wĩ'marã weronojõ maata tu'õ ãjõpeorã pe'ere tere masicã wee'e. Mu'u tojo weesere wãcũgũ, "Añu'u", ni e'catise o'õ'o. 26 Pacũ, mu'u u'caronojõta a'tere queoro wee'e, niwĩ.

27 Be'ro Jesũ masãrẽ ninemowĩ:

—Yu'u pacũ nipe'tise weemasĩsere yu'ure o'owĩ. Cũ ni'cũta yu'u nisetisere masĩpe'ocã'sami. Yu'u quẽ'rã ni'cũta cũ nisetisere masĩpe'õ'o. No'o yu'u masicã weeno'rã quẽ'rã cũ nisetisere masĩsama. 28 Musã basu weetutuase me'rã Õ'acũrẽ e'caticã wees'i'ri'i. Tojo weerã nucũsere wuarã, da'ra caributirã weronojõ ni'i. Musã bu'iri tu'õña'wã, bujawetirãrẽ a'tiro nigũti. Musã tojo tu'õña'sere yu'ure wereya. Yu'u masãrẽ weetamugũti. Musã tojo weecã, yu'u masãrẽ ejerisãjãsere o'oguti. 29 Yu'u dutisere, yu'u uaronojõ weeya. Musã tojo weecã, weetamugũti. Yu'u da'radutipegu niwe'e. Yu'u masãrẽ pajaña'gũ, mejõ nigũ weronojõ wee'e. Musã bujawetisere yu'ure werecã, masãrẽ e'catise ducayuguti. 30 Yu'u weetamuyucã, yu'u dutise uputu waro masãrẽ tutuawe'e. Masã apenyenojõ ca'rasãasere o'marã weronojõ tu'õña'rãsa'a, ni werewĩ Jesũ.

12

Sauru nicã Jesũ bu'erã trigore tũ'rẽ'que ni'i
(Mr 2.23-28; Lc 6.1-5)

1 Titare sauru nicã úsã judío masã soowuuri namu Jesú trigo wesepu yu'ruawĩ. Úsã cũ bu'erã ujaboarã, trigo na ote'quere tũ'rẽ, te perire ba'awu. 2 Fariseo masã úsã tojo weecã i'arã, Jesure niwã:

—Ĩ'aña. Mu'u bu'erã ni'cãcãnojõrẽ weeditisere weema. Marĩ soowuuri numurẽ da'radutiwe'e, niwã.

3 Na tojo nicã tu'ogu, Jesú niwĩ:

—Musã duporocjú wlogu Davi cũ me'rãcãrã me'rã ujaboarã wee'quere bu'epã. 4 Na a'tiro weecãrã niwã. Ô'acũ wi'ipu sãjãa, pã “Ô'acũ ye ni'i” ní'que narẽ ba'adutiti'quere ba'acãrã niwã. Pa'ia dia'cũrẽ ba'ata basiocaro nimiwã. 5 Apero Moisé duti'caropu quẽ'rãrẽ bu'epã. Marĩ soowuuri namu nicã pa'ia Ô'acũ wi'ipu da'rasama. Cũ ye cjasere da'rarã, sootisama. Na tojo sootirã, ña'arõ weerã mejẽta weema. 6 Musãrẽ wereguti. A'tore yu'u Ô'acũ wi'i yu'ruoro niyu'runu'cãgũ ni'i. 7 Musã Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu ní'quere tu'omasĩwe'e. A'tiro ojano'caro niwã: “Yu'u masãrẽ a'merĩ pajaña'cã ua'a. Wa'icãrã újũamoro'peo'caro nemorõ te pe'ere wasãyu'runu'cã'a”, ni ojano'wã. Musã tere tu'omasĩrã pũrĩcã, masã mejẽcã weetirãrẽ “Ña'arõ weema”, nitibosa'a. 8 Yu'u Ô'acũ macũ masũ weronojõ uputigu soowuuri numurẽ dutise nemorõ dutimasĩ'i, niwĩ Jesú.

Jesú omocã bu'awia'cure yu'ruo'que ni'i
(Mr 3.1-6; Lc 6.6-11)

9 Jesú trigo wesepu nica be'ro judío masã nerẽrĩ wi'ipu sãjãawĩ. 10 Ti wi'i po'peapu ni'cũ omocã bu'awia'cu nicu niwĩ. Fariseo masã ¿de'ro wee Jesure weresãrãsari? nĩrã, cũrẽ sãrĩtiña'wã:

—¿Marĩ soowuuri numurẽ dutitigure yu'ruocã añuti? niwã.

11 Na tojo nicã tu'ogu, narẽ yu'tiwĩ:

—Ni'inojõta marĩ soowuuri namu nicã oveja copepu burusãjãcã, cũrẽ wejewa'cõgũ wa'aticã weetisami. 12 Ni'cũ masũ oveja nemorõ wapatiyu'runu'cãmi. Tojo weero marĩ soowuuri numurẽ añuse weecã añu ni'i, niwĩ.

13 Cũ tojo nica be'ro omocã bu'awia'cure niwĩ:

—Mu'u omocãrẽ sñoña, niwĩ. Tojo nicã tu'ogu, sñowĩ. Cũ tojo weecãta, ape omocã weronojõ añua wa'awu. 14 Cũ tojo weecã i'arã, fariseo masã uawijaa wa'awã. Tojo uawijaarã, “¿De'ro wee Jesure wẽjẽrãsari?” ni apocãrã niwã.

Duporocjãrãpu Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã Jesure ojayu'que ni'i

15 Jesú cũrẽ wẽjẽsĩrĩsere masĩgũ, omocã bu'awia'cure yu'ruo'caropu ní'cu wijaawã'cãwĩ. Cũrẽ masã pãjãrã sirutuwã. Nipe'tirã dutitirãrẽ yu'ruowĩ. 16 Yu'ruo, narẽ ne cũ ye cjasere wereditiwĩ. 17 Jesú na pãjãrãrẽ yu'ruocã, Isaia Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ oja'que queoro wa'awu. A'tiro ojacu niwĩ:

18 Ā'rĩ yu'ure da'raco'tegu, yu'u bese'cu nimi.

Yu'u ma'igũ nimi.

Cũ me'rã e'cati'i.

Yu'u Espiriture cũrẽ o'oguti.

Cũ yu'u nipe'tirã masãrẽ añurõ weesere weregusami.

19 Cũ ne du'saso, macã decopu caricũsijasome.

20 No'o wãcũtutuatigunojõ quẽ'rãrẽ cõ'asome.

Cõ'arõnojoõ o'ogũ, wãcũtutuacã weegusami.

Ëjõpeotutuatirãrẽ tu'tisome.

Narẽ añurõ weetamugúsami.

Cũ wiogũ sãjãca be'ropũ, cũ ña'asere docaque'aca be'ropũ tojo weedu'ugusami.

Cũ queoro dutime'ricúsami.

²¹ Tojo weerã nipe'tirocjarã cũ dutiatjere co'terãsama, tojo ni ojanowã.

*Jesure "Wãtĩ tutuaro me'rã wee'õmi" ni ucja'que ni'i
(Mr 3.20-30; Lc 11.14-23; 12.10)*

²² Be'ro Jesú tiropũ caperi bajutigu, ucũtigu wãtĩ sãjãno'cure miiejawã. Na cãrẽ miiejacã ì'agũ, Jesú cãrẽ yu'ruowĩ. Tojo weéca be'ro ì'a, ucũwĩ.

²³ Wãtĩ sãjãno'cu yu'rucã ì'arã, nipe'tirã masã ì'amañawã. Na a'merĩ sãrĩtiña'wã:

—¿Á'rĩ duporocjũpu Davi pãrãmi "Na a'tiacju niapu" ní'cu niti? niwã.

²⁴ Fariseo masã na tojo nicã tu'orã, a'tiro niwã:

—Á'rĩ wãtĩa wiogũ Beelzebú wãmetigu tutuaro me'rã wãtiarẽ cõ'awĩrõcã'sami, niwã.

²⁵ Jesú na tojo nisere masĩgũ, narẽ niwĩ:

—Ni'cã curuacjarã a'merĩ ñucawati a'meguẽrã, masãpe'tia wa'asama. Tojo nicã ni'cã macãcjarã o ni'cã wi'icjarã na quẽ'rã a'merĩ ñucawati a'metu'tirã, pe'tidija wa'asama. ²⁶ Mejãrõta wãtĩa wiogũ cũ yarã wãtiarẽ cõ'awĩrõgũ, cũ basuta ñucawatigu weesami. Tojo weegũ cũ de'ro wee tutuaremõsabe. ²⁷ Musã yu'ure "Cũ wãtĩ Beelzebú tutuaro me'rã wãtiarẽ cõ'awĩrõmi", ni'i. Tojo nicãma, musã bu'esere siruturã wãtiarẽ cõ'awĩrõrã, ¿noa tutuaro me'rã cõ'awĩrõsari? Narẽ musã "Õ'acũ tutuaro me'rã wãtiarẽ cõ'awĩrõma", ni'i. Tojo weero masĩno'o. Musã yu'ure nise diacjũ niwe'e. ²⁸ Yu'ũ wãtiarẽ Espiritu Santu tutuaro me'rã pe'e cõ'awĩrõ'o. Te me'rã "Õ'acũ wiogũ nise musã tiropure nitoja'a", nino'o.

²⁹ »Queose me'rã musãrẽ werenemogũti tja. Ni'cũ tutuamũ ya wi'ipure ñu'tecũutimigũ, yajamasĩno'ña marĩ'i. Ñu'téca be'ropũ yajamasĩsami, niwĩ. Yu'ũ wãtĩ yu'ruoro tutuayũ'runũ'cã'a nígũ, tojo niwĩ Jesú.

³⁰ Jesú ninemowĩ:

—Yu'ure uatirã yu'ure ì'atu'tirã nima. Yu'ure seeneotamutigunojõ doquestewã'cãgũ weronõjõ nimi. Yu'ure ëjõpeotirã masãrẽ Õ'acũrẽ ëjõpeocã weetamurã mejãta weema.

³¹ »Tojo weegũ musãrẽ diacjũ wereguti. Õ'acũ masã ña'arõ weesere, ña'arõ ucũsere acobojogusami. Espiritu Santure ña'arõ ucũcã pũricãrẽ, acobojosome. ³² Yu'ũ Õ'acũ macũ masũ weronõjõ uputigure ña'arõ ucũcã, Õ'acũ acobojogusami. Espiritu Santu pe'ere ña'arõ ucũcã, Õ'acũ acobojosome. Ni'cãrõacã, be'ropũ quẽ'rãrẽ mejãrõta acobojosome, niwĩ Jesú.

*Yucugure tigu ñuca me'rã ì'amasĩno'o nise ni'i
(Lc 6.43-45)*

³³ Jesú ninemowĩ:

—Yucugũ añucju nicã, tigu ñuca me'rã "Añucju ni'i", nino'o. Yucugũ ña'acju nĩrõ, tigu ñuca me'rã "Ña'acju ni'i", ni ì'amasĩno'o. Yucugure tigu ñuca me'rã ì'amasĩno'o. ³⁴ Musã aña weronõjõ pũrĩrã ni'i. Ña'arã nitjãrã, ¿de'ro wee añusere ucũmasĩbosau? Marĩrẽ ña'ase pũúture, ña'aseta marĩ ucũse wija'a. Añuse nicã, añuseta wija'a. ³⁵ Tojo weegũ masũ añugũ

añuse wăcŭse cuoyugu, añurôta ucŭsami. Apĩ ña'agũ pe'e cŭ wăcŭse ña'ase niyucă, ña'arô ucŭsami. ³⁶ Musărê wereguti. Ô'acŭ masărê beseatji numu nică, musă wăcŭtimiră no'o ũaro ucŭma'a'quenăcŭ besegusami. ³⁷ Musă añurô ucŭca be'ro nică, Ô'acŭ musărê "Añurô ucŭpă, bu'iri moo'o", nigŭsami. Musă ña'arô ucŭca be'roma "Bu'iri cuo'o", nigŭsami, niwĩ Jesú fariseo masărê.

Masă ña'ară Jesure weeĩ'odutimi'que ni'i

(Mr 8.12; Lc 11.29-32)

³⁸ Be'ro fariseo masă, âpēră Moisé oja'quere bu'eri masă Jesure a'tiro niwă:

—Masărê bu'egu, mu'u añuse weeĩ'ocă ĩ'asĩ'rĩsa'a, niwă.

³⁹ Na tojo nică tu'ogu, Jesú niwĩ:

—Musă a'tocaterocjără ña'ară ni'i. Musă weeĩ'oña nĩră, musă êjôpeotisere yu'ure ĩ'o'o. Musărê weeĩ'osome. A'te dia'cŭrê wereguti. Dŭporocjŭpu Joná Ô'acŭ ye quetire weremu'tărĩ masă wa'acaronojô dia'cŭrê ĩ'ogŭti. ⁴⁰ Joná wa'iwŭ pajigujô paaga po'pearu i'tia ũmăco, i'tia ñami cŭpure sãñacu niwĩ. Cŭ weronojôta yu'u Ô'acŭ macŭ masŭ weronojô uputigu quē'ră yu'ure yáaca be'ro i'tia ũmăco, i'tia ñami di'ta po'pearu cŭñagŭsa'a. ⁴¹ Joná Nĩnive wămetiri macăcjarărê Ô'acŭ ye quetire werecă, na ña'arô wee'quere bujaweti, du'ucără niwă. Yu'u pe'ere Joná yu'rũoro nimică, musă êjôpeowe'e. Musă na wee'caronojô ña'arô wee'quere bujawetiwe'e. Tojo weeră Ô'acŭ masărê beseatji numu nică, Nĩnivepu nĩ'cără a'tocateropucjărărê "Musă Jesure êjôpeotiră, ña'arô weewu", nĩrăsama. ⁴² Apeye quē'rărê wereguti. Dŭporocjô mujĩpŭ mujătiro diacjŭ pe'e nĩrĩ di'tapu wiogo Israe curuacjără wiogu Salomó masĩsere tu'ogo a'tico niwô. Yu'u Salomó yu'rũoro masiyu'rũnăcămică, musă pe'e yu'ure tu'osĩ'rĩwe'e. Tojo weego Ô'acŭ masărê beseatji numu nică, ti di'ta wiogo nĩ'co a'tocateropucjărărê "Musă Jesure êjôpeotiră, ña'arô weewu", nigôsamo, niwĩ.

Wătĩ todŭporopu cŭ nĩ'cŭpure majămisăjăase ni'i

(Lc 11.24-26)

⁴³ Jesú fariseo masărê ninemowĩ:

—Wătĩ masŭpure cŭ'awĩrôno'ca be'ro aco marĩrôpu sijabaque'atisami. Cŭ niatjore a'magŭ, tojo weesami. Cŭ nĩrô bocatigu, a'tiro wăcŭsami: ⁴⁴ "Yu'u wijaa'cŭpure dajasăjăagŭti tja", nisami. Cŭpure dajasăjăagŭ, wi'i o'aca wi'i, añurô apôca wi'i weronojô bocaejasami. ⁴⁵ Be'ro âpēră wătĩa sietere cŭ yu'rũoro ña'arărê pijisami. Piji, be'ro todŭporopu cŭ wijaa'cŭpure na nipe'tiră săjăasama. Tojo weegu masŭ cŭ todŭporopu nĩ'caro nemorô ña'arô tojasami. Ā'ră quē'ră yu'ure êjôpeotiră tojota ña'abutiaro wa'arăsama, niwĩ Jesú.

Jesú paco, tojo nică cŭ acabijiră ye cjase ni'i

(Mr 3.31-35; Lc 8.19-21)

⁴⁶ Jesú masărê tojo ucŭrĩ cura cŭ paco, cŭ acabijiră cŭ nĩrĩ wi'ipŭ ejawă. Na sopepu tojană'că, cŭ me'ră ucŭsĩ'rĩwă. ⁴⁷ Tojo weecă, to nigŭ nĩ'cŭ werewĩ Jesure:

—Mu'u paco, mu'u acabijiră sope pu'topu niama. Mu'u me'ră ucŭsĩ'rĩama, ni werewĩ.

⁴⁸ Cŭ tojo nică tu'ogu, Jesú cŭrê niwĩ:

—¿Noanojō niti yu'u paco, yu'u acabijirā? niwī.

⁴⁹ Be'ro ūsā cū bu'erārē ñupu'a, niwī:

—Ā'rārē yu'u paco, yu'u acawererā waro tu'oña'a. ⁵⁰ No'o Ō'acū ūaro weerānojō náta yu'u acabiji, yu'u acabijo, yu'u paco weronjō nima, niwī.

13

Jesú oteri masū ye quetire queose me'rā were'que ni'i

(Mr 4.1-9; Lc 8.4-8)

¹ Ti ñumūrēta tja Jesú wi'ipū ní'cū ditara sumutopū wa'awī. Wa'a, topū dujiwī. ² Masā pājārā waro cū tiropū nerēcā ĩ'agū, yucusupū mujāsājāa, dujiwī. Masā pe'e ditara sumutopū nu'cūwā. ³ Be'ro Jesú queose me'rā narē bu'ewī:

—Ní'cū masū cū ya wesepū otegu wa'asami. ⁴ Cū otegu wēestewā'cācā, apeye otese cape ma'apū doqueque'asa'a. Mirīcūa a'ti, te perire ĩ'aboca, ba'ape'ocā'sama. ⁵ Apeye ūtāpaga cā'rōacā di'ta cūoro bu'ipū doqueque'asa'a. Te di'ta cā'rōacā niyucā, asibusu maata marā, pī'rīsa'a. ⁶ Be'ro mujīpū asimujātiri cura di'ta boposājāyu'rua wa'asa'a. Tojo weero nu'cōrī cuotī'caro nitjārō, maata ñaidija wa'asa'a. ⁷ Apeye otese cape pota wa'teropū buruque'asa'a. Pota pe'e tere pī'rīyu'rua, wējēcā'sa'a. ⁸ Apeye otese cape di'ta añurōpū buruque'asa'a. Te añurō pī'ri, ducatisa'a. Ní'cā ño cien peri ducatisa'a. Ape ño sesenta peri, ape ño treinta peri ducatisa'a. ⁹ O'meperi cuorānojō a'tere añurō tu'oya, niwī Jesú.

Jesure cū bu'erā "¿De'ro weegu queose me'rā bu'eti?" ní'que ni'i

(Mr 4.10-12; Lc 8.9-10)

¹⁰ Be'ro ūsā cū bu'erā cū pu'to wa'a, cūrē sērītiña'wā:

—¿De'ro weegu masārē queose me'rā bu'eti? niwā.

¹¹ Jesú ūsārē yu'tiwī:

—Ō'acū masārē a'tiro weemi. Masā āpērā todūporopū masīña marīmi'quere cū wiogu nisere masīcā weemi. Āpērā yu'ure ējōpeotirā pe'ere masīticā weemi. ¹² Tojo weegu yu'u bu'esere ējōpeorārē narēta Ō'acū masīse o'onemogūsami. Na tu'omasīse cuoyu'rūarāsama. Āpērā yu'u bu'esere ējōpeotirā pe'ere na cā'rōacā masīmi'quere tu'omasīticā weegusami. ¹³ Na yu'u weesere ĩ'amirā, ĩ'atirā weronjō nisama. Yu'u bu'esere tu'omirā, tu'omasītisama. Tojo weegu queose me'rā narē were'e. ¹⁴⁻¹⁵ Isaía Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū cū oja'caronjōta narē wa'a'a. A'tiro ojacu niwī:

Masā Ō'acū ye cjasere teerā, ĩ'asī'rīsome.

Ō'acūrē ējōpeosī'rītirā, diacjū cjasere tu'osī'rīsome.

Tojo ējōpeotitjārā, yu'ure acobojose sērīsome.

Tojo weerā masārē werecā, tu'orāsa'a, tu'orā pe'e.

Mejō ¿de'ro nirō weesari? ni tu'omasīsome.

Masā añurō yu'u weesere ĩ'amirā, ĩ'amasīsome, ni ojacu niwī Isaía, niwī Jesú.

¹⁶ Ūsā pe'ere niwī:

—Masā pūrīcā yu'ure ējōpeorā, e'cati'i. Yu'u weesere ĩ'arā, yu'u bu'esere tu'orā, ējōpeo'o. ¹⁷ Diacjū masārē weregutī. Pājārā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā, tojo nicā dūporocjārā masā añurā ní'cārā ni'cārōacā yu'u masārē weesere ĩ'asī'rīcārā nimiwā. Yu'u masārē weesere

tu'osĩ'rĩcārā nimiwā. Tojo weesĩ'rĩ'cārā nimirā, ĩ'ati, tu'otiyu'ruocā'cārā niwā, niwĩ Jesú.

Jesú oteri masũ quetire "A'tiro nisĩ'rĩrō wee'e" nise ni'i
(Mr 4.13-20; Lc 8.11-15)

¹⁸ Be'ro Jesú ũsārē a'tiro werenemowĩ:

—Oteri masũ ye queti a'tiro nisĩ'rĩrō wee'e. ¹⁹ Yu'u a'ti turipu wiogu nigũsa'a nisere tu'omirā, tere tu'omasĩtirā, a'tiro weronojō nisama. Otese cape ma'apu buruque'a'que weronojō nisama. Wātĩ a'ti, na tu'omĩ'quere ē'mape'ocā'sami. ²⁰ Āpērā ũtāpaga wa'teropu doqueque'a'que peri weronojō nisama. Yé quetire e'catise me'rā tu'osama. ²¹ Tojo tu'omirā, nu'cōrĩ marĩrā weronojō nisama. Narē mejēcā wa'acā, o āpērā te quetire ējōpeose bu'iri narē tu'ticā, maata ējōpeodu'ucā'sama. ²² Āpērā otese cape pota wa'teropu buruque'a'que weronojō nisama. Yé quetire tu'oma, tu'orā pe'e. A'ti ũmũco cjase pe'ere wācũyu'runu'cāsama. No'o de'ro nisere ũaripejayu'ruasama. Na tojo niseticā, a'te narē dojorēcā'sa'a. Na tu'o'quere acobojo, đuca marĩrā weronojō nisama. ²³ Āpērā di'tapu añurōpu buruque'a'que peri weronojō nima. Yé quetire tu'o, añurō ējōpeo, yu'u dũtironojō weesitirā, añurō đucatirā weronojō nima. Cien peri đucati'caro weronojō añusere weesama. Āpērā sesenta peri, āpērā treinta peri đucati'caro weronojō añusere weesama, niwĩ Jesú.

Trigo wa'teropu apeye ña'ase cape pĩ'rĩbajua'que ni'i

²⁴ Jesú apeye queose me'rā ũsārē werenemowĩ:

—Ō'acũ wiogu nise a'tiro weronojō ni'i. Ni'cũ masũ añuse capere cũ ya wesepu otesami. ²⁵ Be'ro nipe'tirā cārĩca be'ro te ote'cure ĩ'atu'tigu cũ ote'caropu wa'asami. Wa'a, trigo cape wa'teropu ña'ase capere otesami. ²⁶ Trigo pĩ'rĩmujā, te pupiri cura ña'ase cũ ote'que pe'e quē'rā pĩ'rĩbajuasa'a. ²⁷ Tere ĩ'arā, cūrē da'raco'terā na wiogupure wererā wa'asama: "Wiogu, marĩ ote'que añuse cape dia'cũ nimiwũto", nisama. "¿De'ro wee a'te ña'ase cape a'tipari?" nisama. ²⁸ Na wiogu narē yu'tisami: "Ni'cũ marĩrē ĩ'atu'tigu tojo weepĩ", nisami. Be'ro da'raco'terā na wiogure sēřĩtiña'sama tja: "¿Mu'u ũsā ña'asere cureweerā wa'acā ũasari?" nisama. ²⁹ Cũ pe'e narē nisami: "Weeticā'ña. Musā cureweerā, apeye trigore du'acō'abosa'a. ³⁰ Totā trigo me'rā bucuacā'to. Trigo bucuatu'ajaca be'ropu da'rari masārē o'óguti. Na ña'ase pĩ'rĩ'quere cureweemu'tārāsama. Curewee, tere opa dotori đu'te, ũjũarāsama. Tu'ajanu'cō, trigore na nũrōwuaropu nũrōrāsama", nisami, niwĩ Jesú.

Jesú mostaza wāmetise cape me'rā queose o'o'que ni'i
(Mr 4.30-32; Lc 13.18-19)

³¹ Jesú apeye queose me'rā werenemowĩ tja:

—Ō'acũ yarā pājārā sājārāsama nise otese mostaza cape weronojō ni'i. Tere ni'cũ cũ ya wesepu otesami. ³² Mostaza cape cā'caperoacā waro ni'i. Tócacaperoacā nimirō, bucuaropua pajibutiaticju yucugu pĩ'rĩsa'a. Pajicju waro wa'acā ĩ'arā, mirĩcũa a'ti, tigu đapurĩpu na diepeoatje su'tire weesama, niwĩ. Ō'acũ wiogu nise cā'caperoacā weronojō nu'cāsa'a. Be'ro pajicju bucuu'caro weronojō nipe'tiropu cũ ye queti se'sa wa'arosa'a. Tojo nicā pājārā cũ yarā sājārāsama nigũ, tojo niwĩ.

Pã bucuacã weese me'rã queose ni'i
(Lc 13.20-21)

³³ Be'ro apeye queose me'rã werenemowĩ tja:

—Õ'acũ wiogu nise a'tiro weronojõ ni'i. Ni'cõ numio pã weegotigo pã weese harinarẽ i'tiapa queo, po'osãasamo. Te me'rã levadura pã bucuacã weesere morêsamo. Be'ro te nipe'tise bucuca se'sape'tia wa'asa'a, niwĩ. Levadura harinarẽ bucuacã wee'caro weronojõ Õ'acũ wiogu nise nipe'tiropu se'sarosa'a nígu, tojo niwĩ.

Jesú masārẽ queose me'rã bu'e'que ni'i
(Mr 4.33-34)

³⁴ Jesú masārẽ bu'égũ, queose me'rã wereticã weetiwi. ³⁵ Cũ tojo weecã, Õ'acũ ye quetire weremu'tārĩ masũ oja'que queoro wa'awu. Jesú masārẽ wereatjere a'tiro ojanowũ: Queose me'rã masārẽ weregusa'a.

Õ'acũ a'ti umuco weecãpu masĩno'ña marĩ'quere musārẽ were bajurégũti, ni ojanowũ.

Jesú "Ña'ase cape trigo tiropu pĩ'rĩbajua'quere a'tiro nĩsĩ'rĩrõ wee'e" nise ni'i

³⁶ Be'ro Jesú masārẽ we'eriti, wi'ipu sãjãawĩ. Ësã cũ bu'erã cãrẽ sirutusãjãwũ. Topu cãrẽ sãrĩtiña'wũ:

—Mu'u mejẽpu ña'ase cape trigo wa'teropu queose were'quere wereapoya. ¿De'ro nĩsĩ'rĩrõ weeatĩ? niwũ.

³⁷ Ësã tojo nicã tu'ogu, Jesú yu'tiwĩ:

—Añuse trigo capere ote'cu yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigu ni'i. ³⁸ Ti wese pe'e a'ti turi nĩsĩ'rĩrõ wee'e. Añuse cape yu'ure ëjõpeorã Õ'acũ põ'rã nima, nĩsĩ'rĩrõ wee'e. Ña'ase cape pĩ'rĩ'que pe'e wãtĩ yarã nima, nĩsĩ'rĩrõ wee'e. ³⁹ Ti wese ote'cure ĩ'atu'tigu ña'asere ote'cu wãtĩ nimi. Trigo bucuatu'ajaca be'ro na tũ'rẽse a'ti umuco pe'tiatje ni'i, nĩsĩ'rĩrõ wee'e. Trigore tũ'rẽrĩ masã Õ'acũrẽ wereco'terã u'musecjãrã weronojõ nima. ⁴⁰ Ña'asere curewee mũãacõ'asama. Na tojo wee'caro weronojõ a'ti turi pe'ticãpure ña'arãrẽ cõ'arãsama. ⁴¹ Yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigu yu'ure wereco'terãrẽ nipe'tiropu o'ógusa'a. "Nipe'tirã ña'arõ weerãrẽ, tojo nicã ãpẽrãrẽ ña'arõ weecã weerãrẽ neoña", nigũsa'a. ⁴² Narẽ pecame'epu cõ'arãsama. Topu na pũrĩno'rã, upicari cũ'rĩdio, utirãsama. ⁴³ Tojo wa'ari curare Õ'acũ uaro weerã pe'e a'tiro weerãsama. Cũ tiropu wa'arã, mujĩpũ umucocjũ weronojõ asisterãsama. Topu ninu'cũcã'rãsama. O'meperi cuorãnojõ a'tere añurõ tu'oya, niwĩ.

Di'tapu niyeru cujiri yaacũu'que queose ni'i

⁴⁴ Jesú a'tiro werenemowĩ:

—Musārẽ Õ'acũ wiogu nisere werenemogũti. Cũ musã wiogu nise nipe'tise yu'ruoro añuyũ'runu'cã'a. Ni'cũ apeyenojõ wapabujusere ãpẽrã ya di'ta po'peapu nuo'quere boca'caro weronojõ ni'i. Tere bocãca be'ro mejãrõputa yaacũusami tja. Be'ro e'catise me'rã wa'a, nipe'tise cũ cuosere duape'ocã'sami. Cũ dua'que wapa me'rã ti di'tare duumiicã'sami, niwĩ.

Jesú perla wãmetiri pe, wapabujuri pe me'rã queose o'o'que ni'i

⁴⁵ Apeye quẽ'rãrẽ Jesú werenemowĩ:

—Ō'acū wioḡu nise ni'cū duari masū añurō asistese peri perla wāmetisere a'macusiario weronojō ni'i. ⁴⁶ Cū wapabujuri pe, ni'cā pere bocaejagu, a'tiro weesami. Bocaēja, cū cūosere duape'ocā'sami. Cū dua'que wapa me'rā ti pe wapabujuri pere duumiicā'sami. Ō'acū masū wioḡu nicā, ti pe wapabujuri pere bocase weronojō ni'i.

Wejecu me'rā Jesú queose o'o'que ni'i

⁴⁷ »Be'ropu Ō'acū masārē beseatjere wereguti. Wa'i wējērī masā ni'cāḡū wejecujo dia pajiri maapu doqueñosama. Tigupure nirānucū wa'i su'riwā'sama. ⁴⁸ Tigū mu'muyarūcā ī'arā, wa'i wējērī masā dia sumutopu wejemajāsama. Topu wa'ire besedujisama. Añurārē pi'ipu besesāsama. Ña'arārē doqueñocā'sama. ⁴⁹ A'ti umuco pe'ticā, tojota wa'arosa'a. Ō'acūrē wereco'terā u'musecjārā a'tirāsama. Añurā, ña'arārē ducawaanu'cōrāsama. ⁵⁰ Ña'arārē pecame'epu cō'arāsama. Topu na pūrino'rā, upicari cū'rīdio, utirāsama, niwī Jesú.

Jesú cū bu'erārē be'ropu na weeatjere were'que ni'i

⁵¹ Be'ro Jesú ūsārē niwī:

—¿A'te yu'u ní'quere tu'oti masā? niwī.

Ēsā “Ēu, tu'o'o”, niwā.

⁵² Ēsā tojo nicā, cū niwī:

—Nipe'tirā Moisé oja'quere bu'erā yu'u wioḡu nigūsa'a nisere ējōpeorā, ni'cū wi'i cuoḡu weronojō nima. Cū, cū ya wi'icjārārē o'oacju, ti wi'ipu cū apeyenojō nurō'quere ma'marē, mejārē miiwīrōmasīsami. Cū weronojō yé niatjere mejā, Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'quere weremasīsama. Tojo nicā ma'ma, yu'u bu'ese quē'rārē weremasīsama níḡū, tojo niwī ūsārē.

Jesú cū ya macā Nazarepu dajatojaa'que ni'i
(Mr 6.1-6; Lc 4.16-30)

⁵³⁻⁵⁴ Jesú te queose wéréca be'ro to ní'cu Nazare cū masāca macāpu wa'awī. Topu judío masā na nerēwuari wi'ipu bu'enu'cāwī. Topu nirā cū bu'esere tu'o, ī'amarīamujāwā. A'tiro niwā:

—¿No'opu bu'epari ā'rī tocā'rō masīḡū? ¿De'ro wee a'te masā dutitirārē yu'ruosenojōrē weeī'omasīti? ⁵⁵ Ā'rī ni'cū capiteru macū nimi. Cū a'ti macācjo María macū nimi. Cū acabijirā Santiago, José, Simó, Juda nima. ⁵⁶ Cū acabijirā numia quē'rā a'toputa nima. Tojo weegu ¿no'opu masīmipari cū a'tere? niwā.

⁵⁷ Cū tocjū nise bu'iri cū weresere ējōpeosī'rītiwā. Jesú pe'e narē niwī:

—Nipe'tirā ni'cū Ō'acū ye queti weremu'tārī masūrē tu'o ējōpeosama. Cū ya di'tacjārā, cū ya wi'icjārā dia'cū ējōpeotisama, niwī.

⁵⁸ Tojo weegu ti macāpure na ējōpeoticā ī'agū, peje waro narē weeī'otiwī.

14

Juā masārē wāmeyeri masūrē tojo wee wējēcārā niwā nise ni'i
(Mr 6.14-29; Lc 9.7-9)

¹ Titare Herode Galilea di'tacjārārē dutigu Jesú wee'quere tu'ocu niwī.

² Tere tu'oḡu, cū me'rā da'rarārē a'tiro nicu niwī:

—Cũ Juã masãrê wãmeyeri masũ yu'u wējēduti'cu masã'cu nígũ nisami. Tojo weetigu mejēta, peje waro wee'otutuayu'ruapũ, nicũ niwĩ.

³ Cũ Herodeta todapropare Juãrê ñe'eduticu niwĩ. Ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipu dũ'tecũuduticu niwĩ. A'te ye bu'iri tojo weecu niwĩ. Herode cũ acabiji Felipe numo, Herodía wãmetigore Felipe cũ catimicã, core ē'ma, numoticũ niwĩ. ⁴ Cũ tojo weesere tu'ogu, Juã Herode tiropũ wa'a, a'tiro nicũ niwĩ:

—Mu'u acabiji numorē numoticã, ña'a ni'i. Core cuoticã'ña, nicũ niwĩ. Cũ tojo ní'que bu'iri Herode cãrê bu'iri da'reri wi'ipu sōrōduticu niwĩ.

⁵ Cũ Juãrê wējēsĩ'ricu niwĩ. Masã pe'e "Juã Ô'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masũ nimi", nicãrã niwã. Tojo weegu yu'u cãrê wējēcã, masã yu'u me'rã uabosama ni uigu, maata cãrê wējeticu niwĩ. ⁶ Be'ro Herode cũ bajuáca numarē bosenumu weecu niwĩ. Titare Herodía macõ cũ piji'cãrã tiropũ basai'ogõ wijaco niwõ. ⁷ Herode co basai'ocã tu'sayu'ruacu niwĩ. Tojo weegu "Ne nisooro marĩrõ no'o mu'u uasenojõrê o'oguti", nicũ niwĩ. ⁸ Co pe'e co pacore "¿Ñe'enojõrê sērigõsariba?" nico niwõ. Co paco wérēca be'ro Herode tiropũ wa'a, cãrê nico niwõ:

—Juã masãrê wãmeyeri masũ dũpoare dutesure, ni'cã papũ miiti, yu'ure o'oya, nico niwõ. ¿Diacjũta Juãrê wējēgũsari? nígõ, tojo weedutico niwõ.

⁹ Co tojo nicã tu'ogu, Herode bujaweticu niwĩ. Juãrê wējēsĩ'ríticu nimiwĩ. Cũ masã tu'oropũ "Mu'u uasenojõrê o'oguti" ní'cu niyugu, masã yu'ure bujiri nígũ, co ní'caronojõta weecu niwĩ. ¹⁰ Tojo weegu Juã bu'iri da'reri wi'ipu nígũrê cũ dũpoare dutesureduticu niwĩ. ¹¹ Dutesureca be'ro cũ dũpoare bapapũ sãa, Herodía macõrê o'ocãrã niwã. Co pe'e quẽ'rã co pacopare o'oturiaco niwõ.

¹² Be'ro Juã bu'esere sirutu'cãrã cũ upũre miirã wa'a, yaacãrã niwã. Be'ro Jesupũre wererã wa'acãrã niwã.

Jesú ni'cãmocusetiri mil umuarê ba'ase eca'que ni'i
(Mr 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Jesú Juãrê wējē'que quetire tu'ogu, a'tiro weewĩ. Yucusũpũ mujãsãjãa, apero masã marĩrõpũ ãsã cũ bu'erã me'rã wa'awĩ. Ësã wa'asere tu'orã, tocjãrã masã ma'apu cãrê sirutuwã'cãcãrã niwã. ¹⁴ Jesú ape pã'rẽpũ pẽ'ajagu, dijanũ'cãwĩ. Be'ro masã pãjãrãrê bocaejapejawĩ. Narê ĩ'agũ, pajaña'wĩ. Dutitirã na mia'cãrãrê yu'ruowĩ. ¹⁵ Ësã cũ bu'erã na'ique'ari cura cũ pu'to wa'a, werewũ:

—Na'ique'aropũ wee'e. A'topũ marĩ nirõpũ masã marĩma. Tojo weegu masãrê macãpũ wa'adutiya. Topũ duuba'arã wa'ato, nimiwũ.

¹⁶ Ësã tojo nicã tu'ogu, "Wa'aticã'to. Musã narê ecaya", niwĩ.

¹⁷ Ësã cãrê niwũ:

—Ni'cãmocuse pã, wa'i puarã dia'cũ cuo'o, niwũ.

¹⁸ Be'ro "Te masã cuosere miitia", niwĩ.

¹⁹ Cũ tojo nicã, cũ tiro miawũ. Be'ro Jesú masãrê tá bu'ipu dujudutiwĩ. Tu'ajanũ'cõ, te pã ni'cãmocuse pagare, na wa'i puarãrê mi, u'muarõpũ ĩ'amorõ, cũ pacu Ô'acũrê e'catise o'owĩ. Be'ro pãrê ducawaa, ãsãrê o'owĩ. Ësã pe'e masãrê tere etiwu. ²⁰ Nipe'tirã ba'a yapiwã. Be'ro doce pi'seri na ba'adu'a'quere seeneowũ. ²¹ Tere ba'arã numia, wĩ'marã ba'paqueono'ña marĩrõ umua se'saro ni'cãmocusetiri mil niwã.

Jesú acopu sija'que ni'i
(Mr 6.45-52; Jn 6.16-21)

²² Jesú masārē ba'ase ecáca be'ro ūsā cū bu'erārē yucusu me'rā ditarapu pē'ayudutiwī. Cū pe'e topu masārē we'eritigu, tojacā'wī yujupu. ²³ Be'ro masārē we'eritica be'ro ūrūgūpu cū se'saro űubuegu mujācu niwī. Topure űami ējācā, ni'cūta nicu niwī. ²⁴ Ūsā pe'e ditara decopu pē'arā weewa. To ūsā ejacā, wī'rō uputu wēepōtēowū. Tojo weero pā'cōrī paca yucusure wēecuawu. ²⁵ Bo'remujātiri cura Jesú ūsā tiropu acopu sijawā'cātiwī. ²⁶ Ūsā cūrē i'amasītiwu. Tojo weerā cū topu sijawā'cāticā i'arā, uputu ucuawu. Cūrē i'arā, "Abu, masū wērī'cu wātī nisami", ni caricūwā.

²⁷ Jesú ūsārē nūcūadutigu a'tiro niwī:

—Wācūtutuaya. Yu'u ni'i. Yu'ure uiticā'ña, niwī.

²⁸ Be'ro Pedro Jesure niwī:

—Wiogu, mu'u nīgū, yu'are mu'u tiro acopu sijawā'cādutiya, niwī.

²⁹ Jesú cūrē niwī:

—To pūrīcārē a'tia, niwī. Tojo weegu Pedro dija, Jesú tiropu wa'agu, sijawā'cāwī. ³⁰ Be'ro uputu wī'rō wēcā i'agū, ucuwa wa'awī. Tojo weegu cū di'adijagu, caricūwī:

—Wiogu, ñe'egū a'tia, ni caricūwī.

³¹ Be'ro maata Jesú cūrē ñe'ewī. A'tiro niwī:

—¿Mu'u cārōacā waro ējōpeose cuoti? ¿De'ro weegu yu'u tiro a'tis'i'rīmigū, yu'are ējōpeotiati? niwī.

³² Be'ro na yucusupu mujāsājārī cura wī'rō yusua wa'awu. ³³ Tojo wa'acā i'arā, ūsā tiwupu sāñarā Jesure ējōpeorā, ejaque'awu. Cūrē niwū:

—Nirōta mu'u Ō'acū macū ni'i, niwū.

Jesú Genesarepu dutitirārē yu'rūo'que ni'i
(Mr 6.53-56)

³⁴ Be'ro ūsā Genesare wāmetiropu pē'ajawu. ³⁵ Tocjārā Jesure i'amasīrā, topu cū ejase quetire nipe'tiropu werese'sabi'acārā niwā. Nipe'tirā dutitirārē yu'rūodutirā cū tiropu miiejawā.

³⁶ —Mu'u quē'rā ūsārē mu'u yaro su'tiro sumutopu ñe'eña'duticureya, niwā. Nipe'tirā tojo weerā yu'rūono'pe'ticā'wā.

15

Masārē ña'arā wa'acā weese ni'i
(Mr 7.1-23)

¹ Be'ro fariseo masā Jesú tiropu ejawā. Tojo nicā Moisé oja'quere bu'eri masā quē'rā Jerusalēpu a'ti'cārā Jesú tiropu eja, sērītiña'wā:

² —¿De'ro weerā mu'u bu'erā marī ñecūsumua weemujāti'quere yu'rūnu'cāti? Ba'ase duporo marī ñecūsumua weewua'caronojō omo-coetima, niwā.

³ Jesú narē yu'tiwī:

—Yu'u quē'rā masārē sērītiña'gūti. Musā ñecūsumua weemujāti'quere weesiruturā, ¿de'ro weerā Ō'acū dutiro pe'ere yu'rūnu'cāti? ⁴ Ō'acū a'tiro duticu niwī: "Musā pacu, musā pacore ējōpeoya." Tojo nicā "No'o cū pacu, cū pacore ña'arō ucūgūnojō wērīato", nicu niwī. ⁵ Musā pe'e musā pacure o musā pacore na apeyenojō sērīcā, weetamusī'rītirā, narē a'tiro nisa'a: "Nipe'tise ūsā cuose masārē o'obo'quere Ō'acūrē o'otojapu", nisa'a.

6 Musāta a'tiro nirānojōrē na pacu o na pacore weetamuta basiotisa'a nisere bu'e'e. A'tiro wéérā, Ō'acū dutisere tojowaro ī'acō'abutiacā'a. Musā űecūsūmua weemujāti'quere weesi'rīrā, tojo wee'e. 7 Diacjū wéérā weronjō weeta'sa'a. Isaía duporocjūpū Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū musārē diacjūta nisapī. A'tiro ojacu niwī:

8 “Ā'rā masā űsero me'rā dia'cū yu'ure ējōpeoma.

Na tu'oña'se waro pe'e no'opu nirō nisa'a.

9 Tojo weerā na yu'ure űubuepeose wapamarī'i.

Na bu'ese yu'u dutise mejēta ni'i.

Masā dutise ni'i”, nicu niwī Ō'acū, ni ojacu niwī Isaía, ni yu'tiwī Jesú fariseo masārē.

10 Narē tojo nīca be'ro Jesú masārē pijio, niwī:

—Yé cjasere tu'omasīrāti nīrā, tu'oya. 11 Marī űsero me'rā ba'ase mejēta Ō'acū ī'orōpu marīrē űa'arō wa'acā wee'e. Tojo weronjō o'oro, marīrē űseropu wījatise pe'e űa'arō wa'acā wee'e, niwī.

12 Tojo nīca be'ro űsā cū bu'erā cū pu'to wa'a, cūrē niwū:

—Mu'u tojo nisere tu'orā, fariseo masā tu'satiama, niwū.

13 űsā tojo nicā, Jesú queose me'rā yu'tiwī:

—Wese cuogu űa'ase, topu pī'rībajusere du'acō'agūsami. Yu'u pacu ű'musepu nigū nisoose me'rā bu'erārē mejārōta weegusami. Narē cō'abutiagusami. 14 Tojo weerā narē tojo ī'acō'acā'ña. Na nisoose me'rā bu'erā, caperi ī'atirā āpērā caperi ī'atirārē wejemu'tārā weronjō nima. Ni'cū ī'atigu apī ī'atigure wejemu'tāgū, na puarāpūta no'o nīrī coperu burusājāsama, niwī.

15 Be'ro Pedro Jesure niwī:

—űsārē wereya. Mu'u ní'que ¿de'ro nīsī'rīrō weesari? niwī.

16 Jesú cūrē niwī:

—¿Musā quē'rā a'tere tu'omasīweti yujupū? 17 Nipe'tise marī ba'asōrōse paapu wa'a, be'ro yu'rūwijaa wa'asa'a. 18 Masā na ucūse, űseropu wījase pe'e wācūsepu wadatiwījati'i. A'te pūrīcā Ō'acū ī'orōpu masārē űa'arā wa'acā wee'e. 19 Marī wācūse űa'arō wācūsepu du'pocātiwījati'i. Āpērārē wējēcō'ase, numo nitigore a'metārāse, numio me'rā űa'arō weese, yajase, nisoose, ucjase a'te nipe'tise wācūsepu du'pocātiwījatisa'a. 20 A'te peje pūrīcā Ō'acū ī'orōpūre masārē űa'arā wa'acā weesa'a. Marī na weewuasenojōrē ba'ase duporo omocoetirā pūrīcā, masārē űa'arā wa'acā weetisa'a, niwī.

*Judío masō nitigo ape di'tacjōpū Jesure ējōpeo'que ni'i
(Mr 7.24-30)*

21 Be'ro Jesú Genesarepu ní'cu Tiro, Sidō wāmetise macārīpu wa'awī. Tocjārā judío masā nitiwā. 22 Topu eja, ni'cō numio topu nigō Canaácjō Jesú tiro caricūwā'cātiwō:

—Yu'u wīogu, Davi duporocjū wīogu pārāmi, yu'ure pajaña'ña. Yu'u macō wātī sājāno'co nitjāgō, pūrō pī'etimo, niwō.

23 Jesú core yu'titiyu'rūocā'wī. Tojo weerā űsā cū bu'erā cū pu'to wa'a, cūrē niwū:

—Marī siro űa'arō caricūwā'cātisamo. Core wa'adutiya, niwū.

24 Be'ro Jesú core niwī:

—Ō'acũ yu'ũre Israe curuacjārã oveja bajuduti'cārã weronojõ nirã dia'cũrẽ a'madutigu o'ówĩ, niwĩ.

²⁵ Cũ tojo nimicã, co cũrẽ ãjõpeogo, cũ pu'to ejaque'awõ. A'tiro niwõ:

—Wiogu, yu'ũre weetamuña, niwõ.

²⁶ Jesú core yu'tiwĩ:

—Wĩ'marã ba'asere ã'ma, diayiare doquecũcã, ña'a ni'i, niwĩ.

²⁷ Cũ tojo nimicã, co pe'e cũrẽ niwõ:

—Yu'u wiogu, tojota ni'i, nĩrõ. Diayiaputa mesapu na wiorã ba'astedijosere ba'asama. Tojo nigõ, yu'u judío masõ nitimicã, judío masã na "Diayi weronojõ nimo" nigõrẽ, judío masãrẽ mu'u weetamudũ'a'quere weetamuña nigõ, tojo niwõ.

²⁸ Co tojo nicã, Jesú niwĩ:

—Mu'u pũricã ãjõpeose cuoyu'rua'a. Tojo weero mu'u ní'caronojõta wa'ato, niwĩ.

Cũ tojo nĩrĩ curata co macõ wãtĩ cõ'awĩrõno'copu tojaco niwõ.

Jesú pãjārã dutitirãrẽ yu'ruo'que ni'i

²⁹ Jesú Tiro, Sidõpu ní'cu wijawã'cãgũ, Galilea wãmetiri ditara sumu-topu yu'ruawĩ. Be'ro ũrũgũpu mujãa, ejanujãwĩ. ³⁰ Pãjārã masã cũ dujiropũ etawã. Na opa cõ'ñerĩ sijarãrẽ, caperi bajuno'tirãrẽ, omocã, du'pocã dojoriwi'iare, ucũmasĩtirãrẽ, no'o duti cuorãnojojõrẽ miiejawã. Jesú tiropu narẽ miiejacũuowã. Narẽ yu'ruowĩ. ³¹ Tojo weecã, ucũmasĩtimi'cārã ucũwã. Omocãrĩ, du'pocãrĩ dojoriwi'ia yu'ruono'wã. Opa cõ'ñerĩ sija'cārã diacũ sijawã. Ī'atimi'cārã ĩ'awã. Tere ĩ'arã, masã ĩ'amarĩawã. Be'ro Ō'acũrẽ "Marĩ Israe curuacjārã wiogu tutuayũ'ruami", ni e'catise o'owã.

Jesú ba'paritisetiri mil umuarẽ eca'que ni'i

(Mr 8.1-10)

³² Be'ro Jesú ũsã cũ bu'erãrẽ pijio, niwĩ:

—Ā'rã masãrẽ pajaña'a wa'asa'a. Na marĩ me'rã nĩrõ i'tia numu yu'ru'ũ. Tojo weerã na ba'ase toja wa'asama. Na ũja me'rã na ye wĩ'seripu tojaacã uatisa'a. Na ba'atirã, ma'apu tu'omasĩse pe'tique'a wa'abosama, niwĩ.

³³ Cũ tojo nicã, ũsã cũrẽ niwũ:

—¿De'ro wee ũsã ba'ase bocabosari ã'rã pãjãrãrẽ? A'tore masã marĩma, niwũ.

³⁴ Jesú ũsãrẽ niwĩ:

—¿Dicusepaga pã cuoti? niwĩ.

—Ūsã cũrẽ niwũ:

—Sietepaga pã, tojo nicã wa'i pejetirãcã cuo'o, niwũ.

³⁵ Ūsã tojo nĩca be'ro masãrẽ dujudutiwĩ. ³⁶ Be'ro pã sietepagare, tojo nicã wa'ire mii, cũ pacu Ō'acũrẽ e'catise o'owĩ. Tu'ajanũ'cõ, pãrẽ ducawaa, ũsãrẽ o'owĩ. Ūsã pe'e tere masãrẽ etiwũ. ³⁷ Nipe'tirã ba'a, yapiyu'ruawã. Be'ro siete pi'seri na ba'adu'a'quere seeneowũ. ³⁸ Tere ba'arã numia, wĩ'marã ba'paqueono'ña marĩrõ umua se'saro ba'paritisetiri mil niwã. ³⁹ Be'ro Jesú masãrẽ we'eriti, ũsã yucusupu mujãsjãa, Magdala wãmetiropu pẽ'a wa'awũ.

16

Jesure fariseo masã, tojo nicã saduceo masã Ō'acũ tutuaro me'rã weẽ'odutimi'que ni'i

¹ Ūsā Magdala wāmetiropu ejacā, fariseo masā, tojo nicā saduceo masā Jesure ĩ'arā etawā. Na ¿diacjū Ō'acū o'ó'cūta nimiti? nírā, cūrē Ō'acū tutuaro me'rā wee'odutiwā. ² Jesú pe'e narē yu'tiwī:

—Mujǐpū sō'asājācā, musā “Añurō cū'marōsa'a”, ni'i. ³ Bo'reacā ñiarī numujo nicā, “Aco pejarosa'a”, ni'i. Ū'muarō cjasere ĩ'arā, tojo bajuri numu nirōsa'a nisere mas'ī. Tojo nimirā, Ō'acū a'tocatero cū wee'ose pe'ere masiwe'e. ⁴ Musā a'tocaterocjārā ña'arā ni'i. Musā wee'ōña nírā, musā yu'ure ējōpeotisere ĩ'o'o. Musārē wee'osome. A'te dia'cūrē wereguti. Duporocjǐpu Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū Jonárē wa'a'caronojō dia'cūrē ĩ'ogūti, niwī. Tojo níca be'ro na tiropu ní'cu apesepu wa'awī.

Jesú queose o'o'que ni'i

(Mr 8.14-21)

⁵ Be'ro ūsā ape pǎ'rēpu pē'a wa'awu. Topu wa'arā, pǎ ūsā ba'atjere acobojojārā niwū. ⁶ Jesú ūsārē niwī:

—Musā fariseo masā, saduceo masā na ye levadura pǎ bucuacā weesere tu'omasīña, niwī.

⁷ Cū tojo nicā, ūsā cū nisere tu'otirā, a'merī niwū:

—Marī pǎrē miititiasu. Tojo weegu marīrē tojo nisami, nimiwū.

⁸ Jesú ūsā tojo nisere masīgū, a'tiro niwī:

—Musā pǎ marī ba'atjere miititiasu nírā, queoro wācūwe'e. Musā ējōpeose moobutia'a. ⁹ ¿Musā tu'omasīweti yujupu? ¿Yu'u ni'cāmocusepaga pǎ me'rā ni'cāmocusetiri mil umuarē eca'quere wācūweti? Peje pi'seri na ba'adu'aquere seeneowū. ¹⁰ ¿Cārū wee'que quē'rārē wācūweti? Sietepaga pǎ me'rā ba'paritisetiri mil masārē ecawu. Tita quē'rārē na ba'adu'a'quere peje pi'seri seeneowū. ¹¹ ¿De'ro weerā musā tu'omasītiati? Yu'u fariseo masā, saduceo masā ye levadurare ucūgū, pǎ mejētare nigū weeapu, niwī.

¹² Cū tojo nicāputa, ūsārē tu'omasīse ejawu.

—Marīrē levadura pǎ bucuacā weese mejētare ucūgū weeapī; fariseo masā, saduceo masā na nisoose me'rā bu'ese pe'ere tu'omasīato nigū, tojo niapī, niwū.

Pedro Jesure “Mu'u Ō'acū bese'cu ni'i” ní'que ni'i

(Mr 8.27-30; Lc 9.18-21)

¹³ Be'ro Jesú Cesarea Filipino wāmetiri macāpu wa'awī. Topu eja, ūsā cū bu'erārē sērītiña'wī:

—Masā yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigure ¿de'ro ucūti? niwī.

¹⁴ Ūsā cūrē yu'tiwu:

—Āpērā “Juā masārē wāmeyeri masū nimi”, nima. Āpērā “Duporocjǐpu Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū Elía nigū nisasami”, nima. Āpērā “Jeremía nimi o apī Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū nigū nisasami”, nima mu'urē, ni yu'tiwu cūrē.

¹⁵ Ūsā tojo nicā, niwī:

—Musā waro, ¿de'ro wācūti yu'ure? ni sērītiña'wī.

¹⁶ Cū tojo nicā tu'ogu, Simó Pedro cūrē yu'tiwī:

—Mu'u Ō'acū bese'cu Cristo ūsā yoacā yucue'cu ni'i. Ō'acū catinu'cūgū macū ni'i, niwī.

¹⁷ Jesú cūrē niwī:

—Simó, Joná macã, mu'u tojo ucũgũ, diacjũta ucũ'u. Ne ni'cũ masũ mu'urẽ tere weretiapĩ. Yu'u pacu u'musepu nigũ mu'urẽ tere masise o'opapĩ. Tojo weegu e'catiya. ¹⁸ Mu'urẽ wereguti. Mu'u wãme Pedro ãtãgã nĩsĩ'rĩrõ wee'e. Mu'u weronjõ ãjõpeorãrẽ ya curuacjãrãrẽ wa'acã weeguti. Wãtĩ cã yarã me'rã ya curuacjãrãrẽ docaque'acã weosome. ¹⁹ Yu'u mu'urẽ u'musepu marĩ wiogu nirõpu cja sawire o'ogũti. Tojo weero a'ti nucũcãpũre mu'u cã'mota'acã, u'musepu quẽ'rãrẽ cã'mota'ano'rõsa'a. Mu'u a'ti nucũcãpũre du'tecũucã, u'musepu quẽ'rãrẽ du'tecũuno'rõsa'a. A'ti nucũcãpũre "Tojota weeato" nicã, u'musepu quẽ'rãrẽ tojota wa'arosa'a, niwĩ Jesũ.

²⁰ Be'ro Jesũ ãsãrẽ niwĩ:

—Ne ãpẽrãrẽ "Cũ Õ'acũ bese'cu Cristo nimi", niticã'ña, niwĩ.

Jesũ cã wẽrĩatjere were'que ni'i

(Mr 8.31-9.1; Lc 9.22-27)

²¹ Tita me'rã Jesũ ãsãrẽ a'tiro werenũ'cãwĩ:

—Yu'ure Jerusalẽpu wa'aro ni'i. Topu judío masã bucũrã, pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã yu'ure uputu pi'eticã weerãsama. Yu'ure wẽjẽrãsama. Tojo weemicã, i'tia numu be'ro masãgũsa'a, niwĩ ãsãrẽ. ²² Cã tojo nicã tu'ogu, Pedro Jesure yoacurero wejewã'cã, a'tiro tu'ticu niwĩ:

—Yu'u wiogu, ne mu'u tojo nise wa'aticã'to. Õ'acũ tojo wa'acã cã'mota'ato, nicu niwĩ.

²³ Be'ro Jesũ majãminũ'cã, cãrẽ nicu niwĩ:

—Wãtĩ wa'aya. Mu'u tojo nĩgũ, Õ'acũ yu'ure dutisere cã'mota'asĩ'rĩgũ wee'e. Õ'acũ cã ãsere wãcũwe'e. Masã na wãcũwuaronjõ pe'e wãcũ'u, nicu niwĩ.

²⁴ Be'ro Jesũ ãsã ãpẽrãrẽ niwĩ:

—No'o yu'ure ãjõpeosirutugũnojõ cã weesĩ'rĩrõnojõ weeticã'to. Yu'u ãaro pe'e weeato. No'o yu'ure sirutusĩ'rĩgũ, "Jesure ãjõpeogu, wẽrĩbosa'a" nitiguta sirutuato. ²⁵ Yu'ure ãjõpeose me'rã ãa'arõ yu'rasĩ'rĩtigũ, yu'ure ãjõpeodu'ugũnojõ pecame'epũ bu'iri da're bajuriono'gũsami. Apĩ wẽjẽsere uiti, yu'ure ãjõpeonu'cũgũnojõ pe'e yu'u me'rã catinu'cũgũsami.

²⁶ »Ni'cũ a'ti turi cjase nipe'tisere wapata'a, cã ejeripõ'rã pe'ere bajuriogu, ãhẽ'enojõrẽ wapata'abosari? Cũ pecame'epũ wa'agu, cã ya ejeripõ'rãrẽ de'ro wee wapayewĩrõmasĩtisami. ²⁷ Yu'u Õ'acũ macũ masũ weronjõ uputigu a'tiro weeguti. Yu'u pacu asistese me'rã, cãrẽ wereco'terã me'rã a'ti turipũre a'tiguti tja. Yu'u apaturi a'tigu, nipe'tirãrẽ de'ro na wee'quenucãrẽ wapayeguti. ²⁸ Diacjũ musãrẽ wereguti. Ni'cãrẽrã a'topu nirã na wẽrise duporo a'tere i'arãsama. Yu'u Õ'acũ macũ masũ weronjõ uputigu wiogu sãjãcã i'atimirã, wẽrĩsome, niwĩ.

17

Jesũ cã bajuse dũcayũ'que ni'i

(Mr 9.2-13; Lc 9.28-36)

¹ Jesũ "Yu'u wiogu nisere i'arãsa'a" nĩca be'ro ni'cã semana yu'rũwũ. Titare Pedro, Santiago, cã acabiji Juãrẽ ãrũgũ u'muacjũpu miacu niwĩ. Na se'saro wa'acãrã niwã. ² Topu na i'orõpu cã bajusere dũcayucu niwĩ. Cũ diapoare mujĩpũ ãmucocjã weronjõ asistecu niwĩ. Cũ ye su'ti

añurō bo'reyuse wa'acaro niwũ. ³ Tojo wa'ari cura maata Moisé, Elía ðuporocjárãpu Jesú me'rã ucũcã ï'acãrã niwã. ⁴ Tere ï'agũ, Pedro Jesure nicu niwĩ:

—Yu'u wiogu, marĩ a'topu nicã añuyu'rua'a. Mu'u uacã, ũsã i'tia wi'iacã weerãti. Ni'cã wi'i mu'u ya wi'i, ape wi'i Moisé ya wi'i, ape wi'i Elía ya wi'i weerãti, nicu niwĩ.

⁵ Pedro tojo ucũrĩ cura ni'cã o'mecurua asisteri curua a'ti, narẽ tuubi'acã'caro niwã. Ti curuapure ni'cũ ucũcã tu'ocãrã niwã:

—Ã'rĩ yu'u macũ, yu'u ma'igũ nimi. Cũ me'rã pũrō e'cati'i. Cũ ucũsere tu'o ãjōpeoya, nicu niwĩ Õ'acũ.

⁶ Tere tu'orã, cũ bu'erã uputu ucuarã, di'tapu mu'rĩque'acãrã niwã.

⁷ Be'ro Jesú na pu'to wa'a, narẽ ñe'eña'a, nicu niwĩ:

—Wã'cãnu'cãña. Uiticã'ña, nicu niwĩ.

⁸ Be'ro na ï'acã, ãpẽrã ne marĩcãrã niwã. Jesú ni'cũta nicu niwĩ.

⁹ Na tigupu ni'cãrã dijaticã, Jesú narẽ nicu niwĩ:

—Musã ni'cãrōacã ï'a'quere ne ãpẽrãrẽ wereticã'ña. Yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojō uputigu wẽrĩ masãca be'ropu wereya, nicu niwĩ.

¹⁰ Cũ tojo nicã, cũ bu'erã sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weerã Moisé oja'quere bu'eri masã “Masãrẽ yu'ruoacju a'tise ðuporo Elía a'timu'tãgũsami” nisari?

¹¹ Jesú narẽ yu'ticu niwĩ:

—Musã nĩrōnojōta Elía a'timu'tãgũsami. Cũ nipe'tisere apomu'tãgũsami. ¹² Yu'u pe'e a'tiro nigũti. Elía a'titojacu niwĩ. Cũrẽ masã ï'amasĩticãrã niwã. Na cũrẽ no'o uaro wees'ĩrsere weecãrã niwã. Cũrẽ wee'caronojōta yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojō uputigã quẽ'rãrẽ pi'eticã weerãsama, nicu niwĩ.

¹³ Cũ tojo nicãpu, cũ bu'erã tu'omasĩcãrã niwã. “Cũ Elía a'titojacu niwĩ nigũ, Juã masãrẽ wãmeyerĩ masũrẽ nigũ weesami”, nicãrã niwã.

Jesú wĩ'magũrẽ wãtĩ sãjãno'cure cõ'awĩrõ'que ni'i

(Mr 9.14-29; Lc 9.37-43)

¹⁴ Be'ro na ũrũgũpu ni'cãrã masã wa'teropu dijatawã. Titare ni'cũ a'ti, Jesú tiropu ejaque'awĩ. Cũrẽ a'tiro niwĩ:

¹⁵ —Yu'u wiogu, yu'u macũrẽ pajaña'ña. Cũ wãcũña marĩrō wẽrĩamujãmi. Ūputu waro pi'etiye'rumajãmi. Pejetiri pecame'epu doqueque'a, diapu quẽ'rãrẽ doqueñojãmujãmi. ¹⁶ Cũrẽ mu'u bu'erã tiropu miiejamiapu. Na cũrẽ yu'ruomasĩtiama, niwĩ.

¹⁷ Be'ro Jesú masãrẽ niwĩ:

—Musã ãjōpeose moorã ña'arã ni'i. Yu'u musãrẽ yoacã bu'emicã, ne tu'omasĩwe'e yujupu. ¿No'ocã'rō yoacã musã yu'ure ãjōpeoticã wãcũtutuagusari? Cũ wĩ'magũrẽ yu'u tiro miitia, niwĩ.

¹⁸ Topu miiejacã, wãtĩ wĩ'magũpu ni'cure cõ'awĩrõwĩ. Cũ tojo weeri curata wĩ'magũ yu'ruono'cupu tojawĩ.

¹⁹ Be'ro ũsã cũ bu'erã ãpẽrã tu'otiropu cũrẽ sãrĩtiña'wũ:

—¿De'ro weerã ũsã wãtĩrẽ cõ'amasĩtiapari? niwũ.

²⁰ Jesú ũsãrẽ niwĩ:

—Musã yu'ure añurō ãjōpeotise ye bu'iri cũrẽ cõ'awĩrõmasĩtiapã. Diacjũ musãrẽ wereguti. Musã mostaza capeacã weronojō cã'rōacã ãjōpeose cuorã, a'tigu ũrũgũrẽ “Aperopu wa'aya”, nĩmasĩbosa'a. Musã tojo nicã, aperopu wa'arosa'a. Musã diacjũta ãjōpeocãma, nipe'tisere

weeta basiorosa'a. ²¹ Ā'rī wātī sājāgūnojōrē Ō'acūrē sērī, be'tise me'rā dia'cū cō'awīrōta basio'o, niwī.

Jesú cū wērīatjere apaturi werenemo'que ni'i
(Mr 9.30-32; Lc 9.43-45)

²² Be'ro ūsā Galileapū sjarā wa'awū. Topū Jesú ūsārē niwī:

—Yū'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigure wiorāpūre o'orāsama.

²³ Yū'ure wējērāsama. Na tojo weemicā, i'tia nūmu be'ro masāgūsa'a tja, niwī. Ūsā cū "Yū'ure wējērāsama" nicā tū'orā, pūrō bujawetiwū.

Ō'acū wi'i cjase niatjere na niyeru o'o'que ni'i

²⁴ Be'ro Jesú, ūsā cū bu'erā Capernau wāmetiri macāpū wa'awū. Ūsā topū ejari curare Ō'acū wi'i cjase niatjere niyeru wapaseeri masā Pedro tiropū wa'awā. A'tiro sērītiña'cārā niwā cūrē:

—¿Musārē bu'egu Ō'acū wi'i cjase niatjere niyeru wapayeweti? nicārā niwā.

²⁵ Pedro narē yu'ticu niwī:

—Wapayesami, nicu niwī.

Be'ro Pedro Jesú nīrī wi'ipū sājāejawī. Cū Jesure sērītiña'gūti weeri cura Jesú pe'e cūrē ucūwe'ocā'wī:

—¿De'ro tū'oña'ti, Simó? ¿A'ti umucocjārā wiorā niyeru uarā, na acawererārē sērīsari, o aperocjārāpūre sērīsarine? niwī.

²⁶ Pedro cūrē yu'tiwī:

—Aperocjārāpūre wapayedutisama, niwī.

Jesú cūrē niwī:

—To pūrīcārē na acawererārē sērītisama. Tojo weero yū'u Ō'acū macū niyucā, cū ya wi'i cjase niatjere niyeru sērīmasītisama. ²⁷ Tojo nimicā, narē mejēcā wācūdutitigu wapayeguti. Mu'u ditarapū wējērī da mii, wa'i wējēgū wa'aya. Ba'amū'tāgūrē wejemorōña. Cū useropū niyeru kujire bocagusa'a. Ti cuji me'rā marī puarā yere wapayegu wa'aya, niwī Jesú.

18

Añurō weeyu'rūnu'cāgū yere oja'que ni'i
(Mr 9.33-37; Lc 9.46-48)

¹ Ō'acū wi'i cjase wapaseeri masārē Pedro wapayegu wa'acaterore ūsā Jesú tiropū wa'a, cūrē niwū:

—Ū'musepūre ¿noanojō ūsā mu'u besecú'cārā āpērā yu'ruoro niyu'rūnu'cāgūsari? niwū.

² Ūsā tojo nicā tū'ogu, Jesú ni'cū wī'magūrē pijio, ūsā tiropū nu'cōwī.

³ Ūsārē niwī:

—Musārē diacjū wereguti. Āpērā yu'ruoro niyu'rūnu'cāsī'rīsere du'ucā'ña. Musā tere wācūnu'cūrā, ā'rī weronojō nitirā, u'musepū yu'u wioгу niatjopū wa'asome. ⁴ A'tiro ni'i. No'o ā'rī wī'magū weronojō āpērā yu'ruoro nisere wācūtigunojō cúta yu'u niatjopūre āpērā yu'ruoro niyu'rūnu'cāgūsami. ⁵ Apeye quē'rārē wereguti. Yū'ure maigūnojō ni'cū ā'rī wī'magūrē ñe'egū weronojō weemi. Cūrē ñe'egū, yū'ureta ñe'egū weemi, niwī.

Āpērārē ña'arō weecā weeticā'ña nise ni'i
(Mr 9.42-48; Lc 17.1-2)

⁶ Jesú apeye ūsārē werenemowī:

—No'o yu'ure ējōpeogu wī'magūrē ña'arō weecā weegú uputu bu'iri da'reno'gūsami. Ʋtāgā pajicja cū wāmutapu du'teyoo, cūrē maa pajiri maapu doqueñocā, nemorō añubosa'a. Tojo weecā, cū maata wērīa wa'a, dojorēnemotibosami. ⁷ Masārē ña'arō weecā weese ña'abutia'a. Ña'arō weenu'cūcā'rāsama, wéerā pe'ea. Mejō tojo weegunojō uputu waro bu'iri da'reno'gūsami.

⁸ »A'tiro weeya. Musā omocā, musā du'pocā me'rā ña'arō weesī'rīrā, dutecō'abo'caro weronojō ña'arō weedu'ucā'ña. Musā ni'cā omocā me'rā o ni'cā du'pocā me'rā u'musepu wa'acā, nemorō añu'u. Pua omocā me'rā, pua du'pocā me'rā pecame'epu wa'acā pe'ere, ña'ayu'ruabosa'a. ⁹ Musā caperi me'rā mejārōta ña'arō weesī'rīrā, musā caperire orewee cō'abo'caro weronojō ña'asere i'adu'ucā'ña. Musā ni'cā capea me'rā u'musepu wa'acā, nemorō añu'u. Musā pecame'epu pua capea me'rā wa'acā pe'ere, ña'ayu'ruabosa'a.

*Oveja bajuduti'cu queose ni'i
(Lc 15.3-7)*

¹⁰ »Ā'rā wī'marānojōrē tojo i'acō'aticā'ña. A'tiro ni'i. Ʋmusecjārā Ō'acūrē wereco'terā ā'rā wī'marārē co'terā yu'u pacu u'musepu nigú i'orōpu ninu'cūma. ¹¹ Masā Ō'acūrē wācūtīrā oveja bajuduti'cārā weronojō nima. Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu narē yu'ruogu a'tigu weewu.

¹² »Yu'u weresere ¿de'ro tu'oña'ti? Ni'cū cien oveja cuogu ni'cū bajuduticā, āpērā du'sarā noventa y nuevere opa bu'pa na ba'aropu cūsami. Be'ro apī bajuduti'cure a'magū wa'asami. ¹³ Cūrē bocagu, pūrō e'catisami. Āpērā noventa y nueve bajudutiti'cārā nemorō cū me'rā e'catisami. ¹⁴ Mejārōta marī pacu u'musepu nigú ne ni'cū ā'rā wī'marānojōrē pecame'epu wa'acā uatimi, niwī Jesú.

Marī acawererā marīrē ña'arō weecā a'tiro weerou'a nise ni'i

¹⁵ Jesú werenemowī:

—Mu'u acaweregu mu'urē ña'arō weecā, mu'u se'saro cū tiropu weregu wa'aya. Cū ña'arō wee'quere masīcā weeya. Cū “Yu'u ña'arō weepu” ni tu'oña'cā, musā apaturī a'merī ucū, e'catīrāsa'a tja. ¹⁶ Cū yu'titicāma, ni'cū o puarārē pijio, cū tiropu wa'aya. Na tu'oropu wereya cū mu'urē ña'arō wee'quere. Tojo weero Ō'acū ye queti ojāca pūrī ní'caronjōta puarā o i'tiarā tu'oropu “Diacjūta ni'i”, ni masīno'rōsa'a. ¹⁷ Na quē'rārē yu'titicā, nipe'tīrā yu'ure ējōpeorā na nerērōpu wereya. Na quē'rārē yu'titicā, yu'ure ējōpeotigu o wiorārē niyeru wapaseebosari masūrē weronojō tu'oña'ña.

¹⁸ »Diacjū masārē wereguti. No'o musā a'ti nucūcāpu du'tecūcā, u'musepu quē'rārē du'tecūuno'rōsa'a. A'ti nucūcāpure “Tojota weeato” nicā, u'musepu quē'rārē tojota wa'arosa'a, niwī. Cū tojo nígū, musā “Bu'iritimi” o “Bu'iri marīmi” nīmasīrāsa'a nígū, tojo niwī.

¹⁹ Jesú ninemowī:

—Apeyere wereguti. Puarā “Marī a'tennojōrē Ō'acūrē sērīrā” nicā, yu'u pacu u'musepu nígū musā sērīrōnojōta weegusami. ²⁰ No'o puarā o i'tiarā yu'ure ējōpeorā nerēcā, yu'u na wa'teropu nígūti, niwī.

Āpērā ña'arō weecā acobojose cjase ni'i
(Lc 17.3)

²¹ Tojo nicā tu'ogu, Pedro Jesú tiro wa'a, sērītiña'wī:

—Wioḡu, yu'u acawereḡu yu'ure ña'arō weecā, ¿dicusetiri cūrē acobojosari? ¿Sietetiriputa cū ña'arō weesere acobojosari? niwī.

²² Jesú cūrē yu'tiwī:

—“Ticusetiri acobojoya”, niwe'e. Tojo nírōnojō o'ogu, “Na ña'arō weesetisetirinucū acobojoya”, nigūti.

²³ »Tojo weegu musārē yu'u pacu cū acobojose cjasere wereḡuti. Cū ni'cā di'ta wioḡu weronjō nimi. Ti di'ta wioḡu cūrē da'raco'terā na wapamoosere apogutigu pijiosami. ²⁴ Cū narē wapaseenu'cārī cura ni'cū pajiro waro wapamoogūrē miiwā'cāsama. ²⁵ Cū de'ro wee wapayeta basioticā ī'agū, wioḡu cūrē, cū numorē, cū pō'rārē, nipe'tise cū cuosere āpērāpūre duaturiadutisami. Cū wapamoosere wapayeduodutigu tojo weesami. ²⁶ Tere ī'agū, da'raco'tegu wioḡu tiro ejaque'a, nisami: “Wioḡu, yu'ure pajaña'cureya. Yu'u wapayepe'ocūti”, nisami. ²⁷ Cū tojo nicā tu'ogu, a'tiro weesami. Cūrē pajaña'gū, cū wapamoo'quere cō'a, cūrē du'ucā'sami. ²⁸ Tojo wéeca be'roacā wa'a, apī cū me'rācjū da'raco'tegure bocaejasami. Cū pe'e cūrē cā'rōacā wapamoosami. Be'ro cūrē wapayedutigu uputu wāmūtapu ñe'esami. “Mu'u wapamoosere wapayebaque'oya”, nisami.

²⁹ »Cū tojo nicā tu'ogu, cū wee'caro weronjō cū duporo ejaque'a, nisami: “Yu'ure pajaña'cureya. Mu'urē wapayepe'ocūti”, nisami. ³⁰ Apī pe'e ne uatisami. Maata cūrē bu'iri da'reri wi'ipu miaa, sōrōdutisami. “Cū wapayepe'ocā'pu, du'uwīrōña”, nisami. ³¹ Be'ro āpērā da'raco'terā cū tojo weesere ī'arā, ne tu'satisama. Tojo weerā na wioḡupure tere werepe'ocā'sama. ³² Tere tu'ogu, wioḡu cūrē pijidutio'osami. Cūrē nisami: “Da'raco'tegu queoro weetigu ni'i. Mu'u yu'ure sērīcā, nipe'tise mu'u wapamoo'que pacare acobojope'ocā'pu. ³³ Mu'u quē'rā yu'u mu'urē pajaña'caronjō mu'u me'rācjūrē pajaña'boapā”, nisami. ³⁴ Wioḡu uputu waro uagu, cūrē pūrō bu'iri da'resasami. Bu'iri da'reri wi'ipu cūrē pi'eticā weedutisami. Téé nipe'tise cū wapamoosere wapayepe'otigu, topu ninu'cūgūsami, ni werewī Jesú.

³⁵ Be'ro Jesú tere wérēca be'ro niwī:

—Yu'u pacu u'musepu nigū musā acawererārē diacjū acobojoticā, tojota weegusami musārē, niwī.

19

Nūmotirā, marāpūtirā a'merī cō'aticā'ña nise ni'i
(Mr 10.1-12; Lc 16.18)

¹ Jesú āpērārē a'merī acobojosere ucūca be'ro ūsā a'tiro weewu. Galilea di'tapu ni'cārā ūsā Judea di'tapu Jordā wāmetiri maa mujīpū mājātiro ape pā'rēpu pē'awū. ² Topu wa'acā, pājārā masā Jesure sirutuwā. Narē dutitirārē yu'ruowī. ³ Narē yu'ruocā ī'arā, fariseo masā Jesure bu'iri bocasī'rīrā, cū tiro wa'a, sērītiña'wā:

—¿Ni'cū no'o mejō niseacā me'rā cū numorē cō'amasīsari? ¿Marīrē dutise tojo niti? niwī.

⁴ Jesú narē yu'tiwī:

—¿Musā Õ'acũ ye queti ojaca pũrĩrẽ bu'emirã, masĩweti? Õ'acũ nipe'tise cũ ne waro weenu'cãcateropu umu, numio weecu niwĩ. ⁵ Tu'ajanu'cõ, a'tiro nicu niwĩ: “Tojo weegu umu cũ pacure, cũ pacore wija, cũ numo me'rã nigũsami. Na puarã ni'cã upu weronojõ nirãsama”, nicu niwĩ Õ'acũ. ⁶ Tojo weerã na puarã nitima. Ni'cã uputa nima. Tojo weerã Õ'acũ a'mesu'o'cãrãrẽ masã ducawaaticã'rõua'a, niwĩ Jesú.

⁷ Cũ tojo nicã tu'orã, fariseo masã sãrĩtiña'wã tja:

—To pũrĩcãrẽ ¿de'ro weegu Moisé a'tiro nipari? “Ni'cũ cũ numorẽ cõ'agũ, 'A'te ye bu'iri mu'urẽ cõ'a'a' nirĩ pũrĩrẽ ojao'oroua'a”, ni ojacu niwĩ, niwã.

⁸ Jesú narẽ niwĩ:

—Musã ñecũsumua ejeripõ'rã butise ye bu'iri Moisé na numosãnumiarẽ cõ'acã, cã'mota'aticu niwĩ. Tojo nimicã, Õ'acũ ne waroputa “A'merĩ cõ'aña”, niticu niwĩ. ⁹ Yu'u cũ numorẽ cõ'agũrẽ a'tiro nigũti. Co apĩ me'rã ña'arõ weetimicã, cõ'agũnojo apegore numotigu, cũ numo nitigo me'rã a'metãrãgũ weronojo tojasami. No'o marãpu cõ'ano'core nuorẽgũnojo quẽ'rã mejãrõta tja cũ numo nitigore a'metãrãgũ weronojo nisami. Õ'acũ core “Nimu'tã'cu numo nimo yujupu”, ni ĩ'asami. Na tojo weérã, Õ'acũ cũ dutisere yu'rũnu'cãrã weema, niwĩ.

¹⁰ Cũ tojo nicã tu'orã, ñsã cũ bu'erã niwã:

—Tojo nicã pũrĩcãrẽ marĩ numotiticã, nemorõ añusa'a, niwã.

¹¹ Jesú ñsãrẽ niwĩ:

—Nipe'tirã numo marĩrã nĩmasĩtisama. Õ'acũ numo marĩrã nĩmasĩtato ni'cãrã dia'cũ nĩmasĩsama. ¹² Æpẽrã a'te ye bu'iri numotitisama. Æpẽrãrẽ dojoriwi'ia bajua'que bu'iri numotita basiotisa'a. Æpẽrãrẽ numotidutitirã na upu cjasere yejecõ'ano'cãrã nisama. Tojo weerã na numotimasĩtisama. Æpẽrã Õ'acũ ye cjase dia'cũrẽ wees'ĩrĩrã numotitisama. “Tojo numo marĩgũ nigũti” nigũnojo numo marĩgũ tojato, niwĩ.

Jesú wĩ'marãrẽ ñapeo sãrĩbosã'que ni'i

(Mr 10.13-16; Lc 18.15-17)

¹³ Be'ro Æpẽrã na põ'rãrẽ Jesú tiropu miiejawã. Narẽ ñapeo, Õ'acũrẽ sãrĩbosadutirã tojo weewã. Na tojo weecã, ñsã wĩ'marãrẽ miiejarãrẽ tu'tiwũ:

—Cũrẽ caribotirãta, nimiwũ. ¹⁴ Æsã tojo nicã, Jesú ñsãrẽ niwĩ:

—Wĩ'marãrẽ yu'u tiro a'ticã du'uo'oya. Narẽ cã'mota'aticã'ña. Wĩ'marã marĩnojo'rẽ añurõ ëjõpeoma. Æpẽrã quẽ'rã wĩ'marã weronojo yu'ure ëjõpeorã yu'u pacu wioqu nirõpu wa'arãsama, niwĩ.

¹⁵ Be'ro wĩ'marãrẽ ñapeo, sãrĩbosawĩ. Tu'ajanu'cõ, ñsã apesepu wa'a wa'awu.

Ma'mu peje cuogu Jesú me'rã ucũ'que ni'i

(Mr 10.17-31; Lc 18.18-30)

¹⁶ Be'ro ni'cũ ma'mu Jesure ĩ'agũ ejawĩ. Cũrẽ sãrĩtiña'wĩ:

—Mu'u masãrẽ bu'egu añugũ ni'i. Yu'u catinu'cũacju ¿ñe'enojo añusere weegusari? niwĩ.

¹⁷ Jesú cãrẽ yu'tiwĩ:

—¿De'ro weegu yu'ure añuse cjasere sãrĩtiña'ti? Ni'cũta añugũ nimi. Cũ Õ'acũ nimi. Mu'u catinu'cũs'ĩrĩgũ, Õ'acũ dutise cũu'quere weeya, niwĩ.

¹⁸ Ma'mu yu'tiwĩ:

—¿Disenojōrē weegusari?

Jesú cūrē niwī:

—Masārē wējēcō'aticā'ña. Apī nūmorē a'metārāticā'ña. Yajaticā'ña. Āpērā ye cjasere nisooticā'ña. ¹⁹ Mū'u pacure, mū'u pacore ējōpeoya. Mū'u basu ma'irōnojōta āpērārē ma'iña, niwī.

²⁰ Ma'mū Jesure yū'tiwī:

—Yū'u wī'magūputa a'tere queoro weemujātiwū. ¿Ñe'enojō apeyenojō yū'u weenemogūsari? niwī.

²¹ Jesú cūrē niwī:

—Mū'u Ō'acū dutisere weepe'osi'rīgū, nipe'tise mū'u cūosere duape'ocjū wa'aya. Duatoja, te dua'que wapare pajasecūorārē o'oya. Mū'u tojo weegu u'musepu peje añuse cūogusa'a. Tojo weetojanu'cō, yū'ure sirutugū a'tia, niwī.

²² Cū tojo nicā tu'ogu, ma'mū peje cūogu nitjāgū tere ma'iyu'ragu, bujawetise me'rā dajatojaawī.

²³ Cū wa'āca be'ro Jesú ūsārē niwī:

—Diacjū musārē wereguti. Peje cūogu Ō'acū wiogu nirōpu u'musepu wa'acā, diasā ni'i. ²⁴ Apaturi musārē nigūti tja. Cameyo wāmetigūjo awiga yuta da pī'osōrōrī pepu sājāa yū'rutērīcā, diasā ni'i. Yū'u pacu wiogu nirōpu peje cūogu wa'acā pe'ema, totā nemorō diasā ni'i, niwī.

²⁵ Cū tojo nicā tu'orā, ūsā tu'omarīa wa'awū. Ūsā a'merī sērītiña'wū:

—To pūrīcārē ¿noanojō pe'e Ō'acū tiropu wa'amasīrāsari? niwū.

²⁶ Jesú ūsārē ī'agūta ī'a, niwī:

—Masā na basu weetutuase me'rā yū'rūmasītisama. Ō'acū pūrīcārē basio'o. Cūma ne apeyenojō weeta basiotise marī'i, niwī.

²⁷ Cū tojo nicā tu'ogu, Pedro niwī:

—Wiogu, ūsā pe'e mū'urē siruturā, nipe'tise ūsā cuomi'quere du'ucūupe'ocā'wū. Ūsā tojo wee'que wapare ¿Ō'acū ñe'enojōrē o'ogusari? niwī.

²⁸ Jesú ūsārē niwī tja:

—Diacjū musārē nigūti. Ō'acū a'ti turire ne waropu wee'caro weronojō apaturi weecā, yū'u Ō'acū macū wiogu sājāgūsa'a. Tojo yū'u weecā, musā quē'rā yū'ure dutitaturāsa'a. Tojo nicā musā yū'ure ējōpeorā doce cururi Israe cururicjārārē dutirāsa'a. ²⁹ Āpērā nipe'tirā yū'ure ējōpeose bu'iri na ye wī'serire, na acawerērārē, na pacūsumārē, na pō'rārē, na ye di'tare du'ucūuwā'cārā quē'rārē a'tiro wa'arosa'a. Peje waro na cō'awā'cā'que nemorō ñe'enorāsama. Tojo nicā Ō'acū me'rā catinu'cūrāsama. ³⁰ Tojo nimicā, pājārā ni'cārōacārē wiorā weronojō nirā be'ropure mejō nirā nirāsama. Pājārā ni'cārōacārē mejō nirā pe'e quē'rā be'ropure wiorā weronojō nirāsama, niwī.

20

Jesú u'se wese da'rari masā me'rā queose o'o'que ni'i

¹ Jesú be'ropu cū o'oatjere queose me'rā werenemowī:

—Ū'musepu yū'ure ējōpeorārē o'oatje a'tiro weronojō ni'i. Ni'cū u'se wese cūose weronojō ni'i. Cū ñamiacācure u'se wī'reajārē a'masami.

² Narē bocagu, “Ni'cā nūmu wapayewūaronojō musārē wapayeguti”, nisami. Na yū'tica be'ro narē cū ya wesepu da'radutigu o'ócā'sami. ³ Be'ro

nueve nicā āpērā da'rajārē a'manemogū wa'asami. Topu macā decopu da'rased moorā dujirārē bocaejasami. ⁴ Bocaēja, narē nisami: “Musā quē'rā ya wese u'se wese pu da'rārā wa'aya. Musārē queoro wapayeguti”, nisami. Cū tojo nicā tu'orā, na “Jau” ni, na quē'rā da'rārā wa'asama. ⁵ Be'ro dajaritero nicā, tojo nicā ñamica'a tres nicā mejārōta a'magū wa'a, narē o'ósami tja. ⁶ Be'ro tja cinco nicā macā decopu wa'asami. Topu āpērā da'rased moorā nibajaque'atirārē bocaejasami. Bocaėjagu, nisami: “¿De'ro weerā musā da'rased ni'cārī dujina'iatī?” nisami. ⁷ Na yu'tisama: “Āpērā ūsārē 'Da'rārā wa'aya', nitiamā. Tojo weerā da'rawe'e”, nisama. Tojo nicā tu'ogu, wese wiogu narē nisami: “Musā quē'rā ya wese pu da'rārā wa'aya. Queoro wapayeguti”, nisami. Tojo weerā na quē'rā da'rārā wa'asama.

⁸ »Ñamipu ti wese wiogu su'ori da'ragure pijio, nisami: “Da'rarārē pijīne, wapayeya. Be'ropu eja'cārārē wapayemu'tāña. Be'ro ñamiacācure da'ranu'cā'cārārē wapayetu'ajanu'cōña”, nisami. ⁹ Tojo weegu a'tiro weesami. Cinco nicāpu wese pu da'ranu'cā'cārārē pijiomu'tāsami. Ni'cā numu da'rased wapa wapayewuaronojō narē wapayesami. ¹⁰ Be'ro bo'reacā da'ranu'cā'cārā “Ūsā na nemorō wapata'arāsa'a”, nimisama. Tojo nimicā, na wācū'caronojō wa'atīsa'a. Na quē'rā mejārōta wapata'asama. ¹¹ Tojo weerā ti wese wiogu me'rā tu'satirā, a'tiro nisama: ¹² “Ā'rā be'ropu da'rārā eja'cārā yoaticā ni'cā horata da'rama. Ūsā pūrīcā yoacā asise poo, da'rana'itō'opu. Tojo weemicā, ūsārē wapayecaronojōta na quē'rārē wapayepu”, nisama. ¹³ Wiogu pe'e ni'cū tojo busanu'cūgūrē a'tiro nisami: “Yu'u me'rācū, mu'urē ña'arō weegu weewe'e. Mu'u da'rased duporo 'Ni'cā numu da'rawapata'awuaronojō wapata'agusa'a', nino'tojapu. ¹⁴ Tojo weegu mu'u wapata'a'quere ñe'e, tojaa wa'aya. Yu'u ā'rī be'ropu da'ragu a'ti'cure mu'urē wapayecaronojō wapayeguti. ¹⁵ Yé niyeru niapu. Tojo weegu yu'u uaronojō wapayemasī'i. ¿Yu'u masārē pajaña'cā uogu weeti?” nisami.

¹⁶ »A'tiro ni'i. Yarā sājāmu'tā'cārā, na be'ro ējōpeo'cārā quē'rārē mejārōta Ō'acū añusere o'ogusami. Tojo weerā nimu'tā'cārā “Ūsārē o'onemogūsami”, nīmasīsōme, niwī.

Jesú cū wērīatjere apaturi werenemo'que ni'i
(Mr 10.32-34; Lc 18.31-34)

¹⁷ Be'ro ūsā Jesú me'rā Jerusalē wa'ari ma'apu wa'awu. Ūsārē, cū bu'erā docere mejēcā pijīawī. Ūsārē niwī:

¹⁸ —Musā ī'a'a. Marī Jerusalēpu wa'arā wee'e. Topu yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigure a'tiro weerāsama. Pa'ia wiorāpure, tojo nicā Moisé oja'quere bu'eri masāpure o'orāsama. Na yu'ure wējēdutarāsama. ¹⁹ Náta tja ape di'tacjārā judío masā nitirā wiorāpure wiaturiarāsama. Yu'ure bujicā'a, tārā, curusapu wējēdutarāsama. Na tojo weemicā, yu'u i'tia numu be'ro masāgūsa'a, niwī Jesú.

Santiago, Juā paco Jesú me'rā ucū'que ni'i
(Mr 10.35-45)

²⁰ Zebedeo numo co pō'rā Santiago, Juā me'rā Jesú tiropu ejawō. Jesure apeyenojō sērīgō, cū pu'topu ejaque'awō. ²¹ Jesú core niwī:

—¿Ñe'enojōrē yu'u weecā uasari? niwī.

Cūrē yu'tiwō:

—Mu'u wioḡu sājāḡũ, ā'rā yu'u pō'rā puarārē mu'urē dutitamudutigu sōrōapa. Ni'cũ mu'u diacjũ pe'e, apī cũpe pe'e dupoapa, niwō.

²² Co tojo nicā tu'ogũ, Jesú co pō'rārē niwī:

—Musā yu'ure sērisere tu'omasīwe'e. Yu'u uputu pi'eti, wēriḡusa'a. ¿Musā quē'rā yu'u weronojō pi'etimasīti? niwī. Na yu'tiwā:

—Ēũ. Pi'etimasī'i.

²³ Na tojo nicā, Jesú narē niwī:

—Diacjũta ni'i. Musā quē'rā pi'etirāsa'a. Tojo weemicā, diacjũ pe'e, cũpe pe'e musārē dupomasītisa'a. A'te yu'u weese niwe'e. Yu'u pacu beseyu'cārā pe'e topure dujirāsama, niwī.

²⁴ Ēsā diez na tojo sēricā tu'orā, na me'rā ua wa'awũ. ²⁵ Tojo weecā ĩ'agũ, Jesú ūsārē pijio, niwī:

—Musā masīsa'a. A'ti nucũcārē dutirā ti di'tare miiwapa wa'asama. Na docacjārā quē'rā mejārōta dutipesama. ²⁶ Musā pũricā na weronojō weesome. Tojo weronojō o'orā, musā wa'teropu wiorā nisī'rīrā, āpērārē da'raco'terā weronojō niña. ²⁷ No'o āpērā nemorō nisī'rīḡũnojo āpērārē da'raco'teri masũ weronojō niña. ²⁸ Yu'u Ō'acũ macũ weronojō weeya. Yu'ure āpērā weetamuato níḡũ mejēta a'tiwũ. Yu'u pe'e narē weet-amugũ a'tiwũ. Tojo nicā ña'arō wee'que wapare pājārārē wēriḡbosa, wapayewīrōḡũ a'tiwũ, niwī.

Jesú puarā caperi bajutirārē yu'rũo'que ni'i
(Mr 10.46-52; Lc 18.35-43)

²⁹ Be'ro ūsā Jericó wāmetiri macāpure wijawā'cāwā. Titare pājārā masā Jesure sirutuwā. ³⁰ Ēsā wa'aro ti ma'a sumuto puarā caperi bajuno'tirā dujiwā. Jesú yu'ruasere tu'oña'rā, caricũwā:

—Wioḡu, Davi pārāmi nituriagu, ūsārē pajaña'ña, niwā.

³¹ Masā pe'e narē “Caricũticā'ña”, nimiwā. Tojo nicāta, na pe'e nemorō caricũnemowā:

—Wioḡu, Davi pārāmi nituriagu, ūsārē pajaña'ña, niwā.

³² Na tojo nicā tu'ogũ, Jesú tojanu'cā, narē pijio sēritiña'wī:

—¿De'ro yu'u weecā ūasari? niwī.

³³ Na cūrē yu'tiwā:

—Ēsārē caperi bajucā weeya, niwā.

³⁴ Tojo nisere tu'ogũ, Jesú narē pajaña'ḡũ, na caperire ñapeowī. Cũ tojo weeri cura na puarāputa caperi ĩ'awā. Be'ro na quē'rā Jesure sirutuwā'cāwā.

21

Jesú Jerusalē wāmetiri macāpu sājāa'que ni'i
(Mr 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ Ēsā Jerusalēpu ejase duporo Betfagē ūrũḡũ Olivo wāmeticju bu'aropu ejawũ. Topu eja, Jesú puarā ūsā me'rācjārārē ti macāpu o'ówī. ² Narē niwī:

—Si macā marī pōtēorō nirī macāpu wa'arāsa'a. Topu ni'cō burra du'tenu'cō'core co macũ me'rā bocaekarāsa'a. Narē pāa, miitia. ³ No'o ni'cũ musārē mejēcā nicā, a'tiro niña: “Marī wioḡu ūami. Maata wiano'rōsa'a tja”, niña, niwī.

⁴ Duporocjũ Ō'acũ ye queti weremu'tārī masũ cũ oja'caronojōta tojo wa'awũ. Cũ Ō'acũ ucũ'quere a'tiro ojacu niwī:

⁵ Jerusalécjārārē a'tiro niña:

“Ī'aña. Musā wiogu musā tiropu a'timi.

Mejō nigú weronojō burra macū wī'magū bu'ipu pesawā'cātimi”, ni ojacu niwī.

⁶ Be'ro Jesú cū o'ó'cārā ti macāpu wa'a, cū weeduti'caronojōta weecārā niwā. ⁷ Burrore cū paco me'rā miiticārā niwā. Be'ro ūsā ye su'ti bu'icjasere na bu'ipu pūtāpeowū. Tu'ajana'cō, Jesú wī'magū bu'ipu mujāpejawī. ⁸ Topure pājārā masā niwā. Na ejōpeosere ĩ'orā, na ye su'ti bu'icjasere Jesú yu'ruaropu sēeocūuwā. Āpērā ma'a sumuto pūrī nise querire dutecūuwā. ⁹ Masā cū duporo wa'arā, cū be'rocjārā quē'rā e'catise me'rā caricūwā:

—Duporocjāpu wiogu ní'cu Davi pārāmirē e'catise o'orā. Añurō wa'ato ā'rī Ō'acū o'ó'cure. Ē'musecjārā cūrē “Añubutiwī” ni, e'catise o'oato, ni caricūwā'cāwā.

¹⁰ Be'ro Jesú Jerusalēpu sājācā, topu nirā ucuape'tia wa'awā. Pājārā sērītiña'wā:

—¿Noa niti cū? niwā.

¹¹ Narē Jesú me'rā wa'arā yu'tiwā:

—Cū Jesú Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Nazare macā Galilea di'tacjē nimi, niwā.

*Jesú Ō'acū wī'ipu duarārē cō'awīrō'que ni'i
(Mr 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)*

¹² Be'ro Jesú Ō'acū wī'ipu sājāwā. Topure wa'icurā na Ō'acūrē ūjāamorōpeojā niwā. Nipe'tirā ti wī'i po'peapu narē duarārē, duarā quē'rārē ĩ'agū, cō'awīrō'peocā'wī. Na niyeru ducayuri mesare, bujare na dua dujise quē'rārē tuuquecūpe'ocā'wī. Na queoro weetise bu'iri tojo weewī. ¹³ Be'ro narē niwī:

—Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū: “Ya wī'i Ñubueri wī'i ni'i, nino'ca wī'i ni'i.” Musā pe'e queoro weetiapā. Yajarā ya wī'ire weronojō tojacā wee'e, ni tu'tiwī narē.

¹⁴ Ti wī'ipure caperi bajuno'tirā, sijamasītirā cū tiropu a'tiwā. Na tojo weecā ĩ'agū, narē yu'ruowī. ¹⁵ Pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā pe'e cū añuse weel'ocā ĩ'arā, tu'satiwā. Wī'marā ti wī'i po'peapu nirā a'tiro caricūwā:

—Duporocjāpu wiogu ní'cu Davi pārāmirē e'catise o'orā, niwā. Tere tu'orā, pa'ia wiorā quē'rā ua wa'awā. ¹⁶ Tojo weerā Jesure a'tiro sērītiña'wā:

—¿Sōjā wī'marā na nisere tu'oti?

—Tu'o'o. Musā Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu ní'quere bu'epā. A'tiro ni'i: “Ō'acū, mu'u wī'marā, tojo nicā mi'rīrārē a'tiro weecā weepu.

Mu'urē e'catise o'orā, queoro basapeome'ricā weepu”, ni'i, niwī Jesú.

¹⁷ Tojo nica be'ro pa'ia wiorārē, Moisé oja'quere bu'eri masārē cō'awā'cā, Betaniapu wa'a wa'awī. Topu ūsā cārīwū.

*Jesú higuera wāmeticjū dūca marīcjure ñaidijacā wee'que ni'i
(Mr 11.12-14,20-26)*

¹⁸ Ape numu bo'reacā Jesú Jerusalēpu majāmitojagu, ūjaboayurua wa'awī. ¹⁹ Tojo weegu ma'a sumutopu nicjū higuera wāmeticjure ĩ'agū, tigu tiro wa'a, tigu ducare ĩ'ama'gū wa'awī. Ne dūca marīcaro niwā. Pūrī peje dia'cū niwū. Tojo dūca marīcā ĩ'agū, Jesú tigure niwī:

—Ne apaturi ducatinemosome, niwī. Cũ tojo níca be'ro maata ñaidija wa'awu. ²⁰ Tojo wa'acá, úsã cũ bu'erã ĩ'amarĩarã, cũrẽ sãrĩtiña'wũ:

—¿De'ro weero tigu maata ñaidijati? niwã.

²¹ Jesú úsãrẽ yu'tiwĩ:

—Diacjũ musãrẽ wereguti. Musã ãjõpeose cuorã, diacjũta yu'tigusami nĩrã, yu'u tigure ñaicã wee'caro weronojõ weemasĩrãsa'a. A'te yu'u tigu ñaicã wee'caro yu'ruoro weemasĩrãsa'a. A'tigu úrũgũrẽ apero dia pajiri maapu wa'acã weemasĩrãsa'a.

²² Musã ãjõpeose cuorã, nipe'tise musã ñubue sãrĩsere bocarãsa'a, niwĩ.

Jesure “¿Noa dutiro me'rã tojo weeti?” ní'que ni'i
(Mr 11.27-33; Lc 20.1-8)

²³ Be'ro Jesú Ô'acũ wi'ipu sãjãawĩ. Cũ ti wi'ipu bu'eri cura pa'ia wiorã, ãpẽrã judío masã bucurã cũ tiropu a'tiwã. Cũrẽ bu'iri bocasĩrĩrã, sãrĩtiña'wã:

—¿De'ronojõ dutise me'rã mu'u weesere tojo weeti? ¿Noa mu'urẽ tojo weedutigu dutise o'oati? niwã.

²⁴ Jesú narẽ yu'tiwĩ:

—Yu'u quẽ'rã musãrẽ sãrĩtiña'megũti. Musã yu'ticã, yu'u quẽ'rã musãrẽ “A'te dutiro me'rã wee'e”, nigãti. ²⁵ ¿Noa Juãrẽ wãmeyedutigu o'õpari? ¿Ô'acũ tojo weedutiri? ¿O masã pe'e cũrẽ tojo weedutiri? niwĩ.

Be'ro na basu a'merĩ niwã:

—Marĩ “Ô'acũ Juãrẽ wãmeyedutiwĩ” nicã, cũ marĩrẽ “To pũrĩcãrẽ ¿de'ro weerã Juãrẽ ãjõpeotiri?” nigũsami. ²⁶ Marĩ “Ô'acũ o'õticu niwĩ; masã cũrẽ o'õcãrã niwã” nicã, masã marĩrẽ tu'tibosama. Nipe'tirã masã “Juã Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ niwĩ”, ni ãjõpeosama, niwã. ²⁷ Tojo weerã “Masĩtisa'a”, niyu'ruocã'wã. Na tojo nicã tu'ogu, Jesú narẽ niwĩ:

—Yu'u quẽ'rã “A'te dutiro me'rã wee'e”, ni werewe'e, niwĩ narẽ.

Jesú ní'cũ põ'rã puarã queose me'rã narẽ were'que ni'i

²⁸ Be'ro Jesú narẽ queose me'rã werewĩ:

—Yu'u ní'cãrõacã weresere ¿de'ro tu'oña'rãsari musã? Ni'cũ puarã umua põ'rãtisami. Ni'cũrẽ a'tiro nisami: “Macũ, ya wese u'se wesepu da'ragu wa'aya”, nimisami. ²⁹ Cũ tojo nicã tu'ogu, cũ macũ “Wa'awe'e”, ni yu'tisami. Be'ro mejẽcã wãcũ tja, da'ragu wa'asami. ³⁰ Be'ro cũ pacu apĩ cũ macũ tiropu ĩ'agũ wa'asami. Mejãrõta cũrẽ “Da'ragu wa'aya”, nisami. Cũ macũ yu'tisami: “Jau, pacu, wa'aguti”, nisami. Cũ tojo ní'cu nimigũ, wa'atisami, ni werewĩ Jesú pa'ia wiorã, ãpẽrã judío masã wiorãrẽ. ³¹ Cũ macũ ¿ni'inojõ pe'e cũ uaro weepari? ni sãrĩtiña'wĩ narẽ.

Na a'tiro yu'tiwã:

—Cũ dutimu'tã'cu queoro weepĩ, ni yu'tiwã.

Tere tu'ogu, Jesú narẽ niwĩ:

—Diacjũ musãrẽ wereguti. “Ña'arã”, musã nĩrã, niyeru wapaseeri masã, tojo nicã umuarẽ a'metãrãwapata'ari masã numia musã u'musepu wa'atiri cura na pe'e wa'arãsama. ³² Juã masãrẽ wãmeyeri masũ Ô'acũ uaronojõ a'tiro añurõ nisetiromami nisere bu'ecã, musã ãjõpeotiwu. Na musã “Ña'arã waro nima” nĩrã pũrĩcã cũ weresere ãjõpeo, na wãcũsere ducayucãrã niwã. Na tojo weecã ĩ'amirã, musã pe'e ducayuti, cũ weresere ãjõpeoticãrã niwũ, niwĩ Jesú.

Da'raco'terā queoro weeti'que nī'i
(Mr 12.1-12; Lc 20.9-19)

³³ Jesú apaturi werewī:

—Apeye queose me'rā musārē werenemogūti. Tere tu'oya. Ni'cū pajiro di'ta cuogu u'se wese weesami. Ti wesere sārīsāsami. Topu na u'se bipesāati pere ūtāgāpu se'esājāsami. Tojo nicā u'muarī wi'i na co'tedujiati wi'ire weesami. Tojo wéeca be'ro aperopu wa'agu, āpērārē ti wesere co'tedutigū cūsami. Narē cū ya di'tare da'rase wapa “Tocārō yu'are u'se wiapa”, nisami.

³⁴ »Be'ro u'se ducaciri cura āpērā cūrē da'raco'terārē topu o'ósami. Narē o'ógū, “Ya di'ta dar'rarārē yé u'sere sērīrā wa'aya”, nisami. ³⁵ Topu ejacā, ti wese co'terā cū o'ó'cārārē ñe'esama. Ni'cūrē paasama. Apīrē wējēcō'asama. Apīrē ūtāperi me'rā doquesama. ³⁶ Na tojo weecā tu'ogu, ti wese wiogu toduporo o'ómū'tā'cārā nemorō o'ósami. Na ejacā i'arā, ti wese co'terā na quē'rārē mejārōta weesama.

³⁷ »Be'ro o'ótuogupua majā, cū macūrē o'ósami. A'tiro ni wācūmisami: “Yu'u macūrē wiopesase me'rā i'arāsama”, nimisami. ³⁸ Cū macūrē i'arā, ti wese co'terā na basu a'merī ucūsama: “Ā'rīta nimi be'ropu a'ti wesere ñe'eacju. Ma, cūrē wējērā. Be'ro a'ti wese marī ya wese tojarosa'a”, nisama. ³⁹ Tojo nīca be'ro cū macūrē ñe'e, ti wese sumutopu miaa, cūrē wējēcō'asama, ni werewī Jesú.

⁴⁰ Cū wérēca be'ro Jesú wiorārē sērītiña'wī:

—To pūrīcārē ti wese wiogu a'tigu, ¿de'ro weegusari ti wese co'terārē? niwī.

⁴¹ Cūrē yu'tiwā:

—Pajaña'rō marīrō na ña'arārē wējēcō'agūsami. Be'ro cū ya wesere āpērā pe'ere co'tedutigusami. Na pe'e u'se ducati'quere queoro cū ye nisere wiarāsama, niwā.

⁴² Na tojo nicā tu'ogu, Jesú niwī:

—Musā Ō'acū ye queti ojāca pūrīrē bu'epā. Yu'are wa'atjere a'tiro ojano'wū:

Ītā pīrī me'rā wi'i yeeri masā ni'cā pīi na uatica pīrē cō'arāsama.

Na cō'āca pīi me'rā āpērā pe'e añurō tutuari wi'i yeenu'cāmujāsama.

Ō'acū marī wiogu na cō'āca pīi me'rā tojo weesami.

Cū tojo wee'que “Añubutia'a”, ni tu'oña'no'o, ni ojano'wū, niwī Jesú.

⁴³ Tojo weegu musārē wereguti. Sī'i wese wiogu sōjā co'terārē di'ta ē'ma'caro weronojō Ō'acū musārē weegusami. Ō'acū musā wiogu nisī'rīmiwī. Nipe'tise añuse cū wiogu nirōpu nise musā ye nibopā. Musā Ō'acū ye quetire weremu'tārī masārē, tojo nicā yu'are uatise ye bu'iri Ō'acū musā cuobo'quere ē'magūsami. Āpērā pe'ere o'ogusami. Na yu'are ējōpeo, Ō'acū uaro weerāsama. ⁴⁴ Ītāgā yu'u werēcagare a'tiro wereguti. No'o tigapu burapejagunojō mutōdijono'gūsami. No'o tiga pe'e cū bu'ipu doquepejacāma, añuse po'capu wa'agusami, niwī. Tojo nīgū, cūrē uatirā be'ropu bu'iri da'reno'rāsama nīgū, tojo niwī.

⁴⁵ Pa'ia wiorā, āpērā fariseo masā Jesú te queose me'rā werēcā tu'orā, “Marīrē tojo nīgū weesami”, niwā. ⁴⁶ Tojo weerā cūrē bu'iri da'eri wi'ipu sōrōrātīrā ñe'esī'rīmiwā. Na tojo weesī'rīmirā, a'tiro wācūcārā niwā: “Masā cūrē Ō'acū ye queti weremu'tārī masū nīmī”, nisama.” Tojo weerā marī cūrē ñe'ecā, marīrē ña'arō weebosama nīrā, weemasītiwā.

22

Wioḡu macũ omocã du'tegu masãrẽ neocũuduti'que queose ni'i
(Lc 14.15-24)

1 Jesũ apaturi queose me'rã wiorãrẽ werenemowĩ tja. A'tiro niwĩ:

2 — Õ'acũ masãrẽ cũ wioḡu nirõpu wa'acã weese a'tiro weronjoĩ ni'i. Ni'cũ di'ta wioḡu cũ macũ omocã du'tecã bosenuḡu weepeoro weronjoĩ ni'i. 3 Cũrẽ da'raco'terãrẽ nisami: "Yu'u cãrũ were'cãrãrẽ pijirã wa'aya", nisami. Be'ro na pe'e narẽ pijicã, "Wa'awe'e", nisama. 4 Na tojo weecã ï'agũ, ãpẽrãrẽ o'ósami tja. Narẽ nisami: "Yu'u piji'cãrãrẽ wererã wa'aya. Ba'ase tu'ajano'toja'a. Yarã wecua, ãpẽrã ecarã di'iyojacã wee'cãrãrẽ wẽjẽdutitojapu. Nipe'tise apono'toja'a. Quero, bosenuḡu weepeorã a'tiato", nisami. 5 Tojo weerã na quẽ'rã pijirã wa'amisama. Na quẽ'rãrẽ yu'titiyu'ruocã'sama. "Wa'awe'e", nicã'sama. Apĩ cũ pijino'cu cũ ya wesepu wa'asami. Apĩ cũ da'rarõpu wa'asami. 6 ãpẽrã, wioḡu o'ó'cãrãrẽ ñe'e, paa, wẽjẽcõ'acã'sama. 7 Na tojo weesere tu'õgu, wioḡu wputu uasami. Tojo weegu narẽ wẽjẽcõ'a'cãrãrẽ cũ yarã surarare wẽjẽdutigu o'ósami. Tojo nicã na ya macãrẽ ãjũadutisami. 8 Be'ro ãpẽrã cũrẽ da'raco'terãrẽ nisami: "Nipe'tise yu'u macũrẽ bosenuḡu weepeoatjere apotojapu. Tojo weemicã, yu'u piji'cãrã ña'arã nitjãrã a'tita basiotiyucã, a'titicãrã niama. 9 Tojo weerã no'o musã macã decõpu bocaearãrẽ pijiya", nisami. 10 Be'ro cũrẽ da'raco'terã macã decõpu pijirã wa'asama. Nipe'tirã na bocaearã añurã, ña'arãrẽ piji neocũu, wioḡu ya wi'ipu miasama. Na tojo weecã, topu na nerẽrĩ tucũ mu'mua wa'asa'a.

11 »Be'ro wioḡu narẽ ï'agũ, añudutigu wa'asami. Ni'cũ na wa'terõpu nigũ na omocã du'tecã sãñawuaronojõ sãñatigure ï'asami. 12 Wioḡu cũrẽ nisami: "Acawereḡu, a'ti bosenuḡurẽ ¿de'ro wee su'ti omocã du'tecã sãñawuaronojõ sãñatimigũ sãjãtiati?" nisami. Cũ pe'e yu'titiyu'ruocã'sami. 13 Be'ro wioḡu ti bosenuḡu su'ori weerãrẽ nisami: "Cũrẽ ñe'e, du'pocãrĩ, omocãrĩpu du'tebutuaya. Wijaaro na'itĩ'arõpu cõ'acã'ña. Topu pũrĩno'gũ, upicari cũ'rĩdio, utigusami", nisami wioḡu. 14 A'te weronjoĩ ni'i Õ'acũ wioḡu nise. Õ'acũ pãjãrã masãrẽ pijimicã, pejetirãcã cũ wioḡu nirõpu sãjããrãsama, niwĩ Jesũ.

Weeta'sase me'rã Jesure bu'iri a'marã na sãrĩtiña'que ni'i
(Mr 12.13-17; Lc 20.20-26)

15 Cũ tojo nica be'ro fariseo masã wa'a wa'awã. Be'ro na Jesure bu'iri bocas'rĩrã, "A'tiro weerã", ni apoyucãrã niwã. 16 Tojo weerã na bu'esere siruturãrẽ, tojo nicã ãpẽrã Herode ya curuacjãrã me'rã Jesũ tiropu o'ócãrã niwã. Na cũ tiropu etarã, niwã:

—Masãrẽ bu'egu, ãsã mu'u nisetisere mas'i. Mu'u diacjũ ucũ'u. Masã yu'ure ¿de'ro wãcũrãsari? nirõ marĩrõ diacjũ ucũ'u. Õ'acũ yere diacjũ were'e. ãpẽrã wiorã nima nirõ marĩrõ nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojoĩ ï'a'a. 17 Tojo weerã mu'urẽ apeyenojõ sãrĩtiña'rã a'tiapu. Romano masã wioḡure cũ niyeru wapaseesere wapayecã, marĩrẽ dutise ¿añuti, o ña'a nitine? Na Jesure bu'iri bocas'rĩrã, tojo niwã. (Jesũ "Wapayerõua'a" nicãma, judio masã "Õ'acũ ni'cũrẽta ãjõpeorõua'a; mu'u tojo nise ña'a ni'i", nibocãrã niwã. "Wapayeticã'rõua'a" nicã pe'e, "Romano masã wioḡure yu'runu'cãgũ wee'e", nibocãrã niwã.)

18 Tojo weegu Jesũ na ña'arõ wãcũsere ï'agũ, a'tiro niwĩ:

—Musā tojo nírā, weeta'sari masā ni'i. ¿De'ro weerā yu'ure mejēcā yu'tigu, bu'iri bocagusami nírā, sērītiña'ti? ¹⁹ Niyeru cuji romano masā wiogure wapayeri kujinojōrē miitia, niwī. Cū tojo nicā tu'orā, ni'cā numu da'rawapata'ari kujinojōrē miitiwā. ²⁰ Tojo weecā ĩ'agū, Jesú narē sērītiña'wī:

—¿Noa queose, noa wāme wā'ñati a'ti kujipure? niwī.

²¹ Cū tojo nicā tu'orā, na yu'tiwā:

—César, romano masā wiogu cū queose, cū wāme wā'ña'a, niwā.

Be'ro Jesú narē niwī:

—To pūrīcārē romano masā wiogu wapayedutisenojōrē cūrē o'oya. Ō'acū ye pe'ema cūrē o'oya. Cū weedutisere weeya, niwī.

²² Cū tojo nicā tu'orā, tu'omarīa, be'ro wa'a wa'awā.

Masā wērica be'ro masāsere Jesure sērītiña'que ni'i

(Mr 12.18-27; Lc 20.27-40)

²³ Jesure “¿Romano masā wiogure wapayerouati?” nīca numūrēta āpērā pa'ia saduceo masā cūrē ĩ'arā etawā. Na “Wērī'cārāpu masāsoma”, ni ējōpeoma. Tojo weerā Jesure masāse cjasere a'tiro niwā:

²⁴—Masārē bu'egu, dūporopu Moisé a'tiro duticu niwī: “Ni'cū numotigu pō'rātitimigū wēricā, cū acabiji cū numo ní'core nuorēato. Be'ro cū co me'rā ne waro pō'rātimu'tāgūrē cū ma'mi wērī'cure pō'rātibosato”, nicu niwī Moisé. ²⁵ Tojota wa'a'ā ūsā wa'terore. Siete umua ni'cū pō'rā niwā. Masā ma'mi numoti, be'ro wēria wa'acu niwī. Pō'rā mariyugu, cū numo ní'core cū acabijire cūucu niwī. ²⁶ Cū quē'rā pō'rātitimigū wēria wa'acu niwī. Be'rocjū quē'rārē tojota wa'acaro niwā. Tojo dia'cū wa'aturiadijacaro niwā téé nituogupure. ²⁷ Na nipe'tirā be'ro co quē'rā wēria wa'aco niwō. ²⁸ Na siete co me'rā omocā du'tecārā niwā. Tojo weero wērī'cārā masācā, ¿ni'í numo tojabutiagosari? ni sērītiña'wā.

²⁹ Tojo nicā tu'ogu, Jesú narē yu'tiwī:

—Musā wisiyu'rua'a. Ō'acū ye queti ojāca pūrī cjasere ne masīwe'e. Ō'acū cū tutuase quē'rārē masīwe'e. ³⁰ Wērī'cārā na masāca be'ro numotisoma. Pō'rā numia quē'rārē numisoma. Ō'acūrē wereco'terā u'musepu nírā weronojō nirāsama. ³¹ Apeyenojō wērī'cārā masāsere werenemogūti tja. Ō'acū cū ye queti ojāca pūrīpu masārē ní'quere bu'epā. A'tiro nicu niwī: ³² “Yu'u Ō'acū ni'i. Abrahā, Isaa, Jacob wiogu ni'i”, nicu niwī. Cū “Na wiogu ni'i” nígu, “Yu'u tiropu catima” nígu, tojo nicu niwī. Ō'acū catirā wiogu nimi. Wērībajuduti'cārā marīma, niwī Jesú.

³³ Cū bu'esere tu'orā, masīse me'rā yu'ticā ĩ'arā, masā tu'omarīa wa'awā.

Moisé cū dutise cūu'que, ni'cārō añuyurānu'cārō ni'i nise ni'i

(Mr 12.28-34)

³⁴ Be'ro Jesú saduceo masārē di'tamarīacā weesere fariseo masā tu'ocārā niwā. Tere tu'o, nerēcārā niwā. ³⁵ Na me'rā ni'cū Moisé oja'quere bu'eri masū Jesure mejēcā yu'ticā uagu, cūrē sērītiña'wī:

³⁶—Masārē bu'egu, Moisé duti'que ¿disenojō waro apeye yu'ruoro añuyurānu'cāti? niwī.

³⁷ Jesú cūrē a'tiro yu'tiwī:

—A'tiro ni'i. “Ō'acū marī wiogure nipe'tise masā ējōpeose me'rā, masā wācūse me'rā, masā tu'oña'se me'rā ma'ña.” ³⁸ A'te ni'i apeye yu'ruoro

niyu'runu'cāse. ³⁹ A'te be'rore tojocureta ni'i, nírō. A'tiro ni'i. "Marī basu ma'irōnojōta āpērārē ma'irōua'a." ⁴⁰ A'te puaro dutisere wéerā, nipe'tise Moisé cū duti'quere, tojo nicā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na bu'e'quere yu'tirāta wee'e, niwī Jesú.

Jesú masārē "Cristo na nigú ζnoa macū niti?" ni sērītiña'que ni'i
(Mr 12.35-37; Lc 20.41-44)

⁴¹ Fariseo masā na nerērī cura Jesú narē sērītiña'wī:

⁴² —Musā Cristo Ō'acū bese'cure ζde'ro tu'oña'ti? ζNoa macū niti cū? niwī.

Cūrē yu'tiwā:

—Daporocjūpu wiogu Davi pārāmi nituriagu nimi, niwā.

⁴³ Na tojo nicā tu'ogu, Jesú narē niwī:

—Cristo, Ō'acū bese'cu Davi pārāmi nituriagu nicā, to pūrīcārē ζde'ro weegu Davi Espírītu Santu tutuaro me'rā ucūgū, cūrē "Yu'u wiogu nimi", nīpari? Marī, marī pārāmīrē "Yu'u wiogu nimi", niwe'e. Davi Ō'acū bese'cure ucūyugu, a'tiro ojacu niwī:

⁴⁴ Ō'acū u'mūsepū nigú cū macūrē, yu'ure yu'rūoacjūre a'tiro nicu niwī: "Yu'u tiro wiogu dujiri cūmurōpu dujigusa'a. Mu'u topu dujicā, mu'urē ī'atu'timi'cārārē docaque'acā weeguti", nicu niwī Ō'acū, ni ojacu niwī Davi.

⁴⁵ ζDe'ro weegu Ō'acū bese'cu Cristo Davi pārāmi nīmasībosabe? Davi basuta cūrē "Yu'u wiogu nimi", nicu niwī. Tojo weegu cū pārāmi se'saro nīrōnojō o'ogu, cū wiogu nicu niwī, niwī Jesú.

⁴⁶ Cū tojo nisere tu'orā, ne ni'cū ni'cā usero yu'tima'atiwā. Tita me'rā be'ro majā uirā, ne sērītiña'nemotiwā.

23

Jesú fariseo masārē, tojo nicā Moisé oja'quere bu'eri masārē tu'ti'que ni'i
(Mr 12.38-40; Lc 11.37-54; 20.45-47)

¹ Be'ro Jesú masārē, tojo nicā ūsā cū bu'erārē niwī:

² —Moisé oja'quere bu'eri masā, āpērā fariseo masā Ō'acū dutise Moisére cūu'quere wererā nima. ³ Tojo weerā na weresere tu'o, tere weesirutuya. Na weesetise pe'ere ī'acūticā'ña. Na añurō wereme'rīma, wererā. Tojo weemirā, na nise pe'ere weetima. ⁴ Na dutiwuaronojō dutiyu'rūocā'sama. Masā tere pōtēotisama. Na tojo wéerā, wuapōtēoña marīse nūcūserē du'tepeorā weronojō weesama. Na masārē tere wuapeorā weronojō weesama. Na tere wuadutirā, ne āpērā tā'rīrārē weefamutirā weronojō weesama. Ne pajaña'ti, masārē ne cā'rō weeta-mutisama. ⁵ Nipe'tise na weesere masārē añurō ī'adutirā weeta'sasama. Masā narē "Ō'acūrē añurō ējōpeosama" nicā tu'osī'rīrā, a'tiro weesama. Na diapoapu, na omocāpu Ō'acū ye queti ojāca pūrī cjasere pajiri casero me'rā oja'quere du'teō'osama. Tojo nicā na űubuecā ī'adutirā āpērā yu'rūoro na űubuewuari su'tiro sumutopu opa dari cuorojore sāñasama. ⁶ Bosenūmu nicā wiorā na dujiwuase cūmurīpu dujisi'rīsama. Na nerēse wi'seripu quē'rārē mejārōta weesama. ⁷ Masā narē macā decopu wiopesase me'rā añuduticā ūasama. Narē, "Ūsārē bu'erā" pisucā ūasama.

⁸ »Musā pūrīcā āpērārē "Musā ūsārē bu'erā ni'i", nino'ticā'ña. A'tiro ni'i. Musā ni'cū pō'rāta ni'i. Yu'u ni'cūta musārē bu'egu ni'i. ⁹ Musā

ne ni'cūrē a'ti nucūcāpure “Ēsā pacu”, niticā'ña. Musā ni'cūta pacuti'i. Cū Ō'acū u'musepu nimi. ¹⁰ Diacjūta musā pūrīcā “Ēsā wiogu”, ni pisuno'ticā'ña. Yu'u Cristo Ō'acū bese'cu ni'cūta musā wiogu ni'i. ¹¹ No'o āpērārē weetamugū, cūta nimi āpērā yu'ruoro bu'ipu niyu'runu'cāgū. ¹² No'o “Yu'u āpērā yu'ruoro niyu'runu'cā'a” ni tu'oña'gūnojo Ō'acū cūrē mejō nigāacā waro tojacā weegusami. No'o “Yu'u āpērā yu'ruoro ni'i” ni tu'oña'tigu pe'ere Ō'acū āpērā yu'ruoro tojacā weegusami.

¹³ »Musā Moisé oja'quere bu'eri masā, tojo nicā fariseo masā weeta'sari masā ni'i. Masā yu'ure ējōpeosi'rīrārē cā'mota'a. Tojo weérā, yu'u pacu wiogu nirōpu wa'ari ma'arē narē bi'arā wee'e. Musā basuta yu'ure ējōpeowe'e. Āpērā quē'rārē ējōpeosi'rīcā uasāwe'e. Tojo weero ña'abutiario wa'arosa'a masārē.

¹⁴ »Musā wapewia numia ye wi'serire ē'masa'a. Musā ña'arō wee'quere wācūdutitirā yoacā ñubueta'sa'a. Tojo weerā musā āpērā nemorō bu'iri bocayu'runu'cārāsa'a.

¹⁵ Jesú a'tiro ninemowī Moisé oja'quere bu'eri masārē, tojo nicā fariseo masārē:

—Musā uputu waro weeta'sa'a. Musā ējōpeosere no'o ni'cū nigāacārē musā weronojo ējōpeocā uarā, nipe'tiropu sijabi'a'a. Be'ro tu'ajanu'cō, cūrē musā nemorō ña'arō pecame'epu wa'ata basiocā weesa'a.

¹⁶ »Ña'arō wa'arosa'a masārē. Caperi bajutirārē a'merī wejero weronojo ni'i. A'tiro ni bu'e'e masārē: “Ni'cū 'A'tiro weeguti', nisami Ō'acūrē. 'Ō'acū wi'i me'rā tojo weeguti' nīca be'ro cū ni'quere queoro weeticā, 'Bu'iri mar'i'”, nisa'a. “Cū 'Ō'acū wi'i cjase uru me'rā tojo weeguti' ni'quere queoro weeticā pūrīcārē, 'Ña'a ni'i'”, nisa'a. ¹⁷ Musā tojo nīrā, diacjū wācūwe'e. Tu'omasīwe'e. Uru Ō'acū wi'ipu niyuro, Ō'acū i'orōpu añuse tojasa'a. Ō'acū wi'i, ti wi'i cjase uru nemorō añuyu'runu'cā'a. ¹⁸ Musā Ō'acū dutiro weesi'rītīrā, ucūme'rīse me'rā weeta'sa'a. Masārē a'tiro nisa'a: “Musā 'Ō'acūrē wa'icūrā ūjūamorōpeowuwaropu me'rā tojo weerāti' ni'quere weeticā, bu'iri marīsa'a. Wa'icu Ō'acūrē o'ose topu peo'que me'rā pūrīcārē wapatisa'a”, ni'i. ¹⁹ Musā tu'omasīwe'e. Ō'acūrē o'ose nemorō na wa'icūrā ūjūamorōpeowuaro pe'e wapati'i. Topu ūjūpesase me'rā na Ō'acūrē o'ose añuse tojasa'a. ²⁰ Tojo weerā musā 'Ō'acūrē wa'icūrā ūjūamorōpeowuwaropu me'rā tojo weerāti' nīrā, te se'sarore nīrā weewe'e. “Topu peoatje quē'rārē mejārōta weerāti'”, nīrā weesa'a. ²¹ Ō'acū cū ya wi'i, Ō'acū wi'ipu nisami. Tojo weerā Ō'acūrē “Ti wi'i me'rā tojo weerāti'” nīrā, “Cū me'rāta tojo weerāti'”, nīrā wee'e. ²² Mejārōta “U'muse me'rā tojo weerāti'” nīrā, “Ō'acū dujiro me'rāta, topu dujigu me'rāta” nīrā wee'e.

²³ »Ña'arō wa'arosa'a musā Moisé oja'quere bu'eri masārē, tojo nicā fariseo masārē. Musā weeta'sasebujurā ni'i. Musā otese o'majācā, menta, anís, comino wāmetise ba'ase sāmōrēsere seeneo, opa sū'urī weesa'a. Diez sū'urī cuorā, ni'cā sū'u Ō'acū wi'ipu miaa, Ō'acūrē wāmepeo, pa'ire o'osa'a. Musā tojo añuro weemirā, Moisé oja'que apeye pacase pe'ere weewe'e. Āpērārē queoro weesere, pajaña'sere, Ō'acūrē ējōpeose pe'ere weewe'e. A'tiro pe'e weeya. Musā otesere cūrē o'odu'utimirā, a'te añuyu'runu'cāsere weeya.

24 »Musā basu diacjũ weewe'e. Āpērā quē'rārē su'ori diacjũ weewe'e. Tojo weerā musā Ō'acũ ye cjasere bu'érā, caperi bajutirā a'merĩ su'ori tũawā'cārā weronojō ni'i. Moisé cũ oja'que, mejō niseacā dutise pe'ere wācũyũ'rurā, apeye paca pe'ere weewe'e.

25 »Musā weeta'sarā a'tiro wee'e. Bajuyoropũ dia'cũ añurō wee'e. Baparire bu'ipũ dia'cũ añurō coerā weronojō weeta'sa'a. Ti pa po'peapure peje ña'ase musā āpērā yere yaja'que, āpērā yere uaripejayũ'runũ'cā'que ũ'irĩ weronojō wā'ñasa'a. Tojo weero ña'abutiario wa'arosa'a musārē.

26 Musā fariseo masā tu'omasitirā, caperi bajuno'tirā weronojō ni'i. Ne waro po'peapũ cjase musā wācũsere ducayumũ'taña. Be'ro bajuyoropũ añurā, ña'ase moorā tojarāsa'a. Bapari po'peapũ coemu'tā'caro weronojō bu'ipũ quē'rā ũ'irĩ marirō tojaro weronojō weerāsa'a.

27 »Musā Moisé oja'quere bu'eri masā, fariseo masā weeta'sari masā ni'i. Tojo weero ña'abutiario wa'arosa'a musārē. Wērĩ'cārā masāperi weronojō ni'i. Bu'ipure añurō bajudutirā bo're me'rā wa're'que cujirire nu'cōsa'a. Ti pe po'peapure wērĩ'cārā ō'arĩ mejā, tojo nicā dicuse na upũ ña'ase boa'que sãñasa'a. 28 Musā a'tiro niseti'i. Masā i'orōpure añurā weronojō baju'u. Po'peapũ pe'ere weeta'sasebujurā ni'i. Musāpure ña'ase niyũ'rua'a.

29 »Musā Moisé oja'quere bu'eri masā, fariseo masā weeta'sasebucurā ni'i. Musā duporocjārā Ō'acũ ye queti weremu'tārĩ masā masāperi bu'ipũ añurō bajudutirā yeenu'cō'o. Tojo nicā āpērā masā añurā ni'cārārē masāperi bu'ipũ mejārōta ma'masũ'anu'cō'o. 30 Tu'ajanũ'cō, a'tiro ucũsa'a. "Ēsā ñecũsumua Ō'acũ ye queti weremu'tārĩ masārē wējēcārā niwā. Ēsā na catícateropure nírā, narē wējēcā, wējētamutibopā", ni'i. 31 Musā a'tere tojo nírā, "Ō'acũ ye queti weremu'tārĩ masārē wējē'cārā pārāmerā nituriarā ni'i", nírā wee'e. 32 Musā, musā ñecũsumua weemjātĩ'caronojōta weeyapaticā'ña, ni tu'tiwĩ.

33 »Musā weeta'sari curuacjārā aña weronojō ni'i. Musā de'ro wee Ō'acũ pecame'epũ bu'iri da'reatjere yũ'rũwetimasĩsome. 34 Tojo weegu yũ'u musā tiropure Ō'acũ ye queti weremu'tārĩ masā, masĩrĩ masārē, bu'eri masārē o'óguti. Musā pe'e na ni'cārērārē wējē, āpērārē curusapũ paabi'penu'cōrāsa'a. Āpērārē na nerēwuase wi'seripũ paape, na no'o wa'ase macārĩpũ sirutucusiarāsa'a. 35 Tojo weero nipe'tirā masā añurārē wējē'que wapa musārē bu'iri wā'a'a. Musā ñecũsumua añugũ Abel me'rā ne waro wējē da'pocaticārā niwā. Téé Zacaría Berequía macũ me'rā yapada'reocārā niwā. Cũrē na ñubuepeowuaropũ Ō'acũ wi'i decopũ wējēcārā niwā. 36 Diacjũ musārē wereguti. Tojo wee'que wapare ni'cārōacā a'tocateropũ nírārē bu'iri wa'arosa'a, niwĩ Jesú.

Jesú Jerusalêrē ĩ'agũ uti'que ni'i
(Lc 13.34-35)

37 Fariseo masārē tojo nica be'ro Jesú Jerusalécjārā, tojo nicā toduporopũ ti macāpũ ni'cārārē wācũgũ, a'tiro niwĩ:

—Jerusalécjārā, musā Ō'acũ ye queti weremu'tārĩ masārē wējēcō'a'a. Ō'acũ o'ó'cārā cũ ye quetiwereri masārē ũtāperi me'rā doquewējē'e. Musārē pejetiri yũ'u ma'igũ, neocũusi'rĩmiwā. Ni'cō cārē'quē co pō'rārē wũuse docapũ neocũu'caro weronojō weesi'rĩmiwā. Musā uatiwũ. 38 Tojo weero musā nimi'que wi'seri masā marirō tojarosa'a. 39 A'tere tu'omasĩa.

Yu'ure apaturi i'anemosome majã. Be'ro yu'u a'ti turipu apaturi a'ticãpu, musã “Õ'acũ daporopu 'O'óguti' ní'cu añubutiagu nimi” nírãpu i'arãsa'a tja, niwĩ Jesú.

24

Jesú “Õ'acũ wi'i Jerusalé cja wi'i cõ'ano'rõsa'a” ní'que ni'i
(Mr 13.1-2; Lc 21.5-6)

¹ Jesú Õ'acũ wi'ipu ní'cu wijaa wa'awĩ. Cũ wa'ari cura ùsã cũ bu'erã cũ tiro wa'a, niwũ:

—Í'ãña a'ti wi'ire. Añubutiari wi'i, pajiri wi'i waro ni'i, nimiwũ. ² Ësã tojo nicã, Jesú niwĩ:

—Musã a'te pejere i'a'a, i'arã. Diacjũ musãrẽ wereguti. Nipe'tise a'ti wi'i cjase ne ni'cã ùtãgã apega bu'ipu yeeturiamujã'que tojasome. Nipe'tise mutõdijono'rõsa'a, niwĩ.

A'ti umuco pe'tise daporu Jesú “A'tiro wa'arosa'a” ní'que ni'i
(Mr 13.3-23; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³ Be'ro ùsã wa'a, ùrũgũ Olivo wãmeticjãpu ejawũ. Jesú topu ejanujãrĩ cura ùsã ya'yioropu sãrĩtiña'wũ:

—Ësãrẽ wereya. ¿De'ro nicã tojo wa'arosari? ¿Ñe'enojõ me'rã i'ogũsari mu'u apaturi a'tiatjere? Tojo nicã a'ti umuco pe'tiatjo daporu ¿de'ro wee masĩrãsari? ni sãrĩtiña'wũ.

⁴ Jesú ùsãrẽ yu'tiwĩ:

—Ãpẽrã musãrẽ nisoocã'to nírã, añurõ tu'omasĩyuya. ⁵ Pãjãrã a'tiro nisoorãsama. “Yu'u Õ'acũ tutuaro me'rã wee'e; Õ'acũ bese'cu Cristo ni'i”, nírãsama. Na tojo nisere tu'orã, pãjãrã siruturãsama. ⁶ Musã a'mewẽjẽse quetire tu'o, “Topu tojo wa'aporo” nicã tu'orãsa'a. Tere tu'orã, ucuaticã'ña. Te a'tirota wa'arosa'a. Tojo nimirõ, a'ti umuco pe'tiatjo du'sarosa'a yujupu. ⁷ Ni'cã curuacjãrã ape curuacjãrã me'rã a'mequerãsama. Tojo nicã ni'cã di'tacjãrã ape di'tacjãrã me'rã a'mewẽjẽrãsama. Peje apesepure ùjaboase nirõsa'a. Aperopure peje di'ta narãsãse nirõsa'a. ⁸ A'te nipe'tise peje me'rã masã ne waro pi'etiwã'cõse ni'i. Numio co macũrẽ wuase daporocã pũrĩse nu'cãrõ weronõjõ nirõsa'a.

⁹ »Tojo wa'acã, yu'ure ëjõpeotirã musãrẽ ña'arõ weerãsama. Musãrẽ ñe'e, wiorã tiropu miaa, bu'iri da'redutirãsama. Musãrẽ wẽjẽrãsama. Yu'ure ëjõpeose bu'iri nipe'tirocjãrã masã musãrẽ i'atu'tirãsama. ¹⁰ Tojo wa'acã, pãjãrã yu'ure ëjõpeomi'cãrã ëjõpeodu'urãsama. Na a'metu'ti, ãpẽrã wiorãpure bu'iri da'redutirã o'orãsama. ¹¹ Pãjãrã “Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã ni'i”, nisoorãsama. Pãjãrãrẽ nisoo, ëjõpeocã weerãsama. ¹² Ña'ase niyu'rũmajãrõsa'a. Tojo wa'acã, pãjãrã a'merĩ ma'idu'urãsama. ¹³ Yu'ure ëjõpeoyapatirã pũricã yu'rũwetirãsama. Yu'u pacu tiropu catinu'cũrãsama. ¹⁴ Nipe'tiro a'ti di'tapu Õ'acũ masãrẽ yu'rũose quetire werese'sabi'ano'rõsa'a. Na quẽ'rãrẽ masĩdutiwo wereno'rõsa'a. “Ña'arõ wee'quere bujaweti ducayucã, Õ'acũ ñe'egũsami”, ni wereno'rõsa'a. A'te nipe'tiropu se'sãca be'ro a'ti umuco pe'tirosa'a majã. ¹⁵ Daporocjãpu Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã Danie wãmetigu a'ti umuco pe'tiatjo daporu wa'atjere ojayucu niwĩ. “Ña'agũ, Õ'acũ yabigunõjõ cũ ya wi'i añurĩ wi'ipu

sājātīgūnojo Jerusale cja wi'ipu sājāagūsami", ni ojayucu niwī. Cū ti wi'ipu nu'cūcā ī'arā, musā a'ti pūrīrē bu'e, tu'omasīña. ¹⁶ Tojo wa'acā ī'arā, Ō'acū bu'iri da'regusami nīrā, Judeapu nīrā ūrūpagupu du'tiaya. ¹⁷ Wi'i dūposārī opa sirapu soo pesagūnojo po'peapu cjasere sājāa, duretimgū, diacjū du'tiaya. ¹⁸ No'o wesepu tō'ogū quē'rā ne wi'ipu tojaa, duregu wa'aticā'ña. Sojaro me'rā du'tiaya. ¹⁹ Tojo wa'ase numurī numia nijīpacosānumiarē, tojo nicā pō'rā mi'rīrā cuorārē bujaweose numurī nirōsa'a. Na ūmuñarō wa'amasīsome. ²⁰ Musā Ō'acūrē sērīña: "Yusase numurīrē, soowuari numu ūsā judio masā yoaropu wa'atiri numurē wa'aticā'to", niña. ²¹ Tojo wa'ase numurīrē ūputu waro pi'etise nirōsa'a. Ō'acū a'ti turi wéeca be'rore tocā'rō pi'etise marīcaro niwū. Be'ropu quē'rārē tocā'rō waro pi'etise marīrōsa'a. ²² Ō'acū na pi'etise numurīrē duoticāma, ne ni'cū yu'rūwetitubtiabosami. Ō'acū pe'e cū yarā, cū bese'cārārē pajaña'gū, tojo wa'ase numurīrē duogusami.

²³ »Āpērā musārē a'tiro nisoorāsama. "Jāa, ī'aña. Ō'acū bese'cu Cristo a'to nimi." O apetero weerā "Sō'opu nimi", nīrāsama. Na tojo nicā, ējōpeoticā'ña. ²⁴ Pājārā nisoori masā a'tīrāsama. A'tiro nīrāsama: "Yu'u Ō'acū bese'cu Cristo ni'i. Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū ni'i", nisoorāsama. Narē ējōpeocā weesī'rīrā, peje weeī'ose ī'orāsama. Basiocāma, Ō'acū cū bese'cārāpūreta ējōpeodu'ucā weesī'rīrāsama. ²⁵ Musā basu masīña majā. Yu'u musārē be'ropu wa'atjere wereyutoja'a. ²⁶ Tojo weerā āpērā musārē "Sō'opu yucu marīrōpu Cristo nisami, ī'arā wa'aya" nicā, wa'aticā'ña. Āpērā "A'ti tucūpu nimi, ī'arā a'tia" nicā, ējōpeoticā'ña. ²⁷ Yu'u Ō'acū macū masū weronajo ūputigu a'tiri cura a'tiro nirōsa'a. Mujīpū mujātiro pe'e, cū sājārō pe'e quē'rārē bupo ya'baro weronajo nirōsa'a. Ya'yioropu a'tisome. ²⁸ Apīnojo wa'icu boacā, yuca maata masī, wījīwā'cāsama. Tojo wa'acā ī'arā, "Āpīnojo boapī", ni masī'i. A'te weronajo yu'u a'ticā, masā masīrāsama, niwī Jesū.

Ō'acū macū masū weronajo ūputigu ėde'ro wee a'tīgusari? nise ni'i
(Mr 13.24-37; Lc 21.25-33; 17.26-30,34-36)

²⁹ Jesū a'tiro ninemowī:

—Te pi'etise numurī yu'rūca be'ro mujīpū ūmucocjū na'itū'a wa'agusami. Namicjū quē'rā bo'reyusome. Nōcōa burūdijarāsama. Nipe'tirā ū'muarōpu nīrā narāsācā weeno'rāsama. ³⁰ Tojo wa'acā, ū'musepu yu'u Ō'acū macū masū weronajo ūputigu yu'u a'tisere ī'arāsama. Nipe'tise macārīcārā uirā, utirāsama. Yu'u o'mecururīpu tutuaro me'rā asistedijaticā, ī'arāsama. ³¹ Yu'ure wereco'terā ū'musecārārē nipe'tiro a'ti di'tapu o'ogūti. Yaro coroneta ūputu busucā, yu'u bese'cārā nipe'tiro no'o nīrōcārārē neorāsama.

³² »Musārē otese hīgeragu wāmeticjū me'rā queose o'ogūti. Tigu dūpurīpu pūrī űasāwījicā, "Cū'ma wa'arotiro wee'e", nisa'a. ³³ A'te weronajo yu'u todūporo nī'que peje wa'acā ī'arā, "Cā'rōacā Jesū a'ti di'ta wīogu sājātīgu du'sā'a", niña. ³⁴ Diacjū musārē weregati. A'te peje tojo wa'ari cura nīrā wērīsome. Tojo wa'asere ī'ape'ocā'wērāsama. ³⁵ A'ti ūmūco, a'ti di'ta pe'tidijarosa'a. Yu'u ucūse, yu'u bu'ese pūrīcā ninu'cūcā'rōsa'a. Nipe'tise yu'u nī'que queoro wa'arosa'a.

³⁶ »Yu'u apaturi a'tiatjema ti numu nicã, ti hora nicã a'tigusa'a nisere ne masĩno'ña marĩ'i. Õ'acũrẽ wereco'terã u'musecjãrã, yu'u Õ'acũ macũ quẽ'rã masĩwe'e. Yu'u pacu Õ'acũ ni'cũta masĩsami.

³⁷ »Yu'u Õ'acũ macũ masũ weronjo uputigu a'tiri cura quẽ'rãrẽ duporocjũpu Noẽ cã nicateropu wee'caronjo weerãsama. ³⁸ Õ'acũ a'ti turi miose duporo masã ba'a, sĩ'rĩ, omocã du'te, na põ'rã numiarẽ numisocãrã niwã. A'tere weetuocãrã niwã tẽe Noẽ cã yucusujopu sãjãrĩ curapu. ³⁹ Na, ne "Mejẽcã wa'arosa'a", ni wãcũma'aticãrã niwã. Be'ro acoro pejaa, narẽ dia miorĩ curapu tu'omasicãrã niwã. Yu'u Õ'acũ macũ masũ weronjo uputigu a'tiri cura quẽ'rãrẽ masã mejãrõta weerãsama. ⁴⁰ Yu'u a'tiri cura umua puarã ni'cãrõ me'rã wesepu da'rarã, ni'cũ yu'ure ãjõpeogu miano'gũsami. Apĩ yu'ure ãjõpeotigu tojagũsami. ⁴¹ Puarã numia ni'cãrõ me'rã ojoca ãrũarã, ni'cõ yu'ure ãjõpeogo miano'gõsamo. Apego yu'ure ãjõpeotigo tojagõsamo.

⁴² »Yu'u masã wiogu apaturi a'tiatjere musã masĩtisa'a. Tojo weerã aũurõ wãcũ, tu'omasiyuya. ⁴³ Apeye quẽ'rãrẽ a'tiro masĩña. Yajari masũ ti hora nicã a'tigusami nĩgũ, wi'i wiogu cãrĩtisami. Cũrẽ co'te, cũ ya wi'ire yajari masũ pãosãjãacã, cã'mota'asami. ⁴⁴ Musã quẽ'rã ã'rĩ weronjo niña. Musã ne cã'rõ wãcũtĩbutiari cura yu'u Õ'acũ macũ masũ weronjo uputigu a'tigusa'a, niwĩ.

*Jesú puarã da'raco'terã me'rã queose o'o'que ni'i
(Lc 12.41-48)*

⁴⁵ Jesú a'tiro ninemowĩ:

—¿Noanojõ pe'e yu'u dutiro weenu'cũgũ, tu'omasĩgũ waro nisari? nĩgũ, queose me'rã weregati. Wiogu aperopu wa'agu, cũ ya wi'ire co'tedutigu ni'cũ cũrẽ da'raco'tegure cũasami. "Ãpẽrã da'raco'terãrẽ no'o du'sasenojõrẽ ba'ase ecaya", nisami. ⁴⁶ Be'ro aperopu eja'cu dajasami. Cũ dajacã, queoro da'ra bocaejano'gũ e'catisami. ⁴⁷ Diacjũ musãrẽ weregati. Cũ queoro weese wapa wiogu nipe'tise cũ cuosere co'tedutigu sõrõgũsami. ⁴⁸ Cũrẽ da'raco'tegu ña'agũ, "Yu'u wiogu maata dajasome" nĩgũnojõ pũrĩcã a'tiro weesami. ⁴⁹ Ãpẽrã da'raco'terãrẽ ña'arõ paa pi'eticã weesami. Ãpẽrã que'arã me'rã ba'a, sĩ'rĩsami. ⁵⁰ Cũ tojo weeri cura wiogu wãcũña marĩrõ cũ co'tetiri cura dajasami. ⁵¹ Cũ cũa'cure duti'quere weeti'que wapa uputu waro cũrẽ bu'iri da'regusami. Ãpẽrã ña'arã, weeta'sari masãrẽ wa'acaronjo bu'ipejasirutusami. Tojo wa'acã, cũ pũrĩno'gũ, upicari cũ'rĩdio, utigusami, niwĩ Jesú.

25

Diez nu'mia me'rã Jesú queose o'o'que ni'i

¹ Jesú cũ wiogu nĩrõpu ¿noanojõ sãjãarõsari? nĩgũ, a'te queose me'rã werewĩ:

—Yu'u wiogu nĩrõpũre sãjãatje a'tiro weronjo ni'i. Diez nu'mia na me'rãcjo marãpu niacju a'ticã co'tesama. Nãnucũ u'se me'rã sĩ'osepare cuosama. ² Ni'cãmocurã nipe'tisere aũurõ apoyutisama. Ãpẽrã ticurãta tja aũurõ apoyu, co'tesama. ³ Apoyutirã numia na ye sĩ'osepare miarã, u'se na piosãa ducayuatjere miãtisama. ⁴ Apoyu'cãrã numia pe'e poseye'quepapũre miasama. Tojo nicã borewaria me'rã u'sere mianemosama.

⁵ Co marāpū niacjū maata etatisami. Tojo weerā narē wuja pūrīcā, cārīa wa'asama. ⁶ Be'ro ñami deco ējācā, āpērā pe'e a'tiro caricūmū'tāsama: "Co marāpū niacjū a'titojami. Pōtērīrā a'tia", nisama. ⁷ Na tojo caricūcā, nipe'tirā numia wā'cāpe'tia wa'asama. Wā'cā, na ye sī'osepa apoburosama. ⁸ Ū'se miati'cārā numia pe'e āpērā mia'cārārē a'tiro nisama: "Ūsā quē'rārē cārō sī'ose ū'se o'oya. Ūsā sī'osepa yatiro wee'e", nisama. ⁹ Ū'se mia'cārā numia pe'e narē yū'tisama: "Musārē o'osome. Ūsā musārē o'ocāma, ūsārē ejati, musā quē'rārē ejatibosa'a. Musā basu na ū'se duawaropū duurā wa'aya", nisama. ¹⁰ Na ni'cāmocurā numia ū'se duurā wa'āca be'ro na me'rācjō marāpū niacjū etasami. Āpērā apoyu'cārā numia pe'e cū me'rā bosenumū weeri wī'ipū sājāasama. Na sājāāca be'ro ti wī'icjārā sopere bi'acā'sama. ¹¹ Be'ropū ū'se duurā eja'cārā numia soperu eta, "Wiogu, ūsārē pāoña", nisama. ¹² Na tojo pisucā tu'ogu, na me'rācjō marāpū niacjū narē yū'tisami: "Diacjūta musārē ne masītisa'a", nisami, ni werewī Jesú.

¹³ Jesú te queosere wérēca be'ro ūsārē niwī:

—A'te queose weronojō yū'ū a'tiatjī numurē musā masīwe'e. Tojo weerā añurō wācū apoyuya, niwī.

I'tiarā da'raco'terā me'rā Jesú queose o'o'que ni'i

¹⁴ Jesú ūsārē a'tiro werenemowī:

—Yū'ū a'ti turipū apurini a'tigū, masārē o'otaje a'te queose weronojō ni'i. Ni'cū masū ape di'tapu wa'agu, cūrē da'raco'terārē pijiosami. Narē cū yere co'tedutigu cūsami.

¹⁵ »Narē na da'ratjo pōtēorō cūuburosami. Ni'cūrē ni'cāmocusetiri mil niyeru kujiri wapabujuse kujirire o'osami. Apirē puati mil kujiri o'osami. Apirē mil kujiri o'osami. O'otoja, wa'a wa'asami. ¹⁶ Cū wa'āca be'ro ni'cāmocusetiri mil kujiri o'ono'cū maata te niyeru me'rā da'ra, ticuseta wapata'anemosami. ¹⁷ Puati mil kujiri cūo'cū quē'rā mejārōta apeye puati mil kujiri wapata'anemosami. ¹⁸ Mil kujiri ñe'e'cū pe'e cope se'e, cū wiogu da'radutimi'quere yaacā'sami.

¹⁹ »Be'ro, yoāca be'ropū na wiogu sijagu eja'cū dajasami. Cūrē da'raco'terārē pijio, na da'ra'quere aposami. ²⁰ Ni'cāmocusetiri mil kujiri cūo'cū ejamu'tāsami. Apeye ticuseta cū wapata'a'quere wiagu, cū wiogure nisami: "Yū'ū wiogu, yū'ure ni'cāmocusetiri mil kujiri o'owū. A'te cūo'o. Te me'rā apeye ticuseta mū'urē wapata'abosawū", nisami.

²¹ »Cū tojo nicā tu'ogu, wiogu nisami: "Mū'ū añurō weeapā. Yū'ū duti'caronojōta queoro weeme'ricā'pā. Yū'ū cārōacā cūu'que me'rā añurō weeapā. Tojo weegu peje yū'ū cūosere co'tedutigu sōrōgūti. A'tia. Yū'ū me'rā e'catitamuña", nisami.

²² »Be'ro apī da'raco'tegu puati mil kujiri o'ono'cū ejasami. Wiogure a'tiro nisami: "Yū'ū wiogu, yū'ure puati mil kujiri o'owū. A'te cūo'o. Te me'rā ticuseta tja mū'urē wapata'abosawū", nisami.

²³ »Wiogu cūrē nisami: "Mū'ū añurō weeapā. Yū'ū duti'caronojōta queoro weeme'ricā'pā. Yū'ū cārōacā cūu'que me'rā añurō weeapā. Tojo weegu peje yū'ū cūosere co'tedutigu sōrōgūti. A'tia. Yū'ū me'rā e'catitamuña", nisami.

²⁴ »Be'ro majā mil kujiri o'ono'cū eja, cū wiogure a'tiro nisami: "Yū'ū wiogu, mū'ū tutuaro da'radutiri masū nisere masīwū. Mū'ū da'ratimigū, āpērā ye da'rase wapa me'rā mū'ū wapata'a. ²⁵ Tojo weegu uigu, mū'ū ye niyerure di'ta po'peapu yaacūuwū. A'te ni'i mū'ū yéta tja", nisami.

26 »Cũ tojo nicã tu'ogu, wiogu a'tiro yu'tisami: "Yu'u cõu'que me'rã mu'u ña'arõ weepã. Ña'agũ, nijĩsijagu ni'i. Mu'u yu'ure a'tiro wãcũwũ. 'Da'ratimigũ, ãpẽrã da'rase wapa me'rã wapata'ami', niwã. 27 Mu'u tojo wãcũgũ, yé niyerure yaatimigũ, niyeru nũrõrĩ wi'ipu bucuamujãdutigu cũubopã. Tojo weéca be'ro yu'u dajagu, ti wi'ipu cũñarõ mujã'que me'rã ñe'boapã", nisami.

28 »Tojo nica be'ro ãpẽrã topu nirãrẽ nisami: "Cũ ye mil cujirire ë'ma, diez mil cuogu pe'ere o'oya. 29 A'tiro ni'i. No'o peje cuogure nemorõ o'onorõsa'a. Cũ peje cuoyu'ruogusami. Apĩ moogũ pe'ere cũ cuomi'queacãpureta ë'mape'ocã'no'gũsami. 30 Æ'rĩ da'raco'tegu queoro weetigure ñe'e, na'itĩ'arõ wijãropu cõ'acã'ña. Topu pũrĩno'gũ, upicari cũ'rĩdio, utigusami", nisami na wiogu, niwĩ Jesú.

Jesú nipe'tise di'tacjãrãrẽ beseatje ni'i

31 Jesú ãsãrẽ werenemowĩ:

—Be'ro yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigu a'ti turicjãrãrẽ dutigu a'tiguti. Yu'ure wereco'terã u'musecjãrã me'rã a'tigu, asistese me'rã a'tiguti. Be'ro wiogu dujiri cũmurõpu dujigusa'a. 32 Nipe'tise di'tacjãrã yu'u dujoro tiropu nerẽrãsama. Tojo weegu yu'ure ëjõpeorãrẽ mejẽcã, ãpẽrã yu'ure ëjõpeotirãrẽ mejẽcã ducawaanu'cõgũti. Ni'cũ ecarã co'tegu ovejare mejẽcã, cabrare mejẽcã ducawaanu'cõgũ weronojõ weeguti. 33 Cũ ovejare diacjũcamocã pe'e nu'cõsami. Cabra pe'ere cõpe pe'e nu'cõsami. A'te weronojõ yu'ure ëjõpeorãrẽ diacjũ pe'e nu'cõgũti. Yu'ure ëjõpeotirã pe'ere cõpe pe'e nu'cõgũti. 34 Tojo weéca be'ro diacjũ pe'e nu'cũrãrẽ nigũti. "A'tia. Yu'u pacu musãrẽ añurõ weemi. Ne waropu cũ a'ti turire weenu'cãcateropu musã niatjore apoyotjaju niwĩ. Tere ñe'erã a'tia majã. 35 Yu'u ujaboacã, yu'ure ecawu. Yu'u acowuocã, s'ĩrise tĩawũ. Yu'u aperopu sijacã, yu'ure cãrĩrõ o'owu. 36 Su'ti du'sacã, yu'ure sãawũ. Dutiticã, yu'ure i'acusiawu. Æpẽrã yu'ure bu'iri da'reri wi'ipu sõrõcã, yu'ure i'arã etawu", nigũti. 37 Tere tu'orã, diacjũ pe'e nu'cũrã, na ña'arõ wee'quere acobojono'cãrã a'tiro nirãsama: "Ësã wiogu ¿de'ro nicã mu'urẽ ujaboacã, ecarĩ? ¿De'ro nicã mu'u acowuocã, tĩarĩ? 38 ¿De'ro nicã aperopu sijacã, mu'urẽ cãrĩrõ o'ori o su'tinojõ du'sacã, mu'urẽ sãarĩ? 39 ¿De'ro nicã mu'urẽ dutitigure, o bu'iri da'reri wi'ipu nigũrẽ i'arã etarĩ?" nirãsama.

40 »Na tojo nicã, narẽ yu'tiguti: "Musãrẽ diacjũ wereguti. Musã yu'ure ëjõpeorãrẽ, no'o mejõ nirãpureta añurõ wéerã, yu'ureta weerã weewu."

41 »Be'ro cõpe pe'e nu'cũrãrẽ a'tiro nigũti: "Musã Õ'acũ bu'iri da'reno'ajã ni'i. Tojo weerã a'tore niticã'ña. Pecame'e ãjũnu'cũrĩ me'e tiropu wa'aya. Ti me'e wãtĩ wiogu, cũ me'rã u'musepu cõ'adijo'cãrãrẽ apoyuca me'e ni'i. 42 Yu'u ujaboacã, musã yu'ure ecatiwu. Yu'u acowuocã, tĩatiwu. 43 Yu'u aperopu sijacã, yu'ure cãrĩse o'otiwu. Yu'ure su'ti du'sacã, sãatiwu. Yu'u dutiticã, yu'u bu'iri da'reri wi'ipu nicã quẽ'rãrẽ, i'arã wa'atiwu."

44 »Tere tu'orã, a'tiro nirãsama: "Wiogu, mu'u ujaboacã, acowuocã, aperopu sijacã, su'ti moocã, dutiticã, bu'iri da'reri wi'ipu nicã, ¿de'ro nicãnojo ãsã mu'urẽ weetamutiri?" nirãsama.

45 »Yu'u narẽ yu'tiguti: "Diacjũ musãrẽ wereguti. Musã ã'rã mejõ nirãrẽ weetamutiwu. Narẽ weetamutirã, yu'ureta weetamutirã weewu", nigũti.

46 »Be'ro narē bu'iri da're bajurioguti. Āpērā ña'arō wee'quere acobocono'cārā pe'e catinu'cūsere boca, u'musepu wa'arāsama, niwī Jesú.

26

Jesure ñe'erātirā na apoyu'que ni'i
(Mr 14.1-2; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Jesú apaturi cū a'tiatjere wérēca be'ro ūsā cū bu'erārē niwī:

² —Musā masī'i, Pascua bosenumu wa'atjo pua numu du'sa'a. Ti bosenumu nicā, yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigure wiorāpūre o'o, curusapu paabi'pe wējērāsama, niwī.

³ Titare pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā, judío masā bucurā, Caifā pa'ia wiogu ya wi'i sope pu'topu nerēcārā niwā. ⁴ Topu na Jesure nisoose me'rā ñe'e, wējēatjere apoyucārā niwā. ⁵ Tere apomirā, a'tiro nicārā niwā:

—Bosenumu nicā weeticārā. Masā cūrē ma'írā, no'o uaro caricūma'a, marī tojo weesere dojorēbosama, nicārā niwā.

Nī'cō numio Jesure ma'iyu'ruogo u'mūtise piopeo'que ni'i
(Mr 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶ Na “Jesure wējērāti” ni apocaterore Jesú Betaniapu niwī. Simó cāmi boa, yu'ru'cu ya wi'ipu niwī. ⁷ Topu cū nicā, ni'cō numio cū pu'to a'tiwō. Co u'mūticia acosticjare cuowō. Te u'mūtise wapabujase waro niwā. Co Jesú ba'adujigure cū dupoa bu'ipu u'mūtise piopeowō. ⁸ Co tojo weecā ĩ'arā, ūsā cū bu'erā uputu uawu. Ūsā basu a'merī niwā:

—¿De'ro weego tojo weeti? Mejō waro a'tere bajuriogo weemo. ⁹ Co tojo weetigo, āpērārē pajiro duawapata'aboapō. Te me'rā pajasecuorārē weetamuboapō, niwā. ¹⁰ Jesú ūsā tojo nisere masīgū, ūsārē niwī:

—¿De'ro weerā core cariborā weeti? A'tere yu'ure tojo wéego, añurō weego weemo. ¹¹ Pajasecuorā musā wa'teropu ninu'cūcā'rāsama. Yu'u pūrīcārē musā wa'teropure ninu'cūcā ĩ'asome. ¹² Co yu'ure tere piopeogo, yu'u wērīca be'ro na yaatji duporo wa'reatjere weronojō weeyugo weemo. ¹³ Diacjū musārē wereguti. Yu'u masārē yu'ruose quetire no'o nirō werecusiarā, nipe'tiro a'ti di'tapure a'tiro weerāsama. A'tigo co yu'ure wee'quere core wācūdutirā wererāsama, niwī Jesú.

Juda Jesure cūrē ĩ'atu'tirā tiropu o'o'que ni'i
(Mr 14.10-11; Lc 22.3-6)

¹⁴ Jesú numiorē tojo nīca be'ro ūsā Jesú bu'erā me'rācjū ni'cu, Juda Iscariote na nigū a'tiro weewī. Pa'ia wiorā tiropu wa'atjīgū, ucūgū wa'acu niwī. ¹⁵ Narē a'tiro nicu niwī:

—Yu'u Jesure musārē o'ocā, ¿no'ocārō niyeru yu'ure wapayerāsari? nicu niwī.

Tojo nicā tu'orā, na treinta niyeru kujirire o'ocārā niwā. ¹⁶ Na wapayéca be'ro cū “¿De'ro nicā Jesure wiorāpūre o'rouamitito yu'ure?” ni wācūcu niwī.

Jesú cū bu'erā me'rā cū ba'atuo'que ni'i
(Mr 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

¹⁷ Ūsā Jesú bu'erā na pā bucuase me'rā morēti'quere ba'ari bosenumu ninu'cācā, cū tiro wa'a, sērītiña'wū:

—¿No'opu marī Pascua bosenumu ba'atjore apoyucā uasari? niwā.

18 Cũ ũsārē niwī:

—Jerusalēpu wa'aya. Topu ni'cũ nisami. Cūrē a'tiro niña. “Ũsārē bu'egu a'tiro nidutiami: ‘Yu'u pi'etiatjo cã'rôacã du'sa'a. Mu'u ya wi'ipu yu'u bu'erã me'rã ba'atuoguti', ni weredutiami Jesú”, niña.

19 Tojo weerã Jesú o'ó'cãrã cũ duti'caronojõta weecãrã niwã. Pascua nicã ũsã ba'atjere apoyocãrã niwã.

20 Na'ique'aca be'ro Jesú ũsã cũ bu'erã doce me'rã ba'adujiwī. 21 Ũsã ba'ari cura Jesú ũsārē niwī:

—Diacjũta musārē wereguti. Ni'cũ musã wa'teropu nigú yu'ure wiorãpure wējẽdutigu o'ogusami, niwī.

22 Cũ tojo nicã, ũsã uputu bujawetiwu. Be'ro a'merĩ sērĩtiña'burowu:

—Ũsã wiogu, yu'uta nicã'sa'aba, niwũ.

23 Jesú ũsārē yu'tiwī:

—Yu'u me'rã a'ti papu yosoba'agu cũta nigũsami wiorãpure o'oacju.

24 Yu'u Ō'acũ macũ masũ weronojõ uputigure Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩ ni'caronojõta wa'arosa'a. Tojo wa'acã, yu'ure wiorãpure o'oguma ña'abutiario wa'arosa'a. Cũ diacjũta bajuatiyu'rũocã, nemorõ añubopã, niwī.

25 Tojo nĩca be'roacã Juda Jesure wiorãpure o'oacju a'tiro niwī:

—Ũsārē bu'egu, yu'uta nicã'sa'aba, niwī.

Jesú cūrē yu'tiwī:

—Mu'uta ni'i, niwī.

26 Ũsã ba'ari cura Jesú pãgãrē mii, cũ pacu Ō'acũrē e'catise o'owī. Tu'ajanu'cõ, pãrē ducawaa, ũsārē ecawī. Ducawaagu, ũsārē niwī:

—Ba'aya. A'te yu'u upu ni'i, niwī.

27 Be'ro sĩ'rĩrĩ pare mii, Ō'acũrē e'catise o'owī tja. Ti pare ũsārē tiãgũ, a'tiro niwī:

—Nipe'tirã a'ti pa cjasere sĩ'rĩpe'ticã'ña. 28 A'te yé dí ni'i. Masã ña'arõ wee'quere wẽrĩ wapayebosagusa'a. Ō'acũ masãrē apeye ma'ma “A'tiro weeguti” ni'quere cũgũsami. Tojo weegu yu'u wẽrĩgũ dí o'maburose me'rã pãjãrã masã ña'arõ wee'quere acobojogusami. 29 Musãrē wereguti. A'te u'seducaco vino ni'cãrõacã marĩ sĩ'rĩrã weronojõ weenemosome. Be'ro yu'u pacu yu'ure wiogu sõrõcã, musã me'rã apaturi ma'ma vino sĩ'rĩnemogũsa'a tja, niwī Jesú.

*Jesú Pedroro “Mu'u yu'ure ‘Masĩwe'e' nigũsa'a” ní'que ni'i
(Mr 14.26-31; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)*

30 Ũsã ba'ãca be'ro Ō'acũrē basapeotojanu'cõ, ti wi'ire wijaa wa'awu. Wijaa, ũrũgũ Olivo wãmeticjupu wa'awu. 31 Topu wa'agu, Jesú ũsārē niwī:

—Musã nipe'tirã a'ti ñami uirã, yu'ure cõ'awã'cãpe'tia wa'arãsa'a. Musã tojo weeatje Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩpu nĩrõnojõta wa'arosa'a. A'tiro ojano'wã: “Yu'u oveja co'tegure wējẽno'cã weegusa'a. Tojo weecã, cũ yarã oveja no'o uaro omastearãsama”, nicu niwī Ō'acũ cũ ye queti ojãca pũrĩpu. 32 Yu'u wẽrĩ'cupu masãca be'ro musã duporo Galilea di'tapu wa'ayutojagusa'a, niwī.

33 Cũ tojo nicã tu'ogu, Pedro yu'tiwī:

—Ãpẽrã mu'urẽ cõ'awã'cãcã, yu'u pũrĩcã ne wa'asome, niwī.

34 Tojo nisere tu'ogu, Jesú cūrē niwī:

—Diacjũ mu'urẽ wereguti. Ni'cãcã ñamita cãrẽ'quẽ uuati duporo i'tiati "Cũrẽ ne masiwe'e", nigũsa'a, niwĩ.

³⁵ Pedro cũrẽ yu'tiwĩ:

—Yu'u pũricã na yu'ure wẽjẽsĩ'ricãma, "Cũ me'rã boaguti", nigũsa'a. "Cũrẽ masiwe'e", nisome, niwĩ. Be'ro nipe'tirã ũsã cũ bu'erã cũ ní'caronojõta niburowũ.

Jesú Getsemaní wãmetiropũ cã pacure ñubue'que ni'i
(Mr 14.32-42; Lc 22.39-46)

³⁶ Be'ro Jesú ũsã cũ bu'erã me'rã masã na otero Getsemaní wãmetiropũ etawũ. Topũ eta, ũsãrẽ niwĩ:

—A'to dujiniña yujupu. Sõ'opũ yu'u pacure sãrĩgũ wa'aguti, niwĩ.

³⁷ Topũ wa'agu, Pedro, tojo nicã Zebedeo põ'rã puarãrẽ miawĩ. Cũ uputu waro bujaweti, wãcũque'ticu niwĩ. ³⁸ Tojo weegu narẽ nicu niwĩ:

—Yu'ure wẽritawioro, bujawetise yu'rumajãsa'a. Musã a'to tojayá. Yu'ure co'teya. Ne cãriticã'ña, nicu niwĩ.

³⁹ Cũ tojo nica be'ro na yu'raro yoacurero wa'a, di'tapũ mu'rĩque'aejacu niwĩ. Topũ Ô'acũrẽ sãrĩgũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Pacu, ña'u uacã, yu'ure a'te ña'arõ yu'ruatje wa'aticã'to. Yu'u tojo nimicã, yu'u uaro weeticã'ña. Mu'u uaro pe'e wa'ato, ni sãrĩcu niwĩ.

⁴⁰ Be'ro cũ bu'erã i'tiarã tiropũ majãmitojacu niwĩ. Na cãrĩ'cãrãpũre bocaajacu niwĩ. Pedroro a'tiro nicu niwĩ:

—¿Ne cã'rõacã cãrĩtimirã, musã tu'sumasĩtisari? ⁴¹ Cãrĩticã'ña.

Wãtĩ ũsãrẽ niquesãticã'to nĩrã, Ô'acũrẽ sãrĩña. Musã wãcũsepũ me'rãma yu'ure ãjõpeonu'cũsĩ'rĩmisa'a. Musã se'saro tojo weesi'rĩmirã, wãcũtutuamasĩtisa'a. Tojo weerã Ô'acũrẽ sãrĩña, nicu niwĩ.

⁴² Be'ro apaturi wa'a, cũ pacure sãrĩnemocu niwĩ tja:

—Pacu, ña'arõ pi'etisere yu'ure cã'mota'asi'rĩtigũ, mu'u uaro weeya. Yu'u uaro wa'aticã'to, nicu niwĩ.

⁴³ Be'ro apaturi na i'tiarã tiropũ majãmitojacu niwĩ. Na cãrĩ'cãrãpũre bocaajacu niwĩ tja. Narẽ wuja pũrĩyu'ruacaro niwũ. ⁴⁴ Tojo weegu narẽ wã'cõtimigũ, apaturi cũ pacure sãrĩgũ wa'acu niwĩ tja. Cũ sãrĩ'caronojõta sãrĩcu niwĩ tja. ⁴⁵ Be'ro na tiropũ majãmitojagu, narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Ni'cãrõacãma sooya; cãrĩña majã. Yu'u Ô'acũ macũ masũ weronojõ uputĩgure masã ña'arãpũre o'oa'tje ejatoja'a. ⁴⁶ Wã'cãnu'cãña. Te'a na tiropũ wa'arã. Yu'ure o'oacjũ a'titojami, nicu niwĩ.

Jesure na ñe'ewã'cã'que ni'i
(Mr 14.43-50; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Jesú ucũrĩ cura Juda, ũsã Jesú bu'erã me'rã nimi'cu etawĩ. Pãjãrã masã di'pĩrĩ, yucupagu cuo'cãrã cũ me'rã a'tiwã. Na pa'ia wiorã, judío masã bucurã na o'õ'cãrã niwã. ⁴⁸ Juda Jesure o'oacjũ a'tiro weryutojacu niwĩ:

—Yu'u wa'suporopũ mi'miacjũ cũta nigũsami. Cũrẽ ñe'eña, ni weryucu niwĩ.

⁴⁹ Cũ narẽ ní'caronojõta weewĩ. Maata Jesú tiropũ ejanu'cãgũ, "Yu'ure bu'egu", niwĩ. Tojo nigũta, Jesure wa'suporopũ mi'miwĩ.

⁵⁰ Tojo weecã ã'agũ, Jesú cũrẽ niwĩ:

—Yu'u me'rãcãjũ, mu'u weegu a'tisere weeya. Tojo nica be'ro masã a'ti, Jesure ñe'ewã'cã wa'awã.

⁵¹ Na cūrē ñe'ewā'cārī cura ni'cū Jesú bu'egu cū ya di'pjirē wejewe, pa'ia wiojure da'raco'tegure o'mepero dutepā'rēcā'wī. ⁵² Cū tojo weecā ī'agū, Jesú cūrē niwī:

—Weeticā'ña. Mu'u ya di'pjirē nurōña. Di'pji me'rā a'mequērānojō di'pji me'rāta wērīrāsama. ⁵³ ¿Mu'u masīweti? Yu'u, yu'u pacure sērīcāma, maata doce cururi cūrē wereco'terārē yu'ure weetamudutigu o'óbosami. Yu'u tojo weemasī'i. ⁵⁴ Yu'u tojo weecāma, Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu ní'que wa'atibosa'a, niwī.

⁵⁵ Jesú cūrē ñe'erā a'tirārē niwī:

—¿Yajari masūrē ñe'erā a'tirā weronojō yu'ure di'pjirī, yucupagu me'rā ñe'erā a'tiati? Nipe'tise numārī Ō'acū wī'ipū masārē bu'edujiwū. Tojo weemicā, musā yu'ure ñe'etiwū. ⁵⁶ Musā ni'cārōacā weese Ō'acū ye queti weremu'tārī masā yu'ure oja'caronojōta wa'a'a, niwī Jesú.

Cūrē ñe'ecā ī'a, ni'cūrēta ūsā cū bu'erā pe'e cō'anū'cōcā, du'tiwā'cāpe'tia wa'awū.

Jesure wiorā tiropu na mia'que ni'i

(Mr 14.53-65; Lc 22.54-55,63-71; Jn 18.12-14,19-24)

⁵⁷ Be'ro Jesure pa'ia wioju Caifá tiropu miacārā niwā. Topure Moisé oja'quere bu'eri masā, tojo nicā judío masā bucurā nerēyutojacārā niwā.

⁵⁸ Pedro pe'e Jesure yoacurero sirutucu niwī. Pa'ia wioju ya wī'i sope pu'topu sirututuocu niwī. Topu ti sārīrōpu sājāa, surara pu'to dujicu niwī. ¿De'ro wa'abutiarosari? nigū, tojo weecu niwī.

⁵⁹ Pa'ia wiorā, judío masā bucurā, nipe'tirā wiorā Jesure wējēsī'rīcārā niwā. Tojo weerā diacjū nitise me'rā cūrē weresātjere a'macārā niwā.

⁶⁰ Pājārā na tiro wa'a, mejēcā nisoomirā, ne cūrē “Te ye bu'iri wējērōua'a” nisere bocaticārā niwā. Tojo weecūmī, be'ropu puarā nisoori masārē bocacārā niwā. ⁶¹ A'tiro nisoocārā niwā:

—Ā'rī masū a'tiro niwī: “A'ti wī'i Ō'acū wī'ire cō'ape'omasī'i. I'tia numu be'ro apaturi tu'ajanū'cōpe'omasī'i tja”, niwī, nicārā niwā.

⁶² Tojo nicā tu'ogu, pa'ia wioju wā'cānu'cā, Jesure nicu niwī:

—¿Mu'u yu'tiweti? ¿De'ro ni yu'tigusari na weresāsere? nicu niwī.

⁶³ Jesú yu'titiyu'ruocā'cu niwī. Tojo weecā, Caifá cūrē nicu niwī:

—Ō'acū catinu'cūgū wāme me'rā mu'urē diacjū yu'ticā ua'a. Wereya. ¿Mu'uta niti Ō'acū macū cū bese'cu Cristo na nigū? nicu niwī.

⁶⁴ Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Cūta ni'i mu'u nīrōnojōta. Apeye quērārē masārē werenemogūti. Be'ro yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu Ō'acū tutuayu'rugū pu'topu dujicā ī'arāsa'a. Tojo nicā yu'u o'mecururi bu'ipū apaturi dijaticā ī'arāsa'a, nicu niwī.

⁶⁵ Cū tojo nicā tu'ogu, Caifá pa'ia wioju uagu, cū basu cū ye su'tire wejetū'rēcū niwī. A'tiro nicu niwī:

—Ā'rī masū tojo ucūgū, Ō'acūrē ña'abutiario nigū weemi. Āpērā masā cūrē weresārā wanemowe'e. Musā cū ña'arō ní'quere tu'otojapu. ⁶⁶ ¿De'ro ni wācūti? nicu niwī.

Na yu'ticārā niwā:

—Cū bu'iritimi. Wērīato, nicārā niwā.

⁶⁷ Tojo nīca be'ro cū diapoapu u'seco e'owa're, cūrē dotecārā niwā. Āpērā diapoapu paacārā niwā. ⁶⁸ Be'ro cūrē a'tiro ni bujipecārā niwā:

—Mu'u Õ'acũ bese'cu Cristo ni'i níguã, nívocaya. ¿Noa mu'urẽ paati? nicārã niwã.

Pedro Jesure “Masíwe'e” cũ ní'que ni'i
(Mr 14.66-72; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Na wi'i po'peapu tojo weeri cura Pedro wijaaro sope pu'topu dujicu niwĩ. Cũ topu dujicã, ni'cõ ti wi'i da'raco'tego cũ tiropu wa'a, “Mu'u Jesú Galileacjũ me'rã sija'cuta ni'iba”, nico niwõ.

⁷⁰ Co tojo nicã tu'ogu, Pedro nipe'tirã tu'oropu nisoogu, a'tiro ni ya'ticu niwĩ:

—Mu'u tojo ucũsere tu'omasĩtisa'a, nicu niwĩ.

⁷¹ Tojo nitoja, sã'rĩrõ sope pu'topu wijaacu niwĩ. To cũ wijaacã, apego cãrẽ ĩ'abocaco niwõ tja. Topu nirãrẽ a'tiro nico niwõ:

—Ã'rĩ quẽ'rã Jesú Nazarecjũ me'rã sija'cuta nimi, nico niwõ.

⁷² Mejãrõta core nisoogu, a'tiro ya'ticu niwĩ:

—Õ'acũ me'rã diacjũta cãrẽ ne masĩtibutiacã'sa'a, nicu niwĩ.

⁷³ Cã'rõacã be'ro masã topu nirã Pedro tiro wa'a, cãrẽ nicārã niwã:

—Mu'u quẽ'rã Jesú bu'erã me'rã sija'cuta ni'i. Mu'u ucũseputa tu'ota basio ni'i, nicārã niwã.

⁷⁴ Na tojo nicã tu'ogu, cũ narẽ nisoonepocẽ niwĩ:

—Yu'u diacjũta ucũticã, Õ'acũ ya'ure bu'iri da'reato. Yu'u masã ucũgũrẽ ne masĩtisa'a, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicũñarĩ cura cãrẽ'quẽ uucu niwĩ. ⁷⁵ Tojo wa'acã, Jesú cãrẽ ucũ'quere wãcũbocacu niwĩ. Jesú todũporopu a'tiro wereyucu niwĩ: “Cãrẽ'quẽ uuati dũporo mu'u i'tiati ya'ure ‘Cãrẽ masíwe'e’, nígũsa'a.” Tere wãcũboca wijaa, uputu utiwã'cã wa'acu niwĩ.

27

Jesure romano masã wiogu Pilato tiropu miieja'que ni'i
(Mr 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32)

¹ Nãmiacãcure nipe'tirã pa'ia wiorã, tojo nicã judío masã bũcurã nerẽcãrã niwã. Nerẽ, ni'cãrõnojo wãcũseticãrã niwã. “¿De'ro wee marĩ Jesure wẽjẽrãsari?” ni apoyucãrã niwã. ² Apotoja, Jesure cõme dari me'rã dũ'tetjãrã, Poncio Pilato, Judea di'ta wiogu tiropu miiejacãrã niwã.

Juda cũ wẽrĩ'que ni'i

³ Be'ro Juda “Jesure wẽjẽrãsama” nisere tu'ocu niwĩ. Tere tu'ogu, pũrõ waro bujaweticu niwĩ. Tojo weegu na niyeru wapaye'que treinta cujirire pa'ia wiorãrẽ, tojo nicã judío masã bũcurãrẽ wiacã'cu niwĩ. ⁴ Narẽ nicu niwĩ:

—Yu'u ña'abutiario weeasu. Masũ aũugũ, bu'iri marĩgũrẽ wẽjẽdutigu wiorãpũre o'oasu, nicu niwĩ.

Na cãrẽ ya'ticãrã niwã:

—Mu'u tojo weese ãsã ye mejẽta ni'i. Mu'u ye cjase nisa'a, nicārã niwã.

⁵ Na tojo nicã tu'ogu, Juda niyerure Õ'acũ wi'ipu doquewiacã'cu niwĩ. Be'ro wa'a, cũ basu wãmũtapu dũ'teyoja, wẽrĩa wa'acu niwĩ.

⁶ Pa'ia wiorã niyeru cujirire seeneorã, a'tiro nicārã niwã:

—A'te niyeru masũrẽ wẽjẽse wapa ni'i. Tojo weerã marĩ Õ'acũ wi'i niyeru cũurĩ acaropu cũumasĩtisa'a. Marĩrẽ dutise tojo weedutiwe'e, nicārã niwã.

⁷ Be'ro na basu a'merĩ ucũ, a'tiro wãcũcãrã niwã:

—Marí a'te niyeru me'rã di'ta sutuparu yeerãtirã na di'i miirõrê duurã. Tojo weerã marí aperocjárã na wêricã yaatjo nirõsa'a, ni apocãrã niwã.

⁸ Masũ wêjese wapa me'rã duuca di'ta nicaro niwũ. Tojo weero a'tocatero quẽrã ti di'ta "Dí cõ'áca di'ta" wãmeti'i.

⁹⁻¹⁰ Duporocjũputa Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ Jeremía cũ "A'tiro wa'arosa'a" ní'que queoro wa'acaro niwũ. Cã a'tiro ojacu niwĩ: "Israe curuacjárã "Treinta niyeru cujiri wapatimi' ní'caro weronojõta te niyeru me'rã di'ta sutuparu yeerãtirã na di'i miirõrê duurãsama. Ô'acũ yu'ure ojaduti'caronjõta weerãsama", ni ojacu niwĩ Jeremía.

Jesú romano masã wiogu Pilato tiropu ní'que ni'i
(Mr 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹ Be'ro Jesure Judea di'ta wiogu Pilato tiropu miacãrã niwã. Pilato cãrẽ sêrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Mu'uta niti judío masã wiogu? nicu niwĩ.

Jesú cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Mu'u nírõnojõta cũta ni'i, nicu niwĩ.

¹² Pa'ia wiorã, judío masã bucurã weresãse pe'ema ne yu'titiyu'rucã'cu niwĩ. ¹³ Tojo weegu Pilato cãrẽ nicu niwĩ:

—¿De'ro weegu mu'u na ucũse pejere yu'tiweti? nicu niwĩ.

¹⁴ Jesú ne cã'rõ yu'titicu niwĩ. Cũ yu'titicã ã'agũ, Pilato ã'amaría wa'acu niwĩ.

Jesure wêjêduti'que ni'i
(Mr 15.6-20; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

¹⁵ Cũ'marĩnucã Pascua bosenumu nicã Judea di'ta wiogu a'tiro weeseticũcu niwĩ. Ní'cũ bu'iri da'reri wi'ipu nigũrẽ masã na du'uwĩrõdutigure du'uwĩrõcũcu niwĩ. ¹⁶ Titare ní'cũ bu'iri da'reri wi'ipu nigũ Barrabá wãmetigu nicu niwĩ. Nipe'tirã cũ ña'arõ wee'quere masicãrã niwã.

¹⁷ Pilato masã pãjãrã cũ tiropu nerẽcã ã'agũ, narẽ sêrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Ni'irẽ yu'u du'uwĩrõcã uasari? ¿Barrabãre du'uwĩrõsari, o Jesú na Cristo pisuno'gũ pe'ere du'uwĩrõsari? nicu niwĩ.

¹⁸ Jesure masã ma'icã ã'arã, wiorã Jesure uocãrã niwã. Cãrẽ uorã, Pilatopure wiacãrã niwã. Na tojo uosere Pilato masĩcu niwĩ. Tojo weegu Jesure du'uwĩrõsĩ'rĩgũ, tere sêrĩtiña'cu niwĩ.

¹⁹ Pilato masãrẽ besewuaropu dujicu niwĩ. Cũ topu dujicã, cũ numo a'tiro queti o'óco niwõ: "Cũ masũ bu'iri moogũrẽ mejẽcã weeticã'ña. Ñamipu cãrẽ tojo wa'atjere wiobutiario quẽ'easũ", ni queti o'óco niwõ.

²⁰ Pa'ia wiorã, tojo nicã judío masã bucurã masãrẽ a'tiro niduticãrã niwã:

—Barrabá pe'ere du'uwĩrõdutiya. Jesú pe'ere wêjêdutiya, nicãrã niwã.

²¹ Be'ro Pilato masãrẽ sêrĩtiña'nemocu niwĩ:

—Ã'rã puarãrẽ ¿ni'í pe'ere yu'u du'uwĩrõcã uasari? nicu niwĩ.

Na a'tiro yu'ticãrã niwã:

—Barrabãre du'uwĩrõña, nicãrã niwã.

²² Na tojo nicã tu'ogu, Pilato nicu niwĩ:

—To pũricãrẽ Jesú na Cristo nigũrẽ ¿de'ro weegusari?

Nipe'tirã yu'ticãrã niwã:

—Curusapu paabi'pe wêjẽña, nicãrã niwã.

²³ Tojo nicã tu'ogu, Pilato nicu niwĩ:

—¿De'ro weegu tojo weebosari? Ā'rī ne cā'rō ña'arō weeticu niami, nicu niwī.

Cū tojo nimicā, masā pe'e caricūnemocārā niwā:

—Curusapu paabi'pe wējēña, nicārā niwā.

²⁴ Masā Pilato ucūsere tu'osī'rīticārā niwā. Tojo tu'oronojō o'orā, mejō pe'e cumuca wā'cōcārā niwā. Na tojo weecā ī'agū, Pilato aco miitiduticu niwī. Te me'rā masā ī'orōpu omocoe, a'tiro nicu niwī:

—Ā'rī masū bu'iri moogūrē wējēcā, yu'u bu'iri moogūsa'a. Musā basu bu'iritirāsa'a, nicu niwī.

²⁵ Cū tojo nicā tu'orā, masā nipe'tirā topu nirā yu'ticārā niwā:

—Cū wērīse wapa ūsā pō'rā me'rā bu'iri cuorāti, nicārā niwā.

²⁶ Tojo nicā tu'ogu, Pilato Barrabáre du'uwīrōcu niwī. Jesú pe'ere tārāduticu niwī. Be'ro curusapu surarare paabi'pe wējēduticu niwī.

²⁷ Be'ro Pilato yarā surara cū ya wī'ipu Jesure miacārā niwā. Topu nipe'tirā surara nerēnu'cātjīrā, Jesure be'toanu'cācārā niwā. ²⁸ Be'ro cū yarō su'tirote tuwee, su'tiro sō'arō wiorā sñarōnojōrē sāacārā niwā.

²⁹ Cū dupoapu ni'cā be'to pota me'rā wéca be'tore peocārā niwā. Ni'cāgū tuacju wiorā cuocjunojōrē Jesure diacjūcamocāpu o'ocārā niwā. Tojo weetoja, cū pu'topu ejaque'a, cūrē bujicā'cārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—E'catipeoya judío masā wiogure, ni bujicā'cārā niwā.

³⁰ Tojo nicā apeye u'seco e'owa'recārā niwā. Cū tuacjure tūawee, dupoapu paamujācārā niwā. ³¹ Na tojo bujicā'ca be'ro cū sñarī su'tiro wiogu ya su'tirote tuweecārā niwā. Be'ro cū toduporo sñaca su'tirote sāacārā niwā tja. Tu'ajanu'cō, cūrē curusapu wējērā wa'arā miacārā niwā.

Jesure curusapu paabi'pe wējē'que ni'i
(Mr 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

³² Na Jesure wējērā wa'arā miarī cura ni'cū masū Simó Cirene wāmetiri macācjurē bocaejawā. Cūrē Jesú ya curusare wuadutiwā.

³³ Tojo weewā'cārā, ni'cā bu'a Gólgota wāmetiropu ejawā. Gólgota nīrō, “Masā boaweeca dupoa” nīrō weesa'a. ³⁴ Topu pūrīse tu'oña'ticā'to nīrā, Jesure vino sū'ese me'rā morē'quere tūawā. Jesú cā'rō sī'rīña'cūmī, sī'rīdu'ucā'wī.

³⁵ Jesure curusapu paabi'peca be'ro surara cū ye su'tire nībocape wapata'a'cārārē ducawaawā. Na tojo weecā, dūporocjūpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū oja'que queoro wa'acaro niwū. A'tiro ojano'caro niwū Jesure wa'atjere: “Yé su'tire na basu nībocape, ducawaawā”, nicaro niwū.

³⁶ Be'ro curusa docapu surara cūrē co'terā ejanujāwā. ³⁷ Jesú dupo bu'īpu ni'cā pji me'rā “A'te ye bu'iri cūrē wējē'e” nisere ojaō'owā. A'tiro ojano'wū: “Ā'rī Jesú nimi. Cū judío masā wiogu nimi”, niwū.

³⁸ Jesú me'rā āpērā quē'rā puarā yajari masā curusapu paabi'penu'cōno'wā. Ni'cū diacjū pe'e, apīrē cūpe pe'e nu'cōwā. ³⁹ Jesú pu'to masā yu'ruarā, cūrē bujicā'rā dupo yuremujāwā. ⁴⁰ Cūrē a'tiro niwā:

—“Ō'acū wī'ire cō'agūti, i'tia numu be'rota tu'ajatojaguti”, nimiwū mu'u. Tojo ní'cu mu'u basuta yu'rūoya. Mu'u Ō'acū macū nīgū, curusapu wā'ñagū dijatia, niwā.

⁴¹ Na weronojōta pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā, tojo nicā judío masā bucurā cūrē bujicā'wā. Na basu a'merī a'tiro ucūcārā niwā:

42 —Āpērāmarīcārē yu'ruowī. Cū basu pe'e yu'ruomasītimi. “Israe curuacjārā wioḡu ni'i”, niwī. To pūrīcārē curusapu wā'ñagū dijatiato. Tojo weecā, marī cūrē ējōpeorāsa'a. 43 Cū “Ō'acūrē ējōpeo'o”, niwī. Ō'acū cūrē ma'igū pūrīcā, cūrē yu'ruoato. Cū marīrē “Ō'acū macū ni'i”, nitojamiwība, ni bujicā'wā.

44 Yajari masā Jesú me'rā curusapu paabi'penu'cō'cārāputa bujicā'sājāwā.

Jesú wērī'que ni'i

(Mr 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30; Heb 6.19-20; 10.19-20)

45 Jesú curusapu wērīri cura dajaritero nicā nipe'tiropu na'itī'a wa'awu. Téé ñamica'a tres nicāpu na'itī'atowu. 46 Jesú titata tres nicā uputu caricūwī. Cū arameo me'rā a'tiro niwī:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? niwī. A'tiro níḡū, tojo niwī: “Ō'acū, Ō'acū, ¿de'ro weegu yu'ure cō'awā'cāti?” niwī.

47 Āpērā ni'cārērā topu nirā tojo nisere tu'orā, a'tiro niwā:

—Ā'rī daporocjūpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Elīare pisugu weesami, niwā.

48 Tojo nicā, ni'cū topu níḡū sojaro me'rā yosori si'tire miḡū wa'awī. Be'ro vino pi'ase me'rā morē'quere yosowī. Yosotoja, ni'cāḡū yucugupu du'te'o, Jesure sī'rīato níḡū sīomorōwī. 49 Cū tojo weecā, āpērā pe'e a'tiro niwā:

—Weetiguta. Ī'anirā marī yujupu. Elía yu'ruoḡu a'tigu a'tigusami cūrē.

50 Be'ro Jesú apaturi uputu caricūnemo, wērīa wa'awī. 51 Cū wērīri cura a'tiro wa'acaro niwū. Ō'acū wi'ipu pa'ia sājāarōpu cā'mota'ayooa casero u'muarō pe'e tū'rūdijati, deco me'rā tū'rūyojaco niwū. Tojo nicā di'ta narāsāwū. Ītāperi nimi'que bata wa'awu. 52 Ītā tutiri masārē yaa'que pāria wa'acaro niwū. Tojo wa'acā, wērī'cārāputa Ō'acūrē ējōpeo'cārā masāwā. 53 Jesú cū masāca be'ro masāperipu ní'cārā wijawā. Wijaa, Jerusalē Ō'acūrē ñubuepeori macāpu sājāawā. Narē pājārā ĩ'acārā niwā.

54 Surara wioḡu cū surara me'rā Jesure co'te'cārā di'ta narāsācā ĩ'arā, nipe'tise to wa'asere ĩ'arā, pūrō ucua wa'awā. A'tiro niwā:

—Diacjūta ā'rī Ō'acū macūta niapī, niwā.

55 Pājārā numia Jesure yoaropu ĩ'anu'cūwā. Na Galileaputa Jesure weetamurā sirutunū'cāwā. 56 Na wa'teropure ā'rā niwā: María Magdalena, tojo nicā María Santiago, José paco, apego Zebedeo nūmo niwā.

Jesure na yaa'que ni'i

(Mr 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

57 Na'ique'ari cura ni'cū José wāmetiḡu peje cuoḡu Arimatea wāmetiri macācjū etacu niwī. Cū quē'rā Jesure ējōpeocu niwī. 58 Pilato tiropu wa'a, Jesú ya upure sērīcu niwī. Tojo weegu Pilato surarare “Jesú ya upure cūrē o'oya”, nicū niwī. 59 Be'ro José Jesú ya upure miidijoo, su'tiro añurī, ũ'irī marīrī casero me'rā omacu niwī. 60 Omatoja, ũtā tuti ma'ma tutipu sīosōrōcūuocu niwī. Ti tuti Joserē yaaboca tuti cū se'edutica tuti nicaro nimiwū. Be'ro ũtāḡā pajicja me'rā ti tutire tuubi'acu niwī. Bi'atoja, wa'a wa'acu niwī. 61 Ti tuti pōtēorōpu María Magdalena, tojo nicā apego María ĩ'adujicārā niwā.

Surara Jesure yaa'caropu co'te'que ni'i

⁶² Ape numu, sauru ūsā soowuari numu nicā pa'ia wiorā, tojo nicā fariseo masā Pilato tiropu wa'acārā niwā. ⁶³ Topu etarā, Pilatore a'tiro nicārā niwā:

—Wiogu, ūsā sō'onícu catigupu nisoosepijagu ní'quere wācū'u. Cū "I'tia numu yu'u wērīca be'ro masāgūti", niwī. ⁶⁴ Tojo weegu mu'u yarā surarare cūrē yaa'caropu co'tedutigu o'óya. I'tia numu añurō co'tedutiya. Tojo weeticā, cū bu'erā ñamipu cū ya upure yajarā wa'abosama. Na yajáca be'ro masārē a'tiro nirāsama. "Wērī'cupu nimigū, masā wa'acu niami", nibosama. Na a'tiro nicāma, a'te toduporo nisooque nemorō ña'abutiariosa'a, nicārā niwā.

⁶⁵ Tere tu'ogu, Pilato narē nicu niwī:

—Ā'rā nima surara. Narē miaña. Ti masāpe mejēcā wa'ari nírā, no'o musā pōtēorō co'tedutiya, nicu niwī.

⁶⁶ Tojo weerā na surarare Jesure yaa'caropu co'tedutirā cūucārā niwā. Jesu bu'erā ti tutipu sājāaticā'to nírā ūtāgā na bi'acaga bu'i nicā da pi'ra o'ocārā niwā. Na sājāacā, i'amasirāti nírā, tojo weecārā niwā.

28

Jesú cū masā'que ni'i

(Mr 16.1-8; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Sauru ūsā soowuari numu be'ro soorinumū nicā, ñamiacā ña'cūrō bo'restedijatiri cura María Magdalena, apego María me'rā Jesure yaa'caropu i'arā wa'acārā niwā. ² Wācūña marīrō di'ta uputu narāsācaro niwā. Tojo wa'ari cura ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu u'musecǵ dijaticu niwī. Cū Jesure yaa'caropu etagu, na bi'áca ūtāgārē pāocu niwī. Pāotoja, tiga bu'ipu dujicu niwī. ³ Cū bupo ya'baro weronojō asistecu niwī. Cū yaro su'tiro uputu buticaro niwā. ⁴ Surara cūrē i'arā, uputu ui narāsā, wērī'cārā weronojō buruque'acārā niwā.

⁵ Ō'acūrē wereco'tegu sō'onícārā numiarē a'tiro nicu niwī:

—Yu'ure uiticā'ña. Yu'u masī'i, musā Jesú na curusapu paabi'pe wējē'cure a'marā wee'e. ⁶ A'tore marīmi. Cū ní'caronojōta masātojami. Cūrē cūu'carore i'arā a'tia, ni pijisājāacu niwī. ⁷ Narē i'otoja, "Cū bu'erārē sojaro me'rā wererā wa'aya. A'tiro ni wereya narē: 'Wērī'cupu nimigū, masātojacu niami. Galileapu musā duporo wa'ayugusami. Topu cūrē i'arāsa'a', ni wereya. A'tere musārē weregu a'tiapu", nicu niwī Ō'acūrē wereco'tegu.

⁸ Cū tojo nicā tu'orā, numia Jesure yaa'caropu ní'cārā maata wa'a wa'acārā niwā. Uimirā, e'catise me'rā wa'acārā niwā. Jesu bu'erā ní'cārārē quetiwererā wa'arā omawā'cācārā niwā.

⁹ Na topu wa'ari cura Jesu narē bajua, añuduticu niwī. Tojo weecā, cū pu'to wa'a ejaque'a, du'pocārīpu ñe'e, ējōpeocārā niwā. ¹⁰ Narē a'tiro nicu niwī:

—Yu'ure uiticā'ña. Yu'u bu'erārē Galileapu wa'adutirā wa'aya. Topu yu'ure i'arāsama, nicu niwī.

Surara na i'a'quere āpērārē were'que ni'i

¹¹ Numia Jesu bu'erārē wererā wa'ari cura ní'cārērā surara Jesure yaa'caropu co'te'cārā macāpu pi'acārā niwā. Pa'ia wiorārē nipe'tise topu wa'a'quere werēcārā niwā. ¹² Na tojo nicā tu'orā, pa'ia wiorā, judío masā bucārā me'rā nerēcārā niwā. Na "¿De'ro weerouati?" ni apocārā niwā.

Na ni'cārōnojō wācū, a'tiro weecārā niwā. Masārē nisoooto nírā surarare pajiro niyeru wapayecārā niwā. ¹³ A'tiro nicārā niwā:

—A'tiro niña masārē: “Ñamip̄ ūsā cārīca be'ro Jesú bu'erā ejacārā niama. Eja, cū ya up̄re yajawā'cācārā niama”, niña, nicārā niwā surarare. ¹⁴ Apeye quē'rārē ninemocārā niwā:

—Pilato Judea di'ta wiogu a'tere masīcā, ūsā “Diacjūta tojo wa'acaro niap̄”, nitamurāti. Ūsā tojo nicā, musārē su'risome. Musārē bu'iri da'resome, nicārā niwā.

¹⁵ Tojo nicā tu'orā, surara niyeru ñe'ecārā niwā. Be'ro narē wereduti'caronjōta weecārā niwā. Na tojo nise se'sa wa'acaro niwā. A'tocaterop̄ quē'rārē judío masā surara na niso'o'quere ējōpeo ucūdecotima yujup̄.

Jesú cū wērī masāca be'ro cū bu'erārē “A'tiro weeya” ní'que ní'i
(Mr 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁶ Be'ro ūsā Jesú bu'erā once Galileap̄ wa'aw̄. Jesú cū wērīse duporo ūrūgūp̄ ūsārē wa'aduti'cup̄ wa'aw̄. ¹⁷ Top̄ Jesure ī'awū. Cūrē ī'a ejaque'a, ējōpeow̄. Tojo weemicā, ūsā ni'cārērā “¿Cūta nitiba?” ni wācūwū. ¹⁸ Be'ro Jesú ūsā pu'top̄ a'ti, a'tiro niwī:

—Ō'acū yu'ure wiogu sōrōtojami. Nipe'tiro u'muse, a'ti di'tare dutimasī'i. ¹⁹ Tojo weerā nipe'tirocjārāp̄re yé quietire wererā wa'aya. Narē musā weronjō yu'u bu'erā sājācā weeya. Narē wāmeyerā, yu'u pacu, yu'u, Espiritu Santu wāme me'rā wāmeyeya. ²⁰ Nipe'tise yu'u musārē duti'quere narē yu'ti bu'ecā weeya. Narē nipe'tise numurī yu'u musārē bu'e'quere wereya. A'tere masīña. Nipe'tise numurī musā me'rā ninu'cūcūsa'a. Téé a'ti turi pe'ticāp̄ quē'rā musā me'rā ninu'cūcūsa'a, ni werewī Jesú.

Marco Jesucristo ye quetire oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Judío masū Jerusalécjū pua wāme cuocu niwī. Hebreo ye me'rā Juā nicārā niwā. Romano masā bujicā'se me'rāma Marco wāmeticu niwī.

Cū Jesucristore de'ro nicā ējōpeogu, ējōpeopī. Masīno'ña marī'i. Sō'onícatero Bernabé, Pablo ā'rīrēta Antioquíapū miacārā niwā. Cū Bernabé basucu nicu niwī. Titare cū quē'rā na ne waro masārē Jesucristo ye quetire bu'enu'cācā, narē weetamūco'tegu wa'acu niwī. Be'ro Pablōre, Bernabére Jerusalēpū wa'agu, cō'atojaa wa'acu niwī. (Hch 13.5,13; 15.37-39) Tojo weecā, Pablo, Bernabé apaturi masārē bu'erā wa'abo'cārā na basu a'pepūrī ducawatia wa'acārā niwā. Be'ro Marco nemorō ējōpeotutua, Pablōre weetamucu niwī tja. Be'ro a'ti pūrīrē ojacu niwī.

A'ti pūrīrē Jesucristo catiri umūco cjasere apeye pūrī yu'rūoro ojama'tāca pūrī ni'i, nisama. A'ti pūrī apeye pūrī dūjaro yoa, pejeti ojano'o. Ti pūrī queoro nū'cāmujāti'quere Mateo weronojō ojano'ña marī'i. Masā no'o nirā ucūwūaronojō ojano'caro niwā.

Marco judío masū nimigū, judío masā nitirā Cristore ējōpeorā pe'ere ojagu weronojō oja'pī.

A'ti pūrī Jesū cū ucū'quere uputu waro ucūwe'e. Cū weeseti'que pe'ere ucūyu'rūnu'cā'a.

Juā masārē wāmeyeri masū bu'e'que ni'i
(Mt 3.1-12; Lc 3.1-9,15-17; Jn 1.19-28)

¹ Jesucristo Ō'acū macū ye, añuse queti a'tiro nū'cācaro niwā.

² Dūporocjūpū Isaía Ō'acū ye queti weremū'tārī masū Ō'acū ucū'quere ojacu niwī. Cū Jesucristo a'ti turīpū a'tiatjere a'tiro ojayucu niwī:

Yū'u mū'u ye quetire wereyuacjare mū'u dūporo o'ogūti.

Cū mū'u wa'atji ma'arē apoyugusami.

Ma'a quē'rāyumu'tāgū weronojō masā wācūserere bujaweti dūcayudutigusami.

³ Ni'cū yucu marīrō, masā marīrōpū a'tiro caricūnu'cūbajaque'atigusami: "Marī wiogu a'tiatji ma'arē apoyuya.

Diacjūca ma'a añurī ma'a quē'rārō weronojō weeyuya", ni ojacu niwī.

Marī wiogu a'tiati dūporo musā nisetisere apoyuya, musā wācūserere dūcayuya nīgū, tojo nicu niwī.

⁴ Tojo weegu Juā wāmeyeri masūta nicu niwī Isaía tojo nino'cu. Cū yucu marīrō, masā marīrōpū wāmeyecusiacu niwī. Cū masārē bu'égū, a'tiro nicu niwī:

—Musā ña'arō weesetisere bujaweti dūcayū, wāmeyeno'ña. Tojo weerā musā ña'arō wee'quere acobojono'rāsa'a, nicu niwī. ⁵ Pājārā ti di'ta Judeapū nirā, tojo nicā Jerusalécjārā cū bu'esere tu'orā wa'acārā niwā. Na ña'arō wee'quere wereyu'rūca be'ro Jordā wāmetiri maapu narē wāmeyecu niwī.

⁶ Cū ye su'ti cameyo poari me'rā weeno'que nicaro niwā. Cū ejerituri da wa'icu casero da nicaro niwā. Cū pajasecuorā na ba'asetise poreroare, nūcū cjase mumia yere ba'acu niwī. ⁷ Juā masārē a'tiro werecu niwī:

—Yu'u be'ro apī yu'u nemorō tutuagu a'tigusami. Cū añuyuruagu nimi. Yu'u pe'e mejō nigū waro tu'oña'a. Cū ye sapatu tuweemasitigu weronojō cūrē ne cā'rō ni'cārōwijimasitisa'a. ⁸ Yu'u musārē aco me'rā wāmeye'e. Cū pūrīcā Espiritu Santu me'rā wāmeye'gusami. Cū tojo weégu, Espiritu Santu musāpūre dijatacā weegusami. Musā me'rā ninu'cūcūsami, nicu niwī Juā.

Juā Jesure wāmeye'que ni'i
(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

⁹ Juā masārē wāmeyerī cura Jesú a'tiro weecu niwī. Nazare, Galilea di'ta nirī macāpu ní'cu wijawā'cā, Juā tiropu ejacu niwī. Juā cūrē Jordā wāmetiri maapu wāmeyecu niwī. ¹⁰ Cū ti maapu ní'cu majānu'cārī cura Jesú u'muse pāricā ī'acu niwī. Espiritu Santu ni'cū buja weronojō bajugu cūpūre dijatacu niwī. ¹¹ Tojo wa'ari cura ni'cū u'musepu a'tiro ucūdijocu niwī:

—Mu'u yu'u macū uputu ma'igū ni'i. Mu'u me'rā pūrō e'cati'i, nidijocu niwī Ō'acū.

Jesure wātī Ō'acūrē yu'rūnu'cācā weesīrīmi'que ni'i
(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

¹² Jesure wāmeyeca be'ro maata Espiritu Santu yucu marīrō, masā marīrōpu cūrē wa'aduticu niwī. ¹³ Jesú topūre cuarenta numārī nicu niwī. Wa'icūrā uamarā wa'teropu nicu niwī.

Wātī Jesure cū pacure yu'rūnu'cadutigu niquesācu nimiwī. Be'ro u'musejārā Ō'acūrē weroco'terā Jesure co'terā dijatacārā niwā.

Jesú ne waro Galileapu masārē bu'enū'cā'que ni'i
(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

¹⁴ Be'ro Herode Juā masārē wāmeyerī masūrē bu'iri da'reri wi'ipu sōrōduticu niwī. Titare Jesú Galilea di'tapu añuse queti Ō'acū yere, cū wioгу nimi nisere bu'egu wa'acu niwī. ¹⁵ A'tiro nicu niwī:

—Ni'cārōacārē musā todūporopu yoacā co'te'cu etatojami. Cū cārōacā be'ro wioгу sājāgūsami. Tojo weerā musā ña'arō weesetisere bujaweti, du'uya. Musā wācūsere ducayuya. Ō'acū masārē yu'ruogusami nisere ējōpeoya, ni bu'ecu niwī.

Jesú ba'paritirā wa'i wējērī masārē piji'que ni'i
(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

¹⁶ Be'ro Jesú Galilea wāmetiri ditara sumutopu sijabaque'acu niwī. Topu wa'agu, Simórē, apī cū acabiji Andrére bocaepapu. Na wa'i wējērī masā nicārā niwā. Ditarapu na wejecure doqueñorā weecārā niwā. ¹⁷ Na tojo weecā ī'agū, Jesú nicu niwī:

—Te'a yu'u me'rā. Musā ni'cārōacārē wa'i wējērī masā ni'i. Be'rore majā wa'i wējērā weronojō masārē yé quietire wererāsa'a. Tojo werēcā, pājārā ējōpeorāsama, nicu niwī.

¹⁸ Cū tojo nicā tu'orā, maata na ye wejecupagure totā du'ucū, Jesú me'rā wa'acārā niwā.

¹⁹ Cārō yu'rua, puarā Zebedeo pō'rārē Santiago, cū acabiji Juārē ī'acu niwī tja. Na yucusupu wejecupagure dero aposāñacārā niwā. ²⁰ Narē ī'agūta, Jesú na quē'rārē tja pijicu niwī. Cū tojo nicā tu'orā, na pacu Zebedeore, cūrē da'raco'terārē cō'awā'cācārā niwā. Cō'awā'cā, Jesú me'rā wa'acārā niwā.

Jesú wātī sājāno'cure cō'awīrō'que ni'i

(Lc 4.31-37)

²¹ Be'ro Capernau wāmetiri macāpu etacārā niwā. Saurure judío masā soowuari numu nicā Jesú na nerēwuari wi'ipu sājāacu niwī. Sājāa, masā ti wi'ipu nirārē bu'enu'cācu niwī. ²² Cū Moisé oja'quere bu'eri masā weronojō bu'eticu niwī. Dutisere cuogu weronojō narē bu'ecu niwī. Tojo weerā masā cū bu'esere tu'omarīa wa'acārā niwā. ²³ Ti wī'i na nerērī wi'ipu ni'cū masū wātī sājāno'cu nicu niwī. Cū a'tiro caricūcu niwī:

²⁴ —Mu'u Jesú Nazarecjū, ūsārē cariboticā'ña. ¿Īsārē bu'iri da're bajuriogu a'tigu weeti? Mu'urē ī'amasī'i. Ō'acū o'ó'cu ña'ase moogū, añubutiagu ni'i, nicu niwī.

²⁵ Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú wātī masūpure nigūrē tu'tigu, a'tiro nicu niwī:

—Di'tamarīaña. Cūpure nigú wijaaya, nicu niwī.

²⁶ Cū tojo nicā, wātī cūpure nigú masūrē buruque'a narāsācā weecu niwī. Ūputu waro caricū, wātī cūpure ní'cu wijaacu niwī. ²⁷ Nipe'tirā ti wi'ipu nirā ī'amarīacārā niwā. Na basu a'merī sērītiña'mujācārā niwā:

—¿Ñe'enojō niti a'te tojo wa'ase? ¿Ma'ma bu'ese niti? Ā'rī masū wātīapureta cō'awīromasisere cuodojami. Na cū cō'awīrōcā, wijaama, nicārā niwā.

²⁸ Cū tojo weéca be'ro yoaticāta Jesú ye quetire Galilea di'tacjārā tu'ose'sape'tia wa'acārā niwā.

Jesú Simó Pedro mañecōrē yu'rno'que ni'i

(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)

²⁹ Jesú na nerēwuari wi'ipu wijaáca be'ro Simó, André me'rā na ya wi'ipu wa'acu niwī. Tojo nicā Santiago, Juā wa'acārā niwā. ³⁰ Topu Simó mañecō ujaque dutitigo cājico niwō. Jesure maata “Co dutitigo weemo”, ni wrecārā niwā. ³¹ Tojo nicā tu'ogu, Jesú co tiropu sājāacu niwī. Core omocāpu ñe'e wejewā'cōdūpocu niwī. Cū tojo weeri curata ujaque surupe'tia wa'acaro niwā. Be'ro maata narē ba'ase ecaco niwō.

Jesú pājārā masā dutitirārē yu'rno'que ni'i

(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

³² Mujipū sājāca be'ro ñamipu masā Jesú tiropu nipe'tirā dutitirārē miacārā niwā. Wātīa sājāno'cārā quē'rārē miacārā niwā. ³³ Nipe'tirā ti macācjarā Jesú cū nirī wi'i sope pu'topu nerēcārā niwā. ³⁴ Nipe'tirā no'o nise duti cuorārē yu'rnope'ocā'cu niwī. Pājārā wātīa sājāno'cārārē cō'awīrōcu niwī. Wātīa Jesú cū Ō'acū macū nisere masīcārā niwā. Tojo weegu narē ne cā'rō ucūdutiticu niwī. Tojo nirō me'rā ucūticārā niwā.

Jesú Galilea di'tapu cū ye quetire werecusia'que ni'i

(Lc 4.42-44)

³⁵ Ape numu bo'rease dūporo Jesú wā'cā, macā sumuto masā marīrōpu cū pacure ñubuegu wa'acu niwī. ³⁶ Be'ro Simó, āpērā cū me'rācjarā me'rā Jesure a'marā wa'acārā niwā. ³⁷ Cūrē bocarā, a'tiro ni wrecārā niwā:

—Nipe'tirā mu'urē a'marā weema.

³⁸ Cū narē yu'ticu niwī:

—Te'a apero pu'toacā nise macārīpu. Topu quē'rārē yé quetire weregu wa'aguti. A'tere weeguta yu'u a'ti nucūcāpu a'ti'cu ni'i, nicu niwī.

³⁹ Tojo weegu Jesú nipe'tiro Galilea na nerēwuase wi'seripu bu'ecusiabi'acu niwī. Tojo nicā wātīarē cō'awīrōmujācu niwī.

Jesú cāmi boagure yu'ruo'que ni'i

(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)

⁴⁰ Jesú Galileapu nirī cura ni'cū masū cāmi boagu Jesú tiro wa'acu niwī. Cū tiro ejaḡu ejaque'a, a'tiro nicu niwī:

—Mu'ure yu'ruoga ni'i. Yu'ure yu'ruoya, nicu niwī.

⁴¹ Jesú cūrē pajaña'gū, cūrē yu'ruoga da'raña'a, a'tiro nicu niwī:

—Mu'urē yu'ruoguti. Cāmi marīgū tojayá, nicu niwī.

⁴² Cū tojo nirī curata cū cāmi nimi'que yatipe'tia wa'acaro niwū. Cū a'ti upu tojacu niwī. ⁴³ Be'ro Jesú cūrē we'eritigū, tutuaro me'rā “A'tiro weeya”, nicu nimiti.

⁴⁴ —Ne āpērārē wereticā'ña. Diacjūta pa'i tiropu mu'u ye cāmi yati'quere ī'ogū wa'aya. Cū mu'urē mu'u cāmi boasere “Pe'tia wa'a'a”, nigūsami. Cū tojo nica be'ro Moisé cū űubuepeoduti'quere o'oya. Mu'u tojo weecā, nipe'tirā mu'u cāmi yatino'quere masīrāsama. Be'ro na me'rā nisetigusa'a tja, nicu niwī.

⁴⁵ Cū pe'e cū weeduti'caronojō weeticu niwī. Wa'a, nipe'tirāpure cūrē wa'a'quere werecusiacu niwī. Tojo weegu Jesú masā ī'orō macārīpure sājāamasiticu niwī. Te macārī sumuto, masā marīrōpu sijacu niwī. Cū tojo weemicā, nipe'tirocārā masā a'ti, cūrē ī'acusiacārā niwā.

2

Jesú sijamasitigure yu'ruo'que ni'i

(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

¹ Pejēti numarī cāmi boagure yu'ruo'ca be'ro Jesú apaturi Capernaupu wa'acu niwī tja. Cū topu nicā, ti macājārā wi'ipu nimi nise quetire tu'ocārā niwā. ² Tojo weerā maata masā pājārā Jesú nirī wi'ipu nerēcārā niwā. Ti wi'ire mu'muyu'ruacārā niwā. Mejārōta sopepu quē'rārē mu'muyu'ruacārā niwā. Ne sājāata basioticarō niwū. Narē cū ye bu'esere werecu niwī. ³ Tojo weeri cura Jesú tiro ni'cū sijamasitigure ba'paritirā umua wuawā'cācārā niwā. ⁴ Na masā pājārā nise bu'iri Jesú pu'toacāpu ejamasitīcārā niwā. Tojo weerā wi'i bu'ipu mujāa, Jesú nirō bu'ipu ni'cā pe seeweecārā niwā. Ti pepu cū sijamasitigure cū cūnarō me'rā du'udijocārā niwā. ⁵ Jesú na uputu ējōpeocā ī'agū, dutitigure nicu niwī:

—Mu'u űa'arō wee'quere acobojono'toja'a, nicu niwī.

⁶ Cū tojo nicā tu'orā, topu dujirā Moisé oja'quere bu'eri masā a'tiro wācūcārā niwā: ⁷ “Ā'rī tojo ucūticā'rōua'a. Tojo nīgū, Ō'acūrē űa'arō ucūgū weemi. ¿Cū Ō'acū weronojō tutuagu ni'i, ni wācūsari? Ō'acū ni'cūta űa'arō wee'quere acobojomasīmi. Ā'rī marī weronojō uputigu masā űa'arō wee'quere acobojomasītisami”, ni wācūcārā niwā. ⁸ Jesú cū basu na wācūsere ī'amasīgū, a'tiro nicu niwī narē:

—¿De'ro weerā musā yu'ure űa'arō mejēcā wācūti? ⁹ ¿De'ro nise pe'e diasatibutiati? ¿“Mu'u űa'arō wee'quere acobojono'toja'a” o “Wā'cānu'cāña, mu'u cūña'caro me'rā sijawā'cāña” nise pe'e diasaweti? “Mu'u űa'arō wee'quere acobojono'toja'a” nicā ī'atimigū, ējōpeoya marī'i. “Wā'cānu'cā sijawā'cāña” nicā pe'ema, cū sijasere ī'atojagupu “Diacjūta ni'i”, ni ējōpeono'o. ¹⁰ Tojo weegu yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu yu'u tutuasere ī'ogū, ā'rī sijamasitigure yu'ruoguti. Te me'rā musā yu'u masā űa'arō wee'quere acobojomasisere masīrāsa'a, nicu niwī.

Be'ro sijamasitigure a'tiro nicu niwī:

11 —Mu'u pe'ema a'tiro nigūti. Wā'cānu'cāña. Mu'u cūña'carore miuwaa, mu'u ya wi'ipu tojaagusa'a, nicu niwī.

12 Cū tojo nirī curata sijamasitigu wā'cānu'cācu niwī. Wā'cānu'cā, cū cūña'carore miuwaa, masā nipe'tirā ī'orōpu wa'a wa'acu niwī. Tojo weerā nipe'tirā ī'amarīarā, a'tiro nicārā niwā:

—Marī pacu Ō'acū tutuayu'ruami. Ne ni'cāti ūsā a'tiro weesere ī'atirā nicāti, nicārā niwā.

Jesú Levíre piji'que ni'i
(Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

13 Jesú sijamasitigure yu'ruōca be'ro apaturi Galilea ditara sumutopu wa'acu niwī tja. Nipe'tirā masā cū tiropu nérēca be'ro narē bu'ecu niwī.

14 Ti ditarapu wa'agu, Leví, Alfeo macūrē ī'abocacu niwī. Cū romano wiogure niyeru wapasebosari masū nicu niwī. Tojo weegu cū da'rari tucūpu dujicu niwī. Jesú cūrē ī'agū, a'tiro nicu niwī:

—Te'a yu'u me'rā.

Tojo weegu Leví wā'cānu'cā, cū me'rā wa'acu niwī.

15 Be'ro Jesú Leví ya wi'ipu ba'agu wa'acu niwī. Topu pājārā wapaseeri masā, tojo nicā “Ña'arā nima” nino'rānojō nicārā niwā. Pājārā waro nanojō Jesure sirutucārā niwā. Tojo weerā na Jesú tiro cū bu'erā me'rā dujicārā niwā. 16 Na tojo weecā ī'arā, Moisé oja'quere bu'eri masā, āpērā fariseo masā Jesú na pājārā me'rā ba'acā ī'arā, cū bu'erārē a'tiro nicārā niwā:

—¿De'ro weegu musā bu'egu wapaseeri masā me'rā, ña'arō weeri masā me'rā sī'rī, ba'ati? nicārā niwā.

17 Jesú na tojo nicā tu'ogu, a'tiro nicu niwī:

—Duti moorā ocoyeri masūrē a'matisama. Dutitirā pūrīcā ocoyegure a'masama. “Añurā ni'i” nirārē a'magū a'titiwu. “Ña'arā ni'i” nirā pe'ere yu'ruogu a'tiwu, nicu niwī.

“Mu'u bu'erā ¿de'ro weerā be'tiweti?” Jesure ni'que ni'i
(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

18 Ni'cā numu Juā masārē wāmeyeri masū bu'esere siruturi masā, tojo nicā fariseo masā Ō'acūrē ējōpeorā, be'ticārā niwā. Na tojo be'tiri cura ni'cārērā Jesú tiro wa'a, cūrē sērītiña'cārā niwā:

—Juā masārē wāmeyeri masū bu'esere siruturā, tojo nicā fariseo masā bu'esere siruturā Ō'acūrē ējōpeorā, be'tima. ¿De'ro weerā mu'u bu'erā pe'e be'tiweti? nicārā niwā.

19 Jesú narē yu'ticu niwī:

—¿De'ro weeacju omocā du'tegu na me'rā nīgū, cū pijio'cārārē bujaweti, be'tidutibosari? 20 Be'ro cūrē āpērā aperopu miāca be'ro pūrīcārē bujaweti, be'tirāsama. Jesú, yu'u na me'rā ni'i yujupu; yu'u na me'rā nīcā pūrīcārē be'tirāsama nīgū, tojo nicu niwī.

21 Apeyere queose me'rā narē werenemocu niwī. Tojo nīgū, ma'ma cū bu'ese me'rā todapropu na weeseti'que a'mesu'amasītisa'a, nīgū weecu niwī.

—Mejārō su'tiro ma'ma casero, coeya marīrī casero me'rā sereō'ota basiowe'e. Tojo weecāma, ma'ma casero coecā, wejedu'osa'a. Mejārō su'tiro pe'ere wejetū'rēsa'a. Nemorō pajiri pe tū'rūnemosā'a. 22 Tojota wa'asa'a marī ma'ma vino mejā ajuro wa'icūrā casero me'rā wéeca ajuropu poseyecā. Pā'muyū'ru, ti ajuro tū'rū, vino piostepe'tia wa'asa'a.

Tojo wa'acā, vino bajudutia wa'asa'a. Ti ajuro quē'rā cō'a wa'asa'a. Tojo weerā ma'ma vinorē ma'ma ajuropu poseyeno'o, nicu niwī Jesú. Duporopu weeseti'que me'rā Jesú cū ni'cārōacā ma'ma bu'ese morēta basiowe'e nígu, tojo nicu niwī.

Sauru nicā Jesú bu'erā trigore tū'rē'que ni'i

(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

²³ Ni'cā numu judío masā na soowuari numu nicā, Jesú cū bu'erā me'rā trigo wesepu yu'ruacu niwī. Cū bu'erā ti wesepu yu'ruarā, trigore tū'rē ba'acārā niwā. (Moisé cū duti'caronojōta na tojo weese yajase mejēta nicaro niwū.) ²⁴ Tojo weecā, fariseo masā i'acārā niwā. Tojo weerā Jesure nicārā niwā:

—Í'aña. ¿De'ro weerā marī soowuari numurē da'radutitimicā, mu'u bu'erā tojo weeti? nicārā niwā.

²⁵ Jesú narē yu'ticu niwī:

—Musā duporocjū wioḡu Davi cū me'rācjārā ujaboarā wee'quere bu'etojapā. ²⁶ Davi Abiatar cū pa'ia wioḡu nirī cura Ō'acū wi'ipū sājāa, pā “Ō'acū ye ni'i” ní'quere ba'acu niwī. Cū me'rācjārā quē'rārē ducawaacu niwī. Te marirē dutise a'tiro ni'i. Pa'ia dia'cūrē te pā ba'ata basiomiaro niwā. Yu'u bu'erā tere ba'arā, yu'runu'cārā mejēta weema nígu, tojo nicu niwī.

²⁷ Jesú yu'tinemocu niwī tja:

—Marī ye niatjere Ō'acū marī soowuari numurē cūucu niwī. Ti numu mejēta marirē dutimasī'i. ²⁸ Tojo weegu yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu soowuari numu dutise nemorō dutimasī'i, nicu niwī Jesú.

3

Jesú omocā bu'awia'cure yu'ruo'que ni'i

(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

¹ Jesú apaturi cū weewaronojōpuma judío masā na nerērī wi'ipū sājāacu niwī. Topu ni'cū omocā bu'awia'cu nicu niwī. ² Āpērā ¿marī soowuari numurē cūrē yu'ruogusari? nírā, Jesure i'aco'tecārā niwā. Jesú yu'ruocā, weresāta basiorosa'a nírā, tojo i'acārā niwā. ³ Be'ro Jesú omocā bu'awiaḡure nicu niwī:

—A'tia, ā'rā nipe'tirā decopu ejanu'cāña. ⁴ Tu'ajanu'cō, to nírā āpērārē nicu niwī:

—¿Marī soowuari numu nicā añusere weeruati o ña'ase pe'ere uati? ¿Yu'ruosere uati o wējēcō'ase pe'ere uati? nicu niwī. Na nipe'tirā di'tamaripe'tia wa'acārā niwā. ⁵ Na yu'titicā i'agū, ua wa'acu niwī. Na tu'osī'ríticā, bujawetise me'rā omocā bu'awiaḡure nicu niwī:

—Mu'u omocārē síoña, nicu niwī. Cū tojo nicā, omocārē síocu niwī. Síoo, cū omocārē yu'ruono'cupu tojacu niwī. ⁶ Be'ro fariseo masā uawija wa'acārā niwā. Na Herode ya curuacjārā me'rā “¿De'ro wee marī Jesure wējērāsari?” ni wācūwā'cācārā niwā.

Ditara sumutopu pājārā masā nerē'que ni'i

⁷ Jesú na nerēwuari wi'ipū ní'cu cū bu'erā me'rā ditara sumutopu wa'acu niwī. Pājārā Galilea di'tacjārā cūrē sirutuwā'cācārā niwā. ⁸ Cū peje añuse weecā tu'orā, pājārā masā cū tiropu wa'acārā niwā. Judea di'tacjārā, Jerusaléjārā, Idumea di'tacjārā, Jordá wāmetiri maa mujipū mujātiro pe'ecjārā, Tiro, Sidō wāmetise macār'cjarā na quē'rā Jesure

ĩ'arã wa'acãrã niwã. ⁹ Na pãjãrã nicã ĩ'agũ, Jesú cũ bu'erãrẽ ni'cãwũ yucusu cuoyuduticu niwĩ. Cũrẽ masã tuuti'abosama nĩgũ, tojo weeduticu niwĩ. ¹⁰ Cũ pãjãrãrẽ ya'rũocu niwĩ. Tojo weerã nipe'tirã dutitirã cũrẽ ñe'eña'sĩ'rĩrã, cũ tiropu dia'cũ tuuwã'cãcãrã niwã. Cũrẽ ñe'ese me'rã ya'rũrãsa'a ni wãcũrã, tojo weecãrã niwã. ¹¹ Wãtĩa sãjãno'cãrã Jesure ĩ'arã, cũ pu'to ejaque'amujãcãrã niwã. Ejaque'arã, a'tiro ni caricũcãrã niwã:

—Mu'ũ Ō'acũ macũ ni'i, nicãrã niwã.

¹² Jesú pe'e narẽ ne ucũdutiticu niwĩ. Cũ Ō'acũ macũ nisere wereba-jurẽrĩ nĩgũ, tojo weecu niwĩ.

Jesú cũ bu'erãrẽ bese'que ni'i
(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)

¹³ Be'ro Jesú ũrũgũpu mujãcu niwĩ. Topu cũ besesĩ'rĩrãrẽ beseacju pijiocu niwĩ. ¹⁴ Na cũ tiropu ejacã, cũ me'rã wa'ajã warore doce mũuarẽ besecu niwĩ. Narẽ cũ ye quetire weredutio'ocu niwĩ. ¹⁵ Wãtĩarẽ cõ'awĩrõsere o'ocu niwĩ. ¹⁶ Na a'ticurã nicãrã niwã: Simó, cũrẽta Jesú pe'e Pedro wãme õ'ocu niwĩ. ¹⁷ Santiago, tojo nicã cũ acabiji Juã na Zebedeo põ'rã nicãrã niwã. Narẽ Boanerges wãme õ'ocu niwĩ. Tojo nĩgũ, na ĩ'oduarã niyucã, “Bũpo Põ'rã” nĩgũ weecu niwĩ. ¹⁸ Āpẽrã André, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Santiago Alfeo macũ nicãrã niwã. Tojo nicã Tadeo, Simó celote curuacjũ nicãrã niwã. ¹⁹ Apĩ Juda Iscariote be'ropu Jesure ĩ'atu'tirãrẽ o'ocju nicu niwĩ.

Jesure “Wãtĩ tutuaro me'rã wãtĩarẽ cõ'awĩrõmi” ni ucja'que ni'i
(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23; 12.10)

Be'ro Jesú cũ bu'erã me'rã ni'cã wi'ipu sãjãacu niwĩ. ²⁰ Topure tja pãjãrã masã nerẽcãrã niwã. Tojo weerã ti wi'i mu'mucã, Jesú cũ bu'erã me'rã ba'ata basioticarõ niwã. ²¹ Tojo wa'asere Jesú acawererã tu'ocãrã niwã. Cũrẽ maatia wa'asami nĩrã, pijirã wa'acãrã niwã.

²² Āpẽrã masã Jerusalẽpu a'ti'cãrã Moisé oja'quere bu'eri masã a'tiro nicãrã niwã:

—Á'rĩ Beelzebú wãtĩa wiogu sãjãno'cu nimi. Cũ tutuaro me'rã wãtĩarẽ cõ'awĩrõmi, nicãrã niwã.

²³ Na tojo nicã tu'ogu, Jesú narẽ pijio, queose me'rã werecu niwĩ:

—Wãtĩ cũ basu cõ'awĩrõmasĩtisami. ²⁴ Ni'cã curuacjãrã ducawatirã, na basu a'mequẽrã masãpe'tia wa'asama. ²⁵ Ni'cã wi'icjãrã ducawatirã, na quẽ'rã pe'tia wa'asama. ²⁶ Wãtĩ cũ yarã me'rã ducawatigu, cũ quẽ'rã ninu'cũtisami. Te me'rã yapatidija wa'asami.

²⁷ »Ni'cũ tutuagu ya wi'ipure cũrẽ du'tecũutimigũ, cũ yere yajamasĩtisami. Du'tecũúca be'ropu yajamasĩsami, nicu niwĩ. Jesú, ya'ũ wãtĩ ya'rũoro tutuagu ni'i nĩgũ, tojo nicu niwĩ.

²⁸ Be'ro ninemocu niwĩ:

—Diacjũta musãrẽ wereguti. Ō'acũ nipe'tise masã ña'arõ weesere, ña'arõ ucũsere acobojogusami. ²⁹ Espĩritu Santure ña'arõ ucũcã pe'ema, ne acobojotisami. Tojota acobojotiyũ'rucũsami. Bu'iritinu'cũgũsami, nicu niwĩ.

³⁰ A'tere na “Wãtĩrẽ cuomi” nise bu'iri tojo nicu niwĩ.

Jesú paco, tojo nicã cũ acabijirã na cũrẽ a'ma'que ni'i
(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)

³¹ Cũ tojo nirĩ cura Jesú paco, cũ acabijirã etacãrã niwã. Na sope pu'topu ejanu'cã, Jesure pijidutisõrõcãrã niwã. ³² Jesú pu'to dujirã cãrẽ nicãrã niwã:

—Mu'u paco, mu'u acabijirã sope pu'to mu'urẽ a'marã weepãrã, nicãrã niwã.

³³ Cũ narẽ nicu niwĩ:

—¿Noanojõ nisari yu'u paco, yu'u acabijirã? nicu niwĩ.

³⁴ Cũ sumuto dujirãrẽ i'a, narẽ nicu niwĩ:

—Ãrã pe'e yu'u paco, yu'u acabijirã weronojõ nima. ³⁵ A'tiro ni'i. No'o Õ'acũ uaro weerãnojõ náta yu'u acabiji, yu'u acabijo, yu'u paco weronojõ nima, ni ucũcũ niwĩ.

4

Jesú oteri masũ ye quetire queose me'rã were'que ni'i (Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)

¹ Apaturi Jesú ditara sumutopu bu'ecu niwĩ. Pãjãrã masã cũ pu'topu nerẽcãrã niwã. Na pãjãrã niyu'rucã i'agũ, Jesú yucusupu mujãsãjãa, ejanujãcu niwĩ. Masã pe'e nucũporopu tojacãrã niwã. ² Be'ro narẽ peje queose me'rã bu'ecu niwĩ. Narẽ a'tiro nicu niwĩ:

³ —Ni'cũ masũ cũ ya wesepu otegu wa'asami. ⁴ Cũ otegu weestewã'cãcã, ma'apu apeye otese cape doqueque'asa'a. Mirĩcũa a'ti, te perire i'aboca, ba'ape'ocã'sama. ⁵ Apeye ùtãpaga cã'rõacã di'ta cõoro bu'ipu doqueque'asa'a. Te di'ta cã'rõacã niyucã, asibusu maata marã, pĩ'rĩsa'a. ⁶ Be'ro mujĩpũ asimujãtiri cura di'ta boposãjãyu'rua wa'asa'a. Tojo weero nu'cõrĩ cuoti'caro nitjãrõ, maata ñaidija wa'asa'a. ⁷ Apeye otese cape pota wa'teropu buruque'asa'a. Pota pe'e tere pĩ'rĩyu'rua, wẽjẽcã'sa'a. Tojo weero ne ducatatimirõ, boadija wa'asa'a. ⁸ Apeye otese cape di'ta añurõpu buruque'asa'a. Te pĩ'rĩ, bucucamujã, peje ducatisa'a. Ni'cã ño treinta peri ducatisa'a. Ape ño sesenta peri ducatisa'a. Ape ño cien peri ducatisa'a.

⁹ Be'ro narẽ nicu niwĩ:

—O'meperi cuorãnojõ a'tere añurõ tu'oya, nicu niwĩ.

Jesure cũ bu'erã “¿De'ro weegu queose me'rã bu'eti?” ni'que ni'i (Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)

¹⁰ Be'ro Jesú cũ bu'erã doce, tojo nicã ãpẽrã cũ pu'to nirã me'rã se'saro tojaque'acu niwĩ. Cãrẽ a'tiro sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro nisĩ'rĩrõ weeati sõ'onĩ'que mu'ũ queose me'rã bu'e'que? ni sãrĩtiña'cãrã niwã.

¹¹ Cũ narẽ nicu niwĩ:

—Õ'acũ musãrẽ ãpẽrã todũporopu masiña marĩmi'quere cũ wiogu nisere masicã weemi. Yu'urẽ ãjõpeotirãma queose me'rã werenõ'o.

¹² Tojo weerã yu'ũ weesere i'amirã, i'amasĩsome. Yé cjasere tu'omirã, tu'omasitirã tojarãsama. Na ña'arõ wee'quere du'u ducayutitjãrã, acobojose sãrĩsome, nicu niwĩ Jesú.

Jesú cũ queose o'o'quere “A'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e” ni were'que ni'i (Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)

¹³ Apeye narẽ ninemocu niwĩ:

—¿Musã yu'ũ queose o'o'quere tu'oweti? To pũrcãrẽ a'tere tu'otirã, ¿de'ro wee apeypure tu'obosau? ¹⁴ Otese capere otegu, yé quetire weregu weronojõ nisami. ¹⁵ Masã ãpẽrã ma'apu otese cape buruque'a'que weronojõ nisama. Na, yé quetire tu'osama. Be'ro wãtĩ a'ti, na tu'omi'quere

ē'mape'ocā'sami. ¹⁶ Āpērā ūtāpaga wa'teropu doqueque'a'que peri weronjo nisama. Yé quetire añurō e'catise me'rā tu'osama. ¹⁷ Na tojo tu'omirā, nu'cōrī marīrā weronjo nisama. Narē mejēcā wa'acā, o āpērā te quetire ējōpeose bu'iri narē tu'ticā, maata ējōpeodu'ucā'sama. ¹⁸ Āpērā otese cape pota wa'tero doqueque'a'que weronjo nisama. Yé quetire tu'oma, tu'orā pe'e. ¹⁹ A'ti ūmūco cjase pe'ere wācūyu'rūoquejocā'sama. No'o de'ro nisere ūaripejayu'rūasama. Na tojo niseticā, a'te narē dojorēcā'sa'a. Na tu'o'quere acobojo, duca marīrā weronjo tojasama. ²⁰ Āpērā pe'e yé quetire tu'orā, añurō ējōpeosama. Na tojo weerā peje ducatiro weronjo nisama. Otese cape di'ta añurō buṛaque'a'que weronjo nisama. Āpērā treinta peri ducati'caro weronjo nisama. Āpērā sesenta peri, āpērā cien peri ducati'caro weronjo niburosama, ni ucūcu niwī Jesú.

Jesú sī'ocja me'rā queose o'o'que ni'i
(Lc 8.16-18)

²¹ Apeye queosere werenemocu niwī:

—Masā sī'ocjare acaro docapu sī'otisa'a. Tojo nicā na cārīrō docapu sī'odupotisama. Tojo weronjo o'orā, nipe'tiropu sī'odutirā ū'muarōpu yoosama. ²²⁻²³ A'te weronjo toduporopu masā masīno'ña marī'quere masīno'rōsa'a. Ya'yioropu ni'que quē'rā bajuarosa'a. O'meperi cuorānojō a'tere añurō tu'oya, nicu niwī. Yé queti masīno'ña marīmi'que be'ropure sī'ocja bo'reyuro weronjo masīpe'ticā'no'rōsa'a nīgū, tojo nicu niwī.

²⁴ A'tiro ninemocu niwī tja:

—Musā tu'osere añurō tu'oña'nurūña. Yé quetire tu'o ējōpeo'caronjoġta Ō'acū musārē tu'omasīsere o'ogusami. Añurō tu'orārē Ō'acū nemorō añuse o'ogusami. ²⁵ Yu'u bu'ese tu'o ējōpeonemorārē Ō'acū masīse o'onemogūsami. Āpērā yu'u bu'esere tu'osī'rītibutiārā pe'ere na masīmi'quere ē'mape'ocā'no'rāsama, nicu niwī Jesú.

Jesú otese cape bucuamujāse me'rā queose o'o'que ni'i

²⁶ Jesú apeye queose o'onemocu niwī:

—Yu'u bu'ese, Ō'acū wiogu nise ni'cū masū otese capere otero weronjo ni'i. ²⁷ Otetojanu'cō, cū ī'anurūtimigū, wa'a wa'asami. Be'ro ūmūcori, űamirī yóacāta yu'rūsa'a. Te numurīrē, te űamirīrē cū ote'que te ūaro pī'rī bucuasa'a. Cū tojo wa'asere masīsīsami. ²⁸ Cū ote'que ī'anurūña marīrō te di'tapure pī'rīsa'a. Ne waro pī'rīwijamu'tāsa'a. Be'ro pupi, be'roputa te peri duca o'osa'a majā. ²⁹ Te peri űaica be'ro cū tere tū'rēgū wa'asami. Tere tū'rērītero ejačā, tojo weesami, nicu niwī Jesú.

Jesú mostaza wāmetise cape me'rā queose o'o'que ni'i
(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)

³⁰ Jesú narē werenemocu niwī:

—Ō'acū yarā pājārā sājārāsama nisere a'te queose me'rā wereguti. ³¹ A'tiro ni'i. Ni'cā mostaza cape ote'que weronjo ni'i. Ti caperota cā'caperocācā yuro ni'i. ³² Tócapeacā nimirō, otēca be'ro pī'rīrōpu pajibutiācju wucgu pī'rīsa'a. Pacase dūpurītisa'a. Mirīcūa tigupu acoroápesasama. Ō'acū wiogu nise oteri pe cā'peacā weronjo nu'cāsa'a. Be'ro pācīcju bucu'a'caro weronjo nipe'tiropu cū ye queti se'sa wa'asa'a. Tojo nicā pājārā cū yarā sājārāsama nīgū, tojo werecu niwī.

Jesú masārē queose me'rā bu'e'que ni'i
(Mt 13.34-35)

³³ Jesú cū ye quietire bu'égũ, peje queose me'rā bu'emujācu niwī. Na tu'omasirō ejaruaro bu'ecũ niwī. ³⁴ Narē bu'égũ, queose marirō wereticā weeticũ niwī. Cū bu'erā pe'ere na se'saro nicā, nipe'tisere te queosere "A'tiro nisirō we'e", ni werepe'omujācu niwī.

Jesú wī'rōrē, tojo nicā pā'cōrīrē yusudijo'que ni'i
(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

³⁵ Jesú masārē otese me'rā queose wéréca nãmurēta na'isājāri cura cū bu'erārē a'tiro nicu niwī:

—Te'a siaquiji ditara sumutopũ, nicu niwī.

³⁶ Cū tojo nicā tu'orā, na yucusu sãñacawũ Jesure miipē'acārā niwā. Masā pe'e na nī'caroputa tojacā'cārā niwā. Apeyepawũ quē'rā na me'rā pē'acaro niwā. ³⁷ Na pē'arī cura wī'rō uputu a'ticaro niwā. Pā'cōrī yucusupure paaquesãmujācaro niwā. Tojo wa'acā, tiwũ mirīdijaropũ weecaro niwā. ³⁸ Tojo wa'ari cura Jesú pe'e siropũ cū dupoare apeyenojō me'rā ēotutjāgũ cārīsãñacu niwī. Tojo wa'acā ī'arā, cū bu'erā cūrē wā'cōcārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—¿Īsārē bu'egu, mu'ũ ī'aweti? Marī mirīrāta wee'eba, nicārā niwā.

³⁹ Na tojo nicā tu'ogu, Jesú wā'cānũ'cā, wī'rōrē yusuocu niwī. Pā'cōrīrē a'tiro nicu niwī:

—Di'tamarīña, nicu niwī.

Cū tojo nicā, wī'rō di'tamarīña wa'acaro niwā. Nipe'tise yusudijape'tia wa'acaro niwā. ⁴⁰ Be'ro Jesú cū bu'erārē nicu niwī:

—¿De'ro weerā tocārō uiatī? ¿Musārē ējōpeose marībutiatī? nicu niwī.

⁴¹ Na uputu waro ucua'cārā nitjārā, na basu a'merī ucūcārā niwā:

—¿Noanojō nisariba ā'rī? Cūrē wī'rō, pā'cōrīputa tu'omaatidojacā'a, nicārā niwā.

5

Jesú wātīa sājāno'cure cō'awīrō'que ni'i
(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

¹ Jesú cū bu'erā me'rā Galilea cja ditarare pē'a, Gerasa wāmetiropũ pē'ajacārā niwā. ² Jesú yucusupũ nī'cu majānũ'cārī cura ni'cū wātīa sājāno'cu wērī'cārārē yaaropũ nī'cu Jesú tiropũ a'ticu niwī. ³ Cū masāperi wa'teropũ ninu'cūcu niwī. Ne ni'cū cūrē du'tecūumasītīcārā niwā. Cōme dari me'rā quē'rārē ne basioticaro niwā. ⁴ Pejetiri cōme dari me'rā cū omocārīrē, cū du'pocārīpu du'tecūumicārā niwā. Te darire wejesuremujācu niwī. Ne ni'cū pōtēoticārā niwā. ⁵ Īmucori, ñamirīrē cū ūrūpagupu, masā boa'cārārē na yaa'caropũ caricūsijamujācu niwī. Ītāperi me'rā cū basuta cū upure dotesija, cāmida'remujācu niwī. ⁶ Cū Jesure yoaropũ ī'agūta omawā'cāti, cū tiro ejaque'acu niwī. ⁷⁻⁸ Jesú cūrē a'tiro nicu niwī:

—Wātī ā'rīpure sãñagũ wijaaya.

Cū tojo nicā tu'ogu, uputu caricūse me'rā Jesure nicu niwī:

—Jesú Ō'acū ū'musepu nigú macū, ¿de'ro weegu yu'ure caribogu a'tiatī? Mu'ũ pacu ī'orōpu sērī'i. Yu'ure ña'abutiario pi'eticā weeticā'ña.

⁹ Be'ro Jesú cūrē sērītiña'cu niwī:

—¿De'ro wāmetitī? nicu niwī. Cū pe'e yu'ticu niwī:

—Legión wāmeti'i. Pājārā wātīa ūsā nicā'a nígū, tojo nicu niwī.

¹⁰ Jesure uputu waro “Ūsārē ape di'tapu cō'aō'oticā'ña”, ni sērīcārā niwā. Totá tojasī'rīrā, tojo nicārā niwā. ¹¹ Tojo wa'ari cura titare ūrūgū pu'to pājārā yesea ba'a nu'cūcārā niwā. ¹² Narē ī'arā, wātīa a'tiro ni Jesure sērīcārā niwā:

—Ūsārē yesea tiro o'óya. Ūsā napure sājāarāti, nicārā niwā.

¹³ Jesú “Tojota weeya”, nicu niwī. Tojo weerā na masūpure nī'cārā wijaa, yeseapure sājāacārā niwā. Topure pājārā yesea puatī mil wa'tero nicārā niwā. Yesea wātīa sājāaca be'ro opa tu'rūpu omamaati, ditarapu doqueñojā, mirīpe'tia wa'acārā niwā.

¹⁴ Tojo wa'acā, yesea co'terā a'tiro weecārā niwā. Na uputu ucuarā macāpu, cāpūpu omawā'cā, weresterā wa'acārā niwā. Na werēcā tu'orā, masā nipe'tirā ī'arā wa'acārā niwā. ¹⁵ Jesú tiropu ejarā, wātī sājāno'cure ī'acārā niwā. Cū su'ti sāña, añurō wācūse cuogu dujicu niwī. Cūrē ī'arā, uise me'rā nicārā niwā. ¹⁶ Jesú masūrē wātīarē cō'awīrō'quere ī'a'cārā nipe'tise cūrē wa'a'quere werēcārā niwā. Tojo nicā yeseare wa'a'que quē'rārē werēcārā niwā. ¹⁷ Tere tu'orā, masā tocjārā Jesure tutuaro me'rā “Mu'u a'ti di'tapure niticā'ña, aperopu wa'aya”, nicārā niwā.

¹⁸ Be'ro Jesú tojo nicā tu'ogu, yucusupu mujāsājācu niwī. Tojo weecā, wātī cuomi'cu Jesure uputu sērīmicu niwī:

—Yu'u quē'rā mu'u me'rā wa'aguti. ¹⁹ Jesú cūrē “Te'a”, niticu niwī. A'tiro pe'e nicu niwī:

—Mu'u ya wi'ipu tojaagusa'a. Tojaa, mu'u acawererā nipe'tirārē nipe'tise yu'u mu'urē wee'quere werepe'ocā'ña. Tojo nicā yu'u mu'urē pajaña'gū wee'quere weregu wa'aya, nicu niwī.

²⁰ Tojo weegu cūrē wa'a'quere weregu wa'acu niwī. Decápoli wāmetise macārīpu nipe'tise Jesú cūrē wee'quere werecu niwī. Nipe'tirā cū weresere tu'orā, ucua wa'acārā niwā.

Jairo macōrē, tojo nicā dí mejā cuogore Jesú yu'rūo'que ni'i
(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

²¹ Jesú wātīarē cō'awīrōca be'ro ape pā'rēpu nī'cu pē'ajacu niwī tja. Pē'ata, ditara sumutopu nu'cūrī cura cū tiropu pājārā masā nerēcārā niwā.

²² Topure ni'cū na nerērī wi'i wioгу Jairo wāmetigu etacu niwī. Jesure ī'agū, cū tiro ejaque'acu niwī. ²³ Cūrē yu'rūodutigu uputu sērīcu niwī:

—Yu'u macō wērigōpu weeamo. Te'a yu'u me'rā. Mu'u core ñapeose me'rā yu'rūgosamo. Tojo weecā, masāgōsamo, nicu niwī.

²⁴ Jairo tojo nicā tu'ogu, Jesú cū me'rā wa'acu niwī. Topu wa'acā, pājārā masā cūrē siruturā tuumaawā'cācārā niwā. ²⁵ Na masā pājārā wa'teropu ni'cō numio dí mejā dutitigo nico niwō. Co tere dutitiro doce cū'marī yu'rūcaro niwū. ²⁶ Duturua pājārā na ocoyemicā, pūrō waro pi'etico niwō. Co niyeru cuomi'quere narē wapayemigō, tojaque'a wa'aco niwō. Ne duti tu'otico niwū. Yu'rūronojō wa'ago, pūrō waro wa'aco niwō.

²⁷ Jesú masārē yu'rūosere tu'oco niwō. Tere tu'ogo, Jesú sē'ema masā wa'teropu ejanu'cā, cū yaro su'tirore da'raña'co niwō. ²⁸ “Yu'u cū ya su'tiro da'raña'se me'rāta yu'rūgosa'a” ni wācūgō, tojo weeco niwō. ²⁹ Co da'raña'se me'rā co duti maata bu'anu'cā wa'acaro niwū. Co basu maata tu'oña'co niwō. ³⁰ Maata Jesú “Yu'u tutuaro me'rā ni'cōrē yu'rūoasu”, ni tu'oña'cu niwī. Majāmiī'a, masārē sērītiña'cu niwī:

—¿Noa, yáro su'tirore da'raña'ti?

³¹ Tere tu'orā, cū bu'erā cūrē yu'ticārā niwā:

—¿Mu'u i'aweti? Masã pãjãrã tuuwã'cãcã i'amigũ, “¿Noa, yáro su'tirore da'raña'ti?” ¿ni sërĩtiña'ti? nicãrã niwã.

³² Na weremicã, Jesú ¿noa, yáro su'tirore da'raña'pari? nígũ, nipe'tirãrẽ i'ama'cu niwĩ. ³³ Tojo weecã, cũ yu'rũono'co uigo narããgõta, cã tiropu ejaque'aco niwõ. Co cã yu'rũo'quere masico niwõ. Tojo weego cãrẽ diacjũ wereco niwõ.

³⁴ Jesú core nicu niwĩ:

—Mu'u ëjõpeotjãgõ, yu'rũono'copu toja'a. Duti marĩgõ e'catise me'rã tojaaya, nicu niwĩ.

³⁵ Jesú core ucũrĩ cura Jairo ya wi'icjãrã na tiropu ejacãrã niwã. Topu ejarã, Jairore a'tiro nicãrã niwã:

—Mu'u macõ wërĩa wa'amo. Marĩrẽ bu'egure tocã'rõta caribodu'uya, nicãrã niwã.

³⁶ Jesú narẽ tu'ope'otimigũta, Jairore a'tiro nicu niwĩ:

—Ëcuatiguta. Tojo weronõjõ o'ogu, yu'ure ëjõpeoya.

³⁷ Jesú cã me'rã pãjãrã wa'acã uaticu niwĩ. A'ticurã dia'cũ pijicu niwĩ. Pedro, Santiago, cã acabiji Juãrẽ pijicu niwĩ. ³⁸ Jesú judío masã nerẽrĩ wi'i wioqu ya wi'ipu ejacu niwĩ. Topu ejaqu, masã uti, ñujariwã'a caricũsuarã pãjãrã i'acu niwĩ. ³⁹ Ti wi'ipu sãjãagũ, to masã pãjãrã nirãrẽ nicu niwĩ:

—¿De'ro weerã tocã'rõ caricũ, utiti? Wĩ'magõ wërĩtimo. Cãrĩgõ weemo, nicu niwĩ.

⁴⁰ Cũ tojo nicã, ti wi'ipu ní'cãrã mejõ bujicã'cãrã niwã. Be'ro Jesú nipe'tirãrẽ wijaaduticu niwĩ. Na wijaáca be'ro wĩ'magõ pacure, pacore, cã bu'erã i'tiarãrẽ co pesari tucũpu pijisãjãacu niwĩ. ⁴¹ Topu sãjãtagu, co omocãrẽ ñe'e, arameo me'rã nicu niwĩ:

—Talita, cumi. Tojo nígũ, “Wĩ'magõ, wã'cãnu'cãña” nígũ, tojo nicu niwĩ.

⁴² Cũ tojo nirĩ cura wĩ'magõ doce cã'marĩ cuogo wã'cãnu'cã, sijaco niwõ. Co masãcã i'arã, na ucayurua wa'acãrã niwã. ⁴³ Jesú tojo wee'quere tutuaro me'rã ãpẽrãrẽ ne weredutiticu niwĩ. Be'ro “Wĩ'magõrẽ ba'ase ecaya”, nicu niwĩ.

6

Jesú cã ya macã Nazarepu dajatojaa'que ni'i

(Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

¹ Jesú Capernaupu ni'cu cũ ya macãpu tojaacã, cũ bu'erã quẽ'rã wa'acãrã niwã. ² Judío masã soowuari numu nicã, Jesú na nerẽwuari wi'ipu bu'ecu niwĩ. Pãjãrã masã cũ bu'esere tu'orã, tu'omarĩacãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—¿No'opu bu'epari ã'rĩ a'te nipe'tise pejere? ¿Noa ã'rĩrẽ tocã'rõ masĩsere o'opari? ¿A'te cũ wee'ose quẽ'rãrẽ no'opu bu'epari? ³ ã'rĩ capiteru, María macũ nimi. Santiago, José, Juda, Simó ma'mi nimi. Cũ acabijirã numia quẽ'rã a'to marĩ wa'teropu nima, nicãrã niwã. Tere wãcũrã, cãrẽ ne ëjõpeosĩ'rĩticãrã niwã. ⁴ Na tojo nicã tu'ogu, Jesú a'tiro nicu niwĩ:

—Nipe'tirã ni'cũ Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũrẽ tu'o ëjõpeosama. Cũ ya di'tacjãrã, cũ acawerãrã waro, cũ ya wi'icjãrã dia'cũ cãrẽ ëjõpeotisama, nicu niwĩ.

⁵ Ëjõpeoti'que ye bu'iri Jesú topure peje narẽ wee'omasĩticu niwĩ. A'te dia'cũrẽ weecu niwĩ. Pejetirãta dutitirãrẽ omocã ñapeo yu'rũocu niwĩ.

⁶ Na ëjõpeoticã i'agũ, ucayurua cu niwĩ.

Jesú cã bese'cãrãrê bu'edutio'o'que ni'i
(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

Nazare ti macã pu'toacã nise macãrĩpu bu'ecusiacu niwĩ.

⁷ Na docere cã pu'topu pijigu, puarêrã dia'cũ o'ónu'cãcu niwĩ. Narê wãtia sãjãno'cãrãrê cõ'awirõmasisere o'ocu niwĩ. ⁸ Ne apeyenojõ miadutitica niwĩ. Na tuacju me'rã dia'cũ wa'aduticu niwĩ. Ne pu'enojõ, ajuronojõ, niyeru miadutitica niwĩ. ⁹ Na sapatu sãñase caseri me'rã dia'cũ, tojo nicã su'ti na sãñase me'rã dia'cũ wa'aduticu niwĩ. ¹⁰ A'tiro nicu niwĩ:

—Musã wi'ipũ sãjãarã, ti macãpu musã niatjo põtëorõ tojaque'aya.

¹¹ No'o musãrê aperopu ñe'eticã, musã ucüsere tu'osĩrĩticã, tore wijawã'cãña. Tore wijarã, ti macã çjase di'ta wã'a'quere paastecõ'aña. Tojo weerã musã “A'ti macãcãrã bu'iritima”, ni ï'orãsa'a. Diacjũta nigũti. Õ'acũ masãrê beseatji numu nicã, ti macãcãrã musãrê ñe'eti'cãrãrê a'tiro weegusami. Sodoma, Gomorracjãrãrê bu'iri da're'caro nemorõ narê da'regusami, nicu niwĩ Jesú.

¹² Cũ tojo nica be'ro na wa'a wa'acãrã niwã. Wa'a, masãrê “Musã ña'arõ wee'quere bujaweti ducayuya”, nicãrã niwã. ¹³ Tojo nicã pãjarã wãtia sãjãno'cãrãrê cõ'awirõcãrã niwã. Pãjarã dutitirãrê u'se me'rã wa're, narê yu'ruomãjãcãrã niwã.

Juã masãrê wãmeyeri masãrê tojo wee wëjëcãrã niwã nise ni'i
(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

¹⁴ Nipe'tiropu Jesú weesere tu'ose'sa wa'acãrã niwã. Herode ti di'ta wiogu quẽ'rã tu'ocu niwĩ. Tere tu'ogu, a'tiro nicu niwĩ:

—Juã masãrê wãmeyeri masũ wëjëno'capu nimigũ, masãgũ masãpĩ. Tojo weetigu mejeta cã peje waro wee'otutuayu'ruami, nicu niwĩ.

¹⁵ Æpërã pe'e a'tiro nicãrã niwã:

—Nitimi. Cũ duporocjũpu Õ'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masũ Elia masãgũ masãpĩ, nicãrã niwã.

Tojo nicã tja Æpërã a'tiro nicãrã niwã:

—Duporocjãrã Õ'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masã weronojõ nigũ nisasami, nicãrã niwã.

¹⁶ Na tojo nicã tu'ogu, Herode nicu niwĩ:

—Toduporo yu'u dupoa dutesureduti'cu Juã wãmeyeri masũ nisami. Cũta ni'cãrõacãrê masãpĩ, nicu niwĩ.

¹⁷ Herode toduporopu Herodía wãmetigo ye bu'iri Juãrê bu'iri da'reri wi'ipũ miaa, du'tecũuduticu niwĩ. Herodía cã acabiji Felipe numo nico niwõ. Tojo nimicã, Herode pe'e cã acabiji catimicã, core ê'ma, numoticu niwĩ. ¹⁸ Cũ tojo weecã ï'agũ, Juã wãmeyeri masũ Herodere a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'u acabiji numorê numoticã, ña'a ni'i. Core cuoticã'ña, nicu niwĩ.

¹⁹ Cũ tojo nise bu'iri Herodía Juã me'rã a'pepũrĩgõ, cãrê wëjësĩ'rĩco nimiwõ. Tojo wãcũmigõ, wëjëmasĩtico niwõ. ²⁰ Herode pe'e Juãrê añugũ, bu'iri moogũ nimi nigũ, nucũ'ase me'rã tu'oña'cu niwĩ. Tojo weegu co ña'arõ weesĩ'rĩsere weedutitica niwĩ. Juã ucüsere tu'omasĩtimigũ, añurõ tu'sase me'rã tu'ocu niwĩ, tu'ogu pe'e. ²¹ Herodía Juãrê ï'atu'tigo nitjãgõ, Herode cã bajuaca numu bosenumu weeri cura Juãrê co wëjësĩ'rĩ'quere bocaejapejaco niwõ. Ti numurê Herode bosenumu wéegu, cã me'rã da'rarãrê pijinerëcu niwĩ. Tojo nicã surara wiorãrê, Galilea di'tacjãrã

wiorā nirānojōrē pijiocu niwī. Pijio, narē su'ori ba'acu niwī. ²² Na ba'aropu Herodía macō sājāa, basa'oco niwō. Co basa'osere Herode, āpērā cū me'rā ba'adujirā tu'sayu'ruacārā niwā. Tojo weegu Herode nicu niwī core:

—No'o mu'u uasenojōrē sērīcā, mu'arē o'oguti, nicu niwī.

²³ Tojo weegu masā i'orōpu “Nisooro marīrō no'o yu'u dutiri di'ta deco me'rā mu'u sērīcā, o'omasī'i”, nicu niwī. ²⁴ Be'ro co paco tiro wa'a, sērītiña'co niwō:

—Ma'u, ¿ñe'enojōrē sērīgōsari cūrē? nico niwō.

Co paco yu'tico niwō:

—Juā wāmeyeri masū ya dūpoare dutesure miitudutiya, nico niwō.

²⁵ Be'ro maata Herode tiropu wa'a, cūrē nico niwō:

—Ni'cārōacāta bapapu Juā wāmeyeri masū ya dūpoare dutesure misāa o'oya, nico niwō.

²⁶ Co tojo nicā tu'ogu, Herode bujawetiya'ruacu niwī. Cū nipe'tirā to nerē'cārā tu'oropu “No'o mu'u sērīsere o'oguti” ni'cu niyucā, de'ro weeta basioticarō niwū. Tojo weegu cū “O'owe'e”, nīmasīticu niwī. ²⁷ Be'ro maata ni'cū surarare Juā ya dūpoare dutesure miitudutio'ocu niwī. ²⁸ Tojo weegu surara bu'iri da'reri wi'ipu wa'a, Juā ya dūpoare dutesure, bapapu misāa miacu niwī. Be'ro cū Herode core o'ocu niwī. Co pe'e quē'rā co pacopare o'oturiaco niwō.

²⁹ Juārē tojo weese quetire tu'orā, cū bu'esere sirutu'cārā cū upare mii, yaarā wa'acārā niwā.

Jesú ni'cāmocusetiri mil umarē ba'ase eca'que ni'i
(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ Jesú besecū'cārā na bu'ecusiaca be'ro Jesú tiropu dajacārā niwā. Daja, cū tiro nerē'cārā niwā. Nipe'tise na wee'quere, masārē bu'e'quere werēcārā niwā. ³¹ Tu'ajanu'cōca be'ro Jesú narē “Te'a sijácatirā masā marīrōpu”, nicu niwī.

Masā na tiropu na'irō wa'amujāyucā, na ba'anucūaticārā niwā. ³² Tojo weegu Jesú, cū bu'erā me'rā na se'saro yucusupu mujāsājāa, masā marīrōpu wa'acārā niwā. ³³ Pājārā na wa'acā i'acārā niwā. Tojo weerā Jesure i'a'cārā, cū wa'aropu nipe'tise macārīcjārā omasirutu'wā'cācārā niwā. Na dūporo na pē'atājore yucuetojacārā niwā. ³⁴ Be'ro Jesú yucusupu sāña'cu dujinu'cāgū, masā pājārārē i'agū, pajaña'cu niwī. “Oveja co'tegu moorā weronjō nima”, ni tu'oña'cu niwī. Tojo weegu narē peje bu'enu'cācu niwī. ³⁵ Ņamica'apu cū bu'erā cū tiro eja, a'tiro nicārā niwā:

—Ņamica'apu ni'i. A'topure ne masā marīma. ³⁶ Tojo weegu masārē macārīpu no'o pu'to nise macārīpu tojaadutiya. Topu duuba'arā wa'ato. Ba'ase mooma, nicārā niwā.

³⁷ Jesú narē yu'ticu niwī:

—Musā narē ba'ase ecaya.

Na pe'e cūrē yu'ticārā niwā:

—¿Ocho mujīpūrī cjarō da'rawapata'ase me'rā ūsā pā duurā wa'arāsari ā'rārē ecajā? nicārā niwā.

³⁸ Jesú narē yu'ticu niwī:

—¿Musā dicuse pā cuoti? Ī'arā wa'aya.

Na i'atoja, cūrē werēcārā niwā:

—Ni'cāmocuse pā, tojo nicā puarā wa'i niama, nicārā niwā.

³⁹ Be'ro ni'cārē cururi masārē tá bu'ipū dujuduticu niwī. ⁴⁰ Tojo weerā na ni'cārē cururire cien masā dujicārā niwā. Apeye cururire cincuenta masā dujiburocārā niwā. ⁴¹ Be'ro Jesú te ni'cāmocuse pāre, na wa'i puarārē mii, u'muarōpū īamorō, cū pacu Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Tu'ajanu'cō, pāre pe'este, cū bu'erārē masārē etidutigu o'ocu niwī. Wa'i quē'rārē mejārōta weecu niwī. ⁴² Nipe'tirā ba'a yapicārā niwā. ⁴³ Be'ro doce pi'seri na ba'adu'a'quere seeneocārā niwā. ⁴⁴ Tere ba'a'cārā unua se'saro ni'cāmocusetiri mil nicārā niwā.

Jesú acopu sija'que ni'i
(Mt 14.22-27; Jn 6.16-21)

⁴⁵ Jesú masārē ba'ase ecāca be'ro maata cū bu'erārē ditarapu pē'ayuduticu niwī. Narē cū dūporo Betsaidapu ejayudutigu o'ōcu niwī. Cū pe'e masārē we'eritigu weecu niwī. ⁴⁶ Narē we'eritica be'ro ūrūgūpu űubuegu mujācu niwī. ⁴⁷ Na'ica be'ro yucusu ditara decopu nicaro niwā. Jesú pe'e majārōpure ni'cūta nicu niwī. ⁴⁸ Wī'rō na pē'arōta wēepōtēocarō niwā. Tojo weegu Jesú na wajawā'cāmasīticā ī'acu niwī. Bo'remujātiri cura Jesú na tiropu wa'agu, acopu sijawā'cācu niwī. Cā'rō narē yu'ruacu nimiwī. ⁴⁹ Tojo wa'ari cura cū acopu sijawā'cāticā ī'acārā niwā. Cūrē ī'arā, masū wērī'cu wātī nisami nīrā, caricūcārā niwā. ⁵⁰ Na nipe'tirā cūrē ī'arā, ucūape'tia wa'acārā niwā. Tojo weegu Jesú maata narē a'tiro niqejocu niwī:

—Wācūtutuaya. Yu'u ni'i. Uiticā'ña, nicu niwī.

⁵¹ Be'ro na sāñapjupu mujāsājācu niwī. Cū mujāsājārī cura wī'rō di'tamarīa wa'acaro niwā. Tere ī'arā, uputu ucua, ī'amarīacārā niwā. ⁵² Pā me'rā cū wee'o'quere na añurō waro tu'omasibutiatricā niwā yujupu. Tojo weerā ucūayurūacārā niwā.

Jesú Genesarepu dutitirārē yu'rno'que ni'i
(Mt 14.34-36)

⁵³ Na ti ditarapure pē'a, Genesare wāmetiropu ejacārā niwā. Topu ejarā, na yawu yucusure du'tepo'o, majācārā niwā. ⁵⁴ Topu na majānu'cārī cura tocjārā maata Jesure ī'amasīcārā niwā. ⁵⁵ Tojo weerā na nipe'tiropu omawā'cā, dutitirārē na cūñase me'rā Jesú no'o wa'aro miamujācārā niwā. ⁵⁶ No'o cū wa'ari macāpu, sumutopu, cāpūpu, no'o bajuyoro cū yu'rnatjopu dutitirārē miaa, cūumujācārā niwā. Jesure a'tiro sérīcārā niwā:

—Mu'u quē'rā ūsārē cā'rō mu'u yaro su'tiroke ñe'eña'duticureya, nicārā niwā. Nipe'tirā ñe'eña'cārā duti yu'rno'pe'tia wa'acārā niwā.

7

Masārē ña'arō wa'acā weese ni'i
(Mt 15.1-20)

¹ Ni'cā nūmu fariseo masā, tojo nicā ni'cārērā Moisé oja'quere bu'eri masā Jesú tiropu ejacārā niwā. Na Jerusalēpu ni'cārā wa'acārā niwā. ² Jesú bu'erārē ni'cārērārē omocoetimirā ba'acā ī'acārā niwā. Ba'ase dūporo na weewaranojō weeticārā niwā. Tojo weerā ña'arā weronojō ī'ano'cārā niwā. ³ Fariseo masā, nipe'tirā judío masā na ñecūsumua weemujāti'quere a'tiro weesiruticārā niwā. Pejetiri omocoeca be'ropu dia'cū ba'acārā niwā. ⁴ Na ba'ase duurā eja'cārā quē'rā mejārōta weecārā niwā. Na ñecūsumua wee'caranojōta weesiruticārā niwā. Na

sī'rīse pare, piosāase pare, cōme me'rā wee'queparare, na soo dujisere coemujācārā niwā. Na tojo weetirā, Ō'acū ī'orōpu ña'arā nibosa'a nīrā, tojo weecārā niwā. ⁵ Tojo weerā Jesú bu'erā omocoeticā ī'arā, Jesure sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weerā mū'u bu'erā marī ñecūsūmua weemujāti'quere weesirutuweti? Na omocoetimirā ba'arā, ña'arō weerā weema, nicārā niwā.

⁶ Jesú narē yū'ticu niwī:

—Diacjūta mūsārē Isaía duporocjūpu Ō'acū ye quetire weremū'tārī masū a'tiro ni ojacu niwī:

“Ā'rā masā ūsero me'rā dia'cū yū'ure ējōpeoma. Na tu'oña'se waro pe'e no'opu nīrō nisa'a.

⁷ Tojo weerā na yū'ure ñubuepeose wapamarī'i. Na bu'ese yū'u dutise mejēta ni'i.

Masā dutise ni'i”, nicu niwī Ō'acū, ni ojacu niwī.

⁸ Mūsā, masā na weemujāti'quere weesiruturātirā, Ō'acū dutise pe'ere du'ucū'u, ni yū'ticu niwī.

⁹ A'tiro ninemocu niwī:

—Mūsā ñecūsūmua weemujāti'quere weesiruturā, me'rīse me'rā Ō'acū dutise pe'ere weewe'e. ¹⁰ Moisé a'tiro nicu niwī: “Mūsā pacu, mūsā pacore ējōpeoya. Narē ña'arō ucūgūnojōrē wējēcō'ato”, nicu niwī. ¹¹ Mūsā pe'e masārē a'tiro weeduti'i. “Mūsā pacure o mūsā pacore na apeyenojō sērīcā, weetamusī'rītirā, 'Corbán ni'i', niña.” Tojo nīrā, “Nipe'tise ūsā cūse mūsārē weetamubo'quere Ō'acūrē o'o'quepu ni'i” nidutirā, tojo nisa'a. ¹² Mūsā tojo nīrā, pacure, pacore “Ne weetamumasītisa'a”, nīrā weesa'a. ¹³ A'tiro wācūrā, Ō'acū dutisere tojowaro ī'acō'abutiacā'a. Mūsā ñecūsūmua weemujāti'quere wéerā, tojota pē'rīpejasirutu'u. Apeye peje na wee'quenojōrē weesirutubajaque'a'a, nicu niwī.

¹⁴ Narē tojo nīca be'ro Jesú masārē pijio, nicu niwī:

—Yé cjasere tu'omasīrāti nīrā, tu'orā a'tia. ¹⁵ Marī ūsero me'rā ba'ase mejēta Ō'acū ī'orōpu marīrē ña'arō wa'acā wee'e. Tojo weronojō o'oro, marī ya ūsero wijatise pe'e ña'arō wa'acā wee'e. ¹⁶ O'meperi cuorānojo a'tere añurō tu'oya, nicu niwī.

¹⁷ Be'ro Jesú pājārā tiropu nī'cu wa'acu niwī. Wa'a, wi'ipu sājāacu niwī. Be'ro topu cū queose were'quere cū bu'erā sērītiña'cārā niwā. ¹⁸ Jesú narē yū'ticu niwī:

—¿Mūsā quē'rā a'tere tu'omasīweti? Nipe'tise marī ba'asōrōsenojō Ō'acū ī'orōpu marīrē ña'arō wa'acā weewe'e. ¹⁹ Te marī ba'asōrōse ejeripō'rāpu wa'atisa'a. Paagapu ba'asōrōno'o. Be'ro yū'rūwija wa'asa'a, nicu niwī.

Tojo nīgū, nipe'tise ba'ase añuse ni'i nīgū, tojo nicu niwī.

²⁰ Jesú apeye werenemocu niwī:

—Masūpure wijase pūrīcā cūrē ña'arō wa'acā wee'e. ²¹ A'tiro ni'i. Marī ña'arō wācūse po'peapu du'pocātiwijatisa'a. Apī ñumōrē a'metārāsī'rīse, numiarē ña'arō weese, masārē wējēcō'ase ña'ase ni'i. ²² Tojo nicā yajase, apeyenojōrē ūarīpejase, āpērārē ña'arō weese, āpērārē weesoose, marī ña'arō weesere du'utise wācūseputa wijati'i. Apeye tja, uose, āpērārē ña'arō ucūse, āpērā yū'rūoro tu'oña'se, marī no'o ūaro weema'ase, te quē'rā wācūseputa wijati'i. ²³ A'te nipe'tise ña'ase po'peapu wijati'i. Te pūrīcā Ō'acū ī'orōpu masārē ña'arō wa'acā wee'e, ni werecu niwī.

Judío masō nitigo ape di'tacjōpū Jesure ējōpeo'que ni'i
(Mt 15.21-28)

²⁴ Jesú Genesarepū ni'cu Tiro, Sidō wāmetise macārīpū wa'acu niwī. Topure āpērā masīticā'to nígū, ni'cā wi'ipū sājāacu niwī. Tojo weemigū, masicā'no'cu niwī. ²⁵ Maata wātī sājāno'co paco Jesú topū niapū nisere masīco niwō. Co a'ti, cū weetamusere sērīgōtigo, Jesú tiropū cūrē ējōpeogo, ejaque'aco niwō. ²⁶ Co ape macācjō Sirofeniciacjō nico niwō. Be'ro Jesú tiropū eta, wātī co macōpure nigārē cō'awīrōdutico niwō.

²⁷ Jesú core nicū niwī:

—Wī'marā pe'ere ecamū'tārōua'a. Marī na ba'amū'tātīmicā, ba'asere ē'ma, diayiare doquecūcā űa'a ni'i, nicū niwī. A'tiro nígū, tojo nicū niwī. Judío masā pe'ere weetamumū'tārōua'a. Be'roputa judío masā nitirārē weetamurōua'a nígū, tojo nicū niwī.

²⁸ Co cūrē yu'tico niwō:

—Yū'u wiogū, tojota ni'i, nīrō. Diayiaputa mesa doca dujirā pō'rā ba'acā burūdiyasere ba'asama, nico niwō. Judío masā nitirā quē'rā cā'rō mū'u añurō weesere űe'emasīma nīgō, tojo nico niwō.

²⁹ Co tojo nicā, Jesú yu'ticū niwī:

—Mū'u añurō wācū'u. Wātī mū'u macōpure ni'cure cō'awīrōtoja'a. Wa'agosa'a, nicū niwī.

³⁰ Be'ro co wi'ipū tojaa wa'aco niwō. Topū tojaatago, co macōrē co cūñarōpū pesacā ī'aco niwō. Wātī copure nimi'cu wijaatojacu niwī.

Jesú tu'otigure, ucūmasītigure yu'ruo'que ni'i

³¹ Jesú Tiro wāmetiropū ni'cu wijawā'cācu niwī. Topū wijawā'cāgū, Sidō wāmetiropū, Decāpoli nise macārīpū yu'ruacu niwī. To yu'ruaa, Galilea cja ditarapū ejacu niwī. ³² Topū ni'cū tu'otigure, añurō ucūwīrōmasītigure Jesú tiro miacārā niwā. Jesure "Cūrē űapeo yu'ruoya", nicārā niwā. ³³ Tojo weegu Jesú cūrē apero, masā ī'atiropū miacu niwī. Topū cū ye omopicarire tu'otigu ye o'meperipū sīosōrōcu niwī. Be'ro u'seco e'opeo, cū ya űe'merōrē űapeocu niwī. ³⁴ Be'ro u'mūsepū ī'amorē ejerisājā, arameo me'rā a'tiro nicū niwī:

—Efata. "Pārīña" nígū, tojo nicū niwī.

³⁵ Cū tojo nise me'rā cū ye o'meperi pārīa wa'acaro niwā. Cū ya űe'merō ca'bia wa'a, añurō ucūmasīcu niwī. ³⁶ Tu'ajanū'cō, Jesú narē "Ne āpērārē wereticā'ña", nicū nimiwī. Cū narē "Ne cā'rō weretibutiācā'ña" nimicā, na nemorō werepācārā niwā. ³⁷ Na uputu ī'amarīa, a'tiro nicārā niwā:

—Nipe'tisere añurō weemi. Masā tu'otirāpureta tu'ocā weesājāmi. Ucūtirāpureta ucūcā weesājāmi, nicārā niwā.

8

Jesú ba'paritisetiri mil umuarē eca'que ni'i
(Mt 15.32-39)

¹ Jesú masārē yu'ruocaterore pājārā masā cū tiropū nerēcārā niwā. Be'ro na ba'ase toja wa'acārā niwā. Tojo wa'acā ī'agū, Jesú cū bu'erārē pijio, nicū niwī:

² —Yū'u ā'rārē pajaña'a wa'asa'a. Na marī me'rā nīrō i'tia numū yu'ru'u. Tojo weerā na ba'ase toja wa'ama. ³ Na ye wi'seripū yu'u tojaaduticā, űjaboarā ma'apu tu'omasīse pe'tique'a wa'abosama. Āpērā yoabutiropū a'ti'cārā nima, nicū niwī Jesú.

⁴ Be'ro cũ bu'erã Jesure yu'ticãrã niwã:

—Marĩ a'to masã marĩrõpore ¿de'ro wee ã'rã pãjãrãrẽ ba'ase boca ecabosari? nicãrã niwã.

⁵ Jesú narẽ sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Dicusepaga pã cuoti?

Na yu'ticãrã niwã:

—Sietepaga cuo'o, ni yu'ticãrã niwã.

⁶ Tojo nĩca be'ro Jesú masãrẽ dujuduticũ niwĩ. Cũ tepagare mii, cũ pacũ Õ'acũrẽ e'catise o'ocũ niwĩ. Be'ro, pe'é, cũ bu'erãrẽ masãrẽ etidutigũ o'ocũ niwĩ. Na masãpũre etituriacãrã niwã. ⁷ Wa'i o'majãrãcãrẽ pejetirãcã cuocãrã niwã. Jesũ na quẽ'rãrẽ cũ pacure e'catise o'otoja, mejãrõta tja etiduticũ niwĩ. ⁸ Nipe'tirã ba'a yapiyu'ruacãrã niwã. Be'ro siete pi'seri na ba'adu'a'quere seeneo, miisãacãrã niwã. ⁹⁻¹⁰ Topũ ba'a'cãrã ba'paritisetiri mil wa'tero umua nicãrã niwã. Be'ro narẽ na ye wi'seripu tojaadutigũ, Jesú cũ bu'erã me'rã yucusupu mujãsãjãa, Dalmanuta wãmetiropũ wa'a wa'acu niwĩ.

Jesure fariseo masã Õ'acũ tutuaro me'rã wee'odutimi'que ni'i

(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)

¹¹ Jesú cũ bu'erã me'rã Dalmanutapũ etacu niwĩ. Topũ fariseo masã Jesure tutuaro me'rã ucũcãrã niwã. ¿Diacjũta Õ'acũ macũ nimiticũ? nĩrã, cũrẽ Õ'acũ tutuaro me'rã wee'oduticãrã niwã. ¹² Jesú na tojo nisere caributi, tu'satigu, narẽ nicũ niwĩ:

—Aa. ¿De'ro weerã a'tocaterocjãrã wee'odutisari? Diacjũta nigũti. Ne cã'rõ narẽ wee'osome, nicũ niwĩ.

¹³ Be'ro narẽ cõ'awã'cãgũ, yucusupu apaturi mujãsãjãa, ape pã'rẽpũ pẽ'a wa'acu niwĩ.

Jesú queose o'o'que ni'i

(Mt 16.5-12)

¹⁴ Ape pã'rẽpũ pẽ'arã, Jesú bu'erã na ba'atjere miaticãrã niwã. Pã ni'cãgãta cuocãrã niwã. ¹⁵ Be'ro Jesú narẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Fariseo masã, tojo nicã Herode na ye levadura pã bucuacã weesere musã tu'omasĩña, nicũ niwĩ.

¹⁶ Cũ bu'erã cũ nisere tu'otirã, na basu nicãrã niwã:

—Marĩ pã moocã, tojo nisami, nicãrã niwã.

¹⁷ Jesú na tojo nisere masĩgũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—¿De'ro weerã musã “Ba'ase moo'o”, niti? ¿Musã tu'omasĩweti yujupu? Musã ejeripõ'rã butiyu'rua'a. ¹⁸ Musã ye caperi me'rã i'a'a. Musã ye o'meperi me'rã tu'o'o. ¿Tojo weemirã, yu'u toduporopũ wee'quere wãcũtibusiatĩ? ¹⁹ Toduporopũ ni'cãmocusetiri mil masãrẽ ni'cãmocusepaga pã me'rã ecawũ. ¿Dicuse pi'seri na ba'adu'a'quere seeneorĩ? nicũ niwĩ.

Cũ bu'erã cũrẽ yu'ticãrã niwã:

—Doce pi'seri seesãawũ, ni yu'ticãrã niwã.

²⁰ Jesú narẽ ninemocu niwĩ:

—Apeye quẽ'rã sietepaga pã me'rã ba'paritisetiri mil masãrẽ ecawũ. Tita quẽ'rãrẽ ¿dicuse pi'seri seeneono'ri? nicũ niwĩ.

Na cũrẽ yu'ticãrã niwã:

—Siete pi'seri seeneono'wũ, nicãrã niwã.

²¹ Na tojo nĩca be'ro Jesú narẽ nicũ niwĩ:

—To pūrīcā tere masīmirā, ¿de'ro weerā tu'omasīweti yujupu? nicu niwī.

Jesú Betsaidapu caperi ī'atigure yu'rūo'que ni'i

²² Jesú cū bu'erā me'rā ditarare pē'a, ape pā'rē Betsaida wāmetiri macāpu pē'ajacārā niwā. Topu na ejacā, Jesú tiro ni'cū caperi ī'atigure miiejacārā niwā. Na Jesure a'tiro sērīcārā niwā:

—Ā'rīrē űapeo yu'rūoya, nicārā niwā. ²³ Tojo weegu Jesú caperi ī'atigu ya omocāpu űe'e, macā sumutopu tūawā'cācu niwī. Be'ro Jesú cū ye ű'seco me'rā caperipu tuuwa'recu niwī. Tojo weetojanu'cō, Jesú omocārī me'rā cū ye caperire űapeocu niwī. Be'ro cūrē sērītiña'cu niwī:

—¿Mu'urē apeyenojō bajumitito? nicu niwī. ²⁴ Cū, cū ye caperire ī'apāa, a'tiro nicu niwī:

—Masārē ī'a'a, ī'agū. Yucupagu weronojō bajurā sijacā ī'a'a, nicu niwī.

²⁵ Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú cū ye caperipu apaturi űapeonemocu niwī. Toputa cū añurō waro ī'abutiacu niwī. Nipe'tisere queoro ī'acu niwī.

²⁶ Be'ro Jesú cūrē cū ya wi'ipu o'ótōrōgū, a'tiro nicu niwī:

—Macāpu wa'aticā'ña. Ne ni'cū tocjūrē yu'ū mu'urē yu'rūo'quere wereticā'ña, nicu niwī.

Pedro Jesure “Mu'ū Ō'acū bese'cuta ni'i” nī'que ni'i

(Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

²⁷ Be'ro Jesú cū bu'erā me'rā Cesarea Filipo wāmetiri macā pu'to nise macārīpu wa'acārā niwā. Na to wa'aropu cū bu'erārē sērītiña'cu niwī:

—¿De'ro masā ucūti yu'ure? nicu niwī.

²⁸ Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Āpērā mu'urē “Juā wāmeyeri masū nimi”, nima. Āpērā “Dūporocjūpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Elīa nimi”, nima. Āpērā “No'o nigū Ō'acū ye queti weremu'tārī masū nīgū nisasami”, nima, nicārā niwā.

²⁹ Be'ro Jesú narē sērītiña'nemocu niwī tja:

—¿Masā waro, yu'ure de'ro wācūti? nicu niwī. Cū tojo nicā, Pedro yu'ticu niwī:

—Mu'ū Ō'acū bese'cu Cristo ni'i, nicu niwī.

³⁰ Pedro tojo nī'quere Jesú ne āpērārē weredutiticu niwī.

Jesú cū wērīatjere were'que ni'i

(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

³¹ Tu'ajanu'cō, cū bu'erārē a'tiro ni bu'enu'cācu niwī:

—Yu'ū Ō'acū macū masū weronojō uputigu pūrō pi'etigusa'a. Tojo nicā judío masā bucurā, pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā yu'ure űatirāsama. Yu'ure wējērāsama. Na tojo weemicā, i'tia numu be'ro masāgūsa'a, nicu niwī. ³² Narē tu'ota basioro wereme'ricā'cu niwī. Tere tu'ogu, Pedro aperopu Jesure pijiwā'cā, tu'ticu niwī. ³³ Be'ro Jesú majāmiī'a, cū bu'erārē ī'a, Pedroro tu'ticu niwī:

—Wa'aya. Mu'ū wātī weronojō ucū'u. Mu'ū Ō'acū wācūsere masīwe'e. Masā na wācūwuaronojō wācū'u, nicu niwī.

³⁴ Be'ro Jesú cū bu'erārē, tojo nicā masārē pijio, werecu niwī:

—No'o yu'ure ējōpeosirutugunojō cū weesī'rīrōnojo weeticā'to. Yu'ū űaro pe'e weeato. No'o yu'ure sirutusī'rīgū “Jesure ējōpeogu, wērībosau” nitiguta sirutuato. ³⁵ Yu'ure ējōpeose me'rā űa'arō yu'rūsi'rītigu, yu'ure ējōpeodu'ugunojō pecame'epu bajuriono'gūsami. Apī wējēsere uiti,

yu'ure ějōpeonu'cūgũnoĵo pe'e yu'u me'rā catinu'cūgũsami. ³⁶ Ni'cũ a'ti turi cjase nipe'tisere wapata'a, cũ ejeripō'rā pe'ere bajuriogu, ĵñe'enoĵōrē wapata'abosari? ³⁷ Pecame'epu wa'agu, cũ ya ejeripō'rārē de'ro wee wapayewīrōmasītisami. ³⁸ A'ti turicĵārā masā ña'arō weeri masā yu'ure ějōpeotirā nima. Na wa'teropu yu'ure, tojo nicā yé quetire bopoyasātīcā'ña. Masā bopoyasācā, yu'u Ō'acũ macũ masũ weronoĵo uputigu a'tiro weegusa'a. A'ti turipure yu'u pacu asistese me'rā, cūrē wereco'terā me'rā apaturi a'tigu, yu'u quē'rā musārē bopoyasāgũsa'a, nicu niwī.

9

¹ Jesú masārē, tojo nicā cũ bu'erārē bu'ēca be'ro apeye ninemocu niwī narē:

—Diacũ musārē weregati. Ni'cārērā a'topu nirā yu'u tutuaro me'rā wiogu sājāgũ a'ticā ĩ'atimirā, wērísome, nicu niwī.

Jesú cũ bajuse đucayuy'que ni'i
(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

² Ni'cā semana be'ro Jesú ũrũgũ u'muacjupu mujācu niwī. Tigupure wa'agu, Pedro, Santiago, Juā na se'sarore miācu niwī. Topu na ĩ'orōpu Jesú cũ bajusere đucayucu niwī. ³ Cũ su'ti asistea wa'acaro niwũ. Pūrō butise wa'acaro niwũ. Ne a'topure te butise weronoĵo masā su'ti coetima. ⁴ Tojo wa'ari cura Elía, Moisé bajuanu'cā, Jesú me'rā ucũcā ĩ'acārā niwā. ⁵⁻⁶ Tere ĩ'arā, cũ bu'erā ucayuy'rua wa'acārā niwā. Tojo weegu Pedro de'ro nímāsītigu, ucũquejocu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Wíogu, marĩ a'topu nicā añuyuy'rua'a. ĩ'tia wi'iacā weerā. Ni'cā wi'i mu'u ya wi'i, ape wi'i Moisé ya wi'i, ape wi'i Elía ya wi'i weerā, nicu niwī Pedro.

⁷ Be'ro ni'cā curua o'mecurua dijati, narē tuubi'acā'caro niwũ. Ti curuapu ni'cũ a'tiro ucũcā tu'ocārā niwā:

—Ā'ĩ yu'u macũ uputu yu'u ma'igũ nimi. Cũ ucũsere tu'o ějōpeoya, nicu niwī.

⁸ Be'ro ĩ'aquejocārā nimiwā. Ne āpērā marĩcārā niwā. Jesú ni'cũta nu'cũcu niwī.

⁹ Na ũrũgũpu ni'cārā dijarā, na topu ĩ'a'quere Jesú ne weredititicu niwī.

—Be'ro yu'u Ō'acũ macũ masũ weronoĵo uputigu wērĩ masāca be'ropu wereya, nicu niwī. ¹⁰ Tojo weerā na se'saro tere tu'oña'cārā niwā. Na basu a'merĩ sērĩtiña'cārā niwā:

—¿De'ro nisirĩrō weesari cũ wērĩca be'ropu masāse? nicārā niwā.

¹¹ Be'ro Jesure sērĩtiña'cārā niwā:

—¿De'ro weerā Moisé oja'quere bu'eri masā “Masārē yu'rwoacju a'tise đuporo Elía a'timũ'tāgũsami”, ni bu'eti'?

¹² Jesú narē yu'ticu niwī:

—Musā nĩrōnoĵota Elía a'timũ'tāgũsami. Cũ nipe'tisere apomu'tāgũsami. Ō'acũ ye queti ojāca pūrĩpu yu'u Ō'acũ macũ masũ weronoĵo uputigu ye cjasere a'tiro ni'i. “Cũ pi'etigusami. Ĥano'tigusami”, ni'i. ¹³ Yu'u pe'e musārē nigũti. Elía a'titojacu niwī. Cūrē Ō'acũ ye queti ojāca pūrĩpu nĩ'caronoĵota queoro wa'acaro niwũ. Masā cūrē no'o weesĩ'risere weecārā niwā, nicu niwī.

Jesú wi'magũrē wātĩ sājāno'cure cō'awĩrō'que ni'i
(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)

14 Na ũrũgũpu ní'cārã ãpērã na me'rãcjãrã nirõpu dijatarã, pãjãrã masã nicã ï'acãrã niwã. Æpērã quẽ'rã Moisé oja'quere bu'eri masã Jesú bu'erã me'rã uputu ucũcãrã niwã. 15 Be'ro Jesú cũ wãcũña marĩrõ a'ticã ï'arã, nipe'tirã ï'amarĩacãrã niwã. Cũ tiropu omawã'cã, añuduticãrã niwã.

16 Jesú cũ bu'erãrẽ sërĩtiña'cu niwĩ:

—¿Ñe'enojõrẽ tocã'rõ ũrũsãrã weeti na me'rã? nicu niwĩ.

17 Ni'cũ na pãjãrã wa'teropu nigũ yu'tiquejocu niwĩ:

—Ûsãrẽ bu'egu, yu'u macũ wãtĩ sãjãno'cure miitiapu. Yu'u macũrẽ ucũmasĩticã weemi. 18 Cũ no'o wa'aro wãtĩ cũrẽ ñe'e paaquecũumujãmi. Cũ tojo weecã, ũseropu so'potu'u, cũ upicarire cũ'rĩdiomujãmi. Tojo wa'agu, bu'amujãmi. Yu'u mu'u bu'erãrẽ “Wãtĩrẽ cõ'awĩrõña”, nitojiamiapu. Na põtëotiana, nicu niwĩ.

19 Jesú narẽ nicu niwĩ:

—Musã ne ëjõpeose moobutia'a. Yu'u musãrẽ yoacã bu'emicã, ne tu'omasĩwe'e yujupu. ¿No'ocã'rõ yoacã musã yu'ure ëjõpeotica wãcũtutuagusari? Cũ wĩ'magũrẽ yu'u tiro miitia, nicu niwĩ.

20 Cũ tiropu miiejacã, wãtĩ Jesure ï'agũ, wãcũña marĩrõ wĩ'magũrẽ wẽriacã weecu niwĩ. Cũ doqueque'a, tũrũmaacusia, ũseropu so'potu'uacu niwĩ. 21 Tojo wa'acã ï'agũ, Jesú wĩ'magũ pacure sërĩtiña'cu niwĩ:

—¿No'ocãtero yoati a'te cũrẽ tojo wa'aro? nicu niwĩ.

Cũ pacu yu'ticu niwĩ:

—Wĩ'magũpu tojo du'pocãtiwĩ. 22 Pejetiri wãtĩ cũrẽ wẽjẽsĩ'rĩgũ, pecame'epu doqueque'a, diapu doqueñojãcã weemujãmi. Mu'urẽ basiocã, ùsãrẽ pajaña'gũ weetamuña, nicu niwĩ.

23 Jesú cũrẽ nicu niwĩ:

—Mu'u ëjõpeocãma, basiocã'a. No'o ëjõpeorãma nipe'tise weeta basio'o, ni yu'ticu niwĩ.

24 Tojo nicã tu'ogu, wĩ'magũ pacu caricũquejocu niwĩ:

—Ëjõpeo'o. Nemorõ ëjõpeonemocã weeya, nicu niwĩ.

25 Jesú masã pãjãrã na tiropu omawã'cãticã ï'agũ, wãtĩrẽ cõ'awĩrõgũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Wãtĩ ucũticã, tu'oticã weegũ, mu'urẽ wijaaduti'i. Æ'rĩ wĩ'magũpure nigũ, wa'aya. Ne apaturi sãjãanemotica'ña, nicu niwĩ.

26 Cũ tojo nica, wãtĩ caricũwijaagu, wĩ'magũrẽ apaturi wẽriacã weecu niwĩ. Cũ wijaagu, cũrẽ wẽrĩ'cu weronojõ tojacã weecu niwĩ. Tojo weerã cũrẽ ãpērã “Wẽriã wa'ami”, nicãrã nimiwã. 27 Jesú pe'e cũrẽ omocãpu ñe'e wejewã'cõcu niwĩ. Tojo weecã, cũ wã'cãnu'cãcu niwĩ.

28 Be'ro Jesú wi'ipu sãjãcã, cũ bu'erã ãpērã tu'otiropu cũrẽ sërĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weerã ùsã wãtĩrẽ cõ'awĩrõmasĩtiapari? nicãrã niwã.

29 Cũ narẽ nicu niwĩ:

—Cũ wãtĩ tojo sãjãgũnojõrẽ Õ'acũrẽ sërĩ, be'tise me'rã dia'cũ cõ'awĩrõta basio'o, nicu niwĩ.

Jesú cũ wẽriãtjere apaturi werenemo'que ni'i
(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

30 Na Cesarea Filipopu ní'cãrã Galilea di'tapu yu'ruacãrã niwã tja. Na wa'asere Jesú ne ãpērãrẽ masicã uaticu niwĩ. 31 Cũ wẽriãtjere, ãpērã cũrẽ

wiorāpüre o'omatjere cū bu'erārē bu'égū, tojo weecu niwī. A'tiro bu'ecu niwī:

—Yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigure wiorāpüre o'orāsama. Be'ro yu'ure wējērāsama. Na tojo weemicā, i'tia nūmu be'ro masāgūsa'a tja, nicu niwī. ³² Na cū tojo nisere tu'omasitīcārā niwā. Tu'omasitimirā, uirā, sērītiña'masitīcārā niwā.

Añurō weeyu'rūnu'cāgū yere oja'que ni'i
(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)

³³ Be'ro Capernau wāmetiri macāpu etacārā niwā. Topüre na wi'ipū sājāejāca be'ro Jesú cū bu'erārē sērītiña'cu niwī:

—¿Musā ma'a a'tirā, ñe'enojō ucū a'metu'tiwā'cātīrā weeati?

³⁴ Na pe'e ma'apure a'tiro ucūwā'cātīcārā niwā. ¿Noa marī wa'teropüre āpērā yu'ruoro niyu'rūnu'cāgūsari? nisere ucūcārā niwā. Tojo ucū'cārā nitjārā, ne yu'titiyu'ruocā'cārā niwā. ³⁵ Jesú ejanujā, cū bu'erā docere pijio, nicu niwī:

—Musā āpērā yu'ruoro ni'i nisī'rīrā, a'tiro nirōua'a: “Nipe'tirā be'rocjūpu nisa'a”, nirōua'a. Apeye, nipe'tirārē weetamurōua'a, nicu niwī.

³⁶ Be'ro ni'cū wī'magūrē pijio, na wa'teropū nu'cōcu niwī. Cūrē wuamorō, nicu niwī:

³⁷ —Yu'ure maigūnojō ni'cū ā'rī wī'magūrē ñe'egū weronojō weemi. Cūrē ñe'egū, yu'ureta ñe'egū weemi. Yu'ure ñe'egū quē'rā yu'u dia'cūrē ñe'egū weetimi. Yu'ure o'ó'cu Ō'acū quē'rārē mejārōta ñe'egū weemi, nicu niwī.

Marīrē ī'atu'titigu marī me'rācjū nimi nise ni'i
(Mt 10.42; Lc 9.49-50)

³⁸ Be'ro Juā Jesure a'tiro nicu niwī:

—Īsārē bu'egu, ni'cū mu'u wāmerē pisutjāgū wātīarē cō'awīrōcā ī'apu. Cū marī me'rācjū nitiamī. Tojo weerā cūrē cā'mota'apu.

³⁹ Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú a'tiro nicu niwī:

—Tojo weegure cā'mota'aticā'rōua'a. Ne ni'cū yu'u wāmerē pisutjāgū añurō wee' o'cu, be'ro yu'ure ña'arō ucūmasītisami. ⁴⁰ A'tiro ni'i. Marīrē ī'atu'titigu marī me'rācjū nimi. ⁴¹ Musārē yu'u bu'erā niyucā, āpērā weetamurāsama. Tojo weegu diacjū musārē weregutī. No'o musārē ni'cū cā'rōacā aco tīagūnojōrē diacjūta Ō'acū añuse o'ogusami.

Āpērārē ña'arō weecā weeticā'ña nise ni'i
(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)

⁴² »No'o yu'ure ējōpeogu wī'magūrē ña'arō weecā weegū uputu bu'iri da'reno'gūsami. Cūrē ūtāgā pajicja wāmutapu du'teyoo, dia pajiri maapu doqueñocā, nemorō añubosa'a. Tojo weecā, cū maata wērīa wa'a, dojorēnemotibosami. Cū dojorēbo'que pe'tia wa'abosa'a. ⁴³ Musā ya omocā me'rā ña'arō weesī'rīrā, dutecō'abo'caro weronojō ña'asere weedu'ucā'ña. Musā ni'cā omocā me'rā Ō'acū tīropū ejacā, nemorō añu'u. Pecame'epu pua omocā me'rā wa'acā pe'ema, ña'ayu'rua'a. Musā ña'arō weesī'rīsere weeticā, nemorō añubosa'a. Musā ña'arō weesī'rīsere wéerā pecame'epu wa'acā, ña'a ni'i. Topüre pecame'e ne yatitisa'a. ⁴⁴ Becoa ne boatsama. Pecame'e quē'rā ūjūnu'cūcā'sa'a. ⁴⁵⁻⁴⁸ Tojo nicā musā ya du'pocā me'rā ña'arō wéerā, dutecō'abo'caro weronojō mejārōta weeya tja. Musā pecame'epu pua du'pocā me'rā wa'acā, ña'ayu'rua'a. Opa cō'ñerō u'musepu sājācā pe'ema, nemorō añu'u. Capea me'rā quē'rā

ña'arō weesī'rīrā, mejārōta weeya. Musā capea orewee cō'abo'caro weronojō ña'asere ĩ'adu'ucā'ña. Musā pecame'epu pua capea me'rā wa'acā, ña'a ni'i. Tojo nicā u'musepu ni'cā capea me'rā wa'acā, nemorō añu'u. Musā ña'arō weesī'rīsere weeticā, nemorō añu ni'i. Musā ña'arō weesī'rīsere weérā pecame'epu wa'acā, ña'a ni'i. Topure becoa ne boatisama. Pecame'e quē'rā ne yatitisa'a.

⁴⁹ »Nipe'tise ba'asere pecame'e me'rā do'ano'o. A'te weronojō a'ti di'tapure nipe'tirā yu'ure ējōpeorā pi'etise me'rā nemorō wācūtutuanemorāsama. ⁵⁰ Moa ocaro ba'acā, añu ni'i. Ocace pe'tica be'ro apaturi ocacā weeta basio'we'e. Musā pūrīcā moa ocaro weronojō niña. A'mequēse marīrō añurō nisetiburoya, nicu niwī.

10

Numotirā, marāputirā a'merī cō'aticā'ña nise ni'i
(Mt 19.1-12; Lc 16.18)

¹ Jesú Capernaupu ni'cu Judea di'tapu wa'a wa'acu niwī. Topu ni'cu Jordā wāmetiri maarē, mujipū mujātiro ape pā'rēpu pē'acu niwī. Topure apaturi masā nerēcārā niwā. Cū weewuaronojōta narē bu'ecu niwī. ² Fariseo masā cū mejēcā yu'ticā uarā, bu'iri bocasī'rīrā sērītiña'cārā niwā:

—¿Ni'cū cū ñumorē cō'ata basiosari? ¿Marīrē dutise tojo niti? ³ Jesú narē yu'ticu niwī:

—¿Moisé de'ro dutipari?

⁴ Na yu'ticārā niwā:

—Moisé ni'cū ñumorē “A'te ye bu'iri mu'urē cō'a'a” nirī pūrīrē core ojao'oduticu niwī. “Tojo apóca be'ro cō'ata basio'o”, nicu niwī Moisé, nicārā niwā.

⁵ Na tojo níca be'ro Jesú nicu niwī:

—Musā ñecūsūmua ejeripō'rā butise ye bu'iri Moisé musā ñumosānumiarē cō'acā cā'mota'aticu niwī. ⁶ Ō'acū nipe'tise cū ne waro weenu'cācateropure umu, numio weecu niwī. ⁷ “Tojo weegu umu cū pacu, cū pacore cō'awija, cū numo me'rā nigūsami. ⁸ Na puarā ni'cā upu weronojō nirāsama”, nicu niwī Ō'acū. Tojo weerā puarā nitima. Ni'cā uputa nima. ⁹ A'te ye bu'iri Ō'acū a'mesu'o'cārārē masā ne ducawaaticā'rōua'a, nicu niwī Jesú.

¹⁰ Be'ro wi'ipu dajarā, Jesú bu'erā cūrē apaturi sērītiña'nemocārā niwā te cjasereta tja. ¹¹ Narē a'tiro yu'ticu niwī:

—Cū ñumorē cō'a, apegore numotigunojō cū numotimu'tā'core ña'arō weegu weesami. ¹² Mejārōta numio co marāpure cō'a, apī me'rā marāputigo quē'rā co marāputimu'tā'care ña'arō weego weesamo. Te Ō'acūrē yu'rūnu'cāseta ni'i, nicu niwī.

Jesú wī'marārē ñapeo sērībosa'que ni'i
(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

¹³ Be'ro narē ñapeodutirā wī'marārē Jesú tiro miacārā niwā. Na tojo weecā ĩ'arā, narē miarārē cū bu'erā tu'ticārā niwā. ¹⁴ Na tojo weecā ĩ'agū, Jesú ua wa'acu niwī. Narē nicu niwī:

—Wī'marārē yu'u tiro a'ticā du'uo'oya. Narē cā'mota'aticā'ña. Wī'marā marīnojōrē añurō ējōpeoma. Āpērā quē'rā wī'marā weronojō yu'ure ējōpeorā yu'u pacu wiogu nirōpu wa'arāsama. ¹⁵ Diacjū musārē weregati.

Ā'rā weronojō yu'ure ējōpeotigunojō ne cā'rō yu'u pacu nirōpu wa'asome, nicu niwī.

¹⁶ Be'ro wī'marārē wuamorōmujā, narē ñapeo, cū pacure “Ā'rārē añurō weeya”, ni sērībosacu niwī.

Ma'mu peje cuogu Jesú me'rā ucū'que ni'i

(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)

¹⁷ Jesú aperopu wa'ari cura ni'cū cūrē omasirutuwā'cācu niwī. Omasirutuwā'cā, ējōpeogu cū duporo ejaque'a, sērītiña'cu niwī:

—Mu'u masārē bu'egu añugū ni'i. ¿Yu'u ñe'enojō weegusari catise pe'titiserē bocasī'rīgū? nicu niwī.

¹⁸ Jesú cūrē nicu niwī:

—¿Yu'ure añugū ni'i nīgū, diacjūta nīgū weeti? Ni'cūta Ō'acū añugū nimi. ¹⁹ Mu'u Ō'acū dutise cū'quere masīsa'a. “Masārē wējēcō'aticā'ña. Apī numorē a'metārāticā'ña. Yajaticā'ña. Āpērā ye cjasere nisooticā'ña. Āpērā yere uarā, weeta'saticā'ña. Mu'u pacu, mu'u pacore ējōpeoya”, ni'i, nicu niwī.

²⁰ Cū tojo nicā tu'ogu, yu'ticu niwī:

—Bu'egu, yu'u wī'magūputa a'tere queoro weemujātiwā, nicu niwī.

²¹ Jesú cūrē pajaña'se me'rā ī'a, nicu niwī:

—Mu'urē apeyenojōacā du'sa'a. Mu'u cuosere duape'ocjū wa'aya. Te dua'que wapare pajasecuorārē ducawaaya. Tojo weegu u'musepu peje añuse cuogusa'a. Tu'ajana'cō, yu'ure sirutuya, nicu niwī.

²² Cū tojo nicā tu'ogu, tu'saticu niwī. Cū peje waro cuoyu'ruatjāgū, cū cuosere ma'iyu'rugu bujaweti, tojaa wa'acu niwī.

²³ Be'ro Jesú cū sumuto ī'aste, cū bu'erārē nicu niwī:

—Peje cuorārē Ō'acū tiropu wa'acā diasabutia'a, nicu niwī.

²⁴ Tojo nicā tu'orā, cū bu'erā tu'omarīacārā niwā. Jesú narē ninemocu niwī tja:

—Yu'u pō'rā weronojō nirā, a'tiro ni'i. No'o na cuosere ējōpeoyu'rūnu'cācā, yu'u pacu nirō u'musepu wa'ase diasabutia'a.

²⁵ Wa'icu cameyo wāmetigujō awīga yuta da pī'osōrōrī pepu sājāa yu'rutērīcā, diasayu'rumajā wa'asa'a. U'musepu yu'u pacu nirōpu peje cuogu wa'acā pe'ema, totā nemorō diasaa'a, nicu niwī.

²⁶ A'tere tu'orā, uputu ī'amarā, a'merī sērītiña'cārā niwā:

—To pūrīcārē ¿noanojō pe'e Ō'acū tiropu wa'amasīrāsari? nicārā niwā.

²⁷ Jesú narē ī'agūta ī'a, nicu niwī:

—Masā na basu weetutuase me'rā yu'rumasītisama. Ō'acū pūrīcārē basio'o. Cūma ne apeyenojō weeta basiotise marī'i, nicu niwī.

²⁸ Cū tojo nicā tu'ogu, Pedro nicu niwī:

—Wīogu, nipe'tise ūsā cuosere du'ucūu, mu'urē sirutuwā.

²⁹ Jesú yu'ticu niwī:

—Diacjūta nīgūti. No'o nīgūnojō, yé bu'iri, tojo nicā masārē yu'ruose quetire werese bu'iri cū ya wī'i, cū acawererā, cū pacusumua, cū pō'rā, cū ye weseri du'ucūuwā'cā'cārānojōrē a'tiro wa'arosa'a. ³⁰ Na cō'awā'cā'que nemorō peje waro bocarāsama. A'ti umucopure nemorō wī'seri, acawererā, pacosānumia, pō'rā, weseri bocarāsama. Āpērā narē ña'arō weemicā, tere bocarāsama. Be'ropu quē'rārē Ō'acū me'rā ninu'cūcā'rāsama. ³¹ Tojo nimicā, ni'cārōacārē wiorā weronojō nirā

be'ropure mejõ nirã nirãsama. Pãjãrã mejõ nirã quẽ'rã be'ropure wiorã weronjoõ nirãsama, nicu niwĩ Jesú.

Jesú cũ wẽriatjere apaturi werenemo'que ni'i
(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

³² Be'ro Jesú Jerusalẽ wa'ari ma'apu cũ bu'erã duporo u'mutãwã'cãcu niwĩ. Na Jerusalẽpu Jesure wẽjẽsĩ'rĩrãsama nĩrã, cũ uiticã ì'arã, cũ bu'erã ì'amarĩacãrã niwã. Masã na be'ro siruturã quẽ'rã uicãrã niwã. Be'ro Jesú cũ bu'erã docere pijiocu niwĩ. Pijio, cãrẽ wa'atjere werecu niwĩ.

³³ —Musã masĩ'i. Marĩ Jerusalẽpu wa'arã wee'e. Topu yu'u Õ'acũ macũ masũ weronjoõ uputigure a'tiro weerãsama. Pa'ia wiorã, tojo nicã Moiseõ oja'quere bu'eri masãpure o'orãsama. Na yu'ure wẽjẽdutiãrãsama. Nãta tja ape di'tacjãrã judio masã nitirã wiorãrẽ wiaturiarãsama. ³⁴ Yu'ure bujicã'a, tãrãrãsama. Ë'seco e'opeo, yu'ure wẽjẽrãsama. Na tojo weemicã, i'tia numu be'ro masãgũsa'a, nicu niwĩ.

Santiago, Juã Jesure na sãrĩmi'que ni'i
(Mt 20.20-28)

³⁵ Be'ro Santiago, Juã Zebedeo põ'rã Jesú tiro wa'a, cãrẽ nicãrã niwã:

—Ësãrẽ bu'egu, ùsã sãrĩsere mu'u o'ocã ùasa'a.

³⁶ Na tojo nicã, sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Ñe'enojõ yu'u weecã ùasari?

³⁷ Na yu'ticãrã niwã:

—Mu'u wiogu sãjãgũ, ùsãrẽ mu'urẽ dutitamujã sõrõapa. Ni'cũ mu'u diacjũ pe'e, apĩ cũpe pe'e dupoapa, nicãrã niwã.

³⁸ Na tojo nicã tu'ogu, Jesú nicu niwĩ:

—Musã yu'ure sãrĩsere tu'omasĩwe'e. Yu'u uputu pi'eti, wẽrĩgũsa'a. ¿Yu'u pi'eti wẽriatjere weronjoõ musã quẽ'rã weemasĩti?

³⁹ Na yu'ticãrã niwã:

—Ëu. Pi'eti, wẽrĩmasĩ'i, nicãrã niwã.

Jesú narẽ nicu niwĩ:

—Diacjũta ni'i. Musã quẽ'rã yu'u weronjoõ pi'eti, wẽrĩrãsa'a. ⁴⁰ Tojo weemicã, diacjũ pe'e, cũpe pe'e musãrẽ dupomasĩtisa'a. A'te yu'u weese niwe'e. Yu'u pacu cũ beseyu'cãrã pe'e topu dujirãsama, nicu niwĩ.

⁴¹ Be'ro diez ãpẽrã Jesú bu'erã na tojo sãrĩcã tu'orã, Santiago, Juã me'rã ua wa'acãrã niwã. ⁴² Tojo weecã ì'agũ, Jesú pijio, narẽ nicu niwĩ:

—Musã masĩsa'a. A'ti nuciãrẽ dutirã ti di'tare miwapa wa'asama. Na docacjãrã quẽ'rã mejãrõta dutipesama. ⁴³ Musã pũrĩcã na weronjoõ weesome. Tojo weronjoõ o'orã, musã wa'teropu wiorã nisĩ'rĩrã, ãpẽrãrẽ da'raco'terã weronjoõ niña. ⁴⁴ No'o ãpẽrã nemorõ nisĩ'rĩgũnojoõ nipe'tirãrẽ da'raco'tegu weronjoõ tu'oña'ña. ⁴⁵ Yu'u weronjoõ weeya. Õ'acũ macũ masũ weronjoõ uputigu nimigũ, ãpẽrã yu'ure weetamuato nigũ mejẽta a'tiwu. Yu'u pe'e narẽ weetamugũ a'tiwu. Tojo nicã pãjãrã na ña'arõ wee'que wãpare wẽrĩbosa wãpayewĩrõgũ a'tiwu, nicu niwĩ.

Jesú Bartimeo wãmetigu caperi bajuno'tigure yu'rũo'que ni'i
(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

⁴⁶ Na Jerusalẽpu majãrã, Jericõpu etacãrã niwã. Be'ro ti macãpu Jesú cũ bu'erã me'rã yu'rũacu niwĩ. Pãjãrã masã cãrẽ sirutucãrã niwã. Topu Bartimeo wãmetigu Timeo macũ caperi bajuno'tigu ma'a sumutopu

niyeru sērīdujicu niwī. ⁴⁷ “Jesú Nazarecjū a'timi” nicā tu'ogu, Bartimeo caricūnū'cācu niwī:

—Jesú, Davi pārāmi nituriagu, yu'ure pajaña'ña, nicu niwī.

⁴⁸ Pājārā cūrē “Caricūtīcā'ña”, ni tu'ticārā nimiwā. Cū pe'e tojo nimicā, nemopeocā'cu niwī.

—Davi pārāmi nituriagu, yu'ure pajaña'ña, nicu niwī.

⁴⁹ Tojo nicā tu'ogu, Jesú tojanu'cā, a'tiro nicu niwī:

—Pijioya.

Na cūrē pijio, nicārā niwā:

—Quero wā'cānu'cābaque'oya. Mu'urē pijimi, nicārā niwā.

⁵⁰ Tojo weegu cū bu'icjārōrē to tuweecūu bu'pumajā, Jesú tiro wa'acu niwī. ⁵¹ Topu ejacā, Jesú cūrē sērītiña'cu niwī:

—¿De'ro yu'u weecā uasari?

—Masārē bu'egu, yu'ure caperi bajucā uasa'a, nicu niwī.

⁵² Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u yu'ure ējōpeoapu. Tojo weegu mu'u yu'ruono'toja'a. Wa'agusa'a, nicu niwī.

Tojo nirī curata cū caperi ī'acu niwī. Be'ro Jesure ma'apu sirutuwā'cācu niwī.

11

Jesú Jerusalē wāmetiri macāpu sājāa'que ni'i
(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ Jesú cū bu'erā me'rā Jerusalēpu ejatjo cārō du'sacaro niwā. Betfagé, Betania wāmetise macārī ūrūgū Olivo wāmeticju pōtēorōpu ejacārā niwā. Topu cū bu'erā puarārē a'tiro nicu niwī:

² —Si macā marī pōtēorō nirī macāpu wa'aya. Topu ejarā, ni'cū burro wī'magū du'tenu'cō'care bocaekarāsa'a. Cū ne pesano'ña marīgū nigūsami. Cūrē pāa miitia. ³ No'o musārē āpērā “¿De'ro weerā tojo weeti?” nicā, “Ūsā wioḡu uami. Maata wiano'rōsa'a tja”, niña, nicu niwī.

⁴ Be'ro na wa'a, sope pu'to ma'a sumuto du'tenu'cō'care bocaecacārā niwā. Bocaeya, cūrē pāacārā niwā.

⁵ Na tojo weeri cura topu nu'cūrā narē nicārā niwā:

—¿De'ro weerātirā cūrē pāati? nicārā niwā.

⁶ Na tojo nicā tu'orā, Jesú duti'caronojōta narē yu'ticārā niwā. Tojo weerā narē “Miaña”, nicārā niwā. ⁷ Be'ro Jesú tiro miaa, cū burro bu'ipu na ye su'ti bu'icjasere tuweepeocārā niwā. Tojo wéeca be'ro Jesú cū bu'ipu mujāpejacu niwī. ⁸ Cūrē ējōpeorā, pājārā cū yu'ruaro ma'apu na ye su'ti bu'icjasere sēeocūucārā niwā. Āpērā pūrī nise querire dutecūucārā niwā.

⁹ Cū dūporo wa'arā, cū be'rocjārā quē'rā a'tiro caricūcārā niwā:

—Marī wioḡure e'catise o'orā. Ā'rī Ō'acū o'ó'cu añubutiami. ¹⁰ Cū wioḡu sājātje añurō wa'ato. Marī ñecū Davi wioḡu ní'caro weronojō añurō wa'ato. Nipe'tirā u'musecjārā cūrē “Añubutiami” ni e'catise o'oato, nicārā niwā.

¹¹ Be'ro Jesú Jerusalēpu sājāejagu, Ō'acū wi'ipu wa'acu niwī. Topu nipe'tise ti wi'i cjasere ī'ape'o, Betaniapu cū bu'erā me'rā wa'a wa'acu niwī. Ņamica'apu niyucā, tojo weecu niwī.

Jesú higuera wāmeticju dūca marīcjure ñaidijaduti'que ni'i
(Mt 21.18-19)

¹² Ape numu bo'reacã Betaniapu ní'cãrã Jerusalêpu wa'acã, Jesú ùjaboayur'acu niwĩ. ¹³ Yoaropu ma'a sumuto higuera wãmeticju ní'cãgũ añurõ pũriticjure ì'acu niwĩ. Be'ro tigu tiro ducatisa'aba nigũ, ì'agũ wa'acu niwĩ. Pũrĩ peje dia'cũ nicaro niwũ. Ducatiritero niticaro niwũ.

¹⁴ Dũca marĩcã ì'agũ, Jesú tigure nicu niwĩ:

—Ne ãpẽrã a'tigu ducare ba'anemosome majã, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicã, cã bu'erã tu'ocãrã niwã.

Jesú Õ'acũ wi'ipu duarãrẽ cõ'awĩrõ'que ni'i
(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹⁵ Be'ro Jerusalêpu ejacãrã niwã. Jesú Õ'acũ wi'ipu sãjãejagu, Õ'acũrẽ ùjãamorõpeoatjere duarãrẽ, tere duurãrẽ cõ'awĩrõ'que niwĩ. Na niyeru ducayuri mesare, na bujare duadujisere cõ'agũ, tuuquecũpe'ocã'cu niwĩ.

¹⁶ Ne apeyenojõ duasenojõrẽ ti wi'ipu mi, ya'ratẽrĩwĩjadutiticu niwĩ.

¹⁷ Narẽ bu'ẽgu, a'tiro nicu niwĩ:

—Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'wũ: “Ya wi'i 'Nipe'tirocãrã ñubueri wi'i ni'i', niño'ca wi'i ni'i.” Musã pe'e queoro weewe'e. Yajarã ya wi'ire weronojõ tojacã weepu musã, nicu niwĩ.

¹⁸ Pa'ia wiorã, ãpẽrã Moisé oja'quere bu'eri masã cã tojo nisere tu'ocãrã niwã. Be'ro na tu'o, “¿De'ro wee marĩ ã'rĩrẽ wẽjẽrãsarĩ?” ni, bu'iri a'manu'cãcãrã niwã. Cũ bu'esere nipe'tirã tu'omarĩamujãcã ì'arã, cãrẽ uicãrã niwã. ¹⁹ Be'ro na'ique'ari cura Jesú ti macãrẽ ní'cu wijawã'cã, wa'a wa'acu niwĩ tja.

Higuera wãmeticju ñaidija'que ni'i
(Mt 21.20-22)

²⁰ Ape numu bo'reacã tja Jerusalêpu wa'arã, higuera'gure nu'cõrĩputa ñai'cure ì'acãrã niwã. ²¹ Tojo weegu Pedro Jesú “A'tigu ducare ba'anemosome majã” ní'quere wãcũgũ, Jesure nicu niwĩ:

—Ësãrẽ bu'egu, ì'aña. Sicu mu'u ñaiduti'cu ñaia wa'apã, nicu niwĩ.

²² Jesú narẽ nicu niwĩ:

—Õ'acũrẽ ãjõpeoya. ²³ Diacjũ musãrẽ wereguti. No'o a'tigu ùrũgũrẽ “Dia pajiri maapu doqueñorãti” nicã, queoro wa'arosa'a. Musã diacjũta ãjõpeocã, “Ësã nise diacjũta wa'arosa'a” nicã, tojo wa'arosa'a. ²⁴ Tojo weegu musãrẽ nigũti. Nipe'tise musã Õ'acũrẽ sãrĩcã, “Ësãrẽ diacjũta o'ogusami” ni ãjõpeocã, tojo wa'arosa'a. ²⁵ Musã Õ'acũrẽ sãrĩrãtirã, ãpẽrã me'rã apeyenojõ a'metu'ti'que cuorã, narẽ acobojomu'tãña yujupu. Tojo weecã, marĩ pacu u'musepu nigũ quẽ'rã musã ña'arõ wee'quere acobojogusami. ²⁶ ãpẽrãrẽ acobojoticãma, marĩ pacu u'musepu nigũ quẽ'rã musã ña'arõ wee'quere acobojosome, nicu niwĩ.

Jesure “¿Noa dutiro me'rã tojo weeti?” ní'que ni'i
(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)

²⁷ Be'ro apaturi Jerusalêpu ejacãrã niwã. Jesú Õ'acũ wi'ipu nirĩ cura a'tiro wa'acaro niwũ. Pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã, ãpẽrã judío masã bucuarã Jesú tiropu wa'acãrã niwã. ²⁸ Jesure sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ronojõ dutise me'rã mu'u weesere tojo weeti? ¿Noa mu'urẽ tojo weedutigu dutise o'ori? nicãrã niwã.

²⁹ Jesú narẽ ya'ticu niwĩ:

—Yu'u quē'rā musārē sērītiña'megūti. Musā yu'ure yu'ticā, musārē "A'te dutiro me'rā wee'e", nigūti. ³⁰ ¿Noa Juārē wāmeyedutigū o'ópari? ¿Ō'acū o masā o'ópari cūrē? Yu'tiya, nicu niwī.

³¹ Cū tojo nicā tu'orā, na basu a'merī ucūcārā niwā:

—Marī "Ō'acū o'ócu niwī" nicā, cū marīrē "To pūrīcārē ¿de'ro weerā Juārē ējōpeotiri?" nigūsami. ³² Marī "Ō'acū o'óticu niwī; masā cūrē o'ócārā niwā" nicā, masā marīrē tu'tirāsama, nicārā niwā.

Masā Juārē "Ō'acū ye queti weremu'tārī masū niwī", ni ējōpeocārā niwā. Tojo weerā wiorā masārē uinicārā niwā. ³³ Tojo weerā na yu'ticārā niwā:

—Masītisa'a, niyu'rucōcā'cārā niwā. Tere tu'ogu, Jesú narē nicu niwī:

—Yu'u quē'rā musārē "A'te dutiro me'rā wee'e", ni werewe'e, nicu niwī.

12

Da'raco'terā queoro weeti'que ni'i (Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

¹ Be'ro Jesú pa'ia wiorārē, Moisé oja'quere bu'eri masārē, judío masā wiorārē queose me'rā werecu niwī:

—Ni'cū cū ya di'tapu u'se ote, sārīsānu'cōsami. Topu na u'se bipesāati pere ūtāgāpu se'esājāsami. Tojo nicā u'muarī wi'i na co'tedujati wi'ire weesami.

»Be'ro aperopu sijagu wa'agu, āpērārē ti wesere co'tedutigū cūsami. Narē cū ya di'tare da'rase wapa "Tocā'rō yu'ure u'se wiapa", niwā'cāsami.

² Be'ro u'se ducatriterore ti wese wioгу aperopu nisami. Topu nīgū, ni'cū cūrē da'raco'tegure o'ósami. Cūrē o'ógu, "Ya di'ta da'rarārē yé u'sere sērīgū wa'aya", nisami. ³ Cū topu ejacā, ti wese da'rarā cūrē ñe'e, paa, ne cā'rō o'otimirā, o'ótōrōsama. ⁴ Be'ro apī cūrē da'raco'tegure o'ósami tja. Cūma dupoapu cāmida're, ña'arō bujicā'a, o'ótōrōsama. ⁵ Ti wese wioгу apirē o'ónemosami tja. Ā'rīma diacjūta wējēcā'sama. Be'ro pājārā o'ónemosami. Āpērārē paasama. Āpērārē wējēcā'sama.

⁶ »Cū macū uputu ma'igū dia'cū dū'sasami. Be'ropu cūrē o'ósami. A'tiro wācūmisami: "Yu'u macūrē wiopesase me'rā ī'arāsama", nimisami.

⁷ Wioгу macū na tiropu etacā, ti wese da'rari masā a'tiro nisama: "Ā'rīta nīmī be'ropu a'ti wesere ñe'eacju. Ma. Cūrē wējērā. Be'ro a'ti wese marī ya wese tojarosa'a", ni wācūsama. ⁸ Be'ro cūrē ñe'e, wējēcā'sama. Tu'ajanu'cō, ti wese sumutopu cū upure cō'asama, nicu niwī Jesú.

⁹ Be'ro Jesú narē ninemocu niwī:

—To pūrīcārē ti wese wioгу narē ¿de'ro weegusari? A'tiro weegusami. Cū a'ti, cū ya di'ta da'rarārē wējēcō'ape'o, āpērārē ti di'tare o'ogusami.

¹⁰ »Musā Ō'acū ye queti ojāca pūrīrē bu'epā. Yu'ure wa'atjere a'tiro ojano'wū:

Ītā pjīrī me'rā wi'i yeeri masā ni'cā pjī na uatica pjīrē cō'arāsama.

Na cō'āca pjī me'rā āpērā pe'e ni'cā wi'i tutuari wi'i yeenu'cāmujāsama.

¹¹ Ō'acū marī wioгу na cō'āca pjī me'rā tojo weesami.

Cū tojo wee'que "Añubutia'a", ni tu'oña'no'o, ni ojanowū, nicu niwī Jesú.

¹² Wiorā te queose me'rā cū ucūcā, "Īsārēta ucūgū weesami", nicārā niwā. Tojo weerā cūrē ñe'es'rīmicārā niwā. Masārē ui nicārā niwā. Tojo weerā ñe'emasīti, wa'a wa'acārā niwā.

Weeta'sase me'rā Jesure bu'iri a'marā na sērītiña'que ni'i
(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

¹³ Be'ro wiorā fariseo masārē, tojo nicā Herode ya curuacjārārē Jesú tiropu o'ócārā niwā. Na Jesure mejēcā yu'ticā uarā, bu'iri bocasi'rīrā, tojo weecārā niwā. ¹⁴ Be'ro na o'ó'cārā Jesú tiropu ejarā, a'tiro nicārā niwā:

—Masārē bu'egu, mu'u nisetisere masī'i. Masā yu'are “¿De'ro wācūrāsari?” nirō marīrō diacjū ucū'u. Ō'acū yere diacjū were'e. Āpērā “Wiorā nima” nirō marīrō nipe'tirārē ni'cārōnojō ī'a'a. Mu'urē apeyenojō sērītiña'sī'rīsa'a. Romano masā wiogure cū niyeru wapasesere wapayecā, marīrē dutise ¿añuti o ña'a nitine? ni sērītiña'cārā niwā.

¹⁵ Jesú pe'e na weeta'sase me'rā sērītiña'cā ī'agū, a'tiro nicu niwī:

—¿De'ro weerā yu'are mejēcā yu'tigu, bu'iri bocagusami nīsī'rīrā, sērītiña'ti? Niyeru kujire mītiā, nicu niwī.

¹⁶ Tojo weerā ti kujire mīticārā niwā. Tere ī'agū, Jesú sērītiña'cu niwī:

—¿Noa queose, noa wāme wā'ñati? nicu niwī.

Na yu'ticārā niwā:

—César, romano masā wiogu queose, cū wāme wā'ña'a, nicārā niwā.

¹⁷ Na tojo nicā tu'ogu, Jesú narē nicu niwī:

—To pūrīcārē César, romano wiogu wapayedutisenojōrē cūrē o'oya. Ō'acū ye pe'ema cūrē o'oya. Cū weedutisere weeya, nicu niwī.

Cū tojo yu'ticā tu'orā, tu'omarīa wa'acārā niwā.

Masā wērīca be'ro masāsere Jesure sērītiña'que ni'i
(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

¹⁸ Be'ro āpērā pa'ia saduceo masā Jesú tiro wa'acārā niwā. Na “Wērī'cārā masāsoma”, ni ējōpeosama. Tojo weerā Jesure a'tiro nicārā niwā:

¹⁹ —Masārē bu'egu, Moisé a'tiro dutise cūucu niwī: “Ni'cū nūmotigu pō'rātītimīgū wērīcā, cū acabiji cū nūmo ní'core nūorēato. Be'ro cū co me'rā ne waro pō'rātīmū'tāgūrē cū ma'mi wērī'cure pō'rātībosato”, nicu niwī. ²⁰ Ni'cū pō'rā sietere tojota wa'acaro niwā. Masā ma'mi nūmoti, pō'rātītimīgū wērīa wa'acu niwī. ²¹ Cū be'rocjū cū ma'mi nūmorē nūorēcu niwī. Cū quē'rā pō'rātītimīgū wērīa wa'acu niwī. Be'rocjū quē'rārē tojota wa'acaro niwā. ²² Tojo dia'cū te nītuogupure tojo wa'aturiadijacaro niwā. Be'ro na nūmo ní'co quē'rā wērīa wa'aco niwō. ²³ Na siete core nūmotīcārā niwā. To pūrīcārē wērī'cārā masācā, ¿ni'í nūmo tojabutiagosari? nicārā niwā.

²⁴ Tojo nicā tu'ogu, Jesú narē yu'ticu niwī:

—Musā wisiyu'rua'a. Ō'acū ye queti ojāca pūrī cjasere ne masīwe'e. Ō'acū cū tutuase quē'rārē masīwe'e. ²⁵ Wērī'cārā na masāca be'ro nūmotisoma. Pō'rā numia quē'rārē numisosoma. Ō'acūrē wereco'terā u'mūsepu nīrā weronojō nīrāsama. ²⁶ Apeyenojō masārē wērī'cārā masāsere werenemogūti. Musā Moisé ojāca pūrīrē bu'epā. Ō'acū cūrē ni'cā yucusiti ūjūrī sitipū a'tiro ucūcu niwī: “Yu'u Ō'acū ni'i. Mu'u ñecūsūmua Abrahā, Isaa, Jacob wiogu ni'i”, nicu niwī. ²⁷ Cū, “Na wiogu ni'i” nīgū, “Yu'u tiropu catima”, nīgū weecu niwī. Ō'acū catīrā wiogu nīmi. Wērībajuduti'cārā marīma. Tojo weerā musā, “Wērī'cārā masāsoma” nīrā, wisiyu'rua'a, nicu niwī Jesú.

Moisé dutise cū'que ni'cārō añuyu'rũnu'cārō ni'i nise ni'i
(Mt 22.34-40)

²⁸ Apī quē'rā topu Moisé oja'quere bu'eri masū Jesú tiro nicu niwī. Jesure saduceo masā me'rā uputu ucūcā tu'ocu niwī. Tojo weegu Jesú añurō yu'time'ricā ĩ'agū, cūrē sērītiña'cu niwī:

—Moisé cū duti'que ¿disenojō waro apeye yu'ruoro añuyu'rũnu'cāti? nicu niwī.

²⁹ Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Apeye dutise yu'ruoro a'te nemorō añuyu'rũnu'cā'a. A'tiro ni'i: "Tu'oya, Israe curuacjārā. Ō'acū marī wioḡu ni'cūta wioḡu waro nimi.

³⁰ Tojo weerā Ō'acū marī wioḡure nipe'tise musā ējōpeose me'rā, musā wācūse me'rā, musā tu'ōña'se me'rā, tojo nicā musā tutuase me'rā ma'iña." A'te ni'i apeye yu'ruoro niyu'rũnu'cāse. ³¹ A'te be'rore tojocureta ni'i, nīrō. A'te ni'i. "Marī basu ma'irōnojōta āpērārē ma'irōña'a." Apeyepua a'te nemorō marisa'a, nicu niwī Jesú.

³² Cū tojo nicā tu'ogū, Moisé oja'quere bu'eri masū a'tiro nicu niwī:

—Masārē bu'egu, mu'u diacjū waro ucū'u. Tojota ni'i mu'u nise. Ō'acū ni'cūta nisami. Apī cū yu'ruoro nigūpua marīsami. ³³ Ō'acūrē marī ējōpeose me'rā, marī tu'ōña'se me'rā, marī wācūse me'rā, marī tutuase me'rā ma'ise apeye nemorō niyu'rũnu'cā'a. Tojo nicā marī basu ma'irōnojōta āpērārē ma'ise añu ni'i. Nipe'tise marī wa'icurā ūjūamorōpeose nemorō wapati'i. Tojo nicā nipe'tise űubuepeoropu ūjūamorōpeorāti nise nemorō wapati'i, nicu niwī.

³⁴ Jesú cū weesoro marīrō añurō ucūme'ricā ĩ'agū, cūrē nicu niwī:

—Cārōacā dū'sa'a mu'u Ō'acūrē añurō ējōpeo yu'rutērīatjo, nicu niwī. A'te be'rore ne ni'cū Jesure sērītiña'ma'aticu niwī.

Jesú masārē "Cristo na nigū ¿noa macū niti?" ni sērītiña'que ni'i
(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

³⁵ Jesú Ō'acū wi'ipū bu'égū, masārē a'tiro nicu niwī:

—¿De'ro weerā Moisé oja'quere bu'eri masā Cristo Ō'acū bese'cure "Davi pārāmi nimi" nisari? ³⁶ Davita Espiritu Santu cū masīse o'oro me'rā a'tiro ni ojacu niwī:

Ō'acū u'musepu nigū cū macūrē, yu'ure yu'ruoacjare a'tiro nicu niwī:

"Yu'u tiro wioḡu dujiri cūmurōpu dujigusa'a.

Mu'u to dujicā, mu'urē ĩ'atu'ti'cārārē docaque'acā weeguti", nicu niwī

Ō'acū, ni ojacu niwī Davi.

³⁷ Davi basuta Ō'acū bese'cu Cristore "Yu'u wioḡu nimi", nicu niwī. Tojo weegu cū pārāmi se'saro nirōnojō o'ogū, cū wioḡu nicu niwī, nicu niwī Jesú.

Masā pājārā topure nīrā tu'saroputa Jesú weresere tu'otu'sacārā niwā.

Moisé oja'quere bu'eri masārē "Na tojo weema" nise ni'i
(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

³⁸ Jesú masārē bu'égū, a'tiro nicu niwī:

—Musā Moisé oja'quere bu'eri masārē tu'omasīña. Musārē ĩ'ato nīrā, su'ti yoase paca me'rā saña, űubuesijatu'sama. Tojo nicā macā decopu wiopease me'rā añuduticā űasama. ³⁹ Na nerēse wi'seripu wiorā na dujiwūase cūmurīpu dujisi'risama. Bosenumu weeropu quē'rārē mejārōta nisī'risama. ⁴⁰ Wapewia numia ye wi'serire ē'masama. Na

ña'arō wee'quere wācūdutitirā yoacā ñubueta'sasama. Nāta āpērā yu'ruoro bu'iri da'reyu'rūnū'cāno'ajā nima, nicu niwī Jesú.

Ni'cō wapewio pajasecuogo Õ'acūrē o'o'que ni'i
(Lc 21.1-4)

⁴¹ Jesú Õ'acū wi'ipū nígū, masā niyeru o'orā sāawuase acari pōtēorō dujicu niwī. Masā te acaripū niyeru sāacā, i'adujibajaque'acu niwī. Pājārā pajiro niyeru cuorārē pajiro sāacā i'acu niwī. ⁴² Na te acaripū sārī cura ni'cō wapewio pajasecuogo ejaco niwō. Co pua cuji niyeru wapamarise kujiri ni'cā acaropū sāaco niwō. ⁴³ Co tojo wéeca be'ro Jesú cū bu'erārē pijio, narē nicu niwī:

—Diacjū musārē wereguti. Õ'acū i'orōpū a'tigo wapewio pajasecuogo nipe'tirā yu'ruoro o'oyū'rūnū'cāmo. ⁴⁴ Āpērā pe'e narē du'sasere o'oama. Co pe'e pajasecuogo nimigō, co cuomi'que, co ba'acatibo'queacārē o'ope'ocā'mo, nicu niwī.

13

Jesú “Õ'acū wi'i, Jerusalē cja wi'i cō'ano'rōsa'a” ní'que ni'i
(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

¹ Jesú Õ'acū wi'ipū wijaari cura ni'cū cū bu'egu a'tiro nicu niwī:

—Īsārē bu'egu, a'ti wi'i na ūtāpaga me'rā yee'que pacare i'aña. Ti wi'i añubutiari wi'ijo ni'i, nicu niwī.

² Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u a'ti wi'i yéeca wi'ire i'amisa'a. Be'ro ne ni'cāgā ūtāgā apega bu'ipū yeeturiamujā'que tojasome. Nipe'tise mutōdijono'rōsa'a, nicu niwī.

A'ti umūco pe'tise duporo Jesú “A'tiro wa'arosa'a” ní'que ni'i
(Mt 24.3-28; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³ Be'ro Jesú cū bu'erā me'rā ūrūgū Olivo Õ'acū wi'i pōtēorō nicjupū wa'acārā niwā. Jesú topū dujiri cura Pedro, Santiago, Juā, André āpērā tu'otiropū cūrē sērītiña'cārā niwā:

⁴ —Wereya ūsārē. ¿De'ro nicā mu'u “Õ'acū wi'i cjase ūtāpagare mutōdijono'rōsa'a” ní'que wa'arosari? ¿Ñe'enojō me'rā i'ogūsari a'te tojo wa'atjere? nicārā niwā.

⁵ Jesú narē yu'ticu niwī:

—Āpērā musārē nisoori nírā, tu'omasīña. ⁶ Pājārā a'tiro nisoorāsama: “Yu'u Õ'acū tutuaro me'rā wee'e; Õ'acū bese'cu Cristo ni'i”, nirāsama. Na tojo nisere tu'orā, pājārā siruturāsama.

⁷ »Musā a'mewējēse quietire tu'orā, “Topū tojo wa'aporo” nicā tu'orāsa'a. Tere tu'orā, ūcuaticā'ña. Te a'tirota wa'arosa'a. Tojo nimirō, a'ti umūco pe'tiatjo du'sarosa'a yujupū. ⁸ Ni'cā curuacjārā ape curuacjārā me'rā a'meguērāsama. Tojo nicā ni'cā di'tacjārā ape di'tacjārā me'rā a'mewējērāsama. Pūrō apesepure di'ta narāsāse wa'arosa'a. Ūjaboase wa'arosa'a. A'te nipe'tise peje me'rā masā ne waro pi'etiwā'cōse ni'i. Numio co macūrē wuase duporo pūrīse nu'cārō weronojō nirōsa'a.

⁹ »Musārē ñe'e, wiorā tiropū miarāsama. Musā nerēse wi'seripure paaperāsama. Musā yu'are ējōpeose wapa wiorā wa'teropū mi-ano'rāsa'a. Tojo weecā, yé cjasere wererāsa'a. Tojo weerā musā basu añurō wācūtu'oña'ña. ¹⁰ A'ti umūco pe'tiatji duporo nipe'tirocjarārē

Õ'acũ masãrẽ yu'ruose quetire werese'sabi'ano'rõsa'a. ¹¹ Musãrẽ wiorã tiropu miacã, wãcũque'titirãta wa'aya. “¿Ësã de'ro ucũrãsariba topure?” ni wãcũticã'ña. Õ'acũ musãrẽ wãcũse o'osere topure ucũña. Musã mejẽta ucũrãsa'a. Espiritu Santu ucũgũsami. ¹² Ni'cũ põ'rã wiorãpure a'merĩ weresã, wẽjẽcã weerãsama. Na pacusũmua quẽ'rã na põ'rãrẽ wiorãpure weresãrãsama. Na põ'rã quẽ'rã mejãrõta na pacusũmarẽ yu'runã'cã, wẽrĩcã weerãsama. ¹³ Nipe'tirocjãrã masã musãrẽ yu'ure ãjõpeose bu'iri i'atu'tirãsama. Yu'ure ãjõpeoyapatirã pũrĩcã yu'ruwetirãsama. Yu'u pacu tiropu catinu'cũrãsama.

¹⁴ »Dũporocjũpu Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ Danie wãmetigu a'ti umũco pe'tiatji dũporo wa'atjere ojayucu niwĩ. “Ñã'agũ Õ'acũ yabigunojõ cũ ya wi'ipu sãjãtĩgũnojõ Jerusalẽ cja wi'i añurĩ wi'ipure sãjãa, nu'cũgũsami. Tojo weegu cũ sãjãase me'rã ti wi'i ñã'ase marĩrĩ wi'ire dojorẽgũsami”, ni ojayucu niwĩ. Cũrẽ ti wi'ipu nicã i'arã, musã a'ti pũrĩrẽ bu'e'omasĩña. Tojo wa'acã i'arã, Õ'acũ bu'iri da'regusami nĩrã, Judeapu nĩrã ãrũpagupu du'tiaya. ¹⁵ Tojo wa'ari numurẽ wi'i dũposãrĩ opa sirapu soo pesagũnojõ po'peapu cjasere sãjãa duretimgũ, diacjũta wa'a wa'aya. ¹⁶ Wesepu tõ'ogũ quẽ'rã ne wi'ipu tojaa, duregu wa'aticã'ña. ¹⁷ Tojo wa'ase numurĩ numia nijipacosãnumiarẽ, põ'rã mi'rĩrã cuorãrẽ bujaweose numurĩ nirõsa'a. Na umũnarõ wa'amasĩsome. ¹⁸ “Yusuae numurĩrẽ tojo wa'aticã'to” ni, Õ'acũrẽ sãrĩña. ¹⁹ Tojo wa'ase numurĩ pi'etise numurĩ nirõsa'a. Õ'acũ a'ti turire wéeca be'rore tocã'rõ pi'etise marĩcaro niwũ. Be'ropu quẽ'rãrẽ tocã'rõ waro pi'etise marĩrõsa'a. ²⁰ Õ'acũ pi'etise numurĩrẽ duoticãma, ne ni'cũ yu'ruwetitibutiabosami. Õ'acũ pe'e cũ yarã, cũ bese'cãrãrẽ wéegu, tojo wa'ase numurĩrẽ duogusami.

²¹ »Tojo wa'ari curare ãpẽrã musãrẽ nisoorãsama: “Jãa, i'aña. Õ'acũ bese'cu Cristo a'to nimi. Topu nimi”, nĩrãsama. Na tojo nicã, ãjõpeoticã'ña. ²² Pãjãrã nisoori masã a'tirãsama. A'tiro nĩrãsama: “Yu'u Õ'acũ bese'cu Cristo ni'i. Õ'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masã ni'i”, nisoorãsama. Peje wee'i'ose weerãsama narẽ ãjõpeoato nĩrã. Basiocãma, Õ'acũ cũ bese'cãrãpureta ãjõpeodu'ucã wees'i'rĩrãsama. Tojo weerã narẽ ne ãjõpeoticã'ña. ²³ Musã tojo wa'asere añurõ tu'omasĩña. Te niatjeta musãrẽ weryutoja'a, nicu niwĩ Jesũ.

Õ'acũ macũ masũ weronjõ uputigu ¿de'ro wee a'tigusari? nise ni'i (Mt 24.29-35,42-44; Lc 21.25-36)

²⁴ Jesũ a'tiro ni werenomocu niwĩ:

—Te pi'etise numurĩ yu'rũca be'ro mujĩpũ umũcocjũ na'it'fa wa'agusami. Ñamicjũ quẽ'rã bo'reyusome. ²⁵ Ñocõa burũdijarãsama. Nipe'tirã u'muarõpu nĩrã narãsãcã weeno'rãsama. ²⁶ Tojo wa'ari cura nipe'tirã yu'u Õ'acũ macũ masũ weronjõ uputigu o'mecururĩpu tutuaro me'rã asistedijaticã i'arãsama. ²⁷ Be'ro yu'ure wereco'terãrẽ o'õgutĩ. Na neorãsama yu'u bese'cãrã nipe'tiro no'o nĩrõcjãrãrẽ.

²⁸ »Musãrẽ otecju higeragu wãmeticju me'rã queose o'õgutĩ. Tigu dũpurĩpu pũrĩ ñasãwĩjĩsãjãcã, “Cũ'ma wa'arotiro wee'e”, nisa'a. ²⁹ A'te weronjõ yu'u todũporo ní'que peje wa'acã i'arã, “Cã'rõacã Jesũ a'ti di'ta wiogu sãjãtjo du'sasa'a”, niña. ³⁰ Diacjũ musãrẽ wereguti. A'te peje tojo wa'ari curare nĩrã wẽrĩsome. Tojo wa'asere i'ape'ocã'rãsama.

³¹ A'ti umũco, a'ti di'ta pe'tidijarosa'a. Yu'u ucũse, yu'u bu'ese pũricã ninu'cũcã'rõsa'a. Nipe'tise yu'u n'ique queoro wa'arosa'a.

³² »Yu'u apaturi a'tiatjema ti namũ nicã, ti hora nicã a'tigusa'a nisere ne masĩno'ña mar'i. Õ'acũrẽ wereco'terã u'musecãrã, yu'u Õ'acũ macũ quẽ'rã masiwe'e. Yu'u pacũ Õ'acũ ni'cũta masĩsami.

³³ »Tojo weerã musã añurõ wãcũ, tu'omasĩyuya. «¿De'ro nicã a'tigusari?» ni ñubue, co'tenu'cũcã'ña. Yu'u a'tiatjere musã ne masiwe'e.

³⁴ Musãrẽ queose me'rã wereguti. Ni'cũ masũ yooropũ sijagu wa'asami. Cũ wa'ase duporo cãrẽ da'raco'terãrẽ cũ ya wi'ire «Co'teapa», nisami. Nãncũrẽ na da'ratjere cũusami. Sope co'tegure «Sopere co'teya», nisami.

³⁵ Na weronojõ musã niña. Nãmaricã na wiogu dajatjere ne masĩtisama. Na'ique'ari cura, ñami deco, cãrẽ'quẽ uuri cura, o bo'reacã nĩgũ nibosami. Musã quẽ'rã na weronojõ masĩtimirã, yu'ure co'teya. ³⁶ Yu'u wãcũña marĩrõ a'ti, musãrẽ cãrĩrãrẽ weronojõ bocaejapejasĩ'rĩtisa'a. ³⁷ Yu'u musãrẽ nisere nipe'tirãrẽ nigũti. Añurõ wãcũ, co'teyuya, ni werecu niwĩ Jesú.

14

Jesure ñe'erãtirã na apoyu'que ni'i (Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Pua numũ Pascua bosenumũ, pã bucuase me'rã na morẽti'quere ba'ari bosenumũ du'sacaro niwĩ. Ti bosenumũ judio masã na ñecũsumua Egiptopũ ni'cãrã wijawã'cã'quere wãcũri bosenumũ nicaro niwĩ. Pua'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã ¿de'ro wee Jesure ñe'e wẽjẽrãsari? nĩrã, weesoomerĩse me'rã na weeatjere apoyucãrã niwã. ² Tojo nĩrã, a'tiro nicãrã niwã:

—Bosenumũ nicã weeticã'rã. Masã cũrẽ ma'írã, no'o uaro caricũma'a, marĩ tojo weesere dojorẽbosama, nicãrã niwã.

Ni'cõ numio Jesure ma'iyu'ruغو u'mutise piopeo'que ni'i (Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³ Na «Jesure wẽjẽrãti» ni apocaterore Jesú Betaniapu nicu niwĩ. Simõ cãmi boa, yu'ru'cu ya wi'ipu nicu niwĩ. Jesú cũ ba'adujiri cura ni'cõ numio u'muticja cuogo ejaco niwõ. Tiga acosticja u'mutise nardo wãmetise wapabujusere poseticaro niwũ. Ti ñacõrẽ pe'eqejejo, Jesú dupoa bu'ipu u'mutisere piopeoco niwõ. ⁴ Apẽrã topũ nĩrã co tojo weecã i'arã, uayũruacãrã niwã. Tojo weerã a'tiro a'merĩ ucũcãrã niwã:

—¿De'ro weego co a'te u'mutise wapabujusere mejõ waro tojo weecõ'ati? ⁵ A'te ni'cã cũ'ma da'rãse wapa wapata'aro weronojõ duago, bocano'boapã. Te me'rã pajasecuorãrẽ weetamuboapõ, nicãrã niwã. Co tojo weeserẽ tu'satirã, pũrõ tu'ticãrã niwã.

⁶ Jesú pe'e narẽ nicu niwĩ:

—Cariboticã'ña. ¿De'ro weerã core cariboti? A'tere yu'ure tojo wéego, añurõ weego weemo. ⁷ Pajasecuorã musã wa'teropũ ninu'cũcã'rãsama. Musã no'o uaritero narẽ añurõ weetamumasĩ'i. Yu'uma musã wa'teropũ ninu'cũcã i'asome. ⁸ A'tigo yu'ure co weesi'rĩrõ põtẽorõ añurõ weemo. Co yu'ure piopeogo u'mutisere apoyu, na yaarã u'mutise wa'reatjo weronojõ yu'ure weeyumo. ⁹ Diacjũ musãrẽ wereguti. A'ti di'tapure no'o nĩrõ yu'u masãrẽ yu'ruose quetire werecusiarã, a'tigo co yu'ure wee'quere wãcũdutirã wererãsama, nicu niwĩ.

Juda wiorãpũre Jesure o'oaťe cjasẽ ni'i

(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

¹⁰ Jesú numiorẽ tojo nicã be'ro Jesú bu'erã doce me'rãcũ ni'cu Juda Iscariote a'tiro weecu niwĩ. Pa'ia wiorã tiropũ wa'a, Jesure cũ o'oaťe cjasere na me'rã ucũgerũ wa'acu niwĩ. ¹¹ Cũ tojo nisere tu'orã, upũtu e'catirã, "Mu'urẽ niyeru wapayerãti", nicãrã niwã Judare. "¿De'ro nicã yu'ũre Jesure wiorãpũre o'ogũamitito?" ni wãcũcu niwĩ Juda.

Jesú cũ bu'erã me'rã ba'atũo'que ni'i

(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

¹² Masã pã bucuase me'rã morẽti'quere ba'ari bosenũmu ninũcãcaro niwũ. Ti nũmu nicã, ni'cũ oveja wĩ'magũ na Pascua bosenũmu ba'acjũre wẽjẽsama. Titare Jesú bu'erã cũrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿No'opũ marĩ Pascua bosenũmu ba'atjore apoyucã uasari? nicãrã niwã.

¹³ Tojo nicã tu'ogu, puarã cũ bu'erãrẽ o'ócu niwĩ. A'tiro narẽ werecu niwĩ:

—Jerusalẽpu wa'aya. Topũ ni'cũ masũ acoga tuupeogure bocaiejape-jarãsa'a. Cũ no'o wa'aro sirutuya. ¹⁴ Cũ sãjãrõ ti wĩ'i wiogure niña: "Uãrẽ bu'egu a'tiro niami: '¿No'opũ nisari yu'u bu'erã me'rã Pascua bosenũmu ba'atji tucũ?' niami", niña. ¹⁵ Musã tojo nicã, u'muarõca tucũ apoyuca tucũjopũ musãrẽ i'ogũsami. Topũ marĩ ba'atjere apoyuya, nio'ocu niwĩ Jesú.

¹⁶ Be'ro cũ bu'erã wa'a, Jerusalẽpu etacãrã niwã. Topũ etarã, Jesú cũ ni'caronojõta nipe'tisere bocacãrã niwã. Topũ na ba'atjere apoyucãrã niwã.

¹⁷ Na'ique'aca be'ro Jesú cũ bu'erã doce me'rã ti wi'ipũre etacu niwĩ.

¹⁸ Na ba'ari cura Jesú cũ bu'erãrẽ nicũ niwĩ:

—Diacjũ musãrẽ weregutĩ. Musã me'rãcũ ni'cũ marĩ me'rã ba'adujigu wiorãpũre yu'ũre wẽjẽdutigu o'ogũsami, nicũ niwĩ.

¹⁹ Cũ tojo nicã tu'orã, upũtu bujaweticãrã niwã. Nãnucũ a'merĩ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—Yu'ũta nicã'sa'aba, nicãrã niwã.

²⁰ Jesú narẽ yu'ticu niwĩ:

—Ni'cũ musã doce me'rãcũ yu'u me'rã a'ti papũ yosoba'agu nimi.

²¹ Yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigure Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩ ni'caronojõta wa'arosa'a. Tojo wa'acã, yu'ũre wiorãpũre o'oguma ña'abutiario wa'arosa'a. Cũ diacjũta bajuatiyu'ruocã, nemorõ añubopã, nicũ niwĩ.

²² Jesú cũ bu'erã me'rã ba'ari cura pãgãrẽ mii, cũ pacũ Õ'acũrẽ e'catise o'ocu niwĩ. Tu'ajanu'cõ, tigare ducawaa, narẽ o'ogu, a'tiro nicũ niwĩ:

—Ba'aya. A'te yu'u upũ ni'i, nicũ niwĩ.

²³ Be'ro sĩ'rĩrĩ pare mii, Õ'acũrẽ e'catise o'ocu niwĩ tja. Tu'ajanu'cõ, cũ bu'erãrẽ tĩacu niwĩ. Nipe'tirã ti pa cjasere sĩ'rĩpe'ticã'cãrã niwã. ²⁴ Narẽ tĩagũ, nicũ niwĩ:

—A'te yé dí ni'i. Masã ña'arõ wee'quere wẽrĩ wapayebosagusa'a. Õ'acũ masãrẽ apeye ma'ma "A'tiro weeguti" ni'quere cũugũsami. Yu'u wẽrĩgũ, dí o'maburose me'rã pãjãrã añurõ weeno'rãsama. ²⁵ Diacjũ musãrẽ weregutĩ. A'te u'seducaco vino marĩ ni'cãrõacã sĩ'rĩrõ weronojõ weenemosome. Be'ro yu'u pacũ yu'ũre wiogu sõrõcãpu, musã me'rã apaturi ma'ma vino sĩ'rĩnemogũsa'a tja, nicũ niwĩ Jesú.

*Jesú Pedrose "Mu'u yu'ure 'Masīwe'e' nigūsa'a" ni'que ni'i
(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)*

²⁶ Jesú cū bu'erā me'rā ba'āca be'ro Ō'acūrē basapeotoja, ti wi'ire wijaa wa'acārā niwā. Wijaa, ūrūgū Olivo wāmeticjupū wa'acārā niwā. ²⁷ Topu wa'agu, Jesú narē nicu niwī:

—Musā nipe'tirā a'ti űami uirā, yu'ure cō'awā'cāpe'tia wa'arāsa'a. Musā tojo weeatje Ō'acū ye queti o'āca pūrīpū nírōnojōta wa'arosa'a. A'tiro ojano'wū: "Yu'u oveja co'tegure wējēno'cā weegusa'a. Tojo weecā, cū yarā oveja no'o űaro omastearāsama", niwā. ²⁸ Be'ro yu'u wērī'cupū masāca be'ro musā duporo Galilea di'tapū wa'ayutojagusa'a, nicu niwī.

²⁹ Cū tojo nicā tū'ogu, Pedro yu'ticu niwī:

—Āpērā mu'urē cō'awā'cācā, yu'u pūrīcā ne wa'asome, nicu niwī.

³⁰ Tojo nisere tū'ogu, Jesú nicu niwī:

—Diacjū mu'urē weregutī. Ni'cācā űami puati cārē'quē uuati duporo yu'ure i'tiati "Cūrē masīwe'e", nigūsa'a, nicu niwī.

³¹ Tojo nicā tū'omigū, Pedro ninemocu niwī:

—Yu'u pūrīcā na yu'ure wējēsī'rīcāma, "Cū me'rā boaguti", nigūsa'a. "Cūrē masīwe'e" nisome, nicu niwī. Be'ro nipe'tirā cū bu'erā Pedro ní'caronjōta niburocārā niwā.

*Jesú Getsemanī wāmetiropū cū pacure űubue'que ni'i
(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)*

³² Olivo wāmeticjū ūrūgūpū wa'arā, tigu du'pocā Getsemanī wāmetiropū etacārā niwā. Topu Jesú cū bu'erārē a'tiro nicu niwī:

—Yu'u űubuegu wa'ari cura a'topū dujīniña yujupū, nicu niwī.

³³ Topu űubuegu wa'agu, Pedro, Santiago, Juārē miacu niwī. Cū uputu waro ejeripō'rāpū wācūque'ti, bujaweticu niwī. ³⁴ Narē nicu niwī:

—Yu'ure wērī'tawiro, bujawetise yu'rumajāsa'a. Musā a'to tojayá. Ne cārīticā'ña, nicu niwī narē.

³⁵⁻³⁶ Tojo nīca be'ro yoacurero na yu'ruro wa'a, di'tapū paamu'rīque'agu, cū pacure sērīgū, a'tiro nicu niwī:

—Pacu, mu'urē nipe'tise basio'o. Mu'u űacā, yu'ure a'te űa'arō yu'ruatje wa'aticā'to. Yu'u tojo nimicā, yu'u űaro weeticā'ña. Mu'u űaro pe'e wa'ato, nicu niwī.

³⁷ Be'ro cū bu'erā tiropū majāmitojacu niwī. Narē cārī'cārāpūre bocaejacu niwī. Pedrose nicu niwī:

—Simó, ¿mu'u cārīgū weeti? ¿Ne cā'rōacā cārītimigū, tū'sumasītisari?

³⁸ Cārīticā'ña. Wātī musārē niqesāticā'to nírā, Ō'acūrē sērīña. Musā wācūsepu me'rāma yu'ure ējōpeonu'cūsī'rīmisa'a. Musā se'saro tojo weesī'rīmirā, wācūtutuamasītisa'a. Tojo weerā Ō'acūrē sērīña, nicu niwī.

³⁹ Tojo nīca be'ro majāmitojagu, cū pacure sērī'caronjōta sērīcu niwī tja. ⁴⁰ Sērīca be'ro cū bu'erā tiropū majāmitojagu, cārī'cārāpūre bocaejacu niwī tja. Narē waja pūrīyū'ruacarō niwā. Tojo weerā cūrē de'ro wee yu'timasiticārā niwā. ⁴¹ Be'ro apaturi Jesú cū pacure sērī'tuogu wa'acu niwī. Tojatagu, cū bu'erārē nicu niwī:

—Ni'cārōacāma sooya, cārīña majā. Tocā'rōta ni'i. Ni'cārōacārē yu'u Ō'acū macū masū weronjō upūtigure masā űa'arāpūre o'ootje etatoja'a. ⁴² Wā'cānu'cāña. Te'a, na tiropū wa'arā. Yu'ure o'oacjū a'titojami, nicu niwī Jesú.

Jesure ñe'ewā'cā'que ni'i
(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴³ Jesú cū bu'erārē ucūrī cura na me'rācjū ní'cu Juda etacu niwī. Cū me'rā pājārā masā di'pjīrī cuorā yucupagu me'rā a'ticārā niwā. Na pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā, judío masā bucurā o'óno'cārā nicārā niwā. ⁴⁴ Juda Jesure wiari masū narē a'tiro niyutojacu niwī:

—Yū'u wa'suporopu mi'miacju cáta nigūsami. Cūrē ñe'e, añurō du'te miapa, nicu niwī.

⁴⁵ Juda Jesú tiropu etagu, a'tiro nicu niwī:

—Yū'ure bu'ega. Tojo nígūta, cūrē mi'micu niwī. ⁴⁶ Tojo weecā ī'arā, Jesure ñe'ewā'cā wa'acārā niwā.

⁴⁷ Cūrē ñe'erī cura ni'cū topu nu'cūgū cū ya di'pjīrē wejewe, pa'ia wiogure da'raco'tegure o'mepero dutepā'rēcā'cu niwī. ⁴⁸ Jesú masārē nicu niwī:

—¿Yajari masūrē ñe'erā a'tirā weronojō yū'ure di'pjīrī, yucupagu me'rā ñe'erā a'tiati? ⁴⁹ Nipe'tise nūmūrī yū'u Ō'acū wī'i musā wa'teropu bu'eduiju. Titare musā yū'ure ñe'etiwu. A'te musā ni'cārōacā weese toduporopu Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu nīrōnojōta wa'a'a, nicu niwī.

⁵⁰ Jesure ñe'ecā ī'arā, cū bu'erā ni'cūrēta cō'anu'cō, du'tiwa'cāpe'tia wa'acārā niwā.

Ni'cū ma'mu du'tiwā'cā'que ni'i

⁵¹ Jesure ñe'ewā'cācā, ni'cū ma'mu cū cārīgū omāca casero me'rā omatīagū sirutucu niwī. Be'ro āpērā cūrē ñe'ecārā niwā. ⁵² Tojo weecā, cū oma'carore cō'acā'cu niwī. Cō'a, su'ti marīgū omawā'cā wa'acu niwī.

Jesure wiorā tiropu mia'que ni'i
(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55,63-71; Jn 18.12-14,19-24)

⁵³ Jesure ñe'e, pa'ia wiogu tiropu miacārā niwā. Topu nipe'tirā pa'ia wiorā, judío masā bucurā, Moisé oja'quere bu'eri masā nerēcārā niwā. ⁵⁴ Pedro pe'e Jesure yoacurero pa'ia wiogu ya wī'i sope pu'topu sirututuocu niwī. Topu surara pu'to ejanujā, na me'rā pecame'e sō'madujicu niwī.

⁵⁵ Pa'ia wiorā, tojo nicā nipe'tirā wiorā “¿De'ro wee Jesure weresārōuamitito?” nicārā niwā. Cūrē wējēsī'rīrā, tojo nicārā niwā. Cūrē wējēsī'rīmirā, bu'iri ne bocaticārā niwā. ⁵⁶ Pājārā cūrē weresā, nisoocārā niwā. Ni'cārōnojō weresātiyucā, basioticarō niwā. ⁵⁷ Āpērā wā'cānu'cā, nisoose me'rā weresārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

⁵⁸ —Ā'rīrē a'tiro nicā tu'owu: “Yū'u a'ti wī'i Ō'acū wī'ire masā wéca wī'ire cō'adijope'oguti. Be'ro i'tia nūmu be'ro ape wī'i tu'ajanu'cōgūti. Ti wī'i masā wéca wī'i mejēta nīrōsa'a”, niwī, nicārā niwā.

⁵⁹ Tojo nimirā, na nisere ni'cārōnojō wācūtīcārā niwā.

⁶⁰ Na tojo nicā tu'ogu, pa'ia wiogu na wa'teropu wā'cānu'cā, Jesure sērītiña'cu niwī:

—¿Mū'urē tojo nisere yū'tiweti? ¿De'ro ni yū'tigusari na weresāsere? nicu niwī.

⁶¹ Jesú yū'tiyu'ruocā'cu niwī. Cū yū'titicā ī'agū, pa'ia wiogu apaturi sērītiña'nemocu niwī:

—¿Mū'uta niti Ō'acū bese'cu Cristo, Ō'acū añugū macū na nigū? ni sērītiña'cu niwī.

⁶² Jesú cūrē yū'ticu niwī:

—Cáta ni'i. Musã yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigu Õ'acũ pu'topu dujicã ï'arãsa'a. Cũ u'musepu nigũ tutuayu'ruami. Yu'u o'mecururipu dijaticã ï'arãsa'a, nicu niwĩ.

⁶³ Tojo nicã tu'ogu, pa'ia wiogu uasere ï'ogũ, cũ basu cũ ye su'tire wejetã'rẽcu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:

—Ãpẽrã cũrẽ weresãrã uanemowe'e. ⁶⁴ Musã Õ'acũrẽ ña'arõ cũ ní'quere tu'oapu. ¿De'ro tu'oña'ti musã? nicu niwĩ.

Nipe'tirã topu nirã “Cũrẽ wẽjẽrõua'a”, nicãrã niwã.

⁶⁵ Na tojo nicã tu'orã, ãpẽrã a'tiro weecãrã niwã. Cũrẽ u'seco e'opeocãrã niwã. Cũ caperire bi'apecãrã niwã. Cũrẽ paamujãrã, a'tiro nicãrã niwã:

—Nibocaya. ¿Noa mu'urẽ paati? nicãrã niwã.

Surara quẽ'rã diapoapu Jesure paacãrã niwã.

Pedro Jesure “Masĩwe'e” ní'que ni'i

(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Jesure wi'i po'peapu ñe'esãjãca be'ro Pedro sope pu'topu tojacu niwĩ. Cũ tojo weeri cura ní'cõ pa'ia wiogure da'raco'tego etaco niwõ. ⁶⁷ Cũ pecame'e sõ'madujigure ï'agõta ï'a, cũrẽ nico niwõ:

—Mu'u Jesú Nazarecjũ me'rã sija'cuta ni'iba, nico niwõ.

⁶⁸ Pedro core nisoogu, a'tiro ni yu'ticu niwĩ:

—Cũrẽ masĩtisa'a. Ñe'enojõrẽ ucũgõ ucũsa'a. Tu'omasĩtisa'a, nicu niwĩ.

Cũ sã'rĩrõ sope pu'topu topu wijaanu'cãcã, cãrẽ'quẽ uucu niwĩ. ⁶⁹ Pa'ia wiogure da'raco'tego apaturi cũrẽ ï'agõ, topu nirãrẽ a'tiro nico niwõ:

—Ã'rĩ quẽ'rã na me'rã sija'cuta nimi, nico niwõ.

⁷⁰ Cũ apaturi nisoocu niwĩ tja. Be'roacãta topu nirã Pedrore a'tiro nicãrã niwã:

—Mu'u quẽ'rã Jesú bu'erã me'rã sija'cuta ni'i. Mu'u Galileacjũ ni'i. Mu'u ucũse quẽ'rã na ucũwuaronojõ bususa'a, nicãrã niwã.

⁷¹ Na tojo nicã tu'ogu, Pedro nisooneemocu niwĩ tja:

—Yu'u diacjũta ucũticã, Õ'acũ yu'ure bu'iri da'reato. Yu'u musã ucũgũrẽ ne masĩtisa'a, nicu niwĩ.

⁷² Cũ tojo nicũñarĩ cura cãrẽ'quẽ apaturi uucu niwĩ tja. Tojo weecã, Pedro Jesú toduporopu ní'quere wãcũbocacu niwĩ. Jesú a'tiro nicu niwĩ: “Cãrẽ'quẽ puati uuse dũporo mu'u yu'ure i'tiati 'Cũrẽ masĩwe'e', nigũsa'a”, nicu niwĩ. Tere wãcũgũ, uputu uticu niwĩ.

15

Jesure romano masã wiogu Pilato sãrĩtiña'que ni'i

(Mt 27.1-2,11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Bo'reacã pa'ia wiorã nerẽcãrã niwã. Judío masã bucũrã, Moisé oja'quere bu'eri masã quẽ'rã nerẽcãrã niwã. ã'rã nipe'tirã wiorã nerẽque'a, “Jesure ¿de'ro weerãsari marĩa?” ni ucũcãrã niwã. Ucũtoja, Jesure da'tetjãrã, Pilato tiropu miiejacãrã niwã. ² Pilato Jesure sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Mu'uta niti judío masã wiogu? nicu niwĩ.

Jesú yu'ticu niwĩ:

—Mu'u nĩrõnojõta cáta ni'i, nicu niwĩ.

³ Pa'ia wiorã Pilatopure peje weresãcãrã niwã. ⁴ Tojo nicã tu'ogu, Pilato apaturi Jesure sãrĩtiña'nemocu niwĩ tja:

—¿Mu'urē na tojo nisere yu'tiweti? ¿Dicuse peje mu'urē weresārā weeti? nicu niwī.

⁵ Jesu ne yu'titiyu'ruocā'cu niwī. Tojo weegu Pilato i'amarīacu niwī.

Jesure wējēduti'que ni'i

(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

⁶ Cū'marīnucū Pascua bosenuṃu nicā Pilato a'tiro weeseticu niwī. Ni'cū bu'iri da'reri wi'ipū nigūrē masā na du'uwīrōdutigare du'uwīrōmujācūcu niwī. ⁷ Titare ni'cū bu'iri da'reri wi'ipū Barrabā wāmetigu wiorārē yu'runu'cā, narē cō'asī'rī, cū me'rācjārā masārē wējē'cārā me'rā dujicu niwī. ⁸ Masā Pilato tiropū wa'a, “Mu'u bosenuṃu nicā weewaronojō weeya”, nicārā niwā. ⁹ Pilato narē yu'ticu niwī:

—¿Masā judío masā wiogure yu'u du'uwīrōcā ṃasari? nicu niwī.

¹⁰ Pilato pa'ia wiorā ṃose ye bu'iri Jesure cūpure wia'quere masīcu niwī. ¹¹ Pa'ia wiorā Barrabā pe'ere du'uwīrōdutiārā masārē no'o ṃaro caricūsitenu'cōcā'cārā niwā. ¹² Tojo nicā tu'ogu, Pilato narē sērītiña'cu niwī:

—Masā judío masā wiogu nigū me'rā pe'ere ¿de'ro weecā ṃasari? nicu niwī.

¹³ Tojo nicā nipe'tirā caricūmajācārā niwā:

—Cūrē curusapū paabi'pe wējēña, nicārā niwā.

¹⁴ Pilato narē nicu niwī:

—¿De'ro weegu tojo weebosari? Ā'rī ne cā'rō ña'arō weeticu niwī, nicu niwī.

Cū tojo nimicā, masā caricūnemocārā niwā:

—Curusapū paabi'pe wējēña, nicārā niwā.

¹⁵ Tojo nicā tu'ogu, Pilato masā me'rā añurō tojasī'rīgū, Barrabāre du'uwīrōcu niwī. Be'ro Jesure surarare tārādutitoja, curusapū paabi'pe wējēduti'cu niwī.

¹⁶ Tojo weerā na Pilato ya wi'i po'pea ni'rī tucūjopū cūrē miacārā niwā. Topū nipe'tise cururi surara nerēcārā niwā. ¹⁷ Na Jesure ni'cārō su'tiro uputu sō'arō, wiorā sñānōnojōrē sāacārā niwā. Tojo nicā ni'cā be'to pota me'rā wēeca be'tore cū dupoapure peocārā niwā. ¹⁸ Be'ro cūrē caricūcārā niwā:

—E'catipeoya judío masā wiogure, ni caricūcārā niwā.

¹⁹ Ni'cāgū yucugu me'rā dupoapure paamujācārā niwā. Ū'seco e'opeo, cūrē bujicārā, ejaque'apēcārā niwā. ²⁰ Na cūrē a'tiro bujicā'ca be'ro wiogu sñānārī su'tirote tuweecārā niwā. Be'ro cū sñānu'tā'carore sāacārā niwā tja. Tu'ajanu'cō, cūrē curusapū wējērā wa'arā miacārā niwā.

Jesure curusapū paabi'pe wējē'que ni'i

(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

²¹ Jesure wējērā wa'arā na miarī cura ni'cū masū Simó Cirene wāmetiri macācjū cāpūpu ní'cu tojaticu niwī. Cū puarā Alejandro, Rufo pacu nicu niwī. Jesu curusa wuawā'cārōpu cū yu'ruacā i'arā, curusare cūrē wuaduti'cārā niwā.

²² Jesure ni'cā bu'a Gólgota wāmetiropū miacārā niwā. Gólgota nīrō, “Masā boaweeca dupoā” nīrō weesa'a. ²³ Topū pūrīse tu'oña'ticā'to nīrā, vino mirra wāmetise me'rā morē'quere tīacārā nimiwā. Jesu sī'rīticu niwī. ²⁴ Be'ro cūrē curusapū paabi'pe wējēcārā niwā. Surara cū ye su'tire

ɖucawaarā, nɨbocape wapata'acārā niwā. ¿Ñe'enojōrē bocarāsari? nírā, tojo weecārā niwā.

²⁵ Jesure curusapu paabi'penu'cōcatero, ñamiña'cūrō nueve nicā nicaro niwā. ²⁶ A'te ye bu'iri cūrē wējē'e nírā, curusapu ni ojaō'oca pji a'tiro ojano'caro niwā: “Á'rī judío masā wioḡu nimi”, nicaro niwā. ²⁷ Jesú me'rā āpērā puarā yajari masā curusapu paabi'penu'cōno'cārā niwā. Ní'cū diacjū pe'e, apírē cūpe pe'e nū'cōcārā niwā. ²⁸ Tojo weecā, Ō'acū ye quetire ojāca pūrīpu oja'que queoro wa'acaro niwā. A'tiro ojano'caro niwā: “Cū quē'rā ña'arā wa'teropure morēsu'utamucu niwī”, niwā.

²⁹⁻³⁰ Masā Jesú pu'to yu'ruarā, cūrē bujicārā, dupoa yuremujācārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Jū. Mu'u pūrīcā “Ō'acū wi'ire cō'agūti”, nimiwūña. “T'ia numu be'ro weepe'oguti”, niwū. Tojo ní'cu mu'u basuta yu'ruoya. Topu curusapu wā'ñagū dijatia, ni bujicā'cārā niwā.

³¹ Na weronojōta pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā bujicā'cārā niwā. Na basu a'merī a'tiro nicārā niwā:

—Cū āpērāmarīcārē yu'ruowī. Cū basu pe'e yu'ruomasītimi. ³² Ō'acū bese'cu Cristo Israe curuacjārā wioḡu níḡū, curusapu dijatiato. Cū dijaticā pūrīcārē, ējōpeorāti, nicārā niwā.

Yajari masā Jesú me'rā curusapu paabi'penu'cō'cārāputa bujicā'sājācārā niwā.

Jesú wērī'que ni'i

(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30; Heb 6.19-20; 10.19-20)

³³ Jesú curusapu wērīri cura dajaritero nicā nipe'tiro ti di'tapu na'itī'a wa'acaro niwā. Téé ñamica'a tres nicāpu na'itī'atucaro niwā. ³⁴ Tita ti horata Jesú uputu caricūcu niwī. Arameo ye me'rā a'tiro nicu niwī:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? A'tiro níḡū, “Ō'acū, Ō'acū, ¿de'ro weegu yu'ure cō'awā'cāti?” níḡū, tojo nicu niwī.

³⁵ Āpērā ni'cārērā topu nirá tojo nisere tu'orā, a'tiro nicārā niwā:

—Tu'oya sī'i ucūserere. Duporocjūpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Elíare pisugu weesami, nicārā niwā.

³⁶ Cū caricūcā tu'ogu, ni'cū omawā'cā, ni'cā si'ti vino pi'ase me'rā morē'quere yosocū niwī. Yosotoja, ni'cāḡū yucugupu du'teō'o, Jesure sīomorō tīagū, a'tiro nicu niwī:

—Ī'anirā marī yujupu. Elía yu'ruogu a'tigu a'tigusami cūrē.

³⁷ Be'ro Jesú uputu caricū, wērīa wa'acu niwī. ³⁸ Cū wērīri cura a'tiro wa'acaro niwā. Ō'acū wi'ipu pa'ia sājāarōpu cā'mota'ayosari casero u'muarō pe'e tū'rūdjati, pua casero ɖucawatiyojacaro niwā. ³⁹ Surara wioḡu romano Jesú doca nu'cūḡū cū caricūcā ĩ'agū, cū de'ro wee wērīcā ĩ'agū, a'tiro nicu niwā:

—Diacjūta ā'rī Ō'acū macū niapī, nicu niwī.

⁴⁰ Numia yoaropu Jesure ĩ'anu'cūcārā niwā. Na wa'teropu ā'rā numia nicārā niwā: María Magdalena, apeḡo María José, Santiago nituogu na níḡū paco, tojo nicā Salomé nicārā niwā. ⁴¹ Ā'rā numia Jesure Galileapu nicā sirutu'cārā, cūrē weetamu'cārā nicārā niwā. Tojo nicā āpērā numia pājārā Jesú Jerusalēpu wa'acā sirutu'cārā topu ĩ'anu'cūcārā niwā.

Jesure na yaa'que ni'i

(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

42-43 Jesú wě́rīca nūmu judío masā soatji nūmu duporo nicaro niwā. Tojo weerā na ba'atjere apoyurā weecārā niwā. Na'ique'ari cura José, Arimatea wāmetiri macācjū etacu niwī. Judío masā wiorā me'rācjū wiogu nicu niwī. Joséta Jesure “Ō'acū bese'ca nimi”, ni ējōpeocu niwī. Tojo nicā cū wiogu sājātje quē'rārē co'tecu niwī. Tojo weegu uiro marīrō wācūtuturo me'rā Pilato tiropu sājāacu niwī. Sājāa, Jesú ya upure sēricu niwī. 44 Pilato ti upure sēricā tu'ogu, cū wēriatoja'quere masīgū, tu'omarīa wa'acu niwī. Be'ro surara wiogure ¿diacjūta wēriapari? nīgū, sēritiña'cju pijiocu niwī. 45 Surara wiogu “Diacjūta niapu” nicā tu'ogu, Pilato Jesú ya upure Joseré o'oduticu niwī. 46 Tojo weegu José cūrē omatji casero añurī caserore duucu niwī. Be'ro Jesú ya upure miidijoo, ti casero me'rā omacu niwī. Tu'ajanu'cō, ni'cā tuti ūtāgāpu se'ēca tutipu sīosōrōcūocu niwī. Be'ro ti pere ūtāgājo me'rā tuubi'acu niwī. 47 María Magdalena, apego María puarā José, Santiago paco Jesure yaa'carore ī'acārā niwā.

16

Jesú cū wēri'cupu masā'que ni'i (Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

1 Sauru na soowuari nūmu yu'rūca be'ro María Magdalena, apego María Santiago paco, tojo nicā apego Salomé u'mutise duucārā niwā. Te me'rā Jesure cū upure piopeorā wa'arā weecārā nimiwā. 2 Mujīpū mujātiri cura ma'ma semana sājānu'cārī nūmu soorinūmu nicā Jesure yaa'caropu wa'acārā niwā. 3 Na topu wa'arā, a'merī sēritiña'cārā niwā:

—¿Noa marīrē tiga ūtāgārē tuupāobosarosari? nicārā niwā.

4 Topu ejarā, tiga ūtāgājo ti tutire bi'acaga aperopu cūñacā ī'acārā niwā. 5 Tojo weerā ti tutipu diacjū sājāa wa'acārā niwā. Topu diacjū pe'e ni'cū ma'mu dujicā ī'acārā niwā. Cū yoaro su'tiro butiro sāñacā ī'arā, uputu ucucārā niwā. 6 Cū narē nicu niwī:

—Yu'are uiticā'ña. Musā Jesú Nazarecjūrē na curusapu paabi'pe wējē'cure a'marā wee'e. Cū masātojami. A'tore marīmi. Cūrē na cūu'carore ī'arā a'tia. 7 Be'ro cū bu'erārē, tojo nicā Pedrore wererā wa'aya. “Cū musā duporo Galileapu wa'ayugusami. Cū musārē toduporopu nī'caronojōta topu cūrē ī'arāsa'a”, ni wererā wa'aya, nicu niwī.

8 Cū tojo nicā tu'orā, numia Jesure yaa'caropu nī'cārā ucua narāsārāta, omawā'cā wa'acārā niwā. Uputu ī'a ucua'cārā nitjārā, na ī'a'quere, na tu'o'quere āpērārē wereticārā niwā.

Jesú María Magdalenarē bajuamu'tā'que ni'i (Jn 20.11-18)

9 Jesú bo'reacā soorinūmu nicā wēri'cupu masācu niwī. Titare María Magdalenarē bajuamu'tācu niwī. Coreta toduporopure Jesú siete wātīa cuogore cō'awīrōcu niwī. 10 Cū core bajuaca be'ro cū me'rā sija'cārārē, cū wēri'quere dajasewā'a utirārē werego wa'aco niwō. 11 “Jesú catiami, yu'u cūrē ī'apu” nicā tu'orā, ējōpeoticārā niwā.

Jesú puarā cū bu'esere sirutu'cārārē bajua'que ni'i (Lc 24.13-35)

12 Jesú María Magdalenarē bajuaca be'ro āpērā puarā cūrē ējōpeorārē bajuacu niwī tja. Na cāpūpu sjarārē cū apī weronojō bajuagu bajuacu niwī.

¹³ Be'ro cūrē ĩ'amasĩca be'ro āpērā cū bu'erā ní'cārārē wererā wa'acārā niwā. Na quē'rārē ējōpeoticārā niwā.

Jesú cū bu'erārē "A'tiro weeya" nise ni'i
(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁴ María Magdalenarē, tojo nicā āpērārē bajuáca be'ro Jesú cū bu'erā oncere bajuacu niwĩ. Na ba'adujiri cura bajuacu niwĩ. Na "Cū masācu niāmi" nisere ējōpeoticārā niwā. Na ējōpeotise bu'iri narē tu'ticu niwĩ.

¹⁵ Be'ro a'tiro nicu niwĩ:

—Nipe'tiropu nipe'tirārē yu'u masārē yu'ruoguti nisere quetiwererā wa'aya. ¹⁶ No'o yu'ure ējōpeo, wāmeyeno'gū yu'ruono'gūsami. Yu'ure ējōpeotigu pūrĩcā bu'iri da'reno'gūsami. ¹⁷ Ējōpeorā na ējōpeosere ĩ'orā, a'tiro weemasĩrāsama. Yu'u tutuaro me'rā wātĩa masārē sājāa'cārārē cō'awĩrōmasĩrāsama. Apemasā ye, na ucūmasiti'quere ucūmasĩrāsama. ¹⁸ Na añarē ñe'ecā, tojo nicā nímá sĩ'rĩcā, ne mejēcā wa'asome. Dutitirārē omocā ñapeocā, yu'rurāsama, nicu niwĩ Jesú.

Jesú u'musepu mujābutia'que ni'i
(Lc 24.50-53)

¹⁹ Be'ro marĩ wiogu Jesú cū bu'erārē wéréca be'ro Ō'acū u'musepu cūrē miimujāa wa'acu niwĩ. Topure cū pacu tiropu diacjū pe'e ejanujācu niwĩ.

²⁰ Tojo wa'áca be'ro cū bu'erā nipe'tiropu cū yu'ruose quetire weresterā wa'acārā niwā. Na wercā, Jesú cū basuta narē weetamucu niwĩ. Na weresere diacjūta ni'i nígu, añuse na weel'omujācā weecu niwĩ.

Luca Jesucristo ye quetire oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Ā'rī ni'cūta āpērā Jesucristo ye quetire oja'cārā wa'teropure judío masū nitigu nicu niwī. Cū Pablo me'rācjū waro nígū, cū me'rā tojota da'rayapaticā'cu niwī. Cū Jesucristo ējōpeonu'cā'quemā de'ro nicā, no'opu ējōpeogu ējōpeonu'cāpī. Masīno'ña marī'i. Añurō weeri masū, tojo nicā ocoyeri masū nicu niwī. Cū Siria di'tapu nirī macā Antioquíapu bajuacu niwī.

A'ti pūrī nipe'tirāpureta Jesú yu'ruogu a'ticu niwī nisere ojanocarō niwā. Israe curuacjārā se'sarore yu'ruogu a'ticu niwī, ni ojanofā marīcaro niwā.

Āpērā Jesucristo ye quetire oja'cārā nemorō Jesú cū catiri umūcore, cū weeseti'quere ojayū'ranu'cācu niwī. Tere ojase dūporo queoro ojasī'rīgū, a'tiro weecu niwī. Āpērā Jesú ye quetire wercā ī'abesetogagupu, tojo nicā nipe'tise Jesú weeseti'quere besenu'cōpe'otojagupu ojacu niwī.

A'ti pūrīrē Teófilo wāmetigu, judío masū nitigure ojacu niwī.

Luca ¿de'ro weegu a'ti pūrīrē ojapari? nise ni'i

¹ Pājārā masā ūsā wa'teropu wa'a'quere Jesú ye quetire ojasī'rīcārā niwā. ² Īsārē bu'e'caronojōta ojacārā niwā. Jesú ne waro weenu'cā'quere ī'a'cārā, cū ye quetire weretamu'cārā wereturiacārā niwā. Tereta āpērā ojacārā niwā. ³⁻⁴ Yu'u quē'rā ne waro nu'cā'que me'rā nipe'tise Jesú ye quetire ī'abesepe'ocā'a. Tojo weetogagupu, yu'u a'tere queoro ojame'ricā'sī'risa'a. A'tiro weecā, añusī'rī nígū, wiogu Teófilo, mu'urē oja'a. Mu'urē āpērā bu'e'que diacjūta ni'i nidutigu ojaguti.

Ō'acūrē wereco'tegu u'musecjū Juā wāmeyeri masū cū bajuatjere wereyu'que ni'i

⁵ A'te me'rā mu'urē werenu'cāgūti. Herode Judea di'ta wiogu nīcaterore ni'cū pa'i Zacaríā wāmetigu nicu niwī. Cū Abías wāmetigu ya curuacjū pa'i nicu niwī. Cū numo Isabe wāmetico niwō. Co quē'rā dūporocjūpu pa'i Aarō pārāmeo nituriago nico niwō. ⁶ Na puarāputa Ō'acū ī'orōpure añurā nicārā niwā. Ō'acū duti'quere, tojo nicā Moisé duti'quere queoro weecārā niwā. Tojo weerā masā narē "Ña'arā nima", nīmasīticārā niwā. ⁷ Isabe pō'rā bocamasītico niwō. Tojo weerā na pō'rāmarīcārā niwā. Tojo nicā na puarāputa bucurā waro nicārā niwā.

⁸ Ni'cā numu Zacaríā ya curuacjārārē Ō'acū ī'orōpu Ō'acū wi'ipu da'rase nicaro niwā. ⁹ Na pa'ia weewarōnojojpūma nībocaca be'ro Zacariare Ō'acū Nibutiarī Tucū tiro u'mutise ūjūamorōdutarā sōrōcārā niwā. ¹⁰ Cū u'mutise ūjūapeori cura nipe'tirā masā sopepu ūbuerā weecārā niwā. ¹¹ Cū tojo weeri cura ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu u'musecjū cū ūjūamorōpeoro diacjū pe'e bajuacu niwī. ¹² Cūrē ī'agū, Zacaríā de'ro wéemasīticu niwī. Ūcuayū'ruacu niwī. ¹³ Cū tojo weecā ī'agū, Ō'acūrē wereco'tegu cūrē nicu niwī:

—Yu'ure uiticā'ña. Õ'acũ mu'u ñubuesere tu'oami. Mu'u numo Isabe ni'cũ pō'rätigosamo. Cürē Juã wāmeyeya. ¹⁴ Mu'u cũ me'rã pürō e'catigus'a. Äpērã quē'rã cũ bajuacã, pājārã e'catirāsama. ¹⁵ Mu'u macũ Õ'acũ ï'orõpüre mejõ nigũ mejëta nigūsami. Ne vinorē, si'bio'quere si'rísome. Cũ bajuase ðaporo Espiritu Santure cõoyu'ruatojagusami. ¹⁶ Pājārã Israe curuacjārã Õ'acũ na wiogure ëjõpeodu'u'cārãrē ëjõpeocã weegusami tja. ¹⁷ Cũ marĩ wiogu ðaporo weremu'tásijagusami. Ðaporoçjũpu Õ'acũ ye cjasere weremu'tārĩ masũ Elíamaricã Espiritu Santu tutuasere cõoyu'ruacu niwĩ. Cũ weronojõ cũ quē'rã cõoyu'ruagusami. A'tiro weegusami. Pacusumuarē na pō'rã me'rã cumuca marĩrõ niseticã weegusami. Tojo nicã yu'runu'cārĩ masārē wiorã dutisere yu'ticã weegusami. A'tiro wee masārē marĩ wiogure ñe'edutigu bu'eyugusami, nicu niwĩ Õ'acũrē wereco'tegu.

¹⁸ Cũ tojo nicã, Zacaría sērĩtiña'cu niwĩ:

—¿De'ro wee yu'u a'tere “Diacjũta ni'i” nımasĩbosau? Yu'u bucu waro ni'i. Yu'u numo quē'rã bucuo waro nimo, nicu niwĩ.

¹⁹ Õ'acũrē wereco'tegu cürē yu'ticu niwĩ:

—Yu'u Õ'acũrē da'raco'tegu Gabrie wāmeti'i. Yu'u Õ'acũ ï'orõpu ni'i. Cũ mu'u me'rã ucũdutigu, a'te queti añusere weredutigu o'oami. ²⁰ Ni'cārõacārē mu'u ëjõpeoti'que bu'iri ucũmasĩtigu tojagusa'a. Téé mu'u macũ bajuatiro põtëorõ ne cã'rõ ucũsome. Õ'acũ cũ uaro põtëorõ tojo wa'arosa'a, nicu niwĩ.

²¹ Cũ tojo weeri cura sope pu'tocjārã pe'e co'terã weecārã niwã. Na Zacaría bajuticã, cũ yoogocã ï'arã, “¿De'ro wa'apariba cürē?” nicārã niwã. ²² Zacaría na tiropu wijaatagu, ucũmasĩticu niwĩ. “Topuã Õ'acũ apeyenojõ cürē ï'oapĩ”, nicārã niwã. Cũ ucũmasĩtĩjĩgũ ucürõnojõ o'ogu, omocārĩ me'rã narē weequocu niwĩ.

²³ Cũ Õ'acũ wi'ipũ da'rase numurĩ pe'tica be'ro cũ ya wi'ipũ dajatojaacu niwĩ. ²⁴ Be'ro, cũ numo Isabe nijĩpaco tojaco niwõ. Ni'cãmocuse mujĩpũrĩ co ne wijatico niwõ. ²⁵ Co a'tiro wãcũco niwõ: “Õ'acũ yu'u pō'rãmarĩgõ ní'core weetamuami. Masã tojowaro ï'acõ'adutitigu yu'ure añurõ weemi”, nico niwõ.

Mariare Õ'acũrē wereco'tegu u'musecjũ Jesũ bajuatjere wereyu'que ni'i

²⁶ Seis mujĩpũrĩ Isabe nijĩpaco nirõ yu'rucaro niwã. Ticuse mujĩpũrĩ be'ro Õ'acũ cürē wereco'tegu Gabriere a'tiro weecu niwĩ. Galilea di'ta nirĩ macã Nazarepu o'ócu niwĩ tja. ²⁷ Cürē ni'cõ numio Mariare, ne apĩ umu me'rã niña'ti'core quetiweredutigu o'ócu niwĩ. Co ni'cũ Davi pãrãmi nituriagu José wãmetigu me'rã omocã du'tegotigo weeco niwõ. ²⁸ Õ'acũrē wereco'tegu co nirõpu sãjãa, añudutigu a'tiro nicu niwĩ:

—María, mu'arē añudutise miiti'i. Õ'acũ mu'arē añurõ wéegu pajaña'mi. Cũ marĩ wiogu mu'u me'rã nimi. Nipe'tirã numia yu'ruoro mu'arē añurõ weeyu'runu'cãgūsami, nicu niwĩ.

²⁹ Cũ tojo nicã tu'ogo, tu'omarĩa wa'aco niwõ.

—¿De'ro weegu yu'ure tojo añudutiti? nico niwõ. ³⁰ Be'ro Õ'acũrē wereco'tegu a'tiro nicu niwĩ:

—María, yu'ure uiticā'ña. Õ'acũ ï'orõpüre mu'u añuse bocapu. Mu'u me'rã e'catisami. ³¹ Ni'cārõacārē mu'u nijĩpaco tojagósa'a. Ni'cũ pō'rätigosa'a. Cürē Jesũ wāme õ'oña. ³² Cũ mejõ nigũ mejëta

nigūsami. “Ō'acū ū'musecjū macū nimi”, nino'gūsami. Cū ñecū Davire wee'caronojō Ō'acū wiogu sōrōgūsami. ³³ Tojo weegu Israe curuacjārārē dutinu'cūcūsami. Cū dutise ne pe'tisome. Wiogu ninu'cūcūsami, nicu niwī.

³⁴ Cū tojo nicā tu'ogo, María Ō'acūrē wereco'tegure sērītiña'co niwō:

—¿De'ro wee a'te tojo wa'abosari? Yū'ū ne nī'cū ūmū me'rā niwe'e, nico niwō.

³⁵ Ō'acūrē wereco'tegu core yū'ticu niwī:

—Espíritu Santu mu'upure dijatagusami. Ō'acū ū'musecjū cū tutuase mu'upure o'mecurua weronojō dijati, tuubi'arosa'a. Tojo weegu mu'ū macū Ō'acū yagū añugū waro tojagūsami. Cū “Ō'acū macū nimi”, nino'gūsami. ³⁶ Mu'ū basuco Isabe quē'rā bucuo waro nimigō, nī'cū macū wuagosamo. Co na “Pō'rā marīmo” nino'co co nijīpaco nirō seis mujīpūrī yū'rutoja'a. ³⁷ Ō'acūrē nipe'tise weeta basio'o, nicu niwī.

³⁸ Cū tojo nicā tu'ogo, María yū'tico niwō:

—Yū'ū Ō'acūrē da'rawā'ñaco'tego ni'i. Ō'acū mu'ū nī'caronojōta yū'ure weeato, nico niwō.

Co tojo nitu'ajaca be'ro Ō'acūrē wereco'tegu wa'a wa'acu niwī.

María Isabere ĩ'agō wa'a'que ni'i

³⁹ Ō'acūrē wereco'tegu wérēca be'ro María yoogoro marīrō a'tiro weeco niwō. Te numārīta cō basuco Isabere opa bu'pa nirī macā Judea di'tapū ĩ'agō wa'aco niwō. ⁴⁰ Topū ejago, Zacarīa ya wi'īpū sājāaco niwō. Sājāagō, Isabere añudutico niwō. ⁴¹ Co añuduticāta, Isabe macū paa po'peapū sāñagū a'meña'cu niwī. Isabe Espiritu Santure cūoyū'ruago tojaco niwō.

⁴² Tojo weego co ūputu tutuaro me'rā ucūco niwō:

—Nipe'tirā numia yū'ruoro Ō'acū mu'ūrē añurō weeyū'runū'cāmi. Mu'ū macū quē'rārē añurō weemi. ⁴³ Mu'ū yū'ū wiogu paco yū'ure ĩ'agō a'ticā, añubutiaro wa'a'a. ⁴⁴ Mu'ū añudutisere tu'ocāta, yū'ū macū paa po'peapū sāñagū e'catise me'rā a'meña'mi. ⁴⁵ Ō'acū marī wiogu mu'ūrē “Tojo weegati” nī'que queoro wa'arosa'a. Mu'ū cū tojo nī'quere tu'o ējōpeo'co e'cati'i, nico niwō Isabe.

⁴⁶ Be'ro María a'tiro nico niwō:

Yū'ū ejeripō'rāpū Ō'acū yū'ū wiogure e'catise o'o'o.

⁴⁷ Ō'acū yū'ure yū'ruogu me'rā e'cati'i.

⁴⁸ Yū'ū mejō nigōrē Ō'acū a'tiro weecu niami.

Cūrē da'rawā'ñaco'tegore wācūcu niami.

A'tiro nicā me'rā nipe'tirā yū'ure “Ō'acū añurō weemi core”, nirāsama.

⁴⁹ Ō'acū tutuayū'ruagu yū'ure añubutiase waro weemi.

Cū añuyū'ruagu, ña'ase moogū niimi.

⁵⁰ Nipe'tirā cūrē wiopesase me'rā tu'oña'rārē pajaña'nu'cūcūsami.

⁵¹ Cū tutuaro me'rā peje añuse weemi.

Āpērā yū'ruoro ni'i ni tu'oña'rārē docaque'acā weemi.

⁵² Wiorā nimi'cārārē mejō nirā tojacā weemi.

Mejō nirā pe'ere wiorā weronojō morōmi.

⁵³ Ējaboarārē peje waro añuse o'omi.

Peje cuomi'cārārē ne ñe'enojō marīrā tojacā weemi.

⁵⁴ Israe curuacjārā cūrē da'raco'terārē weetamumi.

Ne cārō narē pajaña'ticā weetimi.

55 Cũ marĩ ñecũsumuarẽ “Tojo weeguti” ní'caronojõta weemi. Abrahãrẽ, tojo nicã cũ pãrãmerã nituriarãrẽ pajaña'nu'cũcũsami, nico niwõ María.

56 María Isabe tiropu i'tia mujĩpũ tojánico niwõ. Be'ro co ya wi'ipu dajatojaaco niwõ.

Juã masãrẽ wãmeyerĩ masũ bajua'que ni'i

57 Be'ro Isabe co macũrẽ wuariteronojõ ejacaro niwã. Titare co macũ bajuaçu niwĩ. 58 Cũ bajuáca be'ro co acawererã, ãpẽrã co ya wi'i pu'to nirã core e'catitamurã wa'acãrã niwã. Õ'acũ core añubutiase weecã i'arã, tojo weecãrã niwã. 59 Ni'cã semana cũ bajuáca be'ro Moisé duti'caronojõta weecãrã niwã. Cũ õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'adutirã wa'acãrã niwã. Masã cũrẽ cũ pacu wãme weronojõ Zacaría wãmeyesi'rĩcãrã nimiwã. 60 Na tojo weesi'rĩmicã, cũ paco narẽ nico niwõ:

—Niwe'e. Cũ Juã wãmetigũsami, nico niwõ.

61 Masã pe'e “¿De'ro weegu? Mu'u acawererã Juã wãmetirã marĩma”, nicãrã niwã.

62 Be'ro Zacariãre “¿Mu'u de'ro wãme õ'osi'rĩsari?” nirã, weequeose me'rã sãrĩtiña'cãrã niwã. 63 Na tojo nicã, ni'cã pjĩ sãrĩcũ niwĩ. Ti pjĩpu cũ “Juã wãmetigũsami”, ni ojacu niwĩ. Nipe'tirã cũ tojo weesere i'arã, ucuape'tia wa'acãrã niwã. 64 Cũ ojãca be'ro maata Zacaría apaturi ucũnu'cãcu niwĩ tja. Tojo nicã Õ'acũrẽ e'catise o'ocu niwĩ. 65 Zacaría tojo weese me'rã nipe'tirã cũ pu'to nirã ucuape'tia wa'acãrã niwã. Nipe'tirã to u'muase bu'papu nirã Judeacjãrã tojo wa'a'quere werestewã'cãcãrã niwã. 66 Nipe'tirã na tojo wereturiasere masĩrã, pũrõ wãcũcãrã niwã. Cũ Õ'acũ tutuãro me'rã bajuacã i'arã, a'merĩ sãrĩtiña'mujãcãrã niwã:

—¿Cũ wĩ'magũ bucu ãjãgũ, de'ro nigũnojõ nigũsari? nicãrã niwã.

Zacaría Õ'acũrẽ basapeo'que ni'i

67 Wĩ'magũ pacu Zacaría Espĩritu Santure cuoyu'ruacu niwĩ. Tojo weegu Õ'acũ ucũdutiisere a'tiro ucũcu niwĩ:

68 Marĩ wiogu Õ'acũ Israe curuacjãrã wiogure añurõ ucũrã.

Marĩ tiro, cũ yarã tiropu a'timi.

Marĩrẽ weetamugũ, añurõ yu'rucã weegusami.

69 Cũ marĩrẽ yu'ruoacju tutuayu'ruagure o'ógusami.

Cũrẽ Davi pãrãmerã nituriarã wa'teropu nigũrẽ o'ógusami.

Davi Õ'acũrẽ da'rawã'ñaco'tegu nicu niwĩ.

70 A'tere ne waroputa cũ ye queti weremu'tãrĩ masã ña'ase moorã me'rã Õ'acũ “Tojo weeguti”, nicu niwĩ.

71 Nipe'tirã marĩrẽ waparãtirãrẽ, marĩrẽ i'atu'tirãrẽ yu'ruwetica weegusami.

72 Tojo nicã marĩ ñecũsumuarẽ “Musãrẽ pajaña'gũti.

Yu'u “Tojo weeguti” ní'que añusere ne acobojosome”, nicu niwĩ.

73 A'tere Õ'acũ cũ basuta marĩ ñecũ Abrahãrẽ “Tojo weeguti”, nicu niwĩ.

74 Marĩrẽ i'atu'tirãrẽ yu'rucã weegusami.

Tojo nicã uiro marĩrõ marĩrẽ cũ dituro weecã weegusami.

75 Nipe'tiro marĩ catiro põtõorõ añurã, cũ yarã cũ uaro weecã weegusami, nicu niwĩ Zacaría.

76 Mu'u, yu'u macũcã, marĩ wiogu a'tiatji ma'arẽ apoyumu'tãgũ nigũsa'a.

Tojo weegu “Õ'acũ u'musecjũ ye quetire weremu'tãrĩ masũ nimi”, nino'gũsa'a.

77 Mu'u Õ'acũ yarãrẽ a'tiro nigũsa'a:

“Musã ña'arõ wee'quere acoboJose sãrĩcã, musãrẽ acobojogusami.

A'tiro weẽgu, musã pecame'epu wa'abo'cãrãrẽ yu'ruogusami”, nigũsa'a.

78 Õ'acũ marĩ wioгу marĩrẽ ma'i pajaña'tjãgũ, cũ macũ marĩrẽ yu'ruoacjare o'ógusami.

79 Cũ na'itĩ'arõpu nirãrẽ sĩ'orõ weronojõ marĩ cãrẽ masĩtirã, pecame'epu wa'abo'cãrãrẽ cãrẽ masĩcã weegusami.

Tojo wee marĩ ña'arõ wee'quere acobojogu, marĩrẽ cũ me'rã añurõ nisetĩcã weegusami, nicu niwĩ Zacarĩa.

80 Wĩ'magũ bucuu, siape me'rã Õ'acũrẽ nemorõ ãjõpeowã'cãcu niwĩ. Yucu marĩrõ, masã marĩrõpu nibajaque'aticu niwĩ. Téé Israe curuacjãrãrẽ bu'enu'cãcaterõpu topu nituocu niwĩ.

2

Jesú cũ bajua'que ni'i (Mt 1.18-25)

1 Jesú cũ bajuase duporo nipe'tirã romano masã wioгу Augusto wãmetigu nipe'tirã masãrẽ ba'paqueogutigu, na wãmerẽ ojaõ'oduticu niwĩ. 2 Cirenio, Siria di'ta wioгу nĩcatero ne waro ojaõ'ose nu'cãcaro niwũ. 3 Nipe'tirãrẽ na ñecũsumua bajua'que macãrĩpu ojaõ'ogũ wa'aduticu niwĩ.

4 Tojo weegu José Nazare Galilea di'ta nirĩ macãpu ní'cu wijawã'cãcu niwĩ. Belẽ Judea di'ta nirĩ macãpu wa'acu niwĩ. Topu cũ ñecũ Davi bajuacu niwĩ. Cũ Davi pãrãmi niyugu, topu ojaõ'odutigu wa'acu niwĩ.

5 Cũ, cũ omocã du'teacjo Marĩa me'rã Belẽpu ojaõ'odutigu wa'acu niwĩ. Co wĩ'magũ cuogo nico niwõ. 6 Na Belẽpu nirĩ cura Marĩa co wĩ'magũ ñe'erĩtero ejacaro niwũ. 7 Topure na cãrĩrĩ wi'i bocaticãrã niwã. Tojo weerã ecarã na cãrĩrĩ wi'ipũ wa'acãrã niwã. Topu co ne waro wĩ'magũ wuaco niwõ. Cũrẽ su'ti caseri me'rã oma, ecarã na ba'ari co'ropu cũuco niwõ.

Õ'acũrẽ wereco'terã u'musecjãrã oveja co'terãrẽ Jesú bajasere were'que ni'i

8 Belẽ sumutõpu oveja co'terã nicãrã niwã. Na, na yarã ovejare co'terã, cãpũpu nibo'reamujãcãrã niwã. 9 Wãcũña marĩrõ narẽ ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegu u'musecjũ bajuacu niwĩ. Õ'acũ cũ asistese na tiõpu añurõ bo'reyuse'sa wa'acaro niwũ. Tojo wa'acã ï'arã, ucuayũ'ruacãrã niwã.

10 Õ'acũrẽ wereco'tegu narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'ure uiticã'ña. Musãrẽ añuse quetire miitigu wee'e. Te quetire tu'orã, nipe'tirã e'catirãsama. 11 Ni'cãcã ñami Davi ya macã Belẽpu musãrẽ yu'ruoacju bajuami. Cũ Õ'acũ bese'cu Cristo marĩ wioгу nimi. 12 Cũ wĩ'magũrẽ su'ti caseri me'rã oma'cure bocaekarãsa'a. Wa'icurã nirĩ wi'ipũ cũnãgũrẽ ï'arãsa'a. Musã a'tere ï'arã, “Diacjũta wereapĩ”, nirãsa'a, nicu niwĩ Õ'acũrẽ wereco'tegu.

13 Cũ tojo nĩca be'roacã cũ tiõpu pãjãrã Õ'acũrẽ wereco'terã u'musecjãrã bajuanemocãrã niwã. Na Õ'acũrẽ ãjõpeorã, a'tiro e'cati basapeocãrã niwã:

14 Õ'acũ u'musecjürē e'catipeorã.

Nipe'tirã cürē “Añubutiami”, ni basapeoato.

A'ti di'ta pe'ere cũ añurõ weeno'cãrã ejerisãjãse cwoato, nicãrã niwã.

15 Be'ro Õ'acürē wereco'terã u'musepu mujãca be'ro oveja co'terã na basu a'merĩ ucücãrã niwã:

—Te'a guero Belēpu. Tojo wa'a'quere, Õ'acũ marĩrē wereduti'quere ĩ'arã marĩ, nicãrã niwã.

16 Tojo weerã sojaro me'rã macãpu pi'acãrã niwã. Topu pi'atarã, María, Joseré bocaecãrã niwã. Wĩ'magũ quē'rãrē ecarã ba'ari co'ropu cũñagürē ĩ'acãrã niwã. 17 Cürē ĩ'ãca be'ro Õ'acürē wereco'tegu wĩ'magũ ye quetire narē nĩ'quere werestecãrã niwã. 18 Nipe'tirã na weresere tu'orã, tu'o ucua mujãcãrã niwã. 19 María pe'e oveja co'terã tojo nisere co se'saro wãcũ tu'oña'cã'co niwõ. Uputu tere wãcũnurãco niwõ. 20 Oveja co'terã Õ'acürē wereco'tegu narē nĩ'caronojõta queoro wa'acã ĩ'arã, Õ'acürē “Añuyũ'ruami”, ni e'catitojacãrã niwã.

Jesure na Õ'acũ wi'ipu mia'que ni'i

21 Ni'cã semana Jesú bajuãca be'ro na weewuaronojõ weecãrã niwã. Jesure cũ õ'rēcju yapa caserore yejecõ'acãrã niwã. Titareta cürē Jesú wãme õ'ocãrã niwã. Ti wãmerēta Õ'acürē wereco'tegu María co nijĩpaco nise ðuporo õ'oduticu niwĩ. Tojo weerã tojo wãmeyecãrã niwã.

22 Wĩ'magũ co wuãca be'ro ticuse nũmurĩ yu'rũca be'ro na weewuaronojõpuma weecãrã niwã. Moisé dutise a'tiro nicaro niwũ. Numia wĩ'magũ wuãca be'ro ticuse nũmurĩ be'ro apaturi na nĩ'caronojõta tojato tja nĩrõ tojo duticaro niwũ. Titare wĩ'magürē Jerusalēpu miacãrã niwã. Topu Õ'acũ wi'ipu miisãjãa, Õ'acürē “Mu'u yaga nimi”, ni ĩ'orã wa'acãrã niwã. 23 Õ'acũ dutise tojo niyucã, tere tojo weecãrã niwã. A'tiro nicaro niwũ: “Nipe'tirã bajuamu'tãrã umua Õ'acũ yarã sãjãcã weeno'rãsama”, niwũ. 24 Be'ro María, tojo nicã José Õ'acũ duti'caronojõta weecãrã niwã tja. A'tiro nicaro niwũ: “Õ'acürē ějõpeorã, puarērã buja weronojõ bajurãrē o'oya. Na maricã buja puarã o'oya”, nicaro niwũ.

25 Titare ni'cũ Jerusalēcjũ Simeó wãmetigu nicu niwĩ. Cũ añugũ waro Õ'acürē ějõpeoyu'rugũ nicu niwĩ. Israe curuacjãrãrē yu'ruoacjure yucuegu weecu niwĩ. Espĩritu Santu Simeó me'rã ninu'cũcu niwĩ.

26 Espĩritu Santu cürē a'tiro wereyutojacu niwĩ:

—Cristo Õ'acũ bese'care ĩ'atimigũ, mu'u wẽrĩsome, nicu niwĩ. 27 Õ'acũ wi'ipu Jesure miãca nũmurē Espĩritu Santu Simeórē ti wi'ipu wa'aduticu niwĩ. Be'ro Jesure cũ pacusumua Moisé duti'caronojõta wéerã, Õ'acũ wi'ipu miacãrã niwã. 28 Wĩ'magürē ĩ'agũ, Simeó miuwacu niwĩ. Miiwua, Õ'acürē e'catipeogu, a'tiro nicu niwĩ:

29 Wiogu, mu'u “A'tiro weeguti” nĩ'quere queoro weepu.

Tojo weegu ni'cãrõacãrē yu'u mu'urē da'raco'tegu e'catise me'rã wẽrimasĩ'i.

30 Masãrē yu'ruoacjure ĩ'atoja'a.

31 Mu'u nipe'tirã masã ĩ'orõpu cürē masĩdutigu tojo weewu.

32 Cãta judío masã nitirãrē mu'urē ějõpeodutigu sĩ'ogũ weronojõ weegusami.

Tojo nicā nipe'tirā mu'u yarā Israe curuacjārā “Ō'acū añurō weeamī”, nino'rāsama, nicu niwī Simeó.

³³ Simeó wī'magūrē tojo nicā tu'orā, José, tojo nicā Jesú paco tu'omarīa wa'acārā niwā. ³⁴ Be'ro Simeó narē “Ō'acū masārē añurō weeato”, nicu niwī. María, Jesú pacore a'tiro nicu niwī:

—Ō'acū ā'rī wī'magūrē a'tiro weedutigu beseapī. Cūrē uatirā Israe curuacjārā cō'adijono'rāsama. Cūrē uarā pe'e morōpeono'rāsama. Cū Ō'acū ye cjasere i'omu'tāgū nigūsami. Pājārā cūrē teerāsama. ³⁵ Tojo weese me'rā nipe'tirā wācūserē bajuyoropu masīno'rōsa'a. Mu'u pe'ere te di'pji me'rā ñosērō weronojō pūrīse tu'oña'gōsa'a, nicu niwī Mariare.

³⁶ Apego Ō'acū wi'ipure Ō'acū ye queti weremu'tārī masō nico niwō. Co Ana wāmetico niwō. Fanuel macō Aser curuacjō nico niwō. Bucuo waro nico niwō. Ne waropure nu'mio waro omocā du'teco niwō. Co omocā du'téca be'ro siete cū'marī co marāpu me'rā nico niwō. Ticuse cū'marī be'ro co marāpu wērīa wa'acu niwī. ³⁷ Jesure na Ō'acū wi'ipu miacaterore co wapewio ochenta y cuatro cū'marī cuoco niwō. Co Ō'acū wi'ipure ne wijatico niwō. Topu Ō'acūrē ējōpeogo, ñamirī, umucori be'ti, ñubuenu'cūcā'co niwō. ³⁸ Simeó Mariare, Joseré ucūrī cura Ana na tiropu wa'aco niwō. Jesure i'agō, Ō'acūrē e'catise o'oco niwō. Be'ro nipe'tirā Jerusalécjārā masārē yu'rūoacjure co'terārē Jesú ye cjasere wereco niwō.

María, José, Jesú na ya macā Nazarepu dajatojaa'que ni'i

³⁹ Nipe'tise Ō'acū duti'quere weetu'ajaca be'ro María, José, Jesú na ya macā Nazare, Galilea di'tapu dajatojaacārā niwā. ⁴⁰ Wī'magū siape me'rā bucu, nemorō tutuagu, masīnemogū wa'acu niwī. Ō'acū cūrē añurō weecu niwī.

Jesú Ō'acū wi'ipu wiorā me'rā ucū'que ni'i

⁴¹ Jesú pacusumua nipe'tise cū'marī Pascua bosenumu nicā Jerusalēpu bosenumarī wa'awuacārā niwā. ⁴² Tojo weerā Jesú doce cū'marī cuocā, na weewuaronojōpuma wa'acārā niwā tja. Jesú titare ne waro bosenumu wa'agu weecu niwī. ⁴³ Bosenumu yu'rúca be'ro José, María na ya macāpu dajatojaacārā niwā. Titare Jesú pe'e cū paco María, José masirō marīrō Jerusalēpu tojacā'cu niwī. ⁴⁴ Na Jesure “Āpērā marī me'rācārā me'rā wa'ayusami”, nicārā nimiwā. Tojo weerā na wācūque'tiro marīrō ni'cā numu ma'apure wa'acārā niwā. Be'ropu na acawererā, na i'amasirā wa'tero cūrē a'macārā nimiwā. ⁴⁵ Ne bocaticārā niwā. Tojo weerā cūrē a'marā, Jerusalēpu majāmitojacārā niwā.

⁴⁶ I'tia numu na Jerusalēpu wijāca be'ro Ō'acū wi'ipu cūrē bocacārā niwā. Cū Moisé oja'quere bu'eri masā wa'teropu dujicu niwī. Na ucūserē tu'o, cū quē'rā narē sērītiña'mujācu niwī. ⁴⁷ Nipe'tirā cū masīsere i'arā, cū yu'time'rīsere tu'orā, i'amarīamujācārā niwā. ⁴⁸ Cū Ō'acū wi'ipu dujicā i'arā, cū pacusumua i'amarīacārā niwā. Cū paco cūrē nico niwō:

—Macū ¿de'ro weegu ūsārē tojo weeati? Mu'u pacu, yu'u uputu mu'urē a'mapu. Uputu wācūque'tiapu, nico niwō.

⁴⁹ Co tojo nicā tu'ogu, Jesú nicu niwī:

—¿De'ro weerā yu'urē a'mati? ¿Musā yu'u pacu ye cjasere weeroa'a nisere masītiati? nicu niwī.

⁵⁰ Cū pacusumua Jesú tojo nisere tu'omasīticārā niwā.

⁵¹ Be'ro na me'rã Nazarepu dajatojaacu niwĩ. Cũ toduporopu wee'caronojõta na dutisere añurõ yu'tinu'cũcu niwĩ. Cũ paco nipe'tise Jerusalẽpu tojo wa'a'quere wãcũnrũco niwõ. ⁵² Jesú siape me'rã bucua, masĩnemowã'cãcu niwĩ. Õ'acũ cãrẽ "Añugũ nimi", ni ï'acu niwĩ. Masã quẽ'rã nipe'tirã cãrẽ añurõ wãcũcãrã niwã.

3

Juã masãrẽ wãmeyeri masũ bu'e'que ni'i
(Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Jn 1.19-28)

¹ Quince cũ marĩ Tiberio wãmetigu nipe'tirã romano masã wiogu nirĩ cura a'ticurã cũ docacjãrã wiorã nicãrã niwã. Poncio Pilato Judea di'ta wiogu nicu niwĩ. Herode Galilea di'ta wiogu nicu niwĩ. Herode acabiji Felipe Iturea, Traconite wãmetise di'ta wiogu nicu niwĩ. Lisantias wãmetigu Abilinia di'ta wiogu nicu niwĩ. ² Anãs, tojo nicã Caifã pa'ia wiorã nicãrã niwã. Tita na wiorã nirĩ cura Õ'acũ Zacarĩa macũ Juãrẽ masã marĩrõ, yucu marĩrõpu ucũcu niwĩ. ³ Be'ro Juã nipe'tiro dia Jordã wãmetiri maa wa'teropu yu'ruwã'cãcu niwĩ. Masãrẽ a'tiro bu'ecu niwĩ:

—Musã ña'arõ weeseti'quere bujaweti ducayu, wãmeyeno'ña. Tojo weerã musã ña'arõ wee'quere acobocono'rãsa'a, nicu niwĩ. ⁴ Duporocjũpu Õ'acũ ye queti weremã'tãrĩ masũ Isaiã oja'caronojõta Juã queoro weeseticu niwĩ. A'tiro ojayuno'caro niwũ: Ni'cũ yucu marĩrõ, masã marĩrõpu a'tiro caricũnu'cũbajaque'atigusami: "Marĩ wiogu a'tiatji ma'arẽ apoyuya.

Diacjũca ma'a añurĩ ma'a quẽ'rãrõ weronojõ weeyuya."

(Marĩ wiogu a'tiati duporo musã nisetisere apoyuya, musã wãcũsere ducayuya nĩgũ, tojo nicu niwĩ.)

⁵ Nipe'tise di'ta tu'ruri yaa, ni'cãrõwijino'rõsa'a.

Nipe'tise ãrũpagu, opa bu'pa diacjũca pa weeno'rõsa'a.

Ma'arĩ diacjũ nitise ma'arĩ diacjũnu'cõno'rõsa'a.

Ma'arĩ coperibujuse yaamu'muono'rõsa'a.

(Musã ña'arõ weeseti'quere ducayu, apoya nĩgũ, tojo nicu niwĩ.)

⁶ Musã tojo weecã, Õ'acũ masãrẽ yu'ruosere nipe'tirã ï'arãsama, ni ojacu niwĩ Isaiã.

⁷ Masã Juã tiropu wãmeyedutirã wa'acãrã niwã. Na tojo weecã, narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Musã weeta'sari curuacjãrã añã weronojõ ni'i. Aña nũcũ ãjũcã, uiwã'cãsama. Musã añã weronojõ bu'iri da'resere u'i. Tojo uirã, musã ña'arõ wee'quere bujaweti ducayusi'rĩtimirã, wãmeyedutirã a'tiapu.

⁸ Musã diacjũta ãsã ña'arõ wee'quere bujaweti ducayuapu nĩrã, musã weesetise me'rã ï'oña. A'tiro wãcũticã'ña: "Ësã Abrahã pãrãmerã ni'i. Tojo weerã Õ'acũ tiropu wa'arãsa'a", ni wãcũticã'ña. Musã wãcũsere ducayuticã, Abrahã pãrãmerã nise wapamarĩ'i. Õ'acũ uagu, a'te ãtãperi me'rã Abrahã pãrãmerã wa'acã weemasĩmi. Cũ tojo weecãma, na pe'e Õ'acũ uaro weebosama. ⁹ Marĩ yucupagu ote'quepagu weronojõ ni'i. Õ'acũ masãrẽ yucupagu dũca marĩsepagure besecõ'arõ weronojõ weegusami. Yucu añurõ dũcatiticjure paacõ'a, ãjũacõ'acã'no'sa'a. Tere wee'caro weronojõ musã wãcũsere ducayuticã, añurõ weeseticã, Õ'acũ musãrẽ cõmea me'rã paacõ'agũ weronojõ bu'iri da'regusami, nicu niwĩ Juã.

10 Cũ tojo nicã tu'orã, masã cūrē sērītiña'cārã niwã:

—To pūrīcārē ¿de'ro weerāsari? nicārã niwã.

11 Juã narē yu'ticu niwī:

—No'o puaro su'tiro cuogunojō apī moogūrē ni'cārō o'oya. Ba'ase cuogunojō ba'ase moogũ me'rã ducawaa ba'aya, nicu niwī.

12 Āpērã quē'rã romano masã wiorārē niyeru wapaseebosari masã Juã tiropu wãmeyedutirã wa'acārã niwã. Cūrē sērītiña'cārã niwã:

—Ēsārē bu'egu, ¿ūsã de'ro weerāsari? nicārã niwã.

13 Juã narē yu'ticu niwī:

—Romano masã na wapaseduti'caro nemorō wapaseeticã'ña. Na dutiro ejatuaro wapaseeya, nicu niwī.

14 Āpērã surara quē'rã cūrē sērītiña'cārã niwã:

—Ēsã waro, ¿de'ro weerāsari? nicārã niwã.

Juã narē yu'ticu niwī:

—Ne āpērã cuosere ē'maticã'ña. Na o'oticã, tutuaro me'rã narē uise o'o, ña'arō weeticã'ña. Tere warã, na weeti'quepureta weresãdojaticã'ña. Musã wapata'ase me'rã dia'cũ e'catiya, nicu niwī.

15 Masã Juã bu'esere tu'orã, uputu wãcũcārã niwã.

—Apetero weegu Juã Ō'acũ bese'cu Cristo marī yoacã yucue'cu nisami, ni wãcũcārã nimiwã. 16 Na tojo nisere masīgũ, Juã nipe'tirārē a'tiro nicu niwī:

—Yu'u musārē na ña'arō wee'quere bujaweti, du'uama nigũ, aco me'rã wãmeye'e. Yu'u be'ro apī yu'u nemorō tutuagu a'tigusami. Cũ añugũ waro nimi. Yu'u pe'e mejō nigũ tu'oña'a. Cũ ye sapatore tuweemasitigu weronojō cūrē ne ni'cārōwijimasitisa'a. Cũ pūrīcã Espiritu Santure musārē o'ógusami. Cūrē masã me'rã ninu'cũcã weegusami. Ña'arōrē ñjũaweero weronojō musārē añurō tojato nigũ ña'arō wee'quere cō'agūsami. 17 Yu'u be'ro a'tigu ni'cũ trigo su'tiweeri masũ weronojō nimi. Cũ te su'tire mejēcã su'awee, cō'asami. Te trigo peri quē'rārē mejēcã mii, te nurōrī wi'ipu nurōsami. Te su'tire pecame'epu ñjũacō'asami. A'te weronojō cũ, cũ yarã warore bese, cũ tiropu miagūsami. Āpērārē pecame'epu cō'abajuriogusami. Ti me'e ne pe'tisome, nicu niwī Juã.

18 Tojo weesenojō me'rã peje apeye werecasanemocu niwī. Tenojō me'rã Juã Ō'acũ ye añuse quietire masārē werecu niwī. 19 Apeyema tja Herode ti di'ta Galilea wiogure tu'ticu niwī. Herode cũ acabiji Felipe numo Herodía wãmetigore ē'ma, numoticu niwī. Tojo nicã apeye peje ña'ase weenemo'que bu'iri tu'ticu niwī. 20 Herode Juã cũ were'quere tu'oronojō nigũ, mejō ña'arō weenemocu niwī. Juārē bu'iri da'reri wi'ipu sōrōduticu niwī.

Juã Jesure wãmeye'que ni'i
(Mt 3.13-17; Mr 1.9-11)

21 Juārē bu'iri da'reri wi'ipu sōrōatji duporo Juã pājārã masārē wãmeyecu niwī. Be'ro Jesú quē'rārē wãmeyecu niwī. Cūrē wãmeyegu ñubueri cura u'muse pãrīcaro niwũ. 22 Tojo wa'acã, Jesú bu'ipu Espiritu Santu buja weronojō bajugu cãpure dijatacu niwī. Ē'musepu cũ pacu Ō'acũ ucũdijogu, a'tiro nicu niwī:

—Mu'u yu'u macũ yu'u uputu ma'igũ ni'i. Mu'u me'rã pūrō e'cati'i, nicu niwī.

Jesú ñecũsumua na nituriamujāti' que ni'i
(Mt 1.1-17)

²³ Jesú treinta cū'marī wa'tero cwoḡu, bu'enu'cācu niwī. Masā cūrē “José macū nimi”, nicārā nimiwā. José Elí macū nicu niwī. ²⁴ Elí Matat macū nicu niwī. Matat Leví macū nicu niwī. Leví Melqui macū nicu niwī. Melqui Jana macū nicu niwī. Jana José macū nicu niwī. ²⁵ José Matatías macū nicu niwī. Matatías Amós macū nicu niwī. Amós Nahúm macū nicu niwī. Nahúm Esli macū nicu niwī. Esli Nagai macū nicu niwī. ²⁶ Nagai Maat macū nicu niwī. Maat Matatías macū nicu niwī. Matatías Semei macū nicu niwī. Semei Josec macū nicu niwī. Josec Judá macū nicu niwī. ²⁷ Judá Joanán macū nicu niwī. Joanán Resa macū nicu niwī. Resa Zorobabel macū nicu niwī. Cū Salatiel macū nicu niwī. Salatiel Neri macū nicu niwī. ²⁸ Neri Melqui macū nicu niwī. Melqui Adi macū nicu niwī. Adi Cosam macū nicu niwī. Cosam Elmadam macū nicu niwī. Cū Er macū nicu niwī. ²⁹ Er Josué macū nicu niwī. Josué Eliezer macū nicu niwī. Eliezer Jorim macū nicu niwī. Jorim Matat macū nicu niwī. ³⁰ Matat Leví macū nicu niwī. Leví Simeó macū nicu niwī. Simeó Judá macū nicu niwī. Judá José macū nicu niwī. José Jonam macū nicu niwī. Jonam Eliaquim macū nicu niwī. ³¹ Cū Melea macū nicu niwī. Melea Mena macū nicu niwī. Mena Matata macū nicu niwī. Matata Natán macū nicu niwī. ³² Natán Davi macū nicu niwī. Davi Isaí macū nicu niwī. Isaí Obed macū nicu niwī. Obed Booz macū nicu niwī. Booz Sala macū nicu niwī. Sala Naasón macū nicu niwī. ³³ Naasón Aminadab macū nicu niwī. Cū Admin macū nicu niwī. Admin Arni macū nicu niwī. Arni Esrom macū nicu niwī. Esrom Fares macū nicu niwī. Fares Judá macū nicu niwī. ³⁴ Judá Jacob macū nicu niwī. Jacob Isaa macū nicu niwī. Isaa Abrahā macū nicu niwī. Abrahā Taré macū nicu niwī. Taré Nacor macū nicu niwī. ³⁵ Nacor Serug macū nicu niwī. Serug Ragau macū nicu niwī. Ragau Peleg macū nicu niwī. Peleg Heber macū nicu niwī. Heber Sala macū nicu niwī. ³⁶ Sala Cainán macū nicu niwī. Cainán Arfaxad macū nicu niwī. Arfaxad Sē macū nicu niwī. Sē Noé macū nicu niwī. Noé Lamec macū nicu niwī. ³⁷ Lamec Matusalén macū nicu niwī. Matusalén Enoc macū nicu niwī. Enoc Jared macū nicu niwī. Jared Mahalaleel macū nicu niwī. Cū Cainán macū nicu niwī. ³⁸ Cainán Enós macū nicu niwī. Enós Set macū nicu niwī. Set Adá macū nicu niwī. Adá Ō'acū cū ne waro wee du'pócāti'cu nicu niwī. Tojo weegu cū Ō'acū macū nicu niwī.

4

Jesure wātī Ō'acūrē yu'rũnu'cācā weesi'rĩmi'que ni'i
(Mt 4.1-11; Mr 1.12-13)

¹ Juā Jesure wāmeyeca be'ro Jesú Espíritu Santure cwoyu'ruacu niwī. Cūrē dia Jordá wāmetiri maapu ní'cure Espíritu Santu maata yucu marĩrō, masā marĩrōpu miacu niwī. ² Topure cuarenta ñumuri nicu niwī. Wātī Jesure cū pacure yu'rũnu'cādutiḡu niquesācu nimiwī. Cū topu nise ñumuriñē Jesú ne cā'rō ba'aticu niwī. Tojo weegu ujaboacu niwī. ³ Tojo wa'ari curare wātī cūrē a'tiro nicu niwī:

—Mu'u diacjūta Ō'acū macū ni'i níḡū, a'te ũtāperire pā dojorē ba'aya, nicu niwī.

⁴ Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Ō'acū ye queti ojáca pūrīpu a'tiro ojano'o: “Masā ba'ase me'rā dia'cū catimasītisama”, ni ojano'wā, nicu niwī.

⁵ Be'ro wātī Jesure ū'muacju ūrūgūpu miacu niwī tja. Topu nipe'tisere ni'cātita a'ti nucūcā cjase macārī pejere i'ope'ocā'cu niwī. ⁶ I'otoja, wātī a'tiro nicu niwī:

—Yū'ū mu'urē a'te macārī wiogu, te macārīpu nise nipe'tise wiogu sōrōgūti. A'te nipe'tise yé ni'i. Tojo weegu yū'ū no'o o'osī'rīgūrē o'oguti.

⁷ Mu'ū yū'ure ejaque'a ējōpeocā, nipe'tise mu'ū ye tojarosa'a, nicu niwī wātī.

⁸ Jesú a'tiro yū'ticu niwī:

—Ō'acū ye queti ojáca pūrīpu a'tiro ojano'o: “Ō'acū mu'ū wiogu ni'cūrēta ējōpeoya. Cū se'sarore, cū dutise dia'cūrē weeco'teya”, niwū, nicu niwī Jesú.

⁹ Be'ro wātī Jesure Jerusalēpu miaa, Ō'acū wi'i dūposārīpu miimujācu niwī. Topu cūrē a'tiro nicu niwī tja:

—Mu'ū diacjūta Ō'acū macū ni'i nīgū, a'topu me'rāta nucūcāpu bu'pudijaya. ¹⁰ Ō'acū ye queti ojáca pūrīpu mu'urē a'tiro ojano'o:

Ō'acū cūrē wereco'terārē mu'urē co'tedutigu o'ōgusami.

¹¹ Mu'urē ūtāgāpu doquepejari nírā, mu'urē tuūñe'erāsama, ni ojano'caro niwā, nicu niwī wātī.

¹² Jesú cūrē yū'ticu niwī:

—Ō'acū ye queti ojáca pūrīpūre a'te quē'rā ojano'caro niwū: “Mu'ū wiogu Ō'acū cū ucū'quere ne ni'cāti ŷdiacjūta nimitito? nírā, cūrē wee'odutiticā'ña”, ni ojano'wā, nicu niwī Jesú.

¹³ A'tiro wéegu, wātī apeye de'ro mejēcā Jesure weenemomasīticu niwī. Weenemomasīti, yoaticā cūrē cō'awā'cānicu niwī.

Jesú ne waro cū Galileapū bu'enū'cā'que ni'i

(Mt 4.12-17; Mr 1.14-15)

¹⁴ Jesú masā marīrōpu ní'cu Espírítu Santure cūoyū'ruagu, Galileapūre dajacu niwī. Āpērā cū ye quetire nipe'tiro Galilea wa'terocjārā ucūse'sa wa'acārā niwā. ¹⁵ Jesú macārīnucū na nerēwuasepu bu'ecu niwī. Nipe'tirā cūrē e'cati, “Añuyū'ruami”, nicārā niwā.

Jesú cū ya macā Nazarepu dajatojaa'que ni'i

(Mt 13.53-58; Mr 6.1-6)

¹⁶ Be'ro Jesú Nazare cū masāca macāpu dajatojaacu niwī. Judío masā na soowuari nūmu cū weewaronojōpuma na nerēwuari wi'ipu sājāacu niwī. Topu wā'cānū'cā, Ō'acū ye queti ojáca pūrīrē bu'eī'ocu niwī. ¹⁷ Cūrē Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Isaiá ojáca pūrīrē bu'edutirā o'ocārā niwā. Cū tī pūrīrē pāo, a'tiro oja'quere bocacu niwī. A'tiro nicaro niwū:

¹⁸ Espírítu Santu yū'ūpure nīmī.

Cū añuse quetire pajasecūorārē yū'ure weredutigu cūuwī.

Bujawetirārē wācūtutuacā weedutigu o'ówī.

Āpērā dutise doca niwā'ñarārē yū'ruweticā weedutigu o'ówī.

Caperi i'atirārē i'acā weedutigu o'ówī.

Āpērārē dutipe, ña'arō weepeno'rārē wijata'adutigu o'ówī.

¹⁹ Ō'acū masārē yū'ruoritero etatoja'a nisere weredutigu o'ówī, ni ojacu niwī Isaiá, ni bu'ecu niwī Jesú.

²⁰ Be'ro, Jesú cã bu'eca be'ro ti pũrĩrẽ tuutũrẽtoja, ti wi'i co'tegure wiacu niwĩ. Wia, narẽ bu'egutigu ejanujãcu niwĩ. Nipe'tirã ti wi'ipu nirã cãrẽ ne i'adu'uticãrã niwã. ²¹ Cũ narẽ a'tiro ucũnu'cãcu niwĩ:

—Ni'cãcã me'rã musã tu'oropu bu'eĩ'o'que queoro wa'a'a, nicu niwĩ.

²² Nipe'tirã Jesure añurõ ucũcãrã niwã. Cã ucũsere tu'orã, te añuse niyucã, tu'omarĩa wa'acãrã niwã. Na basu a'merĩ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿Ã'rĩ José macũ mejẽta niti? nicãrã niwã.

²³ Na tojo nisere masĩgũ, Jesú narẽ nicu niwĩ:

—Apetero weerã a'te masã na ucũwuaasenojõrẽ yu'ure nĩrã nisa'a: "Ocoyeri masũ mu'u basu pe'e ocoye yu'ruoya", nisa'a. Tojo nicã "Mu'u Capernaupu weeĩ'o'quere ãsã tu'owu. Te ãsã tu'o'quere a'to mu'u ya macã waropu quẽ'rãrẽ weeĩ'oña", nĩrã nisa'a, nicu niwĩ.

²⁴ Be'ro narẽ ninemocu niwĩ:

—Diacjũ musãrẽ wereguti. Ne ni'cũ Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũrẽ cũ ya macãcjãrã waro añurõ põtẽrĩtisama. ²⁵ Musãrẽ a'tere diacjũ masicã hasa'a. Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ Elĩa cũ nicateropure Israe di'tapure pãjãrã wapewia numia nicãrã niwã. Titare i'tia cũ'ma ape cũ'ma deco acoro pejaticaro niwũ. Tojo weerã nipe'tirã ti di'tacjãrã uputu wjaboacãrã niwã. ²⁶ Tojo nimicã, ne ni'cõ Israe curuacjõ wapewiore weetamudutigu Õ'acũ o'õticu niwĩ. Ape di'tacjõ Sarepta wãmetiro Sidõ pu'to nigõ pe'ere weetamudutigu o'õcu niwĩ. ²⁷ Apeye quẽ'rã Eliseo Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ nicateropure a'te weronojõta wa'acaro niwũ. Israe di'tapure pãjãrã cãmi boarã nicãrã niwã. Tojo nimicã, Eliseo ne ni'cũ ti di'tacjãrẽ yu'ruoticu niwĩ. Naamãn aperocjũ Siria di'tacjũ pe'ere yu'ruocu niwĩ. Õ'acũ Israe curuacjãrẽrẽ weetamutigu, Israe curuacjãrã nĩtirã pe'ere weetamocu niwĩ, nicu niwĩ.

²⁸ Ti wi'ipu nerẽ'cãrã pãjãrã Jesú a'tiro nisere tu'orã, uayu'ruacãrã niwã. ²⁹ Be'ro nipe'tirã to nirã wã'cãnu'cã, Jesure macã sumutopu cõ'aõ'ocãrã niwã. Na nirĩ macãcjũ ãrũgũ duposãrĩpu cãrẽ tuuquedi-jorãtirã miimujãcãrã niwã. ³⁰ Na tojo weesĩ'rĩmicã, Jesú na wa'tero wa'a, yu'ruwã'cã wa'acu niwĩ.

Jesú wãtĩ sãjãno'cure cõ'awĩrõ'que ni'i

(Mr 1.21-28)

³¹ Be'ro Jesú Capernaupu wa'acu niwĩ. Ti macã Galilea di'tapu nicaro niwũ. Topu masãrẽ na soowuari numurẽ bu'ecu niwĩ. ³² Dutisere cuogu weronojõ bu'ecã i'arã, tu'omarĩamujãcãrã niwã.

³³ Na nerẽca wi'ipure ni'cũ wãtĩ sãjãno'cu nicu niwĩ. A'tiro uputu caricũcu niwĩ:

³⁴ —Jesú Nazarecjũ, ãsãrẽ cariboticã'ña. ¿Ûsãrẽ bu'iri da're bajuriogu a'tigu weeti? Mu'urẽ i'amasĩ'i. Õ'acũ o'õ'cu ña'ase moogũ, añubutiagu ni'i, nicu niwĩ.

³⁵ Cũ tojo nicã tu'ogu, Jesú wãtĩ masũpu nigũrẽ tu'tigu, a'tiro nicu niwĩ:

—Di'tamarĩaña. ã'rĩpure nigũ wijaaya, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicã, wãtĩ na i'orõpu tuuquecũu, cãpure ni'cu wijaacu niwĩ. Ne cãrẽ mejẽcã cãmida'rema'arõ marĩrõ wijaacu niwĩ. ³⁶ Tojo wa'asere i'arã, nipe'tirã ucuaacãrã niwã. Na basu a'merĩ a'tiro ucũcãrã niwã:

—Ã'rĩ dutise cuose ¿ñe'enojõ nimitito? Cũ tutuaro me'rã wãtiãrẽ cõ'awĩrõmasĩmi. Cũ narẽ cõ'awĩrõcã, na wijaama, nicãrã niwã.

³⁷ Tojo weero nipe'tiro Galileapu Jesú ye cjase se'sa wa'acaro niwũ.

Jesú Simó Pedro mañecōrē yu'rno'que queti ni'i

(Mt 8.14-15; Mr 1.29-31)

³⁸ Jesú na nerēwuaropu ní'cu wijaa wa'acu niwī. Wijáaca be'ro Simó ya wi'ipu wa'acu niwī. Cū mañecō uputu ujaque dutitico niwō. Tojo weerā Jesure “Yu'rnoya”, ni sēricārā niwā. ³⁹ Jesú co pu'to ejanu'cā mu'rī'a, ujaquere suruduticu niwī. Cū tojo weecā, ujaque surupe'tia wa'acaro niwā. Tojo wéeca be'ro maata co wā'cānu'cā, narē ba'ase etigo wa'aco niwō.

Jesú pājārā masā dutitirārē yu'rno'que ni'i

(Mt 8.16-17; Mr 1.32-34)

⁴⁰ Mujīpū sājārī cura nipe'tirā no'o nise duti cuorārē Jesú tiropu miacārā niwā. Jesú na dutitirānucūrē omocā ñapeogū, nipe'tirārē yu'rnoyu niwī. ⁴¹ Na dutitirā wa'teropure wātia masāpure sājāa'cārā quē'rārē cō'awīrocū niwī. Na wijaarā, a'tiro caricūwijaacārā niwā:

—Mu'u Ō'acū macū ni'i, nicārā niwā.

Wātia Cristo Ō'acū bese'cu nimi nisere masīcārā niwā. Tojo weegu Jesú narē tu'tigu, ucūdutiticu niwī.

Jesú Galilea di'tapu cū ye quetire werecusia'que ni'i

(Mr 1.35-39)

⁴² Bo'reque'ari cura Jesú macā sumuto masā marīrōpu wa'acu niwī. Cū tojo weecā, masā cūrē a'ma, cū nirōpu sirutuejacārā niwā. Cūrē aperopu wa'adutitīcārā nimiwā. ⁴³ Jesú narē nicu niwī:

—Yu'u apeye macārīpu quē'rārē añuse queti, Ō'acū a'ti nucūcācārārē wiogu nigūsami nisere wereroua'a. Ō'acū na ña'arō wee'quere bujaweti ducayucā, cū yarā sājācā weegusami. A'te niatjereta yu'u pacu yu'ure o'ówī, nicu niwī.

⁴⁴ Tojo weegu Jesú na nerēwuase wi'seri Galilea di'ta nise macārīpure werecusiacu niwī.

5

Jesú cū tutuaro me'rā wa'i pājārā wējēcā wee'que ni'i

(Mt 4.18-22; Mr 1.16-20)

¹ Ni'cā nūmu Jesú Genesare wāmetiri ditara sumutopu nicu niwī. Cū topu nirī cura pājārā masā etacārā niwā. Cū Ō'acū ye queti weresere tu'osī'rīrā, cū pu'to pājārā tuuwā'cācārā niwā. ² Ditara sumuto nucūporopu puawu masā marīsepawu pa'sacā i'acu niwī. Wa'i wējērā eja'cārā tepawure topu po'o, na ye wejecupagure coerā wa'arā majānu'cācārā niwā. ³ Jesú tepawure i'agū, Simó yawupu mujāsājācu niwī. Simórē “Sō'ocurepu wajawīrōña”, nicu niwī. Cū tojo nīca be'ro Jesú tiwupu ejanujā, masā sumutopu nu'cūrārē bu'enu'cācu niwī. ⁴ Narē bu'ēca be'ro Simórē a'tiro nicu niwī:

—Yucusure decocurepu wajawijaya. Topu mu'u ya wejecure doqueñoña, nicu niwī.

⁵ Simó cūrē yu'ticu niwī:

—Masārē bu'egu, ūsā pi'eti, ñamipure wējēbo'reamiapu. Ne wējētiasu. Mu'u dutiguta dutitoja'a. Tojo weegu wejecure doqueñoğūti, nicu niwī.

⁶ Na figure doqueñooca be'ro pājārā waro wa'i sājāno'cārā niwā. Tojo weero tigu wejecu tū'rūrōpu weecaro niwā. ⁷ Tere i'arā, na me'rācārā apewu yucusupu nirārē weetamudutirā buapīcārā niwā. Na, na tiropu

eta, narē weetamucārā niwā. Tepawu puawuputa wa'i me'rā cārō mirīdijawe'socarō niwā. ⁸ A'tiro wa'acā ī'agū, Simó Pedro Jesú tiro ejaque'a, cūrē nicu niwī:

—Yu'u wiogu, yu'u ña'arō weesebucu ni'i. Tojo weegu mu'u añugū, ña'ase moogu yu'u tiro niticā'ña, nicu niwī.

⁹ Wa'i pājārārē ī'amarīatjāgū, tojo nicu niwī. Tojo nicā āpērā cū me'rā ní'cārā quē'rā mejārōta ī'amarīacārā niwā. ¹⁰ Apewupu ní'cārā Zebedeo pō'rā Santiago, Juā Simó me'rācjārā na quē'rā ī'amarīacārā niwā. Be'ro Jesú Simórē nicu niwī:

—Uiticā'ña. Ni'cācā me'rā mu'u wa'i wējēmu'sīgū weronojō masārē yē quetire weregusa'a. Were, pājārā yu'ure ējōpeocā weegusa'a, nicu niwī.

¹¹ Be'ro na yucusupaware sumutopu wajanujācārā niwā. Nipe'tise na cuomi'quere topata cūucā, Jesú me'rā wa'a wa'acārā niwā.

Jesú cāmi boagure yu'ruo'que ni'i

(Mt 8.1-4; Mr 1.40-45)

¹² Jesú ni'cā macā Galilea di'ta nirī cura ni'cū nipe'tiro upupu cāmi boagu cū tiro wa'acu niwī. Cūrē ī'agū, cū pu'to di'tapu paamu'rīque'a, a'tiro nicu niwī:

—Wiogu, mu'u dutire yu'ruogu ni'i. Yu'ure yu'ruoya, nicu niwī.

¹³ Tojo nicā tu'ogu, Jesú cūrē yu'ruogu ñapeo, a'tiro nicu niwī:

—Yu'ruoguti. Cāmi marīgūpu tojayá, nicu niwī.

Cū tojo nicāta, cū cāmi nīmī'que yatipe'tia wa'acaro niwā.

¹⁴ Tu'ajana'cō, Jesú cūrē a'tiro nicu niwī:

—A'tere āpērārē wereticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Diacjūta pa'i tiropu mu'u ye cāmi yati'quere ī'ogū wa'aya. Cū mu'urē ī'aca be'ro mu'u cāmi boasere "Pe'tia wa'a'a", nigūsami. Cū tojo nica be'ro Moisé cū Ō'acūrē e'catise o'oduti'quere o'oya. Mu'u tojo wee yu'rūca be'ro masā me'rā nisetigusa'a tja, nicu niwī.

¹⁵ Jesú ye cjase pe'e siape me'rā nemorō masīno'caro niwā. Tojo weerā pājārā masā cū ucūserē tu'orātirā nerēcārā niwā. Tojo nicā na dutire yu'ruocā uarā, cū tiro nerēcārā niwā. ¹⁶ Na tojo weemu'jamicā, Jesú pe'e masā marīsepū wa'acu niwī. Tepu cū pacu Ō'acūrē ñubuemujācu niwī.

Jesú sijamasitigure yu'ruo'que ni'i

(Mt 9.1-8; Mr 2.1-12)

¹⁷ Ni'cā nūmu Jesú masārē bu'egu weecu niwī. Titare masā wa'teropure ni'cārērā fariseo masā, āpērā Moisé oja'quere bu'eri masā ducjārā niwā. Ni'cārērā Galilea di'tapu nise macārīcjārā nicārā niwā. Āpērā Judea di'tapu nise macārīcjārā nicārā niwā. Tojo nicā āpērā Jerusalēcjārā nicārā niwā. Na to nirī cura Jesú dutitirārē yu'ruogu, Ō'acū tutuase me'rā yu'ruocu niwī. ¹⁸ Jesú masārē bu'eri cura āpērā masā ni'cū sijamasitigure cū cūñarō me'rā wuaeajacārā niwā. Na wi'ipu miisājāa, Jesú tiropu cūusi'ricārā nīmīwā. ¹⁹ Tojo weesi'rīmīrā, masā pājārā waro niyucā, ne wuasājāamasitīcārā niwā. Tojo weerā wi'i duposārīpu mujāa, ni'cā pe seewecārā niwā. Ti pepu cū cūñarō me'rā cūrē Jesú tiropu, masā wa'teropu du'udijocārā niwā. ²⁰ Jesú na ējōpeocā ī'agū, dutitigure a'tiro nicu niwī:

—Mu'u ña'arō wee'quere acobojono'toja'a, nicu niwī.

21 Cũ tojo nicã tu'orã, Moisé oja'quere bu'eri masã, fariseo masã a'tiro wãcũcãrã niwã: "Ã'ri cũ tojo ucũse me'rã Õ'acũrẽ ña'arõ ucũgũ weemi. ¿Noa niti cũ tojo weegũ? Cũ 'Õ'acũ weronojõ tutuagu ni'i, ¿ni wãcũsari? Marĩ weronojõ uputigu masã ña'arõ wee'quere acobojomasĩtisami. Õ'acũ ni'cũta ña'arõ wee'quere acobojomasĩmi", nicãrã niwã.

22 Jesú na wãcũsere ĩ'amasĩgũ, a'tiro nicu niwĩ:

—¿De'ro weerã masã yu'ure mejecã wãcũma'ati? 23 ¿De'ro nise pe'e diasatibutiati? ¿"Mu'u ña'arõ wee'quere acobojono'toja'a" nicã, o "Wã'cãnu'cã, sijawã'cãña" nise pe'e diasawetine? "Mu'u ña'arõ wee'quere acobojono'toja'a" nicã ĩ'atimirã, ejõpeoya marĩ'i. "Wã'cãnu'cã, sijawã'cãña" nicã pe'ema, cũ sijasere ĩ'atojarãpu "Diacjũta ni'i", ni ejõpeono'o, nicu niwĩ. 24 Tojo weegu yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigu yu'u tutuasere ĩ'ogũ, ã'ri sijamasĩtigure yu'ruoguti. Te me'rã musã yu'u masã ña'arõ wee'quere acobojomasĩsere masĩrasa'a, nicu niwĩ.

Tojo weegu sijamasĩtigure a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'u pe'ema a'tiro nigũti. Wã'cãnu'cãña. Mu'u cũnarõrẽ miiwua, mu'u ya wi'ipu tojaagusa'a, nicu niwĩ.

25 Cũ tojo nicãta, na nipe'tirã ĩ'orõpu sijamasĩti'cu wã'cãnu'cãcu niwĩ. Wã'cãnu'cã, cũ cũña'carore miiwua, Õ'acũrẽ e'catise o'oguta, cũ ya wi'ipu tojaa wa'acu niwĩ. 26 Nipe'tirã tojo wa'asere ĩ'amarĩa, Õ'acũrẽ e'catise o'ocãrã niwã. ĩ'amarĩarã, a'tiro nicãrã niwã:

—Ni'cãcãma ne ĩ'awuaya marĩsere ĩ'asu, nicãrã niwã.

Jesú Levire piji'que ni'i
(Mt 9.9-13; Mr 2.13-17)

27 Jesú sijamasĩtigure yu'ruõca be'ro wi'ipu ni'cu wijaacu niwĩ. Wijaa, ni'cũ romano masã wiogure niyeru wapaseebosari masũrẽ ĩ'abocacu niwĩ. Cũ Levĩ wãmeticu niwĩ. Cũ da'rawuarõpu dujicu niwĩ. Jesú cũrẽ ĩ'agũ, "Te'a, yu'u me'rã a'tia", nicu niwĩ.

28 Cũ tojo nicã tu'ogu, Levĩ wã'cãnu'cã, nipe'tise cũ da'ra'quere du'ucũpeo, Jesú me'rã wa'acu niwĩ.

29 Be'ro Levĩ cũ ya wi'ipu Jesure pajiri bosenumu weepeocu niwĩ. Levĩ me'rãcjãrã pãjãrã wapaseeri masã nicãrã niwã. Tojo nicã ãpẽrã quẽ'rã pãjãrã masã na me'rã ba'arã ninemocãrã niwã. 30 Na tojo weecã, fariseo masã, Moisé oja'quere bu'eri masã narẽ ĩ'anucũco'tecãrã niwã. Tojo weerã Jesú bu'erãrẽ ucjacãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—¿De'ro weerã musã niyeru wapaseeri masã me'rã, ña'arõ weeri masã me'rã si'rĩ, ba'ati? nicãrã niwã.

31 Jesú na tojo nisere tu'ogu, a'tiro nicu niwĩ:

—Duti moorã ocoyedutirã, duturure a'matisama. Dutitirã pũrĩcã a'masama. 32 "Añurã ni'i" nirãrẽ a'magũ a'titiwu. ãpẽrã "Ûsã ña'arã ni'i" nirã pe'ere a'magũ a'tiwu. Na ña'arõ wee'quere bujaweti ducayudutigu a'tiwu, nicu niwĩ.

"Mu'u bu'erã ¿de'ro weerã be'tiweti?" Jesure ni'que ni'i
(Mt 9.14-17; Mr 2.18-22)

33 Be'ro Jesure sãrĩtiña'nemocãrã niwã:

—Juã masãrẽ wãmeyerĩ masũ bu'esere siruturã, tojo nicã ãsã fariseo masã bu'esere siruturã Õ'acũrẽ ejõpeorã be'ti ñubuesama. ¿De'ro weerã mu'u bu'erã pe'e be'titimirã, si'rĩ ba'ati? nicãrã niwã.

34 Jesú narẽ yu'ticu niwĩ:

—¿De'ro weeacju omocã du'tegu na me'rã nígũ, cũ pijio'cãrãrẽ bujaweti, be'tidutibosari? ³⁵ Be'ro cãrẽ ãpẽrã aperopu miãca be'ro pũrĩcãrẽ bujaweti, be'tirãsama. Jesú, yu'u na me'rã ni'i yujupu; yu'u na me'rã niticã pũrĩcãrẽ, be'tirãsama nígũ, tojo nicu niwĩ.

³⁶ Narẽ queose me'rã werenemocu niwĩ:

—Ne ni'cũ ma'marõ su'tiroke tũ'rẽ, mejãrõ su'tiropu sereõ'otisami. Tojo weegu ma'marõ su'tiroke bajuriogu weesami. Tojo nicã ma'marõ su'tiroke mejã su'tiropu sereõ'ocã, ña'arõ baju'u. ³⁷ Tojota wa'asa'a ma'ma vino mejã ajuri wa'icurã caseri me'rã wee'que ajuripu poseyecã. A'tiro weecãma, vino pã'muyuru, te ajurire tã'rẽcã'sa'a. Tojo wa'acã, vino piostepe'tia wa'asa'a. Tojo weero vino cõ'awa'a, te ajuri quẽ'rã cõ'a wa'asa'a. ³⁸ Tojo weero ma'ma vinorẽ ma'ma ajuripu poseyera'a. ³⁹ Ne ni'cũ vino mejãrẽ sĩ'rĩpo'cu ma'marẽ sĩ'rĩsĩ'rĩtisami. Cũ a'tiro nisami: “Yu'u sĩ'rĩmu'tã'que mejã pe'e, nemorõ añuapu”, nisami. Musã toduporopu weeseti'quere musã weepo'quere ma'ma yu'u bu'ese pe'ere ducayusi'rĩwe'e nígũ, tojo nicu niwĩ.

6

Judío masã na soowuari numu sauru nicã Jesú bu'erã trigore tũ'rẽ'que ni'i

(Mt 12.1-8; Mr 2.23-28)

¹ Ni'cã numu judío masã na soowuari numu nicã, Jesú trigo wesepu yu'ruacã, cũ bu'erã trigore wejetũ'rẽ, sã'quẽwee, te perire ba'acãrã niwã.

² Fariseo masã na tojo weecã ï'arã, narẽ sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weerã marĩ soowuari numurẽ da'radutitimicã, musã tojo weeti? nicãrã niwã.

³ Jesú narẽ yu'ticu niwĩ:

—Musã daporocjũ wiogu Davi cũ me'rãcãrã me'rã ujaboarã na wee'quere bu'epã. ⁴ Na a'tiro weecãrã niwã. Õ'acũ wi'ipu sãjãa, pã “Õ'acũ ye ni'i” ni'quere, narẽ ba'adutiti'quere ba'acãrã niwã. Cũ me'rãcãrã quẽ'rãrẽ ducawaacu niwĩ. Pa'ia dia'cũrẽ te pã ba'ata basiocaro nimiwã. Yu'u bu'erã tere ba'arã, yu'runu'cãrã mejeta weema nígũ, tojo nicu niwĩ.

⁵ Narẽ ninemocu niwĩ Jesú:

—Yu'u Õ'acũ macũ masũ weronjoõ uputigu soowuari numu dutise nemorõ dutimasĩ'i, nicu niwĩ.

Jesú omocã bu'awia'cure yu'ruo'que ni'i

(Mt 12.9-14; Mr 3.1-6)

⁶ Jesú ape numu na soowuari numu nicã, judío masã nererĩ wi'ipu sãjãa, narẽ bu'ecu niwĩ. Topu ni'cũ omocã diacjucamocã bu'awia'cu nicu niwĩ.

⁷ Moisé duti'quere bu'eri masã, tojo nicã fariseo masã Jesure ï'aco'tecãrã niwã. Na, ¿marĩ soowuari numurẽ yu'ruogusari cũ? nĩrã, tojo weecãrã niwã. Cũ yu'ruocã, weresãta basiorosa'a nĩrã, tojo ï'acãrã niwã. ⁸ Jesú na wãcũsere ï'amasĩgũ, omocã bu'awia'cure a'tiro nicu niwĩ:

—Wã'cãnu'cã, wijatia masã decopu, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicã, omocã bu'awia'cu wã'cãnu'cã, wijaticu niwĩ. ⁹ Cũ tojo weecã, Jesú fariseo masã mejẽcã wãcũrãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Musãrẽ apeyenojõ sẽrĩtiña'se cu'o'o. Marĩ soowuari numu nicã ¿añusere weerouati o ña'ase pe'ere weerouati? ¿Yu'ruosere uati o wẽjẽcõ'ase pe'ere uati? nicu niwĩ.

10 Be'ro Jesú nipe'tirā to nirārē ī'atoja, omocā bu'awia'cure nicu niwī:
—Mu'u ya omocārē sfoña.

Cū tojo nicā tu'ogu, sfocu niwī. Maata yu'ruono'ca omocā tojacaro niwū.

11 Cū tojo weecā ī'arā, fariseo masā, Moisé oja'quere bu'eri masā uayu'rua wa'acārā niwā. Tojo weerā “Marī ¿de'ro weerāsari ā'rirē?” ni a'merī sērītiña'cārā niwā.

Jesú cū bu'erā docere bese'que ni'i

(Mt 10.1-4; Mr 3.13-19)

12 Jesú te nūmurirē ūrūgūpu cū pacure űbuega wa'acu niwī. Topure ti űnamirē űbuebo'reacu niwī. 13 Bo'reque'aca be'ro cū bu'esere siruturā pājārārē pijiocu niwī. Pijio, na wa'tero nirā docere besecu niwī. Narē “Yé quiete werecusari masā yu'u besecū'cārā nirāsa'a”, nicu niwī. 14 A'ticūrā nicārā niwā: Simó, be'ro Jesú cūrē Pedro pisucu niwī. Apī cū acabiji André nicu niwī. Tojo nicā Santiago, Juā, Felipe, Bartolomé nicārā niwā. 15 Āpērā Mateo, Tomás, Santiago Alfeo macū, apī Simó wāmetigu celote curuacjū nicārā niwā. 16 Apī Juda Santiago acabiji nicu niwī. Tojo nicā Juda Iscariote, be'ropu Jesure cūrē ī'atu'tirārē o'oacju quē'rā nicu niwī.

Jesú pājārā masārē bu'e'que ni'i

(Mt 4.23-25)

17 Jesú ūrūgūpu ní'cu cū besecū'cārā me'rā tigu du'pocāpu dijacu niwī. Topu dijagu, ni'cā pa añurī papu tojaque'acu niwī. Topu pājārā cū bu'esere siruturā nicārā niwā. Āpērā masā quē'rā pājārā Judea di'tacjārā, Jerusaléjārā, pajiri maa sumuto nise macārī Sidō, Tirocjārā nicārā niwā. Na nipe'tirā Jesú bu'esere tu'orā wa'acārā niwā. Tojo nicā na ye dutire yu'ruodutirā wa'acārā niwā. 18 Āpērā wātīa sājāno'cārā quē'rā wa'acārā niwā. Jesú na quē'rārē yu'ruocu niwī. 19 Cū tutuaro me'rā nipe'tirā dutitirārē yu'ruocu niwī. Tojo weerā nipe'tirā cūrē ñe'eña'sī'ricārā niwā.

E'catise quieti, e'catiya marīse quieti ni'i

(Mt 5.1-12)

20 Jesú ūrūgūpu dijāca be'ro cū bu'erārē ī'a, nicu niwī:

—Musā pajasecuorā Ō'acū wiogu nirōpu wa'arāsa'a. Tojo weerā e'catiya.

21 »No'o ni'cārōacārē űjaboarānojō be'ropure yapirāsa'a. Tojo weerā e'catiya.

»No'o ni'cārōacārē utirānojō be'ropure bujirāsa'a. Tojo weerā e'catiya.

22 »Musā yu'u Ō'acū macū masū weronjō uputigure ějōpeocā, masā a'tiro weerāsama. Musārē ī'atu'tirāsama. Na me'rā nimi'cārārē cō'awīrōmujārāsama. Musārē bujicā'a, yabirāsama. Musārē “Na'arā nima”, nirāsama. Narē tojo weeno'rā e'catiya. 23 Musā u'musepu pajbutiario e'catise bocarāsa'a. Tojo weerā na tojo weeri curare uputu wāro e'catiya'runu'cāña. Duporocjārāpu quē'rā Ō'acū ye quiete weremu'tārī masārē musā ñecūsumua mejārōta weecārā niwā.

24 »Musā peje cuorā pe'e a'ti turi cjase dia'cūrē wācūnurū, e'catitoja'a. Tojo weero musārē ña'a nirōsa'a.

25 »Musā ni'cārōacā ba'a yapirānojō e'catitoja'a. Tojo weero musārē ña'a ni'i. Be'ropure űjaboarāsa'a.

»Musā ni'cārōacārē e'cati bujirānojōrē ña'a ni'i. Be'ropure bujawetirā utirāsa'a.

26 »A'ti umucocjārā añurō ucūno'rārē ña'arō wa'arosa'a. Duporopu "Ō'acū ye queti wererā ni'i" nisoori masārē musā ñecūsumua mejārōta añurō dia'cū narē ucūcārā niwā.

Mārīrē ĩ'atu'tirārē ma'idutise ni'i
(Mt 5.38-48; 7.12)

27 »No'o ye cjasere tu'osĩ'rĩrānojōrē a'tiro nigūti. Musārē ĩ'atu'tirārē ma'ĩna. Musārē ña'arō weerārē añurō weeya. 28 Musārē ña'arō ucūrārē "Narē añurō wa'ato", niña. Musārē ña'arō tu'ti, bujicā'rārē na ye niatjere sēribosaya. 29 Ni'cū mu'urē ni'cā pā'rē diapoapu paacā, ape pā'rē du'sari pā'rē pe'ere majāminu'cā, paadutiya tja. No'o ni'cū mu'u yaro su'tiro bu'icjārōrē ē'macā, mu'u ya camisa quē'rārē tuweeo'oya. 30 Nipe'tirā musārē sēřirārē o'oya. No'o musā yere miacā, "Wiapa", niticā'ña. 31 Musārē āpērā añurō weeme'řicā uasa'a. Musā quē'rā tojota narē añurō weeme'řicā'ña.

32 »Musārē mairā dia'cūrē ma'ĩrā, ĩ'ne'enojō añuse wéerā weebosau? Ña'arā quē'rā tojota na me'rācjārārē ma'isama. 33 Musārē añurō weerā dia'cūrē añurō wéerā, ĩ'ne'enojō pe'ere añuse weebosau? Ña'arā quē'rā narē añurō weerā dia'cūrē mejārōta añurō weesama. 34 Musā āpērārē apeyenojō wasorā, "Na wiarāsama" nirá dia'cūrē o'ocā, wapamarĩsa'a. Ña'arā quē'rā mejārōta āpērā ña'arārē na wiarāsama nirá, wasosama. 35 Musā yu'ure ējōpeorā pe'e musārē ĩ'atu'tirārē ma'ĩna. Narē añurō weeya. Na apeyenojō wasocā, wasose wapa "Apeyenojō ducayurāsama" niro marĩro narē wasoya. Tojo weecā, Ō'acū musārē peje añuse o'ogusami. Cū u'musepu nigú pō'rā nirāsa'a. Cúmaricā queoro weetirārē, tojo nicā ña'arō weeri masārē pajaña'yugu, añurō weesami. 36 Tojo weerā marĩ pacu pajaña'rōnojō musā quē'rā nipe'tirārē pajaña'ña.

Āpērārē "Musā ña'arā ni'i" niticā'ña nise ni'i
(Mt 7.1-5)

37 »Musā āpērārē "Na ña'arā nima", ni ĩ'abeseticā'ña. Tojo weecā, Ō'acū quē'rā musārē besosome. Tojo nicā āpērārē "Ña'abutia'a, bu'iri da'reroua'a", niticā'ña. Tojo weecā, Ō'acū quē'rā musārē tojo nisome. Āpērārē acobojoya. Ō'acū quē'rā mejārōta musārē acobojogusami. 38 Āpērā apeyenojō moorārē o'oya. Tojo weecā, Ō'acū quē'rā musārē o'ogusami. Musārē ni'cā ajuro ñadioca ajuro, añurō mu'muyu'ruri ajuro weronojō o'ogusami. Musā āpērārē o'o'caronojōta Ō'acū musārē o'ogusami, nicu niwĩ Jesú.

39 Jesú cū bu'erārē a'te queose o'ocu niwĩ:

—Ni'cū ĩ'atigu apĩ ĩ'atigure tūawā'cāmasĩtisami. Na puarāputa no'o nirĩ copepu burusājābosama. 40 Ni'cū bu'egu cūrē bu'egu nemorō masĩyu'rūnu'cātisami. Cū bu'etu'ajaca be'ropu cū quē'rā cūrē ni'cārōwijigusami.

41 »Musā basu ña'arā nimirā, ĩ'de'ro weerā musā acaweregure "Ña'agū nimi, niti? Āpērārē "Musā ña'arā ni'i" nise duporo marĩ ye pe'ere ĩ'amu'tārōua'a. 42 Musā a'te weronojō nibosa'a. Musā acaweregure "Mu'u ya capeapu cā'po'caroacā ni'i", nibosa'a. Musā ya capeapu pajiri po'caro ĩ'atimirā, musā acaweregure "Capeapu niseacārē miicō'arāti", nĩmasĩtisa'a. Musā tojo wéerā, weeta'sari masā ni'i. Musā ye caperipu

nisere miicō'amu'tāña. Tojo weéca be'ropu musã acaweregu cã'rõacã caperipu nise pe'ere miicō'amasĩrãsa'a, ni queose o'ocu niwĩ Jesú.

Yucugure tigu ñuca me'rã ñ'amasĩno'sa'a nise ni'i
(Mt 7.17-20; 12.34-35)

⁴³ Jesú a'tiro werenemocu niwĩ:

—Ne ni'cãgũ yucugu añuse ñucaticju ñ'ase ñucaticju. Ñ'ase ñucaticju quẽ'rã añuse ñucaticju. ⁴⁴ Nipe'tise yucupagu te ñuca me'rã ñ'amasĩno'sa'a. Potagu ne higuera wãmetise ñucaticju. Pota cuose quẽ'rã ne u'se ñucaticju. ⁴⁵ Masũ añugũ añuse wãcũse cuoyugu, añurõta ucũsami. Apĩ ñ'agũ pe'e cũ wãcũse ñ'ase niyucã, ñ'arõ ucũsami. Marĩrẽ ñ'ase pũuturo, ñ'asetã marĩ ucũse wija'a. Añuse nicã, añusetã wija'a.

Mejẽcã dia'cũ wi'seri yeenu'cãse queose ni'i
(Mt 7.24-27)

⁴⁶ »¿De'ro weerã yu'ure “Yu'u wiogu” nimirã, yu'u dutiro weeweti? ⁴⁷ No'o yu'u tiropu a'ti, yu'u ucũsere tu'o, be'ro yu'u dutiro queoro weegũ a'tiro weronojõ nimi. ⁴⁸ Ni'cũ wi'i weegatigu, di'tapu se'esãjã, ãtãgãrẽ bocasami. Be'ro tigu bu'ipu yeenu'cãmujsami. Be'ro dia pu'eejacã, ti wi'ipu aco o'mapõteocã, a'meña'tisa'a. Ti wi'i ãtãgãpu yeenu'cãca wi'i niyuro, tojo wa'asa'a. ⁴⁹ Apĩ yu'u bu'e'quere tu'omigũ, tere queoro weetigu, a'tiro weronojõ nimi. Wi'i weegatigu, ne po'peapu yeenu'cãmujsatiro marĩrõ weesami. Be'ro dia pu'eejacã, ti wi'ire aco o'mapõteõ, o'mapĩ'aburocã'sa'a. Ti wi'i ne cã'rõ ñ'asãu'cãtisa'a, nicu niwĩ Jesú.

7

Jesú surara wiogure da'raco'tegure yu'ruo'que ni'i
(Mt 8.5-13)

¹ Jesú ãrũgũpu masãrẽ bu'eca be'ro Capernaupu pi'acu niwĩ. ² Topu ni'cũ surara wiogu romano masũ nicu niwĩ. Cũrẽ da'raco'tegũ cũ ma'iyu'runu'cãgũ uputu dutitigu wẽrĩse pu'to nicu niwĩ. ³ Surara wiogu Jesú ye quetire tu'ogu, ni'cãrẽrã judío masã bucurãrẽ cũ tiropu o'õcu niwĩ. Cũrẽ da'raco'tegure yu'ruogu a'tidutigu tojo weecu niwĩ. ⁴ Na Jesú tiropu etarã, tutuaro me'rã cũrẽ weetamuse sãrĩcãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Ã'rĩ surara wiogure weetamurõua'a. ⁵ Cũ a'ti di'tacjãrã judío masãrẽ añurõ ma'imi. Cũta cũ ye niyeru me'rã ãsã nerẽwuarĩ wi'ire yeedutiwĩ. Tojo weerã cũrẽ weetamurõua'a, nicãrã niwã.

⁶ Tere tu'ogu, Jesú na me'rã wa'acu niwĩ. Wi'ipu ejase ñuporoacã surara wiogu ãpẽrã cũ me'rãcãrãrẽ tja Jesure weredutigu o'õcu niwĩ. A'tiro niduticu niwĩ:

—Wiogu, mu'urẽ caribosĩ'rĩtiami. Cũ “Yu'u mejõ nigũ nisa'a”, niami. Tojo weegu cũ “Ya wi'ipu sãjãcã weemasĩtisa'a”, niami. ⁷ Te ye bu'iri ne cũ basu quẽ'rã mu'urẽ a'magũ a'titiami. A'tiro pe'e niami. “Mejõ mu'u wa'atimigũ, mu'u dutio'ose me'rã cũrẽ da'raco'tegu yu'rugusami”, niami. ⁸ Cũ “Ãpẽrã surara dutiro docapu ni'i”, niami. “Yu'u quẽ'rã ãpẽrã surarare dutituriã. Yu'u ni'cũrẽ o'õcã, cũ wa'asami. Apĩrẽ yu'u 'A'tia' nicã, a'tisami”, niami. Cũrẽ da'raco'tegure “'A'tiro weeya' nicã, weesami”, niami, nicãrã niwã Jesure.

⁹ Jesú cǔ tojo ní'quere tu'ogu, tu'omaríã wa'acu niwĩ. Be'ro majãmi'i'a, cǔrē siruturārē a'tiro nicu niwĩ:

—Á'rĩ surara wiogu Israe curuacjũ mejēta yu'are añurõ ējõpeomi. Diacjũ musārē nigũti. Ne ni'cũ Israe curuacjārã wa'teropure ā'rĩ weronojõ ējõpeose cuogure i'aticãti, nicu niwĩ.

¹⁰ Be'ro surara wiogu o'ó'cārã wi'ipũ dajatojaacārã niwã. Na tojatarã, surarare da'raco'tegure yu'ru'cupure i'acārã niwã.

Jesú wapewio macǔrē masõ'que ni'i

¹¹ Jesú surara wiogure da'raco'tegure yu'ruóca be'ro Nain wãmetiri macãpu wa'acu niwĩ. Cũ bu'erã, tojo nicã ãpērã pãjārã masã cũ me'rã wa'acārã niwã. ¹² Ti macã pu'to cũ ejari cura ni'cã puti masãputi yaarã wa'arã wuawã'cãcārã niwã. Wērĩ'cu, wapewio macũ ni'cũ waro nigũ nicu niwĩ. Pãjārã ti macãcjārã core ba'paticārã niwã. ¹³ Core i'agũ, Jesú pajaña'cu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:

—Utitigota, nicu niwĩ.

¹⁴ Jesú cǔrē masõgũ, ti acarore da'rapeocu niwĩ. Cũ tojo weecã, ti acarore wuawã'cārã tojanu'cãcārã niwã. Wērĩ'cure a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'u mu'urē duti'i. Wã'cãnujãña, nicu niwĩ.

¹⁵ Cũ tojo nica be'ro wērĩ'cu wã'cãnujã, ucũnu'cãcu niwĩ. Masõtoja, Jesú cũ pacore wiacu niwĩ. ¹⁶ A'tere i'arã, nipe'tirã masã ucuacārã niwã. Tojo weerã Õ'acũrē e'catipeorã, a'tiro nicārã niwã:

—Ni'cũ Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ tutuayu'rugũ marĩ wa'teropure bajuami, nicārã niwã.

Apeye quē'rãrē ninemocārã niwã:

—Õ'acũ cũ yarãrē weetamugũ a'tigu weepĩ, nicārã niwã.

¹⁷ Nipe'tiro Judea di'tapure, to sumutopure cǔrē masõ'que se'sa wa'acaro niwã.

Juã masārē wãmeyeri masũ Jesú tiropũ o'ó'que ni'i
(Mt 11.2-19)

¹⁸ Juã masārē wãmeyeri masũ bu'iri da'reri wi'ipũ nicu niwĩ. Titare cũ bu'esere siruturã Jesú ye quetire cǔrē wercārã niwã. Tere tu'ogu, puarã cũ bu'ese siruturārē pijiocu niwĩ. ¹⁹ A'tiro nicu niwĩ:

—Jesú tiropũ wa'aya. “¿Mu'uta niti 'Masārē yu'ruoacju a'tigusami' nino'cu o apĩpure yucuerãsari yujupu?” ni sērĩtiña'ña, nicu niwĩ. ²⁰ Be'ro na Jesú tiropũ eja, cǔrē nicārã niwã:

—Juã masārē wãmeyeri masũ mu'urē sērĩtiña'dutiami. “¿Diacjũta mu'u 'Masārē yu'ruoacju a'tigusami' ní'cuta niti? o ¿apĩpure yucuerãsari yujupu?” niãmi, nicārã niwã.

²¹ Na ejari curare Jesú pãjārã dutitirãrē yu'ruogũ weecu niwĩ. Cãmi boarãrē, wãtiã sãjãno'cãrãrē cõ'awĩrõgũ, caperi bajuno'tirãrē yu'ruogũ weecu niwĩ. ²² Jesú, Juã o'ó'cārã sērĩtiña'cã, a'tiro yu'ticu niwĩ:

—Musã yu'u weecã i'asere, musã tu'osere Juãrē wererã wa'aya. “Caperi i'atimi'cãrã ni'cãrõacãrē i'ama. Sijamasĩtimi'cãrã sijama. Cãmi boarã yatipe'tiano'ma. O'meperi tu'oti'cãrã quē'rã tu'oma. Wērĩ'cãrã masãma. Pajasecuorã masārē yu'ruose queti, añuse quetire tu'oma. ²³ Yu'ure ējõpeodu'utigunojõ e'catigusami”, ni wererã wa'aya Juãrē, nicu niwĩ Jesú.

²⁴ Juã o'ó'cārã wa'ãca be'ro Jesú Juã ye cjasere masārē wercu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:

—Musā masā marīrōpu Juārē ī'arā wa'apā. Topu wa'arā, uigunojō, wācūtutuatiqunojōrē ī'arā wa'atipā. Cū tutuatiqū tābuti wī'rō wēecuarō weronjō nitimi. ²⁵ Tojo nicā añuse waro su'ti sãñagūrē masā marīrōpu ī'arā wa'atipā. Su'ti añuse sãñarānojō, ma'masu'awee nisetirānojō wiorā ye wī'seripu nisama. ²⁶ To pūrīcārē masā topu cūrē ī'arā wa'arā, ni'cū Ō'acū ye queti weremu'tārī masūrē ī'arā wa'arā weepā. Musārē nigūti. Diacjūta cū Ō'acū ye queti weremu'tārī masū nimi. Totā Juā āpērā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā nemorō niyu'rūnu'cāmi. ²⁷ Ō'acū Juārē o'óyuatjere cū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wē:

“Yū'u mu'u ye quetire wereyuacjere mu'u dūporo o'óguti.

Cū mu'u wa'atjī ma'arē apoyugusami.

Ma'a quē'rāyumu'tāgū weronjō mu'u wa'ati dūporo masā wācūsere bujaweti dūcayudutigusami”, nicu niwī Ō'acū, ni ojano'caro niwā.

²⁸ Musārē wereguti. Nipe'tirā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā wa'teropure ne ni'cū Juā masārē wāmeyeri masū yu'ruoro nigū marīcu niwī. Tojo nimicā, nipe'tirā Ō'acū wioqu nirōpu nirā Juā yu'ruoro nima. Mejō nigūpua cū yu'ruoro nimi, nicu niwī Jesú.

²⁹ Cū tojo nisere tu'orā, nipe'tirā masā, tojo nicā niyeru wapaseeri masā Juā cū wāmeyeno'cārā a'tiro nicārā niwā:

—Ō'acū diacjūta weemi, nicārā niwā.

³⁰ Fariseo masā, tojo nicā Moisé oja'quere bu'eri masā pe'e Juā wāmeyeno'ña marī'cārā nitjārā, Ō'acū narē weesi'rīsere uaticārā niwā.

³¹ Tojo weegu Jesú narē nicu niwī:

—Masā a'tocaterocjārā, yé quetire tu'osi'rītirā ā'rā weronjō weesetima. ³² Wī'marā macā decopu apedujirā, na me'rācjārārē pijirā caricūbajaque'atirā weronjō nima. A'tiro caricūsama: “Ēsā wēowū putimicā, basarā wijatiapu. Ēsā bujawetise basacā quē'rārē, utitiapu.” Na weronjō a'tocatero nirā no'o añurō, ña'arō weecā, mejārōta tu'satima.

³³ Juā masārē wāmeyeri masū be'ti, vino sī'rītisami. Cū tojo weecā, masā “Wātī cuomi”, nisa'a. ³⁴ Be'ro yu'u Ō'acū macū masū weronjō upatigu quē'rārē ba'a, yu'u vino sī'ricā, mejārōta ña'arō ucū'u. “Ba'awārīgū, sī'rīwārīgū nimi”, ni'i. “Niyeru wapaseeri masā me'rācjē, tojo nicā ña'arā me'rācjū nimi”, ni'i. Ne ni'cūpūreta ējōpeowe'e. ³⁵ Tojo ējōpeotimirā, yu'u wee'quere ī'arā, Ō'acū yu'ure masīse o'osere masīno'o, nicu niwī Jesú.

Jesú fariseo masū Simó wāmetigu ya wi'ipu ní'que ní'i

³⁶ Ni'cū fariseo masū Jesure cū ya wi'ipu ba'adutigu pijiacu niwī. Tojo weegu Jesú wa'acu niwī. ³⁷ Na ba'ari cura ti macācjō numio ña'arō weeri masō Jesú tiro wa'aco niwō. Co Jesú fariseo masū ya wi'ipu ba'agu wa'apu nisere tu'ogo, u'muticja acosticjare cū tiropu miaco niwō. ³⁸ Co utigota, cū sē'ema pe'e ejanu'cāco niwō. Co ya'coco co uticā, cū ye dū'pocārīpu doquepejacaro niwū. Be'ro te ya'coco co poanu'mo me'rā tuucoeco niwō. Be'ro te dū'pocārīrē mi'mi, co u'mutise mia'quere dū'pocārīpu piopeoco niwō. ³⁹ Co tojo weecā ī'agū, Jesure ba'aduti'cu fariseo masū a'tiro wācūcu niwī:

—Ā'rī Ō'acū ye queti weremu'tārī masū nigū pūrīcā, “¿Noanojō yu'ure ñe'eña'gō weeti? ¿Ñamanojō masō niti co?” ni masīboapī. “Co numio

ña'arō weeri masō nimo", ni masīboapī, nicu niwī. ⁴⁰ Tojo wācūsere ī'agū, Jesú fariseo masūrē nicu niwī:

—Simó, mu'urē apeyenojō nisī'rīsa'a.

Fariseo yu'ticu niwī:

—Masārē bu'egu, niña'rē mu'u, nicu niwī.

⁴¹ Jesú cūrē nicu niwī:

—Puarā umua niyeru wasori masūrē wapamoosama. Ni'cū quinientos numurī da'rase wapa weronojō wapamoosami. Apī pe'e cincuenta numurī da'rase wapa weronojō wapamoosami. ⁴² Cū na puarāpū de'ro wee wapyemasīticā ī'agū, na wapamoosere tojo acobojobajuriopē'ocā'sami. A'te cjasere mu'urē sērītiña'gūti. ¿Ni'inojō pe'e niyeru wasori masūrē ma'iyu'rūnū'cāsari? nicu niwī.

⁴³ Simó cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u a'tiro tu'oña'sa'a. Pajiro wapamoo'cu pe'e ma'iyu'rūnū'cāsami, nicu niwī.

Jesú cūrē nicu niwī:

—Mu'u queoro yu'ti'i.

⁴⁴ Be'ro Jesú numiorē ī'a, Simórē nicu niwī:

—Mu'u a'tigo numiorē ī'a'a. Yu'u mu'u ya wi'ipū sājātacā, yé dū'pocārīrē coedutigu yu'ure aco o'otiapū. A'tigo pe'e mu'u weeti'quere weeamo. Co ya'coco me'rā yé dū'pocārīrē coeamo. Be'ro co poari me'rā tuuceamo. ⁴⁵ Mu'u yu'ure añudutigu, mi'mitiapū. Co pe'e yu'u sājāejacāpūta, yé dū'pocārīrē mi'mimo. Mi'midu'utimo yujupū.

⁴⁶ »Mu'u yu'u dūpoapūre u'se, marī piopeosenojōrē piopeotiapū. Co pe'e yé dū'pocārīpūre u'mūtisere piopeoamo. ⁴⁷ Tojo weegu a'tiro nigūti. Co peje ña'arō wee'quere acobojono' mo. Tojo weego yu'ure tojo weese me'rā co upūtu ma'isere ī'omo. Cā'rō na wee'quere acobojorā, cā'rō ma'isere ī'ono'o. Nemorō waro ña'arō wee'quere acobojorā, upūtu ma'isere ī'ono'o, nicu niwī.

⁴⁸ Be'ro numiorē a'tiro nicu niwī:

—Mu'u ña'arō wee'quere acobojono'pe'ocā'a, nicu niwī.

⁴⁹ Āpērā ba'adutirā pijino'cārā topū dujirā na basu a'merī a'tiro ucūcārā niwā:

—¿Noanojō nisari ā'rī ña'arō wee'quepūreta acobojosājādojagu? nicārā niwā.

⁵⁰ Na tojo nimicā, Jesú pe'e numiorē a'tiro nicu niwī:

—Mu'u yu'ure ējōpeotījāgō, ña'arō wee'quere acobojono'apū. Wācūque'tiro marīrō wa'agosa'a, nicu niwī.

8

Jesú weresijari cura numia cūrē weetamu'que ni'i

¹ Jesú ña'arō wee'core acobojóca be'ro nipe'tise macārīpū nipe'tiropū sijabi'acu niwī. Tocjārārē cū ye cjasere bu'e werecusiagu weecu niwī. Tojo nicā Ō'acū wioqu nigūsami nisere werecu niwī. Cū bu'erā doce cū me'rā ba'patisijacārā niwā. ² Āpērā quē'rā numia na me'rā ba'patisijacārā niwā. Na Jesú todūporo wātīa cō'awīrōno'cārā numia, duti yu'rūono'cārā numia nicārā niwā. Ni'cō na wa'tero María, na "Magdalena" nigō, siete wātīa cō'awīrōno'co nico niwō. ³ Tojo nicā apego Juana, Cuza wāmetigu nūmo nico niwō. Co marāpū Herode yere da'raco'teri masū nicu niwī.

Susana wāmetigo quē'rā nico niwō. Āpērā pājārā numia Jesure na cūose me'rā weetamucārā niwā.

Jesú oteri masū ye quetire queose me'rā were'que ni'i

(Mt 13.1-9; Mr 4.1-9)

⁴ Pājārā masā peje macārīcjārā Jesú tiropu ī'arā wa'acārā niwā. Na pājārā nerēcā ī'agū, Jesú queose me'rā narē bu'ecu niwī. A'tiro nicu niwī:

⁵ —Ni'cū masū cū ya wesepu otegu wa'asami. Cū otegu, wēestewā'cācā, ma'apu apeye otese cape doqueque'asa'a. Ti ma'apu yu'ruarā, tere āpērā u'tacūuwā'cāsama. Be'ro mirīcūa a'ti, te perire ī'aboca, ba'ape'ocā'sama.

⁶ Apeye ūtāpaga wa'teropu doqueque'asa'a. Te peri pī'rī, aco mariyucā, ñaidija wa'asa'a. ⁷ Apeye otese cape pota wa'teropu buruque'asa'a. Pota pe'e tere pī'rīyu'rua, wējēcā'sa'a. ⁸ Apeye otese cape di'ta añurōpu buruque'asa'a. Te añurō pī'rī, ducatisa'a. Ni'cā ño cien peri ducatisa'a, nicu niwī.

To be'ro Jesú uputu tutuaro me'rā narē nicu niwī:

—O'meperi cuorānojō a'tere añurō tu'oya, nicu niwī.

Jesure cū bu'erā "¿De'ro weegu queose me'rā bu'eti?" ni'que ni'i

(Mt 13.10-17; Mr 4.10-12)

⁹ Be'ro cū bu'erā "¿De'ro nīsī'rīrō weeti mu'u queose were'que?" ni sērītiña'cārā niwā. ¹⁰ Narē yu'ticu niwī:

—Ō'acū musārē a'tiro weemi. Āpērā toduporopu masīña marīmi'que cū wiogu nisere musārē masīcā weemi. Yu'ure ējōpeotirāma queose me'rā wereno'o. Tojo weerā yu'u weesere ī'amirā, ī'amasīsoma. Yé cjasere tu'omirā, tu'omasītirā tojarāsama.

Jesú oteri masū ye quetire "A'tiro nīsī'rīrō wee'e" ni were'que ni'i

(Mt 13.18-23; Mr 4.13-20)

¹¹ »Yu'u queose were'que a'tiro nīsī'rīrō wee'e. Otese cape Ō'acū ye queti weronojō ni'i. ¹² Ma'apu buruque'a'que a'tiro nīsī'rīrō wee'e. Masā, yé quetire tu'oma. Be'ro na tu'o'quere wātī a'ti, tere ē'mape'ocā'sami. Napu tere ējōpeo, Ō'acū narē yu'ruweticā weeri nīgū, tojo weesami. ¹³ Apeye otese cape ūtāpaga wa'teropu buruque'a'que a'tiro nīsī'rīrō wee'e. Na, yé quetire añurō e'catise me'rā tu'osama. Tojo weemirā, nu'cōrī marīrā weronojō añurō ējōpeotisama. Yoaticā añurō ējōpeocūmī, be'ro narē āpērā ña'arō weecā ī'arā, ējōpeodu'ucā'sama. ¹⁴ Apeye pota wa'teropu buruque'a'que a'tiro nīsī'rīrō wee'e. Yé quetire tu'oma, tu'orā pe'e. Mejō siape me'rā a'ti umuco cjasere wācūque'tiyu'ruasama. Peje cuosī'rīsama. A'ti umucopu e'catisere uputu wācūsama. Tojo weero a'te nipe'tise narē dojorēcā'sa'a. A'tiro wéerā, na dūca marīrā weronojō tojama. ¹⁵ Apeye otese cape di'ta añurōpu buruque'a'que pe'e a'tiro nīsī'rīrō wee'e. Na, yé quetire añurō tu'osī'rīrō pōtēorō tu'oma. Tere tu'o, Ō'acū uaronojō queoro weeme'ricā'ma. Añurō ējōpeonu'cūrā peje ducatirā weronojō nima, nicu niwī.

Jesú sī'ocja me'rā queose o'o'que ni'i

(Mr 4.21-25)

¹⁶ Jesú cū bu'erārē a'tiro werenemocu niwī:

—Ne ni'cū sī'ocjare sī'otoja, apeyenojō me'rā mo'atisami. Tojo weetigu, cū cārīrō docapu cūutisami. A'tiro pe'e weesami. Nipe'tirā topu sājāarā ī'ato nīgū, u'muarōpu du'teyoosami. ¹⁷ A'tiro ni'i. Toduporopu masā masīno'ña marī'quere masīno'rōsa'a. Ya'yioropu ni'que quē'rā

bajuarosa'a. Jesú, yé queti masĩno'ña marĩmi'que be'ropure sĩ'ocja bo'reyuro weronojõ masĩpe'ticã'no'rõsa'a nĩgã, tojo nicu niwĩ.

18 »A'tere tu'orã, añurõ tu'oya. Yu'u bu'ese tu'o ëjõpeorãrẽ Õ'acũ masise o'onemogũsami. Æpërã yu'u bu'esere tu'osĩ'rĩtibutiarã pe'ere na masĩmi'quere ë'mape'ocũsami, nicu niwĩ Jesú.

Jesú paco, tojo nicã cũ acabijirã cjase ni'i
(Mt 12.46-50; Mr 3.31-35)

19 Be'ro Jesú paco, cũ acabijirã cãrẽ a'marã a'ticãrã niwã. Na masã mu'muyurãcã ï'arã, wi'ipũ sãjãamasĩticãrã niwã. 20 Topũ nigũ Jesure werecu niwĩ:

—Mu'u paco, mu'u acabijirã sope pu'to niama. Mu'urẽ ï'asĩ'rĩapãrã, nicu niwĩ.

21 Tere tu'ogu, Jesú nicu niwĩ:

—No'o Õ'acũ ye quetire tu'o, tere queoro weerãnojo náta yu'u paco, yu'u acabijirã weronojõ nima, nicu niwĩ.

Jesú wĩ'rõrẽ, tojo nicã pã'cõrĩrẽ di'tamarĩacã wee'que ni'i
(Mt 8.23-27; Mr 4.35-41)

22 Ni'cã numũ Jesú cũ bu'erã me'rã yucusupu mujãsãjãgũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Te'a siaquiji ditara sumutopũ, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicã tu'orã, wa'acãrã niwã. 23 Na pë'arĩ cura Jesú cãrĩa wa'acu niwĩ. Wãcũña marĩõ wĩ'rõ uputu wëetuuwã'cãticaro niwũ. Tojo wa'acã, pã'cõrĩ yucusupure paaquesãamujãcaro niwũ. Tiwu mirĩdijatawio nicaro niwũ. 24 Tojo wa'acã ï'arã, Jesure wã'cõrã buruacãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Ûsãrẽ bu'egu, marĩ mirĩrãtirã wee'e, nicãrã niwã.

Na tojo nicã tu'ogu, Jesú wã'cã, te wĩ'rõrẽ, pã'cõrĩrẽ yusuocu niwĩ. Nipe'tise di'tamarĩdijape'tia wa'acaro niwũ. 25 Tu'ajanu'cõ, cũ bu'erãrẽ nicu niwĩ:

—¿Musãrẽ ëjõpeose de'ro wa'amitito? nicu niwĩ.

Na uputu ucua'cãrã nitĩjarã ï'amarĩa, a'merĩ nicãrã niwã:

—¿Noanojõ nisariba ã'rĩ? Wĩ'rõ, pã'cõrĩputa tu'omaatidojacã'a, nicãrã niwã.

Jesú Gerasa wãmetirocjũ wãtĩa sãjãno'cure cõ'awĩrõ'que ni'i
(Mt 8.28-34; Mr 5.1-20)

26 Be'ro Jesú cũ bu'erã me'rã pë'acu niwĩ. Pë'a, ape pã'rẽ Galilea põtëorõpu Gerasa wãmetiropu pë'ajacãrã niwã. 27 Jesú yucusupu ni'cu majãnu'cãrĩ cura ni'cũ Gerasacjũ cũ tiro ejacu niwĩ. Yoacã waro ã'rĩ masũ wãtĩa sãjãno'cu cũ nirĩtero yu'rucaro niwũ. Ne su'ti marĩ, ne wi'ipũ niticu niwĩ. Masãperi wa'teropũ nibajaque'aticu niwĩ. 28-29 Jesú cãrẽ ï'agũ, wãtĩ masũpure sãñagũrẽ “Wijaaya”, nicu niwĩ. Cũ cõ'awĩrõcã ï'agũ, Jesú tiropũ ejaque'a, uputu caricũcu niwĩ:

—Jesú, Õ'acũ u'musepu nigũ macũ, ¿de'ro weegu yu'ure caribogu a'titi? Yu'ure ña'abutiaro pi'eticã weeticã'ña, ni tutuaro me'rã sërĩcu niwĩ.

Pejetiri wãtĩ masũrẽ ñe'ea, buruque'amujãcã weecu niwĩ. Masã cãrẽ aperopũ wa'aticã'to nĩrã, omocãrĩ, du'pocãrĩpu cõme dari me'rã du'tecuumujãcãrã nimiwã. Tojo weemicã, cũ wejesuremujãcu niwĩ. Wãtĩ cãrẽ masã marĩrõpu su'ori miamujãcu niwĩ. 30 Jesú cãrẽ sërĩtiña'cu niwĩ:

—¿De'ro wãmetiti?

Cũ yu'ticu niwĩ:

—Legión wãmeti'i, nicu niwĩ. Pãjãrã wãtia ũsã nicã'a nígũ, tojo nicu niwĩ. ³¹ Wãtia Jesure a'tiro nicãrã niwã:

—Ësãrẽ ï'abajudutidijari pejopũ bu'iri da're bajurioticã'ña ni, uputu sãricãrã niwã. ³² Titare ũrũgũpu pãjãrã yesea ba'a nu'cũcãrã niwã. Narẽ ï'arã, wãtia Jesure “Napure sãjãarãti” ni, tutuaro me'rã sãricãrã niwã. Jesũ narẽ “Tojota weeya”, nicu niwĩ. ³³ Tojo weerã na masũpure ni'cãrã wijaa, yeseapure sãjãacãrã niwã. Yesea na wãtia sãjãaca be'ro opa tu'rupũ omamaati, ditarapu doqueñojã, mirĩpe'tia wa'acãrã niwã.

³⁴ Tojo wa'asere ï'arã, yeseare co'terã a'tiro weecãrã niwã. Na uputu ucuarã macãpu, cãpũpu omawã'cã, weresterã wa'acãrã niwã. ³⁵ Te quetire tu'orã, masã tojo wa'asere ï'arã wa'acãrã niwã. Na Jesũ tiropũ ejarã, wãtia sãjãano'cure Jesũ pu'toacã dujicã ï'acãrã niwã. Cũ su'ti sãña, añurõ wãcũse cuogu dujicu niwĩ. Na cãrẽ ï'arã, uise me'rã ï'acãrã niwã.

³⁶ Æpẽrã topu ï'arã ejarãrẽ Jesũ wãtia sãjãano'cure cõ'awĩrõcã ï'a'cãrã “A'tiro wee wãtiarẽ cõ'awĩrõami”, ni werecãrã niwã. ³⁷ Jesũ a'tiro weecã ï'arã, nipe'tirã masã Gerasapu nirã Jesure tutuaro me'rã “Mu'u aperopũ wa'aya”, nicãrã niwã. Na uputu waro uicãrã niwã. Tojo weerã Jesure tojo nicãrã niwã. Tere tu'ogu, Jesũ yucusupu majãsãjãa, wa'a wa'acu niwĩ.

³⁸ Wãtia cuomi'cu Jesure “Yu'u quẽ'rã mu'u me'rã wa'aguti” nígũ, uputu sãricũ nimiwĩ. Jesũ pe'e cãrẽ nicu niwĩ:

³⁹ —Mu'u ya wi'ipu tojaa, nipe'tise Õ'acũ mu'urẽ wee'quere wepe'ocũ wa'aya, nicu niwĩ.

Tojo weegu cũ nipe'tiro cũ ya macãcjãrãrẽ Jesũ cãrẽ wee'quere werecusiagu wa'acu niwĩ.

Jairo macõrẽ, tojo nicã dí mejã cuogore Jesũ yu'rũo'que ni'i
(Mt 9.18-26; Mr 5.21-43)

⁴⁰ Be'ro Jesũ ditara ape pã'rẽpu ni'cu pẽ'atãca be'ro masã e'catise me'rã cãrẽ põtẽricãrã niwã. Nipe'tirã cãrẽ yucue'cãrã nitjãrã, tojo weecãrã niwã. ⁴¹ Titare ni'cũ su'ori nerẽwuari wi'i wiogu Jairo wãmetigu Jesũ tiro etacu niwĩ. Cũ Jesũ tiro ejaque'a, Jesure “Yu'ure pajaña'cureya. Ya wi'ipu te'a”, nicu niwĩ. ⁴² Cũ macõ ni'cõ nígõ doce cũ'marĩ cuogu wẽrĩse pu'topũ nico niwõ. “Jau” ni, Jesũ to wa'ari cura pãjãrã masã sirutucãrã nitjãrã, cãrẽ añurõ tuuti'awã'cãcãrã niwã. ⁴³ Na tojo weerã wa'tero ni'cõ numio doce cũ'marĩ dí mejã dutitigo nico niwõ. Co ocoyedutise wapa nipe'tise niyeru tojaque'a wa'aco niwõ. Ne ni'cũ core ocoyeyu'ruoticu niwĩ. ⁴⁴ Tojo weegu co Jesũ sẽ'ema wa'a, cũ su'tiro yapapu ñe'eña'co niwõ. Co ñe'erĩ curata co dí wijami'que bu'anu'cã wa'acaro niwã. ⁴⁵ Tojo wa'ari cura Jesũ sãritiã'cu niwĩ:

—¿Noa yu'ure ñe'eti? nicu niwĩ.

Nipe'tirãputa “Ne ni'cũ ñe'etimi”, nicãrã niwã. Tojo weegu Pedro, tojo nicã cũ me'rãcjãrã Jesure nicãrã niwã:

—Ësãrẽ bu'egu, masã mu'urẽ nipe'tiro doquewãwã'cã, tuuquejoma. Tojo wa'acã masĩmigũ, mu'u ¿de'ro weegu “¿Noa yu'ure ñe'eti?” niti? nicãrã niwã.

⁴⁶ Na tojo nicã tu'ogu, Jesũ nicu niwĩ:

—Ni'cõ yu'ure ñe'ecã tu'oña'pu. Core yu'u tutuaro me'rã yu'rucã weeasu, nicu niwĩ.

⁴⁷ Cũ tojo nicã tu'ogo, cũ masĩtojami, yu'uta weeasu nĩgõ, narãsägõta Jesú pu'to a'ti, ejaque'aco niwõ. Co nipe'tirã tu'oropu werepe'ocã'co niwõ. A'te ye bu'iri cũ yaro su'tirore ñe'easu nĩgõ, tojo nicã "Yu'u ñe'ecãta, yu'ruono'copu tojasu", ni wereco niwõ. ⁴⁸ Co tojo nicã tu'ogu, Jesú core nicu niwĩ:

—Mu'u ejõpeotjĩagõ, yu'ruono'copu toja'a. Duti marĩgõ e'catise me'rã tojaaya, nicu niwĩ.

⁴⁹ Jesú core ucũrĩ cura ni'cũ Jairo nerẽwũari wi'i wioyu ya wi'icjũ ejacu niwĩ. Jairore nicu niwĩ:

—Mu'u macõ wẽrĩatojamo. Marĩrẽ bu'egure caribonemotiguta majã, nicu niwĩ.

⁵⁰ Jesú tojo nicã tu'ogu, Jairore nicu niwĩ:

—Uitiguta. Yu'ure ejõpeoya. Mu'u tojo weecã, mu'u macõ masõno'gõsamo, nicu niwĩ.

⁵¹ Ti wi'ipure etagu, co pesari tucũpure ne ãpẽrãrẽ sãjãadutiticu niwĩ. Pedro, Santiago, Juã, tojo nicã co pacusumua dia'cũrẽ sãjãadutiticu niwĩ.

⁵² Nipe'tirã ti wi'ipu nirã uputu utirã, dujasewã'arãrẽ Jesú nicu niwĩ:

—Utiticã'ña. Co wẽrĩtimo. Cãrĩgõ weemo, nicu niwĩ.

⁵³ Masã co wẽrĩ'quere masĩcãrã niwã. Tojo weerã cũ tojo nicã tu'orã, cũrẽ bujicã'cãrã niwã. ⁵⁴ Jesú pe'e ucũgũta, co ya omocãrẽ ñe'e, nicu niwĩ: —Wĩ'magõ, wã'cãnu'cãña, nicu niwĩ.

⁵⁵ Cũ tojo nirĩ curata wẽrĩ'co masã, wã'cãnu'cãco niwõ. Jesú co pacusumarẽ "Ba'ase ecaya", nicu niwĩ. ⁵⁶ Cũ tojo weesere ĩ'arã, co pacusumua uputu ĩ'aucuacãrã niwã. Jesú core masõ'quere ne ãpẽrãrẽ weredutiticu niwĩ.

9

Jesú cũ bese'cãrãrẽ weredutio'o'que ni'i (Mt 10.5-15; Mr 6.7-13)

¹ Jesú cũ bu'erã docere neocũucu niwĩ. Be'ro narẽ cũ tutuasere o'ocu niwĩ. Wãtĩa no'o nirãrẽ cõ'awĩrõmasĩsere o'ocu niwĩ. Tojo nicã duti yu'ruomasĩsere o'ocu niwĩ. ² Narẽ Õ'acũ wioyu nimi nisere wereduticu niwĩ. Dutitĩrãrẽ yu'ruoduticu niwĩ. ³ A'tiro nio'ocu niwĩ:

—Wa'arã, ne apeyenojõ miaticã'ña. Tuacjũ, ajuronojõ, ba'ase pu'e, niyeru ne miaticã'ña. Musã sãñase me'rã dia'cũ wa'aya. Ne apeye mianemoticã'ña. ⁴ Musã no'o nirĩ wi'ĩ ejarã, musã to nirõ põtẽorõ tojaque'aya. ⁵ No'o ãpẽrã musãrẽ ñe'eticã, ti macãpure wĩjarã, ti macã cjase di'ta wã'a'quere paastecõ'aña. Tojo weerã musã "A'ti macãcjãrã bu'iritima" ni ĩ'orãsa'a, nicu niwĩ.

⁶ Cũ tojo nica be'ro wa'a wa'acãrã niwã. Wa'a, nipe'tise macãrĩpu Jesú masãrẽ yu'ruose quetire werecusiãcãrã niwã. Tojo nicã dutitĩrãrẽ yu'ruocãrã niwã.

Herode Jesú weesere tu'o'que ni'i (Mt 14.1-12; Mr 6.14-29)

⁷ Galilea di'ta wioyu Herode nipe'tise Jesú wee'quere tu'ocu niwĩ. Tere tu'ogu, Herode de'ro weemasĩticu niwĩ. ãpẽrã "Cũ Juã wãmeyeri masũ wẽrĩ'cupu masãcu nimi", nicãrã niwã. ⁸ ãpẽrã "Dũporocjũpu Õ'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masũ Elĩa bajuapĩ", nicãrã niwã. ãpẽrã "Apetero weegu ni'cũ todũporocjũ Õ'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masũ masã'cu nĩgũ nisamĩgu", nicãrã niwã. ⁹ Herode pe'e a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'uta Juã ya dupoare dutesuredutiwu. To pūrīcārē ¿noanojō nisari tocā'rō na ucūno'gū? Cūrē ī'asī'rīmisa'a, nicu niwī.

Jesú ni'cāmocūsetiri mil umuarē ba'ase eca'que ni'i
(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Be'ro Jesú besecū'cārā na bu'ecusiaca be'ro cū tiro daja, na weecusia'quere werēcārā niwā. Be'ro narē Jesú masā marīrōpū Betsaida wāmetiri macā pu'topū su'ori wa'acu niwī. ¹¹ Masā pe'e na wa'ase quetire tu'ocā'cārā niwā. Tojo weerā tere tu'orā, narē sirutu'wā'cācārā niwā. Jesú narē añuduti, Ō'acū wioḡu nimi nisere were, dutitirārē yu'rucū niwī.

¹² Be'ro ñamica'apū nicā ī'arā, cū bu'erā doce cū tiro wa'a, cūrē ucūcārā niwā:

—Masārē “Tocā'rōta ni'i”, niña. Macārīpū, no'o pu'to nise macārīpū ba'ase, cārīrō a'magū wa'adutiya. A'to marī nirōpūre ne apeyenojō marībutiacā'a, nicārā niwā.

¹³ Jesú pe'e nicu niwī:

—Musā narē ba'ase ecaya.

Na cūrē nicārā niwā:

—Ēsā ni'cāmocusepagata pā, tojo nicā wa'i puarāta cuo'o. Masārē ne a'teacā se'satisa'a. ¿Ēsārē ā'rā pājārā ye niatjere ba'ase duudutigu weeti? nicārā niwā.

¹⁴ Na pājārā, umua se'saro ni'cāmocūsetiri mil wa'tero nicārā niwā. Jesú narē nicu niwī:

—Masārē te cururinucū cincuenta dujidutiya, nicu niwī.

¹⁵ Na cū duti'caronojōta wee, dujipe'ticā'cārā niwā. ¹⁶ Be'ro Jesú te ni'cāmocuse pārē, na wa'i puarārē mii, umuarōpū ī'amorō, cū pacu Ō'acūrē na ye niatjere e'catise o'ocū niwī. Tu'ajanu'cō, cū pe'esteca be'ro cū bu'erārē masārē etidutigu o'ocū niwī. ¹⁷ Nipe'tirā ba'a, yapicārā niwā. Be'ro doce pi'seri na ba'adu'a'quere seeneocārā niwā.

Pedro Jesure “Mu'u Ō'acū o'ócūta ni'i” n'que ni'i
(Mt 16.13-19; Mr 8.27-29)

¹⁸ Ni'cāti Jesú cū se'saro ñubueḡu weecu niwī. Titare cū bu'erā quē'rā cū me'rā nicārā niwā. Narē sērītiña'cu niwī:

—Masā ¿de'ro ni ucūti yu'ure? nicu niwī.

¹⁹ Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Āpērā mu'urē “Juã wāmeyerī masū nīmī”, nima. Āpērā mu'urē “Duporocjūpū Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Elīa nīmī”, nima. Āpērā “No'o nigū duporocjūpū Ō'acū ye queti weremu'tārī masū masā'cu nigū nisasamī”, nima, nicārā niwā.

²⁰ Be'ro narē sērītiña'cu niwī tja:

—¿Musā waro, de'ro wācūti yu'ure? nicu niwī. Pedro cūrē nicu niwī:

—Mu'u Ō'acū bese'cu Cristo ni'i, nicu niwī.

Jesú cū wērīatjere were'que ni'i
(Mt 16.20-28; Mr 8.30-9.1)

²¹ Jesú narē ne cārō āpērāpūre cū Ō'acū bese'cu nisere weredutitica niwī. ²² Be'ro narē nicu niwī:

—Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu pūrō pi'etigusa'a. Judío masā bucurā, pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā yu'ure

ĩ'atu'tirāsama. Yu'ure wējērāsama. Na tojo weemicā, i'tia numu be'ro masāgūsa'a, nicu niwī.

²³ Be'ro nipe'tirā masārē nicu niwī:

—No'o yu'ure sirutusī'rīgūnojō nipe'tise numurī sirutuato. Cū weesī'rīrōnojō weeticā'to. Yu'u uaro pe'e weeato. No'o yu'ure sirutusī'rīgū, “Jesure ējōpeogu, wērībosa'a” nitigata sirutuato. ²⁴ Yu'ure ējōpeose me'rā ña'arō yu'rusī'rītigu, yu'ure ējōpeodu'ugūnojō pecame'epu bu'iri da're bajuriono'gūsami. Apī wējēsere uiti, yu'ure ējōpeonu'cūgūnojō yu'u me'rā catinu'cūgūsami. ²⁵ Ni'cū a'ti turi cjase nipe'tisere wapata'agu, cū ejeripō'rā pe'ere bajuriogu, ħñe'enojōrē wapata'abosari? ²⁶ Yu'ure, tojo nicā ye quetire bopoyasāticā'ña. Musā bopoyasācā, yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu a'tiro weegusa'a. Apaturi a'ti turipure a'tigu, yu'u pacu asistese me'rā, cūrē wereco'terā me'rā yu'u quē'rā musārē bopoyasāgūsa'a. Yu'u tutuase me'rā a'tigu, tojo weegusa'a. ²⁷ Diacjū musārē wereguti. Ni'cārērā a'topu nīrā yu'u wiogu sājācā ĩ'atimirā wērīsome, nicu niwī.

Jesú cū bajusere ducayuy que ni'i
(Mt 17.1-8; Mr 9.2-8)

²⁸ Ni'cā semana Jesú “Yu'u wiogu sājācā ĩ'arāsa'a” nīca be'ro ũrūgūpu ñubuegu mujāgū, Pedro, Santiago, Juārē miacu niwī. ²⁹ Topu cū ñubuegu, cū bajusere ducayua wa'acu niwī. Cū ye su'ti añurō butise, asistese wa'acaro niwā. ³⁰ Tojo wa'acā, pwarā umua bajua, cū me'rā ucūcārā niwā. Na ñuporocjārāpu Moisé, Elía nicārā niwā. ³¹ Na asistese me'rā nīrā, Jesú cū Jerusalēpu wērīatjere ucūcārā niwā. ³² Pedro quē'rā uputu wuja cūcārā nimirā, wā'cācārā niwā. Wā'cā, Jesú cū asistesere, tojo nicā cū me'rā nīrārē ĩ'acārā niwā. ³³ Na Jesú tiro ni'cārā wa'ari cura Pedro Jesure nicu niwī:

—Wiogu, marī a'topu nicā añuyu'rua'a. I'tia wī'iacā weerā. Ni'cā wī'i mu'u ya wī'i, ape wī'i Moisé ya wī'i, ape wī'i Elía ya wī'i weerā, nicu niwī.

Pedro cū tojo nisere tu'oña'timigū, de'ro nīmasītigu, tojo nicu niwī. ³⁴ Cū tojo ucūrī cura ni'cā o'mecurua dijati, tuubi'acā'caro niwā. Na ti o'mecurua po'peapu nīrā, ucua wa'acārā niwā. ³⁵ Be'ro ti curuapu ni'cā a'tiro ucūcā tu'ocārā niwā:

—Ā'rī yu'u macū yu'u bese'cu nimi. Cū ucūserē tu'o ējōpeoya, nicu niwī.

³⁶ Tojo nīca be'ro Jesú ni'cūta tojanu'cācu niwī. Moisé, Elía marīcārā niwā majā. Cū bu'erā na ĩ'a'quere tojota tu'oña'yu'ruocā'cārā niwā. Ne cā'rō āpērārē wereticārā niwā.

Jesú wī'magū wātī sājāno'cure cō'awīrō'que ni'i
(Mt 17.14-21; Mr 9.14-29)

³⁷ Ape numu pe'e ũrūgūpu ni'cārā dijatacā, pājārā Jesure pōtērīcārā niwā. ³⁸ Ni'cū na wa'teropu nigū uputu Jesure ucūquejocu niwī:

—Īsārē bu'egu, yu'u macū ni'cū nigūrē pajaña'cureya. Ī'agū a'tia. ³⁹ Wātī cūrē sājāa'cu ñe'ea, caricū, wērīamujācā weemi. Tojo nicā ũseropu so'potu'umi. Cūrē ña'abutiario wéegu, pi'eticā weeyu'ruami. Ne du'usī'rītimi. ⁴⁰ Mu'u bu'erārē “Wātīrē cō'awīrōña”, nitojamiapu. Ne pōtēotiama, nicu niwī.

⁴¹ Jesú yu'ticu niwī:

—Musā ējōpeose moorā ña'arā ni'i. Yu'u musārē yoacā bu'emicā, ne tu'omasīwe'e yujupā. ¿No'ocā'rō yoacā musā yu'ure ējōpeoticā wācūtutuagusari? Mu'u macūrē yu'u tiro miitia, nicu niwī.

⁴² Wī'magū cū tiro wa'acā, wātī cūrē nucūcāpū doqueque'acā weecu niwī. Apaturi wācūña marīrō cūrē wērīacā weecu niwī tja. Cū tojo weecā, Jesú wātīrē cō'awīrō, yu'rucū niwī. Tu'ajanū'cō, cū pacure wiacu niwī.

⁴³ Nipe'tirā to nīrā Ō'acū tutuasere ī'amarīacārā niwā.

Jesú cū wērīatjere apaturi werenemo'que ni'i

(Mt 17.22-23; Mr 9.30-32)

Na Jesú weeī'o'quere ī'amarīarī cura cū bu'erārē nicu niwī:

⁴⁴ —Yu'u ni'cārōacā nisere añurō tu'oya. Acobojoiticā'ña. Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigure wiorāpure o'orāsama, nicu niwī.

⁴⁵ Cū tojo nisere cū bu'erā pe'e ne tu'omasīticārā niwā. Ō'acū narē tojo masītabasioticā weecu niwī. Na cū ní'quere “¿De'ro nisī'rīrō weeti?” ni sērītiña'ui nicārā niwā.

Añurō weeyu'rñu'cāgū ye cjase ni'i

(Mt 18.1-5; Mr 9.33-37)

⁴⁶ Be'ro Jesú bu'erā na basu ¿noa marī wa'teropu nigū āpērā yu'rūoro niyu'rñu'cāgūsari? nīrā, uputu du'sasocārā niwā. ⁴⁷ Jesú na tojo wācūsere ī'amasīcā'cu niwī. Tojo weegu ni'cū wī'magūrē cū pu'to wejeonū'cō, ⁴⁸ narē nicu niwī:

—Yu'ure maigūnojō ni'cū ā'rī wī'magūrē ñe'egū weronojō weemi. Cūrē ñe'egū, yu'ureta ñe'egū weemi. Yu'ure ñe'egū, yu'ure o'ó'cu Ō'acū quē'rārē ñe'egūta weemi. No'o musā wa'teropure “Āpērā yu'rūoro ni” ni wācūtigu cūta nimi āpērā yu'rūoro nigū, nicu niwī Jesú.

Marīrē ī'atu'titigu marī me'rācjū nimi nise ni'i

(Mr 9.38-40)

⁴⁹ Be'ro Juā Jesure a'tiro nicu niwī:

—Ēsārē bu'egu, ni'cū mu'u wāmerē pisutjagū, wātīarē cō'awīrōcā ī'awū. Cū marī me'rācjū nitiami. Tojo weerā cūrē cā'mota'awū, nicu niwī.

⁵⁰ Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú a'tiro nicu niwī:

—Tojo weegure cā'mota'aticā'rōua'a. Marīrē ī'atu'titigu marī me'rācjū nimi, nicu niwī Jesú.

Jesú Santiagore, Juārē tu'ti'que ni'i

⁵¹ Jesú wērī, cū u'musepū mujāti duporo uiro marīrō wācūtuturo me'rā “Jerusalēpu wa'aguti”, nicu niwī. ⁵² Cū duporo āpērārē o'óyucu niwī. Na ni'cā macā Samaria di'ta nīrī macāpū Jesú cū cārīatjore a'mayurā wa'acārā niwā. ⁵³ Ti macā Samariacjārā judío masā me'rā a'pēpūrīrā nitjārā, Jesú o'ó'cārārē ñe'esī'riticārā niwā. Na, Jerusalēpu Jesú wa'agusami nīrā, tojo weecārā niwā. ⁵⁴ Samariacjārā tojo weesere ī'arā, Jesú bu'erā Santiago, Juā a'tiro nicārā niwā:

—Ēsā wīogu, narē bu'iri da'rerā, ¿pecame'erē u'musepū dijatiduticā uati? ¿Duporocjū Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Elía wee'caronojō weerouati? nicārā niwā.

⁵⁵ Tere tu'ogu, Jesú narē ī'a, tutuaro me'rā tu'tigu, a'tiro nicu niwī:

—Musā tojo wācūse Espiritu Santu o'ose mejēta ni'i. ⁵⁶ Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu masārē bu'iri da're bajuriogu a'titiwū. Narē yu'ruogu a'tigu weewū, nicu niwī.

Be'ro na ape macāpu yu'rua wa'acārā niwā.

Jesú me'rā wa'asī'rīmi'cārā ye queti ni'i

(Mt 8.19-22)

⁵⁷ Na ape macāpu yu'ruari cura ni'cū masū Jesure nicu niwī:

—Yu'u mu'u no'o wa'aro sirutugati, nicu niwī.

⁵⁸ Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Wa'icārā na cārīrī tuti cuoma. Mirīcūa quē'rā na pō'rātiri su'tiro cuoma. Yu'u pūrīcā Ō'acū macū masū weronojō uputigu ne cārō cārīpesaro, yaro diácjūrē moo'o, nicu niwī.

⁵⁹ Apī pe'ere Jesú a'tiro nicu niwī:

—Te'a yu'u me'rā, nicu niwī.

Cū yu'ticu niwī:

—Wioḡu, yu'u pacu tiropu wa'aguti yujupu. Topu ni, be'ro yu'u pacu wērica be'ro yaatojagupu mu'u me'rā wa'aguti, nicu niwī.

⁶⁰ Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'ure ējōpeotirā wērī'cārā weronojō nima. Náta wērī'cārārē yaato. Mu'u pūrīcā yu'ure sirutuya. Sirutu, Ō'acū wioḡu nigūsami nisere weregu a'tia, nicu niwī.

⁶¹ Be'ro Jesure apī nicu niwī:

—Wioḡu, mu'u me'rā wa'aguti. Yu'u mu'u me'rā wa'ati duporo ya wi'icjārārē we'eritisi'rīsa'a yujupu, nicu niwī.

⁶² Jesú cūrē nicu niwī:

—Di'ta se'ecūugū, opanurē wa'ari nígū, sē'ema pe'e ī'atōrōtisami. Ā'rī weronojō Ō'acūrē ējōpeo'cupua toduporo cū weeseti'quere wācūnūrūtisami. Wācūnūrūgūa Ō'acū ye cjasere queoro weemasītisami, nicu niwī.

10

Jesú setenta y dos masārē cū ye quetire weredutigu o'ó'que ni'i

¹ Be'ro Jesú setenta y dos āpērā umuarē pijinemocu niwī. Narē puarērā dia'cū nipe'tise cū wa'atje macārīpu cū duporo o'óyucu niwī.

² Narē a'tiro nicu niwī:

—Diacjū masārē wereguti. Marī otese peje pī'rī ducati'i. Tere miirā pe'e maribocurema. Tojo weerā musā te otese wioḡare āpērā miitamudutirā sērīnemoña, nicu niwī. A'te weronojō Ō'acū ye quetire masīsī'rīrā pājārā waro nima. Te quetire wererā pe'e pejetirācā nima. Tojo weerā āpērā cū o'ónemocā Ō'acūrē sērīña. ³ Musā wa'aya. Yu'u masārē wiose wa'teropu o'ógu wee'e. Oveja wī'marārē yaiwa wa'teropu o'ógu weronojō o'ó'o. ⁴ Musā wa'arā, ajuri miaticā'ña. Niyeru sārī ajuro quē'rārē miaticā'ña. Sapatu ape pa'a miaticā'ña. Ma'apu wa'arā, āpērārē añudutirā, yoacā ucūtīcā'ña. Diacjū wa'aya. ⁵ Musā wi'ipu sājāarā, ti wi'icjārārē añudutirā, a'tiro nīmū'tāña: “Musā a'ti wi'icjārārē añurō wa'ato”, niña. ⁶ Ti wi'icjārā cumuca marīrō nicā, musā añudutise “Añurō wa'ato” nise na ye tojarosa'a. Tojo niticāma, musā tojo nise musārēta tojarosa'a tja. ⁷ Musā ni'cā wi'ipu ejarā, ti wi'iputa tojayá. Na ba'asenojōrē, na sī'rīsenojōrē, musā quē'rā ba'asirutuya. Da'rari

masã na da'rase wapa wapata'aba'amasĩma. Tojo weerã musã bu'erã wa'acã, musãrẽ ba'ase weetamurãsama. Apeye wi'seripu wa'amujã, cãrĩbajaque'aticã'ña. ⁸ Musã ni'cã macãpu etacã, ti macãcjarã añurõ ñe'eme'ricã, no'o na ecasere ba'aya. ⁹ Ti macãpu dutitirãrẽ yu'ruoya. Narẽ a'tiro wereya: "Õ'acũ cũ wioꝝu nise musã tiropu a'tiatje cã'rõ du'sa'a." ¹⁰ Ni'cã macãpu musã etacã, tocjãrã añurõ põtêriticãma, macã decopu wa'aya. A'tiro niña: ¹¹ "A'ti macã cjase ùsã du'pocãripu di'ta wã'a'quepãreta paastecõ'arãti. A'ti macãcjarã bu'iritisere i'orã, tojo weerãti", niña. Narẽ a'tiro ninemoña. "Musã a'tere masña. Õ'acũ cũ wioꝝu nise musã tiropu a'tiatje cã'rõ du'sa'a", niña. ¹² Jesú a'tiro ninemocu niwĩ:

—Musãrẽ wereꝝuti. Õ'acũ masãrẽ beseatji numu nicã, ti macãcjarã musãrẽ uati'cãrãrẽ a'tiro weegusami. Sodomacjarãrẽ bu'iri da're'caro nemorõ da'reno'rãsama, nicu niwĩ Jesú.

Jesure ãjõpeotise macãrĩcjarã ye queti ni'i
(Mt 11.20-24)

¹³ Be'ro Jesú apeye macãrĩcjarãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Musã Corazĩ, tojo nicã Betsaida wãmetise macãrĩcjarãrẽ ña'abutiario wa'arosa'a musãrẽ. Yu'u wee'i'o'quere i'amirã, ducayuwe'e. Yu'u ãpẽrã judio masã nitirã nirõpu Tiro, Sidõ wãmetise macãripu wee'i'ocãma, duporopu na ña'arõ wee'quere bujaweti ducayutojabopã. Na bujawetisere i'orã, na weewaranojõpuma su'ti wãquĩsenojõrẽ sãña, nujãrẽ na dupoapu õrẽstepeobopã. ¹⁴ Õ'acũ masãrẽ beseatji numu nicã, Tiro, Sidõcjarã nemorõ musã pe'ere bu'iri da'reyu'rũn'cãgũsami. ¹⁵ Ni'cãrõacãma Capernaucjarãrẽ were'e. "Tojowaro u'musepu mujãrãti", ni wãcũticã'ña. Õ'acũ musãrẽ pecame'epu cõ'abutiagusami, nicu niwĩ.

¹⁶ Be'ro cũ bu'erãrẽ a'tiro werenemocu niwĩ:

—Musã bu'esere tu'orã, yu'ureta tu'oma. Musãrẽ uatirã, mejãrõta yu'ure uatima. Tojo yu'ure uatirã, yu'ure o'õ'capu Õ'acũ quẽ'rãrẽ uatima, nicu niwĩ Jesú.

Jesú cũ o'õyu'cãrã setenta y dos na daja'que ni'i

¹⁷ Be'ro Jesú setenta y dos cũ o'õyu'cãrã e'catise me'rã tojatacãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Ësã wioꝝu, wãtiãputa mu'u dutiro, mu'u wãme me'rã ùsã cõ'awĩrõmujãcã, yu'tiama, nicãrã niwã.

¹⁸ Jesú narẽ nicu niwĩ:

—Musã nirõnojõta ni'i. Wãtirẽ u'musepu ni'cu bupo ya'baro weronojõ docaque'a dijacã i'awũ. ¹⁹ Yu'u musãrẽ tutuasere o'owu. Musã añapure u'tapeomicã, cutipapure u'tapeomicã, na cũ'ricã, toacã pũrino'tisere o'owu. Nipe'tise wãtĩ cũ tutuasere docaque'adutigu o'owu. Ne cã'rõ musã ña'arõ weno'some. ²⁰ "Wãtiã ùsãrẽ yu'tiama" nise dia'cũrẽ e'catiticã'ña. A'te pe'ere e'catiya. U'musepu Õ'acũ yarã catinu'cũse cuorã na wãmerẽ ojaõ'orĩ turipu musã wãmerẽ ojaõ'ocã, e'catiya, nicu niwĩ.

Jesú ye queti, cũ pacu Õ'acũ ye queti ni'i
(Mt 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Jesú cũ bu'erãrẽ ucũrĩ cura Espĩritu Santu cãrẽ e'catise o'oyu'ruacu niwĩ. Titare cũ pacure a'tiro nicu niwĩ:

—Pacu, mu'u u'muse, a'ti turi wiogu ni'i. "Ēsā masīyu'rūnu'cārā ni'i" nirārē mu'u ye cjasere masīcā weeticu niwā. Āpērā wī'marā weronojō maata tu'o ējōpeorā pe'ere tere masīcā weecu niwā. Mu'u tojo weesere wācūgū, mu'urē e'catise o'o'o. A'tere mu'u u'caronojōta queoro wee'e, nicu niwī cū pacure.

²² Be'ro masārē ninemocu niwī tja:

—Yu'u pacu nipe'tise weemasīse yu'ure o'owī. Cū ni'cūta yu'u nisetisere masīpe'ocā'samī. Yu'u quē'rā ni'cūta cū nisetisere masīpe'o'o. No'o yu'u masīcā weeno'rā quē'rā cū nisetisere masīsama, nicu niwī Jesú.

²³ Be'ro cū bu'erārē ī'a, na se'sarore nicu niwī:

—Yu'ure musā, musā ye caperi me'rā ī'a'a. ²⁴ Musārē a'tiro wereguti. Pājārā daporocjārāpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masā, tojo nicā wiorā musā ni'cārōacā ī'asere ī'asī'rīcārā nimiwā. Ne ī'aticārā niwā. Yu'u musārē weresere tu'osī'rīcārā nimiwā. Ne ni'cāti tu'oticārā niwā, nicu niwī.

Jesú Samariacjū me'rā queose o'o'que ni'i

²⁵ Be'ro ni'cū Moisé oja'quere bu'eri masū Jesú cū ucūsere tu'ogu, wā'cānu'cā, Jesú me'rā ucūgū wa'acu niwī. Cūrē mejēcā yu'ticā uagu, a'tiro sērītiña'cu niwī:

—Masārē bu'egu, yu'u Ō'acū me'rā catinu'cūsī'rīgū, ζde'ro weegusari? nicu niwī.

²⁶ Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—ζMoisé ye queti o'jáca pūrīpu de'ro o'jano'tito? Mu'u tere bu'egu, ζde'ro tu'oti? nicu niwī.

²⁷ Moisé oja'quere bu'eri masū cūrē yu'ticu niwī:

—A'tiro o'jano'o: "Ō'acū marī wiogure nipe'tise mu'u ējōpeose me'rā, mu'u wācūse me'rā, mu'u tutuase me'rā, mu'u tu'oña'se me'rā ma'īña. Mu'u basu ma'irōnojōta āpērārē ma'irōua'a", ni'i, nicu niwī.

²⁸ Tere tu'ogu, Jesú cūrē nicu niwī:

—Mu'u queoro waro yu'ti'i. Mu'u a'tere wéegu, Ō'acū me'rā catinu'cūgūsa'a, nicu niwī.

²⁹ Moisé oja'quere bu'egu pe'e cūrē añurō wācūcā uagu, Jesure a'tiro nicu niwī tja:

—ζNoanojō niti āpērārē ma'irōua'a nirānojō? nicu niwī.

³⁰ Jesú cūrē queose me'rā yu'ticu niwī:

—Ni'cū umu Jerusalēcjū ma'a Jericó wa'ari ma'apu bu'acu niwī. Topu cū wa'ari cura yajari masā cūrē ñe'e, cū cuosere yajape'ocā'cārā niwā. Su'ti cū sāña'quepu quē'rārē tuweemiicā'cārā niwā. Cūrē uputu paawējēcūu, wa'a wa'acārā niwā. ³¹ Tojo wa'ari cura ni'cū pa'i cū bu'aca ma'aputa bu'acu niwī. Cūrē ī'agū, ī'atigu weronojō diacjū yu'rūbu'a wa'acu niwī.

³² Cū be'ro tja apī Levī ya curuacjū cū cūñarōputa cū quē'rā ejacu niwī. Cūrē ī'agū, cū quē'rā ape pā'rē pe'e pē'a, ī'ayu'rūbu'a wa'acu niwī. ³³ Na be'ro apī tja Samariacjū judío masā na yabigu ti ma'aputa bu'acu niwī. Cū cūrē ī'agū, pūrō pajaña'cu niwī. ³⁴ Tojo weegu cū, cū tiro wa'a, cū cāmīrē ocoyegu, u'sere, tojo nicā vino me'rā cū ye cāmīpu piopeocu niwī. Tu'ajanu'cō, su'ti caseri me'rā du'recu niwī. Be'ro cū yagu burro bu'ipu cūrē miipeocu niwī. Miipeo, ni'cā wī'i sijari masā cārīri wī'ipu miaa, cūrē co'tedutigu cūucu niwī. ³⁵ Ape numu pe'e tja Samariacjū co'tedutigu pua numu da'rase wapa weronojō niyeru ti wī'i co'tegure o'ocu niwī.

Cūrē a'tiro nicu niwī: “Ā'rīrē co'teya. Yu'u mu'urē o'o'que nemorō nicā, dajatojagu mu'urē wapayepe'oguti”, nicu niwī. ³⁶ A'tere wéréca be'ro Jesú Moisé oja'quere bu'egure a'tiro nicu niwī:

—Mu'u ĩacā, ζni'inojō pe'e na i'tiarā wa'terore yajari masā na ña'arō wee'cure pajaña'pari? nicu niwī.

³⁷ Moisé oja'quere bu'eri masū yu'ticu niwī:

—Cūrē pajaña'a weetamu'cu añurō weepī, nicu niwī.

Jesú cūrē nicu niwī:

—Mu'u quē'rā āpērārē ā'rī weronojō weegu wa'aya, nicu niwī.

Jesú Marta, María ya wi'ipu cū n'ique ni'i

³⁸ Jesú cū wa'aro yu'ruagu, ni'cā macāpu ejacu niwī. Ti macāpu ni'cō Marta wāmetigo co ya wi'ipu cūrē pōtērī, cārīse o'oco niwō. ³⁹ Co ni'cō María wāmetigore acabijotico niwō. Cóta Jesú ucūsere tu'ogo, cū du'pocārī tiroacāpu dujico niwō. ⁴⁰ Co tojo weeri cura Marta pe'e co da'rasere wācūque'tiyu'ruaco niwō. Tojo weego co Jesú tiro wa'a, cūrē nico niwō:

—Yu'u wiogu, a'tigo yu'u acabijo yu'ure weetamusere ne wācūtimo. ζMu'u ne mejēcā tu'oña'weti co tojo weesere? Core yu'ure weetamudu'tiya, nico niwō.

⁴¹ Jesú core yu'ticu niwī:

—Marta, mu'u weesere uputu waro wācūque'ti'i. ⁴² María pe'e yu'u ucūsere tu'ogo, añuse warōre weego weemo. Co tu'o ējōpeo'quere ne āpērā ē'mamasītisama. Tenojō pe'ere weeroua'a, nicu niwī.

11

Jesú “Ō'acūrē sērīrā, a'tiro ñubueya” nise ni'i (Mt 6.9-15; 7.7-11)

¹ Ni'cā numu Jesú aperopu ñubuegu weecu niwī. Cū ñubuetu'ajaca be'ro ni'cū cū bu'egu Jesure nicu niwī:

—Ēsā wiogu, Juā masārē wāmeyeri masū cū bu'erārē Ō'acūrē ñubuesere bu'ecu niwī. Mu'u quē'rā ūsārē bu'eya, nicu niwī.

² Jesú yu'ticu niwī:

—Ō'acūrē ñubuerā, a'tiro niña:

“Pacu, mu'u u'musepu ni'i.

Nipe'tirā mu'urē wiopesase me'rā ējōpeoato.

A'ti turipure mu'u bese'cu maata wiogu sājāgū a'tiatio.

Ĕ'musepure mu'u uaro dia'cū weesama.

Na weronojō a'ti turicjārā quē'rā mejārōta weeato.

³ Ēsārē umucorinucū ba'ase o'oya.

⁴ Ēsā ña'arō wee'quere acobojoya.

Ēsā āpērārē acobojo'caro weronojōta ūsā quē'rārē acobojoya.

Ēsā ña'arō weesī'risere cā'mota'aya.

Tojo nicā ña'agū ūsārē niquesāsī'rīcā, cā'mota'aya”, nicu niwī.

⁵ Jesú apeye ninemocu niwī:

—No'o musā wa'teropure ni'cū cū me'rācjū cuobosami. Cū ñami deco musā ya wi'ipu wa'a, a'tiro nibosami: “Yu'u me'rācjū, i'tiaga pā yu'ure wasoya. ⁶ Yu'u me'rācjū apī aperopu sijagu eja'cu yā wi'ipu ejami. Ne cūrē apeyenojō cā'rō ecase moosa'a”, nisami. ⁷ Cū apetero weegu mu'urē wi'i po'peapu a'tiro yu'tiwīrōbosami: “Yu'ure wā'cōtiguta. Sope pu'to añurō

waro bi'acā'no'apu. Yu'u pō'rā yu'u me'rā cārīrā pesama. Yu'u mu'urē wā'cā apeyenojō o'ogu wa'amasītisa'a", nisami. ⁸ Musārē wereguti. Cū, cū me'rācjū nimicā, wā'cā, cūrē apeyenojō o'ogu wa'atisami. A'tiro pe'e weesami. Cūrē sērīnu'cūcā ī'agū, caribonemoticā'to nīgū, nipe'tise cū uasere o'osami. Cū, cū me'rācjū nise ye bu'iri mejēta tojo weesami. ⁹ Tojo weegu musārē wereguti. Ō'acūrē sērīña. Cūrē sērīcā, o'ogusami. Musā sērī a'manu'cūrā, bocarāsa'a. Musā me'rācjū ya wi're sope pu'to pisunu'cūcā cū musārē pāosōrōrō weronojō weegusami. ¹⁰ Ō'acū cūrē sērīrārē o'osami. No'o a'magūnojō bocagusami. Sope pu'to pisugu weronojō sērīnu'cūgūrē o'ogusami.

¹¹ »Musā pō'rā ba'ase sērīcā, ne ni'cū ūtāpere o'otibosa'a. Wa'i sērīcā quē'rārē, añarē o'otibosa'a. ¹² Tojo nicā cūrē'quē die sērīcā, cutipare o'otibosa'a. ¹³ Musā ña'arā nimirā, musā pō'rārē añusere o'omasī'i. To pūrīcārē marī pacu u'musepu nīgū, nemorō añuse o'ogusami. Cūrē sērīrārē Espiritu Santure o'ogusami, nicu niwī.

Jesure "Wātī tutuaro me'rā wee'omi" ni na ucja'que ni'i
(Mt 12.22-30; Mr 3.20-27)

¹⁴ Ni'cū masū wātī sājāno'cu ucūmasītigu tojacu niwī. Jesú cūrē cō'awīrōgū weecu niwī. Cūrē cō'awīrōcā, ucūmasītīmī'cu ucūcu niwī. Tere ī'arā, masā ī'amarīacārā niwā. ¹⁵ Ni'cārērā a'tiro nicārā niwā:

—Ā'rī Jesú wātīa wiogu Beelzebú wāmetigu tutuaro me'rā wātīrē cō'awīrōmi, nicārā niwā.

¹⁶ Āpērā pe'e ¿diacjūta Jesú tutuamiticū? nīrā, cūrē u'muse cjasere wee'oduticārā nimiwā. ¹⁷ Cū na tojo wācūsere masīgū, narē nicu niwī:

—Ni'cā curuacjārā a'merī ducawati, a'mequērā, masāpe'tia wa'asama. Ni'cā wi'icjārā ducawatirā, na quē'rā pe'tidijasama. ¹⁸ A'te weronojō wātīa wiogu cū basu ducawatigu, cū de'ro wee tutuanemotisami majā. Musārē a'tere ucūgūti. Musā yu'ure "Wātī Beelzebú tutuaro me'rā wātīarē cō'awīrōmi", nīmī'i. ¹⁹ To pūrīcārē yu'u tojo weecāma, musā bu'esere siruturā wātīarē cō'awīrōrā, ¿noa tutuaro me'rā cō'awīrōsari? Narē musā "Ō'acū tutuaro me'rā wātīarē cō'awīrōma", ni'i. Tojo weero masīno'o. Musā yu'ure nise diacjū niwe'e. ²⁰ Yu'u Ō'acū dutiro me'rā pe'e wātīarē cō'awīrō'o. A'te me'rā "Ō'acū wiogu nise musā tiropāre nitoja'a", nino'o, nicu niwī.

²¹ Jesú narē a'tiro ninemocu niwī:

—Ni'cū unu tutuamu nipe'tise wāmotigu cū ya wi'ire co'tecā, cū yere mejēcā weetisama. ²² No'o cū nemorō tutuagu a'ti, cūrē wapata'agu, cū wāmotīmī'quere ē'mape'ocā'sami. Tojo weegu cū wāmo marīgū mejō nīgū tojacā'sami. Ē'ma'cu cū me'rācjārārē tere ducawaasami. Jesú, yu'u wātī yu'ruoro tutuayu'runū'cā a nīgū, tojo nicu niwī.

Jesú a'tiro ninemocu niwī:

²³ —Yu'ure uatirā yu'ure ī'atu'tirā nima. Yu'ure seeneotamutigunojō doquestewā'cāgū weronojō nimi. Yu'ure ējōpeotirā masārē Ō'acūrē ējōpeocā weetamurā mejēta weema nīgū, tojo nicu niwī.

Wātī toduporopu cū nī'cupāre majāmisājāase ni'i
(Mt 12.43-45)

²⁴ Jesú masārē a'tiro ninemocu niwī:

—Wātī masūpure cō'awīrōno'ca be'ro aco marīrōpu sijabaque'atisami. Cū niatjore a'magū, tojo weesami. Cū nirō bocatigu, a'tiro wācūsami: “Yu'u wijaa'cupure dajasājāagūti tja”, nisami. ²⁵ Cūpure dajasājāagū, wi'i o'aca wi'i, añurō apōca wi'i weronojō bocaejasami. ²⁶ Be'ro āpērā wātīa sietere cū yu'rūoro ña'arārē pijisami. Piji, be'ro toduporopu cū wijaa'cupure na nipe'tirā sājāasama. Tojo weegu masū cū toduporopu nī'caro nemorō ña'arō tojasami, nicu niwī Jesú.

Jesú “E'catise waro a'tiro ni'i” ní'que ni'i

²⁷ Jesú ucūri cura ni'cō numio masā pājārā wa'teropu nigō caricūquejoco niwō:

—Mu'urē pō'rāti masō'co añurō waro e'catiyu'rusamo, nico niwō.

²⁸ Jesú core nicu niwī:

—Yu'u pe'e a'tiro nigūti. Ō'acū cū ucūsere tu'o, cū dutisere weerā pe'e pūricā añurō waro co nemorō e'catisama, nicu niwī.

Masā ña'arā Jesure wee'odutimi'que ni'i

(Mt 12.38-42; Mr 8.12)

²⁹ Jesú tiro pājārā masā nerēwā'cācārā niwā. Na tojo weecā, cū ucūcu niwī:

—Masā a'tocaterocjārā ña'ayu'ruama. Na ña'arā nírā, wee'ose dia'cūrē uama. Na tere uamicā, a'te dia'cūrē wereguti. Joná dūporocjūpu wa'a'quenojō dia'cūrē i'ogūti. ³⁰ Joná Nínivecjārārē queose o'ogu weecu niwī. Te weronojō yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu quē'rā a'tocateropu nirārē queose o'o'o. ³¹ Dūporocjō mujipū mujātiro diacjē pe'e nirī di'ta wiogo Israe curuacjārā wiogu Salomó masisere tu'ogo a'tico niwō. Yu'u Salomó yu'rūoro masiyu'runu'cāmicā, masā pe'e yu'ure tu'osī'rīwe'e. Tojo weego Ō'acū masārē beseatji numu nicā, ti di'ta wiogo ní'co a'tocaterocjārārē “Masā Jesure ējōpeotirā, ña'arō weewu”, nigōsamo. ³² Apeye quē'rārē wereguti. Joná Nínive wāmetiri macācjārārē Ō'acū ye quetire wercā, na ña'arō wee'quere bujaweti, du'ucārā niwā. Yu'u pe'ere Joná yu'rūoro nimicā, masā ējōpowe'e. Masā na wee'caronojō ña'arō wee'quere bujawetiwe'e. Tojo weerā Ō'acū masārē beseatji numu nicā, Nínivepu ní'cārā a'tocaterocjārārē “Masā Jesure ējōpeotirā, ña'arō weewu”, nirāsama, nicu niwī Jesú.

Marī caperi sī'ocja weronojō ni'i nise ni'i

(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ Jesú masārē a'tiro werenemocu niwī:

—Masā sī'ocjare sī'óca be'ro bajutiropu, acaronojō docapu sī'otisama. Tojo weronojō o'orā, topu sājāejarānucū i'ato nírā, u'muarōpu sī'opeosama. ³⁴ Marī caperi sī'omu'tācja weronojō ni'i. Marī caperi añucā, añurō i'amasī'i. Marī caperi i'aejaticāma, añurō i'atisa'a. A'te weronojō masā Ō'acūrē ējōpeo, cū yere wéerā, caperi añurō weronojō ni'i. Masā a'ti turi cjase pe'ere wācūnurūcāma, caperi i'aejatirā weronojō ni'i. Ō'acū uaro weetirā, na'itī'arōpu nírā, cūrē masītirā weronojō ni'i. ³⁵ Masā ējōpeosere sī'ose weronojō cuo'o. Tere na'itī'arōpu weronojō ña'arō weese me'rā dojorētīcā'ña. ³⁶ Tojo weerā masā Ō'acūrē ējōpeo, ña'ase marīrō cū uaro wéerā, cū ye cjasere añurō tu'omasī'rāsa'a, nicu niwī Jesú.

Jesú fariseo masārē, tojo nicā Moisé oja'quere bu'eri masārē tu'ti'que ni'i
(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)

³⁷ Jesú weretu'ajaca be'ro ni'cū fariseo masū cū ya wi'ipu ba'adutigu pijiacu niwī. Tojo weegu Jesú sājāa, ba'acju mesapu ejanujācu niwī. ³⁸ Be'ro fariseo na weewuaronojō ba'ase duporo Jesú cū omocoeticā i'agū, i'amarīacu niwī. ³⁹ Tere masīgū, Jesú cūrē nicu niwī:

—Musā fariseo masā bajuyoropu dia'cū añurō weeta'sa'a. Baparire bu'ipu dia'cū coerā weronojō ni'i. Ti pa po'peapure peje ña'ase musā āpērā yere yaja'que, āpērā yere uaripejaju'runu'cā'que ū'iri weronojō wā'ña'a. ⁴⁰ Musā tu'omasīwe'e. Ō'acū bu'icjasere wee'cuta po'peapu cjasepu quē'rārē weecu niwī. ⁴¹ Musā cuosere āpērārē pajaña'rā, o'oya. Tojo weerā baparire po'peapu coerā weronojō weerāsa'a. Be'ro bu'ipu, po'peapu quē'rārē ū'iri marīrā weronojō añurā tojarāsa'a.

⁴² »Musā fariseo masārē ña'arō wa'arosa'a. Musā otese o'majācā menta, ruda wāmetise, nipe'tise opa dari ducatisenojōacārē seeneo, opa sū'urī weesa'a. Diez sū'urī cuorā, ni'cā sū'u Ō'acū wi'ipu miaa, Ō'acūrē wāmepeo, pa'ire o'osa'a. Tojo weemirā, añurō weese, Ō'acūrē ma'ise pe'ere weewe'e. A'tiro pe'e weeya. Musā otesere cūrē o'odu'utimirā, a'te añuyu'runu'cāsere weeya.

⁴³ »Musā fariseo masārē ña'arō wa'arosa'a. Musā nerēwuase wi'seripure wiorā na dujiwuase cūmurīpu dujisi'rī'i. No'o musā wa'aro wiopesase me'rā añuduticā ū'a'a.

⁴⁴ »Musā Moisé oja'quere bu'eri masā, tojo nicā fariseo masā, weeta'sari masā ni'i. Ña'arō wa'arosa'a musārē. Masāperi na yaa'que bajutise weronojō ni'i. Āpērā a'ti, masītimirā, te peri bu'i u'tacūuwā'cāsama. A'te weronojō musā po'peapure ña'arā ni'i. Āpērā musā ña'arō weesere masītisama, nicu niwī.

⁴⁵ Cū tojo nicā tu'ogu, ni'cū Moisé oja'quere bu'eri masū a'tiro nicu niwī: —Masārē bu'egu, mu'u a'tiro nīgū, ūsā quē'rārē tu'tigu wee'e, nicu niwī.

⁴⁶ Jesú cūrē nicu niwī:

—Musā quē'rārē ña'arō wa'arosa'a. Āpērārē weepōtēoña marisere dutiyu'ruocā'sa'a. Tere dutimirā, musā pe'e ne weewe'e.

⁴⁷ »Ña'abutiario wa'arosa'a musārē. Musā duporocjārā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā masāperi bu'ipu yeeaponu'cō'o. Narēta musā ñecūsumuapu wējēmujāticārā niwā. ⁴⁸ Musā Ō'acū ye quetire weremu'tārī masā na ni'quere weewe'e. Yu'u quē'rārē ējōpeowe'e. Musā a'tiro weese me'rā musā ñecūsumua wee'quere bu'ipejatamusere masīno'o. Na Ō'acū ye queti weremu'tārī masārē wējēcō'acārā niwā. Musā pe'e na ye masāperire yeeaponu'cō'o.

⁴⁹ »Tojo weegu Ō'acū yu'u pacu duporopu masīse me'rā a'tiro nicu niwī: “Yé queti weremu'tārī masārē, tojo nicā yé queti bu'eri masārē o'oguti. Ni'cārērārē wējēcō'a, āpērārē ña'arō weesi'rīrā, no'o na wa'aro sirutucusiarāsama”, nicu niwī Ō'acū. ⁵⁰ Tojo weegu nipe'tirā Ō'acū ye queti weremu'tārī masārē wējē'que wapa Ō'acū a'tiro weegusami. A'tocaterocjārā masārē bu'iri wapaseegusami. ⁵¹ A'ti turi weenu'cācaterore musā ñecūsumua Abere wējēmu'tācārā niwā. Be'ro téé Zacaría na ñubuepeowuaro pōtēorōpu wējē'que me'rā yapati'i. Tojo weegu musārē nigūti. Tojo wee'que wapare a'tocateropu nīrārē bu'iri wa'arosa'a.

52 »Musā Moisé oja'quere bu'eri masā Ō'acū yere masī'i. Tere masīmirā, āpērārē masīcā weewe'e. Musā basuta yu'ure ējōpouwe'e. Āpērā quē'rārē ējōpeosi'ricā uasāwe'e. Tojo weero ña'arō wa'arosa'a musārē, nicu niwī Jesú.

53 Jesú a'tere nica be'ro Moisé oja'quere bu'eri masā, tojo nicā fariseo masā cū me'rā uayu'ruacārā niwā. Tojo weerā cūrē peje sērītiña'wā'cōcārā niwā. 54 Cū mejēcā nicā, cūrē weresārāti nīrā, tojo weecārā niwā.

12

Jesú "Fariseo masā nisoose me'rā bu'esere tu'omasīña" n'ique ni'i
(Mt 16.6; 10.26-27; Mr 8.15)

1 Jesú masārē bu'eri cura pājārā waro masā nerēcārā niwā. Na pājārā waro nitjārā, a'merī u'tatī'a, doquewāmujacārā niwā. Jesú ne waro cū bu'erā dia'cūrē weremu'tācu niwī yujupu. A'tiro nicu niwī:

—Musā fariseo masā na ye levadura pā bucuacā weesere tu'omasīña. Levadura nigū, na nisoose me'rā bu'esere tu'omasīña nigū wee'e, nicu niwī. 2 Ne bajuyoropu weetise ī'ano'ticā weesome. Ī'ano'rōsa'a. Ne ī'atioropu wee'que quē'rā masīno'ticā weesome. 3 Tojo weerā musā ñamipu weronojō wee'que āpērā tu'otioropu n'ique a'tiro weeno'rōsa'a. Ūmācopu weronojō nipe'tirā tu'oropu wereno'rōsa'a. Apeye musā wi'i po'peapu ya'yioropu n'ique quē'rā wi'i bu'ipu caricūrō weronojō uputu busucā weeno'rōsa'a, nicu niwī.

Jesú "¿Noanojōrē uiroñati?" nise ni'i
(Mt 10.28-31)

4 Jesú cū bu'erārē a'tiro werecu niwī:

—Musā yu'u me'rācjārārē a'tiro wereguti. A'ti upure wējēcō'arārē uiticā'ña. Wējēca be'ro na mejēcā weemasītisama. 5 Musārē "Ā'rī pe'ere uiya", nigūti. Ō'acū marī wērīca be'ro pecame'epu cō'abutiamasīsami. Cū tojo weegú pūrīcārē uiya.

6 »Ni'cāmocurā mirīcūa o'majārācā cā'rōacā waro wapatima. Tojo nimicā, Ō'acū pe'e ne ni'cūrē masīticā weetisami. 7 Tojo nicā musā poaripureta "Tīcuse ni'i", ni masīpe'ocā'sami. Tojo weerā masārē uiticā'ña. Ō'acū ī'orōpu pājārā mirīcūa nemorō musā wapati'i. Ō'acū musārē añurō co'tegusami.

Āpērā ī'orōpu "Jesucristore ējōpeo'o" nise ni'i
(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

8 »Musārē wereguti. No'o masā ī'orōpu yu'ure "Ējōpeo'o" ni werēcā, yu'u quē'rā Ō'acūrē wereco'terā u'musecjārā ī'orōpu narē añurō ucūgūsa'a. 9 Ni'cū masārē uigu, masā ī'orōpu yu'ure "Ējōpouwe'e" nigūrē yu'u quē'rā Ō'acūrē wereco'terā ī'orōpu narē "Yagu mejēta nimi", nigūti.

10 »Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigure ña'arō ucūcā, Ō'acū acobojososami. Espiritu Santu pe'ere ña'arō ucūcā, Ō'acū acobojosome.

11 »Āpērā musārē weresārā, nerēwuase wi'seripu, beseri masā tiorpu, wiorā tiorpu miabosama. Na tojo weecā, musā ucūatjere "¿De'ro yu'tirāsari? ¿De'ro nirāsari?" ni wācūque'titicā'ña. 12 Musā ucūrī cura Espiritu Santu musā yu'tiatjere weregusami, nicu niwī Jesú.

Peje apeyenojō cuogu ye queti ni'i

¹³ Jesú bu'eri cura ni'cũ masã wa'teropu nigú a'tiro nicu niwĩ:

—Masãrẽ bu'egu, yu'u pacu wẽrĩgũ, apeyenojō ãsãrẽ cũucu niwĩ. Tere yu'u ma'mirẽ, yé nisere ducawaadutiya, nicu niwĩ.

¹⁴ Jesú cãrẽ nicu niwĩ:

—¿Mu'u de'ro wãcũti? Yu'u pacu yu'ure musãrẽ besedutigu, musãrẽ apeyenojō ducawaadutigu sõrõpi, ¿ni wãcũmiti? nicu niwĩ.

¹⁵ Apeye ninemocu niwĩ:

—Musã nipe'tise ñaripejasenojõrẽ tu'omasĩ, wãcũña. Marĩ catise peje apeyenojō cuose mejeta ni'i, nicu niwĩ.

¹⁶ Cã tojo nĩca be'ro a'tiro queose me'rã werecu niwĩ:

—Ni'cũ peje cuori masũ nicu niwĩ. Cũ otéca be'ro peje waro ducaticaro niwũ. ¹⁷ Te peje nicã ì'agũ, a'tiro wãcũcu niwĩ: “¿De'ro weegusari yu'u te peje me'rã? Tere yu'u no'opu nurõrõ moo'o”, nicu niwĩ. ¹⁸ Be'ro wãcũapocu niwĩ tja: “A'beya. Á'tiro weeguti. Yu'u ba'ase nurõri wi'ire cõ'ape'o, nemorõ pajiri wi'i nu'cõgũti. Topu nipe'tise otese ducare no'o yu'u cuosere nurõgũti”, nisami. ¹⁹ “Tu'ajanu'cõ, yu'u basu a'tiro nigũti: ‘Peje cã'marĩ cjase niatjere nurõ'que cuo'o. Tojo weegu yu'u ñaro soo, ba'a, sĩ'rĩ e'catiguti’”, nisami. ²⁰ Ò'acũ pe'e tojo weecã ì'agũ, a'tiro nicu niwĩ: “Mu'u tu'omasĩwe'e. Ni'cãcã ñamita mu'u wẽrĩgũsa'a. To pũrĩcãrẽ mu'u nurõ'que peje ¿noa ye tojarosari?” nicu niwĩ Ò'acũ. ²¹ Tojota wa'arosa'a peje cuogu Ò'acũrẽ wãcũtigu, cã ye dia'cũ mineocũugũrẽ. Cã Ò'acũ ì'orõrẽ pajasecuogu waro nisami, nicu niwĩ Jesú.

Õ'acũ cã yarãrẽ co'tese ni'i
(Mt 6.25-34)

²² Be'ro Jesú cã bu'erãrẽ nicu niwĩ:

—Musãrẽ nigũti. ¿Ñe'enojõ ba'arãsari? ¿Ñe'enojõ sãñarãsari? ni wãcũque'titicã'ña. ²³ Marĩ catise ba'ase nemorõ wapati'i. Marĩ upu quẽ'rã su'ti nemorõ wapati'i. ²⁴ Mirĩcãrẽ wãcũña. Na ba'asĩ'rĩrã, otese capere ote, pi'rĩ ducaticã weetisama. Ba'ase nurõse wi'seri, na ecarã nurõse wi'seri quẽ'rãrẽ moosama. Tojo nimicã, Ò'acũ narẽ ba'ase o'osami. Musã pe'e totã mirĩcũa nemorõ wapatiyu'runu'cã'a. ²⁵ No'o musã uputu wãcũque'tirã, pajicurero bucuanelomomasĩtisa'a. ²⁶ A'tiro ni'i. Teacãmarĩcãrẽ musã wãcũque'tise me'rã ne cã'rõacã bucuanelomowe'e. Tojo nicãma apeyema ba'ase, sĩ'rĩse, su'tire tjãrãta bocamasĩtisa'a.

²⁷ »O'ori, nucu cjasere wãcũña. Te no'o ñaro pi'rĩbajaque'atisa'a. Da'rati, su'atimĩrõ, su'ti añurõ sãñarõ weronojõ baju'u. Marĩ ñecũ wĩogu Salomó añuse su'ti sãñacu niwĩ. Cũ tojo sãñamigũ, o'orire ni'cãrõwĩjiticu niwĩ. Te o'ori añubutiasa ni'i. ²⁸ Ni'cãcãrẽ cã'rõ catĩni'i, ñamiacã ñaidija wa'asa'a. Be'ro pecame'epu ñjũacõ'ano'sa'a. Tojo nimicã, Ò'acũta o'orire añurõ bajume'ricã weesami. Cũ o'orire añurõ co'tero nemorõ musã pe'ere weesami. Musã, musã ñjõpeotise bu'iri wãcũque'ti'i. ²⁹ Tojo weerã musã ba'atjere, musã sĩ'rĩatjere wãcũque'ti, wãcũnurũsijaticã'ña. ³⁰ A'ti turicjãrã Ò'acũrẽ ñjõpeotirã tere wãcũque'tisama. Marĩ pacu u'musepu nigũ musã ñasenojõrẽ masĩtojasami. ³¹ Tojo weerã Ò'acũ yere wãcũyu'runu'cãña. Tojo weecã, nipe'tise musãrẽ du'sasenojõrẽ o'obu'ipeogusami.

Ɖmusepu marī bocatjere wācūnɔrūdutise ni'i
(Mt 6.19-21)

³² »Musā yu'u bu'erā, yarā oveja weronojō ni'i. Musā pejetirācā nimirā, uiticā'ña. Marī pacu cū wiogu nirōpu musā wa'acā ɔasami. ³³ Musā cuosere dua, āpērā moorārē o'oya. A'ti turi cjase boadijatjere wācūtīcā'ña. Ɖmuse cjase boatiatje pe'ere wācūna. Topure musā añuse cuoatje ne pe'tisome. Ne yajari masā sājāa yajasome. Āpērānojō quē'rā ba'abajuriosome. ³⁴ Marī uputu ma'isere wācūnɔrūsa'a. Tojo weerā a'ti turi cjase dia'cūrē wācūnɔrūtīcā'ña. Ō'acū ye pe'ere wācūnɔrūña.

Jesú "Musā apoyu'cārāpu niña" nise ni'i

³⁵ »Musā sī'osepare sī'oyooro weronojō apoyu'cārāpu nitojaya. ³⁶ Da'raco'teri masā na wiogu omocā du'teri bosenuɔu wa'aca be'ro cū dajatjere co'te'caro weronojō weeya. Cū sope pu'topu pisucā, maata pāosōrōrāti nīrā, co'tesama. Musā quē'rā na weronojō weeya. ³⁷ Da'raco'terā na wiogu dajatjere queoro co'tesama. Cū dajari cura queoro bocaejano'rānojō e'catisama. Diajū musārē wereguti. Narē tojo bocaejagu, wiogu basuta ba'ase etiacya dujudutisami. Be'ro narē etiburosami. ³⁸ Ņami deco o bo'reari cura tu'suborearā bocaejano'rā e'catisama. ³⁹ Apeyere a'tiro masīña. Wi'i wiogu ti hora nicā yajari masū a'tigusami nígu, cārītībosami. Yajari masū cū ya wi'ire pāosājāsere cā'mota'abosami. ⁴⁰ Musā quē'rā ā'rī weronojō apoyu niña. Musā ne cā'rō wācūtībutiari cura yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu a'tigusa'a, nicu niwī.

Jesú puarā da'raco'terā me'rā queose o'o'que ni'i
(Mt 24.45-51)

⁴¹ Jesú bu'eri cura Pedro sērītiña'cu niwī:
—Ɖsā wiogu, ¿mu'u a'te queosere ɔsā dia'cūrē o'ogu weeati, o nipe'tirā ye niti? ni sērītiña'cu niwī.

⁴² Jesú nicu niwī:

—¿Noanojō yu'u dutiro weeme'rīgū, tu'omasīgū waro nisari? nígu, queose me'rā wereguti. Wiogu aperopu wa'agu, cū ya wi'ire co'tedutigu ni'cū cūrē da'raco'tegure cūasami. "Āpērā da'raco'terārē no'o du'sasenojōrē ba'ase ecaya", nisami. ⁴³ Be'ro aperopu eja'cu dajasami. Cū dajacā, queoro da'ra bocaejano'gū e'catisami. ⁴⁴ Diajū musārē wereguti. Cū queoro weese wapa wiogu nipe'tise cū cuosere co'tedutigu sōrōgūsami. ⁴⁵ "Yu'u wiogu maata dajasome" nígu'nojō pūrīcā a'tiro weesami. Āpērā da'raco'terā ɔmuarē, numiarē ña'arō paa pi'eticā weesami. Cū wiogu maata bajutigusami nígu, ba'a, sī'rī, que'asami. ⁴⁶ Cū tojo weeri cura wiogu wācūña marīrō cū co'tetiri cura dajasami. Cū cūuwā'cā'cure duti'quere weeti'que wapa uputu bu'iri da'regusami. Cū quē'rā wiogu ña'arā, cū dutisere weeti'cārārē cō'abutia'quere bu'ipejatamugūsami.

⁴⁷ »Da'raco'tegu cū wiogu ɔasere queoro masīsami. Tojo masīmīgū, cū dutisere queoro weeyūti, yu'rɔnu'cāgū uputu tārāno'gūsami. ⁴⁸ Apī da'raco'tegu wiogu ɔasere masītisami. Tojo masītīmīgū ña'ase, bu'iri da'reno'sere wéégū, sajatirocure tārāno'gūsami. Peje masīse o'ono'cu nemorō wapaseeno'gūsami. Tojo nicā "Añubutiario weegusami" nino'cu nemorō "Tojo weeroua'a" nino'gūsami, nicu niwī Jesú.

Jesú “Yé bu'iri masā ducawatima” nise ni'i
(Mt 10.34-36)

⁴⁹ Jesú a'tiro ninemocu niwī:

—Yū'u pecame'e wījāwā'cōgū weronojō masā ña'arō weesere cō'agū a'tiwū. Ti me'e ūjūnu'cūrō weronojō ni'cārōacārē ña'asere yu'rūweti'cārāpu nicā weetojasī'rīmisa'a. ⁵⁰ Yū'u pi'etinigūsa'a yujupu. Yū'u pi'etiatjere wācūgū, ña'arō ejeripō'rāti'i. Pi'etitojagupu, ejerisājāgūsa'a. ⁵¹ Musā tu'oña'cā, ¿yu'u a'ti di'tapure añurō nisetiatjere miitigu weepari? Niwe'e. Yū'ure ējōpeose bu'iri masārē ducawatise miitigu wee'e. ⁵² Ni'cācā me'rā ni'cāmocurā ni'cā we'icjārā a'merī ducawatinū'cārāsama. I'tiarā puarā me'rā a'pepūrīrāsama. Puarā i'tiarā me'rā a'pepūrīrāsama. ⁵³ Pacu cū macū me'rā a'pepūrīgūsami. Cū macū quē'rā cū pacu me'rā mejārōta weegusami. Paco macō me'rā a'pepūrīgōsamo. Co macō quē'rā paco me'rā mejārōta weegosamo. Mañecō co macū numo me'rā a'pepūrīgōsamo. Co macū numo mañecō me'rā mejārōta weegosamo. Yū'ure ējōpeose bu'iri tojo weerāsama, nicu niwī Jesú.

Ἐμνο bajusere ucūse queti ni'i
(Mt 16.1-4; Mr 8.11-13)

⁵⁴ Jesú masārē apeye quē'rārē nicu niwī:

—Mujipū mujātiro pe'e ñiamujāticā, “Acoro pejarotiro wee'e”, nisa'a. Musā ni'caronojōta pejasa'a. ⁵⁵ Musā mujipū uputu asimujāticā, “Ni'cācā cū'marōsa'a”, nisa'a. Musā ni'caronojōta cū'masa'a. ⁵⁶ Musā weeta'sari masā ni'i. A'ti nucūcā cjase, ū'muarō cjasemari'cārē “Tojo ni'i”, nimasī'i. Tojo nimirā, ¿de'ro weerā a'tocatero yū'u wee'i'ose pe'ere “Tojo nisisī'rīrō wee'e”, nimasīweti? nicu niwī.

A'metu'ti'cārā añurō apoya nise ni'i
(Mt 5.25-26)

⁵⁷ Jesú masārē a'tiro ninemocu niwī:

—¿De'ro weerā musā basu queoro besemasīweti? ⁵⁸ Ni'cū mu'urē weresāsī'ricā, wiorā tiropu cū me'rā wa'aya. Topū ejase dūporo ma'apu cū me'rā apowe'ocā'ña. Tojo weecā, mu'urē cū beseri masūrē o'otibosami. Tojo weeticāma, beseri masū surarare pijio, bu'iri da'reri wi'ipu mu'urē sōrōdutibosami. ⁵⁹ Mu'urē wereguti. Bu'iri da'reri wi'ipu sājāa wapayepe'oticā, mu'urē ne du'uwīrōsome. A'te weronojō musā ña'arō weesere Ō'acū me'rā apowe'ocā'ña nígu, tojo nicu niwī.

13

Jesú “Musā nisetisere ducayuya” ni'que ni'i

¹ Jesú masārē bu'eri cura āpērā masā cū tiropu ejacārā niwā. Eja, Pilato ni'cārērā Galilea di'tacjārārē cū wējēduti'quere werecārā niwā. Na “Galileacjārārē wējēca be'ro na ye díre wa'icurā Ō'acūrē ūjūamorōpeorā ye dí me'rā morēsu'uduticu niwī”, ni werecārā niwā. ² Jesú tere tu'ogu, narē a'tiro nicu niwī:

—Musā ¿de'ro wācūti? ¿Galileacjārā āpērā yu'rūoro ña'abutiarā niyu'rūnū'cāpari? “Te ye bu'iri tojo wa'apā”, ¿ni wācūmiti? ³ Niwe'e. Musārē wereguti. Musā quē'rā ña'arō wee'quere bujaweti ducayutirā, wērīrāsa'a. ⁴ Apeyere Siloé wāmetiri macāpu na yéeca tuturo nu'rīdijacā, sō'onicārā dieciocho wērīcārā niwā. ¿Na quē'rārē a'tiro wācūmiti?

“Nipe'tirã Jerusalêpu nirã yu'ruoro ña'abutiarã waro nipã”, ¿nimiti? ⁵ Niwe'e. Musã quẽ'rã ña'arõ wee'quere bujaweti ducayutirã, mejãrõta wẽrãrsa'a, nicu niwĩ Jesú.

Jesú higuera wãmeticjũ dũca maricjũ me'rã queose o'o'que ni'i

⁶ Jesú masãrẽ wérẽca be'ro a'tiro queose o'ocu niwĩ:

—Ni'cũ masũ cũ ya di'tapu ni'cãgũ higuera wãmeticjũre otetjãgũ cõocu niwĩ. Be'ro ¿ducatisari? nígũ, ì'agũ wa'acu niwĩ. Ne dũca maricaro niwũ. ⁷ Tigure ì'agũ, ti di'ta co'tegure a'tiro nicu niwĩ: “Tãña. Yu'u a'tigu dũcare ba'asĩ'rigũ, a'magũ a'tiro i'tia cũ'ma wa'a'a. Ne ni'cãti bocatisa'a. Tojo weegu tigure paacõ'acã'ña. Tigu mejõ waro apeyenojõ weebo'carore cã'mota'anu'cũ'u”, nicu niwĩ. ⁸ Cũ tojo nicã tu'ogu, ti di'ta co'tegu a'tiro yu'ticu niwĩ: “Yu'u wiogu, a'ti cũ'ma dia'cũ du'anu'cõniña yujupu. Yu'u tigu sumuto di'ta añurõ se'ecũu, nujãtuña'gãti wee'e. ⁹ A'tiro weecã, apetero weero ducatribosa'a. Ducatiticãma, paacõ'adutiya”, nicu niwĩ, ni wercu niwĩ Jesú. Tere tojo nígũ, masã na ducayucã co'ténigũti yujupu, maata bu'iri da'reesome nígũ, tojo nicu niwĩ.

Jesú na soowuari numu nicã opa mutirõ nigõrẽ yu'ruo'que ni'i

¹⁰ Ni'cã numu judío masã na soowuari numu nicã Jesú na nerẽwuari wi'ipu bu'egu weecu niwĩ. ¹¹ Ti wi'ipu ni'cõ numio dieciocho cũ'marĩ dutitigo, opa mutirõ nigõ nico niwõ. Wãti core tojo wa'acã weecu niwĩ. Co ne cã'rõ diacjũ nu'cũmasitico niwõ. ¹² Jesú core ì'agũ pijio, a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'u dutire yu'ruono'toja'a, nicu niwĩ.

¹³ Tojo nígũta, Jesú core ñapeocu niwĩ. Cũ tojo weeri curata co diacjũna'cãco niwõ. Be'ro “Õ'acũ añubutiagu nimi” ni, e'catise o'oco niwõ. ¹⁴ Jesú na soowuari numu core yu'ruocã ì'agũ, ti wi'i na nerẽwuari wi'i wiogu uayu'ruacu niwĩ. Be'ro masãrẽ nicu niwĩ:

—Ni'cã semanarẽ da'rãse numurĩ seis numurĩ ni'i. Te numurĩnojõrẽ musã yu'ruodutirã a'tiruã'a. Ni'cãcã soowuari numurẽ yu'ruodutirã a'titicã'rõuã'a, nicu niwĩ.

¹⁵ Cũ tojo nisere tu'ogu, Jesú cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Musã weeta'sasebucurã ni'i. ¿No'o musã yagu wecure o musã burrore du'tenu'cõ'cure aco tãrã wa'arã pãa, miatisari? ¹⁶ A'tigore Abrahã pãrãmeo nituriagore wãti dutida'recu niwĩ. Core dieciocho cũ'marĩ sijamasitica weecu niwĩ. To pũricãrẽ musã tu'oña'cã, ¿soowuari numurẽ core yu'ruoticã'rõuamiapari? Soowuari numu pũricãrẽ tjãgũta core nemorõ yu'ruorouã'a, nicu niwĩ.

¹⁷ Jesú cũ a'tiro nisere tu'orã, nipe'tirã cũ me'rã a'pepũrĩmi'cãrã bopoyape'tia wa'acãrã niwã. Æpãrã pe'e Jesú cũ weel'ose pacare ì'arã, e'caticãrã niwã.

Jesú mostaza caperoacã me'rã queose o'o'que ni'i

(Mt 13.31-32; Mr 4.30-32)

¹⁸ Be'ro Jesú nicu niwĩ:

—Õ'acũ yarã pãjãrã sãjãrãsama nisere a'te queose me'rã werẽguti. ¹⁹ A'tiro ni'i. Ni'cũ cũ ya wesepu ni'cã pe mostaza caperoacãrẽ ote'caro weronojõ ni'i. Tigu bucaropua pajicjũ waro wa'asa'a. Tojo weerã miricũa tigupu na diepeoatje su'tire weesama. Õ'acũ wiogu nise cã'caperoacã weronojõ nu'cãsa'a. Be'ro pajicjũ bucuã'caro weronojõ

nipe'tiropu cũ ye queti se'sa wa'arosa'a. Tojo nicã pãjãrã cũ yarã sãjãrãsama níguã, tojo werecu niwĩ.

Pã bucuacã weese me'rã queose o'o'que ni'i
(Mt 13.33)

²⁰ Jesú werenemocu niwĩ tja:

—Õ'acũ cũ wiogu nisere ÷ñe'enojõ queose me'rã marĩ “Tojo nirõ wee'e” nímãsĩsari? ²¹ Te levadura pã bucuacã weese weronojõ ni'i. Tere ni'cõ numio pã weegotigo harinarẽ i'tiapa queo, po'osãasamo. Te me'rã levadura pã bucuacã weesere morẽsamo. Be'ro co levadura morẽ'que nipe'tiropu bucu, se'sape'tia wa'asa'a, nicu niwĩ. Levadura harinarẽ bucuacã wee'caro weronojõ Õ'acũ wiogu nise nipe'tiropu se'sarosa'a níguã, tojo werecu niwĩ.

Ë'muse cja sope cã'sopeacã ni'i nise ni'i
(Mt 7.13-14,21-23)

²² Jesú Jerusalẽpu wa'agu, to nise macãrĩpure bu'eyu'rãwã'cãcu niwĩ.
²³ Topu ni'cũ Jesure sãrĩtiña'cu niwĩ:

—Ë'šã wiogu, Õ'acũ wiogu nirõpu wa'ajã pejetirãcã nisari?

Jesú cãrẽ yu'ticu niwĩ:

²⁴ —Pãjãrã u'musepu sãjãasĩ'rĩrãsama, sãjãarã pe'e. Sãjãasĩ'rĩmirã, wa'asome. Musã pũrĩcã sope, cã'sopeacãpu uputu sãjãasĩ'rĩña, nicu niwĩ.

²⁵ Apeye queose me'rã narẽ werecu niwĩ:

—Wi'i wiogu wã'cãnu'cã, sopere bi'acã'sami. Be'ro musã pe'e sopepu pisurã, a'tiro nirãsa'a: “Wiogu, pãosõrõgũ a'tia”, nirãsa'a. Cũ pe'e musãrẽ yu'tigusami: “Musãrẽ masĩtisa'a. No'ocjãrã nĩrã nisasa'a”, nigũsami. ²⁶ Be'ro musã cãrẽ a'tiro ninu'cũbajaque'arãsa'a: “Marĩ ni'cãrõ me'rã ba'awu. Ni'cãrõ me'rã sĩ'rĩwũ. Mu'u šsã ya macãpure bu'esijawu”, nirãsa'a. ²⁷ Cũ pe'e musãrẽ yu'tigusami: “Yu'u musãrẽ 'Masĩtisa'a,' nitojamiapuba. Musã ña'arõ wee'cãrã ni'i. Wa'arãsa'a”, nigũsami. Musã yu'ure ëjõpeoticã, ã'rãrẽ wee'caro weronojõ musãrẽ wa'arosa'a. ²⁸ Duporocjãrãpu Abrahã, Isaa, Jacob, nipe'tirã Õ'acũ ye que-tire weremu'tãrĩ masã Õ'acũ wiogu nirõpu nirãrẽ ï'arã, musã pũrĩno'rã, upicari cũ'rĩdio, utirãsa'a. Musã pe'e wijãarõpu cõ'awĩrõno'rãsa'a.

²⁹ Nipe'tirocjãrã Õ'acũ cũ wiogu nirõpu nirãsama. Mujĩpũ mujãtirocjãrã, mujĩpũ sãjãarõcãrã, sumutoricjãrã nirãsama. Topu cũ me'rã e'cati ba'adujirãsama. ³⁰ A'tiro nicãrẽ ni'cãrẽrã mejõ nirã topure wiorã weronojõ nirãsama. Ni'cãrõacã ni'cãrẽrã wiorã nirãnojõ pe'e topure mejõ nirã tojarãsama, nicu niwĩ Jesú.

Jesú Jerusalẽrẽ ï'agũ cũ uti'que ni'i
(Mt 23.37-39)

³¹ Jesú masãrẽ bu'eri cura ni'cãrẽrã fariseo masã cũ tiropu etarã, a'tiro nicãrã niwã:

—A'tore mu'u niticã'ña. Herode mu'urẽ wẽjẽsĩ'rĩami. Tojaagusa'a, nicãrã niwã.

³² Jesú narẽ yu'ticu niwĩ:

—A'tiro nirã wa'aya Herode me'rĩsebucure: “Jesú a'tiro nidutiami” niña. “Ni'cãcã, ñamiacã wãtiarẽ cõ'awĩrõmujã, dutitirãrẽ yu'ruoguti yujupu. Be'ro ñamiacã yu'rũro yu'u da'rasere queoro pe'ogusa'a', niami”, niña. ³³ Yu'u weesere yu'u wa'aro weeguti. Ni'cãcã, ñamiacã, ñamiacã

yu'ruro weeguti. Ne ni'cũ Õ'acũ ye quetire weremu'tārĩ masũ apero Jerusalẽ nitiropu wẽrita basiowe'e. Jerusalẽpu wẽrigũ wa'aguti nĩgũ, tojo nicu niwĩ.

³⁴ Fariseo masārẽ tojo nĩca be'ro Jesũ Jerusalẽcjārārẽ, tojo nicã todaporopu ti macãpu ní'cārārẽ wãcũgũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Jerusalẽcjārã, musã Õ'acũ ye quetiwereri masārẽ ütãperi me'rã doquewẽjẽ'e. Õ'acũ o'ó'cãrã cũ ye quetiwereri masārẽ ütãperi me'rã doquewẽjẽ'e. Musārẽ pejetiri yu'u ma'ígũ, neocũusi'rĩmiwũ. Ni'cõ cãrẽ'quẽ co põ'rãrẽ wũuse docapu neocũu'caro weronojõ weesi'rĩmiwũ. Musã uatiwũ. ³⁵ Tojo weero musã nĩmi'que wi'seri masã marĩrõ tojarosa'a. Musã a'tere tu'omasĩña. Yu'ure apaturi ï'anemosome majã. Be'ro yu'u a'ti turipu apaturi a'ticãpu, musã "Õ'acũ daporopu 'O'óguti' ní'cu añubutiagu nĩmi" nĩrãpu ï'arãsa'a tja, nicu niwĩ Jesũ.

14

Jesũ upu doquedupogure yu'ruo'que ni'i

¹ Ni'cã numu na soowuari numu nicã Jesũ ni'cũ fariseo wioqu ya wi'ipu ba'agu wa'acu niwĩ. Æpẽrã fariseo masã Jesure ¿mejẽcã weeweti? nĩrã, ï'adu'ticãrã niwã. ² Na ba'aro tiropu ni'cũ cũ upupu doquedupose cuogu Jesũ põtẽorõpu nicu niwĩ. ³ Cũrẽ ï'agũ, Jesũ Moisé oja'quere bu'eri masārẽ, tojo nicã fariseo masārẽ sẽritĩña'cu niwĩ:

—¿Moisé duti'que "Soowuari numu nicãrẽ dutitirãrẽ yu'ruorõña'a" niti o niweti? nicu niwĩ.

⁴ Na ne yu'tima'aticãrã niwã. Tojo weegu Jesũ dutitigure ñapeo, yu'ruocu niwĩ. Tu'ajanu'cõ, "Wa'agusa'a", nicu niwĩ. ⁵ Fariseo masã pe'ere a'tiro nicu niwĩ:

—Musã macũ o musã yagu wecu copepu burusãjãbosami. Na burusãjãcã, soowuari numu nimicã, ¿musã maata miuwĩrõrã wa'atibosari? nicu niwĩ.

⁶ Cũ tojo nisere ne yu'titiyu'ruocã'cãrã niwã.

Jesũ ba'adutirã pijiosere were'que ni'i

⁷ Fariseo cũ ya wi'ipu ba'adutirã pijio'cãrãrẽ Jesũ ï'acu niwĩ. Na dujise añuse u'mutãsepu bese dujicãrã niwã. Tere ï'agũ, Jesũ narẽ a'tiro werecasacu niwĩ:

⁸ —Ni'cũ musārẽ omocã du'teri bosenumurẽ pijicã, u'mutãse dujisepure dujiwe'oticã'ña. Apetero weegu apĩ musã nemorõ wioqu pijino'cu etabosami. ⁹ Musã puarãpũre pijio'cu a'tiro nibosami: "Æ'rĩrẽ a'to dujiro o'oya. Mu'u pe'e siropu dujigu wa'aya", nibosami. Tojo weegu mu'u siroca cũmurõpu dujigu wa'agu, bopoyoro yu'rubosa'a. ¹⁰ Mu'urẽ ba'aduticã, a'tiro pe'e weeya. Siroca cũmurõpu dujiya. Mu'u tojo weecã ï'agũ, mu'urẽ ba'aduti'cu a'tiro nigũsami: "Yu'u me'rãcjũ, a'to u'mutãcurerõpu a'tia", nigũsami. Cũ tojo weecã, nipe'tirã Æpẽrã piji'cãrã wiopesase me'rã mu'urẽ ï'arãsama. ¹¹ A'tiro ni'i. "Æpẽrã yu'ruoro niyu'rũnu'cã'a" ni tu'oña'gũnojo mejõ nigũ weeno'gũsami. "Yu'u Æpẽrã yu'ruoro ni'i" ni tu'oña'tigu pe'ere Õ'acũ Æpẽrã yu'ruoro tojacã weegusami, nicu niwĩ.

¹² Cũ a'tere ucũca be'ro Jesũ ba'adutigu pijio'cu fariseo masãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'u ba'adutigu, ã'rãnojořẽ pijioticã'ña. Mu'u me'rãcjãrãrẽ, mu'u ma'misumuarẽ, mu'u acabijirãrẽ, mu'u acawererãrẽ, mu'u pu'tocjãrã

peje cuorârê pijioticã'ña. Mu'u narê pijiocã, na quẽ'rã mu'urê ba'adutirã pijia'mebosama. Tojo weese me'rã na ba'a'quere mu'urê eca a'mesama. ¹³ Mu'u bosenamu weepo, apêrârê pijioꝝ, a'tiro pe'e weeya. Apeyenojõ moorârê, dojoriwi'iare, sijamasitirârê, i'atirârê pijioya. ¹⁴ Tere weéꝝ, mu'u e'catiyu'ruagusa'a. Na püricã mu'urê eca a'memasitisa. Tojo weese me'rã mu'u añurã wêrĩ'cãrã na masãrĩ numurê añuse waro bocagusa'a, nicu niwĩ.

Ba'ase me'rã Jesú queose were'que ni'i
(Mt 22.1-10)

¹⁵ Jesú cã queose o'o'quere tu'ogu, ni'cũ topu ba'adujigu a'tiro nicu niwĩ: —Õ'acũ wiogu nirõpu ba'adujirã pürõ e'catirãsama.

¹⁶ Tere tu'ogu, Jesú cürê queose me'rã nicu niwĩ:

—Ni'cũ masũ boseba'agutigu, pãjãrã masãrê pijidutio'osami. ¹⁷ Nipe'tise apoyuca be'ro cürê da'raco'tegure a'tiro nio'osami: “Nipe'tirã yu'u wereo'o'cãrãrê pijigu wa'aya. Apope'otojano'apu. ‘Te'a', niña”, nisami. ¹⁸ Nipe'tirãpata “Basiowe'e”, nisama. Pijimu'tãno'cu a'tiro nisami: “Di'ta ni'cãrõacã duutu'ajanu'cõ'o. Ti di'tare i'agũ wa'agu wee'e. Wereya cürê. ‘A'timasitiami', niña”, nisami. ¹⁹ Be'rocjũ a'tiro nisami: “Diez wecua yu'u duu'cãrãrê ñno'cã'rõ añumiti? nígũ, beseña'gũ wa'agu wee'e. Tojo weegu wa'amasitisa'a”, nisami. ²⁰ Apĩ tja a'tiro nisami: “Ni'cãrõacã omocã du'tetu'ajanu'cõapu. Tojo weegu wa'amasitisa'a”, nisami. ²¹ Da'raco'tegu tojaa, wiogupare nipe'tise na tojo ni'quere werepe'ocã'sami. Tere tu'ogu, wiogu uayu'ruagu, a'tiro nisami: “Quero wa'abaque'oya. Macã decopu, no'o na nirõpu pajasecuorârê, dojoriwi'iare, sijamasitirârê, i'atirârê pijiwã'cãtia”, nisami. ²² Cũ pijigu ejãca be'ro da'raco'tegu wiogure a'tiro nisami: “Mu'u duti'caronojõta weepu. Wi'i pe'e mu'muwe'e yujupu”, nisami. ²³ Tere tu'ogu, wiogu cürê nisami tja: “Wa'agusa'a ma'arĩpu. No'o mu'u bocaekarârê tutuaro me'rã pijiwã'cãtia. Tojo weecã, wi'i mu'murõsa'a”, nisami. ²⁴ A'te me'rã musãrê a'tiro weregati. Ne ni'cũ yu'u pijimu'tãmi'cãrã na ba'abo'quere cã'rõ ba'aña'some, nicu niwĩ Jesú.

Jesure sirutusĩrĩrã, a'tiro weeroua'a nise ni'i
(Mt 10.37-38)

²⁵ Jesú bu'esijari curare pãjãrã masã cürê sirutucãrã niwã. Tojo weegu narê majãmĩ'a, a'tiro nicu niwĩ:

²⁶ —Yu'u bu'esere siruturã, a'tiro weeroua'a. Musã pacusumua, musã pacosãnumia, musã numosãnumia, musã põ'rã, musã acawererã nemorõ yu'u pe'ere ma'iyu'runu'cãrõua'a. No'o musã catiri amuco nemorõ yu'u pe'ere ma'iyu'runu'cãrõua'a. Musã tojo weetirã, yu'u bu'erã nimasitisa'a. ²⁷ Apetero weegu ni'cũ “Yu'u Jesure ejõpeogu, wêrĩbosa'a” ni uigu, yu'ure ejõpeodu'usami. Tojo weegunojõ yu'u bu'egu nimasitisa. ²⁸ No'o musã wa'teropu nígũ u'muarĩ wi'i co'tedujiatu wi'ire yeenu'cõsĩrĩgũ, a'tiro weesami. ¿Wi'ire tu'ajanu'cõgũsari? nígũ, ¿ñe'enojõ me'rã yu'u pe'ogusari? nígũ, ti wi'i weese duporo besemu'tãsami. ²⁹ Tojo weeticãma, cã cã'rõ yeenu'cã pe'omasiticã, tere i'arã nipe'tirã bujicã'sama. ³⁰ A'tiro nisama: “Cũ yeenu'cãmiapĩ, yeegu; ne pe'omasitimi”, nisama. ³¹ Apeye quẽ'rãrê a'tiro weeno'bosa'a. Ni'cã di'ta wiogu ape di'tacjũ me'rã a'mewëjëgũti nígũ, a'tiro weemu'tãsami. Cã surara diez mil cuosami. Apĩ ape di'tacjũ pe'e veinte mil surara cuosami. ¿Yu'ure na me'rã a'mewëjëta

basiosari? nígũ, í'abesemu'tāsami. ³² Basioticāma, apī wioḡu yoaropu nigūrē a'mewējētīcā'rā nígũ, queti o'ósami. ³³ A'te weronojō musā quē'rā yu'ure sirutusí'rírā, í'abesemu'tāña. Nipe'tise musā cuosere, nisetisere du'usí'rítirā, yu' u bu'erā nīmasītisa'a.

Jesú moa ocadu'use me'rā queose o'o'que ni'i

(Mt 5.13; Mr 9.50)

³⁴ »Moa ocaro ba'acā, añu ni'i. Ocase pe'tíca be'ro apaturi ocacā weeta basiove'e. ³⁵ Moa ocaticā, ne añutisa'a. Di'tapure, tojo nicā nujātuati mesāpu cūcā quē'rārē, wapamarīsa'a. Tojo cō'abajuriono'sa'a. Musā moa ocadu'use weronojō níticā'ña. O'meperi cuorānojō a'tere añurō tu'oya, nicu niwī.

15

Oveja bajuduti'cu queose ni'i

(Mt 18.10-14)

¹ Pājārā romano masā wioḡure niyeru wapaseebosari masā, tojo nicā ña'arō weeri masā Jesú ucūsere tu'orā nerēcārā niwā. ² Narē fariseo masā, Moisé oja'quere bu'eri masā ña'arō wācūcārā niwā. Tojo weerā Jesú tiro wa'acā í'arā, ucjacārā niwā.

—Ā'rī masā ña'arārē ñe'e, na me'rā ba'ami, nicārā niwā.

³ Na tojo nicā tu'ogu, Jesú narē a'tiro queose o'ocū niwī:

⁴ —Musā cien oveja cuorā, ni'cū bajuduticā, noventa y nueve cāpūpu bi'acūusa'a. Bi'acūutoja, apī bajuduti'cure a'marā wa'asa'a. Bocarāpu, a'madu'usa'a. ⁵ Boca, cūrē e'catīḡu, cūrē mīiwuasa'a. ⁶ Wi'ipū dajarā, musā me'rācārārē, musā ya wi'i pu'tocjārārē neocūu, narē nisa'a: “Yagu oveja bajuduti'cure bocapu. E'catitamurā a'tia”, nisa'a. ⁷ Musārē diacjūta wereḡūi. A'te weronojō ni'cū ña'arō weesebucu cū nisetisere ducayucā, u'musepūre e'catise niyu'ruasa'a. Noventa y nueve añurā nitoja'cārā yu'ruoro ña'agū ducayucā pe'ere e'catise ni'i, nicu niwī.

Niyeru cuji, bajudutica kujire o'ama'que ni'i

⁸ Apeye Jesú a'te queose werenemocu niwī:

—Ni'cō numio diez cujiri niyeru cuosamo. Core ni'cā cuji wapabujuri cuji bajudutibosa'a. Tí cujire a'magō, sí'ocjare sí'oyoo, wi'ipū añurō o'ama'samo. Téé bocagopu, a'madu'usamo. ⁹ Be'ro co me'rācārārē, co pu'to nīrārē neocūu, a'tiro nisamo: “Yu'ure e'catitamuña. Niyeru cuji bajudutica kujire bocapu”, nisamo. ¹⁰ A'tigo wee'caro weronojō ni'cū cū ña'arō wee'quere bujaweti ducayucā, Ō'acūrē wereco'terā u'musecjārā e'catiyu'rumajāsama, nicu niwī Jesú.

Jesú puarā pō'rātīḡu ye cjasere queose o'o'que ni'i

¹¹ Jesú queose me'rā bu'ennemocu niwī:

—Ni'cū masū puarā pō'rātīcu niwī. ¹² Du'sagu pe'e cū pacure a'tiro nicu niwī: “Pacu, yé tojatjere mu' u wērīḡū cūuatjere o'owe'oya”, nicu niwī. Cū tojo nicā tu'ogu, cū cuose di'tare na puarāpūre ducawaacu niwī. ¹³ Pejeti numurīacā cūrē o'óca be'ro du'sagu pe'e cū ya di'tare duacā'cu niwī. Cū dua'que wapa niyeru me'rā ape di'ta yoaropu wa'acu niwī. Topu te niyerure cū no'o uaro ña'arō wee bajuriope'ocā'cu niwī. ¹⁴ Cū bajuriope'oca be'ro ti di'tapure ba'ase pe'tiyu'rua wa'acaro niwī. Titare cū pūrō ujaboagu, pi'eticu niwī. ¹⁵ Tojo weegu ti di'tacjūrē

da'rase sērīma'gũ wa'acu niwī. Cūrē yesea co'tesere sōrōcu niwī. ¹⁶ Cũ yapisī'rīgũ, yesea na ba'asepureta ba'asī'rīdojacu niwī. Ne ni'cũ cūrē ba'ase o'oticārā niwā. ¹⁷ Be'ro cūrē a'tiro wācūse ejacaro niwū: "Yũ'u pacu ya wi'ipure cūrē da'raco'terā pājārā nimicā, ba'ase dũ'sano'wā. Yũ'u pe'e a'topure ujaboa, wērīgũ weesa'a. ¹⁸ Yũ'u pacu tiropu yũ'ure tojaarouasa'a. Topu tojatagu, cūrē a'tiro nigūti: 'Pacu, Ō'acũ me'rā ña'arō weeasu. Mũ'u me'rā quē'rārē tojota weeasu. ¹⁹ Yũ'u ña'agũ nisa'a. Mũ'u macũ weronjō nīmasītisa'a majā. Ni'cũ mũ'urē da'raco'tegure weronjō yũ'ure cwoya', nigūti", ni wācūcu niwī. ²⁰ A'tere wācūca be'ro cũ pacu ya wi'ipu dajatojacu niwī.

»Cũ topu tojaejacā, cũ pacu yoaroputa ī'agũ, pūrō pajaña'cu niwī. Be'ro cūrē pōtērīgũ omawā'cā, na weesetiwaropuma cūrē paabu'a, mi'micu niwī. ²¹ Tojo weeri cura cũ pacure nicu niwī: "Pacu, Ō'acũ me'rā ña'arō weeasu. Mũ'u me'rā quē'rārē tojota ña'arō weeasu. Yũ'u ña'agũ nisa'a. Mũ'u macũ weronjō nīmasītisa'a majā", nicu niwī. ²² Cũ tojo nicā tu'ogu, pacu cūrē da'raco'terārē a'tiro nicu niwī: "Quero, su'ti añuse warore miiti, cūrē sãaña. Tojo nicā ni'cā be'to omopica tuusārī be'tore, sapatu quē'rārē sãaña. ²³ Wecu wī'magũ ba'a di'iyoaduti'cure miiti, wējēña. Cūrē ba'a, yũ'u macūrē bosenuwu weepeorā. ²⁴ Ā'rī apaturi 'Yũ'u macũ wērīa wa'asamī' nī'cu dajami. Cũ yoaro wa'a bajuduti'cure marī apaturi ī'a'a", nicu niwī. Be'ro bosenuwu nũ'cācārā niwā.

²⁵ »Na tojo weeri cura masā ma'mi cāpūpu nicu niwī. Cũ dajatojatigu wi'i pu'topu ejagu, uputu basase busucā tu'ocu niwī. ²⁶ Tere tu'ogu, ni'cũ cũ pacure da'raco'tegure pijio, sērītiña'cu niwī: "¿De'ro wa'ati wi'ipure?" nicu niwī. ²⁷ Cũ pacure da'raco'tegu yũ'ticu niwī: "Mũ'u acabiji tojatami. Cũ dutimarīgũ tojatami. Tojo weegu mũ'u pacu wecu wī'magũ ba'a di'iyoaduti'cure wējēduti'cure", nicu niwī. ²⁸ Tere tu'ogu, masā ma'mi uayu'rugu, sājāasī'rīticu niwī. Tojo weegu cũ pacu cūrē pijigu wa'acu niwī. ²⁹ Cũ pacure a'tiro nicu niwī: "Pacu, peje cũ'marī mũ'urē ne ni'cāti yũ'rũnũ'cārō marīrō da'rawā'ñawũ. Yũ'u tojo weemicā, ne cārō ni'cũ marī ecagure, wapamarīgũacānojōrē yũ'u me'rācārā me'rā bosenuwu weedutigu o'oma'atiwu. ³⁰ Ni'cārōacārē a'tiro wee'e. Ā'rī mũ'u macũ numia ña'arā numia me'rā mũ'u o'o'que niyerure bajurio sijacu niwī. Cũ pe'ema wecu wī'magũ ba'a di'iyoaduti'cure wējēeca'a", nicu niwī. ³¹ Tere tu'ogu, cũ pacu cūrē yũ'ticu niwī: "Macũ, mũ'u yũ'u me'rā ninu'cūcā'a. Nipe'tise yũ'u cuose mũ'u ye dia'cũ ni'i. ³² Marī mũ'u acabijire bosenuwu weepo e'caticā, añu ni'i. A'tiro ni'i. 'Cũ wērīa wa'asamī' nī'cu apaturi tojatami. Cũ bajuduti'cure marī apaturi ī'a'a. Tojo weerā marī bosenuwu wee, e'catiroa'a", nicu niwī, ni werecu niwī Jesú.

16

Peje cuogure da'raco'tegu queoro weeti'que ni'i

¹ Jesú cũ bu'esere siruturārē apeye werenemocu niwī:

—Ni'cũ masũ niyerubucu āpērā da'raco'terārē dutigu sōrōcu niwī. Da'raco'terā niyerubucu tiropu wa'a, a'tiro weresācārā niwā: "Mũ'u wioгу sōrō'cu mũ'u ye niyerure ña'arō wee bajuriogu weemi", nicārā niwā. ² Tojo weegu niyerubucu cūrē pijio, a'tiro nicu niwī: "Mũ'urē weresā'que ¿diacjāta niti? Mũ'u da'rase cjase ojaō'orī pūrīrē yũ'ure ī'oña.

Mu'u āpērā da'racoterā wiogu ninemosome majā", nicu niwī. ³ Cū tojo nicā tu'ogu, a'tiro wācūcu niwī: "Yu'u wiogu yu'ure cō'awirōmi. Tojo weegu ꞥde'ro weegusari? Yu'u da'ratutuawe'e. Āpērārē niyeru sēridujigu, bopoya nisa'a. ⁴ To pūrīcā yu'ure ñe'eato nīgū, a'tiro weeguti", nicu niwī. ⁵ Tojo weegu cū, cū wiogure wapamoorārē ni'cārērā nānucārē pijiocu niwī. Nimu'tāgārē a'tiro sērītiña'cu niwī: "Mu'u yu'u wiogure ꞥno'ocārō wapamooti?" ⁶ Cū cūrē yu'ticu niwī: "Yu'u cien tuturi u'se tuturi wapamoo'o." Tere tu'ogu, da'rarā wiogu ni'cā papera pūrīacāpu ojagu, cūrē a'tiro nicu niwī: "Ma, mu'u wapamoorī pūrī ni'i. Cincuenta u'se tuturi wapa wapayebaque'oya", nicu niwī. ⁷ Be'ro tja apīrē sērītiña'cu niwī: "Mu'u waro ꞥno'ocārō wapamooti?" Cū cūrē yu'ticu niwī: "Cien ajuri trigo ajuri wapamoo'o", nicu niwī. Tojo weegu a'tiro nicu niwī: "Ma, mu'u wapamoorī pūrī a'ti pūrī ni'i. Ochenta ajuri dia'cū wapayeya", nicu niwī. ⁸ Tojo weecā ī'agū, niyerubacu da'racoterā wiogu ña'agūrē cū weeme'risere masīgū, "Mu'u me'rīyu'ruapu", nicu niwī. A'ti umucocjārā Ō'acūrē ējōpeotirā na cuosere āpērā na weronjō nirā me'rā me'rīyu'ruama. Ō'acūrē ējōpeorā yu'ruoro me'rīma, nicu niwī Jesú.

⁹ Jesú narē a'tiro werecasacu niwī:

—Musā a'ti nucūcāpu musā cuosere pajasecuorārē añurō o'owe'oya. Tojo weerā musā me'rācjarā bocarāsa'a. Be'ro musā cuose pe'tica be'ro musā āpērārē weetamu'que u'musepu niyutojarosa'a. Musā weetamu'cārā u'musepu nirā topure musārē pōtērīrāsama.

¹⁰ »Cārō na cuose me'rā añurō wéerā, peje cuose me'rā quē'rārē tojota weebosama. Āpērā na cārō cuose me'rā queoro weetirā, na peje cuose me'rā quē'rārē queoro weetibosama. ¹¹ Musā a'ti nucūcā cjasere me'rā queoro weeticā, Ō'acū musārē añuse, u'muse cjasere o'osome. ¹² Musā āpērā ye cjasere queoro weewe'e. Tojo weerā musā, musā ye nibo'quere ñe'esome.

¹³ »Ne ni'cū puarārē da'racotemasītisami. Ni'cūrē ma'īgū, apīrē ma'itisami. Tojo nicā ni'cū dutisere yu'tigu, apī ye pe'ere yu'rūnu'cāsami. Ā'rā weronjō musā niyerure ma'īrā, Ō'acū pe'ere ma'imasītisa'a, nicu niwī.

¹⁴ Jesú tojo nisere fariseo masā tu'ocārā niwā. Na niyeru uaripejasebucurā nitjārā, cū ucūsere tu'orā, bujicā'cārā niwā. ¹⁵ Tojo weecā ī'agū, Jesú narē nicu niwī:

—Musā masā ī'orōpu dia'cūrē "Añurā nima" nicā ũa'a. Ō'acū pe'e po'peapu musā weesetisere ī'ape'ocā'mi. Masā ī'orōpu "Añuyu'rua'a" nisenjōrē Ō'acū tu'satisami, nicu niwī Jesú.

Ō'acū dutise, cū wiogu nise pe'tisome nise ni'

¹⁶ Jesú a'tiro ninemocu niwī:

—Juā masārē wāmeyeri masū nícateropu Moisé cū duti'quere, tojo nicā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'quere bu'etucārā niwā. Tita me'rā ma'ma queti nu'cācaro niwū. A'tiro nicaro niwū. Ō'acūrē ējōpeose me'rā dia'cū cū wiogu nirōpu wa'ano'rōsa'a, nicaro niwū. Nipe'tirā topure uputu sājāasi'rīma.

¹⁷ »Ō'acū Moisére cūu'que queoro wa'arosa'a. Cū ye queti weremu'tārī masā na oja'que quē'rā queoro wa'arosa'a. Ū'muse, a'ti di'ta pe'timicā, Ō'acū cū ní'caronjō queoro wa'arosa'a, nicu niwī Jesú.

Marāpūtirā, nūmotirā cō'ase cjasere Jesú ucū'que ni'i
(Mt 19.1-12; Mr 10.1-12)

¹⁸ Apeyere ninemocu niwī:

—Ni'cū cū nūmorē cō'a, apegore nūmotigūnojō ña'arī masū weronojō tojasami. No'o marāpū cō'ano'co me'rā nūmotigū quē'rā cū nūmo nitigo me'rā a'metārāgū weronojō tojasami.

Jesú peje cūogu ye quetire, tojo nicā pajasecūogu Lázaro wāmetigū ye quetire were'que ni'i

¹⁹ Jesú fariseo masārē a'tiro queose o'ocu niwī:

—Ni'cū masū peje cūogu a'tiro weecu niwī. Añuse su'ti sãña, ma'masu'a, nipe'tise nūmurī bosenu'murī weecu niwī. Te bosenu'murīrē de'ro nise nipe'tise me'rā añurō weemujācu niwī. ²⁰ Titare ni'cū pajasecūogu waro Lázaro wāmetigū cū ya wi'i sope pu'topū dujimujācu niwī. Cū upū nipe'tiro cāmi boacu niwī. ²¹ Cū peje cūogu ba'aste'quere yapisī'rīgū seeba'acu niwī. Cū ye cāmīrē diayiapūta wa'a, ne'rēcārā niwā. ²² Ni'cā nūmū wērīa wa'acu niwī. Cū wērīcā, Ō'acūrē wereco'terā u'musecjārā Abrahā nīrō añurōpū cūrē miacārā niwā. Be'ro peje cūo'cu quē'rā wērīa wa'acu niwī. Cūrē yaacārā niwā. ²³ Peje cūogu ña'arā Ō'acū cū bu'iri da'reno'cārā tiropū wa'acu niwī. Topū cū ī'amorōgū, Abrahārē yoaropū ī'acu niwī. Lázaro cū me'rā nicu niwī. ²⁴ Cūrē ī'agū, a'tiro caricūcu niwī: “Abrahā, yu'ure pajaña'cureya. Yu'u tiropū Lázarore o'oya. A'ti, cū ya omopica me'rā acopū yoso, yu'u ñe'merō yapare yusuasājācā weeato. Yu'u a'ti me'e pecame'epure uputu waro pi'etigū weesa'a”, nicu niwī. ²⁵ Abrahā cūrē yu'ticu niwī: “Mu'u wācūña. Mu'u catigū, añubutiaro nisetiwū. Ā'rī Lázaro pe'ema ña'abutiaro wa'awū. Ni'cārōacārē cū a'topū ejerisājāse bocami. Mu'u pe'e pi'etigū wee'e. ²⁶ Apeyema tja a'tiro ni'i. Ūsārē masā tiropū wa'ata basiowe'e. Decore pajiri copejo ni'i. Tojo weerā masā a'to a'tisī'rīrā, ūsā pe'e quē'rā topū wa'asī'rīcā, basiowe'e”, nicu niwī. ²⁷ Cū tojo nicā tū'ogu, peje cūogu a'tiro nicu niwī Abrahārē: “To pūrīcārē a'tere weebosaya. Lázarore yu'u pacu ya wi'ipū o'oya. ²⁸ Topūre yu'u ni'cāmocurā acabijirāti'i. Topū wa'a, cū narē ucūgūsami. Tojo weecā, na tū'o, na quē'rā a'to yu'u pi'etiropūre a'tisome”, nicu niwī. ²⁹ Abrahā cūrē nicu niwī: “Na Moisé oja'quere, Ō'acū ye queti weremu'tārī masā oja'quere cuosama. Tere bu'e ējōpeoato”, nicu niwī. ³⁰ Peje cūogu yu'ticu niwī: “Abrahā, tojota ni'i, nīrō. Wērī'cupū wa'a werecā, ña'arō na nisetisere ducayubosama”, nicu niwī. ³¹ Abrahā cūrē nicu niwī: “Moisé cū ní'quere, Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na ní'quere ējōpeotirā, wērī'cupū masāa, weregu wa'acā quē'rārē, ējōpeotisama”, nicu niwī.

17

Āpērārē ña'arō weecā weeticā'ña nise ni'i
(Mt 18.6-7,21-22; Mr 9.42)

¹ Jesú cū bu'erārē a'tiro nicu niwī:

—Āpērārē ña'arō weecā weese ninu'cūrōsa'a, nīrō pe'e. Tojo ninu'cūmirō, ña'arō weecā weegūnojōrē ña'abutiaro wa'arosa'a. ² A'tiro weecā, cūrē nemorō añubosa'a. Ūtāgā pajicja cū wāmutapū du'teyoo, cūrē dia pajiri maapu doqueñocā, nemorō añubosa'a. Tojo weecā,

cũ maata wērīa wa'a, yu'are ējōpeorānojoācārē dojorēnemotibosami.

³ A'tere añurō tu'oña'ña.

»Mu'u acaweregu mu'urē ña'arō weecā, cũ tojo weesere wereya. Cũ “Tojota weeasu” ni bujaweti ducayucā, cūrē acobojoya. ⁴ Cũ sietetiri ni'cā numu mu'urē ña'arō weecā, ticusetirita tja mu'urē acobojoye sērīgū a'ticā, acobojoya, nicu niwī.

“Ējōpeose c̄orā, a'tiro weeta basio'o” Jesú cũ ní'que ni'i

⁵ Jesú bu'erā cūrē a'tiro sērīcārā niwā:

—Ēsārē ējōpeose o'onemoña, nicārā niwā.

⁶ Na tojo nicā tu'ogu, marī wioḡu a'tiro yu'ticu niwī:

—Mostaza pe cā'caperoacā ni'i. Tojo nimirō, yucu pajicju pī'rīsa'a. A'tiro weronojō ējōpeose cā'rōacā nimicā, a'tigu yucugure a'tiro nimašibosa'a: “A'tore aupīawācā, dia pajiri maa decopu pī'rīrō wa'aya”, nimašīsa'a. Musā ējōpeocāma, tigu musā dutironojōta weebosa'a, nicu niwī.

Āpērārē weetamurā, a'tiro pe'e weerona'a nise ni'i

⁷ Jesú apeye quē'rārē a'tiro queose o'onemocu niwī:

—No'o musā wa'teropu nigú da'raco'tegare c̄osami. Da'raco'tegu oteacju cũ di'ta se'ecūuca be'ro o wec̄are co'tēca be'ro wi'ipu dajasami. Cũ dajacā, musā ne a'tiro nitibosa'a: “Sājātia. Ba'agu a'tia”, nitibosa'a. ⁸ A'tiro pe'e nisa'a: “Ba'asere apoya. Yu'u ba'ari cura yu'u nasenojōrē miitiacju apoyubaque'oya. Yu'are ecāca be'ropu ba'a, s'riapa mu'ua”, nibosa'a. ⁹ Mu'urē da'raco'tegu weetamu'que wapa “Mu'u añurō weeapu” ¿cūrē nisari? Nitisa'a. ¹⁰ A'te weronojō musā quē'rā weeya. Nipe'tise Ō'acū duti'quere weetu'ajarā, a'tiro niña: “Ēsā da'raco'terā mejō nirā ni'i. Ō'acū ūsārē cūu'que dia'cūrē weeapu”, niña, nicu niwī Jesú.

Jesú diez cāmi boarārē yu'ruo'que ni'i

¹¹ Jesú Jerusalēpu wa'agu, Samaria, tojo nicā Galilea wāmetise wa'teropu yu'ruacu niwī. ¹² To wa'tero ni'cā macāpu cũ ejari cura umua diez cāmi boarā cūrē pōtērīcārā niwā. Moisé duti'que cāmi boarārē āpērā wa'teropu nidutiticaro niwā. Tojo weerā yoropu tojanu'cā, ¹³ Jesure caricūcārā niwā:

—Jesú, masārē bu'egu, ūsārē pajaña'cureya, nicārā niwā.

¹⁴ Jesú narē ī'abocagu, a'tiro nicu niwī:

—Musā pa'ia tiropu musā upure ī'orā wa'aya, nicu niwī.

Na ma'apu wa'ari cura narē cāmi yatipe'tia wa'acaro niwā. ¹⁵ Ni'cū topu yatino'cā ī'agū, Jesú tiro majāmitojaticu niwī. Ō'acūrē pūrō e'catise o'ocu niwī. ¹⁶ Jesú tiro etagu, cūrē e'catise o'ogu, di'tapu paamu'rīque'acu niwī. Cũ tojo weegú Samariacjū nicu niwī. ¹⁷ Jesú cũ ni'cūrēta ī'agū, a'tiro nicu niwī:

—Yu'u diez cāmi boarārē yu'ruoapu. Āpērā waro ¿no'o wa'ati? ¹⁸ Ā'ri ni'cū judío masū nitigu dia'cū Ō'acūrē e'catise o'ogu, yu'u tiropu tojatiapī, nicu niwī.

¹⁹ Tu'ajanu'cō, Samariacjūrē nicu niwī:

—Mu'u ējōpeotjīagū, yu'ruono'apu. Wā'cānu'cāña. Mu'u ya wi'ipu tojaagusa'a, nicu niwī.

Jesucristo a'ti turipu wioḡu niatje a'tiro wa'arosa'a nise ni'i
(Mt 24.23-28,36-41)

²⁰ Fariseo masā Jesure a'tiro sērītiña'cārā niwā:

—Ō'acū bese'cu ¿de'ro nicā a'ti turi wiogu sājāgūsari? nicārā niwā.
Narē yu'ticu niwī:

—Bajuyoropu ī'ose mejēta ni'ī. ²¹ A'tiro nino'ña marīrōsa'a. “A'topu ni'ī. Sō'opu ni'ī”, nino'ña marīrōsa'a. Ō'acū bese'cu wiogu nigū masā wa'teropu nitojami, nicu niwī.

²² Be'ro Jesú cū bu'erārē a'tiro nicu niwī:

—Masā be'ro a'tiro nirāsa'a. “Ūsā Ō'acū macū masū weronojō uputigu a'tiatje numārīrē ī'asī'rīsa'a”, nirāsa'a. No'o ni'cā numūnojōrē yu'ure ī'asī'rīmīrā, ne ī'asome. ²³ Āpērā musārē “Jesú a'titojami. A'to nimi, sō'o nimi”, nirāsama. Na tojo nicā, narē sirututicā'ña. ²⁴ Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu a'tiri numu mujīpū mujātiro pe'e, cū sājāarō pe'e quē'rā bupo ya'babi'aro weronojō nirōsa'a. ²⁵ Yu'u tojo weese dūporo uputu pi'etinīgūsa'a. A'tocaterocjārā yu'ure uasome. ²⁶ Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu a'tiri cura dūporocjūpu Noé, cū nīcateropu wee'caro weronojō weerāsama. ²⁷ Titapure na ba'a, sī'rī, omocā dū'te, na pō'rā numiarē numisocārā niwā. Tere Noé cū yucusūjopu sājāarī curapu weetuocārā niwā. Be'ro dia mirī, narē miope'ocā'caro niwū. ²⁸ Lot nīcatero quē'rārē mejārōta weecārā niwā. Ba'a, sī'rī, duumujā, duamujā, otesere ote, wi'serire weecārā niwā. ²⁹ Lot Sodomarē wijaca numurē acoro weronojō ti macācjarārē pecame'e, tojo nicā asise peri burupejacaro niwū. Narē wējēpe'ocā'caro niwū. ³⁰ Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu a'tiri curare mejārōta weerāsama.

³¹ »Ti numu nicā ni'cū wi'ī dūposārī opa sirapu soo pesagūnojō po'peapu cjasere sājāa dūretimīgū, diacjū wa'ato. Apī no'o wesepu tō'ogū cū ya wi'ipu majāmītojaticā'to. ³² Lot numo ni'core wācūña. Cōmarīcā macāpu majāmī'atōrōmīgō, moa tuturo dojonu'cāco niwō. ³³ Yu'ure ējōpeose me'rā ña'arō yu'rūsi'rītigu, yu'ure ējōpeodu'ugūnojō pecame'epu bu'iri da're bajuriono'gūsami. Apī wējēsere uiti, yu'ure ējōpeonu'cūgūnojō yu'u me'rā catinu'cūgūsami.

³⁴ »Musārē weregūti. Tojo wa'atji ñami nicā, puarā ni'cā camapu pesarā, ni'cū yu'ure ējōpeogu miano'gūsami. Apī yu'ure ējōpeotigu tojagūsami. ³⁵ Puarā numia ni'cārō me'rā ojoca ārūarā, ni'cō yu'ure ējōpeogo miano'gōsamo. Apego yu'ure ējōpeotigo tojagōsamo. ³⁶ Puarā ni'cārō me'rā wesepu nirā ni'cū yu'ure ējōpeogu miano'gūsami. Apī yu'ure ējōpeotigu tojagūsami.

³⁷ Jesú tojo nisere tu'orā, cū bu'erā sērītiña'cārā niwā:

—Ūsā wiogu, ¿no'opu wa'arosari a'te? nicārā niwā.

Cū yu'ticu niwī:

—Apīnojō wa'icu boacā, yuca maata masī, wījīwā'cāsama. Tojo wa'acā ī'arā, “Apīnojō boapī”, ni masī'ī. A'te weronojō yu'u a'ticā, masā masīrāsama, nicu niwī.

18

Jesú wapewio me'rā queose o'o'que ni'ī

¹ Jesú cū bu'erārē a'tiro weeya nīgū, queose me'rā werecu niwī. Narē du'ucūurō marīrō, bujawetiro marīrō ñubuenu'cūdutigu a'te queosere o'ocū niwī.

² A'tiro nicu niwī:

—Ni'cā macāpu ni'cū beseri masū uamu Ō'acūrē ējōpeotigu, āpērārē ne wācūma'atigu nisami. ³ Ti macāpūreta tja ni'cō numio wapewio nisamo. Co beseri masū tiropu besedutigo wa'amujāmisamo. Core ī'atu'tigure bu'iri da'redutigo tojo weesamo. ⁴ Yoacā pejetiri beseri masū core weetamu'sīrītisami. Be'ro a'tiro wācūsami: “Yū'u Ō'acūrē ējōpeowe'e, ējōpeogu. Ne āpērā quē'rārē 'Na nima,' ni ējōpeowe'e. ⁵ Tojo nimicā, a'tigo wapewio yū'ure na'irō caribomo nīgū, core weetamugūti. Yū'u co caribocā uanemotisa'a majā. Yū'u core pōtēotibosa'a majā”, nisami, nicu niwī Jesú.

⁶ Be'ro tja marī wiogu Jesú werenemocu niwī:

—Beseri masū ña'agū wee'quere wācūña. Cū ña'agū nimigū, wapewio weetamuduti'quere weesami. ⁷ Tojo nicāma, ¿Ō'acū to pūrīcārē cū bese'cārārē ñamirī, umucori cūrē sērīnu'cūrārē weetamutisari? ¿Na sērī'quere yoogosari? ⁸ Musārē weregūti. Ne yoogoro marīrō na sērīsere yū'tisami. Cū tojo yū'timicā, yū'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigu a'ti turipu apaturi a'tiri curare ¿masā ējōpeose cuorāsari yujupu? nicu niwī.

Jesú fariseo masū me'rā, tojo nicā niyeru wapaseebosari masū me'rā queose o'o'que ni'i

⁹ Jesú “A'tiro ni'i” nirānojōrē masīdutigu apeye queose me'rā werenemocu niwī. Na “Āpērā yū'ruoro ūsā añurā ni'i”, nisama. Tojo “Añurā ni'i” nirā, āpērārē tojo ī'acō'asama. Nanojōrē masīdutigu a'te queosere o'ocu niwī. A'tiro nicu niwī:

¹⁰ —Puarā umua Ō'acū wi'ipu ñubuerā sājāacārā niwā. Ni'cū fariseo masū nicu niwī. Apī pe'e romano masā wiogure niyeru wapaseebosari masū nicu niwī. ¹¹ Fariseo masū nu'cū ī'amorō, Ō'acūrē ñubuegu, a'tiro nicu niwī: “Ō'acū, yū'u āpērā weronojō ña'agū niwe'e. Tojo weegu mu'urē e'catise o'o'o. Na yajari masā, ña'arī masā numotimira āpērā numia me'rā a'metārābajaque'atirā weronojō niwe'e. Ne cā'rō sī'i romano masā wiogure niyeru wapaseebosari masū weronojō niwe'e. ¹² Yū'u ni'cā semanarē pua nūmu ba'atimigū, be'ti ñubuenū'cū'u. Yū'u cien apeyenojō wapata'agu, diez yū'u wapata'asere mu'urē o'o'o”, nicu niwī. ¹³ Wapaseeri masū pe'e ne sājāarōpu tojanū'cā, ñubuecu niwī. Ne cā'rō u'muarōpu ī'amorōma'aticu niwī. Cū weronojō o'ogu, yū'u bu'iritisa'a nīgū, cū cutiroke paacu niwī. A'tiro nicu niwī: “Ō'acū, yū'u ña'agū nisa'a. Yū'ure pajaña'ña”, nicu niwī.

¹⁴ Te queosere wérēca be'ro Jesú a'tiro nicu niwī:

—Musārē weregūti. Wapaseeri masū Ō'acū me'rā añurō apotojagupu cū ya wi'ipu dajatojaacu niwī. Fariseo masū pe'e tojo weeticu niwī. A'tiro ni'i. Cū basu, “Yū'u āpērā yū'ruoro ni'i” ni tu'oña'gūnojo Ō'acū cūrē mejō nigū tojacā weegusami. No'o “Yū'u āpērā yū'ruoro ni'i” ni tu'oña'tigu pe'ere Ō'acū āpērā yū'ruoro tojacā weegusami, nicu niwī.

Jesú wī'marārē ñapeo sērībosa'que ni'i
(Mt 19.13-15; Mr 10.13-16)

¹⁵ Apeye quē'rārē masā wī'marārē Jesú tiropu ñapeodutirā miacārā niwā. Tojo weecā ī'arā, narē miarārē Jesú bu'erā tu'ticārā niwā. ¹⁶ Na tojo nicā ī'agū, Jesú cū bu'erārē pijiocu niwī:

—Wĩ'marārē yu'u tiro a'ticā du'uo'oya. Narē cā'mota'aticā'ña. Wĩ'marā marĩnojōrē añurō ējōpeoma. Āpērā quē'rā wĩ'marā weronjō yu'ure ējōpeorā yu'u pacu wioḡu nirōpu wa'arāsama. ¹⁷ Masārē diacjūta nigūti. Ā'rā weronjō yu'ure ējōpeotigunōjō ne cā'rō yu'u pacu nirōpu wa'asome, nicu niwī.

Ma'mu peje cɔogɔ Jesú me'rā ucū'que ni'i
(Mt 19.16-30; Mr 10.17-31)

¹⁸ Be'ro ni'cū judío masā wioḡu Jesure sērĩtiña'cu niwī:

—Mu'u masārē bu'egɔ añugū ni'i. ¿Yu'u ñe'enojō weegasari catinu'cūatjere bocasĩ'rĩḡú? nicu niwī.

¹⁹ Jesú cūrē nicu niwī:

—¿De'ro weegu yu'ure “Añugū ni'i,” niti? ¿Mu'u tojo nisere tu'omasĩti? Ni'cūta añugū nimi. Cū Ō'acū nimi. ²⁰ Mu'u Ō'acū dutise cūu'quere masisa'a. “Āpĩ ñumōrē a'metārāticā'ña. Masārē wējēcō'aticā'ña. Yajaticā'ña. Āpērā ye cjasere nisooticā'ña. Mu'u pacu, mu'u pacore ējōpeoya”, ni'i, nicu niwī.

²¹ Cū tojo nicā tu'ogɔ, Jesure nicu niwī:

—Yu'u wĩ'magūpɔta a'tere queoro weemujātiwɔ.

²² Cū tojo nicā tu'ogɔ, Jesú nicu niwī:

—Mu'urē apeyenojōacā du'sa'a yujupu. Mu'u cɔosere duape'ocjū wa'aya. Te dua'que wapare pajasecɔorārē o'oya. Tojo weegu mu'u u'musepure peje añuse cɔogusa'a. Tu'ajan'cō, yu'ure sirutuya, nicu niwī.

²³ Cū tojo nicā tu'ogɔ, peje cɔogɔ nitjāḡū cū cɔosere ma'iyu'ruḡu, bujawetiya'ruacu niwī. ²⁴ Tojo weecā ĩ'ḡū, Jesú nicu niwī:

—Peje cɔorārē Ō'acū wioḡu nirōpu u'musepu wa'acā, diasa ni'i.

²⁵ Wa'icu cameyo wāmetigɔ awiga yuta da pĩ'osōrōrĩ pepu sājāa yu'rutēricā, diasa ni'i. Yu'u pacu wioḡu nirōpu peje cɔorā wa'acā pe'ema, totā nemorō diasa'a, nicu niwī.

²⁶ Cū tojo nisere tu'orā, masā a'tiro nicārā niwā:

—To pūrĩcārē ¿noanojō pe'e Ō'acū tiropu wa'amasĩrāsari?

²⁷ Jesú narē nicu niwī:

—Masā na basu weetutuase me'rā yu'rumasĩtisama. Ō'acū pūrĩcārē basio'o. Cáma ne apeyenojō weeta basiotise marĩ'i.

²⁸ Cū tojo nicā tu'ogɔ, Pedro nicu niwī:

—Wioḡu, ūsā pūrĩcā ūsā cɔosere du'ucūu, mu'urē sirutuwa.

²⁹ Tojo nicā tu'ogɔ, Jesú yu'ticu niwī:

—Diacjūta nigūti. No'o nigūnojō, yé quetire werese bu'iri cū ya wi'ire, cū pacusumuarē, cū acawererārē, cū ñumōrē, cū pō'rārē du'ucūuwā'cāḡūnojōrē a'tiro wa'arosa'a. ³⁰ A'ti nucūcāpɔre cū cɔo'que nemorō bocanemogūsami. Be'ropu quē'rārē Ō'acū me'rā ninu'cūḡūsami, nicu niwī.

Jesú cū wēriatjere apaturi werenemo'que ni'i
(Mt 20.17-19; Mr 10.32-34)

³¹ Jesú cū bu'erā docere na se'sarore pijio, narē nicu niwī:

—Ni'cārōacā marĩ Jerusalēpu wa'arā wee'e. Topu nipe'tise Ō'acū ye queti ojamūtārĩ masā na yu'u Ō'acū macū masū weronjō upatigure

ojayu'que wa'arosa'a. ³² Na yu'ure ape di'tacjārã wiorārẽ o'o, yabi bu-jicã'a, ña'arõ ucũ, u'seco e'opeorãsama. ³³ Yu'ure tārã, be'ro wějērãsama. Na tojo weemicã, i'tia numu be'ro masãgũsa'a, nicu niwĩ.

³⁴ Cũ bu'erã a'tiro nisere ne tu'omasĩticārã niwã. Õ'acũ narẽ tere tu'omasĩcã weeticu niwĩ. Tojo weerã cũ tojo nisere tu'omasĩticārã niwã.

Jesú ni'cũ caperi bajuno'tigu Jericócjūrẽ yu'rũo'que ni'i
(Mt 20.29-34; Mr 10.46-52)

³⁵ Jesú Jericó pu'to nirĩ cura ni'cũ caperi bajuno'tigu ma'a sumutopu niyeru sērĩdujicu niwĩ. ³⁶ Cũ pājārã masã wa'acã tu'oña'gũ, to nirārẽ "¿De'ro wa'ati?" ni sērĩtiña'cu niwĩ.

³⁷ Na yu'ticārã niwã:

—Jesú Nazarecjũ yu'ruagu weemi, nicārã niwã.

³⁸ Na tojo nicã tu'ogu, caricũmajãcu niwĩ:

—Jesú, Davi pãrãmi nituriagu, yu'ure pajaña'ña, nicu niwĩ.

³⁹ Tojo nicã tu'orã, cũ pu'to yu'ruarã "Caricũticã'ña", ni tu'ticārã niniwã. Na tojo nicãta, cũ pe'e nemopecã'cu niwĩ:

—Davi pãrãmi nituriagu, yu'ure pajaña'ña, nicu niwĩ.

⁴⁰ Tojo nicã tu'ogu, Jesú tojanu'cã, ãpērãrẽ cũ tiropu miitiduticu niwĩ. Cũ pu'to ejacã, cũrẽ sērĩtiña'cu niwĩ.

⁴¹ —¿De'ro yu'u weecã uasari? nicu niwĩ.

Caperi bajuno'tigu yu'ticu niwĩ:

—Wiogu, yu'ure caperi bajucã uasa'a.

⁴² Jesú cũrẽ nicu niwĩ:

—Jau. Ì'agũsa'a. Mu'u yu'ure ãjõpeoapu. Tojo weegu yu'ruono'toja'a, nicu niwĩ.

⁴³ Cũ tojo nirĩ curata cũ caperire ì'acu niwĩ. Be'ro Jesure sirutu, Õ'acũrẽ e'catise o'ocũ niwĩ. Nipe'tirã cũrẽ tojo wa'acã ì'a'cãrã quẽ'rã Õ'acũrẽ e'catise o'ocãrã niwã.

19

Jesú Zaqueore ì'aboca'que ni'i

¹ Jesú caperi ì'atigure yu'ruõca be'ro Jericópu sãjãa yu'ruwã'cãcu niwĩ.

² Topu ni'cũ peje cuogu nicu niwĩ. Cũ Zaqueo wãmetigu romano masã wiogure wapaseebosari masã wiogu nicu niwĩ. ³ Cũ Jesure ì'asĩ'ricu niniwĩ. Cũ u'muatiguacã nitjãgũ, pãjārã masã niyucã, ì'aticu niwĩ. ⁴ Tojo weegu Jesure ì'asĩ'rigũ, cũ yu'ruatjopu omawã'cãcu niwĩ. Omawã'cã, ni'cũ yucu sicómoro wãmeticjupu mujãpejacu niwĩ. ⁵ Jesú cũ docapu yu'ruagu, cũrẽ ì'amorõ, a'tiro nicu niwĩ:

—Zaqueo, quero dijabatibaque'oya. Ni'cãcãrẽ mu'u ya wi'ipu tojánigũti, nicu niwĩ.

⁶ Tojo weegu Zaqueo sojaro me'rã dijati, Jesure e'catise me'rã põtêrĩgũ wa'acu niwĩ. ⁷ Jesú tojo weesere ì'arã, nipe'tirã a'tiro ucjacãrã niwã:

—Jesú ni'cũ ña'arõ weesebucu ya wi'ipu wa'ami, nicãrã niwã. ⁸ Be'ro cũ ya wi'ipu Zaqueo wã'cãnu'cã, marĩ wiogure a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'u wiogu, tu'oya. Pajasecuorãrẽ yu'u cuosere deco me'rã ducawaaguti. No'o yu'u ãpērãrẽ nisoose me'rã yajãca be'ro nicã, ba'paritisetiri narẽ yu'u yaja'que nemorõ wiaguti, nicu niwĩ.

⁹ Jesú tere tu'ogu, cũrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Ni'cācā me'rā mu'u, mu'u ya wi'icjārā ña'arō wee'quere yu'ruono'o. Mu'u quē'rā āpērā yu'ure ējōpeorā weronojōta Abrahā pārāmerā ni-turiagu ni'i. ¹⁰ Yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigu bajuduti'cārā mu'u weronojō nirārē a'ma, yu'ruogu a'tigu weewu, nicu niwī.

Jesú masārē niyeru kujiri me'rā queose o'o'que ni'i
(Mt 25.14-30)

¹¹ Jesú Zaqueore ucūcā, masā tu'ocārā niwā. Cū Jerusalē pu'topu nicā ī'arā, “Maata Jesú wiogu sājāgūsami”, wācūcārā nimiwā. ¹² Na tojo wācūserē masīgū, ni'cā queose me'rā narē werecu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Ni'cū masū cū wiogu sājāti dūporo yoaro ape di'tapu wa'a wa'asami. Cūrē wiogu sōrōca be'ropu dajatojaasami tja. ¹³ Cū wa'ase dūporo diez cūrē da'raco'terārē pijiosami. Narē nānūcū niyeru pajiro wapatiri kujire o'osami. Ti kujire o'ogu, a'tiro nisami: “Téé yu'u dajari curapu a'ti cuji me'rā apeyenojō duu, dua wapata'aya”, nisami. ¹⁴ Wiogu sājācju ya di'tacjārā waro pe'e cūrē uatisama. Tojo weerā āpērā masārē a'tiro nidutio'osama. “Cūrē ūsā wiogu sājārōuatisa'a”, nisama. ¹⁵ Na tojo nimicā, wiogu sōrōno'sami. Be'ro cū ya di'tapu dajatojatasami. Topu tojatagu, cū niyeru kujiri o'o'cārārē pijiosami. “¿Niyeru no'ocārō wapata'apari nānūcū?” ni masīsī'rīgū tojo weesami. ¹⁶ Cū tiropu etamu'tāgū, a'tiro nisami: “Wiogu, mu'u o'ōca cuji nemorō apeye diez kujiri wapata'anemoapu”, nisami. ¹⁷ Wiogu cūrē yu'tisami: “Añurō weepā. Mu'u da'raco'tegu añugū ni'i. Yu'u cārōacā cūu'que me'rā mu'u queoro weepā. Tojo weegu mu'urē diez macārī wiogu sōrōgātī”, nisami. ¹⁸ Be'ro apī cū tiropu wa'asami tja: “Wiogu, mu'u niyeru o'ōca cuji me'rā apeye ni'cāmocuse kujiri wapata'anemoapu”, nisami. ¹⁹ Cū quē'rārē a'tiro yu'tisami: “Mu'urē ni'cāmocuse macārī wiogu sōrōgātī”, nisami. ²⁰ Be'ro apī a'ti, cūrē nisami: “Wiogu, mu'u ya niyeru cuji a'ti cuji ni'i. Su'tiro casero me'rā oma nūrōcā'wū. ²¹ Mu'u tutuaro da'radutiri masū niwū. Tojo weegu mu'urē uiwū. Āpērā na da'rase me'rā wapata'awū. Mu'u otetimigū, dūcatino'wū”, nisami. ²² Tere tu'ogu, wiogu cūrē nisami: “Mu'u da'raco'teri masū queoro weetiwū. Mu'u ucūse me'rā mu'u ña'arō wee'quere beseno'toja'a. Mu'u yu'u da'rase tutuasere masīapā. Yu'u āpērā da'rase wapa wapata'asere, yu'u otetimigū dūcatino'sere masīapā. ²³ Masīmīgū, to pūrīcārē ¿de'ro weegu yé niyerure niyeru nūrōrī wi'ipū bucuānmodutigū cūtiati? Yu'u mu'u cūcā, dajagu, ti wi'ipū cūñarō mujā'que me'rā ñe'boapā”, nisami. ²⁴ Be'ro topu nirārē a'tiro nisami: “Ni'cā cuji cuogure ē'ma, apī diez cuogu pe'ere o'oya”, nisami. ²⁵ Cū tojo nicā, na a'tiro nisama: “Wiogu, cū diez kujiri cuotojami”, nisama. ²⁶ Tere tu'ogu, wiogu “Musārē wereguti. No'o peje cuogure nemorō o'ono'rōsa'a. Apī moogū pe'ere cū cuomi'queacāpureta ē'mape'ocā'no'gūsami”, nisami. ²⁷ “Apeyema yu'ure wiogu sājācā uati'cārārē a'topu miitiā. Miiti, yu'u ī'orōpu wējēña”, nisami, ni queose werecu niwī Jesú. Tere nīgū, u'musepu mujāca be'ro apaturi a'tigu, masārē besegusa'a nīgū, tojo nicu niwī.

Jesú Jerusalēpu sājāa'que ni'i
(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Jn 12.12-19)

²⁸ Jesú queose me'rā masārē wérēca be'ro Jerusalēpu wa'acu niwī. ²⁹ Topu wa'agu, Betfagé, Betania wāmetise macārīpu ejase dūporo cū

bu'erā puarārē a'tiro ni o'ócu niwī. Te macārī ũrūgū Olivo wāmeticju tiropu nicaro niwū.

³⁰ Cū bu'erārē nicu niwī:

—Si macā marī pōtēorō nirī macāpu wa'aya. Topu ejarā, musā ni'cū burro wī'magū du'tenu'cō'cure bocaekarāsa'a. Cū ne ni'cāti pesano'ña marīgū nigūsami. Cūrē pāa, miitia. ³¹ No'o ni'cū musārē “¿De'ro weerā pāti?” nicā, “Ēsā wiogu ũami”, niña, nicu niwī.

³² Na cū duti'caronojōta weecārā niwā. Topu ejarā, cū ni'caronojōta wa'acaro niwū. ³³ Na cū burrore pāarī cura cū wiorā narē sērītiña cārā niwā:

—¿De'ro weerā cūrē pāti? nicārā niwā.

³⁴ Na yu'ticārā niwā:

—Ēsā wiogu ũami, nicārā niwā.

³⁵ Be'ro cūrē Jesú tiro miacārā niwā. Burro bu'ipure na ye su'ti bu'icjasere tuwepeocārā niwā. Tojo weéca be'ro Jesure cū bu'ipu miipeocārā niwā. ³⁶ Jesú cū pesawā'cārī cura masā cūrē ějōpeorā, na ye su'ti bu'icjasere ma'apu sēeocūucārā niwā. ³⁷ Jesú ũrūgū Olivo wāmeticju tiropu dijari cura a'tiro weecārā niwā. Nipe'tirā cū bu'esere siruturā, e'catise me'rā caricūnucācārā niwā. Jesú weel'ocā ĩ'a'quere wācūrā, Ő'acūrē e'catipeorā, caricūcārā niwā. ³⁸ A'tiro nicārā niwā:

—Ő'acū o'ócu marī wiogure añurō wa'ato. Ū'musepure e'catise niyu'ruato. Nipe'tirā Ő'acūrē “Añubutiami” ni e'catise o'oato, nicārā niwā.

³⁹ Na caricūcā tu'orā, ni'cārērā fariseo masā topu nirā Jesure a'tiro nicārā niwā:

—Masārē bu'egu, ā'rā mu'ūrē siruturārē di'tamarīdutiya, nicārā niwā.

⁴⁰ Na tojo nicā, Jesú yu'ticu niwī:

—Na di'tamarīcāma, Ő'acū yu'ure e'catise o'odutigu a'te ũtāperire caricūcā weebosami, nicu niwī.

⁴¹ Jesú Jerusalē tiropu ejaḡu, ti macārē ĩ'agū, uticu niwī. ⁴² A'tiro nicu niwī:

—Jerusalēcjārā, Ő'acū musārē yu'ruosī'rīmiami. Cā'rō ni'cācārē cū yu'ruosere tu'omasīcā, añuboapā. Musā pe'e yu'ure ũawe'e. Tojo weerā yu'ruono'some. Musā yu'ruono'bo'quere du'utoja'a. ⁴³ Be'ro pi'etise numurī a'tirosa'a. Te numurīrē musārē ĩ'atu'tirā a'ti macācjarārē wijadutitirā ni'cā sārīrōjo weebi'ato'orāsama. Na be'toanu'cā, nipe'tise pā'rērīpu cā'mota'arāsama. ⁴⁴ Nipe'tise musā yere cō'adijope'orāsama. Musārē, musā pō'rārē wējēpe'orāsama. A'ti macā cjase wī'seri mutōdijono'rōsa'a. Yu' Ő'acū macū musārē yu'ruogu a'ticā ũatiwū. Te ye bu'iri tojo wa'arosa'a, nicu niwī Jesú.

*Jesú Ő'acū wi'ipu duarārē cō'awīrō'que ni'i
(Mt 21.12-17; Mr 11.15-19; Jn 2.13-22)*

⁴⁵ Jesú Jerusalēpu ejaḡu, Ő'acū wi'ipu sājāacu niwī. Topu Ő'acūrē ũjūamorōpeoatjere duarārē cō'awīrōcu niwī. ⁴⁶ Narē cō'awīrōgū, a'tiro nicu niwī:

—Ő'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū: “Ya wi'i Ñubueri wi'i ni'i, nino'ca wi'i ni'i.” Musā pe'e queoro weetiapā. Yajarā ya wi'ire weronojō tojacā weepā, nicu niwī Jesú.

⁴⁷ Nipe'tise numurĩ Jesú masārē Ō'acũ wi'ipũ bu'ecu niwĩ. Cũ tojo weecã, pa'ia wiorã, ãpērã Moisé oja'quere bu'eri masã, ti macã wiorã quẽ'rã "Cũrẽ ¿de'ro wee wějērũati?" nicãrã niwã. ⁴⁸ Masã Jesú weresere tu'otu'sayu'ruacãrã niwã. Tojo weerã wiorã pe'e cũrẽ de'ro weemasĩticãrã niwã. Masã ũsã me'rã uabosama nĩrã, wějemasĩticãrã niwã.

20

Jesure "¿Noa dutiro me'rã weesetiti?" ni'que ni'i
(Mt 21.23-27; Mr 11.27-33)

¹ Ape numũ Jesú Ō'acũ wi'ipũ masārē bu'égũ, cũ masārē yũ'ruose quetire werecu niwĩ. Topũ pa'ia wiorã, ãpērã Moisé oja'quere bu'eri masã, judío masã bucurã me'rã Jesú tiro wa'acãrã niwã. ² Cũrẽ sērĩtiña'cãrã niwã:

—Wereya. ¿De'ronojõ dutise me'rã mu'u weesere tojo weeti? ¿Noa mu'urẽ tojo weedutigu dutise o'oati? nicãrã niwã.

³ Tojo nicã tu'ogũ, Jesú narẽ nicũ niwĩ:

—Yũ'u quẽ'rã musārē sērĩtiña'megãti. Yũ'tiapa. ⁴ ¿Noa Juãrẽ wãmeyedutigu o'ópari? ¿Ō'acũ o masã o'ópari? nicũ niwĩ.

⁵ Cũ tojo nicã tu'orã, na se'saro a'merĩ ucũcãrã niwã:

—¿De'ro marĩ yũ'tirãsari? Marĩ "Ō'acũ o'ócũ niwĩ" nicãma, "To pũrĩcãrẽ ¿de'ro weerã Juãrẽ ějõpeotiri?" nigũsami. ⁶ Marĩ "Masã cũrẽ o'ócãrã niwã" nicã quẽ'rãrẽ, nipe'tirã masã marĩrẽ ũtãperi me'rã do-quewějērãsama. Na a'tiro ějõpeoma. "Juã Ō'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masũ niwĩ", ni ějõpeoma, nicãrã niwã.

⁷ Tojo weerã a'tiro yũ'ticãrã niwã:

—Masĩtisa'a. Noa Juãrẽ wãmeyedutigu o'óro o'ópã, nicãrã niwã. ⁸ Tojo nicã tu'ogũ, Jesú narẽ nicũ niwĩ:

—Yũ'u quẽ'rã musārē "A'te dutiro me'rã a'tere tojo wee'e", ni werewe'e, nicũ niwĩ.

Da'raco'terã queoro weeti'que ni'i
(Mt 21.33-44; Mr 12.1-11)

⁹ Be'ro Jesú masārē a'tiro queose o'ocũ niwĩ:

—Ni'cũ masũ cũ ya di'tapu u'se otesami. Tu'ajanu'cõ, ãpērãrẽ ti wesere co'tedutigu cũusami. Narẽ cũ ya di'tare da'rase wapa "Tocã'rõ yũ'ure u'se wiapa", niwã'cãsami. Be'ro ape di'tapu yoacã nigũ wa'asami. ¹⁰ Ő'se dũcatiritero nirĩ cura ni'cũ cũrẽ da'raco'tegure u'se nirõpu ĩ'adutigu o'ósami. Cũrẽ o'ógũ, "Yé di'ta da'rãrãrẽ yé u'sere sérĩgũ wa'aya", nisami. Cũ topũ ejacã, ti wese da'rarã cũrẽ ñe'e, paasama. Ne cã'rõ o'otimĩrã, cũrẽ o'ótõrõsama. ¹¹ Be'ro ti wese wiogu apĩ cũrẽ da'raco'tegure o'ósami tja. Cũ quẽ'rãrẽ ña'arõ bujicã'a, upũtu paa, ñe'enojõ marĩgũ tojatacã weesama. ¹² Be'ro ti wese wiogu apĩrẽ o'ónemosami tja. Da'raco'terã cũ quẽ'rãrẽ mejãrõta weesama. Cũrẽ cãmida're, ti wese sumutopũ cõ'acã'sama.

¹³ »Be'ro majã ti wese wiogu "¿De'ro weegusari yũ'u?" nisami. "Yũ'u macũ upũtu maigũrẽ o'ógũti. Apetero weerã cũrẽ wiopesase me'rã ĩ'abosama", nimisami. ¹⁴ Wiogu macũ topũ etacã ĩ'arã, na a'merĩ nisama: "Ã'rĩta nimi be'ropũ a'ti wesere ñe'eacjũ. Ma, cũrẽ wějērã. Be'ro a'ti

wese marĩ ya wese tojarosa'a", nisama. ¹⁵ Tojo weerã cūrē ñe'e, ti wese sumutopu miaa, cūrē wējēcō'asama, ni wercu niwĩ Jesú.

Be'ro Jesú masārē sērĩtiña'cu niwĩ:

—To pūrĩcārē ti wese wiogu ¿de'ro weegusari narē? ¹⁶ A'tiro weegusami. Cũ a'ti, cũ ye di'ta da'rarārē wējēcō'ape'ogusami. Be'ro ãpērārē ti di'tare o'ogusami, nicu niwĩ.

Jesú tojo nicã tu'orã, a'tiro nicārã niwã:

—Õ'acũ tojo wa'asere cã'mota'ato, nicārã niwã.

¹⁷ Be'ro Jesú narē ĩ'a, nicu niwĩ:

—To pūrĩcārē ¿de'ro nisĩ'rĩrō weeti Õ'acũ ye queti ojãca pūrĩpu nise? A'tiro ni'ĩ:

Ëtã pĩrĩ me'rã wi'i yeeri masã ni'cã pĩ na uatica pĩrē cõ'arãsama.

Na cõ'ãca pĩ me'rã ãpērã pe'e añurō tutuari wi'i yeenu'cãmujãsama, niwã.

¹⁸ No'o tiga bu'ipu burapejagunojō mutōdijono'gũsami. No'o tiga pe'e cũ bu'ipu doquepejacãma, añuse po'capu wa'agusami, nicu niwĩ. Tojo nĩgũ, cūrē uatirã be'ropu bu'iri da'reno'rãsama nĩgũ, tojo nicu niwĩ.

Jesure bu'iri bocasĩ'rĩrã weesoose me'rã na sērĩtiña'que ni'ĩ

(Mt 21.45-46; 22.15-22; Mr 12.13-17)

¹⁹ Pa'ia wiorã, ãpērã Moísē oja'quere bu'eri masã cũ tojo nĩrĩ curata Jesure ñe'esĩ'rĩcārã nĩniwã. Te queose me'rã Jesú ùsarēta ucũgũ weesami nĩrã, tu'omasĩcārã niwã. Tojo weerã cūrē ñe'esĩ'rĩmirã, masārē uirã, weemasĩticārã niwã. ²⁰ Æpērã ĩ'adu'tiri masārē nisoodutio'ocārã niwã. Na Jesure mejēcã nicã tu'osĩ'rĩcārã niwã. "Te me'rã 'Bu'iri cuomi' ni, wiogupure weresãta basiorosa'a", nicārã niwã. Wiogu Jesure bu'iri da'reri wi'ipu sōrōcã uarã, tojo weecārã nĩniwã. Añurã, diacjũ ucũrã weronojō nisocārã niwã. ²¹ Tojo weerã Jesú tiro wa'a, sērĩtiña'cārã niwã:

—Masārē bu'egu, mu'u diacjũ ucũsere ùsã masĩ'i. Masārē diacjũ cjasere bu'e'e. Æpērã "Wiorã nima" nĩrō marĩrō nipe'tirārē ni'cãrōnojō ĩ'a'a. Õ'acũ ye cjasere diacjũ bu'eme'rĩcã'a. ²² Ësarē wereya. Romano masã wiogure cũ niyeru wapaseesere wapayecã, marĩrē dutise ¿añuti, o ña'a nitine? ni sērĩtiña'cārã niwã.

²³ Jesú pe'e na ña'arō weesĩ'rĩse me'rã sērĩtiña'cã ĩ'amasĩcã'cu niwĩ. Tojo weegu a'tiro nicu niwĩ:

²⁴ —Ni'cã cuji niyeru cuji miitia. ¿Noa queose, noa wãme wã'ñati? nicu niwĩ.

Na a'tiro yu'ticārã niwã:

—César, romano masã wiogu queose, cũ wãme wã'ñ'a, nicārã niwã.

²⁵ Tojo nicã tu'ogu, Jesú narē yu'ticu niwĩ:

—To pūrĩcārē romano masã wiogu wapayedutisenojōrē cūrē o'oya. Õ'acũ ye pe'ema cūrē o'oya. Cũ weedutisere weeya, nicu niwĩ.

²⁶ Jesure masã tu'oropu mejēcã ucũcã weemasĩticārã niwã. Cũ pe'e cũ ucũse me'rã, cũ yu'tise me'rã mejō ĩ'amariãmujãcã weecu niwĩ. Masã cũ tojo weecã, di'tamarĩãmujãcārã niwã.

Masã wěrĩca be'ro masãsere Jesure sērĩtiña'que ni'ĩ

(Mt 22.23-33; Mr 12.18-27)

²⁷ Be'ro ãpērã pa'ia saduceo masã Jesú tiro wa'acārã niwã. Na "Wěrĩ'cārã masãsome", ni ĩjōpeosama. Tojo weerã Jesure a'tiro nicārã niwã:

28 —Masārē bu'egu, Moisé a'tiro dutise cūucu niwī: “Ni'cū nūmotigu pō'rātitimigū wērīcā, cū acabiji cū nūmo ni'core nuorēato. Be'ro cū co me'rā ne waro pō'rātīmū'tāgūrē cū ma'mi wērī'cure pō'rātibosato”, nicu niwī Moisé. 29 Ni'cū pō'rā sietere tojota wa'acaro niwū. Masā ma'mi nūmoti, pō'rātitimigū wērīa wa'acu niwī. 30 Be'rocjū quē'rā co wapewiore nuorēcu niwī. Cū quē'rā pō'rā marīgū mejārōta boadijacu niwī. 31 Tojo wa'acā ī'agū, na be'rocjū nuorēcu niwī tja. Cū quē'rā pō'rātitimigū wērīa wa'acu niwī. Nipe'tirā cū be'rocjārā quē'rā tojo dia'cū nuorē, pō'rātitimirā wērīdijape'tia wa'acārā niwā. 32 Be'ro majā na nūmo quē'rā wērīa wa'aco niwō. 33 To pūrīcārē wērī'cārā masācā, ĩni'ī nūmo waro tojabutiagosari? Na nipe'tirāputa core nūmotīcārā niwā, nicārā niwā.

34 Na tojo nicā tu'ogu, Jesú narē yu'ticu niwī:

—A'ti nūmōcopure nūma, numia nūmoti, marāputima. Ape turipu tojo weesetitima. 35 Ņa'arō wee'quere acobojono cārā, wērīca be'ro masā'cārā u'musepu nūmoti, marāputisome. 36 Na wērīca be'ro masā'cārā nitjārā, Ō'acū pō'rā nima. Tojo nicā Ō'acūrē wereco'terā u'musepu nirā weronojō nirāsama. Tojo weerā wērīsome majā. 37 Moiséputa a'te cjasere ojacu niwī. Ō'acū yucusiti, ũjūrī sitipu cūrē wērī'cārā masāsere ī'ocu niwī. Topure Ō'acū a'tiro nicu niwī: “Yu'u Ō'acū ni'ī. Mu'u űecūsūma Abrahā, Isaa, Jacob wiogu ni'ī”, nicu niwī. Tojo nīgū, “Na yu'u tiropu catima” nīgū, tojo nicu niwī. 38 Ō'acū catirā wiogu nimi. Wērībajuduti'cārā marīma. Cāma nipe'tirā catinu'cūpe'ticā'ma, nicu niwī.

39 Cū tojo nicā tu'orā, ni'cārērā Moisé oja'quere bu'eri masā Jesure a'tiro nicārā niwā:

—Masārē bu'egu, mu'u diacjū waro ucū'u, nicārā niwā.

40 Be'ro cūrē apeye sērītiña'sī'rīrā, ui nicārā niwā.

Jesú masārē “Cristo na nigú ĩnoa macū niti?” ni sērītiña'que ni'ī
(Mt 22.41-46; Mr 12.35-37)

41 Jesú masārē nicu niwī:

—ĭDe'ro weerātirā masā Cristo Ō'acū bese'cure “Davi pārāmi nimi”, niti? 42 Davita Salmo wāmetiri pūrīpu a'tiro ojacu niwī:

Ō'acū u'musepu nigú cū macūrē, yu'ure yu'ruoacjure a'tiro nicu niwī: “Yu'u tiro wiogu dujiri cūmurōpu dujigusa'a.

43 Mu'u to dujicā, mu'urē ī'atu'timi'cārārē docaque'acā weeguti”, nicu niwī
Ō'acū, ni ojacu niwī Davi.

44 Davi basuta Ō'acū bese'cu Cristore “Yu'u wiogu nimi”, nicu niwī. Tojo weegu cū pārāmi se'saro nirōnojō o'ogu, cū wiogu nicu niwī, nicu niwī Jesú.

Jesú Moisé oja'quere bu'eri masārē tu'ti'que ni'ī
(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 11.37-54)

45 Nipe'tirā masā tu'oropu Jesú cū bu'erārē a'tiro ni werecu niwī:

46 —Masā Moisé oja'quere bu'eri masārē tu'omasīña. Masā ī'ato nīrā su'ti yoase paca me'rā sāña, űubuesijatū'sama. Tojo nicā macā decopu wīopesase me'rā añuduticā ũasama. Na nerēse wī'serīpu wiorā na dujīwuase cūmurīpu dujīsī'rīsama. Na ba'awuaropu quē'rārē mejārōta ni'sī'rīsama. 47 Wapewia numia ye wī'serire ē'masama. Na űa'arō

wee'quere wācūdutitirā yoacā ñubueta'sasama. Náta āpērā yu'rūoro bu'iri da'reyu'rūnu'cāno'rāsama, nicu niwī Jesú.

21

Wapewio pajasecuogo Õ'acūrē o'o'que ni'i
(Mr 12.41-44)

¹ Jesú Õ'acū wi'ipū nígū, niyeru o'orā sāawuase acaripū pajiro niyeru cuorārē sāacā ī'acu niwī. ² Tojo nicā ni'cō wapewio pajasecuogore ni'cā acaropū pua cuji niyeru wapamarīse cujirire sāacā ī'acu niwī. ³ Tere ī'agū, Jesú a'tiro nicu niwī:

—Diacjūta musārē wereguti. Õ'acū ī'orōpū a'tigo wapewio pajasecuogo nipe'tirā yu'rūoro o'oyu'rūnu'cāmo. ⁴ Āpērā pe'e narē du'sasere o'oma. Co pe'e pajasecuogo nimigō, co cuomi'que, co ba'acatibo'queacārē o'ope'ocā'mo, nicu niwī.

Jesú "Õ'acū wi'i cō'ano'rōsa'a" n'que ni'i
(Mt 24.1-2; Mr 13.1-2)

⁵ Ni'cārērā cū bu'erā Jesure Õ'acū wi'i cjasere ucūcārā niwā.

—A'ti wi'i ūtāpaqa paca añuse me'rā wéeca wi'i añubutiari wi'i ni'i, nicārā niwā. Tojo nicā ti wi'ipū cjase ma'masu'ase masā o'o'quere ucūcārā niwā.

Jesú tojo nisere tu'ogu, a'tiro nicu niwī:

⁶ —Musā a'to ī'ase mutōdijono'rōsa'a. Ne ni'cā ūtāgā apega bu'ipū yeeturiamujā'que tojasome, nicu niwī.

A'ti umūco pe'tise dūporo Jesú a'tiro wa'arosa'a n'que ni'i
(Mt 24.3-28; Mr 13.3-23)

⁷ Be'ro cūrē sērītiña'cārā niwā:

—Ūsārē bu'egu, ¿de'ro nicā mu'u ní'que wa'arosari? ¿Ñe'enojō me'rā ī'ogūsari a'te tojo wa'atjere? nicārā niwā.

⁸ Jesú narē yu'ticu niwī:

—Āpērā musārē nisoori nírā, tu'omasīña. Pājārā “Yu'u Õ'acū tutuaro me'rā wee'e; Õ'acū bese'cu Cristo ni'i”, nirāsama. Tojo nicā “Jesucristo cū a'tiatji nūmu nitoja'a”, nirāsama. Na tojo nicā, tu'otica'ña. ⁹ Musā a'mewējēse quetire tu'orā, ucuaticā'ña. A'teta wa'amū'tārōsa'a. Tojo nimirō, a'ti umūco pe'tiatjo du'sa'a yujupū.

¹⁰ Be'ro narē ninemocu niwī:

—Ni'cā curuacjārā ape curuacjārā me'rā a'mequērāsama. Tojo nicā ni'cā di'tacjārā ape di'tacjārā me'rā a'mewējērāsama. ¹¹ Peje apesepure uputu di'ta narāsāse wa'arosa'a. Tojo nicā ūjaboase, dutitise wa'arosa'a. Ū'musepure wiōse paca bajuarosa'a.

¹² »A'te tojo wa'ase dūporo āpērā musārē bu'iri ñe'erāsama. Ña'arō weerāsama. Musārē musā nerēse wi'seripū beserāsama. Bese, bu'iri sōrōrāsama. Yu'ure ējōpeose bu'iri wiorā tiropū musārē miarāsama.

¹³ Na tojo weecā musā, yé cjasere wererāsa'a. ¹⁴ “Wiorārē a'tiro nirāti”, ni wācūque'tiyuticā'ña. ¹⁵ Yu'u pe'e musārē ucūmasiatjere o'oguti. Musārē ī'atu'tirā ne ni'cū pōtēosome. Na “Tojo niwe'e”, ni ye'sumasīsome.

¹⁶ Musā pacusūmuaputa musārē wiorāpure weresārāsama. Musā ni'cū pō'rā nimirā, musā acawerērā quē'rā, musā me'rācjārā mejārōta weerāsama. Musā ni'cārērārē wējērāsama. ¹⁷ Yu'ure ējōpeose bu'iri nipe'tirocjārā musārē ī'atu'tirāsama. ¹⁸ Tojo weemicā, musārē ne mejēcā

wa'ama'asome. ¹⁹ Yu'ure ëjõpeodu'utirã, yu'rawetirãsa'a. Yu'u pacu tiropu catinu'cũrãsa'a.

²⁰ »Musã Jerusalêrê surara ti macã sumuto be'toanu'cãcã i'arã, masiña. "Ti macã maata cõ'ano'rõsa'a", niña. ²¹ Tojo wa'acã i'arã, Judea di'tapu nirã ùrũpagupu du'tiaya. Macãpu nirã aperopu wa'aya. No'o weseripu nirã macãpure majãmitojaticã'ña. ²² Te numurĩ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu ní'caronojõta wa'arosa'a. Bu'iri da'rese numurĩ nirõsa'a. ²³ Tojo wa'ase numurĩ numia nijipacosãnumiarê, tojo nicã põ'rã mi'rĩrã cuorãrê bujaweose numurĩ nirõsa'a. Na umũñarõ wa'amasisome. A'ti di'tapure uputu pi'etise nirõsa'a. Õ'acũ masãrê uputu waro bu'iri da'regusami. ²⁴ Æpêrã a'mewêjêrõpu wêjêno'rãsama. Æpêrãrê nipe'tiro di'tapu bu'iri ñe'e miarãsama. Ape di'tacjãrã judío masã nitirã Jerusalêrê mutõdijorãsama. Mutõdijo, ti macã wiorã sãjãrãsama. Õ'acũ judío masã nitirãrê "Tocã'rõ tojo weerãsama" ní'caro ejatuaro tojo weerãsama, nicu niwĩ Jesú.

Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigũ çde'ro wee a'tigusari? nise ni'i (Mt 24.29-35,42-44; Mr 13.24-37)

²⁵ Jesú cã bu'erãrê a'tiro ninemocu niwĩ:

—A'ti umuco pe'tiati dũporo mujĩpũ umucocjãrê, ñamicjãrê, ñocõarê peje mejêcã bajuse wa'arosa'a. A'ti di'tapure nipe'tise di'tacjãrã dia pajiri ma bususe, pã'cõrĩrê tu'orã, çñe'enojõ nisari? nirã, ucuarãsama. ²⁶ Masã a'ti di'tapure wa'atjere wãcũrã, uputu uirã, tu'omasise pe'tirãsama. Nipe'tirã u'muarõpu nirã narãsãcã weeno'rãsama. ²⁷ Tojo wa'ari cura yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigũ o'mecururĩpu tutuaro me'rã asistedijaticã, masã i'arãsama. ²⁸ Te peje wa'anũ'cãrĩ curare wãcũtutua e'catiya. U'muarõpu i'amorõrã weronojõ co'teya. Maata musã yu'rũono'rãsa'a, nicu niwĩ Jesú.

²⁹⁻³⁰ Apeye queose o'onemocu niwĩ tja:

—Otese higueraçu wãmeticju o no'o nicju yucugu pũrĩ ñasãwĩjicã, "Cũ'ma dũporo ni'i", nisa'a. ³¹ A'te weronojõ yu'u todũporo ní'que peje wa'acã, "Cã'rõacã Jesú a'ti di'ta wiogu sãjãtjo du'sasa'a", nirãsa'a.

³² »Diacjũ musãrê wereguti. A'te peje tojo wa'ari curare nirã wêrisome. Tojo wa'asere i'ape'ocã'rãsama. ³³ A'ti umuco, a'ti di'ta pe'tidijarosa'a. Yu'u ucuse, yu'u bu'ese pũricã ninu'cũcã'rõsa'a. Nipe'tise yu'u ní'que queoro wa'arosa'a.

³⁴ »Yu'u a'tiatji numurê musã ne masiñisa'a. Tojo weerã musã basu añurõ co'teya. Ña'arõ weesere weepori nirã, weeticã'ña. Que'aticã'ña. A'ti umuco cjasere wãcũque'titicã'ña. Tojo weerã musã wãcũña marĩrõ yu'u a'tiati numu nicã, ña'arã bocaejapejano'some. ³⁵ Wa'icãrãrê wãcũña marĩrõ sã'rĩsa'a bi'anũ'cõrõ weronojõ musãrê wa'aticã'to. Ti numurê nipe'tirã nipe'tirocjãrã tõ'orãsama. Tojo weerã tu'omasĩña. ³⁶ Musã añurõ apoyuya. Te pi'etiatje ùsãrê yu'raweticã weeya nirã, ñubuenu'cũcã'ña. Tojo nicã yu'u Õ'acũ macũ tiropu uiro marĩrõ põtêrĩajã ñubueya, nicu niwĩ Jesú.

³⁷ Jesú umucorinucũ Õ'acũ wi'ipu bu'emujãcu niwĩ. Ñami ëjãcã pe'ere ãrũgũ Olivo wãmeticjupu nibo'reamujãcu niwĩ. ³⁸ Masã nipe'tirã Õ'acũ wi'ipu bo'reacãcure cã bu'esere tu'orã wa'amujãcãrã niwã.

22

Jesure ñe'erātirā na apoyu'que ni'i
(Mt 26.1-5,14-16; Mr 14.1-2,10-11; Jn 11.45-53)

¹ Cā'rō Pascua bosenuṃu wa'atjo du'sacaro niwā. Ti bosenuṃurē pā bucuase me'rā morēti'quere ba'acārā niwā. Ti bosenuṃu judío masā na ñecūsumua Egiptopu ní'cārā wija'quere wācūrī bosenuṃu nicaro niwā.

² Titare pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā “¿De'ro wee Jesure wējērōuamitito?” nicārā niwā. Tojo nimirā, masārē ui nicārā niwā.

³ Na tojo nícaterore Juda na “Iscariote” nino'gūpūre wātī sājāacu niwī. Cū doce Jesú bu'erā me'rācjū nicu nimiwī. ⁴ Juda pa'ia wiorā, tojo nicā Ō'acū wi'i co'terā wiorā tiropu wa'acu niwī. Na tiropu ejagu, Jesure o'otaje cjasere ucūcu niwī. ⁵ Cū tojo nisere tu'orā, uputu e'caticārā niwā.

—Mu'u tojo weecā, niyeru wapayerāti, nicārā niwā. ⁶ Cū “Jau, cūrē musārē i'ogūti”, nicu niwī. Be'ro, “¿De'ro nicā yu'ure Jesure wiorāpūre masā marīi cura o'orouamitito?” ni wācūcu niwī.

Jesú cū bu'erā me'rā cū ba'atuo'que ni'i
(Mt 26.17-29; Mr 14.12-25; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

⁷ Be'ro masā na pā bucuase me'rā morēti'quere ba'ari bosenuṃu nicaro niwā. Ti nūmu nicā, ni'cū oveja wī'magūrē na Pascua bosenuṃu ba'acjūre wējēsama. ⁸ Titare Jesú Pedro, Juārē a'tiro ni o'ócu niwī:

—Marī Pascua bosenuṃu ba'atjere apoyurā wa'aya, nicu niwī.

⁹ Na cūrē sērītiña'cārā niwā:

—¿No'opu ūsā apoyucā uasari? nicārā niwā.

¹⁰ Jesú narē nicu niwī:

—Musā macāpu wa'aya. Topu sājāarā, ni'cū masū acoga tuupeogure bocaejapejarāsa'a. Cūrē sirutu, cū no'o wa'aro sājāña. ¹¹ Ti wi'i wiogure niña: “Ūsārē bu'egu a'tiro niami: ‘¿No'opu nisari yu'u bu'erā me'rā Pascua bosenuṃu ba'atji tucū?’ niami”, niña. ¹² Musā tojo nicā, u'muarōca tucū apoyūca tucūjopūre i'ogūsami. Topu marī ba'atjere apoyuya, nicu niwī.

¹³ Be'ro Pedro, Juā macāpu wa'acārā niwā. Jesú narē ní'caronojōta nipe'tisere bocacārā niwā. Topu na ba'atjere apoyucārā niwā.

¹⁴ Be'ro Jesú cū besecūū'cārā me'rā ba'arātirā ejanujācārā niwā. ¹⁵ Na dujipe'tica be'ro Jesú narē nicu niwī:

—Yu'u musā me'rā a'te Pascua ba'asere yu'u wērīse duporo uputu ba'atuosī'rī'i. ¹⁶ Musārē ni'cārōacā a'tiro nigūti. Ne apaturi a'tiro weenemosome. Weegusa'a tja nipe'tise yu'u wiogu sājātu'ajaca be'ropu, nicu niwī.

¹⁷ Tojo nica be'ro sī'rīrī pare mii, cū pacu Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Be'ro cū bu'erārē a'tiro nicu niwī:

—Sī'rīña. A'merī ducawaa, sī'rīña. ¹⁸ Musārē nigūti. A'te u'seducaco vino ni'cārōacā marī sī'rīrā weronojō weenemosome. Be'ro yu'u pacu yu'ure wiogu sōrōca be'ro musā me'rā apaturi ma'ma vinorē sī'rīnemogūsa'a tja, nicu niwī.

¹⁹ Be'ro pāgārē mii, Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Tu'ajanu'cō, ducawaa, cū bu'erārē o'ogu, a'tiro nicu niwī:

—A'te yu'u upu ni'i. Musā ye niatjere wērībosaguti. A'tiro yu'u ni'cārōacā wee'caronojō weenu'cūcā'ña. Tere wéerā, yu'u musārē wērībosasere wācūña, nicu niwī.

²⁰ Na ba'áca be'ro s'i'rĩri pa me'rã quẽ'rãrẽ mejãrõta weecu niwĩ. Cũ bu'erãrẽ tiagũ, a'tiro nicu niwĩ:

—A'ti pa, yé dí me'rã Ô'acũ masãrẽ apeye ma'ma “A'tiro weeguti” ní'quere cũugũsami. Yu'u wẽrĩgũ, dí o'maburose me'rã musã ña'arõ weẽ'quere wẽrĩ wapayebosaguti.

²¹ »Tojo nimicã, yu'ure wiorãpũre o'oacju yu'u me'rã a'to dujimi.

²² Cũ yu'u Ô'acũ macũ masũ weronojõ uputigũre o'ocã, Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu nĩrõnojõta wa'aro wee'e. Tojo wa'amirõ, yu'ure wiorãpũre o'ogũma ña'abutiario wa'arosa'a, nicu niwĩ.

²³ Tojo nicã tu'orã, cũ bu'erã na basu a'merĩ sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—¿Noa nisariba cũrẽ wiorãpũre tojo weeacju? nicãrã niwã.

Jesú bu'erã “¿Ni'inojõ ãpẽrã yu'ruoro niyu'runu'cãgũsari?” ní'que ni'i

²⁴ Be'ro Jesú bu'erã uputu a'merĩ ucũcãrã niwã:

—Marĩ wa'terore ¿noa nĩrõsariba marĩ yu'ruoro niacju? nicãrã niwã.

²⁵ Tere tu'ogu, Jesú narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—A'ti nucũcãrẽ dutirã ti di'tare miiwapa wa'asama. Ti di'tacjãrã na dutino'rã pe'ere “Masãrẽ weetamurã nima”, nisama. ²⁶ Musã na wiorã weronojõ weeticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Æpẽrã yu'ruoro niyu'runu'cãgũ, mejõ nigũ weronojõ weeya. Æpẽrãrẽ dutigũ dutino'gũ weronojõ weeya. ²⁷ Musã tu'oña'cã, ¿ni'inojõ pe'e apĩ yu'ruoro niyu'runu'cãsari? ¿Ba'adujigu o cũrẽ ba'ase ecagu pe'e? Ba'adujigu pe'e apĩ yu'ruoro niyu'runu'cãmi. Yu'u pũrĩcã musã wa'teropũ nígũ, musã dutino'gũ weronojõ ni'i.

²⁸ »Musã yu'u me'rã ninu'cũcã'wu. Yu'ure mejẽcã wa'acã, musã quẽ'rã tu'oña'tamuwã. ²⁹ Tojo weegu yu'u quẽ'rã yu'u pacu yu'ure o'o'caronojõta musãrẽ musã dutiatjere o'oguti. ³⁰ A'tiro weérã, musã yu'u wiogu nĩrõpu ba'a, s'i'rĩdujirãsa'a. Tojo weerã ãpẽrã doce cururi Israe cururicjãrãrẽ dutirãsa'a, nicu niwĩ.

Jesú Pedrorẽ “Mu'u yu'ure ‘Masĩwe'e’ nigũsa'a” ní'que ni'i
(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Jn 13.36-38)

³¹ Marĩ wiogu Jesú cũ bu'erãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Simó, tu'oya. Wãtĩ musãrẽ ¿no'ocã'rõ wãcũtutuamitina? nígũ, Ô'acũrẽ sẽrĩcu niami. Ni'cũ masũ trigo perire su'awee, te caserire cõ'arõ weronojõ musã ãjõpeosere du'uato nígũ dojores'i'rĩmi. ³² Cũ tojo weecã ï'agũ, yu'u pe'e ãjõpeodu'ubutiaticã'to nígũ, Ô'acũrẽ mu'urẽ sẽrĩbosapu. Be'ro mu'u apaturĩ ãjõpeogu tja, mu'u acawererã yu'ure ãjõpeorãrẽ wãcũtutuacã weeya, nicu niwĩ.

³³ Cũ tojo nicã tu'ogu, Pedro yu'ticu niwĩ:

—Yu'u wiogu, yu'u quẽ'rã mu'urẽ bu'iri da'leri wi'ipu miacã, wa'aguti. Mu'u wẽrĩcã quẽ'rãrẽ, wẽrĩmas'i'i, nicu niwĩ.

³⁴ Jesú cũrẽ nicu niwĩ:

—Pedro, mu'urẽ a'tiro nigũti. Ni'cãcã ñami cãrẽ'quẽ uuati dũporo i'tiati yu'ure “Cũrẽ masĩwe'e,” nigũsa'a, nicu niwĩ.

Jesú wẽrĩati dũporo cũ bu'erãrẽ were'que ni'i

³⁵ Be'ro Jesú a'tiro sẽrĩtiña'cu niwĩ:

—Musãrẽ yu'u ajuri moorã, niyeru sãarõ moorã, sapatu moorã o'ócaterore ¿apeyenojõ du'sari? nicu niwĩ.

Na cũrẽ yu'ticãrã niwã:

—Ne du'satiwɔ, nicārā niwā.

³⁶ Be'ro narē nicu niwī:

—Ni'cārōacāma a'tiro weeya. No'o ajuro cuogu miaña. Niyeru sārō quē'rārē miaña. No'o di'pji moogū pūrīcā cū yaro su'tiro bu'icjārōrē dua, di'pji'rē duuya. ³⁷ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu yu'ure ojayu'que queoro wa'arosa'a. A'tiro ojano'caro niwū: “ Cū quē'rā ña'agū weronjoē ña'arā wa'teropure ña'agū nimi', nino'gūsami”, niwū. Nipe'tise yu'ure oja'que queoro wa'arota wee'e, nicu niwī.

³⁸ Tojo nicā tu'orā, cū bu'erā cūrē nicārā niwā:

—Wioгу, ūsā pua di'pji cuo'o.

Cū narē yu'ticu niwī:

—Añurōsa'a, nicu niwī.

Jesú Getsemaní wāmetiropu cū pacure ñubue'que ni'i
(Mt 26.36-46; Mr 14.32-42)

³⁹ Be'ro Jesú cū ba'adujica tucūpure wijaa wa'acu niwī. Wijaa, cū weesetironojōpuma Olivo wāmeticju ūrūgūpu wa'acu niwī. Cū bu'erā cūrē sirutucārā niwā. ⁴⁰ Topu etagu, cū bu'erārē nicu niwī:

—Wātī musārē niquesātīcā'to nīrā Ō'acūrē sērīña, nicu niwī.

⁴¹ Be'ro Jesú na ñuporo yoacureropu wa'acu niwī. Topu ñubuegutigu ejaque'acu niwī. ⁴² Ñubuegu, a'tiro nicu niwī:

—Pacu, mu'u uacā, yu'ure a'te ña'arō yu'ruatje wa'aticā'to. Yu'u tojo nimicā, yu'u uaro weeticā'ña. Mu'u uaro pe'e wa'ato, nicu niwī.

⁴³ Be'ro ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu u'musecju cū tiropu bajuacu niwī. Bajua, cūrē wācūtutuacā weecu niwī. ⁴⁴ Cū ña'arō ejeripō'rātigu nemorō tutuaro ñubuemujācu niwī. Cū asituuase pacase díperi paca weronjoē acosurudijacaro niwū.

⁴⁵ Cū ñubueca be'ro wā'cānu'cā, cū bu'erā tiropu wa'acu niwī. Na bujaweti'cārā niyucā, cārī'cārāpure bocaajacu niwī. ⁴⁶ Narē nicu niwī:

—¿De'ro weerā tocā'rō cārīti? Wā'cānu'cāña. Wātī musārē niquesātīcā'to nīrā Ō'acūrē sērīña, nicu niwī.

Jesure ñe'ewā'cā'que ni'i
(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Jesú cū bu'erārē ucūrī cura pājārā masā cū tiropu etacārā niwā. Juda Jesú bu'erā doce me'rācju ní'cu na ñuporo u'mutāwā'cācu niwī. Jesú tirocure wa'a, cūrē mi'micu niwī. ⁴⁸ Jesú cū tojo weecā, nicu niwī:

—¿Juda, mu'u mi'mise me'rā yu'u Ō'acū macū masū weronjoē uputigure yu'ure i'tatu'tirārē i'ogū weeti? nicu niwī.

⁴⁹ Jesú bu'erā cūrē ñe'eatjere masīrā, sērītiña'cārā niwā:

—Ĕsā wioгу, ¿di'pji'rī me'rā narē cā'mota'arāsari? nicārā niwā.

⁵⁰ Tojo nīca be'ro ni'cū Jesú bu'egu pa'ia wioгуre da'raco'tegure diacjūca o'meperore ñutepā'rēcu niwī. ⁵¹ Tojo weecā i'agū, Jesú nicu niwī:

—Weeticā'ña. Tocā'rōta weeya, nicu niwī.

Be'ro Jesú ñute'caropure ñapeo, yu'ruocu niwī. ⁵² Tu'ajana'cō, pa'ia wiorārē, Ō'acū wi'ipu co'terārē, tojo nicā judío masā bucurārē cūrē ñe'erā wa'arārē a'tiro nicu niwī:

—¿Musā yajari masūrē ñe'erā a'tirā weronjoē yu'ure di'pji'rī, yucupagu me'rā ñe'erā a'titi? ⁵³ Nipe'tise numarī yu'u Ō'acū wi'ipu masā me'rā bu'edujiwu. Tojo weemicā, musā yu'ure ñe'etiwu. Ni'cārōacā musā

yu'ure ña'arõ weesere weeritero eja'a. Wãtĩ na'itĩ'arõpu nigũ musãrẽ cũ uaro weedutimi. Tojo weero tojo wa'a'a, nicu niwĩ Jesú.

Pedro Jesure "Masĩwe'e" nĩ'que ni'i

(Mt 26.57-58,69-75; Mr 14.53-54,66-72; Jn 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Be'ro Jesure ñe'e, pa'ia wiogu ya wi'ipũ miacãrã niwã. Pedro yoacurero cãrẽ sirutucu niwĩ. ⁵⁵ Jesure na miarĩ wi'i sope pu'topũ pecame'e wĩjãcãrã niwã. Ti me'e sumutopũ sũ'madujiburocãrã niwã. Pedro quẽ'rã na wa'teropũ sũ'madujicu niwĩ. ⁵⁶ Tojo weeri cura ni'cõ ti wi'i da'raco'tego Pedro topũ sũ'madujicã ĩ'agõ, uputũ ĩ'anu'cũbajaque'aco niwõ. A'tiro nico niwõ:

—Á'ri quẽ'rã sĩ'i me'rã sija'cuta nimi, nico niwõ.

⁵⁷ Pedro core nisoogu, a'tiro nicu niwĩ:

—Cãrẽ masĩtisa'a, nicu niwĩ.

⁵⁸ Be'roacã tja apĩ cãrẽ ĩ'a, a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'ũ quẽ'rã Jesú me'rãcjũ ni'i, nicu niwĩ.

Pedro cãrẽ nisoocu niwĩ tja:

—Niwe'e. Yu'ũ cãrẽ ne masĩtisa'a, nicu niwĩ.

⁵⁹ Be'ro ni'cã hora be'ro apĩ tu'tibocurese me'rã cãrẽ nicu niwĩ:

—Nirõta á'ri quẽ'rã Jesú me'rã niwĩ. Cũ quẽ'rã Galileacjũta nimiba, nicu niwĩ.

⁶⁰ Tojo nicã tu'ogu, Pedro nicu niwĩ:

—Ñe'enojõrẽ ucũgũ ucũsa'a. Tu'otisa'a, nicu niwĩ.

Pedro ucũpe'otimicã, cũ ucũrĩ cura cãrẽ'quẽ uucu niwĩ. ⁶¹ Tojo weecã, Jesú cãrẽ majãmi'aburocu niwĩ. Toputa Pedro Jesú cãrẽ ni'quere wãcũcu niwĩ. Jesú cãrẽ a'tiro nicu niwĩ: "Ni'cãcã ñami cãrẽ'quẽ uuati duporo mu'ũ i'tiati yu'ure 'Cãrẽ masĩwe'e', nigũsa'a", nicu niwĩ. ⁶² Tere wãcũboca wijaa, Pedro uputũ utiwã'cã wa'acu niwĩ.

Jesure na bujicã'pe'que ni'i

(Mt 26.67-68; Mr 14.65)

⁶³ Surara Jesure co'teri masã cãrẽ ña'arõ bujicã'a, paacãrã niwã. ⁶⁴ Cãrẽ paa, caperire du'tebi'apecãrã niwã. Tojo wee, cãrẽ nicãrã niwã:

—Nibocaya. ¿Noa mu'urẽ paati? nicãrã niwã.

⁶⁵ Peje apeye ninemo, cãrẽ bujicã'cãrã niwã.

Jesure wiorã tiropũ na mia'que ni'i

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Jn 18.19-24)

⁶⁶ Ape numu bo'reacã judio masã bucurã, pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã nerẽcãrã niwã. Be'ro Jesure na tiropũ miacãrã niwã. Cãrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

⁶⁷ —Wereya. ¿Mu'ũ Õ'acũ bese'cu Cristota niti? nicãrã niwã.

Cũ narẽ yu'ticu niwĩ:

—Yu'ũ musãrẽ "Cũta ni'i" nicã, ãjõpeosome. ⁶⁸ Yu'ũ musãrẽ apeyenojõ sãrĩtiña'cã, ne yu'tima'asome. ⁶⁹ Be'rocure yu'ũ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upatigu Õ'acũ tutuayu'rugũ pu'topũ dujigusa'a, nicu niwĩ.

⁷⁰ Tojo nicã tu'orã, nipe'tirã sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿To pũrĩcãrẽ mu'ũ Õ'acũ macũ niti? nicãrã niwã.

Jesú narẽ yu'ticu niwĩ:

—Musã nĩrõnojõta cũta ni'i, nicu niwĩ.

⁷¹ Cũ tojo nicã tu'orã, na a'tiro nicãrã niwã:

—Āpērā cūrē weresārā a'manemorō uatisa'a. Marī basuta cū ucūsere tu'otoja'a, nicārā niwā.

23

Jesú romano masā wioḡu Pilato tiropu ní'que ní'i

(Mt 27.1-2,11-14; Mr 15.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Be'ro nipe'tirā wiorā wā'cānū'cā, Jesure Pilato tiropu miacārā niwā.

² Topu ejarā weresārā, a'tiro nicārā niwā:

—Ā'rī ūsā yarā masārē dojorēḡū weemi. A'tiro nimi. “Romano masā wioḡu warore marī wapayewuasenojōrē wapayeticā'rōua'a”, nimi. Apeye quē'rārē “Yū'u Ō'acū bese'cū Cristo ní'i”, nimujāmi. Tojo níḡū, “Wioḡu ní'i” nisī'rīgū, tojo nimi, nicārā niwā.

³ Tere tu'ogu, Pilato Jesure sērītiña'cū niwī:

—¿Mu'uta niti judío masā wioḡu? nicū niwī.

Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u nírōnojōta cūta ní'i, nicū niwī.

⁴ Tojo nicā tu'ogu, Pilato pa'ia wiorārē, masā topu nirá nipe'tirārē nicū niwī:

—Ne cā'rō ā'rīrē bu'iri bocatisa'a, nicū niwī.

⁵ Na pe'e tojo nimicā, tutuaro me'rā ninemocārā niwā:

—Cū nipe'tirā Judeacjārārē cū bu'ese me'rā dojorēcusiḡu weemi. Ne waro Galileapu tojo weenu'cācū niwī. Ní'cārōacārē a'ti macāpu nimi majā, nicārā niwā.

Jesure Herode tiropu mia'que ní'i

⁶ Pilato “Jesú Galileacjū niapu” nicā tu'ogu, āpērārē “¿Nirōta cū Galileacjū niti?” ni sērītiña'cū niwī. ⁷ Na “Cūta nimi”, nicārā niwā. Tere tu'ogu, Herode tiropu cūrē o'ócū niwī. Herode Galilea di'ta wioḡu nicū niwī. Titare cū quē'rā Jerusalēputa nicū niwī. ⁸ Herode toduporopu Jesú Ō'acū tutuaro me'rā wee'omi nisere tu'ocu niwī. Tere tu'ogu, yoacā Jesure ī'asī'rīcū nimiwī. Cū wee'ocā ī'asī'rīcū niwī. Tojo weegu Jesure ī'agū, pūrō e'catīcū niwī. ⁹ Jesure peje sērītiña'cū nimiwī. Cū pe'e ne cā'rō yu'titicū niwī. ¹⁰ Cū Herode tiropure nicā, pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā nicārā niwā. Na uputu tutuaro me'rā Jesure weresārā weecārā niwā. ¹¹ Be'ro Herode cū yarā surara me'rā Jesure yabi bujicā'cārā niwā. Cūrē bujicā'rātīrā, wiorā sñāse su'ti añusere sñāpecārā niwā. Tojo weetoja, Herode Pilato tiropu o'ócū niwī tja. ¹² Titare Pilato Herode me'rā toduporopure a'merī ī'atimi'cārā na a'mesu'acārā niwā.

Pilato Jesure wējēduti'que ní'i

(Mt 27.15-26; Mr 15.6-15; Jn 18.39-19.16)

¹³ Be'ro Pilato pa'ia wiorārē, judío masā wiorārē, nipe'tirā masārē neocūcū niwī. ¹⁴ Narē a'tiro nicū niwī:

—Musā ā'rīrē “Masārē dojorēcusiḡu weemi”, ní'i. Tojo nírā, yu'u tiropu miiticārā niapu. Yu'u musā ī'orōputa cūrē sērītiña'mi'i. Musā ī'acāta musā weresāsere ne cā'rō bu'iri bocatisa'a. ¹⁵ Herode quē'rā bocaticū niami. Tojo weegu apaturi cūrē yu'u tiro o'ócū niami tja. Musā masī'i, cūrē wējērōua'a nisere bu'iri moomi. ¹⁶ Tojo weegu cūrē tārādutitoja, du'uwīrōḡāti, nicū niwī Pilato.

17 Pilato Pascua bosenu munucūrē masā e'caticā uagu, ni'cū bu'iri da'reri wi'ipū nigūrē du'uwīrōmujācu niwī. 18 Tojo weerā nipe'tirā ni'cārō me'rā caricūcārā niwā:

—Jesure wējēcō'aña. Barrabá pe'ere du'uwīrōña, nicārā niwā.

19 Cū Barrabá Jerusalécjārā wiorārē yu'rūnu'cā, narē cō'asī'rīcu niwī. Te bu'iri, tojo nicā cū masārē wējē'que bu'iri bi'adūpono'cu niwī.

20 Pilato Jesú pe'ere du'uwīrōsī'rīcu niwī. Tojo weegu masārē apaturi ucūnemocu niwī tja. 21 Cū tojo nicā tu'orā, nemorō caricūcārā niwā:

—Curusapū cūrē paabi'pe wējēña, nicārā niwā.

22 Be'ro i'tiati niboro Pilato ninemocu niwī:

—¿De'ro weegu tojo weebosari? Á'rī ne cārō ña'arō weeticu niami. Ne cūrē wējērōua'a nisere bu'iri bocatisa'a. Cūrē tārādutitoja, du'uwīrōgūti, nicu nimiwī.

23 Tojo nicā tu'orā, masā du'ucūurō marīrō uputu caricūrā, cūrē curusapū paabi'pe wējēduticārā niwā. Na tojo weeyurā, na ua'quere bocacārā niwā. 24 Tojo weegu Pilato na dutisere weecu niwī. 25 Masā du'uwīrōdutigure bu'iri da'reri wi'ipū ni'cure du'uwīrōcu niwī. Cū wiorārē macāpu yu'rūnu'cātjāgū, masārē wējētjāgū, ti wi'ipū dujicu niwī. Jesú pe'ema na ua'caronojōta narē wiacā'cu niwī. Musā uaro weeya nigū, tojo weecu niwī.

Jesure curusapū paabi'pe wējē'que ni'i
(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Jn 19.17-27)

26 Jesure curusapū wējērā wa'arā na miarī cura ni'cū masū Simó wāmetigu Cirene wāmetiri macācjū cāpūpu ni'cu tojatigu weecu niwī. Cūrē Jesú ya curusare cū be'ro waasirutuduticārā niwā.

27 Jesure pājārā masā sirutucārā niwā. Numia bujawetirā, uti caricūsirutucārā niwā. 28 Jesú narē majāmiī'a, a'tiro nicu niwī:

—Jerusalécjārā numia, yu'ure utiticā'ña. Musā basu, tojo nicā musā pō'rā ye niatje pe'ere utiya. 29 Be'ro musā ña'abutiario yu'rurāsa'a. Te numūrīrē musā a'tiro nirāsa'a: “Pō'rā maricā, añuyū'rua'a. Ne ni'cāti pō'rātiña'tirā, ne ni'cāti mi'oña'tirā e'catisama”, nirāsa'a. 30 Titare tojo wa'acā, masā wērīsī'rīrā, a'tiro nirāsama: “E'rūpagu ūsā bu'ipū burupeja, wējēña.” Opa bu'pare a'tiro nirāsama: “E'sārē ña'arō weesere cā'mota'aya”, nirāsama. 31 Yu'cu masū añugū, bu'iri moogūrē ña'arō weecā, bu'iri cuorā ña'arā pe'ema totā nemorō ña'arō weerāsama, nicu niwī Jesú.

32 Āpērārē puarā ña'arō weeri masārē Jesú me'rā wējērātirā miacārā niwā. 33 Be'ro “Masā boaweeca dupoa” wāmetiropu ejačārā niwā. Topu Jesure curusapū paabi'penū'cōcārā niwā. Tojo nicā puarā ña'arō weeri masārē ni'cū diacjū pe'e, apīrē cūpe pe'e nu'cōcārā niwā. 34 Jesú cū pacu Ō'acūrē na curusapū paabi'penū'cōca be'ro a'tiro nicu niwī:

—Pacu, ā'rārē acobojoya. Na yu'ure tojo weesere tu'omasītima, nicu niwī.

Surara cū ye su'ti nimi'quere nībocape wapata'a'cārārē ducawaacārā niwā. 35 Masā topu i'anu'cūcārā niwā. Wiorāpūta bujicā'sājārā, Jesure a'tiro nicārā niwā:

—Āpērāmaricārē yu'ruowī. Diacjūta Ō'acū bese'cu Cristo ni'i nigū, ni'cārōacā cū basu yu'ruoato, nicārā niwā.

36 Surara quē'rā cū pu'to wa'a, bujicā'cārā niwā. Cūrē vino pi'ase me'rā morē'quere tīarā, 37 a'tiro nicārā niwā:

—Mu'u judío masā wioḡu ni'i nígū, mu'u basuta yu'ruoya, nicārā niwā.

38 Cū d̄p̄oa bu'ip̄u ni'cā p̄j̄i ō'ocārā niwā. A'tiro ojanō'caro niwū: “Ā'rī judío masā wioḡu nimi”, nicaro niwā.

39 Ni'cū masū ña'arō wee'cu Jesú me'rā curusap̄u wā'ñagū Jesure tu'ticu niwī. A'tiro nicu niwī:

—¿Mu'u Ō'acū bese'cu Cristo niweti? Mu'u basu yu'ruoya. Ūsā quē'rārē yu'ruoya, nicu niwī.

40 Tojo nicā tu'oḡu, apī top̄u cū me'rā wā'ñagū cū me'rāc̄jūrē tu'tigu, a'tiro nicu niwī:

—¿Mu'u Ō'acūrē uiweti tojo nígū? Marī ni'cārōnojō curusap̄u wējēdutino'cārā ni'i. 41 Marī pūrīcā queoro marī ña'arō wee'quere pi'eti wapayerā wee'e. Cū pūrīcā ne ña'arō weeticu nimiwī, nicu niwī.

42 Be'ro Jesure nicu niwī:

—Jesú, mu'u wioḡu sājāgū, yu'ure wācūapa, nicu niwī.

43 Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'urē diacjūta nigūti. Ni'cācāta yu'u me'rā yu'u wa'atjo yu'u pacu tiro Paraíso wāmetirop̄u nigūsa'a, nicu niwī Jesú.

Jesú cū wērī'que ni'i

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Jn 19.28-30; Heb 6.19-20; 10.19-20)

44-45 Jesú curusap̄u wērīri cura dajaritero nicā mujip̄u am̄ucocjū asiticu niwī. Nipe'tiro ti di'tap̄u na'itī'a wa'acaro niwā. Téé ñamica'a tres nicāp̄u na'itī'atucaro niwā. Tojo wa'ari cura Ō'acū wi'ip̄u pa'ia sājāarōp̄u cā'mota'ayooca casero deco me'rā tū'rūyojocarō niwā. 46 Be'ro Jesú caricūcu niwī:

—Pacu, ya ejeripō'rārē mu'urē wia'a, nicu niwī.

Tojo nitojaguta, wērīa wa'acu niwī.

47 Surara wioḡu romano masū a'te tojo wa'acā ī'agū, Ō'acūrē añurō wācūgū, a'tiro nicu niwī:

—Diacjūta ā'rī ne bu'iri moogū nimiapī, nicu niwī.

48 Nipe'tirā top̄u nīrā Jesú wērīcā ī'arā, na ye wi'serip̄u tojaarā, pūrō bujawetirā, na cutiروه paawā'cācārā niwā. 49 Nipe'tirā Jesú me'rāc̄jārā pe'e, tojo nicā numia Galileap̄u cūrē sirutu'cārā yoarop̄u tojo wa'asere ī'anu'cūbajaque'acārā niwā.

Jesure na yaa'que ni'i

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Jn 19.38-42)

50-51 Top̄ure ni'cū Judea di'tacjū Arimatea wāmetiri macāc̄jū José wāmetigu nicu niwī. Cū añugū queoro weeri masū nicu niwī. Ō'acū bese'cu wioḡu sājātjere co'tecu niwī. Cū quē'rā judío masā wiorā me'rāc̄jū wioḡu nicu niwī. Tojo nimigū, cū me'rāc̄jārā Jesure wējēsere tu'saticu niwī. 52 Jesú wērīca be'ro Pilato tiro Jesú ya upure sērīgū wa'acu niwī. 53 Cūrē sērītoja, curusap̄u nigūrē miidijoo, su'tiro añurī casero me'rā omacu niwī. Tu'ajanu'cō, ni'cā tuti ūtāgāp̄u na se'eca tutip̄u, ne ni'cūrē yaano'ña marīrī tutip̄u cūuocu niwī. 54 Cū tojo weeri numu na soose d̄poro apoyuri numu nicaro niwā. Na sooatjo cā'rōacā du'sacaro niwā.

55 Numia Jesure Galileap̄u sirutunu'cā'cārā Joseré sirutu'wā'cācārā niwā. Sirutu'wā'cā, Jesure yáaca tutire ī'acārā niwā. “José ¿de'ro wee Jesú upure

cūumiticū?" ni ĩ'acārā niwā. ⁵⁶ Na ĩ'áca be'ro wi'seripu dajarā, u'mūtise cū upure wa'reatjere apoyucārā niwā. Tu'ajanu'cō, Moisé duti'caronojōta sauru na soowuari nūmurē soocārā niwā.

24

Jesú cū masā'que ni'i

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Jn 20.1-10)

¹ Ma'ma semana sājānu'cārī nūmu soorinūmu nicā numia apaturi Jesure yaa'caropu bo'reacā waro wa'acārā niwā. Na u'mūtise na apo'quere miarā weecārā niwā. ² Na topu ejarā, ti tuti bi'acaga ūtāgājore aperopu cūñacā ĩ'acārā niwā. ³ Tere ĩ'arā, diacjū sājāacārā niwā. Topu sājāejarā, ne marī wioḡu Jesú ya upure bocaticārā niwā. ⁴ Tojo weerā "¿De'ro wa'apari cūrē?" ni wācūcārā niwā. Na tojo wācūrī cura wācūña marīrō puarā ūmua su'ti asestese sāña'cārā na tiropu bajuanu'cācārā niwā. ⁵ Na uputu ūcua, di'tapu paamu'rīque'acārā niwā. Na tojo weecā, ūmua narē nicārā niwā:

—¿De'ro weerā musā boa'cārā nirōnojōpūre catigūre a'mati? ⁶ A'tore marīmi. Cū masātojami. Musārē Galileapu níḡū cū ucū'quere wācūña. ⁷ A'tiro niwī: "Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu masā ña'arāpūre o'ono'gūsa'a. Na curusapu yu'ure wējērāsama. I'tia nūmu be'ro masāgūsa'a", nimiwība, ni werēcārā niwā.

⁸ Na tojo nicāpūta, Jesú cū ucū'quere wācūbocacārā niwā. ⁹ Na masāpepu ní'cārā tojatarā, Jesú bu'erā oncere nipe'tise na ĩ'a'quere werēcārā niwā. Tojo nicā āpērā Jesure ējōpeorā nipe'tirārē werēcārā niwā. ¹⁰ Jesú besecū'cārārē queti mia'cārā a'ticurā numia nicārā niwā: María Magdalena, Juana, apego María Santiago paco, tojo nicā āpērā numia nicārā niwā. ¹¹ Na tojo weremicā, Jesú besecū'cārā na weresere ējōpeoticārā niwā. Na nima'asere weronojō ta'ocārā niwā.

¹² Na tojo weemicā, Pedro pe'e masāpepu ĩ'agū wa'agu, omawā'cācu niwī. Ti tutipu ejagu, mu'rīque'a, Jesure oma'que caserire sumutopu tuupe'epeo'que dia'cūrē ĩ'acu niwī. Be'ro tojo wa'a'quere ĩ'amarīa, ¿de'ro wa'apariba? níḡū, cū ya wi'ipu tojaa wa'acu niwī.

Emaús wāmetiri macā wa'ari ma'apu Jesú puarārē bajua'que ni'i

(Mr 16.12-13)

¹³ Jesú cū masāca nūmurēta puarā cūrē ējōpeorā na ya macā Emaús wāmetiri macāpu ma'apu wa'arā weecārā niwā. Jerusalērē wijawā'cācā, Emaūpu ejaṭjo pua hora wa'aro nicaro niwū. ¹⁴ Na topu wa'arā, nipe'tise Jesure wa'a'quere ucūwā'cācārā niwā. ¹⁵ Tere ucūrī cura Jesú na tiropu eja, na me'rā sijawā'cācu niwī. ¹⁶ Cūrē ĩ'amirā, ĩ'amasīticārā niwā. Ō'acū narē ĩ'amasīcā cā'mota'acu niwī. ¹⁷ Jesú narē sērītiña'cu niwī:

—¿Musā ñe'enojōrē ucūwā'cārā weeti? nicu niwī. Cū tojo nicā, na pūrō bujawetirā, tojanu'cācārā niwā.

¹⁸ Ni'cū Cleofas wāmetigu yu'ticu niwī:

—Nipe'tirā a'te nūmurī Jerusalēpu wa'a'quere masīpe'ticā'sama. ¿Mu'u ni'cūta ti macāpu cājīmīgū, tojo wa'asere masītico'teati? nicu niwī.

¹⁹ Cū tojo nicā, Jesú narē nicu niwī:

—¿De'ro wa'ati? nicu niwī.

Cūrē nicārā niwā:

—Jesú Nazarecjürē wa'a'quere ucūrā weeapu. Cū Ō'acū ye queti weremu'tārī masū niwī. Cū Ō'acū ī'orōpu, masā ī'orōpure cū weese, cū ucūse me'rā tutuayū'ruamiwī. ²⁰ Pa'ia wiorā, tojo nicā marī wiorā cūrē romano masārē curusapu paabi'pe wējēdutirā o'owā. ²¹ Cūrē “Romano masā dutisere cō'agū, Israe curuacjārā wiogu sājāgūsami”, ni wācūmiwū. Apeyema cūrē wējēca be'ro i'tia numu wa'a'a. ²² Ni'cārērā numia ūsā me'rācjārā na werese me'rā ūsārē ucuacā weeama. Ni'cācā bo'reacā cūrē yaa'caropu ejacārā niama. ²³ Na cū upure bocaticārā niama. Ūsārē a'tiro niama. “Ūsā quē'ese weronojō Ō'acūrē wereco'terā u'musecjārārē ī'apu. 'Jesú catimi', niama”, ni quetiwereama ūsārē. ²⁴ Na tojo wérēca be'ro āpērā ūsā me'rācjārā cūrē yaa'caropu ī'arā ejacārā niama. Na numia ni'caronojōta ī'acārā niama. Jesú pe'ema ī'aticārā niama, nicārā niwā.

²⁵ Tojo nisere tu'ogu, Jesú narē nicu niwī:

—Musā tu'omasīwe'e. ¿No'ocā'rō yoacā musā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā oja'quere ējōpeotirā ninu'cūrāsari? ²⁶ “Ō'acū bese'cu Cristo cū wiogu sājāse duporo pi'etigusami”, ni ojacārā niwā, nicu niwī.

²⁷ Be'ro nipe'tise Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu cū ye cjasere ucūserere werecu niwī. Moisé cū oja'que me'rā werenu'cācu niwī. Téé Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'que me'rā yapatida'reocu niwī.

²⁸ Be'ro na wa'aro Emaúpu ejacā, Jesú ti macāpu yu'ruagutigu weronojō weecu niwī. ²⁹ Cū tojo weecā ī'arā, cūrē na me'rā tojaduticārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Ūsā me'rā tojayá. Na'ique'a wa'aro wee'e. Ńami ējārō wee'e, nicārā niwā.

Tojo weegu na me'rā tojagu, wi'ipu sājāacu niwī. ³⁰ Be'ro na me'rā ba'adujigu pāgārē mii, Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Tu'ajanu'cō, ducawaa, narē o'ocu niwī. ³¹ Cū tojo weecā ī'arā, na “Jesúta nimi”, ni ī'amasicārā niwā. Na tojo ī'amasicāta, cū bajudutia wa'acu niwī. ³² Cū bajudutica be'ro na a'merī nicārā niwā:

—Marī ma'apu a'tirā, cū Ō'acū ye queti ojāca pūrī cjasere bu'ecā, añurō waro tu'oña'su, nicārā niwā.

³³ Tojo nírāta, maata Jerusalépu majāmitojaa wa'acārā niwā. Topu tojatarā, Jesú cū bu'erā oncere, āpērā na me'rācjārā me'rā nerē'cārārē bocaecjārā niwā. ³⁴ Topu nerē'cārā narē a'tiro nicārā niwā:

—Nirōta marī wiogu Jesú wērī'cupu nimigū, masācu niami. Simó Pedro cūrē ī'acu niami, nicārā niwā.

³⁵ Be'ro na puarā Emaús wa'ari ma'apu wa'a'quere, tojo nicā Jesú cū pā ducawaacā, de'ro wee na ī'amasī'quere werēcārā niwā.

Jesú cū bu'erārē bajua'que ni'i
(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Jn 20.19-23)

³⁶ Na ma'apu ī'a'quere wereri cura Jesú na decopu bajua cu niwī. Narē añudutigu, a'tiro nicu niwī:

—Musārē musā ye ejeripō'rārīpu ejerisājāse niato, nicu niwī.

³⁷ Cūrē ī'amarā, uputu uicārā niwā. Na “Wērī'cu wātī nisami”, nicārā nimiwā. ³⁸ Cū narē nicu niwī:

—¿De'ro weerā yu'ure uiti? Musā ¿de'ro weerā diacjū wācūweti?

³⁹ Ī'aña yu'u omocārī, yu'u du'pocārīrē. Yu'uta ni'i. Yu'ure ñe'eña'rā a'tia. Wērī'cu wātī musā yu'ure ni'cārōacā ī'arō weronojō uputitimi, nicu niwī.

⁴⁰ Tojo níca be'ro cǎ omocǎrǎrǎ, cǎ du'pocǎrǎrǎ, na paabi'pe'que cǎmirǎ ĩ'ocu niwǎ. ⁴¹ Na e'cati ĩ'amarǎtǎrǎ, ějǎpeoticǎrǎ niwǎ yujupu. Tojo weegu narǎ nicu niwǎ:

—ǎ'tore ba'ase marǎti? nicu niwǎ.

⁴² Cǎ tojo nicǎ tu'orǎ, wa'ǎ susǎ'cure cǎrǎ e'ocǎrǎ niwǎ. ⁴³ Tere ñe'e, na ĩ'orǎpu ba'acu niwǎ. ⁴⁴ Be'ro narǎ nicu niwǎ:

—ǎ'te yu'ure wa'a'quere toduporo musǎ me'rǎ nígu, weremiwǎ: “Nipe'tise Moisé yu'ure oja'que, Ő'acǎ ye queti weremu'tǎrǎ masǎ na oja'que queoro wa'arosa'a”, nimiwǎ. “Tojo nicǎ Salmo wǎmetiri pǎrǎpu na oja'caronojǎta yu'ure wa'arosa'a”, niwǎ, nicu niwǎ.

⁴⁵ Be'ro tere narǎ Ő'acǎ ye queti ojǎca pǎrǎ cjasere tu'omasǎcǎ weecu niwǎ. ⁴⁶ Narǎ Jesú a'tiro nicu niwǎ:

—Yu'ure a'tiro ojano'wǎ: “Cristo Ő'acǎ bese'cu wǎrǎgǎsami. I'tia numu cǎ wǎrǎca be'ro masǎgǎsami. ⁴⁷ Cǎ ye queti masǎrǎ wǎrǎbosasere nipe'tirocǎrǎrǎ wereno'rǎsa'a. Jerusalǎpu me'rǎ weredu'pocǎtino'rǎsa'a. A'tiro nirǎsama: ‘Musǎ ña'arǎ wee'quere bujaweti ducayucǎ, Ő'acǎ acobojogǎsami’”, ni ojano'wǎ.

⁴⁸ »Musǎta tojo wa'a'quere ĩ'atǎrǎ, “Jesure diacǎta wa'awu”, nímasǎi.

⁴⁹ Yu'u pacu musǎrǎ “Espǎritu Santure o'óguti”, niwǎ. Cǎ ní'caronojǎta yu'u musǎrǎ o'óguti. Espǎritu Santu musǎpure dijatagu, u'muse cjase tutuasere o'ogusami. Tojo weerǎ Jerusalǎpu cǎ dijaticǎ, yucueniña yujupu, nicu niwǎ.

Jesú u'musepu mujǎa'que ni'i
(Mr 16.19-20)

⁵⁰ Be'ro Jesú Jerusalǎ sumuto Betaniapu narǎ miacu niwǎ. Topu eja, cǎ omocǎrǎ sǎomorǎ, narǎ “Yu'u pacu musǎrǎ añurǎ weeato”, nicu niwǎ.

⁵¹ Tojo nígu, yoacurero mujǎa, u'musepu miimujǎa wa'ano'cu niwǎ.

⁵² Te be'ro cǎrǎ e'catipeorǎtirǎ, ejaque'acǎrǎ niwǎ. Be'ro pǎrǎ e'catise me'rǎ Jerusalǎpure tojaacǎrǎ niwǎ. ⁵³ Na Ő'acǎrǎ e'catise o'orǎ, Ő'acǎ wi'ipu wa'anu'cǎcǎ'cǎrǎ niwǎ.

Teófilo, mu'urǎ tocǎ'rǎta oja'a.

Luca

Juã Jesucristo ye quetire oja'que ni'i

A'ti pŭrĩ a'ti tiro weero ojano'pã nise ni'i

Ã'rĩ judío masũ Zebedeo macũ, Santiago acabiji nicu niwĩ. Cũ paco Salomé wãmetico niwõ. Co Jesũ paco María ma'mio nico niwõ. Tojo weegu Jesũ Juã basucu nicu niwĩ. Ne waropare Juã wa'i wẽjẽrĩ masũ nicu niwĩ. Ã'rĩta Jesũ besecũú'cãrã wa'terore cũ Ɂputu ma'igũ waro nicu niwĩ. Cũ, cũ ma'mi Santiago me'rã tojo wa'abosa'a nirõ marĩrõ ï'oduarã niyucã, Jesũ narẽ Boanerges pisucu niwĩ. Tojo nígũ, "Bũpo Põ'rã" weronojõ pŭrĩrõ ucũ'u nígũ, tojo nicu niwĩ. Juã Jesũ me'rã sijagu cũ bu'egu nicu niwĩ. Juãta Pedro me'rã Jesũ masãca be'ro cãrẽ sĩosõrõcũuocapepũ o'mawã'cãcaterore Pedro duporo ti pepure ejamu'tãcu niwĩ.

A'ti pŭrĩ judío masã nitirãrẽ oja'caro weronojõ ojano'caro niwũ. Tojo nicã Jesũ bu'esere sirutu'cãrã cũ yere na da'ra'quere añurõ waro ojano'butiacaro niwũ. A'ti pŭrĩ ẽjõpeose cjasere, ma'ise cjasere ucũyu'rãnu'cã'a. A'ti pŭrĩ Jesure ẽjõpeodutiro cũ weeseti'caronojõta, cũ ucũ'caronojõta ojano'o.

Õ'acũ macũ masũ weronojõ Ɂpũtigu cũ a'ti'que ni'i

¹ Ne waroputa a'ti turi weese duporo Õ'acũ macũ cũ me'rã nitojacu niwĩ. Õ'acũ nisetisere ï'oacju cũ quẽ'rã Õ'acũta nicu niwĩ. ² Ne waropũ Õ'acũ me'rã ni da'pocãtitojacu niwĩ. ³ Õ'acũ cũ macũ me'rã nipe'tisere weecu niwĩ. Nipe'tise cũ me'rã weeno'que ni'i. ⁴ Õ'acũ macũ catise pe'titise o'ogu nimi. Tojo nicã a'ti turicjãrãrẽ s'ĩose weronojõ nimi. Cũ añusere, diacjũ cjasere ï'omi. ⁵ Cũ a'ti turicjãrã na'itĩ'arõpũ weronojõ nirãrẽ añusere cũ pacu ye cjasere ï'ogũ a'tigu weecu niwĩ. Na'itĩ'ase s'ĩ'osere cá'mota'amasĩtisa'a. A'te weronojõ ña'ase cãrẽ põtẽoticaro niwũ.

⁶ Õ'acũ cũ macũ a'tise duporo Ɂmu ni'cãrẽ o'õmu'tãcu niwĩ. Cũ yu'u weronojõ Juã wãmetiwĩ. ⁷ Juã Õ'acũ macũ a'ti turicjãrãrẽ s'ĩ'oweegu a'tiatjere ucũmu'tãgũ niwĩ. Nipe'tirã Õ'acũ macũrẽ ẽjõpeoato nígũ tojo weewĩ. ⁸ Cũ a'ti turicjãrãrẽ s'ĩ'oweegu waro nitiwĩ. Tojo weronojõ o'ogu, s'ĩ'oweegu a'tiacju ye cjasere weremu'tãrĩ masũ a'ticu niwĩ. ⁹ Titare s'ĩ'ogũ waro Jesucristo a'ti turipure bajuatojacu niwĩ. Cũta nipe'tirãrẽ Õ'acũ ye cjasere ï'ocu niwĩ.

¹⁰ Maataputa Õ'acũ cũ me'rã a'ti di'tare weecu niwĩ. Cũ a'topũ nicã, cũ wéeca di'tacjãrã nimirã, cãrẽ ï'amasĩticãrã niwã. ¹¹ Cũ ya di'tapũ a'ticu niwĩ. Tocjãrã cũ ya di'tacjãrã pe'e cãrẽ ñe'etiwã. ¹² Ni'cãrẽrã cãrẽ ñe'e ẽjõpeowã. Nipe'tirã cãrẽ ẽjõpeorãrẽ Õ'acũ põ'rã sãjãcã weewĩ. ¹³ Õ'acũ põ'rã nise pacusumua põ'rãtise weronojõ niwe'e. Cũ macũrẽ ẽjõpeose me'rã pe'e cũ põ'rã nino'o.

¹⁴ Õ'acũ macũ Õ'acũ nisetisere ï'ogũ, a'ti turipure a'ticu niwĩ. Masũ ẽjãtjãgã, Ɂsã me'rã niwĩ. Masãrẽ ma'iyu'rũwĩ. Nipe'tise cũ ucũ'que, tojo nicã cũ wee'que diacjũ niwũ. Cũ Õ'acũ weronojõ tutuayu'rũgu, añuyu'rũgu niwĩ. Cũ tojo weesetisere ï'awũ. Cũ Õ'acũ macũ ni'cũta nimi.

Tojo weegu cū pacu weronojō nimi. ¹⁵ Juā Ō'acū macū ye quetire weregu, a'tiro niwī:

—Ā'rīta nimi yu'u musārē ucū'cu. A'tiro nimiwāba: “Be'ropu ni'cū a'tigusami. Cū yu'u bajuase dūporopu nitojacu niwī. Tojo weegu cū yu'u nemorō nimi”, niwī Juā.

¹⁶ Marī nipe'tirā cū añuse o'osere ñe'eticā weewe'e. Nipe'tirā ñe'enu'cūcā'a. ¹⁷ Ō'acū dutise Moisé me'rā o'ono'caro niwā. Jesucristo me'rā pe'e Ō'acū marīrē ma'isere masīno'o. Tojo nicā diacjū cjasere masīno'o. ¹⁸ Ne ni'cū Ō'acūrē ī'aticu niwī. Cū macū ni'cūta cū me'rā ninu'cūgū cū pacure marīrē masicā weewī.

Juā masārē wāmeyeri masū Jesucristo ye cjasere were'que ni'i
(Mt 3.3,11-12; Mr 1.2-3,7-8; Lc 3.4-6,15-17)

¹⁹ Jerusalēcjārā judio masā wiorā, pa'iare Juā tiropu sērītiña'dutirā o'ócārā niwā. Tojo nicā Levī ya curuacjārārē o'ócārā niwā. Na cū tiropu etarā, “¿Ñamunojō waro nibutiamiti mu'u?” niwā cūrē.

²⁰ Cū narē diacjū yu'tiwī:

—Yu'u Ō'acū bese'cu Cristo mejēta ni'i.

²¹ Na cūrē apaturi sērītiña'wā:

—¿To pūrīcārē ñamunojō niti? ¿Mu'u todūporocjū Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Elía mejēta niti?

Juā narē yu'tiwī:

—Niwe'e.

Na cūrē apaturi sērītiña'nemowā tja:

—¿Mu'u sō'onīcu Ō'acū yere weremu'tārī masū, masā na “A'tiacju niapu” na ní'cu mejēta niti?

Juā narē “Niwe'e”, niwī.

²² Cū tojo nicā tu'orā, cūrē “¿To pūrīcārē ñamunojō niti mu'u? Ēsā queoro mu'u yu'tisere miasī'rīsa'a ūsārē o'ócārā tiropu. ¿Mu'u basu de'ro tu'oña'ti mu'u?” ni sērītiña'wā.

²³ Juā narē yu'tiwī:

—Dūporocjū Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Isaía wāmetigu ní'caronojōta “Ni'cū yucu marīrō, masā marīrōpu caricūnu'cūbajaque'atigusami” nino'cu ni'i. Isaía a'tiro nicu niwī:

Marī wioqu a'tiatji ma'arē apoyuya.

Diacjūca ma'a, añurī ma'a quē'rārō weronojō weeyuya, ni ojacu niwī.

Marī wioqu a'tiati dūporo musā nisetisere apoyuya, musā wācūsere dūcayuya nígū, tojo nicu niwī.

²⁴⁻²⁵ Juārē sērītiña'cārā, fariseo masā o'ócārā cūrē sērītiña'nemowā tja:

—To pūrīcārē mu'u Ō'acū bese'cu Cristo, o Elía o sō'onīcu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū nitimigū, ¿de'ro weegu wāmeyeti?

²⁶ Juā narē niwī:

—Yu'u aco me'rā wāmeye'e. Apī ni'cū musā wa'teropure musā ī'amasītigu nimi. ²⁷ Cū yu'u be'ro werenu'cāgūsami. Be'ropu werenu'cā'cu nimigū, yu'u nemorō niyu'runu'cāmi. Yu'u pe'e mejō nigū waro ni'i. Cū ye sapatore tuweemasītigu weronojō cūrē ne ni'cārōwijimasītisa'a, niwī Juā.

²⁸ A'te Betania wāmetiro Jordā wāmetiri maa siaquijpu tojo wa'awū. Topu Juā masārē wāmeyewī.

Õ'acũ cũ bese'cu masārē yu'ruoatje ni'i

²⁹ Tojo wa'áca be'ro ape numu pe'e Juã Jesú a'ticã ì'awĩ. Cũrē ì'agũ, a'tiro niwĩ:

—Ì'aña, ã'rĩ nimi Õ'acũ o'ógu. Cũ oveja wĩ'magũ na wějē ũjãamorõpeogu weronojõ nimi. Cũ wērīse me'rã a'ti turicjārã ña'arõ wee'quere acobojogusami. ³⁰ Yu'u musārē toduporopure a'tiro ucũgũ, ã'rĩrēta ucũwũ. A'tiro niwũ:

—Be'ropu ni'cũ a'tigusami. Cũ yu'u bajuase duporopu nitojacu niwĩ. Tojo weegu cũ yu'u nemorõ nimi. ³¹ Yu'umaricã cũrē masĩticãti. Masĩtimigũ, Israe curuacjārã cũrē masiãto nigũ narē aco me'rã wãmeyegu a'tiwu, niwĩ Juã.

³² Juã ninemowĩ tja:

—Cãrũ Espĩritu Santu buja weronojõ bajugu dijati, ã'rĩ Jesú bu'ipũ ejajejami. ³³ Ne waro cũrē ne ì'amasĩtiwu. Toduporopu Õ'acũ yu'ure aco me'rã wãmeyedutigũ, a'tiro niwĩ: “Mu'u Espĩritu Santu dijati, ni'cũpure ejajejacã ì'agũsa'a. Cũ masārē Espĩritu Santure o'oacju nigũsami”, niwĩ Õ'acũ. ³⁴ A'te tojo wa'acã, yu'u cũrē ì'amasĩwũ. Tojo weegu musārē were'e. Cũta nimi Õ'acũ macũ, ni werewĩ Juã.

Ne waro Jesú bu'erã ninu'cã'que ni'i

³⁵ Tojo wa'áca be'ro ape numu Juã cũ wãmeyewuaroputa niwĩ tja. Ĕsã puarã, yu'u, tojo nicã André Juã bu'erã niwũ. ³⁶ Titare Jesú ũsã pu'to yu'ruacã ì'agũ, Juã a'tiro niwĩ:

—Ì'aña, ã'rĩ nimi Õ'acũ o'ógu. Oveja wĩ'magũ weronojõ nimi.

³⁷ Cũ tojo nisere tu'orã, ũsã Juãrē sirutumi'cãrã Jesú pe'ere sirutun'cãwũ. ³⁸ Ĕsã tojo weecã, Jesú ũsãrē majãmi'awĩ.

—¿Ñe'enojõrē uati? niwĩ.

Ĕsã cũrē yu'tiwu:

—Rabbí ¿no'opu niati mu'u? niwũ. Rabbí, ũsã ye me'rã nĩrõ, “Ĕsãrē bu'egu” nisĩ'rĩrõ wee'e.

³⁹ Cũ ũsãrē niwĩ:

—Te'a. Ì'arã a'tia, niwĩ.

Ĕsã cũ me'rã wa'awu. Ñamica'apu niyucã, cũ me'rã nina'ia wa'awu.

⁴⁰ André, yu'u me'rã Jesure sirutugu, Simó Pedro acabiji niwĩ. ⁴¹ Cũ, cũ ma'mi Simórē maata a'magũ wa'awĩ. Cũrē nicu niwĩ:

—Mesías masārē yu'ruoacju, Õ'acũ o'óguti ni'cure bocaejapu, nicu niwĩ. Mesías, Cristo Õ'acũ bese'cu nisĩ'rĩrõ wee'e.

⁴² André Simórē Jesú tiropu pijiejawĩ. Cũrē ì'agũ, Jesú a'tiro niwĩ:

—Mu'u Simó ni'i, Joná macũ. Be'ro mu'u Cefas wãmetigusasa'a, niwĩ. Cefas, ũsã ye me'rã nĩrõ, Pedro “ũtãgã” nisĩ'rĩrõ wee'e.

Jesú Felipere, Natanaerē piji'que ni'i

⁴³ Be'ro cja numu Jesú Galileapu wa'asĩ'rĩwĩ. Cũ topu wa'ase duporo Felipe wãmetigure bocaaja, niwĩ:

—Te'a yu'u me'rã.

⁴⁴ Felipe Betsaida wãmetiri macãcjũ niwĩ. Pedro quẽ'rã, André cũ acabiji me'rã ti macãcjãrãta niwũ. ⁴⁵ Felipe Jesú “Te'a” nicã tu'ogu, Natanaerē pijigu wa'awĩ. Cũ tiropu ejaqu, cũrē nicu niwĩ:

—Ĕsā Ō'acū bese'cu, Moisé cū ya pūrīpu oja'cure bocaepapu. Ō'acū ye queti weremu'tārī masā quē'rā cūrēta ojacārā niwā. Na oja'cu Jesú Nazarecjū José macū na nino'gū niami.

⁴⁶ Natanae cūrē nicu niwī:

—¿Mu'u tu'oña'cā, Nazarepüre añurā nibosari?

Felipe cūrē yu'ticu niwī:

—Tē'a ī'arā marī.

⁴⁷ Jesú Natanae a'ticā ī'agū, cūrē niwī:

—Ā'rī nimi Israe curuacjū waro. Ō'acū waro queoro weegú nimi. Ne nisoose moomi.

⁴⁸ Jesú tojo nicā tu'ogu, Natanae cūrē sērītiña'wī:

—¿De'ro wee mu'u yu'ure masīti?

Jesú Natanaerē yu'tiwī:

—Yu'u mu'urē Felipe pijise dūporo ī'atojapu. Mu'u yucu higuera wāmeticju docapu niapu.

⁴⁹ Natanae cūrē niwī:

—Ĕsārē bu'egu, mu'u Ō'acū macū Israe curuacjārā wioгу ni'i.

⁵⁰ Jesú cūrē niwī:

—¿Mu'u "Higueragu docapu niapu" niseacārē tu'ogu, yu'ure ējōpeoti? Be'ropüre mu'u a'te nemorō añuse waro ī'agūsa'a, niwī.

⁵¹ Jesú ninemowī:

—Nirōta ni'i. Be'ropu musā u'muse pārīcā ī'arāsa'a. Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu ni'i. Ō'acūrē wereco'terā u'musecjārā yu'u tiropu dijati, mujāamujācā ī'arāsa'a, niwī Jesú.

2

Jesú cū tutuaro me'rā ī'onu'cā'que ni'i

¹ I'tia numu Felipere, Natanaerē Jesú pijica be'ro Galileapüre Canā wāmetiri macāpu ni'cū omocā du'tewī. Cūrē bosenumu weepeowā. Jesú paco topu nico niwō. ² Ĕsā quē'rārē Jesú me'rā pijiwā. ³ Na bosenumu weeri cura vino na sī'rīsere tojaque'a wa'awā. Tojo weego Jesú paco co macūrē niwō:

—Macū, vino pe'tia wa'apu.

⁴ Cū core yu'tiwī:

—¿De'ro weeacjo yu'ure wereti? Yu'u pacu cūu'que ejawe'e yu'ure yujupu, niwī.

⁵ Tojo nimicā, co pe'e ti wi'i tīaco'terārē niwō:

—Nipe'tise cū dutisenacū queoro weeya.

⁶ Topu seisparu ūtā me'rā wee'queparu niwū. Judío masā ña'asere coerā aco poseyeparu niwū. Ni'cārūrē aco cincuenta o setenta litro sājāseparu niwū. ⁷ Jesú ti wi'i tīaco'terārē niwī:

—A'teparupu acore piosāaña.

Na cū dutironojōta weewā. Teparüre añurō piosāamu'muō'owā. ⁸ Tojo wéeca be'ro Jesú narē niwī:

—Cā'rō bosenumu su'ori weegú tiropu waamii, miaña, niwī.

Na "Jau" ni, miawā.

⁹ Ti bosenumu su'ori weegú Jesú weesere masīticu niwī. Topu tīaco'terā dia'cū aco nī'quere cū vino dūcayū'quere masīwā. Ti bosenumu su'ori weegú tere sī'rīña'gū, omocā du'te'cure pijio, niwī:

¹⁰ —Ne waro vino tīarā, añusere tīamu'tāsama. Pajiro sī'rīca be'ropu mejō nīsema tīabu'īpeosama. Mu'u añuse vino pe'ere be'ropu tīadutiapā.

¹¹ Jesú a'tere Galilea wāmetiro Caná wāmetiri macāpu weewī. A'te ne waro cū tutuaro me'rā wee'onu'cā'que ni'i. Tere t'arā, ūsā cū bu'erā cūrē ējōpeowu.

¹² Tojo wa'aca be'ro Jesú Capernau wāmetiri macāpu wa'awī. Cū paco, cū acabijirā cū me'rā wa'awā. Ūsā cū bu'erā quē'rā wa'awu. Ti macāpūre ūsā pejeti nūmurī niwū.

Jesú Ō'acū wī'ipu nirārē cō'awīrō'que ni'i
(Mt 21.12-13; Mr 11.15-18; Lc 19.45-46)

¹³ Judío masā bosenumu Pascua wāmetiri bosenumu duporo niwū. Ti bosenumu na ñecūsūmu Egiptopu ní'cārā wija'quere wācūrī bosenumu niwū. Ti bosenumu duporoacā Jesú Jerusalēpu wa'awī. ¹⁴ Topu etagu, Ō'acū wī'ipu wa'awī. Ti wī'ipare wa'icūrā duarārē t'awī. Na wecuare, ovejare, tojo nicā bujare duawā. Na wējē, Ō'acūrē ūjūamorōpeojā niwā. Āpērā quē'rā apeye di'ta cjasere niyeru ducayuri masā topu dujiwā. ¹⁵ Na tojo weecā t'agū, Jesú tārārī dare apowī. Ti da me'rā wa'icūrā duarārē, na yarā ovejare, wecuare tārānūrāwīrōpe'ocā'wī. Niyeru ducayuri masā pe'ere niyerure ōrēstedijowī. Na ye mesarire tuuquecūpe'ocā'wī. ¹⁶ Buja duarārē niwī:

—Ā'rārē miwijaaya. Yu'u pacu ya wī'ire duari wī'i weeticā'ña.

¹⁷ Cū tojo weecā t'arā, toduporocjū Davi cū oja'quere ūsā wācūwū. Cū a'tiro ojacu niwī:

Ō'acū, mu'u ya wī'ire ma'iyu'rūmajā'a.

Na mu'u ya wī'ire ña'arō weecā t'agū, pūrō bujaweti'i, ni ojacu niwī.

¹⁸ Judío masā wiorā cū cō'awīrōcā t'arā, Jesure sērītiña'wā:

—¿Noanojō dutiro me'rā mu'u duari masārē cō'awīrōmasīti? Mu'u tojo weemasīserē wee'ose me'rā t'ōña ūsārē.

¹⁹ Jesú narē yu'tiwī:

—A'ti wī'ire cō'acā'ña. I'tia nūmu be'ro yu'u apoguti tja.

²⁰ Wiorā cūrē niwā:

—Basiowe'e. A'ti wī'ire wéerā, cuarenta y seis cū'marī yoogowā. ¿Mu'u pe'e i'tia nūmu be'ro tu'ajana'cōgūsari tja? niwā.

²¹ Jesú ti wī'ire ucūgū, cū ya upure ucūgū weewī. ²² Ūsā cū ucū'quere cū wērī masāca be'ropu tu'omasīwū. Tere wācūrā, cū ucū'quere “Diacjūta nipī”, ni ējōpeowu. Tojo nicā Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu cūrē oja'que quē'rārē ējōpeowu.

Jesú masā wācūsere t'ape'ocā'sami nise ni'i

²³ Pājārā Jerusalēpu Pascua bosenumurē nerēwā. Na Jesú tutuaro me'rā wee'osere t'awā. Tere t'arā, Ō'acū o'ócū nīmī nírā, cūrē ējōpeowā.

²⁴⁻²⁵ Jesú pe'e narē t'amasīpe'ogu, ne āpērā werero marīrō cū basu masā na wācūsere masīpe'ocā'wī. Tojo weegu cū “Yu'ure ējōpeoma”, nitiwī.

3

Nicodemo Jesú me'rā ucū'que ni'i

¹ Ni'cū fariseo masū Nicodemo wāmetigu niwī. Cū āpērā judío masā wiorā me'rā niwī. ² Ni'cā ñami Nicodemo Jesú tiropu t'agū etawī. Jesure ucūwī:

—Ĥsārē bu'egu, Ō'acū mu'u me'rā nimi. Tojo weegu cū tutuaro o'oro me'rā mu'u wee'i'omas'i. Mu'u wee'i'o'quere i'arā, ūsā a'tiro mas'i. Ō'acū ūsārē bu'edutigu mu'urē o'ópī.

³ Jesú cūrē niwī:

—Mu'urē nirōta nigūti. Ne ni'cū ne waropu cū bajuanu'cā'caro weronojō bajuaapotigu, ne Ō'acū tiropu wa'amasītisami.

⁴ Nicodemo cūrē sērītiña'wī:

—¿De'ro basiobosari marī bucuáca be'ro apaturi majāmisājāa, marī paco ya paapu bajuačā tja? Marī pacopure apaturi bajuaasītisa'a.

⁵ Jesú cūrē yu'tiwī:

—Mu'urē diacjūta nigūti. Ne aco me'rā wāmeyeno'tigu, tojo nicā Espiritu Santu ducayuno'tigu, Ō'acū tiropu sājāamasītisami. ⁶ Masā pō'rā masāta nima. Nāta tja Espiritu Santu me'rā bajuaaporā, Ō'acū pō'rā wa'asama. ⁷ Yu'u "Nipe'tirā ne waropu bajuanu'cā'caro weronojō apaturi bajuaaporoua'a" nisere tu'ogu, tu'omarīaticā'ña. ⁸ Espiritu Santu me'rā ducayusere ucūgū wee'e. Espiritu Santu wī'rō weronojō nimi. Wī'rō no'o uaro busu wēetuuwā'cāsa'a. Masīno'ña marī'i, ¿no'opu cjase a'tiapari? "Topu wa'aro wee'e", nino'ña marī'i. Te weronojō Espiritu Santu masārē apaturi bajuaapocā weese i'ano'ña marī'i, niwī Jesú.

⁹ Nicodemo sērītiña'wī tja:

—¿De'ro wee Espiritu Santu me'rā bajuata basiosari?

¹⁰ Jesú cūrē yu'tiwī:

—¿Mu'u Israe curuacjārārē Ō'acū ye cjasere bu'egu nimigū, a'tere masīweti? ¹¹ Mu'urē diacjūta nigūti. Ĥsā masīsere, ūsā i'a'quere masārē werewu. Masā ējōpeowe'e. ¹² A'ti nucūcā cjasere yu'u ucūcā marīcārē, masā ējōpeowe'e. Ĥ'muse cjasere yu'u werēcāma, nemorōta yu'ure ējōpeotibosa'a.

¹³ »Ne ni'cū masū u'musepore wa'aña'dijati'cu marīmi. Yu'u ni'cūta u'musepu ni'cu dijatiwu. Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu u'musecju ni'i. Tojo weegu yu'u u'muse cjasere mas'i.

¹⁴ »Duporopu yucu marīrō, masā marīrōpu Moisé aña queose na wee'care u'muarō yucugupu yocū niwī. Moisé añarē wee'caronojōta masā yu'ure u'muarōpu yoorāsama. ¹⁵ Nipe'tirā yu'ure ējōpeorā, pecame'epu wa'asome. Ō'acū me'rā catinu'cūrāsama, niwī Jesú.

Ō'acū cū macū ni'cū nigūrē o'ó'que ni'i

¹⁶ Ō'acū a'ti nucūcācjārārē uputu ma'igū, cū macū ni'cū nigūrē o'ócu niwī. Te me'rā nipe'tirā cū macūrē ējōpeorā, pecame'epu wa'asome. Na cū me'rā catinu'cūcā'rāsama. ¹⁷ Ō'acū a'ti turicjārārē bu'iri da'regutī nīgū mejēta cū macūrē o'ócu niwī. Narē yu'ruogu pe'e tojo weecu niwī.

¹⁸ Ō'acū cū macūrē ējōpeorārē bu'iri da'resome. Cū macū ni'cū nigūrē ējōpeoticā pūrīcārē, bu'iri da'regusami. ¹⁹ A'tiro ni'i. Jesucristo sī'ose weronojō nimi. Cū Ō'acū yere i'ogū a'tiwī. Cū a'ticā, a'ti nucūcācjārā cūrē uaticārā niwā. Cūrē uaronojō o'orā, ña'arō weese pe'ere uaripejayurā, na'it'i'arōpu nirā weronojō nicārā niwā. ²⁰ Nipe'tirā ña'arō weerā Ō'acū macūrē uatima. Na ña'arō weesere bajurēcā uatirā, cū pu'to nisī'rītima. ²¹ Añurō weerā pe'e cū pu'to sirutuma. Na tojo weecā, nipe'tise na weesere "Ō'acū uaronojō weema", bajuyoropu ni masīno'o.

Juā wāmeyeri masū Jesú yere ucū'que nī'i

²² Jesú Nicodemorē ucūca be'ro Judea wāmetiropu ūsārē cū bu'erārē su'ori wa'awī. Topure masārē wāmeyera, yoacurecāputa niwū. ²³⁻²⁴ Juā wāmeyeri masū cūrē bu'iri da'rieri wi'ipu sōrōatji dūporo cū quē'rā wāmeyegu weewī Enón wāmetiri macāpu. Enón Salim wāmetiro pu'to niwū. Topure dia pajiri maa niwū. Masā cū tiropu wāmeyedutirā wa'awā.

²⁵ Cū tojo weeri cura nī'cā numu Juā bu'esere siruturā nī'cū judío masū me'rā dū'sasowā'cōcārā niwā. Judío masā coewuasenojō me'rā dū'sasocārā niwā.

²⁶ Tojo wa'āca be'ro cū bu'erā Juārē nicārā niwā:

—Ēsārē bu'egu, sō'onícatero Jordā siaquijipu mu'u me'rā nī'cu, ūsārē mu'u were'cu nī'cārōacārē cū wāmeyegu weeami. Nipe'tirā cūrē siruturā weeama.

²⁷ Juā narē yu'ticu niwī:

—Ō'acū dutíticā, masā cūrē sirututibosama. ²⁸ Musā yu'u were'quere tu'otojawu. Yu'u “Ō'acū bese'cu mejēta nī'i”, niwū. Yu'u cū dūporo o'óyumu'tā'cu nī'i. ²⁹ A'tiro pe'e nī'i. Ni'cū omocā dū'tecā, cū numo cū yago se'saro nisamo. Cū me'rācjū cū dū'tecā ī'agū, e'catitamusami. Jesú ā'rī omocā dū'te'cu weronojō nīmi. Masā cūrē siruturā cū numo weronojō nīma. Tojo weegu yu'u cū me'rācjū masā cūrē sirutucā ī'agū, e'catitamu'u. ³⁰ Masā ī'orōpu cū siape me'rā yu'u bu'ipu wa'agusami. Yu'u pe'e mejō nigū tojagúsa'a, nicu niwī Juā cū bu'erārē.

Ō'acū macū u'musecjūpu a'ti'que nī'i

³¹ Juā cū bu'erārē ninemocu niwī tja:

—Jesú u'musepu a'ti'cu nipe'tirā yu'rūoro nīmi. A'ti di'tacjū a'to cjasere ucūsami. U'musepu a'ti'cu pe'e nipe'tirā yu'rūoro nīmi. ³² Cū u'musepu ī'a'quere, cū tu'o'quere ucūsami. Ne ni'cū cū ucūsere ējōpeotisami. ³³ Tojo nimicā, no'o nī'cārērā cūrē ējōpeoma. Na cūrē ējōpeorā, “Ō'acū diacjūta ucūmi”, nī ī'oma. ³⁴ Ō'acū Jesucristore Espiritu Santure cuoyu'rumajācā weecu niwī. Tojo weegu cū pacu yere ucūmi. ³⁵ Ō'acū cū macūrē ma'īgū, nipe'tisere, nipe'tirārē dutimasísere o'ocu niwī. ³⁶ Cū macūrē ējōpeorānojō catinu'cūsere cuoma. Cūrē ējōpeosī'rītirā pe'e Ō'acū tiropu wa'asome. Ō'acūrē uputu bu'iri da'reno'rāsama.

4

Jesú Samariacjō me'rā ucū'que nī'i

¹⁻³ Pājārā masā Jesure sirutuwā. Juā wāmeyeri masū yu'rūoro ūsā Jesú bu'erā pe'e masārē wāmeyeyu. Jesú cū basu narē wāmeyetiwi. A'te, pājārā masā sirutuse, wāmeyese quetire fariseo masā tu'ocārā niwā. Te quetire tu'oapā nigū, Jesú Judeapu nī'cu Galileapu wa'awī.

⁴ Topu wa'agu, cū Samaria di'tapu yu'rawā'cāwī. ⁵ Ti di'tapure Sicar wāmetiri macāpu etawī. Ti macā pu'to dūporocjū Jacob cū macū Joseré o'óca di'ta niwū. ⁶ Topu aco waari pe Jacob cū wéeca pe niwū. Jesú to yu'rūagu, caributia wa'awī. Tojo weegu dajaritero nicā ti pe sumutopu soogu ejanujāwī.

⁷⁻⁸ Cū topu dujiri cura ūsā ba'ase duurā wa'arā macāpu pi'awu. Ēsā topu nīrī cura nī'cō numio Samariacjō ti pepure aco waago etaco niwō. Jesú core nicu niwī:

—Yu'ure aco tñaña.

⁹ Co cūrē yu'tico niwō:

—¿De'ro weegu mu'u judío masū nimigū, yu'u Samariacjōrē aco sērīti? nico niwō. Titapure judío masā Samaria di'tacjārā me'rā ne a'mesu'aticūcārā niwā. Te ye bu'iri cūrē tojo nico niwō.

¹⁰ Jesú nica niwī:

—Mu'u Ō'acū masārē o'osere masītisa'a. Yu'u quē'rārē masītisa'a. Mu'u masigō pūrīcā, yu'ure sērīboapā. Mu'u sērīcā, yu'u pe'e aco catise o'ose warore o'oboapā.

¹¹ Co ninemoco niwō tja:

—¿Ñe'e me'rā mu'u acore waamiibosari? A'ti pe ū'cūa ni'i. ¿No'opu mu'u aco catise o'osere bocabosari? ¹² Marī ñecū Jacob a'ti pe cjasere sī'rīcu niwī. Cū pō'rā, cū yarā ecarā quē'rā sī'rīcārā niwā. Cū marīrē a'ti pere cūcu niwī. ¿Mu'u pe'e cū nemorō niti?

¹³ Cū core yu'ticu niwī:

—Nipe'tirā a'ti pe cjase acore sī'rīrā, apaturi acowuorāsama. ¹⁴ Yu'u o'ose pe'ere sī'rīrā, ne acowuosome. Napure na ye ejeripō'rārīpu aco o'maburonu'cūrō weronojō nirōsa'a. Na catinu'cūcā rāsama.

¹⁵ Co cūrē nico niwō:

—To pūrīcārē yu'ure te acore o'oya. Mu'u yu'ure o'ocā, yu'u acowuosome. Tojo nicā a'ti pepure aco waasi'rīgō ĩ'anu'cūsoma, nico niwō.

¹⁶ Jesú core nica niwī:

—Mu'u marāpure pijigo wa'aya.

¹⁷ Co cūrē yu'tico niwō:

—Yu'u marāpu marīgō ni'i.

Jesú core nica niwī:

—Mu'u “Marāpu moo'o” nīgō, diacjūta yu'tiapu. ¹⁸ Mu'u ni'cāmocurā umua me'rā marāputīña'co niniwū. Ni'cārōacā mu'u cuogu mu'u marāpu diacjū nitimi. Mu'u ucūse diacjūta ni'i.

¹⁹ Tojo nicā tu'ogo, Jesure nico niwō:

—Mu'u Ō'acū ye queti weremu'tārī masū nisa'a. ²⁰ Ūsā ñecūsūmua Samariacjārā sicu ūrūgūpu Ō'acūrē ējōpeocārā niwā. Musā judío masā pe'e “Jerusalēpu Ō'acūrē ējōpeorua'a”, ni wācū'u, nico niwō.

²¹ Jesú core nica niwī:

—Yu'u ucūsere tu'oya. Cā'rōacā du'sa'a sicu ūrūgūpu wa'atimirā, Jerusalēpu wa'atimirā musā Ō'acūrē ējōpeoatjo. ²² Musā Samariacjārā musā ējōpeosere añurō tu'omasītisa'a. Ūsā pūrīcā ūsā ējōpeosere masī'i. A'tiro ni'i. Masārē yu'rūoacju judío masū nigūsami. ²³ Ējōpeoritero etarosa'a. A'tiro nicārē nitoja'a. Masā Ō'acūrē diacjūta ējōpeorā na ye ejeripō'rārīpu ējōpeorāsama. Ō'acū cūrē ējōpeorārē tojo ējōpeocā uasami. ²⁴ Ō'acū bajutigū nimi. Cūrē ējōpeorā ejeripō'rārīpu diacjūta ējōpeorua'a.

²⁵ Co cūrē nico niwō:

—Yu'u masī'i. Mesías, Ō'acū cū bese'cu Cristo, a'tigusami. Cū a'tigu, marīrē nipe'tisere werēgusami, nico niwō.

²⁶ Tojo nicā tu'ogu, core nibajūrēcu niwī:

—Yu'u mu'u me'rā ucūgū Ō'acū bese'cuta ni'i.

²⁷ Na a'tiro nirī cura ũsā ba'ase duurā eja'cārā Jesú tiropure etawu. ũsā Jesú numio me'rā ucūcā ĩ'arā, ĩ'amarīa wa'acāti. Ne ni'cūputa cūrē “¿Ñe'enojōrē uago weeati? o ¿ñe'enojō cjasere ucūrā weeati?” ni sērītiña'ma'atiwu.

²⁸ ũsā na tiropu etacā ĩ'agō, co aco waatjare toputa dupocā, macāpu wa'a wa'awō. Topure etago, masārē wereco niwō:

²⁹ —Musā quē'rā ĩ'arā a'tia. Sō'o, ni'cū ũmu niami. Cū yu'u de'ro wee'quere masīpe'ocā'mi. Cū Ō'acū bese'cūta niapība, nico niwō.

³⁰ Be'ro co tojo werēcā tu'orā, na Jesú tiropu ĩ'arā a'ticārā niwā. ³¹ Na a'tiri cura ũsā Jesure ba'ase ecarā weemiwā.

³² Cū ũsārē niwī:

—Yu'u ba'ase cūosere musā masītisa'a.

³³ Tojo nicā tu'orā, ũsā cū bu'erā “¿Āpērā cūrē ba'ase ecatojapari?” ni a'merī sērītiña'wā.

³⁴ Jesú ũsārē niwī:

—Ō'acū yu'ure o'ówī. Yu'u cū ũaro weegu wee'e. Cū weeduti'quere weepe'ogu, yu'u ba'agu weronojō tu'oña'a. ³⁵ Musā a'tiro ni wācū'u: “Ba'paritise mujīpūrī du'sa'a otese ducatiatjo.” Yu'u pe'e ĩ'acāma, pupi ñairōpu wee'e. Jesú a'tiro ucūgū, masārē ucūgū weewī. Na cū ucūserē ējōpeoatjo cārō du'sa'a nīgū, tojo niwī. ³⁶ Ote'quere tū'rērī masū cū da'ra'que wapa wapeyeno'sami. Ā'rī da'ragu weronojō masārē ējōpeocā weegū quē'rārē yu'u wapayegusa'a. Ējōpeorā, na catinu'cūcā'rāsama. Ne waro weremu'tā'cū, apī werenemoturīawā'cāgū na weresere ējōpeocā ĩ'arā, na puarāputa e'catirāsama. ³⁷ Masā ucūwuaronojōpuma a'tiro ni'i: “Ni'cū ne waro otesami. Be'ro te dūcare miirī masū apī nisami tja.” ³⁸ Musā yu'u bu'erā te weronojō ni'i. Āpērā Ō'acū ye cjasere weremu'tācārā niwā. Ni'cārōacārē yu'u musārē na weremu'tā'quere werenemodutigu o'ó'o. Musā werese me'rā narē yarā wa'acā weerāsa'a, niwī Jesú.

³⁹ Samariacjō co ya macācjārārē a'tiro nico niwō:

—Sō'onīcu nipe'tise yu'u wee'quere masīpe'ocā'mi. Co tojo nicā tu'orā, pājārā cūrē ējōpeowā. ⁴⁰ Tojo weerā Jesú tiropu a'ti, cūrē na tiropu tojadutiwā. Cū na tiropure puā nūmu tojaque'awī. ⁴¹ Be'ro Jesú cū weresere tu'orā, pājārā ējōpeonemowā. ⁴² Be'ro numiorē niwā:

—ũsā mu'u were'que me'rā dia'cū cūrē ējōpeowe'e. ũsā basu cū ucūserē tu'oapu. Tojo weerā cūrē ējōpeo'o. ũsā masī'i. Diacjūta niapā. Cū Ō'acū bese'cū a'ti turicjārā masārē yu'ruogu nimi, niwā core.

Jesú wioqu docacjū macūrē yu'ruo'que ni'i

⁴³ Puā nūmu Samariacjārā me'rā nīca be'ro Jesú Galilea di'tapu wa'awī.

⁴⁴ Toduporo a'tiro niwī Jesú:

—Ō'acū ye queti weremu'tārī masūrē cū ya di'tacjārā ējōpeotisama.

⁴⁵ Tojo nimicā, cū ya di'ta Galileapu etacā, masā tocjārā pe'e cūrē añurō ñe'ewā. Na quē'rā Jerusalēpu judío masā bosenumu Pascua ĩ'arā eja'cārā niwā. Topu Jesú cū wee'i'o'quere ĩ'acārā niwā. Tojo weerā cūrē ējōpeowā.

⁴⁶ Jesú Galileapu ejaqu, Canāpu aco ni'cū'quere cū vino weéca macāpu apaturi dajawī. Ti macāpure ni'cū Galilea di'ta wioqu docacjū niwī. Cū, cū macū dutitigure Capernaupu cūocu niwī. ⁴⁷ Cū, Jesú Judeapu ní'cū Galileapu etapū nise quetire tu'ogu, Jesú tiropu a'ticu niwī.

—Yu'u macūrē yu'ruogu a'tia. Cū wērīse pu'toacāpu niami, niwī.

⁴⁸ Jesú cūrē niwī:

—Musā yu'u weeī'oticāma, ējōpeowe'e.

⁴⁹ Cū dutitigu pacu pe'e Jesure niwī:

—Wioḡu, pajaña'ña. Te'a quero yu'u macū wērīse dūporo.

⁵⁰ Jesú cūrē niwī:

—Mu'u ya wi'ipu tojaagusa'a. Mu'u macū catisami, niwī. Cū Jesú tojo nisere tu'ogu, cū ya wi'ipu tojaa wa'awī. ⁵¹ Cū dajaguti weeri cura cūrē da'raco'terā ma'apu pōtērī, cūrē werecārā niwā:

—Mu'u macū catiami.

⁵² Na werecā, “¿De'ro nicā cū añunū'cāti?” ni sērītiña'cu niwī. Na “Ñamica'a dajaritero be'ro ujaque suruno'ami”, nicārā niwā.

⁵³ Na werecā, cū “Jesú yu'ure ti horata 'Mu'u macū catisami', niami”, nicū niwī. Tojo weerā nipe'tirā cū, cū ya wi'icjārā Jesure ējōpeocārā niwā.

⁵⁴ Ti di'ta Galileapure aco ní'quere vino cū ducayúca be'ro wioḡu macūrē yu'ruogu, Jesú puati cū tutuase me'rā weeī'ogū weewī. Judea di'tapu ní'cu dajagu, tere weewī.

5

Jesú sijamasitigure yu'ruo'que ni'i

¹ Wioḡu docacjū macūrē yu'ruoca be'ro Jesú Jerusalēpu judío masā bosenuḡu i'agū majāmītojaawī tja. ² Jerusalērē sārīsāaca sārīrōpūre ní'cā sope Oveja wāmetiri sope niwū. Ti sope pu'to na u'arātirā apóca pe niwā. Ti pe hebreo ye me'rā Betsaida wāmetiwū. Ti pe sumutopūre ní'cāmocuse tucūrī ti'aya marīse tucūrī niwū. ³⁻⁴ Te tucūrīpu pājārā dutitirā nucūcāpu cūñawā. Caperi bajuno'tirā, opa cō'ñerī sijařā, tojo nicā sijamasitirā niwā. Ti ditarapure wācūña marīrō ní'cārētiri Ō'acūrē wereco'tegu ū'musecjū dijatamujāpu. Dijata, acore a'meña'cā weemujāpu. Cū tojo wéca be'ro ti pepu doqueñojāmu'tāgū yu'ruono'pu. Tojo weerā na cū yu'ruosere co'terā, topu cūñacārā niwā. ⁵ Topūre ní'cū dutitigu niwī. Treinta y ocho cū'marī wa'acaro niwū cū dutitiwā'cōca be'ro. ⁶ Jesú ti ditara tiropu yu'ruagu, topu cūñagūrē i'awī. Cū yoacā dutitica i'agū, cūrē sērītiña'wī:

—¿Mu'u yu'ruono'sī'rīsari? niwī.

⁷ Cū Jesure yu'tiwī:

—Wioḡu, yu'ure ne weetamugū marīmi. Nipe'tisetiri aco a'meña'rī cura yu'u ti pepu sājāasī'rīcā, āpērā yu'u dūporo sājāamu'tāmujāwā.

⁸ Jesú cūrē niwī:

—Wā'cānu'cāña. Mu'u cūñarōrē tuutūrē, wa'agusa'a.

⁹ Cū tojo nirī cura yu'ruono'cupu tojawī. To be'ro wā'cānu'cā, cū cūñarōrē tuutūrē, sijañu'cāwī. Cūrē yu'ruoca nūmu sauru niwū. ¹⁰ Tojo weerā yu'ruono'cu cū cūña'carore o'macā i'arā, judío masā wiorā cūrē nicārā niwā:

—¿De'ro weeguti mu'u ní'cācā marī soodutica nūmu sauru nimicā, mu'u cūñarōrē o'masijati? Marīrē tojo weedutiwe'e.

¹¹ Cū narē yu'ticu niwī:

—Yu'ure yu'ruo'cu “Mu'u cūñarōrē tuutūrē, o'mawā'cāgūsa'a”, niami.

¹² Na cūrē nicārā niwā:

—¿Noanojō mu'urē tojo weedutiati?

¹³ Cū Jesure masīticu niwī. Jesú sijamasītigure yu'ruóca be'ro pājārā masā wa'teropu morēsu'uwā'cāwī. Tojo weegu cūrē ī'amasīticu niwī.

¹⁴ Be'ro Jesú Ō'acū wi'ipū cūrē bocaejagu, niwī:

—Añurō weepa. Mu'u yu'ruono'cūpu ni'i. Apaturi ña'arō weenemoacupa. Mu'u ña'arō weenemogū, nemorō ña'arō yu'rugusa'a, niwī.

¹⁵ Jesú tojo nicā tu'ogu, judío masā wiorārē weregū wa'acu niwī:

—Yu'ure yu'ruo'cu Jesú wāmeticu niami.

¹⁶ Cū tojo nicā tu'orā, judío masā wiorā Jesú cū sauru nicā masārē yu'ruo'que quetire masīcārā niwā. Tojo weerā cū me'rā a'pepūrīnū'cā, cūrē wējēsī'ricārā niwā.

¹⁷ Jesú narē niwī:

—Yu'u pacu da'ranu'cūcā'mi. Yu'u quē'rā da'ranu'cūcā'a, niwī Jesú.

¹⁸ Sauru nicā da'radutitiserē Jesú yu'rūnū'cāse bu'iri wiorā cūrē wējēsī'riwā. Be'ro cū Ō'acūrē “Yu'u pacu nimi” nisere tu'orā, nemorō cūrē wējēsī'riwā. “Cū tojo nīgū, Ō'acūrē ni'cārōwījigu weemi”, niwā.

Jesucristo cū ye quetire werese ni'i

¹⁹ Jesú narē niwī:

—Diacjū masārē wereguti. Yu'u Ō'acū macū yu'u se'saro apeyenojō weemasīwe'e. Yu'u pacu weesere ī'a'a. Te dia'cūrē wee'e. A'tiro ni'i. Nipe'tise yu'u pacu weesere yu'u quē'rā tere wee'e. ²⁰ Yu'ure ma'ígū, yu'u pacu nipe'tise cū weesetiserē ī'omī. Ni'cārōacā sijamasītigure yu'ruo'que nemorō be'ropure weegusami. Musā tere ī'amarīarāsa'a. ²¹ Yu'u pacu masā wērī'cārārē masōmi. Cū weronojō yu'u quē'rā yu'u masōsī'rīrārē masōgūsa'a. ²²⁻²³ Yu'u pacu masā weesetiserē besetimi. Yu'u pe'ere masārē “Añurō weema” o “Ña'arō weema” ni, besedutiwī. Nipe'tirā yu'u pacure añurō ucūma. Yu'u quē'rārē añurō ucūato nīgū yu'ure masārē besedutimi. Yu'ure añurō ucūtīrā, yu'ure o'ó'cu quē'rārē añurō ucūtīma.

²⁴ »Diacjūta nīgūti. Yu'u nisere tu'orā, yu'ure o'ó'cure ējōpeorā catīnū'cūsere cuoma. Na bu'iri da'reno'some. Na pecame'epū wa'abo'cārā yu'rūwetitojama. ²⁵ Diacjūta nīgūti tja. Cā'rōacā du'sa'a Ō'acūrē moorā yu'ure ējōpeoatjo. Na ējōpeoritero nitoja'a. Yu'u ucūsere tu'o, tere weerā catīnū'cūcā'rāsama. ²⁶ Yu'u pacuta masārē catīnū'cūsere o'omasīmi. Cūta masārē catīnū'cūcā'weedutigu yu'ure o'ómi. ²⁷ Ō'acū yu'ure masārē besedutiserē cūuwī. Yu'u cū macū masā weronojō uputigu nitjāgū, masārē bese'e. ²⁸ Musā a'tere tu'orā, ucuaticā'ña. Ni'cā numu nipe'tirā wērī'cārā yu'u ucūsere tu'orāsama. ²⁹ Tere tu'orā, masāperipū nī'cārā masāpe'tiarāsama. Añurō weeseti'cārā catīnū'cūajā masārāsama. Ña'arō wee'cārā pe'e bu'iri da're bajuriono'ajā masārāsama, niwī Jesú.

Jesucristo “A'te ye bu'iri yu'u Ō'acū macū ni'i” nise ni'i

³⁰ Jesú wiorārē ninemowī tja:

—Yu'u basu, yu'u se'saro masārē besemasītisa'a. Yu'u pacu uaro, cū dutironojō yu'u bese'e. Yu'u uaro weesī'risere weewe'e. Yu'u pacu yu'u o'ó'cu uaro wee'e. Tojo weegu yu'u besese queoro ni'i. ³¹ Yu'u basu yu'u weesere añurō ucūcā, “Mu'u ucūse wapamarī'i”, nibosa'a. ³² Apī nimi yu'u ucūsere “Añu ni'i” nīgū. Cū tojo nīgū yu'u pacu Ō'acūta nimi. Cū yu'ure “Mu'u weese añu ni'i” nise pūrīcā, wapati'i. ³³ Musā Juā wāmeyeri masūpure yé cjasere sērītiña'dutirā o'ócārā niwā. Cū queoro yu'ticu niwī.

³⁴ Yu'u, yé cjasere masã añurō ucūato nisere a'magũ mejēta wee'e. Musã yu'rucã uasã'a. Tojo weegu a'tiro ucū'u. ³⁵ Juã sī'omu'tāgũ weronojō niwī. Sī'ócjamarīcã újūrō, añurō bo'reyusa'a. Te bo'reyuse weronojō yé quetire añurō ī'owī. Musã cū ucūserē tu'orã, yoaticã tere e'catiww. ³⁶ Yu'u weel'o'que Juã ucū'que nemorō wapati'i. Yu'u pacu weeduti'que ni'i. Tojo weese me'rã yu'u pacu diacjūta yu'ure o'ówi nisere ī'o'o. ³⁷ Tojo nicã yé cjasere yu'u pacu, yu'ure o'ó'cu añurō ucūmi. Musã Ō'acū ucūserē tu'owe'e. Cū bajuserē ī'awe'e. ³⁸ Tojo nicã yu'ure cū o'ó'cure ējōpeowe'e. Tojo weero cū ucūse musārē sājāwe'e. ³⁹ Musã catinu'cūserē bocarāsa'a nīrã, Ō'acū ye queti o'jáca pūrīrē wiopesase me'rã bu'enu'cūcã'a. Musã ti pūrī cjasere bu'érã, yé quetireta bu'e'e. ⁴⁰ Musã catinu'cūserē uamirã, yu'ure ējōpeosī'rīwe'e.

⁴¹ »Masã yu'ure añurō ucūcã uawe'e. ⁴² Yu'u musārē ī'amasī'i. Musã Ō'acūrē ma'iwe'e. ⁴³ Yu'u, yu'u pacu uaro a'topure a'tiww. Tojo weemicã, musã yu'ure uawe'e. Apī cū uaro a'tigu pe'ere musã uarāsa'a. ⁴⁴ Musã basuta musã weesere a'merī "Añu'u", nicūña'a. Ō'acū ni'cū nigú "Añu'u" nise pe'ere a'mawe'e. Tojo weecūñarã, ¿de'ro wee musã yu'ure ējōpeobosau? ⁴⁵ Musã "Cū pacupure weresāgūsami", ni wācūticã'ña. Musã ējōpeo'cu Moiséta musārē weresāgūsami. Musã a'tiro wācū'u: "Moisé duti'quere queoro wee'e. Tojo weerã u'musepu wa'arāsa'a", ni wācū'u. ⁴⁶ Musã cū oja'quere ējōpeorã pūrīcã, yu'u quē'rārē ējōpeobosa'a. Moisé cū oja'que, yé quetita niwā. ⁴⁷ Cū yu'ure oja'quere ējōpeotirã, ¿de'ro wee musã yu'u ucūserē ējōpeobosau? niwī Jesú.

6

Jesú ni'cāmocusetiri mil umuarē eca'que ni'i
(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Lc 9.10-17)

¹ Jerusalēpu sijamasitigure yu'ruōca be'ro Jesú Galileapu dajatojaawī tja. Topu nígũ, Galilea cja ditara ape pã'rēpu pē'awī. Ti dítarata Tiberia wāmetiww. ² Masã cū weel'ose me'rã dutitirārē yu'ruocã ī'arã, pājārã sirutuwã. ³ Ūsã ape pã'rēpu pē'atarã, ūrūgūpu mujāa, dujiww. ⁴ Titare judío masã bosenuwu wa'atjo Pascua cã'rōacã du'sawu. ⁵ Jesú pājārã masã cūrē sirutucã ī'agũ, Felipere niwī:

—¿No'opu marī na pājārārē ecattjere ba'ase duurã wa'arāsari?

⁶ Felipere ¿de'ro yu'tigusari? nígũ, tojo sērītiña'wī. Jesú pe'e cū weeatjere masīyutojacu niwī. ⁷ Felipe cūrē yu'tiwī:

—Ocho mujīpūrī da'rase wapa narē marī pã duu ecacã, ne ba'abocatisama.

⁸ Cū tojo nicã tu'ogu, ūsã me'rācjū André, Simó Pedro acabiji Jesure niwī:

⁹ —A'tore ni'cū wī'magũ nimi. Cū ni'cāmocuse pã cebada me'rã wee'quepagare cuomi. Tojo nicã wa'i puarã cuomi. A'te ba'ase ā'rã pājārārē ne se'sasome, niwī.

¹⁰ Cū tojo nicã tu'ogu, Jesú niwī:

—Narē nipe'tirārē dujudutiya. Na dujiro añurō tátiww. Tojo weerã nipe'tirã dujiwã. Ni'cāmocusetiri mil umua niwã. ¹¹ Be'ro Jesú pārē mii, Ō'acūrē e'catise o'owī. Tu'ajanu'cō, ūsārē o'owī. Be'ro ūsã masã

nipe'tirārē ducawaawu. Mejārōta wa'i me'rā quē'rārē weewī. Ūsā na ba'asī'rīrō ejatuario narē etiwu. ¹² Na ba'a yapīca be'ro Jesú ūsārē niwī:

—Na ba'adu'ase cō'orī nīgū, tere seesāña, niwī.

¹³ Ni'cāmocusepaga pā nimi'que ūsā ba'adu'a'quere seesācāpuma, doce pi'seri mu'muse pi'seri wijawu. ¹⁴ Masā Jesú tojo weecā ī'arā, cūrē niwā:

—“Ō'acū ye queti weremu'tārī masū a'tiacju niapu” nī'cu ā'rīta nitu'sami.

¹⁵ Na cūrē uputu tutuario me'rā miaa, wiogu sōrōsī'rīmiwā. Cū pe'e na tojo weesī'rīserē ī'agū, cū se'saro nisī'rīgū ūrūgūpu mujāa wa'awī.

Jesú acopu sijawā'cā'que ni'i

(Mt 14.22-27; Mr 6.45-52)

¹⁶ Be'ro na'ique'awā'cātiri cura ūsā ditarapu bu'awu. ¹⁷ Bu'ata, Capernaupu wa'arā yucusupu mujāsājāa, ti ditarare pē'anu'cāwū. Na'inucūaca be'ropu niwā. Jesú titare bajutiwī yujupu. ¹⁸ Ūsā pē'arī cura wī'rō uputu wēetuuwā'cātiwu. Tojo wa'acā, pā'cōrī pacase wā'cāwū. ¹⁹ Ūsā yoaro ni'cāmocuse kilómetro wa'āca be'ro Jesú ūsā tiropu a'tigu, acopu sijawā'cātiwī. Cūrē ī'arā, uputu ucawu. ²⁰ Cū ūsārē niwī:

—Yu'u ni'i. Uiticā'ña, niwī.

²¹ Ūsā cūrē mujāsājādutiwu. Cū sājāca be'ro ūsā wa'aro ape pā'rēpu maata ejabaque'owu.

Masā ditara sumutopu cō'o'cārā Jesure a'mase ni'i

²² Ape numu masā ape pā'rēpu toja'cārā nituopju me'rā ūsā pē'a'quere masīcārā niwā. Tojo nicā “Jesú cū bu'erā me'rā wa'atiami”, nicārā niwā. ²³ Na tojo nicūñarī cura apeye yucusupawu etacaro niwū. Tepawu Jesú cū pacure cū e'catise o'ōca be'ro ūsā ba'a'caropu etacaro niwū. Te Tiberia cjasepawu nicaro niwū. ²⁴ Be'ro masā ape pā'rēpu toja'cārā Jesú, cū bu'erā marīcā ī'arā, a'tiro weecārā niwā. Te yucusupawupu mujāsājāa, Capernaupu Jesure a'marā a'ticārā niwā.

Jesú masārē werese ni'i

²⁵ Na a'ti pā'rēpu pē'ajarā, Jesure bocaerārā, cūrē sērītiña'wā:

—¿Wiogu, de'ro nicā mu'u pē'ajati a'topure?

²⁶ Jesú narē yu'tiwī:

—Diacjūta nigūti. Musā pā ba'a yapi'que ye bu'iri yu'ure a'ma'a. Yu'u tutuario me'rā wee'que pe'ere ¿de'ro nirō weeati? ni tu'omasītisa'a.

²⁷ Musā ba'ase dia'cūrē wapata'asī'rīrā, da'raticā'ña. Te maata pe'tise ni'i. Apeye ba'asere a'maña. Te catinu'cūse o'ose ni'i. Tereta yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu musārē o'ogusa'a. Ō'acū yu'u pacu yu'ure cū o'ó'cu niserē musārē ī'otojawī.

²⁸ Na cūrē sērītiña'wā:

—¿De'ro weerāsari ūsā Ō'acū weeduti'quere añurō weeya-pada'reosī'rīrā?

²⁹ Jesú narē yu'tiwī:

—Ō'acū musārē weeduti'que a'tiro ni'i. Yu'ure cū o'ó'cure ējōpeodutimi.

³⁰ Na cūrē sērītiña'wā:

—¿Ne'enojō me'rā ī'ogūsari ūsā mu'urē ējōpeocā? ¿De'ro bajuse weegusari? ³¹ Marī ñecūsumua manā wāmetisere ba'acārā niwā. Ō'acū

ye queti ojáca pūrīpu nírōnojōta te ba'ase u'muse cjasere cū o'o'que nicaro niwā, niwā Jesure.

³² Cū narē yu'tiwī:

—Diacjūta nigūti. Moisé u'muse cjase ba'asere o'oticu niwī narē. Yu'u pacu pe'e o'ocu niwī. Cūta masārē ba'ase u'muse cjase, diacjū cjasere o'omi. ³³ Ba'ase u'muse cjase u'musepu dijati'que ni'i. Masārē catinu'cūcā wee'e.

³⁴ Na cūrē niwā:

—Wiogu, te ba'asere ūsārē o'onu'cūcā'ña.

³⁵ Jesú narē niwī:

—Yu'uta ba'ase u'muse cjase ni'i. Catinu'cūcā wee'e. Yu'ure ējōpeosirutugu ne ūjaboasome. Ne acowuosome. A'tiro ni'i. Ba'a yapigu ūjaboatimi. Sī'rī yapigu acowuotimi. A'te weronojō yu'ure ējōpeorā yapirā weronojō añurō tu'oña'nu'cūrāsama. ³⁶ Yu'u toduporo ní'caronojōta yu'ure ī'amirā, musā ējōpeowe'e. ³⁷ Nipe'tirā yu'u pacu o'o'cārā yu'ure ējōpeosama. Yu'ure na ējōpeocā, narē ñe'eticā weesome. ³⁸ U'musepu ní'cu yu'u ūaro weegu a'titiwu. Yu'ure o'ó'cu dutiro pe'ere weegu a'tiwu. ³⁹ Cū a'tiro ūami. Cū yu'ure o'o'cārārē bajuriocā ūatimi. Na pecame'epu wa'acā ūatimi. Be'ropu a'ti ūmūco pe'ticā, yu'u narē masōcā ūasami. ⁴⁰ Yu'ure o'ó'cu a'tiro weecā ūami. “Nipe'tirā yu'ure ējōpeorā catinu'cūcā'rāsama”, nimi. Yu'u a'ti ūmūco pe'ticā, narē masōgūsa'a, niwī Jesú.

⁴¹ Jesú “Yu'u u'musepu dijati'cu ba'ase weronojō nigū ni'i” nicā tu'orā, judío masā wiorā cū me'rā ua wa'awā. ⁴² A'tiro niwā:

—¿Ā'rī tojo ucūgū, Jesú, José macū mejēta niti? Cū pacure, cū pacore marī masī'i. ¿De'ro weegu cū “U'musepu ní'cu dijatiwu”, niti?

⁴³ Na tojo nicā tu'ogu, Jesú niwī:

—Yu'ure ucjaticā'ña. ⁴⁴ Ne ni'cū na ūaro yu'ure sirutumasītisama. Yu'ure o'ó'cu yu'u pacu na yu'ure ējōpeocā ūasāmi. Cū ūasā'cārā dia'cū sirutumasīsama. Yu'ure siruturārē a'ti ūmūco pe'ticā, masōgūsa'a. ⁴⁵ Ō'acū ye queti weremū'tārī masā a'tiro ojacārā niwā: “Ō'acū nipe'tirārē bu'egusami.” Tojo weerā nipe'tirā yu'u pacu weresere tu'o ējōpeorā yu'ure siruturāsama.

⁴⁶ »Ne ni'cū masū Ō'acū yu'u pacure ī'atimi. Yu'u cū me'rā ní'cu dia'cū ī'awū. ⁴⁷ Diacjūta nigūti. Yu'ure ējōpeogu catinu'cūgūsamī. ⁴⁸ Yu'u u'muse cjase ba'ase ni'i. Catinu'cūsere o'o'o. ⁴⁹ Musā ñecūsūmua yucu marīrō, masā marīrōpu manārē ba'acārā niwā. Tere ba'a'cārā nimirā, wērīa wa'acārā niwā. ⁵⁰ Yu'u pe'e ba'ase u'muse cjase pe'ere ucū'u. Tere ba'arā, catinu'cūcā'rāsama. ⁵¹ Te ba'ase u'musepu dijati'cu yu'uta ni'i. Tere ba'arā, catinu'cūcā'rāsama. Yu'u ba'ase o'ose yu'u upu ni'i. Yu'u upure a'ti ūmūcocjārārē catinu'cūdutigu o'oguti, niwī Jesú.

⁵² Cū tojo nicā tu'orā, judío masā wiorā a'merī ucūwā:

—¿De'ro wee marīrē ā'rī cū upure ba'adutibosari?

⁵³ Jesú narē niwī:

—Diacjūta nigūti. Musā yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputiga yé upure ba'atirā, yé díre sī'rītirā, catinu'cūsome. ⁵⁴ Yu'u upure ba'arā, yé díre sī'rīrā pe'e catinu'cūcā'rāsama. Na wērīca be'ro a'ti turi pe'ticā, narē masōgūsa'a. ⁵⁵ Yé upu ba'ase waro ni'i. Yé dí sī'rīse waro ni'i. ⁵⁶ Yé upure ba'agu, yé díre sī'rīgū yu'u me'rā nimi. Yu'u quērā cū me'rā ni'i.

⁵⁷ Yu'u pacu catinu'cūgū yu'ure o'owī. Yu'u cū me'rā cati'i. Tojo weegu yu'u upu ba'agure catinu'cūcā weeguti. ⁵⁸ Yu'u u'musepu cjase ba'ase dijati'quere ucū'u. A'te ba'ase manā musā ñecūsūmua ba'a'que weronojō niwe'e. Na tere ba'amirā, wēria wa'acārā niwā. Yé upure ba'arā pūrīcā catinu'cūcā'rāsama, niwī Jesú.

⁵⁹ Jesú narē a'tere Capernaupu judío masā nerērī wi'ipū bu'ewī.

Masā Jesure sirutudu'u'que ni'i

⁶⁰ Jesure siruturi masā cū bu'esere tu'orā, a'tiro niwā:

—Cū werese diasayu'rua'a. ¿Noa tere tu'omasīpōtēobosau?

⁶¹ Tojo ucūsere tu'ogu, Jesú narē niwī:

—¿Musā yu'u tojo ucūsere tu'satisfari? ⁶² ¿De'ro wa'abosari yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu apaturi toduporo yu'u ní'caropu mujācā tja? Musā tere ī'arā, ¿de'ro tu'oña'bosari? ⁶³ Espiritu Santu catisere o'omi. Marī upu marīrē catise o'owe'e. Yu'u ba'ase, sī'rīsere ucūgū, po'peapu ejeripō'rā cjasere ucūgū wee'e. Yu'u ucūsere ējōpeorā catinu'cūcā'rāsama. ⁶⁴ Āpērā musā tiropure yu'u weremicā, yu'ure ējōpeotima yujupu, niwī Jesú.

Jesú cūrē ējōpeotiajārē ne waroputa masītojacu niwī. Tojo nicā cūrē āpērārē wējēdutigu o'oacju quē'rārē masītojawī.

⁶⁵ Jesú masārē niwī:

—Tojo weegu yu'u musārē mejēpu ní'caronojōta ne ni'cū cū uaro yu'ure sirutumasiisama. Yu'u pacu o'ono'rā dia'cū sirutumasiisama, niwī Jesú.

⁶⁶ Tita pājārā cūrē sirutumi'cārā sirutudu'ucā'wā. ⁶⁷ Na tojo weecā ī'agū, Jesú ūsā cū bu'erārē sērītiña'wī:

—¿Musā quē'rā wa'asī'rīsari?

⁶⁸ Simó Pedro cūrē yu'tiwī:

—Wiogu, ¿noa pe'ere sirutubosari? Mu'u ucūse catinu'cūsere o'o'o. ¿Ūsā no'opu wa'abosau? ⁶⁹ Ūsā mu'urē ējōpeotoja'a. Ūsā masī'i, mu'u añugū Ō'acū bese'cuta ni'i.

⁷⁰ Jesú ūsārē niwī:

—Yu'u musā docere besewu. Yu'u tojo wéca be'ro nimicā, ni'cū musā me'rācjū wātī yagu nimi.

⁷¹ Jesú tojo nīgū, Juda Iscariotere, Simó macūrē nigū weewī. Juda ūsā me'rācjū nimiwī. Tojo nimigū, be'ropure Jesure ī'atu'tirāpore o'owī.

7

Jesure cū acabijirā Judea di'tapu majāmitojaduti'que ni'i

¹ Jesú masārē bu'eca be'ro Galileapu ī'acusiwī. Cū judío masā wējērī nīgū, Judea di'tapure wa'asī'rītiwī. ² Titare judío masā ñecūsūmua wī'seriacā na wee'quere wācūsiruturātirā weewā. Tojo weerā ti bosenuu niatji duporoacā Jesú acabijirā cūrē niwā:

³ —A'topure tojaque'aticā'ña. Mu'u bu'esere siruturā tiro Judeapu tojaagusa'a. Topu napure weewī'ogū wa'aya. ⁴ Masā mu'urē masīcā uagu, ya'yioropu weewī'otica'rōua'a. Mu'u tere weewī'ogū, nipe'tirā ī'orōpu weewī'ogū wa'aya, niwā.

⁵ Cū acabijirāputa cūrē ējōpeotiwā. ⁶ Jesú narē niwī:

—Yu'u no'o uaro wa'amasītisa'a. Yu'u pacu yu'ure cūu'que ejawe'e yujupu. Musā pūrīcārē wiowe'e; no'o uaro wa'amasī'i. ⁷ A'ti unucocjārā

ña'arō weerā musārē ī'atu'titima. Na ña'arō niseti'quere werecā, yu'ure ī'atu'tima. ⁸ Musā bosenuṁmūrē ī'arā wa'aya. Yu'u pacu yu'ure cūu'caro ejawe'e. Tojo weegu ni'cārōacāma yu'ua wa'awe'e, niwī Jesú. ⁹ Tojo nica be'ro Galileaputa tojacā'wī.

Jesú wi'seriacā weeri bosenuṁmūrē ī'agū wa'a'que ni'i

¹⁰ Cū acabijirā Jerusalēpu bosenuṁmū ī'arā wa'awā. Be'ropu Jesú quē'rā cū acabijirārē sirutuwa'cāwī. Topure ne etagu, masā'otiwī. Cūrē masicā uatiwī. ¹¹ Ti bosenuṁmū nicā, judío masā wiorā Jesure a'marā, “Sō'onícu waro ¿no'opu nisari?” nicārā niwā.

¹² Jesure pājārā masā a'tiro nicārā niwā. Āpērā “Añugū nimi”, nicārā niwā. Āpērā pe'e “Nitimi, masārē nisoogu ña'agū nimi”, nicārā niwā.

¹³ Judío masā wiorārē uirā, nipe'tirā tu'oropu Jesú ye cjasere ucūtiwā.

¹⁴ Jerusalēpu bosenuṁmū decōtiari cura Jesú Ō'acū wi'ipu sājāa, masārē bu'ewī. ¹⁵ Cū bu'esere tu'orā, judío masā wiorā tu'omarīawā.

—Ā'rī bu'etimidū, ¿de'ro weegu tocā'rō masīti? niwā.

¹⁶ Jesú narē niwī:

—Yu'u bu'ese, yé mejēta ni'i. Yu'u pacu, yu'ure o'ócū ye ni'i. ¹⁷ No'o Ō'acū uaro weesī'rīgūnojō yu'u ucūsere “Diacjūta ni'i”, ni masīgūsami. “Ō'acū dutiro bu'emi. Cū uaro bu'etimi”, nigūsami. ¹⁸ Ni'cū cū uaro ucūma'agū “Cū añurō ucūme'rīmi” nicā tu'osī'rīsamī. Apī Ō'acū uaro weregu pe'e masā “Ō'acūrē añuyurūami” nicā uasami. Cū pūrīcā nisooti, diacjū ucūsami.

¹⁹ »Musārē Ō'acū duti'quere Moisé o'ocu niwī. Tojo weemicā, musā ne ni'cū te dutisere weewe'e. ¿De'ro weerā musā yu'ure wējēsī'rīti? ni sērītiña'wī.

²⁰ Masā cūrē niwā:

—¿Noa mu'urē wējēsī'rīti? Mu'u wātī sājāno'cu nisa'a.

²¹ Jesú narē niwī:

—Sijamasītigure sauru nicā yu'ruocā ī'aucuatjīarā, yu'ure wējēsī'rī'i.

²² ¿De'ro weerā musā ucuati? Moisé musārē a'tiro duticu niwī: “Musā pō'rā umuarē ni'cā semana bajuáca be'ro na ō'rēcju yapa caserore yejecō'aña”, nicu niwī. Cū tojo dutise duporo musā ñecūsūmua maata tojo weemujātitojacārā niwā. Apetero na sauru nicā bajuabosama. Na bajuáca be'ro ni'cā semana queoro sauruta nibosa'a tja. ²³ Musā Moisé duti'quere queoro weesī'rīrā, sauru nimicā, na ō'rēcju yapa caserore yejecō'asa'a. Tojo weemirā, yu'u sauru nicā ni'cūrē yu'ruocā ī'arā, ¿yu'u me'rā tu'saweti? ²⁴ Bu'icjase bajuyoropu cjase dia'cūrē ī'abeseticā'ña. Queoro ī'atojarāpu beseya, niwī Jesú.

Jesú cū u'musepu a'ti'quere ucū'que ni'i

²⁵ Jesú masārē bu'eri cura āpērā Jerusalēcjarā niwā:

—Ā'rīta niti na wējēsī'rī wapagū? ²⁶ Cū nipe'tirā ī'orōpu bu'egu weemi. Na cūrē ne mejēcā nitiama. ¿Apetero weerā wiorā ā'rī Ō'acū macū cū bese'cu nimi nisere ējōpeosari? ²⁷ Ā'rī Ō'acū bese'cu nitisami. Cū ya macārē marī masī'i. Ō'acū bese'cu nicā pūrīcārē, marī cū a'ti'caropure masītibopā, niwā.

²⁸ Jesú cū bu'eri cura na tojo ni ucūcā tu'ogu, tutuaro narē niwī:

—Musā yu'ure masī'i, nimiba. Tojo nicā yu'u a'ti'caropure masīsa'a. Yu'u uaro me'rā a'titiwā. Yu'ure o'ó'cu diacjū weegú nimi. Musā cūrē masīwe'e. ²⁹ Yu'u cū tiropu ní'cu ni'i. Tojo weegu cūrē masī'i, niwī Jesú.

³⁰ Cū tojo nicā tu'orā, cūrē bu'iri da'reri wi'ipu miasī'rīmiwā. Ō'acū cūu'que ejatiyucā, cūrē miatiwā. ³¹ Masā pājārā cūrē ējōpeowā. A'tiro niwā:

—¿To pūrīcārē Ō'acū bese'cu Cristo a'tigu, ā'rī weeī'o'que nemorō weegasari? niwā.

Jesure bu'iri da'reri wi'ipu miasī'rīmi'que ni'i

³² Fariseo masā “Ā'rī Ō'acū bese'cu nimi” nisere tu'ocārā niwā. Tojo weerā pa'ia wiorā me'rā Ō'acū wi'i co'terā surarare Jesure ñe'edutirā o'ócārā niwā. ³³ Jesú pe'e masārē a'tiro niwī:

—Yu'u musā me'rā yoaticā nigūsa'a. Be'ro yu'ure o'ó'cu tiropu wa'aguti.

³⁴ Yu'ure a'masiruturā, musā bocasome. Yu'u wa'aropure wa'amasísome.

³⁵ Judío masā wiorā a'merī sērītiña'wā:

—Ā'rī yu'ure bocasome nigū, ¿no'opu wa'agusari? ¿Cū judío masā griego masā tiropu wa'astea'cārārē bu'esijagu wa'agusari? ¿Griego masā que'rārē bu'egusari? ³⁶ Cū tojo ní'que ¿de'ro nīsī'rīrō weepari? ni a'merī sērītiña'wā.

Acowuose cjasere Jesú were'que ni'i

³⁷ Jesú bosenuu na weeyapatiri nuu warore wā'cānu'cā, tutuaro me'rā niwī:

—Acowuorā, yu'u tiropu a'ti, sī'rīrā a'tia. ³⁸ Tojo weerā yu'ure ējōpeocā, musā ye ejeripō'rārīpu Espiritu Santu nigūsami. Cū dia aco o'maburōnu'cūrō weronojō nigūsami. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu ní'caronojōta nirōsa'a, niwī Jesú.

³⁹ Cū aco o'maburōnu'cūsere ucūgū, Espiritu Santure ucūgū weewī. Cūta Jesure ējōpeorāpure sājāacju nigūsami nigū, tojo niwī. Titare Espiritu Santu cū a'tise dūporo niwā. Jesú cū wērī masāmujāatiyucā, Espiritu Santu a'titiwī yujupu.

Masā na ducawatise ni'i

⁴⁰ Āpērā Jesú ucū'quere tu'orā, a'tiro niwā:

—Diacjūta ni'i. Ā'rī “Ō'acū ye queti weremu'tārī masū a'tiacju niapu” na ní'cuta nimi.

⁴¹ Āpērā a'tiro niwā:

—Ā'rī Ō'acū bese'cu Cristo nimi, niwā.

Āpērā pe'e “Ō'acū bese'cu de'ro Galileacjū nibosabe. ⁴² Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro niwū: ‘Ō'acū bese'cu Davi weronojō Belēcjū nigūsami. Cū pārāmi nituriagupu nigūsami’, ni ojano'wū”, niwā.

⁴³ Jesure masā ni'cārōnojō wācūtiwā. Tojo weerā ducawatia wa'awā.

⁴⁴ Āpērā cūrē bu'iri da'reri wi'ipu miasī'rīwā. Tojo weesī'rīmirā, weetiwā.

Judío masā wiorā Jesure ējōpeoti'que ni'i

⁴⁵ Ō'acū wi'i co'terā surara Jesure ñe'edutirā o'óno'cārā a'tiro weewā. Na o'ó'cārā tiro fariseo masā, tojo nicā pa'ia wiorā tiropu majāmitojaawā. Topu na etacā, wiorā narē sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weerā Jesure ñe'e miititiati? nicārā niwā.

⁴⁶ Surara narē yu'ticārā niwā:

—Ne ni'cũ cũ weronjoõ ucũcã, tu'otirã nicãti.

⁴⁷ Fariseo masã narẽ nicãrã niwã:

—¿Musã quẽ'rã cũ bu'e'quere tu'orã, ãjõpeoati? ¿Nisoono'ati? ⁴⁸ Añurõ tu'omasãña. Ne ni'cũ wioõu, ne ni'cũ fariseo masũ cũrẽ ãjõpeotima.

⁴⁹ Sõjã pãjãrã cũ weresere ãjõpeorã, Õ'acũ Moisére dutise cũu'quere masitbutiama. Õ'acũ narẽ bu'iri da'regusami, nicãrã niwã surarare.

⁵⁰ Nicodemo ñamipũ Jesure ï'agũ eja'cu fariseo masũ nicu niwĩ. Cũ me'rãcjãrã wiorãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

⁵¹ —Marĩrẽ dutise a'tiro ni'i: "Ni'cũ cũ ña'arõ wee'quere ï'atojarãpũ, bu'iri da'reroa'a", ni'i, nicu niwĩ.

⁵² Na cũrẽ niwã:

—¿Mu'u quẽ'rã Galileacjũ niti? Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu bu'eya. Ne ni'cũ Õ'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masũ Galileacjũ nitimi, nicãrã niwã.

Ña'arõ weegore weresã'que ni'i

⁵³ Nipe'tirã masã Jerusalẽpu bosenumu eja'cãrã na ye wi'seripu dajato-jaawã.

8

¹ Jesú pe'e ãrũgũ Olivo wãmeticjũpu wa'awĩ. ² Be'ro ape numu bo'reacã Õ'acũ wi'lipu wa'awĩ tja. Masã nipe'tirã cũ tiropu nerẽwã'cãtiwã. Cũ ejanujã, narẽ bu'ewĩ. ³ Cũ bu'eri cura Moisé duti'quere bu'eri masã, tojo nicã fariseo masã Jesú tiropu etawã. Na ni'cõ numio apĩ co marãpu nitigu me'rã ña'arõ weemigõ tõ'o'core masã ï'orõpu miejawã.

⁴ Na Jesure niwã:

—Wioõu, a'tigo co marãpu nitigu me'rã ña'arõ weegore bocaejãpu.

⁵ Moisé tojo weegonojõrẽ ãtãperi me'rã doquewẽjẽduticu niwĩ. ¿Mu'u waro de'ro niti?

⁶ ¿De'ro yu'tigusari? nĩrã, cũrẽ tojo sãrĩtiña'wã. Na a'tiro wãcũwã: "Cũ mejẽcã yu'ticã, wiorãrẽ weresãrãsa'a", ni wãcũwã. Na sãrĩtiña'cã tu'ogu, mu'rĩque'a, cũ omopica me'rã nucũcãpu ojavĩ. ⁷ Na cũrẽ sãrĩtiña'du'uticã ï'agũ, cũ wã'cãnu'cã, narẽ niwĩ:

—Musã wa'terõpu no'o nigũ ne ni'cãti ña'arõ weetigu, ãtãgã mii, core doqenu'cãña.

⁸ Be'ro mu'rĩque'a, ojanemowĩ tja. ⁹ Cũ tojo nicã tu'orã, na bu'iritirã tu'oña'wã. Tojo weerã siape me'rã nipe'tirã uiwijape'tia wa'awã. Bucurã waro wijamu'tãwã. Be'ro ãpãrã quẽ'rã sirutuwijawã. Jesú ni'cũta co numio me'rã cõ'onujãwĩ. ¹⁰ Cũ wã'cãnu'cã, co ni'cõrẽta ï'agũ, niwĩ:

—Mu'urẽ weresãrã waro ¿no'o wa'ati? Mu'urẽ "Ëtã me'rã doquewẽjẽrõua'a", ¿nitiati?

¹¹ Co cũrẽ niwõ:

—Nitiamã.

Jesú core niwĩ:

—Yu'u quẽ'rã mu'urẽ "Bu'iri da'reroa'a", niwe'e. Wa'agosa'a. Apaturi ña'arõ weenemotica'ña, niwĩ.

Jesú sĩ'ose weronjoõ cũ nise ni'i

¹² Ni'cãti Jesú masãrẽ bu'ẽgu, a'tiro niwĩ:

—Yu'u a'ti nucũcãcjãrãrẽ sĩ'ose weronjoõ ni'i. Yu'ure siruturã na'it'arõpu nĩrã weronjoõ nitima. Yu'u na me'rã ninu'cũ'u. Na de'ro weeatjere ï'o'o. Tojo weerã añurõ nisetimasãma.

13 Cũ tojo nicã tu'orã, fariseo masã Jesure niwã:

—Mu'u basu mu'u weesere ucũcã, mu'u ucũse wapamarĩ'i.

14 Jesú narẽ niwĩ:

—Yu'u basu yu'u weesere ucũmicã, yu'u ucũse wapati'i. Yu'u ní'caropu yu'u dajatojaatjere masĩ'i. Musã pũrĩcã yu'u ní'caro yu'u dajatojaatjopure masĩwe'e. 15 Musã a'ti umucocjãrã wãcũse me'rã bese'e. Yu'u pũrĩcã yu'u se'saro ne ni'cũrẽ besewe'e. 16 Yu'u besegu, queoro besebosa'a. Yu'u uaro besewe'e. Yu'u pacu, yu'ure o'ócũ me'rã bese'e. 17 Musãrẽ dutise na oja'que a'tiro ni'i: “Puarã masã ni'cãrõnojõ na ì'a'quere weresãcã, ãjõpeorõua'a.” 18 Yu'u werese quẽ'rã tojota ni'i. Yu'u, yu'u pacu yu'ure o'ócũ me'rã yé cjasere añurõ ucũ'u. Tojo weero yu'u ucũse queoro ni'i.

19 Na Jesure sãrĩtiña'wã:

—To pũrĩcãrẽ ¿mu'u pacu no'opu nisari?

Jesú narẽ yu'tiwĩ:

—Musã yu'ure masĩwe'e. Yu'u pacu quẽ'rãrẽ masĩtisa'a. Yu'ure masĩrã, cũ quẽ'rãrẽ masĩboapã, niwĩ.

20 Jesú tojo ucũgũ, Õ'acũ wi'ipu niwĩ. Masã niyeru o'orã na sãase acari tiropu niwĩ. Cũ topu nicã, cũ pacu cãrẽ cũ'que ejatiyucã, ne ni'cũ cãrẽ bu'iri da'reru wi'ipu miatiwã.

Jesú “Yu'u wa'atjopure musã wa'asome” ní'que ni'i

21 Jesú judío masã wiorãrẽ niwĩ:

—Yu'u wa'agu wee'e. Yu'u wa'aca be'ro musã yu'ure a'marãsa'a. Musã acobojoño'ña marĩrã wẽrĩrãsa'a. Yu'u wa'atjopure musã wa'amasĩsome.

22 Na a'merĩ sãrĩtiña'wã:

—¿Cũ basu wẽjẽ, wẽrĩgũsari? ¿Tojo weerã cũ wa'atjopure marĩ wa'amasĩtisari?

23 Jesú narẽ niwĩ:

—Musã a'ti nucũcãcjãrã ni'i. Yu'u u'musecjũ ni'i. 24 Tojo weegu musãrẽ toduporo “Acobojoño'ña marĩrã wẽrĩrãsa'a”, niapu. Musã yu'ure “Cũta nimi”, ni ãjõpeowe'e. Tojo weerã musã acobojoño'ña marĩrã wẽrĩrãsa'a.

25 Na Jesure sãrĩtiña'wã:

—¿Noanojõ niti mu'u?

Jesú narẽ niwĩ:

—Ne waropu musãrẽ weretojamiwũ. 26 Yu'u peje waro musãrẽ werese cu'o'o. Tojo nicã musãrẽ bu'iri da'reatje quẽ'rãrẽ cu'o'o. Yu'ure o'ócũ diacjũ ucũmi. Cũ ucũ'quere, yu'u tu'o'quere musãrẽ a'ti nucũcãcjãrãrẽ wereturia'a, niwĩ Jesú.

27 Jesú tojo ucũgũ, cũ pacu Õ'acũrẽta ucũgũ weemiwĩ. Masã pe'e cũ tojo ucũsere tu'omasĩtiwã. 28 Tojo weegu Jesú narẽ niwĩ:

—Musã yu'ure u'muarõpu tuumorõnu'cõrãpu, yu'u Õ'acũ bese'cu nisere masĩrãsa'a. “Cũ uaro weetipĩ”, nirãsa'a. Yu'u pacu yu'ure were'que se'sarore musãrẽ were'e. 29 Yu'ure o'ócũ yu'u me'rã nimi. Yu'u cũ tu'sase dia'cũrẽ wee'e. Tojo weegu yu'ure ne cõ'awã'cãtimi.

30 Jesú tojo nicã tu'orã, pãjãrã cãrẽ ãjõpeowã.

Õ'acũ põ'rã ye queti, apeye ña'arõ weenu'cũrã ye queti ni'i

31 Jesú judío masã cãrẽ ãjõpeorãrẽ a'tiro niwĩ:

—Musã yu'u bu'esere yu'tirã, yarã waro nirãsa'a. 32 Diacjũcãrẽ masĩrãsa'a. Cãrẽ masĩrã, musã ña'arõ weesere dutigã doca nisome.

³³ Na cūrē niwā:

—¿De'ro weegu mu'u "Ña'arō weesere dutigu doca nisome", niti? Ɖsā Abrahā pārāmerā nituriarā ni'i. Ɖsā apī dutise doca nititojawū.

³⁴ Jesú narē niwī:

—Diacjūta nigūti. Nipe'tirā ña'arō weerā na ña'arō weesere du'umasitirā, te doca niwā'ñasama. ³⁵ Ni'cū āpērārē da'raco'tegu cū wioгу ya wi'icjū waro nitimi. Ti wi'i wioгу macū pe'e ti wi'icjū waro nimi. ³⁶ Yu'u Ō'acū macū musā ña'arō weese doca nimi'cārārē yu'ruweticā weegu a'tiwū. Tojo wéeca be'ro diacjūta musā yu'ruono'cārā nirāsa'a. ³⁷ Yu'u musā Abrahā pārāmerā nituriarā nisere masītoja'a. Tojo nimirā, musā yu'u ucūserē ējōpeosī'rītisa'a. Tojo weerā yu'ure wējēsī'rīsa'a. ³⁸ Yu'u pacu yu'ure i'o'quere musārē were'e. Musā pūrīcā musā pacu duti'quere weesa'a.

³⁹ Na cūrē niwā:

—Ɖsā ñecū Abrahā nimi.

Jesú narē niwī:

—Musā Abrahā pārāmerā waro ni'i nírā, cū wee'caro weronojō wee-bosa'a. ⁴⁰ Diacjū cjase yu'u pacu bu'e'quere weremicā, yu'ure wējēsī'rī'i. Abrahā ne tojo weeticu niwī. ⁴¹ Musā pe'e musā pacu weesenojōrē weesa'a, niwī Jesú.

Cū tojo nicā tu'orā, na niwā:

—Ɖsā, pacu marīrā, tojo boca'cārā weronojō niwe'e. Ō'acū ni'cūta ūsā pacu nimi.

⁴² Jesú narē niwī:

—Musā diacjūta Ō'acū ūsā pacu nimi nírā, yu'ure uabosa'a. Yu'u cū me'rā ní'cuta a'tiwū. Yu'u uaro a'titiwū. Ō'acūta yu'ure o'ówī. ⁴³ ¿De'ro weerā musā yu'u ucūserē tu'omasīweti? A'tiro ni'i. Musā yu'u ucūserē tu'o ējōpeosī'rīwe'e. Tojo weerā tojo wee'e. ⁴⁴ Musā pacu wātī nimi. Musā cū yarā ni'i. Tojo weerā cū uaro weesī'rī'i. Cū ne waroputa masārē wējēcō'agū nitojacu niwī. Cū ne cārōacā diacjū cjasere weetimi. Ne ni'cāti diacjū ucūtisami. Cū nisoogu nimi. Tojo weegu nisoose me'rāta ucūsami. Cū nisoosepijatjāgū, nisoose wioгу nimi. ⁴⁵ Musā pe'e yu'u diacjū ucūse ye bu'iri yu'ure ējōpeowe'e. ⁴⁶ ¿Noanojō yu'ure "Mu'u ña'a ni'i", nibosari? Yu'u diacjū ucūmicā, ¿de'ro weerā yu'ure ējōpeoweti? ⁴⁷ Ō'acū pō'rā cū ucūserē tu'o yu'tima. Musā cū yarā mejēta ni'i. Tojo weerā yu'u ucūserē tu'o ējōpeosī'rīwe'e, niwī Jesú.

Abrahā daporo Cristo nitoja'que ni'i

⁴⁸ Jesú tojo nicā tu'orā, judío masā cūrē niwā:

—Ɖsā mu'urē Samariacjū, wātī sājāno'cu ni'i nírā, diacjūta ni'i.

⁴⁹ Jesú narē niwī:

—Yu'u wātī sājāno'cu niwe'e. Yu'u weese me'rā yu'u pacure masā añurō ucūcā wee'e. Musā pe'e yu'u weesere i'arā, "Ña'arō weegu weemi", ni'i. ⁵⁰ Yu'u, yé cjasere masā añurō ucūato nisere a'magū mejēta wee'e. Ni'cū nimi yu'ure añurō ucūgū. Cūta besegusami. ⁵¹ Diacjūta nigūti. Yu'u ucūserē tu'o ējōpeogu wērīsome.

⁵² Na Jesure niwā:

—Mu'u "Yu'u ucūserē tu'o ējōpeogu wērīsome" nise bu'iri ūsā añurō masī'i. Mu'u wātī sājāno'cu ni'i. Toduporocjārā nipe'tirā Ō'acū ye queti

weremu'tārī masā, tojo nicā Abrahā wērīpe'tidija wa'acārā niwā. ⁵³ ¿Mu'u ūsā ñecū Abrahā yu'ruoro niti? Cū, Ō'acū ye queti weremu'tārā quē'rā wērīa wa'acārā niwā. Mu'u waro ¿ñamunojō niti tojo ni ucūgū?

⁵⁴ Jesú narē niwī:

—Yu'u, yu'u basu, ni'cūta añurō ucūme'rīse wapamarī'i. “Ūsā pacu Ō'acū nimi” musā nigūta yu'ure añurō ucūmi. ⁵⁵ Musā cūrē masītisa'a. Yu'u pūrīcā masī'i. Yu'u cūrē masīwe'e nīgū, musā weronojō nisoosepi-jagu nibosa'a. Diacjūta ni'i. Yu'u cūrē masī'i. Cū dutisere wee'e. ⁵⁶ Musā ñecū Abrahā yu'u a'ti nucūcāpu a'tiatjere ējōpeogu, e'catiycu niwī.

⁵⁷ Na cūrē niwā:

—Mu'u cincuenta cū'marī cuotimigū, ¿Abrahārē ī'arī? ⁵⁸ Jesú narē niwī:

—Diacjūta nigūti. Abrahā bajuase dūporopu yu'u nitojawū.

⁵⁹ Cū tojo nicā tu'orā, na ūtāperi me'rā doquewējēsī'rīmiwā. Cū pe'e narē du'ticā'wī. Be'ro ti wi'i Ō'acū wi'ipū ni'cu na wa'teropu wijaa wa'awī.

9

Jesú caperi ī'atigu bajua'cure yu'ruo'que ni'i

¹ Jesú cū yu'ruoro ni'cū umu caperi ī'atigure ī'awī. Cū wī'magūputa caperi ī'atigu bajuacu niwī. ² Cūrē ī'arā, ūsā Jesure sērītiña'wū:

—Ūsārē bu'egu, ¿de'ro weegu ā'rī caperi ī'atigu bajuapari? ¿Noa ye bu'iri nipari? ¿Cū pacusumua ye bu'iri o cū ye bu'iri?

³ Jesú ūsārē niwī:

—Cū ña'arō wee'que ye bu'iri niwe'e. Cū pacusumua quē'rā bu'iri mooma. Cū me'rā Ō'acū añurō weesere ī'osī'rīgū, cūrē tojo bajugu bajuacā weecu niwī. ⁴ Ni'cārōacā Ō'acū yu'ure o'ó'cu cūu'quere weeroua'a nirītero ni'i. Ñamipū marī da'ramasītiro weronojō be'ropu cū cūu'quere weeta basiotisa'a. ⁵ Yu'u a'ti umucopu nirī cura masārē sī'ose weronojō ni'i. Yu'u narē Ō'acū yere masīcā wee'e, niwī.

⁶ Jesú tojo nīca be'ro nucūcāpu u'secore e'ocūuwī. Be'ro tere di'ta morēsū'uro ōrēmīi, caperipū tuuwa'rewī. ⁷ Be'ro cūrē niwī:

—Siloé wāmetiro na yéeca ditarapū mu'u caperire tuucoegu wa'aya, niwī. Siloé “o'ó'cu” nisī'rīrō weesa'a.

Be'ro cū topu wa'a, cū caperire tuucoecu niwī. Cū majāmītojatigu, añurō ī'acu niwī. ⁸ Cū ya wi'i pu'tocjārā, todūporo cū caperi ī'atigu nicā ī'a'cārā a'tiro nicārā niwā:

—¿Ā'rī todūporopu niyeru sērīduji'cūta nimiba?

⁹ Ni'cārērā “Cūta nimi”, nicārā niwā.

Āpērā pe'e “Nitimi. Apī cū weronojō bajugu nimi”, nicārā niwā.

Cū pe'e “Yu'ata ni'i”, nicu niwī.

¹⁰ Na cūrē sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weegu mu'u ni'cārōacārē añurō ī'ati?

¹¹ Narē yu'ticu niwī:

—Sō'onīcu Jesú wāmetigu di'ta acotise me'rā yu'u caperire tuuwa're, Siloé ditarapū yu'ure coedutiami. Topu wa'a, yu'u coéca be'ro ī'anu'cāpu.

¹² Cūrē ninemocārā niwā tja:

—¿No'opu niati cū?

—Masītisa'a. No'opu nīgū nisami, nicu niwī.

Fariseo masã caperi i'atigu yu'rũono'cure sãrĩtiña'que ni'i

13 Be'ro caperi bajuno'ti'cure fariseo masã tiropu miacãrã niwã. 14 Jesú cãrẽ yu'rũoca nũmu sauru nicaro niwã. 15 Jesú caperi i'acã wee'cure fariseo masã sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weegu mu'u añurõ i'ati?

Cũ narẽ yu'ticu niwĩ:

—Ni'cũ yu'u caperire di'ta acotise me'rã tuuwa'reami. Yu'u coéca be'ro añurõ i'anu'cãpu.

16 Ni'cãrẽrã cãrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Marĩrẽ soodutĩca nũmurẽ a'tiro weegunojõ Õ'acũ o'ó'cu nitimi. Cã marĩrẽ soodutĩca nũmurẽ ãjõpeotisami.

Ãpẽrã pe'e a'tiro nicãrã niwã:

—Cũ ña'arõ weegunojõ nígũ pũrĩcã, a'te añusere wee'omasĩtiboaipi, nicãrã niwã. Na mejẽcã dia'cũ wãcũcãrã niwã. 17 Be'ro na caperi bajuno'ti'cure sãrĩtiña'cãrã niwã:

—Mu'u waro ¿de'ro niti mu'urẽ i'acã wee'cure?

Cũ yu'ticu niwĩ:

—Yu'ua, Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ nimi, ni'i.

18 Judío masã wiorã toduporopu cũ caperi i'ati'quere ãjõpeosi'rĩticãrã niwã. 19 Tojo weerã cũ pacusumuarẽ pijio, sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿Ã'rĩ masã macũ niti? ¿Cũ wĩ'magũputa caperi i'atigu bajuari? ¿De'ro weegu cũ ni'cãrõacãrẽ i'ati?

20 Cũ pacusumua narẽ yu'ticãrã niwã:

—Ëu, ãsã macũta nimi. Cũ caperi i'atigu bajuawĩ. A'te dia'cũrẽ ãsã masĩ'i. 21 Cũ ni'cãrõacã i'asema masĩtisa'a. Cũrẽ i'acã wee'cu quẽ'rãrẽ masĩtisa'a. Cũ basu yu'timasĩmi. Cũ wĩ'magũ mejẽta nimi. Cũrẽ sãrĩtiña'ña, nicãrã niwã.

22 Cũ pacusumua uirã, tojo nicãrã niwã. Judío masã wiorã toduporopu a'tiro nicãrã niwã: “No'o Jesure ‘Õ'acũ cũ o'ó'cu nimi’ nigũnojõrẽ Õ'acũ wi'iputa cõ'awĩrõno'rõsa'a. Cũ marĩ me'rã nisetinemosome”, nicãrã niwã.

23 Tojo weerã marĩrẽ cõ'arĩ ni uirã, “Cũ wĩ'magũ mejẽta nimi. Cũrẽ sãrĩtiña'ña”, nicãrã niwã.

24 Judío masã wiorã caperi bajuno'ti'cure apaturi pijicãrã niwã tja. Cũrẽ “Õ'acũ tu'oropure diacjũ ucũña. Ësã masĩ'i, mu'urẽ yu'rũo'cu ña'agũ nimi”, nicãrã niwã.

25 Cũ narẽ nicu niwĩ:

—Cũ ña'agũ o añugũ nígũ nisami; cãrẽ yu'u masĩtisa'a. A'te dia'cũrẽ masĩ'i. Toduporopure yu'u caperi bajuno'ti'cure yu'rũoami. Ni'cãrõacãrẽ i'a'a.

26 Cũrẽ sãrĩtiña'nemocãrã niwã tja:

—¿Noa mu'urẽ tojo weeati? ¿De'ro wee mu'urẽ i'acã weeati?

27 Cũ narẽ yu'ticu niwĩ:

—Musãrẽ weretojapu. Yu'ure ãjõpeowe'e. ¿De'ro weerã musã sãrĩtiña'nemoti tja? ¿Cũrẽ sirutusĩ'rĩti?

28 Cũ tojo yu'ticã tu'orã, cãrẽ tu'ticãrã niwã:

—Mu'u cãrẽ sirutuya. Ësã pũrĩcã Moisé dutisere siraturãti. 29 Ësã masĩ'i, Õ'acũ Moisére ucũcu niwĩ. Cũ pe'ema “Tocjũpu nimi”, niña marĩ'i.

30 Cũ narẽ nicu niwĩ:

—A'yóne. ¿Musã yu'ure caperi i'acã wee'cure masĩweti? 31 Marĩ añurõ masĩ'i, Õ'acũ ña'arãrẽ na sãrĩsere yu'titisami. Cũrẽ ãjõpeorã, cũ uaro

weerã dia'cãrẽ yu'tisami. ³² Ne ni'cãti "Ni'cũ wĩ'magũputa caperi ĩ'atigu bajua'cũre ĩ'acã weepu" nicã tu'ono'ña marĩ'i. ³³ Cũ Ō'acũ o'óti'cu níngũ, yu'ure caperi ĩ'acã weetiboapĩ.

³⁴ Na cãrẽ nicãrã niwã:

—¿Mu'u ne waroputa ña'agũ bajua'cu mijĩ ãsãrẽ weresi'rĩti? Cũ na me'rã nisetimi'care na me'rã ninemodutiticãrã niwã.

Jesú masãrẽ "Caperi bajuno'tirã weronojõ nima" nise ni'i

³⁵ Jesú caperi bajuno'ti'cũre na cõ'awĩrõ'quere tu'owĩ. Tojo weegu cãrẽ bocaejagu, niwĩ:

—¿Mu'u Ō'acũ macũ masũ weronojõ uputigure ejõpeoti?

³⁶ Cũ Jesure yu'tiwĩ:

—Wiogu, ¿noanojõ niti cũ? Yu'u cãrẽ ejõpeosi'rĩsa'a. Wereya.

³⁷ Jesú cãrẽ niwĩ:

—Mu'u ĩ'atoja'a. Yu'u mu'u me'rã ucũgũta ni'i.

³⁸ Cũ tojo nicã tu'ogu, Jesú tiro ejaque'a, cãrẽ niwĩ:

—Wiogu, mu'urẽ ejõpeo'o.

³⁹ Be'ro Jesú niwĩ:

—Yu'u a'ti turipure queoro besegu a'tiwu. Masã na ña'arõ weesere masĩtima. Ō'acũ masãrẽ yu'ruomi nise quẽ'rãrẽ masĩtima. Tojo weerã caperi bajuno'tirã weronojõ nima. A'tere masĩdutigu, ejõpeocã wagu a'tiwu. Āpẽrã "Ō'acũ ye quietire masĩ'i", ni wãcũsama. Náta caperi ĩ'atirã weronojõ dojosama, niwĩ Jesú.

⁴⁰ Tojo nicã tu'orã, ni'cãrẽrã fariseo masã cũ tiropu nirã a'tiro niwã:

—¿Ësã quẽ'rã caperi bajuno'tirã weronojõta niti?

⁴¹ Jesú narẽ yu'tiwĩ:

—Caperi bajuno'tirã weronojõ nĩrã pũrĩcã, musã bu'iri moobosa'a. Musã "Caperi bajuno'o", nimiba. Tojo weerã bu'iritirã ni'i, niwĩ Jesú.

10

Jesú oveja co'tegu me'rã queose o'o'que ni'i

¹⁻² Jesú masãrẽ bu'egu, a'tiro queose werewĩ:

—Diacjũta musãrẽ nigũti. Ni'cũ masũ oveja co'tegu na sã'rĩsãaca sopepũre queoro sãjãasami. Āpẽrã ovejare yajasi'rĩrã pe'e sope marĩrõpu sãjãasama. ³ Soperẽ co'tegu oveja co'tegure pãosõrõsami. Cũ sãjãacã, oveja cũ ucũsere tu'omasĩsama. Cũ na ovejanucũre na wãmerẽ pisusami. Cũ tojo weecã, cũ tiropu sirutuwijaasama. ⁴ Narẽ pijiwijaatojagu, na duporo u'mutãwã'cãasami. Cũ ucũsere tu'omasĩrã, cũ be'ro sirutuque'asama. ⁵ Apĩpũre na ĩ'amasĩtigũre sirututisama. Cũ ucũsere tu'omasĩtirã, no'o uaro du'tistea wa'asama, niwĩ Jesú.

⁶ Fariseo masã a'te cũ queose o'osere tu'omasĩtiwã.

Jesú oveja co'teme'rĩgũ weronojõ nimi nise ni'i

⁷ Na tu'oticã ĩ'agũ, Jesú narẽ ninemowĩ tja:

—Diacjũta nigũti. Yu'u oveja sãjãarĩ sope weronojõ ni'i. ⁸⁻⁹ Oveja soperẽ sãjãarã weronojõ yu'ure sirutu ejõpeorã yu'ruono'rãsama. Oveja weronojõ uiro marĩrõ nĩmasĩrãsama. Na uasere bocarãsama. Āpẽrã yu'u duporo a'ti'cãrã ña'arã, ovejare yajari masã weronojõ nicãrã niwã. Tojo weerã oveja pe'e na ucũsere tu'omasĩtirã, narẽ sirututicãrã niwã.

10 »Ovejare yajari masã narē yaja, wējēsī'rīsama. Yu'u pūrīcã narē catisere o'ogu a'tiwu. E'catiyu'rūmajāto nīgū, narē tojo weewu.

11 »Yu'u ovejare añurō co'teme'rigū weronojō yu'ure ējōpeorārē añurō co'te'e. Añurō co'tegu cū yarā ovejare a'tiro weesami. Narē mejēcã wa'acã cã mota'agu wērīmasīsami. 12 Apī pe'e cū da'rase wapa wapata'ase dia'cūrē wācūsami. Cū narē co'tegu waro nitigu yai a'ticã, totã cō'anu'cō, wa'a wa'asami. Cū yarā nitiyucã, tojo weesami. Yai a'ti, narē ñe'e, nūrūstepe'ocã'sami. 13 Cū wapata'ase dia'cūrē wācūgū, tojo weesami. Cū yarā nitiyucã, ovejare wācūnūrūtisami.

14-15 »Yu'u oveja añurō co'teme'rigū weronojō ni'i. A'tiro ni'i. Yu'u pacu yu'ure masīmi. Yu'u quē'rã cūrē masī'i. Te weronojō yu'u quē'rã yarā ovejare masī'i. Na quē'rã yu'ure masīma. Yu'u na ye niatjere wērī, narē yu'rūoguti. 16 Āpērã quē'rã judío masã nitimiri, yarā nima. Na quē'rã neon'o, yu'ure ējōpeosiruturāsama. Nipe'tirã yu'ure ējōpeorã ni'cã curua nirāsama. Yu'u ni'cūta narē co'tegu nīgūsa'a.

17-18 »Yu'u pacu yu'ure ma'imi. Yu'u masārē wērī yu'rūoatje wapa tojo weemi. Ne ni'cū yu'ure wērīcã weemasītisami; yu'u uaro me'rã wērīgūti. Yu'u wērīmasī'i. Be'ro masāmasī'i tja. Yu'u pacu yu'ure a'tirota weedutiwī, niwī Jesú.

19 Judío masã cū tojo nicã tu'orã, cūrē ni'cārōnojō wācūtiwã.

20 Ni'cārērã cūrē niwã:

—¿De'ro weerã musã cūrē tu'oti? Maatigu weemi. Wātī sājāno'cu nimi, niwã.

21 Āpērã pe'e “Wātī sājāno'cu tojo ucūtibosami. Wātī sājāno'cu caperi ī'atigure ī'acã weemasītisami”, niwã.

Judío masã Jesure uati'que ni'i

22 Pu'ecu nirī cura Jerusalēpu judío masã bosenuwu weepeorã weewã. Duporocjārã Ō'acū wi'ire bosenuwu weepo'quere wācūsiruturi nūmu niwã. 23 Ti bosenuwurē Jesú Ō'acū wi'ipu wa'awī. 24 Cū Salomó wāmetiri tucūpu sājāa yu'rūtērīrī cura judío masã wiorã cūrē añurō be'toanucã wa'awã. Cūrē sērītiña'wã:

—Mu'u Ō'acū o'ócū ni'i nisere ne diacjū werewe'e. ¿De'ro nicã mu'u ūsārē queoro weregusari? Mu'u Ō'acū bese'cu ni'i nīgū, diacjūta ūsārē werya.

25 Jesú narē niwī:

—Weremiwã. Yu'ure ējōpeotiwu. Yu'u wee'ose yu'u pacu dutise me'rã yu'u Ō'acū bese'cu nisere musārē ī'o'o. 26 Yu'u musārē toduporo ni'caronojōta yarā oveja niwe'e. Tojo weerã yu'ure ējōpeowe'e. 27 Yarã oveja yu'ure ī'amasīma. Yu'u quē'rã narē ī'amasī'i. Na yu'ure ējōpeosirutuma. 28 Narē catinu'cūsere o'o'o. Na pecame'epu wa'asome. Yu'u narē co'tenu'cūcūti. Ne ni'cū, yarārē yu'ure ē'mamasīsome. 29 Narē yu'u pacu o'ocu niwī. Cū nipe'tirã nemorō tutuagu nimi. Tojo weegu ne ni'cū yu'u pacu cuorārē cūrē ē'mamasīsome. 30 Yu'u pacu me'rã ūsã ni'cūputa ni'i, niwī Jesú.

31 Cū tojo nicã tu'orã, judío masã ūtāperi me'rã cūrē doquewējēsī'rīmiwã. 32 Jesú narē niwī:

—Yu'u pacu tutuase me'rã musã ī'orōpu peje añuse wee'owã. ¿Ñe'enojō weese ye bu'iri yu'ure doquewējēsī'rīti?

³³ Na Jesure niwā:

—Mu'u añurō weese ye bu'iri wējēsōme. Ō'acūrē mu'u ña'arō ucūse ye bu'iri wējēsī'rīsa'a. Mu'u umu nimigū, Ō'acū weronojō nisi'rī'i. Te ye bu'iri mu'urē wējērāti, niwā.

³⁴ Jesú narē niwī:

—Musā dutise wa'teropure Ō'acū ní'quere a'tiro ojano'caro niwā: “Musā Ō'acū weronojō ni'i.” ³⁵ Marī masī'i. Ō'acū ye queti o'jáca pūrī cjasere “Tojo nima'acārō wee'e”, nita basiowe'e. Ō'acū cū dutise o'o'cārārē a'tiro nicu niwī: “Musā Ō'acū weronojō ni'i”, nicu niwī. ³⁶ Ō'acū yu'ure besetjāgū, a'ti turipure o'ówī. Tojo nimicā, “Yu'u Ō'acū macū ni'i” ní'que bu'iri musā pe'e yu'ure “Ō'acūrē ña'arō ucūami”, niapu. Tojo niwe'e. ³⁷ Yu'u pacu duti'caronojō weeticāma, yu'ure ējōpeoticā'ña. ³⁸ Cū duti'caronojō weecā pūrīcārē, yu'ure ējōpeotimirā, yu'u wee'osere ējōpeoya. Musā tere ējōpeorā, yu'u pacu yu'upure nimi nisere masīrāsa'a. Tojo nicā yu'u, cū me'rā ni'cūta ni'i nisere masīrāsa'a, niwī Jesú.

³⁹ Na cūrē bu'iri da'leri wi'ipū miasī'rīmiwā tja. Cū pe'e narē du'tiwā'cā wa'awī.

⁴⁰ Be'ro Jesú Jordā siaquijipū pē'awī. Topure Juā wāmeyeri masū wāmeyecū'caropū tojaque'awī. ⁴¹ Pājārā Jesure ī'arā etarā, a'tiro niwā:

—Juā wāmeyeri masū ucūgū, ne cā'rō wee'otimigū, ā'rī cjasere diacjūta ucūcūwī, niwā.

⁴² Topure pājārā Jesure ējōpeowā.

11

Lázaro cū wērī'que ni'i

¹ Jesú Jordā siaquijipū nirī cura Lázaro wāmetigu cū ya macā Betaniapu dutitigu weecu niwī. Cū ma'miosānumia María, Marta na quē'rā ti macāputa nicārā niwā. ² Co Mariata niwō Jesure cū da'pocārīpū u'mutise piopeo, co poari me'rā tuucoe'co. ³ Lázaro ma'miosānumia cū pūrō nicā ī'arā, āpērā me'rā Jesure queti o'ócārā niwā:

—Wioqu, mu'u me'rācjū uputu waro nimi, ni o'ócārā niwā.

⁴ Jesú te quetire tu'ogu, niwī:

—Cū dutitigu wērīyapatidijasome. Cū tojo wērīse me'rā Ō'acū tutu-asere ī'ano'rōsa'a. Yu'u Ō'acū macū quē'rārē masā a'tiro nirāsama: “Cū tutuagu nimi”, nirāsama, niwī.

⁵ Jesú narē ma'imigū, maata wa'atiwī. ⁶ Te quetire tu'óca be'ro pua numu topure tojaque'anemowī tja. ⁷ Be'ro cū ūsārē niwī:

—Te'a Judeapu tja.

⁸ Ūsā cūrē niwū:

—Ūsārē bu'egu, sō'onícatero tocjārā judío masā ūtāperi me'rā mu'urē doquewējēsī'rīmiwā. ¿Mu'u topu wa'asī'rīsari tja?

⁹ Jesú yu'u pacu da'rāse cūu'quere queoro pe'ogusa'a; tojo weerā yu'ure wējēsōme yujupu nígū, queose me'rā a'tiro werewī:

—Ni'cā umucore doce horari bo'reyu'u. Marī umucopu sijaarā, buruque'atīsa'a. A'ti umuco bo'reyucā, tojo weesa'a. ¹⁰ Na'itī'arōpu sijaarā pūrīcā, na wa'aro bajutise ye bu'iri pu'atuu, buruque'asama. Na sī'ose marīse ye bu'iri tojo wa'asama.

11 Be'ro Jesú ũsārē niwī:

—Marī me'rācjũ Lázaro cārīa wa'apu. Yu'u cūrē wā'cōgũ wa'agusa'a.

12 Ũsā cūrē niwū:

—Wiogu, cū cārīcā, añu nisa'a. Cū cārīca be'ro soo, yu'rugusami.

13 Jesú Lázaro cārīa wa'apu nígũ, wērīa wa'apu nisi'rīgũ weecu nimiwī. Ũsā pe'e cārīse warore wācūcāti. 14 Ũsā tu'otīcā, Jesú ũsārē diacjũ wewewī:

—Lázaro wērīa wa'apu. 15 Marī topu niticā, añu'u. Yu'u e'cati'i; añu nirōsa'a musārē. Totá musā nemorō ējōpeorāsa'a. Te'a marī cūrē ī'arā, niwī.

16 Tomás “Su'rua'cu” na nino'gũ ũsārē niwī:

—Marī quē'rā te'a. Jesure na wējēcā, cū me'rāta wērīrā wa'arā, niwī.

Jesú wērī'cārārē masō, catise o'ose ni'i

17 Jesú Lázaro ya macāpu etagu, cūrē ũtā tutipu sīosōrōcūu'quere tu'owī. Cūrē tojo wéeca be'ro ba'paritise numurī yu'rucaro niwā.

18 Lázaro ya macā Betania Jerusalē pu'toacā niwū. Pua kilómetro, ape kilómetro deco yoaro niwū. 19 Tojo weerā Jerusalēcjārā pājārā Marta, Mariare ī'awācūtutuato nírā na tiropu wa'acārā niwā. 20 Marta Jesú etasere tu'ogo, cūrē pōtērīgō ejawō. María pe'e wi'ipu tojaco niwō.

21 Marta Jesú tiro etago, cūrē niwō:

—Wiogu, mu'u a'topu nicā, yu'u acabiji wērītiboapī. 22 Yu'u masī'i, Ō'acū nipe'tise mu'u sērīserē o'osami, niwō.

23 Jesú core niwī:

—Mu'u acabiji masāgūsami.

24 Co cūrē niwō:

—Yu'u masī'i, a'ti ũmūco pe'ticā, nipe'tirā wērī'cārā masārī curapu masāgūsami.

25 Jesú core niwī:

—Yu'u wērī'cārārē masō, catise o'ogu ni'i. Yu'ure ējōpeogu wērī'cupu nimigū, catigusami tja. 26 Ni'cārōacārē catirā yu'ure ējōpeorā wērīrā, wērīdojasome. ¿Mu'u a'tere ējōpeoti?

27 Co cūrē niwō:

—Wiogu, mu'urē ējōpeo'o. Mu'u Ō'acū bese'cu Cristo, Ō'acū macū ni'i. Mu'u “Ni'cū masā a'tiacja niapu” ní'cu ni'i, niwō.

Lázaro masāpe pu'to Jesú cū uti'que ni'i

28 Marta Jesú me'rā ucūca be'ro co acabijo Mariare pijigo wa'awō. Core āpērā tu'otiropu a'tiro nico niwō:

—Marīrē bu'egu etatojami. Mu'urē pijidutiami.

29 Co tojo nicā tu'ogo, cū tiropu maata a'tico niwō. 30 Jesú Martare pōtērī'caroputa niwī. Macāpure pi'atiwī yujupu. 31 María co ya wi'ipure sojaro me'rā wijaatico niwō. Tojo weecā ī'arā, judío masā topu sijarā eja'cārā core sirutucārā niwā. “Co acabiji masāpepu utigō wa'ago weesamo”, ni wācūcārā nimiwā.

32 Co pe'e Jesú tiro etago, cū ye du'pocārī tiropu paamu'rīque'awō. Cūrē niwō:

—Wiogu, mu'u a'topu nicā, yu'u acabiji wērītiboapī.

33 Jesú co uticā ī'agū, core sirutu'cārā uticā ī'agū, apu'u bujaweti, pajaña'wī. 34 Narē sērītiña'wī:

—¿No'opu cūrē sīosōrōcūurī? niwī.

Na cūrē “Te'a ī'arā”, niwā.

³⁵ Topu wa'agu, Jesú quē'rā utiwī.

³⁶ Cū uticā ī'arā, ni'cārērā judío masā niwā:

—Ī'aña. ¿Upututa cūrē ma'ipari? niwā.

³⁷ Āpērā a'tiro niwā:

—¿Ā'rī caperi ī'atigure yu'rao'cu Lázarore wērīcā weetibopari? niwā.

Jesú Lázarore wērī'capure masō'que ni'i

³⁸ Jesú pūrō bujawetise me'rā Lázaro masāpepu wa'awī. Ti masāpe ūtā tuti niwā. Ti tuti sope pu'to ūtāgājo me'rā cā'mota'ano'wā.

³⁹ Jesú narē niwī:

—Tuupāoña.

Marta cūrē niwō:

—Wioḡu, ūrī nisami. Cū wērīca be'ro ba'paritise numārī yu'ru'u.

⁴⁰ Jesú core niwī:

—Mu'urē weremiapu. “Yu'ure ējōpeogo, Ō'acū tutuasere ī'agōsa'a”, nimiapu, niwī.

⁴¹ Be'ro na ti tutire pāowā. Jesú u'musepu ī'amorō, Ō'acūrē niwī:

—Pacu, yu'u sērī'quere mu'u tu'otojapu. Añu'u. ⁴² Yu'u masī'i, mu'u yu'ure tu'onu'cūcā'a. Ā'rā a'topu nu'cūrā ye bu'iri sērī'i. Mu'u yu'ure o'ó'quere masīato nīgū, tojo wee'e.

⁴³ Cū tojo nīca be'ro pūrō caricūwī:

—Lázaro, wijaatia, niwī.

⁴⁴ Tojo nicāta, cū wijaatiwī. Cū ye omocārī, cū ye du'pocārīrē su'ti me'rā du'reno'cu niwī. Cū diapoa quē'rā su'ti casero me'rā omano'caro niwā. Tojo weegu Jesú narē niwī:

—Cūrē pāa, du'uo'oya.

Judío masā wiorā Jesure wējēsī'rī'que ni'i

(Mt 26.1-5; Mr 14.1-2; Lc 22.1-2)

⁴⁵ Pājārā judío masā María me'rā ba'pitiwā'cāti'cārā cū tojo weesere ī'arā, Jesure ējōpeowā. ⁴⁶ Āpērā pe'e ējōpeoronojō nīrā, cū tojo wee'quere fariseo masāpūre weresārā wa'awā. ⁴⁷ Tojo weerā fariseo masā, tojo nicā pa'ia wiorā nerēcārā niwā. Na pa'ia wioḡu cū me'rācārā nirōpu nerēcārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—¿De'ro weerāsari marī? Jesú peje añuse wee'ogū weemi. ⁴⁸ Marī cūrē cā'mota'aticā, nipe'tirā cūrē ējōpeorāsama. Romano masā wiorā a'tirāsama. A'ti, marī wiorā nise, Ō'acū wi'i quē'rārē cō'arāsama.

⁴⁹ Ni'cū na me'rācājū Caifá wāmetigu ti cū'marē pa'ia wioḡu nicu niwī. Cū narē nicu niwī:

—Musā ne tu'omasīwe'e. ⁵⁰ Nipe'tirā masā marī ya di'tacjārā wērīcā, ña'a nibosa'a. A'tiro weecā, añusa'a. Ni'cū nipe'tirā ye bu'iri wērībosacā, marīrē añurōsa'a, niwī.

⁵¹ Caifá cū basu wācūse me'rā tojo niticu niwī. Ti cū'ma cū pa'ia wioḡu nicā, Ō'acū cūrē tojo wācūse o'ocu niwī. Tojo nīgū, Judea di'tacjārārē Jesú wērībosagusami nīgū, tojo nicu niwī. ⁵² Jesú ti di'tacjārā dia'cūrē wērībosaticu niwī. Nipe'tirā Ō'acū pō'rā cūrē ējōpeoajārē no'o apeye di'tapu nīrā quē'rārē wērībosacu niwī. Ni'cā curua weesī'rigū tojo weecu niwī. ⁵³ Ti numuta na nerē ucūca numu me'rā na Jesure wējēatjere wācūyucārā niwā.

⁵⁴ Na wējēsī'rīse ye bu'iri Jesú judío masā ī'orōpū sijatiwī. Judeapu ní'cu wijawā'cāwī. Ni'cā macā Efraī wāmetiri macā yucu marīrō pū'to nirī macāpū wa'awī. Ti macāpū ūsā tojawū.

⁵⁵ Titare Pascua judío masā bosenuṃu wa'atjo cā'rōacā dū'sawū. Pājārā masā Jerusalēpū wa'acārā niwā. Na ti bosenuṃu dūporo na űa'arō wee'quere coeyurā wa'acārā niwā. ⁵⁶ Jesure ī'asī'rīrā a'macusiācārā niwā. Ō'acū wi'ipū nīrā, a'merī sērītiña'cārā niwā:

—Musā tu'oña'cā, ¿apetero weegu cū a'tigusari?

⁵⁷ Fariseo masā, pa'ia wiorā masārē a'tiro duticārā niwā:

—Musā Jesú topū niapu nisere masīrā, ūsārē wereya. Na wercā, bu'iri da'reri wi'ipū Jesure miarāti nīrā, tojo nicārā niwā.

12

Jesure María u'mūtise piopeo'que nī'i

(Mt 26.6-13; Mr 14.3-9)

¹ Pascua bosenuṃu wa'atjo seis numārī dū'sawū. Titare Jesú Efraīpū ní'cu Betania wāmetiri macāpū wa'awī. Todūporo ti macāpūta Jesú Lázaro Betanore masōwī. ² Tocjārā Jesure bosenuṃu weepeowā. Marta ba'asere etiwō. Na pājārā wa'terore Lázaro quē'rā Jesú me'rā ba'adujiwī.

³ Ūsā ba'ari cura María pajicja u'mūticja nardo wāmetise wapabujusere poseticjare Jesú tiro miitiwō. Miiti, cū dū'pocārīpū piopeowō. Be'ro co poari me'rā tuucoewō. Ti wi'i nipe'tiropū u'mūtise'sa wa'awū.

⁴ Co tojo weecā ī'agū, Juda Iscariote ūsā me'rācǵū be'ropū Jesure ī'atu'tirārē o'oacjū a'tiro niwī:

⁵ —¿De'ro weego a'te u'mūtisere duatiati? Tere duago, ni'cā cū'ma da'rase wapa weronojō wapata'aboapā. Te niyerure pajasecuorārē o'oboapā, niwī.

⁶ Cū pajasecuorārē ma'īgū mejēta, tojo niwī. Yajasebucu niwī. Cū ūsā niyerure co'tegū niwī. Ti ajuropū ūsā niyeru sāa'quere yajamǵācūwī.

⁷ Jesú cūrē niwī:

—Co űaro weeato. Co yū'ure yaatjere wācǵgō, tojo weeamo. ⁸ Musā pajasecuorārē o'onu'cūmasīrāsa'a. Be'ropū yū'u pūrīcārē o'omasīsome. Yū'u a'to nidojacjū niwe'e, niwī Jesú.

Judío masā wiorā Lázarore wējēsī'rī'que nī'i

⁹ Pājārā judío masā Jesú Betaniapu nise quetire tu'ocārā niwā. Tojo weerā Jesure, cū masō'cu Lázaro quē'rārē ī'arā a'ticārā niwā.

¹⁰⁻¹¹ Lázarore masōse ye bu'iri pājārā judío masā Jesure ējōpeowā. Cūrē ējōpeorā, pa'ia wiorā dutise doca nīmī'cārā dūcawatia wa'awā. Na tojo weese ye bu'iri pa'ia wiorā Jesure na wējēsī'rīrōnojōta Lázaro quē'rārē wējēsī'rīwā.

Jesú Jerusalēpū pi'a'que nī'i

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Lc 19.28-40)

¹² Pascua judío masā bosenuṃurē ī'arā wa'arā pājārā masā Jerusalēpure wa'acārā niwā. Na etāca numū ape numū pe'e Jesú wa'atje quetire masīcārā niwā. ¹³ Tojo weerā pūrī opa querire dute, cūrē pōtērīrā a'ticārā niwā. Na a'tiro caricūwā'cātiwā:

—Marī wiogure e'catise o'orā. Ā'rī Ō'acū o'ó'cure añurō wa'ato. Cū marī Israe curuacjārā wiogū nīmī, niwā.

14 Jesú Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpu nĩrõnojõta burrore ĩ'agũ, cũ bu'ĩpu mujãpejawĩ. Zacarĩa toduporocjũ Õ'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masũ a'tiro ojacu niwĩ:

15 Musã Jerusalẽcjãrã, uiticã'ña.

Ĩ'aña, musã wiogu burro bu'ĩpu pesawã'cãtimi, ni ojacu niwĩ.

16 A'te oja'quere ũsã cũ bu'erã ne waro "Jesú ye queti nisa'a", niticãti. Be'ro u'muse cũ mujãaca be'ropu ũsã masĩwũ. "Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpu nĩ'caronojõta cãrẽ queoro wa'awũ", niwũ.

17 Jesú Lázarore masõgũ, cũ pijiwĩrõcã ĩ'a'cãrã ãpẽrãrẽ wereturiacãrã niwã. 18 Tojo weerã cũ wee'io'quere ãjõpeorã, Jesure põtẽrĩrã a'ticãrã niwã. 19 Fariseo masã pe'e tojo weecã ĩ'arã, a'merĩ nicãrã niwã:

—¿Ĩ'ati musã? Nipe'tirã cũ me'rã wa'arã weema. ¿Marĩ de'ro weebosau? niwã.

Griego masã Jesure ĩ'asĩrĩ'que ni'i

20 Jerusalẽpu Pascua bosenuu nicã, Õ'acũrẽ ãjõpeorã nerẽ'cãrã wa'terore ni'cãrẽrã griego masã niwã. 21 Na Jesure ĩ'asĩrĩrã Felipe tiro a'tiwã. Felipe Betsaida Galilea di'tapu nĩrĩ macãcãjũ niwĩ. Na cãrẽ a'tiro niwã:

—Jesure ĩ'asĩrĩsa'a.

22 Na tojo nicã tu'ogu, Felipe Andrére weregu wa'awĩ. Be'ro puarãpu wa'a, Jesure wererã wa'awã. 23 Na griego masã ĩ'asĩrĩsere tu'ogu, Jesú niwĩ:

—Yu'u Õ'acũ macũ masũ weronjõ uputigu wẽrĩ masãmujãatjo cã'rõ du'sa'a. 24 Diacjũta nigũti. Ni'cũ otese capere otetibosami. Te oteticã, mejãrõta tojasa'a. Te peri otecã pũricãrẽ, di'tapu boa wa'asa'a. Be'ro pĩ'rĩ, pupi, peje ducatisa'a. Te peri weronjõ yu'u wẽrĩgũsa'a. Yu'u wẽrĩse me'rã pãjãrã Õ'acũ põ'rã wa'arãsama. 25 No'o a'ti umucopure cũ catiri umucore ma'iyu'ruyu pecame'epu bu'iri da're bajuriono'gũsami. No'o cũ catiri umucore ma'itigu pe'e u'musepu catinu'cũgũsami. 26 Yu'u dutisere weesĩrĩgũ, yu'ure sirutuato. Cũ yu'u niatjopure yu'u me'rã nigũsami. Yu'u dutisere weesirutugunojõrẽ yu'u pacu añurõ weegusami, niwĩ Jesú.

Jesú cũ wẽrĩatjere ucũ'que ni'i

27 Jesú niwĩ:

—Ni'cãrõacã yu'u pũrõ bujaweti'i. ¿De'ro nigũsari? "Pacu, yu'ure ña'arõ wa'atjere yu'ruoya" ¿nigũsari? Nisome. Yu'u tereta pi'eti, wẽrĩgũ a'tiwã. 28 Pacu, mu'u tutuasere ĩ'oña, niwĩ Jesú. Cũ tojo nĩca be'ro ni'cũ u'musepu ucũdijosere tu'owu. A'tiro niwĩ:

—Yu'u tutuasere ĩ'otojawu. ĩ'onemogãti tja, niwĩ.

29 Masã topu nĩrã cũ ucũ'quere tu'orã, "Bupo busuami", niwã. ãpẽrã "Õ'acũrẽ wereco'tegu u'musecjũ Jesure ucũami", niwã.

30 Jesú narẽ niwĩ:

—Yu'ure tu'odutigũ mejẽta ucũami. Musã pe'ere tu'odutigũ ucũami.

31 Ni'cãrõacãrẽ Õ'acũ a'ti turicjãrãrẽ bese, bu'iri da'regusami. Tojo nicã a'ti turicjãrãrẽ dutigu wãti cõ'awĩrõno'gũsami. 32 Apeye quẽ'rãrẽ yu'ure na u'muarõpu tuumorõnu'cõcã, nipe'tirãrẽ yu'u tiropu a'ticã weeguti, niwĩ Jesú.

33 Tojo nĩgũ, yu'u curusapu wẽrĩgũsa'a nĩgũ, tojo niwĩ. 34 Masã tere tu'orã, a'tiro niwã:

—Ō'acū ye queti ojáca pūrīpu na bu'eī'ocā, a'tiro tu'onowū: “Ō'acū bese'cu Cristo catinu'cūcūsami.” ¿De'ro weeacju mu'u pe'e tja “Ō'acū macū masū weronojō uputigu u'muarōpu tuumorōnū'cōno'gūsami”, niti? Ō'acū macū masū weronojō uputigu ¿noanojō niti? ni sērītiña'wā.

³⁵ Jesú narē niwī:

—Yu'u a'ti nucūcācārārē sī'ose weronojō ni'i. Yu'u masārē Ō'acū yere añurō masīcā wee'e. Yoaticā musā me'rā nigūsa'a. Yu'u a'topu nirī curare musā yu'u bu'esere ējōpeoya. Tojo weerā musā wācūña marīrō na'itī'arōpu sijarā weronojō wa'asome. Yu'ure ējōpeotirā na'itī'arōpu nirā weronojō nima. Na weesere “A'tiro pe'e ua'a”, nīmasītisama. ³⁶ Yu'u sī'ose weronojō nigū musā tiropu ni'i. Yu'u musā tiropu nirī curare yu'ure ējōpeoya. Tojo weerā musā quē'rā sī'orī masā weronojō nirāsa'a. Ō'acū yere añurō masīrāsa'a. Āpērā quē'rārē masīcā weerāsa'a, niwī Jesú.

Jesú narē tojo nīca be'ro du'tiwā'cā wa'awī.

Judío masā wiorā Jesure ējōpeotise ni'i

³⁷ Jesú peje weeī'omicā, judío masā wiorā cūrē ējōpeotiwā. ³⁸ Na ējōpeoticā, Ō'acū ye queti ojáca pūrīpu Isaía oja'caronojōta queoro wa'awū.

Cū a'tiro ojacu niwī:

Ni'cūnojoḡpata ūsā weresere tu'otimi.

Ō'acū tutuase me'rā weeī'ocā ī'amirā, ne ējōpeotima, ni ojacu niwī Isaía.

³⁹ Na ne ējōpeomasīti'que quē'rārē Isaía aperopu Ō'acū ye queti ojáca pūrīpure a'tiro ojacu niwī:

⁴⁰ Ō'acū narē caperi bajutirā weronojō weecu niwī.

Cū yere tu'omasīticā weecu niwī.

Tojo weerā añurō cū weesere ī'amirā, ī'amasīticārā niwā.

Cū bu'esere tu'omirā, tu'omasīticārā niwā.

Cū bu'esere ējōpeorā, na ña'arō wee'quere du'u, acoboJose sērībopā.

Cū narē yu'rūobopī, nicu niwī Isaía.

⁴¹ Isaía Jesú tutuasere, cū asistesere ī'agū, cū ye cjasere tojo ucūcu niwī.

⁴² Pājārā judío masā Jesure ējōpeowā. Ni'cārērā wiorā waroputa ējōpeowā. Fariseo masārē uirā, bajuyoropu Jesure ējōpeosere ucūtiwā. Ĕsarē judío masā na nerērī wi'ipu nirārē cō'awīrōrī nīrā, tojo weewā.

⁴³ Wiorā Jesure ējōpeomirā, masā pe'ere Ō'acū nemorō añurō wācūcā hawā.

Jesú masārē besese cjasere ucū'que ni'i

⁴⁴ Jesú nipe'tirā tu'oato nīgū, tutuaro ucūwī:

—Yu'ure ējōpeogu yu'u se'sarore ējōpeotimi. Yu'u pacu yu'ure o'ócū quē'rārē ējōpeomi. ⁴⁵ Yu'ure ī'agū, yu'ure o'ócū quē'rārē ī'ami. ⁴⁶ Yu'u sī'ose weronojō ni'i. A'ti nucūcāpūre yu'ure ējōpeorā na'itī'arōpu tojaticā'to nīgū a'tiwū. Na yu'u bu'esere masīrāsama. Masīrā, añurō weerāsama. ⁴⁷ Yu'u bu'esere tu'omirā, tere weetirā, bu'iri cūorāsama. Yu'u narē bu'iri da'resome. Yu'u bu'iri da'regu a'titiwū. Narē yu'rūogu a'tiwū. ⁴⁸ Yu'ure uatirānojoḡ, yu'u bu'e'quere weetirānojoḡ Ō'acūrē bu'iri da'reno'ajāpu nitojama. Yu'u bu'e'quere weetise bu'iri na a'ti umuco pe'ticā, bu'iri da'reno'rāsama. ⁴⁹ Yu'u se'saro yu'u uaro bu'ewe'e. Yu'u pacu yu'ure o'ócū “Tojo ni bu'eya” nirō bu'e'e. ⁵⁰ Yu'u masī'i, yu'u pacu

dutisere ējōpeorā catinu'cūcā'rāsama. Tojo weegu cū bu'eduti'caronojōta masārē bu'e'e, niwī Jesú.

13

Jesú cū bu'erā ye dū'pocārīrē coe'que nī'i

¹ Judío masā bosenuṃu Pascua wa'atjo ni'cā ṃuṃu dū'sawu. Jesú cū a'ti turipū ní'cu maata cū pacu tiropū wa'atjere masītojawī. Cū, cū yarā a'ti nucūcācārārē ma'inu'cūcā'wī. Cū wērīse me'rā cū uputu ma'isere ī'owī.

²⁻⁴ Juda Iscariote, Simó macūrē wātī a'tiro wācūse o'ocu niwī. Jesure ī'atu'tirāpūre o'oduticu niwī. Jesú pe'e pūrīcā cū Ō'acū tiropū ní'cu a'tiwu nisere masīwī. Tojo nicā topu cū dajatojaatjere, cū pacu cūrē wioḡu sōrōatje quē'rārē masīwī. A'tiro wéegū, ūsā ba'adujiri cura Jesú wā'cānu'cā, cū su'ti bu'icjārōrē tuweecūuwī. Be'ro marī ejerituwuaropu tuucoeri caserore dū'teō'owī. ⁵ Tu'ajanu'cō, acore bapapu piosāawī. Te me'rā ūsā ye dū'pocārīrē coenu'cāwī. Be'ro ti casero me'rā bopowī.

⁶ Cū Simó Pedro ye dū'pocārīrē coenu'cārī cura Pedro cūrē niwī:

—Wioḡu, ¿yé dū'pocārīrē coegusari?

⁷ Jesú cūrē niwī:

—Nī'cārōacā yu'u weesere mu'u tu'omasītisa'a. Be'ropu masīḡūsa'a.

⁸ Pedro cūrē niwī:

—Yé dū'pocārīrē mu'u ne coesome.

Jesú cūrē niwī:

—Yu'u coeticā, mu'u yu'u me'rācjū nisome.

⁹ Simó Pedro cūrē niwī:

—To pūrīcārē yé dū'pocārīrē coegu, yé omocārī, ya dūpoa quē'rārē coeya.

¹⁰ Jesú pe'e cūrē niwī:

—Marī u'áca be'ro apaturi u'aapoya marīsa'a. Sijáca be'ro dū'pocārī dia'cūrē tuucoeno'sa'a. Musā ū'irī marīrā weronojō nī'i. Tojo nimicā, ni'cū musā wa'teropūre ña'agū ū'irītiḡu weronojō nimi, niwī Jesú.

¹¹ Jesú cūrē ī'atu'tirāpūre o'oacjūre masītojawī. Tojo weegu tojo niwī.

¹² Ūsā ye dū'pocārīrē coéca be'ro cū bu'icjārō su'tirore sāña, ejanujāwī tja. Ūsārē niwī:

—¿Musā yu'u weesere tu'omasīti? ¹³ Musā yu'ure “Wioḡu, ūsārē bu'egu” ni pisu'u. Tojota ni'i musā nīrōnojōta. ¹⁴ Yu'u musā wioḡu, musārē bu'egu nimigū, musā ye dū'pocārīrē coeapu. Tojo weerā musā quē'rā mejārōta weeya. ¹⁵ Musārē yu'u wee'quere ī'acūu, weesirutuato níḡū a'te queosere wee'ōapu. A'merī añurō weeya. ¹⁶ Musārē diacjū weregutī. Ne ni'cū da'raco'tegū “Yu'u wioḡu yu'ruoro ni'i”, nīmasītisami. Ni'cū o'óno'cu quē'rā cūrē o'ó'cu yu'ruoro nitisami. ¹⁷ Musā yu'u dū'pocārī coesere masīrā, a'te yu'u wee'quere wéerā, e'catirāsa'a.

¹⁸ »Yu'u musā nipe'tirāpūre ucūḡū weewe'e. Yu'u bese'cārārē masī'i. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū nīrōnojōta queoro wa'arosa'a. A'tiro ojano'wū: “Yu'u me'rā ba'adujimigū, yu'ure a'pepūrīmi”, ni ojano'caro niwū. ¹⁹ Yu'u musārē weryegu wee'e. Tojo weerā yu'u ní'que queoro wa'acā, a'tiro nirāsa'a: “Diacjūta Ō'acū o'ó'cu nipī”, nirāsa'a.

²⁰ Musārē queoro weregutī. Yu'u o'ó'cārā weresere tu'o ējōpeorā, yu'u

quē'rārē ējōpeorāta weesama. Yū'ure ējōpeorā, yū'ure o'ó'cu quē'rārē ējōpeosama, niwī Jesú.

Jesú "Yū'ure ĩ'atu'tirāpūre Juda o'ogūsami" nise ni'i
(Mt 26.20-25; Mr 14.17-21; Lc 22.21-23)

²¹ Jesú ūsārē wéréca be'ro upūtu bujawetiwī. Tu'ota basiorota werewī: —Diacjūta nigūti. Ni'cū musā wa'teropu yū'ure ĩ'atu'tirārē o'ogūsami, niwī.

²² Cū tojo nicā tu'orā, ūsā ħnoarē tojo nigū weeti? nīrā, mejō a'merī ĩ'adujicā'wū. ²³ Yū'u Juā Jesú ma'ino'gū cū pu'to dujiwū. ²⁴ Tojo weegu Simó Pedro Jesure sērītiña'dutigū sīopuawī. ²⁵ Yū'u cū pu'toacā mu'rīwā, cūrē sērītiña'wū:

—Wiogu, ħnoanojō niti cū?

²⁶ Jesú yū'ure niwī:

—Yū'u pā yosóo'ono'gū nigūsami. Cū tojo nīca be'ro Simó macū Juda Iscariotere yosóo'owī. ²⁷ Cū tojo wééca be'ro wātī Judare sājāacu niwī. Jesú cūrē niwī:

—Mu'u weeatjere weebaque'oya.

²⁸ Ūsā nipe'tirā topu ba'adujirā, cū tojo nisere tu'omasīticāti. ²⁹ Ni'cārērā a'tiro wācūwū: "Juda cū niyerure co'tegu niyucā, Jesú cūrē apeyenōjō bosenamu cjasere duudutigū weepī, o' pajasecūorārē niyeru o'odutigū o'odutiapī", niwū. ³⁰ Juda cū pārē ñe'éca be'ro ūsā tiropu ní'cu wijaa wa'awī. Cū wijaari cura ñamipu niwū.

A'merī ma'idutise ni'i

³¹ Juda wa'áca be'ro Jesú ūsārē niwī:

—Ni'cārōacā yū'u Ō'acū macū masū weronojō uputīgūpūre yū'u tutuasere ĩ'ono'rōsa'a. Ō'acū tutuasere quē'rā yū'u me'rāta ĩ'ono'rōsa'a. ³² Yū'u Ō'acū tutuasere ĩ'ocā, cū quē'rā yū'u tutuasere maata ĩ'ogūsami. ³³ Yū'u me'rācjarā, cārō musā me'rā nituogusa'a. Musā yū'ure a'marāsa'a. Yū'u judío masārē toduporopūre ní'caronōjōta masārē ni'cārōacā nigūti. Yū'u wa'atjopūre musā wa'amasītisa'a. ³⁴ Musārē apeye ma'ma dutise cūguūti. Yū'u musārē ma'irōnojōta a'merī ma'īña. ³⁵ Musā a'merī ma'icā, āpērā nipe'tirā musārē yū'u bu'erā nisere masīrāsama, niwī Jesú.

Jesú Pedrorē "Mu'u yū'ure 'Masīwe'e' nigūsa'a" ní'que ni'i
(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Lc 22.31-34)

³⁶ Simó Pedro cūrē sērītiña'wī:

—Wiogu, ħno'opu wa'agusari?

Jesú cūrē niwī:

—Ni'cārōacā yū'u wa'atjopūre mu'u wa'amasītisa'a. Be'ropu yū'ure sirutugusa'a.

³⁷ Pedro cūrē niwī tja:

—Wiogu, ħde'ro weeacju yū'u mu'u me'rā maata wa'amasītisari? Yū'u quē'rā mu'u me'rāta wērīmasī'i.

³⁸ Jesú cūrē niwī:

—ħNirōta yū'u me'rā wērīmasīti? Mu'urē diacjūta nigūti. Cārē'quē cū uuati duporo yū'ure i'tiati "Cūrē masīwe'e", nigūsa'a, niwī Jesú.

14

Jesú "Yū'ure ējōpeorā yū'rurāsa'a" ní'que ni'i

1 Jesú ũsārē a'tiro niwī:

—Musā uputu waro wācūque'titicā'ña. Ō'acūrē ējōpeoya. Tojo nicā yu'u quē'rārē ējōpeoya. 2 Yu'u pacu tiropu musā niatje wi'seri peje ni'i. Te maricāma, musārē wereboapā. Topu musā niatjore apoyugu wa'agu wee'e. 3 Musā niatjore apóca be'ro musārē miigū a'tiguti. Topure musā quē'rā ninu'cūcā'rāsa'a. 4 Musā yu'u wa'atjore masīsa'a. Yu'u wa'ari ma'a quē'rārē masīsa'a, niwī Jesú.

5 Tomás cūrē niwī:

—Wiogu, mu'u wa'atjore masītisa'a. ¿Ūsā de'ro wee masībosau mu'u wa'ari ma'arē?

6 Jesú cūrē niwī:

—Yu'u, yu'u pacu tiropu wa'ari ma'a weronojō ni'i. Yu'u masārē topu wa'acā weegú ni'i. Yu'u masārē diacjū cjasere masicā wee'e. Narē catinu'cūcā weegú ni'i. Yu'ure ējōpeorā dia'cū yu'u pacu tiropu wa'arāsama. 7 Musā yu'ure masīrā, yu'u pacu quē'rārē masībosā'a. Ni'cārōacā me'rā cūrē masī'i. Musā yu'ure ī'arā, cūrē ī'arā weronojō ni'i, niwī Jesú.

8 Felipe Jesure niwī:

—Wiogu, mu'u pacure ī'oña ũsārē. Cūrē ī'ase me'rā dia'cū ũsārē ejatuarosa'a.

9 Jesú cūrē niwī:

—Felipe, yu'u musā me'rā yoacā niwū. ¿Yu'ure ī'amasīweti yujupu? Yu'ure ī'agū yu'u pacu quē'rārē masīmi. ¿De'ro weegu yu'ure "Mu'u pacure ī'oña", niatī? 10 ¿Yu'u, yu'u pacu me'rā puarā nimicā, ni'cūputa ni'i nisere ējōpeoweti? ¿Cū yu'upure nimi nise quē'rārē ējōpeoweti? Yu'u ucūserē yu'u se'saro ucūwe'e. Yu'u pacu yu'upure nigūta cū ũaro ucūmi. Yu'u weese quē'rārē yu'u se'saro weewe'e. Cūta cū ũaro weecā weemi. 11 Yu'u, yu'u pacu me'rā ni'cūta ni'i nisere, cū yu'upure nisere ējōpeoya. Tere ējōpeotirā pūrīcā, yu'u weese pe'ere ī'a ējōpeocureya. 12 Musārē diacjūta wereguti. Yu'ure ējōpeorā yu'u wee'caronojōta yu'u wee'quere weesiruturāsama. Totā yu'u pacu tiropu yu'u wa'acāma, a'te nemorō weerāsama. 13 Musā yu'ure ējōpeocā, nipe'tise musā sērīserē o'ogusa'a. Te me'rā yu'u pacu tutuasere masīato nigū tojo weegusa'a. 14 Yu'ure ējōpeorā, no'o musā sērīserē yu'tiguti.

Jesú "Espíritu Santure o'óguti" ní'que ni'i

15 »Musā yu'ure ma'írā, yu'u dutisere weerāsa'a. 16 Musārē yu'u pacure Espiritu Santure sērībosaguti. Cū musārē weetamuse me'rā wācūtutuanu'cūcā weegusami. Musā me'rā ninu'cūgūsami. 17 Espiritu Santu musārē queoro bu'egusami. Āpērā a'ti nucūcācjārā yu'ure ējōpeotirā cūrē masītīrāsama. Tojo weerā cūrē moorāsama. Musā pūrīcā cūrē masī'i. Cū musā me'rā, musāpure ninu'cūgūsami. 18 Yu'u musārē cō'awā'cāsoma. Musā me'rā nigū a'tiguti tja. 19 Cārōacā be'ro masā yu'ure ī'asome. Musā pūrīcā ī'arāsa'a. Yu'u catinu'cūcā'a. Tojo weerā musā quē'rā catinu'cūcā'rāsa'a. 20 Yu'u pacu musārē Espiritu Santure o'ógusami. Tojo wéeca be'ro yu'u pacu me'rā yu'u nisere masīrāsa'a. Tojo nicā musā yu'u me'rā nisere, yu'u musāpure nisere masīrāsa'a. 21 Yu'u dutisere weegú diacjūta yu'ure ma'isere ī'osami. Yu'ure maigūrē yu'u

pacu quē'rā ma'igūsami. Yu'u quē'rā ma'igūsa'a. Cūrē yu'u nisetisere i'ogūsa'a, niwī Jesú.

²² Apī Juda, Iscariote mejēta Jesure niwī:

—¿Wioḡu, de'ro weegu mu'u nisetisere ūsā dia'cūrē i'ogūsari? ¿De'ro weegu a'ti turicjārā mu'urē ējōpeotirā quē'rārē i'oweti?

²³ Jesú cūrē niwī:

—Yu'ure ma'igū yu'u dutisere weemi. Yu'u pacu cūrē ma'igūsami. Ūsā puarāputa cū me'rā nirāsa'a. ²⁴ Yu'ure ma'itigu pe'e yu'u ucūserē weetimi. Yu'u ucūse yé mejēta ni'i. Yu'u pacu yu'ure o'ó'cu cū weredutise ni'i.

²⁵ »Yu'u musā me'rā níḡū, a'te nipe'tisere were'e. ²⁶ Yu'u sērīcā, yu'u pacu Espiritu Santure musārē o'ógusami. Cū musārē weetamu, wācūtutuanu'cūcā weegusami. Nipe'tise musārē bu'egusami. Nipe'tise yu'u musārē bu'e'quere apaturi wācūcā weegusami.

²⁷ »Yu'u ni'cārōacā musārē we'erit'i. Musā ye ejeripō'rārīpu ejerisājāse niato. Yu'u ejerisājāse me'rā musārē ejerisājācā weeguti. Yu'u ejerisājācā weese a'ti nucūcā cjase weronojō niwe'e. Tojo weerā “Yu'u wa'agu wee'e” nisere tu'orā, bujaweti, wācūque'titicā'ña. ²⁸ Musā “Yu'u pacu tiropu wa'agu wee'e” nicā tu'otojapu. “Be'ro yu'u musā me'rā nigū a'tiguti tja” nicā quē'rārē tu'oapu. Yu'u pacu yu'u yu'ruoro nimi. Musā yu'ure cū tiropu wa'ase quetire tu'oapu. Tere tu'orā, diacjūta ējōpeorā pūrīcā, e'catiboapā. ²⁹ Yu'u musārē wereyugu weepu. Tojo weerā yu'u musārē wereyu'quere queoro wa'acā, “Diacjūta nipī”, nirāsa'a. ³⁰ Wātī a'ti nucūcācjārārē dutigu a'titojami. Tojo weegu yu'u yoaticā musā me'rā ucūḡūti. Cū yu'ure ne cārō dutimasītimi. ³¹ Tojo wa'arota weesasa'a. Yu'u pacu cū weeduti'quere weeguti. Yu'u tojo weecā, a'ti nucūcācjārā yu'u pacure yu'u ma'isere masīrāsama. Te'a wa'arā. Wā'cānu'cāña, niwī ūsārē.

15

Jesú u'segu me'rā masārē queose were'que ni'i

¹ Jesú queose me'rā ūsārē a'ti tiro niwī:

—Yu'u u'segu weronojō ni'i. Yu'u pacu tigure co'tegu nimi. ² Yu'ure ējōpeorā tigu cjase dupuri nima. Ō'acū u'segure i'anurūḡū weronojō niyugu, dūca marīse dupurire dutecō'asami. Apeye ducatise dupurire añurō ducatiato níḡū duteweenemosami. ³ Musā ducatise dupuri weronojō ni'i. Yu'u bu'e'quere ējōpeo, yu'ti'i. Tojo weegu yu'u pacu musā ña'arō wee'quere cō'atojawī. Musā acobocono'cārāpu nitoja'a. ⁴ Yu'u musāpure ninu'cūḡūsa'a. Musā quē'rā yu'u me'rācjārā ninu'cūcā'ña. Ni'cā dupu yucugupu a'mesū'atimirō ducatitisa'a. A'te weronojō musā yu'u me'rā ninu'cūtīrā, ne añurō weemasisome.

⁵ »Yu'u ni'caronojōta yu'u u'segu weronojō ni'i. Musā tigu dupuri ni'i. Yu'u me'rā ninu'cūḡū, yu'u quē'rā cūpure nicā, cū añurō weemasīsami. Musā yu'u me'rā ninu'cūtīrā, ne añurō weemasītisa'a. ⁶ Yu'u me'rā ninu'cūtigu dutecō'a'que dupuri weronojō nimi. Te ñai'que dupurire see, pecame'epu ūjūacō'ano'a'a.

⁷ »Musā yu'u me'rā ninu'cūrā, yu'u bu'esere wācūrā, Ō'acūrē musā uasere sērīña. Cū yu'tigusami. ⁸ Musā añurō weérā, Ō'acū añuyu'ruami nisere i'orāsa'a. Tojo weerā diacjūta musā yu'u bu'erā nirāsa'a. ⁹ Yu'u pacu yu'ure ma'irōnojoḡta yu'u quē'rā musārē ma'i'i. Yu'u me'rā

ninu'cũña. Tojo weecã, musãrê ma'inu'cũgũsa'a. ¹⁰ Yu'u pacu yu'ure cã dutisere weecã, ma'imi. Yu'u quẽ'rã yu'u dutisere weecã, musãrê ma'igũsa'a.

¹¹ »Yu'u e'catironojõta musãrê e'catiato nígũ tojo ucũ'u. Tojo weerã musã e'catiyu'ruarãsa'a. ¹² Yu'u dutise a'tiro ni'i. Yu'u musãrê ma'irõnojõta a'merĩ ma'ĩña. ¹³ Ni'cũ cã me'rãcjãrãrê wẽribosagu, narê ma'iyu'ruasami. Wẽribosase nemorõ ma'ita basioewe'e. ¹⁴ Musã yu'u dutisere weerã, yu'u me'rãcjãrã ni'i. ¹⁵ Yu'u musãrê "Yu'ure da'raco'terã nima", nisome. Da'raco'terã na wioгу weesere masĩtisama. Musã yu'u me'rãcjãrã ni'i. Tojo weegu yu'u pacu yu'ure ní'quere werepe'ocã'a. ¹⁶ Musã yu'ure besetiwu. Yu'u pe'e musãrê besewu. Añurõ weeato nígũ tojo weewu. Musã añurõ weese pe'tisome. Añurõ weecã, musã yu'ure ãjõpeocã, no'o Õ'acũrê sẽrisenojõrê o'ogusami. ¹⁷ A'teta ni'i yu'u musãrê dutise. A'merĩ ma'ĩña, niwĩ.

Jesú "Yu'ure ãjõpeocã, ãpẽrã musãrê ĩ'atu'tirãsama" ní'que ni'i

¹⁸ Jesú ãsãrê a'tiro ninemowĩ:

—A'ti nucũcãcjãrã yu'ure ãjõpeotirã musãrê ĩ'atu'ticã, yu'ure ĩ'atu'timũ'tã'quere wãcũña. ¹⁹ Musã a'ti nucũcãcjãrã waro nicãma, na me'rãcjãrãrê ma'irõnojõta musãrê ma'ibosama. Yu'u musãrê na wa'teropu nirãrê besewu. Musã a'ti nucũcãcjãrã weronjõ niwe'e. Tojo weerã musãrê ĩ'atu'tima. ²⁰ Yu'u musãrê ní'quere wãcũña. Ne ni'cũ da'raco'tegu "Yu'u wioгу yu'ruoro ni'i", nĩmasĩtisami. Yu'ure ña'arõ weema. Musã quẽ'rãrê mejãrõta ña'arõ weerãsama. No'o yu'u bu'esere tu'orã, musãrê tu'orãsama. ²¹ Musã yu'ure sirutucã ĩ'arã, nipe'tise ña'asere musãrê weerãsama. Yu'ure o'ócure na masĩtise ye bu'iri tojo weerãsama.

²² »Yu'u a'ti di'tapure narê weregu a'titicãma, bu'iri moobosama. Na ni'cãrõacãrê bu'iri cuoma. "Ësã bu'iri moo'o", nĩmasĩtisama. ²³ Yu'ure ĩ'atu'tirã yu'u pacu quẽ'rãrê ĩ'atu'tima. ²⁴ Ne ni'cũ weetisere na tiropure peje weel'omiwũ. Yu'ure masĩdutigu tojo weewu. Yu'u weel'otica be'roma bu'iri moobosama. Na yu'u wee'quere ĩ'awã. Tere ĩ'amirã, yu'ure ĩ'atu'tiwã. Yu'u pacu quẽ'rãrê ĩ'atu'tiwã. ²⁵ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu nĩrõnojõta queoro wa'aro wee'e. A'tiro ni'i: "Bu'iri moomicã, yu'ure ĩ'atu'tiwã", ni ojano'wũ.

²⁶ »Espĩritu Santu diacjũ ucũgũ, musãrê weetamugũ a'tigusami. Ësã yu'u pacu me'rã cũrê o'orãsa'a. Cũ a'tigu, queoro yé cjasere musãrê weregusami. ²⁷ Musã quẽ'rã yé cjasere wererãsa'a. Musã ne waroputa yu'u me'rã nitojawan. Tojo weerã wererãsa'a, niwĩ Jesú.

16

¹ Jesú ãsãrê ninemowĩ tja:

—Yé bu'iri ãpẽrã musãrê ña'arõ weerãsama nisere were'e. Yu'ure ãjõpeodu'ticã'to nígũ tojo were'e. ² Musãrê judio masã nerẽwũase wĩ'seripu nĩmĩ'cãrãrê cõ'awĩrõrãsama. No'o musãrê wẽjẽcõ'aca be'ro a'tiro nirãsama. "Marĩ Õ'acũ ñaro weerã wee'e", nirãsama. ³ Na yu'u pacure, yu'ure masĩti'que ye bu'iri musãrê ña'arõ weerãsama. ⁴ Yu'u wereyuga wee'e. Tojo weerã queoro te wa'acã, musã "Tojota niwĩ", nirãsa'a.

Espĩritu Santu ye cjase ni'i

»Yu'u musā me'rā nīgū, ne waropure maata a'tere weretiwū.
 5-6 Ni'cārōacā yu'ure o'ócū tiropu wa'agu wee'e. Yu'u tojo nicā tu'orā, ne ni'cū yu'ure “¿No'opu wa'ati?” ni sērītiña'we'e. Mejō bujawetiwioriticā'a.
 7 Yu'u musārē diacjūta nigūti. Yu'u wa'acā, musārē añu nirōsa'a. Yu'u musārē Espiritu Santure o'ógusa'a. Yu'u wa'aticāma, cū musārē weetamugū, musā me'rā nigū a'titibosami.

8-11 »Espiritu Santu yu'ure ējōpeotirārē a'tiro masicā weegusami. “Ēsā ña'arā ni'i”, ni tu'oña'cā weegusami. Apeye, yu'u diacjū weegū ni'i nisere i'ogūsami. Yu'u pacu tiropu wa'ase me'rā tere i'ogūsami. Yu'u topu wa'acā, yu'ure i'asome. Tojo nicā yu'ure ējōpeotirārē Ō'acū bu'iri da'reatjere i'ogūsami. A'tiro masirāsama: “Wātī, a'ti nucūcācārārē dutigu Ō'acūrē bu'iri da'reno'acju nitojami”, nirāsama.

12 »Yu'u musārē peje werese cuomi'i. Ni'cārōacārē musā tu'omasitibosa'a. Tojo weegu werewe'e. 13 Espiritu Santu a'tigu, nipe'tisere queoro weregusami. Cū diacjū ucūgū nimi. Cū se'saro ucūsome. Ō'acū ucūsere, cū tu'o'quere wereturiagusami. Be'ropu wa'atje quē'rārē musārē wereyugusami. 14 Espiritu Santu yu'ure añurō ucūgūsami. Yé cjasere musārē masicā weegusami. 15 Nipe'tise yu'u pacu cuose yé ni'i. Tojo weegu Espiritu Santu musārē yé quetire weregusami.

Bujawetimi'cārā e'catirāsama nise ni'i

16-17 »Cārōacā be'ro musā yu'ure i'anemosome. Be'ro i'arāsa'a tja. Yu'u pacu tiropu wa'ase ye bu'iri tojo wa'anirōsa'a, niwī Jesú.

Cū tojo nicā tu'orā, ūsā ni'cārērā a'merī ucūwū:

—¿De'ro nisi'rīrō weesari cū tojo nise? 18 “Cārōacā be'ro” cū nise ¿de'ro nisi'rīrō weesari? Ñe'enojōrē ucūgū ucūsamigu, masītisa'a, niwū.

19 Jesú ūsā tojo nisere masīgū, ūsārē niwī:

—Yu'u “Cārōacā be'ro i'asome, be'ro i'arāsa'a tja” ní'quere ¿a'merī sērītiña'rā weeti? 20 Musārē diacjūta wereguti. Musā utī, pūrō bujawetirāsa'a. A'ti turicjārā pe'e e'catirāsama. Musā bujawetimi'cārā be'ro e'catirāsa'a. 21 A'tiro wa'ase weronojō nirōsa'a. Ni'cō nijipaco co wī'magū wuase duporoacā pūrīse tu'oña'samo. Co wuáca be'ro co pūrīse tu'oña'quere wacūtisamo. Co macū bajuase pe'ere i'agō e'catigo, tojo weesamo. 22 Co weronojō musā ni'cārōacā pi'eti'i. Be'ro yu'u musārē i'agū a'tiguti tja. Yu'u tojo weecā i'arā, musā e'catiyyuarāsa'a. Āpērā musārē bujaweticā weemasitirāsama.

23 »Musā tojo e'catiri numurē musā tu'otisere ne sērītiña'some majā. Diacjūta musārē nigūti. Musā yu'ure ējōpeocā i'agū, nipe'tise musā sērīsere yu'u pacu yu'tigusami. 24 Toduporopu yu'u tutuase me'rā yu'u pacure ne sērītiwū. Ni'cārōacārē musā yu'ure ējōpeotjīarā sērīña. Musā tojo weecā, cū yu'tigusami. Cū yu'ticā, musā e'catiyyuarāsa'a.

Jesú masārē “A'tiro weeguti” ní'que ni'i

25 »Yu'u musārē queose me'rā wereapu. Be'ro queose marīrō diacjūta yu'u pacu ye quetire weregusa'a. 26 Espiritu Santu a'tica be'ro musā yu'ure ējōpeotjīarā, yu'u pacure sērīrāsa'a. Yu'u tojo nigū, “Yu'u pacure musārē sērībosaguti”, nigū mejēta wee'e. Musā basu sērīrāsa'a. 27 Cūta musārē ma'imi. A'tiro ni'i. Musā yu'ure ma'i'i. Tojo nicā musā yu'ure “Ō'acū tiropu ni'cu a'tipi”, ni ējōpeo'o. Tojo weegu Ō'acū musārē ma'imi.

28 Yu'u pacu me'rã ní'cu yu'u a'ti nucûcãpûre a'tiwu. Ni'cãrõacã yu'u a'topu ní'cu yu'u pacu tiropu dajatojaaguti tja.

29 Cũ tojo nicã tu'orã, ùsã cûrẽ niwũ:

—Ni'cãrõacãrẽ mu'u queose me'rã werewe'e. Diacjũ ucûcã'a.

30 Ni'cãrõacã ùsã mas'í. Mu'u nipe'tisere masípe'ocã'a. No'o sêrítĩña'se ðuporo masítoja'a. Tojo weerã mu'u Ô'acũ tiropu ní'cu a'tipã nisere mas'í.

31 Jesú ùsãrẽ niwí:

—¿Musã ãjõpeoti majã? 32 Tojo ãjõpeomirã, maata no'o musã wa'así'rĩrõ du'tistearãsa'a. Yu'u ni'cũta tojagúsa'a. Ni'cũta niwe'e, nígũ pe'e. Yu'u pacu yu'u me'rã nimi. 33 Yu'ure ãjõpeorã ejerisãjãse cuoato nígũ a'te nipe'tisere musãrẽ wereapu. A'ti nucûcãcjãrã musãrẽ pi'eticã weerãsama. Na tojo weemicã, wãcũtutuaya. Yu'u a'ti nucûcãcjãrã na ñã'arõ weesere docaque'acã weetojawu. Tojo weerã yu'ure ãjõpeorã wãcũtutuaya.

17

Jesú cã bu'erã ye niatjere cã pacure sêrĩbosa'que ni'i

1 Jesú tojo níca be'ro í'amorõ, a'tiro niwí:

—Pacu, mu'u yu'ure cũu'que eja'a. Yu'u mu'u macũ nisere masãrẽ í'õña. Mu'u tojo weecã, yu'u masãrẽ mu'u tutuasere, mu'u añuyurũsere í'ogúsa'a. 2 Mu'u yu'ure masã nipe'tirã wíogu sõrõwũ. Nipe'tirã mu'u o'o'cãrãrẽ catinu'cũcã weedutigu yu'ure sõrõwũ. 3 Masã mu'u Ô'acũ ní'cũ nígũrẽ, tojo nicã yu'ure mu'u o'ó'cure ãjõpeorã catinu'cũcã'rãsama.

4 »Yu'u a'ti nucûcãpûre mu'u tutuasere, mu'u añuyurũsere masãrẽ í'owũ. Mu'u yu'ure cũu'quere weepe'ocã'wũ. 5 Pacu, a'ti nucûcã weese ðuporo yu'u mu'u me'rã niwũ. Mu'u me'rã nígũ, mu'u weronojõ nisetiwu. Ni'cãrõacãrẽ mu'u tiropu wa'agu wee'e. Yu'ure mejãrõta weeya tja.

6 »Mu'u ã'rãrẽ a'ti nucûcãpu nirã wa'terore besewu. Yu'ure narẽ o'oguti nígũ, tojo weecu niwũ. Mu'u nisetisere narẽ masícã weewu. Na mu'u yarã nimi'cãrãrẽ yu'ure wiawu. Na mu'u dutisere weewã. 7 Ni'cãrõacã na masíma, nipe'tise yu'u cuose mu'u o'o'que ni'i, nima. 8 Narẽ nipe'tise mu'u wereduti'quere werewu. Na tere tu'orã, ãjõpeowã. Na diacjũta yu'u mu'u tiropu a'ti'quere ãjõpeowã. Tojo nicã mu'u yu'ure o'ó'quere ãjõpeowã.

9 »Yu'u na ye niatjere mu'urẽ sêr'í. Æpêrã yu'ure ãjõpeotirã yema sêr'íwe'e. Yu'ure mu'u o'o'cãrã mu'u yarã nima. Tojo weegu mu'urẽ sêr'í. 10 Nipe'tirã mu'u yarã, yarã nima. Yarã quẽ'rã mu'u yarã nima. Na yu'ure ãjõpeo, yu'u tutuagu nisere masãrẽ masícã weema.

11 »Yu'u a'ti nucûcãpu tojaque'asome. Yu'u bu'erã pũrícã tojarãsama. Yu'u mu'u tiropu wa'agu wee'e. Pacu, añuyurũgu, mu'u tutuase me'rã mu'u yu'ure o'o'cãrãrẽ añurõ co'teya. Mu'u tojo weecã, marí níronojõta na ni'cãrõ me'rã nirãsama. 12 A'ti nucûcãpûre yu'ure mu'u o'o'cãrã me'rã nígũ, mu'u tutuase o'o'que me'rã narẽ co'tewu. Ne ní'cũ bajuriotiwu. Ní'cũ dia'cũ toduporopu bajuduti'cu weronojõ ní'cure bajuriowu. Mu'u ye queti ojãca pũrĩpu níronojõta na oja'que queoro wa'aro wee'e.

13 »Ni'cãrõacã yu'u mu'u tiropu wa'agu wee'e. Yu'u a'ti nucûcãpu nígũ, mu'u ye quetire werewu. Tere tu'orã, na yu'u weronojõ e'catiato nígũ werewu. 14 Mu'u wereduti'quere narẽ wereturiawu. Na yu'ure ãjõpeotĩjarã, yu'u weronojõ nima. A'ti umucocjãrã weronojõ wãcũtima. Tojo weerã na quẽ'rãrẽ masã í'atu'tima. 15 »Narẽ, a'ti nucûcãpu nirãrẽ

mu'u tiropu miaña", nigũ mejêta wee'e. Wâtî pe'ere cã'mota'aya nígu, tojo ni'i. ¹⁶ Yu'u a'ti umucocjũ niwe'e. Na quẽ'rã yu'ure ãjõpeorã a'ti umucocjãrã weronojõ wãcũsetitima. ¹⁷ Mu'u ye queti diacjũ waro ni'i. Te me'rã narẽ mu'u uaro weejã añurã wa'acã weeya. ¹⁸ Yu'ure mu'u ye quetire a'ti nucũcãcãjãrãrẽ weredutigu o'owũ. Yu'u quẽ'rã yu'u bu'erãrẽ a'ti nucũcãcãjãrãrẽ weredutigu o'ó'o. ¹⁹ Mu'u uaronojõ na ye niatjere wẽribosaguti. A'tiro yu'u weecã, na quẽ'rã mu'u uaronojõ diacjũta weerãsama.

²⁰ »Yu'u na dia'cũrẽ sẽribosawe'e. Be'ropu na bu'esere tu'o ãjõpeojã quẽ'rãrẽ sẽribosa'a. ²¹ Na marĩ me'rã ni'cãrõ me'rã niato nígu tojo wee'e. Pacu, yu'u mu'u me'rã nĩrõnojõ, mu'u yu'u me'rã nĩrõnojõ na quẽ'rã niato. Tojo wa'acã ã'arã, a'ti nucũcãcãjãrã yu'ure mu'u o'ó'quere ãjõpeorãsama. ²² Yu'ure mu'u tutuase, añuyuruser e o'owũ. Yu'u quẽ'rã yarãrẽ o'oturiawũ. Narẽ ni'cãrõ me'rã marĩ weronojõ niato nígu tojo weewũ. ²³ Yu'u napure ni'i. Mu'u pe'e yu'upure ni'i. Tojo weerã na ni'cãrõ me'rã nirãsama. Tojo wa'acã ã'arã, a'ti nucũcãcãjãrã mu'u yu'ure o'ó'quere masĩrãsama. Apeyere, mu'u yu'ure ma'irõnojõta "Marĩrẽ ma'imi", nirãsama.

²⁴ »A'ti turi weese duporo mu'u yu'ure ma'iwũ. Tojo weegu mu'u nisetisere yu'ure o'owũ. Pacu, mu'u o'ocãrãrẽ yu'u me'rã nicã uasa'a. Narẽ yu'u tutuasere ã'adutigu tojo wee'e. ²⁵ Pacu, mu'u queoro wee'e. A'ti nucũcãcãjãrã yu'ure ãjõpeotirã mu'urẽ masĩtima. Yu'u mu'urẽ mas'ĩ. ã'rã yu'u bu'erã mu'u yu'ure o'ó'quere masĩma. ²⁶ Mu'u nisetisere narẽ masĩcã weewũ. Tojo masĩcã weenu'cũcũti. Mu'u yu'ure ma'irõnojõta na quẽ'rãrẽ a'merĩ ma'idutigu tojo wee'e. Tojo nicã yu'u na me'rã ninu'cũgũti nígu, tojo wee'e, niwĩ Jesú.

18

Jesure surara na ñe'ewã'cã'que ni'i (Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Lc 22.47-53)

¹ Jesú cũ pacure sẽrĩca be'ro ãsã Jerusalẽpure wijawũ. Wija, Cedrón wãmetiri maarẽ pẽ'awã. Ti maa siaquijipũ na olivo ote'caro niwã. Ësã topu wa'awũ. ² Juda Jesure ã'atu'tirãrẽ o'ori masũ quẽ'rã te olivo nĩrõrẽ masĩwĩ. Jesú toduporo pejetiri ãsãrẽ su'ori sijawĩ. Tojo weegu masĩwĩ.

³ Ësã topu nĩrĩ cura ni'cã curua surara me'rã Juda etawĩ. Æpẽrã quẽ'rã ni'cãrẽrã Õ'acũ wi'i co'terã surara niwã. Pa'ia wiorã, fariseo masã o'ó'no'cãrã niwã. Na añurõ wãmotiwã. S'ĩ'ose tuturi, s'ĩ'osepa me'rã a'tiwã.

⁴ Jesú cũrẽ wa'atjere masĩtojacu niwĩ. Tojo weegu "¿Noarẽ a'mati?" niwĩ.

⁵ Cũrẽ yu'tiwã:

—Jesú Nazarecjãrẽ a'ma'a, niwã. Jesú narẽ niwĩ:

—Yu'uta ni'i.

Juda Jesure ã'atu'tirãrẽ o'ori masũ na me'rã niwĩ. ⁶ Jesú "Yu'uta ni'i" nicã tu'orã, na uirã, dústi bu'ruque'awã. ⁷ Jesú apaturi sẽrĩtiña'wĩ tja:

—¿Noarẽ a'mati?

Cũrẽ yu'tiwã:

—Jesú Nazarecjãrẽ a'ma'a, niwã.

⁸ Jesú narẽ niwĩ:

—Musãrẽ weretoja'a, yu'uta ni'i. To pũrĩcã yu'ure a'marã, ã'rã yu'u bu'erãrẽ du'uo'oya.

⁹ Jesú cǔ ucũ'que queoro wa'ato nígũ tojo niwĩ. Cǔ ní'que a'tiro niwũ: "Yu'u pacu o'ocārārē ne ni'cǔ bajuriotiwu", niwũ. ¹⁰ Cǔ tojo nica be'ro Simó Pedro cǔ ya di'pjirē wejeweewĩ. Wejewe, pa'ia wiogure da'raco'tegu Malco wāmetigure diacjǔca o'meperore dutepār'rēwĩ. ¹¹ Cǔ tojo weecā ĩ'agũ, Jesú Pedrose niwĩ:

—Mu'u ya di'pjirē narõña. Yu'u pacu pi'etiduti'caronojõta pi'etiguti, niwĩ Jesú.

Jesure Anás ya wi'ipu mia'que ni'i
(Mt 26.57-58; Mr 14.53-54; Lc 22.54)

¹²⁻¹³ Surara, tojo nicā na wiogu, āpērā pa'ia wiorā na o'ocārā Jesure du'te, Anás wāmetigu ya wi'ipu miawā. Cǔ Caifá mañecũ niwĩ. Caifá titare pa'ia wiogu niwĩ. ¹⁴ Cǔta todapropare judío masārē "Ni'cǔ nipe'tirā ye niatje wēribosacā, marĩrē añurõsa'a" ní'cǔ niwĩ.

Pedro Jesure "Masĩwe'e" ní'que ni'i
(Mt 26.69-70; Mr 14.66-68; Lc 22.55-57)

¹⁵ Na Jesure miacā, yu'u Juā, tojo nicā Simó Pedro, ǔsā puarā narē sirutuwa'cāwũ. Pa'ia wiogu yu'ure ĩ'amasĩwĩ. Tojo weegu yu'u Jesú me'rā wiogu ya wi'i po'peapu sājāawũ. ¹⁶ Pedro pe'e sopepu tojanu'cāwĩ. Cǔ tojo weecā ĩ'agũ, yu'u sope co'tego me'rā ucũ, cǔrē pijisõrõwũ. ¹⁷ Be'ropu co Pedrose sēritiña'wõ:

—¿Mu'u sĩ'i me'rācjũ mejēta niti?

Pedro core niwĩ:

—Niwe'e, niwĩ.

¹⁸ Pürõ yusuaawu. Tojo weerā ti wi'i da'raco'terā, tojo nicā surara pecame'e wjāwā. Na ti me'e sumutopu sõ'manu'cũburõwā. Pedro quē'rā na me'rā sõ'magũ wa'awĩ.

Pa'ia wiogu Jesure sēritiña'que ni'i
(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Lc 22.66-71)

¹⁹ Pa'ia wiogu Anás Jesure sēritiña'cũ niwĩ:

—¿Noanojõ niti mu'u bu'erā? ¿Ñe'enojõrē mu'u bu'eti narē? nicu niwĩ.

²⁰ Jesú cǔrē yu'ticu niwĩ:

—Yu'u nipe'tirā tu'oropu bu'ewu. Judío masā nerēse wi'seripu, tojo nicā Ō'acũ wi'i judío masā nerēwuaropu bu'ewu. Ya'yioropu bu'etiwu.

²¹ ¿De'ro weegu yu'ure sēritiña'ti? Āpērā yu'ure tu'ocārārē sēritiña'ña. Na masĩsama. Na mu'urē wererāsama, nicu niwĩ Jesú.

²² Jesú tojo nicā tu'ogu, ni'cǔ Ō'acũ wi'i co'tegu surara Jesú ya diapoare paacu niwĩ. Cǔrē nicu niwĩ:

—¿De'ro weegu tojo yu'titi pa'ia wiogure?

²³ Jesú cǔrē nicu niwĩ:

—Yu'u ña'arõ nica be'ro "Te bu'iri paapu. Te ña'a ni'i", niña. Añurõ nica be'roma ¿de'ro weeacju yu'ure paati? nicu niwĩ Jesú.

²⁴ Be'ro Anás Jesure du'teno'cure tja pa'ia wiogu Caifá tiropu o'ówĩ.

Pedro nisoone'que ni'i
(Mt 26.71-75; Mr 14.69-72; Lc 22.58-62)

²⁵ Tojo weeri cura Pedro pecame'e sumuto sõ'manu'cũwĩ. Topu nirā cǔrē sēritiña'wā:

—¿Mu'u sĩ'i me'rācjũ mejēta niti?

Pedro narē niwĩ:

—Niwe'e.

²⁶ Be'ro ni'cū pa'ia wiogure da'racote'egu, Pedro cū o'mepero dutepā'rē'cu acaweregu Pedroro niwī:

—Yū'u mejēpu mu'urē olivo ote'caropu cū me'rā nicā ĭ'apu.

²⁷ Pedro apaturi nisoowī. Tojo nica be'ro cārē'quē uuwī.

Jesure Pilato romano masā wiogu tiropu na mia'que ni'i
(Mt 27.1-2,11-14; Mr 15.1-5; Lc 23.1-5)

²⁸ Be'ro Jesure Caifá ya wi'ipu ní'cure Pilato ya wi'ipu miawā. Bo'rearopu weewu. Judío masā wiorā ti wi'ipure sājāatiwā. Ti wi'ipure sājāarā, Pascua bosenumu ba'awuasere ba'atibopā. Pilato judío masū nitimi nise bu'iri na bu'iritirā tu'oña'bopā. Tojo weerā cū ya wi'ire sājāatiwā. ²⁹ Na sājāaticā ĭ'agū, Pilato na me'rā ucūgū wijaatiwī. Narē niwī:

—¿Musā ā'rīrē ñe'enojō weresārā weeti?

³⁰ Na cūrē niwā:

—Cū ña'arō weeticāma, mu'u tiro cūrē miititiboapā.

³¹ Na tojo yu'ticā tu'ogu, Pilato niwī:

—Cūrē miaña. Musārē dutironojōta musā basu beserā wa'aya.

Judío masā wiorā cūrē niwā:

—Ėsā judío masā ne ni'cū masūrē “Wējēña” nímasītisa'a, niwā.

³² Titapure romano masā wiogu masā ña'arārē na wējēdutarārē curapū paabi'pecūcārā niwā. Tojo weero Jesú toduporo ní'que queoro wa'awu. Cū “Yū'ure u'muarōpu tuumorōnu'cōrāsama”, niwī. ³³ Pilato Jesure piji, cū ya wi'ipu majāmisājāawī. Jesure sērītiña'cu niwī:

—¿Mu'uta niti judío masā wiogu?

³⁴ Jesú yu'ticu niwī:

—¿Mu'u basu mu'u wācūrō me'rā sērītiña'ti? o ĵāpērā mu'urē wereati?

³⁵ Pilato cūrē nicu niwī:

—¿De'ro weegu yu'u masībosau? Yū'u judío masū mejēta ni'i. A'topure mu'u ya di'tacjārā judío masā, tojo nicā pa'ia wiorā mu'urē miitiamā. ¿De'ro weeati mu'u?

³⁶ Jesú nicu niwī:

—Yū'u a'ti nucūcācjū wiogu niwe'e. Yū'u tojo nicāma, judío masā wiorārē o'odutitirā yū'ure siruturā a'mequēboapā. Yū'u apesecjū wiogu ni'i.

³⁷ Cū tojo nicā tu'ogu, Pilato nicu niwī:

—¿To pūrīcārē mu'u wiogu niti?

Jesú cūrē nicu niwī:

—Mu'u nírōnojōta yu'u wiogu ni'i. Yū'u diacjū cjasere weregu a'topu a'ti, bajuawu. Nipe'tirā diacjū cjasere uarā, yū'u ucūsere tu'oma.

³⁸ Pilato cūrē nicu niwī:

—¿Ñe'enojō nirō nisasa'a diacjū cjase? nicu niwī.

“Jesure wējērōua'a” ní'que ni'i
(Mt 27.15-31; Mr 15.6-20; Lc 23.13-25)

Pilato Jesure sērītiña'ca be'ro judío masā wiorā me'rā ucūgū wijaaticu niwī tja. Narē niwī:

—Yū'u cūrē ne bu'iri bocatiasu. ³⁹ Musā weewuase a'tiro ni'i. Pascua bosenumu nicā bu'iri da'rerī wi'ipu nigūrē yū'ure du'uwīrōdutisa'a. ¿Musā cūrē judío masā wiogure du'uwīrōcā uasari?

⁴⁰ Cū tojo nicā tu'orā, na pūrō caricūwā:

—Cūrē ne du'uwīrōticā'ña. Barrabá pe'ere du'uwīrōña, niwā. Barrabá ña'arō weeri masū niwī.

19

1 Masā “Barrabáre du'uwīrōña” ni caricūcā tu'ogu, Pilato Jesure tārādutiwī. 2 Surara ni'cā be'to pota me'rā wéeca be'tore cū dupoapure peocārā niwā. Apero, ni'cārō su'tiro wiogu sãñarōnojō sō'a ñibocurerore sãacārā niwā. 3 Be'ro cū pu'to wa'a, cūrē bujicārā, a'tiro nicārā niwā:

—Judío masā wiogure añurō wa'ato. Tojo nírāta, cū diapoare paamujácārā niwā.

4 Pilato po'peapu ní'cu wijaatiwī tja. Masārē niwī:

—Yu'u cūrē ne cārōacā bu'iri bocatiasu. Tojo weegu musā tiropu pijiwijaatiguti. Musā ĩ'arāsa'a, niwī.

5 Be'ro Jesú wijaatiwī. Cū pota be'tore pesawī. Wiogu su'tiro surara o'o'carore sãñawijaatiwī. Cū wijaatáca be'ro Pilato masārē a'tiro niwī:

—Ī'aña. Ā'rī nimi.

6 Pa'ia wiorā, āpērā Ō'acū wi'i co'terā surara cūrē ĩ'arā, pūrō caricūwā:

—Cūrē curusapu paabi'pe wējēña, ni caricūwā.

Pilato narē niwī:

—Musā basu cūrē curusapu paabi'pe wējērā wa'aya. Yu'u cūrē ne cārōacā bu'iri bocatisa'a, niwī.

7 Judío masā wiorā cūrē niwā:

—Cū “Yu'u Ō'acū macū ni'i”, niwī. Ēsārē duti'que tojo ucūgūnojōrē wējēduti'i, niwā.

8 Pilato cū “Ō'acū macū ni'i” nisere tu'ogu, nemorō uiwī. 9 Be'ro Jesure pijisājāa, cūrē sērītiña'cu niwī tja:

—¿No'ocjū niti mu'u?

Jesú cūrē ne yu'titicu niwī.

10 Cū yu'titicā ĩ'agū, Pilato cūrē nicu niwī:

—¿De'ro weegu yu'ure yu'tiweti? ¿Mu'u masīweti? Yu'u mu'urē du'uwīrōgū, du'uwīrōmasī'i. Wējēdutigū quē'rā, wējēdutimasī'i, nicu niwī.

11 Jesú cūrē nicu niwī:

—Ō'acū mu'urē cā'mota'acā, mu'u tojo weemasītiboapā. Tojo weegu yu'ure mu'u tiropu o'o'cu mu'u nemorō bu'iritimi, nicu niwī.

12 Ē tojo nicā tu'ogu, Pilato Jesure “¿De'ro wee cūrē yu'u du'uwīrōgūsariba?” nicu niwī. Cū tojo weesī'rīcā ĩ'arā, judío masā wiorā pūrō caricūwā:

—Mu'u cūrē du'uwīrōgū, romano masā wiogu me'rācjū nisome. No'o ni'cū “Yu'u judío masā wiogu waro ni'i” nigūnojō romano masā wiogure yu'runu'cāgū weemi. Cū me'rācjū nitimi, ni caricūwā.

13 Na tojo nicā tu'ogu, Pilato Jesure na ūtā me'rā yéca papu pijiwi-jaadutiwī. Hebreo ye me'rā Gabata wāmetiwī. Topu Pilato masārē besewuawī. Tojo weegu cū topu dujiwī. 14 Titare ni'cā numu du'sawu Pascua bosenumu wa'atji dūporo. Dajaritero wa'tero niwū. Pilato topu dujigu, judío masā wiorārē niwī:

—Musā wiogure ĩ'aña.

15 Na caricūnemowā:

—Cūrē wējēña. Curusapu paabi'pe wējēña, niwā.

Pilato niwī:

—Yu'u musã wiogure curusapu paabi'pe wējēdutigusami, ¿ni wācūmiti?

Pa'ia wiorã cūrē niwã:

—Ēsã wiogu ni'cūta romano masã wiogu waro nimi.

¹⁶ Na tojo nicã tu'ogu, Pilato surarare Jesure curusapu wējēdutigu o'owī. Be'ro na cūrē miawã.

Na curusapu paabi'pe'que ni'i

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Lc 23.26-43)

¹⁷ Jesú na “Masã boaweeca dupoa” nirōp̄are wa'agu, curusare wuawã'cãwī. Hebreo ye me'rã Gólgota wāmetiwu. ¹⁸ Topu cūrē curusapu paabi'pewã. Āpērã puarã quē'rārē tojota weewã. Jesure na deco nu'cōwã. Āpērã pe'ere, ni'cūrē diacjũ pe'e, apirē cūpe pe'e nu'cōwã. ¹⁹ Pilato Jesú dupoa bu'i curusapu cū oja'quere ò'odutiwī. A'tiro ojano'wū: “Jesú Nazarecjũ judío masã wiogu nimi.” ²⁰ Te oja'que hebreo ye, griego ye, latín ye me'rã niwũ. Jesure paabi'pe'caro macã pu'to niwũ. Tojo weerã pājārã judío masã tere bu'ewã. ²¹ Pilato oja'quere bu'erã, pa'ia wiorã cūrē nicãrã niwã:

—Mu'u “Judío masã wiogu nimi”, ni ojatiboapã. A'tiro pe'e ojaboapã. “Cũ ‘Judío masã wiogu ni'i’, niami”, niboapã.

²² Pilato narē niwī:

—Yu'u ojasĩ'rĩ'caronojō ojatopapu. Ducayusome majã.

²³ Be'ro ba'paritirã surara Jesure paabi'pe'cãrã cū ye su'tire seeneowã. Seeneo, nánucũ ducawaawã. Cũ ya su'tiro docacjārō deroa'mesu'oya marĩwũ. ²⁴ Tojo weerã surara a'merĩ niwã:

—A'tore tũ'rēticã'rã. Mejō nĩbocaperã. ¿Noa a'tore wapata'arosarito? niwã.

Na tojo weecã, Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩpu oja'que queoro wa'awu. A'tiro ojano'caro niwũ: “Yé su'tire ducawaawã. Tere nĩbocaperã wapata'awã.” A'te ní'caronojōta surara weewã.

²⁵ Jesú ya curusa pu'to a'ticurã numia niwã. Cũ paco, cū mugō María Cleofas numo, tojo nicã María Magdalena niwã. ²⁶ Jesú cū pacore, tojo nicã yu'u Juã cū uputu ma'ino'gũ co tiro nu'cũcã ĩ'agũ, core niwī:

—Ma'u, ã'rĩ mu'u macũ nimi.

²⁷ Be'ro yu'ure niwī:

—Yu'u pacore mu'u paco weronojō cuoya. Toó tojamo mu'u paco, niwī Jesú.

To be'ro core ya wi'ip̄u miitojaawu.

Jesú wērĩ'que ni'i

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Lc 23.44-49)

²⁸ Jesú cū pacore co'tedutica be'ro “Nipe'tise yu'ure weeduti'quere tu'aja'a”, niwī. Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩpu oja'que wa'ato ní'gũ Jesú a'tiro niwī:

—Acowuosa'a.

²⁹ Topu ni'cãrũ vino pi'ase poseyetju dujiwu. Tojo weerã surara ni'cã si'tia mii ñamiowã. Ñamio, hisopo wāmetiri siti dupupu ti si'tiare da'reō'o sīomorōwã Jesú tiropu. ³⁰ Cũ tere sĩ'rĩwī. Be'ro niwī:

—Nipe'tise tu'ajatoja'a.

Cũ tojo níca be'ro cū dupoa paamu'rĩyoja, wērĩa wa'awī.

Jesure na ñosē'que ni'i

³¹ Jesú cǎ wērīcaterore ni'cǎ numu Pascua bosenumu wa'atjo du'sawu. Ti bosenumu sauru judío masārē soodutíca numu bosenumujo waro nicaro niwǎ. Ti numurē wērī'cārā curusapu nicǎ judío masā wiorā uaticārā niwǎ. Tojo weerā na Pilato tiropu wa'a, cǎ yarā surarare narē maata wērīto nírā na ye ñecārīrē paanu'aduticārā niwǎ. Be'ro na upure miidijoo, aperopu miaduticārā niwǎ. ³² Tojo weerā surara ni'cūrē paanu'amu'tāwǎ. Be'ro apī quē'rārē tojota weewǎ. ³³ Jesúma wērī'cupure ĩ'awǎ. Tojo weerā cǎma paanu'atiwǎ.

³⁴ Mejō dia'cǎ ni'cǎ surara Jesure paatipa'mapu ñosēwī. Cǎ tojo weecǎ, dí aco me'rǎ o'maburouwu. ³⁵ Yu'u a'tere ĩ'awǎ. Diacjǎta ni'i. Musā quē'rǎ a'tere ējōpeoato nígu musārē were'e. ³⁶ A'te Ō'acǎ ye queti ojáca pūrīpu nírónojōta wa'ato níró tojo wa'awu. A'tiro ojano'wǎ: “Cǎ ye ō'arī ne ni'cǎ ō'a paanu'aña marīrōsa'a.” ³⁷ Apero Ō'acǎ ye queti oja'caro quē'rārē a'tiro niwǎ: “Na cāmida're'cupure ĩ'arāsama”, ni ojano'wǎ.

Jesure na sīosōrōcūuo'que ni'i
(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Lc 23.50-56)

³⁸ Jesú wērīca be'ro José Arimatea wāmetiri macācjǎ Pilatore Jesú ya upure sérīcu niwī. José Jesure ējōpeogǎ niwī. Cǎ judío masā wiorārē uigu, ya'yioropu ējōpeo niseticǎ'cu niwī. Pilato “Jau, Jesú ya upure miaña”, nicǎ tu'ogǎ, cǎ ya upure miidijowī. ³⁹ Nicodemo toduporo ñamipu Jesú me'rǎ ucǎgu eja'cu quē'rǎ peje treinta kilos u'mutiserē miiejawī. Te u'mutise a'te niwǎ. Mirra áloe me'rǎ morē'que niwǎ. ⁴⁰ Na puarǎ José, Nicodemo su'tiro añurī casero u'mutise wa're'que caseri me'rǎ Jesú ya upure omawǎ. Judío masā wērī'cārārē yaarǎ weewuaronojōta weewǎ. ⁴¹ Jesure paabi'pe'caro pu'to otese ote'caro niwǎ. Te ote'caro deco ni'cǎ masāpe na ūtāgǎpu se'éca tuti niwǎ. Ti pe ne ni'cāti wērī'cārārē sīosōrōcūuno'ña marīwǎ. ⁴² Topu Jesure miaa, ti pepu sīosōrōcūuowǎ. Na tojo weeri cura mujīpǎ sǎjārī curapu niwǎ. Judío masā na da'radutitica numu sǎjārōpu weewu. Tojo weerǎ ti pe pu'toacǎ niyucǎ, topu sīosōrōcūuowǎ.

20

Jesú cǎ masǎ'que ni'i
(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Lc 24.1-12)

¹ Soorinumu nicǎ bo'rease duporo María Magdalena Jesú masāpepu wa'aco niwō. Ti pere bi'acaga ūtāgǎ apesepu cūñacǎ ĩ'aco niwō. ² Tojo weego ūsǎ tiropu omatojatico niwō. Ūsārē niwō:

—Marī wiogare apesepu miacārā niama. ¿No'opu miarǎ miasapǎ?

³ Co tojo nicǎ tu'orǎ ūsǎ, Simó Pedro, yu'u cūrē yaa'caropu wa'awu. ⁴ Ūsǎ topu wa'arǎ, yu'u Pedro nemorō omamunawǎ. Tojo weegu yu'u cǎ duporo ejawu. ⁵ Topu eja, ti pepu mu'rī'asōrōwǎ. Topu cūrē oma'que caseri pesawu. ⁶ Be'ropu Pedro buaejawī. Cǎa diacjǎ sǎjǎa wa'awī. Cǎ quē'rǎ te su'tire ĩ'awī. ⁷ Apero Jesure na diapoaru na omáca casero quē'rǎ niwǎ. Apeye me'rǎ nitiwǎ. Aperopu tuupe'eca casero pesawu. ⁸ Yu'u quē'rǎ ti tutipure sǎjāawǎ. Nipe'tise te caserire ĩ'agǎ, ējōpeowu. ⁹ Ūsǎ Ō'acǎ ye queti ojáca pūrī cjasere Jesú wērī'cupu masāgǎsami nisere titare masītiwǎ. ¹⁰ Ūsǎ ti pere ĩ'aca be'ro ūsǎ ya wi'ipu dajotojaawu.

Jesú María Magdalenarē bajua'que ni'i
(Mr 16.9-11)

¹¹ María Magdalena pe'e ti pe sumutopu utigo tojaque'awō. Co utigota, ti pepu yu'ui'asōrōco niwō. ¹² Tojo i'asōrōgō, puarā su'ti butise sānarā Ō'acūrē wereco'terārē i'aco niwō. Na Jesure cūu'caropu dujicārā niwā. Ni'cū cū dupoā nī'caropu, apī cū dū'pocārī nī'caro pe'e dujicārā niwā.

¹³ Na core sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weego mu'u utiti?

Narē nico niwō:

—Yu'u wiogure mia wa'apā. ¿No'opu miarā miasapā?

¹⁴ Co tojo nīca be'ro apero pe'e majāmi'aco niwō. Tojo weemigō, Jesú co tiro nu'cūcā i'aco niwō. “Jesúta nīmī”, ni i'amasītico niwō. ¹⁵ Jesú core sērītiña'cu niwī:

—¿De'ro weego mu'u utigo weeti? ¿Noarē a'mati? nicu niwī.

“Á'rī ote'quere co'tega nisami” ni wācūgō, a'tiro nico niwō:

—Mu'u cūrē mia'cu, werya. ¿No'opu cūuati? Yu'u cūrē miagōti, nico niwō.

¹⁶ Jesú core “María”, nicu niwī.

Co majāmi'aquejo, nico niwō:

—Rabboni.

Hebreo ye me'rā “Yu'ure bu'egu” nisī'rīrō wee'e.

¹⁷ Jesú core nicu niwī:

—Du'uya yu'ure. Yu'u pacu tiropu mujātiapu yujupu. Yu'ure ējōpeorārē werego wa'aya. “A'tiro nīami”, niña. “Cū, cū pacu Ō'acū tiropu 'Wa'agu wee'e', nīami.” “Ō'acū yu'u pacu, tojo nicā musā pacu nīmī.” Apeye quē'rārē ‘Yu'u wiogu nīmī. Tojo nicā musā wiogu nīmī’, nīami”, niña, nicu niwī.

¹⁸ Cū tojo nicā tu'ogo, María Magdalena ūsā cū bu'erārē werego etawō. Co cūrē i'a'quere, cū core nī'quere werewō.

Jesú cū bu'erārē bajua'que ni'i
(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Lc 24.36-49)

¹⁹ Tojo wa'áca numu soorinumu niwū. Ti numu ñamipū ūsā cū bu'erā nī'cārā nerēwū. Ēsā judío masā wiorārē uirā, añurō bi'asājā wa'awu. Ēsā topu nīrī cura Jesú ūsā decopu bajuawī. Ēsārē añudutiwī:

—Musā ejeripō'rārīpu ejerisājāse niato, niwī.

²⁰ Cū tojo nīca be'ro cūrē paabi'pe'quere, cūrē ñosē'carore i'owī. Ēsā cūrē i'arā, pūrō e'catiwa. ²¹ Cū ūsārē ninemowī tja:

—Musā e'catise me'rā niña. Yu'u pacu o'ó'caronojōta yu'u quē'rā yé quietire weredutigu musārē o'ó'o.

²² Be'ro cū ūsārē putīpeo, niwī:

—Musā Espīritu Santure caoya. ²³ Musā āpērā na ña'arō wee'quere acobojočā, na bu'iri marīrā tojarāsama. Musā narē acobojočā, na acobojo'otirāsama, niwī Jesú.

Jesú Tomárē bajuase ni'i

²⁴ Tomás ūsā me'rācǵ Jesú bu'egu “Su'rua'cu” na nino'gū Jesú ūsā tiropu bajuácatore marīwī. ²⁵ Be'ro cū dajacā, ūsā cūrē niwū:

—Marī wiogure i'apu, niwū.

Tomás pe'e ūsārē niwī:

—Yu'u cũ omocãpu paabi'pe'que peripu sïosörõĩ'atimigũ, êjõpeosome. Tojo nicã cãrẽ ñosë'caropu ya omopicare sïosörõĩ'atigu, êjõpeosome. Sïosörõĩ'atojagupu, êjõpeoguti, niwĩ.

²⁶ Ni'cã semana Jesú ùsãrẽ bajuáca be'ro ùsã apaturi nerẽwũ. Titare majã Tomás quẽ'rã ùsã me'rã niwĩ. Ti wi'i cjase soperi bi'acã'no'wũ. Tojo nimicã, Jesú ùsã decopu bajuawĩ. Ùsãrẽ añudutiwĩ:

—Musã ejeripõ'rãrĩpu ejerisãjãse niato, niwĩ.

²⁷ Be'ro Tomárẽ niwĩ:

—Í'aña yé omocãrĩrẽ. Mu'u omopicare na yu'ure paabi'pe'que peripu sïosörõña. Yu'ure paatipa'mapu na ñosë'caropure mu'u ya omopicare sïosörõña. Êjõpeose moogũ niticã'ña. Yu'ure êjõpeoya.

²⁸ Cũ tojo nicã tu'ogu, Tomás niwĩ:

—Jesú, yu'u wiogu, mu'u Õ'acũ ni'i.

²⁹ Jesú cãrẽ niwĩ:

—Tomás, mu'u yu'ure ï'atojagupu, êjõpeo'o. Yu'ure ï'atimirã êjõpeocã pe'ere, nemorõ añu'u.

Jesure êjõpeodutigu a'ti pũrĩrẽ oja'a nise ni'i

³⁰ Jesú ùsã ï'orõpu peje apeyenojõ wee'owĩ. Te nipe'tise yu'u a'ti pũrĩpũre ojawe'e. ³¹ Yu'u a'ti pũrĩpu Jesú ni'cãrẽ cũ wee'õ'quere oja'a. Musãrẽ Jesú Õ'acũ bese'cu cũ macũ nimi nisere êjõpeodutigu oja'a. Tojo nicã cãrẽ êjõpeorã catinu'cũato nígũ tojo wee'e.

21

Jesú apaturi cũ bu'erãrẽ bajua'que ni'i

¹ Be'ro Jesú Tiberia wãmetiri ditara sumutopu ùsãrẽ apaturi bajuawĩ. A'tiro wa'awũ. ² Ùsã topure nirã a'ticurã niwũ: Simó Pedro, Tomás “Su'rua'cu” na nígũ, tojo nicã Natanae Galilea di'tacjũ Caná wãmetiri macãcjũ. Æpërã quẽ'rã ùsã puarã Zebedeo põ'rã niwũ. Tojo nicã Æpërã puarã Jesú bu'erã ninemowã.

³ Ùsã topu nirĩ cura Simó Pedro ùsãrẽ niwĩ:

—Wa'i wějẽgũ wa'aguti.

Ùsã cãrẽ niwũ:

—Ùsã quẽ'rã wa'arãti, niwũ.

Ùsã wa'a, yucusupu mujãsãjãwũ. Ti ñamirẽ wa'i wějẽbo'reamiwũ. Ne wějeticãti.

⁴ Bo'reque'awã'cãtiri cura Jesú ti ditara sumutopu bajuawĩ. Ùsã cãrẽ ï'amasitiwũ. ⁵ Cũ ùsãrẽ niwĩ:

—¿Wějẽati? niwĩ.

—Wějẽtiasu, niwũ.

⁶ Ùsã tojo nicã tu'ogu, ùsãrẽ niwĩ:

—Diacjũ pe'e doqueñoña musã wejecure. Tojo weerã wějẽrãsa'a. Cũ dutironojõta weewu. Pãjãrã waro wějẽwũ. Ne wejecure wã'cõticãti.

⁷ Tojo wa'acã ï'agũ, yu'u Jesú uputu ma'ino'gũ Pedrone niwũ:

—Marĩ wiogu nimi.

Yu'u tojo nicã tu'ogu, Simó Pedro su'tiro bu'icjãrõrẽ wejesãñawĩ. Jesú tiropu wa'agu, doqueñojãwĩ.

⁸ ʔsā pe'e yucusu me'rā sumutopu wa'ire wejenujāwū. ʔsā cien metros yoaro decopu pa'sawu. ⁹ Topu mujātarā, pecame'e cū wījāca me'erē ī'awū. Ti me'epu ni'cū wa'i pā'onu'cōno'wū. Pā quē'rā niwū. ¹⁰ Jesú ūsārē niwī:
—Wa'i musā wējē'cārārē miitia.

¹¹ Cū tojo nicā, Simó Pedro yucusupu mujāsājāa, wa'ire wejemajāwī nucūporopu. Wa'i pacarā ciento cincuenta y tres sājāawā. Ticurā pājārā sājāamicā, wejecu tū'rūtiwū. ¹² Jesú ūsārē niwī:

—Ba'arā a'tia.

ʔsā cūrē ī'amasīrā, ne ni'cūputa “¿Noanojō niti mu'u?” ni sērītiña'ma'atiwū. ¹³ Jesú pārē ūsārē etiwī. Wa'i quē'rārē etiwī.

¹⁴ Jesú masāca be'ro puati ūsārē bajuatojawī. Ni'cārōacā me'rā i'tiati wa'aro weewu.

Jesú Simó Pedro me'rā ucū'que ni'i

¹⁵ ʔsā ba'āca be'ro Jesú Simó Pedrorē sērītiña'wī:

—¿Simó, Joná macū, mu'u ā'rā yu'rūoro yu'ure ma'iyu'runu'cāti?
Pedro cūrē niwī:

—ʔu, wioḡu, mu'u masī'i yu'u mu'urē ma'isere.

Jesú cūrē niwī:

—To pūrīcārē yu'ure ējōpeorārē co'teya. Narē bu'eya.

¹⁶ Apaturi Pedrorē sērītiña'nemowī:

—¿Simó, Joná macū, yu'ure ma'iti?

—ʔu, mu'u masī'i yu'u mu'urē ma'isere.

Jesú niwī tja:

—To pūrīcārē yarārē bu'eya. Narē co'teya.

¹⁷ Apaturi ninemowī tja:

—¿Simó, Joná macū, yu'ure mu'u ma'iti?

Jesú i'tiati cūrē sērītiña'cā ī'agū, Pedro pūrō bujawetiwī. Cūrē niwī:

—Wioḡu, nipe'tisere mu'u masī'i. Masī'i yu'u mu'urē ma'isere.

Jesú cūrē niwī:

—To pūrīcārē narē bu'eya. Narē co'teya, niwī tja. ¹⁸ Mu'urē diacjūta nigūti. Mu'u ma'mu nīgū, mu'u uaro su'tirote sāña, mu'u no'o wa'asī'rīrō wa'acūwū. Be'ro mu'u bucu ējāgū, mu'u ye omocārīrē sīomorōḡūsa'a. Apī mu'urē toji sāa, mu'u wa'asī'rītiro miagūsami.

¹⁹ Jesú sojo nīgū, Pedro cū de'ro wa'a wērīatjere nīgū, tojo niwī. Cū wērīse me'rā masā Ō'acūrē añurō ucūrāsama nīgū, tojo niwī.

Be'ro Jesú cūrē niwī:

—Yu'ure ējōpeosirutunu'cūcā'ña.

Jesú Juārē ma'i'que ni'i

²⁰ Be'ro Pedro majāmiī'agū, yu'u na be'ro sirutucā ī'awī. Yu'u Jesú ma'ino'ḡū niwū. Yu'uta toduporo ūsā ba'atuocatero “¿Noa mu'urē ī'atu'tirāpure o'orosari?” ni sērītiña'wū. ²¹ Pedro yu'ure ī'agū, Jesure sērītiña'wī:

—Wioḡu, ā'rī warore ¿de'ro wa'arosari?

²² Jesú cūrē niwī:

—Cū maata wērīcā, mu'u ye cjase mejēta ni'i. Cū yu'u apaturi a'tiri curapu catituocā quē'rārē mu'u ye cjase mejēta ni'i. Wācūnurūtīguta. Mu'u yu'ure sirutuya, niwī.

²³ Jesús tojo ní'quere tu'orã, cūrē ējōpeorã yu'ure "Cũ ne wērĩsome" nise se'sa wa'awu. Jesús yu'ure "Cũ wērĩsome", nitiwĩ. A'tiro pe'e niwĩ: "Yu'u apaturi a'tiri curapu catituoçã, mu'u ye cjase mejeta ni'i", niwĩ Pedrose.

²⁴ Yu'u Juã ni'i. Yu'u i'a'quere oja'a. Tojo weero "Diacjũta ni'i", ni masĩno'o.

²⁵ Apeye Jesús weenemo'que peje ni'i. Yu'u tu'oña'cã, cũ wee'quenuçã ojacãma, peje pũrĩ waro yu'rũoquejocã'bosa'a.

Jesucristo besecúú'cârârê Espíritu Santu weetamu'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrīrê Luca ojacu niwī. Cū Jesucristo besecúú'cârā na weeseti'quere ojacu niwī. A'ti pūrī Jesú cū bu'erârê “Tojo weeguti” ní'caranojōta Espíritu Santure o'ócū niwī nisere ojano'o. Tojo weerā cū bu'erā Espíritu Santure caorā Jesucristo ye quetire uiro marīrō Jerusalépare, Judeapare, Samariapare, nipe'tiropare werecusiācārā niwā.

Luca a'ti pūrīrê ojase dūporo ni'cā pūrī Jesucristo catiri ūmūco cjase wereri pūrīrê ojatojacu niwī. Tojo weero a'ti pūrī Jesucristo e'jōpeonu'cā'quere cū ojanemoca pūrī ni'i. Pedrore, Pablore na weeseti'quere ojaju'rūnū'cāno'o.

Espíritu Santu a'tiatjere Jesú wereyu'que ni'i

¹ Teófilo, mu'arê ni'cā pūrī todūporopare ojawu. Ti pūrīpare nipe'tise Jesú masārê bu'e'quere, cū tutuaro me'rā wee'i'o'quere werewu. Ne waro cū bu'enu'cā'quere, ² cū bu'e yapada'reo'quere werewu. Tojo nicā cū ū'mūsepu mujā'quere werewu. Jesú ū'mūsepu mujāse dūporo cū bu'erā cū besecúú'cârârê dutiro cūucu niwī na weeatjere. Espíritu Santu masise o'oro me'rā tere duticu niwī. ³ Cū wērī masāca be'ro pejetiri Jesú bajuacu niwī. Cuarenta numūri bajuacu niwī narê. Tojo weerā cūrê ī'arā, “Marī ‘Wērīa wa'ami’ ni'cu catimi”, nicārā niwā. Narê Ō'acū nipe'tirā masā wioḡu nimi nise quetire werecu niwī.

⁴ Jesú na me'rā níḡū, ū'mūsepu mujāti dūporo a'tiro nicu niwī:

—Musā Jerusalépu tojayá. Ne aperopu, ape macāpu wijaticā'ña. Yu'u pacu musārê todūporopu ní'caranojōta Espíritu Santure o'ódijogusami. Tojo weerā musā cūrê topu yucueya. Yu'u musārê tere weretojawu.

⁵ Juā musārê aco me'rā wāmeyecu niwī. Cū tojo weecā, musā ña'arō weeseti'quere du'u, bujaweti dūcayucā, masā musārê ī'amasīcārā niwā. Yu'u pacu pūrīcā cā'rōacā be'ro musārê Espíritu Santure o'ódijogusami. Espíritu Santu musā me'rā ninu'cūcūsami, nicu niwī Jesú.

Jesure cū pacu ū'mūsepu miimujāa'que ni'i

⁶ Jesú cū bu'erā me'rā nerēcaterore cūrê sērītiña'cārā niwā:

—¿Jesú, ūsā wioḡu, mu'u romano masārê wiorā nise dūcayugusari? ¿Dūcayu, judío masārê wiorā sōrōḡūsari? Marī ñecū Davi, cū macū Salomó a'ti di'tacjārārê duticārā niwā. ¿Na duti'caro weronojō ni'cārōacārê judío masā tja apaturi dutirāsari? ni sērītiña'cārā niwā.

⁷ Na sērītiña'cā tu'ogū, a'tiro yu'ticu niwī:

—Ō'acū marī pacu dia'cū masīsami. Cū “Tojota wa'ato” nicā, tojota wa'arosa'a. A'te musā ye cjase niwe'e. ⁸ Cā'rōacā be'ro marī pacu tutuasere o'ogusami musārê. Espíritu Santu musā me'rā nicā, wācūtutase cūo, yé quetire masārê wererā wa'arāsa'a. Jerusalécjārārê, Judea di'tacjārārê, Samaria di'tacjārārê, nipe'tiro a'ti ūmūcopu nirārê wererā wa'arāsa'a, nicu niwī Jesú cū bu'erârê.

⁹ Tojo ni weretojaca be'ro cūrē cū pacu miimujāa wa'acu niwī u'musepu. Cū mujāacā, cū bu'erā cūrē ī'amorōsirutucārā niwā. Na ī'amorōsirutucā, o'mecurua cūrē tuubi'acā'caro niwū. Tojo weerā cūrē ī'anemoticārā niwā majā. ¹⁰⁻¹¹ Jesure cū pacu miimujāāca be'ro cū bu'erā cū mujāa'caro pe'e dia'cū ī'amorōnu'cūcārā niwā. Ne ī'adu'uticārā niwā. Na to pe'e ī'amorōnu'cūī cura wācūña marīrō na decopu Ō'acūrē wereco'terā puarā su'ti butise sāñārā bajucārā niwā.

—Musā Galileacjārā ¿de'ro weerā tocārō ī'amorōnu'cūti? Jesú ni'cārōacā u'musepu mujāa'cuta a'ti nucūcāpure apaturi a'tigusami tja. Musā cūrē mujāacā ī'a'caronojōta a'tigusami, nicārā niwā Ō'acūrē wereco'terā.

Judare ducayucjare bese'que ni'i

¹² Jesure mujāacā ī'a'cu ūrūgū Olivo wāmeticju nicaro niwū. Ō'acūrē wereco'terā narē Jesú apaturi a'tigusami tja nisere wérēca be'ro cūrē ī'atuo'cārā Jerusalēpu dajatojaacārā niwā. Tigū ūrūgū ti macā pu'toacā nicaro niwū. ¹³ Jerusalēpure tojatarā, na cājīrī wī'ipu wa'acārā niwā. Ti wī'i casatiri wī'i nicaro niwā. Ni'cā tucū bu'ica tucūpu sājāa, ducjārā niwā. A'ticūrā nicārā niwā: Pedro, Santiago, Juā, André. Āpērā Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Santiago Alfeo macū, Simó celote curucjū, Juda Santiago acabiji nicārā niwā. Ā'rā nipe'tirā nicārā niwā ti tucūpu nerēsājātjārā dujirā. ¹⁴ Ti tucūpure űbuerā na'irō nerēnu'cūcā'cārā niwā. Āpērā na me'rā nerēcārā niwā. Jesú acabijirā, María Jesú paco, co me'rācjarā numia nicārā niwā. Na topu nerēcārā ni'cārōnojō wācūseticārā niwā.

¹⁵ Ni'cā namu Jesure ējōpeorā nerēcārā niwā ti wī'iputa tja. Ciento veinte wa'tero nicārā niwā. Pedro na nerērī cura wā'cānu'cā, narē werecu niwī. A'tiro nicu niwī:

¹⁶ —Dūporopu marī ñecū Davi Espiritu Santu cū masise o'oro me'rā Judare wa'atjere ojam'tācu niwī. Ō'acū ojaduti'que diacjūta wa'apu. Judata ī'owī Jesure āpērāpure. Tojo weerā na Jesure bu'iri da'rerātirā ñe'e miawā. ¹⁷ Juda ūsā me'rācjarā nimiwī. Jesú cū quē'rārē masārē bu'esere cūumiwī ūsārē wee'caronojōta. Ūsā doce nimiwū cū me'rā. ¹⁸ Ūsā me'rā nimigū, Jesure ī'owī wiorāpure. Cū Jesure wiorārē ī'o'que wapa na cūrē niyerure wapayecārā niwā. Be'ro narē tere wiacā'cu niwī cū ña'arō wee'que wapare. Niyeru cū wia'que me'rā pa'ia wiorā di'ta cārōacā duucārā niwā. Be'ro cū basu pe'e buruque'a, cū paaga tūrūste, cū ū'tamisī nimi'que wijaastea wa'acaro niwā. Tojo wee wērīa wa'acu niwī Juda. ¹⁹ Cū tojo wa'asere nipe'tirā Jerusalēcjarā te'ose'sacārā niwā. “Tojo wee wērīa wa'apu”, ni ucjacārā niwā. Na te niyeru me'rā duu'que di'tare wāmeyecārā niwā “Dí cō'āca di'ta.” Na ye me'rā nirō, Acéldama tojo nirō weesa'a.

²⁰ Pedro narē werenemocu niwī:

—Dūporopu Salmo wāmetiri pūrīrē oja'cu a'tiro ojacu niwī:

Cū ya wī'i masā marīrī wī'i tojato.

Tore ne ni'cū niticā'to.

A'te quē'rārē a'tiro ojacu niwī:

Cū da'rase nimi'que apīpure wa'ato, ni ojacu niwī.

»Salmo pūrī ní oja'caronojōta tojo wa'apu Judare.

21-22 »Tojo weerã Juda ðucayugure beseroua'a. Marĩ beseacju ũsã me'rã sija'cure, Juã Jesure wãmeyecã ï'a'cure beseroua'a. Nipe'tise Jesú cã wee'quere, téé cã pacu cãrẽ u'musepu miimujacã ï'a'cure beseroua'a. Cã quẽ'rã ũsã weronojõta weregu wa'agusami Jesú weĩ'cãpu masã'quere, ni werecu niwĩ Pedro.

23 Cã tojo nicã tu'orã, ti tucũpu nirã a'tiro wãmetirã puarãrẽ besecãrã niwã. Ni'cũ José wãmeticu niwĩ. Cãrẽta ãpẽrã Justo, ãpẽrã Barsabá pisucãrã niwã. Apĩ pe'e Matía wãmeticu niwĩ. 24-25 Tojo wee ti tucũpu nirã Ô'acũrẽ a'tiro sãricãrã niwã:

—Ô'acũ, nipe'tirã masã wãcũsere masĩ'i. Ni'cũ mu'u besetõjapũ Juda ðucayuacjũre. Tojo weegu ũsãrẽ ï'oña. ¿Ni'í nisari? Juda mu'u dutiro cũumi'quere du'ucã'mi ña'arõpu wa'agu cã catigu añurõ weeti'que bu'iri, ni sãricãrã niwã.

26 Na tojo ni Ô'acũrẽ sãrĩtoja, pua pe ãtãpe Matía, Barsabá na wãmerẽ ojacãrã niwã. ¿Ni'í Ô'acũ bese'cu niti? nirã, pi'ipũ sãa, ni'cã pe mii ï'acãrã niwã. Matía wãme ojaõ'o'que nicaro niwã.

—Jãa, ã'rĩ Matía Juda ðucayuacjũ nigũsami. Cã ãpẽrã once me'rã Jesucristo ye quetire weregu wa'agusami, nicãrã niwã ti pere mii ï'arã.

2

Espĩritu Santu dijata'que ni'i

1 Cincuenta nãmurĩ Pascua wa'ãca be'ro Pentecosté wãmetiri bosenuu wa'acaro niwã. Ti bosenuu nicã Jesure ãjõpeorã apaturi todũporo na nerẽca wi'iputa tja nerẽcãrã niwã. 2 Ti wi'ipũ na nerẽca be'ro wãcũña marĩrõ wĩ'rõ upũtu a'tiro weronojõ u'musepu busu dijaticaro niwũ. Ti wi'i bususe'sa wa'acaro niwũ. 3 Tojo wa'ari cura nãnucũ na ðũpopa bu'ipũ pecame'e ãjũrĩ põ'rã ñe'merõ weronojõ bajuro pesacaro niwã.

4 Espĩritu Santure cuoyũruacãrã niwã. Tojo weerã tutuaro me'rã cã dutisere añurõ weecãrã niwã. Cã weetamurõ me'rã apemasã ye ucũsere ucũmasĩtimi'cãrã ucũnu'cãcãrã niwã.

5-8 Pentecosté bosenuurẽ Jerusalẽpure pãjãrã judío masã apeye di'tacjãrãpu nerẽcãrã niwã. Na ãjõpeosetisere añurõ weeri masã nicãrã niwã. Espĩritu Santu tutuaro o'ono'cãrã ucũcã tu'orã, ã'rã na tiropũ wa'acãrã niwã. Wa'a, na yere ucũcã tu'orã, tu'omarĩa wa'acãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Ã'rã marĩ yere ucũrã a'ti di'ta Galileacjãrã nima. ¿De'ro weerã a'tocjãrã nimirã, marĩ yere añurõ ucũti? ni a'merĩ sãrĩtiña'cãrã niwã.

9 Marĩ apesecjãrã, Elãcãrã, Mesopotamiacjãrã ni'i. ãpẽrã Judeacjãrã, Capadociacjãrã, Pontocjãrã, Asiãcãrã ni'i. 10 ãpẽrã Frigiãcãrã, Panfiliãcãrã, Egiptocãrã, Libia di'ta Cirene wãmetiri macã pu'tocjãrã ni'i a'ti macãpure. Romãcãrã bosenuu etama a'tõpure. Na ni'cãrãrã judío masã nima. ãpẽrã judío masã nitimirã, judío masã weronojõ ãjõpeosetirã na quẽ'rã a'tõpure nima. 11 ãpẽrã Cretãcãrã, Arabiãcãrã nima. Marĩ apesecãrã dia'cũ nimirã, marĩ ye ucũse me'rã tu'orã wee'e Ô'acũ cã añuse wee'quere, nicãrã niwã. 12 Nipe'tirã na yere ucũcã tu'orã, tu'omarĩa wa'acãrã niwã.

—¿De'ro weero tojo wa'ati? nicãrã niwã.

13 Ni'cãrãrã Espĩritu Santu tutuaro o'ono'cãrãrẽ bujicã'cãrã niwã.

—Na que'arã weepã, tojo ni ucũrã, nicãrã niwã.

Pedro masārē were'que ni'i

14 Na tojo nicā tu'ogu, Pedro ti wi'ipu ní'cu wijaacu niwī sopepure. Cū me'rācjarā Jesú besecū'cārā cū sirota sirutuwiiaacārā niwā. Pedro nipe'tirā tu'oato nígu uputu tutuaro me'rā ucūcu niwī:

—Yu'u acawererā, tojo nicā nipe'tirā Jerusalēpu nisetirā, yu'ure añurō tu'oya. Masā “Na que'arā weema”, ni wācūapu. 15 Ēsā que'arā mejēta weeapu. Ni'cārōacā ñamiacācure nueve ni'i. A'ti horare que'aya marī'i.

16 Masā ni'cārōacā tu'osere dūporopu Joel wāmetigu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū ojamu'tācu niwī. A'tiro ni ojacu niwī:

17-18 “A'ti turi pe'tise dūporo Espiritu Santure nipe'tirārē o'óguti”, nicu niwī Ō'acū.

“Espiritu Santure o'óca be'ro masā pō'rā umua, numia masārē wererāsama yé quetire.

Bucurā, ma'mapjiare na quē'erōpu ī'ogūsa'a be'ropu wa'atjere.

Yu'u dutiro weerārē Espiritu Santure o'ógusa'a.

Na quē'rā yé cjase quetire masārē wererāsama.

19 A'ti di'tare, u'musepure mejēcā bajuse ī'ogūsa'a.

Tojo wa'aro dí, pecame'e, o'me bajarosa'a.

20 Īmūco quē'rā na'itī'a wa'arosa'a.

Tojo wa'acā, mujīpū umūcocjū bajutigusami.

Mujīpū ñamicjū quē'rā sō'agū wa'agusami.

Dí weronojō sō'agūsami.

Masārē yu'ruo'cu cū apaturi a'tiatji dūporo tojo wa'arosa'a.

Cū a'tigu, wiopesase me'rā asistedijatigusami.

Mejō nirī numu nisome.

21 No'o yu'ure ‘Ña'arō wee'quere acobojoya' nicā, narē acobojogusa'a.

Narē pecame'epu wa'abo'cārārē yu'ruoguti”, nicu niwī Ō'acū, ni ojacu niwī Joel, ni werecu niwī Pedro Jerusalēcjarā masārē.

22-23 Apeye narē Pedro a'tiro werenemocu niwī:

—Masā añurō tu'oya yu'u ucūsere. Ō'acū marī pacu, Jesú Nazarecjūrē o'ócu niwī. Cū me'rā cū tutuasere ī'ocu niwī marīrē. A'tere marī tiropure wee'owī. Tojo weerā cū tojo wee'quere ī'atjīarā, marī masī'i Jesucristo Ō'acū o'ó'cuta nicu niwī nisere. Dūporopu marī pacu Ō'acū “Yu'u macūrē masā ña'arā wējērāsama”, ni masītojacu niwī. Tojo wa'atjere masīgū, “Tojota wa'arosa'a”, nicu niwī. Cūrē, marī pacu o'ó'cu nimicā, masā ña'arārē curusapu paabi'pe wējēdutiwa. 24 Marī pacu tojo wa'áca be'ro Jesucristore cū wērī'cupure masōcu niwī. Cū wērīdojaticu niwī. Masā wa'acu niwī. 25 Dūporopu wiogu Davi a'tiro ojamu'tācu niwī Jesú cū ucūatjere:

Pacu, mu'urē ī'anu'cūcā'a.

Mu'u yu'u wiogu, yu'u me'rā ninu'cūcā'a.

Tojo weegu yu'u uiwe'e.

26-28 Yu'u ejeripō'rāpure pūrō e'catise me'rā ucū'u.

Yu'ure cō'asome wērī'cārā nirōpu.

Yu'u mu'u macū ña'ase moogū upu ne boasome.

Yu'u wērīca be'ro apaturi masāgūsa'a tja.

Tere yu'u masī'i.

Tojo weegu ne uise moogūsa'a.

Pūrō e'cati'i mu'urē ī'agū, ni ojacu niwī Davi.

29 »Yu'u acawererā, musārē weresī'rīsa'a marī ñecũ Davi yere. Cũ wērīcu niwī. Cũ wērīcā, cūrē yaacārā niwā. Cũ ya masāpe a'ti macāta ni'i. Marī masī'i, cũ basu pe'e cũ ye cjasere ojatipī. Apīpūre ojagu weepī. 30 Davi catigu, Ō'acũ ye queti weremu'tārī masũ nicu niwī. Marī pacu Ō'acũ cūrē a'tiro ni werecu niwī: "Mu'u pārāmi nituriagupu mu'u duti'caro weronojōta a'ti di'tare dutigu nigūsami", nicu niwī. 31-32 Cūrē Ō'acũ tojo nī'quere Davi weremu'tācu niwī Jesú cũ masātjere. "Cũ wērīgūsami. Wērī, maata masāgūsami. Āpērā wērī'cārā weronojō wērīdojasome. Cũ upu boasome", ni ojacu niwī Davi. Davi a'tiro oja'cu nimigũ, wērīa wa'acu niwī. Cũ ya upu boa wa'apā. A'tere tojo nīgũ, Jesure wa'atje pe'ere ojayugu weepī. Jesure cũ pacu wērī'cupure masōcu niwī. Marī ī'a'cārā nitjārā masī'i cũ masō'quere. 33 Cũ pacu cūrē u'musepu cũ tiro wiogu dujiri cūmurōpu miimujācu niwī. Ō'acũ cũ toduporopu nī'caronojōta cũ macūrē marīrē Espiritu Santure o'óduticu niwī. Tojo weerā Espiritu Santu cũ weetamuse me'rā musā ye ucūsere ũsā ucūapū. 34-35 Davi pe'e cũ upu me'rā u'musepore masāmujāatipī. Tojo weegu Jesú pe'ere wa'atjere ucūgũ weepī. Apeyere Jesucristore wa'atjere Davi a'tiro ojanemocu niwī tja:

Ō'acũ u'musepu nigũ cũ macūrē, yu'ure yu'ruoacjūre a'tiro nicu niwī:
 "Yu'u tiro wiogu dujiri cūmurōpu dujigusa'a.

Mu'u to dujicā, mu'urē ī'atu'timi'cārārē narē ējōpeocā weeguti."

Tojo nicu niwī yu'ure yu'ruoacjūre Ō'acũ, ni ojacu niwī.

Cũ a'tiro ojagu, Jesure ucūgũ weepī.

36 »Tojo weerā musā judío masā nipe'tirā masīña. Jesure, musā curusapu paabi'pe'cure Ō'acũ cūrēta marī wiogu sōrōpī. Cũ Ō'acũ beseno'cuta nicā niwī, ni werecu niwī Pedro.

37 Cũ tojo nicā tu'orā, "Ūsā bu'iri cuosa'a", ni wācūcārā niwā. Tojo weerā Pedrorē, āpērā Jesú cũ besecū'cārārē "¿Ūsā de'ro weerāsari?" ni sērītiña'cārā niwā.

38 Na tojo nicā, Pedro narē yu'ticu niwī:

—Bujaweti ducayuya musā ña'arō weeseti'quere. Jesucristore ējōpeo, wāmeyeno'ña. Musā a'tiro wéeca be'ro Ō'acũ acobojogusami ña'arō weeseti'quere. Tojo nicā Espiritu Santure o'ógusami. Musā me'rā ninu'cūcūsami. 39 Ō'acũ toduporopu nī'caronojōta musārē, musā pō'rā nituriarārē, aperocjārāpure Espiritu Santure o'ógusami. No'o nipe'tirā cũ beserārē o'ógusami, ni werecu niwī Pedro.

40 Cũ a'te dia'cũ wereticu niwī. Narē añurō bosa, werecasanemocu niwī:

—A'ti di'tacjārā Jesure wējē'cārā ña'arā nima. Na ña'arō wee'que wapa Ō'acũ bu'iri da'regusami. Na weronojō niticā'ña. Musā Ō'acūrē acobojose sērīña. Tojo weecā, Ō'acũ bu'iri da'retigusami, ni werecu niwī Pedro.

Jesure ējōpeori masā na weeseti'que ni'i

41 Pedro tojo ni werēcā tu'orā, pājārā Jesucristore ējōpeocārā niwā. Cūrē ējōpeocā ī'arā, be'ro Pedro quē'rā narē wāmeyecārā niwā. Cũ tojo ni wéeca numuta ī'tiati mil wa'tero masā ējōpeocārā niwā.

42 Āpērā toduporo Jesure ējōpeo'cārā me'rā na'irō nerēcārā niwā. Pedro quē'rā na weresere añurō tu'otu'sacārā niwā. Na basu su'ori ba'a, Ō'acūrē ñubuenu'cūcā'cārā niwā.

⁴³ Jesú cū besecúu'cārā cū wee'caronojōta masā dutitirārē yu'ruo, apeye peje wee'ocārā niwā. Na tojo weesere i'arā, masā nipe'tirā i'amarīacārā niwā. ⁴⁴⁻⁴⁵ Jesure ējōpeorā a'merī añurō weetamucārā niwā. Peje cuorā na ye apeyenojōrē dua, te wapare āpērā moorārē ducawaacārā niwā. Tojo weerā nipe'tirā ni'cārōnojō cuoburocārā niwā. ⁴⁶ Ūmucorinucū nipe'tirā űubuerā wa'acārā niwā Ō'acū wi'ipu. Na ye wi'seripure e'catise me'rā a'merī su'ori ba'acārā niwā. ⁴⁷ Tojo Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'cārā niwā. Āpērā quē'rā narē añurō wācūcārā niwā. Ūmucorinucū Ō'acū cūrē ējōpeotimi'cārārē ējōpeocā weecu niwī. Tojo weerā siape me'rā Jesure pājārā ējōpeonemocārā niwā.

3

Pedro quē'rā sijamasitigure sijacā wee'que ni'i

¹ Ni'cā numu dajaritero be'ro tres nicā Pedro, Juā Ō'acū wi'i pajiri wi'ipu űubuerā wa'acārā niwā. Ti wi'ipure ūmucorinucū ti horata Ō'acūrē masā űubuenu'cūcā'cārā niwā. ² Topu na wa'asetirinucū ni'cū masū wī'magūputa dojoriwi'i sijamasitigu bajua'cu ducicu niwī. Ō'acū wi'i sope pu'to ne sājāarō masā cūrē miaa dupomujācārā niwā. Ti sope wāmeticaro niwū Añurī Sope. Nipe'tirā sājāarānucūrē niyeru sērīdujicu niwī. ³ To na sājāacā i'agū, Pedro, Juārē niyeru sērīcu niwī. ⁴ Cū tojo sērīcā, na puarāputa cūrē i'acārā niwā. Pedro pe'e "I'aña ūsārē", nicu niwī.

⁵ Cū tojo nicāta, cū narē pūrō i'acu niwī. "Yu'ure niyeru, apeyenojō o'orātirā weesama", ni wācūcu nimiwī.

⁶ Pedro cūrē nicu niwī:

—Yu'u niyeru moo'o. Moomigūta, mu'urē apeyenojō añusere weeta-mugūti. Jesucristo Nazarecū tutuaro me'rā mu'urē sijacā weeguti. ⁷ Tojo nīgūta, cū dujigure diacjūcamocārē ñe'e, wejewā'cōnu'cōcu niwī. Cū wejewā'cōcāta, maata cū du'pocārī añua wa'acu niwī.

⁸ Cū sijamasitigu ni'cu wā'cānu'cāgūta, bu'pumajā, sijanū'cācu niwī. Tojo bu'puma sijaguta, Ō'acū wi'ipu na me'rā sājāacu niwī. Ti wi'ipu sājāejagu, e'catise o'ocu niwī Ō'acūrē.

—Añu'u, Ō'acū. Mu'u ni'cārōacā yu'ure sijacā wee'e, nicu niwī.

⁹⁻¹⁰ Nipe'tirā Ō'acū wi'ipu nirá cūrē i'amasīcā'cārā niwā.

—Sī'i sō'o bu'puma sijagu Ō'acūrē e'catise o'ogu Añurī Sopenu niyeru sērīduji'cūta nimiba, nicārā niwā. Cūrē i'amasī, be'ro i'amarīa wa'acārā niwā.

Salomó wāmetiri tucūpu Pedro masārē were'que ni'i

¹¹ Sijamasitigu ni'cu Pedro quē'rārē ne du'usi'rīticu niwī. Masā cūrē i'amarīa, Pedro quē'rā tiropu omasājāacārā niwā. To na nerērō sope pu'to ti'aya marīrī tucū nicaro niwū. Ti tucū wāmeticaro niwū Salomó tucū.

¹² Pedro masā cū tiro omasājāacā i'agū, narē a'tiro nicu niwī:

—¿De'ro weerā musā tocārō i'amarīati? ¿De'ro weerā musā ūsārē pūrō i'ati? Musā ūsārē "Na añurā nitjārā, na tutuaro me'rā sijacā weema", ¿niti? ¹³ Ūsā tutuaro mejēta niapu. Jesú cū tutuaro me'rā cū sijamasitigu ni'cu sijami. Marī ñecūsumua Abrahā, Isaa, Jacob, āpērā marī ñecūsumua na wiogu ni'cu nimi Ō'acū u'musepu nigū. Cūta tja "Yu'u macū añuyu'ruagu nimi" ni, tutuasere i'oami. Cū macūta ā'rī sijamasitigu

ní'cure sijacã weeami. Cûrêta musã wiorãrê o'owu. Pilato í'orô musã cûrê uatiwu. Cû "Cûrê du'uguti wee'e" nimicã, musã "Du'uticã ña", niwã. ¹⁴ Jesú aňugũ ña'ase moogũ nimiwĩ. Cû aňugũ nimicã, musã cûrê teewu. Jesure du'uwirôdutitiwu. Masũ ña'agũ masãrê wêjêgũ pe'ere du'udutiwu Pilatore. ¹⁵ Jesú catise o'ogu pe'ere wêjêdutiwu. Cû pacu pûricã cû macûrê wêrĩ'cupure masôcu niwĩ. Cû tojo wee'quere úsã í'awũ. ¹⁶ Jesúta cû tutuaro me'rã á'rĩ sijamasitigure sijacã weeami. Musã í'amasígúta nimi cû sijamasítigu ní'cu. Úsã Jesucristore êjôpeorã niyucã, cûrê yu'rúoami musã í'orô. Úsã mejêta cûrê yu'rúoapu.

¹⁷ »Yu'u acawererã, musã Ô'acũ macũta nimi, ni tu'omasítitjãrã, Jesure wêjêdutiwu. Musã wiorã quê'rã mejãrôta weewã. ¹⁸ Duporopu Ô'acũ cû ye queti weremu'tãrĩ masã nipe'tirãrê a'tiro wereduticũ niwĩ: "Cristo yu'u bese'cu pi'etigusami', nicu niwĩ Ô'acũ", ni wereturiacãrã niwã. Musã Jesure wêjêcã, na tojo oja'caronojôta wa'awu. ¹⁹ Musã ña'arô weeseti'quere bujawetiya. Bujaweti ducayuya. Ô'acũ uaronojô weeya. Tojo weecã, Ô'acũ musã ña'arô wee'quere acobojogusami. Acobojo, ejerisãjãcã weegusami. ²⁰ Cû bese'cure o'ógusami. Cû tojo weecã, a'ti turipure apaturi a'tigusami tja. Cû a'tiacju Jesucristo Ô'acũ bese'cu nimi. ²¹ Duporopu Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã a'tiro ni wercãrã niwã: "Ô'acũ bese'cu u'musepu tojánígũsami yujupu. Be'ro Ô'acũ a'ti turire ducayugusami cû ne waropu wee'caronojôta. Cû tojo weeatji duporo a'ti turipure cû macũ Jesucristore o'ógusami." ²² Duporopu Moisé Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ marĩ ñecũsumuarê a'tiro nicu niwĩ: "Be'ropu marĩ wiogu Ô'acũ ni'cũ cû ye queti wereacjure o'ógusami. Cû yu'ure o'ó'caro weronojôta cûrê o'ógusami. Cû quê'rã marĩ acaweregu nigũsami. Musã nipe'tise cû weresere tu'orã, aňurô tere êjôpeoya. ²³ Cû dutisere weesĩ'ritirãnojo wêrĩrãsama. Ô'acũ narê cõ'agũsami. Ápêrã judío masã me'rã ne ninemosome majã", nicu niwĩ Moisé. ²⁴ Nipe'tirã duporocjãrãpu Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã ni'cãrôacã wa'asere ojamu'tãcãrã niwã. "Be'ropu tojo wa'arosa'a", ni ojacãrã niwã. Ne waro Samue wãmetigu tere ojamu'tãcu niwĩ. Cû be'rocjãrã quê'rã mejãrôta ojaburocãrã niwã.

²⁵ »Toduporopu marĩ ñecũ Abrahãrê Ô'acũ a'tiro nicu niwĩ: "Mu'u pãrãmi nituriagu me'rã nipe'tirã a'ti di'tacjãrãrê aňurô weeguti." Abrahãrê Ô'acũ tojo ní'quere ápêrã Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã marĩ ñecũsumuarê wereturiacãrã niwã. Ô'acũ cû dia'cũ mejêtare nigũ weepĩ. Marĩ na pãrãmerã nituriarã nirã quê'rãrê tojota nigũ weepĩ. ²⁶ Cû tojo ní'cuta marĩrê aňurô wéégu, marĩ judío masãrê cû macũ wêrĩ'cupure masô, o'ómu'tãcu niwĩ. Marĩ ña'arô weesere cõ'a, du'udutigu tojo weecu niwĩ, nicu niwĩ Pedro.

4

Pedro, Juã wiorã tiropu na wa'a'que ni'i

¹ Pedro quê'rã na masãrê ucũrĩ cura pa'ia, apĩ Ô'acũ wi'i co'terã surara wiogu, ápêrã saduceo masã na tiropu wa'acãrã niwã. ² Wa'a, Pedro, Juã me'rã na masãrê bu'ese ye bu'iri pũrô uacãrã niwã. Pedro pe'e a'tiro ni bu'ecu niwĩ:

—Ō'acũ cũ macũ Jesure wērĩ'cupure masõcu niwĩ. Tojo weerã marĩ masĩ'i. Marĩ quẽ'rã wẽrĩca be'ro tojota masãrãsa'a, ni wercu niwĩ Pedro.

Saduceo masã ne ãjõpeoticãrã niwã masã wẽrĩca be'ro masãsere. Tojo weerã Pedro masãrẽ tojo nicã tu'orã, pũrõ uacãrã niwã. ³ Ua, Pedro, Juãrẽ ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõduticãrã niwã. Narẽ ñe'ecã, ñamica'apu nicaro niwũ. Tojo weerã ti umucoreta pa'ia wiorãpũre weresãmasĩticãrã niwã. Te ye bu'iri Pedro quẽ'rã ti ñamirẽ bu'iri da'reri wi'ipũta dujicã'cãrã niwã. ⁴ Æpẽrã Ō'acũ wi'ipũ na bu'esere tu'o'cãrã pãjãrã Jesure ãjõpeocãrã niwã. Toduporopũ Jesure ãjõpeomũ'tã'cãrã me'rã nĩrã, umũa se'sarore ba'paqueocã, ni'cãmocusetiri mil nicãrã niwã.

⁵ Ape numũ judío masã wiorã, ãpẽrã bucũrã, tojo nicã Moisé oja'quere bu'eri masã Jerusalẽpũre nerẽcãrã niwã. ⁶ Na me'rã ãpẽrã quẽ'rã Anãs pa'ia wiogu, apĩ Caifã, apĩ Juã, apĩ Alejandro, ãpẽrã pa'ia wiogu acawererã nerẽcãrã niwã. ⁷ Nerẽtoja, Pedro quẽ'rãrẽ na tiropũ pijiwã'cãduticãrã niwã. Na bu'iri da'reri wi'ipũ ni'cãrã na tiro etacã Ì'arã, “¿Noa dutiro me'rã musã ã'rĩ sijamasĩti'cure sijacã weeati?” ni sãrĩtiña'cãrã niwã.

⁸⁻⁹ Na sãrĩtiña'cã, Pedro Espĩritu Santu tutuaro me'rã, cũ weetamuse me'rã narẽ yu'ticu niwĩ:

—Musã judío masã wiorã, tojo nicã bucũrã, ¿de'ro weerã weresãti ùsãrẽ? ¿Musã “¿De'ro wee cũrẽ sijacã weeati?” ni sãrĩtiña'ti? ¹⁰ Yu'ũ musãrẽ nipe'tirãrẽ tere wereguti. Jesucristo Nazarecjũ tutuaro me'rã ã'rĩ sijamasĩtими'cu sijami. Musã cũrẽ Jesure curusapu paabi'pewũ. Cũ pacu pũrĩcã cũ wẽrĩ'cupure masõcu niwĩ. Cũ tutuaro me'rã ã'rĩ sijamasĩtigũ ni'cu sijami. ¹¹ Duporopũ Jesure Ō'acũ ye queti oja'cu a'tiro ni ojamu'tacu niwĩ: “Masã ùtã pĩrĩ me'rã wi'i yeeri masã ni'cã pĩ na uatica pĩrẽ cõ'arãsama. Na cõ'ãca pĩ me'rã ãpẽrã pe'e añurõ tutuari wi'i weerãsama.” A'tiro nisi'rĩrõ wee'e te oja'que. Musã Jesucristore uatiwũ. Musã cũrẽ uaticicã, cũ pacu cũ wẽrĩ masãca be'ro wiogu sõrõcu niwĩ. ¹² A'ti turipũre Jesucristo dia'cũ nimi marĩrẽ yu'ruogu. Æpẽrãpua marĩrẽ ne yu'ruomasĩtisama, nicu niwĩ Pedro.

¹³ Cũ tojo nicã tu'orã, wiorã tu'omarĩa wa'acãrã niwã. Na basu a'merĩ ucũcãrã niwã:

—Ã'rã mejõ nĩrã nima. Bu'e'cãrã mejẽta nima. Na bu'eti'cãrã nimirã, añurõ masĩse, wãcũtutuase me'rã ucũma. Na tojo weecã, marĩ narẽ Ì'amasĩ'i. Æ'rã Jesũ me'rã ni'cãrã nima, nicãrã niwã. ¹⁴ Na yu'ruono'cu Pedro, Juã tiro nu'cũcã Ì'atjãrã, wiorã ucũnemomasĩticãrã niwã.

¹⁵⁻¹⁶ Be'ro Pedro quẽ'rãrẽ wiorã nerẽrĩ tucũpũ ni'cãrãrẽ aperopũ wijaaduticãrã niwã yujupũ. Na wijãca be'ro na se'saro a'merĩ ucũcãrã niwã:

—¿De'ro weerãsari marĩ ã'rãrẽ? Nipe'tirã Jerusalẽcjãrã na sija-masĩti'cure yu'ruocã tu'ope'ticã'sama. Tojo weerã “Yu'ruotiama, tojo nima'acãrã weema”, marĩ narẽ nĩmasĩtisa'a. ¹⁷ Masã aperocjãrãpũ tojo wa'a'quere tu'onemocã uatisa'a. Tojo weerã a'tiro nĩrã narẽ: “Jesũ ye quetire ne ucũnemoticã'ña majã” nĩrã, nicãrã niwã.

¹⁸ Ucũtojanũ'cõ, Pedro, Juãrẽ pijisõrõcãrã niwã tja. Na, na tiropũ etacã, “Æpẽrãpũre Jesũ ye quetire musã ne werenemoticã'ña” ni, duticãrã niwã.

¹⁹⁻²⁰ Na tojo nicã tu'orã, Pedro quẽ'rã yu'ticãrã niwã:

—Ĕsā musā dutiro wéerā, Ō'acū dutiro pe'ere weetibosa'a. ¿Noa dutiro weecā ʘasari Ō'acū? Musā a'tere wācūña. Ĕsā ĩ'a'quere, ũsā tu'o'quere weredu'umasĩtisa'a, ni yu'ticārā niwā.

²¹ Na tojo nicā tu'orā, wiorā pe'e tutuaro me'rā uise o'osĩ'rĩrā, narē ninemocārā niwā:

—Wereticā ña. Musā Jesú ye quetire werenemocā, musārē bu'iri da'rerāti, nicārā niwā. Narē maata bu'iri da'remasĩti, du'uwirōcā'cārā niwā. Masā Ō'acūrē narē yu'ruo'quere e'catise o'ocā ĩ'arā, tojo weecārā niwā.

²² Na yu'ruono'cu cuarenta cū'marĩ yu'ruo cuocu niwĩ.

Jesure ĕjōpeorā na Ō'acūrē weetamuse sēřĩ'que ni'i

²³ Pedro, Juā topu ní'cārā wijaa, na me'rācjarā nirĩ wi'ipũ wa'acārā niwā. Ti wi'ipũ etarā, pa'ia wiorā, bucurā narē tojo ní'quere werēcārā niwā.

²⁴ Na tojo ni werēcā tu'orā, nipe'tirā ti wi'ipũ nirā ni'cārōnojō wācūseti, Ō'acūrē sēřicārā niwā:

—Ō'acū, ũsā wiogu, mu'u nipe'tise a'ti turi cjasere weecu niwũ. Ĕ'muse, maarĩ, nipe'tirā tepu nirārē weecu niwā. ²⁵ Duporopũ Espĩritu Santu wācūse o'oro me'rā ũsā ñecũ Davire mu'u macũ Jesure masā ña'arō weeatjere mu'u weremu'tāduticu niwā. Davi mu'u dutisere weegú a'tiro nicu niwĩ:

Judío masā nitirā Ō'acū cū bese'cu me'rā ʘputu uarāsama.

Judío masā quē'rā Ō'acū bese'cure ña'arō weesĩ'rĩrāsama.

Tojo wācūmirā, ne pōtēosome.

²⁶ A'ti di'tacjarā wiorā a'merĩ nerērāsama Ō'acūrē yu'ruñu'cā, cūrē ña'arō weesĩ'rĩrā.

Cū bese'cu quē'rārē tojota ña'arō weesĩ'rĩrāsama.

Mu'u tojo ni wereduticu niwũ ũsā ñecũ Davire.

²⁷ »Cū tojo ni oja'caronojōta queoro wa'awũ. A'ti macāpure mu'u macũ Jesú, mu'u bese'cure wějērātirā Herode, Poncio Pilato, āpērā judío masā nitirā, judío masā me'rā a'merĩ nerēwā. ²⁸ Tojo weerā wějēcā'wā cūrē. Duporopũ mu'u macūrē wějēatjere masĩtojacu niwũ. “Tojo wa'arosa'a”, nicu niwũ. Mu'u masĩ'quere yujuputa ni'cārōacā weerā weema. ²⁹ Ō'acū, ũsārē pa'ia wiorā mu'u macũ ye quetire weredutitiama. “Musā werēcā, musārē bu'iri da'rerāti”, niama. Na ũsārē tojo ni'quere wācūña. Mu'u dutiro weesĩ'rĩsa'a. Ĕsārē mu'u tutuasere o'onemoña. Ĕsā mu'u tutuase o'ocā, mu'u macũ ye quetire ucūtutuarāsa'a. ³⁰ Mu'u macũ Jesú tutuaro me'rā ũsārē masā dutitirārē yu'ruocā, apeye quē'rārē wee'ocā weeya. Mu'u tojo weecā, masā mu'u tutuasere ĩ'arāsama, ni sēřicārā niwā Ō'acūrē.

³¹ Na tojo ni sēřica be'ro na nirĩ wi'i a'meña'caro niwũ. Tojo wa'acā, ti wi'ipũ nirā Espĩritu Santure cuoyu'ruacārā niwā tja. Tojo weerā cū weetamuse me'rā Jesú ye quetire uiro marĩrō werēcā niwā.

Jesure ĕjōpeorā na cuosere a'merĩ ducawaaque ni'i

³²⁻³³ Jesú besecũ'cārā tutuaro me'rā Jesú wēřĩ'cupũ masā'quere werenu'cūcā'cārā niwā. Ō'acū narē pũrō weetamucu niwĩ. Nipe'tirā Jesure ĕjōpeorā ni'cārōnojō wācūsetiburocārā niwā. Na cuosere “Yé dia'cũ ni'i”, niticārā niwā. Tojo weerā na cuosere a'merĩ ducawaacārā niwā. ³⁴⁻³⁵ Wi'seri, di'ta cuorā duacārā niwā āpērāpure. Na dua'que

wapare ñe'e, apeyenojō moorārē ducawaadutirā Jesú cū besecú'cārārē o'ocārā niwā. Jesú besecú'cārā tere ñe'e, apeyenojō moorārē ducawaacārā niwā. Tojo weerā pajasecuorā waro maricārā niwā. Ni'cārōnojō cuoburocārā niwā.

³⁶ Ni'cū Jesure ējōpeogu José wāmetigu nicu niwī. Leví ya curuacjū Chipe wāmetiri nūcūrōcjū nicu niwī. Jesú cū besecú'cārā pe'e cūrē Bernabé pisucārā niwā. Bernabé griego ye me'rā “Masārē e'catise o'ogu” nirō weesa'a. ³⁷ Cū di'ta cārōacā cuocu niwī. Ti di'tare āpērārē duacu niwī. Cū dua'que wapare nipe'tiseputa Jesú besecú'cārārē o'ope'ocā'cu niwī.

—Marī me'rācjārā apeyenojō moorārē ducawaaya, nicu niwī.

5

Ananía, Safira na niso'o'que ni'i

¹ Āpērā Jesure ējōpeorā Ananía wāmetigu, cū numo Safira Bernabé cū wee'caronojō weeticārā niwā. Na quē'rā di'ta duacārā niwā āpērāpure.

² Na dua'que wapare Jesú besecú'cārārē o'ocu niwī. Nipe'tise cū niyeru ñe'e'quere o'ope'oticu niwī. Apeyere cū basu nūrōcā'cu niwī. Na tojo wee'quere na se'saro puarāta cū numo me'rā masicārā niwā. Pedrore niyerure o'ogu, “Tocārōta wapayeama”, nisoocu niwī.

³⁻⁴ Te niyerure ñe'egū, Pedro cūrē nicu niwī:

—Te di'ta mu'u ye di'ta niwā. Te mu'u dua'que wapa mu'u ye niyeruta niapā. Mu'u no'o o'osī'rīrō o'oboapā. Mu'u ūsā dia'cūrē nisoogu weewe'e. Tocārōta niyeru wapayeama nigū, Espiritu Santure nisoogu wee'e. Mu'u tojo nisoocā, wātī mu'urē sājāyu'ruapī mu'u wācūsepure, nicu niwī Pedro.

⁵ Tojo nicāta, Ananía buruque'a, wēria wa'acu niwī. Āpērā tojo wa'acā tu'orā, uputu uicārā niwā.

⁶ Be'ro cū wērica be'ro ma'mapjia ti wi'ipu sājāa, cūrē jaarā wa'arā, su'ti caseri me'rā oma, miwiijaacārā niwā.

⁷ I'tia hora cū wērica be'ro na nirī wi'ipu Safira cū numo ní'co sājātaco niwō tja. Co marāpu wērī'quere masitico niwō.

⁸ Ti wi'ipu sājātacā, Pedro core sērītiña'cu niwī:

—¿Nirōta musārē tocārōta niyeru wapayeati musā di'ta dua'que wapare? nicu niwī.

A'tiro ni yu'tico niwō:

—Tocārōta niyeru wapayeama, co marāpu niso'o'caronojōta nico niwō.

⁹ Co tojo nicā, Pedro nicu niwī:

—Musā Espiritu Santu i'orō nisoopu. Ō'acū i'atisami ūsā tojo weecā, ¿ni wācūmiati? Ni'cārōacā mu'u marāpure jaarā eja'cārā tojatarā weema. Mu'u quē'rā mu'u marāpu wa'a'caronojōta wērīgōsa'a. Mu'u quē'rārē jaarāsama mu'u marāpure yaa'caro weronojōta, nicu niwī Pedro.

¹⁰ Cū tojo nicāta, co quē'rā buruque'a, wēria wa'aco niwō. Co marāpure jaarā eja'cārā tojatarā, co wērī'copure bocaejacārā niwā. Náta tja core miaa, jaarā wa'acārā niwā co marāpu mijirē yaa'caroputa tja. Na niso'o'que ye bu'iri wēricārā niwā.

¹¹ Be'ro Ananía, Safirare tojo wa'a'quere tu'orā, nipe'tirā Jesure ējōpeorā, āpērā quē'rā uputu uicārā niwā.

Pedro quē'rā Ō'acū tutuaro me'rā na wee'i'o'que ni'i

12-15 Jesure ějōpeorā na'irō Salomō wāmetiri tucūpu nerēnu'cūcā'cārā niwā. Āpērā Jesure ějōpeotirā na me'rā ba'pátuiu nicārā niwā. Narē ba'pátuiumirā, Jesure ějōpeorārē añurō wācūseticārā niwā. Āpērā umua, numia pājārā Jesure ějōpeonemocārā niwā.

Jesú besecúú'cārā masā wa'teropure peje añuse wee'ocārā niwā. Dutitirārē yu'ruo, peje apeyenojō weenemocārā niwā. Na tojo weecā ĩ'arā, pājārā dutitirārē na tiro na nerēri tucūpu miacārā niwā. Masā ti tucūrē mu'muamujācārā niwā. Āpērārē tojo weerā ma'a tiropu na cūñase me'rā cūcārā niwā. Pedro na tiro yu'ruagu, narē ñapeocā uacārā niwā. Āpērā cū ñapeotimicā, “Cū wātiquecūrō me'rā yu'ru'rasa'a”, ni wācūcārā niwā. ¹⁶ Apeye macārī Jerusalé sumuto nise macārīcjarā quē'rā yu'ruodutirā dutitirārē Jerusalēpu miacārā niwā. Wātia sājāno'cārā quē'rārē miacārā niwā. Jesú besecúú'cārā nipe'tirā masārē yu'ruocārā niwā.

Pedro quē'rā bu'iri da'leri wi'ipu duji'cārā wijaa'que ni'

¹⁷ Na tojo weecā tu'orā, pa'ia wiogu, cū me'rācjarā saduceo masā Jesú besecúú'cārārē uorā, pūrō uacārā niwā. ¹⁸ Tojo weerā Jesú besecúú'cārārē ñe'e, bu'iri da'leri wi'ipu miaa, sōrōcārā niwā. ¹⁹ Wiorā narē tojo weemicā, ti ñamita Ō'acūrē wereco'tegu u'mu'secjū na nirī tucūpu bajuacu niwī. Bajua, na wiorā bi'āca sopere pāo, a'tiro nicu niwī:

—Wijaaya. ²⁰ Ō'acū wi'ipu masārē wererā wa'aya. “Musā Jesure ějōpeorā, cū me'rā catinu'cūrāsa'a”, ni werya narē, nicu niwī Ō'acūrē wereco'tegu.

²¹ Cū tojo nica be'ro na bu'iri da'leri wi'ipu ní'cārā wijaa wa'acārā niwā. Ape numu bo'reacā Ō'acūrē wereco'tegu ní'caronojōta Ō'acū wi'ipu wererā wa'acārā niwā. Na topu wereri cura pa'ia wiogu, tojo nicā cū me'rācjarā nipe'tirā judío masā wiorārē nerēducārā niwā. Na nerēpe'tica be'ro surarare “Narē pijirā wa'aya marī ñamica'a bi'adupo'cārārē”, nio'ocārā niwā. Na wijaa'quere masīcārā niwā.

²² Na tojo nicā tu'orā, surara narē pijirā wa'acārā niwā na bi'adupoca wi'ipu. Ti wi'ipu sājāa, na nica tucūrē pāo, ĩ'acārā nimiwā. Ne marīcārā niwā. Na marīcā ĩ'a, narē bocati, wiorāpure wererā wa'acārā niwā.

²³ Wiorā tiro eja, “Ne marīama. Añurō bi'āca tucū nimiapu. Ti sope co'terā quē'rā añurō co'temiana. Na tojo weemicā, ũsā ti sopere pāo ĩ'acā, ne ni'cū marīami”, ni werēcārā niwā surara wiorāpure.

²⁴ Na tojo ni werēcā tu'orā, pa'ia wiorā, Ō'acū wi'i co'terā surara wiogu pūrō wācūque'ticārā niwā.

—¿De'ro wa'apariba narē? nicārā niwā.

²⁵ Na wijaa'quere wācūrī cura ni'cū Ō'acū wi'ipu ní'cu pa'ia wiorā tiropu etagu, narē werecu niwī:

—Sō'onīcārā bu'iri da'leri wi'ipu ní'cārā Ō'acū wi'ipu masārē bu'erā weeama, ni werecu niwī.

²⁶ Cū werēcā tu'orā, surara wiogu āpērā surara me'rā Jesú besecúú'cārārē ñe'erā wa'acārā niwā. Narē ñe'erā, masā ũsārē ũtaperi me'rā narē ma'irā doqერი nírā, ne mejēcā weeticārā niwā. ²⁷ Be'ro narē wiorā decopu miaa, topu sājāejacā, pa'ia wiogu narē nicu niwī:

²⁸ —Ũsā musārē Jesú ye quetire bu'edutitimiapu. Tere “Bu'erā wa'aya”, ne nitiapu. Ũsā musārē tojo dutitimicā, nipe'tiropu Jerusalēpure musā bu'ese se'sa wa'a'a. Musā masārē tojo ni bu'ecā, “Jesú na ye bu'irita

wērīpī”, ni wācūrāsama ūsārē. Na tojo ni wācūcā uarā weesa'a, nicu niwī pa'ia wioḡu narē.

²⁹ Tojo nicāta, Pedro, āpērā cū me'rācjārā cūrē yu'ticārā niwā:

—Wiorā dutise yu'ruoro Ō'acū ye pe'ere nemorō weeroua'a. Ūsā musā dutiro wéerā, Ō'acū dutiro pe'ere weetibosa'a.

³⁰ »Ō'acū marī ñecūsūmua wioḡu Jesú wērī'cupure, musā curusapu paabi'pe wējēduti'cure masōcu niwī. ³¹ Masōtoja, u'musepu cū tiro wioḡu dujiri cūmurōpu miimujācu niwī. Cūrē topu miimujāgū, marīrē yu'ruo'cure marī wioḡu niato ni, sōrōcu niwī. Tojo weegu marī judío masārē marī ña'arō weeseti'quere bujaweticā, marīrē acobojogusami.

³² Ūsā Ō'acū tojo wee'quere werecusiarī masā ni'i. Ūsā Espiritu Santure cuoyurā, cū me'rā Ō'acū tutuasere wee'ōapu masārē. Nipe'tirā Ō'acū dutiro weerārē Espiritu Santure o'ógusami, ni werecārā niwā Pedro quē'rā.

³³ Cū tojo nicā tu'orā, wiorā pe'e uputu waro uacārā niwā.

—Ma. Ā'rārē wējērā marī, nicārā niwā.

Cū me'rācjārā wiorārē Gamalie were'que ni'i

³⁴ Ni'cū fariseo masū Gamalie wāmetiḡu wiorā me'rā na nerērōputa nicu niwī. Moisé oja'quere masārē bu'egu nicu niwī. Masā cūrē “Añugū nimi”, ni wācūcārā niwā. Wiorā Jesú besecú'cārārē na “Wējērā” nicā tu'ogu, Gamalie wā'cānu'cā, “Ā'rārē pijiwijaaniña yujupu”, nicu niwī. Āpērā wiorārē na tu'otiro apeyenojō wereguti níḡū, tojo nicu niwī. ³⁵ Na wijáaca be'ro topu nirá wiorārē a'tiro nicu niwī:

—Añurō wācūña musā narē weesī'rīsere. ³⁶ Ti namupure ni'cū Teuda wāmetiḡu “Yu'u wioḡu ni'i”, ni wācūcu nimiwī. Cuatrocientos masā cū bu'esere sirutucārā niwā. Be'ro cūrē āpērā wējēcō'acā'cārā niwā. Cūrē wējēca be'ro cū me'rā nimi'cārā no'o uaro wa'astepe'tia wa'acārā niwā. Tojo wéeca be'ro cū bu'emique pe'tia wa'acaro niwū. ³⁷ Be'ro wioḡu masārē ba'paqueori cura apī Juda wāmetiḡu Galileacjū nicu niwī. Cū quē'rārē pājārā masā cū bu'esere sirutucārā nimiwā. Be'ro cūrē tja āpērā wējēcō'acārā niwā. Cūrē wējēca be'ro cū yarā nimi'cārā wa'astepe'tia wa'acārā niwā mejārōta tja. ³⁸ Yu'u tojo weegu musārē tojo wa'a'quere were'e. Sōjā pūrīcārē ña'arō weeticā'ña. Narē du'ucā'ña. Na bu'ese na wācūse me'rā bu'ecā, pe'tia wa'arosa'a Teuda, judare wa'a'caronojōta. ³⁹ Ō'acū dutiro me'rā na bu'ecā pūrīcārē, musā ne pōtēosome. Tojo weerā musā narē wējērā, Ō'acūrē yu'runu'cārā weebosa'a. Tojo weerā du'uya narē, ni werecu niwī Gamalie wiorārē.

⁴⁰ Cū tojo nisere tu'orā, “Jau. Ā'rī marīrē diacjūta ucūmi”, ni wācūcārā niwā. Be'ro Pedro quē'rārē pijiocārā niwā tja. Na topu sājāejacā ĩ'arā, wiorā surarare tārāduticārā niwā. Tārātoja, “Jesú ye quetire ne apaturi werenemotīcā'ña”, nicārā niwā. Nitoja, narē du'uwirōcā'cārā niwā.

⁴¹ Na wiorā tiropu ní'cārā wijaa, a'merī ucūcārā niwā:

—Ō'acū marīrē “Jesú ye quetire wereya” nicā, añu ni'i. Tojo weerā wiorā na tārāmicā, marī añurō e'catise me'rā ni'i, nicārā niwā.

⁴² Wiorā narē bu'edutitimicā, Ō'acū wi'ipu, wi'seripu Jesú nipe'tirārē yu'ruogu nimi nisere bu'enu'cūcā'cārā niwā.

6

Jesú besecúu'cārā narē weetamuajārē bese'que ni'i

¹ Be'ro siape me'rā pājārā waro judío masā Jesure ējōpeocārā niwā. Na me'rā ape di'tacjārā griego ye ucūrā nicārā niwā. Ti di'tacjārā waro pe'e Judeacjārā hebreo yere ucūcārā niwā. Na pājārā Jesure ējōpeonemori cura náta tja du'sasocārā niwā ba'ase etise me'rā. Tojo weerā griego ye ucūrā hebreo ye ucūrārē a'tiro nicārā niwā:

—Musā umūcorinucū ba'ase etirā, musā yarā wapewia numia pe'ere ba'ase pacase o'orā niapū. Ūsā yarā numia pe'ere o'majācā o'orā niapū, nicārā niwā.

² Na tere du'sasocā tu'orā, Jesú besecúu'cārā nipe'tirā Jesure ējōpeorārē nerēdutičārā niwā. Nerētojaca be'ro narē a'tiro ni werecārā niwā:

—Ūsā ba'ase etirā, Jesú ye queti pe'ere weretibosa'a. Ūsā tere weredu'ucā, űa'a nibosa'a. ³ Tojo weerā umua ba'ase etiajārē musā wa'tero nirārē beseya. Siete beseya añurō masirārē, Espiritu Santu dutiro weenu'cūrārē. Masā “Náta nima añurā” nino'rārē beseya. Musā bese'cārārē ba'ase etirā sōrōno'rōsa'a. ⁴ Tojo weerā ūsā pe'e űubuenū'cū, Jesú ye quetire bu'enu'cūcā'rāsa'a, nicārā niwā.

⁵ Masā na tojo nicā tu'orā, “Añu'u majā”, ni wācūcārā niwā. Tere wācūtoja, besecārā niwā Estebare. Cū añurō Ō'acūrē ējōpeogu, Espiritu Santu tutuasere cuoyu'rūgu nicu niwī. Āpērārē mejārōta cū weronojō nirārē besecārā niwā. Na a'tiro wāmeticārā niwā: Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, Nicolás Antioquiacjū. Cū judío masū nitimigū, na weronojō ējōpeosetigu nicu niwī. Ā'rārē besecārā niwā.

⁶ Narē besetoja, “Ā'rārē beseapu” ni, Jesú cū besecúu'cārā tiropu miacārā niwā. Narē na da'ratje cjasere sōrōrā, na dupopare űapeo, Ō'acūrē sērībosacārā niwā.

⁷ To be'ro nipe'tiropu Jesú ye queti se'sa wa'acaro niwā. Pājārā Jerusalécjārā cūrē ējōpeonemocārā niwā. Pa'ia quē'rā pājārā ējōpeocārā niwā.

Estebare weresā, wiorā tiropu cūrē mia'que ni'i

⁸ Estebare Ō'acū añurō weetamucu niwī. Tojo weegu cū Ō'acū tutuaro me'rā pājārā dutitirārē yu'rūo, peje añuse wee'onemocu niwī masā wa'teropure.

⁹ Cū tere weecā ĩ'arā, cūrē āpērā judío masā ĩ'atu'ticārā niwā. Cūrē ĩ'atu'tirā ni'cārērā ni'cā wi'i judío masā nerērī wi'i Libertado wāmetiri curuacjārā nicārā niwā. Na āpērārē da'rawā űaco'terā wija'cārā nicārā niwā. Āpērā cūrē du'sasowā'cōrā Cirenejārā, Alejandriacjārā, Cilicia di'tacjārā, Asia di'tacjārā na me'rā nicārā niwā. ¹⁰ Cūrē na tojo weecā, Espiritu Santu cū ucūcā, Estebare peje masīse o'ocu niwī. Tojo weerā na cū me'rā ne ucū pōtēoticārā niwā.

¹¹ Be'ro na cū me'rā ucū pōtēoti, masā ĩ'atiropu āpērā masārē niyeru wapaye, nisooodutio'ocārā niwā:

—“Esteba marī űecū Moisé cū duti'quere űa'arō ucūami. Ō'acū quē'rārē űa'arō ucūami”, ni wereya masāpure, nicārā niwā.

¹² Na wapaye nisooodutio'o'cārā masāpure wa'a, werecārā niwā na ní'caronojōta. Tere werecā tu'orā, masā pe'e queoro ējōpeocārā niwā. Tojo weerā nipe'tirā masā, āpērā judío masā bucurā, Moisé oja'quere bu'eri masā Esteba me'rā pūrō uacārā niwā. Na uacā ĩ'arā, narē

uaroŝājācā wee'cārā maata cūrē ñe'e, pa'ia wiorā tiropu miacārā niwā.
 13 Na tiropu etarā, āpērā masārē mejārōta nisooodutio'ocārā niwā tja.

—Ā'rī Ō'acū wi'i pajiri wi'ire ña'arō ucūami. Moisé cū duti'que quē'rārē tojota niami. 14 Apeye “Jesú Nazarecjū ti wi'i Ō'acū wi'ire cō'agūsami”, niami. “Moisé marirē weedutigū cū'que quē'rārē ducayugusami”, niami, nisoocārā niwā wiorārē.

15 Na tojo nicā tu'orā, wiorā Estebare pūrō ĩ'acārā niwā. Na cūrē ĩ'acā, cū ya diapoa asistea wa'acaro niwā. Ō'acūrē wereco'tegu u'musecjū weronojō bajuri diapoa wa'acaro niwā.

7

Esteba wiorārē were'que ni'i

1 Estebare na ĩ'arī cura pa'ia wiogu sērītiña'cu niwī:

—¿Mu'urē diacjū nise me'rāta weresāti? nicu niwī.

2 Cū tojo nicā, Esteba yu'ticu niwī:

—Acawererā, yu'ure tu'oya. Ō'acū añurō asistegu, nipe'tise masīyu'ruagu marī ñecū Abrahārē ucūcu niwī Mesopotamia caldea masā nirōpu. Harā wāmetiri macāpu wa'ase duporo cūrē ucūcu niwī. 3 A'tiro nicu niwī: “A'ti di'tare, mu'u acawererārē wijayá. Wa'aya yu'u mu'urē di'ta wereatjopu”, nicu niwī. 4 Tojo nicā tu'ogu, cū acawererā caldeo masā ye di'tapu ní'cu wija, Harāpu macārī wa'acu niwī. Topu ni, be'ro Abrahā pacu wērīa wa'acu niwī. Cū pacu wērīca be'ro Ō'acū cūrē wijaduticu niwī tja, a'ti di'ta Judea marī nirōrē a'tidutigū. 5 Cū a'topu etacā, cūrē ne cārōacā di'ta o'oticu niwī yujupu. O'otimigūta, “Be'ropu mu'u ye, mu'u pārāmerā nituriarā ye di'ta nirōsa'a”, nicu niwī. Ō'acū tojo nícaterore Abrahā ne ni'cū pō'rāmarīcu niwī. 6 Ō'acū cūrē apeye ninemocu niwī tja: “Mu'u pārāmerā nituriarā ape di'tapu nirāsama yujupu. Cuatrocientos cū'marī ti di'tacjārā peorā nirāsama. Narē da'raduti, tārāperāsama. 7 Yu'u narē tojo weecā, ti di'tacjārārē bu'iri da'regusa'a. Narē da'retoja, mu'u pārāmerā nituriarā ti di'tapu ní'cārā wija, yu'ure a'topu ñubuepeorā a'tirāsama”, nicu niwī Ō'acū. 8 Cū tojo nica be'ro Abrahārē a'tiro weeduticu niwī: “Nipe'tirā umuarē na ō'rēcju yapa caserore yejecō'aña. Musā a'tiro wéerā, yu'ure ĩ'orāsa'a musā ējōpeosere”, nicu niwī Ō'acū. Tojo weegu Abrahā cū macū Isaare ni'cā semana cū bajuáca be'ro cū ō'rēcju yapa caserore yejecō'acu niwī. Isaa quē'rā cū macū Jacore tojota weecu niwī. Jacob mejārōta weecu niwī cū pō'rā docere. Ō'acū duti'caronojōta weecārā niwā, ni werecu niwī Esteba.

9-10 »Jacob pō'rā marī ñecūsumua na acabiji Joseré uorā, āpērā masārē da'raco'teacju niato nírā duacārā niwā. Ā'rā duu'cārāta tja āpērāpure Egiptocjārārē duaturiacārā niwā. Na duáca be'ro cū pi'etisetirinucū Ō'acū cūrē weetamunu'cūcā'cu niwī. Cūrē weetamugū, peje masise o'ocu niwī. Faraō Egipto di'ta wiogu cūrē tu'sayu'ruacu niwī. Tojo weegu cū docacjū wiogu sōrōcu niwī. Apeyere faraō cū ya wi'i cjase da'rase wiogu sōrōcu niwī.

11 »José topu wiogu nirī cura nipe'tiro Egiptopure ba'ase pe'tia wa'acaro niwā. Cū acawererā, marī ñecūsumua nirōpu Canaápu quē'rārē pe'tia wa'acaro niwā. Te pe'tica be'ro masā te di'tapu nirá uputu ujaboacārā

niwā. Marī ñecūsumua Abrahā pārāmerā quē'rārē ne ba'ase marīcaro niwā. ¹²⁻¹³ Be'ro Jacob “Egiptopu ba'ase duase niaporo” nicā tu'ogu, cū pō'rārē “Duurā wa'aya”, nio'ocu niwī. Cū tojo nicā tu'orā, Egiptopure ne wa'arā weecārā niwā. Topu eta, ba'ase duu, na ya wi'ipu tja majāmitojati a'titicārā niwā. Be'ro na te ba'ase na duu'quere ba'ape'o, apaturi duurā wa'acārā niwā mejārōputa tja. Titare majā na etacā, José “Yu'u musā acabiji ni'i musā dua'cu”, ni werecu niwī cū ma'misumuarē. Be'ro faraō quē'rā “Ā'rā José ma'misumua niama” nicā tu'ocu niwī. ¹⁴ To be'ro José cū ma'misumua me'rā queti o'ócu niwī cū pacupure. “Marī pacu, nipe'tirā marī acawererā macārī a'tiato a'topu”, nio'ocu niwī narē. Cū acawererā pe'e setenta y cinco nicārā niwā. ¹⁵ Cū uocā tu'ogu, Jacob cū pō'rā me'rā José tiropu wa'arā, Egiptopure bu'acārā niwā. Topu nígūta, na pacu Jacob wērīa wa'acu niwī. Cū pō'rā marī ñecūsumua cū weronojōta wērīpe'tidija wa'acārā niwā. ¹⁶ Be'ropu na ō'arīrē yaará wa'arā Siquem wāmetiri macāpu miacārā niwā. Abrahā cū Hamor pō'rārē ūtā tuti dúuca tutipū cū mijīrē yaa'caroputa narē sīosōrōcūucārā niwā.

¹⁷ »Ō'acū toduporopu Abrahārē nicu niwī: “Mu'u pārāmerā nituri-arāpu ape di'tapu ní'cārā a'ti di'ta Canaāpu tojatirāsama tja.” Cū tojo ní'que ejatji duporoacā Egiptopu nírā, marī ñecūsumua pārāmerā pājārā masāputinemocārā niwā. ¹⁸ Egiptopure na nicā, apī wiogu sājācu niwī tja. Joserē duporopu wērīca be'ro niyucā, ne masīticu niwī. ¹⁹ Cū marī ñecūsumua pājārā na masāputicā ĩ'a, narē ña'abutiuro wepecu niwī. Na pō'rā ne bajua'cārā umuarē wērīato ní'gū aperopu cō'adutimujācu niwī. ²⁰ Cū narē tojo dutiri cura Moisé bajuacu niwī. Cū añubutiaguacā nicu niwī. Cū pacusumua i'tiarā mujīpū na ya wi'ipure cūrē masōcārā niwā. ²¹ Be'ro na cūrē wējērī nírā, diapu po'ocārā niwā. Na po'oca be'ro Faraō macō cūrē ĩ'abocaco niwō. ĩ'aboca, miimajāco niwō co ya wi'ipu. Topu co macūrē weronojō cūrē masōco niwō. ²² Cū ti wi'ipu bucua, nipe'tise Egiptocjārā na bu'esere bu'ecu niwī. Cū masise me'rā ucū, nipe'tisere añurō weecu niwī.

²³ »Be'ro Moisé cuarenta cū'marī cuogu, cū acawererā tiropu sijagu wa'acu niwī. ²⁴ Topu ejagu, ni'cū Egiptocjū cū acaweregure paacā ĩ'acu niwī. Cū tojo weecā ĩ'agū, cūrē a'megū, Egiptocjūrē paawējēcā'cu niwī. ²⁵ Cū basu Moisé pe'e a'tiro ni wācūcu niwī: “Yu'u me'rāta Ō'acū yu'u acawererārē na a'ti di'tacjārā peorā nisere wijacā weegusami. Yu'ure na a'tere masīsama”, ni wācūcu nimiwī. Cū acawererā pe'e cū weronojō wācūticārā niwā.

²⁶ »Ape numu cū na tiropu wa'acu niwī tja. Topu ejagu, āpērā puarā cū acawererā a'mequēcā ĩ'acu niwī. Narē bosamigū “Acawererā, tocā'rōta a'mequēdu'uya. ¿De'ro weerā tocā'rō a'mequēti ni'cū acawererā nimirā?” nicu niwī.

²⁷ »Cū tojo nicā tu'ogu, apīrē uputu paa'cu pe'e Moisére tuuquenu'cōcu niwī. “¿Noa mu'urē ūsā wiogu 'Narē besegu wa'aya', nio'oati? ²⁸ ¿Mu'u yu'ure wējēs'ĩ'risari tja ñamica'a mu'u Egiptocjūrē wējē'caronjōta?” ni ye'sucu niwī.

²⁹ »Cū tojo nicā tu'ogu, Moisé, ā'rā yu'ure tere masīpe'titojasama ní'gū, uiwā'cā wa'acu niwī. Be'ro ape di'tapu Madiā wāmetiropu du'tiwā'cācu niwī. Topu omocā du'te, nicā'cu niwī. Puarā umua pō'rāticu niwī.

30 »Madiã di'tapure cuarenta cã'marĩ nicu niwĩ. Cũ ticuse cã'marĩ nica be'ro ni'cã namu yucu marĩrõ ùrũgũ Sinai wãmeticju tiropu i'awã'cãcu niwĩ. Topu wa'acã, ni'cã siti yucusiti ùjũcã i'acu niwĩ. Ti pecame'e ùjũrĩ põ'rã decopu Õ'acũrẽ wereco'tegu weronojõ bajugu bajuacu niwĩ. 31 Cũ ti siti ùjũcã i'agũ, i'amarĩa wa'acu niwĩ. “¿De'ro weero tojo wa'amitito?” ni, pu'toacãcure i'agũ wa'acu niwĩ. Pu'toacã ejacã, Õ'acũ ti me'e wa'teropu nigũ cãrẽ ucũcu niwĩ: 32 “Yu'u Õ'acũ ni'i. Mu'u ñecũsumua Abrahã, Isaa, Jacob na wiogu ni'i”, nicu niwĩ. Tojo ucũcã tu'ogu, uputu ui, narãsacu niwĩ. Uigu, i'adu'ucã'cu niwĩ ti me'erẽ.

33 »Be'ro cãrẽ ucũnemocu niwĩ tja: “Yu'u a'tota ni'i mu'u tirota. Tojo weegu mu'u sãñase sapatu tuweeya. Mu'u tere tuweegu, i'ogũsa'a yu'ure mu'u ãjõpeosere. 34 Yarã masã Egiptopu nirãrẽ na uputu pi'eticã i'apu. Na caricũcã tu'opu. Tojo weegu mu'urẽ Egiptopu o'ógutigu wee'e tja narẽ yu'ruoacju”, ni werecu niwĩ Õ'acũ Moisére.

35 »Ã'rĩ Moiséreta marĩ ñecũsumua teerã, a'tiro nicãrã niwã: “¿Noa mu'urẽ ùsã wiogu, 'Narẽ besegu wa'aya, nio'oati?” nicãrã niwã. Marĩ ñecũsumua tojo nimicã, Õ'acũ pe'e Moisére narẽ yu'ruoacju, narẽ dutiacju sõrõcu niwĩ. Pecame'e siti ùjũ'caro bajua'cuta Moisére yu'ruotamucu niwĩ marĩ ñecũsumuarẽ. 36 Cũ Egiptopu nigũ, pajiri maa Aco sõ'arĩ maapu nigũ, Õ'acũ tutuaro me'rã peje weel'ocu niwĩ. Tojo weegu cã acawererã Egiptopu ni'cãrãrẽ apeye di'tapu su'ori miiwijacu niwĩ. Cuarenta cã'marĩ yucu marĩrõ, masã marĩrõpu na wa'acã, Õ'acũ tutuaro me'rã weel'onu'cũcã'cu niwĩ. 37 Moiséta marĩ ñecũsumuarẽ a'tiro werecu niwĩ: “Õ'acũ pe'ni'cũ o'ógusami cã ye queti weracjure. Yu'ure o'ócaro weronojõta cãrẽ o'ógusami. Cũ quẽ'rã marĩ acaweregu nigũsami”, nicu niwĩ. 38 Marĩ ñecũsumua na yucu marĩrõpu nicã, Moisé na me'rã nicu niwĩ. Topu ùrũgũ Sinai wãmeticjupu Õ'acũrẽ wereco'tegu bajua, cãrẽ were'quere narẽ wereturiacu niwĩ. Marĩ quẽ'rã cã wereturia'quepureta cu'o'o. Te tojo ninu'cũcã'rõsa'a. Ne pe'tisome.

39 »Moisé tere weremicã, marĩ ñecũsumua ne ãjõpeoticãrã niwã. Na cã weresere tu'osĩ'rĩtirã, “Majãmitojaa wa'arãti Egiptopu tja”, ni wãcũcãrã niwã. 40 Tojo wãcũrã, Moisé apaturi cã ùrũgũpu mujãca be'ro cã ma'mi Aarõrẽ a'tiro nicãrã niwã: “Sõ'onicu marĩrẽ Egiptopu ni'cãrãrẽ miiti'cu waro cuarenta numurĩ yu'ru'u cã bajutiro. ¿De'ro wa'aparĩ cãrẽ? Marĩ ne masĩtisa'a.” Tojo weerã cã ma'mi Aarõrẽ nicãrã niwã: “Ûsã ãjõpeoatje queosere yeebosaya. Marĩ duporo wuamu'tãrãsama. Na marĩ wa'atji ma'arẽ i'orãsama”, nicãrã niwã. 41 Na tojo nicã tu'ogu, Aarõ na duti'caronojõta ni'cũ wecu wĩ'magũ queose da'recu niwĩ. Be'ro cãrẽ ãjõpeorã, ecarãrẽ wẽjẽ ùjũamorõ, ñubuepeocãrã niwã. Tojo nicã na yee'cãreta bosenu mu wee, e'catipeocãrã niwã. 42 Na tojo weecã i'agũ, Õ'acũ na uaro weeato nigũ na me'rã ni'cu cõ'acã'cu niwĩ. Tojo weerã na no'o uaro ñocõarẽ, mujĩpũarẽ ãjõpeocãrã niwã. Tojo na wee'quere Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã a'tiro ni ojacãrã niwã:

Õ'acũ a'tiro nicu niwĩ:

“Masã yu'u pe'ere yucu marĩrõpũre cuarenta cã'marĩ nĩrã, ne ecarãrẽ wẽjẽ ñubuepeotiwã.

43 Apĩ Moloc wãmetigu cã queosere ãjõpeorã su'ti caseri wi'i me'rã yoowã'cãwã.

Apī Refán ñocōawũ musā yee'cu quē'rārē ējōpeorā tojota weewu.

Ā'rārē musā basuta yee ējōpeowu.

Yū'u pe'ere ne ējōpeotiwu.

Musā yū'ure ējōpeoti'que bu'iri āpērā masārē ñe'e miaduticā weeguti yoaro Babilonia wāmetiri macā yu'rurōpu", nicu niwī Ō'acū, ni ojacārā niwā Ō'acū ye queti wererā.

⁴⁴ Esteba wiorārē werenemocu niwī apeye Ō'acū wi'i cjasere:

—Marī ñecūsūmua na yucu marīrōpu nīrā, ni'cā wi'i Ō'acūrē ñubuepeori wi'i, cū diez duti'quere nūrōrī wi'ire cuocārā niwā. Ti wi'i wa'icūrā caseri me'rā na wéeca wi'i nicaro niwū. “Tojo bajuri wi'i weeya”, Ō'acū cū Moisére duti'caronojōta queoro weecārā niwā. ⁴⁵ Na wérīca be'ro āpērā cuoturīa sirutucārā niwā ti wi'ire tja. No'o na wa'aro miamujācārā niwā. Be'ro Josue Moisé wérīca be'ro a'ti di'ta Canaápu a'tigu, narē ti wi'ire su'ori miiticu niwī. Na a'topu a'ticā, Ō'acū a'ti di'tacjārārē judío masā nitirārē cō'aō'omujācu niwī. Na wa'awe'o'quepure nicārā niwā. Yoacā ti wi'ipu Ō'acūrē ējōpeocārā niwā téé Davi cū wiogu sājāca be'ropu.

⁴⁶ Davi ape wi'i wees'rīmicu niwī. Ō'acū tu'sayuruano'gū a'tiro nicu niwī: “Mu'u yu'u ñecū Jacob ējōpeo'cu ni'i. Mu'urē añurī wi'i, pajiri wi'i weebosasī'rīsa'a mu'u niatji wi'ire”, nicu niwī Ō'acūrē. Cū tojo wees'rī'cu nimigū, ti wi'ire weeticu niwī. ⁴⁷ Cū macū Salomó pe'e weecu niwī ti wi'ire.

⁴⁸ Ō'acū tutuayuru'gū ni'cā wi'i, masā wéeca wi'ipu dia'cū nīmasītisami. Ō'acū ye queti weremu'tārī masū dūporocjūpu a'tiro ni ojacu niwī Ō'acū cū ucū'quere:

⁴⁹ “Yū'u nipe'tiropu ni'i.

Ē'muse, a'ti di'ta yū'u wee'quere yū'uta duti'i.

Tojo weegu yū'u masā wéeca wi'ipu dia'cū nīmasītisa'a.

⁵⁰ Yū'u basuta nipe'tise a'tere weewu, nicu niwī Ō'acū”, ni ojacu niwī Ō'acū ye queti weremu'tārī masū.

⁵¹ Be'ro Esteba narē nicu niwī tja:

—Musā Ō'acū dutisere yū'runu'cāyu'rua'a. Cūrē masītirā weronojō cū weresere ne tu'osī'rīwe'e. Musā ñecūsūmua wee'caronojōta Espiritu Santu dutisere wees'rīwe'e. ⁵² Na nipe'tirā Ō'acū ye queti weremu'tārī masārē pi'etise o'ocārā niwā. Āpērārē marīre yu'ruoga a'tiatjere weremu'tārārē wējēcā'cārā niwā. Na tojo nino'cureta cū a'ticā, musā āpērārē wia, cūrē wējēdutiwu. ⁵³ Musārē Ō'acū cūrē wereco'terā me'rā cū dutisere o'ōcu niwī. Tere o'óno'cārā nimirā, musā yū'runu'cāyu'rua'a, ni tu'ticu niwī narē Esteba.

Estebare ūtāperi me'rā doquewējē'que ni'i

⁵⁴ Cū tojo nicā tu'orā, wiorā uputu uayu'rua wa'acārā niwā. ⁵⁵ Esteba pe'e Espiritu Santure cuoyu'ruatjagū, u'musepu ī'amorō, Ō'acū cū añurō asistegure ī'acu niwī. Jesú quē'rārē ī'acu niwī cū pacu diacjū pe'e nu'cūgūrē.

⁵⁶ Cū narē ī'agū, “Jāa, ī'aña. Ē'muse pāricā ī'a'a. Jesú, Ō'acū macū masū weronojō uputigu cū diacjū pe'e nu'cūgūrē ī'a'a”, nicu niwī Esteba.

⁵⁷⁻⁵⁸ Na cū tojo nicā tu'orā, uputu caricū tu'osī'rītirā, o'meperi da'rabi'acārā niwā. Cū pu'to ni'cārō me'rā omaeja, ñe'e, cūrē miacārā niwā ti macā sumutopu. Cūrē doquewējērāti nīrā, su'ti bu'icjase na

sãña'quere tuwee, Saulo wãmetigure co'tedutirã o'ocãrã niwã. Tere tuwee o'otojanu'cõ, cã Estebare ùtãperi me'rã doquecãrã niwã. ⁵⁹ Na tojo weecã, Ô'acũrẽ a'tiro ñubuecu niwĩ:

—Jesú, yu'u wiogu, yu'u wẽrigũti wee'e. Yu'u ejeripõ'rãrẽ ñe'eña, nicu niwĩ.

⁶⁰ Be'ro buruque'a, pũrõ caricũrõ me'rã nicu niwĩ tja:

—Wiogu, acobojoya ã'rãrẽ yu'ure na tojo weesere. Cã tojo níca be'ro wẽriã wa'acu niwĩ.

8

Saulo Jesure ãjõpeorãrẽ ña'arõ weenu'cã'que ni'i

¹⁻² Saulo na Estebare doquewẽjẽcã ï'agũ, “Añurõ wéerã, tojo weeama”, ni wãcũcu niwĩ. Æpẽrã umua Ô'acũrẽ ãjõpeori masã Estebare yaacãrã niwã. Cũrẽ yaa, uputu dujasewã'acãrã niwã. Estebare na wẽjẽca numarẽta ãpẽrã Jesure ãjõpeotirã Jesure ãjõpeorã Jerusalẽpu nirãrẽ uputu ña'arõ weenu'cãcãrã niwã. ³ Saulo ne ni'cũ Jesure ãjõpeogu marĩato nigũ na ye wi'seripu wa'a, narẽ ñe'e, bu'iri da'eri wi'ipu miamujãcu niwĩ. Umua, numia nipe'tirãrẽ tojo weecu niwĩ. Na tojo weecã ï'arã, Jesure ãjõpeorã no'o uaro du'tistea wa'acãrã niwã Judea di'tapu, ãpẽrã Samaria di'tapu. Jesú cã besecũú'cãrã se'saro tojacãrã niwã Jerusalẽpure.

Felipe Samariacjãrãrẽ bu'e'que ni'i

⁴ Nipe'tirã du'tistewã'cã'cãrã no'o na wa'aro Jesú ye quetire werewã'cãcãrã niwã. ⁵ Felipe quẽ'rã du'tiwã'cã'cuta Samaria wãmetiri macãpu wa'acu niwĩ. Topu eta, tocjãrã masãrẽ Jesú Ô'acũ besecũ nimi nisere werecu niwĩ. ⁶ Apeye quẽ'rã Ô'acũ tutuaro me'rã narẽ añuse wee'ocũ niwĩ. Cã a'tiro weecã ï'arã, nipe'tirã ti macãcjãrã cã weresere añurõ tu'otu'sacãrã niwã. ⁷ Pãjãrã masã wãtia sãjãno'cãrã masãpure nimi'cãrã wãtiarẽ cõ'awĩrõcã, uputu caricũwijaacãrã niwã. Æpẽrã pãjãrã sijamasitirãrẽ, opa cõ'ñerĩ sjarãrẽ yu'ruocu niwĩ. ⁸ Cã tojo weecã ï'arã, ti macãcjãrã pũrõ e'caticãrã niwã.

Simó yai weronõjõ nigũ ye queti ni'i

⁹ Samariapure ni'cũ Simó wãmetigu yoacã yai weronõjõ nigũ nicu niwĩ. Cã tojo weesere Samariacjãrã ï'amarĩamujãcãrã niwã. Cã basu pe'e “Yu'u tutuayu'ruagu ni'ĩ”, nicu nimiwĩ masãrẽ. ¹⁰ Nipe'tirã ti macãcjãrã wiorã, no'o mejõ nirã cã weesere ï'atu'sayu'ruacãrã niwã.

—Ã'rĩ Ô'acũ weronõjõ tutuaro cuogu nisami, nicãrã nimiwã. ¹¹ Tojo weerã yai yoacã siape me'rã pejetiri wee'onemocã ï'ayurã, pãjãrã masã cãrẽ ãjõpeonemocãrã niwã.

¹² Felipe Samariapure tocjãrãrẽ a'tiro ni werecu niwĩ:

—Ô'acũ cã dutiro weerã wiogu nimi. Cã macũ Jesú marĩrẽ yu'ruogu nimi, nicu niwĩ narẽ. Cã werecã tu'orã, ti macãcjãrã Jesure ãjõpeocãrã niwã. Cũrẽ ãjõpeocã ï'agũ, wãmeyecu niwĩ umua, numiarẽ. ¹³ Simó “Yu'u quẽ'rã Jesure ãjõpeo'o” nicã tu'ogu, Felipe cã quẽ'rãrẽ wãmeyecu niwĩ. Be'ro Felipe no'o wa'aro Simó sirutucu niwĩ cãrẽ. Felipe Ô'acũ tutuaro me'rã wee'ocã ï'agũ, Simó ï'amarĩamujãcu niwĩ.

14 Felipe Samariapu tojo weeri curareta Jerusalēpu nirā Jesú cū besecū'cārā queti tu'ocārā niwā Samariacjārā na Jesure ējōpeosere. Tere tu'orā, na me'rācjārārē Pedro, Juārē ī'adutirā o'ócārā niwā. 15 Na topu eta, Jesure ējōpeori masārē Ō'acūrē sērībosacārā niwā:

—Pacu, ā'rā quē'rārē Espiritu Santure o'óya mu'u macūrē ējōpeorārē, ni sērīcārā niwā. 16 Felipe cū wāmeyecaterore Espiritu Santure na moocārā niwā yujupu. Jesure ējōpeose me'rā dia'cū wāmeyeno'cārā niwā. 17 Pedro, Juā Ō'acūrē sērītojarā, Jesure ējōpeorārē na dūpopapu űapeocārā niwā. Narē űapeori curata Espiritu Santu napure dijatacu niwī.

18 Pedro quē'rā na űapeocā, Espiritu Santu dijatacā weesere Simó ī'acu niwī. Tere ī'agū, na Espiritu Santure dijatacā wee'quere duusi'rigū, Pedro quē'rārē niyeru o'ocu nimiwī.

19 —Yu'ure musā tutuaro cūosere o'oya. Yu'u quē'rā dūpopapu no'o űapeorārē Espiritu Santure na cuocā weeguti wee'e, nicu nimiwī.

20 Cū tojo nicā tu'ogu, Pedro cūrē nicu niwī:

—Mu'u Ō'acū tutuaro o'orore Espiritu Santu űsā dijatacā weesere niyeru me'rā duuguti űni wācūmiati? Niwe'e. Mu'u me'rāta niyeru boabata'to. Ō'acū mu'urē bu'iri da'regusami. 21 Mu'urē ī'agū, “Mu'u wācūse diacjū niwe'e”, ni ī'asami. Tojo weegu űsā weronojō Jesú ye quetire masārē mu'u weremasītisa'a. 22-23 Yu'u mas'ī. Mu'u hosebucu, űā'ase weepoyu'ruacu ni'ī. Te mu'urē du'uta basiotisa'a. Tojo weegu mu'u űā'arō wācūserē bujawetiya. Ō'acūrē acobojose sērīña. Apetero weegu mu'u űā'arō wācū'quere acobojogu acobojobosami, nicu niwī Pedro.

24 Cū tojo nicā tu'ogu, Simó narē nicu niwī:

—Te musā ní'que yu'ure wa'aticā'to nīrā, musā yu'ure Ō'acūrē sērībosaya.

25 Be'ro Pedro quē'rā ti macācjārārē Jesú cū weecā ī'a'quere, na tu'o'quere werecārā niwā. Narē weretoja, Jerusalēpu tojaa wa'acārā niwā. Topu tojaarā, Jesú ye quetire peje macārī Samaria di'tacjārā na nise macārīrē weretojaacārā niwā.

Felipe Etiopiacjūrē were'que ni'ī

26 Be'ro Felipere ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu bajua, a'tiro ni werecu niwī:

—Jerusalē niwā'cārī ma'a, Gaza wāmetiri macā bu'ari ma'apu wa'aya. Ti ma'a yucu marīrōpu niwā'cāsa'a, nicu niwī. 27-28 Cū tojo nicā tu'ogu, Felipe ti ma'apu bu'acu niwī. Topu wa'agu, ni'cū Etiopía wāmetiri di'tacjūrē bocaejacu niwī. Ti di'ta dutigo Candace wāmetigo wigo docacjū, nipe'tise co ye niyerure co'teri masū nicu niwī. Jerusalēpu Ō'acūrē ējōpeogu eja'cu cū ya di'ta Etiopiapu dajatojaagu weecu niwī. Cū yawu tūrūpju cabayua wejepju me'rā wa'acu niwī. Dūporocjūpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Isaia wāmetigu cū oja'quere bu'esāñacu niwī.

29 Cū tojo weeri cura Espiritu Santu Felipere “Tiwu tirocureacāpu wa'aya”, nicu niwī. 30 Cū tojo nicā Felipe tiwu tiroacāpu omawā'cācu niwī. Cū tiro ejagu, Etiopiacjū Isaia oja'quere bu'ecā tu'ocu niwī. Tere bu'ecā tu'ogu, “űMu'u bu'esere tu'oti?” ni sērītiña'cu niwī. 31 Cū pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—Tu'otisa'a. ¿Yu'ure ne wereticã, de'ro wee yu'u masĩbosau? Te'a yu'u me'rã wa'aya. Mujãsãjãgũ a'tia yu'ure wereacju, nicu niwĩ. Cũ tojo nicã tu'ogu, tiwupu cũ me'rã mujãsãjãcũ niwĩ. Be'ro wa'a wa'acãrã niwã.

³² Etiopiacjũ cũ bu'esãña'que Õ'acũ macãrẽ wa'atje nicaro niwũ Isaia cũ a'tiro oja'que:

Masã ovejare wẽjẽrãtirã, cãrẽ miasama na wẽjẽwuaropũ.

Ni'cũ masũ quẽ'rãrẽ cũ ne bu'iri moogũ nimicã, tojota weerãsama.

Oveja wĩ'magũ, yuta weerãtirã na poari seecã, ne utitisami.

Cũ masũ quẽ'rã ye'sutigusami cãrẽ ña'arõ weecã.

³³ Cũ ña'agũ nigũrẽ weronojõ na cãrẽ yabi bujirãsama.

Ã'rĩ bu'iri moogũ nimi nĩgũ, ne ni'cũ cãrẽ ucũbosasome.

Cũ ya turicjãrã dicuse ña'ase weerãsama cãrẽ.

Te pejere werepe'omasĩtisa'a.

Cũ catiri umuco pe'tia wa'arosa'a a'ti di'tapure.

Etiopiacjũ a'te oja'quere bu'egu weecu niwĩ.

³⁴ Cũ tere bu'etojanũ'cõ, Felipere sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Isaia noarẽ ojagu weepari? ¿Cũ basu pe'e o apĩpũre ojagu weepari tojo nĩgũ? ni sãrĩtiña'cu niwĩ.

³⁵ Cũ tojo nicã, Felipe cũ bu'e'quenũcãrẽ werecu niwĩ:

—Te oja'que Jesucristore nisi'rĩrõ wee'e, nicu niwĩ. Tere weretoja, be'ro Jesũ ye quetire werenemocu niwĩ tja. ³⁶ Ma'apu wa'arã, aco nirõpu etacãrã niwã. Tere i'agũ, Etiopiacjũ Felipere “Jãa, sõ'o aco ni'i. ¿Yu'ure mu'ũ wãmeyeta basiosari?” nicu niwĩ. ³⁷ “Basiocã'sa'a mu'ũ Jesucristore añurõ ãjõpeocãma”, ni yu'ticu niwĩ Felipe.

Etiopiacjũ yu'ticu nimi:

—Yu'ũ ãjõpeo'o, Jesucristo Õ'acũ macũ nimi, nicu niwĩ.

³⁸ Be'ro Etiopiacjũ cabayuare tojanũ'cãduticu niwĩ. Tiwũre tũrẽcũutoja, na tiwupu sãña'cãrã aco nirõpu dijacãrã niwã. Topũ ñumuwija, Felipe cãrẽ wãmeyecu niwĩ.

³⁹ Cãrẽ wãmeyeca be'ro na ñumunujãrĩ cura wãcũña marĩrõ Felipere Espĩritu Santu miĩwã'cãcu niwĩ apesepũ. Etiopiacjũ cãrẽ ne apaturi i'anemoticu niwĩ. Be'ro pũrõ e'catise me'rã tojaa wa'acu niwĩ majã cũ ya macãpu. ⁴⁰ Felipe Espĩritu Santu cãrẽ miãca be'ro maata Azoto wãmetiri macãpu bajuanũ'cãcu niwĩ. Topũ ni, be'ro nipe'tise macãrĩpu werecusiagu wa'acu niwĩ Jesũ ye quetire. Téé Cesarea wãmetiri macãpu wereejacu niwĩ.

9

Saulo ña'agũ ni'cu cũ ñucayũ'que ni'i

¹⁻² Felipe cũ bu'esijari curareta Saulo pe'e Jesure ãjõpeorãrẽ “Narẽ wẽjẽpe'ocã'sĩ'rĩmisa'a”, nicu niwĩ. Cũ ña'arõ weesere ne du'uticu niwĩ. Tojo weegu wa'a, pa'ia wiogure “Yu'ure pãpera Damascopũ wa'atje cjasere dutio'ori pũrĩrẽ apobosaya. Ti pũrĩrẽ judĩo masã nerẽse wi'sericjãrã wiorãpũre wiaguti wee'e. Jesure ãjõpeorãrẽ umũa, numiarẽ no'o yu'ũ bocaerãrẽ ñe'e, miitiguti a'ti macã Jerusalẽpu bu'iri da'reri wi'ĩpu”, ni sãrĩcu niwĩ. Cũ tere sãrĩcã tu'ogu, ti pũrĩrẽ pa'ia wiogu cãrẽ apobosacu niwĩ.

³ Cũ ti pũrĩrẽ o'õca be'ro Saulo ãpẽrã me'rã Damasco wa'ari ma'apu wa'a wa'acu niwĩ. Wa'a, Damascopũ e jaguti weeri cura wãcũña marĩrõ

u'musepu bupo ya'baro weronojō cū tiro asistedijati, añurō bo'reyua wa'acaro niwū. ⁴ Tojo wa'acā, cū yagu cabayu bu'ipu pesami'cu nucūcāpu burudija wa'acu niwī. Topu cū cūñarī cura ni'cū cūrē ucūcā tu'ocu niwī. Cūrē a'tiro nicu niwī:

—Saulo, ¿de'ro weegu yu'ure ña'arō weegu weeti? ni sērītiña'cu niwī.

⁵ Tere tu'o, Saulo pe'e “¿Noa niti mu'u?” ni yu'ticu niwī.

—Yu'u Jesús, mu'u ña'arō wees'īrī wapagú ni'i. Mu'u basu pe'e ña'arō weegu wee'e yu'ure tojo wees'īrīgū. ⁶ Wā'cānu'cāña. Wa'aya macāpu. Topu mu'u ejacā, ni'cū weregusami mu'u de'ro weeatjere, nicu niwī Jesús.

⁷ Saulo me'rā wa'a'cārā quē'rā na uputu ucua, ucūmasiticārā niwā. Cū ucūsere tu'ocārā niwā, tu'orā pe'e, mejō Jesús pe'ere i'aticārā niwā.

⁸ Be'ro Saulo wā'cānujā, cū caperire i'apāacu nimiwī. Ne bajuno'ticu niwī. Tojo weerā cū me'rā wa'a'cārā Damascopu cūrē tūawā'cācārā niwā.

⁹ Topu cū etāca be'ro i'tia numu ne caperi i'aticu niwī. Ne s'īrīti, ne ba'aticu niwī.

¹⁰ Damascopure Jesure ējōpeogu Ananía wāmetigu nicu niwī. Saulore tojo wa'ari curare Ananía cārītimigū quē'ese weronojō Jesús cū pu'to a'ticā i'acu niwī. Cūrē “Ananía”, pisucu niwī.

—¿De'ro niti, yu'u wiogu? ni yu'ticu niwī Jesure.

¹¹⁻¹² Cū tojo nicā, Jesús cūrē nicu niwī:

—Diacjū wāmetiri ma'apu wa'aya. Ti ma'a mu'u wa'aro Juda ya wi'i nisa'a. Cū ya wi'ipu sājāa, ni'cū Tarso wāmetiri macācū Saulo wāmetigure sērītiña'ña. Ni'cārōacā cū yu'ure ñubuegu weemi. Yu'u cūrē mejēpu mu'u ti wi'ipu sājāsere i'otojapu. Mu'u ti wi'ipu sājāa, cū dupoare ñapeoapu, apaturi cūrē caperi i'adutigu tja. Quē'ese weronojō i'oapu cū quē'rārē mu'urē weronojōta, nicu niwī Jesús Ananiārē.

¹³ Cū tojo nicā tu'ogu, “Yu'u wiogu, pājārā masā quetiwereama cū Jerusalēpu nīgū mu'urē ējōpeorārē ña'arō wee'quere. ¹⁴ A'ti macā quē'rārē mu'urē ējōpeorārē ñe'egū a'tiguta weeapu tja pa'ia wiorā na dutio'ori pūrī me'rā”, nicu niwī Ananía. Te quetire tu'o'cu nitjāgū, Ananía ne wa'as'īrīticu nimiwī.

¹⁵ Jesús cūrē nicu niwī:

—Wa'aya. Yu'u cūrē yé quetire wereacju besetojapu. Cū ape di'tacjārāpure judío masā nitirārē, na wiorārē, judío masā nīrā quē'rārē yé quetire werecusiagusami. ¹⁶ Tere weregu, uputu pi'etigusami. Yu'u basu pe'e weregati cūrē, nicu niwī Jesús Ananiārē.

¹⁷ Cū tojo nicā be'roputa Ananía Juda ya wi'ipu wa'acu niwī. Topu eta, ti wi'ipu sājāa, Saulore bocaejacu niwī. Cū dupoapure ñapeo, “Saulo, mu'urē yu'u acaweregure weronojō i'a'a. Jesús mu'urē ma'apu a'ticā bajua'cu yu'ure o'oāmī, apaturi mu'u caperi i'ato nīgū tja. 'Espíritu Santu tutuasere cūoato' nío'oamī”, ni werecu niwī Saulore.

¹⁸ Cū tojo nīrī cura maata cū caperipu wa'i nutūrī weronojō bause wā'ña'que burstedijacaro niwū. Tojo wa'acā, añurō i'acu niwī toduporopu cū i'a'caro weronojōta tja. Be'ro cūrē wāmeyecārā niwā.

¹⁹ Na tojo wéca be'roputa ba'a, cū tutuasere cūocu niwī tja. Topure pejeti numurīcā Jesure ējōpeorā me'rā Damascopure tojánicu niwī yujupu.

Saulo Damascojārārē bu'e'que ni'i

²⁰ Damascopu nīgū, maata judío masā nerēse wi'seripu Jesucristo Ō'acū macū nimi nisere werecusiagu wa'acu niwī.

21 Cũ tojo nicã tu'orã, nipe'tirã tu'omarã wa'acãrã niwã.

A'tiro nicãrã niwã:

—Ă'rĩ Jerusalẽpu nígũ, Jesure ẽjõpeorãrẽ ña'arõ weeseti'cuta nimiba. A'ti macãpu quẽ'rãrẽ Jesure ẽjõpeorãrẽ ñe'egũ a'tigu weepu Jerusalẽpu narẽ mia, pa'ia wiorãpure bu'ĩri da'reduciacũ, nicãrã niwã.

22 Saulo Jesucristo Ô'acũ besecũ nimi nisere wãcütuturo me'rã werecu niwĩ. Cũ tere weregu, queoro Ô'acũ ye queti weremu'tãri masã oja'quere bu'e'ĩo, weremujãcu niwĩ. Tojo weerã Damascõjãrã judío masã "Tojo nima'acũ weemi", nímãsĩticãrã niwã.

Damascõjãrã Saulore wẽjẽsĩ'rĩmi'que ni'i

23 Yoa wa'acaro niwũ cũ Jesús ye quetire bu'ecusiaro. Be'ro judío masã Saulore wẽjẽsĩ'rĩcãrã nimiwã. 24 Cũ pe'e tu'ocã'cu niwĩ cãrẽ wẽjẽsĩ'rĩse quetire. Na nipe'tise numurĩ ñamirĩ, umucori ti macã sumuto ıtã cujiri me'rã wéeca sã'rĩrõ wijaaropu cãrẽ wẽjẽsĩ'rĩrã, co'temujãcũcãrã niwã.

25 Tojo weecã ĩ'arã, ni'cã ñami cũ Saulo bu'esere ẽjõpeorã cãrẽ wẽjẽticã'to nĩrã, pi'i me'rã ti sã'rĩrõ yu'rũro o'odijocãrã niwã.

Saulo Jerusalẽpu cũ dajatojaa'que ni'i

26 Be'ro Saulo Damascopu ní'cu Jerusalẽpu dajatojaa wa'acũ niwĩ. Topure etagu, ãpẽrã Jesure ẽjõpeorã me'rã ba'patisĩ'ricu nimiwĩ. Na pe'e cãrẽ ui nicãrã niwã.

—Cũ quẽ'rã Jesure ẽjõpeoguta nisami, ni ẽjõpeoticãrã niwã. 27 Be'ro cãrẽ tojo weecã ĩ'agũ, Bernabé Saulore weetamugũ, Jesús cũ besecũ'cãrã tiropu pijiwã'cãcu niwĩ. Topu ejagu, Bernabé narẽ werecu niwĩ Damasco wa'ari ma'apu Saulo Jesure ĩ'a'quere. Cãrẽ ucũ'que quẽ'rãrẽ werecu niwĩ. Apeye Damascopu Saulo Jesús ye quetire wãcütutuase me'rã bu'e'quere werecu niwĩ. 28 Bernabé werecãputa, Saulore "Jesure ẽjõpeoguta nimi", ni ẽjõpeocãrã niwã. Tojo weegu na me'rã tojacã'cu niwĩ. Be'ro Saulo Jerusalẽcjãrãrẽ bu'esijagu wa'acũ niwĩ. 29 Uise marĩrõ wãcütutuase me'rã Jesús ye quetire werecu niwĩ. Tere weregu, ãpẽrã judío masã nimirã, griego ye ucũrã me'rã ıpũtu a'metu'timujãcu niwĩ. Cũ me'rã a'metu'ti'cãrã Saulore wẽjẽsĩ'rĩcãrã niwã. 30 Na tojo weesĩ'rĩcã ĩ'arã, ãpẽrã Jesure ẽjõpeorã cãrẽ miacãrã niwã Cesarea wãmetiri macãpu. Topu yucusu me'rã cũ ya macã Tarsopu o'ócãrã niwã.

Jesure ẽjõpeori masã ejerisãjã'que ni'i

31 Nipe'tirã Jesure ẽjõpeorã narẽ ña'arõ weedu'ucã ĩ'arã, ejerisãjãcãrã niwã. Tojo weerã siape me'rã nipe'tiro Judea, Galilea, Samariacjãrã nemorõ wãcütutuanemocãrã niwã. Ô'acũ cũ dutisere añurõ weenu'cũcã'cãrã niwã. Espĩritu Santu weetamurõ me'rã pãjãrã ãpẽrã Jesure ẽjõpeotimi'cãrã ẽjõpeonemocãrã niwã.

Pedro Enearẽ yu'rũo'que ni'i

32 Pedro quẽ'rã nipe'tiropu Jesure ẽjõpeorã nise macãrĩpure ĩ'acusiagu, Lida wãmetiri macãpu etacu niwĩ. 33 Topu etagu, ni'cũ Enea wãmetigure bocaajacu niwĩ. Cũ ocho cũ'marĩ cũ ya wi'ĩpu sijamasĩtigu cũñacu niwĩ.

34 Pedro cãrẽ nicu niwĩ:

—Enea, Jesucristo mu'urẽ yu'rũogusami. Wã'cãnu'cãña. Mu'u cũñarõrẽ tuutũrẽ, nũrõña, nicu niwĩ. Cũ tojo nicãta, maata Enea wã'cãnu'cãcu

niwī. ³⁵ Nipe'tirā Lida, Sarō wāmetise macārīcjārā cūrē tojo weecā ī'arā, na quē'rā Jesure ējōpeocārā niwā.

Dorca co masā'que ni'i

³⁶ Ape macā Jope wāmetiri macāpu ni'cō numio Jesure ējōpeogo Tabita wāmetigo nico niwō. Griego ye me'rā pe'ema Dorca wāmetico niwō. Dorca nīrō, “ñama” nīsī'rīrō weesa'a. Co añurō weenu'cūcā'co niwō. Pajasecuorārē añurō weetamuco niwō. ³⁷ Pedro cū Lidapu nīrī cura co pe'e Jopepu nīgō, dutiti, wērīa wa'aco niwō. Co wērīca be'ro na weeseti'caronojōta āpērā co upure coecārā niwā. Core coetojanu'cō, ni'cā tucū u'muarōca tucūpu peocārā niwā.

³⁸ Jope Lida pu'toacā tojacaro niwā. Tojo weerā Pedro Lidapu nicā tu'orā, umua puarā Jopecjārā Jesure ējōpeorārē pijidutirā o'ocārā niwā. —Quero a'tiatio, ni weredutio'ocārā niwā.

³⁹ Na Lidapu etacā, maata Pedro na me'rā Jopepure wa'acu niwī. Dorca nīrī wi'ipure ejarā, co wērī'co pesari tucūpu cūrē pijimujācārā niwā. Cū ti tucūpu sājātaacā, wapewia numia Pedro sumuto nerēnu'cācārā niwā. Na utirāta, ī'ocārā niwā camisari, apeye su'ti co catigo narē derobosa'quere. ⁴⁰ Be'ro Pedro masā to nīrā nipe'tirārē wijaaduticu niwī. Na wījāaca be'ro Pedro ejaque'a, Ō'acūrē űubuecu niwī. űubuetoja, wērī'core ī'a, core nicu niwī:

—Tabita, wā'cānu'cāña. Cū tojo nicāta, co caperire ī'apāaco niwō. Pedrore ī'agōta, wā'cānujāco niwō. ⁴¹ Co ya omocāpu ñe'e, core wejewā'cōnu'cōcu niwī. Be'ro wapewia numiarē, āpērā Jesure ējōpeorārē narē pijimujā, core wiacu niwī.

⁴² Nipe'tirā Jopecjārā tu'ose'sacārā niwā tojo wee'quere. Tojo weerā pājārā Jesure ējōpeonemocārā niwā tja.

⁴³ Pedro peje numurī tojacu niwī Jopepure. Ni'cū Simó wāmetigu wa'icūrā caseri apogu ya wi'ipu cājīcu niwī.

10

Cornelio Pedrore cū pijidutio'o'que ni'i

¹ Cesareapu ni'cū Cornelio wāmetigu cien surara Italiano wāmetiri curuacjū wīogu nicu niwī. ² Cū añugū nicu niwī. Romano masū nimigū, judío masā weronojō Ō'acūrē ējōpeocu niwī. Cū ya wi'icjārā nipe'tirā Ō'acūrē ējōpeocārā niwā. Judío masā pajasecuorārē niyeru o'omujācu niwī. Ō'acūrē űubuenū'cūcā'cu niwī. ³ Ni'cā numu ñamica'a tres nicā cārītimitigū quē'egū weronojō ni'cū Ō'acūrē wereco'tegure ī'acu niwī. Cū tiro sājāa, cūrē pisucu niwī:

—Cornelio, nicu niwī.

⁴ Cū uputu uise me'rā ī'anū'cūbajaque'acu niwī cūrē.

—¿De'ro niti? ni yu'ticu niwī.

Cū tojo nicā tu'ogu, Ō'acūrē wereco'tegu cūrē nicu niwī:

—Ō'acū mu'u űubuesere tu'oami. Mu'u pajasecuorārē niyeru o'ose quē'rārē ī'ami. Cū mu'u űubuesere yu'tigusami. ⁵ Ni'cārōacā Jopepu mu'u umuarē o'ōya. Narē ni'cū Simó Pedro wāmetigure pijigu wa'adutiya. ⁶ Cū apī Simó wāmetigu wa'icūrā caseri apogu ya wi'ipu cājīsamī. Ti wi'i pajiri maa sumutopu nisa'a, nicu niwī Ō'acūrē wereco'tegu Corneliore.

⁷ Be'ro Ō'acūrē wereco'tegu wa'a wa'acu niwī. Cū wa'āca be'ro Cornelio cūrē da'raco'terā puarārē, tojo nicā ni'cū surara cūrē weetamugūrē pijiocu

niwī. Surara quē'rā Ō'acūrē ējōpeoguta nicu niwī. ⁸ Nipe'tise Ō'acūrē wereco'tegu ní'quere narē werecu niwī. To be'ro narē o'ócā'cu niwī Jopepū.

Pedrore Ō'acū queose ī'o'que nī'i

⁹ Na wa'aca be'ro ape numu dajaritero nicā na Jopepū ejarātirā weeri cura Pedro pe'e cū nirī wi'i bu'i daposārīpu űubuegu mujācu niwī. Ti wi'i daposārī opa sira nicaro niwū. ¹⁰ Cū topu űjaboā, pūrō ba'asī'ricu niwī. Ti wi'icjārā na ba'ase weeri cura cārītimigū quē'ese weronojō apeyenojō dijaticā ī'acu niwī. ¹¹ Ū'muse pārīcā ī'acu niwī. Topu nī'cārō su'tiro weronojō bajuri caserojo nucūcāpu dijaticaro niwū. Ba'paritise sumutori dū'te'caro nicaro niwū. ¹² Ti casero po'peapure nipe'tirā wa'icūrā, pīrōa, mirīcūa sñācārā niwā.

¹³ Ō'acū cūrē nicu niwī:

—Pedro, ī'aña. Ā'rārē wējē ba'aya, nicu niwī.

¹⁴ Pedro pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—¡Acoe! Ba'awe'e, yu'u wiogu. Āpērā wa'icūrā űsā judío masā ba'aya marīrānojō nima. Yu'u ne ā'rānojōrē ba'atigu nicāti, nicu niwī.

¹⁵ Ō'acū cūrē ninemocu niwī tja:

—Yu'u ba'aduti'cārā añurā nima. “Ba'aya marīrānojō nima”, niticā'ña, nicu niwī. ¹⁶ I'tiati tojo ī'ocu niwī cūrē ti casero me'rā. Cū ī'osetirinucū “Ba'aya”, nicu niwī. Be'ro ti caserore Ō'acū u'musepu miimujāa wa'acu niwī.

¹⁷ Pedro ti casero mujāaca be'ro űputu wācūque'ticu niwī.

—¿De'ro nisī'rīrō weesari te yu'u ī'a'que? ni wācūcu niwī. Tojo cū wācūrī cura Cornelio cū o'ó'cārā űmua Jopepure etacārā niwā. ¹⁸ Eta, “Simó wa'icūrā caseri apogu ya wi'i ¿no'opu niti?” ni sērītiña'cārā niwā tocjārārē. Na pe'e na sērītiña'cā, “Só'opu nisa'a”, ni wereo'ocārā niwā. Tojo nicā tu'o, wa'acārā niwā Simó Pedro nirī wi'ipū. Topu eja, “¿Ne, a'tota niti Simó Pedro wāmetigu?” ni sērītiña'cārā niwā. Na tojo nirī cura Pedro cū ī'a'quere wācūque'tigu weecu niwī.

¹⁹ Cū tojo wācūcā, Espiritu Santu cūrē nicu niwī:

—Mu'urē sope pu'topu űmua i'tiarā a'marā weeama. ²⁰ Quero, na tiropu dijabaque'oya. Na me'rā wa'aya. “Yu'u na me'rā wa'acā, ña'a nibosa'a, na judío masā mejēta nima”, ni wācūtīgata wa'aya. Yu'u narē o'oāpu, nicu niwī Espiritu Santu.

²¹ Cū tojo nīca be'ro Pedro dija, “¿Yu'ūreta a'mati? ¿De'ro weerā a'tiati?” ni sērītiña'cu niwī.

²² Cū tojo nicā, na yu'ticārā niwā:

—Cornelio wāmetigu surara wiogu űsārē o'oāmi. Cū añugū, Ō'acūrē ējōpeogu niami. Cūrē nipe'tirā judío masā añurō wācūrā niama. Ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu Corneliore a'tiro niapu: “Pedrore pijidutiya mu'u űmuarē”, niapu. Mu'u weresere tu'odutigu weeapu. Tojo weerā űsā mu'urē pijirā a'tirā weeapu, nicārā niwā.

²³ Na tojo nicā tu'ogu, Pedro narē, “Sājātia. A'ti ñamirē a'to cārīña”, nicu niwī.

Ape numu cū ye dure, wa'a wa'acārā niwā. Āpērā ti macācārā quē'rā Jesure ējōpeorā Pedro me'rā wa'acārā niwā. ²⁴ Ape numu pe'e eja'cārā niwā Cesareapure. Cornelio cū neocū'cārā me'rā cū ya wi'ipū narē co'tecu niwī. Na a'ticūrā nicārā niwā Pedrore co'terā: Cornelio acawererā,

āpērā cū me'rācjārā waro nicārā niwā. ²⁵ Pedro topu etacā, Cornelio cūrē pōtērīgū wijaatacu niwī sopepu. Topu cūrē ējōpeogu ejaque'acu niwī.

²⁶ Pedro cū tojo weecā ī'agū, "Wā'cānu'cāña. Yu'ure ējōpeoticā'ña. Yu'u quē'rā mu'u weronojōta umu ni'i", nicu niwī.

²⁷ Wā'cānu'cāca be'ro na utamurāta sājāacārā niwā cū ya wi'ipure.

Topu sājāagū, Pedro pājārā masā nerēyu'cārāpure bocaecacu niwī.

Pedro Cornelio ya wi'ipū were'que ni'i

²⁸ Be'ro narē nicu niwī topu nerē'cārārē:

—Ēsā judío masārē dutise, ūsā ējōpeose a'tiro ni'i. Musā judío masā nitirā ye wi'seripure sājāadutiwe'e. Ne musārē ba'patidutiwe'e. Musā tere añurō masīsa'a. Ō'acū ni'cārōacārē yu'ure ī'oami. "Ne āpērārē ba'patiti weeticā'ña. Na ña'arā nima' ni yabiticā'ña", niami. ²⁹ Tojo weegu na yu'ure pijitica, maata a'tiapu. "Wa'awe'e, judío masā mejēta nima", nitiapu. Mu'u ¿de'ro weegati pijioati? Yu'u masīsrīsa'a, ni sērītiña'cu niwī Corneliore.

³⁰ Cornelio cūrē yu'ticu niwī:

—Ba'paritise numurī yu'ru'u a'ti horata tres nicā a'ti wi'ipū yu'u be'ti ñubueca be'ro. Wācūña marīrō ni'cū umu su'ti asitese sñagū bajuawī yu'u tiropu. ³¹ Yu'ure niwī: "Cornelio, Ō'acū mu'u ñubuesere tu'oami. Mu'u pajasecuorārē niyeru o'ose quē'rārē ī'ami. ³² Jopepu mu'u umuarē o'óya. Ni'cū Simó Pedro wāmetigure pijigu wa'adutiya narē. Cū apī Simó wāmetigu wa'icurā caseri aporī masū ya wi'ipū pajiri maa sumutopu cājīsami. Cū a'topu etagu, mu'urē weregusami Ō'acū ye cjasere", ni werewī yu'ure. ³³ Tojo weegu maata mu'urē pijidutigu o'ówu. Mu'u añurō wéegu a'tiapā. Marī nipe'tirāputa Ō'acū ī'orōpu ni'i. Nipe'tise mu'urē Ō'acū weredutisere mu'u ūsārē werecā tu'osī'rīsa'a, nicu niwī Cornelio Pedrore.

³⁴ Cū tojo nīca be'ro Pedro werecu niwī narē:

—Yu'u ni'cārōacā masī'i, Ō'acū nipe'tirārē ni'cārōnojō ma'isami. ³⁵ Cū nipe'tise cururicjārā cūrē ējōpeorārē, cū waro weenu'cūrārē añurō ī'asami. ³⁶ Ō'acū añuse o'ócu niwī judío masārē Jesucristo me'rā ejerisājāse bocarāsama nisere. Jesucristo nipe'tirā masā wiogu nimi. ³⁷ Masā tu'opā nipe'tise judío masā na nīrōpu wa'a'quere. Juā masārē bu'e, wāmeyemu'tāca be'ropu Jesús bu'enu'cāwī Galilea di'tapure. ³⁸ Jesús Nazarecjūrē wa'a'quere masā masīsa'a. Cū pacu Espiritu Santu me'rā cūrē tutuasere o'ocu niwī. Cū me'rā ninu'cūcā'cu niwī. Tojo weegu no'o cū wa'aro masā me'rā añurō weewī. Āpērā wātī dutiro weenu'cūrārē wātīarē cō'awīrōmujāwī.

³⁹ »Jerusalé nipe'tiropu judío masā nise macārīpure ūsā cū wee'quere ī'ape'ocā'wū. Āpērā cūrē curusapu paabi'pe wējēwā. ⁴⁰ Ō'acū pe'e i'tia numu be'ro cūrē masōcu niwī. Cūrē masōca be'ro ūsā tiropure apaturi bajuacu weewī. ⁴¹ Masā nipe'tirāpure bajuatiwī. Ō'acū toduporopu cū bese'cārā dia'cūrē bajuawī. Cū masāca be'ro cū me'rā sī'rī, ba'awū.

⁴² »Ēsārē cū ye quetire weredutiwī āpērārē. Cū pacu cūrē nipe'tirā masā añurā, ña'arārē beseacju sōrōwī nisere weredutiwī ūsārē Jesú.

⁴³ »Nipe'tirā duporocjārāpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masā Jesú yere a'tiro ni ojamu'tācārā niwā: "Cūrē ējōpeorārē nipe'tirā na ña'arō

wee'quere acobojose sêrîcã, narê acobojogusami cû tutuaro me'rã", nicãrã niwã, nicu niwî Pedro Cornelio ya wi'ipu nerêcãrãrê.

Judío masã nitirãrê Espíritu Santu dijata'que ni'i

⁴⁴ Pedro ucûrî curata cû weresere tu'orãpûre Espíritu Santu dijatacu niwî. ⁴⁵⁻⁴⁶ Tojo wa'áca be'ro ãpêrã ye ucûsere ucûmasítimi'cãrã ucûnu'cãcãrã niwã. Tojo nicã "Õ'acû, mu'u añuyurãgã ni'i", ni e'catise o'ocãrã niwã. Na tojo ucûcã tu'orã, Pedro me'rã wa'a'cãrã judío masã Jesure êjõpeorã tu'omarîa wa'acãrã niwã.

—¡Acoe! Õ'acû Espíritu Santure o'oãmi judío masã nitirã quê'rãrê, nicãrã niwã.

⁴⁷⁻⁴⁸ Pedro cû me'rã wa'a'cãrãrê nicu niwî:

—Õ'acû Espíritu Santure o'oãmi ã'rã quê'rãrê marî judío masãrê weronjoãta. Tojo weerã "Wãmeyeticã'ña, Espíritu Santure mooma" ni, cã'mota'ata basiowe'e. Na Jesucristore êjõpeoma. Tojo weerã narê wãmeyeroua'a, nicu niwî Pedro. Be'ro Cornelio quê'rã cûrê "A'topu tojaque'aniña yujupu pejeti numurî ãsã me'rã", nicãrã niwã. Tojo weegu na me'rã tojánicu niwî.

11

Jesure êjõpeorãrê Pedro Jerusalêpu cû were'que ni'i

¹ Judeapu nirã Jesú besecûú'cãrã, tojo nicã Jesure êjõpeorã topu nirã Cornelio quê'rã judío masã nitimirã na Jesure êjõpeosere tu'ocãrã niwã.

² Tere tu'o'cãrã niyurã, Pedro Jerusalêpu tojatacã, tocjãrã judío masã Jesure êjõpeorã cûrê tu'ticãrã niwã:

³ —Mu'u judío masã nimigã, judío masã nitirã ya wi'ipu sãjãapã. Na me'rã ba'apã. Te mu'u tojo wee'que ña'a ni'i, nicãrã niwã.

⁴ Na tojo nicã tu'ogu, narê nipe'tise tenecû cûrê topu wa'a'quere werepe'ocã'cu niwî:

⁵ —Ni'cãti Jopepu nígũ, yu'u ñubueri cura quê'ese weronjoã u'musepu apeyenojõ dijaticã ñ'awũ. Ni'cãrõ su'tiro weronjoã bajuri caserojo dijatiwu yu'u tiropu. To ba'paritise sumutori du'téca casero niwã. ⁶ Yu'u ti casero pu'toacã wa'a, ¿ñe'enojõ niti? nígũ, ñ'agũ wa'awu. Nirãnucû sãñawã. Wa'icurã, nucûcjãrã, ecarã, pîrõa, mirîcûa sãñawã.

⁷ »Yu'u tojo ñ'arî cura Õ'acû yu'ure ucûcã tu'owu: "Pedro, narê wêjê ba'aya", niwî. ⁸ Yu'u pe'e cûrê yu'tiwu: "Ba'awe'e, yu'u wiogu. ãpêrã wa'icurã judío masã ba'aya marîrãnojoã nima. Ne ni'cãti nanojõrê ba'atigu nicãti", niwũ cûrê. ⁹ Õ'acû yu'ure apaturi ucûdijowî tja: "Yu'u ba'aduti'cãrã añurã nima. 'Ba'aya marîrãnojoã nima', niticã'ña", niwî.

¹⁰ »I'tiati tojo wa'awu. Be'ro Õ'acû ti caserore miimujãa wa'awî u'musepu. ¹¹ Tojo wa'ari curata i'tiarã umua Cesareacjãrã yu'ure pijiri masã yu'u nirî wi'ipure ejacãrã niwã.

¹² »Espíritu Santu yu'ure na me'rã wa'adutiwî. " 'Na judío masã nitima, yu'u na me'rã wa'acã, ña'a nibosa'a', ni wãcûnurûtiguta wa'aya", niwî. ã'rã seis Jesure êjõpeorã Jopecjãrã Cesareapu wa'arã, na quê'rã yu'ure ba'patiwã'cãwã. Topu eja, ãsã Cornelio wãmetigu ya wi'ipu sãjãawũ.

¹³ ãsã topu sãjãejacã, Cornelio ãsãrê werewî: "Ni'cû Õ'acûrê wereco'tegu yá wi'ipu sãjãticã ñ'awũ. Cû yu'ure 'Umua o'óya Jopepu. Ni'cû Simó Pedro wãmetigure pijigu wa'adutiya. ¹⁴ Cû mu'u ya wi'ipu ejagu, Õ'acû yere

mu'arē weregusami. Tere ējōpeocā, mu'u, mu'u ya wi'icjārārē Ō'acū yu'ruogusami', ni werewī yu'ure Ō'acūrē wereco'tegu", niwī Cornelio. ¹⁵ Yu'u narē ucūnu'cārī curata ne waro marīrē dijata'caronojōta Espiritu Santu dijatawī napure. ¹⁶ Tojo wa'acā ī'agū, yu'u Jesú marī wiogu cū ní'quere wācūwū: "Juā musārē aco me'rā wāmeyecu niwī. Be'ro yu'u pacu pūrīcā Espiritu Santure o'ógusami musārē. Musā me'rā ninu'cūcā'gūsami" cū ní'quere wācūwū. ¹⁷ Tojo weegu yu'u tojo wa'ari curapūta wācūcāti majā. Ō'acū Espiritu Santure o'ócū niwī judío masā nitirārē marīrē o'ó'caronojōta na marī wiogu Jesucristore ējōpeocā. Tojo weegu yu'u Ō'acūrē yu'runu'cāmasīticāti. Cūrē "Judío masā nitirā ya wi'ipū sājāawe'e", nīmasīticāti, nicu niwī Pedro.

¹⁸ Tere cū tojo ni weretojaca be'ro judío masā di'tamarīpe'tia wa'acārā niwā.

—Ō'acū judío masā nitirā quē'rārē na ña'arō wee'quere bujaweticā wasami na u'musepu añurō e'catise bocato nīgū, ni e'catise o'ocārā niwā Ō'acūrē.

Antioquíacjārā na weeseti'que ni'i

¹⁹ Estebare na wējēcaterore Jesure ējōpeorārē ña'arō weecārā niwā. Tojo weecā, na no'o uaro du'tistea wa'acārā niwā. Āpērā Feniciapu, āpērā Chipre nūcūrōpu, āpērā Antioquíapu wa'acārā niwā. Na tepu etarā, judío masā dia'cūrē Jesú ye quetire werecārā niwā. ²⁰ Ni'cārērā Antioquíapu du'tiwā'cā'cārā Chipre, Cirenecjārā nicārā niwā. Na pūrīcā judío masā nitirārē Jesú ye quetire werecārā niwā.

—Jesú nipe'tirā wiogu nimi. Cūrē ējōpeocā, marī ña'arō wee'quere acobojogusami, ni werecārā niwā. ²¹ Ō'acū na tojo wererārē añurō weotamūcu niwī. Na werecā tu'orā, pājārā tocjārā Jesure ējōpeocārā niwā. Na toduporopu ējōpeomi'quere ējōpeodu'ucā'cārā niwā.

²² Jerusalécjārā Jesure ējōpeorā Antioquíacjārā cūrē ējōpeose quetire tu'ocārā niwā. Tere tu'o, Bernabére Antioquíapu ī'agū wa'aya ¿de'ro wa'amitito? nīrā, o'ócārā niwā.

²³ Cū ti macāpu eja, ī'acū niwī narē Ō'acū weetamu'quere. Tere ī'agū, upūtu e'cati, narē werecu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Jesure musā ne wācūdu'uticā'ña. Cū dutisere añurō weenu'cūcā'ña, ni werecu niwī. ²⁴ Bernabé Espiritu Santure cuoyu'rutjāgū, añurō Ō'acūrē ējōpeonu'cūgū nicu niwī. Cū ti macācjārārē werecā, pājārā masā Jesure ējōpeocārā niwā.

²⁵ Bernabé Antioquíapu ní'cu wa'a, Saulo Tarsopu nigūrē a'magū wa'acu niwī. ²⁶ Cūrē bocaaja, Antioquíapu miimajāmitojacu niwī. Na ti macāpūre Jesure ējōpeorā me'rā ni'cā cū'ma nicārā niwā. Topūre pājārā masārē bu'ecārā niwā. Titareta tocjārā Jesure ējōpeorārē "Cristiano, Jesucristo yarā nima", ni pisunu'cācārā niwā.

²⁷ Bernabé, Saulo Antioquíapu niri cura Jerusalécjārā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na tiropu etacārā niwā. ²⁸ Na me'rā wa'a'cu ni'cū Agabo wāmetigū nicu niwī. Topū eja, Espiritu Santu tutuaro me'rā tocjārārē werecu niwī.

—Nipe'tiropu ba'ase pe'tia wa'arosa'a, ni weryucu niwī narē. Cū tojo ní'que queoro wa'acaro niwū Claudio romano wiogu nise cū sājāca be'ropu.

²⁹ Cũ tojo nicã tu'orã, Antioquíacjãrã Jesure ãjõpeorã a'tiro ni wãcũcãrã niwã: "Marĩ Judea di'tapu nirã Jesure ãjõpeorãrẽ niyeru o'orã marĩ curoo ejaturo." ³⁰ Tojo weerã Saulo, Bernabé me'rã narẽ weetamurã niyeru neo, o'ócãrã niwã.

—O'oya a'tere Jesure ãjõpeorãrẽ su'ori nirãpure, nío'ocãrã niwã.

12

Pedrore bu'iri da'reri wi'ipu ní'cure Õ'acãrẽ wereco'tegu pãowĩrõ'que ni'i

¹ Antioquíapu Saulo, Bernabé na bu'ecusiarĩ curare Herode Judea di'ta wiogu nicu niwĩ. Titareta Jerusalẽpure ña'arõ weenu'cãcu niwĩ ni'cãrãrã Jesure ãjõpeorãrẽ. ² Tojo weegu Juã ma'mi Santiagore di'pji pajiri pji me'rã wẽjẽdutigũ niwĩ. ³ Cũ tojo wẽjẽcã i'arã, ãpẽrã judío masã Jesure ãjõpeotirã pũrõ e'caticãrã niwã. Cũ tere masĩgũ, nemorõ e'catirãsama majã ní'gũ, Pedrore ñe'edutigũ o'ócũ niwĩ tja. Tojo wa'acaro niwã pã bucuase me'rã morẽtica bosenu mu nicã. Ti numurẽ masã pã bucuase me'rã na morẽti'quere ba'acãrã niwã. ⁴ Pedrore ñe'eca be'ro Herode bu'iri da'reri wi'ipu sãrõdutigu o'ócũ niwĩ. Ti wi'ipure ba'paritise cururi surara cãrẽ ducayu, co'temujãcãrã niwã. Te cururĩnucũ ba'paritirã surara nicãrã niwã. Herode "Pascua bosenu be'ro cãrẽ miiwĩrõgũti masã wa'teropu. Na i'orõpu cãrẽ wẽjẽdutigũti", ni wãcũcu nimiwĩ. ⁵ Tojo weerã surara Pedrore añurõ co'temujãcãrã niwã. Cũ bu'iri da'reri wi'ipu nirĩ cura Jesure ãjõpeorã pe'e Õ'acãrẽ sãrĩbosanu'cũcã'cãrã niwã.

⁶ Pedrore Herode "Ñamiacã miiwĩrõgũti" níca ñamirẽ cõme dari me'rã du'teno'cu puarã surara decopu cãricu niwĩ. Ni'cũ surara diacjucamocã pe'e cõme dare cũ ya omocãpu du'teõ'ocu niwĩ. Apĩ pe'e quẽ'rã cõpucamocã pe'ere mejãrõta weecu niwĩ. Pedro mejẽcã weecã tu'õña'rãti nirã, tojo weecãrã niwã. ãpẽrã ti wi'i sope pu'topure co'tecãrã niwã. ⁷ Be'ro wãcũña marĩrõ ni'cũ Õ'acãrẽ wereco'tegu Pedro nirĩ tucũpu bajuacu niwĩ. Cũ tojo weecã, ti tucũ añurõ bo'reyuse'sa wa'acaro niwã. Cãrẽ wã'cõgũ, tuucarẽcu niwĩ.

—Quero. Wã'cãnu'cãña, nicu niwĩ. Tojo nicãta, cõme dari Pedrore du'temi'que surumajã wa'acaro niwã.

⁸ —Ejerituya. Mu'u ye sapatore sãñaña, nicu niwĩ. Cũ tojo nicã tu'o, ejeritu, cũ ye sapatore sãñañu niwĩ. Tu'ajanu'cõcã i'a, cãrẽ nicu niwĩ tja:

—Mu'u yaro bu'icjãrõ asibusore sãñaña. Te'a yu'ure sirutuya. ⁹ Pedro cũ tojo nicã tu'o, cũ siro sirutuwiijaacu niwĩ. "¿Diacjũta nisari a'te Õ'acãrẽ wereco'tegu yu'ure miiwijaase? Apetero weegu quẽ'egũ weesa'a", ni wãcũcu niwĩ. Cũ tojo wijaasere añurõ masĩticu niwĩ. ¹⁰ Surara na ne co'te dujirore yu'ruacãrã niwã. Be'ro apero quẽ'rãrẽ tja yu'ruaa, ti wi'i ne sãjãarõ cõmesope tiropure ejacãrã niwã. Na topu ejacã, ti sope se'ro pãrĩa wa'acaro niwã. Be'ro na ti sopere yu'ruwijaawã wa'acãrã niwã. Yoacurero wa'a, Õ'acãrẽ wereco'tegu bajudutia wa'acu niwĩ. Pedro ni'cũta tojanu'cãcu niwĩ majã.

¹¹ Be'ro cũ bajuduticãputa añurõ tu'omasĩcu niwĩ.

—Diacjũta niapã yu'u i'a'que. Nirõta Õ'acũ yu'ure yu'rũdutigu, ni'cũ cãrẽ wereco'tegure o'opĩ Herode ña'arõ weeticã'to ní'gũ. Tojo nicã judío

masã Jesure ãjõpeotirã nipe'tise yu'ure ña'arõ weesĩ'rĩsere cã'mota'agu o'oapĩ, nicu niwĩ Pedro.

¹² Cũ tere wãcũgãta, wa'acu niwĩ María Juã Marco wãmetigu paco ya wi'ipu. Ti wi'ipure Jesure ãjõpeorã Pedrove pãjãrã Ô'acũrẽ sãrĩbosarã weecãrã niwã. ¹³ Ti wi'i tiro ejagu, sope pu'to ãtã cujiri me'rã na weéca sã'rĩrõ tiropu ejanu'cã, pisucu niwĩ narẽ. Ti wi'icjãrãrẽ da'raco'tego Rode wãmetigo ti wi'i po'peapu nico niwõ. Pedro pisucã tu'ogo, sopepu wa'a, yu'ui'agõ wa'aco niwõ. ¹⁴ Pedro cũ ucũsere tu'omasĩgõ, co uputu e'catigo, cãrẽ pãosõrõtimgõta omasãjãa, to ñubue dujirãpure werego wa'aco niwõ. Na tiro ejago, "Pedro sope pu'to niami", ni wereco niwõ. ¹⁵ Co tojo nicã tu'orã, "Mu'u tojo nima'aco wee'e", nicãrã niwã. Co pe'e "Diacjãta ni'i", nico nimiwõ. Be'ro na "To pũricãrẽ Pedrowãtĩ niapĩ", nicãrã niwã.

¹⁶ Na tojo nicũnarĩ cura Pedro sope pu'topure pisugu weecu weecu niwĩ. Be'roputa na sopepu wa'a, ti sopere pão i'acãrã niwã. Pedro topu nu'cũcã i'arã, uputu ucucãrã niwã. ¹⁷ Be'ro narẽ omocã me'rã weequocũ niwĩ tocã'rõta ucũña nigũ. Be'ro bu'iri da'reri wi'ipu cũ ni'cure Ô'acũ cãrẽ miiwijaa'quere wereco niwĩ. Apeye tja narẽ werenemocũ niwĩ:

—Wereya Santiagore, ãpẽrã Jesure ãjõpeorãrẽ yu'ure tojo wa'a'quere, nica niwĩ. Nitoja, cũ ti wi'ipu ni'cu wijaa, wa'a wa'acu niwĩ aperopu.

¹⁸ Bo'reque'aca be'ro bu'iri da'reri wi'i co'terã Pedro maricã i'arã, uputu wãcũque'ticãrã niwã.

—¿De'ro wa'apariba Pedrove? ni, na basu a'merĩ sãrĩtiña'cãrã niwã.

¹⁹ Be'ro Herode Pedro maricã tu'ogu, surarare "A'marã wa'aya", nio'ocu niwĩ. Na a'macãrã nimiwã. Ne bocaticãrã niwã. Be'ro Herode Pedrove co'terã nimi'cãrãrẽ uputu sãrĩtiña'cũmi, narẽ wẽjẽcã'duticu niwĩ.

To be'ro Herode Judea di'tapure wijawã'cã, Cesarea wãmetiri macãpu nigũ wa'acu niwĩ tja.

Herode cũ wẽrĩ'que ni'i

²⁰ Herode uputu uacu niwĩ Tiro, Sidõ wãmetise macãrĩcãrã me'rã. Herode ya di'ta cjase nicaro niwũ te macãrĩcãrã na ba'ase pe'e. Cũ na me'rã uagu, tocjãrãrẽ ne ba'ase duadutitica niwĩ. Tojo weerã ba'ase apaturi duato tja nĩrã, tere Herode tiropu aporã wa'acãrã niwã. Herode me'rã da'ragu Blasto wãmetigure ucũmu'tãcãrã niwã.

—Ûsãrẽ ucũbosagu wa'aya Herode tiropu, nicãrã niwã. Cũ narẽ weetamusĩ'rĩgũ, "Jau", nicu niwĩ. ²¹ Tojo weegu Herode me'rã ucũgũ wa'acu niwĩ. Be'ro Herode pe'e cũ werecã tu'ogu, ni'cã numu na me'rã ucũatji numurẽ besecu niwĩ. Ti numu nicã Herode cũ ye wiogu su'tire sãña, wiorã dujiri cũmurõpu dujicu niwĩ. Topu Tiro, Sidõcãrãrẽ ucũpeocũ niwĩ. ²² Cũ ucũcã tu'orã, "Ã'rĩ a'to ucũgũ, umu dia'cũ nitimi. Ô'acũ nimi", ni caricũcãrã niwã. ²³ Na tojo nicã tu'ogu, Herode "Yu'u umu ni'i, Ô'acũ ni'cũrẽta ãjõpeoroua'a", ne niticu niwĩ. Tojo weegu na caricũrĩ curata Ô'acũrẽ wereco'tegu Herodere dutida'recu niwĩ. Be'ro majã cũ becoa ba'aween'o, wẽrĩa wa'acu niwĩ.

²⁴ Te quetire tu'orã, pãjãrã Jesure ãjõpeonemocãrã niwã. Nipe'tiropu Jesu ye queti se'sa wa'acaro niwũ.

²⁵ Be'ro Bernabé, Saulo Jerusalẽpu niyeru o'otojaca be'ro majãmitojaacãrã niwã tja Antioquíapure. Juã Marco wãmetigu quẽ'rã na me'rã wa'acu niwĩ.

13

Bernabé, Saulo na Jesú ye quetire apeye macārīpɯ weresijanɯ'cā'que ni'i

¹ Antioquíapɯre Jesure ējōpeorā wa'terore Ō'acū ye quetire weremɯ'tārī masā, tojo nicā Ō'acū yere bu'erā a'ticurā nicārā niwā: Bernabé, apī Simó, cūrēta tja “Nigū” pisucārā niwā. Apī Lucio Cirene wāmetiri macācjū, apī Manaé Herode Galilea wiogu tiro ni'cārō me'rā masā'cɯ, tojo nicā Saulo nicārā niwā. ² Ni'cāti na be'ti űubueri cura Espírítu Santu narē nicɯ niwī: —Bernabé, Saulore du'uo'oya. Narē aperopɯ wa'adutiguti wee'e. Na apeye di'tapɯ quē'rārē bu'ecusiarā wa'arāsama. Narē yɯ'ɯ beseapɯ, nicɯ niwī.

³ Tojo nicā tɯ'o, be'ti űubueca be'ro na me'rācjārā Saulo, Bernabére na dɯpopare űapeo, narē we'eriti, o'ócā'cārā niwā.

Chipre nɯcūrōpɯ Bernabé, Saulo na wa'a were'que ni'i

⁴⁻⁵ Be'ro Bernabé, Saulo Espírítu Santu ní'caronojōta Seleucia wāmetiri macāpɯ wa'arā, Antioquíapɯ ní'cārā wijawā'cācārā niwā. Tocjārā yucusɯ me'rā wa'a ejacārā niwā Chipre nɯcūrōrē ni'cā macā Salamina wāmetiri macāpɯ. Ti macāpɯ ní'cārā, judío masā na nerēse wi'seripɯ Jesú ye quetire werecārā niwā. Juā Marco Antioquíapɯ ní'cɯ narē weetamucusiagu na me'rā wa'acɯ niwī. ⁶ Ti macāpɯ wijaa, nɯcūrōpɯre Jesú ye quetire werecusiabi'acā'cārā niwā. Téé apese pā'rē Pafō wāmetiri macāpɯ wereejacārā niwā. Ti macāpɯre ni'cū judío masū yai weronojō nigūrē bocaecārā niwā. Cū wāmeticɯ niwī Barjesú. Griego ye me'rā pe'ema cūrē Elima pisucārā niwā. “Yɯ'ɯ Ō'acū ye queti weregɯ ni'i”, nisoocɯ niwī ti macācjārārē. ⁷ Cū yai ti nɯcūrō wiogu Sergio Paulo wāmetigu añurō tɯ'omasise cuogu me'rācjū nicɯ niwī. Sergio Paulo Jesú ye quetire tɯ'osí'rigū pijidutio'ocɯ niwī Bernabé, Saulore. Tojo weerā cū pu'topɯ wererā wa'acārā niwā. ⁸ Yai pe'e Sergio Paulo Jesure ējōpeoticā'to nigū, na weresere cā'mota'así'rīmícɯ niwī. ⁹ Cū tojo weecā í'agū, ne waropure Saulo wāmeti'cɯ, Pablo wāme dɯcayɯ'cɯ Espírítu Santure cuoyɯ'rugu í'acūñā í'a, ¹⁰ nicɯ niwī:

—Mɯ'ɯ wātī dutiro weegú ni'i. Mɯ'ɯ masārē añurō weesí'rīrārē cā'mota'a. Diacjū niwe'e. Weeta'sasebucɯ ni'i. Ō'acū cū diacjū weresere “Tojo niwe'e”, ni ucūmaasoo'o. ¹¹ Mɯ'urē ni'cārōacā Ō'acū bu'iri da'regusami. Mɯ'ɯ caperi í'atigu tojagúsa'a téé Ō'acū uaro pōtēorō, nicɯ niwī Pablo.

Cū tojo nicāta, cūrē na'ití'a wa'acaro niwā. Ne caperi í'atigu tojacɯ niwī. Cūrē tojo wa'acā tɯ'oña'gū, cūrē tɯawā'cācjure a'macɯ niwī. ¹² Yaire tojo wa'acā í'agū, Sergio Paulo Jesure ējōpeocɯ niwī. Pablo, Bernabé na Jesú ye quetire bu'eme'rīcā í'amarīatjīgū, tojo ējōpeocɯ niwī.

Bernabé, Pablo Chiprepɯ ní'cārā Antioquíapɯ na were'que ni'i

¹³ Pablo, cū me'rācjārā Pafopɯ ní'cārā wijapē'a, ni'cā maapɯ nujā, ejacārā niwā Perge wāmetiri macāpɯre. Ti macā Panfilia wāmetiri di'tapɯ nicaro niwā. Na Pergepɯ etacā, Juā Marco narē totá soocā, Jerusalépu najāmitojaa wa'acɯ niwī. ¹⁴ Be'ro ti macāpɯ ní'cārā wa'acārā niwā ape macā Antioquíā wāmetiri macāpɯ tja. Ti macā Pisidia wāmetiri di'tapɯ tojacaro niwā. Sauru nicā judío masā na nerērī wi'ipɯ Pablo quē'rā tocjārā me'rā sājāanuñā dɯjicārā niwā. ¹⁵ To be'ro ti wi'i wiorā

bu'ecārā niwā Moisé cū ojāca pūrī cjasere, be'ro tja Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'quere. Bu'etoja, ti wi'i wiorā āpērā to dujirārē “Sōjārē weredutirā wa'aya”, nio'ocārā niwā. Na pe'e wa'a, “Acawererā, musā wācūtutuwasenojō queti cuorā, ni'cārōacā werya ūsārē”, nicārā niwā. ¹⁶ Na tojo nicā tu'ogu, Pablo wā'cānu'cā, narē omocā me'rā di'tamariduticu niwī. Weetoja, narē werecu niwī:

—Musā judío masā, āpērā na weronojō Ō'acūrē ējōpeorā yu'u ucūserē tu'oya. ¹⁷ Ō'acū, ūsā judío masā ējōpeogu, ūsā ñecūsumuarē besecūucu niwī. Na āpērā ye di'ta Egiptopu nicā, narē pājārā masāputinemocā weecu niwī. Be'ro na ti di'tapu nīrārē cū tutuaro me'rā miūwijacu niwī. ¹⁸ Cuarenta cū'marī yucu marīrō, masā marīrōpu nīrā ña'arō na cūrē yu'ruñu'cāmicā, na tojo weesere cū nu'cācu niwī. ¹⁹ Be'ro na ya di'ta waro Canaā di'tapu ejacā, ti di'tacjārārē siete cururire cō'a'ōcu niwī. Ti di'tare ūsā ñecūsumuarē o'ogutigu, na macārī wa'awe'o'quere niato nīgū tojo weecu niwī. ²⁰ Be'ro tja na Canaā di'tapu nicā, Ō'acū narē su'ori nisetiājārē sōrōcu niwī. Na cū sōrō'cārā masārē beseri masā nicārā niwā. Cuatrocientos cincuenta cū'marī na masārē beseri masā duticārā niwā. Samue Ō'acū ye queti weremu'tārī masā cū nise numurīpu dutitocārā niwā. ²¹ Samuereta masā sērīcārā niwā: “Ūsā ni'cū wiogu waro ūasa'a.” Na tojo nicā tu'o, Samue Ō'acūrē sērīcu niwī. Ō'acū tojo weegu na wiogu waro niacjure Saúl wāmetigure sōrōcu niwī. Saúl Cis macū Benjamī ya curuacjū cuarenta cū'marī wiogu nicu niwī. ²² Saúl wiogu nisere Ō'acū cūrē wīrōca be'ro apī Davi wāmetigure sōrōcu niwī tja. Ō'acū cūrē a'tiro nicu niwī: “Davi Isai macū nipe'tise yu'u tu'sasere weemi. Tojo weegu pūrō e'cati'i cū me'rā”, nicu niwī. ²³ Ō'acū ūsā ñecūsumuarē “Ni'cū Davi pārāmi nituriagupu musā judío masārē yu'ruogu a'tigusami”, ni werecu niwī. Jesu wāmetigu Ō'acū tojo ni'cuta nimi. ²⁴ Ne waropure Jesu cū masārē bu'enū'cāse dūporopure Juā masārē bu'eyucu niwī: “Musā ña'arō wee'quere bujawetiya. Musā nisetisere ducayuya. Musā tojo ducayucā, yu'u musārē wāmeyegusa'a”, nicu niwī. ²⁵ Juā cū bu'edu'uati dūporo narē nicu niwī: “Musā yu'ure 'Masārē yu'ruoacju nimi' ¿ni wācūti? Yu'u niwe'e. Yu'u be'ro apī a'tigusami masārē yu'ruoacju. Cū añugū waro nigūsami. Yu'u pe'e mejō nigū tu'oña'a. Cū ye sapature tuweemasitigu weronojō cūrē ne ni'cārōwijimasitisa'a”, nicu niwī Juā.

²⁶ »Yu'u acawererā Abrahā pārāmerā nituriarā, nipe'tirā Ō'acūrē ējōpeorārē wereguti. Ō'acū todūporopu “Masārē yu'ruoguti”, nicu niwī. Tojo nīgū, marīrē a'te quetire o'ōcu niwī. ²⁷ Tojo weemicā, Jerusalécjārā, na wiorā quē'rā “Jesu marīrē yu'ruoacju nimi”, ni i'amasiticārā niwā. Na saurunucū Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'quere bu'emirā, ne tu'omasiticārā niwā. Jesucristore wiorā wējēdutiā, dūporopu Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'que queorota wa'acaro niwā. ²⁸ Jerusalécjārā Jesucristore bu'iri bocatimirā, Pilatore “Wējēdutiya”, nicārā niwā. ²⁹ Na Jesucristore wējērā, dūporopu Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na ojamu'tā'quenucūta weecārā niwā. Cū wērīca be'ro āpērā curusapu ni'cure miidijoo, ūtā tutipu cūrē yaarā sīosōrōcūucārā niwā. ³⁰ Ō'acū na wējēmīcā, cū macūrē wērī'cupure masōcu niwī. ³¹ Cū masāca be'ro todūporo Galilea, Jerusalēpu cū me'rā ba'paticusia'cārārē peje numurī bajuacu niwī. Ā'rāta cū masācā i'a'cārā cū ye quetire masārē

wererã weesama.

³²⁻³³ »Yu'u Bernabé me'rã musãrê añuse quetire weregu a'tiapu. Duporopu Ô'acũ úsã ñecũsumuarê wereyugu, "Yu'u macũ wêrĩ'cupure masõgusa'a", nicu niwĩ. Narê tojo nimigũ, na nicateropure "Cũ weeguti" nĩ'quere weeticu niwĩ. Êsã na pãrãmerã nituriãpãre, ãpêrã a'tocateropu nirãrê tere wee'ocũ niwĩ.

»Nimu'tãrĩ pũrĩ be'ro cja Salmo Ô'acũ cũ macũ wêrĩ'cupure masõ'quere "Mu'u yu'u macũ ni'i. Ni'cãcã me'rã yu'u mu'u pacu nisere i'o'o", nicaro niwũ. ³⁴ Ape pũrĩ Isaía cũ ojãca pũrĩpu quẽ'rãrê Ô'acũ wereyucu niwĩ cũ macũrê wêrĩ'cupure masõatjere, cũ upu boadojatijatjere. "Nipe'tise yu'u Davire duporopu 'O'oguti" nĩ'caronojõta mu'urê o'ogusa'a", nicu niwĩ.

³⁵ »Apero Salmo Davi cũ oja'caropure tja a'tiro ojano'caro niwũ: "Mu'u, mu'u macũrê wêrĩdojacã weesome", nicaro niwũ.

³⁶⁻³⁷ »Davi Ô'acũ dutiro wéégũ, cũ nicaterocjãrãrê queoro dia'cũ weecu niwĩ. Be'ro cũ wêrĩcã i'a, cũrê yaacãrã niwã ãpêrã cũ ñecũsumua mejãrã yaa'caroputa. Cũrê yáaca be'ro cũ ya upu boa wa'apã. Ô'acũ masõ'cu Jesú pũrĩcãrê cũ upu boatipã. Tojo weerã marĩ mas'i. Jesú pe'ere cũ ya upu boadojatijatjere ojagu weepĩ Davi. ³⁸⁻³⁹ Yu'u musãrê weresere wãcũña. Jesucristo me'rã musã acoboJose bocarãsa'a. No'o nipe'tirã cũrê ãjõpeorãrê ña'arõ na wee'quere acobojope'ocũsami. Moisé cũ dutise me'rã pũrĩcãrê marĩ acoboJose ne bocamasĩtisa'a.

⁴⁰⁻⁴¹ »Duporocjãrãpu Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã a'tiro ojacãrã niwã:

Musã Ô'acũrê bujicã'rã, cũrê ãjõpeotirã tu'oña'ña.

Musã catiri umucore yu'u Ô'acũ añuse weegusa'a.

Musãrê ãpêrã añurõ weremicã, ne ãjõpeosome.

Tojo weerã musã ãjõpeoti'que wapa wêrĩrãsa'a.

A'te na oja'quere añurõ tu'oña'ña, musãrê tojo wa'ari nĩrã, ni werecu niwĩ Pablo Antioquãcjãrãrê.

⁴² Tere weretoja, na wijaari cura Pablo quẽ'rãrê to nerê'cãrã a'tiro nicãrã niwã:

—Êsãrê ape sauru nicã werenemoña tja te cjasere, nicãrã niwã. ⁴³ Ti wi'i nĩ'cãrã na wijaasteari cura pãjãrã judío masã, ãpêrã judío masã weronojõ weesetirã na weresere tu'otu'sarã, Pablo, Bernabé me'rã ba'patiwã'cãcãrã niwã. Narê Pablo quẽ'rã a'tiro nicãrã niwã:

—Ô'acũ cũ añurõ weesere wãcũdu'uticã'ña. Cũrê ãjõpeonu'cũcã'ña, ni werecãrã niwã.

⁴⁴ Ape numu sauru nicã pãjãrã ti macã Antioquãcjãrã Ô'acũ ye quetire tu'orãtirã nerêcãrã niwã tja. ⁴⁵ Na pãjãrã nerêcã i'arã, Pablo quẽ'rãrê ti macãcjãrã judío masã uputu doecãrã niwã. Tojo weerã Pablo cũ weresere "Mejêcã weremi. Diacũ niwe'e", ni bujicã'cãrã niwã. ⁴⁶ Na tojo nicã tu'orã, Pablo quẽ'rã tutuaro me'rã narê nicãrã niwã:

—Musã judío masãrê Jesú ye quetire weremu'tãrõua'a. Musãrê tere weremicã, ne ãjõpeowe'e. Tojo weerã "Êsã catise pe'titiserẽ uatista'a", nĩrã wee'e. Êsã ni'cãrõacãrê ãpêrã judío masã nitirãrê Jesú ye quetire wenu'cãrã wa'arãsa'a. ⁴⁷ A'tirota duticu niwĩ Ô'acũ cũ ye ojano'ca pũrĩpãre. A'tiro nicu niwĩ:

Yu'u musãrê judío masã nitirãrê yé cjase quetire werecusiari masã cũgũti.

Musā me'rāta nipe'tiro a'ti turicjārāpu na yu'ruatjere masirāsama.

A'te cū ní'quereta Pablo quē'rā "Ō'acū ūsārē dutigu weemi", nicārā niwā.

⁴⁸ Na tojo nicā tu'orā, "Ō'acū ye queti añubutia'a" nírā, ti wi'i nirā judío masā nitirā uputu e'caticārā niwā. Topu ní'cārā Ō'acū "Yu'ure a'ticurā ējōpeorāsama", nino'cārāncūta ticurāta Jesure ējōpeocārā niwā.

⁴⁹ Tojo wee nipe'tiro Pisidia di'tapure Jesú ye queti se'sa wa'acaro niwā.

⁵⁰ Tojo weecā í'arā, judío masā Pablo quē'rārē cō'así'rícārā niwā. Tojo weerā ni'cārērā niyeru pajiro cuorā numiarē, judío masā weesetisere añurō weenu'cūrārē uarosājācā weecārā niwā. Umua ti macā wiorā nirānojō quē'rārē tojota weecārā niwā. Tojo weerā Pablo quē'rārē nurūrā, pi'etise o'onu'cācārā niwā. Ti macāpu na nirārē cō'aō'otojarāpu, ña'arō weedu'ucārā niwā. ⁵¹ Pablo quē'rā Antioquíapure na cō'awírōcā wijarā, ti macā cjase di'tare paastecō'acārā niwā. Tere tojo weerā musā Jesú ye quetire teerā, a'ti macācjārā bu'iri cuo'o nisi'rírā, tojo weecārā niwā. Be'ro ape macā Iconio wāmetiri macāpu wa'a wa'acārā niwā tja. ⁵² Na wa'áca be'ro nimicā, Jesure ējōpeorā Antioquíacjārā Espírítu Santure cuoyu'ruatjārā, uputu e'catise me'rā tojacārā niwā.

14

Pablo, Bernabé Iconio wāmetiri macāpu na weeseti'que ni'i

¹ Iconiopure ejarā, na Antioquíapure wee'caronojōta Pablo quē'rā judío masā nerērī wi'ipu sājāanujā, dujicārā niwā. Topu quē'rārē Jesú ye quetire werecārā niwā. Na añurō weretu'sayucā, pājārā judío masā, āpērā judío masā nitirā Jesure ējōpeocārā niwā. ² Judío masā Jesure ējōpeosí'rítirā judío masā nitirā pe'ere uarosājācā weecārā niwā. Tojo weerā na uarosājācā wee'cārā Jesure ējōpeorārē ña'arō wācūcārā niwā.

³ Tojo weecā í'arā, Pablo quē'rā narē werenemorātirā Iconiopure yoacā tojacārā niwā. Na ti macāpu nírā, "Jesú nipe'tirā masārē ma'ígū añurō weemi" nisere uputu wācūtutuario me'rā werecārā niwā. Na a'tere werecā í'agū, Ō'acū diacjūta werema yé cjasere nígū, cū tutuario me'rā masārē weeí'ocā weecu niwī.

⁴ Na weeí'omicā, ti macācjārā mejēcārī dia'cū ducawaticārā niwā. Āpērā judío masā Jesure ējōpeotirā me'rā niseti'cārā niwā. Āpērā Pablo, Bernabé me'rā niseti'cārā niwā. ⁵ Pablo, Bernabére uatirā, wiorā me'rā nerē ucūcārā niwā. Na nerē, ni'cārōnojō wācūtojaca be'ro narē pi'etise o'o, ūtāperi me'rā doquerāti nírā, tojo weecārā niwā.

⁶⁻⁷ Pablo quē'rā na tojo weesí'risere tu'orā, Licaonia wāmetiri di'tapu du'tiwā'cā wa'acārā niwā. Ti di'tapure Listra, Derbe wāmetise macārī nicaro niwū. Tepu nirārē, te macārī nirārē Jesú ye quetire bu'ecusi'cārā niwā tja.

Pablo, Bernabé Listra, Derbe macārīpu na bu'ecusia'que ni'i

⁸ Na Listrapu nírā, ni'cū masū dojoriwi'i wí'magūputa sijamasítigu bajua'cure bocaecacārā niwā. ⁹⁻¹⁰ Ti macāpure Pablo masārē bu'ecu niwī. Cū bu'esere dojoriwi'i quē'rā tu'ocu niwī. Cū, "Ō'acū yu'ure añurō yu'ruomasísami" ni wācūsere Pablo tu'oña'gū, tutuario me'rā cūrē ucūquejocu niwī:

—Wā'cānu'cāna, nicu niwī. Cū tojo nicāta bu'pumajā, sijamasítimi'cu sijanū'cācu niwī. ¹¹ Pablo tojo weecā í'arā, tocjārā Licaonia ye me'rā uputu caricūcārā niwā:

—Marī ējōpeorā umua weronojō bajurā dojtjārā, marī tiropu dijatama, nicārā niwā. ¹² Bernabére Zeus pisucārā niwā. Ti wāme na ējōpeorānojō wioḡu wāme nicaro niwū. Pablo pe'ere cū ūputu ucūḡū niyucā, Hermes pisucārā niwā. Hermes na ējōpeorārē wereco'tegu nica niwī. ¹³ Ti macā sumutopu Zeure űubuepeori wi'i nicaro niwū. Ti wi'icjū pa'i Pablo quē'rārē ējōpeoḡu, wecuu umuarē o'ori me'rā ma'masu'a'cārārē ti macā ne sājārōpu wejewa'cācu niwī. Pa'i, āpērā tocjārā Pablo quē'rārē ējōpeorā wecuare wējē űubuepeosi'rīmicārā niwā.

¹⁴ Na tojo weesi'rīcā tū'orā, Pablo, Bernabé na basu na ye su'tire tū'rēstecārā niwā. Musā tojo weesi'rīse űa'a ni'i nīrā, tojo weecārā niwā. Be'ro caricū, na pājārā decopu wa'acārā niwā. Narē a'tiro nicārā niwā:

¹⁵ —¿Musā űsārē de'ro weerātīrā tojo weeti? űsā quē'rā musā weronojōta umua ni'i. Ō'acūa mejēta ni'i. Musārē añuse quetire wererā a'tiapu. Musā a'tiro weesetisere tocārōta weedu'uya. Musā ējōpeose ne wapamarī'i. Ō'acū catigu pe'ere ējōpeoya. Cū weecu niwī nipe'tise u'muse, a'ti di'ta, maarī, nipe'tirā wa'icūrā, mīrīcūa, wa'i, tepu nīrārē.

¹⁶ Ō'acū toduporopure judío masā nitirā na āpērānojōrē ējōpeocā, tojo tū'oña'cā'cu niwī. Ne cā'mota'aticu niwī. ¹⁷ Na cūrē ējōpeotimicā, cū nisetisere nipe'tirā masārē i'ocu niwī. Nipe'tirārē añurō wéḡu, acoro pejase, otese quē'rārē ducaticā weecu niwī. Ba'ase, tojo nicā e'catise o'ocu niwī, ni werecārā niwā. ¹⁸ Na weremicā, ūputu wecuare wējē, Pablo quē'rārē űubuepeosi'rīmicārā niwā. Cā'rōacā waro du'sacaro niwū na wējē űubuepeatjo. Pablo quē'rā “űputu weeticā'ña” ni pūrīcā, weeticārā niwā.

¹⁹ Be'ro judío masā Antioquiācārā, āpērā Iconiocārā Listrapure etacārā niwā. Topu Pablo quē'rārē űa'arō weesi'rīrā sirutuejacārā niwā. Tocjārā masārē na weronojō wācūsetiro űacārā niwā. Na tojo weecā, tocjārā pe'e quē'rā uarosājā wa'acārā niwā. Tojo weerā Pablora űtāperi me'rā doque, ti macā sumutopu cūrē cō'arā wa'arā wejewa'cācārā niwā. Cūrē “Wērīa wa'ami”, ni wācūcārā nimiwā. ²⁰ Pablora cō'a'caropu Jesure ējōpeorā cū cūnarō tiropu i'aejanu'cācārā niwā. Cū na topu ejacāta, masā wa'acu niwī tja. Be'ro apaturi macāpu na me'rā pi'a wa'acu niwī. Ape numu Bernabé me'rā Derbepu wa'a wa'acārā niwā.

²¹ Na topu eta, Jesú ye quetire werecārā niwā. Tere na werecā, tocjārā masā pājārā Jesure ējōpeonemocārā niwā. Be'ro na majamitojaa wa'acārā niwā Lистра, Iconio, Antioquia toduporo na a'ti'que macārīputa tja. ²² Te macārīpure tocjārā Jesure ējōpeorārē wācūtuwase o'ocārā niwā. Tojo nicā “Jesure ne wācūdu'uticā'ña. Peje pi'etise wa'arosa'a Jesure ējōpeorārē marī u'musepu wa'ati duporo”, ni wereyu'ruwā'cā wa'acārā niwā. ²³ Jesure ējōpeorā na nerēse wi'serinucū ni'cārērā narē su'ori nisetiājārē beseburocārā niwā. Na be'ti űubueca be'ro “Marī ējōpeoḡu Jesú weetamuato musārē”, ni sērībosa, cūuwā'cācārā niwā.

Pablo quē'rā Antioquiapu na majāmitojaa'que ni'i

²⁴⁻²⁵ Be'ro Lистра, Iconio, Antioquia wāmetise macārīpu ni'cārā yu'ruwā'cācārā niwā Pisidia di'tare. To yu'ruaa, Panfilia di'ta Perge wāmetiri macāpu ejacārā niwā. Ti macāpure Jesú ye quetire werecārā niwā. Be'ro Atalia wāmetiri macā petapu bu'ajacārā niwā tja. ²⁶ Topu na ne waro wijawā'cātica macā Antioquiāpu dajarā, yucusu me'rā wijawā'cācārā niwā. Ti macāputa te macārīpu na wa'ase duporo Jesure ējōpeorā “Musārē Ō'acū añurō co'teato”, ni sērībosa, o'ocārā niwā.

Espíritu Santu narē bu'eduti'caronojōta tere bu'epe'otojanu'cō, dajacārā niwā.

²⁷ Ti macāpu na dajarā, Jesure ējōpeorārē neocūu, narē werepe'ocā'cārā niwā Ō'acū na me'rā weetamusija'quere. Tojo nicā “Judío masā nitirā quē'rā Jesure ējōpeorā weema a'tiro nicārē”, ni quetiwerēcārā niwā narē. ²⁸ Na yoacā Jesure ējōpeorā me'rā Antioquíapure tojacārā niwā.

15

Judea di'tacjārā Antioquíapu wa'a'que ni'i

¹ Pablo, Bernabé Antioquíapu nirī curare āpērā judío masā Judea di'tacjārā na tiropu wa'acārā niwā. Na ti macācjārā Jesure ējōpeorārē na judío masā weesetisere weeduticārā niwā.

—Musā Moisé duti'caro weeticā, musā ō'rēcju yapa caserore yejecō'aticā, Ō'acū musārē yu'ruosome, ni werecārā niwā.

²⁻³ Na tojo nicā tu'orā, Pablo, Bernabé na me'rā uputu a'metu'ticārā niwā. Tojo weerā Antioquíacjārā Jerusalēpu o'orātirā Pablo, Bernabé, āpērā tocjārārē neo, besecārā niwā. Narē a'tiro nío'ocārā niwā:

—Jerusalēpu wa'aya. Jesú cū ne waro besecūú'cārā, tojo nicā Jesure ējōpeorārē su'ori nirā tiro sērītiña'rā wa'aya. ¿Diacjūta nimiapari to Judeacjārā marirē were'que? nicārā niwā.

Topu wa'arā, Fenicia, Samaria wa'ase ma'arīpu yu'ruacārā niwā. To yu'ruarā, judío masā nitirā Jesure ējōpeosere wereyu'ruamujācārā niwā. Te quetire tu'orā, Jesure ējōpeorā pūrō e'caticārā niwā.

Pablo, Bernabé Antioquíapu ní'cārā Jerusalēcjārārē na wererā wa'a'que ni'i

⁴ Pablo, Bernabé, āpērā Antioquíacjārā Jerusalēpure etacārā niwā. Topure na etāca be'ro Jesú cū ne waro besecūú'cārā, Jesure ējōpeorārē su'ori nirā, nipe'tirā cūrē ējōpeorā narē pōtērī, añuduticārā niwā. Be'ro Pablo quē'rā werecārā niwā nipe'tiro na sija'caropu Ō'acū narē weetamu'quere. ⁵ Na tojo nicā tu'orā, Jesure ējōpeorā fariseo masā wā'cānu'cā, ucūcārā niwā:

—Marī judío masā weronojōta judío masā nitirā Jesure ējōpeorā quē'rārē weedutiroua'a. Na ō'rēcju yapa caserore yejecō'adutiroua'a. Nipe'tise Moisé cū duti'quere weedutiroua'a, nicārā niwā.

⁶ Tojo weerā Jesú cū besecūú'cārā, cūrē ējōpeorārē su'ori nirā nerē, ucūcārā niwā fariseo masā narē tojo ní'quere. ⁷ Toputa na yoacā ucūca be'ro Pedro wā'cānu'cā, narē nicu niwī:

—Acawerērā, Ō'acū sō'onícateropu judío masā nitirā quē'rārē cū ye quetire weredutigu yu'ure besewī. Na tere tu'o, cūrē ējōpeoato nígu besewī. Musā nipe'tirā añurō masī'i a'tere. ⁸ Cūta nipe'tise masā wācūsetisere ī'agū marirē o'o'caronojōta na quē'rārē Espiritu Santure o'ówī. Tojo weerā marī na yu'ruono'cārāputa nima nisere masī'i. ⁹ Ō'acū marirē ma'irōnojōta na quē'rārē ma'imi. Ne ducawaatisami. Na Jesure ējōpeocā, na ña'arō weeseti'quere acobojocu niwī. ¹⁰ Tojo weerā marī judío masā nitirārē “Moisé cū duti'caro weeya”, niticārōua'a. Marī tere weeya nirā, “Ō'acū narē yu'ruoticu niwī yujupu”, nirā weebosa'a. Marī, marī ñecūsumuapumaricā Moisé cū duti'quere weepōtēoticārā niwā. Tjāsama napua. Tojo weerā narē tere weeduticārōua'a. ¹¹ A'tiro pe'e ni'i.

Marĩ wioꝝu Jesucristo ma'itjĩagũ, marĩ wapayecã mejẽta, marĩrẽ ña'arõ wee'quere acoboꝝocũ niwĩ. Marĩrẽ yu'ruo'caronojõta Jesucristo na judío masã nitirã quẽ'rãrẽ yu'ruocũ niwĩ, nicũ niwĩ Pedro.

¹² Cũ tojo nicã tu'orã, nipe'tirã di'tamarĩpe'tia wa'acãrã niwã. Be'ro Pablo, Bernabé narẽ werẽcãrã niwã judío masã nitirã tiropũ Ô'acũ tutuaro me'rã na wee'ocusia'quere. ¹³ Nipe'tise narẽ wérẽca be'ro Santiago ucũcũ niwĩ:

—Acawerẽrã, yu'u musãrẽ werẽcã tu'oya. ¹⁴ Ni'cãrõacã Simó Pedro wereami Ô'acũ judío masã nitirãrẽ ne waro añurõ weenu'cã'quere. Ô'acũ cũ yarã niato nĩgũ, na quẽ'rãrẽ besecũ niwĩ. ¹⁵ Duporopũ Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã judío masã nitirã quẽ'rã Jesure ãjõpeoatjere queorota ojamũ'tãcãrã niwã. A'tiro ojacãrã niwã:

¹⁶ “Davi cũ wioꝝu nise pe'tia wa'acaro niwũ.

Be'ropũ cãrẽ yu'u wioꝝu sõrõ'caronojõta cũ pãrãmi nituriagupure sõrõgũti.

¹⁷⁻¹⁸ Cãrẽ tojo sõrõca be'ro ãpẽrã judío masã nitirã quẽ'rã, yu'u bese'cãrã yu'ure ãjõpeorãsama.”

Duporopũ marĩ wioꝝu Ô'acũ tojo ni wereyucũ niwĩ.

A'tiro ni ojacãrã niwã Ô'acũ ye quetire weremu'tã'cãrã.

¹⁹ »Tojo weegũ yu'u wãcũ'u. Judío masã nitirã Jesure ãjõpeorãrẽ peje dutise o'otĩcã'rõua'a. ²⁰ Mejõ dia'cũ ni'cã pũrĩ “A'ticuse weeticã'ña”, ni ojarã narẽ. “Wa'icũ di'i, ãpẽrãnojoõrẽ Ô'acũ mejẽtare ãjõpeorã na wẽjẽ ãjũamorõ ñubuepeo'quere ba'aticã'ña”, nĩrã. “Musã ñumosãnumia nitirãrẽ, musã marãpusumua nitirãrẽ a'metarãticã'ña”, nĩrã. “Nipe'tirã wa'icurã wãmuta ãrũasure'cãrãrẽ ba'aticã'ña. Nipe'tirã dí miĩña marĩrãrẽ ba'aticã'ña. Wa'icurã ye díre ba'aticã'ña.” Ticuseta dutirã narẽ.

²¹ Duporopũ saurunacũ judío masã na nerẽse wi'seripũ Moisé cũ duti'quere bu'enu'cũcã'ma. A'tere nipe'tise macãrĩpu bu'erã weema. Tojo weerã judío masã nitirã quẽ'rã masĩsama Moisé cũ duti'quere, nicũ niwĩ Santiago.

²² Be'ro Jesú cũ besecũ'cãrã, Jesure ãjõpeorãrẽ su'ori nĩrã, nipe'tirã cãrẽ ãjõpeorã puarãrẽ besecãrã niwã. Ni'cũ Juda wãmeticũ niwĩ. Cãrẽta tja Barsabá pisucãrã niwã. Apĩ pe'e Sila wãmeticũ niwĩ. Ticurãrẽ besecãrã niwã Pablo quẽ'rã me'rã Antioquíapu ti pũrĩrẽ miajãrẽ. Na puarã Jesure ãjõpeorã wa'teropure wiorãbocure nicãrã niwã.

Antioquíacjãrã na su'ricũña'quere diacjũ'que ni'i

²³ Jesú besecũ'cãrã dutise ojãca pũrĩrẽ Pablo quẽ'rã me'rã o'ócãrã niwã. A'tiro ojanõ'caro niwũ ti pũrĩpure:

“Ësã Jesú besecũ'cãrã, cãrẽ ãjõpeorãrẽ su'ori nĩrã musãrẽ añuduti'i. A'ti pũrĩrẽ musãrẽ ojao'o nipe'tirã Antioquíacjãrãrẽ, judío masã nitirã Jesure ãjõpeorãrẽ. Tojo nicã Siria, Cilicia di'tapu nĩrãrẽ ojao'o. ²⁴ ãpẽrã ãsã me'rãcãrã a'tocãrã, musã tiropũ wa'a, na wãcũrõ me'rã musãrẽ caribosijapãrã. ‘Musã õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'aña, Moisé cũ dutisere weeya' ni, musãrẽ weresu'riacũapãrã. Ësã dutiro marĩrõ tojo weepãrã musãrẽ. ²⁵ Tojo weerã ãsã ni'cãrõnojoõ wãcũse me'rã puarã umuarẽ musã tiropũ bese o'orã wee'e. Na ãsã mairã Bernabé, Pablo me'rã wa'arãsama. ²⁶ Bernabé, Pablõreta Jesucristo marĩ wioꝝu yere na bu'ecusiãcã, wẽjẽcãrã nimiwã. ²⁷ Ësã bese'cãrã Juda, Sila a'ti

pūrīpu nise nipe'tisere na basu musārē bu'e, wererāsama. ²⁸ Ūsārē Espiritu Santu wācūse o'oyucā, peje musārē dutisī'rītisa'a. A'ticuseta musārē dutirāti. ²⁹ Wa'icu di'i, āpērānojōrē Ō'acū mejētare ējōpeorā na wējē ūjūamorō űbuepeo'quere ba'aticā'ña. Nipe'tirā wa'icurā ye díre ba'aticā'ña. Wa'icurā wāmuta ārūasure'cārārē ba'aticā'ña. Wa'icurā dí miīña marīrārē ba'aticā'ña. Musā numosānumia nitirārē, musā marāpusumua nitirārē a'metārāticā'ña. Musā ūsā dutisere wéerā, añurō weerāsa'a. Tocā'rōta musārē oja'a", ni ojacārā niwā.

³⁰ Be'ro na o'óno'cārā we'eriti, Antioquíapu wa'a wa'acārā niwā. Topu ejarā, na dutise ojāca pūrīrē tocjārā Jesure ējōpeorārē nerēduti, wiacārā niwā. ³¹ Tojo weecā, ti pūrīrē bu'érā, wācūque'timī'cārā na diacjūnu'cōcā, ti macācjārā pūrō e'caticārā niwā. ³² Juda, Sila Ō'acū wereduti'quere wereturiari masā nitjārā, Antioquíacjārārē añurō werēcārā niwā. Tojo weerā narē nemorō wācūtutuase me'rā tojacā weecārā niwā. ³³ Na me'rā topure cārō tojánicārā niwā yujupu. Be'ro tocjārārē we'ericicā, tocjārā pe'e "Ō'acū me'rā wa'aya musārē o'ó'cārā tiropu", nio'ocārā niwā. ³⁴ Sila pe'e "Yū'u pūrīcā a'topu tojaguti", nicu niwī. Tojo weegu topu tojacā'cu niwī.

³⁵ Pablo, Bernabé yoacā Antioquíapure Jesure ējōpeorā me'rā tojacārā niwā. Tocjārārē pājārā āpērā me'rā Jesú ye quetire werēcārā niwā.

Pablo, Bernabé na a'merī ducawati'que ni'i

³⁶ Be'ro Pablo Bernabére nicu niwī:

—Te'a apaturi tja toduporopu marī Jesú ye quetire bu'ecusia'que macārīpu. Tocjārārē i'arā wa'arā ¿de'ro nisetimiti na? nicu niwī.

Bernabé "Jau", nicu niwī. ³⁷ Juā Marco wāmetigure uputu miasī'rīmicu niwī. ³⁸ Juā Marco toduporopu na me'rā añurō bu'eyapada'reoticu niwī. Jerusalēpu wa'agu, Panfília di'tapu narē cō'atojaa wa'acu niwī. Tojo weegu Pablo cārē ne miasī'rīticu niwī. ³⁹ Be'ro na basu uputu a'metu'ti, a'merī ducawatia wa'acārā niwā. Bernabé pe'e yucusu me'rā Chipre nucārōpu Marcore miacu niwī. ⁴⁰ Pablo pe'e cū me'rā wa'acjure Silare besecu niwī. Tocjārā Jesure ējōpeorā "Ō'acū musārē co'teato", ni sérībosacārā niwā. Be'ro Pablo quē'rā narē we'eriti, wa'a wa'acārā niwā. ⁴¹ To wa'arā, Siria, Cilicia wāmetise di'tapure yu'ruacārā niwā. Tepu Jesú ye quetire wererā, tocjārā Jesure ējōpeorārē wācūtutuase o'onemowā'cācārā niwā.

16

Timoteore Pablo, Sila na mia'que ni'i

¹ Pablo, Sila Derbe, Listra wāmetise macārīpure etacārā niwā. Listrapu ni'cū Jesure ējōpeogu Timoteo wāmetigure bocaejacārā niwā. Cū paco judío masō Jesure ējōpeogo nico niwō. Pacu pe'ea griego masū nicu niwī. ² Jesure ējōpeorā Listra, Iconiocjārā Timoteore añurō wācūcārā niwā. "Añugū nimi", ni i'acārā niwā. ³ Tojo weegu Pablo narē ba'patiato nīgū, cārē miasī'rīcu niwī. Cārē miasī'rīgū, cū ō'rēcju yapa caserore yejecō'aduticu niwī. Cū tojo weeno'tigu judío masā cū bu'esere ējōpeotibosama nīgū, tojo weecu niwī. To nirá nipe'tirā judío masā Timoteo pacu griego masū nisere masīcārā niwā. Judío masā nitirā na pō'rārē ō'rēcju yapa caserore yejecō'aticārā niwā. ⁴ Be'ro Timoteo Pablo quē'rā me'rā wa'acu niwī. Nipe'tise na yu'ruase macārīpure

Jesure ējōpeorārē wereyu'ruamujācārā niwā. Jerusalēpu nirā Jesú cū besecū'cārā, cūrē ējōpeorārē su'ori nirā dutio'o'quere werēcārā niwā. Nipe'tirārē “Na duti'quere weeya”, niburocārā niwā. ⁵ Na tojo werēcā tu'orā, Jesure ējōpeorā siape me'rā wācūtutuanemocārā niwā. Ne Jesure ējōpeodu'uticārā niwā. Āpērā quērā Jesure ējōpeotimi'cārā umācorinucū pājārā cūrē ējōpeonemocārā niwā.

Pablō Macedoniācjū weetamuse sēr'que ni'i

⁶ Pablō quērārē na Asiapu Jesú ye quetire bu'erā wa'abo'cārārē Espiritu Santu cā'mota'acu niwī. Tojo weerā na apero Frigia, Galacia tiro pe'o ye yu'ruacārā niwā. ⁷ Topu yu'ruaa, Misia na di'ta ta'arō sumutopu ejacārā niwā. Topu eja, na Bitinia wāmetiri di'tapu wa'asī'rīmicārā niwā tja. Topu wa'asī'rīrārē apaturi Espiritu Santu narē cā'mota'acu niwī. ⁸ Na to Misia yu'ruaa, wa'a, bu'acārā niwā Troa wāmetiri macāpu. ⁹ Topu na etāca űami Pablō quē'ese weronjō ni'cū Macedoniācjū cū tiro sēr'īnu'cūcā i'acu niwī. A'tiro nicu niwī:

—A'tia a'to Macedoniapu. űsārē weetamugū a'tia, nicu niwī. ¹⁰ Be'ro cū quē'ese weronjō i'a'quere werēcā, maata űsā ye dure wa'a wa'awu. Yu'u Luca a'ti pūrīrē oja'cu quērā na me'rā wa'awu. űsā cū quē'ese weronjō i'a'quere a'tiro wācūwū: “Ō'acū marīrē Macedoniācjārārē cū ye quetire weredutigu weepī”, ni wācūwū.

Pablō, Sila Filipopu Lidia wāmetigore na bocaaja'que ni'i

¹¹ űsā Troapu ni'cārā yucusu me'rā pē'awū Samotracia wāmetiri nucārōpore. Tocjārāta ape numu wa'anemowū ape macā Neāpoli wāmetiri macāpu. ¹² Tōma majā ma'apu majāa, romano masā na wēeca macā Filipopure etawu. Ti macāta ti di'ta Macedonia wa'teropure dutiri macā niwā. Topure űsā pejeti numurī tojāniwū. ¹³ Sauru nicā Ō'acūrē űbuepeorārē a'marā wa'awu. Tojo weerā macāpu ni'cārā dia sumuto na űbuepuwaropu wa'awu. Narē bocaaja, na tiro ejanujā, to numia nerē'cārārē Jesú ye quetire werewu. ¹⁴ Ni'cō topu űsā weresere tu'o'co Lidia wāmetigo niwō. Co Tiatira wāmetiri macācjō, su'ti wapabujase sō'a űibocuresere duago niwō. Judío masō nitimigō, Ō'acūrē ējōpeogo niwō. Pablō cū weresere ējōpeoato nīgū Ō'acū core tu'omasise o'ocu niwī. ¹⁵ Be'ro core, co ya wi'icjārā nipe'tirārē wāmeyewu. Co űsārē niwō:

—Yu'ure diacjūta Jesure ējōpeogo nimo nirā, ya wi'ipu cārīrā wa'aya, niwō. Co űputu tojaduticā tu'orā, co ya wi'ipu tojawan.

Pablō, Silare bu'iri da'leri wi'ipu sōrō'que ni'i

¹⁶ Ni'cā numu űsā Ō'acūrē űbuepeowaropu wa'arā, ejapejacāti ni'cō numio wātī sājāno'core. Co āpērārē da'raco'tego niwō. Wātī weetamuno'gō “Be'ro tojo wa'arosa'a”, ni masisere cuowō. Co masisere āpērārē werese me'rā core cuorā pajiro niyeru wapata'awā. ¹⁷ űsārē i'asirutu, caricūwō:

—Ā'rā Ō'acū u'musepu nīgū dutisere weerā nima. Musārē wererā weema Jesure ējōpeorā yu'ruarāsama nise quetire, ni caricūwō. ¹⁸ Co peje numurī tojo nicusiawō. Be'ro Pablō caributi, majāmi'a, wātī copure nīgūrē niwī:

—Jesucristo tutuaro me'rā mu'urē copure nīgūrē wijaaduti'i. Cū tojo nicāta, maata wijaa wa'acu niwī.

19-20 Cũ wijaáca be'ro co masĩmi'que pe'tia wa'awũ. Tojo weerã core cuo'cārã marĩ niyeru wapata'asome nĩrã, ua wa'awã Pablo, Sila me'rã. Tojo weerã macã deco wiorã tiropure narẽ ñe'e miawã.

Be'ro wiorãpure co wiorã nimi'cārã weresãwã. A'tiro niwã:

—Á'rã judío masã nima. A'ti macãcjarãrẽ caribosijarã weema. ²¹ Na bu'ese marĩ romano masãrẽ dutise mejẽta ni'i. Tojo weerã marĩ na weedutisere weeticã'rõua'a, niwã wiorãpure.

²² Na topũ nerẽ'cārã tojo nicã tu'orã, Pablo quẽ'rã me'rã ua wa'awã. Tojo weerã wiorã Pablo, Silare na ye su'tire tuweeduti, na yarã surarare tãrãdutiwã. ²³ Narẽ ɸputũ tãrãtoja, bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõwã. Be'ro ti wi'i co'tegure du'tiwijari nĩrã, añurõ bi'acã'dutiwã. ²⁴ Na tojo nicã tu'ogu, bu'iri da'reri wi'i co'tegu nituoroca tucũpu sõrõcu niwĩ narẽ. Pua yucu tĩa wa'terõpu na du'pocãrĩrẽ siosõrõcũuoduti, narẽ du'tecũuocu niwĩ.

Õ'acũ di'ta narãsãcã wee'que ni'i

²⁵ Be'ro ñami deco Pablo, Sila Õ'acũrẽ ñubue, basapeocãrã niwã. Na tojo weecã, ti wi'ipũ nĩrã bu'iri da'reno'cārã narẽ tu'ocãrã niwã. ²⁶ Wãcũña marĩrõ di'ta ɸputũ narãsãcaro niwũ. Na nĩrĩ wi'i quẽ'rã a'meña'caro niwũ. Tojo weero maata ti wi'i bi'ami'que soperi, nipe'tirã bu'iri da'reri wi'ipũ nĩrãrẽ du'tecũumi'que cõme dari pãrĩstea wa'acaro niwũ. ²⁷ Tojo wa'aca be'ro ti wi'i co'tegu wã'cãcu niwĩ. Wã'cã, te soperi susupe'ticã ï'acu niwĩ. “Nipe'tirã du'tiwijaape'tia wa'apã”, ni wãcũcu nimiwĩ. Tojo weegu uigu, cũ basu di'pji mii wẽjẽcã'cu nimiwĩ. ²⁸ Tojo weesĩ'ricã, Pablo cũrẽ ɸputũ caricũquejocu niwĩ:

—Mu'ũ basu wẽjẽticã'ña. Ɛsã nipe'tirã a'topũ nipe'ticã'a, nicu niwĩ.

²⁹ Pablo tojo nicã tu'ogu, ãpẽrã surarare “Sĩ'ase miitia”, nicu niwĩ. Na o'óca be'ro s'oo, omasãjãacu niwĩ Pablo, Sila na nĩrĩ tucũpu. Uigu, ɸputũ narãsãgũta, na pu'to ejaque'acu niwĩ. ³⁰ Be'ro wã'cãnu'cã, narẽ pijiwĩrõ, sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿De'ro weegusari yu'ũ Õ'acũ yu'ure yu'ruoato nígu?

³¹ Na pe'e a'tiro yu'ticãrã niwã:

—Mu'ũ marĩ wioqu Jesure ãjõpeogu, yu'rũgusa'a. Mu'ũ ya wi'icjarã quẽ'rã mu'ũ weronõjõ ãjõpeorãta, yu'rurãsama, nicãrã niwã.

³² To be'ro cũrẽ, cũ ya wi'icjarãrẽ Jesú ye quetire bu'ecãrã niwã.

³³ Surara bu'iri da'reri wi'i co'tegu Pablo quẽ'rãrẽ ñami decota na tãrã'que cãmire coecu niwĩ. Cũ coeca be'ro Pablo quẽ'rã cũrẽ, cũ ya wi'icjarãrẽ wãmeyecãrã niwã. ³⁴ Be'ro ti wi'i co'tegu cũ ya wi'ipũ pijiwã'cã, narẽ su'ori ba'acu niwĩ. Na Õ'acũrẽ ãjõpeoca be'ro cũ, cũ acawererã ɸputũ e'caticãrã niwã.

³⁵ Ape numu bo'reacã ti macãcjarã romano masã wiorã surarare ti wi'i co'tegupure wereduticãrã niwã. A'tiro nio'ocãrã niwã:

—“Nã to puarã umua nĩrãrẽ du'uwĩrõdutiama”, ni wererã wa'aya, nicãrã niwã.

³⁶ Surara topũ eja, wiorã na wereduti'quere ti wi'i co'tegupure werecãrã niwã. Tere tu'otoja, cũ pe'e quẽ'rã wereturiacu niwĩ Pablo, Silare tja.

—Musãrẽ a'ti macãcjarã wiorã “Du'uwĩrõato”, nicãrã niama. Tojo weerã musã wijaaya. Añurõ e'catise me'rã wa'aya, nicu nimiwĩ ti wi'i co'tegu pe'e.

³⁷ Cũ te quetire werecã tu'ogu, Pablo surarare nicu niwĩ:

—A'ti macãcjarã wiorã Ɛsãrẽ bu'iri bocatiama. Bocatimirã, masã tiropũ miaa, tãrã, a'ti wi'i bu'iri da'reri wi'ipũ Ɛsãrẽ sõrõama. Ɛsã

romano masā nimicā, tojo weeama. Ni'cārōacārē ūsārē masā i'atiroḡu nḡowīrōsī'risama. Basiowe'e. Na basuta a'titjārā, ūsārē wīrōrā a'tiatio, nicu niwī surarare.

³⁸ Surara cū tojo nī'quere tḡ'orā, wiorāpure wererā wa'acārā niwā. Pablo quē'rā "Romano masā ni'i" niama nise quetire werēcā tḡ'orā, wiorā ūcua wa'acārā niwā. ³⁹ Na ti wi'ipḡ wa'a, Pablo quē'rārē acobojose sērīcārā niwā. Sērītoja, narē bu'iri da'leri wi'ipḡ nī'cārārē miiwijaa, "Ne a'ti macārē niticā'ña, wijayā", nicārā niwā. ⁴⁰ Na tojo nicā tḡ'orā, Pablo, Sila bu'iri da'leri wi'ipḡ nī'cārā wijaa'wā'cā, Lidia ya wi'ipḡ wa'acārā niwā tja. Topḡ Jesure ējōpeorārē wācūtuanemocā weecārā niwā. Be'ro ti macāpḡ nī'cārā wa'a wa'acārā niwā.

17

Tesalónicapu Pablo quē'rārē wa'a'que ni'i

¹ Pablo, Sila Filipopḡ nī'cārā yḡ'ruacārā niwā Anfípoli, Apolonia wāmetise macārīrē. To yḡ'ruaa, etacārā niwā Tesalónica wāmetiri macāpḡ. Ti macāpure judío masā nerērī wi'i nicaro niwā. ²⁻³ Pablo cū weesetironojōpḡma ti wi'ipḡ sājāacḡ niwī. I'tia semana saurunucū Jesú ye quetire bu'ecu niwī. Dḡporocjārāpḡ Ō'acū ye queti weremḡ'tārī masā na oja'quere bu'ecu niwī:

— "Ō'acū bese'cu pi'eti, wērīgḡsami. Wērī'cupḡ nimigḡ, masāgḡsami", ni ojacārā niwā. Na tojo ni ojano'cureta musārē nī'cārōacārē were'e. Jesúta nimi na tojo nī'cu Ō'acū cū bese'cu, ni werēcḡ niwī Pablo.

⁴ Tojo ni werēcā tḡ'orā, nī'cārērā judío masā ējōpeocārā niwā. Judío masā weronjō ējōpeosetirā quē'rā griego masā pājārā ējōpeocārā niwā. Wiorā weronjō nīrā numia pājārā ējōpeocārā niwā.

⁵ Āpērā judío masā Pablo cū weresere ējōpeotirānojō ḡpḡtu ḡocārā niwā Pablōre. Tojo weerā ḡmua nījīsjārārē, ña'arā nibajaque'atirārē macā decopḡ neo, o'ócārā niwā:

— Nipe'tiroḡu caricūste sijaya, nicārā niwā. Na tojo weecā, ti macācjārā nipe'tirā uarōsājācārā niwā. Be'ro Pablo quē'rārē masā decopḡ miarātirā a'marā wa'acārā niwā. Na cājīca wi'i Jasō wāmetigḡ ya wi'ipḡ wa'acārā niwā. Topḡ eja, narē a'marā, ti wi'i sopere weje pā'rēcā'cārā niwā. ⁶ Ne bocaticārā niwā. Bocati, ti wi'i nigḡ Jasōrē, āpērā Jesure ējōpeorārē ñe'e miacārā niwā wiorā tiroḡu. Topḡ ejarā, a'tiro caricūcārā niwā:

— Aperocjārā ḡmua marī ya macāpḡ a'tīcārā niama. Nipe'tiro na sijaropure dojorē sijarā weema. ⁷ Jasō narē cū ya wi'ipḡ cājīo'ocu niamī. Na nipe'tise marī wiogḡ Romacjā cū dutisere yḡ'rḡnḡ'cārā weeama. Apī pe'ere "Wiogḡ waro nimi Jesú wāmetigḡ" nīrā weeama, ni caricūcārā niwā.

⁸ Na tojo nicā tḡ'orā, ti macācjārā, ti macā wiorā nipe'tirā caricūstea wa'acārā niwā. ⁹ Be'ro wiorā Jasōrē, cū me'rācjārārē a'tiro nicārā niwā:

— Musā ūsārē niyeru wapayecā, musārē du'uwīrōrāti. Pablo, Sila na a'ti macāpure wijāca be'ro musā ye niyerure wiarāti tja, nicārā niwā. Tojo nicā tḡ'orā, na wapayecārā niwā. Na tojo weéca be'ro narē du'ucā'cārā niwā.

Pablo, Sila Bereapḡ na bu'e'que ni'i

¹⁰ Ñamica'a, na'ique'ari curapḡ āpērā Jesure ējōpeorā Tesalónicacjārā Pablo, Silare Berea wāmetiri macāpḡ wijaduticārā niwā. Be'ro ti macāpḡ

eja, judío masā na nerērī wi'ipu wa'acārā niwā tja. ¹¹ Bereacjārā pe'e Tesalónicacjārā nemorō Pablo weresere tu'otu'sacārā niwā. ¿Pablo marirē diacjūta bu'egu weemiti? nírā, umucorinucū Ō'acū ye queti ojarā na oja'quere bu'enu'cūcā'cārā niwā. ¹² Cū diacjūta wercā i'arā, judío masā pājārā ējōpeocārā niwā. Āpērā pājārā griego masā umua ējōpeocārā niwā. Numia quē'rā griego numiata pajiro niyeru cworā numia ējōpeocārā niwā. ¹³ Judío masā Tesalónicacjārā Pablo Bereapu Ō'acū ye quetire bu'ecā tu'ocārā niwā. Tere tu'orā, na Bereapu wa'acārā niwā masārē uarosājācā weerā wa'arā tja. ¹⁴ Na uarosājācā i'arā, maata Jesure ējōpeorā Pablōre āpērā me'rā dia pajiri maapu o'ócā'cārā niwā. Cū me'rācārā pe'e Sila, Timoteo ti macāputa tojacā'cārā niwā. ¹⁵ Pablo cūrē ba'pawā'cā'cārā me'rā buruaa, Atena wāmetiri macāpu ejacārā niwā. Topu cūrē soocā, majāmitojati a'titicārā niwā na ya macā Bereapu tja. Na me'rāta Pablo queti o'ocu niwī:

—Quero Sila, Timoteo a'tiatio a'topu, nicu niwī.

Pablo Atenapu Jesú ye quetire were'que ni'i

¹⁶ Sila, Timoteore yucuegunojō Pablo Atenapu nígū, ti macāpu i'acusiacu niwī. Topu peje na ējōpeose queose yee'quere i'acu niwī. Tere i'agū, pūrō bujaweticu niwī. ¹⁷ Tojo weegu Jesú ye quetire judío masā na nerērī wi'ipu wercu niwī. Judío masārē, āpērā na weronojō ējōpeosetirārē wercu niwā. Tojo nicā umucorinucū macā decopu wa'amujācu niwī. Topu cū bocaekarārē Jesú ye quetire weremujācu niwī. ¹⁸ Ni'cārērā epicúreo, estoico wāmetise cururicjārārē bu'erā Pablo me'rā ucūcārā niwā. Cū Jesú ye quetire, apeye quē'rārē wērī'cārāpu masāsere wercu niwī narē. Tojo weerā ni'cārērā na basu a'merī sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro ni weresī'rīgū weeti tocā'rō ucūsepijagu? Āpērā pe'e a'tiro nicārā niwā:

—Ape di'tacjārā na ējōpeorānojōrē ucūgū weesami, nicārā niwā.

¹⁹ Be'ro cūrē pijiwā'cācārā niwā wiorā na ucūwuarō Areópago wāmetiropu. Topu cūrē nicārā niwā:

—Ēsā ma'ma cjase mu'u bu'esere tu'osī'rīsa'a. ²⁰ Ēsārē mejēcā warota nicā'sa'a. Tere ne tu'otirā nicāti. ¿De'ro nisī'rīrō weeti te mu'u bu'ese? Wereya, nicārā niwā.

²¹ Ti macā Atenacjārā, āpērā topu macārī wa'a'cārā na weesetise a'tiro nicaro niwā. Ma'ma queti dia'cūrē tu'o, ucūnu'cūcā'sī'rīcārā niwā.

²² Na wereduticā tu'ogu, Pablo Areópagopu wā'cānu'cā wercu niwī Atenacjārārē:

—Yū'u i'acā, musā ējōpeorānojōrē añurō ējōpeoseti'i. ²³ Yū'u a'ti macāpu sijagu, musā ējōpeosere i'apu. Topu ni'cārō musā ējōpeorānojōrē wa'icūrā wējē ūjūamorōpeoropu a'tiro ojaō'ono'carore bocaejapejasu. “Ō'acū masīno'ña marīgūrē ējōpeoro ni'i”, niapu. Musā masītimirā ējōpeo'care musārē ni'cārōcā wereguti.

²⁴ »Ō'acū a'ti turi nipe'tisere wee'cu u'muse, a'ti di'ta wiogu nimi. Tojo wiogu nitjāgū, umua na wee'que wi'seripu dia'cū nīmasītisami. ²⁵ Ne apeyenojō du'satisa'a Ō'acūrē. Nipe'tirārē catise, ejerimise, nipe'tisere o'osami. Ne marī da'rase me'rā cūrē weetamuta basiotisa'a. ²⁶ Ō'acū ne waroputa ni'cū masū weecu niwī. Cū me'rāta nipe'tise cururicjārārē weecu niwī. Narē nipe'tiro a'ti turipure niburoato nígū ducawaacu niwī. Ō'acū cū dutiro me'rā marī pōtēorō catiatjore, marī niatjore cūucu niwī.

27 Cũ wee'quere ĩ'arã, yu'ure masĩsĩ'rĩrã a'mato nĩgũ tere weecu niwĩ Õ'acũ. Cũrẽ a'mato nimigũ, yoaropu nitisami. Marĩ tiroacã nisami.

28 »Õ'acũ weetamurõ me'rãta marĩ cati'i, da'ra'a. Ni'cãrẽrã musã ya curuacjãrã papera ojari masã a'tiro ni ojacãrã niwã: "Marĩ quẽ'rã Õ'acũ wee'cãrã cũ põ'rã ni'i."

29 »Marĩ Õ'acũ põ'rã ni'i nĩrã, cũrẽ "Uru, plata wãmetise me'rã yee'cu nimi", ni wãcũticã'rõua'a. Tojo nicã "Ëtãgã me'rã queose wee'cu nimi", niticã'rõua'a. "Masã na wãcũrõ me'rã yeeme'rĩ'cu nimi Õ'acũ", niticã'rõua'a. 30 Duporocjãrãpũre na masĩtirã yee ãjõpeo'quere Õ'acũ tojo ĩ'acã'cu niwĩ. A'tocaterero marĩ nipe'tirocãrãrẽ a'tiro uasami. Marĩ ña'arõ weesetisere bujaweti, du'udutisami. 31 Õ'acũ a'ti turi nipe'tirocãrãrẽ beseatji numurẽ ĩ'acasanu'cõcu niwĩ. Ti numu nicã, queoro nise me'rã besegusami. Cũ bese'cu Jesũ me'rã tojo weegusami. Õ'acũ cũrẽ ã'rĩta musãrẽ beseacju nimi nĩgũ, wẽrĩ'cupũre masõcu niwĩ, nicu niwĩ Pablo.

32 Pablo "Ni'cũ masũ wẽrĩ'cupũ masãcu niwĩ" nicã tu'orã, ãpẽrã ni'cãrẽrã mejõ bujicã'cãrã niwã. ãpẽrã pe'e "Mu'u apetero tere ucũcã, tu'onemosĩ'risa'a tja", nicãrã niwã.

33 Be'ro Pablo na nerẽrõpu nĩ'cu wijaa wa'acu niwĩ. 34 Ni'cãrẽrã cũrẽ sirutuwijaa, cũ weresere tu'orã, Jesure ãjõpeocãrã niwã. Ni'cũ Dionisio wãmetigu Areópagopu ãpẽrã wiorã me'rã nerẽwãagu nicu niwĩ. Apego Dãmari wãmetigo, tojo nicã ãpẽrã Jesure ãjõpeocãrã niwã.

18

Pablo Corintopu weeseti'que ni'i

1 Pablo Atenapu wérẽca be'ro Corinto wãmetiri macãpu wa'acu niwĩ. 2 Topu etagu, ni'cũ judío masũ Aquila wãmetigure, cũ numo Priscilare bocaecacu niwĩ. Ne waropure Ponto wãmetiri di'tacjũpu nicu nimiwĩ. Be'ro Italia di'tapu macãrĩ wa'acu niwĩ. Cũ topu nĩca be'ro tocjũ romano masã wioqu Claudio nipe'tirã judío masãrẽ ti di'tapu nirãrẽ wijaduticu niwĩ. Cũ tojo nicã tu'ogu, cũ numo me'rã Corintopu wa'acu niwĩ. Pablo cũ Corintopu etase duporoacã na quẽ'rã ne etarãta nicãrã niwã. Pablo topure etãca be'ro ni'cã numu na tiropu sijagu wa'acu niwĩ. 3 Na quẽ'rã cũ weronojõta da'rasetirã nicãrã niwã. Usebũtise su'ti caseri paca me'rã ãpẽrã sijarã wa'arã na miase wi'serire da'rerã nicãrã niwã. Te na da'raseticã ĩ'agũ, na tiro na me'rã da'ragu tojacã'cu niwĩ.

4 Saurunucũ judío masã na nerẽrĩ wi'ipu judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ Jesũ ye cjasere cũrẽ ãjõpeoato nĩgũ weregu wa'amujãcu niwĩ.

5 Be'ro Sila, Timoteo Macedonia di'tapu ni'cãrã Pablo cũ uono'cãrã Corintopure etacãrã niwã. Topu na etacã, Pablo su'ti caseri me'rã wi'seri weemi'quere da'radu'ucã'cu niwĩ. Cũ nipe'tise numurĩ bu'ero bajuro Jesũ ye cjasere bu'ecu niwĩ. Cũ judío masãrẽ "Õ'acũ bese'cu marĩ yoacã yucue'cu Jesũ wãmetigu nimi", ni bu'ecu niwĩ. 6 Na pe'e a'tere tu'osĩ'rĩticãrã niwã. Tojo weerã cũ weremicã, tocjãrã cũrẽ tu'ti, cũ weresere ye'sumujãcãrã niwã. Na tojo weecã ĩ'agũ, cũ tu'satisere ĩ'ogũ, cũ ye su'tire to cjase di'ta wã'a'quere paasteĩ'ocu niwĩ. Narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Õ'acũ musārē bu'iri da'recā, musā ye bu'iri wa'arosa'a. Yé bu'iri nisome. Musārē yu'u cū ye cjasere weretojapu. Tojo weegu yu'u ni'cācā me'rā judío masā nitirārē Jesú ye cjasere bu'egu wa'aguti, nicu niwī.

⁷ Tojo nitojanu'cō, ti wi'ipu ní'cu wijaa, Ticio Justo ya wi'ipu wa'a, nicā'cu niwī. Ti wi'i pe'e na nerērī wi'i pu'toacā nicaro niwā. Justo judío masū nitimigū, Õ'acūrē ējōpeocu nicu niwī. ⁸ Apī na nerērī wi'i wiogu Crispo wāmetigu cū quē'rā Jesure ējōpeocu niwī. Nipe'tirā cū ya wi'icjārā Jesure ējōpeorā dia'cū nicārā niwā. Apērā quē'rā ti macācjārā Pablo cū were'quere tu'orā, pājārā Jesure ējōpeocārā niwā. Na ējōpeotojacā ī'agū, Pablo narē wāmeyecu niwī.

⁹⁻¹⁰ Ni'cā ñami Pablo cārītimigū quē'ese weronojō Jesú cūrē ucūcā tu'ocu niwī:

—A'ti macāpure pājārā yu'ure ējōpeojā nima. Tojo weerā mu'urē āpērā ne mejēcā weeta basiosome. Yu'u mu'u me'rā nigūti. Tojo weegu uiticā'ña. Yé cjasere ne weredu'uticā'ña. Tojo werenu'cūcā'ña, nicu niwī Jesú Pablore.

¹¹ Tojo weegu Pablo ni'cā cū'ma ape cū'ma deco tocjārārē Õ'acū ye quetire bu'égū, Corintopure tojacu niwī. ¹² Titareta ti di'ta Acaya wiogu Galiō wāmetigu sājācu niwī. Tojo cū wiogu nirī cura judío masā Pablore ñe'e, cū tiropu miacārā niwā. ¹³ Cūrē weresārā, a'tiro nicārā niwā:

—Ā'rī mejēcā ējōpeodutimi. Ĕsārē dutise mejētare weedutigu weemi, nicārā niwā.

¹⁴ Pablo yu'tiguti weeri curata Galiō ucūquejocu niwī judío masā cūrē weresā'cārārē:

—Cū ña'arō wéeca be'ro nicā pūrīcārē, yu'u tu'oboapā. ¹⁵ Musā judío masā ye dutise niyucā, musā basu apoya. Yu'u pūrīcā tere ne besosome, nicu niwī.

¹⁶ Tojo nitojanu'cō, topu nirārē cū yarā surarare cō'awirōduticu niwī.

¹⁷ Na topu nírāta, maata Sóstenes wāmetigure wiogu ī'orōpu ñe'ea, paacārā niwā. Na paagu judío masā nerērī wi'i wiogu nicu niwī. Galiō na tojo weecā, tojo ī'arō bajuro ī'acā'cu niwī. Ne cā'mota'aticu niwī.

Pablo Corintopu ní'cu Antioquíapū dajatojaa'que, tojo nicā apaturi cū bu'esijanemo'que ni'i

¹⁸ Pablo peje numurī Corintopure tojacu niwī. Be'ro tocjārā Jesure ējōpeorārē we'eriti, Priscila, Aquila me'rā Siria di'tapu wa'a wa'acu niwī. Topu cū wa'ase duporo Corintopu ní'cu Cencrea wāmetiri macāpu bu'acu niwī. Ti macāputa yucusu me'rā wa'ati duporo cū poarire seecō'aduticu niwī. Cū toduporopu Õ'acūrē "A'tiro weeguti" ní'quere tu'aja'a nisi'rīgū tojo weecu niwī.

¹⁹⁻²¹ Cūrē séeca be'ro na yucusupu mujāsājāa, dia pajiri maarē pē'a, ape pā'rē Éfeso wāmetiri macāpu etacārā niwā. Topu eta, cū judío masā nerērī wi'ipu sājāa, Jesú ye cjasere judío masā me'rā ucūcu niwī. Ni'cārērā ti wi'i nírā cūrē yoacā tojaduticārā nimiwā. Cū pe'e tojasī'rīticu niwī.

—Yu'u Jerusalēpu wa'agu wee'e bosenumu yu'ruogu wa'agu. Õ'acū cū uacā, apetero weegu a'tiguti tja, nicu niwī narē. Priscila, Aquila pūrīcā ti macāputa tojacā'cārā niwā. Pablo ni'cūta to ní'cu yucusu me'rā yu'ruacu niwī.

²² Yu'ruaa, etacu niwī Cesareapure. Topu eta, yucusupu n'cu dijaa, Jerusalēpu wa'agu ma'apu majācu niwī. Jerusalēpure etagu, tocjārā Jesure ējōpeorārē añuduti, topu tojacā'cu niwī. Be'ro Antioquiapure yu'ruacu niwī tja. ²³ Topure cārō niquejo, yu'rua wa'acu niwī tja Galacia, Frigia di'ta nise macārīpure. Nipe'tirā Jesure ējōpeorārē nemorō wācūtutuase o'onemowā'cācu niwī.

Apolo wāmetigu cū masārē bu'e'que ni'i

²⁴ Pablo Galacia, Frigia di'tapu sijari curata apī judío masū Jesure ējōpeogu Apolo wāmetigu Éfesopure etacu niwī. Cū Alejandriacjū añurō ucūme'rīgū nicu niwī. Ō'acū ye queti wererā na ojāca pūrī cjasere masīrī masū nicu niwī. ²⁵ Toduporopure āpērā Jesú ye quetire werēcā tu'ocu niwī. Tojo weegu cū weretu'saro me'rā, diacjū nise me'rā āpērārē Jesú ye quetire wereturiacu niwī. Tojo weemigū, Juā cū masārē wāmeye'que dia'cūrē masīcu niwī. Espiritu Santu cū dijata'que pe'ere masīticu niwī. ²⁶ Cū ne uiro marirō wācūtutuaro me'rā judío masā na nerērī wi'ipu Jesú ye quetire werecu niwī. Be'ro Priscila, Aquila tu'ocārā niwā cū weresere. Tere werēcā tu'orā, cūrē na ya wi'ipu miacārā niwā. Topu cūrē añurō Jesú ye quetire cū masītimi'quere diacjūnu'cōcārā niwā.

²⁷ Be'ro Apolo "Acayapu wa'asī'rīsa'a" nicā tu'orā, Éfesocjārā Jesure ējōpeorā cūrē papera ojabosacārā niwā. Ti pūrīrē Acayacjārā Jesure ējōpeorāpure ojao'ocārā niwā. A'tiro ni ojacārā niwā: "Añurō ñe'eña Apolo cū topu ejacā", ni ojao'ocārā niwā. Ō'acū to Acayacjārārē narē ma'igū, cū macū Jesure ējōpeocā weecu niwī. Narēta Apolo cū bu'ese me'rā Acayapu ejagu, wācūtutuase o'onemocu niwī.

²⁸ Cū nipe'tirā ĩ'orōpu judío masārē cū wereme'rīse me'rā do-
caque'amujācā weecu niwī. Cū Ō'acū ye cjase ojāca pūrīpu bu'e, narē werecu niwī:

—Ō'acū cū bese'cu marī yoacā yucue'cu nimi Jesú, nicu niwī. Cū añurō diacjū bu'e wereme'rīcā, cūrē na mejēcā nīmasiticārā niwā.

19

Pablo cū Éfesopu bu'e'que ni'i

¹ Apolo Corintopu niri cura Pablo pe'e u'muase bu'pare yu'ruaa, Éfesopure ejacu niwī. Topu āpērā Jesure ējōpeorārē bocaejacu niwī.

² Narē sērītiña'cu niwī:

—¿Musā Jesure ējōpeorā, Espiritu Santure ñe'erī? nicu niwī.

Na yu'ticārā niwā:

—Ñe'etiwu. Ūsā "Espiritu Santu nīpu" nicā tu'otirā nicāti, nicārā niwā.

³ —¿To pūrīcārē musā wāmeyeno'rā, ñe'enojō me'rā wāmeyeno'rī? ni, narē sērītiña'nemocu niwī Pablo.

—Juā cū bu'e wāmeyerojojōta ūsārē wāmeyewā, nicārā niwā.

⁴ Pablo narē nicu niwī tja:

—Juā wāmeyecu niwī masā na ña'arō weeseti'quere bujaweti ducayúca be'ro. Juā a'tiro nicu niwī: "Yu'u be'ro ni'cū a'tigusami. Cūrē ējōpeoya", nicu niwī. Cū tojo ni were'cuta nimi Jesú, nicu niwī Pablo.

⁵ Cū narē weretojaca be'ro na Jesure ējōpeocā ĩ'agū, wāmeyecu niwī.

⁶ Be'ro na dupopapure cū ye omocārīrē ñapeocu niwī. Tojo weeri curata Espiritu Santu napure dijatacu niwī. Cū narē dijatacā, apemasā ye

ucūsere ucūmasītimi'cārā ucūnu'cācārā niwā. Apeye quē'rārē Ō'acū cū weredutisere cū wācūse o'oro me'rā werēcārā niwā. ⁷ Na nipe'tirā nīrā, doce wa'tero umua nicārā niwā.

⁸ Pablo ti macāpu nīgū, i'tiarā mujīpū judío masā na nerērī wi'ipu wācūtutaro me'rā bu'esijagu wa'amujācu niwī. Ō'acū nipe'tirā wiogu nimi nisere na Jesure ējōpeoato nīgū pūrō werēcu niwī.

⁹ Āpērā ni'cārērā ti wi'ipu nīrā cū weresere tu'otu'saticārā niwā. Ne ējōpeoticārā niwā. Jesú ye cjasere masā na tu'oropu ña'arō bujicā'cārā niwā. Tojo weegu Pablo na me'rā nimi'cu cō'awijaa wa'acu niwī. Nipe'tirā Jesure ējōpeorārē cū me'rā ti wi'ipu nīrārē pijiwiijaacu niwī. Be'ro cū umucorinucū Tirano wāmetigu ya wi'i bu'eri wi'ipu masārē bu'ecu niwī. ¹⁰ Pua cū'ma bu'enu'cūcā'cu niwī. Tojo weerā ti di'ta Asiācārā tu'ope'ticā'cārā niwā Jesú ye quetire. Judío masā, āpērā judío masā nītirā quē'rā mejārōta tu'ocārā niwā cū weresere.

¹¹ Pablo ti macāpu nicā, Ō'acū cū me'rāta peje añuse weē'omujācu niwī. ¹² Tojo weegu Pablo cū basu wa'aticā, āpērā cū ye su'ti bu'icjase tuweecū'que su'tire, cū ye nesurire miamujācārā niwā dutitirā tiro, wātīa sājāno'cārā tiropu. Te me'rā dutitimi'cārā yu'ruamujācārā niwā. Wātīa sājāno'cārārē cō'awīrōmujāno'cārā niwā.

¹³⁻¹⁴ Titareta āpērā masā wātīa cō'awīrō sijari masā Éfesopure etacārā niwā. Na siete nicārā niwā. Esceva wāmetigu pō'rā ni'cū pō'rāta nicārā niwā. Cū ni'cū judío masā pa'ia wiogu nicu niwī. Na Jesure ējōpeotimirā, Pablo weronojō na quē'rā Jesú wāmerē pisurā, wātīarē cō'awīrōsī'rīmicārā niwā. Tojo weerā wātīa sājāno'cārārē cō'awīrōrātīrā a'tiro nicārā niwā:

—Wātīa musā masāpure nīrārē wijaaduti'i Jesú, Pablo weresijagu wāme me'rā.

¹⁵ Na tojo nicā, wātī narē yu'ticu niwī:

—Yu'u Jesure masī'i. Pablo quē'rārē masī'i. Musā pūrīcārē masītisa'a. ¿Noanojō niti musā? nicu niwī.

¹⁶ Narē tojo nīca be'ro masū wātī sājāno'cu na tiropu bu'puquepejacu niwī. Narē upūta paacu niwī. Cāmida're, na ye su'tire paatū'rēpe'ocā'cu niwī. Ni'cā pe'e narē paacā'cu niwī. Na pe'e ne a'meticārā niwā. Na su'ti marīrā tojarāpu ti wi'ipu nī'cārā omawija wa'acārā niwā. ¹⁷ Ti macā Éfesopu nīrā judío masā, āpērā judío masā nītirā nipe'tirā tu'ose'sa wa'acārā niwā tojo wa'asere. Tere tu'oucu, Jesure wiopesase me'rā wācūseticārā niwā.

¹⁸ Tojo weerā pājārā masā Jesure ējōpeorā, masā na tu'oropu wereyu'rūcārā niwā na toduporopu masārē dojorēseti'quere, na yai weronojō niseti'quere. ¹⁹ Pājārā tojo wee'cārā paperare na tenojō bu'e'que turirire masā na ī'orōpu ūjūacō'ape'ocārā niwā. Te turiri wapa na ba'paqueocā, cincuenta mil niyeru kujiri wapabujuse kujiri wapatiro wijacaro niwā. ²⁰ Tojo wee Jesure pājārā ējōpeonemocārā niwā. Cū ye queti nipe'tiropu se'sacaro niwā.

²¹ Be'ro Pablo wācūcu niwī: “Yu'u Jerusalēpu tojaaguti. Topu wa'agu, Macedonia, Acaya di'tapu yu'ruaguti. Jerusalērē cā'rō niquejo, yu'ruaguti tja Romarē i'asijagu wa'agu”, nicu niwī. ²² Tojo weegu puarā cūrē weetamurārē Timoteo, Erastore Macedoniapu o'óyumu'tācu niwī. Cū pe'e Asia di'taputa tojacā'cu niwī.

Éfesopu cumuca wa'a'que ni'i

²³ Titareta Pablo cū Éfesopu nicā, Jesure pājārā ējōpeose ye bu'iri pūrō cumuca wa'acaro niwā. ²⁴ Te cumucare wā'cōcu niwī ni'cū Demetrio wāmetigu. Cū asipa'ase plata wāmetisere da'rari masū nicu niwī. Te asipa'ase me'rā Artemisa wāmetigore na ējōpeose wi'seriacā queosere yee, duamujācu niwī. Artemisa na ējōpeogo na yee'co nico niwō. Te wi'seriacārē duarā Demetrio, āpērā cū me'rā da'raco'terā pajiro wapata'amujācārā niwā. ²⁵ Be'ro pājārā Jesure ējōpeocā ī'agū, cū me'rācjarā, āpērā na weronojō da'rasetirārē neocūocu niwī. Na néréca be'ro narē nicu niwī:

—Musā añurō masī'i. Marī a'te da'rasetise me'rā añurō wapata'a nicā'a.

²⁶ Musā quē'rā Pablo weresere tu'oña'ña. “Marī ējōpeorā masā queose yee'cārā catise cuorā mejēta nima. Ō'acū weronojō nitima”, ni weresijagu weemi. Cū tojo were'quere a'tocjarā pājārā ējōpeorā weema. A'tocjarā dia'cū ējōpeosetirā weetima. Pājārā ējōpeorā weema. A'ti di'ta Asiācjarā quē'rā cū weresere ējōpeoma. ²⁷ Tojo weero marirē a'te wiopesabutiā'a. Marī da'rasere masā ña'arō wācūrāsama. Tere duutirāsama. Apeye quē'rārē marī ējōpeono'gō añubutiago ya wi'i mejō nirī wi'i tojacā'rōsa'a. A'tocaterore Asiācjarā, nipe'tirocjarā core ējōpeoma. Masā Pablo weresere ējōpeorā, siape me'rā core ējōpeodu'ucā'rāsama, nicu niwī Demetrio.

²⁸ Na cū tojo nicā tu'orā, uputu ua, caricūcārā niwā:

—Artemisa Éfesocjarā wiogo añubutiago nimo.

²⁹ Āpērā quē'rā tere tu'o, to nirā waroa añurō caricūse'sa wa'acārā niwā. Tojo caricūrāta Gayo, Aristarco wāmetirārē ñe'e, sojaro me'rā wejewā'cācārā niwā pajiri wi'i ti macācjarā na nerērī wi'ipu. Na Macedoniācjarā Pablo me'rā sija'cārā nicārā niwā. ³⁰ Pablo quē'rā cū basu masā pājārā tiropu na me'rā ucūgū wa'agu wa'asi'rīmicu niwī. Āpērā Jesure ējōpeorā pe'e cūrē wējēbosama nírā, ne du'uo'oticārā niwā.

³¹ Āpērā quē'rā Asiācjarā wiorā Pablo me'rācjarā queti o'ócārā niwā cūrē: —Masā pājārā wa'teropu ne wa'aticā'to, ni queti o'ócārā niwā.

³² Na topu nerērī mejēcā dia'cū no'o na ñaro caricūma'acā'cārā niwā. Na ¿de'ro weerātirā a'topu marī nerēti? nisere ne masiticārā niwā.

³³ Na pājārā ti wi'ipu nirī curata masā ī'orōpu judío masā na acaweregu Alejandro wāmetigure tuuquenu'cōcārā niwā. To caricūrārē wereato nírā tojo weecārā niwā. Cū tocā'rōta di'tamarīato niğū narē omocā me'rā weequeocu niwī. Ūsā judío masā bu'iri moo'o nisere weresī'rīmicu niwī. “Pablo cū weresijase ūsā ye cjasē mejēta ni'i”, nisī'rīmicu niwī. ³⁴ Na cūrē judío masū nimi ni ī'amasīrā, ā'rī quē'rā Artemisare ējōpeotisami nírā, maata ni'cārō me'rā caricūmajācārā niwā:

—Artemisa Éfesocjarā wiogo añubutiago nimo. Pua hora tere tojo caricūnu'cūcā'cārā niwā.

³⁵ Be'ro ni'cū ti macācjarā wiogapu narē di'tamarīcā weecu niwī. Narē nicu niwī:

—Marī a'ti macā Éfesocjarā Artemisa añubutiago ējōpeori wi'ire co'terā ni'i. Co queose u'musepu dijati'quere co'terā ni'i. Nipe'tirocjarā a'tere masīsama. ³⁶ “Musā tere co'terā niwe'e”, ne ni'cū marirē nīmasītisami. Tojo weerā musā uasere tocā'rōta du'uya. Diācjū wācūmu'tātimirā, ña'arō weeticā'ña. ³⁷ Ā'rā musā miiti'cārā apeyenojōacā marī ējōpeose wi'seri cjasere ne yajaticārā niama. Marī ējōpeogore yabiticārā niama. Na weetimicā, musā narē mejō waro miiticārā niapu. ³⁸ Demetrio, cū

me'rã da'rarã ãpërã masãrẽ weresãsi'rĩrã, marĩrẽ besewuaropu weresãrã wa'ato. Te niatjeta na'irõ beseri masã beserã niama. ³⁹ No'o apeyenojõ musã wasere sërĩsi'rĩrã, wiorã na a'ti macãcjarãrẽ nerẽdutiã, musã wasere ucũña. ⁴⁰ Ni'cãcã marĩ caricũ'quere romano masã wiorã "Marĩrẽ yu'rũnu'cãrã weesama", ni wãcũrãsama. Marĩ tojowarota caricũrõ bajuro caricũma'acãrã weeapu. Tojo weerã romano masã na weresãcã, marĩrẽ de'ro ni yu'tita basiotisa'a, nicu niwĩ Éfesocjãrã wiogu.

⁴¹ A'te ucũyapati, "Tocã'rõta ni'i", nicu niwĩ. Cũ "Musã ye wi'seripu wa'aya" nicã tu'orã, wijaastepe'tia wa'acãrã niwã.

20

Pablo Macedonia di'tapu, Grecia di'tapu cũ sija'que ni'i

¹ Cumuca pe'tica be'ro Pablo Jesure ëjõpeorãrẽ werecasanu'cõgũti pijiocu niwĩ. Cũ wérẽca be'ro narẽ we'eriti, wa'a wa'acu niwĩ Macedonia di'tapu. ² To cjase macãrĩpu yu'ruagu, tocjãrãrẽ cũ werese me'rã nemorõ wãcũtutuase o'onemowã'cãcu niwĩ. Tojo weewã'cã, ejaçu niwĩ Grecia di'tapure. ³ Topu i'tia mujĩpũ tocjãrã me'rã tojaçu niwĩ. Be'ro cũ Siriapu yucusu me'rã wa'aguti weemigã, queti tu'ocu niwĩ judío masã mu'urẽ wẽjërãtirã weeama nise quetire. Tojo weegu "Mejãrõ yu'u a'tica ma'a Macedoniaputa wa'aguti tja", ni wãcũcu niwĩ. ⁴ Cũ wa'acã, cũ me'rã wa'acãrã niwã Bereacjũ Sópater wãmetigu, Tesalónicacjãrã puarã Segundo, Aristarco wãmetirã. Tojo nicã Derbecjũ Gayo wãmetigu wa'acu niwĩ. Apĩ Timoteo, ãpërã Asiãcãrã puarã Tíquico, Tróximo wãmetirã wa'acãrã niwã. Be'ro Filipopure etawã. Yu'u quẽ'rã Luca Filipopu ni'cu wa'awu tja na me'rã. ⁵ Na ùsã ðuporo Filipopu ni'cãrã wijawã'cãwã. Ësãrẽ Troapu co'tecãrã niwã. ⁶ Pã bucuase me'rã morẽtica ba'ari bosenu be'ro ùsã quẽ'rã Pablo me'rã narẽ sirutuwu Filipopu ni'cãrã. Tojo sirutuwã'cãrã, yucusu me'rã na wa'a'caroputa ùsã quẽ'rã wa'awu. Wa'a, ni'cãmocuse numurĩ be'ro Troapure ejawu. Topu ùsã me'rãcjãrã ùsãrẽ põtëriwã. Topure ni'cã semana tojãniwũ.

Pablo Troapu burudija wërĩ'cupure masõ'que ni'i

⁷ Soorinumũ ñamipu põtëriãtirã nerẽwũ. Pablo põtërise ðuporo masãrẽ bu'ewĩ. Cũ ape numu wijaguti weeyugu, narẽ yoacã bu'ewĩ. Téé ñami decopu bu'edu'uwi. ⁸⁻⁹ Ësã i'tia casatiri wi'i bu'ica tucũpu nerẽwũ. Ti tucũpuru peje si'õsepa niwũ. Ni'cũ ma'mu Eutico wãmetigu ventana sopenu dujiwĩ. Pablo yoacã ucũyucã, cãrẽ wuja ejayu'ruacaro niwũ. Cũ cãrĩyu'rumajã wa'a, burudija wa'awĩ nucũcãpu. Ti tucũpu ni'cãrã cũ tiropu dija, cũ wërĩ'cupure wejewa'cõ ðupowã. ¹⁰ Pablo quẽ'rã dijaa, mu'rĩque'a, cãrẽ paabu'a wejewa'cõwĩ. "Catimi yujupu. Wãcũque'titicã'ña", niwĩ. ¹¹ Pablo cãrẽ masõca be'ro ùsã apaturi mujãwũ ti tucũputa tja. Cũ ùsãrẽ su'ori põtërise o'o, ucũnemowĩ tja téé bo'reste dijaticãpu. Be'ro weretojanu'cã, wijaa wa'awĩ. ¹² Cũ wa'ãca be'ro Eutico wërĩ'cupu masã'cure topu nerẽ'cãrã cũ ya wi'ĩpu miawã. Cũ masãcã, na pũrõ e'catise me'rã tojawã.

Pablo quẽ'rã Troapu ni'cãrã Mileto wãmetiri macãpu wa'a'que ni'i

¹³ Be'ro Pablo ùsãrẽ Troapu nirãrẽ diapu wa'ayudutiwĩ Asõ wãmetiri macãpu. Tojo weerã topu wa'awu. Pablo cũ wa'asi'rĩ'caronojõta ma'apu wa'acu niwĩ. ¹⁴ Ësã cãrẽ Asõpu bocaaja, cũ ùsã me'rã diapu wa'awĩ.

Be'ro tja ũsã Mitilene wãmetiri macãpu wa'awu. ¹⁵ Topu eja, ape numu yu'ruawu Quío wãmetiri nũcũrõ pu'topu. Topu cãrĩ, ape numu yu'ruawu tja. Yu'ruaa, ejawu Samos wãmetiri nũcũrõpure. To yu'ruaa, ejawu Trogilio wãmetiri macãpu tja. Topu cãrĩwã. Ape numu wa'a, ejawu Mileto wãmetiri macãpu. ¹⁶ Asiapure yoacã nis'rĩtigu, "Éfesore diacjẽ yu'ruarã", niwĩ Pablo. Cũ sojayu'ruawĩ. Apetero weegu cũrẽ basiocãma, Pentecostẽ bosenãmu ðuporo maata Jerusalẽpure niyusĩ'rĩtojawĩ.

Pablo Éfesocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ su'ori nirãrẽ weretuo'que ni'i

¹⁷ Miletopu nigũta, Éfesocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ su'ori nirãrẽ Pablo queti o'owĩ:

—Topure wa'awe'e. A'topu yu'ure põtẽrĩ ucũrã a'tia, nío'owĩ.

¹⁸ Na etacã ĩ'a, narẽ niwĩ:

—Musã añurõ masĩ'i yu'u musã wa'teropure weeseti'quere. Yu'u ne waro Asiapu etagu weesetinu'cã'quere, téẽ yu'u nituogupu weeya-pada'reo'quere musã añurõ masĩsa'a. ¹⁹ Yu'u marĩ wiogu dutiro weeri masũ nigũ, "Yu'u masĩrõ me'rã ucũ'u", ne nitiwu. Masã Jesure ãjõpeoticã uticãti. Yu'ure judío masã na wẽjesĩ'rĩ wapacã, yu'u pi'eticãti. ²⁰ Yu'u musã nerẽwuaropu, no'o musã ye wi'seripu musãrẽ weetamusenojõrẽ ya'yiotiwu. Werepe'ocã'wũ. ²¹ Judío masãrẽ, judío masã nitirã quẽ'rãrẽ a'tiro werewu: "Musã ña'arõ weesetisere bujaweti ðucayuya. Jesú marĩ wiogure ãjõpeoya", niwũ. ²² Yu'u ni'cãrõacã Jerusalẽpu wa'agu wee'e Espĩritu Santu yu'ure duti'caronojõta. Topu yu'ure de'ro wa'aro wa'arosa'a. Masĩtisa'a. ²³ A'te dia'cũrẽ masĩ'i. Nipe'tise macãrĩpu yu'u wa'asetirinucũ Espĩritu Santu yu'ure werewĩ: "Masã mu'urẽ bu'iri da'rieri wi'ipu sõrõ, mu'urẽ pi'eticã weerãsama", ni werewuwĩ. ²⁴ Na yu'ure "Tojo weerãsama" nimigũ, wãcũque'tiwe'e. Yu'u catiri umãcore ma'iwe'e. Marĩ wiogu Jesú cũ da'rãse cũu'que pũrĩcãrẽ pe'osĩ'rĩsa'a. Õ'acũ masã nipe'tirãrẽ ma'imi nise quetire weredutiwĩ yu'ure.

²⁵ »Yu'u musã tiropu nigũ, Õ'acũ nipe'tirã wiogu nimi nise quetire weresijawu. Ni'cãrõacãrẽ "Musã ne ni'cũ yu'ure ĩ'anemosome majã", ni tu'oña'sa'a. ²⁶⁻²⁷ Yẽ bu'iri nisome musã u'musepu wa'aticã. Yu'u musãrẽ te niatjereta werepe'ocã'wũ. Nipe'tise Õ'acũ musãrẽ wereduti'quere ne cã'rõacã ya'yiotiwu.

²⁸ »Musã basu pe'e co'teya. Éfesopu tojaarã, ãpẽrã Espĩritu Santu musãrẽ co'tedutino'cãrã quẽ'rãrẽ co'teya. Õ'acũ macũ wẽrĩse me'rã na quẽ'rã marĩ weronojõta cũ põ'rã nima. Tojo weerã narẽ oveja co'terã na yarã ovejare añurõ co'terã weronojõta añurõ co'teya. ²⁹ Yu'u wa'ãca be'ro ãpẽrã nisoori masã a'tirãsama. Yaiwa ovejare ba'a'caro weronojõ musã Jesure ãjõpeomi'quere pe'ticã weesĩ'rĩrãsama. ³⁰ Musã tiro nirã quẽ'rã Jesure ãjõpeorãrẽ na bu'ese pe'ere sirutuato nĩrã nisoose wã'cãrãsama. ³¹ Tojo weerã musã na nisoori nĩrã, añurõ co'teya. Wãcũña. I'tia cũ'ma umãcori, ñamirĩ nipe'tirã musã nĩrãnũcũrẽ utise me'rã bu'ewu.

³² »Ni'cãrõacãrẽ majã musãrẽ co'teato nigũ yu'u Õ'acũrẽ sẽrĩbosacũgũti. Cũ ye cjase quetire tu'orã, musã masĩrãsa'a Õ'acũ masãrẽ ma'isere. Cũ musãrẽ tutuacã weegusami. Õ'acũ "Nipe'tirã yu'u besẽ'cãrãrẽ añuse o'oguti", nicu niwĩ. Cũ ní'caronojõta musãrẽ o'ogusami. ³³ Yu'u ne uotiwu ãpẽrã ye niyerure, na ye su'tire. ³⁴ Musã

añurō masī'i. Yu'u basu da'rase wapa me'rā nipe'tise yu'u, yu'u me'rācjārā uasenojōrē bocawu. ³⁵ Yu'u tojo weégu, āpērārē weetamusere musārē i'owū. Marī tojo da'ratjārāta, pajasecuorārē weetamurōua'a. Wācūña Jesú marī wiogu cū ní'quere. "Apeyenojō o'ogu pe'e ñe'egū nemorō e'catisami", nicu niwī Jesú, ni weretuowī Pablo Éfesocjārā Jesure ējōpeorārē su'ori nirārē.

³⁶ A'tere tojo nitojanu'cō, Pablo na nipe'tirā me'rā ejaque'a, ñubuewī. ³⁷ Ñubue-toja, na nipe'tirā utitjārā, pūrō ma'ise me'rā cūrē paabu'a, we'eritituowā. ³⁸ Na "Musā yu'ure i'anemosome majā" nicā tu'o'cārā nitjārā, pūrō bujawetirā tojawā. Be'ro cūrē peta yucusupu ba'pati tuusoowā.

21

Pablo Jerusalēpu wa'a'que ni'i

¹ Éfesocjārā Jesure ējōpeorārē su'ori nirārē we'eritituo, yucusu a'medo'cawujopu mujāsājāa, wa'a wa'awu. Wa'a, diacjū pē'a ejawu Cos wāmetiri macāpu. Topu cārī, ape numu yu'ruawu Rodā wāmetiri macāpu. Ti macārē yu'ruaa, ejawu Pátara wāmetiri macāpu tja. ² Toputa ūsā apewu me'rā Fenicia tiro wa'apjupu mujāsājāa, wa'a wa'awu. ³ Wa'a, Chipre nucūrōrē i'awā'cā, ti nucūrō cūpe pe'e tojawu. To yu'ruaa, Siria di'tapure etawu. Eta, Tiro wāmetiri macāpu majāwū. Topu tiwu da'rarā apeque na duredijocā, ūsā quē'rā tiwupu sāña'cārā dijaawu. ⁴ Topu ūsā Jesure ējōpeorārē bocaewu. Na me'rā ni'cā semana tojáníwū. Na Espiritu Santu masise o'ono'cārā Pablōre "Mu'u Jerusalēpu wa'aticā'ña mu'urē wējērī", ni werewā. ⁵ Na tojo nimicā, ūsā "Ticuse numurī tojarāti" nica be'ro wa'a wa'awu tja. Ūsārē nipe'tirā, na numosānumia, na pō'rā ba'patituowā petapu. Ūsā nipe'tirā nucūporopu ejaque'a, Ō'acūrē ñubuewu. ⁶ Ñubue-toja we'eriti, ūsā yucusupu mujāsājāwū. Na pe'e quē'rā na ye wi'seripu tojaa wa'awā.

⁷ Ūsā Tiro wāmetiri macāpu ní'cārā yu'ruaa, etawu tja Tolemaida wāmetiri macāpu. Topu Jesure ējōpeorārē añuduti, ní'cā numu na me'rā tojawu. ⁸ Ape numu yu'ruaa, etawu tja Cesareapure. Topure eta, ūsā Felipe Ō'acū ye queti werecusiagu ya wi'ipu cārīwū. Cū me'rā topu tojacā'wū. Felipe toduporo Jerusalēpure āpērā seis me'rā ba'ase etiacju na besecū'cu niwī. ⁹ Cū me'rā cū pō'rā numia ba'paritirā numia marāpusumua moorā niwā. Na Ō'acū cū ucū'quere wereturiari masā niwā.

¹⁰ Ūsā pejeti numurī nica be'ro ni'cū Judeacjū Agabo wāmetigu etawī. Cū Ō'acū ucū'quere wereturiari masū niwī. ¹¹ Ūsā tiro eja, Pablo ya da ejerituri dare mii, cū basu cū ye omocārī, cū ye du'pocārīpu du'tewī. Da'tetoja, ūsārē niwī:

—Espiritu Santu a'tiro niami yu'ure: "Mu'u a'ti da me'rā du'te'caro weronojō judío masā Jerusalēpu a'ti da wiogure du'terāsama. Na judío masā nitirārē o'orāsama cūrē ña'arō weedutirā", niami Espiritu Santu, niwī Agabo.

¹² Cū tojo nicā tu'orā, ūsā, āpērā Cesareacjārā Pablōre "Ne Jerusalēpu wa'aticā'ña", nimiwū.

¹³ Cū pe'e ūsārē niwī:

—Musā ne utiticā'ña. Yu'ure tojo wéerā, uputu bujawetise o'orā wee'e. Na yu'ure du'tesī'ricā, yu'u narē “Du'teticā'ña”, nisome. Jerusalépu na yu'ure Jesú ye bu'iri wējēsī'ricā, yu'u e'catise me'rā wērīgāti, niwī Pablo.

¹⁴ Ūsā cūrē de'ro cā'mota'amasīti, Ō'acū cū de'ro ūaro weeato nirá tojo du'ucā'wā.

¹⁵ To be'ro ūsā, ūsā ye dure, Jerusalépu wa'a wa'awu. ¹⁶ Āpērā pejetirā to Cesareacrārā, Jesure ējōpeorā ūsārē ba'patiwa'cāwā. Ni'cū na me'rā Mnasō wāmetigu yoacā Jesure ējōpeosetigu Chipre nucūrōcjū niwī. Ūsā cū ya wi'ipu Jerusalépure cārīrā wa'awu.

Pablo Jerusalépu Santiago, āpērā Jesure ējōpeorā su'ori nirá me'rā ucū'que ni'i

¹⁷ Ūsā Jerusalépure etacā, ūsārē Jesure ējōpeorā e'catise me'rā pōtērīwā.

¹⁸ Ūsā etāca numu ape numu pe'e Pablo Santiagore ī'agū wa'agu, ūsā me'rā wa'awī. Topure nipe'tirā Jesure ējōpeorārē su'ori nirá cū me'rā niwā.

¹⁹ Pablo narē añudutitoja, judío masā nitirā tiropu nipe'tise Ō'acū cū me'rā wee'quere ni'cārē tenucū werebrowī.

²⁰ Narē tojo ni wérēca be'ro Ō'acūrē na e'catise o'owā. Be'ro Pablöre niwā:

—Mu'u añurō masīsa'a. Pājārā waro judío masā Jesure ējōpeorā nima. Na Moisé cū duti'quere nipe'tirārē pūrō weedutirā weema. ²¹ Āpērā masā a'tiro ni ucjama mu'urē. “Mu'u judío masā nitirā ya di'tapu nīgū, judío masā topu nirārē Moisé duti'quere weedutitiaporo. Na pō'rā ō'rēcju yapa caserore yejecō'adutitiaporo. Tojo nicā marī judío masā weesetisenojō quē'rārē weedutitiaporo”, tojo ni ucjama āpērā mu'urē. ²² Na mu'u a'topu ejapu nise quetire tu'orā, nerērāsama. Tō pūrīcārē ¿de'ro weesī'rīsari? ²³ Mu'u a'tiro weecā, añubosa'a. Ūmua ba'paritirā nima a'tore. Na Ō'acūrē “Apeyenojō tojo weerāti”, nicārā niama. ²⁴ Na me'rā mu'u Ō'acū wi'ipu wa'aya. Na Moisé duti'caronjōta weerā weema. Na ña'arō niseti'quere Ō'acū na me'rā añurō e'catidutirā ducayurā weema. Mu'u quē'rā na weronjōta weeya. Nipe'tise wa'icūrā na Ō'acūrē ūjūamorōse wapare narē mu'u wapayebosaya. Mu'u tojo wéeca be'ro na poarire seecō'adutirāsama. Nipe'tirā judío masā mu'u tojo weecā, mu'urē queti “Tojo nima'acārā weepā”, nirāsama. “Cū quē'rā Moisé duti'quere añurō weegū nimi”, nirāsama.

²⁵ »Ūsā sō'onícateropu Jesure ējōpeorā judío masā nitirārē papera dutiri pūrī ojatojawu na weeatjere. Wa'icu di'i āpērānojōrē Ō'acū mejētare ējōpeorā na wējē ūjūamorō ñubuepeo'quere ba'adutitiwu. Nipe'tirā wa'icūrā ye díre, wa'icūrā na wāmūta ārūasure'cārānojōrē ba'adutitiwu. Āpērārē a'metārādutitiwu na numosānumia, na marāpusumua nitirārē, ni ojao'owu judío masā nitirārē, niwā Jesure ējōpeorā su'ori nirá Pablöre.

²⁶ Pablo pe'e “Jau”, niwī.

Tojo weegu sō'onícārā ba'paritirārē miaa, ape numu pe'e na ña'arō niseti'quere du'u ducayurā wa'arā Ō'acū wi'ipu wa'awā. Ti wi'i Ō'acū wi'ipu sājāa, Pablo pa'ire werecu niwī:

—Ni'cā semana du'sa'a ā'rā ña'arō niseti'quere du'u ducayuatjo. Nitwori numurē na masāncū ovejare wējē o'orāsama Ō'acūrē, nicu niwī Pablo.

Pablöre Ō'acū wi'i po'peapu nigūrē ñe'e wijaa'que ni'i

²⁷ Na ña'arõ niseti'quere ñucayū, na añurõ tu'ajaboro ãpērã judío masã Asiãcãrã Pablöre cū Õ'acū wi'ipū nicã ï'acãrã niwã. Cūrẽ ï'arã, ãpērã masã ti wi'ipū nirãrẽ uarosãjãcã weecãrã niwã. Na cūrẽ ñe'ea, caricũcãrã niwã:

²⁸ —Ësã acawererã, ùsãrẽ weetamurã a'tia. ã'rĩta nimi nipe'tiro marĩrẽ ña'arõ ucũse me'rã dojorẽcusiã'ca. Cū “Judío masã ña'a nima”, nicusiãmi. “Moisẽ cū duti'que wapamarĩ'i”, nimi. A'ti wi'i Õ'acū wi'i quẽ'rãrẽ “Ñã'a ni'i”, ni bu'ecusiagu weeami. Apeyema tja griego masãrẽ a'ti wi'ipure miisãjãtiãpĩ. Judío masã nitirã griego masã a'ti wi'ipure de'ro sãjãtita basiowe'e. Cū a'tiro wéegū, a'ti wi'i ña'ase marĩri wi'ire dojorẽgũ weepĩ, ni weresãcãrã niwã.

²⁹ Na todõporo Ëfesocjũ judío masũ nitigu Trófimo wãmetigũre Pablo me'rã nicã ï'acãrã niwã macãpu. Tojo ï'a'cãrã nitjãrã, na “Cūrẽ Õ'acū wi'ipū miisãjãpĩ”, ni wãcũcãrã nimiwã.

³⁰ Na tojo nicã tu'orã, ti macãcãrã nipe'tirã uarosãjãwã. Tojo weerã sojaro me'rã na omasãjãa, Pablo tiropū eja, cūrẽ ñe'e, Õ'acū wi'ipū nigũrẽ wejewijaawã te sope pu'topū. Be'ro maata ti wi'i soperire añurõ bi'acã'wã cū ti wi'ipū du'ti sãjãrĩ nirã. ³¹ Na Pablöre wějẽrãtirãpu weemiwã. Na wějẽsĩ'rĩri cura ãpērã masã surara wiogupure wererã wa'acãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Nipe'tirã a'ti macã Jerusalẽcãrãrẽ cumuca wa'aro weepū, ni werecãrã niwã surara wiogupure. ³² Cū te quetire tu'ogu, cū yarã surarare nerẽduti, ãpērã cū me'rãcãjãrẽ wiorã quẽ'rãrẽ neo, omawã'cãticãrã niwã na tiropū. Be'ro na tojo a'ticã ï'arã, Pablöre paami'cãrã paadu'ucã'wã.

³³ Be'ro surara wiogu Pablo pu'topū wa'a, cū yarã surarare ñe'eduti, pua da cõme dari me'rã du'tedutiwĩ. Tojo weetojaca be'ro masãrẽ “¿Noa niti ã'rĩ? ¿De'ro weeatĩ?” ni sãrĩtiña'wĩ.

³⁴ Cū tojo nicã, masã pe'e apĩ mejẽcã, ãpērã quẽ'rã mejẽcã no'o ñaro caricũma'acã'wã. Tojo weegu surara wiogu pe'e ne diãcũ tu'oejatiwĩ. Tojo tu'oti, cū yarã surarare miãdutiwĩ na surara nirĩ wi'ipū. ³⁵⁻³⁶ Na topū cūrẽ miãcã, pãjãrã masã narẽ sirutuwã. Sirutu, pũrõ caricũwã:

—Cūrẽ wějẽña, niwã. Tojo weerã surara na ya wi'i sope pu'to mujãrõtiro ejarã, masã “Cūrẽ wějẽña” nicã tu'orã, surara Pablöre miwuamujãwã.

Pablo surara wiogu me'rã cũ ucũ'que ni'i

³⁷ Ti wi'ipū eja, cūrẽ o'osõrõrãtirã weeri cura Pablo surara wiogure griego ye me'rã “Yu'u mu'u me'rã ucũsĩ'rĩsa'a”, nicu niwĩ. Cū ucũcã tu'ogu, surara wiogu pe'e “¿Mu'u griego yere masĩti? ³⁸ ¿To pũricãrẽ cãrũ sõ'onĩcu Egiptocjũ masãrẽ neocũu weetjãgũ, romano masã wiorã me'rã a'mewějẽ'cu mejẽta niti? Pãjãrã wějẽrĩ masãrẽ ba'paritisetiri mil ní'cãrãrẽ cū yucu marĩrõpu miãcu niwĩ. ¿Mu'u cū mejẽta niti?” ni sãrĩtiña'cu niwĩ Pablöre.

³⁹ Pablo cūrẽ yu'ticu niwĩ:

—Niwe'e. Yu'u judío masũ, Tarso wãmetiri macãcãjũ ni'i. Tarso mejõ nirĩ macã mejẽta ní'i Cilicia di'tapure. Yu'u ã'rã masã me'rã ucũsĩ'rĩsa'a, nicu niwĩ.

⁴⁰ Cū tojo nicã tu'ogu, surara wiogu “Jau. Ucũña”, ni yu'ticu niwĩ. Tojo weegu Pablo mujãrõpu nu'cũgũta, omocã me'rã masãrẽ di'tamarĩdutiwĩ. Na di'tamarĩcã ï'a, Pablo masãrẽ na ye hebreo ye me'rã ucũwĩ.

22

1 —Yu'u acawererā, yu'ure tu'oya. Yu'u musārē yé cjasere wereguti musā yu'are “Bu'iri moomi” niato nígū, niwī.

2 Be'ro Pablo na ye hebreo me'rā ucūcā tu'orā, nemorō di'tamarīawā. Pablo narē niwī:

3 —Yu'u judío masū ni'i. Cilicia di'tacjū, ni'cā macā Tarso wāmetiri macāpu bajuawū. A'ti macā Jerusalēpu añurō masātu'ajanu'cōwū. Yu'are bu'e'cu Gamalie niwī. Moisé marī ñecūsūmuarē duti'quere nipe'tisere bu'epe'ocā'wū. Musā a'tocaterore Ō'acū cū duti'quere weesetironojōta yu'u quē'rā añurō tojota weewu. 4 Yu'u todūporopure Jesure ējōpeorārē ña'arō weecūcāti. Ejeripō'rā añucāti téé no'o āpērārē wējētu'ajanu'cōgūpu. Ūmua, numiarē ñe'e, narē bu'iri da'leri wi'ipu sōrōmujāduticāti. 5 Pa'ia wiogu, nipe'tirā judío masā wiorā “Tojota weewī cū”, ni masīsama. Náta yu'are papera apobosatjīarā o'owā Damascocjārā judío masā marī acawererārē. Yu'u ti pūrī me'rā Damascocjārā Jesure ējōpeorārē ñe'egū wa'amiwū. A'ti macā Jerusalēpu narē miiti, bu'iri da'reguti nígū, tojo weemiwū.

Pablo cū dūcayuse quetire masārē were'que ni'i

6 »Damascopu yu'u ejaguti weeri cura dajaritero nicā wācūña marīrō u'musepu bupo ya'baro weronjō yu'u tiro asistedijati bo'reyua wa'awu.

7 Tojo wa'acā, yu'u nucūcāpu buruque'a wa'acāti. To be'roacā ni'cū yu'are ucūcā tu'owū. “Saulo, ¿de'ro weegu yu'are ña'arō weegu weeti?” niwī.

8 »Tere tu'o, yu'u cūrē yu'tiwu: “¿Noa niti mu'u?” niwū.

»Cū pe'e “Yu'u Jesús, Nazarecjū, mu'u ña'arō weesī'rī wapagū ni'i”, niwī.

9 Yu'u me'rā wa'a'cārā quē'rā te asistesere ī'acārā niwā. Tere ī'arā, ucuwa wa'acārā niwā. Yu'are cū ucū'que pe'ere tu'oticārā niwā. 10 Jesús tojo nicā tu'o, “Yu'u wiogu ¿de'ro weegusari?” ni sērītiña'wū cūrē.

»Cū yu'are yu'tiwī: “Wā'cānu'cāña. Wa'aya Damascopu. Topu mu'urē ni'cū weregusami nipe'tise yu'u mu'urē weedutiatjere”, nío'owī. 11 Yu'are cū asiste'que ne caperi bajuticā weecāti. Tojo weerā yu'u me'rācjārā Damascopu su'ori wa'arā, yu'are tūawā'cāwā.

12 »Ti macāpūre ni'cū Ananía wāmetigu, Moisé duti'quere weenu'cūrī masū niwī. Nipe'tirā judío masā Damascopu nirā cūrē “Añugū nimi”, ni ī'awā. 13 Yu'u ti macāpu etāca be'roacā Ananía yu'are ī'agū ejawī. Cū yu'are niwī: “Saulo, mu'u apaturi ī'agūsa'a tja.” Cū tojo nirī curata yu'u apaturi ī'acāti tja. Tojo wa'acā, cūrē ī'awū yu'u tiro nu'cūgūrē.

14 »Be'ro yu'are niwī: “Ō'acū marī ñecūsūmua ējōpeo'cu dūporopu mu'urē besecu niwī. Ō'acū cū uaro mu'urē masīato ni, cūucu niwī. Tojo nicā cū macū Jesús ña'ase moogūrē ī'a, cū ucūsere tu'oato nīgū cūucu niwī. 15 Nipe'tirārē nipe'tiropu mu'u ī'a'quere, mu'u tu'o'quere Jesús ye quetire mu'u werecusiagu wa'agusa'a. 16 ¿Ñe'enojō pe'e basioweti mu'urē? Basio'o pūrīcā. Wāmeyedutiya. Yu'u Jesure ējōpeo'o, yu'u ña'arō wee'quere acobojoya", ni sērīña Ō'acūrē”, niwī yu'are Ananía.

Pablo judío masā nitirā tiropu Ō'acū cūrē wa'aduti'quere were'que ni'i

17 »Tojo wa'āca be'ro yu'u Damascopu ni'cu tojātiwu a'ti macā Jerusalēpu. Tojata, ñubuegu wa'awu Ō'acū wi'ipu. 18 Yu'u ñubueri cura cārītimigū quē'ese weronjō Jesure ī'acāti. Jesús yu'are niwī: “Quero a'ti

macã Jerusalêrê wijayá. A'ti macãcjárã yé quetire mu'u weresijacã, ne êjõpeosome", niwĩ.

¹⁹ »Yu'u tere tu'o, cūrê niwũ: "Yu'u wiogu, na añurõ masísama yé cjasere. Nipe'tise judío masã na nerêse wi'serinucũ mu'urê êjõpeorãrê a'masãjãa, narê ñe'e, bu'iri da'leri wi'ipũ cũu, paapecũuwã. ²⁰ Esteba mu'u ye queti were'cure na wêjêrĩ curare yu'u quê'rã topũta ñ'anucũwã. Na ye su'ti bu'icjasere co'tebosawũ. 'Añurõ wéerã, tojo weebata'ma', ni wãcũsetinu'cũwã", ni werewũ Jesure.

²¹ »Jesú yu'ure niwĩ: "Wa'aya. Yu'u aperopũ yoaropũ o'óguti wee'e mu'urê judío masã nitirã tiropũ", niwĩ.

²² A'tota Pablo ucũsere tu'otuwã. Cũ "Yu'ure 'Judío masã nitirã tiropũ wa'aya' niwĩ" nicã tu'orã, upũtu caricũwã:

—Cūrê wêjêña, ni caricũwã. ²³ Caricũnemo, na uasere ñ'orã, na ye su'ti bu'icjasere doqueomujã, di'ta marãrĩrê õrê wêestequemorõmujãwã.

Pablo surara tiropũ weeseti'que ni'i

²⁴ Na tojo weecã ñ'agũ, surara wiogu Pablora o'osõrõcã'dutiwĩ na ya wi'ĩ po'peapũ. Sõrõtojanũ cõ, "¿De'ro weerã tocã'rõ caricũti?" ni masís'ĩrĩgũ Pablora tãrãgũtigũ du'teduticũ niwĩ. ²⁵ Na du'téca be'ro Pablo surara wiogu to co'tegure nicũ niwĩ:

—¿Musã romano masãrê bu'iri besemu'tãtimirã, tãrãta basioti? Basiotisa'a. Romano masãrê dutise tojo weedutitisa'a, nicũ niwĩ.

²⁶ Cũ tojo nicã tu'ogu, surara cūrê dutibutiagu pe'ere weregu wa'acu niwĩ:

—Mu'u añurõ weepa s'ĩrê. Romano masãta niami cũ, nicũ niwĩ cũ wiogupure.

²⁷ Cũ tojo nicã, surara wiogu Pablo tiropũ wa'a, cūrê "¿Nirõta romano masũ niti?" ni sêrĩtiña'cu niwĩ.

Pablo yu'ticũ niwĩ:

—Ëũ, romano masãta ni'i, nicũ niwĩ. Cũ tojo nicã tu'ogu, ²⁸ surara wiogu pe'e nicũ niwĩ:

—Yu'ua niyeru pajiro wapayewũ romano masũ nisere sãjãgũtigũ, nicũ niwĩ.

Pablo pe'e "Yu'u pũrĩcã maata wĩ'magũputa bajua'cu niwũ romano masũ nisere", nicũ niwĩ.

²⁹ Cũ tojo nicã, cūrê tãrãbo'cãrã uiwijaa wa'acãrã niwã. Na surara wiogu quê'rã "Romano masãrê du'tedutiasu" nitjãgũ, uia wa'acu niwĩ.

Pablo judío masã wiorã tiropũ cũ ñ'que ni'i

³⁰ Surara wiogu ape numũ pe'e ¿de'ro weerã cūrê weresãpari? ni masís'ĩrĩgũ, pa'ia wiorã, ãpêrã nipe'tirã judío masã wiorãrê nerêduticũ niwĩ. Tojo weegu Pablora na du'te'que cõme darire pãa, na wiorã tiropũ pijiwã'cãcu niwĩ.

23

¹ Pablo wiorãrê ñ'agũta ñ'a, narê nicũ niwĩ:

—Nipe'tiro yu'u catiro põtêorõ Õ'acũ cõ ñ'orõpu nipe'tise cũ ñaro weenu'cũcã'a. Tojo weegu yu'u wãcũque'tiro marĩrõ nicã'a, nicũ niwĩ.

² Cũ tojo nicã tu'ogu, Ananía pa'ia wiogu Pablo tiro nu'cũrãrê cũ ucũsere tu'os'ĩrĩtigũ, useropũ paaduticũ niwĩ.

³ Tojo weecã ñ'agũ, Pablo Ananíarê nicũ niwĩ:

—Mu'u weeta'sasepijagu ni'i. Ō'acū mu'urē bu'iri da'regusami. Mu'u Moisé duti'que me'rā yu'ure queoro besegu wee'e ʔnimiti? Mu'u tojo weemigūta, āpērārē yu'ure paadutigu, queoro weewe'e. Moisé cū duti'quere yu'rūnu'cāgū wee'e, nicu niwī Pablo cūrē.

⁴ Cūrē tojo nicā, cū tiro nu'cūrā pe'e Pablōre nicārā niwā:

—A'tiro űā'arō ucūticā'rōūa pa'ia wiogu Ō'acū bese'cure, nicārā niwā.

⁵ Tere tu'ogu, Pablo narē nicu niwī:

—Acawerērā, cū pa'ia wiogu nisere yu'u masītasu. Masīgū pūrīcā, tojo nitiboapā. Ō'acū ojāca pūrīpu a'tiro ni ojano'caro niwū: “Macā wiogure űā'arō ucūco'teticā'űā”, niwū, nicu niwī Pablo.

⁶ Topu nīrā puā curua nicārā niwā. Saduceo masā, fariseo masā nicārā niwā. Narē ű'agū, uputu caricūbocure ucūcu niwī:

—Acawerērā, yu'u quē'rā fariseo curuacjūta ni'i. Yu'u pacu quē'rā cūta nimi. Masā wērī'cārā be'ropu masāsere yu'u ējōpeo'o. Tereta yu'ure ni'cārōacārē beserā weema, nicu niwī.

⁷ Cū tojo nicā, maata fariseo masā saduceo masā me'rā na basu wērī'cārāpu masāse cjasere a'merī du'sasocārā niwā. Tojo weerā na nerērī wī'iputa ni'cārō me'rā nisetimi'cārā a'merī ducawatia wa'acārā niwā.

⁸ Saduceo masā “Masā wērī'cārāpu masāsoma. Ō'acūrē wereco'terā, wātīa quē'rā marīma”, ni ējōpeocārā niwā. Fariseo masā pe'e a'tiro ējōpeocārā niwā: “Masā wērī'cārāpu masārāsama. Ō'acūrē wereco'terā, wātīa quē'rā nima”, ni ējōpeocārā niwā. A'te ējōpeose me'rā du'sasocārā niwā. ⁹ Na uputu caricū, ni'cārērā Moisé duti'quere bu'eri masā fariseo curuacjārā wā'cānu'cā, nicārā niwā:

—Ā'rīrē ne bu'iri űā'ase bocawe'e. Apetero weegu Ō'acūrē wereco'tegu ucūgū ucūapī Damasco wa'ari ma'apu. Tojo weerā marī Ō'acūrē yu'rūnu'cābosa'a nīrā, cūrē mejēcā niticārā.

¹⁰ Na uputu caricū du'sasocā ű'agū, surara wiogu Pablōre wējērī ni uigu, cū yarā surarare nicu niwī:

—Pablo tiropu wa'a, cūrē pijiwā'cāña marī nīrī wī'ipu, nicu niwī.

¹¹ Ape nūmu űamīpu Jesú Pablo tiropu bajua, cūrē ucūcu niwī:

—Mu'u wācūtutuaya. A'ti macāpu yé quetire ucū'caronojōta Romapu wa'agu quē'rā, tojota ucūña, nicu niwī.

Judío masā Pablōre wējēsī'rīmi'que ni'i

¹² Cū tojo nīca űami ape nūmu āpērā judío masā ya'yioropu Pablōre wējērā nīrā, nerē apoyucārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Ni'cācā me'rā Pablōre wējētīmirā, ne cārōacā ba'ati, sī'rīti weerā. Cūrē wējētojarāpu ba'a, sī'rīrā. Wējētīmirā, ba'a, sī'rīcāma, Ō'acū marīrē bu'iri da'reato, ni apoyucārā niwā. ¹³ Tojo ucūrā cuarenta yu'rūoro nicārā niwā. ¹⁴ Na tojo ni ucū apōca be'ro pa'ia wiorā, āpērā judío masā bucurā tiropu wa'a, narē nicārā niwā:

—“Ēsā Pablōre wējētīmirā, ne ba'ati, sī'rīti weerāti”, ni apoyuapu. “Ēsā cūrē wējētīmirā ba'a, sī'rīcāma, Ō'acū űsārē bu'iri da'regusami”, niapu.

¹⁵ Musā, musā me'rācārā wiorā me'rā queti o'ōya surara wiogupure. űamiacā Pablōre musā tiropu mīitidutiya. “Ēsā cū ye quetire du'pocāputa añurō masīsī'rīsa'a”, ni queti o'ōya, nisoodutio'ocārā nimiwā.

—Cū a'topure etasoma. Ēsā cūrē wējērāti nīrā, ma'apu yucuerāti, ni werēcārā niwā wiorārē. Wiorā na tojo nicā tu'orā, “Jau”, nicārā niwā.

¹⁶ Pablo páácjũ na tojo wějēsĩ'rĩse quetire tu'ogu, surara na nirĩ wi'ipu wa'a, Pablo tiropu eja, werecu niwĩ.

¹⁷ Pablo pe'e cũ werecã tu'ogu, ni'cũ surara wiogure pijio, cūrē nicu niwĩ:

—Á'rĩ ma'murē mu'u wiogu tiropu pijiwã'cãña. Apeyenojõ werese cuoapu, nicu niwĩ.

¹⁸ Cũ tojo nicã, cūrē surara wiogu tiropu miaa, cūrē nicu niwĩ:

—Pablo marĩ bu'iri da'reri wi'ipu cuogu yu'ure pijitĩagũ, ã'rĩrē mu'u tiropu o'oami. Apeyenojõ weregutigu weeapu mu'urē, nicu niwĩ.

¹⁹ Tojo weegu surara wiogu cūrē tũawã'cã, masã na tu'otiropu sēritĩña'cu niwĩ:

—¿Ne'enojõ werese cuomiti mu'u? nicu niwĩ.

²⁰ Ma'mu pe'e cūrē yu'ticu niwĩ:

—Judío masã wiorã Pablo yu'u pacopánurē ñamiacã na tiropu miadutirãsama mu'urē. “Ûsã cũ ye cjasere du'pocãputa añurõ masĩ'rĩsa'a” nita'sarãsama. ²¹ Na tojo nicã, ějõpeoticã'ña. Cuarenta yu'ruoro masã Pablore yucuerã ma'apu du'tinu'cūrãsama. “Ni'cãrõacãrē ùsã Pablore wějētimirã, ne ba'ati, s'ĩrĩti weerãti. Cūrē wějētojarãpu ba'a, s'ĩrĩrãti”, niama. “Wějētimirã, ùsã ba'a, s'ĩrĩcãma, Ó'acũ ùsãrē bu'iri da'regusami”, niama. Añurõ apope'otojacãrã niama na weeatjere. Tojo weerã na ni'cãrõacãrē mu'u “Jau” nise dia'cūrē yucuerã weeama, nicu niwĩ.

²² Cũ tojo nĩca be'ro surara wiogu pe'e cūrē we'eritigu, a'tiro nicu niwĩ:

—“Pablore wějēsĩ'rĩse quetire weregũ eja pu surara wiogupure” ne ãpērãrē wereticã'ña, nío'ocu niwĩ.

Surara wiogu Pablore Féli tiropu o'ó'que ni'i

²³ Pablo páácjũ wa'ãca be'ro surara wiogu cũ docacjãrã puarãrē pijiocu niwĩ.

—Musã yarã surarare were, apoyudutiya. Na ni'cãcã ñami nueve nicã Cesareapu Pablore miarãsama. A'tiro wa'arãsama. Doscientos surara du'pocã me'rã wa'ato. Setenta cabayua me'rã pesawã'cãto. Doscientos ñosese pjĩrĩ me'rã wa'ato. ²⁴ Pablo cũ pesajã cabayua quē'rãrē apoyudutiya. Ne apeyenojõ mejēcã wa'aro marĩrõ Féli, Judea wiogu tiropu miaña, nicu niwĩ surara wiogu cũ docacjãrãrē.

²⁵ Be'ro narē cũ tojo nĩca be'ro papera ni'cã pũrĩ ojao'ocu niwĩ Félire. A'tiro ni ojano'caro niwũ ti pũrĩpũre:

²⁶ “Yu'u Claudio Lisia, mu'u Féli Judea di'ta wiogure añuduti'i. ²⁷ Judío masã ã'rĩ Pablore ñe'e, wějēsĩ'rĩmicãrã niama. Be'ro ‘Cũ romano masũ nimĩ' nĩcã tu'ogu, yu'u, yarã surara me'rã wĩorēgũ ejawu na wějēbo'cure.

²⁸ ‘¿Ne'enojõ bu'iri cūrē weresãpari?’ ni masĩ'rĩgũ, judío masã wiorã tiropu cūrē miawũ. ²⁹ Na cūrē na ějõpeosetise ye bu'iri weresãcãrã niwã. Ne cūrē te ye bu'iri wějērõua'a, bu'iri da'reri wi'ipu quē'rã sōrōrõua'a nisenojõrē bu'iri bocatisa'a. ³⁰ Æpērã judío masã cūrē wějērãti nise quetire tu'ogu, cūrē wějēbosama ni wãcũgũ, yu'u mu'u tiropure ã'rĩrē o'ó'o. ‘Cūrē a'topu weresã'cãrã mu'u tiroputa wa'a, mu'urē weresãrã wa'ato', niwũ narē. Tocã'rõta ni'ĩ”, ni ojao'ocu niwĩ surara wiogu Félipure.

³¹ Surara cũ duti'caronojõta ti ñami Pablore miacãrã niwã Antĩpatri wãmetiri macãpu. ³² Topu cãrĩ, ape numu pe'e surara du'pocã me'rã wa'a'cãrã totã majãmitojati a'titicãrã niwã Jerusalēpu na ya wi'iputa tja. Cabayua me'rã wa'a'cãrã dia'cũ Pablo me'rã yu'ruacãrã niwã

Cesareapure. ³³ Na Cesareapu eta, surara wiogu oja'o'oca pūrīrē wiacārā niwā Féli. Cū tiropu Pablo qu'ērārē cūcārā niwā. ³⁴ Féli ti pūrīrē bu'etojanu'cō, Pablore “¿No'ocjūpu niti mu'u?” ni sērītiña'cu niwī. Cū “Cilicia di'tacjū ni'i” nicā tu'ogu, ³⁵ Féli “Mu'arē weresā'cārā yu'u tiropu etacā, mu'u ye ucūserē tu'oguti”, nicu niwī.

Be'ro Pablore surarare co'tedutigu cūcū niwī Herode cū weedutica wi'ipu.

24

Pablore Féli tiropu weresā'que ni'i

¹ Ni'cāmocuse numurī yu'rāca be'ro pa'ia wiogu Ananía, āpērā judío masā bucurā, apī masārē weresā'cārārē ucūbosagu Tértulo wāmetigu Cesareapure wa'acārā niwā. Wa'a, Féli tiropu Pablore weresācārā niwā.

² Tojo weecā, Féli Pablore pijiocu niwī. Pablo na tiropu ejacā, Tértulo cūrē weresāwā'cōcu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Ēsā wiogu, aŋu pūrīcā mu'u dutise. Mu'u masise me'rā aŋurō dutimasī'i. Tojo weerā ūsā a'mequēse moo'o. Aŋupūrīrō nime'ricā'a. Te mu'u da'rāse me'rā a'ti di'tacjārārē aŋurō weetamugū wee'e. ³ Tojo mu'u weeyucā, mu'arē nipe'tirocjārāpu e'catise o'oma. ⁴ Mu'arē yu'u yoacā ucūdojasī'rītisa'a. Tojo weegu yu'u cā'rō ucūquejosere tu'oya.

⁵ »Ā'rī caribosebucu nimi. Cū nipe'tiro a'ti turipure judío masārē uarosājācā weesijagu weemi. Apeyema tja Jesū Nazarecjūrē ējōpeosetirā curuacjū wiogu nimi. ⁶ Cū judío masā nitirārē pijisājāasi'rīgū, Ō'acū wi'ire dojorēsī'rīmicu niwī. Ēsā judío masārē dutise tojo weedutiwe'e. Tojo weerā ūsā cūrē bu'iri ñe'ewū. Ēsā judío masārē besewuaronojōta cūrē besesī'rīmiwū. ⁷ Ēsā tojo weesī'ricā, Claudio Lisia surara wiogu ūsā tiro a'ti, ūsārē tutuaro me'rā ē'mawā'cā wa'awī. ⁸ Ēsārē a'tiro niwī: “Masā Pablore weresāsī'rīrā, masā a'ti di'ta wiogu Félipure weresārā wa'aya. Féli, mu'u basuta cūrē sērītiña'rē. Ēsā diacjū nise me'rāta cūrē weresārā wee'e”, nicu niwī Tértulo Féli.

⁹ Judío masā topu nirā qu'ērā “Tértulo diacjūta ucūmi”, nicārā niwā.

Pablo Féli tiropu ucū'que ni'i

¹⁰ Be'ro Féli Pablore ucūdutigu omocā me'rā weequeocu niwī. Tojo weegu Pablo ucūcu niwī:

—Mu'u yoacā a'ti di'tapure dutigu niyucā, yu'u mu'arē masī'i. Tojo weegu yu'u mu'upure e'catise me'rā wereguti yé cjasere. ¹¹ Doce numurīta yu'ru'u Ō'acūrē ējōpeogu a'tigu yu'u Jerusalēpu etāca be'ro. Mu'u basuta āpērārē yu'u ¿diacjūta ucūmiti? nígū, sērītiña'rēgu. ¹² Yu'u ti macāpu nicā, āpērā me'rā Ō'acū wi'ipu, judío masā na nerēse wi'seripu, no'o macā decopu yu'u du'sasocā, āpērā masārē yu'u uarosājācā weecā, be ni'cāti bocaetiawā. ¹³ Ā'rā na weresā'que diacjūta “Te ye bu'iri ni'i”, ni i'ota basiowe'e.

¹⁴ »A'te pūrīcārē diacjūta wereguti. Yu'u ñecūsumua na Ō'acūrē ējōpeosetī'caronojōta yu'u qu'ērā ējōpeo'o. Tojo weegu yu'u Jesure ējōpeo'o. Ā'rā pe'e tereta “Jesure ējōpeose ña'a ni'i, diacjū niwe'e”, nirā weema. Yu'u qu'ērā nipe'tise Moisé cū oja'que, Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'quere ējōpeo'o. ¹⁵ Masā aŋurā, ña'arā wērī'cārāpu masārāsama nise qu'ērārē ā'rā weronojōta yucue'e. ¹⁶ Tojo

weegu Õ'acũ ï'orõpu yu'u tutuaro põtëorõ añurõ weesi'rîsa'a. Masã na ï'orõpu quë'rârë tojota weesi'rîsa'a.

¹⁷ »Yu'u peje cãmari be'ro apeye di'tapu bu'esija'cu Jerusalëpure dajawu. Judío masã pajasecuorã nirârë niyeru o'ogu a'tiwu. Tojo nicã Õ'acũrë ñubuepeogu apeyenõjõ o'ogu a'tiwu. ¹⁸ Yu'u a'tere tojo weeri cura Asiacjãrã judío masã etapejawã yu'u Õ'acũ wi'ipu nigũrë. Ësã judío masã weesetirãnojõpuma yu'u ña'arõ niseti'quere ducayucã ï'awã. Titare yu'u me'rã pejetirãcã masã niwã. Ne narë uarosãjãcã weetiwu. ¹⁹ Yu'u Õ'acũ wi'ipu nicã ï'a'cãrã, na pũricã bu'iri cuomi nĩrã, mu'u tiro weresãrã a'tirowa'a. ²⁰ Na a'titicãma, ã'rã mu'u tiro nĩrã cãrũ wiorã tiropu yu'u nicã, na bu'iri boca'quere weresãto. ²¹ Yu'u a'te pũricãrë nicãti. Yu'u uputu ucũtutuario me'rã narë niwũ: “Masã wëri'cãrãpu masãrãsama' ni, yu'u ëjõpeose ye bu'iri musã ni'cãcã yu'ure beserã wee'e”, niwũ, nicu niwĩ Pablo Fëlire.

²² Cũ tojo nĩca be'ro Fëli Jesure ëjõpeorã na weesetisere añurõ masĩgũ niyugu, “Tocã'rõta tu'oguti. Be'ro Lisia surara wiogu cũ etacãpu, yu'u mu'urë beseguti”, nicu niwĩ.

²³ Tojo weegu Fëli surarare co'teduticu niwĩ Pablöre tja.

—Añurõ weeya cãrë. A'ti wi'ipu cũ sijasi'rĩcã, ãpërà cũ me'rãcãrã cãrë weetamusĩ'rĩcã, cã'mota'aticã'ña, ni, duticu niwĩ Fëli cũ yagu surarare.

²⁴ Pejeti numari yu'rãca be'ro Fëli, cũ numo judío masõ Drusila me'rã wa'acãrã niwã tja Pablo nĩrĩ wi'ipu. Topu etagu, surarare pijiduticu niwĩ Pablöre. Pablo cũ tiropu etacã ï'agũ, “Wereya Jesure ëjõpeosenõjõ cjasere”, nicu niwĩ. ²⁵ Pablo a'tere werecu niwĩ cãrë:

—Õ'acũ marĩrë cũ duti'quere añurõ weesetiduticu niwĩ. Õ'acũ “Musã basu ña'arõ weesi'rĩrã, weeticã'ña, wãcũtutuaya”, nicu niwĩ. Be'ropu besegusami Õ'acũ marĩ weeseti'quere, nicu niwĩ.

Pablo cũ a'tere nicã tu'ogu, Fëli tu'omarĩa wa'acu niwĩ. Tojo weegu Pablöre “Wijaagusa'a. Apetero no'o apeyenõjõ weese móógũ, mu'urë pijioguti tja mu'u ucũsere tu'ocãju”, nicu niwĩ.

²⁶ Fëli cãrë niyeru wapayecã uagu, pijio ucũmujãcu nimiwĩ. Cũ niyeru wapayéca be'ro bu'iripu nigũrë du'uwĩrõgũti nĩgũ, tojo weecu nimiwĩ. Pablo pe'e cãrë ne wapayeticu niwĩ.

²⁷ Be'ro puã cũ'ma be'ro Fëli wiogu nisere wijacã'cu niwĩ. Cũ ducayuro sãjãcu niwĩ tja Porcio Festo wãmetigu. Fëli cũ wiogu nisere wijagu, judío masã me'rã añurõ tojasĩ'rĩgũ Pablöre bu'iri da'reri wi'iputa cũucã'cu niwĩ.

25

Festo tiropu Pablo ucũ'que nĩ'i

¹ I'tia numu cũ wiogu nise sãjãca be'ro Festo Cesareapu nĩ'cu Jerusalëpu wa'acu niwĩ. ² Cũ topu ejaçã, pa'ia wiorã, ãpërà judío masã wiorã apaturi Pablöre weresãrã wa'acãrã niwã cãpure tja. Pablo pe'e Cesareapu nicu niwĩ. ³ Pablöre wëjëatjere apoyutojacãrã niwã. Tojo weerã Festore uputu tutuaro me'rã Pablöre miaduticãrã niwã Jerusalëpu. “Festo cũ Pablöre uócãma, cũ ma'apu a'tigureta wëjëcõ'arãti”, nicãrã nimiwã. ⁴ Na tojo nicã, Festo pe'e “Cũ Cesarea bu'iri da'reri wi'iputa nitojami. Yu'u basu maata tojaagusa'a tja topure. ⁵ No'o ãpërà musã wiorã apeyenõjõ bu'iri cuomi nisere cuorã, yu'u me'rãta wa'a weetiãrã, weresãrã wa'aya toputa”, nicu niwĩ.

⁶ Be'ro Festo Jerusalépure ocho o diez numurí ni, dajatojaa wa'acu niwí Cesareapure. Cú dajáca numu ape numu pe'e masārē na besewuaropu wa'acu niwí. Topu eja, Pablöre pijiduticu niwí. ⁷ Pablo topu sājāejacā, Jerusaléjārā judío masā Festo me'rā wa'a'cārā Pablo pu'to wa'acārā niwā. Wa'a, cū weeti'quepureta ña'abutiasē weresācārā niwā. ¿Na weresā'que diacjā niti? ne basioticaro niwū.

⁸ Na tojo níca be'ro Pablo pe'e "Judío masārē duti'quere ña'arō ucūtiwū. Ō'acū wi'i pajiri wi'ire dojorētīwū. Romano masā wioḡure ne cārōacā yu'rūnu'cātiwū", nicu niwí.

⁹ Festo cū quē'rā tja judío masā me'rā añurō tojasī'rīgū, Pablöre "¿Mu'u Jerusalépu wa'asī'rīsari, yu'u topu mu'u ye cjasere besecā?" ni sērītiña'cu niwí.

¹⁰ Pablo cūrē yu'ticu niwí:

—Yu'u a'to besewuaropu romano masā wioḡu tiropu ni'i. A'toputa yu'ure beseroua'a. Yu'u judío masārē ne cārōacā ña'arō weetiwū. Mu'u a'tere añurō masīsa'a. ¹¹ Yu'u ña'ase wee'que ye bu'iri "Cūrē wējērōua'a" nicā pūrīcārē, ne "Yu'ure wējētīcā'ña", nīfibosa'a. Na yu'ure weresā'que diacjū nitīcāma, ne ni'cū yu'ure sōjā judío masāpure bu'iri da'redutita basiowe'e. Tojo weegu diacjūta Romapu nigū, romano masā wioḡu waropu yu'ure besecā uasa'a, nicu niwí Pablo Festore.

¹² Be'ro Festo cū me'rācārā werecasari masā me'rā ucūtoja, Pablöre pijiocu niwí:

—Mu'u romano masā wioḡu waropure beserouapu. To pūrīcārē mu'u cū tiroputa besedutīḡu wa'agusa'a, nicu niwí Festo.

Festo Agripare Pablo ye quetire were'que ni'i

¹³ Pejeti numurí Festo Pablöre ucūca be'ro Judea di'ta wioḡu waro Agripa wāmetīḡu cū ma'mio Berenice me'rā wa'acārā niwā Cesareapure. Na Festore cū wioḡu nise sājāca be'ro añudutīrā wa'arā weecārā niwā. ¹⁴ Na topu peje numurí niyucā, Festo Agripare werecu niwí Pablo ye cjasere. A'tiro nicu niwí:

—A'to ni'cū masū niami bu'iri da'reri wi'ipu Féli cū wioḡu nise wijagu du'uwīrōti'cu. ¹⁵ Yu'u Jerusalépu ejacā, pa'ia wiorā, āpērā judío masā bucurā Pablöre wējēato nīrā, yu'upure weresāwā. ¹⁶ Yu'u narē yu'tiwū: "Ūsā romano masā a'tiro weeseti'i. Ne āpērārē wējēdutirow marī'i cūrē weresā'cārā, weresāno'cu quē'rā beseropu na basu a'merī diacjūnu'cōtica be'ro. Na weresāno'cu narē yu'tīca be'ropu beseno'o", niwū narē. ¹⁷ Tojo weegu na a'to etāca numu ape numu pe'e maata yoogoro marīrō yu'u masārē besewuaropu wa'awū. Topu eja, Pablöre pijiwū. ¹⁸ "Yu'ure weresārā, Ña'abutiasē peje waro bu'iri cuomi', ni weresārāsama", ni wācūmiwū. Ne marīcaro niwū. ¹⁹ Na ējōpeosetise cjase dia'cū nicaro niwū. Apeye, ni'cū masū Jesú wāmetīḡu judío masā na "Wērīa wa'awī" ni'care Pablo pe'e cūrēta tja catimi nise queti dia'cūrē weresāwā. ²⁰ Yu'u a'tenojōrē ¿de'ro weegusari? nīmasīti, Pablöre sērītiña'wū. "¿Mu'u Jerusalépu wa'asī'rīsari? ¿Topu beserouasari te cjasere?" niwū. ²¹ Cū pe'e "Jerusalépure wa'asī'rītisa'a. Romano masā wioḡu waro Augusto tiro pe'e beseno'sī'rīsa'a", niwí. Tojo nicā tu'ogu, "Mu'u a'tota tojánīgūsa'a yujupu bu'iri da'reri wi'ipu. Yu'u mu'urē o'ota basiocā, mu'u wa'agusa'a", niwū, ni quetiwerecu niwí Festo Agripare.

²² Cũ tojo nicã tu'ogũ, Agripa "Yu'u quẽ'rã cũ ucũcã tu'osĩ'rĩsa'a", nicu niwĩ. Festo pe'e "To pũricãrẽ mu'u ñamiacãta tu'ogusa'a", nicu niwĩ.

²³ Ape numũ Agripa, cũ ma'mio Berenice na añuse wiorã su'ti sãñase me'rã na nerẽwuarĩ tucũjopũ sãjãacãrã niwã. Æpẽrã surara wiorã, ti macãcãrã wiorã quẽ'rã na me'rã sãjãacãrã niwã. Na nerẽtojaca be'ro Festo Pablöre pijidutio'ocu niwĩ.

²⁴ Pablo na tiropũ sãjãejacã, Festo to nirãrẽ nicu niwĩ:

—Wiogu Agripa, ãpẽrã a'to dujirã, ã'rĩ Pablöre musã ĩ'a'a. Pãjãrã judío masã Jerusalécãrã, a'ti macãcãrã cũrẽ weresãwã yu'upure. Na'irõ cũrẽ "Wẽjẽrõua'a", ni caricũmujãwã. ²⁵ Na tojo nimicã, yu'u pe'e "Cũrẽ wẽjẽrõua'a" na nise bu'irire bocaticãti. Cũ basu "Yu'u Augusto tiropũ beseno'sĩ'rĩsa'a" nicã, "Cũrẽ topũta o'ógũti", niwũ. ²⁶ Yu'u cũrẽ o'ógũ, "Ã'rĩ a'te bu'iri cuomi, tojo weecu niwĩ", ne papera ni ojao'ota basiowe'e marĩ wiogupure. Tojo weegu yu'u musã tiropũ ã'rĩrẽ pijioapu. Mu'urẽ wéegũ pijioasu ãsã wiogu ã'rĩ me'rã ucũato nígũ. Mu'u cũ me'rã ucũca be'ro Augustopure "A'te bu'iri cuomi" ni ojao'ota basiorosa'a nígũ, cũrẽ pijioasu. ²⁷ Ni'cũ bu'iriwi'ire o'ógũ, "A'te bu'iri cuomi" ni weretimiigũ, o'óta basiowe'e marĩ wiogupure. Mejõ warota o'óro weronojõ tu'oña'sa'a, nicu niwĩ Festo Agripare.

26

Pablo Agripare cũ were'que ni'i

¹ Be'ro Agripa Pablöre ucũdutiçu niwĩ:

—Ni'cãrõacã mu'u yu'tiya mu'urẽ na weresã'quere, nicu niwĩ. Tojo weegu Pablo wiogure añudutigu, na weesetironojõta omocã me'rã weequo, cũrẽ ucũcu niwĩ:

²⁻³ —Wiogu, mu'u nipe'tise judío masã na weesetisere masĩsa'a. Apeye na ucũ a'metu'timujãse quẽ'rãrẽ masĩsa'a. Tojo weegu yu'u añurõ e'catise me'rã mu'urẽ werẽgutĩ judío masã na yu'ure weresã'quere. Añurõ pajaña'se me'rã yu'u ucũsere tu'oya.

⁴ »Yu'u wĩ'magũ nicãputa judío masã nipe'tirã yu'u niseti'quere masĩmujãtiwã. Ya macã Tarsopũ nicã, Jerusalẽpu yu'u nicã masĩwã. A'tocateropũ quẽ'rãrẽ masĩsama yu'u weesetisere. ⁵ Yu'u ma'mũputa fariseo curuacjũ ninũ'cãwã. Na tere weresĩ'rĩrã, añurõ masĩsama. Nipe'tirã judío masã wa'teropure ti curuata ni'i nipe'tise Moisé cũ duti'quere añurõ weeri curua. ⁶ Ni'cãrõacãrẽ Õ'acũ masã wẽrĩ'cãrãpũre masõgũsami nise yu'u ãjõpeose ye bu'iri a'topũ besedutirã o'oãma. A'te masãse cjasere marĩ ñecũsumũapureta Õ'acũ weretojacu niwĩ. ⁷ Tereta yucuerã wee'e marĩ doce cururicãrã. Tojo weerã umucori, ñamirĩ cũrẽ ãjõpeorã ñubuenũ'cũcã'a. Yu'u quẽ'rã wẽrĩ'cãrãpu masãrãsama nisere yucuegu wee'e. A'te ye bu'irita ni'cãrõacãrẽ judío masã yu'ure weresãrã weema. ⁸ To pũricãrẽ de'ro weerã musã pe'e Õ'acũ masã wẽrĩ'cãrãpũre masõsere ãjõpeoweti'?

⁹ »Yu'u quẽ'rã todũporopũ Jesú Nazarecjãrẽ ãjõpeorãrẽ ña'arõ weesĩ'rĩrõ põtõerõ weecũmiwã. ¹⁰ Jerusalẽpu pa'ia wiorã na dutio'omujãrõ me'rã Jesure ãjõpeorãrẽ ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipu miamujãwã. Narẽ wẽjẽcã, yu'u quẽ'rã ne cã'mota'atiwũ. ¹¹ Pejetiri yu'u judío masã na nerẽse wi'seripu wa'a, Jesure ãjõpeodu'uatõ nígũ

bu'iri da'recūwā. Ɔputu waro na me'rā uagu, apeye di'tapu narē bu'iri da'resī'rīgū sirutuwā'cācūwā.

12 » «Bu'iri da'reguti tja” ni wācūwā'cāgū, pa'ia wiorā dutio'ori pūrī me'rā Damascopu wa'amīwā. 13 Ti macā wa'ari ma'apu wa'agu, dajaritero nicā mujīpū asistero nemorō u'musepu asistedijati, añurō bo'reyua wa'awu. Yu'u tiro, yu'u me'rācārā tiropu asiste se'sa wa'awu. 14 Tojo wa'acā, ūsā nucūcāpu nipe'tirā buraque'a wa'awu. Ni'cū yu'ure hebreo ye me'rā ucūcā tu'owu: “Saulo, ¿de'ro weegu yu'ure ña'arō weeti? Tojo weégu, mu'u basuta ña'arō weegu wee'e”, niwī.

15 »Cū tojo nicā, “¿Noa niti mu'u?” niwū cūrē.

»Cū yu'ure yu'tiwī: “Yu'u Jesú ni'i, mu'u ña'arō weesī'rī wapagú. 16 Wā'cānu'cāña. Yu'u mu'urē yé cjasere weregu wa'ato nígū mu'urē bajuapu. Ni'cācā mu'u ī'a'quere, yu'u mu'urē be'ropu ī'oatjere weregu wa'agusa'a. 17-18 Judío masā, āpērā judío masā nitirā mu'urē wējēsī'rīcā, añurō co'teguti. Judío masā nitirā tiro na tu'omasīato nígū yé quetire mu'urē weredutigu o'ogutigu wee'e. Mu'u werecā, ña'arō weeseti'quere du'u, añuse pe'ere siruturāsama. Tojo weecā, na'itī'arōpu ní'cārā bo'reyuse pe'ere bocarāsama. Yu'u na wiogu nigūti. Wātī pe'e na wiogu ninemotīcā'to nígū tojo weeguti. Yu'ure ējōpeocā, na ña'arō weeseti'quere acobojoguti. Tojo weerā na quē'rā āpērā yu'ure ējōpeo'cārā, yu'u bese'cārā me'rā nirāsama”, niwī Jesú yu'ure.

19 »Tojo weegu Jesú cū u'musepu ucūdijo'quere queoro weewu. Yu'runu'cātiwū. 20 Yu'u ne waro Damascocārārē Jesú ye quetire werenu'cāwū. Be'ro Jerusalēcārārē, nipe'tiro Judea di'tacārārē, āpērā judío masā nitirā quē'rārē a'tiro werewu. “Ña'arō musā weeseti'quere du'uya. Ō'acū cū hāro weeya”, niwū. Na tojo weéca be'ro na ducayu'quere āpērārē ī'oato nígū narē añurō nisetidutiwū. 21 A'te yu'u were'que ye bu'iri judío masā Ō'acū wī'ipu yu'u nigūrē ñe'e, wējēsī'rīmiwā. 22 Na tojo weesī'rīmicā, Ō'acū pe'e yu'ure weetamunu'cūcā'wī. Tojo weegu yu'u a'tocaterore wiorārē, āpērā mejō nīrā quē'rārē Ō'acū ye quetire were'e. Duporopu Moisé, āpērā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā “Be'ropu tojo wa'arosa'a” na ní'caronojō tereta yu'u were'e. 23 Na a'tiro ni ojacārā niwā: “Cristo Ō'acū bese'cu pi'eti, wērīgūsami. Wērītoja, cūta wērī'cupu masāmu'tāgūsami. Tojo weegu cū yu'rūosere weregusami judío masārē, judío masā nitirārē”, ni ojacārā niwā, ni werecu niwī Pablo.

24 Cū tojo nīrī curata Festo caricūquejocu niwī Pablore:

—Pablo, mu'u maatigu wee'e. Ɔputu mu'u bu'ese ye bu'iri mu'u tu'omasitigu dojo'o, nicu niwī Festo.

25 Cū tojo nicā, Pablo yu'ticu niwī: “Yu'u maatigu mejēta wee'e. Yu'u werese diacjūta ni'i. Wiopesase me'rā were'e”, nicu niwī.

26 Be'ro Agripare werecu niwī tja:

—Mu'u a'te cjasere añurō masīsa'a. Tojo weegu yu'u mu'urē uiro marīrō were'e. Nipe'tise yu'u mu'urē were'quere añurō masīsa'a. A'te Jesú ye queti ya'yīoropu wa'atiwū.

27 »¿To pūrīcārē mu'u quē'rā, Agripa, Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'quere ējōpeoweti? Yu'u tu'oña'cā, mu'u ējōpeosa'a, ni sērītiña'cu niwī Pablo.

28 Cū tojo nicā, Agripa nicu niwī:

—¿Pejetiacā ucūse me'rā mu'u yu'ure Jesure ējōpeocā weecā'si'rīti? ni yu'ticu niwī.

²⁹ Pablo ninemocu niwī tja:

—Peje ucūse, pejetiacā ucūse Ɂseri me'rā mu'u, a'to nirā nipe'tirā yu'u weronojō Jesure ējōpeocā Ɂasa'a, yu'u weronojō bu'iri da'reri wī'ipu nitimīrā, nicu niwī.

³⁰⁻³¹ Cū tojo nīca be'ro Agripa, Festo, Berenice, āpērā na me'rā dujirā wā'cānu'cā, ape tucūpu Pablo ye cjasere ucūrā sājāacārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Cū pūrīcā te ye bu'iri wējērōɁa'a nisere ne mooami. Ne bu'iri da'reri wī'ipu quē'rārē cūta basiotimiapā, nicārā niwā.

³² Agripa pe'e Festore nicu niwī:

—Cū basu pe'e “Augusto romano masā wiogu yu'ure beseato” niticāma, marī cūrē du'uwīrōcā'boapā, nicu niwī.

27

Pablöre Romapu o'ó'que ni'i

¹ Be'ro Festo Romapu o'óta basiocā ŀ'agū, Pablöre, tojo nicā āpērā bu'iri da'reri wī'ipu nirārē Julio surara wiogure co'tedutiwī. Julio surara wiogu Augusto wāmetiri curuacjū niwī. Yu'u Luca quē'rā na me'rā wa'awu.

² ŀsā ni'cāwu yucusu Adramitio wāmetiri macā cjāwū Asia cjase petaripu wa'apju me'rā mujāsājā wa'awu. Apī Aristarco wāmetigu Macedonia di'ta Tesalónica wāmetiri macācjū ŀsā me'rā wa'awī.

³ Cesareapu wija'cārā ape nūmu ŀsā Sidō wāmetiri macāpure etawu. Topu ŀsā etacā, Julio Pablöre pajaña'gū, a'tiro weewī. Tocjārā cū me'rācjārā cū Ɂasenojōrē o'oato nīgū, na tiropu sijadutigu du'uo'owī.

⁴ ŀsā ti macāpu ni'cārā wijawā'cā, Chipre nūcūrōrē diacjūcamocā pe'e yu'ruawu. Tia pe'e wī'rō tutuatiwu. ⁵ ŀsā Cilicia, Panfilia wāmetise di'ta tiro ti maarēta yu'rutērī pē'a, Mira wāmetiri macāpu Licia di'tapure ejawu.

⁶ Ti macāpu apewupu mujāsājārātirā tiwupu sāña'cārā dijawu. Be'ro surara wiogu apewu Alejandría cjāwū Italiapu wa'apjure bocaejawī. ŀsā tiwupu mujāsājā, wa'a wa'awu tja.

⁷ Wī'rō ŀsārē uputu wēe cā'mota'ayucā, ŀsā peje nūmurī yoogowu. ŀsā uputu pi'etica be'ropu ejawu Gnido wāmetiri macā pōtēorōpure. Wī'rō apero pe'e wēose ye bu'iri diacjū yu'ruamasīti, apero pe'e majāmiawū. Salmón peta tiro pe'e yu'ruaa, Creta nūcūrōrē cūpe pe'e bajaque'awu.

⁸ ŀsā sumutopu yu'ruaa, uputu da'rayu'rua'cārā caributirāpu Añurī Peta wāmetiropure ejawu. Ti peta Lasea wāmetiri macā pu'to niwū.

⁹ ŀsā uputu yoogo'que ye bu'iri judío masā be'tiri bosenu yu'ruatojacaro niwū. Tojo weero wī'rō uputu wa'a, pu'ecu nu'cātjo cā'rōacā du'sawu. ŀsā yu'ruacā, uputu waro wiopesa niwū. ¹⁰ Tere masīgū, Pablo narē weremiwī:

—Marī yu'ruacā, wio nisa'a. A'tiwu, tiwu cjase apeque, marī quē'rārē mirītawio nisa'a. Tojo weerā marī a'toputa tojánirā yujupu, nimiwī.

¹¹ Cū tojo nimicā, surara wiogu Pablo ucūserē tu'otiwī. Tiwu wiogu, tiwu autugure na ucūse pe'ere ējōpeowī. ¹² Ti peta pe'e pu'ecu nicā ña'a niporo. Tojo weerā tiwupu sāñarā pājārā ti nūcūrō Cretare yu'rua wa'asī'rīwā Fenice wāmetiri macāpu. “Topu apero weerā pu'ecu tō'orāsa'a”, niwā. Ti peta pe'ere uputu wī'rō wēetiporo.

Pablo quē'rā pu'etō'o'que ni'i

¹³ Tojo weerā sajatiro wī'rō wēetuuwā'cāticā, tiwu da'rarā pe'e "Yu'ruaroua'a Fenicepu", ni wācūwā. Tojo wee ūsā Creta wāmetiri nūcūrō sumutopu yu'ruawu. ¹⁴ Ūsā wijāca be'ro maata wī'rō uputu wēewā'cātiwu ūsā pu'to nūcūrō tiro pe'e. Te wī'rō Nordeste wāmetiwu. ¹⁵ Tiwure wī'rō uputu wēecā'mota'awu. Tojo wēecā, wī'rō wēepōtēorō pe'e wa'ata basiotiwu. Basioticā ī'a, to wēewā'cārō pe'eta ūsārē su'ori miawū. ¹⁶ Ūsā ni'cā nūcūrō Cauda wāmetiri nūcūrōacāpure eja, yu'ruawu wī'rō uputu wēopūrītiro pe'e. Tiwu siropu ni'cāwū yucusu cā'wūacā pajipju mirīcā, na yu'ruapju da'tepono'wū. Wī'rō uputu wēecā, tiwuacārē uputu da'ratjārāpu pajipjujopu miisāwū. ¹⁷ Tiwure wejemorōpeotoja, pūnu'mo dari me'rā wī'rō me'rā batari nīrā pajipjuta warua, du'tewā. Be'ro na ui, Sirte wāmetiro nūcūporojopu marīrē wēewā'cārī nīrā, na "Su'ti caseri wī'rō miato" ni, du'teō'o'que caserire pāacā'wā. Na pāaca be'ro wī'rō wēorō pe'eta wa'awu. ¹⁸ Ape numu mejārōta wī'rō wēecā ī'arā, a'tiro weewā. Tiwupu apeque sāñasere pa'sa tutuapju tojato nīrā cō'aduowā. ¹⁹ Ape numu ūsā basuta ni'cārē tiwu cjase su'ti caserire, na du'te'que darire, na tuatu'que sē'rērīrē doqueñonemowū tja. ²⁰ Peje numurī mujipū amucocjā, ñocōa ne bajutiwā. Tojo weerā ūsā no'o diacjū wa'arāsari, nita basiotiwu. Wī'rō quē'rā tojo wēenu'cūcā'wū. Tojo wee "Ūsā ne yu'rusome", ni wācūmiwū.

²¹ Peje numurī ūsā ba'atiwu. Tojo weecā ī'a, Pablo na wa'teropu ni'cu wā'cānu'cā, narē niwī:

—Musārē sō'opu Cretapu yu'u were'quere tu'ocā, añu niboapā. Marī topu wijatīrā, a'tiwurē dojorē, tiwu cjasere bajuriotiboapā.

²² Ni'cārōacārē musā uiticā'ña. Ne ni'cū wērīsome. A'tiwu dia'cū bajudutirosa'a. ²³ Yu'u Ō'acūrē ējōpeogu ni'i. Cū yu'u wiogu nimi. Ni'cācā ñami ni'cū cūrē wereco'tegu yu'u tiropu bajuami. ²⁴ A'tiro ni wereami: "Ne uiticā'ña. Mu'u Augusto wiogu tiropu beseno'gū wa'agusa'a. Ō'acū mu'u sērīsere añurō tu'oami. Tojo weerā a'tiwupu nīrā yu'rupe'ticā'rāsama. Ne ni'cū wērīsome", niami. ²⁵ Tojo weerā musā wācūtutuaya. Yu'u Ō'acūrē ējōpeo'o. Cū ni'que diacjūta wa'arosa'a.

²⁶ Wī'rō dia'cū marīrē nūcūrōpu wēequēpeorosa'a, niwī Pablo.

²⁷ Pua semana ūsā Cretare wijāca be'ro eja'cāti pajiri maa Adriático wāmetiri maajopure. Wī'rō uputu wēocā'mota'ayucā, yoogocāti. Ñami deco nicā tiwucjārā da'rarā, "Marī di'ta tiropu ejarā weetu'sa'a", niwā.

²⁸ Tojo weerā na ¿no'ocārō ū'cūamiti? nīrā, ni'cā da yuta da me'rā dijoo, queoña'wā. Na tojo weecā, treinta y seis metros ū'cūawū. To be'roacā tja apaturi queoña'wā. Veintisiete metrota nicaro niwū majā. ²⁹ Ñami niyucā, na ūtāpaḡapu doquewārī nīrā, a'tiro weewā. Ba'paritise cōme pjīrī pacare te yapuripū yuta dari me'rā du'teō'o'quere doqueñowā. Auturo pe'e tiwure wejeñe'epo'ato nīrā tojo weewā. Tojo weetajaca be'ro na "Maata bo'reacā hamisa'a", ni wācūque'tiwā. ³⁰ Ñamita tiwure da'raco'teri masā du'tisī'rīmiwā. Tojo wee na "Cōme pjīrīrē u'mutārō pe'e doqueñorātīrā wee'e" nisoo, yucusuacārē miidijoo, tiwu me'rā du'tisī'rīmiwā. ³¹ Pablo na tojo weesī'ricā ī'agū, surara wiogure, āpērā surarare werewī:

—Ā'rā a'tiwupu tojatīcā, musā ne ni'cū catisome, niwī.

³² Cū tojo nicā tu'orā, surara pe'e tiwu yucusuacārē du'te'que darire dutesurequeñocā'wā.

³³ Bo'reque'ati daporō Pablo tiwupu nirārē ba'adutiwī:

—Pua semana wa'a'a masā cārīti, ba'atimirā masā nirō. ³⁴ Tojo weegu yu'u masā baanujā tutuato nīgū, masārē ba'adutigati. Ne cārōacā masārē mejēcā wa'asome, niwī.

³⁵ Tojo nitoja, Pablo pārē mii, nipe'tirā ī'orōpu Ō'acūrē e'catise o'owī. Be'ro cū basu țigare deco me'rā pe'é, ba'awī. ³⁶ Na cū tojo ba'acā ī'arā, na bujawetimi'quere du'u, na quē'rā e'catise me'rā ba'awā. ³⁷ Ūsā tiwupu sānarā nipe'tirā doscientos setenta y seis niwā. ³⁸ Na ba'asī'rīrō pōtēorō na ba'āca be'ro tiwupu sānase trigo ajurire ti maapu doqueño'ocā'wā. Yucusu ca'rasāanemopju tojato nīrā tere cō'awā.

Yucusu nucūporopu su'apeja'que ni'i

³⁹ Bo'reque'aca be'ro tiwū da'rari masā nucūrōrē ī'abocawā. ¿No'opu niti? ni ī'amasītiwā. Na tojo ī'amasītimirā, opatucū nucūporo nirōrē ī'a, “Sō'o buanujārā, apetero weero basiocāma, to majārā”, niwā. ⁴⁰ Tojo weerā toduporo “Cōme pjīrī wejeñe'epo'ato” ni, na du'te doqueño'que pjīrīrē dutesure dijowā. Apeye wajapjīrī pacare, autuse pjīrī du'te'que darire pāaca'ranu'cōwā. Na tojo weetojaca be'ro u'mutārōpu niri su'ti caserore wī'rō ti caseropu ñe'e miato nīrā wejemorō yoowā. Tojo weero tiwū nucūporo sumuto pe'e nujāwū. ⁴¹ Nuja, ū'cūatiro nucūporo opa bu'a nirōpu su'apeja wa'awu. Wajamu'tārō pe'e nucūporopu opasio doquebi'peque'awu. Ne sioburota basiotiwu. Tiwū auturo pe'e pā'cōrī pacase paaquēocā, bata wa'awu.

⁴² Tojo wa'acā ī'a, surara tiwupu bu'iri cuorā na ñe'e'cārārē ne ni'cū doqueñojā baadu'titicā'to nīrā wējēcā'sī'rīmiwā. ⁴³ Surara wioġu pe'e Pablōre yu'ruosī'rīgū, narē cā'mota'awī. Be'ro baamasīrārē sumutopu baanujāmu'tādutiwī. ⁴⁴ Āpērārē taboa pjīrī me'rā pa'sanujādutiwī. Te me'rā wa'atirā, tiwū cjase bata'que pjīrī me'rā pa'sanujādutiwī. Tojo weetjīrā, ūsā nipe'tirā yu'rūpe'ticā'wā.

28

Pablo Malta nucūrōpu ni'que ni'i

¹ Ūsā nipe'tirā sumutopu nujāta, majānu'cāca be'ro ūsā masīwū, ti nucūrō Malta wāmeticarō niwū. ² Tocjārā masā acoro pejacā yusuacā ī'arā, ūsārē añurō pajaña'wā. Tojo weerā pecame'e wījābosa, ūsārē sō'madutirā pijiwā. ³ Pablo quē'rā peca boposāse seegu wa'a, mitiawī. Cū tojo mitiari cura aña pecapu ni'cu asise uiwijatigu, Pablo ya omocāpu cū'rī doqueyojwī. Toputa wā'ñacā'wī. ⁴ Ti nucūrōcjarā aña Pablo ya omocāpu wā'ñacā ī'arā, na a'tiro niwā:

—Ā'rī masā wējērī masū nisami. Cū dia pajiri maapu yu'rutoja'cu nimigū, cū ña'arō wee'que wapa wērīgūsami, niwā.

⁵ Pablo pe'e añarē pecame'epu wejestequetiawī. Cūrē ne mejēcā wa'atiwū. ⁶ Na tocjārā pe'e “Maata cūrē bipia wa'arosa'a”, nīmiwā. “Bipiticāma, wācūña marīrō buruque'a, wērīa wa'agusami”, ni wācūmiwā. Na yoacā yucuecūmi, cūrē mejēcā wa'aticā ī'a, mejēcā wācūwā tja. “Ā'rī umu mejēta nisami. Marī ējōpeoġu nīgū nisasami. Tojo weero cūrē aña cū'rīcā, ne mejēcā wa'awe'e”, niwā.

⁷ Ūsārē tojo wa'a'caro ti nucūrō wioġu Publio wāmetigu ya di'ta pu'toacā niwū. Cū ūsārē cū ya wī'ipū cārīdutigu pijiwā. I'tia numu ūsā cū ya

wi'ipu nise numurîrê ûsârê añurô weewî. ⁸ Titare Publio pacu ujaque, yoja dutitigu cãjîwî. Pablo cû cãjîrôpu sãjãa, Ô'acurê sêrîbosa, cû dupoapure ñapeowî. Tojo wee cûrê yu'rucã weewî. ⁹ Cû tojo weecã î'arã, ti nucûrôpu nirã dutitirã na ye dutire yu'ruodutirã cû tiropu a'tiwã. Nipe'tirã na ye dutire yu'ruono'wã. ¹⁰ Ti nucûrôcjãrã ûsârê peje apeyenojô o'owã. Be'ropu ûsã yucusupu wa'arã, pu'etiatje quê'rãrê o'owã.

¹¹ Êsã ti nucûrôpure i'tia mujîpû niwû. Be'ro Alejandria wãmetiri macã cjãwû me'rã wa'awu tja. Tiwu topu pu'ecu tô'o nînicaro niwû yujupu. Tiwu yucusuê'quêapu âpêrã masã êjôpeosetirã Cástor, Pólux wãmetirã queose na paateo'o'que wã'ñawû. ¹² Maltapu ni'cãrã wija, Siracusa wãmetiri macã cja petapu ejawu. Topu i'tia numu tojáníwû. ¹³ Be'ro Regio wãmetiri macãpu wa'arã, sumutopu nujãwû. Topu eta, ni'cã numu be'ro ûsã wa'aro pe'eta wî'rô wêowû. Tojo weerã ape numu pe'e ejaunque'owu Puteoli wãmetiri macãpure. Topu eta, ûsã tiwupu saña'cãrã dijawu. ¹⁴ Topure âpêrã Jesure êjôpeorãrê bocaejawu. Na ûsârê "Ni'cã semana ûsã me'rã tojáníña", niwã. Tojo weerã ûsã ni'cã semana to ni, be'ro Romapu wa'arã ma'apu yu'ruawu tja. ¹⁵ Âpêrã Romacjãrã Jesure êjôpeorã ûsã Romapu wa'ase quetire tu'otojacãrã niwã. Tere tu'o, ûsârê pôtêrîrã etawã ma'apu Foro de Apio wãmetiri macãpu. Âpêrã quê'rã aperopu sijari masã na cãrîrôpu Tres Tabernas wãmetiropu ûsârê pôtêrîwã. Pablo narê î'agû, Ô'acurê e'catise o'o, cû basu quê'rã nemorô e'cati, wãcütutuase bocanemowî. ¹⁶ Êsã Romapu etãca be'ro surara wiogu Julio a'tiro weewî. Bu'iri cuorã cû mia'cãrãrê tocjãrã bu'iri cuorãrê co'terã wiogupure wiawî. Pablo pe'ere ape wi'ipu ni'cû surara cûrê du'tiri nígû co'teacju me'rã cûuwî.

Pablo Romapu ní'que ni'i

¹⁷ I'tia numu ûsã Romapu etãca be'ro Pablo ti macãcjãrã judío masã wiorãrê pijíowî. Be'ro cû tiropu na ejacã î'a, narê a'tiro niwî:

—Yu'u acawererã, ne cã'rôacã mejêcã weetiwu marî acawererãrê. Ne marî ñecûsumuapu weeseti'quere "Tojo niwe'e", nitiwu. Tojo weetimicã, marî acawererã Jerusalêpu yu'ure ñe'e, romano masã wiorãpurre o'owã.

¹⁸ Na romano masã wiorã yu'ure sêrîtiña'a, cûrê wêjêrôua'a nise bu'irire bocatitjãrã, du'usi'rîmiwã. ¹⁹ Na judío masã pe'e pûrîcã yu'ure ne du'uwîrôrô uatiwã. Tojo weegu yu'u "Wiogu Augusto Romacjûputa besato", niwû. Ne yu'u acawererãrê weresãgû mejêta, yu'u uaro me'rã a'tiapu. ²⁰ Yu'u tojo weetjîagû, musã me'rã ucûgûti nígû, diacjû masiãto nígû musãrê pijioapu. Marî judío masã yoacã yucue'cu a'titojacu niwî. Cû Jesucristo wãmetimi. Yu'u cûrê êjôpeose ye bu'iri a'te dari côme dari me'rã du'teno'cu ni'i, niwî Pablo.

²¹ Na cûrê niwã:

—Êsã ne ni'cã papera pûrî judío masã Judeacjãrã na ojao'oca pûrîrê ñe'ewe'e. Mu'u ye cjasere tu'owe'e. To Judeacjãrã a'topu sijarã etarã, ne ña'arô ucû weresãtiwã mu'urê. ²² Êsã a'te dia'cûrê masî'i. Nipe'tirocjãrã "Jesure êjôpeose ña'a ni'i", ni ucûma. Tojo weerã ûsã mu'u êjôpeosere tu'osî'rîsa'a, niwã.

²³ Tojo níca be'ro na ni'cã numu tere ucûatji numurê besewã. "Ti numu a'tirãti" ni, wa'a wa'awã. Ti numu nicã pãjãrã masã Pablo cãjîrî wi'ipu etawã. Na nerêpe'tica be'ro bo'reacã bu'enu'cã'cu, téé

ñamica'a bu'e na'itō'oa wa'awī. Ō'acũ cã nipe'tirã wioꝝu nise quetire bu'ewī. Jesucristore ějōpeoato níꝝũ, Moisé cã oja'quere, Ō'acũ ye queti weremu'tārī masã na oja'quere narē pūrō ějōpeocã uꝝu bu'e'owī.

²⁴ Ni'cārērã cã bu'esere ějōpeowã. Āpērã ne ějōpeotiwã. ²⁵ Na ni'cārōnojō wãcūti, ni'cārērã topu duji'cārã wã'cãnu'cãwijaari cura Pablo narē niwī:

—Espíritu Santu diacjũta ucũpī Ō'acũ ye queti weremu'tārī masã Isaía me'rã ucũꝝu marī ñecũsumuapũre. A'tiro ni wereduticu niwī:

²⁶⁻²⁷ Ā'rã masārē a'tiro ni wereꝝu wa'aya:

“Musã Ō'acũ ye cjasere teerã, ĩ'asĩ'rĩtirãsa'a.

Ō'acũrē ějōpeosĩ'rĩtirã, diacjũ cjasere tu'osĩ'rĩtirãsa'a.

Tojo ějōpeotitjĩarã, yu'ũre acobojose sērĩsome.

Tojo weerã musārē werecã, tu'orãsa'a, tu'orã pe'e.

Mejō de'ro nirō weesari, ni tu'omasĩsome.

Musã añurō yu'ũ weesere ĩ'amirã, ĩ'amasĩsome”, nicu niwī Ō'acũ.

²⁸ »Tojo weerã musã tu'osĩ'rĩtise ye bu'iri Ō'acũ masārē yu'ruose quetire ni'cãcã me'rã judío masã nitirãrē wereno'rõsa'a. Na pe'e añurō tu'otu'sarãsama, niwī.

²⁹ Pablo tere nĩca be'ro judío masã topu nirã na basu a'metu'tiwijaawã.

³⁰ Pua cã'ma Pablo ti wi'i na waso, wapayedutica wi'ipure surara cũrē co'tegũ me'rã niwī. Nipe'tirã cũrē ĩ'asijarãrē e'catise me'rã narē põtērĩwī.

³¹ Uiro marĩrō, wãcũtutuaro me'rã masārē Ō'acũ cã wioꝝu nisere, tojo nicã Jesucristo ye cjasere bu'enu'cũcã'wī. Āpērã ne cã'mota'aro marĩrō tojo weewī.

Teófilo, mu'ũrē tocã'rõta oja'a.

Luca

Pablo Romacjārārē oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo a'ti pūrīrē Corintopu nīgū, Romacjārā Jesucristore ējōpeorārē ojacu niwī. Cū ne waropure Jesucristore ējōpeoticu niwī. Tojo weegu cūrē ējōpeorārē ña'arō weesī'rīgū sirutucu niwī. Be'ro Ō'acū Pablōre dūcayucā weecu niwī. Tojo wéeca be'ro cū Jesucristo ye quetire wereri masū sājācu niwī.

Pablo Romacjārā tiropu wa'asī'rīcu nimiwī. Cū a'ti pūrīrē ojacaterore wa'aticu niwī yujupā. I'tia cū'ma be'ro na tiropure wa'acu niwī.

Cū papera ojagu, a'tiro ojaseticu niwī. “Yū'u Pablo musārē oja'a” nitojaca be'ro añudutiwuacu niwī. Be'ro “Ō'acūrē masā ye cjasere e'catise o'o'o”, nicu niwī. Tojo nicā “A'tere uasāgū, musārē a'ti pūrīrē oja'a,” nicu niwī. Be'ropūta “Ō'acū ye añuse quetire a'tiro nirō wee'e”, ni ojacu niwī. Yapapūta majā añudutitūosere ojacu niwī.

Pablo a'ti pūrīrē marī nipe'tirā bu'iritirā ni'i nisere ojacu niwī. Tojo nicā Ō'acū me'rā añurō nisī'rīrā, Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū tojo nita basio'o nisere ojacu niwī. Apeye, Romacjārārē ni'cārō me'rā nisetidutigu, narē “Añurō a'merī pajaña'ña, ejerisājāse me'rā niña,” ni ojacu niwī.

Pablo Romacjārā Jesure ējōpeorārē oja'que ni'i

¹ Yū'u Pablo musā Roma wāmetiri macācjārā Jesucristore ējōpeorārē oja'a. Jesucristo dutiro weewā'ñaco'tegu ni'i. Cū yū'ure Ō'acū masārē yū'ruose quetire weredutigu besecūwī.

² Dūporopu Ō'acū cū ye queti weremu'tārī masā me'rā “Yū'u masārē yū'ruoguti”, ni weryucu niwī. Tojo weerā te quetire tu'orā, Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu ojacārā niwā. ³ Na oja'que marī wiogu Jesucristo Ō'acū macū ye queti ni'i. Cū a'ti nucūcāpure marī weronojō upūtigu bajuacu niwī. Masū nīgū, dūporocjūpu wiogu Davi pārāmi nituriagupu nicu niwī. ⁴ Cū marī weronojō uputimigū, Ō'acū macū niyugu, ña'ase moogū waro nicu niwī. Cū wērīca be'ro cū pacu Espiritu Santu tutuaro me'rā cūrē wērī'cūpure masōcu niwī. Tojo weese me'rā masārē yū'u macū nimi nisere i'ocu niwī. ⁵ Cū yū'u Pablōre añurō wéegu, cū ye quetire weredutigu besewī. Nipe'tiropu masā Jesucristore ējōpeoato nīgū tojo weewī. Ējōpeotjīarā, cū uaro weerāsama.

⁶⁻⁷ Musā Romacjārā quē'rā cū tojo nino'cārāta ni'i. Tojo weegu musārē Ō'acū mairārē a'ti pūrīrē oja'a. Ō'acū Jesucristo yarā sājādutigu musārē besecu niwī. Marī pacu Ō'acū, tojo nicā marī wiogu Jesucristo musārē añurō weeato. Musārē ejerisājācā weeato.

Pablo Romapu wa'asī'rīmi'que ni'i

⁸ A'tere musārē weremu'tāgūti. Nipe'tirocjārāpu musā Jesucristore ējōpeosere ucūse'sama. Tere tu'ogu, Jesucristo weetamuse me'rā Ō'acūrē e'catise o'o'o. ⁹ Yū'u ñubuesetirinucū musā ye cjasere sērībosanu'cūcā'a. Yū'u tojo weesere Ō'acū “Diacjūta tojo weemi”, nisami. Yū'u añurō ejeripō'rātise me'rā cū uaro wee'e. Tere wéegu, añuse queti cū macū yere

were'e. ¹⁰ Apeye quẽ'rãrẽ Õ'acũrẽ a'tiro sẽrĩnu'cũcã'a. "Mu'u uaro nicã, yu'ure Romapu wa'adutigu du'uo'oya. Ti macãcjãrã mu'urẽ ejõpeorãrẽ ï'asĩ'rĩsa'a", ni sẽrĩ'i. Yoa wa'a'a yu'u musã tiropu wa'asĩ'rĩmi'caro. ¹¹ Musãrẽ nemorõ wãcũtutuacã uasãgũ, Espiritu Santu yu'ure masise o'oro weronõjõ musãrẽ o'oturiasĩ'rĩsa'a. Tojo weegu topure wa'asĩ'rĩsa'a. ¹² Musãrẽ a'tiro nigũti. Marĩ pũaperi a'merĩ weetamurãsa'a. Musã yu'u ejõpeocã ï'arã, nemorõ wãcũtutuarãsa'a. Yu'u quẽ'rã musã ejõpeocã ï'agũ, mejãrõta weegusa'a.

¹³ Acawererã, musãrẽ a'tere masĩcã uasa'a. Pejetiri musã tiropu wa'asĩ'rĩmi'i. Apesecjãrãmarĩcã judío masã nitirã yu'u Jesucristo ye quetire werecã, ejõpeowã. Musã ya macãcjãrã quẽ'rãrẽ Jesucristore ejõpeocã uasãgũ, weregu wa'asĩ'rĩsa'a. Tojo weesi'rĩmicã, basiowe'e yujupu. ¹⁴ Õ'acũ cũ ye quetire nipe'tirãrẽ yu'ure weredutiwĩ. Yé uurãrẽ, uutirã quẽ'rãrẽ weredutiwĩ. Bu'e'cãrãrẽ, bu'eti'cãrãrẽ weredutiwĩ. ¹⁵ Tojo weegu musã ya macãcjãrã Jesucristore ejõpeotirãrẽ cũ ye quetire pũrõ weresĩ'rĩsa'a.

Jesucristo ye quetire tu'orã cũrẽ ejõpeose ni'i

¹⁶ Masã Jesucristo ye quetire tu'orã, cũrẽ ejõpeonu'cãsama. Yu'u masĩ'i, Õ'acũ cũ tutuaro me'rã nipe'tirã Jesucristore ejõpeorãrẽ pecame'epu wa'abo'cãrãrẽ yu'ruosami. Tojo weegu masãrẽ te quetire ne bopoyasãwe'e. Ne waro cũrẽ ejõpeorã judío masã nirãrẽ yu'ruosami. Judío masã nitirã cũrẽ ejõpeorã quẽ'rãrẽ mejãrõta yu'ruosami. ¹⁷ Te queti a'tiro ni'i. Õ'acũ Jesucristore ejõpeorãrẽ "Bu'iri marĩrã, añurã nima", ni ï'asami. Jesucristore ejõpeorã dia'cũrẽ tojo ï'asami. Te cjasere Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'wũ: Õ'acũ cũrẽ ejõpeorãrẽ "Añurã nima", ni ï'asami. Cũ me'rã ninu'cũrãsama, niwũ.

Nipe'tirã masã bu'iritima nise ni'i

¹⁸ Õ'acũ u'musepu nigũ masã ña'arõ weesetisere ï'agũ, bu'iri da'resami. Ña'arõ weenu'cũrã diacjũ cjasere cã'mota'asama. Tojo weegu narẽ upũtu bu'iri da'resami. ¹⁹ Õ'acũ cũ nisetise masĩta basiosere masã aũurõ masĩsama. Õ'acũ cũ basu tere masĩcã weecu niwĩ. ²⁰ Marĩ Õ'acũ bajusere ï'atimirã, cũ wee'que me'rã cũ tutuasere, cũ nisetisere masĩno'o. Cũ tutuase, cũ nisetise ninu'cũcã'rõsa'a. Ne waro cũ a'ti turire weenu'cãcateroputa cũ Õ'acũ ni'i nisere masĩno'o. Tojo weerã masã "Mu'urẽ masĩtisa'a. Tojo weerã bu'iri moo'o", nĩmasĩtisama. ²¹ Cũ nisetisere masĩmirã, cũrẽ ejõpeotisama. Ne cũrẽ e'catise o'otisama. No'o uaro wãcũma'a, siape me'rã nemorõ ña'arõ wãcũsãjãsama. ²² Na masĩyu'rua'a nimirã, tu'omasĩtirã dojosama. ²³ Tojo weerã Õ'acũ catinu'cũgũrẽ ejõpeotisama. Na apeyenõjõ masã yee'que boadijatje pe'ere ejõpeosama. Masã queose, mirĩcũa queose, wa'icũrã queose, pĩrõa queosere yee, ejõpeosama. Ne waroputa tere weemujãti, ni'cãrõacã quẽ'rãrẽ mejãrõta weenu'cũma.

²⁴ Na tojo wee'que bu'iri Õ'acũ na ña'arõ weesi'rĩsere weeato nigũ cõ'awã'cãcu niwĩ. Na bopoyose ña'asere a'merĩ weecãrã niwã. Tere weérã, na basu na upure dojorãrã weecãrã niwã. ²⁵ Diacjũ cjasere ejõpeoboronõjõ o'orã, mejõ nisoowioritima. Cũrẽ ejõpeoronõjõ o'orã,

cũ da're'que a'ti nucũcã cjase pe'ere ãjõpeoma. Õ'acũ nipe'tise wee'cure e'catipeonu'cũcã'rõua'a. Tojota weeno'ato.

²⁶ Õ'acũ bopoyose na uaripejasere weeato nĩgũ narẽ cõ'awã'cãcũ niwĩ. Numiaputa umua me'rã na weewuasenojõrẽ na basu numia se'saro ña'arõ weesama. ²⁷ Umua quẽ'rã na basu ña'arõ a'merĩ weesama. Umua numia me'rã weewuasenojõrẽ du'urã, umua se'saro uaripeja, ña'arõ weesama. Tojo weegu Õ'acũ narẽ ña'arõ weese wapa, bu'iri da'resami. Narẽ bu'iri da'regu, na upupure pi'eticã weesami.

²⁸ Cũ wee'quere ã'mirã, Õ'acũrẽ ãjõpeosi'rĩtisama. Tojo weegu na wãcũma'asere weeato nĩgũ cõ'awã'cãcũ niwĩ. Cũ narẽ cõ'acã, totã na ña'arõ wee'quere nemopeosama. ²⁹ Nipe'tise ña'arõ weesere yu'rũocã'sama. Pajaña'rõ marĩrõ ãpẽrãrẽ ña'arõ weesi'rĩsama. Apeyenojõ cuomirã, cuonemosãjãsi'rĩsama. A'te nipe'tise ña'asere weesama. Doesama. A'mewẽjẽsama. A'metu'tisama. Weesoosama. Ña'arõ weesi'rĩrõ bajuro ña'arõ weesama. Ucja, queti poosama. ³⁰ ãpẽrãrẽ ña'arõ weesi'rĩrã, diacjũ nitimicã, weresãsama. Õ'acũrẽ uatisama. ãpẽrãrẽ ã'muisama. "Yu'u pe'e ãpẽrã yu'rũoro niyu'rũnu'cã'a", nisama. Ña'asere weebocasama. Na pacusũmuarẽ yu'rũnu'cã'sama. ³¹ Tu'omasĩtisama. Na "Weerãti" nĩ'quere weetisama. A'metu'tica be'ro aposĩ'rĩtisama. Na acawererãpũreta ma'itisama. ãpẽrãrẽ pajaña'tisama. ³² Õ'acũ tojo weerãrẽ queoro wéegũ, "Pecame'epũ cõ'abajurioguti", nicu niwĩ. Cũ tojo nĩca be'ro nimicã, ña'arõ weenu'cũsama. Tojo nicã ãpẽrãrẽ ña'arõ weecã ã'arã, "Añurõ wéerã, tojo weema", nisãjã'sama.

2

Õ'acũ ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'regu, queoro weemi nise ni'i

¹ Musã ãpẽrãrẽ "Na ña'arã nima" ni, ã'abeseticã'ña. Musã quẽ'rã na weronojõ ña'arõ weesetisa'a. Na bu'iritima nĩrã, ùsã quẽ'rã bu'iriti'i nĩrõnojõ wa'a'a musãrẽ. Musã ni'cãrõnojo bu'iri cuo'o. ² Õ'acũ ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'regu, queoro weegu weemi nisere masĩno'o. ³ Musã ãpẽrãrẽ "Ña'arõ weema" nimirã, na weronojõta wee'e. Tojo weerã "Õ'acũ ùsãrẽ bu'iri da'reesome", niticã'ña. Da'regusami. ⁴ Ña'arõ weemicã, Õ'acũ musãrẽ pajaña'gũ, maata bu'iri da'retisami. Tojo weerã musã "Esãrẽ bu'iri da'reesome", nimisa'a. Tojo niwe'e. Musã ña'arõ weesere bujaweti dũcayuatõ nĩgũ añurõ wee, maata bu'iri da'retisami.

⁵ Cũ tojo weemicã, musã ña'arõ weesere bujaweti dũcayusi'rĩtisa'a. Musã siape me'rã ña'asere weenemorã, bu'iri da'resere seeneocũunemorã wee'e. Be'ro masãrẽ bu'iri da'reatji nũmũ nicã, Õ'acũ uagu, musãrẽ queoro bese, uputu bu'iri da'regusami. ⁶ Masã na wee'quencũrẽ queoro wapayegusami. ⁷ Õ'acũ a'tiro weerãrẽ cã tiropu catinu'cũatjere o'ogusami. "Cũ me'rã dũcayu ninu'cũrãsa'a" nĩrãrẽ, tojo nicã cũ "Añurõ weepũ" nisere a'marãnojo'rẽ o'ogusami. Tojo nicã ape upũ boatiri upũ su'tiwetisi'rĩrãrẽ tojo o'ogusami. Na catinu'cũsere uarã, añurõ weenu'cũrã'sama.

⁸ ãpẽrã pe'e Õ'acũrẽ yu'rũnu'cãrã, na uaro weesetisama. Diacjũ cjasere uatirã, ña'ase pe'ere weesirutusama. Õ'acũ ua, narẽ uputu bu'iri da'regusami. ⁹ Nipe'tirã ña'arõ weesetirã pi'eti, ña'arõ tu'oña'rã'sama. Judío masãrẽ ne waro tojo wa'amũ'tãrõsa'a. Judío masã nitirã quẽ'rãrẽ

mejārōta wa'arosa'a. ¹⁰ Añurō weesetirā pe'ere Ō'acū añurō weegusami. Narē “Musā añurō weewu”, nigūsami. Tojo nicā ejerisājācā weegusami. Ne waro judío masārē tojo ejerisājācā weemu'tāgūsami. Judío masā nitirā quē'rārē mejārōta weegusami. ¹¹ Ō'acū judío masārē, judío masā nitirārē ī'a ducawaanu'cōtisami.

¹² Judío masā nitirā Ō'acū Moisére duti'quere masītisama. Na ña'arō wee'quere te dutise me'rā mejēta Ō'acū besegusami. Ña'arō wee'que wapa me'rā pe'e narē pecame'epu cō'abajurio besegusami. Judío masā pūrīcā Ō'acū Moisére duti'quere masīsama. Tere masīmirā, ña'arō weesama. Tojo weegu Ō'acū náma te dutise me'rā na yu'rūnu'cā'que wapare bu'iri da'regusami. ¹³ Moisé dutisere tu'ose me'rā dia'cū Ō'acū “Bu'iri marīrā nima”, nitisami. Cū dutisere weerā pe'ere “Bu'iri marīrā nima”, nisami. ¹⁴ Judío masā nitirā Moisé dutisere moomirā, na añurō wéerā, Ō'acū dutisereta weerā weema. Na basu Moisé dutisere masīrā weronjō weesama. ¹⁵ Añurō weese me'rā na diacjū wācūserē ī'osama. Moisé dutisere masīrā weronjō nima. Tojo weerā queoro weetica be'ro ña'arō tu'oña'sama. Añurō wéeca be'ro bu'iri moorā tu'oña'sama. ¹⁶ Yu'u Jesucristo ye quiete wereronjōta a'tiro wa'arosa'a. Ō'acū masārē bu'iri da'reatji numu nicā, nipe'tirā wācūserē, āpērā ī'atiropu weesere besegusami. Jesucristo ña'arō wācūrārē, ña'arō weerārē bu'iri da'regusami. Añuse wācūrārē, añurō weerārē añurō weegusami.

Ō'acū Moisére dutise cūu'que ni'i

¹⁷ Musā a'tiro wācūmisa'a: “Ēsā judío masā Ō'acū Moisére dutise cūu'quere ējōpeorā ni'i. Ō'acū yarā ni'i. Tojo weerā judío masā nitirā yu'rūoro añuyu'rūnu'cā'a”, nimisa'a. ¹⁸ Tojo nicā a'tiro ninemosasa'a. “Ēsā Ō'acū uasenjōrē masī'i. Moisé duti'quere masīyurā, ūsā añuse dia'cūrē besemasī'i. ¹⁹ Caperi bajutirārē tūawā'cārā weronjō Ō'acū yere masītirārē bu'emasī'i. Na'itī'arōpu nirārē sī'orā weronjō ña'arō weerārē añurō weeduti'i”, nisa'a. ²⁰ “Moisé cū duti'quere cuorā, diacjū cjasere queoro masī'i. Tojo weerā tu'omasītirārē, Ō'acū yere ne waro bu'ewā'cōrārē bu'emasī'i”, nimisa'a. ²¹ Musā “Āpērārē bu'emasī'i” nirātirā, musā basu pe'e bu'emu'tārōua'a. Āpērārē “Yajaticā'ña” nimirā, āpērā yere yajasa'a. ²² Musā, “Musā numosānumia, marāpusumua nitirārē a'metārāticā'ña”, nisa'a. Tojo nimirā, a'metārāsa'a. “Queose yee'quere ējōpeoticā'ña” nimirā, narē ējōpeose wi'seri cjasere yajasa'a. ²³ “Ēsā Moisé duti'quere cuotjarā, āpērā yu'rūoro ni'i”, ni wācūmisa'a. Tojo nimirā, tere weetirā, cū duti'quere yu'rūnu'cārā wee'e. Tojo weerā āpērārē Ō'acūrē bujicā'cā weerā wee'e. ²⁴ Ō'acū ye quieti ojāca pūrīpu musā tojo weesere a'tiro ojano'wū: “Musā Ō'acū duti'quere yu'rūnu'cāse bu'iri judío masā nitirā Ō'acūrē ña'arō ucūsama”, niwū.

²⁵ Musā Ō'acū Moisére dutise cūu'quere weecā, musā judío masā weesetise, ō'rēcju yapa caserore yejecō'ase wapatī'i. Weeticāma, musā judío masā nise wapamarī'i. Tojo weerā cū cūu'quere weetirā, judío masā nitirā weronjō tojacā'a. Ō'acū yarā weronjō nitisa'a. ²⁶ Judío masā nitirā ō'rēcju yapa caserore yejecō'ano'ña marīma. Na Ō'acū Moisére duti'quere wéerā, judío masā weronjō nisama. Ō'acū narē “Yarā nima”, nisami. ²⁷ Musā judío masā Ō'acū Moisére duti'quere cuomi'i. Ō'rēcju yapa

caserore yejecō'amirā, cū duti'quere weewe'e. Āpērā, judío masā nitirā ò'rēcju yapa caserore yejecō'atimirā, tojo nicā Ò'acū Moisére duti'quere masītimirā, cū dutisere weesama. Na tojo weecā, musā bu'iri cuosere masīno'o. ²⁸ Judío masū waro bu'ipū dia'cū weesetitimi. Cū upū dia'cūrē ò'rēcju yapa caserore yejecō'ase mejēta ni'i. ²⁹ Moisé dutisere yu'tigu mejēta Ò'acū yagu nimi. Espiritu Santure wācūse ducayuno'cu pe'e judío masū waro nimi. Cūta Ò'acū yagu nimi. Cūrē Ò'acū "Añugū nimi" ni ĩ'asami. Masā mejēta tojo ĩ'asama.

3

¹ Yu'u tojo nicā tu'orā, musā "¿To pūrīcārē judío masā nise wapa-marīsari? ¿Ò'rēcju yapa caserore yejecō'ase quē'rā wapamarīsari?" nisa'a. ² Wapatiyu'rua'a. Ne warore a'tiro ni'i. Ò'acū judío masārē cū ye quetire weedutigu, āpērārē weredutigu cūucu niwī. Tojo weero judío masā nise wapati'i. Musārē a'tiro ninemogūti. ³ Āpērā judío masā Ò'acū ucūsere ējōpeotisama. Na tojo ējōpeotimicā, Ò'acū narē cū "Tojo weegati" ní'quere "Weewe'e", nitisami. ⁴ Ò'acū nipe'tise cū "Weegati" ní'quere queoro weegusami. Marī nipe'tirā nisoosepijarā nimicā, Ò'acū cū ní'caronojōta queoro weegusami. Ò'acūrē cū ye queti ojāca pūrīpū a'tiro ojano'wū:

Ò'acū, mu'u ucūsere "Diacjūta ni'i", nino'o.

Mu'urē nisoose marī'i.

Tojo weero mu'urē āpērāpure ne weresāta basiowe'e.

Na weresācāma, yu'rawetimujāgūsa'a, ni ojacu niwī duporocjūpū.

⁵ Tere tu'orā, āpērā a'tiro nima'asama. "Ūsā ña'arō weecā, Ò'acū añurō weesere nemorō ĩ'ono'rōsa'a." ¿To pūrīcārē "Ò'acū ūsā ña'arō weesere bu'iri da'regū, queoro weetimi", nirá weesari? ⁶ Tojo niwe'e. Na tojo nise queoro nicāma, Ò'acū ne ni'cūrē bu'iri da'remasītibosami.

⁷ Apeyema āpērā a'tiro ninemoma'asama. "Ūsā nisoocā, Ò'acū queoro ucūsere ĩ'ono'rōsa'a. Tojo weerā masā cūrē 'Añuyu'ruami, diacjū ucūnu'cūgū nimi', nirsāma. Tojo nicāma, ¿de'ro weegu Ò'acū marīrē 'Musā ña'arō weesebucurā ni'i', nisari? Cū tojo ní'gū, queoro weetimi", nisama. Na tojo nise nima'ase ni'i. ⁸ Na "Ūsā ña'arō weecā, Ò'acū añurō weesere nemorō masīrāsama", nisama. Tojo weerā "Añuse wa'ato nirá ña'asere weerā", nisama. Āpērā yu'ure, yu'u me'rācjārārē mejēcā wācūato nírā, "Pablo a'tere bu'emī", nisoosama. Na tojo nisoose wapa Ò'acū narē bu'iri da'regū, queoro weegusami.

Nipe'tirā bu'iritirā nima nise ni'i

⁹ ¿Marī judío masā āpērā yu'rūoro añurā niyu'rūnu'cāti? Niwe'e. Marī masītoja'a. Nipe'tirā judío masā, judío masā nitirā ña'arō weerā niyurā, ni'cārōnojō bu'iritirā dia'cū ni'i. ¹⁰ Ò'acū ye queti ojāca pūrīpūre marīrē a'tiro niwū:

Ne ni'cūnojōputa añugū marīmi.

¹¹ Ne ni'cū Ò'acū ye cjasere tu'omasīgū marīmi.

Ne ni'cūputa Ò'acūrē masīsī'rīgū, wācūnurātisami.

¹² Nipe'tirā Ò'acū yere du'urā, dojope'tia wa'asama.

Nipe'tirā ña'arō weema.

Ne ni'cānojōputa āpērārē añurō weegú marīmi.

¹³ Na ucūse masāpe susuripe weronojō ni'i.

Ti pe ūrīwijaasa'a.

Te ūrīwijaase weronojō masā ña'arō ucūsama.

Nisoonu'cūsama.

Aña ūseropu nímá cuogu weronojō pūrīrō ucūsama.

¹⁴ Āpērārē doja, ūputu tu'tisama.

¹⁵ Na masārē wējēcō'asema ī'adu'ayu'ruasama.

¹⁶ No'o na wa'aro masārē ña'arō weewā'cāsama.

Na yere dojorē, pajasecuorā tojacā weesama.

¹⁷ Āpērārē ejerisājācā weesere moosama.

¹⁸ Ō'acūrē wiopesase me'rā ī'atisama.

Cūrē uitisama, ni ojanow'wā.

¹⁹ Marī masī'i, Moisé cū dutisere ūsā judío masārē cūucu niwī. Ūsā te dutisere masimirā, tere weetirā, bu'iritirā tojasa'a. Cū dutise cū'que a'tiro ni'i. Nipe'tirā judío masārē, judío masā nitirārē bu'iritirā nima, ni masīdutirotō tojo ni'i. ²⁰ Ne ni'cū Moisé duti'quere weepe'omasītisami. Tojo weegu "Moisé dutisere weepe'ocā, 'Ō'acū yu'are bu'iri marīgū nimi', nigūsami", nímāsītisami. Moisé duti'que marīrē "Ña'arā ni'i", ni masīdutirotō cūuno'caro niwū.

Jesucristore ējōpeose me'rā yu'rurāsa'a nise ni'i

²¹⁻²² Ni'cārōacārē majā Ō'acū marīrē bu'iri marīrā nicā weese quetire ī'omi. Te quetire Moisé cū duti'quere weetimirā, masīno'o. Marīrē Jesucristore ējōpeose me'rā Ō'acū ī'orōpūre bu'iri marīrā nita basio'o. Duporopu Moisé, tojo nicā Ō'acū ye queti weremūtārī masā Ō'acū tojo weeatjere cū ye queti ojāca pūrīpu ojacārā niwā. Ō'acū nipe'tirā Jesucristore ējōpeorārē "Bu'iri marīrā, añurā nima", nisami. Ne ducawaanu'cōtisami.

²³ Marī nipe'tirā ña'arō weerā ni'i. Ne ni'cū Ō'acū ūronojō weegú marīmi. ²⁴ Tojo nimicā, Ō'acū marīrē ma'īgū, cū macūrē o'ócū niwī. Marī ña'arō wee'quere wērī wapayedutigū tojo weecu niwī. Tojo weero marī wapayeticā, a'tiro ni'i. Jesucristore ējōpeose me'rā Ō'acū marīrē "Bu'iri marīrā, añurā nima", ni ī'asami. ²⁵ Cū macū Jesucristore marī ña'arō wee'quere wērī wapayecā weecu niwī. Cū wērīgū dī o'maburo'que me'rā marī cūrē ējōpeocā, acobojosami. Tere wéegū, Ō'acū queoro cū weesere ī'osami. Duporocjārāpūre na ña'arō weecā, Ō'acū pajaña'gū, bu'iri da'reticū niwī. Tojo tu'oña'cā'cū niwī. ²⁶ A'tiro nicārē Jesucristo marī ña'arō wee'quere wērī wapaye'que me'rā Ō'acū cū queoro weesere ī'osami. Mejārōta tja cū macū Jesucristore ējōpeorārē bu'iri marīrā, añurā wa'acā weesami.

²⁷ Tojo weerā Ō'acū ī'orōpūre marī basu "Añurā ni'i", nímāsītisa'a. Moisé duti'quere wéerā mejēta, añurā ni'i. Jesucristore ējōpeocā pe'e, Ō'acū marīrē "Añurā nima", ni ī'asami. ²⁸ Tojo weerā a'tiro nímāsī'i. Marī Jesucristore ējōpeocā, Ō'acū "Bu'iri marīrā nima", ni ī'asami. Moisé duti'quere weecā mejēta, tojo wa'a'a.

²⁹ Ō'acū judío masā wiogu se'saro nitimi. Judío masā nitirā quē'rārē wiogu nimi. ³⁰ Nipe'tirā ni'cūrēta Ō'acūtima. Cū judío masā Jesucristore

ējōpeorārē “Bu'iri marīrā, añurā nima”, nisami. Cūrē ējōpeorā judío masā nitirā quē'rārē mejārōta nisami. ³¹ ¿To pūrīcārē marī “Jesucristore ējōpeose me'rā Moisé duti'que pe'ere wapamarī'i”, nirā weeti? Niwe'e. A'tiro pe'e wee'e. Marī “Jesucristore ējōpeose me'rā Ō'acū Moisére duti'quere wapatirota wee'e”, nino'o.

4

Abrahā Ō'acūrē ējōpeo'que ni'i

¹ Ni'cārōacā musārē Abrahā marī ñecū ye quetire wereguti. Musā masīrōnojōta cū judío masū nimu'tā'cu nicu niwī. ² Ō'acū Abrahā weesere ī'agū mejēta, cūrē “Añugū nimi”, nicu niwī. Tojo nicāma, Abrahā cū añurō wee'que wapa “Yu'u añugū ni'i”, nīmasībopī. Ō'acū ī'orōpu pe'ere tojo nita basiowe'e. ³ Cū ējōpeocā pe'e, cūrē Ō'acū “Bu'iri marīmi”, nicu niwī. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū:

Abrahā Ō'acūrē ējōpeocu niwī.

Tojo weegu Ō'acū cūrē “Añugū, bu'iri marīgū nimi”, nicu niwī.

⁴ Queose me'rā musārē wereguti. Ni'cū apeyenojō da'racā, cūrē wapayerā, tojo o'orā mejēta weema. Cū da'ra'que wapa wapayerā weema. ⁵ Ō'acū pe'e tojo weetimi. Marī añurō weese wapa mejēta “Bu'iri marīrā, añurā nima”, nisami. Cūrē ējōpeocā pe'ere, tojo nisami. Masā ña'arō weerārē yu'rāwetīcā weegū nimi. ⁶ Duporocjūpū Davi quē'rā yu'u nī'caronojōta nicu niwī. Ō'acū masā weesere ī'atimīgū, cūrē ējōpeocā, “Añurā, bu'iri marīrā nima”, nisami. Tojo nino'rānojō e'catisama. ⁷ A'tiro nī ojacu niwī te cjasere:

No'o Ō'acūrē yu'rūnu'cā'quere acobojono'cārā e'catima.

Tojo nicā ña'arō weesere cō'ano'cārā e'catima.

⁸ No'o Ō'acū “Ā'rī bu'iri marīgū nimi”, nino'gūnojō cū quē'rā e'catimi, nī ojacu niwī Davi.

⁹ Judío masā ō'rēcju yapa caserore yejecō'a'cārā dia'cū e'catisama. Yejecō'ano'ña marīrā judío masā nitirā quē'rā e'catisama. Marī Abrahā ye cjasere wācūnemorā tja. Ō'acū Abrahārē cūrē ējōpeocā ī'agū, “Añugū, bu'iri marīgū nimi”, nicu niwī. ¹⁰ ¿De'ro nicā Ō'acū Abrahārē “Añugū nimi”, nīpari? Cū ō'rēcju yapa caserore yejecō'ano'se duporo Ō'acū Abrahārē “Añugū, bu'iri marīgū nimi”, nitojacu niwī. ¹¹ Abrahā Ō'acūrē ējōpeoca be'ropu cū ō'rēcju yapa caserore yejecō'acārā niwā. Cū yejecō'ano'se me'rā Ō'acū cūrē toduporopu “Mu'u añugū, bu'iri marīgū ni'i” nī'quere masīcu niwī. A'tiro wéegu, Abrahā nipe'tirā ējōpeorā ñecū tojacu niwī. Na ējōpeose me'rā Ō'acū nipe'tirā cūrē ējōpeorārē “Añurā nima”, nicu niwī. Na ō'rēcju yapa caserore yejecō'acā mejēta, tojo nicu niwī. ¹² Mejārōta judío masārē Abrahā na ñecū nimi. Na ō'rēcju yapa caserore yejecō'acā mejēta, na Abrahā weronojō ējōpeorāta cū pārāmerā nima. Abrahāmarīcā cū yejecō'ano'se duporo Ō'acūrē ējōpeotojacu niwī.

Abrahā ējōpeose cuoyucā, Ō'acū “Tojo weeguti” nī'que queoro wa'acaro niwū

¹³ Ō'acū Abrahārē “Mu'urē, mu'u pārāmerā nituriarārē a'ti di'tare o'oguti”, nicu niwī. Ō'acū cū dutisere wéeca be'ro mejēta tojo nicu

niwī. Abrahā cūrē ējōpeocā pe'e, cūrē “Añugū, bu'iri marīgū nimi”, nicu niwī. Tojo weegu cūrē “A'ti di'tare o'oguti”, nicu niwī. ¹⁴ Ō'acū cū dutise cūu'quere weerā dia'cūrē “Tojo weeguti” ní'quere o'ocāma, marī ējōpeose wapamarībopā. Tojo nicā cū Abrahārē “Mū'urē añuse o'oguti” ní'que wapamarīyapaticā'bopā. ¹⁵ Marī Ō'acū Moisére dutise cūu'quere weepe'omasītisa'a. Tojo weegu cū dutisere masīmīrā yu'rūnū'cācā, marīrē bu'iri da'regusami. Te dutise marīcā pūrīcārē, te dutisere yu'rūnū'cāse marībopā.

¹⁶ Ō'acūrē ējōpeorā dia'cūrē Abrahārē “Tojo weeguti” ní'quere o'ogusami. Cū marīrē ma'itjāgū, marī basu weetutuacā mejēta, tere o'osami. Moisé dutise cūu'quere weerā dia'cūrē o'osome. Nipe'tirā Abrahā weronojō ējōpeorārē o'ogusami. Abrahā nipe'tirā ējōpeose cuorā ñecū nimi. ¹⁷ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro niwū Abrahārē: “Mū'urē peje cururicjārā ñecū sōrōwū”, nicu niwī Ō'acū. Cū tojo nicā tu'ogu, Abrahā ējōpeocu niwī. Abrahā Ō'acū ī'orōpure cūrē ējōpeoyugu, marī ñecū nicu niwī. Ō'acūta nipe'tisere weemasīpe'ocā'mi. Wērī'cārāpūreta masōsami. Cū dutiro me'rā no'o marīsepūreta weebajurēsami.

¹⁸ Ō'acū Abrahārē “Mū'u pārāmerā nituriarā pājārā nirāsama” nirī curare ne pō'rāmarīcu niwī. Pō'rāmarīmīgū, Ō'acū cūrē ní'quere “Queoro weegusami”, ni ējōpeocu niwī. Tojo weegu Ō'acū ní'caronojōta peje cururicjārā ñecū wa'acu niwī. ¹⁹ Abrahā cien cū'marī wa'tero cuocu niwī. Cū numo Sara quē'rā bucuo waro nico niwō. Tojo nimicā, Abrahā “Ēsā pō'rātimasītisa'a, bucurā waro ni'i”, niticu niwī. Ō'acū cū ní'caronojō “Ēsārē pō'rāticā weegusami” nīgū, cūrē ējōpeodu'uticu niwī. ²⁰ “Apetero weegu cū 'Weeguti' ní'quere weetisami”, niticu niwī. Tojo weronojō o'ogu, Ō'acūrē ējōpeonemocu niwī. Wācūtutua, cūrē nicu niwī: “Añuyu'ruami, tutuayurūgu nimi”, nicu niwī. ²¹ “Ō'acū yu'ure cū 'Weeguti' nisere weemasīpe'ocā'sami”, ni ējōpeocu niwī. ²² Cū tojo ējōpeocā ī'agū, Ō'acū Abrahārē, “Añugū, bu'iri marīgū nimi”, nicu niwī.

²³ Ō'acū tojo ní'quere Abrahā dia'cūrē Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu ojano'ticaro niwū. ²⁴ Marī quē'rārē ojano'caro niwū. Marī Ō'acūrē ējōpeocā, Abrahārē ní'caronojōta marīrē “Añurā, bu'iri marīrā nima”, nisami. Cūta marī wīogu Jesú wērī'cupure masōcu niwī. ²⁵ Jesú marī ña'arō wee'que wapare wērīcu niwī. Cū wērīca be'ro Ō'acū marīrē bu'iri marīrā tojadutigū cūrē masōcu niwī.

5

Marī bu'iritirā niwe'e nise cjase ni'i

¹ Marī bu'iri cuomi'cārārē marī wīogu Jesucristore ējōpeocā, Ō'acū “Musā añurā ni'i”, ni ī'asami. Tojo weerā marī ña'arō wee'quere wērī wapayeyucā, Ō'acū me'rā wācūque'tiro marīrō añurō nicā'a. ² Jesucristore ējōpeocā, Ō'acū marīrē ma'īgū, cū me'rā niato nīgū yu'ruosami. Cū tiropū cū añuyu'ruagu nisere bu'ipejatamurāsa'a. Marīrē “Añurō weewu”, nigūsami. Cū tojo weegusami nīrā, e'catise me'rā co'te'e.

³ Apeyema tja pi'etirā, e'catimasī'i. Marī pi'etirā, nemorō wācūtutuarāsa'a. ⁴ Marī wācūtutuacā, Ō'acū “Musā añurō weewu”,

nigūsami. Tere masīrā, cū marīrē añurō weeatjere wācūrā, e'catiyutoja'a. ⁵ Ō'acū Espīritu Santure marī me'rā ninu'cūdutigu o'ócū niwī. Tojo weerā cū me'rā nīrā, Ō'acū marīrē ma'isere masīno'o. Tere masīrā, "Queorota marīrē 'Añurō weegati' nī'quere weegusami", nino'o.

⁶ Ō'acū marīrē marī basu de'ro yu'ruta basioticā ī'acu niwī. Tojo weegu cū besecatero ejacā, Jesucristo marī ña'arārē wērībosacu niwī. ⁷ Marī pūrīcā ne āpērārē wērībosasī'rītisa'a. No'o ni'cū queoro weegū nimicā, ne wērībosamasītisa'a. Apetero weegu ni'cū añugū warore wērībosagu, wērībosabosami. ⁸ Ō'acū pūrīcā marī ña'arā nimicā, cū ma'isere ī'ocu niwī. Tere ī'ogū, Jesucristore marīrē wērībosacā weecu niwī. ⁹ Jesucristo marīrē wērībosase me'rā cū ye dí o'maburose me'rā Ō'acū cū ī'orōpure marīrē bu'iri marīrā tojacā weecu niwī. Tojo weegu cū Jesucristo me'rāta tja nemorō weetamugūsami. Ō'acū masārē bu'iri da'reri nūmu nicā, marīrē yu'rūweticā weegusami. Marīrē bu'iri da'reesome. ¹⁰ Marī Ō'acūrē uatirā nimicā, cū macūrē marīrē wērībosacā weecu niwī. Jesucristo wērīgū dí o'maburose me'rā Ō'acū marīrē cū me'rācjārā sājācā weecu niwī. Tojo weerā marī ni'cārōacārē cū me'rācjārā niyurā, a'tiro masī'i. Jesucristo wērī, cū masā'que me'rāma majā marī bu'iri da'reno'bo'cārārē yu'rūcā weegusami. ¹¹ Apeyema tja marī wiogu Jesucristo me'rā Ō'acū marīrē ma'isere wācūrā, e'catiyu'rua'a. Marī cū wērī'que me'rā Ō'acū yarā sājā'a.

Adā, tojo nicā Jesucristo queti nī'i

¹² Ni'cū umu Adā wāmetigu me'rā ña'arō weese nu'cācaro niwū. Te me'rā wērīse bajuanu'cācaro niwū. Nipe'tirā masānucūpure marī ña'arō weerā niyucā, pē'rīpejape'tia wa'acaro niwū. Tojo weero a'ti umucopure wērīse se'sape'tia wa'apā. ¹³ Masā Ō'acū Moisére dutise cūuatji duporopu ña'asere weetojacārā niwā. Na ña'arō weemicā, Ō'acū dutise marīyucā, cū narē "Yu'ū dutise cūu'quere yu'rūnu'cā'a", niticu niwī. Narē bu'iri da'reticu niwī. ¹⁴ Tojo nimicā, Adā be'rocjārā téé Moisé nīcaterocjārāpū wērīcārā niwā. Na Adā Ō'acū duti'quere yu'rūnu'cā'caronojō weetimirā, ña'arō wee'que wapa wērīcārā niwā.

Adā du'pocāticu niwī ña'arō weesere. Jesucristo pe'e a'ti turipu a'tigu, añurō weesere cū quē'rā du'pocāticu niwī.

¹⁵ Marī Adā yu'rūnu'cā'quere, Ō'acū marīrē ma'ígū añurō wee'quere a'tiro nīmasī'i. Adā ni'cū cū yu'rūnu'cā'que bu'iri nipe'tirā wērīsirutuma. Ō'acū pe'e marīrē ma'ígū, añubutiaro weemi. Marī wapayeticā, ni'cū umu Jesucristo me'rāta tja nipe'tirārē añubutiaro weemi. Pecame'epu wa'abo'cārārē cū me'rā catinu'cūcā weemi. ¹⁶ Ō'acū marīrē añurō wee'quere, ni'cū umu Adā cū ña'arō wee'quere "A'tiro nī'i", ninemomasī'i. Adā ni'cātiacā cū yu'rūnu'cā'que me'rā marī nipe'tirārē bu'iritirā tojacā weecu niwī. Ō'acū marīrē yu'rūose pe'e a'tiro nī'i. Marī pejetiri yu'rūnu'cāmicā, Ō'acū marīrē ma'ígū, bu'iri marīrā, añurā tojacā weecu niwī. Marī wapayeticā, tojo weecu niwī. ¹⁷ Ni'cū yu'rūnu'cā'que me'rā wērīse se'sa wa'apā. Tojo weero Jesucristo wērī'que pe'e totā yu'rūoquejo'o. Ō'acū marīrē pajaña'gū, wapayeticā, marīrē bu'iri marīrā tojacā weecu niwī. Jesucristo ni'cū me'rāta tja marīrē u'musepu catinu'cūatjere o'ocu niwī.

18 Ni'cãtiacã Adã yu'rũnu'cã'que me'rã nipe'tirã bu'iri da'reno'ajã tojacãrã niwã. Jesucristo queoro weégu, cũ wẽrise me'rã pe'e nipe'tirã bu'iri marĩrã tojata basio'o. Tojo nicã catinu'cũsere bocata basio'o. 19 A'tiro ni'i. Ni'cũ Õ'acũrẽ yu'rũnu'cã'que me'rã nipe'tirã cũ be'rocjãrã marĩ quẽ'rã ña'arã ni, bu'ipejasirutu'u. Mejãrõta tja ni'cũ Õ'acũ dutisere yu'tigu Jesucristo me'rã nipe'tirã cãrẽ ëjõpeorãrẽ Õ'acũ "Añurã, bu'iri marĩrã nima", nisami.

20 Õ'acũ Moisére dutise cũúgũ, marĩ ña'arã ni'i nisere masĩdutigu cũucũ niwĩ. Cũ tojo weemicã, ña'arõ weenemopecãrã niwã. Õ'acũ pe'e ña'ase weenemocã, nemorõ pajaña'nemopecu niwĩ. 21 Ña'arõ wee'que wapa wẽrise nipe'tirãpũre se'sabi'acaro niwũ. Te se'sa'caro weronojõ Õ'acũ marĩrẽ ma'ígũ añurõ weese quẽ'rã se'sabi'acaro niwũ. Marĩ wioqu Jesucristo wẽrise me'rã marĩrẽ añurã, bu'iri marĩrã tojacã weecu niwĩ. Tojo nicã cũ me'rã catinu'cũatjere o'ocũ niwĩ.

6

Wẽrĩ'cãrã weronojõ nimi'cãrã Jesucristo me'rã yu'rũono'o nise ni'i

1 Yu'u ní'caronojõta ña'ase weenemocã, Õ'acũ nemorõ pajaña'nemopeosami. ¿To pũrĩcãrẽ marĩrẽ ma'ígũ pajaña'nemoato nĩrã ña'arõ weenu'cũrãsarĩ? 2 Tojo niwe'e. Jesucristo curusapũ wẽrĩcã, marĩ quẽ'rã cũ me'rã wẽrĩ'cãrã weronojõ wa'acãrã niwũ. Wẽrĩ'cãrã, catirã na wee'quere weetisama. ¿De'ro weerã marĩ todũporo ña'arõ wee'caronojõ weenu'cũbosau? 3 Mũsã masĩsa'a, marĩ Jesucristore ëjõpeorã niñjarã, wãmeyeno'o. Wãmeyeno'rã, cũ wẽrĩ'quere bu'ipejatamurã weronojõ ni'i nisere ï'o'o. 4 Jesucristo wẽrĩca be'ro yaano'cu niwĩ. Marĩ wãmeyeno'rã, cãrẽ yaa'caro weronojõ marĩ ña'arõ weesere du'ucãrã niwũ. Marĩ pacu cũ tutuase me'rã Jesucristore wẽrĩ'cupũre masõcu niwĩ. Cãrẽ masõ'caro weronojõ marĩ quẽ'rãrẽ ape upũ sãjãcã weecu niwĩ.

5 Marĩ Jesucristo me'rã niyurã, cũ wẽrĩ'quere bu'ipejatamu'cãrã weronojõ ni'i. Mejãrõta cũ wẽrĩ'cupũ masã'caro weronojõ marĩ quẽ'rã masãrãsa'a. 6 A'tiro masĩ'i. Marĩ todũporopũ ña'arõ niseti'quere Jesucristo wẽrise me'rã curusapũ paabi'pecõ'ano'rõ weronojõ wa'acaro niwũ. Marĩ ña'arõ wee'quere du'udutiro tojo wa'acaro niwũ. Tojo weerã ña'asere weeticã'rõua'a. Marĩrẽ te wejeñe'enu'cõrõ weronojõ weewe'e majã. 7 Wẽrĩ'cupũ cũ catigu ña'arõ wee'quere weetimimiba majã. Tojo weerã marĩ quẽ'rã cũ weronojõ te ña'arõ weesere yu'rũweti'cãrãpũ nĩrã, weeticã'rõua'a. 8 Marĩ Jesucristo me'rã wẽrĩbu'ipejatamu'cãrã niyurã, a'tiro masĩ'i. Cũ wẽrĩ masã'caro weronojõ marĩ quẽ'rã mejãrõta cũ me'rã cũ weronojõ masãrãsa'a. 9 Apeyere a'tiro masĩ'i. Jesucristo wẽrĩ'cupũ masãcu niwĩ. Cũ ne wẽrĩnemosome. Cãrẽ wẽrise ne põtẽosome majã. 10 Jesucristo masã ña'arõ wee'que wapare wẽrĩbosagu, ni'cãtita wẽrĩcu niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ majã cũ masãca be'ro Õ'acũ me'rã añurõ ninu'cũmi. 11 Te weronojõ marĩ Jesucristo me'rã wẽrĩ'cãrã weronojõ tu'oña'rã. Cũ yarã niyucã, ña'arõ weese marĩrẽ dutimasĩtisa'a majã. Tereta marĩrẽ yu'rũotojacu niwĩ. Tojo weerã Õ'acũ uaronojõ weesetirã. Ña'asere weeticã'rã.

12 Marĩ upũ boatji upũre ña'ase weesĩ'rĩcã, cã'mota'arã. Ti upũ ña'arõ uaripejasere weeticã'rã. 13 Marĩ ï'ase, ucũse, wãcũse nipe'tise marĩ upũpũ

nise me'rã ña'arõ weeticã'rã. Ña'asere weeronojõ o'orã, Õ'acũ ñaro weesetirã, marĩ upũpũ nisere cũpure o'orã. Wẽrĩ masã'cãrã weronojõ añuse pe'ere weerã. ¹⁴ Moisé duti'que doca nĩrã, tere weetirã, bu'iri da'reno'rãsama. Marĩ cũ dutise doca niwe'e. Õ'acũ marĩrẽ bu'iri da'reronojõ o'ogu, marĩrẽ ma'ígũ, acobojocũ niwĩ. Tojo weero ña'arõ weese marĩrẽ de'ro põtẽomasĩtisa'a.

Marĩ da'raco'terã weronojõ nise ni'i

¹⁵ "Marĩ Moisé dutise doca niwe'e. Õ'acũ marĩrẽ ma'ígũ, acobojocũ niwĩ, ni'i. ¿To pũricãrẽ marĩ ña'arõ weecã, añusari? Niwe'e. ¹⁶ Musã masĩsa'a, marĩ apĩ dutiro weérã, cũrẽ da'rawã'ñaco'terã sãjãrã wee'e. Cũ marĩ wiogu tojagũ weesami. Te weronojõ marĩ ña'asere weérã, ña'ase weewã'ñaco'terã weronojõ nisa'a. Ña'arõ weese wapa wẽrĩsere bocarãsa'a. Marĩ Õ'acũ dutiro weérã pũricã, cũrẽ da'rawã'ñaco'terã weronojõ ni'i. Marĩ cũ dutisere weérã, ña'ase weero marĩrõ nĩrãsa'a.

¹⁷⁻¹⁸ Todũporopũ musã ña'asere weérã, da'rawã'ñaco'terã weronojõ nicãrã niwũ. Ni'cãrõacãrẽ ãpẽrã musãrẽ Jesucristo ye quetire werecã tu'orã, añurõ ãjõpeocãrã niwũ. Tojo weerã ña'arõ weesere yu'ruono'tjãrã, añusere weewã'ña'a. Musã tojo weecã wãcũgũ, yu'ũ Õ'acũrẽ e'catise o'o'o. ¹⁹ Musãrẽ tu'omasĩcã ñagu, masã na ucũwãsenojõ me'rã were'e. Musã todũporopũre ña'asere musã upũre wiãpecãrã niwũ. Siãpe me'rã ña'arõ weedojacãrã niwũ. Ni'cãrõacã pe'ere añusere wiarã, Õ'acũrẽ musã upũre wiaya. Cũ me'rã nibutiarã, siãpe me'rã cũ ñaro dia'cũrẽ weeya.

²⁰ Musã todũporopũre ña'arõ weewã'ñarã, ña'ase dutise doca nĩni'wũ yujupũ. Tojo weerã añurõ weeroñasato nĩrõ marĩrõ nicã'wũ. ²¹ Musã ña'arõ weérã, ¿ñe'enojõ añusere bocari? Todũporopũre musã ña'arõ wee'quere wãcũrã, ni'cãrõacãrẽ bopoyasa'a. Te ña'arõ wee'que wapare pecame'epũ bu'iri da'reno'bopã. ²² Ni'cãrõacãrẽ majã marĩ ña'arõ weesere yu'ruweti'cãrãpũ ni'i. Ña'arõ weese doca niwe'e. Õ'acũ dutisere da'rawã'ñaco'terã ni'i. Te pũricã añurõ yapãtisa'a. Marĩ, marĩ wiogu Õ'acũ me'rã ni'i. Siãpe me'rã cũ ñaronojõ weérã, añuse, cũ tiropũ catinu'cũsere bocarãsa'a. ²³ Ña'arõ wee'que wapare pecame'epũ bu'iri da'reno'o, wẽrĩdojasere bocano'sa'a. Õ'acũ marĩrẽ wapamarĩrõ o'ose pe'e catinu'cũãtjere bocãtje ni'i. Marĩ wiogu Jesucristo me'rã tere o'ogusami.

7

Omocã dũ'tese cjase queose ni'i

¹ Acawererã, musã Õ'acũ Moisére dutise cũu'quere masĩsa'a. Marĩ catiri ñũcopũ dia'cũrẽ te duti'quere yu'tisa'a. ² Queose me'rã musãrẽ weregũti. Marĩrẽ duti'que a'tiro ni'i. Ni'cõ omocã dũ'te'co co marãpũ catiro ejaturo cũ ñũmo nimo. Cũ wẽrĩca be'ro na dũ'te'que pe'tia wa'asa'a. Co marãpũ moogõ tojasamo tja. ³ Co marãpũ catimicã, apĩrẽ nuorẽgõ, ña'arõ weego weesamo. Õ'acũ dutisere yu'runũ'cãgõ weesamo. Co marãpũ wẽrĩca be'ro pũricãrẽ apĩrẽ nuorẽcã, ña'ase mejẽta ni'i. Õ'acũrẽ yu'runũ'cãtisamo.

⁴ Co marãpũ wẽrĩ'caro weronojõ marĩrẽ ni'cãrõacãrẽ a'tiro wa'a'a. Todũporopũre Moisé duti'quere yu'tini'wũ yujupũ. Jesucristo cũ wẽrĩcã,

marī quē'rā wērī'cārā weronojō wa'acārā niwū. Tojo weerā Jesucristo wērīse me'rā marī Moisé dutise doca ní'quere du'uno'wū. Ni'cārōacārē Jesucristo wērī masāse me'rā cū yarā ni'i. Marīrē Ō'acū űaro weeato nīgū, cū yarā sājācā weecu niwī. ⁵ Toduporopu marī tu'sasenojō űa'asere űaripejawu. Moisé duti'quere marīrē cā'mota'acā, weeya nīrōnojō wa'awu. Nipe'tise marī upupu nise me'rā marī űa'arō űaripejasere weewa. Te űa'asere wéerā, pecame'epu bu'iri da'reno'o, yapatidijabopā. ⁶ Toduporopu Moisé cū dutise doca níni'wū yujupu. Ni'cārōacārē majā marī Jesucristo me'rā nīrā, Moisé dutise doca niwe'e. Tere yu'rūweti'cārāpu ni'i. Tojo weerā marī Espīritu Santu me'rā ape upu sājā'a. Cū weetamurō me'rā Ō'acū űaro weesetimasī'i.

Añurō weesī'rīmīgū, űa'ase bu'iri pōtēotisa'a nise ni'i

⁷ ¿To pūrīcārē “Moisé duti'que űa'a ni'i”, nīrāsari? Niwe'e. Te dutise marīcāma, yu'u űa'agū ni'i nisere masītibopā. Cū dutise a'tiro ni'i. “Āpērā yere űoticā'ña”, ni'i. Te marīcāma, yu'u te űosere “űa'ase ni'i”, ni masītibopā. ⁸ Te dutise “Weeticā'ña” nimicā, yu'u pe'ere nipe'tise no'o űaro űaripejasere weeya nīrōnojō wa'awu. Dutise marīcāma, “űa'ase ni'i”, ni masīno'ña marītibopā.

⁹ Duporopu yu'u Moisé duti'quere sō'owaro masītigu, wācūque'tiro marīrō nicā'miwū. “Añurō weegū ni'i”, ni wācūmiwū. Be'ro te dutise masīca be'ro na'irō āpērā yere űoya nīrōnojō wa'awu. Yu'u űa'arō wéegu, “űa'agū ni'i”, ni tu'oña'wū. ¹⁰ Marī Ō'acū dutisere wéerā, añurō nicā'bosā'a. Yu'u pe'e te dutise de'ro weepe'omasītigu, bu'iritigu tojawu. Te dutise masārē Ō'acū me'rā añurō tojacā weeboronojō nīrō, yu'u pe'ere bu'iritigu tojacā weewu. ¹¹ űa'ase yu'upure nīrō, Ō'acū dutisere yu'rūnu'cācā weewu. Te űa'ase yu'ure nisoowioritique'awu. Tojo weegu yu'u te dutise niyucā, űa'arō wéegu, bu'iritigu tojawu. Ō'acū me'rā a'pepūrīgū tojawu.

¹² Ō'acū Moisére duti'que añuse warota ni'i. Diacjū wereme'ricā'a. Te dutise marī ye niatjere weetamu'u. ¹³ To pūrīcārē Ō'acū dutise añuse nīmīrō, ¿de'ro weero marīrē bu'iritirā tojacā weesari? Weetisa'a. Marī űa'ase wapa pe'e bu'iritirā tojasa'a. Tojo weero te dutise añuse me'rā űa'asere “űa'aseta ni'i”, ni masīno'o. Tojo weerā marī űa'arō wéerā, Ō'acūrē yu'rūnu'cārā wee'e nīrā, marīrē cū bu'iri da'reatje quē'rārē masīwū.

¹⁴ Marī masī'i, Moisé cū duti'quere Espīritu Santu me'rā Ō'acūta cūucu niwī. Tojo weero añuse dia'cū ni'i. Marī pe'e űa'arā ējānu'cātjīarā, űa'ase marīpure nise doca ni'i. ¹⁵ Yu'u, yu'u weesī'rīsere weewe'e. Yu'u ne weesī'rītise pe'ere wee'e. Yu'u a'tere masītisa'a. De'ro weegu tojo weesasa'a. ¹⁶ Yu'u weesī'rītise pe'ere wéegu, a'tiro masī'i. “Ō'acū dutise añusetā ni'i”, ni'i. ¹⁷ Yu'u mejēta űa'arō wee'e. Yu'upure űa'ase niyuro, yu'ure űa'arō weecā wee'e. ¹⁸ Yu'u añurō weesī'rīmīgū, weepōtēotisa'a. Tojo weegu a'tiro masī'i. Yu'upure ne añuse marī'i. ¹⁹ Añuse yu'u weesī'rīsere weeboronojō o'ogu, űa'ase yu'u weesī'rītise pe'ere wee'e. ²⁰ Yu'u weesī'rītise wéegu, yu'u basu mejēta tojo wee'e. Yu'upure űa'ase nise pe'e yu'ure su'ori wee'e.

²¹ Tojo weero a'tiro wa'a'a yu'ure. Yu'u añurō weesī'ricā, űa'ase dia'cū wa'awioritī'i. űa'ase pe'e u'mutāque'a'a. ²² Yu'u basu pe'e Ō'acū

dutisere tu'sayur'ruami'i. ²³ Tojo nimicā, ña'ase yu'u upupu nise pe'e ña'arō weeduti'i. Yu'u wācūse me'rā añurō weesī'rī'i. Ña'arō wéegu, añurō weebo'quere weetisa'a. Tojo weero ña'arō weese yu'ure wejeñe'ese weronojō ni'i. ²⁴⁻²⁵ Ña'arō weesere du'umasitigu, ña'abutiario tu'oña'sa'a. ¿Noa yu'ure te ña'asere, bu'iritigu tojacā weesere yu'rūweticā weesari? Õ'acū ni'cūta marī wioгу Jesucristo me'rā yu'ure yu'rūweticā weegasami. Tojo weegu Õ'acūrē e'catise o'o'o. Yu'u ucū'quere a'tiro neonu'cō, wereguti. Yu'u basu Õ'acū dutisere weesī'rīmi'i. Tojo weesī'rīmicā, ña'ase yu'upure nise pe'e yu'ure ña'arō su'ori wee'e.

8

Espíritu Santu weetamurō me'rā Õ'acū me'rā añurō nita basio'o nise ni'i

¹⁻² Jesucristo marīrē ña'arō niseti'quere yu'rūweticā weecu niwī. Tojo weerā ni'cārōacārē marī Jesucristo yarā bu'iri da'reno'some majā. Espiritu Santu marīrē Õ'acū me'rā añurō nicā weemi. Ni'cārōacārē Espiritu Santu dutisere wéerā, ña'arō weewe'e. Tojo weerā pecame'epu wa'asome. ³ Marī ña'arō weerā niyucā, Moisé duti'que de'ro weepe'ota basiotipā. Moisé duti'que me'rā yu'rūmasīwe'e. Õ'acū pe'e yu'rūomasīmi. Cū marī ña'arō wee'quere wērī wapayedutigū cū macūrē o'ócū niwī. Cū macū marī ña'arō weerā uputiro weronojō uputicu niwī. Ti upu me'rā wērīgū, ña'asere cō'awapayepe'ocā'cu niwī. ⁴ Tere cō'agū, marīrē Õ'acū dutiro weemasīato nīgū, tojo weecu niwī. Marī uaro weesī'rīsere weewe'e majā. Ni'cārōacārē Espiritu Santu tutuaro me'rā cū uaro weeseti'i.

⁵ Marī uaro weesī'rīsere weesetirā, marī uasenojō dia'cūrē wācūsa'a. Espiritu Santu me'rā nisetirā, cū uasenojō pe'ere weesa'a. ⁶ Marī uaronojō dia'cūrē weesetirā, pecame'epu wa'arāsa'a. Espiritu Santu uaronojō wéerā, marī ejeripō'rāpu añurō tu'oña'a. Tojo nicā Õ'acū me'rā añurō catinu'cūcā'rāsa'a. ⁷ Marī uaronojō dia'cūrē weesetirā, Õ'acū me'rā a'pēpūrīrā weesa'a. Cū dutiro ne weesī'rīti, ne weemasītisa'a. ⁸ Marī uaro weesetirā, Õ'acūrē e'caticā weemasītisa'a.

⁹ Marī uaro weesī'rīsere weetisa'a majā. Ni'cārōacārē Espiritu Santu marīpure nimi. Tojo weerā cū tutuaro me'rā cū uaronojō wee'e. Espiritu Santu marī me'rā niticā, cū uaro weetisa'a. Jesucristo yarā nitisa'a. ¹⁰ Marī ña'arō weese wapa marī upu boadijatji upu ni'i. Tojo boadijatji upu nimicā, Jesucristo marīpure niyucā, Õ'acū marīrē "Añurā, bu'iri marīrā nima", ni i'asami. Tojo weero marī upu boamicā, marī ejeripō'rā u'musepu catinu'cūcā'rōsa'a. ¹¹ Õ'acū Jesucristo wērī'cupure masōcu niwī. Cūta tja Espiritu Santu marīpure nicā, marī upu wērīca upure masōgūsami. Espiritu Santu tutuaro me'rā tojo weegasami.

¹² Tojo weerā acawererā, marī Espiritu Santure cuorā, cū dutisere weeroua'a. Marī uaro weesī'rīsenojō pe'ere weerouasato niwe'e. ¹³ Marī uaro weesetirā, pecame'epu bu'iri da're bajuriono'rāsa'a. Te ña'asere Espiritu Santu weetamurō me'rā weedu'urā pūrīcā, catinu'cūrāsa'a.

¹⁴ Nipe'tirā Espiritu Santu wācūse o'osere weesiruturānojō Õ'acū pō'rā nima. ¹⁵ Õ'acū Espiritu Santure marīrē o'ócū niwī. Tojo weerā ni'cārōacārē da'raco'terā na wioгуre uirā weronojō niwe'e. Marīrē Õ'acū pō'rā sājācā weesami. Tojo weerā cū weetamurō me'rā marī

Õ'acūrē "Pacu", nímási'i. ¹⁶ Espíritu Santu marī wācūsepū "Õ'acū pō'rā nitoja'a", ni tu'oña'cā weemi. ¹⁷ Marī Õ'acū pō'rā niyurā, cū "Yū'u pō'rārē añuse o'ogati" ní'quere ñe'erāsa'a. Jesucristo cū pacu o'oatjere ñe'egúsami. Marī què'rā cū me'rā tere ñe'erāsa'a. Marī ní'cārōacārē Jesucristo pi'etisere bu'ipejatamurā, be'ropu cū wiogu nise què'rārē bu'ipejatamurāsa'a.

Õ'acū marīrē añurō weeatje cjase ni'i

¹⁸ Marī a'ti nucūcāpu pi'eti'i, pi'etirā. Be'ropu Õ'acū marīrē u'mūsepū añusere o'oatjere wācūcāma, ní'cārōacā marī pi'etise mejō niseacā ni'i. ¹⁹ Be'ro ni'cā numu Õ'acū "Ā'rā yū'u pō'rā nima. Narē añuse o'oguti", nigúsami. Nipe'tise cū wee'que u'muarō cjase, a'ti turi cjase cū tojo weeatjere masā apeyenojōrē uputu ĩ'asī'rīrō weronojō co'tewapamō'o. ²⁰⁻²¹ Ne waropure Õ'acū wee'que añuse dia'cū nicaro nimiwū. Be'ro Adā Õ'acūrē yū'rūnu'cā'que bu'iri a'ti turi cjase doja wa'acaro niwū. A'ti turi basu dojoticaro niwū. Õ'acū ní'rōnojōta dojocaro niwū. Tojo weerā wa'icūrā, yucupagu, nipe'tise a'ti turi cjase boadijasa'a. Tojo boadijamicā, be'ropu añurō apogusami tja. Õ'acū ni'cā numu besecu niwī. Queoro ti numu nicā, cū pō'rārē añurā waro wa'ato ní'gū ducayugusami. Apeye cū wee'que què'rārē ducayugusami. Tojo weecā, cū ne waropu wee'caro weronojō añurō ní'rōsa'a tja. Boadijasome majā. ²² Marī a'tiro masī'i. Ní'cārōacāputa nipe'tise Õ'acū cū wee'que boadijasere pe'ticā uaro, pūrísere tu'oña'rō weronojō tu'oña'a. Ní'cō numio wī'magū wuago pūríse tu'oña'rō weronojō tu'oña'a. ²³ A'ti umuco se'saro tere tu'oña'we'e. Marī Espíritu Santure cuorā wiori què'rā pi'eti'i. Be'ropu marīrē ducayuatjere uputu waro ñe'esī'rīrā, pūrīrō tu'oña'rō weronojō yucue'e. Marī Espíritu Santure cuocā, nipe'tise Õ'acū "O'oguti" ní'quere o'ogusami. Be'ro Õ'acū marīrē, "Yū'u pō'rā nima", nigúsami. Tócatero nicā, marīrē ma'ma upu, ña'ase weetiri upure o'ogusami. ²⁴ Marī Jesucristore ējōpeocā, marīrē yū'ruocu niwī. Cū marīrē be'ropu weeatjere co'te ējōpeo'o. Marī ĩ'a'quepure de'ro weejā co'tenemobosau. ĩ'a'quepure co'teno'ña marī'i. ²⁵ Marī ĩ'atise pūrīcārē co'te ējōpeorā, sojaro, caributiro marīrō co'teme'rīcā'a.

²⁶ Marī añusere weetutuatiñjārā, Õ'acūrē "¿De'ro sērīrōuasari?" nímási'tisa'a. Tere ĩ'agū, Espíritu Santu marīrē weetamusami. Cū basu marī ye niatjere Õ'acūrē sērībosasami. Cū tere sērībosagu, masā ucūta basiotise userinojō me'rā sērīsami. ²⁷ Õ'acū uaronojōta Espíritu Santu marīrē, cū yarārē sērībosasami. Tojo weegu Õ'acū nipe'tise marī wācūsere ĩ'abesepe'ogu, Espíritu Santu marīrē sērībosasere masīsami.

²⁸ Õ'acū marīrē cū uaro weeato ní'gū besecu niwī. Tojo weerā marī a'tiro masī'i. Marī cūrē mairārē weetamunu'cūcā'sami. Nemorō cū weronojō wa'acā uagu nipe'tise marīrē wa'asere añurō yapaticā weesami. ²⁹ Õ'acū ne waropure ĩ'abesenu'cōtojugupu "Ā'rā yū'u pō'rā ní'rāsama", nicu niwī. Cū macū weronojō nisetiatio ní'gū tojo weecu niwī. Tojo nicā cū macūrē "Nipe'tirā cūrē ējōpeorā masā ma'mi niato", nicu niwī. ³⁰ Duporopu Õ'acū marīrē cū yarā niato ní'gū beseyutojacu niwī. Besetoja, cū pō'rā sājācā weecu niwī. Be'ro "Bu'iri marīrā, añurā nima", nicu niwī. Marī tojo nino'rārē u'mūsepū cū weronojō niseti'cā weegusami.

31 Marī tere masīrā, ǰñe'enojō ninemobosari? Ō'acū marīrē weeta-muyucā, āpērā marīrē ña'arō weemicā, wācūque'tiwe'e. Marīrē na ña'arō weedojamāsītisama. 32 Ō'acū cū macū waromarīcārē o'ócū niwī. Ne "O'osome" nitigūta, marī nipe'tirā ye niatjere wērībosadutigu tojo o'ócū niwī. Apeyepuma tjasami majā. De'ro weeacju cū macū Jesucristore marīrē o'o'cū nimigū, apeye nipe'tisere o'otibosabe. O'ogusami. 33 Ō'acū cū bese'cārārē ne ni'cūnojōputa masā besewaropu weresārō weronojō "Ā'rā ña'arā nima", nita basiowe'e. Ō'acū cū basuta "Ā'rā bu'iri marīma" nigūsamigu. 34 Ne ni'cū "Ā'rārē bu'iri da'reroa'a", nīmasītisami. A'tiro ni'ī. Jesucristota marīrē wērībosacū niwī. Wērītoja, masācū niwī. Ni'cārōacā cū pacu diacjū pe'e wioḡu dujiri cūmurōpu marī ye niatjere sērībosagū weesami. Tojo weegu ne ni'cū marī Ō'acū bese'cārārē "Bu'iri da'reroa'a", nīmasītisami. 35 Jesucristo marīrē ma'isere ne ni'cūnojō cā'mota'amasītimi. Marī pi'eticā, marī diasaro tu'oña'cā, āpērā ña'arō weequenu'cōcā, Jesucristo ma'inu'cūcā'sami. Tojo nicā ba'ase moocā, su'ti moocā, wiose wa'tero nicā, āpērā marīrē wejēcā, Jesucristo marīrē ma'inu'cūsami. 36 Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpu nīrōnojōta Ō'acū yarārē a'tiro ni'ī:

Mu'urē ējōpeose bu'iri umucorinucū āpērā ūsārē wējētawioro ni'ī. Ovejare wējērātirā aperopu miarā weronojō ūsārē weema, tojo ni ojano'caro niwū.

37 Marī ña'arō yu'rurā, Jesucristo marīrē ma'igū weetamuse me'rā nipe'tise ña'asere docaque'acā weemasī'a. Tojo nicā cū weetamuse me'rā nemorō wācūtuanemomasī'ī.

38 Yu'u a'tere "Diacjūta nīrō wee'e", ni'ī. Ō'acū marīrē ma'isere ne apeyenojō cā'mota'amasītisa'a. Wērīse, catise cā'mota'amasītisa'a. Tojo nicā Ō'acūrē wereco'terā u'musecārā, wātīa, na wiorā Ō'acū marīrē ma'isere cā'mota'amasītisama. Apeye quē'rā ni'cārōacā nise, be'ropu niatje ne cā'mota'amasīwe'e. 39 Tojo nicā u'muarōpu cjase, ū'cūarōpu cjase, Ō'acū wee'quenojō quē'rā ne Ō'acū marīrē ma'isere cā'mota'amasīwe'e. Ō'acū marī wioḡu Jesucristo yarā niyucā, marīrē ma'inu'cūsami.

9

Israe curuacjārā ye queti ni'ī

1-3 Yu'u acawererā Israe curuacjārā Jesure ējōpeoticā, ña'abutiario ejeripō'rātigucoro. Ya curuacjārā Jesucristore ējōpeocā uagu, na pecame'epu bu'iri da'reno'bo'quere ducayusī'rīgū, yu'u pe'e wapayebosāsī'rīmi'ī. Yu'u tojo weegu Jesucristore ne ī'anemotibosa'a majā. Yu'u Jesucristore ējōpeotjāgū, nisoowe'e. Diacjū tere werē'e. Espiritu Santu quē'rā yu'u nisere "Diacjūta ni'ī", nisami. 4 Israe curuacjārā Israe wāmetigu pārāmerā nituriarāpu nima. Ō'acū yu'u pō'rā niato nīgū narē besecu niwī. Cū na me'rā nīgū, cū tutuasere, cū asistesere narē ī'ocū niwī. "Yu'u musā wioḡu ni'ī. Musā, yā curuacjārā ni'ī", nicu niwī. Narē añurō nisetimasīato nīgū cū dutisere Moisére cūcū niwī. Narē Ō'acū wi'ipu cūrē ējōpeosere cūcū niwī. Ō'acū narē "Musā pārāmerā nituriarārē añurō weeguti", nicu niwī. 5 Ūsā ñecūsūma Israe curuacjārā nimu'tā'cārā pārāmerā nituriarāpu ni'ī. Abrahā, Isaa, Jacob, cū pō'rā doce pārāmerā nituriarāpu ni'ī. Jesucristo quē'rā masū niyugu, ti curuapu bajasirutugu, Israe curuacjū na acawereḡu nicu niwī. Cū Ō'acū

nimi. Nipe'tise yu'ruoro nimi. Cūrē “Mu'u añuyu'ruagu ni'i” ni, e'catise o'onu'cūcā'rōua'a. Tojota weeroua'a.

⁶ Ō'acū Israe curuacjārārē añurō weemicā, pājārā cūrē ējōpeotima. Na ējōpeoticā, “Ō'acū Israe curuacjārārē ‘Añurō weeguti’ niquere weetimi”, nigū mejēta wee'e. Ō'acū cū niquere queoro weemi. A'tiro ni'i. Nipe'tirā Israe pārāmerā nituriarā Ō'acū pō'rā nitima, nisī'rīrō wee'e. ⁷ Ō'acū Abrahārē “Mu'u pārāmerā nituriarārē añuse o'oguti”, nicu niwī. Cū tojo niquere nipe'tirā Abrahā pārāmerā nituriarā ñe'etisama. Ō'acū Abrahārē a'tiro nicu niwī: “Isaa pārāmerā nituriarā dia'cū mu'u pārāmerā waro nirāsama.” ⁸ A'tiro nisī'rīrō wee'e. Nipe'tirā Abrahā ya curuapu bajuasiruturā, Ō'acū pō'rā nitima. Ō'acū cū “Añuse weeguti” niquere ējōpeorā, Ō'acū pō'rā nima. Náta Abrahā pārāmerā waro nima. ⁹ Ō'acū Abrahārē nique a'tiro nicaro niwū: “Ape cū'ma a'tocateronojō a'tiguti tja. Titare Sara macūtitojagosamo”, nicu niwū.

¹⁰ A'te dia'cū niwe'e. Apeye totá nemoquejo'o. Na macū Isaa bucua, be'ro Rebecare numoticu niwī. Be'ro co nijipaco nirī curare Ō'acū co quē'rārē ucūcu niwī. Co pō'rā su'rua'cārā, Isaa ni'cū pō'rāta nicārā niwā. ¹¹⁻¹² Na bajua añuse, ña'asere weese duporo Ō'acū ni'cūrē beseyutojacu niwī. Tojo weese me'rā Ō'acū cū uaro besesere i'ocu niwī. Cū no'o besesī'rīrārē besesami. Na weesere i'agū mejēta, besesami. Tojo weegu Rebecare nicu niwī: “Masā ma'mi cū acabijire da'raco'tegu sājāgūsami.” ¹³ A'te Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpu nírōnojōta queoro ni'i. “Jacore besewu. Esaú pe'ere besetiwu”, nicu niwī Ō'acū.

¹⁴ To pūrīcārē marī ¿de'ro pe'e nirāsari? “Ō'acū ni'cūrē apī yu'ruoro besegu, queoro weetimi”, ¿nirāsari? Niwe'e. ¹⁵ A'tiro pe'e ni'i. Duporopu Ō'acū Moisére a'tiro nicu niwī: “No'o yu'u pajaña'sī'rīgārē pajaña'gūti”, nicu niwī. ¹⁶ Tojo weerā marī masī'i. Ō'acū basu cū pajaña'sī'rīrārē pajaña'sami. Masā pajaña'duticā mejēta pajaña'sami. Tojo nicā añurō weese wapa mejēta pajaña'sami. ¹⁷ Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpu Ō'acū cū niquere a'tiro o'jano'wū. Duporocjūpu Egipto dutigu wiogu faraōrē a'tiro nicu niwī: “Yu'u tutuasere mu'u me'rā i'ogūti nigū, mu'urē wiogu sōrōwū. Nipe'tirocjārā yu'u tutuagu nisere masīdutigū tojo weewu”, nicu niwī Ō'acū. ¹⁸ Tojo weegu Ō'acū no'o cū pajaña'sī'rīrārē pajaña'sami. No'o ejeripō'rā butīrārē ejeripō'rā buticā weesami. Na uaro nemorō ña'arō weato nigū tojo weesami.

¹⁹ Yu'u tojo nisere tu'orā, musā a'tiro nibosa'a: “Ō'acū cū basuta ejeripō'rā buticā weemigū, ¿de'ro weegu masārē ‘Bu'iritirā nima’, nisari? Ō'acū weesī'rīsere cā'mota'ata basiowe'e”, nibosa'a. ²⁰ Niwe'e. Musā tojo busurānojō masā ni'i. Ō'acū musārē wee'cure ye'suticā'rōua'a. Sutuwu yéecaru tiru yee'core “¿De'ro weeacjo yu'ure a'tiro bajutju yeeri?” nīmasītisa'a. ²¹ Di'i yeeri masō co uaro yeemasīsamo. No'o sutuwu añutju bosenu nicā co miwīrōatjure yeemasīsamo. Apera quē'rārē mejō niŋu no'o uaro co cūoatjure yeemasīsamo.

²² Masā ña'arō weecā, Ō'acū cū bu'iri da'reatjere, cū tutuasere narē masīcā uacu niwī. Tojo weegu cūrē uarosājācā wee'cārārē, cū bu'iri da're bajurioajārē tojo i'acā'cu niwī yujupu. ²³ Marīrē, cū pajaña'rā pe'ere cū añubutiaro nisetisere, cū tutuasere masīcā uacu niwī. Duporopu marīrē

cũ weronojõ añurã niato nígũ, tojo nicã cũ tutuasere cwoato nígũ beseyucu niwĩ. ²⁴ Tojo marĩrẽ besegu, ni'cãrẽrã judío masã wa'teropũ nirãrẽ, ãpẽrã judío masã nitirãrẽ beseducawaanũ'cõcũ niwĩ. ²⁵ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu ðaporocjũpu Osea Õ'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masũ judío masã nitirã ye cjase Õ'acũ ucũ'quere a'tiro ojacu niwĩ:

Yarã masã nitimi'cãrãrẽ “Yarã masã nima”, nigũsa'a.

Yũ'u ma'itimi'cãrãrẽ “Yũ'u mairã nima”, nigũsa'a.

²⁶ “Musã, yarã mejẽta ni'i” nino'ca di'taputa tja narẽ “Õ'acũ catinu'cũgũ põ'rã nima”, nino'rõsa'a, ni ojacu niwĩ Osea.

²⁷ Israe curuacjãrã ye pe'ema Isaía a'tiro ojacu niwĩ:

Israe põ'rã nucũporo dia pajiri maa sumutopũ nise weronojõ pãjãrã nimirã, pejetirãcã yũ'ruono'rãsama.

²⁸ Õ'acũ cũ ní'caronojõta cũ ucũ'quere queero weegusami.

Tere wéegu, sojaro me'rã a'ti nucũcãcãrãrẽ bu'iri da'regusami, nicu niwĩ.

²⁹ Cũ Isaíata apeye ojamũ'tãcũ niwĩ tja:

Õ'acũ nipe'tise bu'ipũ nigũ marĩ pãrãmerãrẽ pejetirãcã ðu'aticãma, ðaporocjãrãpũ Sodoma, Gomorracjãrãrẽ weronojõ pe'odijobopĩ.

Tojo weecã, marĩ ya curua marĩbosa'a majã, ni ojacu niwĩ.

³⁰ To pũrĩcãrẽ ¿de'ro nirõuati? A'tiro ni'i. Judío masã nitirã Õ'acũ me'rã na añurõ niatjere a'maticãrã niwã. Tere a'matimirã, Jesucristore ãjõpeose me'rã bocacãrã niwã. Na ãjõpeocã, Õ'acũ narẽ “Añurã, bu'iri marĩrã nima”, ni i'acu niwĩ. ³¹ Judío masã pe'e Moisé dutise me'rã Õ'acũ me'rã añurõ nisi'rĩcãrã nimiwã. Tojo wãcũmirã, Moisé duti'quere weeticãrã niwã.

Tojo weerã Õ'acũ me'rã añurõ niticãrã niwã. ³² ¿De'ro weerã Õ'acũ me'rã añurõ nitipari? A'tiro ni'i. Jesucristore ãjõpeose me'rã mejẽta Õ'acũ me'rã añurõ nisi'rĩcãrã nimiwã. Na basu weetutuase me'rã pe'e tojo nisi'rĩcãrã niwã. Tojo weerã Õ'acũ cũu'cu Jesucristore ãjõpeotirã Õ'acũ tiropũ wa'asome. ³³ Tojo weero Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu oja'que queero wa'acaro niwã. A'tiro ojano'caro niwã Õ'acũ macũrẽ:

Ni'cãgã ùtãgã ðupogu weronojõ ni'cãrẽ Jerusalẽpure ðupoguti.

Tigapu u'tayuria buruque'arã weronojõ yũ'u ðupo'cure ãjõpeotirã, bu'iri da're bajuriono'rãsama.

Cãrẽ ãjõpeorã pe'e “Mejõ waro ãjõpeocãti”, nisome, ni ojano'caro niwã.

10

¹ Acawererã, Israe curuacjãrãrẽ na yũ'ruono'cã pũrõ nasã'a. Tojo weegu uputu Õ'acũrẽ sãrĩbosa'a. ² Na Õ'acũ uaro añurõ weesĩ'rĩmima. Tojo weesĩ'rĩmirã, añurõ tu'omasĩnu'cõpe'otima. ³ Õ'acũ marĩrẽ Jesucristore ãjõpeose me'rã “Añurã nima”, nisami. Cũ tojo nisere ãjõpeosĩ'rĩtirã, judío masã pe'e na basu weetutuase me'rã añurã nisi'rĩmisama. Tojo weerã Õ'acũ cũ “Weeya” ni'quere weetisama. ⁴ ðuropopũ Moisé oja'quepũ “Õ'acũ cũ bese'cu masã ña'arõ wee'quere yũ'ruogusami”, ni ojano'caro niwã. Jesucristota nipe'tise Moisé cũ duti'quere weetu'ajanũ'cõpe'ocu niwĩ. Tojo weerã Jesucristore ãjõpeose me'rã dia'cũ Õ'acũ me'rã añurõ nita basio'o. Cãrẽ ãjõpeocã, Õ'acũ “Añurã, bu'iri marĩrã nima”, ni i'asami.

⁵ Moisé dutise me'rãma Õ'acũ i'orõpũ bu'iri marĩrã nidutisere Moisé a'tiro ojacu niwĩ: “Nipe'tise te duti'quere weepe'ogu Õ'acũ me'rã

ninu'cūcūsami", nicu niwī. ⁶ Ējōpeose me'rā pe'ere Ō'acū ī'orōpū bu'iri marīrā nidutise a'tiro ni'i. Marī Jesucristore ējōpeocā, Ō'acū marīrē "Añurā, bu'iri marīrā nima", ni ī'asami. Moisé tere a'tiro ojacu niwī: "Ō'acū bese'cure marīrē yu'ruodutirā u'musepu mujāa, cūrē pijidi-jatiroua'a', ni wācūticā'ña. ⁷ Tojo nicā 'Wērī'cārā nirōpu ni'cū dijaa, Ō'acū bese'cure pijimujāatiroua'a', ni wācūticā'ña", nicu niwī Moisé. Marī basu weetutuase me'rā tere weeta basiowe'e. Jesucristo u'musepu ni'cu dijatitōjacu niwī. Tojo nicā, wērī'cārā nirōpu ni'cu masāmujāatitōjacu niwī. ⁸ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu te cjasere a'tiro ni'i: "Ō'acū ye queti tu'ota basio'o. Tereta ucū'u. Marī tere ējōpeotoja'a", nicu niwī Moisé. Ēsā te queti Jesucristore ējōpeoroua'a nise quetireta were'e. ⁹ Marī a'tiro wéerā, yu'rurāsa'a. "Jesucristo marī wiogu nimi" nīrā, "Ō'acū Jesucristo wērī'cupure masōcu niwī" ni ējōpeorā, yu'rurāsa'a. ¹⁰ Marī Jesucristore ējōpeocā, Ō'acū marīrē "Añurā, bu'iri marīrā nima", nimi. Marī cūrē ējōpeosere āpērārē were'e. Te me'rā yu'rurāsa'a.

¹¹ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'caro niwā: "Ne ni'cū cūrē ējōpeogu 'Mejō warota cūrē ējōpeocāti', nisome", nino'caro niwā. ¹² Ō'acū nipe'tirārē ni'cārōnojō ī'asami. Judío masārē, judío masā nitirārē ne ducawaanu'cōse marī'i. Ō'acū nipe'tirā wiogu ni'cūta nimi. Nipe'tirā cūrē ējōpeose me'rā sērīrārē peje o'oyu'ruo o'ogusami. ¹³ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wā: "Nipe'tirā no'o Ō'acūrē na ña'arō wee'quere acobojose sērīrānojō yu'ruono'rāsama. Narē bu'iri da'resome", niwā.

¹⁴ Tojo nimicā, Jesucristore ējōpeotirā ¿de'ro wee acobojose sērībosabau? Cū ye quetire tu'otimīrā, ¿de'ro wee na ējōpeobosabau? ¿Narē wererā marīcā, de'ro na te quetire tu'obosabau? ¹⁵ Ō'acū weredutigu o'óticā, āpērārē wererā wa'atibosama. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu nīrōnojōta a'tiro ni'i: "Āpērā marīre ejerisājāse queti, añuse quetire miējacā, pūrō e'cati'i", ni ojano'o.

¹⁶ A'te añuse quetire pājārā tu'omīrā, nipe'tirā Israe curuacjārā ējōpeotima. Isaía cū oja'caronōjōta a'tiro ni'i: "Ō'acū, ūsā wiogu, ūsā weresere pejetirācā ējōpeoma", ni ojacu niwī. ¹⁷ Jesucristo ye quetire werēcā, masā tere tu'oma. Te quetire tu'óca be'ro ējōpeoma.

¹⁸ Yu'u musārē sērītiña'gūti: ¿Israe curuacjārā tu'omīrāba te quetire? Tu'opā. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wā: Na werese quetire nipe'tirocārā tu'obi'acā'sama. Na werese a'ti umūco nipe'tiropu bususe'sasa'a.

¹⁹ Musārē sērītiña'nemogūti tja. ¿Israe curuacjārā añuse quetire tu'omīrā, tu'omasiwetine? Tu'omasīcārā nimīwā. Yu'u tere ninemogū, Moisé cū ní'quere weremu'tāgūti. Ō'acū ucū'quere a'tiro nicu niwī: Yarā masā mejētare yu'ruoguti. Tojo narē weecā, musā doerāsa'a. No'o musā "Tu'omasītima" nīrārē yu'u yu'ruocā, musā uarāsa'a, ni ojacu niwī Moisé.

²⁰ Be'ro Isaía quērā Ō'acū cū ucū'quere "To nibosau" nīrō marīrō ninemopeocu niwī: Ne a'mati'cārā pe'e yu'ure bocaco'tecā'ma. Yu'u nisetisere yu'ure sērītiña'ti'cārā pe'ere ī'owā, tojo ni ojacu niwī Isaía.

21 Israe curuacjārã pe'ere Isaia Õ'acũ ucũ'quere a'tiro nicu niwĩ: "Ûmucorita yóacã, narẽ põtẽrĩ ñe'egũti nígũ, omocãrĩ sãemiwã. Na tu'oti, yu'runu'cãsepijarãrẽ tojo weemiwã", ni ojaturiacu niwĩ Isaia.

11

Ni'cãrẽrã Israe curuacjãrãrẽ Õ'acũ bese'que ni'i

1 Musãrẽ sãrĩtiña'nemogũti tja. ¿Õ'acũ Israe curuacjãrã yu'runu'cã'cãrãrẽ, yarã masã nisome majã nígũ, cõ'awã'cãpari? Cõ'awã'cãticu niwĩ. Yu'u quẽ'rã Israe curuacjũ ni'i. Abrahã pãrãmi nituriagu Benjamí ya curuacjũ ni'i. 2 Duporopu cũ yarã masã niato nígũ Õ'acũ Israe curuacjãrãrẽ besecu niwĩ. Tojo weegu narẽ cõ'aticu niwĩ. Musã masĩsa'a Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ Elía cũ ní'quere. Cũ Õ'acũpũre "Israe curuacjãrã bu'iri cuoma", nicu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ: 3 "Wiogu, Israe curuacjãrã mu'u ye queti weremu'tãrĩ masãrẽ wẽjẽcãrã niwã. Mu'urẽ ñubuepeorã, wa'icurã ñjũamorõpeosere weestedijocãrã niwã. Yu'u ni'cũta du'sa'a mu'urẽ ãjõpeogu. Yu'u quẽ'rãrẽ wẽjẽsĩ'rĩrã, a'marã weema", nicu niwĩ Elía. 4 Cũ tojo nicã tu'ogu, Õ'acũ cãrẽ yu'ticu niwĩ: "Na tojo weemicã, siete mil masã yarãrẽ du'apu. Na Baal wãmetigu queose yee'quere ne ãjõpeotima", nicu niwĩ Õ'acũ. Tojo weerã marĩ masĩ'i. Õ'acũ cũ yarã masãrẽ cõ'awã'cãtisami. 5-6 Õ'acũ Elía nícatero masãrẽ bese'caro weronojõ ni'cãrõacã quẽ'rãrẽ pejetirãcã Israe curuacjãrãrẽ besesami. Na weesere ï'agũ mejẽta, besecu niwĩ. Narẽ pajaña'gũ besecu niwĩ. Na añurõ wéeca be'ro narẽ besegu, pajaña'gũ mejẽta weebopĩ. Na weetutua'que wapa nibopã.

7 A'tiro ni'i. Nipe'tirã Israe curuacjãrã Õ'acũ me'rã añurõ nisĩ'rĩmicãrã niwã. Tojo nisĩ'rĩmirã, nipe'tirã cũ me'rã añurõ niticãrã niwã. Cũ bese'cãrã pũrĩcã cũ me'rã añurõ nicãrã niwã. Æpẽrã cãrẽ ãjõpeotitjãrã o'meperi marĩrã, tu'otirã weronojõ tojacãrã niwã. 8 Tere ucũrõ, Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojanowũ: "Õ'acũ cãrẽ ãjõpeotirãrẽ cũ yere tu'omasĩticã weecu niwĩ. Narẽ caperi ï'atirã, tojo nicã o'meperi tu'otirã weronojõ wa'acã weecu niwĩ. Téé a'tiro nicãpu quẽ'rãrẽ nidecoti'i yujupu", ni ojanowũ. 9 Davi quẽ'rã Õ'acũrẽ a'tiro ucũcu niwĩ: Israe curuacjãrã na bosenumũrĩ weewuase me'rã ña'arõ weema. Na tojo weecã ï'agũ, narẽ bu'iri da'reya.

10 Narẽ tu'omasĩtirã weronojõ, ï'atirã weronojõ wa'acã weeya. Peje nucãse wuarã, sũcũa wejenu'arõ weronojõ pi'eticã weeya, nicu niwĩ Davi.

Judío masã nitirãrẽ yu'ruo'que ni'i

11 Apeye musãrẽ ninemogũti tja. Judío masã Jesucristore ãjõpeoticã, Õ'acũ narẽ cõ'abutiacu niwĩ. Na Õ'acũrẽ yu'runu'cãcã, judío masã nitirã pe'ere yu'ruoguti nígũ, tojo weecu niwĩ. Õ'acũ narẽ añurõ weesere ï'arã, judío masã ãsã quẽ'rã tojota wãsa'a, ni ï'acũudutigu tojo weecu niwĩ. 12 Judío masã na Jesucristore ãjõpeoticã, Æpẽrã a'ti nucũcãcjãrãrẽ añurõ wa'acaro niwũ. Judío masã Õ'acũ "Yu'u põ'rãrẽ añuse o'oguti" ní'quere ñe'eticãrã niwã. Judío masã nitirã pe'e ñe'ecãrã niwã. Judío masã quẽ'rã Jesucristore ãjõpeocã, nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrãrẽ añurõ wa'arosa'a.

¹³ Ni'cārōacāma judío masā nitirā se'sarore wereguti. Jesucristo yu'ure musā judío masā nitirārē cū ye quietire weredutigu cūuwī. Tojo weero yu'u ĩ'acā, yu'u da'rase mejō nise mejēta ni'i. ¹⁴ Apetero weegu yu'u acawererā judío masārē doecā weebosa'a. Ō'acū musārē añurō weesere ĩ'arā, na quē'rā Jesucristore ējōpeobosama. Ējōpeorā, yu'ruono'rāsama. ¹⁵ Ō'acū judío masā cūrē ējōpeotirārē cō'acā, āpērā pe'e cū yarā sājācārā niwā. Judío masā pe'e cūrē ējōpeocā, añuyu'ruaros'a. Masā wērī'cārāpu masōno'cārā weronojō nirōsa'a.

¹⁶ Queose me'rā musārē wereguti. Pā wéeca be'ro ni'cāgā Ō'acūrē o'ocā, nipe'ticjapu Ō'acū ye tojasa'a. Yucugu quē'rā tojota ni'i. Tigū nu'cōrī Ō'acū ye nicā, te dūpuri quē'rā Ō'acū ye ni'i. Marī ñecūsumua Abrahā, Isaa, Jacob tigu nu'cōrī weronojō Ō'acū yarā nima. Tojo weerā marī cū pārāmerā nituriarā mejārōta "Ō'acū yarā nima", ni ĩ'ano'sama.

¹⁷ Ni'cārērā judío masā olivogu dūpucjārā waro weronojō nima. Āpērā ni'cārērārē te dūpurire dūtecō'a'caro weronojō Ō'acū judío masārē cō'acu niwī. Be'ro te dūpuri ni'caropu apegu olivo nūcūcjū dūpurire pī'rīwā'dutigu topu yeje dū'reō'osami. Tojo weero tigu casero wī'tāse me'rā nūcūcjū añurō pī'rīwā'rōsa'a. Tojo wee'caro weronojō wa'acaro niwū musā judío masā nitirārē. Ō'acū musārē cū yarā sājācā weecu niwī. Musā judío masā niwe'e. Tojo nitimirā, nipe'tise Ō'acū Abrahā pārāmerā nituriarārē "Añuse o'oguti" ni'quere ñe'erāsa'a. ¹⁸ Tojo wa'a'a nīrā, "Ēsā judío masā nemorō añuyu'runu'cā'a", niticā'ña. Ō'acū masārē yu'ruose na me'rāta dū'pocāticaro niwū. Musā ñecū me'rā mejēta dū'pocāticaro niwū.

¹⁹ Musā a'tiro nibosa'a: "Ni'cārē ña'ase dūpuri dūtecō'ano'caro niwū. Apeye dūpuri yejeducayuno'rōtiro tojo weeno'caro niwū", nibosa'a. "Te weronojō ūsā judío masā nitirārē Ō'acū yarā wa'ato nīgū judío masā pe'ere cō'acu niwī", nibosa'a. ²⁰ Tojota ni'i, nirō. Na ējōpeotise ye bu'iri cō'ano'cārā niwā. Musā quē'rā Ō'acūrē ējōpeoticā, yu'ruono'ña marībopā. Musā ējōpeose me'rā dia'cū cū yarā sājācārā niwū. Tojo weerā "Ēsā judío masā yu'ruoro ni'i", ni wācūticā'ña. Ēsā quē'rārē cō'arī nīrā, Ō'acūrē wiopesase me'rā tu'oña'ña. ²¹ Judío masā Ō'acū yarā nimu'tā'cārā nimiwā. Na ējōpeoticā, Ō'acū narē cō'acu niwī. Cū judío masārē olivo nimu'tā'que dūpurire dūtecō'a'caro weronojō weecu niwī. Musā judío masā nitirā quē'rārē cūrē ējōpeoticā, tojota weegusami. ²² Ō'acū pajaña'sere, tojo nicā tutuaro me'rā cū bu'iri da'resere wācūña. Cūrē ējōpeotirārē bu'iri da'resami. Musā pūrīcārē pajaña'gū, añurō weesami. Musā cūrē ējōpeonu'cūcā, tojo weegusami. Musā weeticā, cū ña'ase dūpuri cō'a'caro weronojō musā quē'rārē cō'agūsami. ²³ Cō'ano'cārā judío masā Jesucristore ējōpeocā, na quē'rārē añurō weegusami. Narē apaturi tigaputa tja mejā dūpuri yeje dū'reō'o'caro weronojō weegusami. Cū yarā sājācā wéegu, tojo weegusami. Ō'acū tere weemasīmi. ²⁴ Musā judío masā nitirā nūcūpu nicju olivo weronojō ni'i. Tojo nimicā, Ō'acū cū yarā sājācā weecu niwī. Judío masā pūrīcā Ō'acū besemu'tā'cārā waro nima. Olivogu warore ote'cu weronojō nima. Tojo weerā musā Ō'acū yarā sājācā, judío masāpua tjasama.

Judío masārē yu'ruoatje ni'i

²⁵ Acawererā, toduporopu masīno'ña marī'quere masīcā ũa'a. Ũsā judío masā yu'ruoro masīyu'rũnu'cā'a nirī nīgũ, tojo nigũti. Pājārā judío masā Jesucristore ējōpeotini'ma yujupu. Na o'meperi tu'otirā weronojō nima. Ō'acū “Judío masā nitirā ticurā ējōpeorāsama” ní'caronojōta na ējōpeoca be'ropu judío masā ējōpeorāsama. ²⁶ Tojo wa'acā, nipe'tirā judío masā yu'ruono'rāsama. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu judío masā na yu'ruatjere a'tiro ojano'wū:

Masārē yu'ruoacju judío masū Jerusalē wāmetiri macāpure etagusami.

Jacob pārāmerā na ña'asere cō'agūsami.

²⁷ “Narē ña'asere acobojocā, queoro wa'arosa'a yu'u toduporopu ní'que”, nicu niwī Ō'acū, ni ojano'caro niwū.

²⁸ Jesucristore ējōpeotitjārā, pājārā judío masā Ō'acūrē ī'atu'tirā weronojō nima. Musā judío masā nitirā pe'ere ējōpeodutigū tojo weemi. Tojo weemigū, a'tocatero nirā judío masārē Ō'acū ma'isami. Ne waropu na ñecūsumuarē ma'i'cu niyugu, na quē'rārē ma'isami. ²⁹ Ō'acū cū “Añuse o'oguti” ní'quere ducayutisami. O'otojanu'cō, ē'matisami. Tojo nicā cū bese'cārārē cō'abutiatisami. ³⁰ Toduporopu musā quē'rā Ō'acūrē yu'rũnu'cācārā niwū. A'tocaterore Ō'acū judío masā yu'rũnu'cācā ī'agū, musā pe'ere pajaña'mi. ³¹ Be'ro tojota wa'arosa'a judío masā quē'rārē. A'tiro nicā na Ō'acūrē yu'rũnu'cāma. Be'ro Ō'acū na quē'rārē pajaña'gūsami. Cū musārē pajaña'caronojō na quē'rārē pajaña'gūsami. ³² A'tiro ni'i. Nipe'tirā Ō'acūrē yu'rũnu'cācā ī'agū, “Ni'cārōnojō bu'iritirā nima”, nicu niwī. Nipe'tirāpure pajaña'gūti nīgũ, tojo nicu niwī.

³³ Ō'acū marī ña'arā ní'cārārē pajaña'yu'ruami. Tutuayuruami. Nipe'tise masīpe'ocā'mi. Tojo weerā marī cū wācūse, cū weesere masīpōtēotisa'a. Cū de'ro weesere tu'omasīpōtēotisa'a. ³⁴ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū Ō'acū masīsere: “Ō'acū marī wioḡu wācūse ne ni'cū masītisami. Ne ni'cū cūrē 'A'tiro pe'e ũa'a', nīmasītisami. ³⁵ Ne ni'cū Ō'acūrē apeyenojō o'o wapamoočā weeta basiowe'e”, tojo ni ojano'caro niwū. ³⁶ Nipe'tise a'ti turi cjase, ũ'muse cjase cū wee'que dia'cū ni'i. Cū tutuase me'rā nipe'tise ninu'cū'u. Cū ye ni'i. Tojo weerā nipe'tirā Ō'acūrē “Cū añuyuruagu, tutuayuruagu nimi”, ninu'cūcā'rā. Tojota weerā.

12

Jesucristore ējōpeorārē weeduti'que ni'i

¹ Acawererā, Ō'acū marīrē añurō pajaña'nu'cūmi. Tojo weerā Ō'acūrē marī basu marī upu, wācūse, nipe'tise me'rā o'orā. Mu'u yarā dia'cū ni'i nīrā, Ō'acūrē wiarā. Cū me'rā nibutiarā weronojō weerā. Ō'acū marī me'rā e'caticā ũarā, tojo weerā. Marī a'tiro weese me'rā cūrē ējōpeosere diacjū ī'orāsa'a. ² Marī a'ti ũmucocjārā na weewuasere ī'arā, na weronojō weeticā'rā. A'tiro pe'e weerā. Marī catiri ũmucore siape me'rā Ō'acū marī wācūse ducayunu'cūcā'to. Cū marīrē ducayunu'cūcā, marī Ō'acū ũasere “A'tiro ni'i”, nīmasīrāsa'a. Cū ũase añuse dia'cū ni'i. Te ña'ase marīse ni'i. Marī cū ũaro weecā, e'catisami.

³ Õ'acũ añurõ weégu, yu'ure musârê cũ ye quetire weredutigu cũuwĩ. Tojo weegu musã nipe'tirârê nigũti. Ne ni'cũ marĩ weemasĩtisere "Weecã'amasĩ'i" niticã'rõua'a. Marĩ weemasĩsere queoro wãcũme'ricã'rõua'a. Marĩnucũ a'tiro wãcũrã. "Jesucristore êjõpeoca be'ro cũ weemasise o'o'que põtëorõ weemasĩ'i", nĩrã. ⁴ Queose me'rã wereguti. Marĩ upũ ni'cã upũ nimirõ, peje ducawatise cuo'o. Te nipe'tise ni'cãronojõ niwe'e. Mejêcã dia'cũ ni'i. Marĩ caperi me'rã ï'a'a. Marĩ o'meperi me'rã tu'o'o. Du'pocãrĩ me'rã sija'a. ⁵ Marĩ Jesucristore êjõpeorã tojota ni'i. Pãjarã nimirã, cũ me'rã ni'cã upũ weronojõ ni'i. Marĩ nipe'tirã ni'cã upũ a'mesu'a'a.

⁶ Marĩnucũrê mejêcãrĩ dia'cũ weemasĩsere cũucu niwĩ. Cũ no'o o'osĩ'risere o'osami. Tojo weerã tere añurõ weerã. Æpêrãrê Õ'acũ were'quere wereturiamasĩsere o'osami. Cũ tere cũucã, marĩ êjõpeoro ejatuaro Æpêrãrê wererã. ⁷ Æpêrãrê weetamumasĩsere cũusami. Tojo cũ weecã, Æpêrãrê añurõ weetamurã. Æpêrãrê cũ ye cjasere bu'edutigu cũucã, narê añurõ bu'erã. ⁸ Æpêrãrê wãcũtutuacã weemasĩgũnojõ añurõ weeya. Æpêrãrê niyeru o apeyenojõ o'odutise cuogunojõ e'catise me'rã o'oya. "Æpêrãrê niyeru o'oapu" nĩrõ marĩrõ o'oya. No'o su'ori dutime'rigũnojõ añurõ weeya. No'o pajaña'sere cuogunojõ e'catise me'rã weetamuña.

Jesucristore êjõpeorã a'tiro weeroua'a nise ni'i

⁹ Æpêrãrê ma'ita'saticã'ña. Diacjũ ma'ĩña. Ña'asere yabiya. Æpêrãrê weetamuse añusenojõ pe'ere sirutuya. ¹⁰ Jesucristore êjõpeorã ni'cũ põ'rã weronojõ a'merĩ ma'ĩña. Musã weese me'rã Æpêrã, Æpêrã pe'ere añurõ wãcũdutirã tojo weeya. A'merĩ wiopesase me'rã ï'aña.

¹¹ Õ'acũ uaro wéerã, nijĩsijaticã'ña. Marĩ wiogu dutisere tu'sase me'rã weeya.

¹² Õ'acũ añurõ weegusami nĩrã, e'catiyuya. Mejêcã wa'acã pi'etirã, wãcũtutuaya. Du'ucũurõ marĩrõ Õ'acũrê ñubuenu'cũcã'ña.

¹³ Jesure êjõpeorãrê apeyenojõ du'sacã, musã cuosere ducawaaya. Musã tirop etarãrê añurõ ñe'eña.

¹⁴ Musãrê ña'arõ weerãrê "Õ'acũ añurõ weeato", ni sêrĩbosaya. "Ña'arõ weeato", niticã'ña.

¹⁵ Æpêrã e'catirãrê e'catitamuña. Æpêrã utirãrê utitamuña.

¹⁶ Ni'cãronojõ, ni'cãrõ me'rã añurõ nisetiburoya. "Yu'u Æpêrã yu'ruoro ni'i", ni wãcũticã'ña. Tojo weronojõ o'orã, mejõ nĩrã me'rã ni'cãronojõ nisetiya. "Masĩgũ waro ni'i", niticã'ña.

¹⁷ Musãrê ña'arõ weecã, narê a'meticã'ña. Nipe'tirã ï'orõpũre "Añuse dia'cũ weerouasato", ni wãcũtutuaya. ¹⁸ No'o musã weepõtëorõ, nipe'tirã me'rã añurõ nisetiya. Ejerisãjãse me'rã nisetiya. ¹⁹ Acawerãrã yu'u mairã, musãrê wereguti. Musã basu a'merĩ wapaticã'ña. Õ'acũ musãrê ña'arõ weerãrê bu'irĩ da'regusami. Cũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'caro niwũ: "Yu'u ni'i masãrê bu'irĩ da'racia. Na ña'arõ wee'que wapare queoro bu'irĩ da'regusa'a", nicu niwĩ marĩ wiogu. ²⁰ Apeye ojanemono'wã: "Mu'urê ï'atu'tigu ujaboacã, cũrê ecaya. Cũ acowuocã, ña'ña. Mu'u cũrê tojo añurõ weecã, cũ ña'arõ wee'quere popoyagusami", ni ojano'wã. ²¹ Ña'asere musã di'ócũuno'ticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Musã añurõ weese me'rã pe'e ña'asere docaque'acã weeya.

13

1 Õ'acũ dia'cũ a'ti nucũcãcãrã wiorã dutirãrẽ sõrõmi. Cũ cõu'cãrã nima. Tojo weerã nipe'tirã añurõ yu'tiya narẽ. 2 No'o cũ wiorãrẽ yu'runu'cãgũ, Õ'acũ duti'quere yu'runu'cãgũta weemi. Musã wa'tero nirã wiorã musãrẽ duticã uami. Tojo weegu narẽ yu'runu'cãrãrẽ Õ'acũ bu'iri da'regusami. 3 Wiorã añurõ weerãrẽ uise o'otima. Ña'arõ weerã pe'ere uise o'osama. Uitirãta nisetis'irã, añurõ weeya. Musã tojo weecã, wiorã "Musã añurõ wee'e", nirãsama. 4 Õ'acũ musã ye niatjere narẽ sõrõcu niwĩ. Tojo weerã ña'arõ wéerã pũricã, uiya. Wiorã ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'rerã, Õ'acũ dutiro weerã weema. Õ'acũ ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'redutigu wiorãrẽ cũucu niwĩ. 5 Tojo weerã marĩ wiorã dutisere yu'tiroua'a. Bu'iri da'rieri nírã dia'cũ, yu'titicã'rõua'a. Õ'acũ marĩrẽ wiorã duticã uami nírã pe'e, na dutisere queero yu'time'ricã'rõua'a. 6 Wiorã na da'rasere queero wéerã, Õ'acũrẽ da'raco'terã weronojõ nima. Tojo weerã na wapayedutisenojõrẽ wapayeya.

7 Na wiorã dutisereta queero weeya. Na wapayeduticã, wapayeya. Na wiorã nise bu'iri wiopesase me'rã narẽ i'aña. Narẽ añurõ wãcũña.

8 Æpërãrẽ wapamooticã'ña. Maata wapayepe'ocã'ña. A'merĩ ma'ise pe'e pe'timasitisa'a. Tojo weerã a'merĩ ma'inu'cũcã'ña. No'o æpërãrẽ maigũnojõ Õ'acũ dutise cũu'quere queero weegu weemi. 9 Õ'acũ a'tere dutise cũucu niwĩ. "Musã numosãnumia nitirãrẽ, marãpusumua nitirãrẽ a'metãrãticã'ña. Æpërãrẽ wẽjẽcõ'aticã'ña. Yajaticã'ña. Æpërã yere uoticã'ña" ni, dutise cũucu niwĩ. A'te, tojo nicã nipe'tise apeye dutise cũu'quere ni'cãrõputa neonu'cõmasĩ'i. A'tiro ni'i. Musã, musã basu ma'irõnojõta musã tiropu nirãrẽ ma'ña, ni'i. 10 Marĩ ma'ise cuorã, marĩ tiropu nirãrẽ ña'arõ weesome. Tojo weerã narẽ ma'irã, Õ'acũ dutise cũu'quere weepe'ocã'a.

11 A'tere ni'cãrõacã marĩ catiriterore wãcũrõua'a. Cãrĩrã weronojõ niticã'rã. Jesú cũ apaturi a'tiatjere añurõ tu'oña'a, wãcũnurãrã. Marĩ Õ'acũ tiropu wa'atjo cã'rõacã du'sasa'a. Marĩ ne waro Jesucristore ãjõpeowã'cõrã, "U'musepu marĩ wa'atje du'sayu'rua'a", nimiwã. Ni'cãrõacãrẽ marĩ masĩ'i. "Cã'rõacã du'sa'a Jesucristo apaturi a'tiatje", ni'i. 12 A'tiro nicãrẽ ña'arõ weese yu'rumajã wa'a'a. Ni'cãrõacãrẽ bo'remujãtiro weronojõ Jesucristo a'tiatjo cã'rõ du'sa'a. Tojo weerã marĩ ña'asere masã ñamipu weewuasenojõrẽ weedu'uroua'a. A'tiro pe'e weeroua'a. Añuse, umuco masã i'orõpu weesenõjõ dia'cũrẽ weeroua'a. Marĩ Õ'acũ yere wéerã, ña'arõ weesere du'upe'ocã'rãsa'a. 13 Umuco, bajuyorõpu weesetironõjõ weeroua'a. Bosenumu nicã que'a, caricũticã'rã. Numia me'rã ña'arõ weeticã'rã. Numia quẽ'rã, umua me'rã ña'arõ weeticã'ña. A'pepũrise me'rã tu'oña'ticã'rã. Æpërã yere uoticã'rã. 14 A'tiro pe'e weerã. Marĩ wiogu Jesucristo weetamuse me'rã cũ weronojõ añurõ nisetirã. Cãrẽ nemorõ masĩnemorã. Marĩ ña'arõ uaripejasere wees'irã, "A'tiro weerãti", ni wãcũticã'rã. Tere weedu'urã.

14

Ëjõpeotutuarã, ëjõpeotutuatirã cjase ni'i
(1Co 8.1-13)

1 Ni'cũ Jesucristore ëjõpeomigũ, cũ ëjõpeotutuatigu musã me'rã nis'irãcã, ùrusãtirãta, cãrẽ ñe'eña. Cãrẽ "A'tiro weecã ua'a" nitirãta,

ñe'eña. Cūrē “To ñe'ebosau” nitrāta, ñe'eña. ² Āpērā Jesucristore ějōpeorā “Marī nipe'tise ba'acā, añu ni'i”, nima. Āpērā pe'e Jesucristore ějōpeotutuaturā “Marī di'iro ba'arā, Ō'acūrē yu'runu'cābosa'a”, ni wācūsama. Tojo weerā otese dia'cūrē ba'asama. ³ Nipe'tise ba'agu pe'e di'iro ba'atigure ĩ'acō'aticā'to. Di'iro ba'atigu pe'e quē'rā nipe'tise ba'agare “Mu'ū di'iro ba'acā, ña'a ni'i”, niticā'to. Nipe'tise ba'agure Ō'acū yagu sājācā weetjaju niwī. ⁴ Marī apīrē da'racō'tegure “Mu'ū ña'arō wee'e”, nīmasīwe'e. Cū wioḡu dia'cū tojo nīmasīsami. Marī Jesucristore ějōpeorā quē'rārē tojota ni'i. Āpērā Jesucristore ějōpeorārē “Ña'arō weema”, nīmasīwe'e. Ō'acū na wioḡu nimi. Cū ni'cūta narē “Añurō wee'e”, o “Ña'arō wee'e”, nīmasīsami. Marī wioḡu cū yarārē ějōpeotutuacā weemasīmi.

⁵ Apeye ninemogūti. Ni'cārērā “Ni'cārē numurī yu'ruoro ape numu Ō'acūrē ñubuepeoroua'a”, nisama. Āpērā pe'e “Nipe'tise numurī ni'cārōnojō Ō'acū ye ni'i”, nisama. Masānucū “Ō'acū yu'ū a'tiro weecā ũasami”, nirōua'a. ⁶ Ni'cū, ni'cā numurē “Ō'acū ya numu waro ni'i” nigūnojō Ō'acūrē ějōpeoacju tojo nisami. Apī nipe'tise numurīrē ni'cārōnojō wācūḡu quē'rā Ō'acūrē ějōpeoacju tojo nisami. Nipe'tisere ba'agu quē'rā Ō'acūrē ějōpeoacju tojo weesami. Cū ba'asere e'catise o'osami. Apī di'irore ba'atigu quē'rā Ō'acūrē ějōpeoḡu ba'atisami. Cū, cū ba'asenojōrē Ō'acūrē e'catise o'osami.

⁷ Marī catiri ũmucore marī se'saro niwe'e. Wērīrā quē'rā marī se'saro nisome. Marī catirā, wērī'cārā Jesucristo yarā ni'i. ⁸ Marī catiro pōtēorō Jesucristo ũaronojō weesī'rīi. Wērīrā quē'rā cū me'rā catirāti nīrā, wērīrāsa'a. Tojo weerā catirā, wērī'cārā Jesucristo yarā ni'i. Cū marī wioḡu marīrē su'ori nigū nimi. ⁹ A'tiro ni'i. Cristo wērīcu niwī. Wērītoja, masācu niwī. Nipe'tirā catirā, wērī'cārā wioḡu nigūti nīgū, tojo weecu niwī.

¹⁰ Tojo weerā ũde'ro weerā musā āpērā Jesucristore ějōpeorārē “Ña'arō weerā weema” niti? ũDe'ro weerā narē tojo ĩ'acō'ati? Marī nipe'tirā Ō'acū masārē beseri numu nicā, marī wee'quenucūrē beseno'rāsa'a. Tojo weerā Jesucristore ějōpeorā marī acawererārē “Tojo weema”, niticā'rōua'a.

¹¹ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu Ō'acū cū ni'quere a'tiro ojano'wū: Yu'ū catigu ni'i.

Yu'ū ucūse diacjū warota ni'i.

Nipe'tirā yu'ure ejaque'arāsama.

Nipe'tirāpūta yu'ure “Mu'ū Ō'acū añugū, tutuagu ni'i”, nīrāsama, ni ojano'wū.

¹² Te oja'quere tu'orā, marī masī'i, marīnucū a'ti turīpu marī wee'quere Ō'acūrē wererāsa'a.

Musā acawererā Jesucristore ějōpeorārē na ějōpeosere doḡorētīcā'ña nise ni'i

¹³ Marī, marī wee'quere Ō'acūrē wererāsa'a nīrā, a'merī ucjaticā'rā. A'tiro pe'e ũa'a. Nē apeyenojō na ějōpeosere doḡorēcā weeticā'rā. Tojo nicā narē ña'arō weecā weeticā'rā. ¹⁴ Yu'ū marī wioḡu Jesure ějōpeotjīagū, a'tiro masī'i. Nipe'tise yu'ū ba'ase añuse ni'i. Apī pe'ema “Apeyenojō yu'ū ba'ase ña'a ni'i” nicā, cūrē diacjāta ña'a nisa'a. ¹⁵ Mu'ū

āpērā na ba'aya marisere ba'acā, apī ña'arō tu'oña'bosami. Mu'u tojo wéégu, cūrē ma'igū mejēta wee'e. Cristo cū quē'rārē wērībosacu niwī. Tojo weegu mu'u ba'ase me'rā apīrē ējōpeodu'ucā weeticā'ña. ¹⁶ Mu'uma mu'u weese añu nibosa'a. Apī pe'ere ña'a nibosa'a. Tojo weese me'rā āpērārē ña'arō wācūcā weeticā'ña. ¹⁷ Ō'acū marī wiogu ye cjase ba'a, sī'rī weese mejēta ni'i. A'te pe'e nibutia'a. Ō'acū uaro weenu'cūse, tojo nicā āpērā me'rā añurō nicā'se, a'merī e'caticā weese pe'e nibutia'a. Te Espiritu Santu weetamuse me'rā weeno'o. ¹⁸ A'tiro weegú Jesucristo uaronojō weegu weemi. Ō'acū ī'orōpure “Añurō weegu weemi”, nino'sami. Tojo nicā masā quē'rā cūrē “Añurōta weegu weemi”, nisama.

¹⁹ Tojo weerā ni'cārō me'rā añurō wejepeo ejerisājāsenojōrē a'marā. Marīrē te ni'cārō me'rā nisetise Jesucristore nemorō ējōpeorā, a'merī weetamurāsa'a. ²⁰ Musā ba'ase me'rā apī Jesucristore ējōpeose dojorētīcā'ña. Nirōta nipe'tise ba'ase añu ni'i, añurō pe'e. Musā āpērā na ba'aya marisenojōrē ba'acā ī'arā, na quē'rā ba'abosama. “Tere ba'arā, ña'arō wee'e” ni wācūmirā, musārē ī'acūrā, tojo weebosama. Tojo wācūrā, tere ba'arā, ña'arō weema. Tojo weerā musā tere ba'arā, narē ña'arō weecā weebosa'a. Musā tojo weese ña'a ni'i. ²¹ Marī apī ējōpeotutuatiḡure Jesucristore ējōpeodu'ucā weebosa'a nīrā, a'tiro weeroua'a. Cū di'iro ba'atisere ba'aticā'rōua'a. Vino cū sī'rītisere sī'rītīcā'rōua'a. No'o apeyenojō cūrē Jesucristore ējōpeodu'ucā weesenojōrē weeticā'rōua'a. ²² “Nipe'tise yu'u weese añu ni'i” ni tu'oña'gūnojō Ō'acū se'sarore wereya. Āpērā ējōpeose dojorētīḡu, bu'iri marīḡū tu'oña'gū e'catīḡu nimi. ²³ Apī apeyenojōrē ba'agū, “To ba'abosau” ni tu'oña'ba'agū, bu'iri cuomi. A'tiro ni'i. “Yu'u ba'ase Ō'acū ī'orōpure añurōsa'a” nitimigū ba'acā, ña'a ni'i. “Nipe'tise marī weese Ō'acū ī'orōpure queoro ni'i” ni tu'oña'timirā weese ña'a ni'i.

15

Marī ye dia'cūrē wācūtīcā'rōua'a nise ni'i

¹ Marī ējōpeotutuarā āpērā ējōpeotututīrārē weetamurōua'a. Marī tu'sase dia'cūrē weeticā'rōua'a. ² Āpērā ye niatjere wācūrōua'a. Narē nemorō ējōpeotutuatō nīrā tojo weeroua'a. ³ Cristomarīcā cū tu'sase dia'cūrē weeticu niwī. Ō'acū ye queti oja'ca pūrīpu Cristo cū pacure ni'quere a'tiro ojano'wū:

Nipe'tise mu'urē ī'atu'tīrā mu'urē ña'arō ucūrā, yu'u pe'ere weequeō'orā weema, ni ojano'caro niwū.

⁴ Nipe'tise todapurōpu Ō'acū ye queti oja'que marīrē masīdutiro ojano'caro niwū. Marī ña'arō yu'rūrā, te oja'quere bu'erā, nu'cāpo'o. Wācūtutuanemo'o. Tojo weerā Ō'acū cū weeatjere e'catise me'rā yucue'e. ⁵ Ō'acū marīrē mejēcā wa'acā, wācūtutuacā weesami. Marīrē e'caticā weesami. Cū Jesucristo uaronojō musārē ni'cārō me'rā nisetīcā weeato. ⁶ Tojo weerā musā ni'cārōputa wācūsetīrā, a'tiro weerāsa'a. Ō'acū, marī wiogu Jesucristo pacure ni'cārō me'rā “Mu'u añuyu'rua'a”, nīrāsa'a.

Judío masā nitīrārē Jesucristo ye quetire were'que ni'i

⁷ Marī Ō'acūrē ni'cārō me'rā ējōpeorā nitījārā, āpērārē ñe'erōua'a. Jesucristomarīcā marīrē ñe'ecu niwī. Tojo weerā Ō'acūrē “Añubutiami”

nidutirā, marī quē'rā āpērārē ñe'erōua'a. ⁸ Yu'u ucūgū, "Ō'acū marī ñecūsūmuarē cū 'Weeguti' nī'quere queoro weegu weemi", nigū wee'e. Jesucristota judío masārē weetamugū a'ticu niwī nīgū, tojo ni'i. Cū tojo weese me'rā Ō'acū cū diacjū nisere i'ocu niwī. ⁹ Tojo nicā judío masā nitirā "Ō'acū ūsārē pajaña'gū, añuyuruami" nidutigū Jesucristo a'ticu niwī. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu Ō'acū bese'cu Cristo cū pacure ucū'quere a'tiro ojano'wā:

Judío masā nitirā wa'teropu mu'urē e'catipeoguti.

Ō'acū masīyuruagu nīmi nīgū, basapeoguti.

¹⁰ Aperopu quē'rārē a'tiro ojano'wā:

Judío masā nitirā, Ō'acū yarā judío masā me'rā e'catiya.

¹¹ Aperopu quē'rārē ninemowā:

Nipe'tirā judío masā nitirā Ō'acūrē e'catipeorā, "Mu'u añuyuruagu ni'i", niña.

Nipe'tirocjarāputa Ō'acū añubutiasere e'catipeoya, ni ojano'wā.

¹² Isaía quē'rā a'tiro ojaca niwī:

Isaí pārāmi nituriagu bajuagusami.

Cū judío masā nitirā wiogu niacju nigūsami.

Na cūrē "Ūsārē yuruogu nīmi", ni ējōpeorāsama, ni ojano'wā.

¹³ Ō'acū marirē cū añurō weeatjere e'catiyusere o'ogu nīmi. Musārē cūrē ējōpeorārē e'catise, ejerisājase o'oato. Tojo weerā musā Espiritu Santu weetamurō me'rā uputu e'catiyurāsa'a.

¹⁴ Yu'u acawererā, musārē a'tiro tu'ōña'a. Musā āpērārē añurō weesa'a. Jesucristo yere añurō masisa'a. A'merī werecasamasisa'a. ¹⁵ Musā tojo weemicā, a'ti pūrīpare musārē tutuaro me'rā oja'a. Musā tu'o'quere acobojojicā'to nīgū tojo wee'e. Ō'acū yu'ure añurō wéegu, Jesucristo yere musārē bu'edutigū cūuwī. ¹⁶ Tere weregū, judío masā nitirā na Jesucristore ējōpeocā uasā'a. Pa'ia wa'icūrārē Ō'acūrē o'oro weronojōta yu'u judío masā nitirārē cūrē wiasī'rīsa'a. Espiritu Santu narē Ō'acū yarā sājācā weegusami. Tojo weecā Ō'acū narē, "Yarā nima", ni ñe'egūsami.

¹⁷ Jesucristo weetamurō me'rā Ō'acū cū'quere añurō wee'e. Tojo weegu yu'u da'rasere añurō tu'ōña'a. ¹⁸ Jesucristo yu'u me'rā wee'que dia'cūrē musārē wereguti. Musā judío masā nitirārē ējōpeocā uasāgū yu'ure weetamuwī. Yu'u bu'ese me'rā, tojo nicā yu'u wee'quere i'arā, musā judío masā nitirārē ējōpeocā weewī. ¹⁹ Apeye quē'rārē Ō'acū tutuaro me'rā weesere wee'owū. Tojo nicā Espiritu Santu tutuase me'rā bu'ewū. A'tere wéegu, Jerusalé me'rā werenu'cāwū. Téé lírico wāmetiropu Jesucristo masārē yuruose quetire weretuogu ejawū.

²⁰ Āpērā bu'eno'ña marīrōpure Jesucristo ye quetire weremu'si werewū. Āpērā na were'quepure werebu'ipeotiwū. ²¹ Yu'u tojo weese Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu oja'caronojōta wa'awū. A'tiro ojano'caro niwū: Cū ye quetire ne ni'cāti masīti'cārā wereno'rāsama.

Cū yere na tu'oti'quere tu'omasīrāsama, ni ojano'wā.

Pablo Romapu wa'atje ni'i

²² Yu'u peje macārīpu bu'esijayugu, musā tiropu wa'amasītisa'a yujupū.

²³ Ni'cārōacārē te macārīpu bu'etoja'a. Peje cū'marī musā tiropu wa'asī'rī'cu niñjagū, be'rocure topure wa'aguti. ²⁴ España pu wa'aguti.

Topu wa'agu, musã tiro Romapu ya'ruaguti. Musãrê ì'a, e'cati, cã'rõ niqejoguti. Be'ro ya'ure España pu wa'atjere weetamuapa. ²⁵ Ni'cãrõacã Jerusalêpu wa'anigûti yujupu. Jesucristore êjõpeorãrê weetamugû niyeru miagû weeguti. ²⁶ Jesucristore êjõpeose cururicjãrã Macedonia, tojo nicã Acaya di'tacjãrã niyeru sêrĩneocãrã niwã. Jerusalêpu nirã pajasecuorã Jesucristore êjõpeorãrê o'orãtirã tojo weecãrã niwã. Tojo weegu te niyerure Jerusalêpu o'ogu wa'aguti. ²⁷ Judío masã nitirã Macedonia, Acayapu nirã a'tiro wãcũcãrã niwã. Judío masã Jerusalêpu nirãrê weetamurõua'a. Na tojo wãcũse añu nicaro niwã. A'tiro ni'i. Judío masã, judío masã nitirã pe'ere Jesucristo ye quetire werewã'cõcãrã niwã. Tojo nicã judío masã nitirã Jesucristore êjõpeocã, a'tiro wa'acaro niwã. Õ'acû judío masãrê "O'oguti" ni'que pe'ere ñe'ecãrã niwã. Tojo weerã judío masã nitirã, judío masã pajasecuorãrê niyerure, na cuosere o'oroua'a. ²⁸ Yu'u te niyeru Jerusalêcjãrãrê o'otojagu, España pu wa'agu, musãrê ì'ayu'ruwã'cãgûti. ²⁹ Yu'u musã tiropu wa'agu, Jesucristo ye añusere musãrê miiejagusa'a.

³⁰ Yu'u acawererã, musã Jesucristore êjõpeo'o. Espiritu Santu marĩrê a'merĩ ma'icã weemi. Tojo weegu musãrê a'tiro weecã uasa'a. Yu'ure weetamurã, yé niatjere Õ'acũrê sêrĩbosaya. ³¹ A'tiro sêrĩbosaya ya'ure. Judeapu nirã Jesucristore êjõpeotirã ya'ure ña'arõ weeticã'to. Tojo nicã Jesucristore êjõpeorã Jerusalêcjãrã ya'u miasere e'catise me'rã põtêrĩ ñe'eato. ³² Tojo weecã, Õ'acû cû uacã, musã tiropu ya'u e'catise me'rã etagusa'a. Topu soogusa'a. ³³ Õ'acû ejerisãjãsere, añurõ nicã'sere o'ogu musã nipe'tirã me'rã niato. Tojota weeato.

16

Romacjãrãpũre añudutise o'o'que ni'i

¹ Ni'cõ Jesucristore êjõpeogo Febe wãmetigo musã tiropu wa'ago weemo. Co Jesucristore êjõpeorã Cencrea wãmetiri macãcjãrãrê weetamugõ nimo. ² Musã Jesucristore êjõpeorã e'catise me'rã core ñe'ea'a. Marĩ Jesucristore êjõpeorãrê añurõ ñe'erõua'a. Co pãjãrãrê weetamuco niwõ. Yu'u quẽ'rãrê weetamuwõ. Tojo weerã core apeyenojõ du'sacã, o'oya.

³ Aquila, cã numo Priscila añuato. Yu'u Jesucristo yere bu'ecã, na quẽ'rã ya'ure bu'etamuwã. ⁴ Æpẽrã ya'ure wẽjẽsĩ'ricã, ya'ure weetamuwã. Na quẽ'rãrê wẽjõtawiomicã, tojo weewã. Na tojo wee'quere ya'u dia'cũ e'catise o'owe'e. Nipe'tirã Æpẽrã judío masã nitirã Jesucristore êjõpeorã e'catise o'oma. ⁵ Jesucristore êjõpeorã Aquila ya wi'ipu nerẽwuarã quẽ'rã añuato. Apĩ ya'u ma'igũ Epeneto añuato. Cũta Asiapũre Æpẽrã duporo Jesucristore êjõpeomu'tã'cu nimi. ⁶ María quẽ'rã añuato. Musã me'rã Õ'acû cjasere uputu da'ramo. ⁷ Yu'u acawererã judío masã Andrónico, Junias añuato. Na quẽ'rã ya'u me'rã bu'iri da'reri wi'ipu niwã. Na ya'u duporo Jesucristore êjõpeocãrã niwã. Jesucristo besecũ'cãrã narẽ "Añurã nima", nisama.

⁸ Jesucristore êjõpeogu ya'u ma'igũ Ampliato añuato. ⁹ Urbano, ùsãrê Jesucristo ye quetire weretamugû añuato. Tojo nicã ya'u ma'igũ Estaquis añuato. ¹⁰ Apeles quẽ'rã añuato. Cũ Jesucristore añurõ êjõpeomi. Nipe'tise cã weesere ì'arã, "Jesucristore añurõ êjõpeogu nimi", ni ì'a'a. Aristóbulo ya wi'icjãrã quẽ'rã añuato. ¹¹ Apĩ ya'u acaweregu, judío masã

Herodión ańuato. Tojo nicã Narciso ya wi'icjãrã Jesucristore ějõpeorã ańuato. ¹² Trifena, Trifosa na quẽ'rã ańuato. Na numia marĩ wioꝓu Jesucristo yere pũrõ da'rama. Ũsã ma'igõ Pérsida quẽ'rã marĩ wioꝓu Jesucristo ye cjasere ũpũtu da'ramo. Co quẽ'rã ańuato. ¹³ Rufo ańuato. Nipe'tirã cãrẽ “Jesucristore ańurõ ějõpeomi”, nima. Cũ paco quẽ'rã ańuato. Core ya'ũ pacore weronojõ ĩ'a'a. ¹⁴ Asíncrito, Flegonte, Hermes, Patrobas, Hermas, ãpẽrã Jesucristore ějõpeorã na me'rã nirã ańuato. ¹⁵ Filólogo, Julia, Nereo, tojo nicã cũ acabijo Olimpás, nipe'tirã Ő'acũ cũ yarãrẽ cũu'cãrã na tiropũ nirã ańuato.

¹⁶ A'merĩ ma'ise me'rã ańudutiya. Nipe'tirã Jesucristore ějõpeose cururicjãrã musãrẽ ańudutima.

¹⁷ Yu'ũ acawererã, ni'cãrẽrã musã tiropũ nirã dũcawaticã weesĩ'rĩsama. Na tojo weeri nĩrã, tu'omasĩña. Musãrẽ ějõpeosere dojorẽsama. Musãrẽ bu'e'que mejẽtare weesama. Tojo weerã narẽ ba'patiticã'ña. Na bu'esere ne tu'oticã'ña. ¹⁸ Na marĩ wioꝓu Jesucristo ũaro weerã mejẽta weesama. Na no'o ũaro weesĩ'rĩrõ weesama. Na ańurõ ũ'suaro ucũme'rĩse me'rã, diacjũ ucũrã weronojõ ucũsama. Ũpũtu waro masĩtutuatirãrẽ weeta'sa ějõpeocã weesama. ¹⁹ Musã pũricã ańurõ Jesucristo ũaro weesa'a. Nipe'tirã tojo nima musãrẽ. Tojo weegu musã me'rã pũrõ e'cati'i. Musãrẽ ańusere masĩcã ũasã'a. Ne ña'ase pe'ema masĩdutigu ũasãwe'e. ²⁰ Ő'acũ ãpẽrã me'rã ańurõ nicã'sere o'ogu nimi. Cã'rõacã be'ro cũta musãrẽ wãtirẽ docaque'acã weegusami. Jesũ marĩ wioꝓu musãrẽ ańurõ weeato.

²¹ Timoteo ya'ũ me'rã Jesucristo ye quetire werecusiatamugũ musãrẽ ańudutimi. Yu'ũ acawererã judío masã Lucio, Jasõ, Sosípater na quẽ'rã ańudutima.

²² Yu'ũ a'ti pũrĩrẽ Pablöre ojabosagu, Tercio wãmeti'i. Yu'ũ Jesucristore ějõpeogu musãrẽ ańuduti'i.

²³ Gayo musãrẽ ańudutimi. Jesucristore ějõpeorã cũ ya wi'ipu nerẽwũama. Yu'ũ Pablo ti wi'ipu cãjĩ'i. Erasto a'ti macã cjase da'rasere dutigu, narẽ niyeru co'tegu ańudutimi. Tojo nicã apĩ Jesucristore ějõpeogu Cuarto ańudutimi.

²⁴ Marĩ wioꝓu Jesucristo musã nipe'tirãrẽ ańurõ weeato.

²⁵⁻²⁶ Marĩ Ő'acũrẽ e'catipeorã, “Ańuyũ'ruami”, nĩrã. Marĩ wioꝓu Jesucristo ye queti me'rã Ő'acũ marĩrẽ nemorõ ějõpeocã weemasĩmi. Dũporopũre nipe'tirã masãrẽ ya'ruose quetire masĩno'ña marĩcaro niwũ. A'tocaterore majã Ő'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã na oja'que me'rã masĩno'o. Ő'acũ catinu'cũgũ tojo wereduticu niwĩ. Yu'ũ quẽ'rã Jesucristo ye quetire were'e. Ő'acũ nipe'tise cururicjãrãrẽ cãrẽ ějõpeo, cũ ũaro weecã ũasami.

²⁷ Ő'acũ ni'cũta nimi. Cũ ni'cũta nipe'tisere masĩpe'ocã'mi. Tojo weerã Jesucristo weetamurõ me'rã Ő'acũrẽ “Tutuayũ'ruami”, ni ějõpeonu'cũcã'rã. Tojota weerã.

Tocã'rõta oja'a.
Pablo

Pablo Corintocjārārē ojamu'tāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Jesucristore ējōpeorā Corintocjārārē ojacu niwī. Cū ojacaterore ēfesopu nicu niwī. Cūta Corintocjārārē ne waropure Jesucristo ye quetire were, cūrē ējōpeori curuacjārā sājācā weecu niwī.

Titare cū Jesucristo ye quetire bu'esijanū'cāca be'ro pūati wa'aro weecaro niwā.

Topure judío masā nerēwuaropu bu'ecu niwī. Cūrē topu nigūrē cō'awīrōcā'cārā niwā. Titare Corintocjārā me'rā ni'cā cū'ma ape cū'ma deco tojacu niwī.

Be'ro Corintocjārārē cū bu'e'quere queoro weeticā tu'ogu, a'ti pūrīrē ojacu niwī. Cū ojawuaronojōta añudutinu'cācu niwī. Yapatigapua Judeacjārā pajasecūorārē weetamuse cjasere, cū basu de'ro weeatjere ucūyapaticu niwā.

Pablo Corintocjārārē oja'que ni'i

¹ Yu'u Pablo, Sóstenes me'rā musārē añuduti'i. Cū quē'rā Jesucristore ējōpeogu marī acaweregu nimi. Ō'acū cū u'caronojōta yu'ure Jesucristo ye quetire weredutigu besecūūcu niwī. ² Yu'u a'ti pūrīrē musā Corintopu nirārē oja'a. Musā Jesucristore ējōpeorā Ō'acū ya curuacjārārē oja'a. Musā Jesucristo me'rā nīrā, Ō'acū yarā ni'i. Ō'acū musārē cū yarā niato nīgū besecu niwī. Nipe'tirocjārā Jesucristore ējōpeorārē tojo besecu niwī. Jesucristo nipe'tirā cūrē ējōpeorā wiogu nimi. Tojo nicā marī wiogu nimi.

³ Ō'acū marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī wiogu musārē añurō weeato. Musārē ejerisājācā weeato.

Ō'acū Jesucristore ējōpeorārē weetamuse ni'i

⁴ Musā Jesucristore ējōpeorā niyucā, Ō'acū musārē añurō weecu niwī. Cū tojo weesere ī'agū, cūrē e'catise o'onu'cū'u. ⁵ Musā Jesucristo yarā niyucā, Ō'acū musārē cū ye cjase nipe'tise añusere o'ocu niwī. Tere o'ogu, musārē cū yere añurō masīcā weecu niwī. Āpērārē musā cū ye quetire añurō wereturicā weecu niwī. ⁶ Yu'u "Cristo musārē añurō weegusami", niwū. Cū yarā sājācā, yu'u nī'caronojōta wa'awu musārē. ⁷ Tojo weerā musā Ō'acū o'osere cuope'ocā'a. Marī wiogu Jesucristo a'tiatjere yucueri curare Ō'acū musārē o'ose du'sawe'e. ⁸ Cū tutuasere musārē o'onu'cūgūsami. Cūrē ējōpeocā weenu'cūgūsami. Téé a'ti umūco pe'ticāpu tojo weedu'ugusami. Tojo weerā marī wiogu Jesucristo a'ticā, bu'iri marīrā nīrāsa'a. ⁹ Ō'acū cū nī'quere queoro weemi. Cūta musārē besecu niwī. Cū macū Jesucristo marī wiogu me'rā añurō nidutigu besecu niwī.

Pablo Corintocjārārē "A'merī dūcawatiticā'ña" nī'que ni'i

¹⁰ Acawererā, Jesucristo dutiro me'rā musārē a'tiro nigūti. Musā ni'cārōnojō wācūña. Musā ucūse me'rā dūcawatiticā'ña. E'catise me'rā a'merī ucūña. Ni'cārōnojō wācū nisetiya. ¹¹ Yu'ure Cloé wāmetigo ya wī'icjārā musā a'merī ī'asī'rītise quetire werewā. ¹² A'tiro werewā:

“Masānucū mejēcā dia'cū wācūsetiama”, niwā. Musā a'tiro ucūaporo: “Ēsā Pablo ya curuacjārā ni'i.” Āpērā “Apolo ya curuacjārā”, “Pedro ya curuacjārā”, tojo nicā “Cristo ya curuacjārā ni'i”, niaporo. Tojo weerā no'o uaro wācūma'acā'poro. ¹³ Tojo wācūtīcā'rōua'a. Marī Cristore ējōpeorā ni'i. Tojo weerā ni'cā curuata ni'i. Marīrē ducawaase marī'i. Yu'u Cristo niwe'e. Musā ye niatjere curusapu wērībosatiwu. “Pablōre ējōpeorāre wāmeyeno'rōsa'a”, nino'ña marīwū. ¹⁴ Ō'acūrē e'catise o'o'o. Crispo, tojo nicā Gayo dia'cūrē wāmeyegu, queorota weewu. ¹⁵ Pājārā musārē wāmeyecā, a'tiro nibopā: “Pablo cū wāme me'rā ūsārē wāmeyewī”, nibopā. Tere nīrā, yu'ure ējōpeorā weebopā. No'opuacā tere weetiwu. ¹⁶ Estéfanas ya wi'icjārā quē'rārē wāmeyewu. Āpērāma wācūnemotisa'a. ¹⁷ Yu'ure Cristo wāmeyedutigu cūutiwī. Cū musārē yu'ruose queti pe'ere yu'ure weredutigu o'ōwī. Tere weredutigu, masā añurō na wācūme'rise paca me'rā weredutitwī. Yu'u tojo wercāma, Cristo curusapu wērīserere wācūtībopā. Masā yu'ruono'tibopā.

Ō'acū tutuasere, cū masīserere Cristo me'rā masīno'o nise ni'i

¹⁸ Jesucristo ye queti a'tiro ni'i. Cū marīrē yu'ruosī'rīgū, curusapu wērīcu niwī. Terēta Jesucristore ējōpeotirā pecame'epu wa'ajā a'tiro nisama cū wērī'quere: “Tojo nima'acārō wee'e”, nisama. Marī cū yu'ruono'cārā pe'ema Cristo curusapu wērī'que queti añuse ni'i. Te queti me'rā Ō'acū tutuasere i'ano'o. ¹⁹ Ō'acū ye queti o'jāca pūrīpūre a'tiro ojano'wū:

Āpērā “Ēsā masīrā ni'i”, nirāsama.

Na tojo ucūserere pe'ticā weeguti.

Na tu'omasīserere tuumajāminu'cōcūti, nicu niwī Ō'acū.

²⁰ Tojo weerā “Masīpe'ocā'a” nīrā mejō nīrā tojama. Tojo nicā āpērārē na wācūserere bu'eri masā quē'rā mejārōta tojama. A'ti ūmūco cjasere ucūme'rīrā quē'rā mejārōta tojama. A'te, a'ti ūmūco cjase na “Tu'omasī'i” nisere Ō'acū a'tiro weesami. Tere mejō nise waro wa'acā weesami.

²¹ Ō'acū nipe'tiserere masīmi. Tojo weegu cū a'ti turicjārārē na tu'omasīserere me'rā cūrē masīcā weeticu niwī. A'tiro pe'e ūacu niwī. Na Jesucristo ye quetire tu'orā, na ējōpeocā, “Narē yu'ruoguti”, nicu niwī. Cūrē ējōpeotirā pe'e te quetire tu'orā, “Tojo nima'acārō wee'e”, ni wācūcārā niwā.

²² Judío masā Ō'acūrē ējōpeose dūporo a'tiro nisama: “Ō'acū tutuaro me'rā wee'ī'ocā i'atojarāpu dia'cū ējōpeorāti”, nisama. Judío masā nitirā griego masā pe'e quē'rā a'ti turicjārā na wācūme'risere ējōpeoma. ²³ Ēsā pūrīcā Cristo curusapu wērī'cu ye quetire were'e. Judío masā tere tu'orā, tu'satisama. Judío masā nitirā quē'rā te quetire tu'orā, “Tojo nima'acārā weema”, nisama. ²⁴ Marī Ō'acū bese'cārārē no'o judío masārē, judío masā nitirārē Jesucristo ye queti ni'cārōnojō ni'i. Marī Cristo curusapu wērīse me'rā a'tiro masī'i: “Ō'acū tutuagu, masīyu'ruagu nimi”, ni'i. ²⁵ A'ti ūmūcocjārā Ō'acū weesere tojo weema'asere weronojō wācūma. Niwe'e. Ō'acū weese pe'eta masā masīse nemorō niyu'runu'cā'a. Apeye Ō'acū wee'quere tutuatīserere weronojō i'ama. Niwe'e. Cū wee'que pe'eta masā weese yu'ruoro tutuanemo'o.

²⁶ Acawererā, musārē Ō'acū beseatji dūporopu niseti'quere wācūña. Musā pejetirācā a'ti turi cjasere masīrā waro niwū. Pejetirācā wiorā niwū. Pejetirācā wiorā acawererā niwū. ²⁷ Cū a'ti turi cjase masīrārē

bopoyadutigu na “Tu’omasitirā nima” nirānojōrē besecu niwī. Tojo nicā tutuarārē bopoyadutigu tutuatirā pe’ere besecu niwī. ²⁸ Cū mejō nirā masā yabino’rārē besecu niwī. Cū tojo weecā, wiorā mejō nirā tu’oña’to nīgū tojo weecu niwī. ²⁹ Tojo weegu Ō’acū i’orōpu ne ni’cū “Yu’u āpērā yu’ruoro masiyu’runu’cā’a”, nīmasītisami. ³⁰ Musārē Ō’acū basuta Jesucristo yarā sājācā weecu niwī. Tojo nicā Cristo me’rāta marī masise cuo’o. Cū me’rāta tja Ō’acū marirē “Na añurā, yu’ruono’cārāpu nima”, ni i’asami. Marī cū yarā ni’i. Tojo weegu marī pecame’epu wa’abo’cārārē yu’ruweticā weecu niwī. ³¹ Tojo weero Ō’acū ye queti ojāca pūrīpu oja’caronojōta ni’i: “Ni’cū ‘Āpērā yu’ruoro niyu’runu’cā’a’ nisī’rīgū, niticā’to. Tojo wācūrōnojō o’ogu, marī wioгу pe’ere ‘Tutuayū’rugu nimi, marirē añubutiaro weecu niwī’, niato”, ni ojano’wū.

2

Cristo curusapu wērī’que queti ni’i

¹ Yu’u musā tiropu Ō’acū ye quetire weregu etagu, a’tiro weewu. Pacase ucūse di’apaca me’rā masā na masise me’rā weretiwu. ² Yu’u musā tiropu nīgū, a’tē dia’cūrē wācūnurūwū: “Jesucristo ye queti, tojo nicā cū curusapu wērī’que dia’cūrē weregati”, ni wācūwū. ³ Yu’u musā tiropu nīgū, mejō nīgū tu’oña’wū. Apetero yu’u te quetire queoro weretibosa’a nīgū, narāsācūcāti. ⁴⁻⁵ Yu’u musārē ējōpeocā wagu, masirā ucūwūase me’rā ucūtiwu. Ō’acū tutuase, cū masise o’ose me’rā ējōpeoato nīgū ucūwū. Tere ucūgū, Ō’acū tutuaro me’rā, Espiritu Santu me’rā pe’e ējōpeocā weewu. Musārē masā wācūwuaronojō tu’o ējōpeocā uatiwu. Tojo weegu tojo werewu.

Ō’acū cūrē masiato nīgū Espiritu Santure o’o’que ni’i

⁶ Tojo nimirā, apeterore ūsā a’tiro wee’e. Jesucristore añurō ējōpeorāma pacase masise paca me’rā were’e. Te masise paca a’ti turi cjase mejēta ni’i. Tojo nicā wiorā a’ti turicjārā ye mejēta ni’i. Na masise maata pe’tirosa’a. ⁷ Ūsā a’tere ucūrā, Ō’acū ye pe’ere ucūrā wee’e. Cū masisere, masino’ña marīmi’quere, masā ne waro tu’oti’quere ucū’u. A’ti turi weese duporo Ō’acū te ya’yio’quere “A’tiro weegati”, ni wācūyutojacu niwī. Marirē yu’ruoatjere, marī a’musepu ninu’cūatjere wācūyucu niwī. Tereta ucū’u. ⁸ Ne ni’cūputa a’ti turicjū wioгу a’tere tu’omasiticu niwī. Tu’omasirā pūrīcā, Jesucristo marī wioгу añuyū’ruagure curusapu wējētibopā. ⁹ Ō’acū ye queti ojāca pūrīpure a’tiro pe’e ojano’o: Ō’acū cūrē mairārē añuse apoyucu niwī.

Na i’ati’que, na tu’oti’que ni’i.
Na ne cārō wācūma’ati’que ni’i, ni ojano’o.

¹⁰ Te añuse marī masiti’quere Ō’acū Espiritu Santu me’rā marirē masicā weemi. Espiritu Santu nipe’tise diasayū’runu’cāsere Ō’acū cū weesere masīpe’ocā mi.

¹¹ Marī apī cū wācūwere masīwe’e. Cū se’saro cū wācūwere tu’oña’sami. A’tē weronojō Espiritu Santu se’saro Ō’acū cū wācūwere masīmi. ¹² Marī a’ti amucocjārā Jesucristore ējōpeotirā weronojō wācūwe’e. Ō’acū marirē Espiritu Santure o’ocu niwī. Tojo weerā cū weronojō wācūse cuo’o. Cū me’rā nipe’tise Ō’acū marirē o’o’quere masī’i. ¹³ Ūsā a’tere ucūrā, Espiritu

Santu bu'e'que useri me'rã ucũ'u. Ësã basu masĩmujãti'que me'rã mejeta ucũ'u. Tojo weerã ùsã Espĩritu Santure cuorã cãrẽ cuorãrẽta bu'e'e.

¹⁴ Espĩritu Santure moogũ a'tiro weesami. Ô'acũ ye cjasere, Espĩritu Santu bu'esere uatisami. "Tojo nima'acãrõ wee'e", nisami. Espĩritu Santu me'rã marĩ Ô'acũ yere masĩ'i. Tojo weegu cãrẽ moogũ Ô'acũ yere "Tojo nirõ wee'e", ni tu'omasĩtisami. ¹⁵ Espĩritu Santure cuogu pe'e nipe'tise bu'esere "¿Queoro niti?" ni besemasĩpe'ocã'sami. A'tiro weegure Espĩritu Santure moogũ pe'e cũ weesere besemasĩtisami. ¹⁶ Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'caro niwũ: "Ni'inojõta ne ni'cũ marĩ wioгу wãcũsere masĩtisami. Ne Ô'acũrẽ "Tojo u'a'a' ni, dutimasĩtisami", ni ojano'wũ. Tojo nimicã, marĩ pe'e Cristo me'rã nĩrã, cũ wãcũsere masĩ'i.

3

Pablo "Ësã Ô'acũrẽ da'raco'terã ni'i" nise ni'i

¹ Acawererã, musã Espĩritu Santure añurõ yu'tirã weronojõ nitiwũ. Tojo weegu musãrẽ diasasere wereta basiotiwũ. A'tiro pe'e weewũ. Musãrẽ diasatise dia'cãrẽ werewũ. A'ti turicjãrã Espĩritu Santure moorã weronojõ niyucã, tojo weewũ. Musã Cristo ye cjasere añurõ ëjõpeotiwũ. Tojo weegu musãrẽ wĩ'marãrẽ ucũgũ weronojõ werewũ. ² Wĩ'marã a'tiro weesama. Ôpẽri du'utirã, õpẽcõ dia'cũ mi'rĩsama. Narẽ ba'asere ecatisama. Bu'ese ba'ase ecase weronojõ ni'i, nisĩ'rĩrõ wee'e. Wĩ'marãrẽ õpẽcõ mi'orõ weronojõ musãrẽ a'tiro weewũ. Musãrẽ diasatise bu'icjasere bu'ewã'cõwũ. Yu'u diasasere musãrẽ bu'ecãma, põtẽoti wãcũejatibopã. Mejãrõta ni'cãrõacãrẽ yu'u pacase pacare bu'ecã, tu'otibosa'a. ³ Musã Jesucristore ëjõpeotirã weronojõ ni'i yujupũ. Musã a'merĩ uo'o. A'merĩ i'asĩ'rĩwe'e. Tojo weerã Jesucristore ëjõpeotirã a'ti turicjãrã weronojõ wee'e. ⁴ Musã a'tiro ucũ'u: "Yu'u Pablo ya curuacjũ ni'i." Apĩ "Yu'u Apolo ya curuacjũ ni'i", nisa'a. Tojo nĩrã, a'ti turicjãrã weronojõ ucũrã wee'e.

⁵ Yu'u, Apolo me'rã ùsã mejõ nirã ni'i. Ô'acũrẽ da'rawã'ñaco'teri masã ni'i. Tojo weerã ùsãrẽ "Na ya curuacjãrã ni'i", niticã'ña. Ësã werese me'rã musã marĩ wioгу Jesucristore ëjõpeowũ. Ësãnuçũ Ô'acũ wereduti'quere werewũ. ⁶ Yu'u ne waro musãrẽ werewã'cõwũ. Ni'cũ otese ducare otegu weronojõ weewũ. Be'ro Apolo musãrẽ bu'enemopeocu niwĩ. Otesere aco pio'cu weronojõ weecu niwĩ. Ô'acũ pe'e tere pĩ'rĩ bucamujãcã weecu niwĩ. Tere weégu, musãrẽ nemorõ ëjõpeocã weecu niwĩ. Nemorõ cũ waro weecã weecu niwĩ. ⁷ Otese ducare otegu, tojo nicã aco piogu mejõ nirã nima. Ô'acũ pũrĩcã tere pĩ'rĩcã weegũ cũ waro nimi. ⁸ Weremu'tã'cu, be'ro cãrẽ bu'esirutugu quẽ'rã ni'cãrõnojo nima. Ô'acũ nãnuçũrẽ queoro na wee'quere wapayegusami. ⁹ Ësã Ô'acũ yarã ni'i. Cãrẽ ni'cãrõnojo da'raco'te'e. Musã cũ da'rari di'ta weronojõ ni'i.

Tojo nicã wi'i cũ yeewã'cãrĩ wi'i weronojõ ni'i. ¹⁰ Yu'u Ô'acũ weetamuse me'rã musãrẽ bu'égũ, a'tiro weewũ. Wi'i nu'cõme'rĩrĩ masũ weronojõ musãrẽ añurõ bu'enu'cãwũ. Æpẽrã musãrẽ bu'enorã, ti wi'ire weeturiamujãrã weronojõ weerã weema. Ti wi'ire yapadã'reosĩ'rĩrã, añurõ weeroua'a. ¹¹ Ô'acũ masãrẽ yu'ruodutigu Jesucristore cũucu niwĩ. Cũ ni'cũta masãrẽ yu'ruogu nimi. Yu'u musãrẽ te quetire bu'enu'cãwũ. Ne apĩ, Ô'acũ tojo cũunu'cã'que Jesucristo ye quetire ducayumasĩtisami. ¹² Wi'ire weérã, a'tiro weeno'o. Uru, platanojõ

me'rã, ütãperi wapabujuse me'rã yeebu'ipeono'o. Æpërã yucu me'rã, pürĩ me'rã, årũpagu me'rã weemasĩno'o. A'te weronojõ ni'cũ añuse warore musãrẽ bu'ebosami. Apĩ mejõ nise maata pe'tisere bu'ebosami. ¹³ A'ti umucõ pe'ticã, Õ'acũ nãnucũrẽ na bu'e'quere bajuyoropu besegusami. Ni'cũ urure pecame'epu besegu weronojõ weegusami. ¿Na añurõ o ña'arõ pe'e bu'epari? nĩgũ, tojo weegusami. ¹⁴ Ni'cũ ãpërãrẽ añurõ bu'eturiamujã'que ninu'cũcã'rõsa'a. Ni'cã wi'i ütã wapabujuse me'rã yéca wi'i ãjũtiro weronojõ ninu'cũrõsa'a. Õ'acũ cã da'ra'quere wapayegusami. ¹⁵ Apĩ añurõ bu'eturiawã'cãtigu pe'ere cã bu'e'que pe'tia wa'arõsa'a. Pürĩ me'rã wéca wi'i weronojõ ãjũdija wa'arõsa'a. Cã ti wi'i ãjũrĩ cura du'tiwijaa'cu weronojõ nigãsamĩ. Cã ye nipe'tise ãjũpe'tia wa'arõsa'a. Cã ni'cũta pecame'epu wa'abo'cu yu'ruwetigusami.

¹⁶ ¿Musã masĩweti? Musã Õ'acũ wi'i weronojõ ni'i. Espĩritu Santu musãpure nimi. ¹⁷ Musãrẽ "Õ'acũ wi'i weronojõ ni'i" nĩrõ, cã yarã waro ni'i, nisĩ'rĩrõ wee'e. Tojo weegu Õ'acũ cã yarãrẽ dojorẽcã weegure pecame'epu bu'iri da'regusami.

¹⁸ Musã basu a'tiro wãcũma'aticã'ña: "Yu'u a'ti umucocjãrã wãcũwuarõ weronojõ masĩyu'rua'a", niticã'ña. A'tiro pe'e niña. "Ne masĩtisa'a", niña. Tojo ucũgũ pürĩcãrẽ Õ'acũ masĩgũ waro wa'acã weegusami. ¹⁹ A'ti umucocjãrã na "Tu'omasĩ'i" nise Õ'acũ i'orõpure tojo weema'ase ni'i. Õ'acũ ye queti ojãca pürĩpu a'tiro ni ojano'wũ: "A'ti turicjãrã na masĩse me'rã 'Weerãti' nĩrãrẽ Õ'acũ na wãcũsere tuumajãminu'cõcã'sami", ni ojano'wũ. ²⁰ Aperopu quẽ'rãrẽ Õ'acũ ye queti ojãca pürĩpure a'tiro ojanemono'wũ: "Marĩ wioqu a'ti umucocjãrã wãcũsere masĩmi. Na masĩsere i'agũ, 'Mejõ nise ni'i', nisami", ni ojano'wũ. ²¹ Tojo weerã musãrẽ bu'egure "Æpërã yu'ruoro nimi", niticã'ña. "Yu'u Pablo ya curuacjũ ni'i", niticã'ña. Õ'acũ musãrẽ añurõ wa'acã uagu, a'tiro weecu niwĩ. Nipe'tisere o'ocu niwĩ. ²² Yu'ure, Apolore, Pedrore musãrẽ weetamudutigu o'õcu niwĩ. Tojo nicã a'ti turi cjasere, marĩ catisere o'õcu niwĩ. Apeye, wẽrĩca be'ro catinu'cũatjere o'õcu niwĩ. Nipe'tise musã ye ni'i. ²³ Apeye quẽ'rãrẽ musã Cristo yarã ni'i. Tojo nicã Cristo quẽ'rã Õ'acũ yagu nimi.

4

Jesucristo ye quetire wererã na weeseti'que ni'i

¹ Æsãrẽ musã a'tiro wãcũrõua'a. "Cristore da'rawã'ñaco'teri masã nima", nĩrõua'a. Æsã Õ'acũ ye queti toduporocjãrã masĩti'quere wereco'terã ni'i. ² Marĩ da'rase cuorã, marĩ wioqu duti'caronojõta queoro weeroua'a. Tojo weecã, marĩrẽ ãjõpeosami. ³ Musã yu'ure "Pablo Õ'acũ cjasere añurõ da'rami" nicã o niticã, sõ'owaro wãcũque'tiwe'e. Mejãrõta wiorã na besewuaropu miacã quẽ'rãrẽ, wãcũque'tiwe'e. Yu'u basu waro quẽ'rã besewe'e. ⁴ Yu'u da'rasere ña'arõ tu'oña'tisa'a. Tojo nimigũ, "Te añu ni'i", nĩmasĩtisa'a. Marĩ wioqu dia'cũ yu'u weesere besesami. ⁵ Tojo weerã ãpërã wee'quere beseyuticã'ña. Marĩ wioqure yucueya. Cã a'tigu, nipe'tise masã masĩti'que ya'yioropu ni'quere bajurẽgãsamĩ. Masã na wãcũrõpu "A'tiro weeguti" ni'que quẽ'rãrẽ i'ogũsamĩ. Ti numu nicã Õ'acũ nãnucũ añurõ weeseti'quere "Queoro añurõ weewu", nigãsamĩ.

⁶ Acawererā, añusere musārē uasā'a. Tojo weegu Apolo, yu'u, ūsā ye cjase me'rā musārē queose o'opu. Ūsā weronojō ni'cārō me'rā niato nīrā tojo weeapu. Ūsā weesere ī'acūña. Tojo wéerā, musā Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu nīrōnojōta weerāsa'a. Ti pūrīpu dutitisenojōrē yu'ruoquejosome. Tojo nicā "Ūsārē bu'egu pe'e masīyu'runu'cāmi musārē bu'egu yu'ruoro", nisome.

⁷ Musā āpērā nemorō añurā niwe'e. Masīyu'runu'cārā niwe'e. Nipe'tise musā cuose Ō'acū o'o'que dia'cū ni'i. Cū o'ōca be'ro nimicā, to pūrīcārē ĵde'ro weerā musā basu boca'caro weronojō tu'oña'ti? ⁸ Musā a'tiro wācū'u: "Nipe'tisere cuope'ocā'a, ñe'enojō du'sawe'e", nisa'a. Ūsā topu nī-tiri cura musā wiorā masīyu'runu'cārā weronojō tu'oña'sa'a. "Nipe'tisere masīpe'ocā'a", nisa'a. Tojo nīrā, ūsā pe'ere tojowaro ī'acō'asa'a. Musā diacjūta wiorā nicā pūrīcārē, añuyu'ruabosa'a. Ūsā qu'erā musā me'rā wiorā nitamubosa'a. ⁹ Yu'u a'tiro pe'e tu'oña'a. Ō'acū ūsārē Jesucristo besecū'cārārē nipe'tirā docapu mejō nīrā mejārā cūu'caro weronojō tu'oña'a. Ūsā wējēcō'ano'ajā weronojō ni'i. Nipe'tirā, a'ti di'tacjārā, u'musecjārā ūsā pi'eticā ī'asama. ¹⁰ Cristo ye quetire werecā, a'ti nucūcācjārā ūsārē "Tū'omasitirā nima", nisama. Musā pe'e "Cristo ye quetire masīpe'ocā'a", nisa'a. Ūsā musā ī'acāta, tutuawe'e. Musā pūrīcā "Ūsā tutuarā ni'i", nisa'a. Masā ūsārē tojo ī'acō'acā'ma. Musā pe'ere wīopesase me'rā ī'asama. ¹¹ Ne waroputa ūsā pi'etinu'cāwū. Ni'cārōacā qu'erārē tojota yapaticā'a. Ējaboa'a, acowuo'o, su'ti moo'o. Masā ūsārē tārāpéma. Wi'i ūsā ya wi'i waro moo'o. ¹² Ūsā ba'asī'rīsenojōrē, ūsā su'ti sāñasī'rīsenojōrē duusī'rīrā, a'tiro wee'e. Ūsā basu uputu da'ra pi'eti'i. Masā ūsārē ña'arō ucūcā, narē ūsā pe'e "Añurō wa'ato", ni sērībosa'a. Ūsārē ña'arō weecā, tojo tu'oña'cā'a.

¹³ Masā ūsārē ña'arō ucūcā, narē añurō me'rā apome'ricā'a. A'ti uñuco cjase na cō'a'que, na uatiser weronojō ūsārē ī'ama. Ne waropu tojo yabinu'cā'cārā mejārōta yabinu'cūma tja. ¹⁴ Musārē bopoyaditigu mejēta oja'a. Musārē yu'u ma'īgū, yu'u pō'rārē weronojō queoro wācūcā uagu wereme'ricā'a.

¹⁵ Musā pājārā diez mil Cristo ye quetire bu'erā cuorā, cuomasī'i. Tojo pājārā cuota basiomicā, ni'cūta nisami musārē weremu'tā'cu. Te Jesucristo masārē yu'ruogu a'ticu niwī nise quetire yu'uta weremu'tāwū. Musā te quetire tu'orā, cūrē ējōpeonu'cāwū. Tojo weegu yu'u musā pacu weronojō ni'i. Musā qu'erā yu'u pō'rā weronojō ni'i. ¹⁶ Tojo weegu musārē a'tiro weecā ua'a. Yu'u weesetisere ī'acū weesirutuya. ¹⁷ Yu'u tere uasāgū, Timoteore musā tiropu o'ōgu wee'e. Cūrē ma'ī'i. Cū yu'u macū weronojō nimi. Marī wīogu yere queoro weenu'cūmi. Yu'u Cristore ējōpeogu weesetisere cū musārē werēgusami. Yu'u nipe'tirā Cristore ējōpeorārē, nipe'tiropu nīrārē were'quenojōrēta werēgusami. ¹⁸ Ni'cārērā musā a'tiro wācūsa'a: "Ūsā āpērā nemorō añurō weeyu'runu'cā'a", nisa'a. Tere nīrā, "Pablo a'tisome", ni wācūsa'a.

¹⁹ Yu'u pe'e "Ō'acū uacā, maata musā tiropu wa'aguti", ni wācū'u. "Topu wa'agu, na tojo ni ucūrārē ī'agūti", ni'i. Te se'sarore ī'asome. "¿Na Ō'acū tutuase me'rā weetina?" ni ī'agūti", ni'i. ²⁰ Ō'acū wīogu nise a'tiro ni'i. Cū uaro, cū tutuaro me'rā weecā uami. Ucūse useri me'rā dia'cū yu'ticā uatimi. ²¹ ¿Ñe'erē uasari musā? ¿Yu'u musā tiropu wa'agu, ña'arō weese

wapa musārē tu'ticā uasari? ¿O añurō weese wapa pe'e ma'ise me'rā wereme'ricā uasarine?

5

Ña'arō weegure cō'awirōdutise ni'i

¹ Musā ye queti a'topu busutu'o'o. Tere tu'ogu, tu'omarīawā. A'tiro tu'o'o. Ni'cū musā me'rācjū cū pacu nuorē'core ē'ma, numotiapu. A'tiro weesere Ō'acūrē ējōpeotirāputa ne weetima. Ña'ayu'rua'a. ² Musā “Āpērā nemorō añurō weeyu'runū'cā'a”, ¿niti yujupu? Bujawetironojō o'orā, musā bujawetitiwu. Bujawetirā pūricā, cūrē cō'abopā. Musā me'rā nerēnemodutitibopā. ³ Yu'u a'topu nimigū, yu'u wācūse me'rā musā tiropu nīgū weronojō tu'oña'a. Tojo weegu cū ña'arō weegure musā me'rā nigūrē “Cō'arōua'a”, nitoja'a. ⁴ Marī wiogu Jesucristo dutiro me'rā musārē nerēduti'i. Yu'u quē'rā yu'u wācūsepu musā tiropu nitamugūti. Marī wiogu Jesú quē'rā cū tutuase me'rā musā tiropu nigūsami. ⁵ Musā tojo nerērā, pacu nuorē'core namotigare cō'acā'ña. Wātī cū upare be'ro weesī'rigū weeato nírā tojo du'ucā'ña. Tojo weecā, cū upu pi'etirosa'a. Tojo pi'etigu, cū ña'arō weesere du'ubosami. Cū tojo wéeca be'ro marī wiogu Jesú a'ti turipu a'tigu, cūrē yu'ruogusami.

⁶ Ña'arō weegú musā wa'teropu nisami. Tojo weerā “Ēsā pe'e āpērā yu'ruoro añurō weeyu'runū'cā'a”, niticā'ña. Ña'arō weesere nipe'tirā pērīpejatawio ni'i. ¿Musā a'tiro niwuasere masīweti? “Pā wéerā bucuato nírā levadura wāmetisere morēsama. Na cārōacā morēca be'ro te nipe'tiropu se'sa wa'asa'a”, nino'o. A'te weronojō masā na ña'arō weesere pērīpeja wa'asama. ⁷ Tojo weerā pērīpejari nírā, te ña'ase dojorēsere cō'acā'ña. Tere cō'arā, musā añurā tojarāsa'a. Judío masā Pascua bosenumu duporo pā bucuase me'rā morē'quere cō'asama. Ti bosenumurē morēña marīse dia'cūrē ba'asama. Te weronojō musā a'tiro weerāsa'a. Ña'ase dojorēsere cō'arā, pā morēña marīse weronojō tojarāsa'a. Añurā tojarāsa'a nitiroma, añurā nitoja'a. Cristo cū basuta marī ña'arō weesere cō'agū wējēno'tojacu niwī. Cū Pascua nicā oveja na wējē'cu weronojō nimi. ⁸ Tojo weerā toduporo ña'arō weeseti'quere du'uruua'a. Diacjū weesooro marīrō weesetiroua'a. Ña'arō weesetiro marīrō nirōua'a.

⁹ Yu'u toduporo ojamū'tāca pūrīpu a'tiro ojawu. “Numiarē a'metārābajaque'atirā me'rā ba'patiticā'ña”, ni ojawu. ¹⁰ Yu'u tojo ojagu, “A'ti turicjārārē ba'patitibutiaca'ña”, nigū mejēta weewu. A'ti turipure no'o uaro weeri masā nima. A'metārārī masā, uaripejasebucurā, yajari masā, Ō'acū mejētare ējōpeoma'arī masā nima. Yu'u tojo nibutiaca be'ro nicāma, musā no'o wa'arā wa'abopā. ¹¹ Yu'u a'tiro pe'e niwū: “No'o 'Jesucristore ējōpeo'o' nimigū, ña'arō weegú me'rā ba'patiticā'ña. A'metārāgūnojōrē, uaripejagunojōrē, no'o queose yee'quere ējōpeoma'agūnojōrē ba'patiticā'ña. Tojo nicā ña'arō tu'tisepijagure, que'asebucure, yajari masūrē ne ba'patiticā'ña. Ne cārō na 'Jesucristore ējōpeo'o' nimirā, ña'arō weerā me'rā ba'aticā'ña”, niwū. ¹²⁻¹³ Yu'u Jesucristore ējōpeotirārē bu'iri da'rewē'e. Ō'acū cū basu narē bu'iri da'regusami. Musā pūricā musā me'rā nírārē na ña'arō weecā, bu'iri da'reya. Ō'acū ye queti ojāca pūrī oja'caronojōta weeya. A'tiro

ojano'wā: “Ni'cū musā wa'tero nigū ña'arō weegure cō'awīrōña”, niwā. Tojo weerā cūrē cō'acā'ña.

6

Jesucristore ējōpeorārē mejēcā wa'acā, weresātirāta a'merī apoya nise ni'i

¹ Jesucristore ējōpeorā na me'rācjārā me'rā uarānojō a'tiro weesama. Beseri masā Jesucristore ējōpeotirā tiropu besedutirā wa'asama. Tojo weeticā'rōua'a. Musā me'rācjārā Jesucristore ējōpeorārē besedutirōua'a.

² Musā masīsa'a. A'ti turi pe'tica be'ro Jesucristo yarā a'ti turicjārārē beserāsama. Musā a'ti turicjārārē beserāsama nīrā, to pūrīcārē ¿de'ro weerā a'teacārē besemasīweti? ³ ¿Musā masīweti? A'ti umuco pe'ticā, marī Ō'acūrē wereco'terā u'musepu nimi'cārā quē'rārē beserāsa'a. Tojo beserāsa'a nīrā, a'ti umuco cjase musā du'saso'quema tjāsa'a. ⁴ A'ti umuco cjase mejō nise me'rā musā a'merī ua'a. Teacā me'rā uarā, a'tiro wee'e. Musā beseri masārē “Mejō nirānojō nima” nimirā, na tiropu besedutirā wa'a'a. ⁵ A'tema musārē bopoyato nigū tojo ni'i. ¿Musā wa'teropure ne ni'cū masīgūnojō a'tere beseacju marībutiati?

⁶ Nicāma, cūrē besedutironojō o'orā, Jesucristore ējōpeotirā tiro pe'e musā me'rācjārārē weresārā wa'a'a. Tojo weecā ¿añu niti musārē? ⁷ Musā basu a'merī uarā, tojo weema'acārā wee'e. Musārē ña'arō weesere tojo tu'oña'cā, nemorō añubosa'a. Narē weresārōnojō o'orā, na yajasere ya'yiosārā, tojo tu'oña'cā'ña. ⁸ Musā basuta Jesucristore ējōpeorā musā acawererārē ña'arō wee'e. Na yere yajasa'a.

⁹ ¿Musā masīweti? Ña'arō weerā Ō'acū tiropu wa'asome. Musā wācūma'aticā'ña. A'tiro weérā, u'musepure wa'asome. Ma'mapjia no'o uaro a'metārābajaque'atirānojō wa'asome. No'o queose yee'quere ējōpeoma'arānojō wa'asome. Numotirā, marāputirā āpērārē a'metārābajaque'atirānojō wa'asome. No'o umua basu ña'arō weerānojō, numia basu ña'arō weerānojō u'musepu wa'asome. ¹⁰ Tojo nicā yajari masā, uaripejasebucurānojō, que'asebucurā, tu'tisepiarā, weesoose me'rā yajari masā Ō'acū tiropu wa'asome. ¹¹ Toduporopure musā ni'cārērā a'tere tojota weeseticārā niwā. Ni'cārōacārē acobojo, ducayuno'cārāpu ni'i. Ō'acū yarā ni'i. Marī wiogu Jesú me'rā, tojo nicā Espiritu Santu me'rā Ō'acū musārē “Añurā nima”, ni i'asami.

Marī upu Cristo ya upu ni'i nise ni'i

¹² Masā a'tiro ucūwaasama: “Marī weesī'rīsere no'o uaro weemasī'i.” Tojota ni'i, nīrō pe'e. Apeye marī weesī'rīse marīrē weetamutisa'a. Marī uaro weegu wee'e nigū, tere tojo weewā'ñaticā'rōua'a. ¹³ Apeye na ucūwaase diacjū ni'i. A'tiro ni'i: “Ba'ase añu ni'i paagare. Paaga pe'e ba'asāacja ni'i.” Ō'acū pe'e a'te puaropure pe'ticā weegusami. Apeye pe'e diacjū niwe'e. Ō'acū upu weégu, a'metārābajaque'atiati upure weeticu niwī. Marī ya upu Jesucristo uaro weeti upu ni'i. Cū ti upu wiogu nimi. ¹⁴ Ō'acū cū tutuaro me'rā marī wiogu ya upure masōcu niwī. Cūrē masō'caronjōta marī upure masōgūsami.

¹⁵ ¿Musā masīweti? Musā ya upu, Cristo ya upu me'rā a'mesu'a'a. Marī tojo ni'i nīrā, Cristo ya upure a'tiro weeta basiowe'e. A'metārāwapata'ari masō ya upu me'rā ti upure a'mesu'ota basiowe'e. ¹⁶ ¿Masīweti? Ō'acū

ye queti ojáca pūrīpu a'tiro ojano'wū: “Ūmu, numio me'rā nígū, na puarā nimirā, ni'cā upu weronojō tojasama”, ni ojano'wū. Tojo weerā musā ña'agō me'rā nírā, ña'arā tojasa'a. Co me'rā ni'cā upu dojorā weesa'a. ¹⁷ Ni'cū Jesucristo marī wiogu me'rā a'mesu'agu pe'ema, na puarāputa ni'cā upu dojo, ni'cā wācūse cuosama.

¹⁸ Ne āpērārē a'metārābajaque'atisere wācūma'aticā'ña. Apeye marī ña'arō weesere sō'owaro marī upu me'rā weetisa'a. Marī a'metārābajaque'atirā pe'e, marī upu warore dojorērā wee'e. ¹⁹⁻²⁰ ¿Musā masīweti? Marīrē Ō'acū Espiritu Santure o'ócū niwī. Marī ya upu Espiritu Santu ya wi'i ni'i. Tojo weerā marī upu me'rā no'o uaro weemasīwe'e. Jesucristo marīrē ma'ígū, cū yarā niato nígū wēri wapayecu niwī. Tojo weerā marī upu me'rā Ō'acū cū uaro pe'e weemasī'i. A'tiro weecā, āpērā cūrē añurō wācūrāsama.

7

Numotise cjase ni'i

¹ Ni'cārōacārē musā sērītiña'o'oca pūrīrē yu'tiguati. Numotiticā, marāputiticā añucā'a, añurō pe'e. ² Tojo nimicā, topure pājārā āpērā no'o uaro a'metārābajaque'atisama. Tojo weerā ūmu nánucū numotiroña'a. Numia quē'rā nánucū marāputiroña'a. ³ Ūmu cū numo me'rā añurō nisetiato. Co quē'rā cū me'rā mejārōta nisetiato. ⁴ Marāputigo a'tiro niticā'to: “Yu'u uaro weegoti”, niticā'to. Co marāpu niyucā, “Cū uaro weegoti”, niato. Numotigu quē'rā “Yu'u uaro weegoti”, niticā'to. Cū numo niyucā, “Co uaro weegoti”, niato. ⁵ Co a'tiro weeato. Co marāpu co me'rā nisī'rīcā, yu'tiatio. Cū quē'rā core yu'tiatio. Ō'acūrē ñubuerātirā, ticuse numurī “Marī weewaranojō weeticā'rā” ni apóca be'ro pūrīcā tojo weeticā'to. Ñubuetu'ajaca be'ropu toduporo niseti'caronojōta marāpu me'rā, numo me'rā niato tja. Tojo weeticā, wācūtutuaticā, wātī musārē ña'arō weedutibosami. Āpērā me'rā no'o uaro a'metārāma'acā weebosami.

⁶ Yu'u musārē a'tere dutibutiase weronojō ucūgū mejēta wee'e. Musā tojo weesī'rīcā, añurōsa'a nígū, tojo ni'i. ⁷ Yu'u a'tiro wācū'u. Yu'u musā nipe'tirārē yu'u weronojō numo marīrā nicā uamisa'a. Ō'acū pe'e masānucūrē na weepōtēoatjere cūcū niwī. Āpērārē numo marīdutigu o marāpu marīdutigu cūcū niwī. Āpērā pe'ere numotidutigu, marāputidutigu cūcū niwī.

⁸ Ni'cārōacā musā numo marīrārē, marāpu marīrārē, wapewia numiarē nigūti. Musā yu'u weronojō numotiticā, marāputiticā, añu ni'i. ⁹ Ūmu numia me'rā nisī'rīrā nu'cātīrānojo numotiato. Numia quē'rā mejārōta marāputiatio. Na numotīcā, marāputīcā, nemorō añu'u. Na numia me'rā, ūmu me'rā nisī'rīrā, pi'eticā'to.

¹⁰ Yu'u marāputīrārē, numotīrārē a'tiro duti'i. A'te marī wiogu dutise ni'i. Yu'u tere wereturia'a. Numio co marāpure cō'aticā'to. ¹¹ Cō'agō pūrīcā, apī me'rā nuorētīcā'to. Marāpu nimī'cu me'rā apotigo, ni'cōta tojato. Ūmu quē'rā mejārōta cū umorē ne cō'aticā'to. Cū quē'rā cū numo ni'co me'rā apotigu, mejārōta tojato.

¹² Āpērāma, yu'u Jesucristo besecū'cu nígū, yu'u wācūsere a'tiro nigūti. Te wācūse marī wiogu yu'ure bu'e'que mejēta ni'i. A'tiro nigūti. Ni'cārērā musā Jesucristore ējōpeotigore numotibosa'a. Co mu'u

me'rã ninu'cũsĩ'rĩcã, cõ'aticã'ña. ¹³ Mejãrõta ãjõpeotigure marãputigo quẽ'rã mu'ũ me'rã cũ ninu'cũsĩ'rĩcã, cõ'aticã'ña. ¹⁴ Na musã me'rã nise ye bu'iri Ô'acũ narẽ añurõ weesami. Tojo weerã musã põ'rã Jesucristore ãjõpeotirã põ'rã weronjõ nitisama. Ô'acũ musã põ'rãrẽ añurõ weesami. ¹⁵ No'o Jesucristore ãjõpeotigu cũ numorẽ cõ'asĩ'rĩgũnojo pe'e cõ'ato. Jesucristore ãjõpeotigo quẽ'rã co marãpure cõ'asĩ'rĩgõnojo cõ'ato. Ô'acũ marĩ ãpẽrã me'rã a'meguẽse marĩrõ niseticã uami. Na cõ'asĩ'rĩcã, añurõsa'a. ¹⁶ Cõ'ano'gõ "Yu'ure cõ'aticã, yu'ũ marãpure Jesucristore ãjõpeocã weemasĩbopã", nita basiowe'e. Cõ'ano'gũ quẽ'rã "Yu'ure cõ'aticã, yu'ũ numorẽ Jesucristore ãjõpeocã weemasĩbopã", nita basiowe'e.

¹⁷ Tojo nimicã, a'tere yu'ũ nipe'tirocjãrã, Jesucristore ãjõpeori cu-rucjãrãrẽ duti'i. Musãnucũ Ô'acũ musãrẽ ne waro beseri curare niseti'caronjõta a'tiro nicã quẽ'rãrẽ nisetiro'ua'a. ¹⁸ Ô'acũ ni'cũrẽ õ'rẽcju yapa casero yejecõ'ano'cure besebosami. Cũrẽ besecã, mejãrõta yejecõ'ano'cu niato. No'o yejecõ'ano'ti'cure besecã quẽ'rãrẽ, mejãrõta yejecõ'ano'ti'cu niato. ¹⁹ Yejecõ'ano'cu, yejecõ'ano'ti'cu nise wapamarĩ'i. Ô'acũ dutisere weese pe'e wapatiyu'runu'cã'a. ²⁰ Nipe'tirã Ô'acũ besenu'cãcatero ni'caronjõta ninu'cũcã'rõua'a. ²¹ Ô'acũ da'raco'terãrẽ besebosami. Tojo besecã, musã da'raco'tesere wãcũque'titicã'ña. Apetero musãrẽ musã wiorã wijadutirãsama. Añu ni'i. Na tojo nicãta, wija-queue'oya. ²² Ô'acũ marĩ wioyu Jesucristore ãjõpeodutigu musãrẽ besecu niwĩ. Musãrẽ besenu'cãcaterore da'raco'terã ni'cãrã niwũ. Ni'cãrõacãma a'tiro ni'i. Tojo da'raco'terã nimirã, Jesucristo yarã niñjarã, da'raco'tesere wija'cãrã weronjõ ni'i. Cũ ye cjasere da'ra'a. Æpẽrã quẽ'rã cũ besenu'cãrĩ curare da'raco'tetirã nicãrã niwã. Ni'cãrõacãma Jesucristore da'raco'terã weronjõ nima. ²³ Ô'acũ musãrẽ ma'ĩgũ, cũ yarã niato ni'gũ Jesucristo wẽrise me'rã wapayecu niwĩ. Tojo weerã masãrẽ da'raco'terã weronjõ niticã'ña. ²⁴ Ô'acũ ne waro besenu'cãcatero musã niseti'caronjõta niña tja. Cũ yarã niña.

²⁵ Nũmo marĩrã, marãpu marĩrã pe'ema Jesucristo dutise marĩ'i. Tojo nimigũ, no'o yu'ũ basu wãcũse cã'rõ musãrẽ wereguti. Musã yu'ure ãjõpeomasĩ'i. Marĩ wioyu yu'ure pajaña'se bu'iri tojo weemasĩ'i. ²⁶ Yu'ũ a'tiro wãcũ'u. A'tiro nicã peje pi'etise ni'i. Tojo weerã nũmo marĩrã ni'cãrã numotiticã'ña. ²⁷ No'o numotigupu ni'cu core cõ'aticã'ña. No'o nũmo marĩgũ numotisĩ'rĩgũ a'maticã'ña. ²⁸ Musã numotirã, Ô'acũrẽ yu'runu'cãrã mejeta wee'e. No'o nu'mio quẽ'rã marãputigo Ô'acũrẽ yu'runu'cãgõ mejeta weemo. Tojo nimirõ, catiri umucore peje pi'etise ni'i. Yu'ũ na tojo pi'etisere uasãtimisa'a. Tojo weegu a'tere were'e.

²⁹ Acawererã, yu'ũ musãrẽ a'tiro nĩsĩ'rĩsa'a. A'tiro nicã peje pi'etise ni'i. Nemorõ ña'arõ wa'atjo cã'rõ du'sa'a. Ni'cãcã me'rã numotirã, nũmo marĩrã weronjõ tu'oña'ña. Musã numosãnumiarẽ wãcũnurũrõnojo o'orã, Ô'acũ pe'ere wãcũnurũduti, tojo wa'a'a. ³⁰ Dujasewã'a utiri masã bujawetidoticã'ña. No'o e'catirãnojo e'catidojaticã'ña. Musã apeque duusere musã ye warore weronjõ tu'oña'ticã'ña. ³¹ A'ti umuco pe'tiwã'cãrõ wee'e. Tojo weerã a'ti turi cjasere uputu waro wãcũticã'ña.

³² Musãrẽ wãcũque'tiro marĩrõ nicã ua'a. Nũmo marĩgũ marĩ wioyu cjasere pũrõ wãcũnurãsamĩ. Jesucristo uasere weesĩ'rĩsamĩ. ³³ Numotigu

pe'e cū numo añurō nicā uagu, a'ti umuco cjasere wācūnurūsami. Cū numo e'caticā uasami. ³⁴ Cū marī wioḡu uase quē'rārē weesī'rīsami. Tojo weegū cū weesī'rīse puaro ducawaanu'cōsami. Numia quē'rārē tojota ni'i. Marāpu marīḡō marī wioḡu ye cjasere pūrō wācūnurūsamo. Ō'acū uaro dia'cū weesī'rīsamo. Co wācūsepu quē'rārē cū uaro wācūsamo. Marāputigo pe'e co marāpu añurō nicā uasamo. A'ti umuco cjasere pūrō wācūnurūsamo. Co marāpu e'caticā weesī'rīsamo.

³⁵ Yu'u musārē añurō wa'ato nigū oja'a. Añurō nidutigu, marī wioḡu uaro dia'cū weedutigu oja'a. Musārē numotisere, marāputisere cā'mota'agu mejēta, tojo ni'i.

³⁶ Ni'cū cū macō mu'ñucā ī'agū, a'tiro nibosami: "Yu'u macōrē añurō weetisa'a. Co marāputicā, añubosa'a", nibosami. Tojo nigūnojō numisoato. Te tojo weese ne ña'arō weese niwe'e. ³⁷ Apī pe'e "Numisorouasato", nitibosami. Cū tojo weesī'rīse cūrē añu nibosa'a. "Yu'u macō marāputisome", nibosami. Cū tojo nicā, core añurō wa'arosa'a. ³⁸ A'tiro ni'i. Macōrē marāputiduti'cu añurō weegū weesami. Marāputidutitigu pe'e quē'rā totā añurō weeyu'runu'cāsami. A'tiro ni'i. A'tocatero pi'etise peje ni'i. Tojo weero marāputiticā, nemorō añu ni'i.

³⁹ Marīrē dutise a'tiro ni'i. Marāputigo co marāpu catiri cura cū me'rā ninu'cūcā'to. Cū wērfca be'ro co no'o tu'sagunojō me'rā marāputiato, ni'i. Co marāpu Jesucristore ējōpeogu niato. ⁴⁰ Yu'u pe'e a'tiro wācū'u. Co apaturi marāputitigo, nemorō e'catibosamo. Yu'u quē'rā āpērā musārē bu'erā weronjō Espiritu Santure cu'o. Tojo weegū tojo ucū'u.

8

Wa'icu di'i na queose yee'quere ējōpeorā ñubuepeo'quere ba'asama nise ni'i

¹ Musā sērītiña'quere yu'tiguti. "¿Wa'icu di'i na queose yee'quere ējōpeorā ñubuepeo'quere ba'arouati?" nisere yu'tiguti. Musā "Na ējōpeose yee'quere wapamarī'i, tere masītoja'a", nisa'a. Tojota ni'i, nīrō. Tojo nīrā, a'tiro nīrā weesa'a: "Āpērā yu'ruoro masīyu'runu'cā'a", nima'acārā weesa'a. Marī āpērārē ma'īrā, a'tiro pe'e weesa'a. Nemorō narē Ō'acūrē ējōpeocā weesa'a. ² No'o "Masīyu'ruagu ni'i" nigūnojō ne cā'rō masītibutiaca'sami. "A'tiro wee masīrōuasato", nitisami. ³ Ō'acū cūrē ma'igū pe'ema a'tiro nisami: "Yagu nimi. Cūrē masī'i", nisami.

⁴ Musā wa'icu di'i ñubuepeo'quere ba'ase pe'e a'tiro ni'i. Musā nīrōnojōta na ējōpeose yee'que wapamarī'i. Āpērā Ō'acū weronjō nīrāpu ne marīma. Cū ni'cūta nimi. ⁵ Āpērā cūrē ējōpeotirā pājārā āpērānojōrē ējōpeosama. Ū'muarōpu nīrārē, a'ti nucūcāpu nīrārē ējōpeosama. Narē marī Ō'acūrē ējōpeoro weronjō tu'oña'sama. "Marī wiorā nima", nisama. ⁶ Marī pe'e masīno'o, Ō'acū marī pacu ni'cūta nimi. Cū nipe'tise a'ti turi cjasere bajurēcu niwī. Marī cū yarā cū dutiro weejā ni'i. Tojo nicā Jesucristo quē'rā ni'cūta wioḡu nimi. Cū me'rā nipe'tise weeno'caro niwā. Marī quē'rārē cū yarā sājācā weecu niwī. Tojo weerā marī cū me'rā ninu'cūcā'rāsa'a.

⁷ Āpērā Jesucristore ējōpeorā, Ō'acū ni'cūta nisere añurō waro masīyu'rutērītisama. Na toduporopure queose yee'quere ējōpeose bu'iri tojo nisama. Tojo weerā ni'cārōacārē ñubuepeo'que di'ire ba'arā, a'tiro nisama: "Tere ba'arā, queose yee'quere ējōpeorā wee'e", nisama. Tojo

weerā ējōpeotutuatirā ba'arā, bu'iritirā tu'oña'sama. Tojo tu'oña'mirā, tojo ba'acā'sama. Te me'rā na wācūserē dojorēsama. ⁸ Marī ba'ase, marī ba'atise quē'rā marīrē Ō'acūrē nemorō ējōpeocā weewe'e. Marī ba'arā, nemorō añurā wa'asome. Ba'atirā quē'rā, ña'abutiārā wa'asome. ⁹ Tojo nimicā, añurō weeya musā. Apetero musā no'o ūaro ba'ama'arā, apī añurō ējōpeotuatigure dojorēbosa'a. ¹⁰ A'tiro ni'i. Mu'u "Na ējōpeose yee'que wapamarī'i" ni masīmigū, na ñubuepeo ba'awuaropu ba'agu wa'abosa'a. Apī ējōpeotuatigū pe'e mu'u tojo weesere ī'abosami. Mu'u ba'acā ī'agū, "Queose yee'quere ējōpeogu weemi. Tojo weese ña'a ni'i", ni wācūbosami. Tojo wācūmigū, mu'urē ī'acūgū, cū quē'rā ba'acā'bosami. Tere ba'agu, "Ña'arō weegu wee'e", nibosami. Cū tojo wācūse bu'iri mu'u cūrē ña'arō weegu wee'e. Tojo weerā añurō weeya. ¹¹ Mu'u masīmigū ba'agu, ējōpeotuatigū pe'ere dojorēgū wee'e. Cristo cū quē'rārē wērībosacu niwī. Mu'u ba'ase me'rā mu'u acaweregure dojorē'e. ¹² Mu'u ba'agu, Cristoreta ña'arō weegu wee'e. ¹³ Marī ba'ase me'rā marī acaweregū ējōpeotuatigū dojorēbosa'a. Tojo weeri nīrā, diacjūta ba'atiyū ruocā'rōua'a.

9

Jesucristo ye quetiwereri masārē na bu'ese wapa wapa-ata'aba'amasīsama nise ni'i

¹ Yu'u Jesucristo besecū'cu ni'i. Āpērā cū besecū'cārā weronjō weemasī'i. Yu'u quē'rā marī wioyu Jesure ī'awū. Tojo nicā musārē marī wioyu quetire werewu. Musā tere tu'o ējōpeowu. Tojo weerā yu'u Jesucristo besecū'cu nisere masī'i. ² Āpērā yu'ure "Cū Jesucristo besecū'cu mejēta nimi", nīrā nisama. Musā pūrīcā tojo niticā'ña. Yu'u musārē Jesucristore ējōpeocā weewu. Tojo nicā musā cūrē ējōpeorārē ni'cā curuata nerēque'acā weewu. Tojo weese me'rā yu'u cū besecū'cu nisere masī'i.

³ Āpērā yu'ure "Cū Jesucristo besecū'cu nitimi" nicā, narē a'tiro yu'tinu'cū'u. ⁴ Yu'u Jesucristo besecū'cu ni'i. Tojo weegu yu'u bu'ese wapa na ba'ase ecacā, sī'rīse tīacā, ñe'emasī'i. ⁵ Apeye quē'rārē yu'u āpērā Jesucristo besecū'cārā, tojo nicā cū acabijirā weronjō weemasī'i. Tojo nicā Pedro weronjō weemasī'i. Ni'cō numio Jesucristore ējōpeogore nūmoti, mīamasī'i. ⁶ ¿De'ro wācūti musā? Āpērā Jesucristo besecū'cārā cū ye quetire wererā, da'ratima. ¿Īsā dia'cū Bernabé, yu'u, Jesucristo ye quetire wererā ba'acatisī'rīrā da'radu'umasītisari? ⁷ Surara cū ba'asere cū basu wapyetisami. Cū wiorā cūrē ecasama. Ūsere otegu te ducare ba'asami. Oveja co'tegu quē'rā oveja ōpēcō me'rā wee'quere ba'asami. ⁸⁻⁹ Yu'ure "Masā wācūse dia'cūrē weremi", niticā'ña. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu Moisé Ō'acū duti'quere a'tiro nicu niwī: "Wecu trigo ārūagū, tuumajāmīsutuasami. Cū ba'asī'rīgū, ba'ato. A'tiro weeticā'to. Trigore ba'ari nīrā, useropu tuusārī be'tore tuusāaticā'ña", nicu niwī. Ō'acū tere nīgū, wecu se'sarore wācūticu niwī. ¹⁰ Cū tere nīgū, ūsā cū ye quetire wererārē queose o'osī'rīgū tojo nicu niwī. A'tiro ni'i. Di'tare se'ecūmū'tā'cu, apī trigore ārūagū na ote'que ducare na puarā ducawaatjere wācūyurā, da'rasama. ¹¹ Ūsā musārē Jesucristo ye queti wererā oteri masā weronjō niwū. Oteri masū te otese ducare miisami.

Tojo weerā musā ūsārē apeyenojō o'ocā, añu ni'i. ¹² Musā āpērāmarīcārē tojo o'osa'a. Ūsā pūrīcārē tjāsa'a.

“Ūsārē o'oya”, nīmasī'i. Tojo nimirā, “O'oya”, ne niwe'e. Tojo nírōnojō o'orā, su'tinojō, ba'asenojō moorā, tojo nu'cācā'wū. A'tiro wācūwū: “Marī sērīcā pe'ere, Cristo ye quetire ūatibosama”, ni wācūwū. Tojo weerā apeyenojō marīcā ī'arā, tojo nu'cācā'wū. ¹³ ¿Musā masīweti? Ō'acū wī'ipu da'rarā masā Ō'acūrē ējōpeorā ba'ase mīiti cū'quere ba'asama. Na wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeowuaropu da'rarā, te di'ire ba'asama. ¹⁴ A'te weronojō Jesucristo ye queti wererā quērārē “Na te da'rāse me'rā wapata'aba'ato”, nicu niwī marī wiogu. ¹⁵ Tojo nimicā, yu'u ne ni'cāti a'tere niticāti. Tojo nicā ni'cārōacā quērārē musārē apeyenojō o'odutigu mejēta tojo oja'a. Ūjaboa wērīmigū, musārē were'que wapa wapaseesome.

¹⁶ Yu'u Jesucristo ye quetire weregu, tere werese bu'iri “Āpērā yu'ruoro añuyu'runū'cā'a”, niwe'e. Te yu'u da'rāse ni'i. Yu'u tere wereticā, ña'arō wa'abosa'a. ¹⁷ Tojo weegu yu'u ūaro me'rā weregu, wapata'abopā. Yu'ure weredutisere weegua, Ō'acū cū'quere weegu wee'e. Cū yu'ure wapayegusami. ¹⁸ Yu'u Jesucristo ye quetire weregu, wapata'aba'amasī'i. Tojo weeta basiomīcā, “Wapayeya”, niwe'e. Yu'u wapata'ase a'tiro ni'i. Jesucristo masārē yu'ruomi nise quetire weregu, e'cati'i. Tere weregu, wapaseewe'e. Tereta yu'u wapata'a.

¹⁹ Masārē yu'u bu'esere tu'oato nīgū a'tiro wee'e. Ne ni'cūrē da'rawā'ñaco'tegu nitīmigū, nipe'tirārē da'rawā'ñaco'tegu weronojō tu'oña'a. Pājārā Cristo yarā sājācā ūasāgū, tojo wee'e. ²⁰ Judío masā tiropu nīgū, na Jesure ējōpeocā ūasāgū na weronojōta niseti'i. A'tiro ni'i. Judío masā Moisé dutise doca nima. Ō'acū yu'ure te dutise doca nidutitimi, nīgūpuu. Mejō na Jesucristore ējōpeocā ūasāgū yu'u quērā na weronojō Moisé dutise doca weronojō ni'i. ²¹ Judío masā nitirā quērārē Moisé dutisere masītirā, na Jesucristore ējōpeocā ūasāgū na weronojō niseti'i. Tojo nisetīmigū, “Ō'acū dutisere weetigu ni'i”, niwe'e. Cristore ējōpeotjīagū, Ō'acū dutisereta wee'e.

²² Yu'u ējōpeotutuatirā me'rā nīgū, na Jesucristore ējōpeocā ūasāgū na weronojōta wee'e. “Masīpe'ocā'a”, niwe'e. Tojo weegu nipe'tirārē “¿Yu'u de'ro weecā na yu'rusī'rīmitina?” nīgū, na weewuasenojōrēta weeseti'i. ²³ Jesucristo ye quetire weregu, na tu'oato nīgū tojo wee'e. Cū ye queti añuse ni'i. Yu'u nipe'tirā tere masīcā ūa'a. Jesucristo narē yu'ruose yu'u wapata'ase ni'i.

²⁴ A'tere queose me'rā were'e. Omawapata'ari masā nipe'tirā omasama. Nipe'tirā omamirā, ni'cūta wapata'asami. Musā tere masī'i. Musā quērā nipe'tirā wapata'asī'rīrā, wapata'ari masū weronojō omaña. Musārē Ō'acū o'otjere wapata'asī'rīrā, cū ūaro weeya. ²⁵ Nipe'tirā na omati dūporo añūrō omabu'esama. Tojo weerā na queoro ba'asama. Na upure dojērēsere weetisama. Na pūrī me'rā wéca be'tore wapata'asī'rīrā, tojo weeyusama. Ti be'to maata boadija wa'asa'a. Marī quērā Ō'acū ūatisere, ña'asere du'urā, Ō'acū yere wee'e. Cū o'otje wapata'asī'rīrā, tojo wee'e. Cū o'ose ne pe'tisome. ²⁶ Tojo weegu yu'u omarī masū weronojō queoro wee'e. Wācūtīmigū, tojo weema'awe'e. Yu'u weeatjere wācūyu'u. ²⁷ Yu'u ūaro dia'cū weewe'e. Ña'arō ūarīpejasere weewe'e. Wācūtutua'a. Tojo

weeticāma, Jesucristo ye quetire āpērārē werecā, Ō'acū yu'ure "Añurō weewu", nitibosami. Añuse yu'ure o'obo'quere o'otibosami.

10

Duporocjārā weronojō weeticā'ña nise ni'i

¹ Jesucristore ējōpeorā, musārē a'tere musā masīcā ũasa'a. Ō'acū ũsā Israe curuacjārā ñecūsumua me'rā nicu niwī. Cū o'ōca curua o'mecurua me'rā na duporo ũmutācu niwī. Nipe'tirā cūrē siruturā, pajiri maa aco sō'arī maajo decopu pē'acārā niwā. ² Na o'mecurua sirutu'cārā ti maarē pē'a'cārā nipe'tirā wāmeyeno'cārā weronojō tojacārā niwā. Te me'rā na Moisé yarā sājācārā niwā. ³ Na nipe'tirā Ō'acū o'o'que ũmuse cjase manā wāmetisere ba'acārā niwā. ⁴ Nipe'tirā aco Ō'acū o'o'quere ũtāgāpu ní'quere sī'rīcārā niwā. Cristo ũtāgā aco wijaacaga weronojō nimi. Cū na nipe'tirārē co'tegu, nipe'tiropu ba'pātiwā'cācu niwī. ⁵ Narē tojo weemigū, Ō'acū pājārārē tu'saticu niwī. Cūrē yu'runu'cācā ī'agū, tojo weecu niwī. Te ye bu'iri na yucu marīrōpu wa'arā, pājārā boabajaque'aticārā niwā.

⁶ Narē tojo wa'a'que marīrē queose weronojō ni'i. Marīrē na ña'arō wee'caro weronojō weeditiro tojo wa'acaro niwā. ⁷ Tojo weerā āpērā na yee'quere ējōpeoticā'ña. Toduporocjārā weronojō weeticā'ña. Ō'acū ye queti o'jāca pūrīpu wecu queosere ējōpeorā da're'quere a'tiro o'jano'wū: "Masā ba'a, sī'rīcārā niwā. Tu'ajanu'cō, na no'o ũarō bosenuu nu'cācārā niwā." ⁸ Marī na weronojō no'o ũaro a'metārābajaque'aticārā. Namarīcā tojo wee'que wapa ni'cā numu veintitrēs mil wērīcārā niwā. ⁹ Na marī wīogu Ō'acūrē ña'arō ucūcārā niwā. Ō'acū marīrē co'tetimi nīrā, cūrē uacā weecārā niwā. Marī na wee'caronojō weeticā'rā majā. Namarīcā tere wéerā, pājārā aña cū'rīwējēno'cārā niwā. ¹⁰ Tojo nicā musā Ō'acū me'rā na wee'caronojō tu'satirā, niticā'ña. Na tojo weecā ī'agū, Ō'acūrē wereco'tegu ũmusecū narē wējēcō'acu niwī.

¹¹ Ō'acū marīrē masīdutigu narē tojo weecu niwī. Marī a'tocaterocjārārē a'ti ũmucō dūjawā'cārō wee'e. Ō'acū duporocjārārē bu'iri da'recu niwī. Te bu'iri da're'quere cū ye queti o'jāca pūrīpu ojaduticu niwī. Marīrē na weronojō ña'arō weeditigu tojo weecu niwī. ¹² No'o "Yu'u pūrīcā añurō ējōpeo'o, ña'arō weesome" nigūnojō tu'omasīña. Apetero weegu mu'u ña'arō weebosa'a. ¹³ Apetero marī basu ña'arō weesī'rīsa'a. O apetero wātī marīrē ña'arō weedutisami. Marī dia'cū mejētare tojo wa'a'a. Nipe'tirārē tojo wa'asa'a. Ō'acū pe'e cū "Weeguti" ní'quere weeticā weetisami. Cū marī ña'arō weesī'rīcā, nu'cāto nīgū marīrē weetamusami. Tojo weerā marī ña'arō weebo'quere weewe'e.

¹⁴ Tojo weerā Jesucristore ējōpeorā yu'u mairā, musā na yee'cārārē ñubuepeoropu ne wa'aticā'ña. Tere ne cārō ējōpeoticā'ña. ¹⁵ Musārē masārē weronojō ucū'u. Musā basu yu'u ucūsere tu'oña'ña. ¹⁶ Marī pōtērīrā, sī'rīrī pa sī'rīse duporo Ō'acūrē e'catise o'o'o. Ti pare sī'rīrā, Jesucristore bu'ipejatamu'u. Cū marīrē wērībosagū, cū dí o'maburocu niwī. Tojo nicā pāgārē ducawaa ba'arā, ni'cā curua, ni'cā upu wa'a'a. Tere ba'arā, Cristo curusapu wērī'quere bu'ipejatamu'u. ¹⁷ Marī pājārā nimirā, ni'cāgā cjase pārē ba'a'a. Tojo weerā marī ni'cā curua, ni'cā upu weronojō ni'i.

18 Israe curuacjārārē wācūña. Na Õ'acūrē ējōpeorā, wa'icurārē ũjūamorōpeosama. Te di'ire ba'asama. Tere ba'arā, na Õ'acūrē bu'ipejatamusama. 19 Musārē a'tiro nigūti. Yu'u masā na yee'que pe'ema "Wapati'i", nigū mejēta wee'e. Wa'icu di'i na yee'cārārē wējē ũbuepeo'que quē'rārē a'tiro nigūti: "Apeye di'i weronojō ni'", nigū mejēta wee'e.

20 Tojo nitimigū, a'tiro ni'i. Õ'acūrē ējōpeotirā na yee'cārārē wa'icurā wējē ũbuepeorā, wātīārē ējōpeorā weema. Õ'acū mejētare ējōpeoma. Na tojo weecā, musā na me'rā nerē ba'arā, wātīa me'rā bu'ipejatamurā wee'e. Musā tojo weecā ũawe'e. 21 Marī pōtērīrā, marī wioḡu ya pare sī'rī'i. Cūrē bu'ipejatamurā, cū yere ba'a'a. Na yee'quere ũbuepeowuaropu cjase pe'e na o'ose te sī'rīse, te ba'ase wātīa ye ni'i. Tojo weerā musā marī wioḡure bu'ipejatamurā, cū yere ba'arā, wātīa ye pe'ere ba'ata basiowe'e. Wātīa yere ba'arā, narē bu'ipejatamubosa'a. 22 Marī, wātīārē bu'ipejatamurā, marī wioḡu Õ'acūrē doecā weebosa'a. Cū marī me'rā uacā, marī pōtēotisa'a. Cū tutuḡu nimi.

Marī ũaro dia'cū wéerā, āpērārē ma'itibosa'a nise ni'i

23 Masā a'tiro ucūwuasama: "Marī weesī'rīsere no'o ũaro weemasī'i." Tojota ni'i, nírō. Apeye marī weesī'rīse marīrē weetamutisa'a. Marī ũaro wéerā, āpērārē Õ'acūrē nemorō ējōpeocā weetibosa'a. 24 Āpērārē añurō wa'acā ũasārōũa'a. Marī ye dia'cūrē wācūnurūtīcā'rōũa'a.

25-26 Õ'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū: "Nipe'tise a'ti turīpu nise marī wioḡu ye ni'i", ni ojano'wū. Nipe'tise ba'ase Õ'acū wee'que ni'i. Tojo niyucā, nipe'tisere ba'amasī'i. Tojo weerā ba'ase duawuaropu duasere no'o ũaro duuba'aya. Musā bu'iritīrā tu'oña'rī nírā, "¿Na queose yee'cārārē ũbuepeo'que di'i niti?" ni sērītiña'ticā'ña.

27 Apetero weegu ni'cū Jesucristore ējōpeotīḡu musārē cū tiropu ba'adutībosami. Musā cū tiropu wa'asī'rīrā, nipe'tise cū ecasere ba'aya. Musā bu'iritīrā tu'oña'rī nírā, "¿A'te de'ro wee'que di'i niti?" ni sērītiña'ticā'ña. 28 Topu nīrī cura ni'cū Jesucristore ējōpeoḡu musārē a'tiro nibosami: "A'te queose yee'cārārē na ũbuepeo'que di'i ni'", nibosami. Cū tojo nicā, te di'ire ba'aticā'ña. Cū musā ba'acāma, mejēcā wācūbosami. Tojo wācūtīcā'to nírā tojo weeya. 29 Tojo nigū, cū wācūserere ucūḡū wee'e. Musā wācūse mejētare ucū'u. Marī a'tiro nibosa'a: "Apī ña'arō tu'oña'se bu'iri ¿de'ro weecju yu'u weesī'rīsere ducayubosau? 30 Yu'u ba'asere Õ'acūrē e'catise o'ocā, āpērā yu'u ba'asere mejēcā nīmasītisama", nibosa'a. 31 A'tiro ni'i. Marī ba'ase, sī'rīse me'rā añurō weecāma, añu ni'i, añurō. Mejō a'tiro ũa'a. Nipe'tise marī āpērārē ējōpeocā weecā, añu nisa'a. Tojo weecā, nipe'tīrā Õ'acūrē e'catipeorāsama. 32 Musā weese me'rā nipe'tīrā Õ'acū yarārē, judío masārē, judío masā nitīrārē ña'arō weecā weeticā'ña. 33 Yu'u weronojō weeya. Nipe'tise yu'u weese me'rā Õ'acū yarārē añurō weesī'rī'i. Nipe'tīrā Jesucristore ējōpeocā ũasāḡū na tu'sasere weenu'cūsī'rī'i. Yé pe'ere añurō weesī'rīwe'e. Āpērā ye pe'ere na yu'rūcā ũasāḡū wācūnurū'u.

11

1 Musā quē'rā yu'u weronojō weeya. Cristore yu'u siruturonojōta yu'ure sirutuya.

Numia na ñubuewuaropu weewhase ni'i

² Yu'are musā wācūcā, yu'u bu'e'quere queoro weecā tu'ogu, e'cati'i.
³ Apeyenojō musārē masīcā ũa'a. Cristo ũmanucūrē na ðupoá nimi. Ũmu pe'e numio ðupoá nimi. Ő'acū quē'rā Cristo ðupoá nimi. ⁴ Ũma Ő'acū wi'ipu ñubuegu, cū ðupoapu su'ti caserore pesatisami. Tojo nicā Ő'acū wereduti'quere wereturiagu, pesatisami. Pesagu pūrīcā, bopoyoro weegu weebosami. Cū tojo wéegu, marī wiogu Jesucristore wiopesase me'rā ējōpeotibosami. ⁵ Numio pūrīcā ñubuego, ðupoapu su'ti caserore pesasamo. Tojo nicā Ő'acū wereduti'quere wereturiagu, mejārōta weesamo. Co pesatigo, bopoyoro weego weebosamo. Ũma weronojō weebosamo. Co marāpūre, co wiogure yu'ranu'cāgō weesamo. Poarire seecō'a wujaween'o'co weronojō nibosamo. ⁶ Co pesaticā, diacjūta co poarire seecō'a wujaweepe'ocā'rōua'a. Tojo weesī'rītigo, bopoyo ni'i nigō, pesato. ⁷ Ũmu pe'e pesaticā'rōua'a. Cū Ő'acū weronojō wiogu nimi. Ũma Ő'acū wiogu nimi nisere ī'omi. Numio pe'e ũmu wiogu nimi nisere ī'omo. Tojo weego co su'ti caserore pesaroua'a. ⁸ Ne waropu Ő'acū ũmurē wéegu, numio ya ō'a me'rā weeticu niwī. Numio pe'ere ũmu ya ō'a me'rā weecu niwī. ⁹ Ő'acū numiorē ũmurē weetamudutigu weecu niwī. Ũmu pe'ema numiorē weetamuacju mejētare weecu niwī. ¹⁰ Tojo weerā numia musā nerēwuaropure nīrā, su'ti caserore pesaroua'a. Tojo weego co ũmua dutise doca nisere ī'osamo. Apeye quē'rārē Ő'acūrē wereco'terā ũ'musepu nīrā co tojo weesere ī'asama. ¹¹ Tojo nimicā, marī Jesucristore ējōpeorā a'merī weetamu'u. Ũmua numia weetamuse marīrō nīmasītisama. Numia quē'rā ũmua weetamuse marīrō nīmasītisama. ¹² Diacjūta ni'i. Ő'acū numiorē ũmu ya ō'a me'rā weecu niwī. A'te quē'rā diacjū ni'i. Ũmua numiapure bajuasama. Nipe'tirā Ő'acū weeno'cārā dia'cū nima. Cū narē de'ro wee nisetiatjere weecu niwī.

¹³ ¿Musā de'ro wācūti? Numia na Ő'acū wi'ipu Ő'acūrē sērīrā, ðupoapu su'ti casero pesaticā ¿añuti? Añuwe'e. ¹⁴ Nipe'tirā masīno'o. Ũmu poanu'mo yoacā, bopoyo ni'i. ¹⁵ Numia pe'e co poanu'mo yoacā, añuyurua'a. Masīno'o. Co ðupoare ma'masu'ago poanu'morē o'masamo. Su'ti casero pesago weronojō weesamo. ¹⁶ Yu'u ucūsere "Tojo niwe'e" nigūnojōrē a'tiro nigūti. "Ũsā, tojo nicā āpērā Jesucristore ējōpeorā apeye weesetisenojōpuma masīnemoña marī'i", nigūti.

Miinerēba'arā queoro weeti'que ni'i

¹⁷ Ni'cārōacā musārē apeye oja'a. Tere ojagu, "Añurō weerā wee'e", nigū mejēta wee'e. Musā nerērā, añurō weeboronojō o'orā, mejō pe'e dojorēaporo. ¹⁸ Musārē a'tiro nīmu'tāgūti. Musā nerēwuarā, ðucawatīsa'a. Musā tojo weese quetire tu'owu. Yu'u tu'oña'cā, a'te queti diacjūta nīsa'a. ¹⁹ Musā a'tiro ni wācūsa'a: "Marī ðucawatiwījaroua'a. Te me'rā ¿noa pe'e Jesucristo yarā waro nitito? nisere ī'orāsa'a", nīsa'a.

²⁰ Musā ðucawatise ye bu'iri miinerēba'arā, marī wiogu cū bu'erā me'rā ba'atuo'caro weronojō queoro etiba'atīsa'a. ²¹ Musā ba'ase miasere no'o ũaro ba'anu'cāsa'a. Pajiro ba'a, sī'rī, que'asa'a. Āpērā pe'e ba'atirā ũjaboasama. ²² ¿Musā wi'seri mooti? Te wi'seripu ba'a, sī'rībosa'a. No'o ũaro wéerā, musā nerēwuasere wapamarī'i, nīrā wee'e. Ba'ase moorārē bopoyoro yu'rucā weerā wee'e. ¿De'ro nibosau musārē? A'tere musārē "Añurō weerā wee'e", niwe'e.

Jesucristo cã bu'erârê sũ'ori ba'atũ'o'que ni'i
(Mt 26.26-29; Mr 14.22-25; Lc 22.14-20)

²³ Yu'u musârê bu'e'quere marĩ wioɣu yu'ũre bu'ewĩ. A'tiro ni'i. Jesũ cãrê ĩ'atu'tirãpure o'oatji ñamita Jesũ pãrê mii, ²⁴ Ô'acãrê e'catise o'ocu niwĩ. Tu'ajanũ'cõ, tigare cã bu'erârê ducawaacu niwĩ. Be'ro narê nicu niwĩ: "A'te yu'u upũ ni'i. Yu'u musã ye niatjere wêrĩbosaguti. A'tiro yu'u ni'cãrõacã wee'caronojõ weenu'cũcã'ña. Tere weérã, yu'u musârê wêrĩbosasere wãcũña", nicu niwĩ. ²⁵ Na ba'aca be'ro sĩ'rĩrĩ pare mii, narê nicu niwĩ: "Musã ye niatjere yu'u wêrĩgũti. Yu'u wêrĩcã, yé dí o'maburorosa'a. Ô'acũ duporopu musã me'rã 'A'tiro apoguti', nicu niwĩ. Cũ ni'caronojõta yé dí me'rã musã me'rã apogusami. Musã nipe'tisetiri ti pare sĩ'rĩsetirinũcũ yu'ũre wãcũña", nicu niwĩ. ²⁶ A'tiro ni'i. Musã pãrê ba'arã, ti pare sĩ'rĩrã, marĩ wioɣu cũ marĩrê wêrĩbosã'quere ĩ'onu'cũrã wee'e. Téé cũ apaturi a'ticãpu musã tojo weenu'cũcã'rãsa'a.

Põtêrĩse duporo marĩ weesetisere wãcũmu'tãdutise ni'i

²⁷ Marĩ wioɣu Jesucristo põtêrĩdutisere wiopese marĩrõ pãrê ba'ama'agũnojõ, ti pare sĩ'rĩma'agũnojõ bu'iri cuomi. Cũ wêrĩsere, cũ ye díre mejõ nise weronojõ tu'oña'sami. ²⁸⁻²⁹ A'tiro ni'i. Marĩ Jesucristore êjõpeorã nerêwuarã, ni'cã curua, ni'cã upũ ni'i. Marĩ wioɣu ya upũ ni'i. Marĩ tere queoro wãcũtimirã, pãrê ba'a, ti pare sĩ'ricã, Ô'acũ bu'iri da'resami. Tojo weerã nipe'tirã marĩ põtêrĩati duporo marĩ weesere ðña'arõ weecãti? nĩrã, wãcũmu'tãrõua'a. Tojo weéca be'ropã pãrê ba'a, ti pare sĩ'rĩmasĩ'i. ³⁰ Musã tojo weetise ye bu'iri pãjãrã dutiti, tutuatima. Ni'cãrêrã wêrĩatojama. ³¹ Marĩ põtêrĩse duporo wãcũmu'tãcãma, Ô'acũ tojo bu'iri da'retibosami. ³² Marĩ wioɣu añurõ weeato nígũ marĩrê bu'iri da'rewẽ'osami. Cũ marĩrê, ãpêrã cãrê êjõpeotirã me'rã pecame'epũ wa'acã uatimi. Tojo weegu ña'arõ weesere du'udutigu marĩrê bu'iri da'rewẽ'omi.

³³ Tojo weerã, acawererã, miinerêba'arã, a'tiro weeya. Ni'cãrõ me'rã ba'arãtirã, yucueya. ³⁴ No'o ẽjãboagũnojõ cũ ya wi'ipũ ba'ato. Tojo weecã, Ô'acũ musã añurõ nerêcã ĩ'agũ, bu'iri da'resome. Apeyema musã tiropũ wa'agu, apoguti.

12

Masãncũ weemasĩsere Espĩritu Santu o'ose ni'i

¹ Acawererã, Espĩritu Santu musârê Ô'acũ yere weemasĩatjere o'omi. Musârê tere queoro masĩcã u'a'a.

² Musã masĩ'i, Jesucristore êjõpeose duporo masã yee'quere no'o uaro êjõpeosirutucãrã niwũ. Na yee'que catise mejêta nicaro niwũ. Ucũticaro niwũ. ³ Musã masĩticãrã niwũ. Te bu'iri a'tiro masĩcã u'a'a. Ne ni'cũ Espĩritu Santure cuoɣu Jesure a'tiro nĩmasĩtisami: "Pecame'epũ wa'abata'to", nĩmasĩtisami. Tojo ucũgũ pũricã Espĩritu Santu o'ose me'rã mejêta ucũsami. Apĩ "Jesũ marĩ wioɣu nĩmi" nígũ, cũ pũricã Espĩritu Santure cuomi. Espĩritu Santu moogũ tojo nĩmasĩtibosami.

⁴ Marĩrê Espĩritu Santu cũ weemasĩse o'osere mejêcã dia'cũ ducawaasami. Tere Espĩritu Santu ni'cũta o'omi. ⁵ Cũ o'ose me'rã marĩ wioɣu Jesucristo marĩrê mejêcã dia'cũ da'radutisami. Tojo da'radutimigã, Jesucristo ni'cũta nĩmi. ⁶ Cũ dutisere weérã, mejêcãrĩ

dia'cũ weesa'a. Õ'acũ ni'cũta nipe'tirã marĩ weesere añurõ wa'acã weesami. ⁷ Espíritu Santu cũ o'ose me'rã marĩnucũrẽ cũ marĩ me'rã nisere ï'osami. Cũ o'ose me'rã marĩ nipe'tirã Jesucristore ãjõpeori curuacjãrãrẽ a'merĩ añurõ weemasĩ'i. ⁸ A'tiro ni'i. Æpẽrãrẽ cũ masĩse o'ose me'rã ucũme'ricã weesami. Æpẽrãrẽ mejãrõta cũ me'rã Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu oja'quere tu'omasĩ, wereme'ricã weesami. ⁹ Æpẽrãrẽ cũta tja ãjõpeoyã'runã'cãserẽ o'osami. Tojo nicã ãpẽrã dutitirãrẽ yu'ruomasĩsere o'osami. ¹⁰ Æpẽrã cũ tutuaro me'rã añuse weeĩ'omasĩsama. Æpẽrãrẽ Õ'acũ were'quere wereturiamasĩsere o'osami. Æpẽrãrẽ "¿Noa wãtĩ me'rã nisoo ucũti? ¿Noa Espíritu Santu me'rã diacjũ ucũti?" ni besemasĩsere o'osami. Espíritu Santu ãpẽrãrẽ apemasã yere masĩtimirã ucũcã weesami. Æpẽrã na ucũcã masĩtimirã, wereturiamasĩsama. ¹¹ Espíritu Santu cũ uaro cũ o'osĩ'risere marĩnucũrẽ ducawaasami. Marĩrẽ mejẽcãrĩ dia'cũ weesetiatjere ducawaasami. Cũ ni'cũ nimigũ, tojo weesami.

Marĩ pãjãrã nimirã, ni'cã curua, ni'cã uputa ni'i nise ni'i

¹² Marĩ upũ ni'cã upũ nimirõ, peje ducawatĩ'i. Tojo ducawatimirõ, ni'cã uputa ni'i. Cristo quẽ'rã tojota nimi. Pãjãrã cũrẽ ãjõpeoma. Na pãjãrã nimicã, cũ upũ weronojõ ni'cã curua cũ me'rã nima. ¹³ A'tiro ni'i. Marĩ cũrẽ ãjõpeorã nipe'tirã judío masã, judío masã nitirã, ãpẽrãrẽ da'rawã'ñaco'teri masã, da'rawã'ñaco'tetirã Espíritu Santu ni'cũ me'rãta wãmeyeno'wũ. Tojo weerã ni'cã upũ ni'i. Marĩ nipe'tirãputa Espíritu Santureta cu'o'o.

¹⁴ Ni'cã upũ peje ducawatise cuocã'a. ¹⁵ Marĩ du'pocã ucũrĩ du'pocã nĩrõ, a'tiro nibosa'a: "Omocã niwe'e. Tojo weegu marĩ upũ cjase niwe'e." Tojo nise ye bu'iri du'pocã upũ niticã weewe'e. Toputa wã'ña'a. ¹⁶ Marĩ o'mepero a'tiro ucũbosa'a: "Capea niwe'e. Tojo weegu marĩ upũ cjase niwe'e." Tojo nise ye bu'iri o'mepero upũ niticã weewe'e. Toputa wã'ña'a. ¹⁷ Marĩ upũ capeajo dia'cũ nicã, ¿de'ro wee marĩ tu'obosau? Marĩ upũ o'meperojo dia'cũ nicã, ¿de'ro wee marĩ wĩjĩña'bosau? ¹⁸ Õ'acũ marĩ upũree wee'cu pe'ema cũ uaro me'rã nipe'tisere queero cũucu niwĩ. ¹⁹⁻²⁰ Ni'cã upũ peje ducawatise cu'o'o. Tojo nimirõ, ni'cã uputa ni'i. Peje ducawatise móórõ, ni'cã upũ niwe'e. Marĩ Jesucristore ãjõpeorã ni'cã uputa ni'i.

²¹ Capea omocãrẽ "Mu'urẽ uatisa'a", nĩmasĩtisa'a. Dupoa quẽ'rã du'pocãrĩrẽ "Uatisa'a", nĩmasĩtisa'a. ²² A'tiro pe'e ni'i. Marĩ upũ cjase nipe'tisere ua'a. Marĩ upũpure apeye mejõ nise ni'i. Tojo nimicã, te maricã, catimasĩtisa'a. ²³ Marĩ apeye upũ cjasere mejõ nise tu'õña'a. Tojo weerã tere añurõ bajuato nĩrã añurõ apo'o. Apeye quẽ'rãrẽ masã ï'aticã'to ni, bopoyasãrã, su'ti sãñacã'mota'a'a. ²⁴ Apeye nemorõ añurõ bajuse me'rã pe'ema tojo weewe'e. Õ'acũ marĩ upũ cjasere añurõ apocu niwĩ. Ni'cã uputa añurĩ upũ niato nĩgũ tojo weecu niwĩ. Marĩ mejõ nise tu'õña'senojõrẽ añurõ wãcũcã weecu niwĩ. Te weronojõ marĩ mejõ nĩgũ tu'õña'gũrẽ marĩrẽ añurõ wãcũcã weemi. ²⁵ Cũ tojo wéegũ, nipe'tise marĩ upũ cjasere ni'cãronojõ a'merĩ weetamudutigu tojo cũucu niwĩ. ²⁶ Marĩ upũpure ni'cãrõ pũrĩno'cã, nipe'tiropũ se'sa wa'a'a. No'o ni'cãrõ añurõ wa'acã, nipe'tiropũ añurõ tu'õña'a.

²⁷ Tojo nĩgũ, a'tiro nĩgũ wee'e. Marĩ Cristore ãjõpeorã cũ ya upũ weronojõ ni'i. Marĩnucũ cũ ya upũcjãrã ni'i. ²⁸ Õ'acũ marĩ upũ

cijasere ducawaacu niwī. Cū tojo wee'caronojō Jesucristore ējōpeori curuacjārārē a'merī weetamuatjere cūucu niwī. Ne waro Jesucristo besecū'cārārē nipe'tirā bu'ipā besecū'ucu niwī. Na be'rocjārā Ō'acū wereduti'quere wereturiari masārē cūucu niwī. Na be'rore Ō'acū ye quetire bu'eri masārē cūucu niwī. Be'ro añuse, mejēcā bajusere weel'orī masārē cūucu niwī. Na be'rore dutitirārē yu'rūori masārē, weetamurī masārē, tojo nicā dutiri masārē cūucu niwī. Nipe'tirā be'ro apemasā yere masītimirā ucūrī masārē cūucu niwī. ²⁹ Masīno'o. Marī nipe'tirārē mejārōta weedutigu cūuticu niwī. Marī nipe'tirā Jesucristo besecū'cārā niwe'e. Nipe'tirā Ō'acū yere wereturiari masā niwe'e. Nipe'tirā Ō'acū ye quetire bu'eri masā niwe'e. Nipe'tirā añuse mejēcā bajusere weel'omasīwe'e. ³⁰ Nipe'tirā dutitirārē yu'ruomasīwe'e. Nipe'tirā apemasā ye ucūsere ucūwe'e. Nipe'tirā na tojo ucūcā tu'otimīrā, wereturiamasīwe'e. ³¹ Masārē Espīritu Santu cū weemasīsere o'ocāma, añuyu'ruasere beseyu'runu'cāña. Yu'u masārē a'te nipe'tise nemorō añuyu'runu'cāsere wereguti.

13

Ma'ise apeyenojō yu'rūoro añuyu'runu'cā'a nise ni'i

¹ Marī apemasā ye ucūsere masītimirā, ucūmasībosa'a. Ō'acūrē wereco'terā u'musecjārā ye quē'rārē ucūmasībosa'a. Tojo weemasīmirā āpērārē ma'itirā, to'atu o'cōmejīrē no'o ūaro paama'arā weronojō nibosa'a. ² Apeyere Ō'acū marīrē were'quere añurō wereturiamasībosa'a. Tojo weemīrā āpērārē ma'itirā, tu'omasītirā weronojō nibosa'a. Tojo nicā nipe'tise masā masīña marī'quere masībosa'a. No'o nipe'tisere masīpe'ocā'bosa'a. Tojo masīmirā āpērārē ma'itirā, tu'omasītirā weronojō nibosa'a. Marī ējōpeoyu'runu'cārā pūrīcā, ūrūgūrē aperopu wa'adutimasībosa'a. Tojo weeta basiomīcā a'merī ma'ise mōórā, mejō waro ucūma'acā'bosa'a. ³ Marī cūose nipe'tisere pajasecūorārē o'obosa'a. Marī narē ma'itimīrā o'orā, tojo o'oma'acārā weesa'a. Marī Ō'acū yere weecā, cūrē ējōpeotirā marīrē ūjūadutibosama. Cū yere weemīrā āpērārē ma'iticā, Ō'acū marīrē "Añurō weewu", nitisami.

⁴ Marī āpērārē ma'irā, a'tiro wee'e. Āpērā marīrē mejēcā weecā, na weesere nu'cā'a. Nipe'tirārē añurō wee'e. Āpērārē ūowe'e. Masā āpērārē ma'irā, a'tiro niwe'e: "Masā nemorō añuyu'runu'cārā ni'i", niwe'e. "Āpērā yu'rūoro añurō weeyu'runu'cārā ni'i", niwe'e. ⁵ Āpērārē ējōpeose me'rā ucū'u. Marī ye se'sarore wācūwe'e. Uamuñawe'e. Āpērā marīrē mejēcā weecā, yoacā uanu'cūwe'e. ⁶ Āpērā ña'arō weecā ĩarā, e'catīwe'e. Na añurō weecā pe'e, e'catitamū'u. ⁷ Āpērā na ña'arō weesere ne cārō wereturiawe'e. Na weesere añuse dia'cūrē ējōpeo'o. "Be'ropu añurō weerāsama", ni wācū'u. Nipe'tise āpērā marīrē ña'arō weecā, wācūtutua'a.

⁸ Ma'ise pe'tisome. Ninu'cūcārōsa'a. Apeye Ō'acū marīrē weemasīse o'ose pūrīcā pe'tidjarosa'a. Be'ropu Ō'acū cū yere wereturiamasīse o'ose quē'rā pe'tidjarosa'a. Nipe'tise cū yere masīpe'ocā'rāsa'a. Apemasā ye ucūsere masītimirā Ō'acū ucūmasīse o'ose quē'rā pe'tirosa'a. Nipe'tirā ucūse tu'ope'ocā'no'rōsa'a. Āpērā yu'rūoro masīse o'o'que quē'rā pe'tirosa'a. Nipe'tisere masīrāsa'a. ⁹ A'tiro ni'i. Marī sō'owaro nipe'tisere

masiŕpe'owe'e. Ô'acũ ye quẽ'rãrẽ ni'cãrẽta weremasĩ'i. ¹⁰ Be'ropu Jesucristo apaturi a'ticã, masiŕpe'ocã'rãsa'a. Marĩ masiŕpe'ocãma, marĩ masĩmi'que mejõ nise tojarosa'a.

¹¹ Marĩ wĩ'marã nĩrã, na weewuaronojõ weewu. Bucurã wa'arã, wĩ'marã weesere du'ucã'wũ. Na wĩ'marã weese marĩrẽ wapamarĩ'i. ¹² Tojo weronojõ a'tocatero marĩ añurõ masiwe'e. Ëorõ mejãrõpu marĩ ï'ase weronojõ ni'i. Queoro bajuwe'e. Be'ro bajuyorõpu Ô'acũrẽ ï'arãsa'a. Ni'cãrõacãrẽ marĩ cã'rõacã masĩ'i. Be'ro cã marĩrẽ masĩrõnojojõta masiŕpe'ocã'rãsa'a. ¹³ A'tiro nicãrẽ ãjõpeose, e'catiyuse, ma'ise ni'i. A'te ï'tiaro pe'tisome. Ma'ise pe'e apeye nemorõ añuyũ'rũnu'cã'a.

14

Ãpẽrã ye ucũsere tu'otimirã ucũrã, a'tiro weeroãa'a nise ni'i

¹ Ãpẽrãrẽ ma'isere wãcũyu'rũnu'cãña. Tojo nicã Ô'acũ Espĩritu Santu me'rã weetamumasĩsere uaya. Ãpẽrã yere masĩtimirã ucũmasĩse Espĩritu Santu o'ose ni'i. Ô'acũ yere wereturiamasĩse quẽ'rã cũ o'oseta ni'ĩ. Cũ o'osere wereturiamasĩsere uaripejayu'rũnu'cãña. ² No'o ãpẽrã ye ucũsere masĩtimigũ ucũgũnojojõ Ô'acũ dia'cũrẽ ucũsami. Masãrẽ ucũtisami. Cũ ucũsere tu'otisama. Espĩritu Santu tutuaro me'rã masĩno'ña marĩsere ucũsami. ³ Ô'acũ yere wereturiase pe'e masãrẽ ucũse ni'i. Tere wererã, marĩ ãpẽrãrẽ Ô'acũrẽ nemorõ ãjõpeocã wee'e. Na e'caticã, wãcũtutuacã wee'e. ⁴ No'o ãpẽrã yere masĩtimigũ ucũgũnojojõ cũ se'saro Ô'acũrẽ nemorõ ãjõpeowã'cãgũ weesami. Ô'acũ ye quetire wereturiagu pe'e ãpẽrã Jesucristore ãjõpeorã nerẽwũari curuacjãrãrẽ nemorõ ãjõpeocã weenemosami. ⁵ Musã ãpẽrã yere masĩtimirã, nipe'tirã ucũmasĩcã uami'i. Te yu'ruoro Ô'acũ yere wereturiamasĩse pe'ere uasãyu'rũnu'cãmi'i. Wereturiamasĩgũ pe'e apĩ ãpẽrã yere masĩtimigũ ucũgũ nemorõ wapatimi. Ni'cũ ãpẽrã yere masĩtimigũ, ucũsami. Be'ro cũ ucũ'quere "A'tiro nisĩ'rĩrõ weeapũ", ni wereturiacã, añu nisa'a. Tojo weregũ, nipe'tirã Jesucristore ãjõpeori curuacjãrãrẽ nemorõ ãjõpeocã weesami. ⁶ A'tiro ni'ĩ. Yu'u musã tiropũ wa'agu, ãpẽrã yere ucũgũ, weet-amutibosa'a. Ô'acũ yu'ure masĩse o'osere bu'ẽgu pũrĩcã, weetamubosa'a. Musãrẽ Ô'acũ wereduti'quere wereturiagu quẽ'rã, weetamubosa'a. Tojo nicã musãrẽ apeyere bu'enemogũ, weetamubosa'a.

⁷ Ni'cã queose bususe cjasere o'oña'gũti. Wẽowũ no'o uaro putima'acã, ñe'enojojõ basase nisari, nita basiowe'e. Buapũtẽrõ no'o uaro buapũtẽcã, ñe'enojojõ basase nisari, nita basiowe'e. ⁸ Surara a'mewẽjẽrã wa'arã, na putipjũre queoro puticã, na yere apoyutisama. ⁹ Marĩ quẽ'rã tojota nisa'a. Marĩ queoro ucũticã, de'ro nĩrõ weesari, nita basiowe'e. Mejõ waro ucũma'acã'bosa'a. ¹⁰ "A'ti nucũcãpũre pejetiacã ucũse ni'ĩ", nita basiowe'e. Nipe'tise te ucũsenucũ tu'ota basio'o. ¹¹ Yu'u ãpẽrã ucũsere tu'otigu, aperocjũ weronojõ ni'ĩ. Yu'u apĩrẽ ucũcã, cũ quẽ'rã tu'otigu, apesecjũ weronojõ nisami. ¹² Tojota ni'ĩ musã quẽ'rãrẽ. Musã Espĩritu Santu tutuaro me'rã weemasĩse o'osere ua'a. Tere uarã, a'tere uaripejayu'rũnu'cãña. Jesucristore ãjõpeori curuacjãrãrẽ nemorõ añurõ ãjõpeocã weemasĩse pe'ere uaripejayu'rũnu'cãña.

¹³ Tojo weerã no'o ãpẽrã yere masĩtimigũ ucũgũnojojõ te ucũsere wereturiamasĩacjũ Ô'acũrẽ sãriato. ¹⁴ Marĩ ãpẽrã ye ucũsere tu'otimirã

ñubuerã, Espiritu Santu weetamuse me'rã ñubue'e. Tojo weemirã, "A'tiro nirã wee'e", nímasítisa'a. Tojo weerã ãpêrãrê weetamutibosa'a. ¹⁵ Marĩ ñubuerã, a'te pwarore weeroua'a. Æpêrã yere masítimirã ucüse Espiritu Santu o'ose me'rã ñubueroua'a. Tojo nicã marĩ wãcüse me'rã ñubueroua'a. Apeye quê'rãrê Õ'acürê basapeorã, mejãrõta pwaro me'rã basapeoroua'a tja. Æpêrã yere masítimirã ucüse me'rã, tojo nicã marĩ ucüse useri me'rã basaroua'a. ¹⁶ Æpêrã yere masítimirã ucüse me'rã dia'cũ mu'u Õ'acürê e'catise o'ocã, apĩ mu'u ucüsere tu'otibosami. Tu'otigu, "Tojota ni'i", nitamumasítisami. ¹⁷ Mu'u e'catise o'ocã, añu ni'i, añurõ pe'e. Cũ pe'ere Õ'acürê nemorõ êjõpeocã weetisa'a. ¹⁸ Æpêrã yere masítimigũ ucüsere yu'uta musã nipe'tirã nemorõ ucũyu'rũnu'cã'a. Tojo weegu Õ'acürê e'catise o'o'o. ¹⁹ Tojo nimigũ, Jesucristore êjõpeorã nerêwuaropu musã tu'otisere ucücã, yu'u ucüse wapamarisa'a. Yoacã ãpêrã ye ucüse me'rã ucũmigũ, mejõ waro ucübosa'a. Musã tu'otibosa'a. Cã'rõacã nimicã, masã tu'ota basiose me'rã ucücã pe'ere, tetã musãrê añu ni'i.

²⁰ Acawererã, Jesucristore êjõpeorãrê musãrê wereguti. Wĩ'marã tu'omasítima. Na weronojõ wãcũticã'ña. Bucurã weronojõ wãcũsetiya. Wĩ'marã ña'arõ weesetitirã weronojõ wãcũña. ²¹ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'wã: "Marĩ wiogu Õ'acũ a'tiro nicũ niwĩ: 'Êjõpeotise bu'iri yu'u a'ti di'tacjãrãrê apemasã ye me'rã ucũgũti. Tojo weemicã, te me'rã quê'rãrê êjõpeosome', nicũ niwĩ." ²² Tojo weegu Õ'acũ masãrê apemasã ye me'rã weregu, masã êjõpeotisere, cürê yu'rũnu'cãsere ï'osami. Æpêrã cürê êjõpeorã pe'ere cũ ye queti wererã me'rã yu'are êjõpeorã nima nisere ï'osami.

²³ Musã nipe'tirã nerêwuaropu apemasã yere tu'omasítimirã ucücã, Jesucristore êjõpeotirã sãjãabosama. Na sãjãejarã, musã ucüsere masítirã, "Maatirã weema", nibosama. ²⁴ Musã nipe'tirã Õ'acũ were'quere wereturiacã pe'ema, a'tiro weebosama. Jesucristore êjõpeotigu musã weesere ï'agũ, "Yu'u ña'agũ nisa'a", ni tu'oña'bosami. ²⁵ Cũ ña'arõ wee'quere wãcũjeagusami. Tojo weegu Õ'acürê êjõpeogu ejaque'agusami. "Õ'acũ diacjũta na me'rã nimi", nigũsami.

Musã weesere wiopesase me'rã weeya nise ni'i

²⁶ Acawererã, musã weesetise a'tiro ni'i. Musã nerêrã, ãpêrã Õ'acürê basapeosama. Æpêrã Õ'acũ cjasere bu'esama. Æpêrã Õ'acũ masicã wee'quere wereturiasama. Æpêrã, ãpêrã ye ucüsere tu'otimirã, ucüsama. Na ucüsere ãpêrã o na basu wereturiasama. Te me'rã nipe'tirã Jesucristore êjõpeori curuacjãrãrê a'merĩ Õ'acürê êjõpeonemocã weeya. ²⁷ Æpêrã ye ucüsere tu'otimirã ucũrĩ masã pwarã o i'tiarãta ucũato. Ni'cũ ucũmu'tã, be'ro apĩ ucũato. Na ucüsere apĩ wereturiato. ²⁸ Musã nerêwuaropu wereturiagu maricã, ucũtiyu'ruocã'to. Na se'saro wãcũsepu Õ'acürê ucũato. ²⁹ Õ'acũ weredutisere wereturiari masã quê'rã pwarã o i'tiarãta wereato. Æpêrã na weresere beseato. "¿Diacjũta niti?" niato. ³⁰ Ni'cũ ucũrĩ cura Õ'acũ apĩ topu dujigure wereduticã, ucũmu'tã'cu di'tamarãto. ³¹ Musã nipe'tirã Õ'acũ wereduti'quere wereturiamasĩ'i. Tojo weerã ni'cũ weremu'tã, apĩ, apĩ wereturiawã'cãña. Tojo weecã, nipe'tirã masĩrãsama. Nipe'tirã wãcũtutuarãsama. ³² Musã Õ'acũ

weredutisere wereturiarā, no'o ɰaro ucūma'aticā'ña. Wācūyu, "A'teta masārē werecā, añutu'sa'a", ni wereya. Āpērā ucūrī curare ucūtīcā'ña. ³³ Ō'acū queoro weecā ɰami. No'o ɰaro weesere ɰatimi.

Nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā nerērā, a'tiro weewuama. ³⁴ Musā nerērī curare numia ucūtiyu'ruocā'to. Narē ucūdutitīcā'ña. Ucūrōnojō o'orā, Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu duti'caronjōta añurō yu'tiatio. ³⁵ Na tu'oti'quere masīsī'rīrā, wi'īpu na marāpusumuarē sērītiña'to. Numia Jesucristore ējōpeorā nerēwuaropu ucūcā, tu'sawe'e.

³⁶ Musārē masīrōɰa'a. Ō'acū ye queti musā me'rā ɰu'cāticaro niwā. Musā se'saro tere ējōpeorā niwe'e. ³⁷ No'o "Yu'u Ō'acū yere wereturiamasī'i, Espiritu Santu wācūse o'ose me'rā ucū'u" nigūnojō yu'u ojasere "Marī wioɰu dutise ni'i", nigūsami. ³⁸ Yu'u oja'quere ējōpeotigure musā quē'rā cūrē ējōpeotīcā'ña.

³⁹ Acawererā, Ō'acū yere wereturiamasīsere uaya. Āpērārē apemasā yere tu'otimirā na ucūcā, cā'mota'aticā'ña. ⁴⁰ Nipe'tise musā weesere no'o ɰaro weema'aticā'ña. Wiopesase me'rā weeya.

15

Jesucristo masā'que ni'i

¹ Acawererā, yu'u musārē toduporopu bu'e'que Jesucristo masārē yu'ruose quetire ni'cārōcā wācūcā ɰa'a. Musā tere tu'orā, ējōpeowu. A'tiro nicā quē'rārē ējōpeonu'cū'u. ² Ō'acū te añuse queti me'rā musārē ējōpeonu'cūcā weegu weemi. Musārē te queti yu'u were'quere ējōpeonu'cūcā, yu'ruogusami. Queoro musā ējōpeocā, tojo weegusami. Musā bu'īpu dia'cū ējōpeorā, yu'ruono'some.

³ Yu'ure bu'e'quere musārē wereturīawu. Te apeye yu'ruoro niyu'runu'cāse a'tiro niwā. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu oja'caronjōta Cristo marī ña'arō wee'quere cō'asī'rīgū, wērībosacu niwī. ⁴ Cū wērīca be'ro cūrē yaacārā niwā. Be'ro Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu oja'caronjōta i'tia numu be'ro Ō'acū cūrē masōcu niwī. ⁵ Tojo wéeca be'ro cū Pedrore, āpērā cū besecū'cārārē bajuacu niwī. ⁶ Be'ro ni'cāti pājārā quinientos yu'ruoro cūrē ējōpeorārē bajuacu niwī. Pājārā cūrē ī'a'cārā catisama yujupu. Āpērā wērīatojocārā niwā. ⁷ Be'ro Santiagore bajuacu niwī. To be'ro nipe'tirā cū besecū'cārārē bajuacu niwī.

⁸ Be'ro nipe'tirā cūrē ī'āca be'ropu yu'ure bajuawī. Na be'rocjā yapatiguacāpu bajua'cu weronjō nimigā, cūrē ējōpeosirutu'u. ⁹ Yu'u nipe'tirā āpērā Jesucristo besecū'cārā docapu ni'i. Yu'ure ne cārō "Jesucristo besecū'cu nimi", niticā'rōɰa'a. Yu'u Jesucristore ējōpeori curuacjārārē ña'arō wee'que bu'iri, tojo ni'i. ¹⁰ Tojo nimigā, Ō'acū yu'ure añurō weeyucā, Jesucristo besecū'cu ni'i. Yu'ure mejō waro añurō weegu weetimi. Yu'u nipe'tirā āpērā yu'ruoro da'ra'a. Yu'u se'saro tojo weewe'e. Ō'acū yu'ure añurō wéegu, yu'u me'rā ninu'cūmi. Yu'ure weetamumi. ¹¹ Yu'u bu'ese, tojo nicā āpērā cū besecū'cārā na bu'ese ni'cārōnojō ni'i. Jesucristo wērī masā'que queti ūsā bu'ese ni'i. A'tereta musā ējōpeowu.

Wērī'cārā na masāmujāatje ni'i

¹² Ūsā Cristo wērī masā'que quetire bu'ewu. Tere bu'emicā, ¿de'ro weerā musā ni'cārērā "Wērī'cārā masātima", nisari? ¹³ "Wērī'cārā

masātima” nicāma, Cristo quē'rā masātibopī. ¹⁴ Cū masātīcāma, ūsā bu'ese wapamarībopā. Musā ējōpeose quē'rā wapamarībopā. ¹⁵ Ō'acū Cristore masōcu niwī nise quetire werewu. Musā “Wērī'cārā masātima” nicā, ūsā te quetire wererā, nisoora weebosa'a. Diacjūta wērī'cārā masātīcāma, Ō'acū Cristore masōtibopī. ¹⁶ A'tiro ni'i. Wērī'cārā masātīcāma, Cristo quē'rā masātibopī. ¹⁷ Cūrē masōticā, musā ējōpeose wapamarībosa'a. Toduporo musā ña'arō wee'quere mejārōta acobojono'tirā nibosa'a. ¹⁸ Jesucristore cū pacu masōticāma, cūrē ējōpeorā wērīrā, cūrē ējōpeotirā weronojō pecame'epu wa'abosama. ¹⁹ “Wērī'cārā masāsoma” nise diacjū nicāma, marī “Masārāsama” nīrā, marīta āpērā yu'ruoro pajasecuorā waro nibosa'a. Mejō waro ējōpeoma'abosa'a.

²⁰ “Wērī'cārā masātima” nise diacjū niwe'e. “Cristo masācu niwī” nise pe'e diacjū ni'i. Cristo āpērā nipe'tirā wērī'cārā duporo masāmu'tācu niwī. Marī quē'rā wērī'cārāpu masārāsa'a. ²¹ A'tiro ni'i. Ne warocjūpu Adā ña'arō weenu'cā'que bu'iri marī nipe'tirā wērīdjarāsa'a. Be'ro Cristo añurō weese bu'iri wērī'cārāpu nimirā, masāmujāarāsa'a tja. ²² Marī nipe'tirā Adā pō'rā nise ye bu'iri wērīrāsa'a. Cristo yarā nīrā pe'e marī cūrē ējōpeorā, catinu'cūrāsa'a. ²³ Marī masārā, queoro masārāsa'a. Cristo masāmu'tātojacu niwī. Be'ro cū apaturi a'ticā, marī cū yarā masārāsa'a. ²⁴ Tojo wa'acā, a'ti umāco pe'tia wa'arosa'a. Titare Cristo nipe'tirā wiorā tutuarārē, bajutirārē, bajurārē cō'ape'ocūsami. Cū tojo weetu'ajaca be'ro cū pacure cū nipe'tirā wioḡu nisere wiagusami. ²⁵ Tojo wiasē duporo Ō'acū Cristore ī'atu'tirārē docaque'acā weegusami. Tojo weegu Cristo nipe'tirā bu'ipu tojagūsami. ²⁶ Cristore ī'atu'tirārē docaque'acā wéeca be'ro wērīse quē'rā marīrōsa'a. ²⁷ Ō'acū cū ye queti ojāca pūrīpu nīrōnojōta nipe'tisere, nipe'tirārē Cristo docapu tojacā weecu niwī. Tojo nīrō, “Ō'acū Cristo docapu nimi”, nīrō mejēta wee'e. Ō'acūta nipe'tisere, nipe'tirārē Cristo docapu tojacā weecu niwī. ²⁸ Ō'acū tojo tojacā wéeca be'ro Cristo Ō'acū macū, cū basu cū pacu doca tojagūsami. Tojo weegu Ō'acū nipe'tise, nipe'tirā wioḡu nigūsami.

²⁹ Apeyere āpērā a'tiro weesama. Wērī'cārā ye wapa wāmeyebosadutisama. “Wērī'cārā masātisama” nicāma, tojo weeno'ña marībosa'a.

³⁰ Apeyere, ūsā bu'ese bu'iri nipe'tise numurī āpērā ña'arō weesī'rīma. Tojo wiose wa'teropu nimirā, wērī'cārā masātjere wācūrā, bu'enu'cū'u. ³¹ Diacjūta yu'u musā marī wioḡu Jesucristore ējōpeose ye bu'iri e'cati'i. A'te quē'rā diacjūta ni'i. Nipe'tise numurī “Masā yu'ure wējērāsama”, ni tu'ōña'a. ³² Yu'u Jesucristo ye quetire werese bu'iri Éfesocjārā yu'ure wa'icūrā yaiwa weronojō ña'arō weewā. “Wērī'cārā masāsoma” nicā, mejō waro na weesere pi'etibopā. “Wērī'cārā masāsoma” nise diacjū nicāma, marī quē'rā āpērā ucūwaronojō ucūbosa'a. A'tiro nibosa'a: “Te'a ba'arā, te'a sī'rīrā. Maata wērīdojarāsa'a. Marī wērīati duporo weewe'orā”, nibosa'a.

³³ Āpērā musārē mejēcā ējōpeoduticā, ējōpeoticā'ña. Masā ucūwuase a'tiro ni'i: “Ña'arā me'rā ba'paticā, añurō weese dojosa'a.” ³⁴ Tojo weerā tu'omasīña. Musā toduporo nī'caronojō wiopesase me'rā queoro weeya tja. Ña'arō weeticā'ña. Ni'cārērā Ō'acūrē masīwe'e. Musārē bopoyadutigu tojo ni'i.

Wērī'cārā masāmujāatjere werenemose ni'i

³⁵ Apetero ni'cū “Wērī'cārā masātima” nisere ējōpeogu, a'tiro sērītiña'bosami: “Wērī'cārā ¿de'ro wee masāta basiobosari? Na masārā, ¿de'ro bajuri upu cuorāsari?” ³⁶ Cū tojo sērītiña'ma'acā'bosami. Marī otese peri otecā, te peri pī'riatji dūporo boadijasa'a. ³⁷ Marī pī'rīdutiā pī'rīmujā'cu mejētare ote'e. Te peri pe'ere trigo o no'o otese nisere pī'rīdutiā ote'e. ³⁸ Be'ro Ō'acū cū ũa'caronojō pī'rīcā weesami. No'o de'ro bajuse dūca ni'que tenojōta tja pī'rīcā weesami. ³⁹ Nipe'tirā catisere cuorā ni'cārōnojō bajurā nitima. Masā ye upu wa'icūrā ya upu weronojō bajuwe'e. Mirīcūa ya upu quē'rā mejēcā baju'u. Wa'i quē'rā mejēcā uputima. ⁴⁰ A'te dūcawatiro weronojō ũ'musecjārā quē'rā mejēcā uputima. A'ti di'tacjārā mejēcā uputima. Ũ'musepu nīrā añubutiari upu cuoma. A'ti nucūcāpu nīrā quē'rā tojota cuoma. Ũ'musecjārā, a'ti nucūcācjārā weronojō nitima. ⁴¹ Mujīpū ũmucocjū ñamicjū weronojō, tojo nicā ñocōa weronojō bo'reyutimi. Ñocōa quē'rā ni'cārōnojō bo'reyutisama. ⁴² Ā'rā nipe'tirā weronojō wērī'cārā masācā, tojo wa'arosa'a. Wērī'cārārē yaacā, na upu boarosa'a. Be'ro ape upu pe'titiatji upu masōno'rōsa'a. Masōca be'ro apaturi wērīnemosome. ⁴³ Marī mejō nīrī upure yaa'a. Masārōpua tja ape upu añubutiari upu nīrōsa'a. Marī tututiri upure yaacō'a'a. Masāca be'ropure ape upu tutuari upu nīrōsa'a. ⁴⁴ Marī a'ti upure yaacō'a'a. Masāca be'ro ũ'muse cja upu pe'titiatji upu nīrōsa'a. Tojo weerā masīno'o. Marī a'ti upure cuorā, ape upu pe'titiatji upure cuorāsa'a.

⁴⁵ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'o: “Ō'acū cū weemū'tā'cu Adārē catisere o'ocu niwī.” Cū be'rocjū Jesucristo pe'e catise pe'titise warore o'ogu nimi. ⁴⁶ A'ti upu cjase catise marī cuomu'tāse ni'i. Apeye catise be'ro cjase ni'i. Te ũ'muse cja upu cjase pe'titiatje ni'i. ⁴⁷ A'ti nucūcāpure masū nīmū'tā'cu di'ta me'rā yeeno'cu niwī. Cū be'rocjū Cristo ũ'musecjū nimi. ⁴⁸ A'ti di'tacjārā ne warocjū di'ta me'rā weeno'cu weronojō uputima. Jesucristore ējōpeorā pe'e ũ'musepu wa'ajā ũ'musecjū weronojō uputima. ⁴⁹ Adā di'ta me'rā yeeno'cu niwī. Marī cū weronojō uputi'i. Mejārōta be'ropu ũ'musecjū Cristo weronojō uputirāsa'a.

⁵⁰ Acawererā, a'tiro ni'i. Marīrē a'ti upu me'rā ũ'musepu wa'ata basiowe'e. Boadijatji upu ni'i. Ti upu ninu'cūmasītisa'a. ⁵¹⁻⁵² Apeye quē'rā todūporo masīno'ña marī'quere wereguti. Nipe'tirā wērīsome. Jesucristo a'tiri cura Ō'acūrē weroco'tegu ũ'musecjū Ō'acū yaro coronetare putigusami. Tojo wa'acā, ũmñarō cārīwā'cāmajārā weronojō marī nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā ape upu ducayurāsa'a. Wērī'cārā ape upu pe'titiatji upu me'rā masārāsama. Catirā quē'rā mejārōta dūcayurāsama. ⁵³ Marī ya upu boawuari upu pe'titiatji upu wa'arosa'a. Dūcayu, catinu'cūcārōsa'a. ⁵⁴⁻⁵⁵ Marī pe'titiatji upu dūcayucā, Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu nīrōnojōta wa'arosa'a. A'tiro ni ojano'o: “Marī wērīre docaque'acū weetoja'a. Ne apaturi wērīnemosome majā. Wērīrā pi'etisere tu'oña'some.” ⁵⁶ Marī ña'arō weese bu'iri wērīrī masā ni'i. Te marī ña'arō weesere Ō'acū Moisére dutise cūu'que me'rā masīno'o. Ña'arō wéerā, marī pecame'epu wa'abopā. ⁵⁷ Tere cā'mota'agu, Ō'acū pe'e a'tiro weecu niwī. Marī wiogu Jesucristo me'rā pecame'epu wa'abo'cārārē yu'raocu niwī. Tojo weerā Ō'acūrē e'catise o'orā.

⁵⁸ Acawererā, a'tere wācūrā, ējōpeonu'cūcā'ña. Marī wiogu yere siape me'rā nemorō weenemoña. Musā masī'i. Cū yere wéerā, tojowaro weebutiarā weewe'e. Wapatī'i.

16

Corintocjārā Jerusalēpu nirārē niyeru o'orātirā sērīneose ni'i

¹ Musā Jesucristore ējōpeorārē niyeru sērīneosema yu'u Galaciacjārārē duti'caronojōta weeya. A'tiro niwū: ² “Soorinamurē nimu'tārī namu semanarīnucū musā wapata'aro ejatuaro apesepu nurōña.” Musā tojo weeyurā, yu'u etari curapu o'osī'rīrā da'rama'acūñasome. ³ Yu'u musā tiropu etagu, musā beserārē Jerusalēpu o'óguti. Narē o'ógu, yu'u ojāca pūrīpūre “A'rā nima Corintocjārā bese'cārā”, ni ojaguti. Na me'rā ti pūrīrē, tojo nicā niyerure Jerusalēcjārā Jesucristore ējōpeorārē o'óguti. ⁴ “Yu'ure wa'aroua'a” nicāma, na yu'u me'rā wa'arāsama.

Pablo Corintopu cū wa'atjere apoyuse ni'i

⁵ Yu'u topu wa'agu, Macedonia di'tapu yu'ruagusa'a. To yu'rua, musā tiropu etagusa'a. ⁶ Apetero weegu musā me'rā yoacā nigūsa'a. Nipe'tiro pu'ecu nīgū, nipe'ocūsa'a. Be'ro, musā apero no'o yu'u wa'asī'rīgū wa'atjere weetamumasīrāsa'a. ⁷ Yu'u musārē mejō waro ī'ayu'rūwā'cāsī'rītisa'a. Marī wiogu Jesucristo uacā, musā tiropure yoacā tojasī'rīsa'a. ⁸ Pentecosté bosenu mu nicā a'to Éfesopu nínigūti yujupu. ⁹ A'tore peje da'rāse ni'i. Pājārā marī wiogu ye quetire tu'osī'rīma. Tere cā'mota'asī'rīrā quē'rā pājārā nima.

¹⁰ Timoteo musā tiropu etacā, cūrē weetamuña. Tojo weecā, cū wācūque'tiro marīrō, bujawetiro marīrō nigūsami. Cū yu'u weronojō marī wiogu yere da'rami. ¹¹ Tojo weerā musā cūrē mejō waro ī'acō'aticā'ña. Cū a'topu a'tiatjere weetamuña. Tojo weecā, cū e'catise me'rā yu'u tiropu a'tigusami. Yu'u āpērā Jesucristore ējōpeorā me'rā cūrē yucuegu wee'e.

¹² Apoloma yu'u uputu waro musā tiropu ī'agū wa'adutimiwā. Cūrē marī acawererā me'rā wa'adutimiwā. Cū ni'cārōacārē wa'asī'rītīmi. Cūrē wa'ata basiocā, be'ro wa'agusami.

Pablo Corintocjārārē añudutituo'que ni'i

¹³ Musā añurō tu'omasīña. Ējōpeodu'uticā'ña. Ne uiro marīrō niña. Tojo nīrā, Ō'acū tutuase me'rā niña. ¹⁴ Āpērārē ma'īnu'cūcā'ña.

¹⁵ Ni'cārōacārē, acawererā, a'tere musārē weresī'rīsa'a. Estéfanas ya wi'icjārāta niwā Acayapure āpērā duporo Jesucristore ējōpeomu'tā'cārā. Na Jesucristore ējōpeorārē uputu waro weetamuma. ¹⁶ Na weronojō weesetirānojōrē na dutisere yu'tiya. Tojo nicā nipe'tirā Cristo yere da'rarā na dutisere weeya. ¹⁷ Musā me'rācjārā Estéfanas, Fortunato, Acaico a'topu e'jacā, pūrō e'catiwa. Na musā yu'ure weetamubo'quere weema. ¹⁸ Yu'ure e'jerisājācā weewā. Musā quē'rārē tojota weerāsama. Tojo weerārē “Añurō weerā weema”, nīrōua'a.

¹⁹ Asia di'tacjārā Jesucristore ējōpeori curuacjārā musārē añudutima. Aquila, Priscila, na ya wi'īpu nerēwuarā quē'rā Jesucristore ējōpeorā nitjarā, pūrō añudutio'oma. ²⁰ Nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā musārē añudutima. Musā e'catise me'rā a'merī añudutiya.

²¹ A'te nituose daripure musārē añudutigu yu'u basuta oja'a.

²² No'o marĩ wiogu Jesucristore ma'itigure ña'arõ wa'ato. "Ûsã wiogu, quero a'tibaque'oya."

²³ Jesucristo marĩ wiogu musãrẽ añurõ weeato. ²⁴ Marĩ nipe'tirã Jesucristo yarã ni'i. Tojo weegu musãrẽ uputu ma'i'i. Tojota wa'ato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Corintocjārārē ape pūrī ojanemo'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo nimu'tārī pūrī Corintocjārārē ojāca be'ro Efesopata tojacā'cu niwī yujupu. Topu nīgū, Corintopure űa'arō wa'a'que quetire mīejacārā niwā. Tere tu'ogu, Pablo na tiropu maata wa'asī'rīcu niwī. Tojo wa'asī'rīmīgū, wa'aticu niwī. Macedonia di'ta pe'e wa'acu niwī. Tojo weegu a'ti pūrīrē Macedonia di'tapu nīgū, ojacu niwī. Tito wāmetigu a'ti pūrīrē miacu niwī. Tojo nicā āpērā cūrē ba'pitiwā'cācārā niwā.

Pablo narē a'tere ojacu niwī. Jesucristo ye quetire werecusiagu cū űa'arō yu'rūserere ojacu niwī. Tojo nicā pajasecuorārē niyeru sērībosasere ojacu niwī. Apeye, cū bu'esere i'atu'tirā ye cjasere ojacu niwī.

Pablo Corintocjārārē oja'que ni'i

¹ Yu'u Pablo, Timoteo me'rā musārē añuduti'i. Ō'acū uaronojōta Jesucristo yu'ure cū ye quetire weredutigu cūucu niwī. Yu'u a'ti pūrīrē musārē Ō'acū yarā Corintopu nirārē oja'a. Tojo nicā nipe'tirā Ō'acū yarā Acaya di'tapu nirārē oja'a.

² Musārē Ō'acū marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī wiogu añurō weeato. Tojo nicā musārē ejerisājācā weeato.

Pablo cū pi'etise queti ni'i

³ Ō'acū marī wiogu Jesucristo pacure e'catise o'orā. Cūta marīrē pajaña'mi. Marīrē wācūtutuacā weenu'cūmi. ⁴ Pi'etisetirinucū Ō'acū marīrē wācūtutuacā weemi. Tojo weerā marī quē'rā pi'etirārē wācūtutuacā weemasī'i. Marīrē Ō'acū wācūtutuacā wee'caronojōta narē weemasī'i. ⁵ Jesucristo yere wererā, pi'etino'o. Cristo pūrō pi'eti'quere pi'etitamu'u. Cū me'rāta, cū weetamuse me'rā nemorō wācūtutu'a. ⁶ Ūsā pi'etirā, musārē wācūtutuacā uarā, musā yu'rūweticā uarā, tojo pi'eti'i. Ō'acū ūsārē wācūtutuasere o'omi. Tojo weerā ūsā quē'rā musārē wācūtutuacā wee'e. Ūsā pi'etironojō pi'etirāsa'a. Tojo wa'acā, Ō'acū musārē wācūtutuacā weegusami. ⁷ Ūsā weronojō pi'eticā, Ō'acū musārē wācūtutuacā weegusami. Tojo weerā ūsā musā añurō weeatjere masīyutoja'a.

⁸ Acawererā, ūsārē Asiapu wa'a'quere masicā uasa'a. Ūsā topure upatu waro pi'etiwu. A'tiro wācūmiwū: "Ne pōtēosome. Wērīrasa'a", nīmīwū. ⁹ "Ūsārē wējēcō'arāsama", ni wācūmiwū. Ūsā ne tutuatiwu. Tojo wa'a'que añu niwū. Te me'rā a'tiro wācūwū. "Ūsā basu ne wēetamumasītisa'a. Ō'acū ni'cūta ūsārē wēetamumasīmi", ni wācūwū. Cūta wērī'cārāpure masōgū nimi. ¹⁰ "Ō'acū ūsārē na wējēbo'cārārē yu'ruowī. Ni'cārōacārē yu'ruonu'cūcā'mi. Be'ropu quē'rārē ūsārē yu'ruonu'cūcūsami", ni ējōpeo'o. ¹¹ Ō'acūrē musā ūsārē sērībosanu'cūcā, tojo weegusami. Pājārā ūsārē sērībosacā, Ō'acū añurō ūsārē weetamugūsami. Cū tojo weecā i'arā, pājārā e'catise o'orāsama.

Pablo Corintopu wa'asī'rīmi'que ni'i

¹² Apeyere ũsã pũrõ e'cati'i. Ũsã a'ti nucũcãpure weesooro marĩrõ añurõ weesetiwu. Musã wa'teropu quẽrãrẽ tojota weewu. Tojo weerã ũsã bu'iri marĩrã añurõ tu'oña'a. Ũsã basu ũsã masĩse me'rã weetiwu. Ô'acũ weetamuse me'rã weewu. ¹³ Musãrẽ ojarã, tu'ota basiose dia'cũrẽ oja'a. Musã tere añurõ masĩcã ũa'a. ¹⁴ Cã'rõ masĩtoja'a, masĩrã pe'e. Musã añurõ masĩpe'orã, marĩ wioɣu Jesú apaturi a'ticã, "Ũsãrẽ diacjũta nipã", nirãsa'a. Ũsã musãrẽ "Añurõ weesetima" nĩrõnojõta musã quẽ'rã ũsãrẽ añurõ wãcũrãsa'a.

¹⁵⁻¹⁶ "Tojo añurõ wa'arosa'a" ni wãcũgũ, Macedoniapu wa'agu, musã tĩropu ĩ'amũ'tãgũ wa'asĩ'rĩmiwũ. "Be'ro ĩ'amajãmitojatiguti tja", nimiwũ. Puati musã tĩropu ĩ'agũ wa'asĩ'rĩmiwũ. Musã e'caticã ũagu, tojo weesĩ'rĩmiwũ. "Yu'u tojo weecã, Judea di'tapu wa'atjere weeta-murãsama" ni wãcũgũ, tojo weesĩ'rĩmiwũ. ¹⁷ Yu'u topu wa'aticã ĩ'arã, "Wiopesase marĩrõ weema'acã'pĩ", ¿niti? "Cũ no'o ũaro weema'agũnojõ nimi", ¿nisari? "Wa'aguti' nĩ'cu nimigũ, a'titiapĩ", ¿niti? "Na'ĩrõ ducayumujãsamĩ", ¿ni wãcũti? ¹⁸ Niwe'e. Ô'acũ ũsã weesere "Diacjũta ni'i", nisami. Tojo weerã ũsã ne ni'cãti no'o ũaro ducayu, ucũma'awe'e. ¹⁹ Ũsã Jesucristo Ô'acũ macũ ucũ'caronojõta ucũ'u. Cũ ne ni'cãti "Weeguti, weesome", niticu niwĩ. Nipe'tise cũ "Weeguti" ni'caronojõta weemi. Ũsã ĩ'tiarã, Silvano, Timoteo, yu'u, cũ ye quetĩre musãrẽ bu'ewu. Nipe'tise cũ ucũse diacjũ ni'i. ²⁰ A'tiro ni'i. Ô'acũ toduporopure masãrẽ "Añurõ weeguti", nicu niwĩ. Nipe'tise cũ tojo ni'que Jesucristo cũ a'tise me'rã, cũ wẽrĩ'que me'rã queoro wa'awu. Tojo wa'acã ĩ'arã, marĩ Ô'acũrẽ "Tojota ni'i", ni e'catipe'o.

²¹ Ô'acũta marĩrẽ Cristore ějõpeonu'cũcã weemi. Cãta marĩrẽ cũ yarã wa'adutigu besecu niwĩ. ²² Marĩrẽ cũ yarã wa'acã weecu niwĩ. Cũ yarã ni'ĩ nisere ĩ'osĩ'rigũ Espĩritu Santure o'õcu niwĩ. Espĩritu Santu marĩ me'rã nigũ, cãta Ô'acũ marĩrẽ yu'ruoatjere masĩcã weemi.

²³ Yu'u Corintopure wa'asĩ'rĩmigũ, wa'atiwu. Ô'acũ yu'u tojo wee'quere masĩsami. Yu'u musãrẽ tu'tibosa'a nigũ, ma'ĩgũ wa'atiwu. ²⁴ Musã ějõpeosere "A'tiro pe'e ũa'a", nigũ mejẽta wee'e. Musã añurõ ějõpeo'o. Musãrẽ añurõ e'catise me'rã nisetiato nigũ tojo weetamusĩ'rĩ'i.

2

¹ Yu'u toduporopure musãrẽ bujaweticã weewu. Tojo weegu apaturi tja musãrẽ bujaweticã weesĩ'rĩtigũ, wa'atiwu. ² Yu'u musãrẽ bujaweticã weecã, ¿noa yu'ure e'caticã weebosari? Musã dia'cũ yu'ure tojo wee'e. Musã bujaweticã, basiotibosa'a. ³ Tojo weegu yu'u musãrẽ ojawu. Yu'u topu wa'acã, e'caticã weeboronojõ o'orã, yu'ure bujaweticã weebopã. Yu'u a'tiro tu'oña'a. Yu'u e'caticã, musã quẽ'rã e'catibopã. ⁴ Yu'u ojamũ'tãca pũrĩrẽ ojagu, pũrõ wãcũque'ti, uũwu. Musãrẽ bujawetiato nigũ mejẽta ojawu. Yu'u musãrẽ ma'iyu'ru'u. Musãrẽ tere masĩdutigu ojawu.

Nã'arõ wee'cũre acobojoduti'que ni'i

⁵ Ni'cũ ña'arõ weeri masũ marĩrẽ bujaweticã weecu niwĩ. Yu'u dia'cũrẽ tojo weetiwi. Musã quẽ'rã mejãrõta weeno'cãrã niwũ. Marĩ nipe'tirã tojo weeno'cãrã niwũ, weeno'rã pe'e. Yu'u a'tere tojo ucũgũ, uputu waro nibutiagu mejẽta wee'e. ⁶ Musã pãjãrã ña'arõ weeri masũrẽ

bu'iri da'retoja'a. ⁷ Tojo weerā ni'cārōacā musā cūrē acobojoya. Cūrē wācūtutuacā weeya. Tojo weeticā, cū bujawetiyu'ruabosami. ⁸ Tojo weegu musārē cūrē ma'iduti'i tja. ⁹ Yu'u musārē toduporopure ojawu. "¿Te yu'u duti'quere queorota weemitina?" ni masi'si'rigū ojawu. ¹⁰ Musā no'o ña'arō weegure acobojocā, yu'u quē'rā cūrē acobojo'o. Yu'ure ña'arō weetiwi. Musā pe'ere ña'arō weewī. Yu'ure ña'arō weetimicā, cūrē acobojo'o. Musārē ma'igū, tojo wee'e. Jesucristo yu'ure "Cūrē diacjūta acobojomi", ni i'asami. ¹¹ Marī cūrē acobojoticā, wātī cūrē ña'arō bujawetiyu'rucā weebosami. Jesucristo yere du'ucā'bosami. Marī wātī weewuasere añurō masi'i.

Pablo Troapu wācūque'ti'que ni'i

¹² Yu'u Troa wāmetiri macāpu Cristo ye quetire bu'egu etagu, a'tiro bocaewaju. Jesucristo marī wioгу pājārārē cū ye quetire tu'osi'ricā weecu niwī. ¹³ Tojo nimicā, yu'u Tito marī acaweregure bocatigu, pūrō wācūque'tiwu. Tojo weegu narē we'eriti, wa'a wa'awu Macedonia di'tapu.

Jesucristo me'rā marī añurō weemasī'i nise ni'i

¹⁴ Yu'u wācūque'timigū, Ō'acūrē e'catise o'o'o. Cū marīrē añurō weenu'cūcā weemi. Marī Cristo yarā nicā, tojo weemi. Marī Cristo ye queti werese me'rā masārē cūrē masicā weemi. Cūrē masise u'mutise weronojō nipe'tiropu se'sa'a. ¹⁵ Marī Jesucristo ye quetire wererā, u'mutise weronojō nisa'a. A'tiro ni'i. Masā Ō'acūrē e'catise o'ocā, ope weronojō bajuse me'rā buemorōcā, tu'sasami. A'tere weronojō marī cū ye quetire wererā i'agū, tu'sasami. Te queti nipe'tirā cū yu'ruo'cārārē se'sa wa'a'a. Tojo nicā cū yu'ruono'ña marīrā pecame'epu wa'ajā quē'rā te ucūserē tu'ose'sa wa'ama. ¹⁶ Yu'ruono'tirā Jesucristo ye quetire wererārē i'arā, cūrē ējōpeotirā "Pecame'epu wa'arāsa'a" nīrā weronojō tu'oña'sama. Ō'acū yu'ruono'cārā pe'e Jesucristo ye quetire wererārē i'arā, cūrē ējōpeorā "Marī Jesucristo me'rā ninu'cūcā'rāsa'a", ni wācūsama. Ne ni'cū cū se'saro te quetire weremasītimi. Ō'acū weetamurō me'rā pe'e weremasīmi. ¹⁷ Pājārā a'tiro weema. Ō'acū ye quetire wérérā, wapata'ase dia'cūrē wācūma. Ūsā na weronojō weewe'e. Ō'acū o'ó'cārā Cristore da'raco'terā ni'i. Tojo weerā Ō'acū i'orōpure cū ye quetire queoro were'e.

3

Ō'acū "Masā wioгу nigūti" niyu'que ni'i

¹ Ūsā "Ō'acū ye quetire queoro were'e" nīrā, ūsā basu añurō ucūrā mejēta wee'e. Āpērārē tojo weewuasama. Na basu añurō ucūsama. Āpērārē a'tiro nisama: "Ūsārē papera ojabosaya", nisama. "Ā'rā añurō weerā nima", ni apobosadutisama. "Ūsā tojo weecā, 'Añurā nima', ni i'arāsama" nīrā, tojo weedutisama. ¿Musā na weesetironojō uati? Ūsā musārē "Añurā ni'i, tojo weerā ūsārē papera apobosaya", nīrā mejēta wee'e. ² Musā Jesucristore ējōpeo'o. Tojo weese me'rā ūsā musārē queoro bu'e'quere i'o'o. Tojo weerā āpērā ojabosaca pūrīrē uawe'e. Ūsā musārē "Ti pūrī weronojō nima", ni ejeripō'rāti'i. A'tiro ni'i. Nipe'tirā musārē i'arā, masīsama. "Na narē diacjūta werepā", nisama. ³ Musārē Cristo masārē yu'ruomi nisere werewu. Tere ējōpeocā, Cristo musārē añurō weewī. Cū musārē tojo weesere āpērā quē'rārē masicā uami. Tere masīdutigu,

papera pūrīpu ojacu me'rā ojaticu niwī. Tojo nicā todapoporū Ō'acū catinu'cūgū ūtāpījpu oja'caronojōta weeticu niwī. A'tiro pe'e weecu niwī. Espiritu Santu tutuaro me'rā masā wācūsere ducayucu niwī. Te me'rā Cristo masārē añurō weesere ī'omi.

⁴ Ūsā Ō'acūrē ējōpeorā, a'tiro nīmasī'i. Ūsā weresere tu'o ējōpeo'quere "Diacjūta ni'i", nīmasī'i. Cristo weetamuse me'rā ūsā tojo nīmasī'i. ⁵ "Ūsā se'saro Ō'acū yere weremasī'i", nīrā mejēta wee'e. Nipe'tise ūsā weesere Ō'acū weetamuse me'rā pe'e wee'e. ⁶ Ō'acūta "Masā me'rā apoguti" nī'quere ūsārē werecā weewī. Cū nī'que a'tiro ni'i: "Yū'u na wiogu nigūti. Na pe'e yarā nīrāsama." Ō'acū tojo nī'que Moisé dutise oja'quere yū'tise weronojō niwe'e. Espiritu Santu masārē Ō'acū ūaro weecā weemasīmi. "Moisé dutise oja'quere yū'tirāti", nī'cārā pe'ere ne basiowe'e. Na bu'iritirā pecame'epū wa'abopā. Espiritu Santu pe'e marīrē catinu'cūcā weemi. ⁷ Ō'acū Moisére duti'quere ūtāpījpu ojanocarō niwū. Te dutise marī yū'rūnū'cāse bu'iri wējēcō'adutise weronojō nicaro niwū. Ō'acū tere o'ogu, ūputu asistese me'rā o'ocu niwī. Tojo weero Moisé tere ojacā, cū diapoa asistecaro niwū. Israe curuacjārā cū asistecā ī'apōtēomasīticārā niwā. Siape me'rā cū asistese pe'tidijacaro niwū. ⁸ Te dutise asistese me'rā o'o'que nemorō Espiritu Santu cū marīrē bu'ese pe'e totā nemo'o. ⁹ A'tiro ni'i. Moisé dutise marīrē "Bu'iri da'reno'rāsama" nī'que añuyū'ruacarō niwū. Totā Ō'acū marīrē bu'iri mooma nise queti pe'e nemorō añu'u. ¹⁰ Jesucristo yere marī ī'acasanū'cōcāma, Moisé dutise "Añuyū'rua'a" na nī'que pe'e mejō nise tojacā'a. ¹¹ Moisé cū dutise asistese me'rā a'ti'que pe'tiatje nicaro niwū. Jesucristo ye queti pe'e pe'tiatje ni'i. Tojo weero Moisé dutise nemorō, añuyū'ruanū'cā'a.

¹²⁻¹³ Ūsā Jesucristo ye queti pe'tiatjere e'catiyutoja'a. Tojo weerā diacjūta were'e. Moisé cū diapoare asistese nidojatisere pe'tidijacā ī'adutitica niwī. Tojo weegu su'tiro casero me'rā mo'acu niwī. Ūsā cū weronojō weewe'e. Tojo weerā Jesucristo ye quetire uiro marīrō bajuyoropū were'e. ¹⁴ Moisé Ō'acū duti'quere werecā, Israe curuacjārā tu'omasīticārā niwā. A'tiro nicā quē'rārē mejārōta nima. Na Ō'acū ye queti o'jāca pūrīrē bu'érā, tu'otima. Cristore ējōpeorā dia'cū todaporo oja'quere tu'oma. ¹⁵ Nī'cārōacāpu quē'rārē Israe curuacjārā Moisé oja'quere bu'érā, tu'otima yujupu. ¹⁶ Marī wiogure ējōpeoca be'ro Ō'acū ye cjasere tu'ono'o. ¹⁷ Jesucristo marī wiogu Espiritu Santu me'rā ni'cūta nīmi. Tojo weerā marī Espiritu Santu me'rā nīrā, pecame'epū wa'abo'cārā yū'rūono'cārā ni'i. ¹⁸ Marī Cristore ējōpeorā ni'i. Tojo weerā marī wiogu añuyū'ruagu nīmi nisere masī'i. Marī, marī catiri ūmūco pōtēorō cū dia'cūrē wācūnu'cū'u. Cārē wācūrā, siape me'rā cū weronojō cū añurō weesere marī quē'rā weenemowā'cā'a. Marī wiogu Espiritu Santu marīrē tojo weemi.

4

¹ Ō'acū ūsārē añurō wéegū, Jesucristo ye quetire wereduticu niwī. Tojo weerā wācūtutuaturā niwe'e. ² Bopoyoro weesere, tojo nicā masā ī'atiropū weesere yabi ni'i. Ō'acū wereduti'quere nisoose me'rā werewe'e. Tere ducayuro marīrō, queoro dia'cū were'e. Ō'acū ī'orōpūre tojo wee'e. Tojo weerā ūsā weresere "Diacjūta werema", nisama. ³ No'o

Jesucristo ye quetire tu'oti ějĵopeotirānoĵō bu'iri da'reno'ajā nima. ⁴ Na ějĵopeotise ye bu'iri a'ti turicĵārā wioĵu wātī narē tu'omasītīrā, caperi ĩ'atīrā weronoĵō doĵocā weesami. Cū, Cristo nipe'tīrā bu'ipū añubutiagū nimi nisere ějĵopeodutitigū toĵo weesami. Jesucristo masū weronoĵō uputigū nicu niwī. Cū Ō'acū warota nimi. Toĵo weegu masārē Ō'acūrē masīcā weecu niwī. ⁵ Ĕsā Jesucristo ye quetire wererā, masā ũsārē añurō wācūdutīrā mejēta were'e. “Marī wioĵu Jesucristo nimi, cūrēta ějĵopeorua'a” nidutīrā pe'e were'e. Ĕsā a'tiro ni'i: “Jesucristo ũsārē cū ye quetire weredutise bu'iri musārē da'raco'terā weronoĵō ni'i.” ⁶ A'tiro ni'i. Ō'acū ne waropū a'ti turi na'itī'arō nī'quere bo'reyucā weecu niwī. Cū tere wee'caronoĵō cūta tĵa marī ye ejeripō'rārīpū bo'reyucā weecu niwī. Cū yere tu'omasītīmi'cārārē tu'omasīcā weecu niwī. Toĵo nicā marīrē Ō'acū tutuayū'ruagu nimi nisere masīcā weecu niwī. Jesucristore masīrā tere masīno'o.

Marī upū pe'tidijati upū ni'i nise ni'i

⁷ Marī ya upū di'ta me'rā yee'queparu weronoĵō ni'i. Pe'tiati upū ni'i. Toĵo upūtīmirā, Ō'acū ye queti añubutiase quetire cūo'o. Toĵo weero masīno'o. Ō'acū cū tutuayū'ruse me'rā te quetire masārē masīcā weemi. Marī ye tutuase me'rā mejēta wee'e. ⁸ Apetero pūrō pi'eti'i. Toĵo pi'etīmirā, uputu waro bujawetiwe'e. Ĕsā wācūque'tīmīrā, uputu waro “¿De'ro wa'abutiariosariba?” niwe'e. ⁹ Masā ũsārē ña'arō weesī'rīmīcā, Ō'acū ũsārē ne cō'awā'cātīmi. Na ũsārē tuuquecūmīrā, wēĵētīma. ¹⁰ No'o ũsā wa'aro Jesure wēĵē'caronoĵōta ũsā quē'rārē wēĵēsī'rīmīma. Masā ũsārē pi'eticā ĩ'arā, Jesú catīnu'cūĵū ũsārē weetamūserē masīma. ¹¹ Nipe'tise numārī ũsā catiro pōtēorō Jesú ye quetire werese bu'iri wērītawīoro ni'i. Toĵo weerā ũsā ya upū boadijati upū me'rā Jesucristo cū nisetisere masārē ĩ'o'o. ¹² Ĕsā pe'e wiose pu'to nīmīrā, musārē catīnu'cūdutīrā Jesucristo ye quetire bu'enu'cū'u.

¹³ Ō'acū ye queti oĵāca pūrīpū a'tiro oĵano'wū: “Yū'u ějĵopeowa. Toĵo weegu Ō'acū ye cjasere musārē ucūwū.” Toĵota ni'i ũsā quē'rārē. Ō'acūrē ějĵopeorā, cū yere ucū'u. ¹⁴ Marī masī'i, Ō'acū, marī wioĵu Jesure masō'caronoĵōta marī quē'rārē masōĵūsami. Marī cūrē ějĵopeocā, toĵo weegusami. Ĕsārē musā me'rā cū tīropū miagūsami. ¹⁵ Ĕsā musārē añurō wa'adutīrā nipe'tisere pi'eti'i. Musā pājārārē siape me'rā Ō'acū añurō weecā urā, toĵo wee'e. Be'ro pājārā a'tere ĩ'arā, Ō'acūrē e'catise o'orāsama. Te me'rā cūrē “Añuyū'ruagu nimi” nīrā, toĵo weerāsama.

¹⁶ Toĵo weerā ũsā pi'etīmirā, wācūtutuanu'cūcā'a. Mu'ñumīrā, siape me'rā nemorō wācūtutuanemo'o. ¹⁷ A'tiro ni'i. Marī a'ti nucūcāpū pi'etise maata pe'tiatĵe ni'i. Marī Jesucristore ějĵopeorā pi'eti'que wapa nemorō añuse pe'tītiatĵere bocarāsa'a. ¹⁸ Marī a'ti nucūcā cĵase pe'tiatĵere sō'owaro wācūnūrūtīcā'rōua'a. Bajutise ũ'mūse cĵase pe'ere wācūnūrōrōua'a. Marī ĩ'ase pe'tiatĵe ni'i. Ĩ'atise pe'e ninu'cūatĵe ni'i.

5

¹ Marī masī'i, marī ya upū wī'i weronoĵō boadijarosa'a. Toĵo wa'acā, Ō'acū ũ'mūse cĵa upū pe'tītiatĵi upūre o'ogusami. Ti upū masā wēeca upū nitisa'a. ² Diacĵēta ni'i. Marī a'tiro upūtīrā uti, caributi'i. Ma'ma

upu su'tiwetisĩ'rĩsa'a. ³ Marĩ ma'ma upure cuorã, su'ti marĩrã weronojõ nisome. ⁴ Marĩ a'ti upu me'rã caributi'i. Pũrõ pi'eti'i. Marĩ ya upure wẽriato nigũ mejẽta wee'e. Marĩ ma'ma su'ti sãnarõ weronojõ ducayuatõ nigũ tojo ni'i. Ma'ma upu pe'titiatji upure cuorãsa'a. Ô'acũ me'rã catinu'cũcã'rãsa'a. Mejã upu boadijati upu boabajudutia wa'arosa'a. ⁵ Ô'acũta marĩrẽ a'tere apoyucu niwĩ. Cũ marĩrẽ weeatjere masimũ'tãdutigu Espĩritu Santure o'oyumũ'tãcu niwĩ.

⁶ Tere wãcũrã, wãcũtutuanu'cũ'u. Masĩno'o, marĩ a'ti upu me'rã nĩrã, marĩ wiogu Ô'acũ tiropu niwe'e. ⁷ Tojo weerã cũrẽ ĩ'atimirã, Jesucristore ĩjõpeo'o. Cũrẽ sirutu'u. Be'ropu wa'atje quẽ'rãrẽ añurõ masĩtimirã, "Ô'acũ tiropu wa'arãsa'a", ni'i. ⁸ Marĩ, marĩ ye niatjere e'catiyutoja'a. Tojo weerã marĩ "Marĩ wiogu me'rã niajã, wẽrise uamisa'a", ni'i. ⁹ Tojo nimirã, marĩ catirã o wẽrĩca be'ro marĩ wiogu uaro dia'cũ weenu'cũsĩ'rĩ'i. ¹⁰ A'tiro ni'i. Cristo cũ beseatji numu nicã, marĩ nipe'tirãrẽ besegusami. Marĩ ni'cãrẽrãrẽ marĩ wee'quenucũ queoro marĩ añurõ o ña'arõ wee'quere wapayegusami.

Ô'acũ cũ me'rã nidutigu masãse nĩ'i

¹¹ Marĩ wiogu Cristo marĩrẽ beseatjere wãcũ'u. Tere wãcũrã, cũrẽ wiopesase me'rã ĩjõpeo'o. Masãrẽ "A'tiro weerua'a", ni were'e. Ô'acũ ũsã weesere añurõ masĩmi. Musã quẽ'rãrẽ tojota masĩcã ua'a. ¹² ũsã basu ũsã yere apaturi añurõ ucũnemorã weewe'e. A'tiro pe'e wee'e. ũsãrẽ añurõ wãcũdutiãrã, e'catiatõ nĩrã tojo wee'e. Tojo weerã musã ãpẽrã bu'icjase dia'cũ bajusere wãcũrãrẽ, ejeripõ'rãpu cjase wãcũtirãrẽ añurõ yu'timasĩrãsa'a. ¹³ ãpẽrã ũsãrẽ "Maatirã weema", nisama. Na tojo nimicã, ũsã Ô'acũ uaro weerã wee'e. Apeterore "Queoro weema", nisama. Tere weẽrã, musã ye cjasere weerã wee'e. ¹⁴ Cristo marĩrẽ ma'imi. Tojo weerã cũ ye quetire were'e. Masĩno'o, Cristo nipe'tirãrẽ wẽrĩ ducayucu niwĩ. Te me'rã masĩno'o, nipe'tirã Cristo wẽrĩ ducayuno'rã wẽrĩ'cãrã weronojõ tojapã. ¹⁵ Cristo nipe'tirãrẽ wẽrĩbosacu niwĩ. Catinu'cũse cuorã na uaro dia'cũ weeticã'to nigũ tojo weecu niwĩ. Cũ uaro pe'ere weedutigu wẽrĩ masãcu niwĩ. ¹⁶ Tojo weerã ũsã ne ãpẽrãrẽ a'ti umucocjãrã weewuaro weronojõ ĩ'aweewe'e. Yu'u toduporopure Cristore tojo weemiwũ. "A'ti di'tacjũ nimi", ni wãcũmiwũ. Ni'cãrõacãrẽ tojo wãcũno'ña marĩ'i majã. ¹⁷ Marĩ Cristo yarã wa'arã, apesu'tiro sãjãrã wee'e. Añuse dia'cũ ducayu'u. Toduporopu no'o uaro weeseti'quere weenemowe'e majã.

¹⁸ Ô'acũta marĩrẽ tojo weecu niwĩ. Marĩ Cristore ĩ'atu'tirã nicãrã niwũ. Cũ pe'e cũ wẽrise me'rã marĩrẽ cũ me'rãcjãrã sãjãcã weecu niwĩ. Nipe'tirãrẽ tojo wa'acã uagu, cũ ye quetire weredutigu marĩrẽ o'ócu niwĩ. ¹⁹ A'tiro ni'i. Ô'acũ nipe'tirã a'ti turicjãrãrẽ cũ me'rãcjãrã sãjãcã uami. Tojo weegu Cristore wẽrĩdutica niwĩ. Te me'rã masãrẽ cũ yarã sãjãcã weegu weemi. Jesucristo wẽrise me'rã narẽ bu'iri marĩrã ĩ'ami. Tere ãpẽrã weesĩ uagu ũsãrẽ weredutiwĩ.

²⁰ Tojo weerã ũsã Cristo ducayurã ni'i. Cũrẽ, cũ ye quetire werebosa'a. ũsã werese me'rã Ô'acũ musãrẽ "Yu'u me'rãcjãrã nima", nisami. Tojo weerã musãrẽ Cristo dutiro me'rã "Añurõ Ô'acũ me'rã niato", ni'i. ²¹ Cristo ne cã'rõacã ña'arõ weeticu niwĩ. Ô'acũ pe'e marĩ ña'arõ weese bu'iri cũrẽ wẽrĩbosa ducayuduticu niwĩ. Cũrẽ ña'agũrẽ weronojõ bu'iri da'recu niwĩ.

Tojo weese me'rã Õ'acũ marĩrẽ Cristo yarã wa'acã weecu niwĩ. Tojo nicã cũ ɯaro cũ weronojõ añurõ nidutigũ tojo weecu niwĩ.

6

1 Ɔsã Õ'acũ yere da'ratamurĩ masã ni'i. Tojo weeyurã, cũ musãrẽ añurõ weesere wãcũduti'i. Cũ ɯaronojõta añurõ weeya.

2 Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ cũ ucũ'quere a'tiro ni ojano'wũ: Yũ'u masãrẽ añurõ weeritero nicã, mũ'u sãrĩsere tu'owũ.

Yũ'u yũ'ruoritero nicã quẽ'rãrẽ, mũ'urẽ yũ'ruowũ, nicũ niwĩ Õ'acũ.

Tũ'oya. Ni'cãrõacã cũ tojo weeritero ni'i. Ni'cãrõacã cũ yũ'ruosĩ'rĩsami.

3 Ɔpẽrãrẽ Ɔsã weresere mejẽcã wãcũdutiĩrã Ɔsã ne cã'rõ ña'arõ weewe'e. 4 A'tiro pe'e wee'e. Nipe'tise Ɔsã weese me'rã Õ'acũrẽ da'raco'tesere ĩ'o'o. Pi'etirã, tojo ĩ'o'o. Ɔsãrẽ apeyenojõ da'sacã, tojo tu'oña'cã'a. Mejẽcã wa'acã, nu'cã'a. 5 Ɔsã a'tere pi'etiwiũ. Masã Ɔsãrẽ tãrãwã. Bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõwã. Cumuca wa'acã, tu'oña'wũ. Ɔpũtu da'ra, apeterore cãrĩtiwiũ. Ɔjãboawũ. 6 Ɔsã Õ'acũrẽ da'raco'tesere ĩ'orã, a'te quẽ'rãrẽ wee'e. "Numiãrẽ ña'arõ weesi'rĩsa'a", niwe'e. Narẽ tojo ĩ'acã'a. Õ'acũ ye cjase diacjũ nisere masĩ'i. Ɔpẽrã queoro weetisere nu'cã'a. Ɔpẽrãrẽ pajaña'a. Ɔpẽrãrẽ weesooro marĩrõ ma'ime'rĩcã'a. Espĩritu Santu Ɔsã me'rã nise bu'iri Ɔsã Õ'acũrẽ da'raco'tesere ĩ'ono'o. 7 Diacjũta were'e. Õ'acũ cũ tutuasere cu'o'o. Cũ Ɔsãrẽ añurã wa'acã weemi. Tojo weerã añurõ weemasĩ'i. Ña'ase quẽ'rãrẽ cã'mota'amasĩ'i. 8 Masã Ɔsãrẽ a'tiro weema. Ɔpẽrã Ɔsãrẽ añurõ ucũma. Ɔpẽrã ña'arõ ucũma. Ɔpẽrã Ɔsãrẽ nisoori masãrẽ weronojõ ĩ'ama. Ɔpẽrã pe'e "Diacjũta werema", ni ĩ'ama. 9 Ɔpẽrã Ɔsãrẽ añurõ ĩ'amasĩma. Tojo nimirã, ĩ'amasĩtirã weronojõ ĩ'ama. Apeterore Ɔsãrẽ wẽjẽsĩ'ricã, tu'oña'a. Tojo nimicã, catinu'cũ'u. Ɔsãrẽ bu'iri da'reyũ'ruoma. Wẽjẽtĩma, wẽjẽrãpua. 10 Ɔsã bujawetimirã, e'catinu'cũcã'a. Ɔsã pajasecuorã nimirã, Ɔsã bu'ese me'rã Ɔpẽrãrẽ peje cuorã weronojõ nicã wee'e. Ne apeyenojõ moomirã, cuope'orã weronojõ ni'i. A'te nipe'tise me'rã nipe'tirãrẽ Ɔsã Õ'acũrẽ da'raco'tesere ĩ'o'o. 11 Acawererã, Corintocjãrã, du'aro marĩrõ musãrẽ Ɔsã wãcũsere werepe'ocã'a. Musãrẽ pũrõ ma'ĩ'i. 12 Musãrẽ ne mejẽcã wãcũwe'e. Musã pe'e Ɔsãrẽ mejẽcã tu'oña'sa'a. 13 Yũ'u ni'cũ cũ põ'rãrẽ dutiro weronojõ musãrẽ dutigũti. Yũ'u musãrẽ diacjũ ma'irõnojoĩta yũ'u quẽ'rãrẽ ma'ĩna.

Õ'acũ põ'rã ni'i nise ni'i

14 Jesucristore ẽjõpeotirã me'rã a'mesu'aticã'ña. Añuse, ña'ase me'rã morẽta basiotironojõta añurõ weerã, ña'arõ weerã me'rã a'mesu'ata basiowe'e. Bo'reyuse na'itũ'arõpũ nitironojõta Jesucristore ɯarã me'rã, uatirã me'rã morẽsu'uta basiowe'e. 15 Cristo quẽ'rã, wãtĩa wiogũ me'rã ni'cãrõnojoĩ wãcũse cuomasĩtima. Ɔjõpeogũ, ẽjõpeotigũ me'rã ne ni'cãrõnojoĩ "Tojo weeroũa'a", nĩmasĩtisama. 16 Õ'acũ wi'i, tojo nicã ẽjõpeose queose yee'que me'rã ne ni'cãrõnojoĩ niwe'e. Musã pe'e Õ'acũ wi'i cũ nirõpũ weronojõ ni'i. Cũ catinu'cũgũ nimi. Cũ a'tiro nicũ niwĩ: Yũ'u na tiropũ ni, na me'rã ninu'cũgũsa'a.

Na wiogũ nigũsa'a.
Na quẽ'rã yarã nirãsama, nicũ niwĩ.

17 Tojo weegu aperopu quē'rārē marī wioogu tutuayu'ragu a'tiro ninemocu niwī:

“Ŋa'arā tiropu nimi'cārā wijawā'cā wa'aya.

Nipe'tise ŋa'arō weesere ne weeticā'ña.

Tojo weecā, yu'u musārē ñe'egūti.

18 Yu'u musā pacu nigūti.

Musā pe'e yu'u pō'rā nirāsa'a", nicu niwī, ni ojanowwā.

7

1 Acawerērā yu'u mairā, musārē nigūti. Ō'acū marīrē “Musā pacu nigūsa'a”, nicu niwī. Tojo weerā marī nipe'tise ŋa'arō weesere, upure dojorēsere, ejeripō'rārē dojorēsere cō'arā. Ō'acūrē wiopesase me'rā cūrē ējōpeorā, cū waro nipe'tisere queoro weerā.

Corintocjārā toduporo ña'arō wee'cārā na ducayu'que ni'i

2 Ősārē ma'īña. Ne ni'cūrē musārē ña'arō weetiww. Tojo nicā ne āpērārē dojorētīww. Musārē ējōpeodutirā weesootīww. 3 Yu'u “Bu'iri cuorā nima”, nigū mejēta wee'e. Yu'u toduporo ni'caronojōta musārē ma'īi. Marī catirā, ni'cārō me'rā ni'i. Wērīrā quē'rā ni'cārō me'rā ninu'cūrāsa'a. 4 Yu'u musārē “Diacjūta weema, añuyū'ruama”, ni ejeripō'rātī'i. Musārē wācūgū, wācūtutua'a. Pūrō pi'etimigū, e'catiyū'rua'a.

5 Macedoniapure ejāca be'ro ũsā ne cārō sootīww. No'o ũsā wa'aro pūrō pi'etiwwā'cāwū. Āpērā ũsārē ña'arō weequenu'cōwā. Ősā bu'e'cārārē wācūgū, uputu wācūque'ticāti. 6 Tojo weemicā, Ō'acū wācūtutuasere o'ogu ũsārē wācūtutuacā weewī. Titore ũsā tiropu etacā wéegu, ũsārē tojo weewī. 7 Cū etase me'rā dia'cū wācūtutuatīww. Musā cūrē wācūtutuacā wee'quere tu'orā, nemorō wācūtutuanemowū. Musā yu'ure ī'asī'rīserē cū werewī. Apeye quē'rārē musā bujawetisere werewī. Tojo nicā musā yu'ure wācūnu'cūsere werewī. Tere tu'ogu, totā nemorō e'catinewowū.

8 Yu'u ojāca pūrī me'rā musārē bujaweticā weewū. Tojo bujaweticā weemigū, yu'u ojacā, añu niwū. Ne waro yu'u ojāca be'ro musārē cārō yoaticā bujaweticā ī'agū, “Yu'u ojaticā, añu nibopā”, ni wācūmiwū. 9 Ni'cārōacāma yu'u e'catī'i. Musā bujawetise ye bu'iri mejēta ni'i. Musā bujawetitjārā, ña'arō weesere du'u, ducayua wa'aporo. Tojo weegu e'catī'i. Musā ña'arō wee'que bu'iri Ō'acū uaronojōta bujawetiaporo. Tojo weerā “Ősā musārē dojorērā mejēta weepā”, ni'i. 10 Marī Ō'acū uaronojōta bujawetirā, ña'arō weesere du'u'u. Du'u, pecame'epu wa'abo'cārā yu'ruono'rāsa'a. Tojo weerā añurō yu'ruweti'i. Āpērā pe'e na ña'arō wee'quere du'utirā, mejō waro bujawetima'asama. Tojo bujawetirā bu'iri cuorā, pecame'epu wa'asama. 11 Musā Ō'acū uaronojō bujawetirā, a'tiro weeaporo. Musā weesetisere wiopesase me'rā ī'aporo. Tojo wiopesase me'rā ī'arā, “Toduporopure queoro weetipā; ni'cārōacārē queoro wee'e majā”, niaporo. Musā wee'quere wācūrā, bujawetiaporo. Tojo nicā tere wācūrā, uia wa'aporo. Be'ro yu'ure pūrō ī'asī'rīaporo. Ŋa'arō weegure queoro bu'iri da'reaporo. Nipe'tise tojo weese me'rā musā bu'iri moosere ī'oaporo. 12 Tojo weegu musārē ojagu, ña'arō weegure weetamusī'rīgū ojatiww. Ŋa'arō weeno'gū quē'rārē weetamugū ojatiww. Musā pe'ere weetamusī'rīgū ojawū. Musā ũsā uaronojō añurō weesī'rī'i. Tojo weegu

tere masĩdutigu ojawu. Ō'acũ tojo masĩcã uami. ¹³ Nipe'tise musã añurõ wee'que me'rã ũsã e'cati, wãcũtutuawu.

Tojo wãcũtutuarã, Tito pũrõ e'caticã ĩ'arã, totã nemorõ e'catinemowã. Musã nipe'tirãputa cũ bujaweti'quere wãcũtutuacã weecãrã niwũ. Tojo weegu e'catiwi. ¹⁴ Musã ye cjasere yu'u Titore na añuyu'ruama nĩgũ, nisoogu weronojõ niñiwũ. Nipe'tisere yu'u musãrẽ were'quere diacjũta werewũ. A'te weronojõ ũsã Titore musã ye cjasere were'que quẽ'rã diacjũta niwũ. ¹⁵ Musã cũrẽ wiopesase me'rã ñe'ecãrã niwũ. Cũ dutisere yu'ticãrã niwũ. Musã tojo wee'quere wãcũgũ, musãrẽ nemorõ ma'iyu'ruami. ¹⁶ Yu'u musãrẽ añurõ weerãsama nĩgũ, pũrõ e'cati'i.

8

Marĩ cuoro ejatuario ãpẽrãrẽ o'odutise ni'i

¹ Acawererã, ũsã a'tiro musãrẽ weresi'rĩsa'a. Ō'acũ Jesucristore ãjõpeorã Macedoniapu nirãrẽ añurõ weewĩ. Cũ ãpẽrãrẽ weetamucã weewĩ. Tere musãrẽ masĩcã u'a. ² A'tiro ni'i. Na uputu pi'etirã, queoro weecãrã niwã. Tojo pi'etimirã, pũrõ e'catiwiã. Na pajasecuorã waro nimirã, peje cuorã weronojõ ãpẽrãrẽ añurõ weetamuwã. ³ Na cuoro põtẽorõ na cuosere o'owã. Na cuose nemorõ o'oyu'ruomujãwã. Yu'u narẽ tojo weecã ĩ'awũ. Na uaro o'owã. ⁴ ũsãrẽ pejetiri a'tiro niwã: "Ō'acũ yarã pajasecuorãrẽ niyeru o'osi'rĩsa'a", niwã. ⁵ ũsã wãcũ'caro nemorõ weewã. Ne warore na Ō'acũrẽ ãjõpeorã "Mu'u yarã ni'i", niwã. Be'rore ũsãrẽ "Musã dutisere weerãti Ō'acũ uaronojõta", niwã. ⁶ Na Macedoniacjãrã tojo weecã ĩ'arã, ũsã Titore musã tiropu wa'aduti'i. Cũ toduporopu musã tiro Corintopu nĩgũ, niyerure sãrĩneocu niwĩ. Tere sãrĩtu'ajanu'cõdutirã cũrẽ o'orã wee'e. Tojo weerã musã añurõ nu'cã'quere queoro tu'ajanu'cõrãsa'a. ⁷ Musã nipe'tisere añurõ wee'e. Añurõ ãjõpeoseti'i. Ō'acũ ye cjasere añurõ masĩ'i. Añurõ bu'eseti'i. E'catise me'rã añurõ weesi'rĩ'i. ũsãrẽ añurõ ma'ĩ'i. Musã te nipe'tisere añurõ weronojõta niyeru o'ose quẽ'rãrẽ mejãrõta weeya.

⁸ Musãrẽ dutibutiagu mejãta wee'e, weegupua. Musã ãpẽrã weesere ĩ'asa'a. Na añurõ ma'ima. Musã quẽ'rã na tojo weesere ĩ'arã, "ũsã quẽ'rã ¿diacjũta ma'imiti ũsã?" nidutigu tojo ni'i. ⁹ A'tiro ni'i. Musã masĩsa'a, marĩ wiogu Jesucristo marĩrẽ añurõ weecu niwĩ. Cũ peje cuogu nimigũ, marĩ ye niatjere pajaña'gũ a'ti di'tapu a'tigu, pajasecuogu weronojõ wa'acu niwĩ. Marĩrẽ añurõ weesi'rĩgũ, tojo weecu niwĩ.

¹⁰ Musã a'tiro weecã, añu nibosa'a nĩgũ, yu'u wãcũsere musãrẽ nigũti. A'tiro ni'i. Si cã'ma me'rã musã ape macãcãrã duporo niyeru o'osere nu'cãcãrã niwũ. Tere o'orã, e'catise me'rã o'ocãrã niwũ. ¹¹ Tojo weerã musã ne waro weewã'cõ'caronojõta weetu'ajaya. Musã cuoro ejatuario o'oya. ¹² A'tiro ni'i. Marĩ diacjũta marĩ cuoro ejatuario o'osi'rĩcã, Ō'acũ e'catisami. Marĩ moocã, o'odutitisami.

¹³ Musã ãpẽrãrẽ peje cuodutirã o'oyu'ruobosa'a. Tojo weerã moorã tojabosa'a. Tojo wa'acã uawe'e. ¹⁴ Mejõ ni'cãrõnojõ cuodutigu tojo ni'i. Ni'cãrõacã musã cuose me'rã narẽ weetamumasĩ'i. Be'ropu na quẽ'rã na cuose me'rã musãrẽ weetamurãsama. A'tiro weérã, musã ni'cãrõnojõ cuorãsa'a. ¹⁵ Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩpu oja'caronojõta ni'i. A'tiro

ojano'o: "Peje cuomi'cu cuoyu'ruosome. Apĩ pejeti cuogu quẽ'rã ñe'enojõ du'sano'some", ni ojano'wã.

Tito cũ me'rãcjãrã me'rã Corintopu wa'atje ni'i

16 Yu'u musã ye cjasere wãcũque'ti'i. Yu'u wãcũque'tiro weronojõ Tito quẽ'rãrẽ Ô'acũ wãcũque'ticã weecu niwĩ. Tojo weegu Ô'acũrẽ e'catise o'o'o. 17 Tito yu'u o'ócã, maata yu'tiwĩ. Ni'cãrõacãrẽ cũ musãrẽ ï'asĩ'rĩ'cu nitjãgũ, cũ añurõ tu'saro me'rã musã tiropu wa'agusami. 18 Tito me'rã apĩ o'ónemorãsa'a. Cũ marĩ acaweregu Jesucristore ãjõpeogu nimi. Nipe'tirã Jesucristore ãjõpeori curuacjãrã cũrẽ a'tiro ucũma: "Cũ Jesucristo ye quetire wereme'rĩyu'ruami", nima. 19 Apeye quẽ'rãrẽ, Jesucristore ãjõpeose cururicjãrã ùsãrẽ ba'patidutirã cũrẽ besecãrã niwã. Niyeru sãrĩneo'quere miacã, cũ ùsã me'rã ba'patiwã'cãgũsami. Ùsã niyerure miarã, masã marĩ wiogure añurõ ucũdutirã tojo wee'e. Tojo nicã ùsã e'catise me'rã weetamusĩ'rĩsere ï'orã tojo wee'e. 20 Ùsã a'tere tojo weérã, masã ùsãrẽ "Niyeru bajuriopã" nidutitirã tojo wee'e. 21 A'tere weérã, ùsã marĩ wiogu ï'orõpũre queoro weesĩ'rĩ'i. Tojo nicã masã ï'orõpu quẽ'rãrẽ queoro weesĩ'rĩ'i.

22 Apĩ marĩ acaweregu quẽ'rãrẽ na me'rã o'ónemo'o. Cũ uputu weetamusĩ'rĩsere pejetiri ï'owĩ. Totã ni'cãrõacãrẽ musãrẽ na queoro weepãrã nĩgũ, weetamusĩ'rĩmi. 23 Titore ãpẽrã sãrĩtiña'cã, a'tiro niña: "Pablo me'rãcjũ cũ me'rã da'ragũ ùsãrẽ weetamugũ nimi", niña. ãpẽrã puarãrẽ sãrĩtiña'cã pe'ema, a'tiro niña: "Jesucristore ãjõpeori curuacjãrã na o'ócãrã nima. Na, na weese me'rã Cristore añurõ ucũcã weema", niña. 24 Ma'ise me'rã narẽ ñe'ẽña. Tojo weecã, ãpẽrã musã Tito quẽ'rãrẽ ma'isere masĩrãsama. Ùsã ãpẽrãrẽ a'tiro nitojawũ: "Corintocjãrã masãrẽ añurõ ñe'ema", niwã. Musã tojo weecã ï'arã, na ùsã ní'quere "Diacjũta nipã", nirãsama.

9

Niyeru sãrĩneose ni'i

1 Musã Jesucristore ãjõpeorãrẽ niyeru o'osere ojanemowe'e. 2 Musã o'osĩ'rĩsere masĩtoja'a. Musã tojo weesĩ'rĩsere yu'u e'catise me'rã Macedoniacjãrãrẽ werewũ. "Si cũ'ma me'rã Corintocjãrã Acaya di'tapu nĩrã niyeru sãrĩneonu'cãsrĩwã", niwũ narẽ. Tere tu'orã, pãjãrã Macedoniacjãrã quẽ'rã e'catise me'rã niyeru neonu'cãwã. 3 Musãrẽ "Niyeru o'orãsama" nimigũ, Titore cũ me'rãcjãrã me'rã musã tiropu o'óguti. Yu'u Macedoniacjãrãrẽ ní'que queoro wa'acã ùa'a. Yu'u "Corintocjãrã niyeru neonu'cãtojawã" ní'caronojõta musã o'otjere cuoyutojaya. 4 Apetero yu'u musã tiropu wa'acã, Macedoniacjãrã yu'u me'rã wa'abosama. Ùsã topu etacã, musã neoyuticã, yu'u uputu bopoyasãbosa'a. Yu'u "Na neonu'cãtojawã" ní'que ye bu'iri tojo weebosa'a. Musã quẽ'rã mejãrõta bopoyabosa'a. 5 Tojo weegu yu'u a'tiro wãcũ'u. Yu'u musã tiropu wa'ase duporo Tito quẽ'rãrẽ wa'aduti'i. Na musã "O'orãti" ni sãrĩneo'quere apoyurãsama. Na tojo weecã, ùsã ejase duporo cuoyutojarãsa'a. Tojo weerã musã wãcũrõ o'orãsa'a. Tojo weetirã, ùsã ejarãpu "O'oroua'a" nicãma, musã ãpẽrã dutiro weerã weebosa'a.

6 Musã a'tere wãcũña. Marĩ cã'rõacã otecã, marĩ ote'que cã'rõacã pĩ'rĩ ducati'i. Peje oteganõjõ peje pĩ'rĩ ducatinõ'sami. Te weronojõ marĩ

pajasecuorārē pajiro o'ocā, Ō'acū quē'rā marīrē o'o'caro ejatuario o'osami. ⁷ Marīnucū tocārō o'oguti ni tu'oña'rō o'oroua'a. Marī o'osī'rītirā, o āpērā dutiro weronojō tu'oña'rā, o'otica'rōua'a. Marī e'catise me'rā o'ocā, Ō'acū marīrē ma'isami. ⁸ Ō'acū nipe'tise añuse musārē o'oyu'ruo o'omasīmi. Cū tojo weecā, musārē du'sasenojōrē cuope'orāsa'a. Tojo nicā no'o nisere āpērārē weetamunu'cūrāsa'a. ⁹ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu oja'caronojōta ni'i. A'tiro ojano'caro niwū:

Añugū pajasecuorārē añurō o'omu'sī o'osami.

Tojo weero cū añurō weese ninu'cūcā'rōsa'a.

¹⁰ Ō'acū otese capere o'omi. Tojo nicā ba'ase quē'rārē o'omi. Cūta nipe'tise musā cuoatjere o'ogusami. Nipe'tisere nemorō cuocā weegasami. Tojo weerā musā āpērārē nemorō o'omasīrāsa'a. ¹¹ Tojo weerā peje cuorā, āpērārē o'omu'sī o'orāsa'a. Ūsā quē'rā musā o'osere pajasecuorārē o'orāti. Musā tojo o'ocā ī'arā, marī acawererā Ō'acūrē e'catise o'orāsama. ¹² Musā Ō'acū yarā pajasecuorārē o'orā, narē weetamurā wee'e. Ō'acū quē'rārē e'catise o'ocā wee'e. ¹³ Musā sērīneosere o'orā, Cristore queoro ējōpeosere narē ī'o'o. Musā cū dutisere yu'ticā ī'arā, Ō'acūrē e'catipeorāsama. Musā pajiro o'osere ī'arā, Ō'acūrē añurō wācūrāsama. Tojo nicā nipe'tirārē o'osere ī'arā, tojo weerāsama. ¹⁴ Na pe'e quē'rā musārē ma'īrā, Ō'acūrē sērībosarāsama. Ō'acū musārē añurō weecā ī'arā, tojo weerāsama. ¹⁵ Ō'acū marīrē Jesucristore o'ogu, añubutiaro weegu weecu niwī. Tojo weerā cūrē e'catise o'orā.

10

Pablo "Jesucristo besecū'cu ni'i" nisere were'que ni'i

¹ Yu'u Pablo musārē apeyenojō wereguti. Cristo tu'tiro marīrō cū añurō pajaña'se me'rā ucūrōnojōta musārē ojasī'rīsa'a. Āpērā yu'ure a'tiro nisama: "Cū marī tiropu tutuatigu, pajasecuogu weronojō ucūme'ricā'mi", nisama. "Yoaropu papera o'ōgu pe'e, tutuaro me'rā ojao'omi", nisama. ² Yu'ure musā tiropu wa'agu, tutuaro me'rā ucūcā weeticā'ña. Āpērā "Cū a'ti turicjū weronojō āpērā yu'ruoro nisī'rīmi. Ō'acū dutiro me'rā mejēta ucūmi", nisama. Yu'u tojo wācūrānojōrē tutuaro me'rā ucūpōtēomasī'i. ³ Ūsā a'ti turīpu ni'i, nīrā pe'e. Tojo nimirā, ūsā a'ti turicjārā weronojō weewe'e. ⁴ Surara a'mewējērā, narē ī'atu'tirārē docaque'acā weesama. Na weronojō ūsā quē'rā ña'asere docaque'acā weesī'rī'i. Tojo weesī'rīrā, a'ti turicjārā wāmotiro weronojō weewe'e. Ūsā basu ūsā tutuaro ucūme me'rā, ūsā me'rīse me'rā ña'asere cō'awe'e. Tojo weronojō o'orā, ūsā Ō'acū tutuase me'rā pe'e cūrē ējōpeotirā na wācūsere cō'a'a. Na āpērā ējōpeobo'cārārē cā'mota'asere cō'a'a. Cū tutuase me'rā masā na masīyu'rua'a ni tu'oña'sere wapamarīse dojocā wee'e. ⁵ Cū tutuase me'rā ūsā na "Niwe'e" nisere cō'a'a. Nipe'tise Ō'acūrē ējōpeoticā weesere cō'a'a. Nipe'tirā Cristo uaronojō wācū, cūrē queoro ējōpeocā wee'e. Narē cū dutiro weeato nīrā tojo wee'e. ⁶ Musā Jesucristo uaro añurō weeyu'rutērīca be'ro ūsā a'tiro weemasī'i. Musā queoro weeticā, yu'runu'cārārē bu'iri da'remasī'i.

⁷ Musā bu'icjase dia'cūrē ī'a'a. No'o "Jesucristo yagu ni'i" nigūnojō a'tiro masīrōua'a. Cū ucūrōnojōta ūsā quē'rārē "Cristo yarā nima",

nirōua'a. ⁸ Marī wioḡu ūsārē a'tiro weedutiwī. Musārē "Añurō ējōpeocā weeya", niwī. Musā ējōpeosere dojorēdutiwī. Tere ʔputu ucūnu'cūsī'rīmigū, yu'u ucūsere bopoyawe'e. ⁹ Yu'u ojawuase pūrī me'rā musārē tu'oucuadutigu mejēta oja'a. ¹⁰ Āpērā yu'ure a'tiro nisama: "Cū ojase tutuabutia'a. Cū bajuyoropuma tutuatu'satigu bajumimi. Cū ucūse quē'rārē sō'owaro tu'saya marī'i", nisama. ¹¹ Yu'ure tojo nīrānojō a'tiro masīrōua'a: "Cū yooropu nīgū oja'caronjōta marī tiropu nīgū quē'rā, mejārōta tutuaro ucūḡūsami", nirōua'a.

¹² Yu'u āpērā na basu añurō ucūrā me'rā ni'cārōwijijsī'rītisa'a. A'tere ne cā'rō ucūma'asī'rītisa'a. Na tu'omasītima. Na uaro a'tiro nisama: "Marī weronjō weerā añurā nima", nisama. Nipe'tirārē ī'abesesima. ¹³ Yu'u āpērā ye da'rasere "Weeapu", niwe'e. Ō'acū yu'ure weredutigu cūu'caro ejaturo wereme'rīcā'a. Cūta yu'ure musā tiropu bu'egu wa'adutiwī.

¹⁴ Tojo nīgū, nisoogu mejēta wee'e. Musā tiropu ejagu, Ō'acū yu'ure cūu'quere weewu. Yu'uta musārē añuse Cristo masārē yu'ruomi nise quetire weremu'tāwū. Tojo weegu yu'u wee'quere queoro ucū'u. ¹⁵ Yu'u Ō'acū cūu'que nemorō da'rawe'e. Tojo weegu āpērā na da'rasere "Yu'u da'rāse ni'i", niwe'e. Tojo nīrōnojō o'ogu, yu'u da'ra'quepure da'rasī'rīgū, musā tiro pe'e nemorō da'rasī'rī'i. Musā ējōpeocā ī'agū, musārē nemorō bu'emasi'i. ¹⁶ Musā nemorō ējōpeoca be'ro musā yu'ruro nise macārīpu Jesucristo ye quetire werese'saguti. Cū ye quetire wereya marīse macārīpu wa'asī'rīsa'a. Āpērā na da'ra'quepure "Yu'u da'rāse ni'i" nisī'rītigu, tojo weesī'rīsa'a.

¹⁷ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū: "Ni'cū 'Āpērā yu'ruoro niyu'rūnu'cā'a' nisī'rīgū, niticā'to. Tojo wācūrōnojō o'ogu, marī wioḡu pe'ere 'Tutuaya'ruḡu nimi, marīrē añubutiario weecu niwī', niato." ¹⁸ Ni'cū cū basu ucūḡū, "Yu'u añurō wee'e" nigūnojōrē "Cū añugū nimi", nita basiowe'e. Jesucristo marī wioḡu "Añugū nimi" nino'ḡū pe'e añugū nimi.

11

Pablo nisoori masārē nise ni'i

¹ Ni'cārōacā yu'u ucūma'agū weronjō ojaguti. No'o musā nu'cāta basioro nu'cāña. Musā tojo weecā ua'a. ² Ō'acū cū yarārē āpērānojōrē ējōpeocā, doesami. Cū doero weronjō yu'u musārē doe'e. Yu'u Cristo yere werēcā, musā tu'orā, ējōpeowu. Musā ni'cō numio marāputiacjo weronjō ni'i. Cristo musā marāpu niacju weronjō nimi. Tojo weegu musā cū ī'orōpure ña'ase marīrā nicā ua'a. ³ Tojo uamigū, musārē a'tiro wa'acā uisa'a. Pīrō cū niquesāse me'rā Evare nisoō ējōpeocā weecu niwī. Musā quē'rā co weronjō āpērā nisoosere ējōpeobosa'a. Musā Cristore queoro ējōpeomi'quere du'ubosa'a. Tojo weegu uisa'a. ⁴ Musā a'tiro wee'e. Āpērā musārē mejēcā werēcā, añurō tu'otu'sa'a. Ūsā Jesú yere werewu. Na pe'e te mejētare werema. Musā ne waropure Espiritu Santure ñe'ewū. Ni'cārōacārē Espiritu Santu mejētare ñe'erā wee'e. Na Ō'acū masārē yu'ruose mejētare werēcā, añurō tu'o ējōpeo'o. ⁵ Na musārē bu'erā Jesucristo besecūū'cārā nemorō tu'oña'sama. Yu'u pe'e na doca tu'oña'we'e. ⁶ Yu'u ucūse u'suawe'e, u'suaro pe'e. Tojo nimicā, Ō'acū ye cjasere añurō masī'i. Yu'u tojo masīsere nipe'tise yu'u weesetise me'rā ī'o'o.

7 Ne waro yu'u Ō'acū masārē yu'ruose quetire musārē weregu, wapaseetiwa. ¿Musā de'ro wācūti? Apetero weegu musārē wapaseetigu, ¿ña'arō weegu weepari? Yu'u da'ra wapata'aba'awu. Musārē añurō weesi'rīgā, tojo weewu. 8 Yu'u musā tiropu niri curare āpērā Jesucristore ējōpeose curucijārā yu'ure niyeru o'owā. Yu'u tere ñe'e, musārē weetamusī'rīgā, na ye niyerure a'maduogu weronojō tu'oña'wā. 9 Yu'u musā me'rā nīgā, apeyenojō du'sacā i'agū, ne ni'cūrē caribotiwā. Marī acawererā Macedoniacjārā yu'ure du'sasenojōrē o'owā. Tojo weegu caribotiwā. A'tirota weeyapatiguti. 10 Yu'u diacjū nise Jesucristo ye quetire mas'i. Diacjūta ni'i. Te diacjū niro'nojōta yu'u bu'ese wapa ne niyeru sērīsome. Ne ni'cū Acaya di'tacjū "Cū wapaseemi", nīmasītisami.

11 Yu'u musārē ma'ise ye bu'iri tojo ucū'u. Yu'u musārē ma'iyu'rūserē Ō'acū masīsami.

12 Yu'u weewuaronojō weenu'cūgūti. Āpērā pe'e yu'u weronojō weerā wee'e, nisama. Na bu'ese wapare wapaseesama. Yu'u pe'e wapaseewe'e. Tojo weerā na "Cū weronojō wee'e", nīmasītisama. 13 A'tiro ni'i. Na "Cristo cū besecū'cārā ni'i" nīrā, tojo nima'acārā weema. Na weeta'sarā nima. Bu'i dia'cū Jesucristo cū besecū'cārā weronojō bajuma. 14 Tojo weese diasatisa'a. Wātīa wiogu quē'rā tojota weemasīsami. Apetero cū u'musecū Ō'acūrē wereco'tegu weronojō bajugu dojosami. 15 Tojo weerā cūrē da'raco'terā quē'rā cū weronojō weesama. Na añurā weronojō weesoosama. Na pūrīcā na wee'caronojōta bu'iri da'reno'rā, pecame'epu yapatidijarāsama.

Pablo Jesucristo besecū'cū cū pi'eti'que ni'i

16 Yu'u a'te duporo oja'caronojō musārē ojanemogūti. "Cū basu añurō ucūgū, maatigu weemi", niticā'ña. Musā tojo wācūrā pūrīcā, "Cū maatigu weronojō ucūato", niña. Tojo weegu cā'rōacā yu'u basu añurō ucūgūsa'a. 17 Yu'u tojo ucūgū, marī wiogu duti'caro mejēta ucūgū wee'e. Yu'u basu añurō ucūme'rīgū, maatiri masū weronojō busu'u. 18 Pājārā no'o uaro na basu añurō ucūma. Na tojo weeyucā, yu'u quē'rā yu'u weesere añurō ucūgūti. 19 Musā masīyu'rūarā nitjārā, maatiri masā na weesere añurō nu'cā'a. 20 Musā a'tiro wee'e. Āpērā musārē dutipecā, nu'cāsa'a. No'o musā yere miiwapacā, nu'cāsa'a. No'o tojo weetirā, musārē mejō nīrā weecā, nu'cāsa'a. Tu'omasītīrārē weronojō i'acō'acā, nu'cāsa'a. No'o musārē diapoapu paacā quē'rārē, nu'cācā'sa'a. Tojo weese nipe'tisere nu'cāpe'ocā'sa'a. 21 Na musārē tojo wéérā, ña'abutiario weerā weema. Ūsā pūrīcā musārē tenojōrē ne weemasītibosa'a.

Āpērā na weesere añurō ucūcā, yu'u quē'rā na weronojō ucūma'asirutuguti. Maatigu weronojō weema'a'a. 22 Na "Hebreo masā ni'i", nisama. Yu'u quē'rā cūta ni'i. Na Israe curuacjārā nima. Yu'u quē'rā cūta ni'i. Na Abrahā pārāmerā nituriarā nima. Yu'u quē'rā cūta ni'i. 23 Na "Cristore da'raco'terā ni'i", nima. Yu'u pūrīcā na nemorō cūrē da'raco'tegu ni'i. Yu'u tojo nīgū, ucūma'agū weronojō busu'u, busugu pe'e. A'tiro ni'i. Yu'u na nemorō da'rayu'ranu'cāwū. Yu'ure na nemorō tārāwā. Na nemorō bu'iri da'reri wi'ipū pejetiri sōrōno'wū. Pejetiri Jesucristore ējōpeotirā yu'ure wējēsī'rīcā, wiōse pu'to niwū. 24 Ni'cāmocusetiri judío masā yu'ure wecu dari me'rā tārāwā. Tetirinucū treinta y nuevetiri tārāwā. 25 I'tiati yucupagu me'rā yu'ure

paawā. Ni'cāti ūtāperi me'rā yu'ure doquewā. I'tiati ūsā sijari cura yucusujo mirīdijawu. Ni'cāti mirīdijacaterore ni'cā ñami, ni'cā namu ti maajopure pa'sabo'reawu. ²⁶ Yu'u pejetiri sijawu. Mirītawioro sijawu. Wioro, yajari masā tiropu sijawu. Yu'u acawererā judío masā tiropu, judío masā nitirā tiropu wiose wa'tero sijawu. Tojo nicā macāpure, masā marirōpure, dia pajiri maajopure wiose wa'tero sijawu. "Jesucristore ējōpeorā ni'i" nisoori masā wa'teropu quē'rārē wiose wa'tero sijawu. ²⁷ Yu'u da'ragu, pi'etiwu. Pejetiri cārītimujāwū. Ūjaboawu. Acowuowu. Apeterore ba'atiyu'ruomujāwū. Yusuabuawu. Apeterore su'ti moowū.

²⁸ Apeyema, a'tiro tu'ona'a. Ūmucorinacū yu'u Jesucristore ējōpeose cururicjārā nipe'tiropu nirārē wācūque'ti'i. ²⁹ No'o tutuatiganōjō nicā, yu'u quē'rā cū tutuatisere tu'ona'tamu'u. Ni'cū Jesucristore ējōpeogure āpērā ña'arō weeduticā, cū ña'arō weecā, yu'u bopoyasā'a. Cūrē ña'arō weecā weerā me'rā ua'a. ³⁰ Yu'u pe'e "Āpērā yu'ruoro ni'i" nirōnojō o'ogu, yu'ure wa'a'que me'rā tutuatigu ni'i nisere i'ogūti. ³¹ Ō'acū, marī wioгу Jesucristo pacu yu'u ucūserē "Diacjūta ni'i", nīmasīsami. Cūrēta "Añugū nimi", ninu'cūrōua'a. ³² Yu'u Damascopu nicā, a'tiro wa'awu. Ti di'ta wioгу waro Aretas wāmetigu cū docacjū a'tiro weecu niwī. Yu'ure ñe'esī'rīgū, ti macā sumuto na yéca sārīrō wijaase sopepāre surarare cūucu niwī. ³³ Yu'u me'rācjarā pe'e yu'ure a'tiro weewā. Pi'i me'rā ti sārīrō u'muarō nirī sopeacāpu o'oyu'ruodijowā. Tojo weegu yu'u narē ñe'eotiwa.

12

Pablo quē'ese weronōjō i'a'que ni'i

¹ Marī basu añurō ucūcā, wapamarī'i. Tojo nimigū, ucūgūti. Marī wioгу quē'ese weronōjō yu'ure i'o'quere werēguti. ² Jesucristore ējōpeoca be'ro a'tiro wa'awu. Quē'ese weronōjō Ō'acū yu'ure cū tiropu miimujāwī. Tere yu'u i'áca be'ro catorce cū'marī yu'ru'u. Yu'u upu me'rā o yu'u ejeripō'rā dia'cū wa'agu, wa'apā. Masītisa'a. Ō'acū dia'cū masīsami. ³⁻⁴ A'tere masī'i. Ō'acū u'muse Paraíso wāmetiropu yu'ure miiejawī. Upu me'rā o ejeripō'rā dia'cū miagū, miapī. Masītisa'a. Ō'acū ni'cūta tere masīsami. Yu'u topu nīgū, masā masītisere tu'owu. Cū were'que masārē weredutise mejēta niwū. ⁵ A'tiro wa'agunōjō pūrīcārē "Āpērā yu'ruoro nimi", nirōua'a. Yu'u basu "A'tiro nigūnojō ni'i", nīmasītisa'a. Yu'u tutuatise dia'cūrē añurō ucūgūti. ⁶ Tojo nimigū, yu'u basu añurō ucūgū, ucūma'agū mejēta weebosa'a. Diacjūta ucūbosa'a. A'tiro ni'i. Masā yu'ure ējōpeobosa'a. Tojo weeri nīgū, "Yu'u āpērā yu'ruoro ni'i" nisere nisome. Yu'u wetisepureta, yu'u weretisepureta yu'ruoqejobosa'a.

⁷ Ō'acū yu'ure i'o'que añubutiasē niwū. Yu'u tere wācūgū, yu'u basu "Añuyu'ruagu ni'i", nitawio ni'i. Tojo weegu Ō'acū yu'ure tojo wācūrī nīgū, a'tiro weewī. Wātī yu'u upure dutida'recā, tojo i'acā'cu niwī. Te duti yu'ure pota bu'bero weronōjō pūrī'i. ⁸ I'tiati yu'u marī wioгure "Te pūrīse pe'tiatio", sērīmiwū. ⁹ Cū pe'e yu'ure a'tiro niwī: "Yu'u mu'arē ma'i'i. Tojo weero mu'arē apeyenojō du'sawe'e. Masā tutuatirā nicā, yu'u tutuasere nemorō i'ota basio'o", niwī marī wioгу. Tojo weegu yu'u tutuatigu, e'cati'i. Tojo tutuatigu, Cristo tutuasē yu'upure niato nīgū tojo wee'e. ¹⁰ Yu'ure ña'arō ucūserē, yu'ure apeyenojō du'sasere e'cati'i. Tojo nicā ējōpeose

bu'iri ña'arõ weesere, mejêcã wa'asere e'cati'i. A'tiro ni'i. Tutuatironojõ o'ogu, nemorõ tutuagu wa'a'a.

Corintocjārã ějõpeori curuacjārārẽ Pablo wãcũnrũ'que ni'i

¹¹ Yu'u, yu'u basu añurõ ucũgũ, maatigu weronojõ wee'e. Musã pe'eta yu'ure tojo ucũdutirã weronojõ wee'e. Musã yu'ure añurõ ucũcã, añu nibopã. Āpērã musārẽ nisoose me'rã ějõpeocã weerã doca niwe'e. Na a'tiro nisama: "Ěsã Jesucristo besecũ'cãrã nemorõ ni'i", nisama. Yu'u mejõ nigũ nimigũ, tojo bususijārã dijaro niwe'e. ¹² Yu'u musã tiropũ pi'etimigũ, wãcũtutuajtjãgũ, peje Ō'acũ tutuaro me'rã weẽ'owũ. Te me'rã diacjũta yu'ure Jesucristo besecũ'quere i'owũ. ¹³ Musã Corintocjārārẽ āpērã Jesucristore ějõpeose cururicjārã doca ějõnu'cõtihu. A'te dia'cũrẽ weeticãti. Musārẽ wapaseetihu. Musã tu'oña'cã, ¿yu'u tojo weese ña'a niti? Ña'acãma, acobojoya.

¹⁴ Yu'u musã tiropũ wa'atjere apoyugu wee'e. Ni'cãrõacã yu'u wa'ase me'rã i'tiati wa'arosa'a. Musārẽ "Weetamuña", ni caribosome. Musã cõsere ě'masome. A'te dia'cũrẽ ua'a. Musã Cristo duti'quere añurõ weecã ua'a. A'tiro ni'i. Pacusumua na põ'rãrẽ na uasere o'osama. Na põ'rã mejeta na pacusumarẽ na uasere o'osama. A'tiro weerã, musã yu'u põ'rã weronojõ ni'i. Tojo weerã yu'ure yu'u uasere o'owe'e. ¹⁵ Yu'u cõse ejatuaro musārẽ weetamugũti. Nipe'tiro yu'u weepõtõota basioro musārẽ añurõ wa'ato nigũ tojo weetamugũti. A'tiro tu'oña'a. Yu'u musārẽ nemorõ ma'icã, musã pe'e yu'ure dujaro ma'ibosa'a.

¹⁶ Āpērã yu'u caribotisere masĩmirã, a'tiro nisama: "Cũ me'rĩse me'rã musārẽ ějõpeocã weecu niwĩ", nisama. ¹⁷ ¿Yu'u o'õ'cãrã musārẽ niso, musã yere ě'marĩ? Ne apyenojõ ě'maticãrã niwã. ¹⁸ Yu'u Titore musã tiropũ wa'adutiwu. Tojo nicã apĩ Jesucristore ějõpeogu marĩ acaweregure cũ me'rã o'õwa. ¿Topure Tito nisoose me'rã musã yere ě'marĩ? Musã masĩsa'a. Tito yu'u weronojõ weemi. Musārẽ bu'ẽgu, añuse dia'cũrẽ weesĩ'ricũ niwĩ. Ne wapaseeticũ niwĩ.

¹⁹ Apetero weerã musã ũsarẽ "Añurõ wãcũdutiãrã weema", nisa'a. Tojo niwe'e. A'tiro pe'e ni'i. Ěsã Ō'acũ i'orõpũre Cristo dutiro me'rã ucũ'u. Yu'u mairã yu'u acawererã, musārẽ Ō'acũrẽ nemorõ ějõpeonemodutigu tojo wee'e. ²⁰ Yu'u uisa'a. Apetero weerã yu'u musã tiropũ wa'acã, "Yu'u uaronojõ mejeta weerã weebosama", nisa'a. Musã quẽ'rã yu'ure mejãrõta nibosa'a. Apeye quẽ'rãrẽ yu'u musārẽ "A'tiro weerã weebosama", nisa'a. "A'metu'tirã weebosama. Ūorã weebosama. Uarã weebosama. Na ye dia'cũrẽ wãcũrã weebosama. Āpērãrẽ ucja, ña'arõ ucũrã weebosama. Tojo nicã "Ěsã āpērã yu'ũoro añuyũ'runũ'cã'a", nirã weebosama. No'o uaro weema'acãrã weebosama", nisa'a. ²¹ Yu'u uisa'a. Musã tiropũ apaturi wa'acã, Ō'acũ yu'u wiogu musã ña'arõ wee'que bu'iri yu'ure bopoyoro yu'rucã weebosami. Tojo nicã ña'arõ wee'cãrã acobojose sẽriticã, pũrõ utibosa'a. Musã ña'arõ weesere, ña'arõ wãcũsere, no'o musã a'metãrãbajaque'atisere pũrõ bujawetibosa'a. Nipe'tise ña'ase uaripejase, musã weewuasenojõrẽ du'uticã, mejãrõta bujawetibosa'a.

13

Pablo weretuose, cũ we'eritituose ni'i

¹ Ni'cãrõacã yu'u musã tiropũ wa'ase me'rã i'tiati wa'arosa'a. Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩpũre a'tiro ojano'wũ: "Puarã o i'tiarã i'ãca be'ro marĩ

ãpērã wee'quere ì'a'cãrã weresãmasĩno'o." ² Toduporopu musã tiro nígũ, ña'arõ weerãrẽ "Bu'iri da'regati", ni weretowawu. Tojo nicã nipe'tirãrẽ werewu. Ni'cãrõacã yoropu nimigũ, werenemogũti tja. Yu'u apaturi musã tiropu wa'agu, ña'arõ weerãrẽ pajaña'some majã. ³ Tojo weecã musã masirãsa'a, Cristo yu'ure wãcũse o'ose me'rã ucũ'u. Cristo musãrẽ dutigu tutuaticã weetimi. Musãrẽ cũ tutuayu'rũsere ì'omi. ⁴ Diacjũta ni'i. Cũ curusapu tutuatigu weronojõ paabi'peno'cu niwĩ. Tojo nimigũ, ni'cãrõacãrẽ cũ pacu tutuaro me'rã catimi. Ūsã quẽ'rã cũ ni'caronojõta tutuatirã ni'i, nĩrã pe'e. Tojo nimirã, cũ yarã niyurã, Ō'acũ tutuaro me'rã ninu'cũ'u. Tojo weerã musãrẽ weetamumasĩ'i.

⁵ Musã "¿Jesucristore ãjõpeorãta nimiti ũsã?" ni, musã basu beseya. ¿Ūsã ãjõpeose diacjũta nimitito? nĩrã, tojo wãcũña. ¿Ūsãpure Jesucristo diacjũta nimiti? nĩrã, tu'oña'rẽ musã. Apetero weerã cũrẽ ãjõpeotirã, ãjõpeotisa'a musã. ⁶ Ūsã Jesucristore diacjũta ãjõpeo'o. Cũ yarã ni'i. Musãrẽ tere masicã wa'a. ⁷ Ūsã musãrẽ ña'arõ weeticã'to nĩrã Ō'acũrẽ sãrĩbosa'a. Cũrẽ sãrĩrã, ũsãrẽ ãjõpeodutirã mejẽta sãrĩbosa'a. Musã pe'ere queoro weedutirã sãrĩbosa'a. No'o ũsã queoro weemicãta, "Na queoro weetima" ũsãrẽ nicã, añucã'rõsa'a. ⁸ A'tiro ni'i. Ō'acũ ye diacjũ cjaseta ni'i. Musã tere queoro weecã ì'arã, "A'tiro pe'e weeya", nisome. Ūsã tereta wasã'a. ⁹ Musã ũsãrẽ ì'arã, "Na tutuatirã, dutimasĩtirã nima", ni'i. Musã pe'e tutuarã nicã, añu ni'i. Tere ì'arã, ũsã e'catirãsa'a. Musãrẽ Ō'acũ nipe'tisere cũ uaronojõ weecã uarã, sãrĩbosa'a. ¹⁰ Yu'u musã tiropu wa'ase duporo a'ti pũrĩrẽ oja'a. Topu wa'agu, tutuaro me'rã musãrẽ tu'tisĩ'rĩtisa'a. Marĩ wioqu yu'u musãrẽ dutimasĩsere o'ocu niwĩ. Tojo weegu yu'u musãrẽ tu'timasĩ'i. Tojo weesi'rĩtisa'a. Jesucristo musã ãjõpeosere dojorẽdutigu mejẽta dutisere yu'ure o'owĩ. Musãrẽ nemorõ ãjõpeocã wagu, tojo weewĩ.

¹¹ Acawererã, tocã'rõta ojaguti. Añurõ niña. Yu'u musãrẽ duti'quere queoro weeme'ricã'ña. A'merĩ wãcũtutuacã weeya. Ni'cãrõnojõ niseti, a'mequẽrõ marĩrõ niña. Ō'acũ ejerisãjãcã weegũ, musãrẽ ma'igũ musã me'rã nigũsami. ¹² E'catise me'rã a'merĩ añudutiya. ¹³ Nipe'tirã Jesucristore ãjõpeorã marĩ acawererã musãrẽ añudutima.

¹⁴ Jesucristo marĩ wioqu musã nipe'tirãrẽ añurõ weeato. Ō'acũ musãrẽ ma'igũ musã me'rã niato. Tojo nicã Espĩritu Santu musã me'rã niato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Galacia di'tacjārārē cū ojáca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Galacia di'tacjārārē a'ti pūrīrē ojacu niwī. Romacjārārē oja'caro weronojō narē ojacu niwī.

A'tere ojacu niwī. Masā mejēta yu'ure Jesucristo ye quetire bu'edutirā sōrōwā nisere ojacu niwī. “Jesucristo basu, marī pacu Ō'acū basu sōrōwā”, ni ojacu niwī.

Apeyere, “Moisé duti'que me'rā marī bu'iri marīrā tojamasītisa'a”, nicu niwī. “Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū añurā tojamasī'i”, nicu niwī.

Pablo Jesucristore ējōpeorārē Galacia di'tapu nirārē oja'que ni'i

¹⁻² Yu'u Pablo, yu'u me'rācjārā me'rā musā Jesucristore ējōpeorārē Galacia di'tapu nirārē oja'a. Musārē añudutise o'o'o. Yu'u Jesucristo besecū'cu ni'i. Yu'ure masā mejēta Ō'acū ye quetire weredutirā besewā. Na o'ócā mejēta tere were'e. Jesucristo, cū pacu Ō'acū na basu yu'ure besewā. Ō'acūta Jesucristo wērī'cupure masōcu niwī.

³ Marī wioḡu Jesucristo, marī pacu Ō'acū añurō weeato musārē. E'catise, musārē ejerisājācā weeato.

⁴ Jesucristo cū basu cū űaro me'rā marī ña'arō wee'quere wērībosacu niwī. A'ti űmucu cjase ña'ase doca ninemoticiā'to níḡū tojo weecu niwī. A'tere wéḡu, marī pacu Ō'acū duti'caronojōta weecu niwī. ⁵ Tojo weerā marī Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcārā. Tojota weeroḡasa'a.

Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū yu'rurāsa'a nise ni'i

⁶ Ō'acū musārē ma'ígū, besecu niwī. Jesucristo cū wērīse me'rā musārē yu'ruocu niwī. Cū tojo weemicā, musā pe'e maata waro cūrē ējōpeodu'urā wee'e. Apeye bu'ese pe'ere siruturā wee'e. Musā tojo weecā tu'ogū, űputu űcuasa'a. ⁷ Āpērā musā ne waro ējōpeo'quere dojorēsama. Musārē Jesucristo ye quetire weresu'riasama. Tere ducayusī'rīsama. Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū marīrē yu'ruta basio'o. Apeye bu'eseḡa basiotisa'a. ⁸ Ūsā musārē Ō'acū masārē yu'ruose quetire queoro werewu. Musārē Jesucristo ye quetire mejēcā wereḡure Ō'acū űputu bu'iri da'reato. No'o yu'ñojōrē, o apī ű'musecjū Ō'acūrē wereco'tegure űsā mejēcā werecā, bu'iri da'reato. ⁹ Yu'u toduporopu musā tiropu níḡū, a'tere weretowaju. Ni'cārōacārē apaturi ninemo'o tja. No'o űsā bu'e'que Jesucristo ye quetire musārē mejēcā wereḡunojōrē Ō'acū bu'iri da'reato.

¹⁰ Yu'u a'tere wereḡu, masā yu'ure “Añubutiaro wereme'rīmi” niato níḡū mejēta were'e. Ō'acū pe'ere “Queoro bu'emī” nidutigu were'e. Yu'u toduporopure “Masā yu'u me'rā e'catiato”, ninu'cūwū. Tojo ninu'cūḡū pūrīcā, Jesucristo űaro weetibosa'a. Cūrē da'raco'tegu mejēta nibosa'a.

Ō'acū Pablōre Jesucristo ye quetire weredutigu cūu'que ni'i

¹¹ Yu'u queoro musārē masīcā űasa'a. Yu'u bu'ese masā na wācūse mejēta ni'i. ¹² Yu'ure tere ne ni'cū masū bu'etiwī. Jesucristo cū basu te bu'esere masīcā weewī.

¹³ Yu'u toduporopu judío masā na ějōpeosetisere sirutugu weecū'quere musā tu'opā. Jesucristore ějōpeorārē ña'abutiario weecūwū. Ne ni'cū Jesucristore ějōpeogu mariato nīgū na ějōpeosere pe'os'ĩrĩmiwū. ¹⁴ Yu'u ma'mu nīgū, judío masā na ějōpeosetisere añurō weewu. Āpērā yu'u me'rācjārā yu'ruoro ũsā ñecūsūmua weesetimujāti'quere weeyu'runū'cāwū. ¹⁵ Yu'u Jesucristore ějōpeorārē ña'arō weewu. Tojo weemicā, yu'u bajuase duporopu Ō'acū beseyutojaca niwī. Uputu ma'igū, cū macū nidutigu besecu niwī. ¹⁶ Cū "Beseguti" ni'caronjōta queoro ni'cā numu cū macūrē yu'ure ĩ'owī. ĩ'o, yu'ure judío masā nitirārē Jesucristo ye quetire weredutiwī. Cū tojo ĩ'ocā, āpērārē "¿Yu'u de'ro weegusari?" ni sērĩtiña'nemotiwa. ¹⁷ Apeye quē'rārē "Jesucristo yu'u duporo besecūúmū'tā'cārā tiro Jerusalēpu maata sērĩtiña'baque'ogu wa'aguti", nitiwa. Tojo weronjō o'ogu, diacjū wa'a wa'awu Arabia di'tapu. Be'ro topu ni'cu Damascopu majāmitojatiwa.

¹⁸ Yu'u Jesucristore ějōpeoca be'ro ĩ'tia cū'ma yu'ruwu. Ticuse cū'marĩ yu'ruca be'ro Jerusalēpu Pedrore ĩ'agū wa'awu. Topure cū me'rā pua semana dia'cū tojaque'ani'wū. ¹⁹ Jesucristo cū besecūú'cārā nipe'tirāpure ĩ'atiwa. Pedro, apĩ Santiago marĩ wiogu Jesucristo acabiji dia'cūrē ĩ'awū. ²⁰ Ō'acū tu'oropu musārē weregati. A'te yu'u weresere nisoogu mejēta wee'e.

²¹ Yu'u Jerusalēpure nica be'ro Siria di'tapu, tojo nicā Cilicia di'tapu wa'awu. ²² Yu'u Judea di'tapure yoacā nitiwa. Tojo weerā āpērā Jesucristore ějōpeorā yu'ure ĩ'amasitiwā. ²³ Yé quetipu dia'cūrē tu'ocārā niwā. "Sō'onícatero marĩrē ña'arō weesĩ'rīgū sirutu'cu ni'cārōacārē 'Jesucristore ějōpeoya', nicusiaguta weepuba. Toduporopure Jesucristore ějōpeosere pe'ocā'sĩ'rĩmi'cuta niapuba", ni ucjacārā niwā. ²⁴ Yu'u Jesucristore ějōpeosere tu'orā, Ō'acūrē e'catise o'ocārā niwā.

2

Pablo Jerusalēpu Jesú cū ne waro besecūú'cārā me'rā ucū'que ni'i

¹ Catorce cū'marĩ Jerusalēpu yu'u ejāca be'ro Bernabé me'rā apaturi ti macāpu wa'awu tja. Ũsā me'rācjū Tito wāmetigu quē'rārē miawū. ² Ō'acū yu'ure topu wa'adutiwī. Tojo weegu wa'awu. Jerusalēpure eta, Jesucristore ějōpeorā wiorā me'rā dia'cū nerē, ucūwū. Judío masā nitirārē Jesucristo masārē yu'ruomi nise queti, yu'u bu'e'quere narē werewu. Yu'u ne waropu bu'enu'cā'quere, yu'u ni'cārōacā bu'esere ¿de'ro nirāsari? nīgū, werewu. Mu'u bu'ese wapamarĩ'i nirĩ nīgū, wereña'miwa. ³ Na ne mejēcā nitiwā. Yu'u me'rācjū Tito judío masū mejēta niwī. Cū tojo nimicā, ũsā judío masā weewuasenojōrē weedutitiwā. "Cūrē ō'rēcju yapa caserore yejecō'arōua'a", nitiwā.

⁴ Wiorā pe'e "Titore ō'rēcju yapa caserore yejecō'arōua'a" nitimicā, āpērā tojo nico'terā pe'e "Cūrē yejecō'arōua'a", niwā. Na Jesucristore ějōpeota'sarā, Jesucristore ějōpeorā me'rā a'mesu'awā. Tojo nita'sa, ĩ'adu'tiri masā niwā. Na ũsā Jesucristore ějōpeorā weesetisere ĩ'awā. Ũsā cūrē ějōpeorā Moisé dutise doca niticā ĩ'awā. Tere ĩ'arā, ũsārē ũsā ñecūsūmarē dutimujāti'quere weedutisĩ'rĩmiwā tja. Moisé cū duti'que doca cūsĩ'rĩmiwā tja. ⁵ Na tojo dutimicā, ũsā ne cārōacā na dutisere "Weerouasato", nitiwa. Musārē Jesucristore ějōpeose me'rā dia'cū

yu'rurása'a nise quetire masĩcã ua'a. Tojo weerã diacjũ cjase, Jesucristo yere wererãti nĩrã, na weeduti'quere weetiwa.

⁶ Wiorã yu'ure mejẽcã weredutiwã. "Marĩ ñecũsumarẽ weeduti'quere weedutiya judío masã nitirãrẽ", nitiwã. Ô'acũ marĩ nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojõ ï'asami. Tere masĩgũ, "Na wiorã nima" ni, uputu waro wãcũtiwũ. Ô'acũ narẽ bese'caronojõta yu'u quẽ'rãrẽ besewĩ. ⁷ Wiorã yu'ure a'tiro niwã: "Mu'u quẽ'rã Ô'acũ bese'cu ni'i. Cũ mu'urẽ judío masã nitirãrẽ Jesucristo ye quetire weredutiapĩ. Pedrone judío masãrẽ wereduti'caronojõta mu'urẽ na pe'ere weredutiapĩ", niwã wiorã. ⁸ Ô'acũ Pedrone judío masãrẽ Jesucristo ye quetire wereduticu niwĩ. Cũ Ô'acũta tja yu'u quẽ'rãrẽ Jesucristo ye quetire judío masã nitirã tiro pe'ere weredutiwĩ. ⁹ Jerusalẽpure Santiago, Pedro, tojo nicã Juã na i'tiarã Jesucristore ãjõpeorã wiorã niwã. Na yu'ure "Judío masã nitirãrẽ Ô'acũ mu'urẽ ma'ígũ weredutiapĩ", niwã. Tojo weerã ùsã puarãrẽ, yu'u, tojo nicã Bernabẽre "Marĩ ni'cãrõnojõ da'rarása'a", niwã. Na ùsãrẽ "Jesucristo ye quetire judío masã nitirãrẽ wererã wa'aya", niwã. "Ûsã pe'e judío masãrẽ wererãti", niwã. ¹⁰ Ûsãrẽ a'te dia'cũrẽ weedutiwã: "Pajasecuorãrẽ weetamuña", niwã. A'teta niwũ yu'u añurõ weeguti ni wãcũyu'rũnu'cã'que.

Pablo Antioquíapu Pedrone tu'ti'que ni'i

¹¹⁻¹² Be'ro Pedro Antioquíapure etawĩ. Cũ ne waro ti macãpure etãca be'roacã añurõ weemiwĩ. Cũ topure nígũ cũ queoro weeti'que wapa cãpureta tu'tiwũ. Ne waro judío masã nitirã Jesucristore ãjõpeorã me'rã ba'a, na me'rã ba'pati nicã'miwĩ. Cũ tojo wee nisetiri cura judío masã Jerusalẽcjãrã Santiago cũ o'ó'cãrã etawã. Pedro na etacã ï'agũ, judío masã nitirã me'rã weeseti'quere weedu'ucã'wĩ. Napu yu'ure tu'tibosama nígũ, tojo weewĩ. Topu etarã judío masã weedutisere queoro weeri masã niwã. Tojo weerã judío masã nitirãrẽ "Judío masãrẽ dutisere weeroua'a", ni bususijawã. Tojo weegu narẽ uigu, Pedro judío masã nitirã me'rã ba'patidu'ucã'wĩ. Na me'rã ba'anemotiwĩ majã. ¹³ Æpẽrã judío masã cũ weesere ï'arã, cũ weronojõ weeta'sawã. Judío masã nitirã me'rã ba'amĩ'cãrã ba'atiwã. Na me'rã nisetitiwã. Bernabẽputa tojo weenemopeocã'wĩ.

¹⁴ Na Jesucristore ãjõpeose me'rã dia'cũ yu'rurása'a nisere masĩmirã, queoro weetiwã. Tojo weegu na weese queoro niticã ï'agũ, Pedrone nipe'tirã Jesucristore ãjõpeorã ï'orõpu tu'tiwũ. Cũrẽ a'tiro niwũ: "Mu'u judío masũ nimigã, judío masã nitirã me'rã ba'agu, na weronojõ weesetigu wee'e. Mu'u tojo weese añu ni'i, añurõ pe'e. Mejõ ni'cãrõacãrẽ na me'rã ba'ati, na me'rã nisetitigu, 'Judío masã weronojõ weeya', nigũ wee'e tja narẽ. Mu'u tojo weecã, 'Ûsã Moisé duti'quere weerouasa'a', ni wãcũsama. Mu'u basu weetise judío masã nitirãrẽ 'Weeya' nĩrõnojõ wa'a'a. Mu'u tojo weese ña'a ni'i", niwã.

Judío masã, judío masã nitirã ãjõpeose me'rã dia'cũ yu'rurãsama nise ni'i

¹⁵ Marĩ ne bajarãputa judío masã nitojacãrã niwũ. Æpẽrã weronojõ Moisé cũ duti'quere weeticã weewe'e. ¹⁶ Tojo nimirã, marĩ Moisé duti'quere weerã, yu'rũmasĩtisa'a. Jesucristore ãjõpeose me'rã dia'cũ

yu'rwetimasī'i. Marī Ō'acū me'rā añurō nisī'rīrā, Jesucristore ējōpeo'o. Moisé cū duti'quere wéerā pūrīcā, ne ni'cū Ō'acū me'rā añurō nīmasītisami. ¹⁷ Marī "Jesucristo me'rā dia'cū yu'rwāsā'a" nicā, marī acawererā judío masā a'tiro nima marirē: "Musā ña'a ni'i", nima. "Marī ñecūsūmarē duti'quere weetirā, judío masā nitirā weronjō musā ña'a ni'i", nima marirē. To pūrīcārē tojo nīrā, "Jesucristo marirē su'ori ña'arō weegu weemi narē", nisama. Na tojo nise diacjū niwe'e. Jesucristore tojo weese marī'i. ¹⁸ Musārē "Marī ñecūsūmua duti'que me'rā yu'rusome", ni weretojawu. Ni'cārōacārē "Te me'rā yu'rwāsā'a, tere weeya" nīgū, yu'uta bu'iritibosa'a. ¹⁹ Yu'u toduporopure a'tiro wācūmiwū. "Moisé cū duti'que me'rā dia'cū Ō'acū me'rā añurō nita basiosa'a", nimiwū. Tojo nimigū, ne weepōtēoticāti. Be'ro yu'ure Ō'acū cū macū Jesucristore t'owī. Tojo weegu ni'cārōacārē Jesucristore ējōpeogu, Ō'acū me'rā wācūpi'etiro marirō nicā'a. Marī ñecūsūmarē weeduti'quere wācūnurāwe'e majā. ²⁰ Jesucristo curusapu wērīcu niwī. Yu'u cūrē ējōpeogu, cū me'rā wērīgū weronjō wa'acu niwū. Tojo weegu yu'u se'saro niwe'e. Ni'cārōacārē Jesucristo yu'ure su'ori nimi. Yu'u cū uaro, cū dutiro wee'e. Ō'acū macūrē ējōpeogu, wācūtutua'a. Cū yu'ure ma'īgū, ña'arō wee'quere wērī wapayebosacu niwī. ²¹ Yu'u Jesucristo wērī'quere "Mejō warota nima'acā'a", niwe'e. Cū yu'ure ma'isere ne du'usī'rītisa'a. Moisé duti'que me'rā marī yu'ruta basiocāma, Jesucristo mejō waro wērībopī.

3

Moisé dutise oja'que, Jesucristore ējōpeose cjase ni'i

¹ Musā Galaciacjārā Jesucristore ējōpeodu'urā, tu'omasītibutiarā weronjō weerā wee'e. ¿Noa musārē nisoosijamirīto mejēcā ējōpeodutirā? Ūsā topure nīrā, musārē Jesucristo cū curusapu wērīsere queoro werewu. Musā añurō ūsā weresere tu'owūba. ² A'te dia'cūrē musārē sērītīña'gūti. Musā Moisé duti'quere wéerā, ¿Espíritu Santure ñe'erī? Ñe'etipā. Jesucristo ye quetire tu'orā cūrē ējōpeorā pe'e, ñe'epā. ³ Musā Ō'acū pō'rā sājārā, Espíritu Santu tutuaro me'rā sājānu'cāwū. Ni'cārōacārē musā tutuaro me'rā ējōpeoyapatirāti, ¿nimiti? Pōtētōtisa'a. ¿Musārē tu'omasise pe'tia wa'ati? ⁴ Jesucristore ne waro ējōpeocā, āpērā musārē ña'arō weecārā niwā. Ni'cārōacārē cūrē ējōpeodu'urā, "Mejō waro pi'etipā", ¿nirā weeti? Yu'u tu'oña'cā, mejō waro pi'etipā. ⁵ Ō'acū musārē Espíritu Santure o'ōcu niwī. Cū tutuase me'rā musā wa'teropure peje weel'omi. ¿De'ro weegu tojo weesari, musā tu'oña'cā? Jesucristo ye quetire musā tu'o ējōpeocā, tojo weesami. Moisé cū duti'quere weecāma, ne tojo weetibosami.

⁶ Marī ñecū Abrahā ye cjasere wācūrā. Cū pūrīcā Ō'acūrē ējōpeocu niwī. Tojo weegu Ō'acū cūrē "Añugū nimi", ni i'acu niwī. ⁷ Musā a'tere masīña. Abrahā weronjō Ō'acūrē ējōpeorā náta nima Abrahā pāramērā waro. ⁸ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu judío masā nitirā na Ō'acūrē ējōpeoatjere ojayuno'caro niwū. Narē yu'ruoatjere weryegu, Ō'acū Abrahārē a'tiro nicu niwī: "Nipe'tirā a'ti di'tacjārā mu'u weronjō ējōpeosiruturārē 'Añurā nima, bu'iri mooma', ni i'agūti. Narē añurō weeguti", nicu niwī. ⁹ Abrahā Ō'acūrē ējōpeocu niwī. Tojo weegu

Õ'acũ cãrẽ añurõ weecu niwĩ. A'tiro nicã quẽ'rãrẽ nipe'tirã Jesucristore ãjõpeorãrẽ Õ'acũ añurõ weemi.

¹⁰ Æpẽrã pũricãrẽ Õ'acũ bu'iri da'resami. Na a'tiro wãcũsama. "Moisé duti'quere weérã, yu'rurãsa'a", nisama. Tojo wãcũmirã, nipe'tise tere weepe'otisama. Õ'acũ ye queti ojãca pũripure a'tiro niwũ: "Nipe'tise Moisé duti'quere weepe'otigunojõ bu'iri da'reno'gũsami", niwũ. Tojo weerã "Moisé duti'que me'rã yu'rurãsa'a", nimisama. Niwe'e. Õ'acũ narẽ bu'iri da'regusami. ¹¹ Õ'acũ ye queti ojãca pũripure a'tiro ojanowũ: "Õ'acũ cãrẽ ãjõpeorãrẽ 'Añurã nima', ni ï'asami. Cũ me'rã ninu'cũrãsama", niwũ. Tojo weerã marĩ mas'ĩ. Moisé dutise me'rã ne ni'cũ Õ'acũ me'rã añurõ nita basiowe'e. ¹² Moisé cũ dutise pe'e tojo mejeta ni'ĩ. A'tiro pe'e niwũ. "Nipe'tise Moisé duti'quere weepe'ogu, Õ'acũ me'rã catinu'cũcũsami. Tere weepe'otigure Õ'acũ 'Bu'iri cuomi', ni ï'agũsami", niwũ. ¹³ Marĩ nipe'tise Moisé duti'quere weepõtẽowe'e. Tojo weegu Õ'acũ na weepe'otima nígũ, "Bu'iri cuoma", nicu niwĩ. Apero, Õ'acũ ye queti ojãca pũripure a'tiro ojanowũ: "No'o na wẽrĩca be'ro yucagupu ðu'teyoono'cãrã Õ'acũ bu'iri da'reduti'cãrã nima", ni ojanocarõ niwũ. Duporopure masã ña'arãrẽ tojo weecũcãrã niwã. Jesucristo quẽ'rã ña'agũ, bu'iritigu weronojõ marĩ bu'iri da'reno'bo'quere curusapu wẽrĩ wapayecu niwĩ. Tojo weegu cũ marĩrẽ yu'rucã weecu niwĩ. Marĩ ni'cãrõacãrẽ cãrẽ ãjõpeorã, bu'iri marĩ'ĩ. ¹⁴ Jesucristo marĩrẽ bu'iri da'rebo'quere curusapu wẽrĩ wapayecu niwĩ. Tojo weecã, Õ'acũ Abrahãrẽ judío masã nitirã quẽ'rãrẽ "Tojo weeguti" ni'que queorota wa'acaro niwũ. Jesucristore ãjõpeocã, narẽ Abrahãrẽ weronojõ "Añurã, bu'iri marĩrã nima", ni ï'asami. Tojo weegu cũ ni'caronojõta weesami. Nipe'tirã Jesucristore ãjõpeorãrẽ Espĩritu Santure o'õsami.

Õ'acũ Abrahãrẽ, Moisére cũ ucũ'que ni'ĩ

¹⁵ Ni'cãrõacãrẽ masã na weewuasenojõrẽ musãrẽ ni'cã queose o'oguti. Masã "A'tiro weerã" ni, wiorã tiro papera apoyusama. Be'ro na tere apõca be'ro ne ni'cũ "Ti pũrĩrẽ cõ'acã'ña, a'tiro ojanemoña", nímasĩtisami. ¹⁶ Õ'acũ cũ Abrahãrẽ ni'que a'te weronojõta niwũ. A'tiro nicu niwĩ: "A'ti turicjãrãrẽ mu'u pãrãmi nituriagupu me'rã añurõ weeguti", nicu niwĩ. "Mu'u pãrãmerã nituriarã pãjãrã me'rã añurõ weeguti", niticu niwĩ. Mejõ "Mu'u pãrãmi nituriagu ni'cũ me'rã dia'cũ weeguti", nicu niwĩ. Tojo nígũ, Jesucristore ucũgũ weecu niwĩ. ¹⁷ Yu'u musãrẽ nise a'tiro nirõ wee'e. Õ'acũ Abrahãrẽ nicu niwĩ: "Masã yu'ure ãjõpeorã yu'rurãsama. Na yu'u me'rã añurõ nirãsama", nicu niwĩ. Be'ropu cuatrocientos treinta cũ'marĩ be'ro Õ'acũ cũ dutisere Moisére cũucu niwĩ. Tere cũũgũ, "Toduporopu Abrahãrẽ 'Yu'u tojo weeguti' ni'que wapamarĩõsa'a", niticu niwĩ. ¹⁸ Marĩ Moisé cũ oja'quere weecã, Õ'acũ me'rã añurõ nita basiocãma, Õ'acũ Abrahãrẽ toduporopu ni'que wapamarĩbopã. Tojo niwe'e. Õ'acũ Abrahãrẽ ma'ígũ, "Cũ tojo weeguti" ni'quere queoro weecu niwĩ. "Nipe'tirã mu'u weronojõ ãjõpeorãrẽ yu'ruoguti", nicu niwĩ.

¹⁹ To pũricãrẽ çde'ro weegu Õ'acũ Moisére sõ'onĩ'que dutisere cũupari? A'tiro ni'ĩ. Marĩrẽ "Ña'arã ni'ĩ, bu'iri cuo'o" ni masĩdutigu cũucu niwĩ. Õ'acũ tere Abrahã pãrãmi nituriagu Jesucristo a'tiri curapu cũutucõcu

niwĩ. Jesucristo me'rã Õ'acũ "A'ti turicjãrãrẽ añurõ weeguti" ní'que queoro wa'awu. Te dutisere Õ'acũ cãrẽ wereco'terã u'musecjãrã me'rã Moisére weredutio'ocu niwĩ. Moisé pe'e quẽ'rã tere tu'ogu, wereturiacu niwĩ masãpũre tja. ²⁰ Abrahã pe'ere Õ'acũ añurõ weeatjere ãpẽrãrẽ weredutio'otimigũ, cã basuta werecu niwĩ. Tojo weero Õ'acũ Abrahãrẽ ní'que pe'e Moisére ní'que yu'ruoro wapatiyu'runu'cãcaro niwũ.

²¹ To pũricãrẽ Abrahãrẽ cã ní'que wapatiyu'runu'cãcã, ¿Moisére cã duti'que pe'e wapamarĩpari? Niticaró niwũ. Masã nipe'tise Moisé cã dutisere weeta basiocãma, marĩrẽ Õ'acũ me'rã añurõ nita basio nibopã. Basioticaró niwũ. ²² Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'caro niwũ: "Nipe'tirã masã ña'arã nima. Bu'iritirã nima", niwũ. Tojo weero Õ'acũ Abrahãrẽ cã duporopu ní'que wa'a'a. A'tiro nicu niwĩ: "Mu'u weronojõ ãjõpeosiraturãrẽ 'Añurã nima', ni ñ'agũti", nicu niwĩ. Tojo weegu Õ'acũ Jesucristore ãjõpeorãrẽ bu'iri da'reno'bo'quere yu'ruosami.

²³ Marĩ Jesucristore ãjõpeose duporo cãrẽ ãjõpeoatjere co'terãnojõta Moisé cã duti'que doca nĩni'cãrã niwũ. Moisé dutisere weepe'osi'rĩmirã, nipe'tisere weepõteõtĩcãrã niwũ. ²⁴ Moisé dutise me'rã Õ'acũ marĩrẽ "Ña'arã ni'i" ni masĩdutigũ cũucu niwĩ. Tere masĩrã, marĩ "¿De'ro wee ña'arõ nisere du'urãsari?" niato nĩgũ cũucu niwĩ. Be'ro Jesucristo a'ticã, marĩ a'tere masĩcãrã niwũ. "Cãrẽ ãjõpeorã, Õ'acũ me'rã añurõ nĩmasĩsa'a", nicãrã niwũ.

²⁵ Nĩ'cãrõacãrẽ marĩ Jesucristore ãjõpeoritero ni'i. Tojo weerã Moisé dutise doca niwe'e majã.

²⁶ Marĩ nipe'tirã Jesucristore ãjõpeose me'rã Õ'acũ põ'rã ni'i. ²⁷ Jesucristore ãjõpeotjĩarã, wãmeyeno'cãrã niwũ. Musã quẽ'rãrẽ cã weronojõ niseticã weecu niwĩ. ²⁸ Õ'acũ nipe'tirã cã macũ Jesucristore ãjõpeorãrẽ yu'ruosami. Judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ yu'ruosami. Tojo nicã ãpẽrãrẽ da'rawã'ñaco'terãrẽ, da'raco'tetirãrẽ yu'ruosami. Òmuarẽ, numiarẽ ni'cãrõnojõ yu'ruosami. Marĩ nipe'tirãputa Jesucristore ãjõpeorã ducawatise moo'o. ²⁹ Marĩ Jesucristo yarã ni'i. Tojo weerã Abrahã pãrãmerã nituriarã waro ni'i. Õ'acũ Abrahãrẽ ní'caronojõta marĩrẽ weegusami. Abrahã wee'caronojõ ãjõpeocã, marĩrẽ yu'ruogusami.

4

¹ Musãrẽ queose me'rã werenemogũti. Wĩ'magũ cã pacu cũuatjere ñe'eacju masãtu'ajatimigũ, maata ñe'etisami. Nipe'tise cã ye nimicã, da'raco'tegu weronojõ nisami. ² Æpẽrã masã cãrẽ co'tesama. Cũ na dutise doca nisami. Cũ ye niatje quẽ'rãrẽ ñ'anurãbosasama. Cũ pacu cã wẽrĩse duporo ni'cã numu tere wiatji numurẽ besesami. "Ti numu ejacã, nipe'tisere yu'u macũrẽ wiaya", nisami. Tojo weerã ti numu nicã, nipe'tisere cãrẽ wiape'ocã'sama. Tere wiãca be'ro cã da'raco'tegu weronojõ nitisami majã. ³ Marĩ quẽ'rã Jesucristore ãjõpeose duporo marĩ ñecũsumua weemujãti'quere weẽrã, ã'ri weronojõ nĩni'cãrã niwũ yujupu. Te dutise me'rã nĩrã, ãpẽrãrẽ da'rawã'ñaco'terã weronojõ nicãrã niwũ.

⁴ Tojo nimicã, Õ'acũ pe'e cã queoca numu nicã, queoro a'ti turipũre cã macũrẽ o'ócu niwĩ. Cũ Õ'acũ macũ nimigũ, ni'cõ numiopũre bajuacu niwĩ. Cũ judío masã nĩgũ, Moisé dutise doca nicu niwĩ. ⁵ Moisé dutise doca nĩrãrẽ yu'ruweticã uagu, Õ'acũ cã macũrẽ o'ócu niwĩ. Narẽ yu'ruogu,

Jesucristo curusapu wērīcu niwī. Ō'acū pō'rā wa'adutigu marīrē tojo weecu niwī. ⁶ Ō'acū marīrē yu'u pō'rā nitojama nīgū, marīrē cū macū me'rā Espiritu Santure o'ócū niwī. Tojo weerā Ō'acūrē "Pacu", pisumasī'i. ⁷ Marī Jesucristo yu'ruono'cārā niyurā, āpērārē da'raco'terā weronojō niwe'e majā. Ni'cārōacārē Ō'acū pō'rā nitoja'a. Tojo weerā nipe'tise cū o'oatjere ñe'erāsa'a.

Pablo Galaciacjārārē na Jesucristore ējōpeodu'usī'ricā tū'ogu cū wācūque'ti'que ni'i

⁸ Musā toduporopure Ō'acūrē masīcārā niwū. Āpērānojōrē ējōpeocārā niwū. Narē Ō'acūrē weronojō ī'acārā niwā. Narē ējōpeorā, na dutise doca niwā'ñarā weronojō nicārā niwū. Musā ējōpeo'cārā Ō'acū mejēta nicārā niwā. ⁹ Ni'cārōacārē musā Ō'acūrē masī'i. Cū pe'e musārē masīmu'tācu niwī. Cūrē ējōpeoca be'ro toduporopu musā ējōpeo'quere du'ucā'cārā niwū. Musā ējōpeomu'tā'que mejō nise ni'i. Wapamarī'i. Ni'cārōacārē Moisé dutisere weérā, musā ējōpeomu'tā'quere ējōpeorā weronojō weerā weesa'a. ¿Toduporopu da'rawā'ñaco'te'cārā weronojō nisī'rīsari tja? ¹⁰ Musā a'tiro wācūmisa'a. "Judío masā weewuaseñojōrē ticuse bosenumarī cuorā, yu'rūrāsa'a", nimisa'a. Tere wācūrā, soowuase numūrīrē, ma'ma mujīpūrē, no'o bosenumarī nisennojōrē weesa'a. ¹¹ ¿Yu'u musārē mejō waro bu'epari? nīgū, ña'arō tū'oña'sa'a.

¹² Acawerērā, yu'u musā a'tiro weecā ūasa'a. Musā judío masā nitirā Moisé dutisere weētīcārā niwū. Yu'u quērā musā weronojō te dutisere weewe'e majā. Ni'cārōacārē masī'i. Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū marī yu'rūrāsa'a. Tojo weegu judío masū nimigū, Jesucristore ējōpeogu, Moisé dutisere du'ucā'wū. Yu'u weronojō musā weecā ūasā'a. Yu'u musārē toduporopu bu'ecā, yu'ure ne ña'arō weetimiwūba. ¹³ Musā masīsa'a. Yu'u dutitījāgū, musā tiropure Jesucristo masārē yu'ruose quetire bu'ewu. ¹⁴ Yu'u dutitīcā, musārē diasā niwū. Musā yu'u dutiwi'i nimicā, yabitiwū. A'tiro pe'e weewu. Ni'cū Ō'acūrē weroco'tegu u'musepu nīgūrē weronojō pōtērīme'ricā'wū. Jesucristore musā ñe'ebo'caro weronojō yu'ure añurō weewu.

¹⁵ Musā toduporopu yu'u me'rā e'catimi'que ¿de'ro wa'ari? Musā titare yu'ure ma'īrā, musā weetamuta basioro weebopā. No'o musā ye caperīputa yu'ure tuwee o'osājābopā. ¹⁶ ¿Yu'u diacjū werese ye bu'iri yu'ure ī'atu'tirā weeti? ¿Diacjū nisere tū'osī'rītisari?

¹⁷ Musārē mejēcā bu'esijari masā yu'u weronojō añusere ūasārā mejēta weesama. Musārē na añurō ucūta'sasama. Yu'u me'rā pe'e e'catidutitirā tojo weesama. Tojo nicā na bu'ese pe'ere sirutuato nīrā tojo weesama. ¹⁸ Āpērā musārē weetamucā, añu nisa'a. Añurō weesī'rīse me'rā weetamucāma, añu nisa'a. Weetamurā wee'e nīrā, tojo weetamunu'cūcā'to. Yu'u topu nicā dia'cū weetamuta'saticā'to. ¹⁹ Yu'u me'rā musā tū'satimicā, yu'u pō'rārē weronojō ma'i'i. Musārē wācūgū, pūrō bujaweti'i. Ni'cō nijīpaco co macūrē wuatji duporoacā pūrīse pī'etisamo. Co weronojōta yu'u quērā musā Jesucristore ējōpeocā ūasāgū, pūrō pi'eti'i. Musā Jesucristo weronojō nisetica be'ropu ejerisājāgūti. ²⁰ Yu'u musārē werenemoacju musā tiropu nicā sī'rīmisa'a. Yu'u yoaropu nīgū, de'ro weebosau.

Puarã numia Agar; Sara ye queti ni'i

²¹ Musã a'tiro wãcũmisa'a. "Moisé dutisere weérã, Õ'acũ me'rã añurõ nicã'rãsa'a", nimisa'a. Tojo wãcũmirã, Moisé dutisere queoro masĩtisa'a. Queoro masĩrã pũrĩcã, musã wãcũrõnojõ wãcũtibopã. ²² Moisé cũ basuta Abrahã yere a'tiro ojacu niwĩ. Abrahã puarã umua põ'rãticu niwĩ. Ni'cũrẽ Agar wãmetigo cũrẽ da'raco'tego me'rã põ'rãticu niwĩ. Apĩrẽ cã numodiãcjũ Sara me'rã põ'rãticu niwĩ.

²³ Agar ãpẽrã numia weronojõta wĩ'magũ boca, põ'rãtico niwõ. Sara pe'ema bucwo waro niyucã, wĩ'magũ bocata basioticarõ niwã. Õ'acũ weetamuse me'rã core wĩ'magũ bocata basiocã weecu niwĩ. Cũ Abrahãrẽ nicu niwĩ: "Mu'u numo ni'cũ põ'rãtigõsamo", nicu niwĩ. Cũ ni'caronõjõta wĩ'magũ põ'rãtico niwõ. ²⁴⁻²⁵ A'tiro wee'que me'rã marĩ masĩ'i. Na puarã numia Õ'acũ cũ puaro dutise marĩrẽ cũu'que weronõjõ ni'i. Agar ùrũgũ Sinaĩ wãmeticju queose weronõjõ nimo. Tigapũ Õ'acũ Moisére dutise cũucu niwĩ. Tigũ Arabia di'tapũ nisa'a. Agar macũ cũ paco da'raco'tego niyucã, cũ quẽ'rã da'raco'tegu nicu niwĩ. Ti curuapũ bajuasiruturã nipe'tirã da'raco'terã nima. ãpẽrã dutisere weewã'ñaco'tema. Apeyema tja a'tocatero Jerusalẽpare añurõ Moisé dutisere weerã nisama. Agar ti macãrẽ queose weronõjõ nimo. Nipe'tirã Moisé dutisere weerã Agar ya curuacjãrã weronõjõ da'raco'terã nima. Tojo weerã na Moisé dutise doca nima.

²⁶ Sara pe'e a'tiro nimo. Jesucristore ãjõpeorã queose weronõjõ nimo. Co Abrahã numodiãcjũ nico niwõ. Cũrẽ da'raco'tego mejẽta nico niwõ. Marĩ Jesucristore ãjõpeorã co weronõjõ ni'i. Moisé cũ dutise doca niwe'e. Tojo nicã co Jerusalẽ u'musepũ nirĩ macã queose weronõjõ nimo. Ti macã marĩ Jesucristore ãjõpeorã niatji macã ni'i. ²⁷ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu Isafa cũ oja'que a'tiro ni'i:

Numio, mu'u põ'rã marĩmigõ, e'catiya.

Wĩ'marã na wuarã pũrĩse tu'oña'sere tu'oña'timigõ, e'catiya.

Mu'u põ'rãmarĩmicã, be'ropure mu'u pãrãmerã pãjãrã nirãsama.

Apego, marãpũ me'rã nigõ nemorõ pãrãmerãtigosa'a, ni ojacu niwĩ.

A'te oja'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Jesucristore ãjõpeorã Moisé dutisere weerã nemorõ pãjãrã nirãsama.

²⁸ Acawererã, marĩ Sara macũ Isaa weronõjõ ni'i. Õ'acũ Abrahãrẽ ni'caronõjõta Sara Isaare wuaco niwõ. Marĩrẽ Õ'acũ cũrẽ ni'caronõjõta cũ põ'rã wa'acã weemi. ²⁹ Duporopure Sara macũ Espĩritu Santu tutuaro me'rã bajuacu niwĩ. Da'raco'tego macũ Ismae cũrẽ i'atu'ticu niwĩ. A'tocatero quẽ'rãrẽ tojota ni'i. Moisé dutisere weeri masã marĩ Jesucristore ãjõpeorãrẽ i'atu'tisama.

³⁰ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu Ismae, Isaa ye cjasere a'tiro ojano'caro niwũ: "Da'raco'tego macũ cũ pacu cuosere ñe'etisami. Cũ numodiãcjũ me'rã põ'rãti'cu pe'e ñe'egũsami. Tojo weegu da'raco'tegore co macũ me'rãta cõ'aõ'ocã'ña", ni ojano'caro niwũ. ³¹ Tojo weerã yu'u acawererã, marĩ Jesucristore ãjõpeorã Sara pãrãmerã nituriarã ni'i. Da'raco'tego pãrãmerã mejẽta ni'i. Sara macũ cũ pacu yere ñe'e'caro weronõjõta marĩ Õ'acũ cũ põ'rãrẽ o'otajere ñe'erãsa'a.

5

Moisé dutise doca ninemoticã'ña nise ni'i

¹ Jesucristo marirẽ marĩ ñecũsumua weemujãti'que doca ní'cãrãrẽ yu'ruocu niwĩ. Ô'acũ põ'rã wa'adutigu marirẽ ña'arõ wee'quere wẽri wapayebosacu niwĩ. Marirẽ todapropure peje dutise nicaro niwũ. Ni'cãrõacãrẽ Jesucristore ãjõpeorã majã titapu ní'caronojõ niwe'e. Nisoori masã musãrẽ a'tiro nibosama. "Ô'acũ me'rã añurõ nisĩ'rĩrã, Moisé dutisere weeya", nibosama. Tojo nicã, tu'oticã'ña. Tere weeticã'ña. Musã tere weérã, da'racõ'terã weronojõ wa'arãsa'a tja.

² Tu'oña'rẽ musã. Yu'u musãrẽ wereguti. Musã "Ô'rẽcju yapa caserore yejecõ'ase me'rã Ô'acũ ãsãrẽ yu'ruogusami", niticã'ña. Musã tojo nicã, musãrẽ Jesucristo wẽribosa'que ne wapamarĩrõsa'a. ³ Musãrẽ ninemogãti. Tojo wãcusetirã pũricã nipe'tise Moisé cũ dutisere weepe'ocã'ña. Ni'cãrẽ weemaacusiaticã'ña. ⁴ Musã Moisé dutise me'rã yu'ruãsa'a nĩrã, Jesucristore du'urã wee'e. Cũ ma'ise me'rã musãrẽ añurõ weebo'quere bajuriorã wee'e. ⁵ Ësã musã weronojõ wãcũwe'e. Espĩritu Santu weetamurõ me'rã a'tiro wãcũ'u. Ô'acũ marirẽ "Jesucristore ãjõpeose me'rã añurã nima", nigũsami. Tojo niatjere ãjõpeose me'rã yucue'e. ⁶ Marĩ Jesucristo yarã ni'i. Ô'acũ ã'orõpũre õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'ano'se, yejecõ'ano'tise wapamarĩ'i. Marĩ Jesucristore ãjõpeotjãrã, ãpẽrãrẽ ma'ĩ'i. Te pũricã wapati'i.

⁷ Musã Jesucristore ãjõpeoca be'ro cãrẽ añurõ siruturã weemiwã. ¿Noa musãrẽ diacjũ ãjõpeomi'quere weremaasoomitito? ⁸ A'tema Ô'acũrẽ dioticã'ña. Cũ dojorẽtipĩ. Cãta musãrẽ Jesucristore ãjõpeocã weecu niwĩ. ⁹ Masã na ucũwãse a'tiro ni'i: "Pã bucuacã weese cã'rõacã morẽmicã, nipe'tiro pãpu se'sa wa'asa'a." Mejẽcã weremaasooijari masã a'te weronojõ nisama. Na bu'ese na pejetirãcã nimicã, pã bucuacã weese weronojõ bucuawã'cãrõ wee'e. Nipe'tirã Jesucristore ãjõpeorãrẽ dojorẽwã'cãrã weema. ¹⁰ Na tojo weesere yu'u wãcũque'tiwe'e. Musã quẽ'rã yu'u weronojõ Jesucristore ãjõpeorã ni'i. Tojo weerã musã, yu'u tu'oña'cã, yu'u weronojõ weerãsa'a. Musãrẽ dojorẽsĩ'rĩse wa'asome. Ô'acũ musãrẽ dojorẽsĩ'rigũnojõrẽ bu'iri da'regusami.

¹¹ Acawererã, ãpẽrã yu'ure a'tiro nisama: "Pablo masãrẽ 'Ô'acũ me'rã añurõ nisĩ'rĩrã, a'tiro weeya' nimi. Ô'rẽcju yapa caserore yejecõ'aña nisere bu'ecusiagu weemi", nisama. Na tojo nima'acãrã weema. Yu'u tojo nicãma, judio masã yu'ure ña'arõ weetibosama. Yu'u Jesucristo curusapu wẽrise me'rã yu'ruãsa'a nise dia'cãrẽ were'e. Te ye bu'iri yu'ure ña'arõ weema. ¹² Musã Jesucristore ãjõpeorãrẽ dojorẽcusiasama. Musãrẽ dojorẽrãrẽ a'tiro weecã uasa'a. Na musã tĩrore ne ninemoticã'to.

¹³ Acawererã, Ô'acũ musãrẽ Moisé dutise doca niato nigũ mejẽta cũucu niwĩ. Musã "Moisé dutise doca niwe'e" nimirã, "No'o ãsã ña'arõ uaripejasere weerãti", niticã'ña. A'tiro pe'e weeya. ãpẽrãrẽ ma'ĩrã, weetamuña. ¹⁴ Marĩ Moisé dutise nipe'tisere ni'cãrõputa neonu'õmasĩ'i. A'tiro ni'i: "Marĩ basu ma'irõnojoã ãpẽrã quẽ'rãrẽ ma'irõuã'a", ni'i. ¹⁵ Musã a'merĩ ma'iti, a'metu'ti, ucjarã pũricã, wa'icurã a'meguẽrã weronojõ weerã wee'e. Musã basuta ducawati, masãpe'tirã weerãsa'a. Tojo wa'ari nĩrã, tu'omasĩ, nisetiya.

Espĩritu Santu weedutisere weerõu'a nise ni'i

16 Musārē a'tiro wereguti. Espíritu Santu musārē weedutironojōta weenu'cūcā'ña. Musā tojo wéerā, ña'ase musā ɯaripejasere weesome. 17 Marī ña'arō weesī'rīse, marī ɯaro weese ni'i. Espíritu Santu cū ɯase mejēta ni'i. Te ni'cārōnojō niwe'e. Espíritu Santu cū weedutise añuse ni'i. Ña'arō weesī'rī, ɯaripejase niwe'e. A'te ɯáaperi a'mequē'e. Tojo weerā marī añurō weesī'rīmirā, weetisa'a. Espíritu Santu cū ɯasere wéerā, ña'arō ɯaripejase pe'ere weewe'e. 18 Marīrē Espíritu Santu sɯ'ori añurō weeseticā, “Moisé dutise me'rā marī ɯu'rurāsa'a”, ni wācūtisa'a majā.

19 No'o ña'arō wee ɯaripejasere maata masīno'o. Tere wéerā, a'tiro weesama. Na nɯmosānumia, na marāpɯsumɯa nitirārē a'metārāsama. Ña'ase bujicā'sama. Na nipe'tise ña'ase ɯaripejasere ne bopoyase marīrō weesama. 20 Õ'acū mejētare, āpērānojōrē ējōpeosama. Tɯ'oña'rī masā yai weesenjōrē weesama. Ī'atu'tisama. A'merī wapasama. Āpērārē doe-sama. Sajatiro weemicā, uayesama. Na tɯ'sase dia'cūrē weecā'sama. Na ye se'sarore wācūsama. Na ni'cārō me'rā a'merī nīmī'cārā dɯcawatisama. 21 Hōsepīja nisama. Masārē wējēcō'asama. Que'asama. Que'arā, ña'arō weesere ɯu'rɯoquejocā'sama. Tojo nicā apeye peje a'te weronjō weenemosama. Musārē todɯporopɯ ni'caronjōta werenemogūti tja. No'o tenojōrē weesetigunojō Õ'acū wlogɯ nirōpɯ u'musepɯ wa'asome.

22 Espíritu Santu pe'e marīrē sɯ'ori a'tiro weeseticā weesami. Āpērārē ma'isa'a. E'catise ɯosa'a. Marī ya ejeripō'rāpɯ añurō tɯ'oña'sa'a. Marīrē ña'arō weecā, uatisa'a. Āpērārē pajaña'sa'a. Narē añurō weesa'a. Queoro, diacjū weeme'rīcā'sa'a. 23 “Āpērā ɯu'rɯoro ni'i”, ni tɯ'oña'tisa'a. Ña'arō weesere weesī'rīmirā, weetisa'a. A'te Espíritu Santu me'rā weese añuse dia'cū ni'i. Tojo weero a'tere ne ni'cārō dutiro “Weeticā'ña” ni cā'mota'aro marī'i. 24 Marī Jesucristo yarā nitjārā, ña'arō ɯaripeja niseti'quere du'ucā'a majā.

25 Espíritu Santu marīrē Õ'acū me'rā ninu'cūcā weemi. Tojo weerā Espíritu Santu weedutironojōta weesetirɯa'a. 26 Marī “Āpērā ɯu'rɯoro ni'i” nise me'rā narē uacā weeticā'rā. “Na ɯu'rɯoro ni'i”, niticā'rā. A'merī ɯoticā'rā.

6

Pablo a'merī weetamudutise ni'i

1 Acawererā, ni'cū Jesucristore ējōpeogu apetero ña'arō weebosami. Cū tojo weecā, Jesucristore añurō ējōpeorānojō cūrē weetamuña. Cūrē “Ña'arō weesere du'uya”, niña. Õ'acūrē acobojose sērīdutiya. Tere weetamurā, pajaña'se me'rā weeya. Musā quē'rā ña'arō weeri nírā, musā yere wācūnurāña. 2 Musā āpērārē no'o mejēcā wa'acā, a'merī weetamuña. Tojo weerā Jesucristo dutisere queoro weerāsa'a.

3 Apetero ni'cū “Yɯ'u āpērā ɯu'rɯoro ni'i”, ni wācūsami. Cū āpērā ɯu'rɯoro nitimigū, mejō waro wācūma'acā'sami. Tojo nígū, cū basuta nisoogu weemi. 4 Marīnucū ¿añurō weemiti ɯu'u? nígū, marī weesere beserɯa'a. Añurō wéeca be'ro “Āpērā ɯu'rɯoro añurō weepā” nirō marīrō marī ye pe'ere e'catirɯa'a. 5 Marī ni'cārērā marī wee'quere Õ'acūrē ɯu'tirāsa'a. Tojo weerā marīnucū cū cūu'quere weerɯa'a. 6 Musā Jesucristo ye queti bu'erārē weetamuña. Musā ɯosere narē dɯcawaaya.

7 Musā a'tere masīña. Ō'acūrē ña'arō bujicā'a, cūrē ña'arō weedu'tita basiowe'e. "Ō'acū yu'u ña'arō weecā, bu'iri da'reesome", ni wācūtīcā'ña. Musārē queose me'rā werēguti. Marī otese dūca otecā, marī ote'quenojōta pī'rī dūcatisa'a. Marī weesetise quē'rā te weronojō ni'i. Marī weesetironojōta mejārōta tja bocarāsa'a. 8 Ni'cū ña'arō uaripejasere weegunojō ña'asere bocagusami. Ō'acū cūrē bu'iri da're bajuriogusami. Apī Espiritu Santu uaronojō weegū pe'e añusere bocagusami. Cū Ō'acū tiropu catinu'cūcūsami. 9 Tojo weerā añusere wéérā, marī caributitīcā'rā. Marī caributitīcā, Ō'acū añusere queoro marīrē o'ogusami. 10 Tojo weerā nipe'tirārē marī pōtēorō añurō weerā. Jesucristore ējōpeorā pe'ere añurō weeyu'runu'cārā.

Pablo weretuo'que ni'i

11 Musārē añurō ī'adutigu pacase ojaguti. A'te nituose daripure yu'u basuta oja'a. 12 Musārē ō'rēcju yapa caserore yejecō'adutiri masā narē āpērā añurō wācūcā uarā, tojo weedutisama. Marī Jesucristo curusapu yu'ruose quetire bu'ecā, judío masā marīrē tu'ti, ña'arō weema. Na te pe'ere uatirā, musārē tojo yejecō'adutisama. 13 Na yejecō'adutiri masāmarīcā nipe'tise Moisé dutisere weepe'otima. Tojo weepe'otimīrā, musārē yejecō'adutima. Na a'tiro nisī'rīrā, tojo weesama. "Ēsāta Galacia di'tacjārārē Moisé dutisere weecā weepu" nisī'rīrā, tojo dutisama. 14 Yu'u pūrīcā na weronojō niwe'e. Jesucristo marīrē yu'ruogu curusapu wērī'que pe'ere were'e. Yu'ure "Āpērā yu'ruoro nimi" niato nigū mejēta were'e. Yu'u Jesucristo wērīse me'rā a'ti turicjārā na uaripejasere du'ucā'wū. Yu'u tere wācūnurūwe'e majā. 15 Ō'acū ī'orōpure ō'rēcju yapa caserore yejecō'ano'se, yejecō'ano'tise wapamarī'i. Marī Jesucristore ējōpeose, tojo nicā marī ña'arō weeseti'quere dūcayuse pūrīcā wapati'i. 16 Nipe'tise yu'u bu'e'quere weesiruturārē Ō'acū na ye ejeripō'rārīpu ejerisājācā weeato. Narē pajaña'to. Nipe'tirā cū yarārē tojo weeato.

17 Yu'u Jesucristo ye quetire bu'ecā, na yu'ure tārā, cāmida're'que wā'ña'a. Na tojo wee'que me'rā Jesucristore yu'u da'raco'tesere ī'o'o. Tojo weerā ni'cācā me'rā ne ni'cū yu'ure caribonemotīcā'to. Yu'u bu'esere ucū maasoonemotīcā'to.

18 Marī wioгу Jesucristo musā nipe'tirārē añurō weeato. Musārē yu'u acawererārē weronojō ma'i'i.

Tocā'rōta oja'a.

Pablo

Pablo Éfesocjārārē ojāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo a'ti pūrīrē bu'iri da'reri wi'ipū nīgū, ojacu niwī. Apetero weegu Romapū nīgū, ojagu ojapī.

A'ti pūrīrē Ō'acū cū weesī'rī'caronojōta cū Ɂaritero nicā, nipe'tirārē, nipe'tisere Jesucristo doca tojacā weegusami nisere ojacu niwī. Tojo nicā judío masā, judío masā nitirārē Jesucristo me'rā ni'cā uputa nima nisere ojacu niwī. Musā weesetisere ni'cā wi'icjārā Ō'acū ya curuacjārā weronojō weeroua'a nisere ojacu niwī. Ņa'arō weesere cā'mota'aroua'a nisere ojacu niwī.

Pablo Jesucristore ējōpeori curuacjārā Éfesopū nirārē oja'que ni'i

¹ Yū'Ɂ Pablo Jesucristo besecū'cū ni'i. Cū ya'ure Ō'acū Ɂa'caronojōta cū ye quetire weredutigū cūuwī. Musā Ō'acū yarārē, Éfesopū nirārē añuduti'i. Musā Jesucristore ējōpeonu'cū'u.

² Musārē Ō'acū marī pacū, Jesucristo marī wioḡu añurō weeato. Musārē ejerisājācā weeato.

Cristo me'rā Ō'acū marīrē añurō wee'que ni'i

³ Ō'acū, marī wioḡu Jesucristo pacure e'catise o'orā. Cristo yarā niyucā, Ō'acū marīrē añurō weecu niwī. Marīrē ma'igū, nipe'tise Ɂ'musepū ejeripō'rā cjase añusere o'ocū niwī.

⁴ A'ti turi weese Ɂaporō cū marīrē beseyutojacū niwī. Cristore ējōpeorā cū yarā sājārāsama ni wācūḡū, tojo besecu niwī. Marīrē cū 'ī'orōpūre añurā, bu'iri moorā niato nīgū tojo weecu niwī. ⁵ Ɂaporopū cū marīrē ma'igū, cū pō'rā wa'arāsama, nitojacū niwī. Jesucristore ējōpeoato nīgū marīrē tojo weecu niwī. Tere wéḡu, cū weesī'rī'caronojōta weecu niwī.

⁶ Cū macū cū uputu ma'igū me'rā marīrē añurō weecu niwī. Tojo weerā cū marīrē añurō wee'quere wācūrā, cūrē e'catipeonu'cū'u. ⁷⁻⁸ Ō'acū marīrē Ɂputu ma'igū, cū macūrē o'ocū niwī. Cū curusapū wērīse me'rā, cū ye dī o'maburose me'rā marī Ņa'arō wee'que wapare wapayecu niwī. Te me'rā Ō'acū marī Ņa'arō wee'quere acobojocū niwī. Marīrē añurō wéḡu, tojo weecu niwī. Cū marīrē añurō weesere masiāto nīgū masīsere, tu'omasīsere marīrē o'oyu'rūmajācū niwī. ⁹ Marīrē cū weesī'rī'que, todaporō masīno'ña marī'quere masīcā weecu niwī. Cū Jesucristo wērīse me'rā cū yarārē “Añurō weetu'ajanu'cōḡūti” ni'quere masīcā weecu niwī.

¹⁰ A'ti Ɂmūco pe'ticā, nipe'tise Ō'acū “A'tiro wa'arosa'a” ni'caronojōta wa'arosa'a. Tojo wa'acā, cū Ɂa'caronojōta weegusami. A'tiro weegusami. Cū nipe'tirā Ɂ'musepū nirā, a'ti nucūcāpū nirārē Cristore na Ɂpoā sōrōḡūsami.

¹¹ Ō'acū marīrē Jesucristo me'rā ni'cārō me'rā nidutigū Ɂaporopū beseyucū niwī. Marīrē cū “O'oguti” ni'quere ñe'edutigū tojo weecu niwī. A'te nipe'tise cū “Weeguti” nise cū wācūyu'quepū ni'i. Cū nipe'tise añutu'sa'a nisere weesami. ¹² Cū a'tiro wéḡu, Ɂsā Cristore ējōpeomu'tārārē añurō weecā Ɂagu besecu niwī. Ɔsā añurō weese

me'rã masã cû Õ'acû nise pacare añurõ wãcũato nígũ tojo besecu niwĩ. ¹³ Cristo curusapu wẽrĩ'que me'rã musã quẽ'rã Õ'acû yarã wa'awu. Musã diacjũ cjase Cristo ye quetire tu'orã, cûrẽ ãjõpeowu. Cû ye queti a'tiro ni'i. Marĩ pecame'epu wa'abo'cãrãrẽ yu'ruweticã weecu niwĩ. Cûrẽ ãjõpeocã, Õ'acû musãrẽ cû yarã tojacã weecu niwĩ. Yarã nima nisere ï'osĩ'rĩgũ, musãrẽ Espĩritu Santure o'õcu niwĩ. Espĩritu Santu Õ'acû "Musãrẽ o'õguti" ní'cuta nimi. ¹⁴ Õ'acû Espĩritu Santure marĩrẽ o'tojacu niwĩ. Tojo weerã marĩ masĩ'i. Diacjũta nipe'tise cû "O'õguti" ní'quere o'õgusami. Cû o'õatjere yucuerã wee'e. Cû yarã nipe'tirã ña'arõ weeseti nimi'cãrãrẽ yu'ruwetipe'ticã weegusami. Tojo wéeca be'ro cû "O'õguti" ní'quere o'õgusami. Cû tojo weecã ï'arã, masã Õ'acûrẽ "Añubutiagu nimi", nirãsama.

Pablo Éfesocjãrãrẽ sãrĩbosase ni'i

¹⁵⁻¹⁶ Yu'u musã añurõ weesere masĩ'i. Musã marĩ wiogu Jesure ãjõpeo'o. Tojo nicã nipe'tirã Õ'acû yarãrẽ ma'i'i. Musã tojo weecã wãcũgũ, yu'u Õ'acûrẽ sãrĩbosasetirinucũ cûrẽ e'catise o'onu'cũ'u. ¹⁷ Õ'acû, marĩ wiogu Jesucristo pacu añubutiagu nimi. Cûrẽ musã ye niatjere a'tiro sãrĩbosa'a: "Õ'acû, Espĩritu Santu tu'omasĩse o'oato narẽ. Mu'u ye cjasere añurõ ï'oato. Nemorõ mu'urẽ masĩdutigu tojo weeato. ¹⁸ Õ'acû, na tu'õña'rõpu mu'u ye cjasere masĩcã weeya. Mu'u narẽ añurõ weesĩ'rĩgũ besecu niwũ. Nipe'tirã mu'u yarãrẽ añubutiasere o'õgusa'a. A'tere narẽ añurõ masĩcã weeya. ¹⁹⁻²⁰ Mu'u tutuayu'rugũ ni'i. Mu'u tutuase ne pe'tisome. Te me'rã ãsã Jesucristore ãjõpeorãrẽ ducayugu wee'e. Mu'u tojo weesere narẽ masĩcã weeya", ni sãrĩbosa'a. Õ'acû tutuase a'tiro ni'i. Cû, cû tutuase me'rã Cristo wẽrĩ'cupare masãcã weecu niwĩ. Cû masãmujãaca be'ro cûrẽ cû tiro u'musepu wiogu dujiri cãmurõ diacjũ pe'e dupocu niwĩ. Cû tutuase me'rãta cû uaronojõ marĩrẽ ducayugu weemi. ²¹ Õ'acû Cristore a'tiro weecu niwĩ. Nipe'tirã a'ti nucũcãpu nirã, u'musepu nirã, na wiorãrẽ, no'o ãpẽrãrẽ dutirãnojõrẽ na bu'ipu tojacã weecu niwĩ. A'ti umucopu, ape umucopure tojota weenu'cũcãsami. ²² Õ'acû nipe'tisere, nipe'tirãrẽ Cristo doca tojacã weecu niwĩ. Tojo nicã nipe'tirã Cristore ãjõpeose cururicjãrã dupoã sõrõcu niwĩ. ²³ Nipe'tirã cûrẽ ãjõpeose cururicjãrã ni'cã curua nima. Tĩ curuacjãrã cû upu weronojõ nima. Tojo nicã Jesucristota nipe'tiropu nibi'acã'sami. Cûrẽ ãjõpeose cururicjãrã cû uaro weemasĩma. Tojo weero narẽ añurõ weemasĩse da'sawe'e.

2

Õ'acû marĩrẽ ma'ígũ yu'ruo'que ni'i

¹ Toduporopu Cristore ãjõpeose duporo musã ña'arõ weecãrã niwũ. Musã ña'arõ wee'que bu'iri Õ'acû ï'orõpãre wẽrĩ'cãrã weronojõ nicãrã niwũ. ² Æpẽrã a'ti turicjãrã weronojõ ña'arõ weenu'cũcãrã niwũ. Wãtĩa wiogu uaronojõ weecãrã niwũ. Cû a'ti turicjãrã Õ'acûrẽ yu'runu'cãrãrẽ dutigu nimi. ³ Toduporo marĩ nipe'tirã tojota ña'arõ weenu'cũwũ. Ña'arõ weesĩ'rĩsere uaripejawu. Marĩ no'o uaro weesĩ'rĩsenojõrẽ, ña'arõ wãcũsenojõrẽ weewu. Tojo weerã marĩ quẽ'rã Õ'acûrẽ bu'iri da'reno'boã. Æpẽrãrẽ pecame'epu cõ'a, bu'iri da'rero weronojõ

da'reno'bopā. ⁴ Cū pe'e marīrē uputu ma'igū, pajaña'se cuoyu'ruawī. ⁵ Marī ña'arō wee'que bu'iri Ō'acū marīrē “Wērī'cārā weronojō nima”, ni ī'awī. Cristore ējōpeoca be'ro marīrē “Cristo me'rā ni'cārō me'rā nima”, ni ī'asami. Cū Cristore masō'caronojōta marī quē'rārē catise pe'titiserē o'ocu niwī. Tojo weegu Ō'acū marīrē pajaña'gū, ña'arā nimi'cārārē yu'ruocu niwī. ⁶ Ō'acū Jesucristore masōcu niwī. Cūrē masō'caronojōta marī Jesucristo yarārē masāmujāa'cārā weronojō weecu niwī. Jesucristo u'musepu wiogu dujiri cūmurō dujironojōta marīrē cū me'rāta tja u'musepu dujiyutojarā weronojō nicā weecu niwī. Ña'arō nisetise me'rā nisome majā. ⁷ Jesucristo cū wērībosa'que me'rā marīrē ma'isere, cū añubutiario weesere ī'ocu niwī. Be'ropu nipe'tirārē tere masīcā uagu tojo weecu niwī. ⁸ A'tiro ni'i. Marī Jesucristore ējōpeorā Ō'acū añurō weese me'rā yu'ruwū. Te marī basu wee'que mejēta ni'i. Ō'acū pe'e marīrē yu'ruowī. ⁹ Marī añurō weesere ī'agū mejēta yu'ruowī. Tojo weegu ne ni'cū “Yu'u añurō wee'que wapa Ō'acū yu'ure yu'ruowī”, nita basiowe'e. ¹⁰ A'tiro ni'i. Marī cū wee'cārā ni'i. Jesucristo ya curuacjārā nidutigu tojo weecu niwī. Duporopu marī añurō weeatjere wācūyutojacu niwī. Tere añurō weedutigu marīrē Jesucristo yarā wa'acā weecu niwī.

Marī Jesucristo me'rā añurō nicā'a nise ni'i

¹¹ Musā toduporopu niseti'quere wācūña. Musā judío masā niwe'e. Tojo weerā judío masā ō'rēcju yapa caserore yejecō'arā, a'tiro nisama musārē: “Na yejecō'ano'ña marīrā nima.” Na basu pe'e “Ēsā yejecō'ano'cārā Ō'acū yarā ni'i”, nimisama. Musā pe'ere “Ō'acū yarā nitima”, nisama. Tojo weese upupu weese dia'cū ni'i. Tojo weese masārē Ō'acū yarā wa'acā weewe'e. ¹² Titapure musā ējōpeose duporo Cristore moocārā niwā. Musā Ō'acū yarā Israe curuacjārā me'rā niticārā niwā. Ō'acū Israe curuacjārārē a'tiro nicu niwī: “Narē añurō weegūti. Na wiogu nigūti. Yarā nirāsama”, nicu niwī. Musā pe'ere tojo niticu niwī. Musā Ō'acū ūsārē yu'ruogusami nisere masīticārā niwā. Ō'acūrē moocārā niwā. ¹³ Ni'cārōacā pūrīcārē musā Jesucristore ējōpeorā ni'i. Tojo weerā toduporopu cūrē masītimi'cārā cū yarā wa'acārā niwā. Cristo cū wērīse, cū dī o'maburose me'rā musārē cū yarā wa'acā weecu niwī. ¹⁴ Cristo nimi marīrē ejerisājāsere o'ogu. Cūta marīrē judío masārē, judío masā nitirārē ni'cā curuacjārā wa'acā weecu niwī. Marī a'merī ī'asī'ritimi'quere du'ucā weecu niwī. ¹⁵ Cū wērīse me'rā Moisé duti'quere wéerā, ne ni'cū yu'ruwetimasītimi nisere masīcā weecu niwī. Tojo weegu Cristo pua curua nimi'cārārē cūrē ējōpeocā ī'agū, ni'cā curuata weecu niwī. Tojo weese me'rā marīrē añurō ni'cārō me'rā niseti'cā weecu niwī. ¹⁶ Cū curusapu wērīse me'rā marīrē judío masārē, judío masā nitirā me'rā a'merī marī pe'sutisere du'ucā weecu niwī. Cū wērīse me'rāta tja marī pua curua nimi'cārārē ni'cā curua weecu niwī. Tojo nicā te me'rāta Ō'acū ī'orōpūre marīrē añurā wa'acā weecu niwī.

¹⁷ Cristo a'ti nucūcāpu a'tigu, “Ō'acū masā me'rā añurō nisetisere apogu a'tiwū”, ni wrecu niwī. Ēsā judío masā Ō'acū yere masī'cārārē wrecu niwī. Tojo nicā musā quē'rā judío masā nitirā, Ō'acū yere masīti'cārārē te quetire wrecu niwī. ¹⁸ A'tiro ni'i. Jesucristo wērīse me'rā marī judío

masā, judío masā nitirā nipe'tirā marī pacu Õ'acūrē sērīmasī'i. Cūrē ějōpeo, masīta basio'o. Cū tiropu wa'amasī'i. Espiritu Santu ni'cū nigū cū weetamuse me'rā tojo weeta basio'o. ¹⁹ Tojo weerā musā judío masā nitirā Õ'acū ī'orōpure apesecjārā sijari masā weronojō niwe'e. Õ'acūrē masītirā weronojō niwe'e. A'tiro pe'e ni'i. Judío masā Cristore ějōpeorā weronojōta Õ'acū ya curuacjārā ni'i. Nipe'tirā Cristore ějōpeorā me'rā ni'cū pō'rā, Õ'acū pō'rā ni'i. ²⁰ Marī nipe'tirā Jesucristore ějōpeorā ni'cā wi'i yéeca wi'ijo weronojō ni'i. Ti wi'i yeenu'cā'que a'tiro ni'i. Jesucristo besecū'cārā, tojo nicā Õ'acū wereduti'quere wereturiari masā musārē ne waro bu'edu'pocāticārā niwā. Tere tu'orā, ějōpeocārā niwū. Na ne waro yeenu'cācaga ūtāgā weronojō Jesucristo nimi. ²¹ Yeenu'cācaga ūtāgā me'rā nipe'tise ti wi'i cjase queoro ninu'cūcā'a. Nipe'tise apeye ūtāpaga tiga yeenu'cācaga ūtāgā me'rā yee a'mesu'ono'o. Queoro tiga me'rā añurō yeeturiamujāno'o. Tojo weronojō Cristo marī cūrē ějōpeocā, āpērā todūporo ějōpeorā me'rā añurō a'mesu'acā weemi. Āpērā cūrē ějōpeowā'cācā, cūta tja marī nipe'tirārē ni'cā curua, pajiri curua wa'acā weemi. Āpērā marī nipe'tirārē ī'arā, wiopesase me'rā "Õ'acū ya curua ni'i", nirāsama. ²² Musā quē'rā judío masā nitirā āpērā Jesucristore ějōpeorā me'rā a'mesu'a, Õ'acū ya curuacjārā toja'a. Õ'acū Espiritu Santu me'rā musāpure nimi.

3

Pablo "Judío masā nitirārē bu'edutigu cūuno'wū" ní'que ni'i

¹ Õ'acū musārē ma'ígū, añurō weecu niwī. Cū tojo weesere wācūgū, cūrē e'catipeo'o. Yu'u Pablo masā judío masā nitirārē Jesucristo ye quetire werese wapa, bu'iri da'leri wi'ipu ni'i. ² Musā masīsa'a, Õ'acū musārē pajaña'gū, añurō weesī'rīgū, yu'ure a'tiro weredutiwī. Judío masā nitirā quē'rārē yu'ruomi nisere weredutiwī. ³ Õ'acū todūporopu masīno'ña marī'que quetire yu'ure bajuyoropu ī'owī. Tere "Judío masā nitirārē añurō weeguti" ní'quere yu'ure masicā weewī. Yu'u musārē a'te dūporo pejetipawa ojatojapu. ⁴ Musā tere bu'érā, yu'ure "Cristo ye queti, todūporo masīno'ña marī'que quetire cū masīmi", nirāsa'a. ⁵ Dūporocjārā Õ'acū judío masā nitirārē ñe'egūsami nisere masīticārā niwā. Ni'cārōacā pūrcārē Espiritu Santu me'rā cū yarā, cū besecū'cārārē weremi. Tojo nicā tere cū wereduti'quere wereturiari masārē weremi. ⁶ Te todūporo masīno'ña marī'que queti a'tiro ni'i. Judío masā nitirā Jesucristore ějōpeorā, judío masā weronojō Õ'acū pō'rā sājārāsama. Na quē'rā cū o'ootjere ñe'erāsama. Na pua curua nimi'cārā ni'cā curua nirāsama. Õ'acū "Judío masārē Jesucristo me'rā añurō weeguti", nicu niwī. Cū tojo ní'quere judío masā nitirā quē'rārē weegusami.

⁷ A'te quetire Õ'acū yu'ure weredutigu cūuwī. Yu'u ña'agū nimicā, yu'ure añurō wéégū, cū tutuaro me'rā tojo cūuwī. ⁸ Yu'uta mejō nigū waro nipe'tirā Õ'acūrē ějōpeorā docapu tu'ōña'a. Tojo nimicā, yu'ure añurō weesī'rīgū, a'tiro weecu niwī. Judío masā nitirārē cū bese'cu Cristo ye añuse quetire weredutiwī. Te queti a'tiro ni'i. Õ'acū Jesucristo me'rā añubutiasere marīrē weemi. Te añusere marī wācūpōtēowe'e.

⁹ Apeyere Õ'acũ nipe'tirã te queti toduporocjãrã masĩti'quere masĩato nĩgũ yu'ure o'ówĩ. Cũ nipe'tisere wee'cu te quetire maata wereticu niwĩ. Te queti cũ ne waro wãcũyu'que a'tiro ni'i. "Judío masã nitirã judío masã weronjõ Õ'acũ põ'rã nirãsama" ní'que ni'i. ¹⁰ Tojo weero ni'cãrõacãrẽ Jesucristore ãjõpeori curuacjãrã me'rã a'tiro wa'a'a. Na peje cururi nĩmi'cãrã ni'cã curua wa'acã ĩ'arã, u'musecjãrã wiorã, tojo nicã wãtĩ yarã tutuarã a'tiro nisama: "Õ'acũ masĩyu'ruami. Añubutiaro wãcũse cuomi", nisama. ¹¹ Ne waropu Õ'acũ "Tojota peje cururicjãrãrẽ ni'cã curua wa'acã weeyapatiguti", nicu niwĩ. Cũ ni'caronjõta Jesucristo marĩ wioqu me'rã queoro wa'acã weecu niwĩ. ¹² Cristo me'rã marĩ Õ'acũrẽ masĩta basio'o. Jesucristore ãjõpeotjãrã, uiro marĩrõ "Marĩrẽ ñe'egũsami", ni'i. Cũrẽ sãrĩmasĩ'i. ¹³ Yu'u musãrẽ were'que bu'iri pi'eti'i. Musãrẽ a'tiro weecã ua'a. Yu'u pi'etisere wãcũrã, bujaweticã'ña. Pi'etigu, Õ'acũ musãrẽ añurõ wee'quere ãpẽrãrẽ wãcũcã wee'e.

Cristo masãrẽ ma'isere masĩato nĩgũ, Pablo sãrĩbosase ni'i

¹⁴ Õ'acũ, marĩ wioqu Jesucristo pacure e'catipeo'o. Musã judío masã nitirãrẽ añurõ weesere wãcũgũ, tojo wee'e. ¹⁵ Õ'acũta pacu nimu'tã'cu nĩmi. Cũ me'rã pacu nise nu'cã'a. Cũ nipe'tise cururicjãrã u'musepu nĩrã, a'ti nucũcãpu nĩrã ni'cãrõ me'rã niseticã weecu niwĩ. ¹⁶ Marĩ pacure musã ye niatjere sãrĩbosã'a. Cũ añubutiagu, tutuayu'rugũ nĩmi. Cũ Espĩritu Santu musãrẽ wãcũtutuacã weegusami. ¹⁷ Musã Cristore ãjõpeo, nemorõ cũ me'rã añurõ niato nĩgũ sãrĩbosã'a. Apeyema, musã Cristore, tojo nicã ãpẽrãrẽ añurõ ma'icã uagu sãrĩbosã'a. ¹⁸ Musã nipe'tirã Õ'acũ yarã me'rã Jesucristo marĩrẽ ma'iyu'runu'cãsere masĩdutigu sãrĩbosã'a. Cũ nipe'tirã masãrẽ uputu waro ma'imi. Wiorã, mejõ nĩrã, nipe'tirãpũreta ma'inu'cũcã'mi. Cũ ma'ise ne pe'tisome. ¹⁹ Musãrẽ cũ ma'isere masĩdutigu sãrĩbosã'a. Cũ ma'isere wãcũpõtẽomasĩtisa'a. Te, cũ ma'isere masĩrã, cũ weronjõ añurã, ña'ase moorã nĩrãsa'a. Tojo weerã Õ'acũrẽ cuoyu'ruarãsa'a.

²⁰ Nipe'tirã "Õ'acũrẽ añuyu'ruami", niato. Cũ nipe'tise marĩ sãrĩse yu'ruoro o'osami. Marĩ wãcũ'que nemorõ o'omasĩsami. Cũ tutuaro me'rã marĩrẽ tojo weemasĩsami. ²¹ Tojo weerã Õ'acũ marĩ Jesucristore ãjõpeori curuacjãrãrẽ añurõ weecã ĩ'arã, nipe'tirã Õ'acũrẽ e'catipeonu'cũcã'to. Tojo nicã Jesucristo masãpũre weesere ĩ'arã, tojota weeato. A'tocaterocjãrã, be'rocjãrã quẽ'rã tojota Õ'acũrẽ e'catipeonu'cũcã'to.

Tojota wa'arosa'a.

4

Jesucristore ãjõpeorãrẽ ni'cãrõ me'rã nisetiduti'que ni'i

¹ Yu'u marĩ wioqu ye quetire werese wapa, bu'iri da'rieri wi'ipu ni'i. Õ'acũ cũ tutuaro me'rã marĩrẽ añurõ weecu niwĩ. Tere wãcũgũ, musãrẽ a'tiro weecã ua'a. Musã Õ'acũ bese'cãrã weronjõta añurõ weesetiya. ² Ne ni'cũ "Ãpẽrã yu'ruoro ni'i", ni wãcũticã'ña. Nĩtu'tiro marĩrõ queoro weeya. Musãrẽ ña'arõ, mejẽcã weecã, wãcũtutuaya. Ãpẽrãrẽ ma'ĩrã, queoro weeticã ĩ'arã, tojo tu'õña'cã'ña. ³ Espĩritu Santu musãrẽ ni'cãrõ me'rã niseticã weemi. Musã ni'cãrõ me'rã añurõ niselitãrã nĩrã, a'merĩ

acobojoya. A'merĩ añurõ wejepeo, cumuca marĩrõ niña. ⁴ Marĩ ni'cã curuacjãrã ni'i. Espĩritu Santu ni'cũ nigũ, marĩ nipe'tirãpure nimi. Õ'acũ u'musepu wa'adutigu marĩ nipe'tirãrẽ beseyucu niwĩ. ⁵ Marĩ wiogu Jesucristo ni'cũta nimi. Marĩ nipe'tirã cãrẽ ni'cãronojõ ãjõpeo'o. Jesucristore sirutusere ï'orã, marĩ nipe'tirã wãmeyeno'o. ⁶ Õ'acũ marĩ pacu ni'cũta nimi. Cũ marĩ nipe'tirã wiogu nimi. Cũ, cũ yarã me'rã cũ ye cjasere weemi. Cũ yarã nipe'tirãpure nimi.

⁷ Tojo nimicã, Cristo marĩrẽ, marĩnucãrẽ Espĩritu Santu me'rã weemasĩsere o'ocũ niwĩ. ⁸ Tojo weero Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu oja'caronojõta ni'i. A'tiro ojanowũ:

Cũ u'musepu mujãase duporo cãrẽ ï'atu'tirãrẽ docaque'acã weecu niwĩ. Cũ mujãaca be'ro masãrẽ Espĩritu Santu me'rã weemasĩsere o'ocũ niwĩ.

⁹ Cũ u'musepu mujãasere ucũrã, cũ topu mujãati duporo a'ti di'tapu dijaticu niwĩ yujupu, nirã wee'e. Dijati, a'topu nicu niwĩ. ¹⁰ Cũta tja a'ti di'tapu ni'cu u'muse añubutiaropu Õ'acũ nirõpu mujãacu niwĩ. Tojo weegu nipe'tiropu dutimasĩmi. ¹¹ Jesucristo cũ yarãrẽ, nãnucãrẽ Espĩritu Santu me'rã weemasĩsere o'ocũ niwĩ. Ni'cãrẽrãrẽ besecũu, cũ ye queti wererã sãjãcã weecu niwĩ. Æpẽrãrẽ Õ'acũ cũ ucũse tu'o'quere wereturiarã sãjãcã weecu niwĩ. Æpẽrãrẽ, cũ masãrẽ pecame'epu wa'abo'cãrãrẽ yu'rũwetise quetire werecusiarĩ masã sõrõcu niwĩ. Æpẽrãrẽ, Jesucristore ãjõpeorãrẽ su'ori bu'edutigu cũucu niwĩ. ¹² Tojo wee cũ yarãrẽ cũ ye cjasere da'rato nĩgũ tojo weecu niwĩ. Cũ ya curuacjãrãrẽ cũ uaro weenemoato nĩgũ tojo weemasĩsere o'ocũ niwĩ. ¹³ Tere wee, marĩ a'merĩ weetamurã, Õ'acũ macãrẽ nemorõ ãjõpeonemorãsa'a. Cãrẽ añurõ masĩrãsa'a. Tojo nicã Õ'acũ uaronojõta queoro weemasĩnemorãsa'a. Õ'acũ bese'cu Cristo nipe'tisere añurõ niseticu niwĩ. Marĩ cãrẽ ãjõpeori curuacjãrã quẽ'rã cũ weronojõta nisetrãsa'a. ¹⁴ Tojo weerã wĩ'marã weronojõ ãucayumujãrã nisome. Nipe'tisetiri ma'ma bu'esere tu'orã, na'irõ ãucayumujãsome. Nisoome'rĩrĩ masã marĩrẽ mejẽcã ãjõpeocã weesome. ¹⁵ A'tiro pe'e buçurã weronojõ weerãsa'a. Diacjũ a'merĩ ma'i, ucũrãsa'a. Siape me'rã diacjũ cjasere ãjõpeotu'ajanu'cõrãsa'a. Tojo nicã, Æpẽrãrẽ wereyapada'reorãsa'a. Nipe'tise no'o marĩ weesere Cristo me'rã nirã, cũ uaro weenemorãsa'a. Cũta nimi cãrẽ ãjõpeori curuacjãrã dupoã. ¹⁶ Tojo dupoã nĩgũ, marĩrẽ queoro a'mesu'acã weemi. Marĩ upu peje ãucawatimĩrõ, ni'cã uputa ni'i. A'te weronojõ marĩ cãrẽ ãjõpeorãrẽ ni'cã curuata cũ me'rã ni'cãrõ me'rã nicã weemi. Marĩ ãjõpeorãnucũ a'merĩ weetamurã, siape me'rã weetamuwã'cã, a'merĩ ma'itu'ajanu'cõrãsa'a.

Jesucristo me'rã ma'ma weesetisere boca'que ni'i

¹⁷ Marĩ wiogu dutiro me'rã musãrẽ a'tiro weeduti'i. Musã Õ'acãrẽ masĩtirã weronojõ weeticã'ña. Toduporopu weeseti'quenojõrẽ weeticã'ña. Õ'acãrẽ masĩtirã no'o uaro wãcũ, weema'acã'sama. ¹⁸ Na tu'omasĩtima. Na'itĩ'arõpu nirã weronojõ nima. Õ'acũ masãrẽ añurõ weesere masĩtima. Õ'acũ yere wãcũsĩ'rĩtirã, tu'omasĩtirã weronojõ nima. Tojo weerã Õ'acũ tĩropu catinu'cũsome. ¹⁹ Na ña'arõ weesetisere ne bopoyatima. Na no'o uaro ña'arõ weebajaque'atima. Na weetu'sase, nipe'tise ña'asere weema. Na weesere "¿Añumitito?" ni wãcũtima. ²⁰ Musã pũrĩcãrẽ Cristo Õ'acũ bese'cu tojo weesere weedutiticu niwĩ.

21 Musã queorota cũ ye quetire tu'orã, masĩsa'a. Cãrẽ ãjõpeorã weese-tisere Jesú bu'e'quere masĩsa'a. 22 Musã toduporopu weeseti'quema du'ucã'ña majã. Musã "Ña'arõ uaripejasere wéerã, e'catirãsa'a", ni wãcũmipã. Niwe'e. Tojo weese musãrẽ dojorẽpã. 23 Musã mejẽcã wãcũsere ducayuroa'a. 24 Õ'acũ uaronojõta ma'ma weesetisere weeya. A'tiro wéerã, ãpẽrãrẽ musã queoro weerãsa'a. Tojo nicã Õ'acũ ï'orõpũre añurã nirãsa'a.

25 Tojo weerã a'merĩ nisoosere du'ucã'ña. Marĩ nipe'tirã Jesucristore ãjõpeori curuacjãrã ni'i. Te ye bu'iri a'merĩ diacjũ ucũrõua'a.

26 Musã uarã, ña'arõ weeticã'ña. Uana'iaticã'ña. 27 Wãtĩ musãrẽ uadojacã weesĩ'rĩsere cã'mota'aya.

28 Toduporopu yajapo'cu yajanemoticã'to majã. Yajaronojõ o'ogu, da'rato. Tojo weegu cũ basu quẽ'rã cuogusami. Cũ da'ra'que wapa me'rã pajasecuorã quẽ'rãrẽ weetamumasĩgũsami.

29 Ña'asere ucũticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Añuse, no'o masãrẽ weetamusenojõ pe'ere ucũña. Tojo wéerã, musã ucũse tu'orãrẽ añurõ weerãsa'a. 30 Nipe'tise ña'arõ weesere weeticã'ña. Espĩritu Santure bujaweticã weeticã'ña. Õ'acũ Espĩritu Santure o'ose me'rã musã "Õ'acũ yarã nima", nino'o. Tojo weerã musã masĩ'i, Jesucristo a'ticãpũ Õ'acũ musãrẽ añurõ yu'ruobutiagusami.

31 Nipe'tise a'merĩ ña'arõ tu'oña'sere, pũrĩrõ ucũsere, uayu'rũmajãsere, a'metu'tise, uarã caricũsere, tojo nicã ãpẽrãrẽ ña'arõ ucũse quẽ'rãrẽ du'ucã'ña. Ne ni'cũrẽ ï'atu'titicã'ña. 32 A'tiro pe'e weeya. A'merĩ añurõ weetamu, pajaña'ña. Õ'acũ Cristo me'rã musãrẽ acobojo'caronojõta musã quẽ'rã a'merĩ acobojo'a.

5

"Õ'acũ põ'rãrẽ a'tiro nisetiroa'a" ni'que ni'i

1 Musã Õ'acũ põ'rã cũ mairã ni'i. Tojo weerã cũ weronojõ weeya.

2 Jesucristo marĩrẽ ma'icaronojõta a'merĩ ma'inu'cũcã'ña. Cũ marĩrẽ ma'ígũ, wẽrĩbosacu niwĩ. Cũ wẽrĩbosa'que judío masã oveja wĩ'magũrẽ wẽjẽ, Õ'acũrẽ ãjũamorõpeo'caro weronojõ ni'i. Õ'acũ na ãjũamorõcã, tu'sacu niwĩ. Te weronojõ Jesucristo marĩrẽ wẽrĩbosa'quere tu'sacu niwĩ.

3 Musã Õ'acũ yarã nitoja'a. Tojo weerã musã numosãnumia nitirãrẽ, marãpusumua nitirãrẽ ne a'metãrãbajaque'atiticã'ña. Nipe'tise no'o ña'arõ weesere, ña'arõ wãcũsere weeticã'ña. Tojo nicã ãpẽrã yere uaripejaticã'ña. Ne cã'rõ ña'arõ weesere wãcũticã'ña. 4 Ña'asere ucũ bujicã'ticã'ña. No'o uaro ucũma'aticã'ña. Tojo weese queoro niwe'e. Tojo weronojõ o'orã, a'tiro pe'e weeya. Õ'acũ añurõ weesere a'merĩ ucũ, cũrẽ e'catise o'oya.

5 Musã masĩtojasa'a. No'o uaro a'metãrãbajaque'atirãnojõ Jesucristo yarã nitima. Õ'acũ nirõpu wa'asome. Mejãrõta tja ña'asere weegũ, tojo nicã a'ti umũco çjase uaripejayu'runu'cãgũ quẽ'rã cũ tiropu wa'asome. A'ti umũco çjase uaripejayu'runu'cãse Õ'acũ mejõtare ãjõpeose ni'i. 6 Tu'omasĩña. Õ'acũ te ña'ase weerãrẽ cũrẽ yu'runu'cãrãrẽ pecame'epu bu'iri da'regusami. Na ña'arõ weesere "Añuse ni'i", nibosama. Na tojo ucũma'asosere ne ãjõpeoticã'ña. 7 Õ'acũrẽ yu'runu'cãrãrẽ na ña'arõ weesere ne cã'rõ bu'ipejatamuticã'ña.

8 Musã toduporopure ña'arõ weesetirã, na'itĩ'arõpu weronojõ nicãrã niwã. Õ'acũrẽ masiticãrã niwã. Ni'cãrõacã pũricãrẽ marĩ wiogu yarã nĩrã, bo'reyuropu nĩrã weronojõ ni'i. Õ'acũ ye cjasere mas'i. Cũ yarã weronojõ weesetiya. 9 Marĩ bo'reyuropu nĩrã, ãpẽrãrẽ añurõ wee'e. Tojo nicã weesoose marĩrõ Õ'acũ ñaronojõ queero wee'e. 10 Nipe'tise musã weesenõjõrẽ “¿Marĩ wiogu e'catigusari?” ni wãcũña. 11 Jesucristore ãjõpeotirã na'itĩ'arõpu nĩrã weronojõ nisama. Na no'o ñaro weema'asama. Musã na weronojõ weeticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Na weesere “Ña'ase Õ'acũ weedutitise ni'i” ni, bajuyoropu ñ'oña. 12 Na ya'yioropu ña'arõ weesere marĩ ucũcã, bopoyo ni'i. 13 Bo'reyuropure nipe'tise baju'u. Marĩ na ña'arõ wee'quere ña'a ni'i nĩrã, bajuyoropu ñ'o'o. Tojo weecã, na ña'arõ weesere masisama. Masirã, na quẽ'rã ñucayubosama. 14 Tojo weero Jesucristore ãjõpeotirãrẽ a'tiro ucũno'o: Mu'u cãrigũ, tu'omasitigu weronojõ ni'i.

Wã'cãña.

Õ'acũ ñ'orõpure wẽrĩ'cu weronojõ ni'i.

Tojo nimigũ, masãña.

Tu'omasĩa.

Cristo Õ'acũ bese'cu musãrẽ bo'reyuropu nĩrãrẽ weronojõ weegusami, nino'o.

15 Tojo weerã musã weesere añurõ wãcũcasanu'cõña. Õ'acũ yere masitirã weronojõ niticã'ña. Cũ yere masirã weronojõ pe'e añurõ ñiña. 16 A'tiro nicã peje ña'ase ni'i. Tojo nimicã, a'tiro weeya. Nipe'tise musã weesetiseterinacũ Õ'acũ ñaro weeya. 17 No'o ñaro weema'aticã'ña. “¿Ñe'enojõ pe'e Õ'acũ ñase niti?” ni wãcũña. 18 Que'aticã'ña. Tojo weese yapatidijase ni'i. E'catisĩ'rĩrã, Espĩritu Santure cuoyu'rumajã ñiña. 19 Õ'acũ ye basasere, Salmo wãmetiri pũrĩpu oja'quenojõrẽ a'merĩ wereya. Marĩ wiogure uputu e'catipeose me'rã basapeoya. 20 Marĩ wiogu Jesucristore ãjõpeorã, nipe'tisere Õ'acũ marĩ pacure e'catise o'onu'cũcã'ña.

Ni'cã wi'icjãrã Jesucristore ãjõpeorãrẽ dutise ni'i

21 Cristore musã ãjõpeose bu'iri wiopesase me'rã a'merĩ ñ'aña.

22 Marãputirãnumia, marĩ wiogure ya'ti ãjõpeoronõjõta musã marãpusumuarẽ ya'ti ãjõpeoya. 23 A'tiro ni'i. Cristo cãrẽ ãjõpeori curuacjãrã ñupoa nimi. Tojo weronojõ marãputigore co marãpu co wiogu weronojõ nimi. Apeye quẽ'rãrẽ Cristota cũ ya curuacjãrãrẽ ya'ruogu nimi. Marĩ cũ ya upucjãrã ni'i. 24 Marĩ cũ ya curuacjãrã cũ dutise doca ni'i. A'te weronojõ marãputirãnumia quẽ'rã nipe'tise na marãpusumua dutise doca nĩrua'a.

25 Cristo cũ ya curuacjãrãrẽ ma'igũ, marĩ ye niatjere wẽrĩbosacu niwĩ. Cũ ma'icaronojõta, ñumotirã, musã ñumosãnumiarẽ ma'ĩa. 26 Jesucristo cũ ya curuacjãrãrẽ cũ yarã nidutigu tojo wẽrĩbosacu niwĩ. Cũ ye quetire ãjõpeocã, marĩ ña'arõ wee'quere cõ'a ñucayucã weemi. Aco me'rã ñ'irĩtisere coero weronojõ weemi. 27 Cũ, cũ ya curuacjãrãrẽ añubutiarã cuoguti nĩgũ, tojo weemi. De'ro nise ña'ase moorã, bu'iri marĩrã wa'acã weemi. 28 Jesucristo cũ ya curuacjãrãrẽ ma'icaronojõta, musã ñumotirã, musã ñumosãnumiarẽ ma'ĩrua'a. Musã basu ma'ĩronõjõta ma'ĩa. No'o cũ ñumorẽ maigũnojõ cũ basu ma'igũ weemi. 29 A'tiro ni'i. Ne ni'cũ cũ upure ma'iticã weetimi. A'tiro pe'e weemi. Añurõ ba'a, cũ upure co'temi. Cristo cũ ya curuacjãrãrẽ tojota weemi. Marĩrẽ ma'igũ, añurõ co'temi.

30 Marĩ cūrē ējōpeori curuacjārā cū ya upu ni'i. 31 Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū:

Tojo weegu numotigu cū pacusumua me'rā n'cu narē wijagusami. Wija, cū numo me'rā nigūsami.

Ō'acū ĩ'orōpure na puarā ni'cā upu nirāsama, ni ojano'wū.

32 Te tu'ota basiotise paca ni'i. Tojo nimicā, yu'u pe'e Cristo, tojo nicā cūrē ējōpeori curuacjārārē na ni'cā upu nima nisere ucū'u. 33 Tojo nimigū, a'te quē'rārē nigūti. Numotirānucū musā basu ma'irōnojōta musā numosānumiarē ma'ina. Numia quē'rā, musā marāpusumuarē añurō yu'ti ējōpeoya.

6

1 Wī'marā, ma'mapjia, Jesucristore ējōpeorā musā pacusumua dutisere añurō yu'tiya. Tojo weese añu ni'i. 2-3 Duporopu Ō'acū Moisére cū dutisere cūucu niwī. Ni'cārō dutisere a'tiro nicū niwī: "Musā a'tere yu'ticā, añurō weeguti", nicū niwī. A'tiro nicaro niwū: "Musā pacu, musā pacore ējōpeoya. Musā tojo wéerā, e'catirāsa'a. A'ti nucūcāpure yoacā catirāsa'a", nicū niwī.

4 Pacusumua, musā pō'rārē na'irō tu'titicā'ña. Na uacā weeticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Queoro weesere bu'emasōña. Na ña'arō weecā, "Tojo weeticā'ña", niña. Narē marĩ wiogure ējōpeocā, cū uaronojōta weecā weeya.

5 Da'raco'teri masā, musā wiorā na dutisere yu'tiya. Jesucristore da'raco'terā weronojō añurō weesooro marirō wiopesase me'rā narē ējōpeoya.

6 Na ĩ'orōpure añurō da'raya. Na ĩ'atiropu quē'rārē mejārōta weeya. Musā wiorā ĩ'orōpu dia'cū añurō da'rarā, nisoorā weebosa'a. Musā wiorā "Añurō da'rami", ni wācūdutirā weebosa'a. Tojo weeticā'ña. Jesucristore da'raco'terā weronojō Ō'acū uaronojō añurō tu'sase me'rā da'raya.

7 E'catise me'rā Jesucristore da'rabosarā weronojō tu'oña'ña. Masā dia'cūrē da'rabosarā weronojō tu'oña'ticā'ña. 8 Musā masitoja'a, marĩ wiogu marīnucūrē wapayegusami. Da'raco'teri masā, da'raco'tetirārē mejārōta marĩ añuse wee'caro ejatuario wapayegusami. Tojo weerā añurō da'raya.

9 Dutiri masā, musā quē'rā mejārōta musārē da'raco'terārē añurō weeya. Narē ña'arō tuunurāticā'ña. Wācūña, musā quē'rā na weronojō u'musepure ni'cū wiogu cuo'o. Cū pūrīcā nipe'tirā masārē ne ducawaaro marirō ni'cārōnojō ĩ'asami.

Ō'acūrē ējōpeorā a'tiro weeru'a a nise ni'i

10 Ni'cārōacāma a'tiro ojaguti. Acawererā, musā marĩ wiogu me'rā ni'i. Tojo weerā cū tutuayurase me'rā wācūtutuaya. 11 Wātī musārē nisoome'ricā, Ō'acū weetamuse me'rā cā'mota'aya. A'tiro weronojō ni'i. Ni'cū surara a'mewējērōpu wa'agu, cū upure cā'mota'agu cōmesapeare, cōmesu'tirote sãñasami. Tojo weronojō Ō'acū marirē tutuarā nidutigu o'osere cuoya. Tere cuorā, wātī ña'arō weesere cā'mota'amasirāsa'a.

12 Marĩ Ō'acū uaro weesirārā, a'meguērā weronojō ni'i. Masā me'rā a'meguērō weronojō niwe'e. Wātīa wiorā tutuarā me'rā a'meguē'e. Wātīa a'ti umuco cjase ña'arō weesere dutirā nima. Na pājārā bajutirā masārē wācūsepu ña'arō weedutirā niquēsāsama. 13 Tojo weerā nipe'tise Ō'acū

musārē tutuarā nidutigu o'osere cuoya. Tere cuorā, nipe'tisetirinucū wātī musārē ña'arō weeduticā, tutuarāsa'a. Musā a'tiro wéeca be'ro wācūtutuarā waro nirāsa'a. Tojo weerā surara a'mewējērōpu wa'agu, nipe'tise cōmesu'tire wejesāña'caro weronojō weerāsa'a. ¹⁴ Surara cū yaro su'tiro bu'i ejeritusami. Be'ro cū cutirore cā'mota'agu cōmesu'tirore sãñasami. A'te weronojō musā Ō'acū o'ose me'rā tutuarā ñiña. Surara ejeritu'caro weronojō Ō'acū ye ucūse diacjū cjasere añurō tu'onurūña. Surara cū cutirore cā'mota'asami. Cū cā'mota'aro weronojō musā quē'rā a'tiro weeya. Wātī ña'arō weesere cā'mota'ajā, Ō'acū weeta-muse me'rā añurō weeya. ¹⁵ Surara a'mewējēgū wa'ase dūporo cū dū'pocārīrē cā'mota'ato nīgū sapatore sãñasami. Cū weronojō musā quē'rā Jesucristo ye quetire wererātī nīrā, wācūyuya. A'te queti a'tiro ni'i. Jesucristo wērīse me'rā Ō'acū masārē yu'ruocu niwī. ¹⁶ Apeye quē'rārē upure cā'mota'ari pa'marē cuosami. Cū me'rā a'mewējērā, na buesepagu pecame'e me'rā cuosere ti pa'ma me'rā cā'mota'acju tojo weesami. A'te weronojō wātī musārē ña'arō weesī'rīserē cā'mota'arā Ō'acūrē ējōpeoya. A'tiro ñiña: "Yu'ure añurō yu'rāweticā weegusami", ni ējōpeoya. ¹⁷ Surara cū dūpoare cā'mota'asī'rīgū cōmesapeare pesasami. Cū weronojō wātī musā wācūsere dojorēsī'rīcā, "Ō'acū yu'ruono'cārā ni'i", ñiña. Apeye quē'rārē surara a'mewējēsī'rīgū pajiri pji di'pjjjore miasami. Cū weronojō musā quē'rā Espīritu Santu o'ōca pjīrē cuoya. Ti pji Ō'acū ucūse nisī'rīrō wee'e. Cū ucūse me'rā wātīrē cā'mota'amasī'i. Tojo nicā nipe'tise ña'asere cō'amasī'i. ¹⁸ Nipe'tise ña'asere, wātīarē cā'mota'arā Ō'acūrē sērīnu'cūcā'ña. Espīritu Santu weetamuse me'rā sērīña. Tu'omasīse me'rā sērīdu'utirāta, nipe'tirā cū yarārē sērībosanu'cūcā'ña. ¹⁹ Yu'u quē'rārē sērībosaya. Yu'u Ō'acū yere weresetirinucū cū ucūsere yu'ure o'oato. "Uiro marīrō Jesucristo ye quetire masā masīno'ña marī'quere wereta basiocā weeato", ni sērībosaya. ²⁰ Ō'acū yu'ure a'te quetire weredutigu o'owī. Yu'u cūrē ducayugu weronojō ni'i. A'te quetire werese bu'iri ni'cārōacārē yu'u bu'iri da'reri wi'ipu ni'i. Topu nimīgū, yu'ure a'te quetire uiro marīrō wereato nīrā, sērībosaya.

Pablo añudutituo'que ni'i

²¹ Tīquico marī acaweregu weronojō nimi. Cū yu'u ma'igū nipe'tise yé quetire musārē weregu wa'agusami. Cū marī wiogu ye cjasere weetamugū nimi. ²² Tojo weegu ũsā ye quetire weredutigu cūrē musā tiropu o'ó'o. Tojo o'ócā, wācūtutuarāsama nīgū, tojo wee'e.

²³ Ō'acū marī pacu, tojo nicā marī wiogu Jesucristo a'tiro weeato. Nipe'tirā musā Jesucristore ējōpeorārē ejerisājacā weeato. Ējōpeo, a'merī ma'inemocā weeato. ²⁴ Ō'acū nipe'tirā Jesucristore ma'inu'cūrārē añurō weeato.

Tocārōta oja'a.

Pablo

Pablo Filipocjārārē ojāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Filipo wāmetiri macā Macedonia di'tapu nirī macācjārārē ojaca niwī.

Todayoropure ti macāpata Jesucristo ye quetire were, cūrē ējōpeori curuacjārā sājācā weecu niwī. Bu'iri da'reri wi'ipu nīgū, ojaca niwī.

Ti macācjārā Jesucristore ējōpeorā cūrē niyeru weetamu'quere wācūgū, narē e'catise o'ocu niwī. Na te niyerure Epafrodito me'rā o'ocārā niwā. Cū patera miarī masū nicu niwī. Be'ro Pablo tiropu dutitia wa'acu niwī. Tojo wa'acā, Pablo cūrē co'te, be'ro Filipopu o'otōrōcu niwī tja.

Pablo ti macācjārārē ojagu, ne cārō mejēcā ucūma'aticu niwī. E'catisere, na añurō ējōpeose pe'ere ucūyurānu'cācu niwī. "Mejō nirā ni'i nisere wācūña", nicu niwī. Tojo nicā Jesucristore ējōpeorā queoro weeya nisere ojaca niwī.

Pablo Jesucristore ējōpeori curuacjārārē oja'que ni'i

¹ Yu'u Pablo, tojo nicā Timoteo Jesucristore da'racoterā ni'i. Ūsā nipe'tirā musārē Jesucristore ējōpeorā Filipopu nirārē oja'a. Tojo nicā Jesucristore ējōpeori curuacjārā su'ori wejepeorā quē'rārē oja'a. Narē weetamuco'terā quē'rārē oja'a.

² Ō'acū marī pacu, Jesucristo marī wiogu musārē añurō weeato. Musārē ejerisājācā weeato.

Jesucristore ējōpeorārē Pablo sērībosase ni'i

³ Yu'u musārē wācūsetirinucū yu'u wiogu Ō'acūrē e'catise o'o'o. Musā añurō weese bu'iri tojo wee'e. ⁴⁻⁵ Ne waropu masā Jesucristo ye quetire tu'orā, yu'ure weetamunu'cāwū. A'tiro nicā quē'rārē tojota weenu'cū'u. Tojo weegu masā nipe'tirā ye niatjere Ō'acūrē e'catise me'rā sērībošanu'cū'u. ⁶ Ō'acū musārē añurō weesere yu'u masiyurūcāpu'ticā'a. Ō'acū musārē añurō ducayunu'cācu niwī. A'tiro nicā quē'rārē ducayugu weemi. Téé Jesucristo a'tiri curapu tojo ducayuyapatigusami. ⁷ Yu'u a'tiro wācū'u: "Ō'acū narē tojo ducayunu'cūgūsami", ni'i. Yu'u tojo wācūse añu ni'i. Musārē ma'igū, tojo busu'u. A'tiro ni'i. Ni'cārōacārē yu'u bu'iri da'reri wi'ipu nicā, masā yu'ure bu'ipejatumu'u. Wiorārē "Jesucristo masārē yu'ruomi nise queti diacjū ni'i" wercā quē'rārē, bu'ipejatumu'u. Tojo weerā Ō'acū yu'ure weetamusere masā quē'rā bu'ipejatumu'u. ⁸ Ō'acū yu'u musārē uputu ma'isere masīmi. Yu'u musārē ma'igū, Jesucristo cū pajaña'se me'rā ma'i'i. ⁹ Musārē "Nemorō a'merī ma'inemoato", ni sērībosa'a. "Nipe'tisere añurō masise me'rā tu'ocasanu'cōpe'oato", ni'i. ¹⁰ Tojo weerā masā "A'tiro weeroua'a", nīmasīrāsa'a. Ūna'arō weesere moorāsa'a. Jesucristo a'ticā, bu'iri marīrā bocaejano'rāsa'a. Añuse dia'cū wéerā bocaejano'rāsa'a. ¹¹ Jesucristota musārē nipe'tisere añurō weecā weegusami. Musā tojo weecā ī'arā, masā Ō'acūrē a'tiro wācūrāsama. "Añuyurūami, añuse weemi", nirāsama.

Jesucristo nipe'tise yu'ruoro niyu'rānu'cāmi nise ni'i

12 Yu'u bu'iri da'reri wi'ipu nimicā, Jesucristo masārē yu'ruomi nise queti nemorō se'sa wa'asa'a. Acawererā, musārē tere masicā ũa'a. 13 Yu'u bu'iri da'reri wi'ipu nigū, surarare Jesucristo masārē yu'ruomi nisere were'e. Tojo weerā nipe'tirā surara, wiogu ya wi'ipu co'terā a'tiro nima: “Cū Jesucristore sirutuse wapa, bu'iri da'reri wi'ipu nimi”, nima. Āpērā quērā masipe'ticā'ma. 14 Yu'u bu'iri da'reri wi'ipu niyucā, pājārā marī acawererā wācūtutuama. Te ye bu'iri na marī wiogure ējōpeonemorā, uiro marīrō Ō'acū ye quetire werema.

15-17 Āpērā pe'e yu'ure ũorā, Jesucristo yere werema. Na bu'ese pe'ere sirutudutirā tojo weema. Na, na ye cjasere wācūrā weema. Queoro wācūtimirā, Jesucristo yere werema. Yu'u bu'iri da'reri wi'ipu nicā, cūrē bujawetise doquepejato nīrā tojo weema.

Āpērā pe'e Jesucristo ye quetire añurō weesī'rīse me'rā werema. Yu'ure ma'īrā, tojo weema. Na a'tiro masīma. “Cū Jesucristo ye quetire queoro ucūse bu'iri cū bu'iri da'reri wi'ipu nimi”, nima. 18 Āpērā yu'ure ña'arō weesī'rīcā, añurōsa'a. No'o yu'ure ma'īrā, ma'itirā, Jesucristo yere wererā weema. Na tojo weesere tu'ogu, e'cati'i.

Tojo e'catinu'cūgūsa'a. 19 A'tiro ni'i. Musā sērīse me'rā, tojo nicā Espīritu Santu Jesucristo o'o'cu yu'ure weetamuse me'rā nipe'tise yu'ure wa'ase añurō yapatirosa'a. A'tere masī'i. 20 Yu'u Jesucristo yere weretigu, bopoyabosa'a. A'tiro pe'e ũasa'a. Uiro marīrō wācūtutuase me'rā cū yere werenu'cūsī'rīsa'a. Ni'cārōacā quērārē yu'u weenu'cūrōnojōta weesī'rīsa'a. Tojo weegu yu'u bu'iri da'reri wi'ipu ni'cu wijaacā, o yu'ure wējēcā, a'tiro wa'acā ũasa'a. Nipe'tise yu'u weese me'rā Jesucristore masā nemorō masicā ũasa'a. Cū añubutiasere siape me'rā masīnemocā ũasa'a. 21 Nipe'tiro yu'u catiro pōtēorō Jesucristo ũaro weesī'rīsa'a. Yu'u pe'ema cū āpērā, apeyenojō yu'ruoro niyu'runu'cāmi. Yu'u wērīgū, cū me'rā nigūsa'a. Cū me'rā nicā, añuyu'rua'a. 22 Yu'u catigu, marī wiogu ye cjasere da'ramasi'i. Tojo weegu yu'u wērīcā, o caticā, añu nibosari nīmasītisa'a. 23 A'te p̄aro besecā, diasā ni'i. Wērīgū, Jesucristo me'rā nibosa'a. Tojo weegu “Wērīcā, añubosa'a”, ni tu'oña'a. 24 “Yu'u catigu pe'e, musārē nemorō weetamubosa'a”, ni tu'oña'a. 25 Tojo weegu yu'u masī'i, musā me'rā nīnigūti yujupu. Musārē nemorō weetamugūti nigū, tojo weeguti. Tojo nicā musā ējōpeose me'rā nemorō e'catiato nigū tojo weeguti. 26 Tojo weerā apaturi yu'u musā tiropu nicā, Jesucristo yu'ure co'tese wapa, nemorō cūrē e'catise o'orāsa'a.

27 Nipe'tise musā weesetisere Jesucristo ye queti nīrōnojōta weeya. Musā tojo weecā, musā tiro nigū, o yoropu nigū, musā añurō weesere tu'oguti. Musārē ni'cārōnojō añurō ējōpeonu'cūcā ũasa'a. Tojo nicā wācūtutuase me'rā ni'cārōnojō Jesucristo ye quetire wereturiacā ũasa'a. 28 Jesucristo ye quetire ũatirā musārē ña'arō weecā, uiticā'ña. Tojo weerā na pecame'epu wa'atjere masīrāsama. Musā pe'e quērā uitirā, musārē yu'ruono'atjere ī'orāsa'a. Ō'acūta musārē yu'ruo, uiro marīrō niseticā weemi. 29 Ō'acū musārē ma'īgū, Cristore ējōpeodutiwī. Jesucristore ējōpeo'que bu'iri musārē ña'arō weerāsama. Te quērārē Ō'acū cūuwī. 30 Jesucristore ējōpeose bu'iri marī ni'cārōnojō pi'eti'i. Todaporopu musā ya macāpu yu'ure tārā, bu'iri da'reri wi'ipu cūcūcā ī'awū. Ni'cārōacā quērārē mejārōta yu'ure ña'arō weesere tu'osa'a.

2

Jesucristo wee'caronojō weedutise ni'i

1-2 Jesucristo musārē wācūtutua e'caticā weemi. Cū musārē ma'ígū, weetamumi. Espiritu Santu musā me'rā nimi. Tojo weerā musā ma'isere, pajaña'sere cuorā, a'tiro weeya. Añurō ni'cārō me'rā nisetiya. Ni'cārōnojō a'merī ma'iña. Espiritu Santu me'rā ni'cārōta wācūsetirā niña. Tojo weese me'rā yu'ure e'catinemocā weerāsa'a. ³ Musā ye dia'cūrē uasāticā'ña. “Āpērā yu'ruoro ni'i”, niticā'ña. Āpērā pe'ere “Añuyu'runu'cāma”, ni tu'oña'ña. ⁴ Musā ye cjase dia'cūrē “Añurō wa'ato”, ni wācūticā'ña. Āpērā ye quē'rārē “Añurō wa'ato”, ni wācūña.

⁵ Musā Jesucristo wācūseti'caronojōta wācūsetiya. Cū “Āpērā yu'ruoro añugū ni'i”, niticu niwī. ⁶ Cū Ō'acū nisetisere cuomigū, “Yu'u a'ti nucūcāpu a'tigu, Ō'acūrē ni'cārōwjisere ne du'usome”, niticu niwī. ⁷ A'tiro pe'e weecu niwī. Cū uaro me'rā cū wiogu nisere du'ucu niwī. Du'u, a'ti nucūcāpu a'tigu, apirē da'raco'tegu weronojō wa'acu niwī. A'ti upu me'rā bajuaçu niwī. ⁸ Tojo weegu masū weronojō bajugu, mejō nigū wa'acu niwī. Masā “Cūrē curusapu paabi'peya” nicā, cū pacure yu'tigu, yu'runu'cāticu niwī. Cū curusapu ña'arō wērīmigū, cū pacure yu'runu'cāticu niwī. ⁹ Cū, cū pacure yu'tise bu'iri Ō'acū nipe'tirā bu'ipu sōrōcu niwī. Cū wāmerē āpērā wāme yu'ruoro añurō wācūdutigu, tojo weecu niwī. ¹⁰ Tojo weerā nipe'tirā u'musepu nirā, a'ti nucūcāpu nirā, wērī'cārā Jesú wāmerē tu'orā, ejaque'ape'tirāsama. ¹¹ Nipe'tirā “Jesucristo marī wiogu nimi”, nirāsama. Na Ō'acūrē, “Añuyu'ruami”, nirāsama.

Jesucristore ējōpeorā ña'arō weerārē añuse queose i'orāsama nise ni'i

¹² Acawererā, yu'u musārē ma'i'i. Toduporopu yu'u musā me'rā nīcaterore yu'u duti'quere yu'tiwu. Ni'cārōacārē yu'u yoaropu ni'i. Tjāsa'a majā. Totā nemorō yu'tiya. Ō'acū musārē yu'ruocu niwī. Tere wiopesase me'rā wācūña. Tere wācūrā, “Āpērā yu'ruoro ni'i”, nirō marīrō nisetiya. Añurō niyapatiya. Ña'arō weeri nirā, tojo weeya. ¹³ A'tiro ni'i. Musārē Ō'acū añurō weesi'ricā weesami. Cū uaronojō musārē añurō tu'ajanu'cōcā weesami.

¹⁴ No'o nipe'tisere wéerā tu'satimirā, ūrūsāse me'rā weeticā'ña. ¹⁵ Tojo weerā Ō'acū pō'rā ña'ase marīrā, bu'iri moorā nirāsa'a. Musā a'ti turicjārā nisoori masā ña'arō weesetirā wa'teropu ni'i. Musā añurō wéerā, narē añurō, queoro weesere i'orāsa'a. ¹⁶ Añuse catise pe'titise quetire wererāsa'a. Musā añurō weese me'rā yu'u musā tiropu bu'esija'quere a'tiro nigāti. Jesucristo apaturi a'ticā, yu'u mejō waro narē bu'etipā nigū, e'catiguti. ¹⁷ Masā musārē ña'arō weemicā, musā Jesucristore ējōpeonu'cū'u. Musā ējōpeose Ō'acūrē añuse o'ose weronojō ni'i. Yu'u Jesucristo yere werese wapa yu'ure wējēcā, Ō'acūrē añuse o'onemorō weronojō nirōsa'a. Tojo wa'acā, yu'u e'catigusa'a. Musā quē'rārē e'caticā weegusa'a. ¹⁸ Musā yu'ure e'catitamurāsa'a.

Timoteo, Epafrodito ye cjase ni'i

¹⁹ Marī wiogu Jesú uacā, maata Timoteore musā tiropu o'óguti. Musā ye quetire tu'ogu, e'catiguti nigū, tojo weegati. ²⁰ Timoteo dia'cū yu'u

weronojō wācūmi. Cū yu'u weronojō musārē añurō wa'acā uagu, uputu wācūque'timi. ²¹ Āpērā na ye dia'cūrē añurō wa'acā uasāsama. Jesucristo ye pe'ere tojo wācūtisama. ²² Musā pūrīcā Timoteo queoro weesere masītojasa'a. Cū yu'u me'rā ni'cū cū pacu me'rā da'ragu weronojō Jesucristo ye quetire weretamugū weemi. ²³ Tojo weegu yé cjasere añurō masīca be'ro cūrē musā tiropu o'óguti. ²⁴ Cūrē o'osī'rīmigū, yu'u quē'rā Jesucristo marī wioгу o'ócā, maata musā tiropu wa'agusa'a.

²⁵ “Apetero weegu Timoteo me'rā apī marī acaweregu Epafroditore o'órouasato”, ni wācū'u. Epafrodito yu'u me'rā tutuaro Jesucristo yere weretamumi. Musā basu yu'ure weetamudutirā cūrē o'ócārā niwā. ²⁶ Cū musārē pūrō ī'asī'rīmi. Cū dutitise quetire musā masīcā tu'ogu, pūrō bujawetiwī. Tojo weegu cūrē o'óguti. ²⁷ Diacjēta ni'i, pūrō waro wa'awī. Wērīse pu'to niwī. Cū pūrō dutitimicā, Ō'acū cūrē pajaña'wī. Cū se'sarore tojo weetiwī. Yu'u quē'rārē pajaña'wī. Epafrodito wērīcāma, yu'u nemorō waro bujawetiya'ruabopā. Tojo wa'acā uatigu, Ō'acū cūrē yu'ruowī. ²⁸ Musā cūrē ī'arā, e'catiato tja nigū o'ó'o. Musā e'catise quetire tu'ogu, yu'u quē'rā e'catigusa'a. ²⁹ E'catise me'rā cūrē ñe'eña. Jesucristore ējōpeogu marī acaweregu nimi. Nipe'tirā cū weronojō nirārē añurō weeya. ³⁰ Epafrodito Jesucristo yere da'raco'tetjagū, wērīa wa'amīwī. Musā yu'ure weetamuta basiotisere weetamusī'rīgū, tojo wa'awī. Tojo weerā cūrē añurō ñe'eña.

3

Pablo “A'tiro nisetiroña'a” ní'que ni'i

¹ Acawererā, ni'cārōacārē musā Jesucristo yarā nitjārā, e'catiya. Yu'u toduporo ní'quere apaturi ninemocā, yu'ure mejēcā niwe'e. Yu'u ninemocā, añu ni'i musārē. ² Ña'arō weerārē tu'omasīña. Na Ō'acū yarā niato nīrā nipe'tirārē ō'rēcju yapa caserore yejecō'adutima. ³ Marī pūrīcā tojo weetimīrā, Jesucristore ējōpeotjārā, diacjū Ō'acū dutisere añurō weerā ni'i. A'tiro ni'i. Espiritu Santu weetamuse me'rā Ō'acūrē ñubuepeo'o. Tojo nicā Jesucristo marīpare niyucā, pūrō e'cati'i. “Masā weesetise bu'icjase me'rā yu'rurāsa'a”, niwe'e. ⁴ Yu'u pūrīcā “Yu'u weeseti'que ye bu'iri yu'rugusa'a”, nīmasī'i. Yu'u a'tere nipe'tirā nemorō nīmasī'i, nigū pe'e. ⁵ A'tiro ni'i yu'ure. Ocho numurī yu'u bajuāca be'ro yu'u ō'rēcju yapa caserore yejecō'acārā niwā. Yu'u Israe curuacjū Benjamī ya curuacjū ni'i. Yu'u hebreo masū ni'i. Yu'u pacusumua quē'rā náta niwā. Yu'u Moisé duti'quere ējōpeori masū niyugu, fariseo masū niwā. ⁶ Yu'u tere uputu waro ējōpeoyugu, Jesucristore ējōpeori curuacjārē ña'arō weewu. Moisé duti'quema queoro weewu. Ne ni'cū yu'ure “Queoro weetiwī”, nīmasītisami. ⁷ Toduporopure “Yu'u niseti'quere yu'ure añuyu'rua'a”, nīmiwā. Ni'cārōacārē “Yu'u Jesucristore ējōpeogu, nipe'tise toduporo cjas wapamarī'i”, ni tu'ona'a. ⁸ Apeyema, yu'u wioгу Jesucristore masīse wapatiyu'rua'a. Apeyenojō yu'u cuobō'que nemorō wapati'i. Jesucristore ējōpeose bu'iri nipe'tise yu'u weeseti'quere, niseti'quere marī uatisere cō'arā weronojō cō'awū. Jesucristo yu'u wioгуre cuosī'rīgū, tojo weewu. ⁹ A'tiro ũa'a. Jesucristore yu'u me'rā nicā ũa'a. Moisé duti'quere weese me'rā Ō'acū yu'ure “Añugū nimi”, nisome. Yu'u Jesucristore ējōpeose me'rā pe'e Ō'acū yu'ure añurō ī'asami. Yu'u

ējōpeose bu'iri yu'ure queoro weecā weemi. ¹⁰ Yu'u a'tiro dia'cū weesī'rī'i. Cristore añurō masīsī'rī'i. Ō'acū cū tutuaro me'rā yu'ure ducayunu'cūcā ũa'a. Cū tutuase me'rā Cristore masōcu niwī. Cristo cū pacu yere weégu, pi'eti, curusapu wērīcu niwī. Yu'u quē'rā Ō'acū yere uputu weesī'rī'i. Jesucristo yere wērīgūpu, weetuosi'rī'i. ¹¹ Wērī'cārā masāmujārarāsama. Yu'u quē'rā na weronojō mejārōta masāmujāasī'rīsa'a.

Marī añurō yu'rūsī'rīrā, wācūtutuarōna'a nise ni'i

¹² Yu'u a'te nipe'tisere “Jesucristo weronojō weetu'ajanu'cōpe'otoja'a”, nigū mejēta wee'e. Nipe'tisere queoro weewe'e yujupu. Tojo weetimicā, Jesucristo yu'ure cū yagu sājācā weetojacu niwī. Tojo weegu cū weronojō nīsī'rīgū, tutuaro me'rā cū yere wee'e. ¹³ Acawererā, “Yu'u nipe'tisere queoro weetoja'a”, niwe'e. A'tiro pe'e wee'e. Toduporo yu'u wee'quere wācūwe'e. Be'ropu niatje pe'ere añurō weetu'ajasi'rīgū, wācūtutua'a. ¹⁴ Añurō tu'ajanu'cōsī'rī'i. Ō'acū u'musepu o'otjere ñe'esī'rīgū, nipe'tise cū yere tutuaro me'rā wee'e. Marī Jesucristore ējōpeorā niyucā, marīrē catise pe'titisere o'ogusami.

¹⁵ Nipe'tirā Jesucristore añurō ējōpeorā yu'u ní'caronojōta wācūrōna'a. Musā mejēcā wācūcā, Ō'acū musārē diacjū wācūcā weegusami.

¹⁶ Marī Jesucristore ējōpeodu'pocāti'caronojōta queoro wācū, queoro tu'ajanu'cōrōna'a.

¹⁷ Acawererā, yu'u weesere i'acūu sirutuya. Āpērārē ũsā weronojō weerārē na weese quē'rārē i'acūña. ¹⁸ Toduporopu pejetiri musārē weretowau. Utise me'rā ninemogūti tja. A'tiro ni'i. Pājārā na ña'arō weesetise me'rā Jesucristore i'atu'tirā weronojō nima. Na cū curusapu wērī'quere yabirā weronojō weema. ¹⁹ Be'ropure pecame'epu yapatirāsama. Ō'acūrē ējōpeotima. Na ũaripejase dia'cūrē ējōpeoma. Bopoyaronjō o'orā, na weese pe'ere “Añuyu'rua'a”, niyu'runu'cāma. A'ti nucūcā cjase dia'cūrē wācūma. ²⁰ Marī pūrīcā u'musepu wa'ari masā ni'i. Topu marī ya macā ni'i. Marī wiogu Jesucristo marīrē yu'raogu u'musepu nimi. Cū a'ti nucūcāpu apaturi a'tiatjere yucuerā wee'e. ²¹ Cū marī ya upu a'ti upumejārōrē ducayugusami. Cū ya upu weronojō añubutiari upu weegusami. Cū nipe'tisere cū doca tojacā weegusami. Cū tojo weemasīrōnojōta mejārōta cū tutuaro me'rā marī quē'rārē ducayugusami.

4

Jesucristo me'rā e'catinu'cūdutise ni'i

¹ Jesucristo marīrē cū ya upu añubutiari upure weronojō weegusami. Tojo weerā acawererā yu'u mairā, Jesucristore ne ējōpeodu'uticā'ña. Musārē pūrō ma'i'i. Pūrō i'asī'rī'i. Musā yu'ure e'caticā wee'e. Musā queoro weese me'rā yu'u bu'e'quere i'o'o.

² Apeyema, musānumia Evodia, Síntique, marī wiogure ējōpeoyurā, a'merī musā basu pe'sutiticā'ña. Ni'cārōnojō wācūña. ³ Sícigo, mu'u yu'u me'rā weretamugū waro ni'i. Na numiarē ni'cārōnojō wācūcā weeya. Ō'acū masārē yu'ruomi nise quietire werēcā, na numia yu'ure weretamuwā. Na me'rā Clemente quē'rā niwī. Tojo nicā āpērā na me'rā yu'ure weretamuwā. Na Ō'acū ya pūrī catinu'cūse nirī pūrīpu ojaō'ono'cārā nitojasama.

4 Musã Jesucristo yarã nitjãrã, cũ me'rã e'catinu'cũcã'ña. Apaturi ninemogũti. E'catidu'uticã'ña. 5 Musã ãpẽrãrẽ pajaña'sere nipe'tirã masiãto. Marĩ wiogu a'tiatjo cã'rõacã du'sa'a.

6 No'o de'ro wa'asere wãcũque'titicã'ña. A'tiro pe'e weeya. Nipe'tise musãrẽ no'o wa'asere Ô'acũrẽ sãrĩña. Cũrẽ sãrĩrã, e'catise o'oya. 7 Musã tojo weecã, Ô'acũ ejerisãjãcã weegusami. Cũ tojo weese añubutiase ni'i. Masã na tu'opõtẽotise ni'i. Musã Jesucristo yarã niyucã, musãrẽ añurõ ejeripõ'rãticã weegusami. Tojo nicã musã wãcũsepare añurõ ta'õña'nu'cũcã weegusami.

Añuse dia'cũrẽ wãcũnrũdutise ni'i

8 Acawererã, yu'u a'tiro ojatuoguti. Nipe'tise diacjũ nisere wãcũña. Nipe'tise a'teta wiopesa'a nisere wãcũña. Queorota nitu'sa'a nisere wãcũña. Añuse warore wãcũña. Añuse tu'sasere wãcũña. Masã añurõ ucũno'sere wãcũña. Nipe'tise añusere, e'catipeosenojõrẽ wãcũña.

9 Yu'u musãrẽ bu'egu ucũcã tu'o'quere "A'tiro weeroña'a" ní'quere weeya. Yu'u de'ro weecã ã'a'quere weeya. Tojo weecã, Ô'acũ ejerisãjãsere o'ogu musã me'rã nigũsami.

Filipocjãrã Pablöre niyeru weetamu'que ni'i

10 Musã yu'ure apaturi weetamusere ã'agũ, yu'u marĩ wiogu me'rã pũrõ e'cati'i. "Musã yu'ure wãcũtiwũ", nigũ mejẽta wee'e. Musãrẽ yu'ure weetamuta basiotiwũ. 11 "Apeyenojõ yu'ure du'sa'a", nigũ mejẽta wee'e. No'o yu'u cuose me'rã e'catimasĩ'i. 12 Yu'u pajasecuogu e'catise me'rã nĩmasĩ'i. Peje cuogu quẽ'rã nĩmasĩ'i. Yu'ure no'o de'ro wa'acã, e'catise me'rã nĩmasĩ'i. Yu'u yapigu, yapitigu quẽ'rã, e'catimasĩ'i. Peje cuoyu'rumajãgũ, e'catimasĩ'i. Mõógũ quẽ'rã, e'catimasĩ'i. 13 Jesucristo yu'ure tutuase o'ogu me'rã nipe'tisere nu'cãmasĩ'i. 14 Tojo nimicã, yu'u pi'tiri cura yu'ure weetamurã, añurõ weewũ.

15 Musã Filipocjãrã a'tiro masĩ'i. Yu'u Macedonia di'ta musã tiropũ niwũ. Topũ nígũ, musãrẽ Jesucristo yere werenu'cãwũ. Be'ro apesepũ wijawã'cãwũ. Filipopũ ní'cu wijacã, musã dia'cũ yu'ure weetamurã niyeru o'owũ. Jesucristo ye quetire tu'o'que wapa e'catirã, tojo weewũ. 16 Yu'u Macedoniapũ ní'cu wijase duporo Tesalõnicapũ nĩnicã, musã pejetiri yu'ure niyeru o'owũ. 17 Yu'u musãrẽ apeyenojõ o'oro dia'cũ uagu mejẽta wee'e. A'tiro ña'a. Ô'acũ ã'orõpũre ãpẽrãrẽ apeyenojõ o'o'que me'rã musã nemorõ cuocã ña'a. Musã o'ocã, Ô'acũ musãrẽ añurõ weegusami. 18 Nipe'tise Epafrodito me'rã musã o'o'quere ñe'etowũ. Tere ñe'egũ, yu'u uase nemorõ cuo'o. Musã o'o'que Ô'acũrẽ o'ose weronojõ ni'i. Cũ tojo weesere tu'sami. 19 Ô'acũ yu'u wiogu nipe'tise musãrẽ du'sasenojõrẽ o'ogusami. Cũ Jesucristo me'rã peje waro añubutiase cuoyu'runu'cãmi. Cũ cuosenojõrẽ musãrẽ o'ogusami. 20 Marĩ pacu Ô'acũrẽ e'catipeonu'cũrã. Tojota weerã.

Pablo añudutitũo'que ni'i

21 Nipe'tirã Jesucristore ãjõpeorã añuato. Marĩ acawererã yu'u me'rã nirã musãrẽ añudutima. 22 Nipe'tirã a'tocjãrã Jesucristo yarã romano masã wiogu ya wi'ipũ nirã quẽ'rã añudutima.

23 Marĩ wiogu Jesucristo musãrẽ añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo.

Pablo Colosacjārārē ojáca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Colosa, Frigia di'tapu niri macācjārārē ojacu niwī. Cū ne ni'cāti na tiropure wa'aticu niwī. Cū me'rācjārā Jesucristo ye quetire were, cūrē ějōpeori curuacjārā sājācā weecārā niwā. Ti curua Colosacjārārē Epafras Jesucristo ye quetire bu'e, narē su'ori nisetica niwī.

A'ti pūrīrē Pablo bu'iri da'leri wi'ipu nígū, ojacu niwī.

A'tere ojacu niwī. Na añurō weesere tu'ogu, Ō'acūrē e'catise o'osere ojacu niwī. Tojo nicā mejēcā bu'eri masārē tu'omasīña nisere ojacu niwī. Apeyere, Jesucristo yere musā tu'o'caronojōta queoro weeya nisere ojacu niwī.

Pablo Colosacjārā Jesucristore ějōpeorārē oja'que ni'i

¹ Yu'u marī acaweregu Timoteo me'rā musārē añuduti'i. Ō'acū ũa'caronojōta yu'ure Jesucristo cū ye quetire weredutigu cūuwī.

² Musā Colosacjārā Jesucristo yarā cūrē ějōpeonu'cūrārē oja'a. Musārē Ō'acū marī pacu añurō weeato. Ejerisājācā weeato.

Pablo Colosacjārārē Ō'acūrē sērībosa'que ni'i

³ Ō'acū marī wiogu Jesucristo pacure musārē sērībosasetirinucū e'catise o'o'o. ⁴⁻⁵ Musā ye quetire tu'owū. A'tiro ni'i. Musā Jesucristo masārē yu'ruomi nise diacjū cjasere tu'ocārā niwū. Tere tu'orā, musārē Ō'acū ũ'musepu weeatjere e'catiutojacārā niwū. Tojo weerā Jesucristore añurō ějōpeocārā niwū. Musā basu Ō'acū yarā nipe'tirārē añurō ma'iseticārā niwū. Ősā tere tu'o'cārā nitjārā, Ō'acūrē e'catise o'o'o.

⁶ Āpērā quē'rā tojota te quetire tu'orā, musā weronojōta weerā weema. Nipe'tiropu wereturiawā'cārā weema. Musā Ō'acū masārē ma'isere tu'orā, "Diacjūta ni'i", nicārā niwū. ⁷ Ősā ũputu ma'igū Epafras musārē te quetire werecu niwī. Cū ũsārē da'ratamugū nimi. Ō'acū bese'cu Cristo ye cjasere musārē weregu nimi. ⁸ Cūta musā ye quetire miiejawī. Musā Jesucristore ějōpeotjārā añurō ma'isetisere werewī.

⁹ Tojo weerā Epafras musā ye quetire wéréca numata maata ũsā Ō'acūrē sērībosanu'cāwū. A'tiro nicā quē'rārē musārē tojo sērībosanu'cūcā'a. A'tiro sērībosa'a: "Ō'acū, Espiritu Santu tu'omasise o'oato narē. Cū tojo o'ocā, na mu'u duti'quere añurō tu'omasirāsama. ¹⁰ Mu'u yarā weronojōta weesetirāsama", ni sērībosa'a. Ō'acū musā tojo weecā ĩ'agū, e'catigusami. Musā cū ũa'caronojōta añurō weerāsa'a. Cūrē masīnemorāsa'a. ¹¹ Cū tutuayū'ruagu cū tutuasere musārē o'ogusami. Tojo weecā, musā e'catise me'rā nipe'tise mejēcā wa'asere wācūtutuarāsa'a. ¹² Musā Ō'acūrē e'catise o'orāsa'a. Cū musā ña'arō wee'quere dūporopu acobojo, dūcayutojacu niwī. Tojo weerā musā cū tiropu āpērā cū yarā, cūrē ějōpeorā me'rā nirāsa'a. ¹³⁻¹⁴ Marī pacu Ō'acū marīrē, wātī dutino'cārārē yu'ruocu niwī. Ō'acū macū wērīse me'rā na'it'arōpu weronojō ni'cārārē yu'ruocu niwī. Marī ña'ase wee'quere

acobojobu niwĩ. Tojo weegu marĩrẽ cũ macũ uputu maigũrẽ o'ócu niwĩ. Marĩ wiogu niato nigũ tojo weecu niwĩ.

Õ'acũ Jesucristo wẽrĩse me'rã masãrẽ yu'ruo'que ni'i

¹⁵ Õ'acũrẽ ĩ'ano'ña marĩ'i. Cũ macũ a'ti nucũcãpu a'tigu, cũ nisetisere masãrẽ bajuyoropu ĩ'ocu niwĩ. Jesucristo nipe'tisere duporo nitojacu niwĩ.

¹⁶ Õ'acũ cũ macũ me'rã nipe'tisere u'muse, a'ti di'ta bajurã, bajutirãrẽ weecu niwĩ. Apeye quẽ'rãrẽ bajuse, bajutisere weecu niwĩ. Tojo nicã wiorãrẽ u'musepu nirã, a'ti nucũcãpu nirã, nipe'tirãrẽ weecu niwĩ. Tere weégũ, "Yu'u macũ ye nirõsa'a", nicu niwĩ. ¹⁷ Cũ macũ ne waroputa nipe'tise cũ bajurẽse duporo nitojacu niwĩ. Cũ me'rãta cũ bajurẽ'que ninu'cũcã'a. Queoro ducayuro marĩrõ ninu'cũ'u. ¹⁸ Jesucristo marĩ dupoã cãrẽ ãjõpeorã wiogu nimi. Cũta marĩ cãrẽ ãjõpeorãrẽ catise o'ogu nimi. Marĩ nipe'tirã Jesucristore ãjõpeorã ni'cã curua, ni'cã upu ni'i. Cũ marĩ masã ma'mi nimi. Cũ wẽrĩca be'ro marĩ nipe'tirã duporo masãcu niwĩ. Tojo weegu nipe'tirã bu'ipu nimi. ¹⁹ Õ'acũ a'tiro nicu niwĩ: "Yu'u macũ yu'u weronojõta niato", nicu niwĩ. Tojo weero nipe'tise Õ'acũ nisetise Jesucristopureta ni'i. ²⁰ Õ'acũ cũ macũrẽ wẽrĩcã uacu niwĩ. Nipe'tise, nipe'tirã, u'muse, a'ti nucũcã yu'u me'rã apoato nigũ tojo weecu niwĩ. Cũ macũ curusapu wẽrĩse me'rã apocu niwĩ.

²¹ Musã quẽ'rã ne waro Õ'acũrẽ masĩticãrã niwã. Musã ña'arõ weeseti'que bu'iri Õ'acũrẽ ĩ'atu'ti, ña'arõ wãcũcãrã niwã. ²² Musã tojo nisetimicã, Õ'acũ ni'cãrõacãrẽ musã me'rã apocu niwĩ. Jesucristo marĩ weronojõ uputigu ti upu me'rãta cũ pi'eti, wẽrĩcu niwĩ. Cũ wẽrĩse me'rã Õ'acũ yarã bu'iri marĩrã tojacã weecu niwĩ. Cũ pacupure musãrẽ wiaguti nigũ, tojo weecu niwĩ. ²³ Musã cũ ye quetire ãjõpeonu'cũcã, cũ uaro weenu'cũcã, tojo weegusami. Æpẽrã musãrẽ mejẽcã werẽcã, cũ ye quetire ne cõ'aticã'ña. A'tere nipe'tirocjãrãpu tu'orã weema. Yu'u quẽ'rã a'te quetire weretamusijaguta ni'i.

Õ'acũ Pablõre Jesucristore ãjõpeorãrẽ weetamuduti'que ni'i

²⁴ Õ'acũ yu'ure wereduti'quere weregu, apetero pũrõ pi'eti'i. Tojo pi'etimigũ, e'cati'i. Jesucristo cãrẽ ãjõpeorã ye niatjere pi'etitojacu niwĩ. Tojo weegu yu'u quẽ'rã cãrẽ ãjõpeorãrẽ weetamusĩ'rigũ pi'eti'i.

²⁵ Õ'acũ yu'ure narẽ weetamudutiwĩ. Tojo weegu yu'u musã Jesucristore ãjõpeorãrẽ a'tiro wee'e. Cũ ye quetire añurõ tu'omasĩpe'oato nigũ musãrẽ weetamu'u. ²⁶⁻²⁷ Musã Colosacjãrã, judío masã nitirã quẽ'rãrẽ añubutiasẽ queti ni'i. Jesucristo musãpureta nimi. Cũ musã me'rã niyucã, añuse musã u'musepu niatjere masĩ, e'catiyutojasa'a. Õ'acũ maata judío masã nitirãrẽ Jesucristo yu'ruogusami nisere wereticu niwĩ. Tojo weerã ne warocjãrãpu a'tere masĩticãrã niwã. A'tocaterore Õ'acũ Jesucristore ãjõpeorãrẽ masĩcã weemi.

²⁸ Æsã Jesucristo ye quetire were'e. Nipe'tirã masãnucũrẽ cũ nisetisere masĩdutiãrã were'e. Cũ uaro weedutiãrã, cũ me'rã ninu'cũdutiãrã were'e.

²⁹ A'tere weesĩ'rigũ, Jesucristo cũ tutuase o'ose me'rã yu'u masãrẽ uputu bu'e, narẽ Õ'acũrẽ sãrĩbos'a'a.

2

¹ Yu'u ní'caronojōta musā ye niatjere uputu wācū, Ō'acūrē sērībosa'a. Tojo weegu musārē a'tere masiāto nīgū oja'o'ogu wee'e. Nipe'tirā Laodiceacjārārē, tojo nicā ya'ure ī'atirārē mejārōta sērībosa'a. ² A'tiro sērī'i: "Ō'acū, narē wācūtutuase o'oya. Añurō su'ori nisetiāto. A'merī ma'iāto. Na añurō mu'u ye cjasere tu'omasīpe'oato. Na tojo wéerā, mu'u macūrē añurō masīrāsama", ni sērībosa'a. Ne waropure Ō'acū nipe'tise cū macū Jesucristo ye cjasere weretico niwī. A'tocaterore majā cū yere weremi. ³ A'tiro ni'i. Jesucristopureta nipe'tise masīse, tu'omasīse ni'i. Tojo weegu cū dia'cū añurō masīgū nimi. Cūrē ējōpeorā nipe'tise masīse bocano'o. ⁴ Āpērā musārē diacjū weronojō ucūmaasoobosama. Añurō tu'omasīña nīgū, tere were'e. ⁵ Yu'u aperopu nimigū, musā wa'teropu nīgū weronojō tu'oña'a. Musārē pūrō wācū'u. Yu'u musā añurō niseticā tu'ogu, musā Jesucristore ējōpeocā tu'ogu, uputu e'cati'i. ⁶ Ne waropure marī wioгу Jesucristore ējōpeocārā niwū. Titapure musā ējōpeo'caronojōta a'tiro nicā quē'rārē nipe'tise numarī cūrē ējōpeonu'cūcā'ña. ⁷ Cūrē nemorō masīnemoña. Musārē bu'e'caronojōta cūrē ējōpeonemoña. Ūmacorinucū Ō'acūrē "Añu'u", ni e'catise o'oya.

Jesucristore ējōpeotirā ējōpeo'que ni'i

⁸ Āpērā musārē werecā, añurō tu'omasīña. Na musārē nisoose me'rā werebosama. Diacjū weronojō ucūsama. Niwe'e. Te ucūse me'rā masārē were, maasoarā weema. Jesucristo ye mejēta ni'i. Na basu na wācūsere, duporocjārāpu nisetimujāti'quere wererā weema. Tojo weerā narē ējōpeoticā'ña.

⁹ A'tiro pe'e ni'i. Jesucristopure nipe'tise Ō'acū nisetise ni'i. ¹⁰ Musā quē'rā cūpureta ni'i. Tojo weerā musā Ō'acūrē cuoyu'ruatoja'a. Jesucristo nipe'tirā wioгу nimi. Ū'musecjārā, a'ti turicjārā, bajurā, bajutirā nipe'tirā wiorā cū doca nima.

¹¹ Musā masīsa'a, Ō'acū yarā sājāsī'rīrā, judío masā weronojō ō'rēcju yapa caserore yejecō'aticārā niwū. A'tiro pe'e wa'acaro niwū. Jesucristo basu musā ña'arō weesetisere cō'acu niwī. Tojo weerā ō'rēcju yapa caserore yejecō'a'cārā weronojō Ō'acū yarā tojacārā niwū. ¹² Jesucristo wērī yaano'cu niwī. Musā quē'rā wāmeyeno'rā, ña'arō weeseti'quere du'urā, wērī yaano'cārā weronojō tojacārā niwū. Wērī'cārā, catirā na wee'quere weetimimaba. Tojo weerā musā quē'rā toduporopu wee'quere weetisa'a. Jesucristo wērīca be'ro Ō'acū cūrē masōcu niwī. Cūrē masō'caronojōta musā quē'rārē masōgū, apesu'tiro sājācā weecu niwī. Ō'acū cū tutuaro me'rā cū macū Jesucristore masō'quere musā ējōpeoyucā, tojo weecu niwī. ¹³ Musā judío masā nitirā ō'rēcju yapa caserore yejecō'aticārā niwū. Tojo nicā ña'arō weecūcārā niwū. Ña'arō nisetitjārā, toduporopure wērī'cārā weronojō nicārā niwū. A'tocaterore majā Ō'acū yarā ni'i. Cū musārē catinu'cūcā weecu niwī. Musārē ña'arō wee'quere acobojocu niwī. ¹⁴ Ō'acū cū duti'quere yu'rānu'cācā, marīrē bu'iri da'rebopī. Te marī peje ña'ase cuomi'quere cū macū curusapu wērīse me'rā acobojocu niwī. ¹⁵ Jesucristo cū wērīse me'rā nipe'tirā ī'orōpu wātīarē docaque'acā weecu niwī.

"A'ti nucūcā cjasere pūrō wācūtīcā'ña" n'que ni'i

16 Musã masĩsa'a, judío masã ni'cãrẽ apeye ba'asere ba'adutitisama. Tojo weerã ãpẽrã musã sĩ'rĩsere, ba'asetisere judío masãrẽ dutitisenojõrẽ na ucjacã, tu'otica'ña. Na peje bosenuũmũrĩ cuosama. Ni'cã cũ'marẽ, ma'ma mujĩpũrẽ, tojo nicã semanarĩnucũ na soowuase nuũmũrĩrẽ cuosama. Na weronojõta ticuse bosenuũmũrĩ weedutisama. "Musã tojo weetirã, Ô'acũ duti'quere weewe'e", nisama. Na tojo nicã, tu'otica'ña. 17 Ô'acũ tere ne weronopure Jesucristore queose o'oyugu weecu niwĩ. Yu'u macũ ye cjasere masĩato nĩgũ tojo weecu niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ Jesucristo a'titojacu niwĩ. Tojo weegu masãrẽ a'tere toduporopu duti'quere Ô'acũ sõ'owaro weedutitimi majã.

18 Æpẽrã musãrẽ a'tiro nisoobosama: "Ûsã añurã ni'i. Ô'acũ ùsãrẽ añurõ wãcũato nĩrã be'ti ñubue'e. Ô'acũrẽ wereco'terãrẽ ñubuepeo'o. Ûsã cãrĩtimirã quẽ'ese weronojõ Ô'acũ yere ï'a'a. Tojo weérã, ùsã ãpẽrã yu'ruoro Ô'acũ ye cjasere añurõ masĩ'i. Musã quẽ'rã tojota weeya. Musã a'tere weetirã, bu'iri cuorãsa'a", nibosama. Musãrẽ tojo nicã, ne ãjõpeotica'ña. "Masĩrã waro ni'i ùsã", ni wãcũsama. Tojo nima'acãrã weema. A'te masã wãcũse dia'cũ ni'i. 19 Na Jesucristore sirututima. Marĩ pũrĩcã Jesucristo ya curuacjãrã ni'i. Cũta nimi marĩ dupoã. Marĩrẽ cũ masĩsere, tutuasere o'osami. Te me'rã marĩ umucorinucũ Ô'acũ uaronojõ nemorõ a'merĩ ma'i, weetamumasĩ'i.

20 Musãrẽ toduporopure musã ñecũsumua nisetimujãti'quere peje dutise nicaro niwã. A'tocaterore toduporopu weeseti'quere Jesucristo cũ wẽrĩse me'rã yu'rawetica weecu niwĩ. Yu'rawetica be'ro nimicã, ¿de'ro weerã musã toduporopu weeseti'caronojõta niti tja? 21 Musãrẽ ãpẽrã "A'tenõjõrẽ ñe'etica'ña, tenõjõrẽ ba'aticã'ña", nibosama. 22 Na tojo nĩrã, a'ti turi cjasere maata pe'tisere ucũrã weema. Masã na wãcũro me'rã weedutise ni'i. 23 Na dutise añubutiase weronojõ basu'u. Bu'icjase dia'cũ a'tiro nita'sasama: "Musã quẽ'rã ùsã weronojõta añurõ ãjõpeoroua'a. Ô'acũ marĩrẽ añurõ wãcũato nĩrã be'tiroua'a. Marĩ upu quẽ'rã ña'a nisa'a. Tojo weerã marĩ basu marĩ upure pi'etise o'oroua'a. Marĩ pi'etise o'õca be'ro marĩ ña'arõ uaripejasere cõ'ata basio'o", nimisama. Niwe'e. Na dutisere weérã, marĩ mejãrõta tojacã'sa'a tja.

3

1-3 Yu'u musãrẽ toduporopu ni'caronõjõta Jesucristo wẽrĩcu niwĩ. Musã cũ wẽrĩse me'rã toduporopu weeseti'quere du'ucãrã niwã. Cãrẽ cũ tutuase me'rã cũ pacu masõcu niwĩ. Musã quẽ'rãrẽ cũ macũrẽ ãjõpeoyucã, cũ tutuase me'rã musãrẽ catinu'cũcã weecu niwĩ. Tojo weerã a'ti turi cjasere wãcũtica'ña. U'muse cjase pe'ere wãcũña.

Musã Ô'acũpure Jesucristo me'rã ni'i. Jesucristo u'musepu Ô'acũ me'rã wĩogurõ dujiri cũmũrõpu nimi. Tojo weerã musã Jesucristo nĩrõ u'musepu cjasere añurõ wãcũnarũña. 4 Cũta marĩrẽ su'ori nimi. Su'ori catimi. Marĩ cũ me'rã ni'i. Tojo weerã cũ a'ti nucũcãpure apaturi a'ticã, marĩ quẽ'rã cũ tutuase, cũ asistese me'rã a'tirãsa'a.

Duporopu weeseti'quere Pablo du'uduti'que ni'i

5 Musã a'ti turi cjasere ña'ase weesĩ'rĩsere du'ucã'ña. Musã, musã nuũmosãnumia nitirãrẽ a'metãrãtica'ña. Musã numia quẽ'rã, musã marãpũsumua nitirãrẽ a'metãrãtica'ña. Ne ãpẽrã me'rã "Ña'arõ

weesi'rīsa'a", niticā'ña. Ne āpērārē musā wācūsepu "Narē wuacājī, na me'rā nisī'rīsa'a", ni wācūtīcā'ña. Āpērā na cūosere uoticā'ña. Musā apeyenojōrē uorā, Ō'acū mejētare ējōpeorā weebosa'a. ⁶ Cūrē yu'rūnu'cācā, a'tenojō weerārē Ō'acū uputu bu'iri da'regasami. ⁷ Musā toduporopure tere weesetirā, ña'arā nicārā niwū. ⁸ A'tocaterore majā nipe'tisere musā ña'arō weesere, uase, ī'atu'tise, āpērārē nitu'ti yabisere du'uya. Ña'asere ne wācū bujicā'ticā'ña. ⁹ Āpērārē nisooticā'ña. Musā toduporopu weeseti'quere du'utojacārā niwū. Tojo weerā tere weeticā'ña majā. ¹⁰ A'tocaterore musā apeye wācūse cuo'o. Ō'acū musārē wee'cu cū weronojō nisetiatio nīgū musārē ducayunu'cūgū weemi. Nemorō cūrē masiatio nīgū tojo weemi. ¹¹ Marī nipe'tirārē Jesucristo ī'orōpure ne ducawatise marī'i. Judío masā, judío masā nitirā, āpērā ō'rēcju yapa casero yejecō'ano'cārā, yejecō'ano'ña marīrārē ducawatise marī'i. Tojo nicā apesecjārāpu, sumutoricjārā, da'raco'teri masā, da'raco'tetiri masā, ā'rā nipe'tirā me'rā ducawatise marī'i. Cū nipe'tirā cūrē ējōpeorā wiogu nimi. Nipe'tirāpure nimi.

¹² Ō'acū musārē ma'imi. Cū musārē cū yarā niato nīgū besecu niwī. Tojo weerā āpērārē pajaña'ña. Narē añurō e'catise me'rā weetamuña. Musā "Āpērā yu'ruoro ni'i", ni wācūtīcā'ña. Musārē mejēcā nicā, tojo tu'oña'ña. Wācūtutuaya. ¹³ Musā basu āpērā me'rā a'metu'ti'cārā, āpērā mejēcā weecā tu'sati'quere narē acobojoya. Jesucristo musārē acobojocu niwī. Tojo weerā musā quē'rā āpērārē mejārōta acobojoya. ¹⁴ A'merī ma'ña. Musā tojo ma'írā, nipe'tise yu'u duti'quere weepe'ocā'rāsa'a. Añurō musā basu su'ori nisetirāsa'a. ¹⁵ Ō'acū cū uaro weecā, musā ye ejeripō'rārīpure e'caticā weesami. Cū uaro weetirā, bujawetisa'a. Tojo weerā cū uaro weeya. Añurō su'ori nisetiya. A'tere uasāgū, cū musārē ni'cā curua, ni'cū pō'rā weecu niwī. Musā cūrē e'catise o'onu'cūcā'ña.

¹⁶ Jesucristo ye quietire añurō wācūnūrāña. Cū masīse o'ose me'rā āpērārē musā basu a'merī bu'eya. Musā ejeripō'rārīpu Ō'acūrē e'catise o'orā, basapeoya. ¹⁷ Musā Jesucristo yarā ni'i. Tojo weerā nipe'tise musā weesetise, ucūsetisere cū yarā weronojōta weeya. Jesucristo cū tutuase me'rā tere weeta basio'o. Cū pacure e'catise o'onu'cūcā'ña.

Jesucristore ējōpeorārē weeduti'que ni'i

¹⁸ Marāputirānumia, Jesucristo marī wiogure ējōpeorā, a'tiro weeya. Musā marāpusumuarē na dutisere yu'ti ējōpeoya. ¹⁹ Musā numotirānumua pe'e, musā numosānumiarē ma'ña. Na me'rā uaticā'ña. ²⁰ Wī'marā, ma'mapjia, nipe'tise musā pacusumua dutisere añurō yu'tiya. Ō'acū tojo weecā uasami. ²¹ Musā pō'rārē na'irō tu'ti, uacā weeticā'ña. Musā tojo weecā, na bujaweti, musā dutisere weemasītisama.

²² Da'raco'teri masā, nipe'tise musā wiorā a'ti nucūcācārā na dutisere yu'tiya. Na ī'orōpure, na ī'atīropure añurō da'raya. Musā wiorā ī'orōpu dia'cū añurō da'rarā, musā wiogu "Añurō da'rama" ni wicūato, niro weebosa'a. Musā tojo weeticā'ña. Ō'acūrē añurō ējōpeotjārā, weesoora marīrō da'raya. ²³ Musā apeyenojō da'rarā, añurō tu'sase me'rā da'raya. Teese me'rā weeticā'ña. Masārē da'rabosamirā, Jesucristore da'rabosarā weronojō tu'oña'ña. ²⁴ Musā cūrē da'raco'terā ni'i. Cūta musārē u'musepu wapayegasami. Musā tere masītoja'a. Tojo weerā añurō da'raya. ²⁵ Ña'arō

wee'que wapare Õ'acũ bu'iri da'regusami. Masã nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojõ bu'iri da'resami. Ne ni'cũ yu'rãwetitisami.

4

¹ Dutiri masã, musã quẽ'rã u'musepure ni'cũ wiogu cuo'o. Musã tere masitoja'a. Tojo weerã Õ'acũ uaronojõta musãrẽ da'raco'terãrẽ añurõ cuoya.

² Õ'acũrẽ añurõ tu'ocasanu'cõtjãrã, sãrĩnu'cũcã'ña. Cũrẽ "Añu'u", ni e'catise o'oya. ³ Musã Õ'acũrẽ sãrĩrã, ùsã quẽ'rãrẽ sãrĩbosaya. "Pãjãrã Jesucristo ye quetire masitirãrẽ tu'osĩ'ricã weeato", ni sãrĩbosaya. Cũ ye queti duporocjãrãpu na masĩno'ña marĩ'que añuse queti ni'i. A'te werese ye bu'irita yu'u bu'iri da'reri wi'ipu dujisa'a. ⁴ Yu'ure Õ'acũrẽ sãrĩbosaya. Yu'ure "Wisiro marĩrõ diacjũ wereato", ni sãrĩbosaya.

⁵ Æpẽrã Jesucristore ãjõpeotirã me'rã añurõ nisetiya. Na me'rã musã weesetisetirinucũ Õ'acũ uaronojõta narẽ añurõ weeya. ⁶ Na me'rã ucũrã, añurõ tu'saroputa tu'otu'sase me'rã ucũña. Æpẽrã musãrẽ sãrĩtiña'cã, añurõ diacjũ yu'tiya.

Pablo me'rãcjãrã añudutise o'o'que ni'i

⁷ Tĩquico yu'u me'rãcjũ yu'u ma'igũ a'tiro weegusami. Yé quetire musãrẽ weregu wa'agusami. Cũ yu'u me'rã marĩ wiogu Jesucristo yere da'raco'tetamugũ nimi. Tojo nicã yu'ure bu'etamugũ nimi. ⁸ Yu'u cũrẽ musã tiropu wa'adutiguti wee'e. Æsã ye quetire tu'orã, musã wãcũtutua, e'catinemorãsa'a. ⁹ Onésimo musã ya macã nĩcũ'cu quẽ'rã cũ me'rã wa'agusami. Cũ yu'u ma'igũ, yu'u me'rãcjũ a'tocaterore ùsãrẽ añurõ weetamugũ weemi. Na puarã musãrẽ wererãsama nipe'tise a'to Romapu de'ro wa'a'quere.

¹⁰ Aristarco musãrẽ añudutimi. Cũ quẽ'rã yu'u me'rã bu'iri da'reri wi'ipu nimi. Marco, Bernabé basucu quẽ'rã musãrẽ añudutimi. Marco musã tiropu sijacã, yu'u musãrẽ toduporo nĩ'caronojõta añurõ ñe'eapa. ¹¹ Apĩ Jesú na "Justo" pisuno'gũ musãrẽ añudutimi. Æ'rã i'tiarã Æpẽrã judío masã Jesucristore ãjõpeorã wa'terore na dia'cũ yu'ure da'ratamuma. Na Õ'acũ wiogu nisere masãrẽ bu'erã weema. Na weetamuse me'rã yu'u wãcũtutua, e'catise cuo'o. ¹² Epafras musã me'rãcjũ añudutimi. Cũ Jesucristo ye cjasere da'raco'tegu nimi. Cũ musãrẽ uputu sãrĩbosagu weemi. Õ'acũrẽ añurõ sirutuato, cũ uaro añurõ weenu'cũato nĩgũ, tojo sãrĩbosami. ¹³ Yu'u diacjũta were'e. Cũ musãrẽ uputu sãrĩbosacã ì'a'a. Æpẽrã quẽ'rãrẽ Laodiceacjãrãrẽ, tojo nicã Hierãpolicjãrãrẽ sãrĩbosami. ¹⁴ Luca ocoyeri masũ ùsã uputu ma'igũ musãrẽ añudutimi. Apĩ quẽ'rã Demas wãmetigu añudutise o'omi.

Pablo añudutiu'o'que ni'i

¹⁵ Laodiceacjãrã Jesucristore ãjõpeorã añuato. Nĩfa wãmetigo quẽ'rã añuato. Tojo nicã nipe'tirã co ya wi'ipu Õ'acũrẽ ãjõpeorã nerẽwuarã añuato. ¹⁶ Musã a'ti pũrĩrẽ bu'epe'oca be'ro Laodiceacjãrãpure o'oya. Na quẽ'rã na nerẽwuaropu bu'eĩ'oato. Musã quẽ'rã ape pũrĩ Laodiceacjãrãrẽ yu'u ojãca pũrĩrẽ ñe'erã, musã nerẽrõpu bu'eya. ¹⁷ A'tiro niña Arquipore: "Marĩ wiogu da'radutigu cũu'quere añurõ da'ratu'ajaya."

¹⁸ A'te nituose darire musãrẽ añudutise o'ogu, yu'u basuta oja'a. Wãcũña yu'u bu'iri da'reri wi'ipu nisere. Õ'acũrẽ sãrĩbosaya. Õ'acũ musãrẽ añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Tesalónicacjārārē ojamu'tāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Tesalónica, Macedonia di'tapu niri macācjārārē ojacu niwī. A'ti pūrīrē ojacu, Corinthopu nicu niwī. Toduporopure cū basuta narē Jesucristo yere were, cūrē ējōpeori curuacjārā sājācā weecu niwī. Cū ējōpeocā wéeca be'ro Timoteo añuse quetití ejacā tu'ogu, maata narē a'ti pūrīrē ojacu niwī. Na añurō weesere tu'ogu, Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Tojo nicā Jesucristore ējōpeosere weenemocā uasāgū ojacu niwī. Na cūrē sērītiña'quere yu'tigu ojacu niwī. Cū Jesucristo apaturi a'tiatjere ojacu niwī.

Pablo cū me'rācjārā me'rā Tesalónicacjārā Jesucristore ējōpeorārē oja'que ni'i

¹ Yu'u Pablo, yu'u me'rācjārā Silvano, Timoteo me'rā musārē a'ti pūrīrē oja'a. Musā Tesalónicacjārārē marī pacu Ō'acū, marī wiogu Jesucristo yarārē añudutise o'o'o. Ō'acū musārē añurō weeato. Musārē ejerisājācā weeato.

Pablo Tesalónicacjārā na añurō weesetisere tu'ogu Ō'acūrē sērībosa'que ni'i

² Musārē ūsā ñubuesetirinucū marī pacu Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'a.

³ Cūrē ñubuerā, a'tiro ni'i. "Ō'acū, Tesalónicacjārā mu'u macū Jesucristore ējōpeorā añurō weesetisama. Na ma'isere ĩ'orā, āpērārē añurō weetamusama. Jesucristo cū apaturi a'tiatjere e'catise me'rā yucuerā weesama. Tojo weerā cūrē ējōpeodu'utisama", ni ñubue'e Ō'acūrē.

⁴ Ō'acū musārē ma'imi. Cū, yarā niato nīgū besecu niwī. Ūsā a'tere mas'i. ⁵ Musārē Jesú ye quetire wererā, ūsā ye useri me'rā dia'cū weretiwā. Espiritu Santu tutuase me'rā werewa. Ūsā bu'ese diacjāta ni'i nírā, musārē bu'ewu.

Musā masīsa'a. Ūsā topu nírā, musārē ma'írā, añurō weesetiwā.

⁶ Musā ūsā wee'quere ĩ'acūurā, ūsā weronojōta weeseticārā niwū. Tere wéerā, Jesucristo weeseti'caronojōta weecārā niwū. Musārē Espiritu Santu e'catise o'ocā, uputu pi'etimirā, Jesucristo ye quetire ñe'ewā. ⁷ Tojo weerā musā Jesure ējōpeosere ĩ'orā, añuse queose nipe'tirā āpērā Jesure ējōpeorārē o'ocārā niwū. Musā ya di'ta Macedoniajārārē, tojo nicā āpērā a'ti di'ta Acayacjārārē tojo weecārā niwū. ⁸ Musā me'rāta marī wiogu Jesú ye queti nipe'tiropu se'sa wa'a'a. Macedonia, Acaya dia'cū mejētare se'saro weewe'e. Nipe'tirocjārāpu musā Ō'acūrē ējōpeosere masīpe'titojama. Tojo weerā tere āpērārē werewe'e. ⁹ Mejō na pe'eta musā weesetisere quetiwerema. Ūsā musā tiropu nicā, musā ūsārē añurō wee'quere werema. Apeyema, musā queose yee'cārārē ējōpeodu'u'quere werema. Tere du'u, ni'cārōacārē Ō'acū catigu diacjū nīgū pe'ere ējōpeo, cū uaro weeaporo. ¹⁰ Ō'acū cū macū Jesú u'musepu nīgūrē, cū apaturi a'tiatjere e'catise me'rā yucuerā weeaporo. A'tere āpērā ūsārē quetiwerema musā weesetisere. Ō'acū cū macū wērī'cupure masōcu niwī. Cū Jesúta nimi marī uputu bu'iri bocabo'quere yu'ruo'cu.

2

Pablo Tesalónicapa cũ bu'e'quere quetiwere'que ni'i

¹ Acawererā, musā a'tere añurō masīsa'a. Ɖsā Tesalónicapa sījarā, mejō warota bu'ecusiaticārā niwū. Ɖsā bu'esere tu'orā, musā pājārā Jesure Ɖjōpeowū. ² Ɖsā musā tiropu wa'ase duporo ūsā Filipopu niwū. Topu nicā, tocjārā ūsārē tārā, ña'arō bujicā'wā. Musā tere masīsa'a. Musā ya macācjārā quē'rā ūsā weresere cā'mota'asī'rīmiwā. Na tojo weemicā, Ō'acū ūsārē añurō wācūtutuase o'owī. Tojo weerā cũ ye quetire uiro marīrō werewu. ³ Musārē Jesú ye quetire wererā, mejēcā pe'e weretiwu. Ña'arō weesī'rīrā, numiarē a'metārāsī'rīrā, weeta'sase me'rā weretiwu. ⁴ Ō'acū pe'e ī'abesetojagupu cũ ye queti weresere cūgūtigu ūsārē besecu niwī. Masā ūsā me'rā e'catiato nírā mejēta cũ ye quetire werewu. Ō'acū pe'ere e'catidutirā werewu. Ō'acū nimi nipe'tise marī wācūsere masīgū. ⁵ Ɖsā topu nírā, ne ni'cāti musā yere uaripejarā, añurō ucūta'sa weretiwu. Musā a'tere masīsa'a. Ō'acū quē'rā diacjūta ūsā wācūsere masīsami.

⁶⁻⁷ Ɖsā Jesú o'ó'cārā ni'i. Tojo weerā “Ɖsārē wiorā weronojō ī'aña”, nímāsībopā. Tojo nīta basiomīcā, ne ni'cūrē nītiwu. A'tiro pe'e weewu. Ni'cō numio co macūrē co'te mī'o masōsamo. Co weronojō ūsā quē'rā musā tiropu nírā, musārē ma'írā, tojota weewu. ⁸ Musārē ma'írā, Ō'acū ye queti dia'cūrē weretiwu. Nipe'tise ūsā pōtēorō weetamuta basiosere weetamuwū. Musārē uputu ma'icāti.

⁹ Ɖsā topu nírā da'ra'quere musā wācūsa'a. Musārē Ō'acū ye quetire wererā, peje caribose o'osī'rītiwu. Tojo weerā ūsārē a'mácaticā'to nírā ūsā basu da'rawu. Ñamirī, umucori yóacāta ūsā ba'atjere, ūsārē du'sasenojōrē wapata'arā da'rawu.

¹⁰ Ɖsā weeseti'quere musā ī'awū. Ō'acū quē'rā masīsami. Musā Jesucristore Ɖjōpeorā me'rā nírā, ūsā weesooro marīrō nisetiwu. Mejēcā weetiwu. Ō'acū uaronojō nisetiwu. Tojo weerā āpērā ūsārē “Na bu'iri cuoma” nirō marīrō nicā'wū. ¹¹⁻¹² Ni'cū cũ pō'rārē weronojōta ūsā quē'rā musānucūrē werewu. E'catise, wācūtutuasere musārē o'owu. Ō'acū pō'rā weronojōta nisetidutiwu. Musārē Ō'acū cũ pō'rā niato nígū besesami. Tojo nicā musārē cũ me'rā cũ asistese nirōpu ninu'cūditisami.

¹³ Apeye musā ye cjasere wereguti. Ō'acū ye quetire werecā, musā “Ō'acū ye ucūse ni'i” nírā, maata Ɖjōpeowu. “Masā na ucūsere Ɖjōpeobosau”, nītiwu. Musā tojo weesere wācūrā, Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'a. Ɖsā musārē were'que Ō'acū ucūse warota niwū. Te queti me'rāta Ō'acū cũ uaro weeato nígū musārē siape me'rā ducayunu'cūgū weemi.

¹⁴ Musā Jesucristore Ɖjōpeocā, musā ya di'tacjārā musārē pi'tise o'ocārā niwā. Judea di'tapu quē'rārē na acawererā judío masā musārē wa'arconojo'ta Jesure Ɖjōpeorārē weecārā niwā. ¹⁵ Judío masāta duporocjārāpu quē'rārē Ō'acū ye queti weremu'tārī masārē wējēcārā niwā. Marī wioqu Jesure tojota weecārā niwā. Ɖsā quē'rārē musā ya macāpu nicā, ūsārē uatirā, cō'acā'wā. Tojo weegu Ō'acū na me'rā tu'satisami. Judío masā nipe'tirā Jesure Ɖjōpeorā me'rā cumuca dia'cū uacā'ma. ¹⁶ Judío masā nitirārē Ō'acū yu'raocā uatima. Tojo weerā

narē Jesú ye quetire werecā uasātirā, a'tiro weewā. Ēsā narē were-
sere cā'mota'asī'rīmiwā. Na ña'arō weese siape me'rā nemorō wee'e.
Tojo weerā na pajibutiario bu'iri cūoma. Na yu'runu'cāpose bu'iri
ni'cārōacāputa na Ō'acū bu'iri da'resere bocarāsama.

Pablo quē'rā Tesalónicacjārārē ĩ'arā wa'asī'rīmi'que ni'i

¹⁷ Ēsā musā tiropure wijawā'cātica be'roacā maata musārē
ĩ'asī'rīmicāti. Ēsā upu topu nitimicā, musā tiropu dia'cū ejeripō'rātiwā.
Topure uputu wa'asī'rīmiwā tja. ¹⁸ Pejetiri yu'u Pablo basu pe'eta
"Wa'aguti", nimiwā. Ēsā topu wa'asī'rīsetirinucū wātī ūsārē
cā'mota'amujāwī. ¹⁹⁻²⁰ Musāta ni'i ūsārē e'catise o'orā. Tojo weerā
musārē pūrō ĩ'asī'rīsa'a. Marī wiogu Jesú cū apaturi a'ti turipu a'ticā,
cūrē wererāti musā ye quetire. A'tiro nirāti: "Ā'rāta nima ūsārē e'catise
o'o'cārā. Narē mejō waro mu'u ye quetire weretiwa. Na tere tu'orā,
mu'urē añurō ējōpeowā. Tojo weerā pūrō e'cati'i na me'rā", nirāti cūrē.

3

¹⁻² Musā ye quetire tu'osī'rīrā, pōtēoticāti. Tojo weerā musā tiropu
Timoteore ĩ'adutirā o'ówa. "Ēsā pe'e Atenapu tojarāti", niwā. Timoteo
ūsā me'rācjū Jesú ye quetire werecusiataumugū nimi. Cū musārē Jesure
nemorō ējōpeocā weegusami nīrā, o'ówa. Tojo nicā wācūtutuanemosere
wereato nīrā cūrē o'ówa. ³⁻⁴ Āpērā masā musā Jesure ējōpeocā ĩ'arā,
ĩ'atu'ti, bujicā'sama. Na tojo weecā, Jesure ējōpeodu'uticā'to nīrā
Timoteore weredutirā o'ówa. Ēsā topu nīrā, musārē a'tere wereyutojawa.
"Marī Jesure ējōpeorā, pi'etino'rōsa'a", niwā. Ēsā ni'caronojōta marī
nipe'tirārē queoro wa'aro wee'e. Musā tere masīsa'a. ⁵ Musā Jesure
ējōpeosere masīsī'rīgū pōtēoti, ¿de'ro wa'amiti narē? nígū, musā ye
quetire miitidutigu Timoteore o'ówa. "Apetero weegu musārē wātī Jesure
ējōpeodu'ucā weecā'pī", nicāti. ¿Ēsā bu'e'que ne wapamarīpari? ni
masīsī'rīgū cūrē o'ówa.

Tesalónicacjārā ye quetire Timoteo quetití eja'que ni'i

⁶ Ni'cārōacārē Timoteo musā tiropu ni'cu dajtojami a'topure. Cū musā
yere añuse quetití dajami. A'tiro niami: "Na Jesure ējōpeonu'cūcā'ma. Na
basu añurō a'merī ma'isetiama. Marīrē ma'ise me'rā wācūnu'cūcā'ma.
Marīrē pūrō ĩ'asī'rīama marī narē ĩ'asī'rīrōnojōta", ni quetití dajami.
⁷ Musā Jesure ējōpeose quetire tu'orā ūsā pi'etimirā, e'cati'i. ⁸ Marī
wiogu Jesure ējōpeonu'cūcā tu'orā, yujuputa ūsā ejerisājāse cūo'o. ⁹ Tojo
weerā musārē wācūrā, e'cati'y'rūasa'a. Ō'acūrē musā ye cjasere ūsā
¿de'ro wee e'catise o'opōtēobosau? Basiowe'e. ¹⁰ Ņamirī, umucorita
yóacā Ō'acūrē sērīnu'cūcā'a musā tiropu wa'asī'rīrā. Musārē Jesú yere
wereyapada'reosī'rīsa'a.

¹¹ Ēsā marī pacu Ō'acūrē, marī wiogu Jesure a'tiro sērī'i.
"Tesalónicacjārā tiropu ūsārē o'óya. ¹² Nemorō na basu a'merī ma'iseticā
weeya. Nipe'tirā āpērā quē'rārē ma'icā weeya. Narē ūsā ma'irōnojōta
na quē'rā āpērārē ma'iatō. ¹³ Ō'acū, mu'urē ējōpeodu'uticā'to. Mu'u
narō weeato. Narē wācūtutacā weeya. Mu'u aparē tojo weecā, mu'u
ĩ'orōpu bu'iri marīrā nīrāsama. Tojo weerā Jesú apaturi a'ti turipure cū
yarā me'rā a'ticā, bu'iri marīrā nīrāsama." A'tiro ni sērībosa'a musā ye
cjasere marī pacu Ō'acūrē.

4

Pablo Jesure ějōpeorārē Ō'acū tu'saronojō weeduti'que ni'i

¹ Apeye musā ye cjasere werenemosī'rīsa'a. Yu'u basu dutise mejēta ni'i. Marī wioḡu Jesú dutisere were'e. Ěsā musārē duti'caronojōta Ō'acū tu'sasenojōrē weeya. Musā ni'cārōacārē Ō'acū duti'quere weerā wee'e. Siape me'rā nemorō weenemoña. ² Ěsā were'quere musā masīsa'a. A'tere wererā, Jesú marī wioḡu cū dutiro me'rā musārē werewu.

³ Ō'acū cū ūaro weecā tu'sasami. Cū yarā weronojō weesetiya. Musā numosānumia, musā marāpusumua nitirārē a'metārāticā'ña. ⁴ Musānucū wiopesase me'rā ña'arō wee'orō marīrō omocā du'te, numotiburoya. Musā tojo weecā ī'arā, āpērā “Añurō weema”, nirāsama. ⁵ Ō'acūrē masītirā numiarē ña'arō weesī'rīrā, ūaripejasama. Musā na weronojō niticā'ña. Mejō wācūtutuaya. ⁶ Ne apī nomorē a'metārāticā'ña. Musā apī nomorē a'metārārā, co marāpure ña'arō weerā weesa'a. Ō'acū a'te ña'ase weerārē bu'iri da'regusami. Toduporopu musārē weretojawu a'te nucū'ase quetire. ⁷ Ō'acū marīrē ña'asere weeduticu niwī. Añuse pe'ere cūrē ějōpeorā weesetironojō weeduticu niwī. ⁸ No'o a'te bu'esere teerānojō ūsārē teerā mejēta weesama. Ō'acū pe'ere teerā weesama. Ō'acū marīrē cū ūaro weedutigu Espīritu Santure o'ócū niwī. Tojo weerā cū ūaro weetirā, “Ō'acū, mu'urē ūawe'e”, nirā weesama.

⁹ Musā a'merī ma'isetise pūrīcārē werewe'e. Ō'acū cū basu pe'e Espīritu Santu me'rā musārē a'merī ma'idutitojacu niwī. ¹⁰ Musā ya di'ta Macedoniacjārārē nipe'tirā Jesure ějōpeorārē ma'isetirā, cū duti'caronojō weerā wee'e. A'te pe'ema musārē weregati. Jesure ějōpeorārē nemorō ma'inemoña. ¹¹ Añurō cumuca marīrō nisetiya. Ąpērārē queti pooticā'ña. Musā ye nitisere, āpērā ye cjasere ucja wācūnurūtīcā'ña. Musā ye pe'ere wācūña. Musā da'rase cuosere añurō da'rasetiya. Nijīsijaticā'ña. Toduporopure musā tiropu nīrā, a'tere weretojawu. ¹² Musā tojo añurō da'rarā, āpērā a'mācano'ña marīrāsa'a. Musā basu da'rase me'rā catirāsa'a. Musā tojo weecā ī'arā, Jesure ějōpeotirā musārē añurō wiopesase me'rā wācūrāsama.

Jesú apaturi a'ti turipū a'tiatje queti ni'i

¹³ Apeye tja weregati. Wērī'cārāpu de'ro wa'arāsari nisere musārē werecasanu'cōsī'rīsa'a. A'tere masīrā, Jesure ějōpeorā na wērīcā, pūrō bujawetisome. A'tiro ni'i. Jesure ějōpeorā wērīrā, cū tiropu cū me'rā ninu'cūcā'rāsama. Cūrē ějōpeotirā pūrīcā cū tiropu ne wa'asome. Tojo weerā Jesure ějōpeotitjārā, na me'rācjārā, na acawererā wērīcā, pūrō bujawetisama. Musā pūrīcā Jesure ějōpeo'o. Tojo weerā na weronojō bujaweticā'ña. ¹⁴ Marī a'tere ějōpeo'o. Jesú wērī'capu masācu niwī. Cū apaturi a'ti turipū a'ticā, cūrē ějōpeorā wērī'cārārē Ō'acū cū macūrē masō'caronojōta masōḡsami. Masōtoja, cū tiropu miagūsami.

¹⁵ Ni'cārōacārē marī wioḡu Jesú were'quere musārē wereturiarā wee'e. Jesú a'ti turipū apaturi a'ticā, Jesure ějōpeorā cūrē pōtērīrā wa'arāsama. Cūrē pōtērīrā, marī catirā āpērā wērī'cārā duporo ū'mutāwā'cāsome. ¹⁶ A'tiro pe'e wa'arosa'a. Jesú cū ucūse dutise me'rā ū'musepu a'tigusami. Ō'acūrē wereco'terā wioḡu uputu ucūquejo, Ō'acū yaro putiro coronetare putigusami. Tojo wa'acā, Jesure ějōpeorā wērī'cārā ape upu me'rā masāmu'tārāsama. ¹⁷ Na be'roacā marī Jesure ějōpeorā quē'rā a'ti

nucũcãpu catirã o'mecururipu na me'rã mujãarãsa'a. Topu Jesure põtërirãsa'a. Tojo wee cũ me'rã ninu'cũcã'rãsa'a.

¹⁸ Musã a'tere ãpërãrë wereturiaya. Tojo weerã musã a'merĩ wãcũtutuacã weerãsa'a.

5

¹ Di numu, no'ocãtero nicã Jesú apaturi a'tigusari nisema masĩno'ña marĩ'i. Tojo weerã musãrë werewe'e. ² Queose me'rã musãrë wereguti. Ni'cũ yajari masũ ñamipu wãcũña marĩrõ yajagu a'tisami. Cũ weronojõta Jesú quë'rã marĩ ne wãcũtiri cura a'tigusami. Musã cũ wãcũña marĩrõ a'tiatjere masĩtojasa'a. ³ Jesure ëjõpeotirã cũ apaturi a'tiatjĩ dũporoacã a'tiro wãcũrãsama. "Ësã uiro marĩrõ añurõ nicã'a", nirãsama. A'tiro na wãcũcũñarĩ cura narë peje ña'ase wa'arosa'a. Ni'cõ nijĩpaco wãcũña marĩrõ wĩ'magũ wuatjĩ dũporoacã pũrĩse pi'etinũ'cãsamo. Na quë'rã Jesure ëjõpeotirã tojota wãcũña marĩrõ uputu pi'etirãsama. Ne ni'cũ yu'rãwetisome. ⁴ Masã Jesure ëjõpeotirã na'itĩ'arõpu nirã weronojõ nisama. Na cãrë yu'rũnu'cã, cũ ñaro weetisama. Musã pũricã na weronojõ niwe'e. Tojo weerã Jesú cũ apaturi a'ti di'tapu a'ticã, ñ'aucuasome. Yajari masũrë ñ'amarĩarõ weronojõ wa'asome. ⁵ Musã ña'ase weeseti'quere Jesú acobojotajacu niwĩ. Tojo weerã bo'reyuro, umucõpu nirã weronojõ ni'i. Marĩ Jesú yarã ña'ase weeborãnojõ niwe'e. Jesure ëjõpeotirã pe'e ña'arõ weesetisama. Na'itĩ'arõ, ñamipu nirã weronojõ nisama. ⁶ Marĩ cãrĩrã weronojõ niticã'rã. Jesú apaturi a'tiatjere wãcũtirã, cãrĩrã weronojõ nisama. Marĩ pe'e cũ a'tiatjere añurõ tu'omasise me'rã wãcũnrũrã. Ña'ase weesĩ'rĩrã, wãcũtutuarã. ⁷ Ñamipu masã cãrĩma. Que'ari masã ñamiputa que'asama. ⁸ Marĩ pe'e Jesú yarã umucõpu nirã weronojõ ni'i. Tojo weerã marĩ weesere añurõ tu'oña'nu'cõtojarãpu weesetirã. Queose me'rã wereguti. Ni'cũ surara a'mewëjërõpu wa'agu, cũ upure cã'mota'agu cõmesu'tirote sãñasami. Cũ weronojõta marĩ wãtirë cã'mota'arã Õ'acũrë ëjõpeonu'cũcã'rã. Æpërãrë ma'irã. Dũpoare cã'mota'arã cõmesapeare pesaro weronojõ Jesú cũ apaturi a'tiatjere, marĩ cũ me'rã ninu'cũatjere wãcũnrũrã. Marĩ tojo weecã, wãtĩ marĩrë ña'arõ weemasĩtisami.

⁹ Õ'acũ bu'iri bocato nĩgũ mejëta marĩrë besecu niwĩ. Mejõ marĩ bu'iri cuobo'cãrãrë marĩ wiogu Jesucristo me'rã yu'rũocu niwĩ. ¹⁰ Cũ me'rã ninu'cũcã'to nĩgũ marĩrë wërĩbosacu niwĩ. Tojo weerã cũ apaturi a'ticã, cũrë ëjõpeorã wërĩ'cãrã, marĩ catirã cũ me'rã ninu'cũcã'rãsa'a. ¹¹ Tere wãcũrã, musã ni'cãrõacã weesetironojõta ãpërãrë a'merĩ weetamu, wãcũtutuacã weeya.

Pablo Tesalõnicajãrãrë cũ werecasa'que ni'i

¹² Acawererã, musãrë a'tiro weecã ñasa'a. Õ'acũ ye queti wererãrë, cũ bese'cãrãrë wiopesase me'rã ñ'aña. Õ'acũ narë cũ ye quetire bu'edutigu, musãrë werecasadutigu cũucu niwĩ. ¹³ Na musã de'ro wee nisetiãtjere wererã, uputu da'rama. Tojo weerã ma'ise me'rã narë wãcũña. A'merĩ a'pëpũriticã'ña. A'merĩ añurõ nisetiya.

¹⁴ Apeye musãrë werenemorãti. Nijĩsijarãrë da'radutiya. Wãcũque'tirãrë wãcũtutuacã weeya. Õ'acũ yere weetutuãtirãrë weetamuña. Musãrë mejëcã wa'acã, uayeticã'ña. Nu'cãña. ¹⁵ Musãrë

ãpērã ña'arõ weecã, narẽ a'meticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Musã me'rãcjarãrẽ, nipe'tirãrẽ añurõ weenu'cũcã'ña.

¹⁶ E'catise me'rã ninu'cũcã'ña. Bujawetiticã'ña. ¹⁷ Musã no'o nirõ, no'o wa'aro Õ'acãrẽ wãcũ ñubueni'cũcã'ña. ¹⁸ Musãrẽ ña'arõ, añurõ wa'acã quẽ'rãrẽ, Õ'acãrẽ e'catise o'onu'cũcã'ña. A'te nipe'tisere Õ'acũ marĩ Jesucristore ãjõpeorãrẽ weecã ñasami.

¹⁹ Espĩritu Santu musã wãcũsepure werecã, cã'mota'aticã'ña. Yu'tiya cã dutisere. ²⁰ Õ'acũ ye queti weresere tu'orã, yabi bujicã'ticã'ña. ²¹ A'tiro pe'e weeya. Na weresere wãcũ, tu'ocasanu'cõpe'ocã'ña. Añuse nicã, tere weeya. ²² No'o ña'ase nisenojõrẽ weeticã'ña.

²³ Õ'acũ ejerisãjãsere o'ogu musãrẽ a'tiro weeato. Siape me'rã añurõ, ña'ase marĩrõ, cã ñaro dia'cũ weecã weeato. Musã ejeripõ'rãrĩrẽ, musã wãcũsere, nipe'tiro musã upure co'teato. Cũ a'tiro weecã, marĩ wiogu Jesucristo apaturi a'tigu, musãrẽ bu'iri marĩrã bocejagusami. ²⁴ Õ'acũ musãrẽ bese'cu nipe'tise cã "Weeguti" ní'quere queoro weegusami. Tojo weegu ãsã musãrẽ sãrĩbosasere yu'tigusami. ²⁵ Acawererã, ãsã quẽ'rãrẽ Õ'acũrẽ sãrĩbosaya.

²⁶ Nipe'tirã tocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ ma'ise me'rã añudutiya.

²⁷ Marĩ wiogu Jesú cã dutiro me'rã a'ti pũrĩrẽ nipe'tirã Jesure ãjõpeorãrẽ bu'eĩ'oduti'i.

²⁸ Jesucristo marĩ wiogu musãrẽ añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Tesalónicacjārārē ape pūrī ojanemoca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Tesalónicacjārārē Corintopu nígū, a'ti pūrīrē ojacu niwī. Ti macācjārā Jesucristo apaturī a'tiatjere queoro tu'omasiticā tu'ogu, narē wereapogu ojacu niwī. Na pe'e maata a'tigusami nírōnojō tu'ocārā niwā. Tojo weerā ni'cārērā cū a'tiatjere co'terā, na da'rami'quere da'radu'ucā'cārā niwā. Na āpērā o'ose me'rā ba'aticā tu'ogu, narē ojacu niwī. Ti macācjārārē a'tiro weeya nígū, tojo wa'arosa'a nígū, ojacu niwī.

Jesucristo apaturī a'tiatji duporo ni'cū űa'agū nisoosebucū a'tigusami. Cū pajārārē nisoo, ējōpeocā weegusami nisere ojacu niwī.

Pablo cū me'rācjārā Tesalónicacjārārē oja'que ni'i

¹ Yu'u, yu'u me'rācjārā Silvano, Timoteo me'rā musārē a'ti pūrīrē oja'a. Musā Tesalónicacjārārē marī pacu Ō'acū, marī wiogu Jesucristo yarārē añudutise o'o'o.

² Ō'acū marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī wiogu musārē añurō weeato. Musārē ejerisājācā weeato.

Jesucristo apaturī a'ticā masārē beseatje ni'i

³ Yu'u acawererā, űsā musā ye cjasere wācūrā, Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'rāti. Musā Jesucristore ējōpeonemorā wee'e. Apeye quē'rārē musā a'merī ma'inemo'o. Tojo weerā Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'rōna'a.

⁴ Musā ye cjasere no'o űsā wa'aro Jesucristore ējōpeorārē na nerēwuaropu a'tiro ni were'e. "Tesalónicacjārā āpērā narē űa'arō weemicā, ne ējōpeodu'utima. Narē mejēcā wa'acā quē'rārē, nu'cāma", ni e'catise me'rā were'e.

⁵ Ni'cārōacā musā Jesucristore ējōpeose bu'iri āpērā musārē tu'ti, űa'arō weesama. Na tojo weemicā, musā Ō'acūrē ējōpeonu'cūrā, cū queoro weesere ĩ'arāsa'a. Be'ro musā cū tiropu wa'arāsa'a. Musārē "Añurā nima, a'tiato yu'u tiropu", nigūsami. ⁶ Ō'acū queoro weegusami. Musārē pi'eticā wee'cārārē pi'eticā weegusami. ⁷ Musā tu'u'cārā pe'ere soose o'ogusami. űsā quē'rārē mejārōta weegusami. Cū marī wiogu Jesú a'tiri numu nicā, tojo weegusami. Cū a'tigu, cūrē wereco'terā tutuarā me'rā u'musepu dijatigusami. Pecame'e weronojō asistedijatigusami. ⁸ Ō'acūrē ējōpeotirārē, marī wiogu Jesú masārē yu'ruose quetire yu'runu'cārārē bu'iri da'regu a'tigusami. ⁹ Narē bu'iri da're bajurio, cō'adijobotiagusami. Tojo weerā na ne cārōacā marī wiogure ĩ'atibutiārāsama. Tojo nicā cū tutuasere, cū asistesere ĩ'asome. ¹⁰ Cū a'tiri numurē Jesure ējōpeorā a'tiro weerāsama. Cū asitese, cū tutuasere ĩ'arā, "Jesú añuyu'ruami", nirāsama. "Nipe'tirā bu'i wiogu nimi" ni ĩ'amarā, e'catirāsama. Musā quē'rā űsā were'quere ējōpeotjārā, na me'rā nirāsa'a.

¹¹ Tere wācūrā, marī ējōpeogu Ō'acūrē musārē sērībosanu'cū'u. A'tiro sērī'i. "Ō'acū, mu'u pō'rā sājādutigū narē pijicu niwū. Tojo weegu narē mu'u uaronojōta niseticā weeya. Na añurō weesī'rīma. Nipe'tise na weesī'rīserere mu'u weetamurō me'rā weeato. Tojota mu'urē ējōpeo

yapaticã'to", ni sēribosa'a. ¹² Musã a'tiro weecã, ãpērã marĩ wioꝝu Jesure añurõ wãcūrāsama. Musã quē'rārē "Na añurã nima", ni ĩ'arāsama. Õ'acũ, marĩ wioꝝu Jesucristo musãrē ma'írã, tojo weecã weerāsama.

2

A'ti turi pe'tiwã'cãtiri cura Jesure ĩ'atu'tigũ a'tigusami nise ni'i

¹ Yu'u acawererã, ni'cãrõacãma marĩ wioꝝu Jesucristo a'tiatjere, cũ tiropũ marĩrē neonu'cõ miatjere wereguti. ² Cã'rõacã me'rã musã weresu'riano'ticã'ña. Tojo nicã ãpērã "Marĩ wioꝝu a'tiri numũ nitoja'a" musãrē nicã, wãcũque'titicã'ña. A'tiro nibosama. "Ãpērã Espiritu Santu yu'ure tojo niami", nibosama. ãpērã "Apĩ weregũ, tojo niami", nibosama. ãpērã "Pablo quē'rã tojo ojacãrã niama", nibosama. A'tere tu'orã, wãcũque'titicã'ña. ³ Na ãronojõ nisoono'ticã'ña. Cũ a'tiatji numũ duporo a'tiro wa'arosa'a. Masã uputu waro Õ'acũrē yu'runu'cãrāsama. Tojo weeri cura ni'cũ ña'arõ weeyu'runu'cãgũ waro bajuagusami. Cũ pecame'epũ bu'iri da're bajuriono'acjũ nigũsami. ⁴ Cũ Õ'acũrē ĩ'atu'tigu, tojo nicã nipe'tise masã ějõpeosenojõrē ña'arõ ucũacjũ nigũsami. Cũ dia'cũrē ějõpeocã uagusami. Õ'acũ weronojõ Õ'acũ wi'ipũ sãjãanuã dujugusami. "Yu'u Õ'acũ ni'i", nita'sagusami. ⁵ Yu'u musã tiropũ nigũ, tere werewũ. ¿Musã tere wãcũweti? ⁶ Musã cũ ña'agũ a'tiatjere cã'mota'agure mas'i. Õ'acũ cũ queoca numũ duporo ña'agũ a'tisome. ⁷ Dicuse ña'ase cũ weeatjere masĩno'ña mar'i yujupũ. Tojo masĩno'ña marĩmicã, ña'ase cũ weesenõjõ nu'cãtoja'a. Cũrē cã'mota'agure miãca be'ro cũ ña'arõ weese masĩno'rõsa'a. ⁸ Cũ wa'acã, ña'arõ weesebucũ pe'e a'tigusami. Be'ro marĩ wioꝝu Jesũ a'ti di'tapũ apaturi a'tigu, cũ tutuaro me'rã ña'agũrē wẽjẽgũsami. Cũ asistese me'rã a'tigu, cũrē cõ'abajuriogusami. ⁹ Cũ ña'agũ etãca be'ro wãtĩa wioꝝu weetamurõ me'rã peje weel'ota'sagusami. ¹⁰ Pecame'epũ bu'iri da'reno'ajãrē no'o nise ña'ase põtẽorõ narē weeta'sagusami. Õ'acũ narē yu'ruosĩ'rĩmicã, na diacjũ cjasere ějõpeosĩ'rĩtirāsama. Tojo weerã pecame'epũ wa'adojarāsama. ¹¹ Na ějõpeotise bu'iri Õ'acũ nemorõ narē nisoonemocã weegusami. Tojo weerã nisoono'o, ějõpeorāsama. ¹² Õ'acũ ye diacjũ cjasere ějõpeosĩ'rĩtirã, ña'arõ weesere tu'sayu'ruarāsama. Tojo weegũ Õ'acũ narē bu'iri da're bajuriogusami.

Õ'acũ cũ bese'cãrãrē yu'ruocũ niwĩ nise ni'i

¹³ Yu'u acawererã, Jesũ marĩ wioꝝu musãrē ma'imi. Õ'acũ ne waropũ musãrē yu'ruweticã wéegũ besecu niwĩ. Espiritu Santu tutuaro me'rã Õ'acũ yarã sãjãcã weecu niwĩ. Tojo nicã musã diacjũ cjasere ějõpeodutigu tojo weecu niwĩ. Tojo weerã ãsã musã weesetisere wãcũrã, Õ'acũrē e'catise o'onu'cũcã'rãti. ¹⁴ Ësã musãrē Jesucristo masãrē yu'ruose quetire werewũ. Te me'rã Õ'acũ musãrē cũ põ'rã wa'acã weecu niwĩ. Marĩ wioꝝu Jesucristo nirõpũ marĩrē cũ añubutiasere bu'ipejatamucã uagu, tojo weecu niwĩ. ¹⁵ Tojo weerã wãcũtutuanu'cũcã'ña. Ësã musã tiropũ bu'e'quere, tojo nicã ãsã toduporopũ oja'o'quere wãcũnũrãña.

¹⁶ Jesucristo marĩ wioꝝu basuta, tojo nicã marĩ pacũ Õ'acũ marĩrē pa-jaña'rã, ma'icãrã niwã. Na marĩrē wãcũtutuacã weenu'cũsama. Marĩrē

o'atjere e'catiyutojacā weesama. ¹⁷ Musārē wācūtutuacā, ējōpeonu'cūcā weeato. Nipe'tise musā ucūserē, musā weesere añurō niseticā weeato.

3

Pablo quē'rā sērībosaduti'que ni'i

¹ Acawerērā, musārē a'tiro nituorāti. Ēsā ye niatjere sērībosaya. A'tiro sērīña. “Na marī wiogu ye quetire werecā, pājārā masā na weresere ējōpeoato”, ni sērībosaya. Tojo nicā musā wee'caronojō “Narē tu'oato”, ni sērībosaya. ² Nipe'tirāputa Jesucristo yere ējōpeotima. Tojo weerā apeye quē'rārē sērībosaya. Masā ña'arā ūsārē ña'arō weeticā'to nírā, sērīña.

³ Marī wiogu cū “Weeguti” ní'quere weeticā weesome. Cū musārē wācūtutuacā weegusami. Wātīrē cā'mota'agusami. ⁴ Ēsā weeduti'quere musā queoro weerā wee'e. Tere Ō'acū weetamuse me'rā añurō weenu'cūrāsama, ni ējōpeo'o. ⁵ Jesucristo musārē Ō'acū ma'imi nisere masīcā weeato. Tojo nicā cū wācūtutua'caronojō musārē wācūtutuacā weeato.

Pablo “Da'rawapata'aya” nise ni'i

⁶ Yū'u acawerērā, Jesucristo marī wiogu uaronojō musārē dutirāti. Āpērā Jesucristore ējōpeorā musā me'rā nírā nijīsijasama. Ēsā topu duti'quere weesirututisama. Na me'rā ba'pati, ne ninemoticā'ña. ⁷ Musā masīsa'a. Ēsā topu nírā wee'quere ī'acūūrūa'a. Topu nírā, tojo nibajaque'atitiwū. ⁸ Ne ni'cūrē wapayetimirā, tojowaro ba'atiwū. A'tiro pe'e weewū. Musārē caribosī'rītīrā, ñamirī, umucori yóacāta da'rawū. ⁹ “Ēsā bu'ese wapa ūsārē ba'ase o'oya” nita basiomicā, ne weetiwū. Musārē añuse queose o'osī'rīrā, ūsā basu da'rawū. ¹⁰ Musā me'rā nírā, a'tiro dutiwū. “No'o da'rasī'rītīgūnojōrē ne ba'ase ecaticā'ña”, niwū. ¹¹ Ēsā musā ye quetire a'tiro tu'owū. Ni'cārērā musā wa'tero nírā nijīsija niapārā. Da'ratimirā, āpērārē ucjasijapārā. ¹² Marī wiogu Jesucristo dutiro me'rā tojo weesetirārē wererāti. Āpērārē ucjaro marīrō na ba'atjere, narē dū'sasenojōrē da'rawapata'ame'rīcā'to.

¹³ Yū'u acawerērā, musā pe'e caributiro marīrō añurō weenu'cūcā'ña. ¹⁴ No'o ūsā a'ti pūrīpu dutio'osere weetīgūnojōrē “Cū nimi”, ni masīña. Cūrē bopoyaro yū'ruato nírā ba'patiticā'ña. ¹⁵ Musā tojo ba'patitimirā, cūrē ī'atu'tirā weronojō tu'oña'ticā'ña. Musā acaweregure weronojō pe'e añurō weeato nírā wereme'rīcā'ña.

Pablo añudutituo'que ni'i

¹⁶ Marī wiogu cū basu marīrē ejerisājāse o'ogu a'tiro weeato. No'o de'ro mejēcā wa'acā, musārē ejerisājāse o'onu'cūcā'to. Marī wiogu musā nipe'tirā me'rā niato.

¹⁷ Yū'u Pablo basu a'te añudutisema oja'a. Yū'u nipe'tise pūrīrē ojawuaronojōta oja'a. Yū'u a'tiro dia'cū papera o'ógū oja'a. Tojo weerā musā “Cūta ojapī”, ni masīrāsa'a. ¹⁸ Marī wiogu Jesucristo musā nipe'tirārē añurō weenu'cūcā'to.

Tocā'rōta oja'a.

Pablo

Pablo Timoteore ojamu'tāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Timoteo Listra wāmetiri macāpu bajuacu niwī. Cū pacu griego masū nígū, judío masū mejēta nicu niwī. Cū paco pūrīcā judío masō nico niwō. Cū Pablöre queti miaco'tegu nicu niwī.

Pablo Éfesopu nígū, Timoteore a'ti pūrīrē ojacu niwī. Timoteore cū ějōpeosere wācūtutuacā weenemoḡū, Jesucristore ějōpeori curuacjārā tiropure añurō nisetiditigu ojacu niwī.

A'tiro ojacu niwī. “Ō'acūrē sērīrā, a'tiro weeroua'a”, ni ojacu niwī. Tojo nicā musārē su'ori nisetiācārē besesōrōrā, ā'rānojōrē sōrōrōua'a nisere ojacu niwī. Wapewia numiārē co'tesere, tojo nicā apeye ojanemocu niwī. Añurō wéerā bu'iri marīrā nisetisere ojacu niwī. Queoro bu'etirārē tu'omasīdutisere ojacu niwī.

Pablo Timoteore oja'que ni'i

¹ Yu'u Pablo Jesucristo besecū'ucu ni'i. Ō'acū marīrē yu'rūogu nimi. Cūta Jesucristo ye quetire wereditigu o'ówī. Jesucristo marī wiogu quē'rā yu'ure o'ówī. Cūrēta marī yucuerā wee'e.

² Timoteo, mu'urē oja'a. Mu'u Jesucristore ějōpeoyucā, yu'u macū waro weronojō ni'i. Ō'acū marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī wiogu mu'urē añurō weeato. Pajaña'to. Mu'urē ejerisājācā weeato.

Nisoosere cā'mota'aduti'que ni'i

³ Yu'u Macedoniapu wa'ase duporo mu'urē ti macā Éfesopu tojadutiwu. No'o mejēcā bu'erārē cā'mota'adutigu tojaque'adutiwu. Ni'cārōacārē mejārōta nigūti tja. ⁴ Tocjārārē wereturiamasere, tojo nicā na ñecūsūmuarē wāmepeonu'cūsere “Wācūma'aticā'ña”, niña. Masā tere wācūrā, mejō waro a'metu'tima'asama. Marīrē Ō'acū weeduti'quere añurō weecā weewe'e. Marī cūrē ějōpeose me'rā pe'e Ō'acū weeduti'quere wee'e. Tojo weegu narē mejēcā bu'esere cā'mota'aya.

⁵ Musārē a'merī ma'icā uagu, tojo duti'i. Ña'ase marīrā, bu'iri marīrā tu'oña'rā, diacjū Ō'acūrē ějōpeorā, queoro ma'irāsa'a. ⁶ Āpērā tere weetima. No'o haro ucūma'ama. ⁷ Ō'acū ye cjase cū duti'quere bu'esī'rīmima. Tojo weemirā, na ucūsere tu'omasītima. Masībutiarā weronojō bu'ema.

⁸ Marī masī'i. Ō'acū Moisére dutise cūu'quere queoro masicāma, añu ni'i. Te a'tiro ni'i. Masā Ō'acūrē yu'rūnu'cāsere masīdutigū cūucu niwī. ⁹ Ō'acū tere cūúḡū, queoro weerārē cūuticu niwī. Cūrē yu'rūnu'cārārē, cū dutiro weetirārē cūucu niwī. Tojo nicā ña'abutiario weeri masārē, ña'arō weenu'cūrī masārē cūucu niwī. Ō'acūrē ějōpeotirārē, cū ye bu'ese cjasere uatirārē cūucu niwī. Apeyere, no'o pacure, pacore wējēcō'arārē, nipe'tirā no'o wējēsebucurārē cūucu niwī. ¹⁰ No'o āpērārē a'metārābajaque'atirārē, no'o umua se'saro numia me'rā weewuaronojō weerānojōrē cūucu niwī. Numia quērārē na weronojō weewuarānojōrēta cūucu niwī. Tojo nicā masārē ñe'e, āpērāpure duaturiarārē cūucu niwī. Nisoosebucurārē, tojo nicā “Ō'acū me'rā

diacjūta ni'i" nisoorānojōrē cūucu niwī. Tojo nicā nipe'tise añuse bu'esere cā'mota'arānojōrē Ō'acū cū dutisere cūucu niwī. ¹¹ A'te bu'ese, añubutiase Ō'acū yu'ruose queti nírōnojōta ni'i. Cū añuyu'ruḡu yu'ure a'te quetire weredutiwī.

Pablo "Yu'u nā'agū nimicā, Ō'acū yu'ure añurō weewī" n'ique ni'i

¹² Yu'u marī wiogu Jesucristore e'catise o'o'o. Cū yu'ure añurō wācūḡū, cū yarārē yu'ure weetamudutiwī. Tojo weedutigu, yu'ure tutuasere o'owī.

¹³ Toduporopu yu'u cūrē nā'arō ucūwā. Cū yarārē nā'abutiario weewu. Titapure yu'u Jesucristore ējōpeotitjāḡū, yu'u weesere masītiwū. Tojo weegu Ō'acū yu'ure pajaña'wī. ¹⁴ Marī wiogu yu'ure ma'igū, añubutiario weewī. Cū yu'ure Jesucristore añurō ējōpeocā weewī. Āpērārē ma'icā weewī.

¹⁵ A'te yu'u ucūatje queoro waro ni'i. Nipe'tirā ējōpeorua'a. A'tiro ni'i. Jesucristo nā'arō weerārē yu'ruosī'riḡū a'ti nucūcāpūre a'ticu niwī. Yu'uta nipe'tirā yu'ruoro nā'arō weeyu'runu'cā'cu ni'i. ¹⁶ Tojo nimicā, Ō'acū yu'ure pajaña'wī. Cū tojo weese me'rā Jesucristo nā'arō weerārē pajaña'sere yu'ure ī'omu'tāwī. Cū masārē pajaña'se ne pe'tisome. Yu'ure, nā'arō weeyu'runu'cā'cure pajaña'caronjōta nipe'tirā cūrē ējōpeorārē pajaña'gūsami. Narē cū me'rā catinu'cūcā weegusami. ¹⁷ Tojo weerā Ō'acūrē "Añuyu'ruami", ninu'cūrā. Cū wiogu ninu'cūḡū nimi. Ne wērīsome. Ō'acū ni'cūta nimi. Cū bajutigu, masiyu'ruḡu nimi. Tojota nimi.

¹⁸⁻¹⁹ Timoteo, mu'u yu'u macū weronjō ni'i. Yu'u mu'urē weeduti'quere weeya. Toduporo marī acawererā mu'urē Ō'acū wereduti'quere werepā. Na were'caronjōta weeya. Tere wéḡu, tutuoro me'rā du'ucūurō marīrō añurō weesere weenu'cūcā'ña. Tojo nicā queoro ējōpeo, bu'iri marīḡū tu'oña'ña. Āpērā Jesucristore ējōpeorā queoro weemasīmirā, weeticārā niwā. Tere weetirā, Jesucristore ējōpeodu'ucārā niwā. ²⁰ A'te tojo wa'awu Himeneorē, tojo nicā Alejandre. Tojo weegu ā'rā puarārē Ō'acūrē nā'arō ucūnemoticā'to nīḡū Jesucristore ējōpeorā me'rā ninemodutitiwū. Narē wātīa wiogu de'ro weesī'rīrō weeato nīḡū tojo weewu.

2

"Ō'acūrē sērīrā, a'tiro weerua'a" n'ique ni'i

¹ Ne waro Jesucristore ējōpeorā a'tiro weecā ua'a. Nipe'tirārē sērībosarā. Ō'acū narē weetamuato nīrā sērībosato. Ō'acūrē sērīrā, "Añu'u", niato. ² Wiorārē, nipe'tirā dutiri masārē sērībosato. Marī tojo weerā a'mequēse marīrō nīrāsa'a. Nipe'tise Ō'acū dutisere queoro weemasīrāsa'a. Masā me'rā queoro nisetirāsa'a. ³ Marī āpērārē sērībosarā, añurō weerā wee'e. Ō'acū marīrē yu'ruogu tojo weecā tu'sasami. ⁴ Ō'acū nipe'tirārē cū tiropu wa'acā uasami. Nipe'tirārē cū ye, diacjū cjasere masīcā uasami. ⁵ Ō'acū ni'cūta nimi. Tojo nicā Jesucristo ni'cūta tja masārē Ō'acū me'rā apobosari masū nimi. Cū masū weronjō upatigu nicu niwī. ⁶ Jesucristo nipe'tirā masārē yu'ruogu wērībosacu niwī. Marī nā'arō wee'que wapare wapayegu tojo weecu niwī. A'te quetire "Tojo wa'arosa'a" nīcatero ejacā, werebajurēno'caro niwū. ⁷ Cū ye quetire weredutigu Cristo yu'ure sōrōwī. Cū besecū'cu niato nīḡū

judío masā nitirārē cū ye, diacjū cjasere bu'edutigu sōrōwī. Diacjūta ni'i. Nisoogu mejēta wee'e.

⁸ Tojo weegu nipe'tirocjārā ūmuarē a'tiro weecā ūa'a. Na nerēwuaropu Ō'acūrē sērīcā ūa'a. Nūmorō sērīrā, űa'arō weese moorā sērīrōūa'a. Uase, a'metu'tise moorā sērīrōūa'a. ⁹ Numia quē'rā a'tiro weecā ūa'a. Na su'tire añurō ī'atu'saroputa sāñato. Ejatuarō weeme'ricā'to. Na upure āpērā “Añurā nima” nidutirā peje ma'masu'ayur'uoticā'to. ¹⁰ A'tiro pe'e weeato. Añurō bajusī'rīrā, Ō'acūrē ējōpeorā numia weewuasenojōrē weeato. Bajuyoropure añurō weese me'rā “Añurā nima”, nino'ato. Āpērārē weetamu, añurō weeato. ¹¹ Jesucristore ējōpeorā nerē, na bu'eri curare numia di'tamarīrō tu'oato. Ūrūsāma'a, ye'suticā'to. ¹² Ne numiarē masā decopu werenu'cūcā ūawe'e. Tojo nicā ūmuarē ne dutiticā'to. Tojo weronojō o'orā, na numia di'tamarīato. ¹³ A'tiro ni'i. Ō'acū Adārē weemu'tācu niwī. Cū be'ro Evare weecu niwī. ¹⁴ Apeye quē'rārē, Adā wātī nisoono'mu'tācu mejēta nimi. Numio pe'e nisoono'mu'tāco niwō. Tojo weeno'co niyugo, Ō'acū duti'quere yu'rānu'cāco niwō. ¹⁵ Tojo nimicā, Ō'acū numiarē yu'rūogusami. Na pō'rāticā, narē añurō yu'rāweticā weegusami. Na cūrē ējōpeocā, masārē ma'icā, tojo weegusami. Na queoro wācūyu, weeseticā, Ō'acū cū ūaro weenu'cūcā, yu'rāweticā weegusami.

3

Jesucristore ējōpeori curuacjārā su'ori nirārē sōrōse ni'i

¹ Masā a'tiro ucūwuase diacjūta ni'i: “No'o Jesucristore ējōpeori curuacjārā su'ori nigū, su'ori wejepeogu sājāsī'rīgūnojo añuse da'rasere weesī'rīgū weemi.” ² Tojo weesī'rīgūnojo a'tiro nirōūa'a. Cūta “űa'arō weemi” nino'ña marīgū nirōūa'a. Ni'cōta numotigu nirōūa'a. Cū wiopesase me'rā weesetigunojo nirōūa'a. Añurō wācūyu weesetigunojo nirōūa'a. Āpērā wiopesase me'rā ī'ano'gūnojo nirōūa'a. Sijari masā cū ya wi'ipu wa'acā, añurō pōtērīgūnojo nirōūa'a. Āpērārē añurō bu'eme'rīgūnojo nirōūa'a. ³ Tojo nicā que'agu, cumucabacu niticārōūa'a. Tojo weronojō o'ogu, tu'tiro marīrō masārē queoro weegunojo nirōūa'a. A'mequēsere ūatigu, niyerure ūaripejatigunojo nirōūa'a. ⁴ Cū, cū ya wi'icjārārē añurō dutimasīgū nirōūa'a. Cū pō'rārē añurō wiopesase me'rā yu'time'ricā weegū nirōūa'a. ⁵ Cū, cū ya wi'icjārārē dutimasītigū, Ō'acūrē ējōpeori curuacjārā pe'ere totā nemorō co'tetibosami. ⁶ Jesucristore ne waropu ējōpeomujāti'cure su'ori wejepeogu sōrōña. Apetero weegu ni'cū ējōpeoca be'roacā sōrōno'cu pe'e “Yu'u āpērā yu'rūoro añuyur'ānu'cā'a”, nibosami. Cū tojo nigū, wātī weronojō wācūbosami. Tojo weegu Ō'acū wātīrē bu'iri da're'caro weronojō cūrē weebosami. ⁷ Apeye quē'rārē a'tiro nino'gūrē beseya. Jesucristore ējōpeotirā “Cūta añurō weemi” nino'gū niato. Tojo weeticāma, āpērā cūrē űa'arō wācūbosama. Cū ūaro wéegu, bopoyagu wātī ūaro weebosami.

“Weetamuco'terā a'tiro nisetiroūa'a” nise ni'i

⁸ Jesucristore ējōpeori curuacjārā, Ō'acū ye queti wererārē weetamuco'terā quē'rā na wiorā weronojō nirōūa'a. Āpērā ējōpeono'rānojo nirōūa'a. Na ucūsere queoro weerānojo nirōūa'a. Que'arā, űa'arō weese me'rā niyeru wapata'asī'rīrānojo niticārōūa'a. ⁹ Marī ējōpeose Jesucristo

ye queti Õ'acũ ï'o'quere êjõpeonu'cũrã nirõua'a. Na bu'iri moorã tu'oña'rã nirõua'a. ¹⁰ Narê sõrõati dũporo na weesetisere añurõ masĩrõua'a. Na añurõ weeseticã, bu'iri marĩcã ï'arã, sõrõrõua'a. ¹¹ Numia quẽ'rã mejãrõta ãpẽrãrẽ êjõpeono'rãnojõ nirõua'a. Ucjasepijarã niticã'rõua'a. Nucũĩ'ase me'rã weesetirã nirõua'a. Tojo nicã queoro weenu'cũrã nirõua'a. ¹² Ûmu weetamuco'tegu ni'cõta numotiroua'a. Cũ põ'rãrẽ, cũ ya wi'icjãrãrẽ añurõ dutimasĩrõua'a. ¹³ Na weetamuco'tesere añurõ weecã, narê masã "Añurõ weema", nirãsama. Tojo nicã Jesucristore na êjõpeosere uiro marĩrõ añurõ werenemorãsama.

Marĩ êjõpeose cjase ni'i

¹⁴⁻¹⁵ "Maata mu'u tiropu wa'aguti", ni wãcũ'u. Tojo wãcũmigũ, apetero weegu maata wa'atibosa'a. Tojo weegu mu'urẽ Õ'acũ põ'rã a'tiro nisetiroua'a nisere ojaguti. Õ'acũ catinu'cũgũ nimi. Cũ põ'rã Jesucristore êjõpeori curuacjãrã nima. Nãta Õ'acũ ye queti diacjũ cjasere masãrẽ masicã weema. ¹⁶ Diacjũta ni'i. Marĩ êjõpeose todũporo masã masĩti'que ni'i. Mejõ nise niwe'e. Añuse waro ni'i. A'tiro ni'i: Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigu a'ti nucũcãpũre bajuacu niwĩ. Espĩritu Santu cãrẽ "Añugũ waro nimi", ni werebajurẽcu niwĩ. Õ'acũrẽ wereco'terã u'musepu nirã cãrẽ ï'acãrã niwã. Cũ ye queti a'ti nucũcãpũre werese'sano'o. A'ti nucũcãpũre masã cãrẽ êjõpeoma. Be'ro Õ'acũ u'musepu cãrẽ miacu niwĩ.

4

"Diacjũ cjasere êjõpeotirã a'tiro weesama" nise ni'i

¹ Espĩritu Santu bajuyoropu a'tiro nicu niwĩ: "A'ti umuco pe'tiati dũporo ãpẽrã Jesucristore êjõpeomi'cãrã êjõpeodu'urãsama. Wãtĩa nisoose me'rã bu'esere wererãrẽ siruturãsama. Tojo nicã wãtĩa bu'esere siruturãsama." ² Weeta'sari masã nisoose me'rã bu'ecã, tu'orãsama. Weeta'sari masã te nisoosere masĩmirã, ne bu'iritirã tu'oña'tima. ³ Na a'tiro weesama. Masãrẽ numotisĩ'rĩcã, cã'mota'asama. Tojo nicã ni'cãrẽ ba'asere ba'adutitisama. Õ'acũ pe'e a'te ba'asere weecu niwĩ. Jesucristore êjõpeorãrẽ diacjũ cjase masĩrãrẽ ba'adutigu tojo weecu niwĩ. Tere ba'arã, cãrẽ e'catise o'odutigu tojo weecu niwĩ. ⁴ Nipe'tise Õ'acũ wee'que añuse ni'i. Marĩ ne yabiticã'rõua'a. A'tiro pe'e weerõua'a. Cãrẽ e'catise o'orã, ba'arõua'a. ⁵ A'tiro ni'i. Õ'acũ tere "Añu ni'i", nitojacu niwĩ. Tojo weerã marĩ cãrẽ e'catise o'ocã, cũ te ba'asere añuse wa'acã weemi.

Pablo Tĩmoteore weedutise ni'i

⁶ Mu'u Õ'acũ ye cjasere marĩ acawererãrẽ bu'eya. Tere bu'ẽgu, Jesucristore añurõ da'racõ'tegu nigũsa'a. Siape me'rã mu'u Õ'acũ ye cjasere bu'ẽgu, nemorõ êjõpeogusa'a. Mu'u añuse bu'esere sirutuse me'rã nemorõ wãcũtutuagu nigũsa'a. ⁷ A'ti turi cjase werema'asere tu'oticã'ña. Nemorõ Õ'acũ ñaro weenu'cũcã'ña. ⁸ A'tiro ni'i. Marĩ da'rarã, nemorõ tutuarã wa'sa'a. Te añu ni'i. Marĩ Õ'acũ ñaro weecã, totã nemorõ añusa'a. A'ti umucõpũre, be'ro u'musepũre marĩrẽ añurõ wa'arõsa'a. ⁹ A'te diacjũta ni'i. Nipe'tirã a'tere êjõpeorõua'a. ¹⁰ Tojo weerã marĩ Jesucristo ye cjasere wererã, pi'eti, uputu da'ra'a. Õ'acũ marĩrẽ añurõ

weeatjere wācū, e'catiyutojarā, tojo wee'e. Cū catinu'cūgū nipe'tirārē yu'ruogu nimi. Cārē ējōpeorā se'sarore yu'ruogusami. ¹¹ A'tere āpērārē dutiya. Narē tere bu'eya.

¹² Mu'u ma'mu nise ye bu'iri āpērā mu'u ucūsere ējōpeotibosama. Tojo weesere cā'mota'aya. A'tiro pe'e weeya. Jesucristore ējōpeorārē añuse queose i'ōña. Mu'u ucūwuase, mu'u weesetise me'rā i'ōña. Tojo nicā āpērārē ma'ise, mu'u Jesucristore ējōpeose me'rā i'ōña. Apeye quē'rārē añugū mu'u nise me'rā i'ōña. ¹³ Yu'u topu etase duporo nerērā, Ō'acū ye quetire bu'e'i'onu'cūcā'ña. Marī acawererārē wācūtutuadutigu tojo weeya. Narē añurō bu'eya. ¹⁴ Ō'acū mu'arē weemasise o'o'quere weenu'cūcā'ña. Sō'onícatero Jesucristore ējōpeori curuacjārā su'ori nirá mu'arē napeocaterore te weemasise Ō'acū o'owī.

¹⁵ Ō'acū o'o'quere wācūnurū, añurō weenu'cūcā'ña. Tojo weecā, nipe'tirā mu'u añurō weewā'cāsere i'arāsama. ¹⁶ Apeye nigūti. Mu'u bu'esere, tojo nicā mu'u weesetisere añurō wācūña. Nipe'tisere queoro weenu'cūcā'ña. A'tere wéegu, mu'u basu yu'rawetigu weegusa'a. Tojo nicā mu'u weresere tu'orā quē'rā yu'rawetirāsama.

5

Jesucristore ējōpeorārē “A'tiro weeya” nise ni'i

¹ Timoteo, mu'arē dutigūti. Bucurā umuarē tu'titicā'ña. Mu'u, mu'u pacusumarē ucūgū weronojō narē wereya. Ma'mapjia quē'rārē mu'u acabijirārē ucūgū weronojō weeya. ² Bucurā numiarē mu'u pacosānumiarē ucūgū weronojō narē wereme'ricā'ña. Nu'miarē mu'u acabijirārē weronojō ña'arō wācūrō marirō wereya.

³ Wapewia numia weetamuno'ña marirārē weetamuña. ⁴ Wapewio pō'rāticāma o pāramerāticāma, core na weetamuato. Ne waro na ya wi'icjārā me'rā añurō weewā'cōrōua'a. Tojo weerā pō'rā, pāramerā, na pacusumua, na ñecūsumua ma'i'que wapa ma'i a'merā weesama. Tojo weese añuse ni'i. Ō'acū tere tu'sasami. ⁵ Apego wapewio waro ni'cō nigō pūrīcā Ō'acū weetamuatjere yucuesamo. Umacorinucū, ñamirīnucū tojo sērīnu'cūsamo. ⁶ Apego wapewio pe'e co uasere weema'acā'samo. Co pecame'epu wa'acjo weronojō nitojasamo. ⁷ A'te quē'rārē weedutiya. Tojo weeduticā, “Na bu'iri marirā nima”, nino'rāsama. ⁸ A'tiro ni'i. Ni'cū cū acawererārē añurō weetigu, marī ējōpeosere yabigu weronojō nisami. Cū ya wi'icjārā warore añurō weetigu pe'e, totā nemorō ña'arō weesami. Jesucristore ējōpeotigu nemorō ña'agū nisami.

⁹ Wapewia numiarē weetamurātirā na wāmerē ni'cā pūrīpu ojaō'ōña. A'tiro nirá numianojōrē ojaya: Bucuo waro sesenta cū'marī cuogore, ni'cārēta marāputi'core ojaya. ¹⁰ “Co añurō weemo” nino'gōnojōrē ojaya. Co pō'rārē añurō masō'conojōrē masā co ya wi'ipu ejacā añurō ñe'egōnojōrē ojaya. Tojo nicā mejō nisere da'rago āpērā Jesucristore ējōpeorārē weetamugōnojōrē ojaō'ōña. Pi'etirārē weetamugōnojōrē ojaya. No'o añuse apeyenōjō weegore ojaya.

¹¹ Āpērā wapewia numia nu'miacure nisama. Nanojōrē na wāmerē ojatīc'ña. Apetero na umua me'rā nisi'rīrā, apaturi marāputibosama tja. Jesucristo pe'ere wācūdu'u, marāputise pe'ere wācūyu'runu'cābosama. ¹² Na “Jesucristo ye dia'cārē weerāti” ni'quere weetirā, bu'iritirā nibosama. ¹³ Apeye quē'rārē wi'seripu dia'cū sjarā, nijīsjarā dojobosama.

Te dia'cārē weetibosama. Ucjasebucurā dojobosama. Nipe'tise de'ro wa'asere ucjarā, na ye nitisere ucūwuano'ña marisere ucjabosama. ¹⁴ Tojo weegu wapewia numia nu'miacure nirārē marāpaticā ũa'a. Na pō'rātiato. Wi'serire co'teato. Na tojo weecā, marirē i'atu'tigu "Na ña'arō weema", nimasītisami. ¹⁵ A'tiro ni'i. Āpērā wapewia numia Jesucristore ējōpeomirā, cūrē ējōpeodu'uma. Wātia wiogure siruturā, tojo weema.

¹⁶ Jesucristore ējōpeogu o ējōpeogo na acawerego wapewiore cuobosama. Core cuorā na weetamuato. Jesucristore ējōpeori curu-acjārārē co'tedutiticā'to. Tojo weecā, āpērā wapewia numia co'teno'ña marirā pe'ere co'temasirāsama.

¹⁷ Jesucristore ējōpeori curuacjārārē su'ori wejepeorārē, añurō weerārē a'tiro nirōua'a. "Na añubutiario dutima", nirōua'a. Totā masārē were bu'erā pe'ere nemorō nirōua'a. ¹⁸ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu nīrōnojōta a'tiro ni'i: "Wecu trigore ārūagū, tuumajāmisutuasami. Cū ba'asī'rīgū, ba'ato. A'tiro weeticā'to. Trigore ba'ari nīrā, cū useropu tuusārī be'tore tuusāaticā'to." Aperopure a'tiro ojano'wū: "Da'rari masū cū da'rase wapa wapata'aba'amasīmi," ni ojano'wū. Tojo weerā su'ori nirārē weetamurōua'a.

¹⁹ Apetero ni'cū mu'upure a'tiro nibosami: "Ēsārē su'ori wejepeogu ña'arō weeamī", ni weresābosami. Cū tojo nicā, tu'oticā'ña. Puarā o i'tiarā i'a'cārā weresācāpu, tu'oya. ²⁰ Ña'arō weenu'cūrārē nipe'tirā i'orōpu tu'tiya. Tojo weecā, āpērā uirā, ña'arō weesome. ²¹ Ō'acū i'orōpure, Jesucristo marī wiogu i'orōpure mu'urē a'tiro nigūti. Tojo nicā Ō'acūrē wereco'terā cū bese'cārā i'orōpu quē'rārē mu'urē nigūti: Su'ori wejepeorārē ni'cārōnojō weeya. Mu'u tu'sarānojō dia'cūrē añurō weeticā'ña. Nipe'tirārē queoro weeya. ²² Ī'abocurequejo, su'ori wejepegure sōrōticā'ña. Mu'u ña'arō weerārē besegu, na ña'arō weesere bu'ipejatamubosa'a. Nipe'tise ña'arō weesere cā'mota'aya.

²³ Mu'u paapu dutitise ye bu'iri aco dia'cū sī'rīticā'ña. Cā'rōacā vino quē'rārē sī'riña.

²⁴ Ni'cārērārē na ña'arō weesere beseatji duporo maata na ña'arō weesere masīno'toja'a. Āpērā pe'ere na ña'arō weese be'ropu bajarosa'a. ²⁵ Mejārōta tja añurō weese quē'rā maata masīno'o. Apeye pe'e añurō weese maata bajutise be'ropu bajarosa'a.

6

¹ Jesucristore ējōpeorā da'raco'teri masā na wiorārē wiopesase me'rā i'arōua'a. Na tojo weecā, Ō'acūrē, tojo nicā marī bu'esere āpērā ña'arō ucūsome. ² Na wiorā Jesucristore ējōpeorā nicā, a'tiro weeticā'to. Na ējōpeorā nise bu'iri narē wiopesase marirō i'aticā'to. A'tiro pe'e weeato. Nemorō añurō weeato. Na wiorā Jesucristore ējōpeorā nima. Tojo weerā na acawerērā na mairārē weronojō añurō weeato. A'tere were, bu'eya narē.

Marī ējōpeosere queoro weedutise ni'i

³ No'o mejēcā bu'egunojō a'tiro nisami. Marī wiogu Jesucristo ye bu'esere "Tojo niwe'e", nisami. Tojo nicā marī ējōpeose quē'rārē "Tojo niwe'e", nisami. ⁴ Tojo nigū masītimigū, "Āpērā yu'rūoro masīyu'rūnu'cā'a", nisami. Cū tojo nigū tu'omasītigu nimi. Cū na ucūsenūcārē "Tojo niwe'e", nimūjāsami. Te me'rā a'merī ũose,

a'metu'tise, yabise, a'merĩ ējōpeotise wā'cā'a. ⁵ Tojo nicā āpērā mejō warota a'metu'tise wā'cā'a. Nā'arō wācūrā, tojo weesama. Diacjū cjasere ne masītisama. Tojo weerā me'rā a'mesu'aticā'ña. Na "Ō'acūrē ējōpeose me'rā wapata'arāsa'a", ni wācūsama. ⁶ Tojota ni'i, nīrō. Diacjūta marĩ Ō'acūrē ējōpeose me'rā peje apeyenojō cūrā weronojō ni'i. Marĩ cūrō ejaturo e'caticāma, tojota ni'i. ⁷ A'tiro ni'i. Marĩ a'ti turipure bajuarā, ne apeyenojō me'rā bajuatiwū. Wērīrāpū quē'rā ne apeyenojō miasome. ⁸ Marĩ su'ti, ba'ase cūose me'rā e'catiroua'a. ⁹ Āpērā pe'e peje cūosī'rīrā ūaripejarā no'o ūaro weema'asama. Siape me'rā nemorō ūaripejadosama. Te me'rā na dojo, bu'iri da'reno'rāsama. Pecame'epū wa'arāsama. ¹⁰ A'tiro ni'i. Niyeru ūaripejase me'rā nipe'tise ña'ase du'pocātī'i. Āpērā Jesucristore ējōpeomi'cārā a'te ūaripejase me'rā na ējōpeomi'quere du'ucā'sama. Tojo weerā ni'cārōacārē na catiri ūmūcore peje bujawetise bocama.

Pablo Timoteore "Queoro weeya" nise ni'i

¹¹ Timoteo, mū'u pūrīcā Ō'acū yagū ūaripejasere ne weema'aticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Añurō weenu'cūcā'ña. Ō'acūrē sirutuya. Cūrē ējōpeoya. Nipe'tirārē ma'ña. Mejēcā wa'acā, wācūtutuaya. Tu'tiro marīrō āpērārē añurō weeya. ¹² Mū'u tutuaro pōtērō wācūtutua, ējōpeonu'cūcā'ña. Catise ū'mūsepū mū'u Ō'acū me'rā ninu'cūatjere wācūnu'cūcā'ña. Ō'acū catise pe'titiserē o'osī'rīgū mū'urē besecu niwī. Tojo weegu tere wācūyū'rūnu'cācā, mū'urē o'ogusami. Mū'u pājārā tu'oropū Jesucristore ējōpeosere queoro werewū. ¹³⁻¹⁴ Ō'acū nipe'tirārē catise o'ogu nimi. Cū ī'orōpū, tojo nicā Jesucristo ī'orōpū quē'rārē mū'urē weeduti'i. Jesucristomarīcā cū catiri ūmūcore ma'itigu, a'tiro weecu niwī. Poncio Pilatore cū nisetiserē añurō werecu niwī. Mū'u quē'rā yū'u dutise nipe'tiserē dūcayuro marīrō queoro wereya. "Cū queoro weetimi", nino'ticā'ña. Marĩ wiogu Jesucristo a'tiri curapū tojo weedu'uaya. ¹⁵ Ō'acū "Tojo weeguti" nīcatero ejacā, nipe'tise cū nī'quere queoro tu'ajanū'cōgūsami. Ō'acū ni'cūta añuyū'rūgu, tutuayū'rūgu nimi. Nipe'tirā wiorā wiogu nimi. ¹⁶ Cū ni'cūta catinu'cūmi. Cū pūrō asisteropū nimi. Ne ni'cū masū cū basu Ō'acū nīrōpū wa'amasītimi. Ne ni'cū cūrē ī'aticū niwī. Ī'ata basiowe'e. Ō'acū ni'cūrēta añurō ucūyū'rūnu'cārōua'a. "Cū wiogu ninu'cūato", nīrōua'a. Tojota niato.

¹⁷ No'o peje cūrānojojōrē a'tiro weedutiya. Na "Āpērā yū'rūoro niyū'rūnu'cā'a", niticā'to. Na cūose me'rā "Añurō wa'arosa'a", ni e'catiyuticā'to. Te queoro niwe'e. Pe'tidija wa'arosa'a. Tojo weronojō o'orā, Ō'acū pe'ere e'catise me'rā yucueato. Cū catinu'cūgū marīrē e'caticā ūagu, nipe'tise marĩ cūosere o'omi. ¹⁸ Peje cūrārē añusere weedutiya. Āpērārē añurō weeato. Na cūosere o'oato. ¹⁹ Na tojo wēerā, ape ūmūcopure peje cūrā weronojō niyutojarāsama. Na catinu'cūatjere bocarāsama.

Pablo Timoteore "Tojo weeya", nituo'que ni'i

²⁰ Timoteo, Ō'acū mū'urē weredutigu cūu'quere añurō weeya. A'ti nucūcā cjase ucūse mejō nisere tu'otīcā'ña. Tojo nicā mejēcā no'o ūaro ucūma'ase quē'rārē tu'otīcā'ña. Āpērā "Masīrā waro ni'i" nīrā peje mejēcā wācūse cūoma. Ūpūtu na ūaro ucūma'asama. Na masīse

nisoo ucũma'ase ni'i. Tojo weegu narẽ tu'oticã'ña. ²¹ Ni'cãrẽã a'tere weesiruturã, Jesucristore ejõpeomi'quere du'ucã'cãã niwã.

Õ'acũ mu'urẽ añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Timoteore ape pūrī ojanemo'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Timoteore Romapu bu'iri da'rieri wi'ipu nígā, ojacu niwī. Cū Timoteore ojama'tāca pūrīrē a'tiro ojacu niwī: "Yu'u bu'iri da'rieri wi'ipu nise wapa nipe'tiropu Jesucristo ye queti se'saro wee'e", ni ojacu niwī. A'ti pūrīma ti pūrī weronojō ojaticu niwī. Asia di'tacjārā cūrē bu'iri da'rieri wi'ipu nicā, bopoyasācārā niwā. Tojo weegu nipe'tirā cō'awā'cāno'caro weronojō tu'oña'cu niwī. Luca, tojo nicā Onesíforo ya wi'icjārā dia'cū cūrē wācūtutuacā wéerā, bu'iri da'rieri wi'ipu nigūrē bopoyasāticārā niwā. Pablo "Ni'cūta nisa'a" ni tu'oña'gū, cū me'rācjārā waro Timoteore, Marcore cū tiropu pijiocu niwī. Troapu cū cūu'que paperare, cū yaro asibusurore miitidutiganojōta pijiocu niwī. Cū "Maata wērigūsa'a", ni wācūcu niwī. A'ti pūrī cū ojatūoca pūrī ni'i.

Pablo Timoteore oja'que ni'i

¹ Yu'u Pablo Jesucristo besecū'cu ni'i. Cū yu'ure Ō'acū uaronojōta cū ye quetire weredutigu o'owī. A'te queti a'tiro ni'i. Ō'acū "Jesucristore ējōpeorārē catinu'cūcā weeguti", nicu niwī. Cū ní'caronojōta yu'ure tere weredutigu o'owī.

² Timoteo, mu'urē yu'u maigūrē oja'a. Mu'u Jesucristo ye quetire yu'u werēcā, añurō ējōpeowu. Tojo weegu mu'u yu'u macū weronojō ni'i. Ō'acū marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī wiogu mu'urē añurō weeato. Pajaña'to. Mu'urē ejerisājācā weeato.

"Jesucristore ējōpeorā āpērārē a'tiro weerou'a" nise ni'i

³ Yu'u Ō'acūrē sērīsetirinucū mu'urē wācū'u. Mu'urē wācūgū, ñamipu, umucopu Ō'acūrē e'catise o'o'o. Cūrē yu'u ñecūsumua ējōpeoseti'caronojōta ējōpeo'o. Yu'u bu'iri moogū tu'oña'gū, cūrē ējōpeo'o. ⁴ Timoteo, mu'urē pūrō wācū'u. Yu'u mu'u tiropu ní'cu wijacā, mu'u uti'quere wācūnu'cūcā'a. Mu'urē pūrō ī'asī'rīsa'a. Mu'urē ī'agū, e'catiguti nígā, tojo wācū'u. ⁵ Mu'u Jesucristore queoro ējōpeosere yu'u wācū'u. Mu'u ní'cārōacā ējōpeosere mu'u ñecō Loida, tojo nicā mu'u paco Eunice ējōpeomu'tāwā. Mu'u quē'rā tereta ējōpeosirutugu wee'e.

⁶ Tojo weegu mu'u a'tiro weecā ũ'a'a. Ō'acū mu'urē weeduti'quere tutuaro me'rā weenu'cūcā'ña. Todaporo yu'u mu'urē ñapeocā, Ō'acū mu'urē añuse masisere o'owī. Tere nemorō añurō weenu'cūcā'ña. ⁷ Ō'acū marīrē Espírītu Santure o'owī. Cūrē o'ogu, uidutigu mejēta o'owī. Tojo o'ogu, tutuase o'ogure, ma'ise o'ogure, queoro wācūse o'ogure o'owī. ⁸ Tojo weegu marī wiogu ye quetire weregu, bopoyaticā'ña. Yu'u quē'rārē Jesucristo ye queti bu'ese wapa, bu'iri da'rieri wi'ipu yu'u dujicā, bopoyasāticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Jesucristo ye quetire wereya. Tojo werese bu'iri mu'u quē'rā ña'arō yu'rūgusa'a. Tojo wa'acā ī'agū, "Añurōsa'a", ñña. Ō'acū mu'urē tutuaro o'oro pōtēorō tojo weeya. ⁹ Ō'acū marīrē pecame'epu wa'abo'cārārē yu'rūweticā weewī. Cū añurō weecā ũagu, cū ũaro weedutigu marīrē besecu niwī. Marī añuse weesetisere ī'agū mejēta besecu niwī. Cū pe'e marīrē añurō

weesi'riḡũ besecu niwī. A'tiro ni'i. Ō'acũ marĩrē ma'igũ, Jesucristo marĩrē yu'ruoatjere wácũcu niwī. Tere a'ti turi weese dũporo wácũtojacu niwī. ¹⁰ A'tocateroma marĩrē yu'ruogu, Jesucristo a'tise me'rã cũ ma'isere i'owī. Marĩ pecame'epu wa'abo'cãrãrē yu'ruweticã weewī. Tojo nicã a'tiro masicã weewī. Marĩ cũ yu'ruose quetire tu'o ějõpeorã, catinu'cũrãsa'a nisere masicã weewī.

¹¹ Ō'acũ te quetire yu'ure weredutiwī. Judío masã nitirãrē bu'edutigu yu'ure besecũwī. ¹² Te quetire werese bu'iri yu'u pũrõ pi'eti'i. Tojo pi'etimigũ, bopoyawe'e. Yu'u Jesucristore mas'i. "Cũ ní'quere queorota weegusami", ni'i. Cũ tutuagu nimi. Yu'ure te queti wereturiase cũu'quere añurõ co'teyapada'reogusami. "Téé apaturi a'tigupu, co'tenu'cũḡsami", ni'i. Tojo weegu yu'u ne bopoyawe'e.

¹³ Yu'u mu'urē bu'e'quere queoro bu'ewã'cãña. Añurõ ějõpeosetiya. A'merĩ ma'ĩña. Marĩ Jesucristo me'rã nĩrã, tojo weemas'i. ¹⁴ Espiritu Santu marĩpũre nimi. Cũ weetamuse me'rã Ō'acũ mu'urē weredutigu cũu'quere añurõ bu'eya.

¹⁵ Mu'u masitoja'a. Nipe'tirã Jesucristore ějõpeorã, Asiacjãrã yu'ure cõ'awijape'tia wa'awã. Na wa'tero ní'cãrã quẽ'rã Figelo, tojo nicã Hermógenes mejãrõta weewã. ¹⁶ Onesíforo pũricã tojo weetiwī. Ō'acũ cũrē, cũ ya wi'icjãrãrē pajaña'ḡsami. Pejetiri Onesíforo yu'ure wácũtutuacã weewī. Apeye quẽ'rãrē yu'u bu'iri da'reri wi'ipũ nimicã, yu'ure bopoyasãtiwī. ¹⁷ A'tiro pe'e weewī. Cũ Romapu ejagu, yu'ure uputu a'macu niwī. Téé bocagupu, a'madu'uwī. ¹⁸ Marĩ wiogu masãrē beseatji nũmu Onesíforore pajaña'to. Cũ marĩrē ěfesopũ weetamu'quere mu'u añurõ masisa'a.

2

Pablo Timoteore queoro weeditise ni'i

¹ Timoteo, mu'u yu'u macũ weronojõ nigũrē a'tiro nigũti. Jesucristo mu'urē añurõ weemi. Tojo weegu cũ weetamuse me'rã cũrē ějõpeonu'cũcã'ña. ² Yu'u pãjãrã masã tu'oropũ bu'e'quere wereturiaya. "Ã'rãta yu'u bu'esere ãpẽrãrē queoro wereturiatu'sama" ni, mu'u i'arãnojojõrē wereya.

³ Mu'u Jesucristo ye quetire werese bu'iri mu'urē ña'arõ wa'arosa'a. Ĕsãrē wa'a'caro weronojõ wa'arosa'a. Mu'urē tojo wa'acã, wácũtutuaya. Surara weronojõ weeya. Cũrē mejẽcã wa'acã, wácũtutuasami. ⁴ Surara cũ wiogu dutise dia'cũrē weesami. Surara nitigu weronojõ weetisami. Tojo weegu mu'u cũ weronojõ weeya. Jesucristo ye dia'cũrē weeya. ⁵ Apĩ quẽ'rã omari masũ cũ wiorã dutisenojõrē queoro weetigu, wapata'atisami. Na cũrē o'obo'quere o'otisama. Tojo weegu añuse bocasi'riḡũ, Jesucristo duti'quere queoro weeya. ⁶ Ni'cũ wesepũ añurõ da'ragunojõ ti wese cjase dũcatise me'rã dua wapata'amasĩsami. Mu'u te weronojõ Ō'acũ ye cjasere añurõ bu'egu, te wapa mu'u quẽ'rã wapata'amas'i. ⁷ Yu'u weresere wácũnrũña. Mu'u tojo weecã, marĩ wiogu nipe'tisere mu'urē masicã weegusami.

⁸ Jesucristore wácũña. Cũ wẽr'icũ nimigũ, masãcu niwī. Cũta dũporocjũ wiogu Davi pãrãmi nituriagu nimi. Yu'u Jesucristo ye añuse quetire weregu, tereta werewũ. ⁹ A'te queti werese bu'iri yu'u pi'etisa'a. Yu'u ña'arõ weegũ weronojõ bu'iri da'reri wi'ipũ ni'i. Ō'acũ ye queti

pūrīcā nipe'tiropu nibi'atoja'a. Yu'are bu'iri da'reri wi'ipū bi'adupō'que weronojō niwe'e. ¹⁰ Tojo weegu yu'u pi'etimigā, wācūtutua'a. Ō'acū bese'cārārē añurō wa'ato nīgū tojo wee'e. Na quē'rā marī weronojō Jesucristore ējōpeorā, yu'rūono'rāsama. Añubutiasere bocarāsama. Catinu'cūcā'rāsama. Tojo weegu nipe'tisere wācūtutua'a.

¹¹ A'tiro nise diacjūta ni'i:

Marī Jesucristore ējōpeose bu'iri āpērā wējēbosama.

Na tojo wējēcā, marī Jesucristo me'rā u'musepu catinu'cūrāsā'a.

¹² Marī pi'etirā wācūtutuarā, cū wiogu nirōpu cū me'rā wiorā nirāsā'a.

"Cūrē masītisa'a" nicā, cū quē'rā marīrē "Masīwe'e", nigūsami.

¹³ Marī cūrē añurō ējōpeotimicā, cū pe'e nipe'tise "A'tiro weeguti" nī'quere queoro weenu'cūsami.

Ō'acū ne ni'cāti nisoomasītisami.

Pablo Timoteore queoro bu'edutise ni'i

¹⁴ Mu'u bu'erārē a'te dūporo yu'u oja'quere wācūdutiya. Āpērā ucūsetirinacū "Tojo mejēta ni'i", nisama. Diacjū marī wiogu tu'oropu na tojo nisetisere du'udutiya. Te ucūse wapamarī'i. Āpērā wācūsere dojorēma. ¹⁵ Mu'u pe'e Ō'acū yere añurō bu'eya. Tojo nicā cū yere queoro weeya. Mu'u tojo weecā ī'agū, mu'arē "Añurō weemi", nigūsami. Queoro wéegu, mu'u da'rasere bopoyasome. Diacjū cjasere Jesucristo ye quetire queoro wereturiaya. ¹⁶ A'ti turi cjasē diacjū nitisere na ucūcā, ucūtamuticā'ña. A'tiro ni'i. Tere ucūrā, nemorō siape me'rā ña'arā wa'asama. ¹⁷ Na bu'ese marī upupu cāmi boase'saro weronojō āpērārē pē'rīpejawā'cāsa'a. Ā'rā puarā Himeneo, Fileto te boase weronojō masārē bu'erā, dojorēma. ¹⁸ Ā'rā Ō'acū ye quetire queoro bu'etima. A'tiro nima: "Masā wērī'cārā masātojacārā niwā", nima. Na tojo nicā tu'orā, āpērā "¿Īsā de'ro ējōpeorāsariba?" ni wācūma. ¹⁹ Ō'acū cū ucūse cūu'que pūrīcā tutuari wi'i yeenu'cō'que weronojō ni'i. Cū ye queti ne ducayuwe'e. A'tiro ni'i. "Marī wiogu Jesucristo cū yarārē masīsami." Tojo nicā "Nipe'tirā 'Jesucristo yarā ni'i", ni wācūrā ña'arō weesere du'uatō."

²⁰ A'te queosere wereguti. Ni'cū peje cuogu ya wi'ipure peje bapari nisa'a. Uru me'rā wee'que pari, plata me'rā wee'que pari nisa'a. Tojo nicā apeye yucu me'rā wee'que pari, di'i me'rā yee'que pari nisa'a. Bosenu'mu nicā añuse parire na ba'awuaropu peosama. Apeye parire mejō nirī numu peosama. ²¹ Marī a'te weronojō ña'asere weetirā, bosenu'mu nicā añuse pari peose weronojō nirāsā'a. Marī wiogu yarā waro nirāsā'a. Cū nipe'tise añurō weedutisere queoro weerāsā'a.

²² Tojo weegu mu'u ma'mapjia na uaripejasenōjōrē weeticā'ña. Queoro weeya. Jesucristore ējōpeoya. Masā quē'rārē ma'ña. Tojo nicā a'mequēse marīrō niña. Nipe'tirā queoro weerā Ō'acūrē ējōpeorā me'rā añurō nicā'ña. ²³ Āpērā tojo ucūma'acā, na me'rā ucūtamuticā'ña. Na tu'omasītima. Mu'u masī'i, na tojo ucūrā na uaro a'metu'tiyapatisama.

²⁴ Mu'u marī wiogure da'racō'tegu ni'i. Ne a'metu'titicā'ña. A'tiro pe'e weeya. Nipe'tirā me'rā añurō niña. Narē añurō bu'e, na mu'arē ña'arō weesī'ricā, tojo tu'oña'cā'ña. ²⁵ Mu'u bu'esere tu'osī'rītirārē añurō pajaña'se me'rā narē "A'tiro pe'e añurō weeya", niña. Ō'acū na ña'arō wee'quere ducayugusami nīgū, tojo niña. Na ducayurā, diacjū cjasere ējōpeorāsama. ²⁶ Mu'u narē tere wercā, tu'omasīrāsama. Tojo weerā wātī yarā, cū dutiro weemi'cārā yu'rūwetiwijarāsama.

3

“A’ti turi pe’tise duporo dicuse ña’ase wã’cãrõsa’a” n’ique ni’i

1 Mu’u a’tere tu’omasĩña. A’ti turi pe’tise duporo peje ña’ase wã’cãrõsa’a. A’tiro wa’arosa’a. 2 Masã na ye cjase dia’cũrẽ uarãsama. Niyerure uaripejarãsama. “Åpẽrã yu’ruoro añuyurũnu’cã’a”, ni wãcũrãsama. Masĩbutiarã weronjõ ucũma’arãsama. Õ’acũrẽ uatirã, ña’arõ cũrẽ ucũrãsama. Na pacusũmarẽ yu’rũnu’cãrãsama. Åpẽrã narẽ añurõ weemicã, “Usãrẽ añurõ weepũ”, ne nisome. Narẽ e’catise o’osome. Wiopesase me’rã Õ’acũrẽ ëjõpeosome. Marĩ ëjõpeosetisere mejõ nisere weronjõ wãcũrãsama. 3 Ne åpẽrãrẽ ma’isome. Pajaña’sẽ moorãsama. Ucjasepiarã nirãsama. Na no’o uaro ña’arõ weesĩ’rĩsere weerãsama. Åpẽrãrẽ ña’arõ pi’eticã weerãsama. Ne cã’rõ añusere uasome. 4 Na me’rãcjãrã nimi’cãrãrẽ ña’arõ weerãsama. No’o uaro weema’acã’rãsama. Na uputu “Åpẽrã yu’ruoro añuyurũnu’cã’a”, ni wãcũrãsama. Õ’acũ pe’ere wãcũrõnojõ o’orã, e’cati nisetsenõjõ dia’cũrẽ wãcũrãsama. 5 Õ’acũrẽ ëjõpeorã weronjõ weesoarãsama. Na weesetise me’rã pe’e Õ’acũ tutuasere “Tojo niwe’e”, nirãsama.

Nanojõ me’rã ne cã’rõ ba’patima’aticã’ña. 6 Na tojo weerãnojõ a’tiro weesama. Ucũme’rĩse me’rã wĩ’seripu sãjãasama. Sãjãa, numia tiro toduporo ña’arõ wee’cãrã bu’iritirã, wãcũtutuatirãrẽ nisoõ dojorẽsama. Narẽ mejẽcã ëjõpeocã weesama. Na numia nipe’tise ña’arõ weesere uaripejasama. 7 Nipe’tise bu’esere masĩsĩ’rĩmirã, ne diacjũ cjasere masĩtu’ajatisama. 8 Numiarẽ nisoori masã puarã Janes, Jambres weronjõ nima. Na duporopu Moisé nícateropure na Egiptocjãrã tu’oña’rĩ masã nicãrã niwã. Na Moisére ĩ’atu’ticãrã niwã. Diacjũ cjasere ne uaticãrã niwã. Na weronjõ ã’rã quẽ’rã diacjũ cjasere uatima. Ña’arõ wãcũpo’cãrã ne queoro ëjõpeomasĩtima. 9 Na ucũma’ase maata pe’tirosa’a. Nipe’tirã na ucũcã tu’orã, “Tojo nima’arã weema”, nirãsama. Moisére uati’cãrã Janes, Jambres weronjõ wa’arosa’a. Titapure na nima’asere masã masĩcãrã niwã. Mejãrõta tja ã’rã quẽ’rãrẽ na nima’asere masĩrãsama.

Pablo Timoteore “A’tiro weeya” cã nitũ’oque ni’i

10 Mu’u pũrcã yu’u bu’ese nipe’tisere añurõ masĩ’i. Yu’u weesetisere, yu’u weesĩ’rĩsere masĩ’i. Tojo nicã yu’u Õ’acũrẽ ëjõpeosere masĩ’i. Åpẽrã queoro weeticã, yu’u tojo tu’oña’sere mu’u masĩ’i. Yu’u ma’isetisere, mejẽcã wa’acã wãcũtutuasere mu’u masĩ’i. 11 Masã yu’ure ña’arõ weecã, pi’etiwu. Nipe’tise a’te macãrĩpu wa’a’quere mu’u masĩ’i. Antioquíapu, Iconiopu, Listrapu yu’u pi’eti’quere mu’u masĩ’i. Pi’etisetirinucũ marĩ wioqu yu’ure yu’rũweticã weewĩ. 12 Diacjũta ni’i. Jesucristore ëjõpeorã nipe’tirãrẽ Õ’acũ uaronõjõ añurõ weesĩ’rĩrãrẽ åpẽrã ña’arõ weerãsama. 13 Ña’arĩ masã, tojo nicã nisoori masã nemorõ ña’arõ weenemopeorãsama. Nisoonemowã’cãrãsama. Nisoorã nimirã, na quẽ’rã nisoono’o, ëjõpeorãsama.

14 Mu’u pũrcã mu’urẽ bu’e’quere queoro ëjõpeonu’cũcã’ña. Queoro weeya. Mu’u tere “Diacjũta ni’i”, nisa’a. Mu’u mu’urẽ bu’e’cãrãrẽ masĩ’i. 15 Mu’u wĩ’magãputa Õ’acũ ye queti ojãca pũrĩ cjasere masĩnu’cãwã. Tere bu’égũ, mu’u Õ’acũ yere masĩwũ. Masĩ, Jesucristore ëjõpeose me’rã yu’ruono’wũ. 16 Õ’acũ ye queti ojãca pũrĩ cjasere ojadutigu, cũ masise

o'ose me'rā ojaduticu niwī. Te oja'quere bu'érā, diacjū nisere masīno'o. Marī ña'arō wee'que quē'rārē “Ñā'a ni'i”, nino'o. Marī ña'arō wee'quere ducayumasīcā wee'e. Tere bu'érā, queoro weenu'cūmasī'i. ¹⁷ Ō'acū cū yarārē nipe'tise añurō weesere weemasīato nīgū cū ye cjasere ojaduticu niwī.

4

¹ Jesucristo nipe'tirā wiogu tutuaro me'rā a'tigusami. A'tigu, masā catirārē, wērī'cārārē besegusami. Ō'acū, tojo nicā Jesucristo tu'oropure mu'urē a'tiro weeduti'i. ² Masārē Ō'acū ye quetire wereya. Nipe'tisetiri masā tu'osī'ricā, wereya. Na tu'osī'rīticā quē'rārē, werenu'cūcā ña. Mu'u weresere tu'orā, ējōpeorāsama. Na queoro weeticā, tu'tiya. “A'tiro weeroua'a”, niña. Narē bu'égū, queoro pajaña'se me'rā wereme'ricā'ña. ³ Be'ropure masā añuse bu'esere uatirāsama. Tojo weegu a'tiro nicārē queoro bu'ewe'oya. Be'ropure a'tiro wa'arosa'a. Na, na uaro weerāsama. Na tu'otu'sase dia'cūrē tu'osī'rīrāsama. Tojo weerā tere bu'eajā pājārārē a'marāsama. ⁴ Na diacjū cjasere tu'osome. Nipe'tise no'o werema'ase pe'ere tu'orāsama. ⁵ Timoteo, mu'u pūrīcā queoro wācūña. Mu'u Jesucristo ye quetire werecā, masā mu'urē ña'arō weerāsama. Na tojo weecā, wācūtutuaya. Jesucristo masārē yu'ruomi nise quetire du'ucūrō marīrō werenu'cūcā'ña. Mu'urē weeduti'quere weetu'ajanu'cōña.

⁶ Yu'u wērīatjo cārō du'sa'a. Yu'ure masā Ō'acūrē wa'icūrārē ūjūamorōpeo'caro weronojō wa'arotiro wee'e. Tojo weegu mu'urē tojo duti'i. ⁷ Yu'u Jesucristo ye quetire weregu, nipe'tise yu'u tutuaro pōtēorō weewu. Nipe'tise Ō'acū yu'ure duti'quere tu'ajatoja'a. Ne cārē ējōpeodu'uwe'e. ⁸ Ni'cārōacārē majā Ō'acū yu'ure añurō wee'que wapa o'ootje du'sa'a. Marī wiogu Ō'acū masārē beseatji numu nicā, yu'ure o'ogusami. Cū masārē queoro besemi. Yu'u dia'cūrē o'osome. Nipe'tirā cūrē ējōpeorā cū a'tiatjere uarārē o'ogusami.

Pablo cū ye cjasere were'que ni'i

⁹ Mu'u pōtēorō a'tita basioro yu'u tiropu maatacure ī'agū a'tia. ¹⁰ A'tiro ni'i. Crescente wāmetigu Galacia wāmetiropu wa'awī. Tojo nicā Tito Dalmaciapu wa'awī. Demas pūrīcā a'ti turi cjasere nemorō ma'iyu'runu'cāgū, yu'ure cō'awā'cā wa'awī. Cū Tesalónicapu wa'awī. ¹¹ Luca dia'cū yu'u me'rā nimi. Marcore a'maña. Mu'u me'rā a'tiato. Cū yu'ure weetamusere ua'a. ¹² Yu'u Tíquicore Éfesopu o'ówu. ¹³ Mu'u a'tigu, yaro su'tiro asibusuro bu'icjārōrē miitia. To Troa wāmetiri macā Carpo ya wi'ipu nisa'a. Yé papera tūrūrīrē miitia. Wa'icūrā caseri me'rā oja'que yé caserire acobojotibutiācā'ña.

¹⁴ Alejandro cōme me'rā da'rari masū yu'ure ña'abutiario weewī. Ō'acū marī wiogu cū wee'caro ejatuaro cūrē bu'iri da'regusami. ¹⁵ Mu'u pūrīcā cūrē tu'omasīña. Cū marī bu'esere ne uatiyu'ruami.

¹⁶ Ne waro wiorā yu'ure sērītiña'cā, ne ni'cū yu'ure weetamutiwī. Nipe'tirā yu'ure cō'awā'cā wa'awā. Ō'acū na tojo wee'quere acobojocā ua'a. ¹⁷ Ō'acū pūrīcā yu'ure weetamuwī. Yu'ure tutuase o'owī. Tojo weegu wiorārē yu'u a'tiro werewu. Jesucristo masā ña'arō niseti'quere yu'ruomi nise quetire narē werepe'ocā'wū. Nipe'tirā a'ti umucocjārā judío masā nitirā te quetire tu'oato nīgū tojo werewu. Apeye quē'rārē Ō'acū

yu'are a'tiro weewi. Yaiwa ba'ano'bo'cure weronojō wiose wa'teropa nigūrē yu'rūweticā weewi. ¹⁸ Tojo nicā nipe'tise yu'are be'ropu ña'arō weeatjere yu'rūweticā weegasami. Ɖ'musepu cū wiogu nirōpu yu'are miagūsami. Masā Ō'acūrē añurō ucūnu'cūato. Tojota wa'ato.

Pablo añudutituo'que ni'i

¹⁹ Prisca, Aquila añuato. Tojo nicā Onesíforo ya wi'icjārā quē'rā añuato. ²⁰ Erasto Corintopu tojaque'awī. Trófimoma dutitigure Miletopu cō'awā cātiwu. ²¹ Mu'u pōtēorō a'tita basioro pu'ecu duporo a'tia. Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, nipe'tirā marī acawererā mu'urē añudutima.

²² Jesucristo marī wiogu mu'u me'rā niato. Ō'acū musā nipe'tirārē añurō weeato.

Tocā'rōta oja'a.

Pablo

Pablo Titore ojaca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Tito wāmetigure ojacu niwī. Tito judío masū mejēta nica niwī. Pablo Titoreta Creta nūcūrōpū Jesucristo ye quetire añurō bu'eyapatitu'ajadutigu cūucu niwī. Tojo nicā Jesucristore ējōpeori curuacjārā sājācā weedutigu cūucu niwī. A'ti pūrīrē cūrē bu'enemogū cū da'rasere masiāto nīgū wācūtutuacā weenemogū ojacu niwī.

Pablo Titore oja'que ni'i

¹ Yū'u Pablo Ō'acūrē da'raco'tegu Jesucristo besečū'ucu ni'i. Cū, cū ye quetire weredutigu cūuwī. Ō'acū cū bese'cārārē añurō ējōpeocā masāgū yū'ure cūuwī. Tojo nicā narē Ō'acū ye, diacjū cjasere masīdutigu cūuwī. Queoro Ō'acū ūaronojō weedutigu tojo cūuwī. ² Apeyere, narē Ō'acū tiropū catinu'cūatjere e'catiyudutigu cūuwī. Ō'acū nisootimi. Cū a'ti turi weese dūporo "Catise pe'titiatjere o'oguti", nitojacu niwī. ³ Ni'cārōacārē cū "Tojo weeguti" nīcatero eja'a. Tojo weegu cū ye quetire weresijase me'rā "Cū tojo weeguti" nī'quere masārē masīcā weemi. Ō'acū marīrē yū'ruogu cū dutiro me'rā yū'ure te quetire weredutiwī.

⁴ Tito, mū'u yū'u macū weronojō ni'i. Marī ni'cārōnojō ējōpeose cū'o. Mū'urē a'ti pūrīrē oja'a. Ō'acū marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī űa'arō wee'quere yū'ruogu añurō weeato mū'urē. Pajaña'to. Mū'urē ejerisājācā weeato.

Pablo Titore bu'eduti'que ni'i

⁵ Mū'urē Creta wāmetiri nūcūrōpū cūuwā'cātiwū. Yū'u weepe'oti'quere tu'ajanu'cōdutigu tojo weewū. Tojo nicā yū'u nīrōnojōta topū nise macārīrē, te macārīnucū Jesucristore ējōpeori curuacjārārē sū'ori wejepeojārē sōrōdutiwū. A'tiro niwū: ⁶ "Sū'ori wejepeorā a'tiro nisetirārē sōrōña. 'Nāta űa'arā nima' nino'ña marīrānojōrē sōrōña. Na ni'cārērā numiata nūmotiāto. Na pō'rā quē'rā Jesucristore ējōpeorāta niato. 'Na no'o ūaro űa'arō weema' nino'rā niticā'to. Tojo nicā yū'rūnu'cāsepijarā niticā'to", niwū. ⁷ Ni'cū Jesucristore ējōpeori curuacjārārē sū'ori wejepeogu Ō'acū ye cjasere co'tegu nimi. Tojo weegu "Cūta űa'agū nimi" nino'ña marīgūnojō niato. Cū ūaro dia'cū dutigūnojō, uamuñagūnojō niticā'to. Tojo nicā que'agu, cumucabucu no'o űa'arō weese me'rā niyeru wapata'asī'rīgūnojō niticā'to. ⁸ A'tiro pe'e niato. Sijari masā cū ya wi'ipū wa'acā, añurō pōtērīgūnojō niato. Añusere weegūnojō niato. Tojo nicā añurō wācūyu weesetigūnojō, āpērārē queoro weegūnojō niato. Ō'acū ūaro dia'cū weegū niato. Queoro weesetigūnojō niato. ⁹ Ō'acū yere, diacjū cjase cūrē bu'e'quere weenu'cūcā'to. Tojo weegu āpērā quē'rārē Jesucristo ye queti queoro bu'ese me'rā narē wācūtutuacā weemasīsami. Āpērā pe'ere te bu'esere mejēcā ucūrārē queoro wācūcā weemasīsami.

¹⁰ A'tiro ni'i. Pājārā Ō'acūrē yū'rūnu'cārā nima. Na no'o ūaro ucūma'a, masārē mejēcā ējōpeocā weema. Judío masāta tojo weeyū'rūnu'cāma. ¹¹ Na niyeru wapata'ama'asī'rīrā, no'o ūaro bu'ema'acā'sama. Na bu'ese

me'rã pãjãrã ni'cũ põ'rã ni'cã wi'icjãrãrẽ dojorẽpe'ocã'sama. Tojo weerãrẽ na bu'esere cã'mota'aya.

¹² Duporopu ti nucurõ Cretacjũ ojari masũ ti di'tacjãrãrẽ ojagu, a'tiro ojacu niwĩ: "A'to Cretacjãrã nisoosepjarã nima. Wa'icurã weronojõ tu'omasitirã nima. Ba'awãrĩrã, teesepjarã nima." ¹³ Cũ narẽ diacjũta ojacu niwĩ. Tojota nima. Tojo weegu tocjãrã Jesucristore ãjõpeorã ña'arõ weesetirãrẽ tu'tiya. Narẽ queoro ãjõpeodutigũ tojo weeya. ¹⁴ Judio masã no'o ñaro wãcũboca werema'asere tu'oticã'to nĩgũ añurõ bu'eya. Tojo nicã no'o na dutima'asere tu'oticã'to nĩgũ tojo weeya. Na Õ'acũ yere, diacjũ cjasere uatima.

¹⁵ Judio masã apewe ba'asere ba'adutitisama. "Tere ba'arã, Õ'acũ duti'quere yu'rũnũ'cãrã wee'e", nisama. Tojo niwe'e. Marĩ nipe'tirã bu'irĩ marĩrã tu'oña'rã ba'acã, añu ni'i. Õ'acũrẽ yu'rũnũ'cãrã mejẽta wee'e. Æpẽrã Jesucristore ãjõpeotirã nipe'tisere ña'arõ wãcũsama. A'tiro ni'i. Na wãcũseputa, na tu'oña'seputa ña'asãjãcã'sama. Tojo weerã na ña'arõ weesere ne bujawetitisama. ¹⁶ Na "Õ'acũrẽ mas'i", nimima, nĩrã. Marĩ pe'e na weesetisere ï'arã, mas'i. "Na cãrẽ mas'itisama", nino'o. Na ña'ayu'ruarã, Õ'acũ dutisere yu'rũnũ'cãrã, ne cã'rõ añurõ weemas'itisama.

2

Queoro bu'edutise ni'i

¹ Mu'ũ bu'ẽgu, Õ'acũ ye cjasere diacjũ nirõnojõta bu'eya. ² A'tiro bu'eya. Bucurã umua wiopesase me'rã weesetiatu. Na wiopesase me'rã ï'ano'ato. Añurõ wãcũyu weesetirãnojõ niato. Apeyere queoro ãjõpeoato. A'merĩ ma'isetiatu. Mejẽcã wa'acã, nu'cãpoato. ³ Bucurã numiarẽ mejãrõta bu'eya. Õ'acũrẽ ãjõpeorã numia weewuasenojõrẽ weeato. Æpẽrãrẽ ña'arõ ucjaticã'to. Que'aticã'to. Nipe'tise na añuse weesetise me'rã ãpẽrãrẽ queose o'oato. ⁴ Bucurãnumia ne marãputirãnumiarẽ a'tiro weeato. Na marãpusumuarẽ, na põ'rãrẽ ma'icã weeato. ⁵ Tojo nicã narẽ añurõ wãcũyu weeseticã weeato. Ña'ase marĩrõ nicã weeato. Bucurãnumia na añurõ weese me'rã ne marãputirãnumiarẽ na ye wi'seripu añurõ co'temasicã weeato. Ma'ise me'rã ãpẽrãrẽ añurõ weecã weeato. Na marãpusumuarẽ añurõ yu'ticã weeato. Na tojo weecã ï'arã, ne ni'cũ Õ'acũ ye quetire "Tojo niwe'e", nĩmas'isome.

⁶ Ma'mapjiare mejãrõta wereya. Narẽ añurõ wãcũyu weesetirã niato nĩgũ tojo weeya. ⁷ Mu'ũ basuta nipe'tise mu'ũ weese me'rã nipe'tirãrẽ añuse queose o'oya. Narẽ bu'ẽgu, nipe'tisere nisooro marĩrõ wiopesase me'rã bu'eya. ⁸ Queoro ucũña. Mu'ũ tojo weecã, ãpẽrã ne "Tojo niwe'e", nisome. No'o mu'ũ bu'esere uatigũnojõ queoro mu'ũ bu'ecã tu'ogu, bopoyagusami. Marĩ bu'esere ne ña'arõ ucũsome.

⁹ Da'raco'terãrẽ a'tiro werecasaya: "Nipe'tise musã wiorã dutisere yu'tiya. Narẽ e'caticã weeya. Ye'suticã'ña", niña. ¹⁰ "Musã wiorã yere yajaticã'ña. Tojo weronojõ o'orã, añurõ weese me'rã pe'e narẽ ãjõpeocã weeya", niña. Tojo weese me'rã ãpẽrã Õ'acũ marĩrẽ yu'ruogu ye bu'esere "Añubutiase ni'i", ni ï'arãsama.

¹¹ A'tiro ni'i. Õ'acũ marĩrẽ ma'ĩgũ, nipe'tirã a'ti nucũcãcãrã na ña'arõ weeseti'quere yu'ruos'ĩrĩgũ, Jesucristore o'ócũ niwĩ. ¹²⁻¹³ Jesucristo marĩ wioгу tutuayũ'rugũ, marĩrẽ yu'ruogu nimi. Be'ro cã añurõ asistese me'rã

apaturi a'tigusami. A'tocatero cū a'tiatjere yucueri curare Ō'acū marīrē ña'asere, ña'arō ñaripejasere du'udutimi. Apeyenojōrē weeati dūporo wācūyutojaca be'ropu weedutimi. Tojo nicā queoro weeseti, añurō ējōpeodutimi. ¹⁴ Jesucristo marī ña'arō weesere yu'ruweticā wéegu, wērībosacu niwī. Cū marīrē cū yarā sājādutigu, ña'ase moorā niato nigū tojo weecu niwī. Marīrē e'catise me'rā añurō weeseticā ñasami. Tojo weegu wērībosacu niwī.

¹⁵ A'tereta mu'u narē bu'eya. Narē wācūtutuanemocā weeya. Na ña'arō weesetisere narē masicā weeya. Mu'u āpērārē dutigu niyugu, tojo weeya. Ne ni'cū mu'urē tojo ī'acō'aticā'to.

3

Jesucristore ējōpeorā weewhase ni'i

¹ Tocjārā Cretacjārārē a'tiro weedutiya. “Wiorā dutisere yu'tiatio. Nipe'tise añurō weesenojōrē weeato. ² Ne āpērārē ña'arō ucjaticā'to. Āpērā me'rā ūrūsātīrāta, narē añurō ucūato. Ma'ise me'rā nipe'tirārē añurō weeato”, niña narē.

³ Todūporopure marī quē'rā tu'omasitirā, Ō'acūrē yu'rūnu'cāsepijarā niwū. Marī bajuduti'cārā weronojō niwū. No'o ñaro nipe'tisere ñaripejawu. Ña'arō weenu'cūwū. Nipe'tirārē uowu. Āpērā marīrē yabicā, marī quē'rā narē yabia'mewū. ⁴⁻⁵ Marī tojo weeseticā, Ō'acū cū añurō weesere, cū ma'isere ī'ogū, marīrē yu'ruowī. Marī añurō weesere ī'agū mejeta yu'ruowī. Cū pajaña'gū, marīrē yu'ruowī. Apaturi marīrē wī'marā ne bajarārē weronojō weewī. Cū wērīse me'rā marī ña'arō wee'quere cō'agū yu'ruowī. Espiritu Santu marīrē añurā wa'adutigu ducayuwī.

⁶ Jesucristo marīrē yu'ruo'cu me'rā Ō'acū Espiritu Santu tutuasere marīrē o'oyu'rūnu'cāwī. ⁷ Ō'acū ma'īgū cū añurō weese me'rā marī ña'arā nīmī'cārārē añurā wa'acā weecu niwī. Tojo weerā marī catinu'cūatjere e'catise me'rā yucuerā, cū “O'oguti” ní'quere ñe'erāsa'a.

⁸ Te yu'u ucū'que diacjū warota ni'ī. Mu'u tere narē bu'enu'cūcā, uputu ñasā'a. Mu'u tojo weecā, Ō'acūrē ējōpeorā añuse dia'cūrē weerāsama. Tojo weese añuse ni'ī. Nipe'tirārē añurō wa'acā weese ni'ī.

⁹ Apeye, mejō waro ucū, a'metu'tima'asere cā'mota'aya. Judío masā na dū'pocātīmujāti'que ucūma'asere cā'mota'aya. Tojo nicā Moisé duti'quere a'merī “Tojo niwe'e” ni ūrūsāsere cā'mota'aya. Nipe'tise te wapamarīse, na ucūma'ase ni'ī.

¹⁰ Jesucristore ējōpeori curuacjārārē ducawaticā weegunojōrē “Tojo weeticā'ña”, niña. Mu'u ni'cāti o puati werecūmī, masā me'rā nigūrē cō'awīrōña. ¹¹ “Ējōpeogu nimigū, dojogu weesami. Cū bu'iri dā'reno'acjuputa nisami”, ni masītoja'a.

Pablo āpērārē weetamuduti'que ni'ī

¹² Yu'u Artemarē o Tíquicore mu'u tiropu o'ócā, mu'u pe'e yu'u tiropu ducayuwā'cātia. Mu'u pōtēorō a'tita basioro yu'ure ī'agū a'tia. Yu'u Nicópolipū nigūsa'a. Topu “Pu'ecu tō'ogūti”, niwū. ¹³ Nipe'tise mu'u weetamuta basiosere Zenas, masārē ucūbosagure weetamuña. Apolo quē'rārē weetamuña. Narē dū'sasenojōrē o'oya. Na mu'u tojo weecā, apesepu yu'ruarā, apeyenojōrē dū'sano'some. ¹⁴ Marī me'rācjārā Jesucristore ējōpeorā quē'rā añuse dia'cū weeato. Āpērārē apeyenojō

moocã ĩ'arã, weetamuato. Tojo weerã na catiri ʘmũcore mejõ waro nisome.

Pablo añudutituo'que ni'i

¹⁵ Nipe'tirã yu'u me'rã nirã mu'urẽ añudutima. Marĩ me'rãcjãrã Jesucristore ẽjõpeorã añuato. Ô'acũ musã nipe'tirãrẽ añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Filemórë ojáca pŭrĩ ni'i

A'ti pŭrĩ a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Filemó wāmetigore ojacu niwĩ. Cũ ne waro Romapũ bu'iri da'reri wi'ipũ wa'anũ cācaterore a'ti pŭrĩrë ojacu niwĩ. Filemó Colosacjũ nicu niwĩ. Pablota cŭrë Jesucristore ëjōpeocā weecu niwĩ.

Filemó su'ti da'reri wi'i wiogu nicu niwĩ. Tojo weegu da'raco'teri masā cuocu niwĩ. Cũ, cũ ya wi'ipũ Jesucristore ëjōpeorārë su'ori nerënu'cŭcā'cu niwĩ.

Pablo Filemórë a'tiro nicu niwĩ: “Ni'cārōacārë Onésimo mu'u tiropũ da'raco'temi'cu Jesucristore ëjōpeomi. Cũ mu'urë da'raco'tecaterore ña'arō weecu niwĩ. Cũ mu'u tiropũ ejacā, cŭrë añurō weeya. Cũ ña'arō wee'que wapa mu'u wapasecāma, yu'u cŭrë wapayebosagati”, nicu niwĩ Pablo.

Pablo Filemórë oja'que ni'i

¹ Yu'u Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipũ ni'i. Filemó, marĩ acaweregu Timoteo me'rā mu'urë oja'a. Mu'u ũsā uputu ma'igũ Jesucristo yere weretamugũ ni'i. ² Mu'u ya wi'ipũ Jesucristore ëjōpeori curuacjārā nerëwuarā quë'rārë oja'a. Marĩ acawerego Apia wāmetigore, tojo nicā Arquipo quë'rārë oja'a. Cũ ũsā weronojō Jesucristo yere weregu tutuoro me'rā da'ranu'cŭsami.

³ Musārë Ō'acũ marĩ pacu, Jesucristo marĩ wiogu añurō weeato. Musārë ejerisājacā weeato.

Pablo Filemó ye cjasere ucũ'que ni'i

⁴⁻⁵ Yu'u mu'urë “A'tiro weemi”, nicā tu'owu. “Marĩ wiogu Jesure ma'imi, cŭrë ëjōpeomi” nisere tu'owu. Tojo nicā “Jesure ëjōpeorārë mejārōta ma'imi” nisere tu'owu. Tojo weegu Ō'acũ yu'u wiogure sërĩgũ, mu'urë sërĩbosasetirinucũ e'catise o'o'o. ⁶ Mu'u ëjōpeosere ãpërārë wereturiacā uagu sërĩbosa'a. Jesucristo marĩrë añurō weesere masĩtu'ajato nígũ sërĩbosa'a. ⁷ Acaweregu, mu'u Jesucristore ëjōpeorārë wācūtutuacā weewu. Tojo weegu yu'u mu'u me'rā e'cati'i. Mu'u ãpërārë ma'isere tu'ogu, wācūtutua'a.

Onésimo Filemórë da'rawā'ñaco'tegu nĩ'cure “Añurō ñe'eña” nĩ'que ni'i

⁸ Filemó, mu'u añurō weeseti'i. Tojo weegu yu'u Jesucristo besecũ'cu niyugu, mu'urë “A'tiro weerōa'a”, ni dutimasĩ'i. ⁹ Sō'owaro dutibuti-asĩ'rĩtisa'a. Ma'ise me'rā pe'e mu'urë “Tojo weeya”, nisĩ'rĩsa'a. Yu'u bucũ ëjā wa'a'a. Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipũ ni'i. ¹⁰ Mu'urë Onésimo ye cjasere “A'tiro weeya”, nisĩ'rĩsa'a. A'topũ bu'iri da'reri wi'ipũ cũ Jesucristore ëjōpeonũ'cāmi. Yu'u macũ weronojō nimi.

¹¹ Toduporopure cũ mu'urë da'raco'tegu queoro weeticu niwĩ. Ni'cārōacā pŭrĩcārë marĩ puarārë mu'urë, tojo nicā yu'ure weetamumasĩmi. ¹² Mu'u tiropũ cŭrë yu'u uputu maigŭrë o'óguti tja. Cŭrë añurō ñe'eña. ¹³ A'topũ cŭrë yu'u me'rā tojaque'acā uami'i. Yu'u Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipũ ni'i. Cũ a'topũ nirō ejaturo mu'u yu'ure weetamubo'quere weetamubosami. ¹⁴ Mu'u dutiro pe'e yu'u weesĩ'rĩsa'a. Mu'u “Jau” nicāma, mu'u tojo nise yu'u dutibutiase

mejēta nirōsa'a. Mu'u uaronojō wa'arosa'a. ¹⁵ Apetero weero a'tiro wa'apā. Onésimo yoaticā aperopu wa'apī. Ni'cārōacārē mu'urē cūrē cuonu'cūdutiro tojo wa'aro wa'apā. ¹⁶ A'tocaterore mu'urē da'raco'tegu weronjō nisome. Mu'urē da'rawā'ñaco'tegu nemorō nigūsami. Mu'u acaweregu mu'u ma'igū waro weronjō nigūsami. Yu'u cūrē uputu ma'i'i. Mu'u pūrīcā tjāsa'a. Cū mu'urē da'rawā'ñaco'tegu se'saro nisome. Jesucristore ējōpeogu, mu'u acaweregu weronjō nigūsami.

¹⁷ Marī puarā Jesucristore ējōpeorā ni'i. Tojo weegu yu'ure mu'u "Yu'u me'rācjū waro nimi", nīmasī'i. Tojo weegu yu'ure ñe'egū weronjō Onésimorē ñe'eña. ¹⁸ Cū apeyenojō dojorēcāma, o wapamoocā, yu'ure tere wapaseeya. ¹⁹ Yu'u basuta a'tere oja'a. Wapayeguti. Tojo nimigū, mu'urē a'tiro nīmasīsa'a. Yu'u Jesucristo ye quetire mu'urē ējōpeocā weewa. Tojo wee'que wapa mu'u yu'ure wapamoo'o. ²⁰ Acaweregu, mu'u Jesucristore ējōpeogu niyugu, Onésimorē añurō ñe'ecā ua'a. Tojo weegu yu'ure wācūtutuacā weeya.

²¹ Yu'u mu'urē "Yu'tigusami", ni masītoja'a. Tojo weegu oja'a. Yu'u duti'que nemorō weegusa'a.

²² Tojo nicā apeye quē'rārē nibaque'oguti. Yu'u cārīatjore apoyuya. Ō'acū māsā sērīsere tu'ocā, māsā tiropu wa'agusa'a.

Pablo cū añudutituo'que ni'i

²³ Epafras yu'u me'rācjū Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipu nimi. Cū quē'rā mu'urē añudutise o'omi. ²⁴ Yu'u me'rā da'rarā Marco, Aristarco, Demas, tojo nicā Luca añudutima.

²⁵ Marī wiogu Jesucristo māsārē añurō weeato.

Tocā'rōta oja'a.

Pablo

Hebreo masārē oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrīrē hebreo masārē (judío masārē) ojacu niwī. Cū oja'care añurō waro masīno'ña marī'i.

A'ti pūrī Jesucristore ējōpeodu'use pu'to nirārē ojano'caro niwī.

A'tiro ojacu niwī. Cristo nipe'tirā bu'ipu nimi nisere ojacu niwī. Ū'musecjārā Ō'acūrē wereco'terā bu'i, Moisé, tojo nicā cū dutise bu'i nimi nisere ojacu niwī. Tojo nicā Cristo pa'ia wioḡu waro weronojō nīgū, Melquisedec weronojō nimi nisere ojacu niwī. "Tojo weerā Cristore ējōpeonu'cūcā'ña", ni ojacu niwī.

Ō'acū cū macū me'rā masārē ucūcu niwī nise ni'i

¹ Daporoḡu Ō'acū marī ñecūsūmua judío masārē pejetiri ucūcu niwī. Cū, cū ye queti weremu'tārī masārē mejēcānojō dia'cū werecu niwī. Āpērārē bajuyoroḡu werecu niwī. Āpērārē quē'ese weronojō ī'ocu niwī. Āpērārē quē'erōḡu werecu niwī. ² A'tocaterore a'ti umuco pe'tiatji daporo cū macū me'rā cū ye cjasere marīrē ucūmi. Ne waropata Ō'acū cū macū me'rā nipe'tise a'ti turi cjasere weecu niwī. Tere wééḡu, nipe'tise cū macū ye tojadutigu tojo weecu niwī. ³ Cúta Ō'acū asistesere cuḡu nimi. Ō'acū tutuayu'ruḡu, añuyu'ruḡu nimi. Cū macū quē'rā cū weronojōta nimi. Cū ucūtutuase me'rā nipe'tise a'ti turi cjasere cū ne waroḡu weenu'cā'caro weronojōta ninu'cūcā weemi. Cū wērīse me'rā marī ña'arō wee'quere yu'ruocu niwī. Tojo wééca be'ro u'musepüre Ō'acū tutuayu'ruḡu dujiri cūmurōḡu ejanujācu niwī.

Ō'acū macū Ō'acūrē wereco'terā u'musecjārā nemorō nimi nise ni'i

⁴ Ō'acū cū macūrē cū wioḡu nisere o'oturiacu niwī. Tojo weegu cū macū cūrē wereco'terā u'musecjārā bu'ipu tojacu niwī. ⁵ Ō'acū cū macūrē a'tiro nicu niwī:

Mu'u yu'u macū ni'i.

Ni'cācā me'rā yu'u mu'u pacu ni'i nisere ī'o'o, nicu niwī.

Cū, cūrē wereco'terārē tojo niticu niwī. Tojo nicā cū macū ye cjasere ucūḡū, a'tiro nicu niwī:

Yu'u cū pacu nigūti.

Cū yu'u macū nigūsami, nicu niwī.

Cūrē wereco'terā pe'ere ne tojo nīticu niwī. ⁶ A'tiro weecu niwī. Cū macū masā ma'mi ni'cū nigūrē a'ti nucūcāḡu bajuacā weecu niwī. Tojo wa'acā wééḡu, Ō'acū a'tiro nicu niwī:

Nipe'tirā yu'ure wereco'terā yu'u macūrē ejaque'a, ējōpeoato, nicu niwī.

⁷ Ō'acū cūrē wereco'terā pe'ema a'tiro nicu niwī:

Yu'u, yu'ure wereco'terārē wī'rō weronojō upaticā wee'e.

Narēta tja pecame'e weronojō upaticā wee'e.

⁸ Cū macū pe'ere "A'tiro weegati", nicu niwī:

Mu'u Ō'acū nise, wioḡu nise ne pe'tisome.

Mu'u masārē queoro dutigusa'a.

⁹ Mu'u queoro weesere ma'li.

Āpērā ña'arō weese pe'ere yabi'i.

Tojo weegu yu'u Ō'acū mū'urē besegu, wiogu sōrōgū, u'se me'rā wa'rewā. Mū'u me'rācārā bu'i tojacā weewū.

Masā mū'urē "Añuyū'ruagu nimi", nima.

¹⁰ Apero Ō'acū cū macārē ucū'quere a'tiro ojano'wā:

Wiogu, ne waropure mū'u basuta a'ti turire, u'musere bajurēwā.

¹¹ A'te mū'u wee'que pe'tirosa'a.

Mū'u pūrīcā pe'tisome.

Ninu'cūgūsa'a.

Nipe'tise mū'u wee'que su'ti weronojō boadijarosa'a.

¹² Mū'u tere su'ti weronojō tuupe'egusa'a.

Nipe'tise te ducayuno'rōsa'a.

Mū'u pūrīcā ne ducayuwe'e.

Mejārōta ninu'cū'u.

Mū'u catiri umūco ne pe'tisome, nicu niwī Ō'acū cū macārē.

¹³ Ō'acū a'te quē'rārē cū macārē a'tiro nicu niwī:

Yu'u tiro wiogu dujiri cūmurō diacjū pe'e dujigusa'a.

Mū'urē ī'atu'ti'cārā mū'u doca tojape'ticā weeguti.

Yu'u tojo weeri cura mū'u dujigusa'a, nicu niwī.

Cārē wereco'terā pe'ere ne ni'cārē tojo niticu niwī. ¹⁴ Nipe'tirā Ō'acūrē wereco'terā bajutirā nima. Na cū dutisere weeco'terā nima. Na cū yu'ruono'cārārē weetamudutigu o'ó'cārā nima.

2

Ō'acū masārē yu'ruo'que quetire wācūnrūdutise ni'i

¹ Ō'acū cū macārē nipe'tirā wiogu wa'acā weecu niwī. Tojo weerā Jesucristo ye quetire marī tu'o'quere nemorō wācūnrūrōua'a. Tere wācūtirā, mejēcā ējōpeobosa'a nírā, wācūnrūrōua'a. ² Duporopure Ō'acū cūrē wereco'terā u'musecjārārē cū ye quetire wereduticu niwī. "Na were'que diacjū ni'i", nino'caro niwū. Tojo nimicā, masā pe'e na were'quere ējōpeoti, yu'ranu'cācārā niwā. Ō'acū nipe'tirā na dutisere weetirārē queoro bu'iri da'recu niwī. ³ Marī pūrīcā Ō'acū masārē yu'ruose queti añubutiasere cuo'o. Tojo cuomirā, tere tojo ī'acō'arā, cū bu'iri da'resere ne yu'ruwetisome. Ne warore Jesucristo marī wiogu masārē yu'ruoguti nisere werenu'cācu niwī. Be'ro tja cū were'quere tu'orā, a'tiro wee'cārā niwā. Diacjūta ni'i nírā, marīrē wereturīacārā niwā. ⁴ Apeye quē'rārē Ō'acū a'tiro weecu niwī. Cū a'te quetire "Diacjūta ni'i" nígū, peje wee'osere ī'amarīase me'rā ī'ocu niwī. Tojo nicā Espiritu Santu me'rā marīrē a'tiro weecu niwī. Cū uaronojō peje mejēcārī dia'cū weemasisere o'ocu niwī.

Jesucristo marī weronojō uputigu nimi nise ni'i

⁵ A'ti turi pe'tica be'ro ape turi nirōsa'a. Ti turipure Ō'acūrē wereco'terā u'musecjārā dutise doca nisome. ⁶ A'tiro pe'e ni'i. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpore ni'cū a'tiro ojacu niwī:

Ō'acū, ¿de'ro weegu masārē wācūmiti mū'u? Na boadijarārē ¿de'ro weeacjū tocā'rō wācūque'timiti mū'u?

⁷ Ō'acū, yoaticā masārē mū'urē wereco'terā doca nicā weecu niwī.

Tojo weemigū, narē be'ropure wiorā sōrōcu niwū.

Narē wiorā sōrō, nipe'tirā narē “Añurā nima”, ni wācūcā weecu niwū.

⁸ Nipe'tise mu'u bajurē'quere masā dutiatio nígū cūucu niwū, ni ojacu niwī.

Ō'acū nipe'tisere masā dutise doca nicā weecu niwī. Tojo weero ne apeyenojō na bu'i niwe'e. Tojo nimicā, masā nipe'tisere sō'owaro duititima yujupu. ⁹ Jesú pūrīcārē tojo oja'caronojōta wa'acaro niwū. Ō'acū cūrē a'ti nucūcāpure o'ogū, cūrē wereco'terā docapu cūunicu niwī. Ō'acū marīrē pajaña'gū, nipe'tirārē wērībosadutigu tojo cūucu niwī. Ni'cārōacārē cū wērī pi'eti'que wapa Ō'acū cūrē wiogu sōrōcu niwī. Nipe'tirā cūrē “Añuyū'ragū nimi” nidutigu tojo weecu niwī.

¹⁰ Nipe'tise Ō'acū ye ni'i. Cū tutuaro me'rā ninu'cū'u. Nipe'tirā cū pō'rārē u'musepu cū wiogu niropu cū me'rā nicā ūami. Tojo weegu cū queoro weesī'rīgū, Jesucristo marīrē yu'ruogare pi'eticā weecu niwī.

¹¹ Jesucristo marī ña'arō wee'quere cō'acu niwī. Marīrē Ō'acū yarā tojacā weecu niwī. Marī Jesucristo me'rā ni'cū pō'rā ni'i. Tojo weegu Ō'acū macū marīrē “Yu'u acawererā nima”, nīmasīmi. Marīrē ne bopoyasātimi. ¹² Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu Jesucristo cū pacare ucūsera a'tiro ojano'wū:

Mu'u ye cjasere, yu'u acawererā mu'urē ējōpeorārē wereguti.

Masā nerēwuaropu “Ō'acū añuyū'ruami”, mu'urē ni basapeoguti.

¹³ Aperopu quē'rārē a'tiro ojano'wū:

Yu'u Ō'acūrē ējōpeoguti.

Aperopure ninemowū tja:

Ō'acū pō'rā cū yu'ure o'o'cārā me'rā a'to ni'i, ni ojano'wū.

¹⁴ Marī wērīdijati upure cū'o. Tojo weronojō Jesú quē'rā marī weronojō uputicu niwī. Cū marī weronojō uputigu, wērīcu niwī. Cū wērīse me'rā wātī wērīse o'ogure docaque'acā weecu niwī. ¹⁵ Cū wērīse me'rā wērīsera uirārē, te doca ninu'cūrārē yu'ruweticā weecu niwī. ¹⁶ A'tiro ni'i. Jesucristo Ō'acūrē wereco'terā u'musecārārē weetamugū mejēta a'ticu niwī. Marī Abrahā pārāmerā nituriarā Ō'acū yarā pe'ere weetamugū a'ticu niwī. ¹⁷ Jesucristo marī cū acawererā weronojō uputicu niwī. Marīrē yu'ruosī'rīgū tojo weecu niwī. Cū wērīse me'rā marī ña'arō wee'quere cū pacare acobojoduticu niwī. Cū tojo weegu pa'ia wiogu masā ña'arō wee'quere Ō'acūrē sērībosagu weronojō weecu niwī. Marīrē añurō weetamunu'cūsī'rīgū tojo weecu niwī. Nipe'tise marī weronojō weesetigu, marīrē pajaña'gūti nígū, tojo uputicu niwī. ¹⁸ Peje mejēcā wa'acā, pi'eticu niwī. Tojo nicā wātī cūrē niqesācu niwī. Tojo wa'asere wācūtutuacu niwī. Tojo weegu marīrē mejēcā wa'acā, wātī marīrē ña'arō weeduticā, weetamumasīmi.

3

Jesucristo Moisé yu'ruoro nimi nise ni'i

¹ Yu'u acawererā, Jesucristore ējōpeorā Ō'acū beseno'cārā Jesucristore añurō wācūnurāña. Cū Ō'acū yere weredutigu o'óno'cu nimi. Tojo nicā cū pa'ia wiogu weronojō Ō'acūrē marī ye niatjere sērībosagu weesami.

² Duporopu Moisé Ō'acū cū yere weedutigu cūu'quere queoro weecu niwī. Mejārōta Jesú quē'rā Ō'acū cūrē cūu'quere queoro weecu niwī. ³ Jesure

Moisé yu'ruoro añurõ wãcũyu'rũnu'cãrõua'a. A'te weronojõ ni'i. Ni'cũ wi'ire weesami. Ti wi'i nemorõ wi'i wee'cu pe'e añurõ ucũno'sami. Jesũta wi'i wee'cu weronojõ nimi. ⁴ Nipe'tise wi'serire masã weema. Ô'acũ pe'e nipe'tisepureta wee'cu nimi. ⁵ Moisé Ô'acũ yarãre co'tegu, queoro weecu niwĩ. Cũ da'rãse a'tiro nicaro niwũ. Ô'acũ were'quere weremu'tãrĩ masũ nicu niwĩ. ⁶ Ô'acũ yarã ni'cã wi'i weronojõ nima. Ô'acũ bese'cu Cristo ti wi'icjũ wioꝝu macũ nimi. Cũ queoro weenu'cũmi. Ti wi'icjãrã marĩta ni'i. Marĩ Ô'acũrẽ ejõpeodu'utirã, cũ yarã nirãsa'a. Tojo nicã "Be'ropu cũ o'otjere marĩrẽ o'ogusami" ni ejõpeorã, cũ yarã nirãsa'a.

Ô'acũ me'rã nirã soo, e'catise ni'i

⁷ Espĩritu Santu Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu ní'caronojõta marĩ ejõpeodu'uticã'rõua'a. A'tiro ojano'wũ:

A'tiro nicã musã Ô'acũ ucũsere tu'orã,

⁸ ne ejeripõ'rã butiticã'ña.

Duporopu Ô'acũrẽ yu'rũnu'cã'cãrã weronojõ niticã'ña.

Na yucu marĩrõ, masã marĩrõpu ní'caterore Ô'acũ dutisere uaticãrã niwã.

Hatirã, Ô'acũrẽ uacã weenu'cũcãrã niwã.

⁹ Ô'acũ a'tiro nicu niwĩ:

"Musã ñecũsumã masã marĩrõpu nĩrã, yu'ure uacã weewã.

Cuarenta cũ'marĩ yu'u añurõ weesere ï'amirã, tojo weewã.

¹⁰ Tojo weegu yu'u na me'rã uacãti.

A'tiro niwũ: 'Musã no'o uaro mejẽcã dia'cũ wee'e.

Yu'u dutisere ne uawe'e.'

¹¹ Tojo weegu na me'rã uagu, 'Diacjũta a'tiro weeguti' niwũ.

'Yu'u musãrẽ o'otji di'tare ne ejasome.

Yu'u me'rã soo, e'catitamusome', niwũ narẽ", nicu niwĩ Ô'acũ.

¹² Yu'u acawererã, tu'omasĩña. Ne ni'cũ ña'arõ wãcũ, ejõpeotigu niticã'ña. Ña'arõ wãcũrã, cũrẽ ejõpeotirã, musã Ô'acũ catinu'cũgũrẽ cõ'arã weebosa'a. ¹³ A'tiro pe'e weeya. Hmucorinucũ a'merĩ wãcũtutuacã weeya.

Nipe'tise musã catiri umucore, ña'arõ weeri nĩrã, a'merĩ weetamunu'cũcã'ña. Musã ña'arõ weérã, nemorõ ña'arõ weesãjãbosa'a.

Ô'acũrẽ yu'rũnu'cãbosa'a. Tojo weerã a'merĩ wãcũtutuacã weeya. ¹⁴ Marĩ ne waro Jesucristore ejõpeo'caronojõ ejõpeonu'cũrã. Tojo weérã, marĩ

Ô'acũ bese'cu Cristo wioꝝu nirõpu cũ me'rã ninu'cũrãsa'a.

¹⁵ Yu'u ní'caronojõta a'tiro ojano'caro niwũ:

Ni'cãcã musã Ô'acũ ucũsere tu'orã, musã ejeripõ'rã butiticã'ña.

Duporocjãrã Ô'acũrẽ yu'rũnu'cã'cãrã weronojõ niticã'ña, nino'caro niwã.

¹⁶ Duporocjãrã Ô'acũ ucũsere tu'omirã, cũrẽ yu'rũnu'cãcãrã niwã. Na nipe'tirã Egiptopu ní'cãrã Moisé miano'cãrã nicãrã niwã. Tojo miano'cãrã nimirã, Ô'acũrẽ yu'rũnu'cãcãrã niwã. ¹⁷ Cuarenta cũ'marĩ

Ô'acũ ña'arõ weerã me'rã uacu niwĩ. Na yucu marĩrõ, masã marĩrõpu boabajaque'aticãrã niwã. ¹⁸ Ô'acũ cũrẽ yu'rũnu'cã'cãrãrẽ "A'tiro weeguti"

nicu niwĩ: "Yu'u narẽ o'otji di'tare ne ejasome. Na yu'u me'rã soo, e'catitamusome", nicu niwĩ. ¹⁹ Tojo weerã marĩ masĩ'i. Na Ô'acũrẽ

ejõpeotise ye bu'iri cũ o'otji di'tare ejamasĩticãrã niwã. Cũ me'rã soo, e'catitamusãĩticãrã niwã.

4

1 Õ'acũ duporocjārārē “Soo, e'catitamurā a'tia”, nicu niwī. A'tiro nicā marī quē'rārē mejārōta nigū weemi. Apetero weerā ni'cārērā musā tiropu nirā cū me'rā soo, e'catitamutibosama. Tojo weerā nūcūi'ase me'rā cūrē yu'tirowa'a. 2 Marī quē'rā duporocjārā weronojōta masārē yu'ruose quetire werena'cārā ni'i. Nāmarīcā mejō waro te quetire tu'ocārā niwā. Tere tu'omirā, ējōpeoticārā niwā. 3 Marī tere ējōpeorā pūrīcā, cū me'rā soo, e'catitamurāsa'a. Õ'acũ a'ti turi weetu'ajanu'cōca be'ro soocu niwī. Duporopare “Soorāsama” nī'cu nimigū, masā marīrōpu sija'cārārē ucūgū, a'tiro nicu niwī:

Yu'are ējōpeotise bu'iri na me'rā uagu, “Diacjūta yu'u me'rā soo, e'catitamusome”, niwū, nicu niwī.

4 Aperopu Õ'acũ ye queti ojāca pūrīpu cū a'ti turire weetuoca nūmu be'ro cja nūmurē a'tiro ojano'caro niwū:

Ti nūmu nicā, nipe'tise cū wéca be'ro saurure soocu niwī Õ'acũ.

5 Apaturi mejārōta a'tiro ojano'wū tja:

Yu'u me'rā soo, e'catitamurā wa'asome, nicu niwī.

6 Duporocjārāpu Õ'acũ yu'ruose quetire tu'omu'tā'cārā, na yu'rūnu'cā'que bu'iri cū me'rā soo, e'catitamurā wa'aticārā niwā. Āpērā pe'ere cū me'rā soo, e'catitamurā wa'atjo dū'sa'a yujupu. 7 Duporocjārāpu na soo, e'catitamurā wa'aticā ī'agū, Õ'acũ marī pe'ere ape nūmu besecūucu niwī. Cū beséca nūmu a'tocatero ni'i. Õ'acũ be'ropu Davi oja'que me'rā marīrē a'tere masīcā weemi. Tere Õ'acũ ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojacu niwī: A'tocaterore musā Õ'acũ ucūsere tu'orā, musā ejeripō'rā butiticā'ña, nicu niwī.

8 Toduporopu Josué Israe curuacjārārē Canaá wāmetiropu su'ori miacu niwī. Cū narē topu miaa, narē soose o'oticu niwī. Cū o'óca be'ro nicāma, Õ'acũ be'ropure tere ucūnemotibopī. 9 Tojo weero masīno'o. Añubutiase soose Õ'acũ a'ti di'ta wéca be'ro soo'caronojōta marī cū yarārē “Soose dū'sa'a yujupu”, nino'o. 10 Õ'acūrē añurō ējōpeogu, cū me'rā soo, e'catitamugūsami. Cū da'rasetisere cū me'rā ejerisājāgūsami. Õ'acūmarīcā cū da'rāca be'ro soocu niwī. Tojo weegu Õ'acũ me'rā nigū cū me'rā soogusami. 11 Õ'acũ me'rā soorāti nīrā, marī quē'rā wācūtutuaroua'a. Duporocjārāpu Õ'acūrē yu'rūnu'cā'caro weronojō weesirututicā'rōua'a. Na ējōpeotise bu'iri cū me'rā sooticārā niwā.

12 Õ'acũ ye ucūse ninu'cūcā'a. Tutuayurua'a. Nōsērī pjijo pūaperi osoyojaca pji me'rā nōsērō weronojō ni'i. Ti pji nemorō Õ'acũ ucūse pūrīcā marī po'peapu, marī ejeripō'rāpu, marī wācūsepū, nipe'tiropu sājāsa'a. Õ'acũ ucūsere tu'orā, marī po'peapu wācūsere “Añu ni'i, o ña'a ni'i”, ni besemasīno'o. 13 Marī Õ'acũ wee'cārā ni'i. Cūrē ne du'timasīwe'e. Nipe'tise marī nisere, marī weesere cū ī'amasīmi. Cáta marī wee'quere “¿De'ro weerā tojo weeri?” ni besegusami.

Jesú pa'ia wiogu weronojō nimi nise ni'i

14 Jesú Õ'acũ macū pa'ia wiogu weronojō marīrē Õ'acūrē sērībosagu nimi. Cū Õ'acũ pu'topu nimi. Tojo weerā marī cūrē ējōpeonu'cūcā'rōua'a.

15 Õ'acūrē marīrē sērībosagu pa'ia wiogu weronojō nimi. Cū quē'rā marī weronojō pi'eticu niwī. Tojo weegu marī tutuaticā, marīrē pajaña'sami.

Cũ nipe'tise ña'arõ wa'asere tu'oña'cu niwĩ. Tojo nicã wãtĩ marĩrẽ ña'asere weedutironojõta Jesú quẽ'rãrẽ ña'asere weeduticu niwĩ. Wãtĩ tojo weedutimicã, Jesú pe'e ne ni'cãti ña'arõ weeticu niwĩ. ¹⁶ Marĩrẽ cũ pajaña'yucã, uiro marĩrõ Õ'acũ cũ weetamusere sẽrĩmasĩ'i. Marĩrẽ añurõ weegusami. Marĩrẽ mejẽcã wa'acã, cũrẽ weetamuse sẽrĩcã, pajaña'gũsami.

5

¹ Pa'ia wiogũre beserã, na wa'tero nigũrẽ besema. Cũ, masã ye cjase niatjere Õ'acũrẽ sẽrĩbosagu nimi. Masã ña'arõ wee'quere acobojose sẽrĩgũ, wa'icurãrẽ wẽjẽ ãjũamorõmi. ² Pa'ia wiogu marĩ weronojõ nimi. Masũ nĩgũ, cũ quẽ'rã tutuatimi. Tojo weegu tutuatirãrẽ, tu'omasĩtirãrẽ, no'o ñaro weebajaque'atirãrẽ pajaña'sami. ³ Cũ quẽ'rã cũ basu ña'arõ wee'que wapa ãpẽrãrẽ weebosaronojõta wa'icurãrẽ wẽjẽ ãjũamorõsami.

⁴ Ne ni'cũ pa'ia wiogu cũ basu bese sãjãmasĩtisami. A'tiro pe'e weeno'sami. Õ'acũ basu bese sõrõsami. Cũ Aarõrẽ wee'caronojõta weesami. ⁵ Õ'acũ bese'cu Cristo quẽ'rãrẽ tojota wa'acaro niwũ. Cristo Õ'acũ tiropũ pa'ia wiogu weronojõ wa'agu, cũ basu beseticu niwĩ. Õ'acũ pe'e cũrẽ bese sõrõcu niwĩ. Yu'u musãrẽ a'te ðuporo oja'caronojõta a'tiro nicu niwĩ:

Mu'u yu'u macũ ni'i.

Ni'cãcã me'rã yu'u mu'u pacu ni'i nisere i'o'o.

⁶ Aperopũ quẽ'rãrẽ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ cũ macũrẽ a'tiro nicu niwĩ: Mu'u pa'i ninu'cũgũsa'a.

Melquisedec ni'caronojõta nigũsa'a, nicu niwĩ.

⁷ Õ'acũ bese'cu Cristo a'ti nucũcãpũ nĩgũ, cũrẽ ñubuecu niwĩ. Cũrẽ sẽrĩgũ, Ɂpũtu tutuaro me'rã, utise me'rã Õ'acũrẽ sẽrĩcu niwĩ. Cũrẽ wẽrĩticã weemasĩbo'cure tojo sẽrĩcu niwĩ. Cũ Õ'acũ ñaro weesĩ'ricu niwĩ. Cũ tojo weecã i'agũ, cũ sẽrĩsere tu'ocu niwĩ. ⁸ Cristo Õ'acũ bese'cu cũ macũ nimigũ, pi'eticu niwĩ. Tojo pi'etigu, Õ'acũ ðutisere yu'ticu niwĩ. Te me'rã Õ'acũrẽ yu'tisere añurõ masĩcu niwĩ. ⁹ Cũ wẽrĩgũ, nipe'tise cũ pacu cũu'quere weecu niwĩ. Tojo weegu cũ masãrẽ yu'ruogu sãjãcu niwĩ. Marĩ nipe'tirã cũrẽ ãjõpeo yu'tirãrẽ yu'ruo, catinu'cũcã weemi. ¹⁰ Õ'acũ Melquisedec pa'ia wiogu warore weronojõ cũrẽ sõrõcu niwĩ.

Ëjõpeodu'uri nĩrã, wãcũtutuaya nise ni'i

¹¹ Õ'acũ bese'cu Cristo pa'ia wiogu waro Melquisedec weronojõ nisere peje waro weresĩ'rĩsa'a. Tojo weresĩ'rĩmigũ, musã tu'omasĩti, tu'osĩ'rĩtise ye bu'iri basiowe'e. ¹² Musã yoacã Jesucristore ãjõpeowũ. Ni'cãrõacãrẽ ãpẽrãrẽ bu'erãpũ nitojãbosa'a. Tojo nimirã, Õ'acũ yere mejõ niseacãrẽ apaturi wereapocã Ɂa'a. Musã tutuatirã waro weronojõ wa'a'a tja. Tojo weerã diasatiseacãrẽ añurõ tu'orãnojõ o'orã, tu'otiyu'ruocã'a. Ba'asere ba'aronojõ o'orã, ni'cãrõacãrẽ wecu ðpẽcõrẽ sĩ'rĩrã weronojõ ni'i yujupũ. ¹³ Wecu ðpẽcõ dia'cũrẽ sĩ'rĩrã, wĩ'marã waro nima. Musã na wĩ'marã weronojõ dia'cũ weesere Õ'acũ ye cjasere masĩwe'e. ¹⁴ Ba'ase butise pe'e bu'curã ba'ase ni'i. Na diasasere masĩma. Añusere, ña'asere besepo'cãrãpũ nima.

6

¹ Marī añurō ējōpeorā nisī'rīrā, Cristo ye queti diasasere bu'erā. Marīrē bu'emū'tā'quere apaturi bu'eticā'rā majā. Bu'etojawu tema. Marī bu'emū'tā'que a'tiro niwū. Marī ña'arō wee'quere acobojose sērīdutiwū. Tojo ña'arō wee'que bu'iri pecame'epū wa'abopā, niwū. Marī wācūse ducayuroa'a nisere bu'ewū. Tojo nicā Ō'acūrē ējōpeorou'a nisere bu'emū'tāwū. A'te ne waro bu'enū'cā'quere weeticā'rā majā. ² Apeye quē'rārē wāmeysesere, Espiritu Santure ñapeorā cuocā weesere bu'emū'tāwū. Tojo nicā wērī'cārā masārāsama, ña'arō wee'cārā pecame'epū bu'iri da'reno'rāsama nisere bu'ewū. ³ Ni'cārōacā Ō'acū cū uacā, apeyere, diasasere bu'enemobosa'a.

⁴⁻⁶ Musā apetero weerā Jesucristo quetire ējōpeomirā, ējōpeodu'ubosa'a. Ō'acū masārē catinu'cūesere o'ocu niwī. Cū o'omicā, na ējōpeodu'ubosama. Tojo ējōpeodu'urānojōrē a'tiro ni'i. Na wācūesere apaturi ne ducayumasītisama. Tojo nicā Espiritu Santure cuorānojō, no'o Ō'acū ye queti añuse quetire masīrānojō tere ējōpeodu'urā, ne apaturi na wācūesere ducayumasītisama. Ō'acū tutuase o'osere masīmirā Jesucristore ējōpeodu'urā, ne apaturi acobojose sērīmasītisama. Cūrē ējōpeodu'urā, na basu Ō'acū macūrē apaturi curusapu paabi'perā weronjō weerā weema. Nipe'tirā ī'orōpu cūrē yabi bujicā'rā weema. ⁷ Ō'acū masārē añurō weese a'tiro ni'i. Masā di'ta weronjō nima. Ō'acū narē añurō weese acoro pejaro weronjō ni'i. Nipe'tisetiri acoro pejasetirinucū di'tapu si'bisājā'a. Aco di'tapure añurō si'bisājāca be'ro na otese añurō pī'rī ducatisa'a. Tojo ducaticā, ti di'ta wiogure añu ni'i. Ō'acū "Añuse di'ta ni'i", nisami. Tojo weronjō añurō weerārē e'catise me'rā narē ī'asami. ⁸ Āpērā pe'e ña'ase di'ta weronjō nima. Ña'ase di'tapure acoro pejamicā, pota, ña'ase dia'cū bajuasa'a. Ti di'ta wapamarī'i. Ti di'ta wiogu tere ī'agū, "Ña'ase ni'i, ūjūacō'arā", nisami. Cū ni'caronjō Ō'acū quē'rā cūrē ējōpeodu'urārē mejārōta nisami.

Marī h'musepu niatjere e'catiyurā ējōpeodu'usome nise ni'i

⁹ Yū'ū mairā, ūjūacō'asere ucūmigū, yū'ū "Ō'acū musārē ūjūacō'agūsami", nigū mejēta wee'e. Musā yū'ruono'cārāpu ni'i. Tojo weerā añurō wee'e. ¹⁰ Ō'acū queoro weegū nimi. Cū musā acawererā Jesucristore ējōpeorārē musā añurō wee'quere acobojosome. Narē musā weetamusero acobojosome. Musā narē añurō weérā, Ō'acūrē ma'isere ī'o'o. ¹¹ Musā a'tiro weecā ūputu ūa'a. Āpērārē weetamurā, musānucū e'catise me'rā añurō weesī'risere tojota weeyapaticā'ña. Tojo weero Ō'acū "O'oguti" ni'que queoro musā wācū'caronjōta wa'arosa'a. ¹² Musā nijīsijarā dojocā ūatisa'a. Āpērā Jesucristore ējōpeorā weronjō weeya. Na, narē ña'arō wa'acā, wācūtutuama. Ne Jesucristore ējōpeodu'utima. Na tojo weecā ī'agū, Ō'acū narē cū "O'oguti" ni'quere o'ogusami. Musā quē'rā narē ī'acūu, weesirutuya.

¹³⁻¹⁶ Masā "Diacjūta ni'i" nīrā, na yū'ruoro nigū me'rā wāmepeorā weesama. Na tojo ni wāmepeocā, narē "Tojo niwe'e", nita basiotisa'a. Ō'acū pūrīcā Abrahārē "Mu'urē añurō weeguti" nīgū, apī wāme me'rā wāmepeoticu niwī. Ne ni'cū Ō'acū nemorō niyū'rūnū'cāgū marīmi. Tojo weegu "A'tiro weeguti" nīgū, cū basu wāmepeocu niwī. A'tiro nicu

niwĩ: “Diacjũta ni'i. Mu'urẽ añubutiario weeguti. Mu'u pãrãmerã pãjãrã nituriarãsama”, nicu niwĩ. Abrahã cũ tojo nĩ'quere sojaticu niwĩ. Tojo weegu Õ'acũ cũrẽ “Tojo weeguti” nĩ'quere ñe'ecu niwĩ. ¹⁷ Õ'acũ “Masãrẽ ‘Añurõ weeguti’ nĩ'quere ‘dũcayusome’” nigũ, cũ basu wãmepeocu niwĩ. Marĩrẽ cũ “‘O'oguti’ nĩ'quere ‘Ñe'erãsa'a’” ni masĩdutigu, tojo weecu niwĩ. ¹⁸ Tojo weero te puaro cũ wãmepeose, cũ “Masãrẽ añurõ weeguti” nĩ'que ne dũcayuta basiowe'e. Õ'acũ ne nisoomasĩtimi. Cũ diacjũ ucũse me'rã marĩrẽ cũ yu'ruono'cãrãrẽ wãcũtutuacã weemi. Cũ marĩrẽ “Añurõ weeguti” nĩ'caronojõta weegusami, nino'o. ¹⁹ Tere wãcũrã, marĩ u'musepu niatjere e'catise me'rã co'teyurã, ãjõpeodu'usome. Marĩ co'teyuse ninu'cũcã'rõsa'a. Dũcayusome. Jesũ u'muse Õ'acũ nirõpu sãjãacu niwĩ. Tojo weerã marĩ tojo tũ'oña'a. ²⁰ A'tiro ni'i. Judio masã pa'ia wiogu Õ'acũ wi'i po'peapu cũ Nibutiari Tucũpu sãjãagũ, a'tiro weesami. Usebutiri caserojore yu'rusãjãasami. Jesũ cũ wẽrica be'ro u'musepu sãjãagũ, ti caserojore yu'ruagu weronojõ weecu niwĩ. Marĩ u'musepu wa'atji ma'arẽ pãobosagu weecu niwĩ. Cũ tojo weese me'rã pa'ia wiogu waro weronojõ tojacu niwĩ. Cũ Melquisedec nĩ'caronojõta pa'i ninu'cũgũsami.

7

Jesũ Melquisedec weronojõ pa'ia wiogu nise ni'i

¹ Duporocjũ Melquisedec wãmetigu Salem wãmetiri macã wiogu nicu niwĩ. Cũ pa'i niyugu, Õ'acũ nipe'tirã bu'ipu nigũrẽ masãrẽ sãrĩbosacu niwĩ. Cũ nicaterore Abrahã ãpãrã wiorã me'rã a'mewẽjẽcu niwĩ. Na me'rã a'mewẽjẽgũ ejagu, cũ yarã me'rã wapata'adajacu niwĩ. Cũ tojo weedajacã, Melquisedec cũrẽ põtẽrĩgũ ejacu niwĩ. Cũrẽ põtẽrĩgũ, “Õ'acũ mu'urẽ añurõ weeato”, nicu niwĩ. ² Cũ tojo nĩca be'ro Abrahã cũ a'meguẽgũ wapata'a'quere diez mesãrĩ ducawaacũcu niwĩ. Nĩ'cã mesãrẽ Melquisedere o'ocu niwĩ. Melquisedec wãme “Wiogu queoro weegũ” nisĩ'rĩrõ wee'e. Cũ Salem wãmetiri macãcjũ nitĩjãgũ, “Ejerisãjãse wiogu” nicu niwĩ. Salem “Ejerisãjãse” nisĩ'rĩrõ wee'e. ³ Melquisedec pacusumuarẽ, cũ ñecũsumuarẽ ne masĩno'ña marĩ'i. Cũ bajua'quere, cũ wẽrĩ'que quẽ'rãrẽ ne masĩno'ña marĩ'i. Tojo weegu Melquisedec Õ'acũ macũ Jesucristo pa'i ninu'cũacjũ weronojõ nicu niwĩ.

⁴ Musã Melquisedere wãcũña. Mejõ nigũ mejõta nicu niwĩ. Marĩ ñecũ Abrahã waromaricã cũ wiorãrẽ a'mewẽjẽgũ wapata'a'quere diez mesãrĩ cũ seeneocũ'quere cũrẽ nĩ'cã mesãrẽ o'owapamocu niwĩ. ⁵ Moisé duti'que pa'iare o'odutisere a'tiro ojano'wũ: “Leví pãrãmerã nituriarã pa'ia nirã dia'cũrẽ cã'rõ wapaseeato”, niwũ. Abrahã cũ o'o'caronojõta masã na cuosere o'odutiwũ. Na, na acawererã waro nimicã, tojo nicã Abrahã pãrãmerã nimirã, na o'osere ñe'ecãrã niwã. ⁶ Melquisedec pũricã Levĩ pãrãmi nituriatimigũ, a'tiro weecu niwĩ. Abrahã Õ'acũ “Añurõ weeguti” nino'cure cũ cuosere o'ocã, ñe'ecu niwĩ. Tere ñe'egũ, Abrahãrẽ “Õ'acũ mu'urẽ añurõ weeato”, ni sãrĩbosacu niwĩ. ⁷ A'te diacjũta ni'i. “Õ'acũ mu'urẽ añurõ weeato” nigũ pe'e apĩ “Tojota weeato” ni, yu'tigu nemorõ wiogu niyu'runu'cãmi. ⁸ A'tiro nicã pa'ia marĩ wa'tero nirã ãpãrã o'osere ñe'erã marĩ weronojõ masã nima. Na quẽ'rã wẽrĩsama.

Abrahã o'o'quere ñe'e'cu Melquisedec pe'ema Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu catinu'cũgũ weronojõ nigũrẽ ojano'caro niwũ. Cũ catinu'cũgũ weronojõ ucũno'mi. ⁹⁻¹⁰ Levĩ Abrahã pãrãmi nicũ niwĩ. Cũ pãrãmerã nituriarã quẽ'rã Abrahã pãrãmerã nicãrã niwã. Levĩ, tojo nicã nipe'tirã cũ pãrãmerã nituriarã pa'ia nicãrã niwã. Na, masã o'osere ñe'ecãrã niwã. Abrahã Melquisedere a'merĩ bocaecã, na quẽ'rã marĩ cãrã nimirã, Abrahã me'rã nĩrã weronojõ nicãrã niwã. Tojo weero a'tiro nita basio'o. Levĩ pãrãmerã nituriarãpu Abrahã Melquisedere o'ocã, na quẽ'rã cãrẽ o'obu'ipejatamu'cãrã weronojõ nicãrã niwã.

¹¹ Israe curuacjãrã, pa'ia Levĩ ya curuacjãrã me'rã Ô'acũ dutisere ñe'ecãrã niwã. Na Levĩ ya curuacjãrã Aarõ pãrãmerã nituriarã nicãrã niwã. Na pa'ia ãpẽrã Ô'acũ dutisere siruturãrẽ añurã wa'acã weemasĩticãrã niwã. Weemasĩcã pũrĩcãrẽ, Ô'acũ apĩ pa'i sãrõtibopĩ. Apĩrẽ sãrõgũ, Aarõ ya curuacjãrẽ sãrõticu niwĩ. Melquisedec weronojõ nigũ pe'ere sãrõcu niwĩ. ¹² Apĩ pa'i sãjãcã, todãporo cjase dutise quẽ'rã ducayusa'a. ¹³ Marĩ wioqu Jesucristore Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro nicũ niwĩ: "Mu'u pa'i Melquisedec ní'caronojõ ninu'cũgũsa'a", nicũ niwĩ. Jesucristo pa'i niacju nimigũ, Levĩ ya curuacjũ niticu niwĩ. Cũ ya curuacjũ ne ní'cũ pa'i sãjãticu niwĩ. ¹⁴ Masĩno'o, marĩ wioqu Jesucristo Judã ya curuacjũ nicũ niwĩ. Moisé pa'iare ucũgũ, ne ní'cãti "Judã ya curuacjãrã pa'ia nĩrãsama", niticu niwĩ.

¹⁵⁻¹⁶ Apĩ pa'i Melquisedec weronojõ nigũ bajuase me'rã a'tiro masĩno'o. Jesucristo pa'i sãjãcã, Levĩ ya curuacjãrã pa'iare sãrõduti'caronojõ wa'aticaro niwũ. Cũ catinu'cũgũ nise me'rã pe'e pa'i sãjãcu niwĩ. ¹⁷ Ô'acũ Jesucristore a'tiro nicũ niwĩ:

Mu'u pa'i ninu'cũacju ni'i.

Melquisedec ní'caronojõta nigũsa'a, nicũ niwĩ.

¹⁸ Ô'acũ todãporo cũ dutise cũumũ'tã'quere mejõ nise tojacã weecu niwĩ. Te masãrẽ añurõ niseticã weeticaro niwũ. ¹⁹ A'tiro ni'i. Moisé duti'quere yu'tirã, masã añurã wa'aticãrã niwã. Ni'cãrõacãma marĩ Jesucristore ãjõpeorã, añurã toja'a. Ô'acũrẽ masĩta basio'o. Tojo weerã añurõ e'catiyu'u.

²⁰ Ô'acũ cũ macũrẽ pa'i sãrõgũ, cũ basuta "Diacjũ weeguti", nicũ niwĩ.

²¹ ãpẽrã pa'ia pe'ere sãrõgũ, tojo niticu niwĩ. Ô'acũ cũ macũrẽ sãrõgũ, cũ basu wãmepeo, sãrõcu niwĩ. Ô'acũ cũ ye queti ojãca pũrĩpure a'tiro ojano'wã:

"Yu'u basuta diacjũ tojo weeguti" ní'que ducayuno'ña marĩrõsa'a.

Mu'u pa'i ninu'cũacju ni'i.

Melquisedec weronojõta nigũsa'a, nicũ niwĩ.

²² Cũ tojo ní'quere a'te me'rã masĩno'o. Jesũ me'rã Ô'acũ "Masãrẽ añurõ weeguti" ní'quere diacjũta nigũ weepĩ, nino'o. Cũ Moisé me'rã "Masãrẽ añurõ weeguti" nimũ'tã'que nemorõ a'te be'ro cjase pe'e añuyurũnu'cã'a. ²³ Pa'ia pãjãrã waro sãjãmujãcãrã niwã. Na wẽrĩse bu'iri ninu'cũmasĩticãrã niwã. Na wẽrĩca be'ro ãpẽrã ducayumujãcãrã niwã. ²⁴ Jesũ pũrĩcã catinu'cũcũsami. Cũ pa'i nisere ãpẽrãrẽ ducayuturiasome. ²⁵ Tojo weegu Ô'acũrẽ masĩsĩ'rĩrãrẽ yu'ruwetidojacã weemi. Cãrẽ ãjõpeorãrẽ tojo weemi. Cũ catinu'cũgũ marĩ ye niatjere Ô'acũrẽ sãrĩbosanu'cũmi.

²⁶ Tojo weegu Jesú pa'ia wioḡu waro nimi. Cãnojõrêta marĩ ãa'a. Cũ ña'ase moogũ, añubutiagu, ña'arõ weetigu nimi. Marĩ ña'arõ weerã weronojõ nitimi. Õ'acũ cãrẽ nipe'tirã bu'ipũ cũucu niwĩ. ²⁷ Cũ ãpêrã pa'ia wiorã weronojõ nitimi. Pa'ia wiorã umucorinucũ na ña'arõ wee'quere acobojosere sêrĩrã, wa'icurãrẽ wẽjẽ ãjũamorõsama. Be'ro ãpêrã yere mejãrõta weebosasama. Jesucristo pe'e a'tiro weecu niwĩ. Cũ ni'cãtita na wa'icurãrẽ wẽjẽ ãjũamorõpeo'caro weronojõ wééḡu, cũ basu cũ wêrise me'rã masã ña'arõ wee'quere wêrĩwapayepe'ocã'cu niwĩ. Cũ nipe'tirã ye niatjere tojo weebosacu niwĩ. ²⁸ Moisé duti'que me'rã pa'ia wioḡure sõrõrã, a'tiro weeno'caro niwũ. Cãrẽ sõrõrã, cũ añurõ weenu'cũtimiticã, besesõrõno'caro niwũ. Tojo wéeca be'ro Õ'acũ pe'e diacjũta cũ basu cũ macãrẽ pa'ia wioḡu waro sõrõcu niwĩ. Cũ macũ añugũ ninu'cũḡũrẽ tojo weecu niwĩ.

8

Jesú apobosari masã nimi nise ni'i

¹ Nipe'tise ni'cãrõacã yu'u oja'que a'tiro ni'i. Jesucristo marĩ yagu pa'ia wioḡu waro nimi. Cũ u'musepu wioḡu dujiri cũmurõ Õ'acũ tutuayu'rũḡu tiro diacjũ pe'e ejanujãcu niwĩ. ² Cũ u'musepu Õ'acũ Nibutiari Tucũpure pa'ia wioḡu weronojõ nisami. Ti wi'i Õ'acũ wéeca wi'i ni'i. Masã mejêta weecãrã niwã. ³ A'ti di'tapuma pa'ia wiorãrẽ wa'icurãrẽ wẽjẽ ãjũamorõpeodutiro sõrõno'caro niwũ. Tojo nicã apeyere o'odutirã sõrõno'cãrã niwã. Tojo weegu Jesucristo quẽ'rã Õ'acũrẽ apeyenojõ o'ocã, añutu'sa'a nĩḡũ wêrĩḡũ, cãrẽ apeyenojõ o'ogu weronojõ weecu niwĩ. ⁴ Jesucristo a'ti nucũcãpure tojadojagu, ne cã'rõ pa'i nima'atibopĩ. ãpêrã pa'ia Moisé duti'caronojõta Õ'acũrẽ apeyenojõrẽ o'orã nitojacãrã niwã. Tojo weero basiotibopã. ⁵ A'ti nucũcãpu pa'ia Õ'acũ cjasere da'rarã a'tiro weema. Na Õ'acũ wi'i u'musepu nirĩ wi'i cjasere weronojõ weerã weema. Marĩ masĩ'i. U'muse cja wi'i pe'e ti wi'i waro ni'i. A'ti nucũcã cja wi'i pe'e u'muse cja wi'i queose ni'i. Tojo weegu Õ'acũ cũ ya wi'i a'ti nucũcã cja wi'ire weedutigu, Moisére a'tiro nicu niwĩ: "Añurõ wãcũña. Nipe'tise ya wi'i cjasere mu'urẽ ãrũḡũpu i'o'caronojõta weeya", nicu niwĩ. ⁶ A'tocateroma majã Jesú pa'ia wioḡu waro Õ'acũ tironu marĩrẽ sêrĩbosanu'cũḡũ nimi. Cũ weese ãpêrã pa'ia ye nemorõ añuyũ'rũnu'cã'a. A'tiro ni'i. Õ'acũ ne waro masã me'rã apogu, "Yu'u duti'quere wéerã, yarã nirãsama", nicu niwĩ. Be'rore tja masã me'rã apogu, "Musã wioḡu nigũti. Musãrẽ yarã wa'acã weeguti. Musãrẽ acobojoguti. Yu'u me'rã catinu'cũrãsa'a", nicu niwĩ. Cũ tojo ni'quere masĩno'o. Cũ nimu'tã'que nemorõ be'ro cjase pe'e añuyũ'rũnu'cã'a. A'te be'ro cjasere Jesũta queoro wa'acã weecu niwĩ. Tojo weero ãpêrã pa'ia weese nemorõ añuyũ'rũnu'cã'a.

⁷ A'tiro ni'i. Õ'acũ ne waro masã me'rã apo'que queoro wa'aticaro niwũ. Queoro wa'acãma, masã me'rã apaturi aponemotibopĩ. ⁸ Õ'acũ ne warocjãrãrẽ "Yu'u duti'quere queoro weetima", nicu niwĩ. Narẽ cũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojanowũ: Marĩ wioḡu a'tiro nimi:

“Be'ropu yu'u Israe curuacjārārē, tojo nicā Judá ya curuacjārārē apaturi añurō na me'rā weepoguti tja.

⁹ Todapropu na ñecūsūma me'rā weeguti ni apo'caronojō nisome.

Narē Egiptopu ní'cārārē yu'u basu miiwijawu.

Narē 'Añurō weeguti', nimiwā.

Na pe'e yu'u duti'quere weetiwā.

Tojo weegu narē cō'awā'cāwū", nicu niwī marī wiogu.

¹⁰ “Be'ropu Israe curuacjārā me'rā apaturi 'Añurō weeguti' ní'que a'tiro ni'i.

Yu'u duti'quere narē wācūcā weeguti.

Tojo nicā narē yu'u duti'quere ējōpeocā weeguti.

Tojo weegu yu'u na wiogu nigūti.

Na quē'rā yarā nirāsama.

¹¹ Na ne ni'cūrē yu'u Ō'acū nisere bu'esome.

Ne cū me'rācjūrē, cū acaweregure, 'Ō'acūrē masīña', nisome.

Nipe'tirā yu'ure masīrāsama.

Wī'marā, tojo nicā bucurā masīrāsama.

¹² Na ña'arō wee'quere acobojoguti.

Ne apaturi tere wācūnemosome", nicu niwī marī wiogu.

¹³ Ō'acū ne waropu “Masārē añurō weeguti”, nicu nimiwī. Be'ro, “Apaturi masā me'rā añurō weeguti”, ni apocu niwī tja. Tojo weero cū nimu'tā'que pe'e pe'tia wa'acaro niwū. Nipe'tise mejāmejā uano'ña marī'i. Te maata pe'tidijase ni'i.

9

ʼMusepu nirī wi'i Ō'acū wi'i cjase, tojo nicā a'ti nucūcāpu nirī wi'i cjase ni'i

¹ Ni'cārōacāma a'tiro nigūti. Ō'acū ne waro “Masā me'rā añurō weeguti” nícaterore cūrē ñubuerā weewuadutisenojōrē cūucu niwī. Na ñubueri wi'i a'ti nucūcā cja wi'i nicaro niwū. ² Ti wi'i wa'icūrā caseri me'rā wéeca wi'i nicaro niwū. Ne sājāarī tucū Añurī Tucū wāmeticarō niwū. Topure sī'ocjū nu'cūcaro niwū. Tojo nicā na Ō'acūrē o'orā pāre peoro nu'cūcaro niwū. ³ ʼsebutiri caserojo yu'rurōpu ape tucū Ō'acū Nibutiari Tucū nicaro niwū. ⁴ Ti tucūpu u'mutise ūjūamorōpeowuaro uru me'rā wee'caro nicaro niwū. Tojo nicā Ō'acū “Masā me'rā añurō weeguti” ní'quere cuori acaro, uru casero me'rā omabi'aca acaro cūña'caro niwū. Ti acaro po'peapu ni'cārū uru me'rā weecaru nicaro niwū. Tirupu ba'ase manā wāmetise sāñacaro niwū. Apeye quē'rārē tuacjū Aarō yagu ñasāwījicjū nicaro niwū. Tojo nicā Ō'acū duti'quere oja'que pjīrī ūtā pjīrī sāñacaro niwū. ⁵ Ti acaro bu'ipare Ō'acūrē wereco'terā u'musecjārā queose yee'que nu'cūcaro niwū. Na topu niyucā, Ō'acū topu nisere ū'ono'caro niwū. Ō'acūrē wereco'terā wuuse docapu pa'ia wiogu Ō'acūrē masārē ña'arō wee'quere acobojodutigu dí wēestepeocu niwī. Ni'cārōacārē nipe'tise ti wi'i cjasere werenemomasītisa'a.

⁶ Ō'acū wi'ire apoca be'ro pa'ia na da'rawuasere wéerā, nimu'tārī tucūpure sājāanu'cūcā'cārā niwā. ⁷ Ape tucū pe'ere pa'ia wiogu waro dia'cū ni'cātita, ni'cā cū'marē sājāacu niwī. Topu sājāagū, wa'icūrā wējē'cārā ye díre miisājāacu niwī. Cū basu ña'arō wee'que wapa,

tojo nicā masā na ña'arō wee'que wapare acobojose sērīgū tojo weecu niwī. ⁸ Tojo wee'que me'rā a'tocaterore Espiritu Santu a'tiro marirē ī'omi. Toduporopu pa'ia Ō'acū wi'ipu weewuasenojō ni'cārōacārē weenu'cūcāma, marī ū'musepūre ne sājāamasītibosa'a. ⁹ A'te nipe'tise toduporo cjase a'tiro nicārē queose ni'i. Titapūre Ō'acūrē o'ose, na wa'icūrārē ūjūamorōpeose masārē bu'iri marirā tu'oña'cā weemasīticarō niwā. ¹⁰ Te na weeseti'que a'tiro nicaro niwā. Sī'rīse, ba'ase, tojo nicā na Ō'acūrē ñubuese dūporo na ña'arō wee'quere coesetise nicaro niwā. Te dutise bu'icjase dia'cū nicaro niwā. Tojo weese téé Ō'acū tere dūcayūca be'ropu añucaro niwā.

¹¹ Ō'acū bese'cu Cristo a'titojacu niwī. Ni'cārōacārē cū pe'e pa'ia wiogu waro nimi. Cū marirē añusere miiticu niwī. Ni'cārōacārē cū pa'ia wiogu weewuasenojōrē Ō'acū wi'i ū'musepu nirī wi'ipu weegu weesami. Ū'musepu nirī wi'i, a'ti nucūcā cja wi'i nemorō, añubutiari wi'i nisa'a. Masā wéeca wi'i nitisa'a. ¹² Ō'acū bese'cu Cristo ū'muse cja wi'i Ō'acū Nibutiari Tucū waropūre sājāacu niwī. Cū wa'icūrā, cabracā, wecu wī'marā ye díre miisājāaticu niwī. Tojo weronojō o'ogu, cū ye dí me'rā, cū wērīse me'rā sājāacu niwī. Te me'rā marī nipe'tirārē ni'cāti me'rāta wērībosacu niwī. Marirē catinu'cūdutigu tojo weecu niwī. ¹³ Duporocjārāpu na wērī'cārārē da'raña'ca be'ro Ō'acū ī'orōpūre ña'ase cuorā weronojō tojacārā niwā. Tojo weerā wecu ūmua ye díre, cabra ye díre, tojo nicā wecu wī'magō ūjūano'co ye nitī me'rā ña'ase cuorā weronojō nirārē wēestepocārā niwā. Narē Ō'acū ī'orōpūre ña'ase moorā tojadutirā tojo weecārā niwā. Diacjāta ni'i, nírō. Na, bu'ipu dia'cū añurā tojacārā niwā. ¹⁴ Wecu ye dí me'rā, cabra ye dí me'rā tojo weeta basiocā pūrīcārē, Cristo ye dí me'rāma tjā'a. Cristo Espiritu Santu ninu'cūgū weetamuse me'rā wa'icūrā ūjūamorōpeoronojō o'ogu, cū basu Ō'acūrē wiagu, wērīcu niwī. Cū curusapu wērīgū, ña'ase moogū nicu niwī. Cū ye dí me'rā marī bu'iritirā, ña'arō weeseti tu'oña'quere pecame'epu wa'abo'cārārē yu'ruweticā weecu niwī. Cū Ō'acū catinu'cūgū yere weenu'cūdutigu tojo weecu niwī.

¹⁵ Tojo weegu Jesucristo a'tiro weegū nimi. Be'ropūre masārē apaturi Ō'acū "Yū'ū musā wiogu nigūti. Musā, yarā nirāsa'a" ní'quere apobosagu nimi. Toduporocjārā pe'e Ō'acū nīmū'tāse cū duti'que doca nírā, ña'arō wee, cū duti'quere yu'rūnu'cācārā niwā. Jesucristo wērīse me'rā tere acobojono'cārā niwā. Tojo nicā Ō'acū bese'cārā cū "O'oguti" ní'que catinu'cūsere ñe'erāsama. ¹⁶ A'tiro weronojō ni'i. Ni'cū cū wērīse dūporo cū acaweregure "Yū'ū cuose mu'ū ye tojarosa'a", nisami. Cū wērīcā ī'arā, wērī'cu ye ní'quere cūrē o'osama. ¹⁷ Cū wērīse dūporo cū "O'oguti" ní'quere ñe'emasītisami. Cū wērīca be'ropu dia'cū ñe'emasīsami. ¹⁸ Tojo weero Ō'acū "Masārē a'tiro weeguti" nīmū'tā'que quē'rārē tojota wa'acaro niwā. Wa'icūrārē wējē, na ye dí wēestese me'rā dia'cū Ō'acū "Tojo weeguti" ní'que wa'anū'cācaro niwā. ¹⁹ Moisé a'tiro weecu niwī. Cū nipe'tise Ō'acū duti'quere nipe'tirā tu'oropu bu'ecu niwī. Bu'etojanū'cō, cū sō'arī casero oveja poari me'rā wéeca caserore miicu niwī. Tojo nicā yucusiti hisopo wāmetiri sitire pe'ecu niwī. Wecu macū wējēno'cu ye díre, cabra ye díre aco me'rā morēcu niwī. Be'ro sō'arī caserore ti siti dūpupu

du'teō'o, te dípu yosomiicu niwī. Be'ro Ō'acū ye duti'que ojáca pūrīrē, tojo nicā masā nipe'tirārē wēestepeocu niwī. ²⁰ Cū tojo wéeca be'ro narē nicu niwī: “A'te dí me'rā Ō'acū masārē ‘Tojo weeguti’ ní'quere masīno'o”, nicu niwī. ²¹ Apeyere, Moisé Ō'acū wī'ire a'tiro weecu niwī. Nipe'tise ti wī'i po'peapu Ō'acūrē ējōpeorā na cūosere dí me'rā wēestepeocu niwī. ²² Titare Ō'acū dutise a'tiro nicaro niwū. Dí me'rā Ō'acū wī'ipu nisere cū ĩ'orōpu añuse tojadutiro wēestepeono'caro niwū. Wēestepeoya marīcā, Ō'acū masā ña'arō wee'quere acobojoticu niwī. Dí me'rā dia'cū Ō'acū masā ña'arō weesere acobojono'o.

Jesú cū wērīse me'rā masā ña'arō wee'quere yu'ruose nī'i

²³ Duporo cjase Ō'acū wī'ipu weewuasenojō u'muse cjase queose nicaro niwū. Tere Ō'acū ĩ'orōpu añuse tojadutirā a'tiro weecārā niwā. Wa'icūrārē wējē, na ye dí me'rā wēestepeocārā niwā. Duporocjārā na wee'que nemorō u'muse cjase pe'e añuyu'runu'cā'a. Tojo weero wa'icūrārē ūjūamorōpeo'que nemorō, añuse warore ũ'a'a. Te Jesucristo wērīse nī'i. ²⁴ A'ti nucūcāpure Jesucristo masā wéeca wī'i Añurī Tucū wāmetiri tucūpure sājāaticu niwī. Tī wī'i u'muse cja wī'i queose nicaro niwū. Cū u'muse waro pe'ere sājāacu niwī. Ni'cārōacārē cū Ō'acū tiropu marīrē sērībosagu weesami. ²⁵ Toduporopu pa'ia wiogu judío masū Ō'acū Nibutiari Tucūpure ni'cārētiri cū'marīnucūrē wa'icūrā ye díre misājāamujācu niwī. Te dí, cū ye dí niticaro niwū. Cristo purīcārē cū ye dí waro nicaro niwū. Cū wērīse me'rā ni'cātita u'muse Ō'acū tiropu sājāacu niwī. ²⁶ Jesucristo pa'ia wiogu weronojō wéegu purīcā, a'ti dí'te du'pocātīcāputa wērīnu'cā, a'tiro nicā quē'rārē wērīnu'cūcā'bosami. Tojo weronojō o'ogu, a'tocatero a'ti ũmāco pe'tiwā'cārī curare Cristo a'ti nucūcāpure bajuacu niwī. Cū ni'cātita nipe'tirā ye niatjere wērībosacu niwī. Ña'arō wee'quere cō'agū, tojo weecu niwī. ²⁷ Marī quē'rā nipe'tirā ni'cāti me'rāta wērīdijarāsa'a. Wērīca be'ro Ō'acū marīrē besegasami. ²⁸ Cristo ni'cātita cū wērīse me'rā wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeoro weronojō weecu niwī. Tojo weese me'rā masā nipe'tirā ña'arō wee'quere cō'acu niwī. Be'ro apaturi a'tigusami. Masā na ña'arō wee'quere cō'agū mejēta a'tigusami. Masā cūrē yucuerā pe'ere yu'ruogu a'tigu weegusami.

10

¹ Moisé dutise Ō'acū masārē be'ropu añurō weeatje queose nicaro niwū. Tojo weero Moisé duti'que masārē Ō'acū me'rā añurō nīmasīcā weeticaro niwū. Te a'tiro nicaro niwū. Na Ō'acū me'rā añurō nisī'rīrā, ni'cāti cū'marīnucū wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeocārā niwā. Te narē Ō'acū ĩ'orōpu añurā waro tojacā weemasīticaro niwū. ² Te masārē añurā tojacā weemasīcāma, na wa'icūrārē ūjūamorōpeosere du'ucā'bopā. Na ni'cāti ūjūamorōpeose me'rāta na ña'arō wee'quere acobojono'cārāpu tojatjabopā. Na bu'iri marīrā tu'oña'bopā. ³ A'tiro pe'e nicaro niwū. Na wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeorā, na ña'arō wee'quere cū'marīnucū wācūrā, tojo weecārā niwā. ⁴ Wecua ũmua ye dí, cabra ye dí ña'arō wee'quere ne cō'amasītisa'a.

⁵ Tojo weegu Jesucristo a'ti nucūcāpure a'tigu, Ō'acūrē a'tiro nicu niwī:

Mu'u masã ña'arõ wee'quere acobojosĩ'rĩgũ, wa'icurarẽ wẽjẽ
ũjũamorõpeosere uawe'e.

Tojo nicã narẽ acobojosĩ'rĩgũ, apeyenojõ o'ocã uawe'e.

A'tiro wéegu, mu'u ni'cã upu yu'ure o'ocu niwã.

Masã ña'arõ wee'quere wẽrĩbosadutigu tojo weecu niwã.

⁶ Mu'u masã na ña'arõ weesere cõ'asĩ'rĩrã ùjũamorõpeosere, wa'icurarẽ ùjũamorõpeosere, tojo nicã apeyenojõ o'osere tu'sawe'e.

⁷ Tojo tu'satise bu'iri yu'u a'tiro niwũ:

“Õ'acũ, mu'u uaro weegu a'tigu wee'e.

Mu'u ye queti ojãca pũrĩpu yu'u pi'etiatjere ojano'caronojõta weegati”,
nicu niwĩ Jesucristo.

⁸ Tojo weegu Jesucristo ni'caronojõta a'tiro ni'i. Õ'acũ wa'icurarã ùjũamorõpeosere, cãrẽ apeyenojõ o'osere tu'satisami. Tojo nicã masã ña'arõ wee'quere cõ'asĩ'rĩrã ùjũamorõpeosere uatisami. Nipe'tise te tojo weese Moisé duti'caronojõ nicaro niwũ, nĩrõ. Tojo nimicã, Õ'acũ pe'e tojo weesere tu'saticu niwĩ. ⁹ Jesucristo Õ'acũrẽ “Mu'u uaro weegu a'tigu wee'e”, nicu niwĩ. Tojo níngũ, wa'icurarã wẽjẽ ùjũamorõpeosere cõ'acu niwĩ. Cũ wẽrĩse me'rã toduporopu na weeseti'quere ducayucu niwĩ.

¹⁰ Jesucristo cũ wẽrĩse me'rã Õ'acũ uaro weecu niwĩ. Tere wéegu, cũ wa'icurarã wẽjẽ ùjũamorõpeosere weronojõ weegu weecu niwĩ. Cũ wẽrĩse me'rã Õ'acũ marĩrẽ cũ yarã tojacã weecu niwĩ. Ni'cãtita cũ wẽrĩse me'rã marĩ nipe'tirãrẽ wẽrĩbosacu niwĩ.

¹¹ Nipe'tirã judío masã pa'ia umucorinucũ a'tiro weecãrã niwã. Nu'cũtjjarã, wa'icurarẽ wẽjẽ ùjũamorõpeomujãcãrã niwã. Na ùjũamorõpeonu'cũmicã, masã ña'arõ wee'quere ne cõ'amasĩticaro niwũ.

¹² Jesucristo pũrĩcã ni'cãti cũ wẽrĩse me'rãta masã ña'arõ wee'quere cõ'ape'ocu niwĩ. Cũ tojo wéeca be'ro Õ'acũ tiro diacjũ pe'e ejanujãcu niwĩ. ¹³ Topu yucuegu weesami. Õ'acũ nipe'tirã cãrẽ ĩ'atu'ti'cãrãrẽ docaque'acã wéeca be'ropu weedu'ugusami. ¹⁴ Ni'cãti cũ wẽrĩse me'rãta Õ'acũ yarãrẽ añurã tojacã weecu niwĩ. Na añurã ninu'cũrãsama. ¹⁵ Te diacjũta niyucã, Espĩritu Santu quẽ'rã marĩrẽ “Tojota ni'i”, ni weremi. Cũ a'tiro weremu'tãcu niwĩ:

¹⁶ “Be'ropu yu'u na me'rã ‘Apaturi añurõ weegati’ ní'que a'tiro ni'i”, nicu niwĩ Õ'acũ.

“Yu'u duti'quere narẽ wãcũcã weegati.

Tojo nicã narẽ yu'u duti'quere ãjõpeocã weegati.”

¹⁷ Be'ro a'tiro ninemocu niwĩ:

“Ne apaturi na ña'arõ wee'quere wãcũnemosome”, nicu niwĩ, ni werecu niwĩ Espĩritu Santu.

¹⁸ Tojo weerã marĩ ña'arõ wee'quere acobojono'ca be'ro niyucã, apaturi marĩ ña'arõ wee'que bu'irire acobojodutirã wa'icurarẽ ùjũamorõpeosere ñanemowe'e.

Jesucristo ye dí me'rã Õ'acũ tiro sãjãamasĩ'i nise ni'i
(Mt 27.51; Mr 15.38; Lc 23.45)

¹⁹ Toduporo pa'ia wíogu dia'cũ Õ'acũ Nibutiari Tucũpure sãjãamasĩicu niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ marĩ quẽ'rã acobojono'cãrãpu nĩrã, uiro marĩrõ cũ sãjãa'caronojõ weemasĩ'i. Õ'acũpure diacjũ uiro marĩrõ sãrĩmasĩ'i. Jesucristo cũ wẽrĩ'que me'rã, cũ ye dí o'maburo'que me'rã tojo

weemasī'i. ²⁰ Toduporopu usebutiri caserojo Ō'acū Nibutiari Tucūpure cā'mota'ayosacaro niwū. Ti casero cā'mota'a'caro weronojō Jesucristo wērīse duporo masā Ō'acū Nibutiari Tucūpure sājāamasīticārā niwā. Ni'cārōacārē cū wērīse me'rā marī ti tucūpure sājāa'cārā weronojō cū me'rā catinu'cūmasī'i. ²¹ Jesucristo pa'ia wiogu waro u'musepu Ō'acū wi'ipu marīrē sērībosaḡu nimi. ²² Tojo weerā Ō'acūrē queoro wācūse, añurō ējōpeose me'rā sērīrā. "Tojo ējōpeoma'acārā weesa'a" nirō marīrō sērīrā. A'tiro ni'i. Cū marī ña'arō bu'iritirā tu'oña'quere bu'iri marīrā tojacā weecu niwī. Marī ya upu aco añuse me'rā u'ono'caro weronojō ni'i. Marī ña'arō wee'quere cō'ape'ono'cārāpu ni'i. ²³ Ō'acū "Tojo weegati" nī'quere weegasami. Tojo weerā marī ējōpeosetisere ējōpeoronojōta ne ducayuro marīrō ējōpeonu'cūrā. Cū o'otjere e'catise me'rā yucurā, tojo weerā. ²⁴ Marī basu a'tiro wācūrōua'a. "Ā'rārē, āpērārē weetamuturiadutigu, ¿de'ro weegasari?" ni wācūrōua'a. "Narē a'merī ma'idutigu, añurō weedutisī'rīgū tojo uasā'a", nirōua'a. ²⁵ Ō'acūrē ējōpeorā nerēwuaropu āpērā nerētisama. Na weesere sirututicārōua'a. Narē siruturonojō o'orā, marī nerērā, a'merī wācūtutuacā weerōua'a. Cārō du'sa'a marī wiogu a'tiatje. Tojo weerā tojo weerōua'a.

²⁶ A'tiro ni'i. Diacjū cjasere masīmirā, marī ña'arō weesī'rīrō bajuro ña'arō weenu'cūrā, acobojose bocasome. Jesucristo wērīse me'rā dia'cū acobojono'o. Marī ña'arō weenu'cūrā, cūrē uatirā weronojō ni'i. Tojo weerā ne acobojono'some. ²⁷ Marī ña'arō weenu'cūcā, marīrē a'tiro wa'arosa'a. Ō'acū marīrē besegasami. Cū besēca be'ro pecame'epu āpērā cūrē ī'atu'ti'cārā me'rā cō'agūsami. Marīrē "Bu'iri da'reguti" cū nī'que tuunurūse dia'cū toja'a. ²⁸ Toduporopure no'o Moisé duti'quere yu'runu'cāḡūrē puarā o i'tiarā weresāca be'ro cūrē ne pajaña'ticārā niwā. Cūrē wējēcō'acārā niwā. ²⁹ Añurō wācūña. Ō'acū duti'que cū Moisére cūu'quere yu'runu'cāḡū, bu'iri da'reno'cu niwī. Ni'cārōacāma Ō'acū macū cūrē wērībosa'quere ējōpeodu'ugure tjāsami. Ējōpeotigunojō Ō'acū macū cūrē wērībosa'quere "Wapamarī'i", ni wācūsami. Espiritu Santu cūrē ma'isere yabisami. A'tiro ni'i. Jesucristo wērīse me'rā Ō'acū masārē cū "Weeguti" nī'quere queoro wa'acā weecu niwī. Cū wērīse me'rā, cū ye di me'rā marī ña'arō wee'quere cō'acu niwī. Tojo weegu Ō'acū cū macūrē uatigure uputu bu'iri da'regusami. ³⁰ Ō'acū marī wiogu ucū'quere masī'i. A'tiro nicu niwī: "Yu'u bu'iri da'reacju ni'i. Na wee'que wapare yu'u wapayegusa'a." Apeye quērārē nicu niwī: "Marī wiogu cū yarārē na ña'arō weese wapare bu'iri da'regusami." ³¹ Ō'acū catinu'cūḡū nimi. Cū bu'iri da'rese pūrō wiose ni'i.

³² Musā ne waro ējōpeoca be'ro wee'quere wācūña. Titare musā Jesucristore ējōpeose ye bu'iri pūrō pi'eticārā niwū. Musārē tojo wa'a'quere wācūtutuacārā niwū. ³³ Ni'cārērā masā ī'orōpu yabi bujicā'no'cārā niwū. Cāmida'reno'cārā niwū. Apeterore āpērā na pi'etisere tu'oña'tamucārā niwū. ³⁴ Musā bu'iri da'reri wi'ipu nirārē pajaña'cārā niwū. Āpērā musā yere ē'macā, e'catise me'rā nu'cācārā niwū. Musā u'musepu cuoatje pe'ere "A'ti nucūcā cjase nemorō, añuyu'runu'cāse ni'i", nicārā niwū. Te pe'titiatje ni'i nīrā, wācūtutuacārā niwū. ³⁵ Tojo weerā ne ējōpeodu'uticā'ña. Ējōpeonu'cūrā, añuse warore ñe'erāsa'a. ³⁶ Musārē

wācūtutuarā nirōna'a. Tojo wéerā, Ō'acū waro wéeca be'ro cū "O'oguti" ní'quere musā ñe'erāsa'a. ³⁷ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ni ojanocarō niwā:

"Maata waro a'tiguti" ní'cu a'tigusami.

Ne yoogosome.

³⁸ Yū'u "Añurō weerā nima" nino'rā pūrīcā ējōpeonu'cūrā, yū'u me'rā ninu'cūrāsama.

Āpērā uirā, ējōpeodu'urā pūrīcārē ne tu'sasome, ni ojanowā.

³⁹ Marī pe'e ui ējōpeodu'urānojō niwe'e. Tojo weerā marī pecame'epu wa'asome. Marī cūrē ējōpeorā, yū'ruono'rāsa'a.

11

Ō'acūrē ējōpeose cjase ni'i

¹ Marī ējōpeorā, a'tiro nīmasī'i: "Ō'acū marīrē ní'quere diacjūta weegusami", ni'i. Tere ī'atimirā, ī'rā weronjō "Diacjūta ni'i", ni'i.

² Dūporopu marī ñecūsūma Ō'acūrē ējōpeocārā niwā. Na a'tiro ni wācūcārā niwā: "Ō'acū ní'caronjōta marīrē weetamugūsami", nicārā niwā. Tojo weegu Ō'acū narē "Añurā nima", nicu niwī.

³ Marī Ō'acūrē ējōpeorā, a'tiro masī'i. Cū a'ti turi nipe'tisere bajurēgū, cū dutiro me'rā bajurēcu niwī. Tojo weero a'ti turi cjase marī ní'cārōcā ī'ase ne waropu marī'quere wee'que ni'i, nino'o.

⁴ Dūporocjūpu Abel Ō'acūrē ējōpeogu, Ō'acūrē oveja wī'magūrē wējē ūjūamorōpeocu niwī. Cū, cū ma'mi Caī o'o'que nemorō añurō o'ocu niwī. Ō'acū Abel ējōpeosere ī'agū, cū o'osere ñe'ecu niwī. Cūrē "Añugū nimi", nicu niwī. Tojo weero Abel dūporopu wērīca be'ro nimicā, a'tiro ni'i. Cū Ō'acūrē ējōpeo'que a'tiro nicārē marīrē bu'ese ni'i. Marī quē'rā cū ējōpeo'caronjōta Ō'acūrē ējōpeoroua'a.

⁵ Enoc wāmetigu quē'rā Ō'acūrē ējōpeogu nicu niwī. Cū wērītimicā, Ō'acū cūrē cū tirōpu miacu niwī. Āpērā cūrē a'macārā nimiwā. Ne bocaticārā niwā. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojanocarō niwā: "Ō'acū Enorē e'catise me'rā ī'acu niwī. Tojo weegu cūrē miacu niwī", niwā. ⁶ Marī Ō'acūrē ējōpeotirā, cūrē e'caticā weemasītisa'a. A'tiro ni'i. Ō'acūrē ējōpeosī'rīgū, "Diacjūta cū nisami", nirōna'a. Tojo nicā "Cūrē yū'u ējōpeocā, añurō weegusami", nirōna'a.

⁷ Noé wāmetigu quē'rā Ō'acūrē ējōpeogu, a'tiro weecu niwī. A'ti turire bu'iri da'reatjere Ō'acū cūrē werecu niwī. Noé "Tojo wa'arosa'a" ni masītimigū, Ō'acūrē ējōpeocu niwī. Tojo weegu Ō'acūrē yū'tigu, cū acawererā me'rā dia mirīcā yū'rūsī'rīgū, yucusu pajipjūjore da'recu niwī. Tojo ējōpeogu, a'ti nucūcācārā Ō'acū ucūsere ējōpeotirārē a'tiro ī'ocu niwī. Na pecame'epu wa'atjere ī'ocu niwī. Cūrē Ō'acū "Añugū nimi", nicu niwī. Cū ējōpeoyucā, tojo nicu niwī.

⁸ Abrahā quē'rā Ō'acūrē ējōpeogu, a'tiro weecu niwī. Ō'acū cūrē ape di'tapu wa'aduticā, yū'ticu niwī. Ō'acū cūrē o'ootjopu wa'acu niwī. Cū ya macārē wijawā'cāgū, "Ti di'tapu wa'agusa'a" nirō marīrō wa'acu niwī.

⁹ Abrahā Ō'acū cūrē "Ti di'tare mu'urē o'oguti" ní'quere ējōpeocu niwī. Ti di'tapure etacu niwī. Eta, cū āpērā ya di'tapure nīgū, mejēcā pejaro

tu'ofna'cu niwī. Wa'icurā caseri me'rā wéeca wi'ipu cājīcu niwī. Cū macū Isaa, tojo nicā cū pārāmi Jacob mejārōta nisirutuburocārā niwā. Ō'acū na quē'rārē “Musārē a'ti di'tare o'oguti”, nicu niwī. ¹⁰ Abrahā Ō'acū ya macā pe'titiatji macā u'muse pe'ere nisī'rigū, tojo weecusiacu niwī. Ti macā Ō'acū wéeca macā ni'i.

¹¹ Apego quē'rā Ō'acūrē ējōpeogo, Abrahā numo Sara a'tiro weeno'co niwō. Co bucuo waro pō'rā bocata basiotimicā, Ō'acū core pō'rāticā weecu niwī. Co ni'cū pō'rātico niwō. Co a'tiro wācūco niwō: “Ō'acū yu'ure 'Wī'magū wuagosa'a' nī'quere queoro weegusami”, nico niwō. Tojo weegu Ō'acū queoro weecu niwī. ¹² Abrahā bucu waro nimigū, macūticu niwī. Macūti, be'ro pājārā waro pārāmerā nituriarā cuocu niwī. Na űocōa, nucūpori weronojō pājārā waro ba'paqueota basiotirā nicārā niwā.

¹³ Ā'rā yu'u ucūrā Ō'acūrē ējōpeonu'cūcārā niwā. Cū “O'oguti” nīca di'tare űe'etimirā, ējōpeocārā niwā. űe'etimirā, wērīa wa'acārā niwā. Na ējōpeose cuorā, cū o'ootjere űe'e'cārā weronojō nicārā niwā. “Cū nī'caronojōta weegusami” nī wācūrā, e'caticārā niwā. Na tojo wee'que me'rā “U'musepu wa'arāsa'a, a'ti nucūcāpure sijari masā weronojō nī'i”, nicārā niwā. ¹⁴ Masīno'o, tojo nīrā, ape di'ta na niatji di'ta warore a'marā weecārā niwā. ¹⁵ Na ne waro wijawā'cā'caropure wācūrā pūrīcā, dajabopā. ¹⁶ A'tiro pe'e weecārā niwā. Ti di'ta nemorō añurī di'ta waro u'muse pe'ere nisī'ricārā niwā. Tojo weegu Ō'acū na “U'sā wiogu nīmī” nicā, bopoyasāticu niwī. Tojo bopoyasātigu, na ya macā na niatjo u'musere apoyutojacu niwī.

¹⁷ Abrahā Ō'acūrē ējōpeogu, a'tiro weecu niwī. Ō'acū űdiacjūta yu'ure ējōpeomiti? nigū, cū macū Isaare wa'icure wējē űjūamorōpeowuaronojō weeduticu niwī. Abrahā cū macū ni'cū nigūrē “Wējē űjūamorōpeowe'e”, niticu niwī. ¹⁸ Todūporopure Ō'acū Abrahārē a'tiro nicu niwī: “Isaa mu'u macū me'rā pājārā pārāmerā nituriarā cuogusa'a”, nicu niwī. ¹⁹ Abrahā a'tiro wācūcu niwī: “Ō'acū nipe'tirā wērī'cārāpureta masōmasīmi.” Cū macūrē “Wējēgūti” weeri cura Ō'acū cūrē “Wējeticā'ña”, nicu niwī. Tojo weerā a'tiro nīmasī'i: “Abrahā cū macūrē wērī'cupu masā'cure weronojō cuocu niwī”, nīmasī'i.

²⁰ Isaa Ō'acūrē ējōpeogu, cū pō'rā Jacore, Esaure be'ropu añurō wa'atjere weryeyucu niwī. ²¹ Jacob Ō'acūrē ējōpeogu, cū wērīse dūporocā cū pārāmerā José pō'rānūcūrē “Añurō wa'arosa'a”, nicu niwī. Tojo ucūgū, cū tuacjuru natuunu'cūgūta, Ō'acūrē űbuecu niwī. ²² José Ō'acūrē ējōpeogu nicu niwī. Cū wērīgū, a'tiro weryeyucu niwī: “Israe curuacjārā Egipto nī'cārā be'ropu wijarāsama. Na wa'arā, yé űarīrē miato”, nicu niwī.

²³ Moisé pacusumua Ō'acūrē ējōpeocārā niwā. Na macū bajuāca be'ro “Añugū waro nīmī”, nicārā niwā. Na i'tia mujīpū űuocūocārā niwā. Cū bajuase dūporo Egiptocjārā wiogu wī'marā űmuarē Israe curuacjārārē wējēduticu niwī. Moisé pacusumua pe'e wiogu dutisere uititjārā, na macūrē űuocārā niwā. ²⁴ Be'ro Egiptocjārā wiogu macō cūrē masōco niwō. Moisé bucu ējāgū, Ō'acūrē ējōpeocu niwī. Tojo weegu cū “Egiptocjārā wiogu pārāmi nīmī” nisere tu'osī'riticu niwī.

²⁵ A'tiro pe'e weesī'ricu niwī. Ō'acū yarā Israe curuacjārā me'rā pe'e

pi'etitamusi'rīcu niwī. Ō'acūrē ējōpeotigu weronojō Egiptocjārā wiogu ya wi'ipu tojasī'rīticu niwī. Na ña'arō weesere bu'ipejatamusi'rīticu niwī. ²⁶ Na cūrē yabicā, cū Cristo Ō'acū bese'cu pi'etiatje weronojō pi'eticu niwī. Tojo pi'etigu, "Nipe'tise Egiptopu nisere cuoro nemorō añu ni'", nicu niwī. Ō'acū cūrē be'ropu o'otajere wācūgā, tojo nicu niwī. ²⁷ Ējōpeose cuogu, Moisé Egiptopu ni'cu wijacu niwī. Cū Egiptocjū wiogu uasere uiro marīrō wijacu niwī. Moisé Ō'acū bajutigere i'agū weronojō cū "Weeguti" nisere ducayuro marīrō weenu'cūcu niwī.

²⁸ Ējōpeose cuogu, Moisé Egiptopu wijawā'cāgū, Pascua wāmetiri bosenumurē weewā'cōcu niwī. A'tiro ni'i. Ō'acū cūrē wereco'tegu u'musecjūrē nipe'tirā Egiptocjārā umua masā ma'misumuarē wējēduticu niwī. Tojo weegu Moisé a'tiro weecu niwī. Ō'acū duti'caronojōta Israe curuacjārārē weeduticu niwī. Na pō'rā masā ma'misumuarē wējētīcā'to nīgū oveja wī'marārē wējēduti, na ye dí me'rā sope sumuto wāñase pjīrīrē wa'reduticu niwī. Tojo weegu Ō'acūrē wereco'tegu díre i'agū, wējētīcu niwī. ²⁹ Ō'acūrē ējōpeotjārā, Israe curuacjārā dia pajiri maa, sō'arī maaore pē'acārā niwā. Ti maare pē'arā, di'ta aco marīrō pē'acārā niwā. Egiptocjārā na be'ro pē'asī'rīmirā, mirīpe'tia wa'acārā niwā.

³⁰ Apeye quē'rārē Israe curuacjārā Jericó wāmetiri macā sumutore siete numurī sutuasijacārā niwā. Na Ō'acūrē ējōpeocā ti macā sumuto cja sārīrō ūtā me'rā wéeca sārīrōjo buradijacaro niwā. ³¹ Tojo nicā ti macācjo Rahab wāmetigo umua me'rā a'metārāwapata'ari masō ējōpeose cuogo nico niwō. Co Israe curuacjārā i'adu'tiri masārē añurō co'teco niwō. Tojo weego āpērā ti macācjārā Ō'acūrē yu'rūnu'cā'cārā me'rā wērītico niwō.

³² ¿Ñe'erē ninemogūsari yu'u? Nipe'tirā ye quetire wereta basiowe'e. Gedeō wee'quere, Barac wee'quere, Sansón wee'quere, Jefte wee'quere, Davi wee'quere, Samue wee'quere, tojo nicā āpērā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā wee'quere werepe'otisa'a. ³³ Na Ō'acūrē ējōpeorā āpērā ye di'tacjārā me'rā a'mequērā, wijawapata'acārā niwā. Wiorā nīrānojo masārē queoro ducicārā niwā. Tojo weegu Ō'acū cū "Añurō weeguti" ní'quere narē añurō weecu niwī. Yaiwa nīrōpu bi'adupomicā, narē ba'aticārā niwā. ³⁴ Masārē bu'iri da'rerā, asipo ūjūawaropu sōrōcā quē'rārē, ne ūjūtīcārā niwā. Āpērā narē di'pji me'rā wējēsī'rīcā, yu'rūweticā'cārā niwā. Tutuatimi'cārā, tutuarā wa'acārā niwā. Ape di'tacjārā me'rā a'mequērā narē wapata'arā, nemorō tutuayu'ruarā wa'acārā niwā. Narē i'atu'tirārē docaque'acā weecārā niwā. ³⁵ Ni'cārērā numia na acawererārē wērīca be'ro masōno'cārāpore wiano'cārā niwā tja.

Āpērā pe'e Ō'acūrē ējōpeose cuomirā, uputu pi'eticārā niwā. Na pi'etise me'rā wējēno'cārā niwā. Na ējōpeodu'ucā, bu'iri da'reri wi'ipu nīrārē du'uwīrōbopā. Na pe'e u'musepu catinu'cūsere cuosī'rīrā, ējōpeodu'utīcārā niwā. ³⁶ Āpērā quē'rā Ō'acūrē ējōpeorā yabi bu'icā'no'cārā niwā. Na wecu casero me'rā wee'que dari me'rā tārāno'cārā niwā. Āpērā cōme dari me'rāputa du'teno'cārā niwā. Āpērā bu'iri da'reri wi'ipu dupono'cārā niwā. ³⁷ Āpērā ūtāperi me'rā doquewējēno'cārā niwā. Āpērā na upu deco me'rā yejesureno'cārā niwā. Āpērā di'pji me'rā datewējēno'cārā niwā. Āpērā su'ti marīrā oveja caseri, cabra

caseri me'rā dia'cū cā'mota'acārā, uicusiacārā niwā. Na pajasesuorā, ña'arō weeno'cārā, cāmida'reno'cārā nicārā niwā. ³⁸ Na masā marīrōpu, ūrūpagupu, ūtā tutiripu, di'ta se'te'que tu'ruripu nise coperipu sija'aque'aticārā niwā. Tere tojo weeno'rā añurā nicārā niwā. Āpērā pe'e ña'ayu'ruacārā niwā. Ne cā'rō Ō'acūrē ējōpeorā me'rā nita basioticarō niwū narē. ³⁹ Ō'acū nipe'tirā cūrē ējōpeorārē “Añurā nima”, ni i'acu niwī. Ējōpeorā nimirā, nipe'tise cū narē “Añurō weeguti” ní'que pe'ere i'aticārā niwā. ⁴⁰ Titare Ō'acū narē “Añurō weeguti” ní'quere weeticu niwī. A'tiro pe'e wācūcu niwī: “Be'rocjārā yu'ure ējōpeorā me'rā ā'rā yarārē añurā wa'acā weeguti”, nicu niwī. Cū wācū'caronojōta weemi. Tojo weero cū toduporo wee'que nemorō cū ni'cārōacā Jesucristo masārē yu'ruose pe'e añuyu'rūnu'cā'a.

12

Jesure ĩ asirutu weedutise ni'i

¹ Sō'onicārā yu'u ucū'cārā pājārā Ō'acūrē ējōpeorā pi'etisere nu'cācārā niwā. Tojo nu'cārā, na cūrē ējōpeosere i'ocārā niwā. Na wee'que marīrē queose ni'i. Tojo weerā narē wācūrā, Ō'acū marīrē cū'quere wācūtutuase me'rā weeroua'a. Ni'cū omarī masū nucūse cūrē caribosenojōrē miatisami. Marī quē'rā cū weronojō weeroua'a. Marī nipe'tise añurō weesī'ricā, dojorēsere, marī ña'arō weewuasere du'ucā'rōua'a.

² Jesure wācūnurūrōua'a. Cūta marīrē ne waro ējōpeocā weewī. Cū marīrē nemorō ējōpeowā'cācā weemi. Cū curusa bopoyoropu pi'eticu niwī. Cū tojo bopoyoro wērīsere bopoyoro marīrō wērīcu niwī. Cū pi'etīca be'ro uputu e'catiatjere wācūgū, tojo weecu niwī. Masāmujāaca be'ro cū Ō'acū dujiri cūmurō diacjū pe'e ejanujācu niwī.

³ Musā Jesū wee'quere wācūña. Ña'arā cūrē pūrō pi'eticā weecārā niwā. Tojo weerā musā quē'rā pi'etirā, caributitirāta cūrē ējōpeonu'cūcā'ña.

⁴ Musā ña'arō weesere cā'mota'arā, ne ni'cū wērīña'timi yujupu. ⁵ Ō'acū musārē cū pō'rārē weronojō werecasa'quere wācūweti? Cū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ni'i:

“Yu'u pō'rā, musārē añurō weedutigu bu'iri da're'e.

Yu'u tojo weesere tojo i'acō'aticā'ña.

Yu'u musārē tu'ticā, wācūtutuaya.

⁶ Yu'u musā wiogu yu'u mairārē musā ña'arō weecā, tu'ti'i.

Nipe'tirā yu'u pō'rārē añurō weedutigu bu'iri da're'e”, nicu niwī Ō'acū, ni ojanowā.

⁷ Pi'etirā, Ō'acū yere du'uticā'ña. Ō'acū musārē cū pō'rārē bu'iri da'regu weemi. Ne ni'cū pacu cū macū ña'arō weesere bu'iri da'reticā weetisami.

⁸ Ō'acū nipe'tirā cū pō'rā ña'arō weesere bu'iri da'remi. Tojo weeticā, musā cū pō'rā waro nitibosa'a. Pacu marīrā, tojo boca'cārā weronojō nibosa'a. ⁹ Apeye quē'rārē marī wī'marā nicā, marī pacusumua marī ña'arō weesere bu'iri da'recūwā. Na tojo weesere marī yu'ti ējōpeowu.

Tojo weerā marī pacu u'musepu nigú pe'ema tjárōua'a. Tojo yu'ti ējōpeorā, catinu'cūrāsa'a. ¹⁰ Marī pacusumua a'ti nucūcāpu nirā marī ña'arō weesere bu'iri da'rewā. Na bu'iri da're'que marīrē yoaticā niwū. Na bu'iri da'resī'rīrōnojō marīrē bu'iri da'rewā. Ō'acū pe'e marīrē añurō

waro wa'adutigu bu'iri da'remi. Marĩrẽ cũ weronojõ ña'ase moorã wa'adutigu tojo weemi. ¹¹ Diacjũta ni'i. Ô'acũ marĩrẽ bu'iri da'recã, ne tu'sawe'e. Marĩrẽ pũr'i. Tojo nimicã, marĩ cũ bu'iri da'rese me'rã añurõ wee'e. Be'ropure marĩ ejeripõ'rãripu ejerisãjãse bocarãsa'a. Añurõ cũ ñaronojõ queoro weeme'ricã'rãsa'a.

Ô'acũ ucũsere tojo ï'acõ'aticã'ña nise ni'i

¹² Musã pi'etirã, wãcũtutuaya. ¹³ Ô'acũ ñaro, diacjũ nisere weeya. Tojo weecã, ãpẽrã tutuatirã musãrẽ ï'acũurã queoro weerãsama. Tutuanemorãsama. A'tiro wa'ase weronojõ ni'i. Tutuatiri ña'pocã tutuari ña'pocã wa'arosa'a. Ca'bidijanemosome.

¹⁴ Nipe'tirã me'rã cumuca marĩrõ nisetiya. Ne ña'arõ weese marĩrõ niña. Ña'arõ weerã, marĩ wiogure ne ï'ata basiowe'e. ¹⁵ Musã tu'omasĩña. Apetero musã ña'arõ weese bu'iri Ô'acũ weetamusere ñatirã weronojõ wa'abosa'a. Ne ni'cũ Ô'acũ añurõ weesere ñatigunojõ marĩato. Tojo nicã musã wãcũsepu ãpẽrãrẽ ñose, a'pẽpũrise, nipe'tise ãpẽrãrẽ ña'arõ weese wã'cãcã weeticã'ña. Siape me'rã tojo weesere cã'mota'atirã, pãjãrãrẽ dojorẽbosa'a. ¹⁶ Ne ni'cũ cũ ñamo nitigo me'rã ña'arõ weeticã'to. Tojo nicã Ô'acũ yere mejõ nisere weronojõ wãcũticã'to. Esaũ ñaporocjũpumaricã mejõ nisere weronojõ wãcũcu niwĩ. Cũ masã ma'mi nisere ñjaboagu, cũ añuse ñe'ebõ'quere ba'ase me'rã cũ acabijire ñacayucu niwĩ. Tojo weegu cũ ñe'ebõ'quere bajuriocu niwĩ. ¹⁷ Musã masãsa'a. Esaũ cũ pacu "Mu'arẽ añurõ wa'ato" nicã tu'osĩ'ricu nimiwĩ. Cũ pacu pe'e "Basiowe'e, mu'ac acabijire o'otojapu", nicu niwĩ. Cũ tojo nicã tu'ogu, pũrõ uticu niwĩ. Tojo utimicã, cũ pacu cũ acabijire o'o'que ne ñacayuta basioticaro niwũ.

¹⁸ Musã Ô'acũrẽ ñjõpeorã ñaporocjãrã Israe curuacjãrã weronojõ weewe'e. Na sõ'onicu ñrũgũ ï'ata basiocju, ñe'ẽña'ta basiocju pu'to wa'acãrã niwã. Tigu ñputu ñjũcaro niwũ. Topure pũrõ na'itĩ'acaro niwũ. Bũpo paa, wĩ'rõ ñputu wa'acaro niwũ. ¹⁹ Musã titacjãrã weronojõ coroneta puticã bususere tu'owe'e. Ô'acũ ucũse bajuyoropu quẽ'rãrẽ tu'owe'e. Na pũricã cũ ucũcã tu'orã, uise me'rã "Tocã'rõta ucũato majã", nicãrã niwã. ²⁰ Na Ô'acũ duti'quere uiyu'ruarã, tojo nicãrã niwã. Cũ duti'que a'tiro nicaro niwũ: "No'o a'tigu ñrũgũpure ñtacũgũnojõrẽ ñtãperi me'rã doquewẽjẽña. Tojo weetirã, ñosẽrĩ pji me'rã wẽjẽña. No'o wa'icũrã quẽ'rãrẽ mejãrõta weeya", nicu niwĩ Ô'acũ. ²¹ Tojo wa'a'que wioyu'ruacaro niwũ. Moise basuta a'tiro nicu niwĩ: "Yu'cu uiyu'ruagu narãsa'a", nicu niwĩ.

²² Musã pũricã ñaporocjãrã weronojõ niwe'e. Musã Jesucristore ñjõpeoyucã, Ô'acũ musãrẽ cũ tiropu wa'ata basiocã weecu niwĩ. Cũrẽ sãrĩmasicã weecu niwĩ. Topu Ô'acũ catinu'cũgũ ya macã, u'musepu niĩ macã ni'i. Ti macã Jerusalẽ wãmetiri macã ni'i. Opa bu'a Siõn wãmetiri bu'apu ni'i. Ti macãpu Ô'acũrẽ wereco'terã pãjãrã waro nisama. ²³ Na nerẽ, cũrẽ e'catipeosama. Ô'acũ põ'rã cũrẽ ñjõpeomu'tã'cãrã quẽ'rã na wãmerẽ u'musepu ojaõ'ono'cãrã nima. Toputa Ô'acũ nipe'tirãrẽ besegu nimi. Tojo nicã todoporopu ejeripõ'rã añurã weeno'cãrã topu nima. Marĩ quẽ'rã Ô'acũrẽ ñjõpeose me'rã na tiropu wa'arãsa'a. ²⁴ Marĩ Jesure ñjõpeo'o. Cũ Ô'acũ masãrẽ "Na wiogu nigũti, na quẽ'rã yarã nirãsama" ni'quere apogu nimi. Topu cũ ye dí o'maburose me'rã marĩ

acobojoño'cārā wa'a'a. A'tiro ni'i. Abel cū dí o'maburocā, cūrē wējē'cure bu'iri da'reno'caro niwū. Tojo weero Jesucristo ye dí, dūporocjū Abel ye dí nemorō wapati'i.

²⁵ Tojo weerā añurō tu'omasīña. Ō'acūrē musārē weregure teeticā'ña. Todūporocjārārē Ō'acū bajuyoropu werecu niwī. Na cūrē teecārā niwā. Na tojo weecā, narē bu'iri da'recu niwī. Marī pūrīcārē teecā, tjāgūsami. Ō'acū u'musepu nigū marīrē weremi. Cūrē teerā, ne yu'rūwetisome.

²⁶ Titapure Ō'acū cū uputu ucūcā, di'ta narāsācaro niwū. A'tocaterore a'tiro nimi: "Ni'cāti di'ta narāsācā weenemogūti. Di'ta dia'cūrē narāsācā weesome. U'muarōpu nise quē'rārē narāsācā weeguti", nimi Ō'acū. ²⁷ Cū ni'cāti di'ta narāsācā weenemogūti nigū, a'tiro nigū weemi. Nipe'tise cū wee'que bajuse mió'ota basiosere cō'agūsami. Mió'ota basiotise u'muse cjase dia'cū tojarosa'a. ²⁸ Ō'acū cū wiogu nirōpu tojarosa'a. Topu marī nirāsa'a. A'te ne mió'ota basiowe'e. Tojo weerā Ō'acūrē a'tere e'catise o'orā. Cūrē e'catise o'orā, cū tu'saronojō añurō weerā wee'e. Cūrē ējōpeorā wiopesase me'rā weerā wee'e. ²⁹ Marī wiogu Ō'acū nipe'tise ña'asere ūjūacō'arī me'e weronojō nimi.

13

Ō'acū cū tu'sasere weeya nise ni'i

¹ Musā Jesucristore ējōpeorā ni'cū pō'rā weronojō ni'i. A'merī ma'idu'uticā'ña. ² Musā ya wi'ipu etarārē, sijari masārē añurō weeya. Tere acobojoticā'ña. Āpērā tojo weerā u'musecjārā Ō'acūrē wereco'terā ejarārē ñe'ecārā niwā. "Ō'acūrē wereco'terā nima", ni masīticārā niwā.

³ Bu'iri da'reri wi'ipu nirārē wācūña. Na me'rā nírā weronojō tu'oña'ña. Ña'arō yu'ru, cāmida'reno'cārā quē'rārē wācūña. Musā quē'rā na weronojō uputi'i. Tojo weerā pi'etitamumas'i.

⁴ Nipe'tirā ñumotirā, marāputirā a'merī wiopesase me'rā ī'aña. Musā ñumosānumia me'rā añurō nisetiya. Numia na marāpusumua me'rā mejārōta nisetiatio. Numo marīrā, marāpu marīrā no'o uaro a'metārābajaque'atirārē Ō'acū bu'iri da'regusami. Tojo nicā ñumotirā, marāputirā nimirā, āpērārē a'metārābajaque'atirārē bu'iri da'regusami.

⁵ Niyerure uaripejayu'runu'cāticā'ña. Musā cuose me'rā e'catiya. Ō'acū a'tiro nicu niwī: "Ne mu'urē ni'cūta du'ucūsosome. Ne cō'awā'cāsosome."

⁶ Tojo weerā diacjūta ējōpeose me'rā a'tiro nímāsī'i:

Marī wiogu yu'ure weetamumi.

Ne ni'cū yu'ure ña'arō weesī'rīsere uiwe'e, nímāsī'i.

⁷ Musārē añurō su'ori wejepeo'cārā Ō'acū ye queti were'cārārē wācūña. Na añurō weeseti yapada'reo'quere wācūña. Na weronojō ējōpeo nisetiya.

⁸ Jesucristo ne dūcayutimi. Todūporopure niseti'caronojōta ni'cārōacārē, be'ropure mejārōta ninu'cūgūsami. ⁹ Tojo weerā āpērā musārē mejēcā werēcā, ējōpeoticā'ña. Ō'acū cū pajaña'se me'rā marīrē ejeripō'rārīpu wācūtutuacā weesami. Āpērā a'tiro dutisere cuoma: "A'tere ba'aroua'a. A'te pe'ere ba'aticā'rōua'a", nima. Na dutisere yu'tiro nemorō Ō'acū marīrē wācūtutuacā weese pe'e añuyu'runu'cā'a. Te dutisere yu'ticā, tojo nirānojōrē wācūtutuacā weewe'e.

10 Duporocjārā pa'ia Ō'acū wi'ipu da'rarā apeye wa'icurā ūjūamorōpeo'quere ba'aticārā niwā. Na ba'ati'caronojōta náta tja a'tiro nicārē marī Jesucristore ējōpeorā me'rā bu'ipejamasītisama. 11 A'tiro ni'i. Judío masū pa'ia wiogu wa'icurarē wējēcu niwī. Cū Ō'acū Nibutiari Tucūpu na ye díre miisājāacu niwī. Masā ña'arō wee'quere acobojodutigu tojo weecu niwī. Tojo weemigū, na wa'icurā upu pe'ere macā sumutopu ūjūacō'acu niwī. 12 Tojo wee'caronojō Jesú macā sumutopu pi'eti, wēricu niwī. Cū ye dí me'rā marīrē bu'iri marīrā tojacā wéégū, tojo weecu niwī. 13 Cū macā sumutopu wērise “Bopoyo ni'i”, nino'caro niwā. Cū wēricā, judío masā wiorā cūrē tu'ti, yabicārā niwā. Marī quē'rārē cūrē sirutucā, āpērā tu'ti, yabima. Marī cūrē siruturoa'a. Na tojo weesere tojo tu'oña'rā. 14 A'ti nucūcāpure marī nirī macā ne nidojasome. Ape macā, be'ropu marī niatji macā ū'muse pe'ere a'ma'a. 15 Tojo weerā Jesucristo cū weetamuse me'rā marī Ō'acūrē ējōpeorā, a'tiro weerā. Wa'icurarē wējē ūjūamorōpeo'caro weronojō wéerā, cūrē e'catise o'onu'cūrā. “Cū marī wiogu nimi, añuyu'ruami” nírā, tojo weerā. 16 Tojo nicā musā añurō weenu'cūcā'ña. Añurō weesere acobojocticā'ña. Āpērārē weetamurā, narē musā cuosere ducawaaya. Tojo weerā musā Ō'acūpure o'orā weronojō weerāsa'a. Cū tojo weesere tu'sasami.

17 Musārē su'ori wejepeorārē yu'tiya. Na dutisere weeya. Na mejēcā ējōpeori nírā, musārē i'anurā, bu'enu'cūma. Na Ō'acūrē a'tiro nírāsama: “Ūsā narē bu'érā, queorota weewu”, nírāsama. Tojo weerā na dutisere tu'saroputa yu'tiya. Narē bujaweticā weeticā'ña. Musā narē yu'rānu'cācā, na musārē añurō weetamumasītima.

18 Ūsārē Ō'acūrē sērībosanu'cūcā'ña. Ūsā bu'iri marīrā tu'oña'a. Nipe'tisere queoro weesī'rī'i. 19 A'tiro Ō'acūrē sērīcā ū'a: “Maata Ō'acū musā tiropu yu'ure o'oato”, ni sērīña.

Añudutitose, tojo nicā Ō'acū añurō weeato nise ni'i

20 Ō'acū ejerisājāse o'ogu marī wiogu Jesucristore wērī'cupure masōcu niwī. Jesucristo oveja co'tegu waro weronojō marīrē añurō co'tegu nimi. Cū wērise me'rā, cū ye dí me'rā Ō'acū masārē “Na wiogu nigūti, na quē'rā yarā nírāsama” ní'quere queoro wa'acā weecu niwī. Ō'acū masārē “Tojo weeguti” ní'que ninu'cūrōsa'a. 21 Ō'acū masārē queoro nisetīcā weeato. Nipe'tisere añurō weeseticā weeato. Tojo weecā, cū ūaro weemasīrāsa'a. Jesucristo cū tutuaro me'rā musārē tojo weegusami. Cristore e'catipeonu'cūrā. Tojota weerā.

22 Yu'u acawerērā, yu'u musārē werecasasere nu'cācureya. Yu'u musārē yoatiri pūrī oja'a. 23 Musā a'tiro masīcā ūa'a. Marī acaweregu Timoteo bu'iri da'reri wi'ipu ní'cu du'uwīrōno'tojami. Cū maata yu'u tiropu etacā, musā tiropu wa'agu, cūrē miagūti.

24 Nipe'tirā musārē su'ori wejepeorā añuato. Nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā quē'rā añuato. Italiacjārā musārē añudutima.

25 Ō'acū musā nipe'tirārē añurō weeato. Tojota weeato.

Santiago cū oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrīrē Jesucristore ējōpeorā Israe curuacjārā no'o ɰaro wa'astea'cārārē Santiago ojacu niwī. Cūta Jerusalēcjārā Jesucristore ējōpeori curuacjārārē su'ori nisetigu nicu niwī. Téé wērīgūpu narē su'ori nisetituocu niwī.

A'tiro ojacu niwī. Wācūtutuasere, ña'arō weeticā'ña nisere, ucjaticā'ña nisere ojacu niwī. Añurō weese me'rā ējōpeose wapati'i nisere ojacu niwī. Tojo nicā Ō'acūrē sērīnu'cūcā'ña nisere, pi'etirā wācūtutuaya nisere, werecasere ojacu niwī.

No'o ɰaro du'tistewā'cā'cārārē oja'que ni'i

¹ Yu'u Santiago a'ti pūrī me'rā musārē añudutise o'ó'o. Marī pacu Ō'acū, tojo nicā marī wioḡu Jesucristo dutisere da'rawā'ñaco'tegu ni'i. Musā judjo masā doce cururicjārā Jesucristore ējōpeorārē oja'a. Musā apeye di'tapu du'tistewā'cā'cārārē oja'a.

Ējōpeo'cārāpu tojota ējōpeoyapaticā'ña nise ni'i

² Yu'u acawererā, yu'u weresere tu'oya. Marīrē apetero wācūña marīrō peje ña'ase, mejēcā bajuse wa'abosa'a. Tojo wa'acā, e'catiya.

³ Ō'acū marīrē ɥyu'ure diacjūta ējōpeomitina? nīgū, mejēcā wa'acā weebosami. Tojo wa'amicā, marī cūrē ējōpeodu'utirā, siape me'rā nemorō wācūtutuanemorāsa'a. ⁴ Musārē ña'ase wa'ari curare tojota wācūtutuayapaticā'ña. Tojo weerā siape me'rā Jesucristore ējōpeonemorāsa'a. Añurō ējōpeoyapatitu'ajarāsa'a. Ō'acū ɰaronojō nisetirāsa'a. Tojo nicā musārē ne cā'rōacā ējōpeose du'sasome.

⁵ No'o masīse moogūnojō Ō'acūrē sērīña. Cū o'ogusami. Cū "O'owe'e" nitiguta, tu'tiro marīrō nipe'tirārē marī sērīse nemorō o'oyu'runu'cāgūsami. ⁶ Tere sērīrā, ējōpeose me'rā sērīña. "¿Yu'ure o'ogusariba?" nitirāta, sērīña. Marī, apetero weegu yu'ure o'osome nírā, dia pajiri maa cjase pā'cōrī ducayumjārō weronojō ni'i. Témaricā, wī'rō wēocā, wa'amujā, dijamujāsa'a. ⁷ A'te weronojō tu'oña'gū, "Ō'acū yu'ure yu'tigusami", ni wācūtīcā'ña. Yu'tisome. ⁸ Ni'cā numurē mejēcā, ape numurē mejēcā wācūsami. Queoro ni'cādiacjū wācūtisami. Tojo wācūgūnojōrē Ō'acū o'otisami.

⁹ Pajasecuoḡu Jesure ējōpeoḡu e'catiato. Ō'acū ĩ'orōp̄are mejō nigū nitisami. Cūrē wioḡu sōrōgūsami. ¹⁰ No'o peje cuoḡu quē'rā Jesure ējōpeoḡu e'catiato. Cū ējōpeose cū cuose nemorō wapati'i. Cū cuose o'ori ñaidijaro weronojō pe'tidijarosa'a. ¹¹ Na masā peje cuorānojō a'tiro wa'arāsama. Tá mujipū ɣputu asicā, ñaia wa'asa'a. Tojo weero te o'ori añuse nimirō, ñai, burudija wa'asa'a. A'te weronojō na peje cuomi'que pe'tidijarosa'a. Tojo weerā na da'rāse me'rāta wērīrāsama.

Marī ña'arō weesī'rīsere Ō'acū mejēta dutimi nise ni'i

¹² Jesucristore ējōpeoḡu cūrē ña'arō wa'amicā ējōpeonu'cūgū, e'catisami. Cū wācūtutuaca be'ro Ō'acū cūrē "Queoro weemi", nisami. Tojo weegu cū me'rā u'musepu catinu'cūgūsami. Ō'acū "Yu'ure

ējōpeorārē catinu'cūsere o'oguti" ní'caronojōta o'ogusami. ¹³ No'o ña'arō weesī'rīgũnojo "Ō'acũ yu'ure tojo weedutimi", niticã'ña. Ō'acũrē ne ña'arō weesī'rīse marī'i. Tojo nicã ne ni'cãrē "Ña'arō weeya", nitisami.

¹⁴⁻¹⁵ A'tiro pe'e ni'i. Marī basu ña'arō weesere wãcũnurũ'u. Tojo tere wãcũnurũcã, marī ña'arō weesī'rīse wã'cã'a. A'te ña'arō weesī'rīse me'rã ña'ase wa'asa'a. Marī siape me'rã pũrō weepóca be'ro de'ro du'umasitisa'a. Te me'rã diacjũta wērĩdojasere bocarãsa'a. Bu'iri da'rese bocarãsa'a.

¹⁶ Yu'u acawererã, musã diacjũ wãcũña. "Ō'acũ yu'ure ña'arō weedutimi", niticã'ña.

¹⁷ Nipe'tise añuse marĩrē o'ose "Ō'acũ cũ o'o'que ni'i", ni wãcũña. Cũ a'ti umuco sī'orã mujĩpũ, ñocõarē wee'cu nimi. Na ũjũmujã, yatidijamujãsama. Ō'acũ pũricã na weronojõ nitisami. Ne cã'rõ ducayutisami. Umucorinucũ marĩrē añurõ weenu'cũcã'sami. ¹⁸ Ō'acũ marĩrē cũ wa'caronojõta cũ ye queti diacjũ nise me'rã cũ põ'rã wa'acã weecu niwĩ. Tojo weerã cãrē ējõpeotjĩarã, cũ põ'rã nimu'tã'cãrã weronojõ ni'i. Siape me'rã nemorõ pajãrã cãrē ējõpeonemorãsama.

Ō'acũ quetire tu'o, cũ dutironojõta weeya nise ni'i

¹⁹ Yu'u acawererã, yu'u ma'irã, musãrē a'tere wereguti. Āpērã musãrē werecã, añurõ tu'oya. Musã na weresere tu'orã, queoro wãcũtojarãpu ucũña. Uayeticã'ña. ²⁰ Marī uarã, Ō'acũ uaro weetisa'a. ²¹ Tojo weerã nipe'tise musã ña'arõ wãcūsere, ña'arõ weesetisere du'ucã'ña. Ō'acũ ye queti marĩrē cũ cũu'quere queoro ējõpeoya. Te quetire tu'o ējõpeorã, musã yu'rurãsa'a.

²² Musã Ō'acũ ye quetire tu'orã, tu'oro bajuro tu'oticã'ña. Musã tu'o'quere queoro weeya. Cũ ye quetire tu'o'cãrã nimirã tere weetirã, marī basu weesoora wee'e. ²³⁻²⁴ Marī Ō'acũ ye quetire tu'omirã tere weetirã, a'te weronojõ ni'i. Ni'cũ masũ cũ diapoare ēorõpu ĩ'asami. Cũ ĩ'ãca be'ro aperopu wa'agu, cũ bajusere acoboja wa'asami. Ō'acũ ye quetire tu'omirã tere weetirã, marī quẽ'rã cũ weronojõ ni'i. Maata cũ ye quetire acobojosa'a. ²⁵ Apĩ pe'e cũ Ō'acũ ye tu'o'quere wãcũnu'cũ, acobojotisami. Ō'acũ dutironojõ marī weenu'cũcã, cũ nipe'tise marī weese me'rã e'caticã weegusami. Ō'acũ ye queti diacjũta ni'i. Te me'rã marī ña'arõ wee'quere yu'rãweticã weecu niwĩ.

²⁶ Marī a'tiro nibosa'a: "Ō'acũrē ējõpeo'o." Tojo nimirã, āpērãrē ucja, ña'arõ ucũbosa'a. Te me'rã marī ucūsere "Diacjũ niwe'e", ni masĩno'o. "Marī Ō'acũrē ējõpeo'o" nimi'que ne wapamarĩsa'a. ²⁷ Marī cãrē diacjũ ējõpeorã, a'tiro weesetiroua'a. Pacusumua moorãrē, wapewia numiarē narē mejēcã wa'acã, weetamuroua'a. Apeye quẽ'rãrē a'ti umuco cjase ña'asere weeticã'rõua'a.

2

Masãrē ni'cãrõnojo weeya nise ni'i

¹ Marī wiogu Jesucristo añuyu'rugure ējõpeorã, masãrē ne ducawaaticã'rõua'a. ²⁻³ Apetero Ō'acũ wi'i musã nerẽwuaropu puarã sãjãabosama. Ni'cũ peje cuogu añuse su'ti sãñagũ omopica uru me'rã wéeca be'tore tuusãasami. Apĩ pajasecuogu pe'e su'ti boase

mejã sãñasami. Musã peje cuogure añurõ weérã, “A'to añurõpu dujiya”, nibosa'a. Apĩ pajasecuogu pe'ere “Totã nu'cũña” o apetero weerã “Totã nucũcãpu ducicã'ña”, nicã'bosa'a. ⁴ Musã tojo weérã, narẽ ni'cãrõnojõ weetisa'a. “Peje cuogu nemorõ wapatimi”, nisa'a. “Pajasecuogu wapamarimi”, nirã weesa'a. Tojo nirã, ña'arõ wãcũrã wee'e.

⁵ Yu'u acawererã yu'u mairã, yu'ure tu'oya. Õ'acũ pajasecuorãrẽ pũrõ ma'isami. Cũrẽ ãjõpeodutiçu narẽ besecu niwĩ. Na ãjõpeocã, cũ i'orõpũre na ãjõpeose pajiro wapati'i. Tojo nicã cã tiropũ wa'ato nígũ besecu niwĩ. Cũ ní'caronõjõta cũrẽ mairã cã tiropũ ninu'cũrãsama. ⁶ Õ'acũ tojo beséca be'ro nomicã, musã pe'e pajasecuorãrẽ yabi hopoyasãsa'a. Peje cuorãrẽ añurõ weeyu'rũnu'cãrã, queoro weetisa'a. Náta musãrẽ ña'arõ weema. Musãrẽ weresãrã, wiorã tiropũ musãrẽ ñe'ewã'cãsama. ⁷ Na Jesú marĩ ãjõpeogure bujicã'sama.

⁸ Õ'acũ marĩ wiogu cã ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro weeduticu niwĩ. “Musã basu ma'irõnojõta ãpẽrã quẽ'rãrẽ ma'ĩña.” Marĩ cã tojo duti'quere weérã, añurõ weerã wee'e. ⁹ Marĩ ãpẽrãrẽ ni'cãrõnojõ weetirã, Õ'acũ duti'quere yu'rũnu'cãrã weesa'a. Tojo weerã bu'iri cuosa'a. ¹⁰ Ni'cũ Õ'acũ duti'quere añurõ weepe'omigũ ni'cãrõ dutisere yu'rũnu'cãgũ, bu'iri cuosami. Nipe'tisere Õ'acũ duti'quere yu'rũnu'cãgũ weronõjõ weesami. ¹¹ Õ'acũ a'tiro nicu niwĩ: “Musã numosãnumia nitirãrẽ a'metãrãticã'ña.” Apeye quẽ'rãrẽ nicu niwĩ: “Ãpẽrãrẽ wẽjẽticã'ña.” Tojo weerã marĩ ãpẽrã numosãnumiarẽ a'metãrãtimirã, no'o ãpẽrãrẽ wẽjẽrã, Õ'acũ duti'quere yu'rũnu'cãrãta wee'e. ¹² Cũ dutise marĩrẽ pajaña'a, ma'iduti'i. Te dutise me'rã marĩrẽ besegusami. Tojo weerã ãpẽrãrẽ ma'iti, pajaña'tirã, bu'iritirãsa'a. Cũ tojo beseatjere masirã, marĩ ucũsere, marĩ weesere añurõ wãcũyuroua'a. ¹³ Marĩ ãpẽrãrẽ pajaña'ticã, cã beseri numu nicã, marĩ quẽ'rãrẽ pajaña'tisami. Marĩ narẽ pajaña'cã pũricãrẽ, Õ'acũ quẽ'rã marĩrẽ pajaña'gũsami.

Añurõ weese me'rã Jesucristore ãjõpeosere i'õ'o nise ni'i

¹⁴ Acawererã, marĩ “Jesucristore ãjõpeo'o”, nibosa'a. Tojo nimirã, ãpẽrãrẽ weetamuticã, “Marĩ ãjõpeo'o” nise useri wapamarĩ'i. Te “Marĩ ãjõpeo'o” ní'que useri me'rã dia'cũ yu'rũwetimasãtisa'a.

¹⁵⁻¹⁶ Musãrẽ queose me'rã wereguti. Apetero Jesucristore ãjõpeorã pajasecuorã su'ti moorã, ba'ase moorã marĩ tiropũ etasama. Ni'cũ narẽ añurõ weetimigũ, nibosami. “Añurõ wa'apa. Su'ti sãñaña yusubuari, tojo nicã pajiro ba'aya”, nibosami. Cũ narẽ na uasere o'otimigũ tojo ucũcã, wapamarĩ'i. ¹⁷ A'te weronõjõ ni'i “Jesucristore ãjõpeo'o” nimirã, marĩ ãpẽrãrẽ weetamuticã. Marĩ cũrẽ ãjõpeo'o nise wapamarĩ'i.

¹⁸ Apetero weegu yu'u ní'quere ãjõpeotigũnojõ a'tiro nibosami. Ni'cũ añusere weetimigũ, “Jesucristore ãjõpeo'o”, nibosami. Apĩ “Añuse pe'ere wee'e”, nibosami. Cũ tojo nisere a'tiro wereguti. Cũ añurõ weeticã, ¿de'ro wee marĩ cũ “Jesucristore ãjõpeomi” ni i'abosau? Añurõ weecãma, cũ Jesucristore ãjõpeosere masibosa'a. ¹⁹ Musã “Õ'acũ ni'cũta nimi”, ní' ãjõpeo'o. Añu ni'i musã tojo nise. Wãtia quẽ'rã musã weronõjõta tere ãjõpeosama. Na Õ'acũrẽ uirã, narãsãsama. Na tojo ãjõpeomirã, Õ'acũ uaro weetisama. ²⁰ Musã diacjũ wãcũwe'e. Tu'omasitirã weronõjõ ni'i. Marĩ “Jesucristore ãjõpeo'o” nimirã, ãpẽrãrẽ añurõ weetotirã,

Jesucristore diacjũ ějõpeotisa'a. ²¹ Duporocjũ marĩ ñecũ Abrahã ye cjasere wereguti. Ô'acũ Abrahãrẽ ¿diacjũ yu'ure ějõpeomiticũ? nígũ, cũ macũ Isaare wẽjẽ ỹjũamorõpeoduticu niwĩ. Abrahã Ô'acũrẽ yu'ticu niwĩ. Tojo weegu cũ macũ Isaare, cũrẽ wẽjẽ ñubuepeoguti nígũ, ỹtãmesã bu'ipũ da'tepecu niwĩ. Cũ tojo weecã ĩ'agũ, Ô'acũ "Abrahã yu'ure añurõ ějõpeomi. Cũ añugũ nimi", nicu niwĩ. ²² Musã masĩ'i. Abrahã Ô'acũrẽ ějõpeosere ĩ'ogũ, añurõ weecu niwĩ. Cũrẽ ějõpeogu, queoro weepaticu niwĩ. ²³ Cũ añurõ weecã, duporocjãrãpũ Ô'acũ ye queti weremũtãri masã na oja'que queoro wa'acaro niwũ. Na Abrahãrẽ a'tiro ojacãrã niwã: "Abrahã Ô'acũrẽ ějõpeocu niwĩ. Tojo weegu Ô'acũ cũrẽ 'Añugũ nimi', ni ĩ'acu niwĩ", ni ojanõ'caro niwũ. Abrahãrẽ masã "Ô'acũ me'rãcũjũ nimi", nicãrã niwã. ²⁴ Cũ tojo wee'quere wãcũrã, marĩ a'tiro masĩ'i. Marĩ Ô'acũrẽ ějõpeorã añurõ weecã, Abrahãrẽ weronõjõ marĩ quẽ'rãrẽ "Añurã nima", ni ĩ'asami. Marĩrẽ "Ô'acũrẽ ějõpeo'o" ni ucũse ỹseri me'rã dia'cũ "Añurã nima", nitisami.

²⁵ Apego duporocjõpũ Rahab wãmetigo ye cjasere wereguti tja. Co judío masõ nitigo ỹmũarẽ a'metãrãwapata'ari masõ nico niwõ. Tojo weesetimigõ, Ô'acũ yarã judío masãrẽ weetamuco niwõ. Na Josuẽ o'õno'cãrã co ya macãpũ ĩ'adu'tirã ejacãrã niwã. Co ya macãcjãrã narẽ wẽjẽrĩ nígõ, co ya wi'ipũ narẽ nũoco niwõ. Be'ro narẽ na du'titojaati ma'arẽ ĩ'oco niwõ. Co tojo weecã ĩ'agũ, Ô'acũ core "Añugõ nimo", ni ĩ'acu niwĩ.

²⁶ Marĩ ejeripõ'rã du'ũca be'ro marĩ upũ catitisa'a majã. "Ô'acũrẽ ějõpeo'o" nimirã marĩ añurõ weeticã, wẽrĩca upũ weronõjõ nisa'a.

3

Marĩ ucũrĩ ñe'merõ cjase ni'i

¹ Acawerã, musã masĩsa'a. Ỗsã bu'eri masã musã nemorõ nũcũĩ'ase me'rã beseno'rãsa'a. Ô'acũ yere bu'eri masã añurõ weeticã, Ô'acũ ỹpẽrã yu'ruoro bu'iri da'regusami. Tojo weerã musã wa'teropũ nirã pejetirãcã masãrẽ bu'eri masã nirõua'a.

² Marĩ nipe'tirã pejetiri ña'arõ weesa'a. No'o ni'cũ ne cã'rõacã ña'arõ ucũtigũ, añugũ waro nimi. Cũ ña'arõ ucũse ỹserire cã'mota'amasĩgũ, cũ ña'arõ ỹaripejasere cã'mota'amasĩmi. ³ Queose me'rã musãrẽ wereguti. Marĩ cabayure cõmebe'tore ỹseropũ tuusãarã, ti be'toacã me'rã cũ pajigu nimicã, marĩ wa'asĩ'rĩrõpũ cũrẽ wa'adutimasĩsa'a. ⁴ Yucusũ pajipju quẽ'rã tojota ni'ĩ. Tiwũ pajipju nisa'a. Tojo nimicã, wĩ'rõ upũtũ wẽetutuamicã, tiwũre autumasĩsama. Tiwũre auturi pjĩ cã'pjĩacã nimicã, ti pjĩ me'rã na wa'asĩ'rĩrõ pe'e autuosama. ⁵ Tojota wa'asa'a marĩ ucũrĩ ñe'merõ me'rã. Marĩ ucũrĩ ñe'merõ cã'rõacã nimicã, pejeti ucũseacã me'rã pãjãrãrẽ dojorẽmasĩ'i. Pecame'e cã'me'eacã me'rã marĩ s'ĩayõmicã, pajiro nũcũ ỹjũsa'a. ⁶ Marĩ ña'arõ ucũse ỹseri pecame'e weronõjõ ni'ĩ. Ñe'merõ cã'ñe'merõacã nimicã, ti ñe'merõ me'rã peje ña'ase ucũmasĩsa'a. No'o waro nipe'tise ña'ase wa'asa'a. Te ña'arõ ucũse wãti me'rã du'pocãtisa'a. Nipe'tiro marĩ catiri ỹmũco marĩ weesetisere dojorẽsa'a.

⁷ Masã nipe'tirã wa'icũrãrẽ, mirĩcũarẽ, pĩrõarẽ, diacjãrãrẽ ĩ'anũrũ, dutimasĩsama. Tojo weerã narẽ ne waropũreta dutidu'pocãtitojacãrã niwã.

⁸ Marĩ ucũrĩ ñe'merõ pũrĩcãrẽ ne ni'cũ narẽ weronõjõ dutimasĩtisami.

Ti ñe'merō dutita basiowe'e. Aña cū cū'ricā, cū nímá o'oro weronojō marī ucūse masārē ña'arō weesa'a. ⁹ Marī ñe'merō me'rā Ō'acū marī pacure e'catise o'osa'a. Ti ñe'merō me'rāta tja āpērārē ña'arō ucūsa'a. Marī Ō'acū weronojō bajurā cū wee'cārārē mejārōta ña'arō ucūsa'a. ¹⁰ Ti ñe'merōputa tja Ō'acūrē e'catise o'o, āpērārē ña'arō ucūsa'a. Tojo weeticārōua'a. A'tiro weecā, ña'a ni'i. ¹¹ Ni'cā pe aco wijari pepure añuse, ña'ase aco morēsu'u wijatisa'a. ¹² Yu'u acawererā, ojoño naraña ducatitisa'a. U'segu quē'rā ojo ducatitisa'a. Aco wijari pe quē'rā tojota ni'i. Aco moatisewijari pepure aco moa marīse marīsa'a. Marī quē'rā a'te weronojō nirōua'a. Marī añuse dia'cūrē ucūrōua'a.

Tu'omasise cjase ni'i

¹³ No'o musā wa'teropure tu'omasīyu'ruagu nigūnojō añurō weesetiato. A'tiro wéégu, cū masisere āpērārē i'ogūsami. Queoro wācūme'rīgū, "Āpērā nemorō masīyu'rūnu'cā'a" nirō marīrō niato. ¹⁴ Musā āpērārē doerā, narē uorā, na yu'ruoro nisī'rīsa'a nīrā, tojo nima'acārā wee'e. Tojo weerā mejō waro "Tu'omasīyu'rūnu'cā'a", nīsa'a. Musā tojo nise wapamarīsa'a. ¹⁵ Musā tojo wācūse a'ti turi cjase, masā wācūse ni'i. Ō'acū mejēta musārē tojo wācūdutisami. Wātī wācūse o'osere musā wācūsetisa'a. ¹⁶ Musā āpērārē uorā, na yu'ruoro nisī'ricā, cumuca wā'cāsa'a. No'o uaro nipe'tise ña'ase wa'asa'a.

¹⁷ Ō'acū cū tu'omasīse marīrē o'ose pe'e a'tiro ni'i. Marī cū tu'omasīsere cuorā, ña'ase marīrō añurō nisetisa'a. Uayetisa'a. Āpērā me'rā añurō tu'oña'a, nicā'sa'a. Āpērārē s'o'o o'obosau nitirāta o'osa'a. Marī uaro dia'cū weetisa'a. Āpērārē pajaña'sa'a. Nipe'tirārē ni'cārōnojō weesa'a. Weesooro marīrō weesetisa'a. ¹⁸ Āpērā me'rā añurō nisī'rīrā, cumuca marīrō nicā'sama. Tojo weerā āpērārē añurō nisetica' weesama.

4

Ō'acūrē, a'ti umuco cjasere ni'cārō me'rā ma'ita basiowe'e nise ni'i

¹ ¿Ñe'e me'rā marīrē a'mequēse, āpērā me'rā a'metu'tise wā'cāsari? A'tiro ni'i. Marī basu ña'arō weesī'rīrā, uaripejase me'rā, ña'arō wācūnūrūse me'rā wā'cā'a. ² Musā a'ti turi cjasere uaripejayu'rūnu'cāsa'a. Musā uaripejasere bocatirā, wējēsa'a. Āpērā yere i'arā, uosa'a. Tere bocamasītirā, no'o uaro a'metu'tima'acā'sa'a. A'mequēsa'a. Ō'acūrē sērītise ye bu'iri musā uasere bocatīsa'a. ³ Apeterore cūrē sērīrā quē'rā, añurō wācūse me'rā sērītisa'a. Musā basu uaripejasere ña'arō weerātīrā sērīsa'a. Tojo weese ye bu'iri cū musārē o'otisami. ⁴ Tojo weerā musā ni'cō numio marāputigo nimigōta, apīrē tu'sago weronojō ni'i. Musā Ō'acū pō'rā nimirāta, a'ti di'ta cjasere wācūyu'rūnu'cāsa'a. Tojo weerā Ō'acūrē yabirā weronojō ni'i. No'o a'ti di'ta cjasere uaripejayu'rūnu'cāgūnojō Ō'acū me'rā a'pepūrīgū weesami. ⁵ Ō'acū ye queti na ojāca pūrīpu diacjūta ojano'caro niwū. "Ō'acū marīrē Espīritu Santure o'ócu niwī. Tojo weegu āpērā yu'ruoro cūrē marī ma'icā uasami", ni ojano'caro niwū. ⁶ Ō'acū marīrē pajaña'tjīagū, weetamusami. Cū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'caro niwū tja: "Āpērā yu'ruoro ni'i' nīrā me'rā Ō'acū a'pepūrī nisami. Āpērā 'Yu'u mejō nigū ni'i, yu'ure weetamuña' nīrā pe'ere weetamusami", ni ojano'caro niwū.

⁷ Tojo weerā Ō'acū dutisere añurō yu'tiya. Wātī musārē niquesacā, wācūtutuaya. Jesú cū tutuaro me'rā cūrē wa'adutiya. Musā tojo weecā, cū uiwā'cāgūsami. ⁸ Ō'acūrē nemorō masīña. Cūrē nemorō masicā, cū quē'rā musārē nemorō weetamugūsami. Musā ña'arō weesere du'uya. Musā Ō'acūrē, tojo nicā a'ti umūco cjasere ni'cārō me'rā ma'isī'rīrānojō, musā tojo wācūserē ducayuya. ⁹ Musā ña'arō weesere wācūrā, bujaweti utiya. Musā ña'arō weese e'cati, bujironojō o'orā, bopoya, bujawetiya. ¹⁰ Marī wiogure “Mu'u i'orōpore yu'u mejō nigū ni'i”, niña. Musā tojo nicā, cū musārē wiorā wa'acā weegasami.

Ō'acū ni'cūta marīrē besemasīsami nise ni'i

¹¹ Yu'u acawererā, a'merī ucjaticā ña. Musā āpērārē ucjarā, Ō'acū a'merī ma'iduti'quere yu'runu'cārā wee'e. Cū dutisere yu'runu'cārā, “Ō'acū dutise ña'a ni'i”, nirā weesa'a. Tojo weerā musā apeyenojō wa'a'quere beseri masā weronojō ni'i. ¹² Ō'acū ni'cūta te dutisere cūcuc niwī. Cū dia'cū marī weesere besemasīsami. Marīrē yu'ruomasīsami. Bu'iri da'remasīsami. Tojo weerā marī āpērārē “Na ña'a nima”, nīmasītisa'a.

“Marī be'ro weeatjere a'tiro weerāsa'a” niyuticā'rōua'a nise ni'i

¹³ Yu'u ucūserē tu'oya. Musā ni'cārērā a'tiro wācūsa'a. “Ni'cācā o ñamiacā ti macāpu ni'cā cū'ma pajiro da'ra wapata'agu wa'aguti”, nisa'a. ¹⁴ Tojo wācūtīcā'ña. Marī be'ropu wa'atjere masītisa'a. A'tiro ni'i. Maata bo'reacā dujise weronojō marī catise ni'i. Tēmaricā yoaticā ni, maata bajudutia wa'asa'a. Marī quē'rā yoaticā catirāsa'a. ¹⁵ Tojo weerā a'tiro pe'e wācūrōua'a. “Apetero Ō'acū yu'ure catise cūunemocā, cū uacā, tere weeguti”, nirōua'a. ¹⁶ Ni'cārōacārē musā pe'e a'tiro wācū'u. “Be'ro ūsā weeatjere ūsā uaro weemasī'i”, ni wācū'u. Nipe'tise musā tojo wācūse ña'a ni'i. ¹⁷ Marī añurō weemasīmirā tere weetirā, Ō'acūrē yu'runu'cārā wee'e.

5

Peje cuorārē wa'atjere weryuse ni'i

¹ Peje cuori masā, yu'u ucūserē tu'oya. Musā pūrō pi'etirāsa'a. Tere wācūrā, bujawetiyuya. ² Musā peje cuomi'que boa wa'arosa'a. Musā cuose su'tire butua yeerāsama. ³ Niyeru, uru musā ma'irā nūrō'que u'tawiji boarosa'a. Tojo wa'acā i'arā, musā niyeru ma'irā nūrō'quere masīno'rōsa'a. Musā niyeru ma'ise marīrē pecame'e ūjūarō weronojō musārē dojorēsa'a. Musā niyerure ma'ise ye bu'iri āpērārē weetamutisa'a. Te ye bu'iri Ō'acū musārē bu'iri da'regasami. Ō'acū bu'iri da'reatji dūporoacā mejō waro pajiro niyeru nūrōmiapā. ⁴ Musārē da'raco'terārē queoro wapayeticārā niwū. Tojo weerā na tu'satisama. Ō'acū nipe'tisere masīgū na bujawetisere i'asami. Masīsami musā narē queoro wapayeti'quere. ⁵ Musā pe'e a'ti turipure peje waro cuo'o. Nipe'tise musā uasere cuoyu'ruocā'sa'a. Musā a'tiro weronojō ni'i. Wecu na wējēatji dūporore ba'a, di'iyojasami. Cū weronojō musā quē'rā peje cuose bu'iri, bu'iri da'reno'rāsa'a. ⁶ Musā āpērārē bu'iri moomicā, narē bu'iri da'leri wi'ipu sōrōcārā niwū. Narē wējēduticārā niwū. Na pe'e musārē “Weeticā'ña”, nitutuaticārā niwā.

Jesucristo cã apaturi a'tiatji dũporo wãcũtutuaduti'que ni'i

⁷ Acawererã, marĩ wioꝝu Jesucristo a'ticãpu wãcũtutuatuoya. Ni'cũ oteri masũ cã ote'que dũcatiri cura co'tesami. Cũ ote'quere aco peja doquesãarĩ cura sojatimigũ, co'tewapamosami. ⁸ Cã'rõacã dũ'sa'a Jesũ cã a'tiatjo. Tojo weerã musã quẽ'rã oteri masũ weronojõ yucuewapamoña. Jesure ãjõpeodu'uticã'ña.

⁹ Acawererã, musã Ô'acũ bu'iri da'resere ɯtirã, a'metu'titicã'ña. Ô'acũ marĩ nipe'tirãrẽ beseacju a'tiatjo cã'rõacã dũ'sa'a. ¹⁰ Dũporocjãrã Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masãrẽ wãcũña. Na Ô'acũ ye quetire werecã, ãpẽrã masã narẽ ña'arõ weecãrã niwã. Narẽ tojo weemicã, na pi'etisere wãcũtutua, nu'cãcãrã niwã. Na wee'caro weronojõ marĩ quẽ'rã weerã. ¹¹ ãpẽrã narẽ ña'arõ weemicã, Ô'acũrẽ ãjõpeodu'uticãrã niwã. Tojo weerã marĩ na ãjõpeonu'cũsere wãcũrã, "Ô'acũ na me'rã e'catipĩ", ni tũ'oña'a. Apĩ dũporocjũpu Job wãmetigu ye queti quẽ'rãrẽ masĩ'i. Cũrẽ peje ña'ase wa'acaro niwũ. Tojo wa'amicã, cã wãcũtutua, Ô'acũrẽ ãjõpeodu'uticu niwĩ. Ô'acũ masãrẽ ma'igũ, pũrõ pajaña'mi. Tojo weegu Job cã pi'etĩca be'ro Ô'acũ peje añuse cũrẽ o'ocũ niwĩ. Cũ todũporopũ cuo'que nemorõ o'ocũ niwĩ.

¹² Ô'acũ musãrẽ bu'iri da'rerĩ nĩgũ, nu'cũ'ase quetire wereguti. Nisooro marĩrõ ucũña. Apeyenojõrẽ wee'cu "Weeapũ", ñiña. Weeti'cu "Weetiapũ", ñiña. Nematicã'ña. Ô'acũpure wãmepeoticã'ña. "Ô'acũ me'rã diacjũta ni'i", niticã'ña. Tojo weegu Ô'acũ musãrẽ bu'iri da'reesome.

¹³ Marĩrẽ ña'arõ wa'acã, Ô'acũrẽ sãrĩrõua'a. E'catirã, cũrẽ basapeorõua'a. ¹⁴ No'o dutitigu Jesure ãjõpeorãrẽ sũ'ori nirãrẽ pijiato. Na cã tiro etarã, Ô'acũrẽ sãrĩbosato. Ƴ'se me'rã cũrẽ ñapeo, "Jesũ, ã'rĩ mu'urẽ ãjõpeogure yu'ruoya", ni ñubueato. ¹⁵ ãjõpeose me'rã cũrẽ sãrĩbosacã, marĩ wioꝝu cũrẽ yu'ruogusami. Dutiti'cu yu'rugusami. Cũ ña'arõ wéeca be'ro nicã, Ô'acũ cũrẽ acobojogusami. ¹⁶ Tojo weerã musã ña'arõ wee'quere a'merĩ wereyu'ruya. Dutitirãrẽ yu'ruodutirã, Ô'acũrẽ sãrĩbosaya. Ni'cũ añurõ weenu'cũgũ ɯputu ãjõpeose me'rã sãrĩcã, Ô'acũ yu'titicã weetisami. ¹⁷ Dũporocjũpu Elĩã Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ marĩ weronojõ nicũ niwĩ. Cũ Ô'acũrẽ acoro pejaticã'to nĩgũ, pũrõ sãrĩcu niwĩ. Cũ sãrĩsere Ô'acũ yu'ticu niwĩ. Cũ yu'ticã, i'tia cã'ma ape cã'ma deco aco ne pejaticaro niwũ. ¹⁸ Be'ro Ô'acũrẽ "Aco pejato tja", ni sãrĩcu niwĩ. Cũ tojo sãrĩcã, acoro pejacaro niwũ. Tojo wa'acã, apaturi otese pi'rĩ dũcaticaro niwũ tja.

¹⁹⁻²⁰ Acawererã, apeye musãrẽ weretuoguti. Apetero ni'cũ Jesure ãjõpeogu ña'arõ weebosami. Cũ tojo weecã, apĩ cũrẽ weetamugũ, cã todũporopũ ãjõpeo'caronojõta ãjõpeocã weesami tja. Cũ tojo weegu cũrẽ bu'iri da'reno'bo'cure yu'rucã weesami. Ô'acũ quẽ'rã cã peje ña'ase wee'quere acobojosami.

Tocã'rõta oja'a.

Santiago.

Pedro ojamu'tāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pedro Jonás macū Betsaidacjū wa'i wējērī masū nicu niwī. Cū nūmotigu nicu niwī. Ā'rīta Jesure "Mu'u Ō'acū o'ó'cu, cū macū ni'i", nicu niwī. Jesure wējēcaterore i'tiati "Cūrē masīwe'e", nisoocu niwī. Ne waroputa Espiritu Santu dijataca be'ro Jesucristore ējōpeorārē sū'ori nisetigu nicu niwī. Be'ro romano masā wioḡu Nerón cūrē Romapu wējēcu niwī.

A'ti pūrīrē Pedro Jesucristore ējōpeorā Asia di'tapu du'tistewā'cā'cārārē ojacu niwī. Romapu nīgū, ojacu niwī. Jesucristore ējōpeorā pi'eticā i'agū, āpērā narē ña'arō weecā wācūtutuadutigu ojacu niwī.

Jesure ējōpeorā wa'aste'cārārē Pedro oja'que ni'i

¹ Yu'are Jesucristo cū ye quetire bu'edutigu besecūwī. A'ti pūrī me'rā musārē añudutise o'ó'o. Musā Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, Bitinia wāmetise di'tapu Jesucristore ējōpeose bu'iri āpērā ña'arō weecā wa'astewā'cā'cārārē oja'a. ² Marī pacū Ō'acū dūporopu cū ūa'caronojōta marīrē cū pō'rā niato nīgū besetojacu niwī. Espiritu Santu me'rā marī ña'arā nī'cārārē ducayucu niwī. Marīrē cū macū Jesucristo ūaro weedutigu besecu niwī. Tojo nicā cū macū curusapu wērīgū dí o'maburose me'rā marī ña'arō wee'quere acobojoguti nīgū, besecu niwī.

Ō'acū musārē ejerisājāse, nipe'tise añusere o'onemoato.

³⁻⁴ Ō'acū, marī wioḡu Jesucristo pacure e'catise o'orā. Cū marīrē pajaña'gū, cū pō'rā sājācā weecu niwī. Cū macū Jesucristo wērī'cupure masō'que me'rā marī todūporo ña'arō niseti'quere acobojocu niwī. Tere wéégū, marīrē apaturi bajuaapo'cārārē weronojō weecu niwī. Ō'acū cū pō'rārē "Añubutiasere o'oguti", nicu niwī. Cū o'oa'tjere marī e'catise me'rā yucuerā wee'e. Tere ūmūsepū cuoyotojasami. Cū o'oa'tje a'ti nucūcā cjase weronojō pe'ti, boasome. Ninu'cūcā'rōsa'a. ⁵ Marī Ō'acūrē ējōpeoyucā, cū tutuaro me'rā marīrē co'tesami. Jesucristo apaturi a'ti nucūcāpure a'tigu, nipe'tirā i'orōpu "Ā'rā yu'u yu'ruo'cārā nima. Yu'u me'rā ninu'cūrāsama", ni i'ogūsami.

⁶ A'ti nucūcāpure nīrā, marī pi'etinīrā wee'e yujupu. Tojo pi'etimīrā, ūmūsepū Jesucristo marīrē o'oa'tjere wācūrā, e'catiyurā. ⁷ Marī Jesucristore ējōpeose uru besese weronojō ni'i. Masā ¿uruta niti? nīrā, pecame'e bu'ipu asipopeosama. Sipipejaca be'ro ña'ase po'ca ūjūpe'tidija wa'asa'a. Añuse uru dia'cū tojasa'a. A'te weronojō marīrē ¿Jesucristore diacjūta ējōpeomitina? nīrō, ña'arō wa'asa'a. Marī ña'arō yu'rurā, te po'ca ūjūpe'ti'caro weronojō ña'asere weedu'usa'a. Tojo nicā Jesucristore ējōpeonemosa'a. Cūrē ējōpeodu'uticā i'arā, masā diacjūta marīrē cūrē ējōpeoma, ni i'arāsama. Uru wapabuju ni'i. Wapabujumirō, pe'tia wa'asa'a. Marī Jesucristore ējōpeose uru nemorō wapati'i. Te pūrīcā ne pe'titisa'a. Tojo weega Jesucristo marīrē apaturi a'ti nucūcāpure a'tigu, "Yu'are añurō ējōpeowu", nigūsami.

⁸⁻⁹ Musā Jesucristore a'ti nucūcāpu nicā i'ati'cārā nimirā, cūrē ma'i'i. A'tiro nicārē cūrē i'atimirā, ējōpeo'o. Musā cūrē ējōpeocā, musārē pecame'epu wa'abo'cārārē yu'rucā weegusami. Tojo weerā musā Ō'acū

tiropu wa'atjere wācūrā, pūrō e'cati'i. ¿De'ro ni werenemobosau? Wereta basiowe'e.

¹⁰ Dapoporopu Ō'acū ye queti weremu'tārī masā a'tiro nicārā niwā: "Ō'acū masā ña'arō wee'quere acobojo, narē yu'ruogusami", nicārā niwā. A'tere weremirā, na basu weresere tu'omasiticārā niwā. Tojo weerā tere masisī'rīrā, uputu bu'e wācūnrūcārā niwā. ¹¹ Espiritu Santu weetamuse me'rā a'tiro weryucārā niwā: "Masārē yu'ruoacju pūrō pi'eti wērīgūsami. Wērī'cupu nimigū, masāgūsami. Cū masāca be'ro u'musepu mujāa, cū pacu tiro wlogu dujiri cūmurō diacjū pe'e dujigusami." Espiritu Santu tojo nisere tu'orā, Ō'acū ye queti weremu'tārī masā "¿De'ro nicā, noarē tojo wa'arosari?" nīrā, pūrō masisī'rīcārā niwā. ¹² Ō'acū na masisī'rīcā ī'agū, narē a'tiro werecu niwī: "A'te queti musā nīrī curare wa'asome yujupu. Be'rocjārāpu a'tere ī'arāsama", nicu niwī. Narē tere weryugu, marī a'tocaterocjārā pe'ere weregu weecu niwī. Tojo weegu Ō'acū a'tocaterore a'tiro weemi majā. Espiritu Santu u'musepu nigūrē cū ye queti wererā me'rā musārē weredutigu o'ócū niwī. Na Espiritu Santu tutuaro me'rā tere a'tiro werema. "Jesucristo a'titojacu niwī. Marīrē yu'ruocū nimi", nima. Ō'acūrē wereco'terā u'musecārā quē'rā masārē yu'ruosere "¿De'ro waro niti?" ni masisī'rīsama.

Ō'acū marīrē ña'ase marīrō nisetidutise nī'i

¹³ Ō'acū marīrē ma'īgū, ña'arō marī wee'quere acobojotojacu niwī. Tojo weerā musā weeatjere añurō wācūyuya. Musā ña'arō weesi'rīsere weeticā'ña. Wācūtutuaya. Ō'acū añurō wēégu, marīrē Jesucristo apaturi a'ti nucūcāpu a'ticā cū o'otajere pūrō wācūnrūña. Tere wācūrā, e'catise me'rā co'teya. ¹⁴ Wī'marā añurā na pacusumua dutisere añurō yu'tisama. Na weronojōta musā quē'rā marī pacu Ō'acū dutisere añurō yu'tiya. Musā todapoporopu Ō'acūrē masītirā, ña'arō uaripejasere weecārā niwā. Nī'cārōacārē musā ña'arō uaripejasere du'ucā'ña majā. ¹⁵ A'tiro pe'e weesetiya. Ō'acū marīrē bese'cu ña'ase moogū nimi. Tojo weerā marī ña'ase marīrā nīrōua'a. ¹⁶ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro o'ano'caro niwū: "Yu'u añugū, ña'ase moogū nī'i. Tojo weerā musā quē'rā ña'ase marīrā nisetiya", nicu niwī Ō'acū.

¹⁷ Musā Ō'acūrē sērīrā, cūrē "Pacu" nisa'a. Cū nipe'tirārē nī'cārōnojō marī wee'quenucūrē beseburogusami. Ne nī'cūrē du'asome. Tojo weerā musā a'ti umucopure catiro pōtēorō Ō'acūrē wiopesase me'rā tu'oña'ña. ¹⁸ Musā ñecūsomua niseti'caronōjō weesirutumujāti'que wapamarīcaro niwā. Te wapamarīsere cō'agū, Ō'acū yu'ruocu niwī. Musā a'tiro masī'i. Cū marīrē bu'iri da'rebo'quere wapayewīrōgū, pe'tisenōjō me'rā, uru, nīyeru me'rā wapayeticu niwī. ¹⁹ A'tiro pe'e weecu niwī. Cū macū Jesucristo uputu ma'īgū cū wērīgū dí o'maburose me'rā marīrē yu'ruocu niwī. Ēsā judío masā ñecūsomua'pua na ña'arō wee'que wapa Ō'acūrē acobojose sērīrā, a'tiro weecārā niwā. Oveja dojoriwī'i nitīgure, cāmi marīgūrē, nipe'tiro cū upu añugūrē wējē, Ō'acūrē ūjūamorōcārā niwā. Cū, oveja añugū nī'caronōjō Jesucristo añugū waro, ña'ase moogū nimi. Cū wērīgū dí o'maburose me'rā marī ña'arō wee'quere yu'ruocu niwī. ²⁰ Ō'acū a'ti turi weese daporo "Yu'u macū masārē yu'ruogusami", ni besetojacu niwī. Tojo besemigū, maata o'óticu niwī. A'tocateropu marī

ye niatjere ya'ruoacjure cūrē o'ócu niwī. ²¹ Jesucristo wēriše me'rā Ō'acūrē ējōpeono'o. Cū Jesucristore wērī'cupure masōcu niwī. Masō, u'musepu cūrē miimujācu niwī. Topu cūrē wioḡu sōrōcu niwī. Marīrē ējōpeodutigu tojo weecu niwī. Tojo nicā marī u'musepu wa'atjere e'catise me'rā yucuedutigu tojo weecu niwī.

²² Musā diacjū nisere ya'tirā, Jesucristore ējōpeorā weecārā niwū. Cūrē ējōpeorā, musā ña'arō weeseti'quere du'ucārā niwū. Tojo weerā musā ni'cārōacārē bu'iri marīrā ni'i. Musā ni'cū pō'rā weronojō a'merī ma'i'i. A'merī ma'irā, bu'icjase ucūse me'rā dia'cū ma'iticā'ña. Nipe'tise musā weese me'rā pe'e ma'ña. ²³ A'tiro ni'i. Ō'acū ucūse ninu'cūcārōsa'a. Marī tere ējōpeorā, cū pō'rā sājācārā niwū. Tojo weerā apaturi bajuaapo'cārā weronojō ni'i. Marī pacusumua boadijasama. Marī apaturi bajuaaporā, na boadijaro weronojō wa'asome. Ō'acū pō'rā sājārā pe'e, cū me'rā catinu'cūcārāsa'a. ²⁴ Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpu a'tiro o'jano'wū: Tá ñai wēripe'tia wa'asa'a.

Masā quē'rā tojota nipe'tirā wērīrāsama.

O'ori quē'rā añuse nimirō, boadijasa'a.

Masā quē'rā peje cuorā, wiorā nimi'cārā wērīrāsama.

²⁵ Na caose quē'rā pe'tirosa'a.

Ō'acū ucūse pūrīcā ne pe'tisome.

Ninu'cūcārōsa'a, ni o'jano'wū.

Musārē te quetire āpērā werēcārā niwā. Na wereseta añuse, ne pe'titise queti ni'i.

2

¹ Musā Ō'acū pō'rā ni'i. Tojo weerā nipe'tise ña'asere du'ucā'ña. Āpērārē nisooticā'ña. Weesooticā'ña. Āpērā yere uoticā'ña. Ucjaticā'ña.

²⁻³ Musā Ō'acū añugū nimi nisere masītojasa'a. Tojo weerā wī'marā ne bajua'cārā na paco ōpēcōrē uputu mi'rīsī'rīrā weronojō weeya. Ō'acū ye añuse quetire uputu tu'sase me'rā tu'osī'riña. Wī'marā na pacosānumia ye ōpēcōrē mi'rīrā, ī'oduarā wa'asama. Ō'acū ucūse wī'magū paco ōpēcō weronojō ni'i. Te diacjū wereme'ricā'a. Marī tere wācūnu'cūrā, cūrē ējōpeotutuanemorāsa'a. Cūrē masīnemoato nīgū marīrē ya'ruoacu niwī.

Wi'i yeerā ūtāgā yeenu'cācja weronojō Jesucristo nimi nise ni'i

⁴ Musā Jesucristore ējōpeo'o. Tojo weerā cū me'rā añurō nisetiya. Cū catigu, marīrē cū me'rā caticā weemi. Cū ninu'cūcūsami. Āpērā cūrēta teecārā niwā. Na teemicā, cū pacu Ō'acū pe'e cūrē "Añuyurūgu nimi", ni besecu niwī. Besetoja, cūrē wioḡu sōrōcu niwī. ⁵ Musārē añurō masīdutigu queose me'rā wereguti. Ō'acū ūtāpaga me'rā ni'cā wi'i añurī wi'i yeegu weronojō weesami. Ūtāgā añucja me'rā yeenu'cāsami. Tutuari wi'i niato nīgū tojo weesami. Jesucristota cū ne waro wi'i yeenu'cācja ūtāgā weronojō nīgū nimi. Marīpua apeye na yeeturiamujāse weronojō ni'i. Marī nipe'tirā ni'cārō me'rā Ō'acū cū wéeca wi'i weronojō ni'i. Tojo weerā cū yarā waro nīrā, Jesucristo weetamuse me'rā pa'ia weronojō Ō'acū yere da'ramasī'i. Añurō wéerā, āpērā ye niatjere sērībomasasī'i. Tojo nicā Ō'acūrē e'catise o'omasī'i. Marī tojo weecā ī'agū, Ō'acū

e'catisami. ⁶ Duporocjārāpu quē'rā te cjase Ō'acū cū ucū'quere a'tiro ojacārā niwā:

Ni'cā wi'i, wi'i Jerusalēpure yeeguti.

Ti wi'ire yéegu, ni'cāgā ūtāgā añucjare beseguti.

Tutuari wi'i wa'ato nīgū tiga me'rā nu'cāgūti.

Yu'u ūtāgārē ucūgū, yu'u macū pe'ere wāmepeogu wee'e.

Cúta nimi yu'u bese'cu.

Yu'u i'acā, añuyuruagu nimi.

Cūrē ējōpeorā pūrō e'catirāsama.

“Mejō warota ējōpeocāti”, nisome, ni ojacārā niwā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā.

⁷ Musā Jesucristore ējōpeorā añurō e'catise me'rā cūrē tu'oña'sa'a. Āpērā pe'e cūrē ējōpeotitjārā, musā weronojō tu'oña'tisama. Mejō nīgūrē weronojō tu'oña'cā'sama. Āpērā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā a'tiro ojacārā niwā tja:

Masā ūtā me'rā wi'i yeerātirā ni'cāgārē ūati, cō'asama.

Na cō'acaga me'rā āpērā pe'e tutuari wi'i yeesama.

Tiga maricā, wi'i yeeya maribopā.

A'te a'tiro nisī'rūrō wee'e. Wiorā judío masā tiga ūtāgārē weronojō Jesucristore ūatiwā. Na ūaticicā, cū pacu Ō'acū pe'e cūrē besecu niwī. Bese, cūrē wiogu sōrōcu niwī. Cū maricārē, marī Ō'acū pō'rā sājāmasītibopā. ⁸ Apeye ojanemocārā niwā tja:

Ō'acū cū besecaga ūtāgāpu masā pu'atuu, buruque'arāsama.

A'te a'tiro nisī'rūrō wee'e. Jesucristore Ō'acū besecu niwī. Tigapu pu'atuu, buruque'a'caro weronojō Jesucristore ējōpeotirā bu'iri da'reno'rāsama. Toduporoputa maata Ō'acū cū macūrē ējōpeotirā tojo wa'arāsama, nitojacu niwī.

⁹ Marī pūrīcā na weronojō niwe'e. Ō'acū cū yarā niato nīgū marīrē besecu niwī. Tojo weerā marī wiogu yarā pa'ia weronojō cū yere da'rarā ni'i. Ō'acū marīrē cū ya curuacjārā sājācā weecu niwī. Ņa'ase marīrō niseticā weecu niwī. Duporopu Ō'acū cū yarā masā Israe curuacjārārē yu'u were'que pejere weecu niwī. Musā Jesucristore ējōpeorā ni'i. Tojo weegu musārē mejārōta weemi. Ō'acū marīrē añurō wee'quere āpērārē weredutigu tojo weemi. Ō'acū añuyuruagu marī űa'arō wee'quere acobojomi. Acoboyo, na'itī'arōpu ní'cārārē marīrē yu'ruomi. Tojo weerā ni'cārōacārē cū pō'rā bo'reyurupu nirā weronojō ni'i. ¹⁰ Duporopu ni'cū Ō'acū ye queti weremu'tārī masū a'tiro nicu niwī: “Ō'acū pājārā judío masā nitirārē yu'ruogusami.” Tojo weerā musā toduporopure Ō'acū pō'rā mejēta nīni'wū yujupu. Ni'cārōacārē cūrē ējōpeoca be'ro cū pō'rā ni'i majā. Ō'acūrē musā ējōpeose duporo cū musārē ma'isere, cū pajaña'sere masīticārā niwū. Ni'cārōputa a'tere masī'i majā.

Pedro Jesucristore ējōpeorārē “A'tiro weeya” nise ni'i

¹¹ Yu'u musārē pūrō ma'isa'a. Ni'cārōacā yu'u wereatjere musā weecā ūasa'a. Marī a'ti turipure sijari masā ni'i. Marī niatjo waro ū'musepu ni'i. Topu ninu'cūcā'rāsa'a. Tojo weerā marī űa'arō weesī'rīserē weeticārā. Marī űa'arō weesī'rīse añurō weesī'rīse me'rā a'mequēse ni'i. Te űa'arō weesī'rīse añurō weese pe'ere cā'mota'asī'rīsa'a. Ō'acū pe'e marīrē añurō weecā ūasami. ¹² Musā Jesucristore ējōpeotirā wa'teropu nisa'a. Cūrē

ējōpeose bu'iri musārē “Ńa'arā nima”, ni ucjasama. Musā na wa'teropure añurō nisetiya. Tojo weecā, na tojo ucjamirā, musā añurō weesetisere ĩ'arāsama. Tere ĩ'arā, siape me'rā pājārā Jesucristore ējōpeorāsama. Tojo weerā cū apaturi a'ticā, musā weronojōta na quē'rā Ō'acūrē “Mu'u añugū, tuuagu ni'ĭ”, ni ējōpeorāsama.

13-14 Marī wioḡu Jesucristore ējōpeotjārā, a'tiro weerōa'a. A'ti di'tacjū wioḡu waro, cū docacjārā wiorā, tojo nicā nipe'tirā a'ti nucūcācjārā wiorā dutisere yu'tiroa'a. Wioḡu waro cū docacjārārē ña'arō weerārē bu'iri da'redutisami. “Añurō weerā pe'ere ‘Añurō weepu musā' niña”, nisami.

15 Ō'acū musā añurō weecā uasami. Tojo weecā, āpērā musārē ucjami'cārā mejō warota ucjama'acā'rāsama. Ō'acū musā añurō weese me'rā na ucjama'a'cārā, tu'omasitirārē di'tamarīacā weecā uasami.

16 Ō'acū marīrē yu'ruotojacu niwī. Tojo weerā yu'ruono'cārā weronojō weesetirā. A'tiro wācūtīcārā. “Yu'u āpērā dutise doca niwe'e. Tojo weegu yu'u huro weeguti”, niticārā. A'tiro pe'e weerā. Ō'acūrē ma'i, cū huro weerā. Ña'asere weeticārā. Da'raco'terā na wioḡu dutisere añurō yu'tirā weronojō marī quē'rā Ō'acū dutisere yu'tirā. 17 Ducawaaro marīrō nipe'tirārē ni'cārōnojō ĩ'arā. Jesucristore ējōpeorārē ma'irā. Ō'acūrē nucū'ase me'rā ējōpeorā. A'ti di'tacjū wioḡure wiopesase me'rā tu'oña'rā.

Jesucristo pi'etigu nu'cā'caronojō marīrē nu'cādutise ni'i

18 Musā ni'cārērā āpērārē da'raco'terā nisa'a. Musā wiorārē ējōpeoya. Nipe'tirā na dutisere yu'tiya. Musārē añurō weerā dia'cūrē yu'titīcā'ña. No'o ña'arō weerā quē'rārē yu'tiya. 19 Apetero musā añurō weemicā, musā wiorā bu'iri da'rebosama. Na tojo weecā, musā Ō'acūrē ējōpeosere ĩ'orā, narē ye'suticā'ña. Tojo weecā, musārē Ō'acū “Añurō weema”, ni ĩ'agūsami. 20 Musā ña'arō wéeca be'roma musārē bu'iri da'rerā, queoro weerā weema. Musā na bu'iri da'resere nu'cārā, “Añurō wéerā, nu'cā'a”, niticā'ña. Musā tojo nu'cāse wapamarī'i. Musā ña'arō wee'que wapa queorota bu'iri da'rerā weesama. Musā añurō wéeca be'ro na ña'arō weecā, nu'cāña. Tojo weese pe'ere Ō'acū “Añurō weema”, ni ĩ'agūsami.

21 Ō'acū musā añurō weemicā, musārē ña'arō weesere nu'cādutigu cūucu niwī. Jesucristomarīcā marīrē yu'ruogu, pi'eti, wērīwī. Añurō weemicā, cūrē ña'arō weewā. Tojo weegu marī quē'rārē cū wee'caronojōta weesirutucā uasami. 22 Cū ne ni'cāti ña'arō weetiwi. Nisootiwi. 23 Cūrē ña'arō bujicā'cārārē narē bujicā'a'metiwi. Cū pi'etigu, “Musārē bu'iri da'reguti”, nitiwi. Cū pacu pe'ere “Yu'u pacu cū huro, queoro ña'arō weerārē bu'iri da'regusami”, niwī. Tojo weegu cū ye niatjere cū pacupure wiawī. 24 Cū basu marī ña'arō wee'que wapare wapayegu, curusapu wērīwī. Marī ña'arō weesere du'udutigu marīrē wērībosawī. Tojo cū weese me'rā a'tiro weewī. Marīrē ña'asere sirutumī'cārārē añuse Ō'acū ye pe'ere sirutucā weewī. Cū marīrē yu'ruogu, cāmi da'reno'o, uputu pūrīse tu'oña'wī. Tojo cū weese me'rā marī ña'arō yu'rūbo'cārā yu'ruono'wū. 25 Marī a'tiro nicūmiwū. Oveja sārīrō po'peapu ni'cārā no'o huro wijaawā'cāsama. Wijaawā'cā, ĩ'anurātīcā, bajudutia wa'asama. Marī na weronojō nicūmiwū. Ni'cārōacārē Jesucristore ējōpeo'o. Tojo weerā ovejare co'tegu bajuduti'cārārē a'ma, cū narē boca'caro weronojō ni'i. Jesucristo marīrē ña'arō weeri nīgū, marīrē ĩ'anurū, co'tegu nimi.

3

Omocā du'te'cārārē dutise ni'i

1-2 Numia, marāpusumuatirā, añurō tu'oya yu'u wereatjere. Musā marāpusumua dutisere, na űaro weeya. Ni'cārērā musā marāpusumua Jesucristore ějōpeotisama. Cũ ye quetire ne tu'osĩ'rītisama. Tojo weerā te quetire weretimirā, a'tiro pe'e weeya. Narē ějōpeoya. Na dutisere e'catise me'rā weeya. Musā tojo weecā, na quē'rā musā añurō weesetisere ĩ'acũu, Jesucristore ějōpeobosama. ³ Āpērā, "Añurā nima", nidutirā, musā upure peje ma'masu'aticā'ña. Musā upu bajuse dia'cūrē wācũnũrũticā'ña. ⁴ Musā añurā nisĩ'rĩrā, añurō bajusĩ'rĩrā, a'tiro pe'e weesetiya. Musā marāpusumuarē tu'saroputa na dutisere ma'ise me'rā weeya. Tu'tiro marĩrō āpērārē queoro weeme'ricā'ña. Ejeripō'rā caributiro marĩrō tu'oña'ña. A'te añurō weesetise pe'tisome. Musā upure ma'masu'ase pũricā pe'tirosa'a. Musā añurō weeseticā, Ő'acũ musā me'rā e'catigusami. Musā a'tiro weese cũ ĩ'orōpũre añubutiase waro ni'i. ⁵ Yu'u musārē nĩrōnojōta dũporocjārā numia Ő'acũrē ějōpeorā añurō weeseticārā niwā. Na marāpusumua dutisere añurō yu'ticārā niwā. ⁶ Sara dũporocjōpu co marāpu Abrahā dutisere añurō yu'tico niwō. Tojo weego Abrahārē co wiogure weronojō tu'oña'co niwō. Musā quē'rā musā marāpusumuarē añurō weeya. Musā nipe'tisere añurō wéerā, tojo nicā uiro marĩrō nisetirā, Sara weronojō nĩrāsa'a.

⁷ Ni'cārōacārē nũmotirārē wereguti. Mu'u nũmorē añurō weesetiya. Core ějōpeoya. Co mu'u weronojō tutuatimo. Ő'acũ co quē'rārē pajaña'gũ, mu'arē weronojōta yu'ruocu niwĩ. Tojo weegu core añurō co'teya. A'tiro weecā, musā Ő'acũrē ñubuese ne cā'mota'ata basiosome.

A'merĩ añurō nisetidutise ni'i

⁸ Ni'cārōacārē nipe'tirāpũre weretuoguti. Ni'cārō me'rā nisetibũroya. Āpērārē pajaña'ña. Ni'cũ pō'rā weronojō ma'isetiya. "Ŭsā āpērā yu'ruoro ni'i", ni wācũticā'ña. ⁹ Āpērā musārē ña'arō weecā, narē a'meticā'ña. Musārē ña'arō bujicā'cā, narē bujicā'a'meticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Narē añurō wa'ato nĩrā, Ő'acũrē sērĩbosaya. Ő'acũ marĩrē tojo weedutisami. A'tiro weecā, Ő'acũ musārē añurō weegusami. ¹⁰ Dũporopũre ni'cũ Salmo wāmetiri pũrĩpũre añurō nisetisere a'tiro ojacu niwĩ: No'o musā catiri űmũcore e'catise me'rā nisĩ'rĩrā, ña'arō ucũticā'ña. Nisootirāta niña.

¹¹ No'o musā ña'arō weesĩ'rĩsere weeticā'ña.

Añuse pe'ere weeya.

Āpērā me'rā a'metu'titirāta ma'ise me'rā nisetiya.

¹² Añurō weesetirārē Ő'acũ co'tesami.

Na cūrē sērĩsere yu'tisami.

Ña'arō weerā me'rā pe'ere e'catitisami.

Narē bu'iri da'resami.

Tojo weerā musā añurō nisetiya ni, Salmo pũrĩpũre ojano'caro niwĩ.

¹³ Musā añuse dia'cūrē weeseticā, űnoa musārē ña'arō weebosau? Weetisama. ¹⁴ Musā añurō weemicā, āpērā musārē ña'arō weecāma, e'catiya. Ő'acũ musārē añurō weegusami. Tojo weerā na musārē ña'arō weesĩ'ricā, wācũque'titicā'ña. Narē uiticā'ña. ¹⁵ A'tiro pe'e wācũña. "Jesucristo nipe'tirā bu'ipu űsā wiogu nimi", ni ějōpeoya. No'o musārē āpērā "¿De'ro weerā Jesucristore ějōpeoti?" nibosama. Na tojo nicā,

musã yu'tiatjere wãcũyutojaya. Narẽ añurõ yu'time'rĩcã'ña. Pũrĩrõ yu'titicã'ña. ¹⁶ Musã Jesucristore ãjõpeose bu'iri ãpẽrã musãrẽ ña'arõ ucjasama. Na ucja'que diacjũ niticã ï'arã, bopoyarãsama. Tojo weerã musã añurõ nisetirã, Õ'acũ ï'orõpũre bu'iri marĩrã tu'oña'rãsa'a. ¹⁷ Õ'acũ cũ uacãma, marĩ añurõ weemicã, ãpẽrã marĩrẽ ña'arõ weebosama. Tojo weese añu ni'i. Marĩ ña'arõ weecã pe'ema, ãpẽrã marĩrẽ ña'arõ weecã, marĩ ye bu'irita ni'i.

¹⁸ Jesucristomaricã añugũ nimigũ, pi'etiwi. Cũ bu'iri moomigũ, marĩ ña'arõ wee'que wapare wẽrĩ wapayebosawĩ. Marĩ bu'iri cõorãrẽ wẽrĩbosagũ, tojo weewĩ. Marĩrẽ yu'ruogu, ni'cãtita wẽrĩwĩ. Cũ tojo weese me'rã cũ pacu tiropu marĩrẽ wa'ata basiocã weewĩ. Cũ bu'icã upu waroma wẽrĩa wa'awĩ. Wẽrĩtoja, be'ro masãcu niwĩ. Cũ ejeripõ'rã pũrĩcã wẽrĩticaro niwũ. ¹⁹⁻²⁰ Cũ ejeripõ'rã me'rã cũ upu masãpepu cũnarĩ cura a'tiro weecu niwĩ. Duporopu Õ'acũ a'ti turi miocã, wẽrĩ'cãrã na bi'adupono'caropu nirãrẽ ï'agũ wa'acu niwĩ. Topu narẽ cũ wẽrĩ masãsere weregu ejacu niwĩ. Dia miõse duporo Noé yoacã yucusujore a'medo'gu da'racu niwĩ. Cũ tiwu weeri curare cũ nĩcaterocjãrãrẽ Õ'acũ narẽ ãjõpeocã uacu nimiwĩ. Na pe'e ne ãjõpeoticãrã niwã. Noé, cũ numo, cũ põ'rã, na numosãnumia dia'cũ ãjõpeocãrã niwã. Tojo weerã na ochota tiwu me'rã yu'rucãrã niwã. ²¹ Õ'acũ narẽ yu'ruo'caro weronõjõta marĩ quẽ'rãrẽ Jesucristo wẽrĩ masãse me'rã Õ'acũ yu'ruocu niwĩ. Õ'acũ a'ti turire miogũ narẽ yu'ruo'que marĩrẽ wãmeyese weronõjõ ni'i. Marĩrẽ wãmeyese marĩ upure ù'irĩ coese mejõta ni'i. A'tiro ni'i. Õ'acũ ï'orõpũre bu'iri marĩrã nisĩ'rĩrã, cãrẽ acobõjõse sãrĩse ni'i. ²² Jesucristo masãca be'ro cũ pacu tiropu mujãacu niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ cũ wiogu dujiri cãmurõpu nisami. Cũ nipe'tirã bu'ipu, wiogu nimi. Õ'acãrẽ wereco'terã, nipe'tirã wiorã u'muarõpu nirã yu'ruoro nimi.

4

Duporopu ña'arõ weemi'cãrã ña'arõ weedu'use queti ni'i

¹ Jesucristomaricã a'ti di'tapu nĩgũ, pũrõ pi'etiwi. Marĩ quẽ'rã cũ pi'eti'caro weronõjõta weerã. Pi'etisere uiticã'rã. Marĩ pi'etirã, Jesucristo weetamuse me'rã nemorõ wãcũtutuarãsa'a. Ña'asere weesi'rĩtirãsa'a. ² Tojo weerã a'tiro nicã me'rã marĩ catise numarĩ ejatuario marĩ ña'arõ weesi'rĩsere weesome majã. Õ'acũ cũ uaro pe'e weerãsa'a. ³ Musã Jesucristore ãjõpeotirã na weesetisenõjõrẽ weetojacãrã niwũ. Ña'arõ musã weesi'rĩsere weecãrã niwũ. Numia me'rã ña'arõ weecãrã niwũ. Numia quẽ'rã umua me'rã mejãrõta ña'arõ weecãrã niwũ. Que'acãrã niwũ. Bosenamu nicã que'a, caricũcãrã niwũ. Ña'arõ weesere yu'ruoquejocã'cãrã niwũ. Apeyere Õ'acũ dutisere yu'runu'cãrã, masã yee'quere ãjõpeocãrã niwũ. ⁴ Ni'cãrõacãrẽ te pejere musã weetisa'a majã. Toduporopu musã me'rã ña'arõ weeseti'cãrãrẽ ba'patinemetisa'a. Musãrẽ na pijicã, wa'atisa'a. Musã tojo weecã, "¿De'ro weerã tojo weeti?" nisama. Tere ï'arã, musãrẽ ï'atu'ti, ucjasama. ⁵ Na tojo weemicã, a'tere masĩa. Õ'acũ musãrẽ ucja tu'tirãrẽ "¿De'ro weerã yu'u põ'rãrẽ tojo weeri?" ni sãrĩtiña'gũsami. Musãrẽ tojo wee'cãrã na wee'quere beseno'rãsama. Õ'acũ nipe'tirã wẽrĩ'cãrãrẽ, catirãrẽ marĩ weesenucũrẽ besegusami. Ne ni'cũrẽ du'asome. ⁶ Nipe'tirã masã wẽrĩdijape'tirãsama. Jesucristore

ējōpeo'cārā pe'e na ye upu boamicā, Ō'acū tiropu catinu'cūcā'rāsama. Tojo weerā narē a'ti turipu caticā, Jesucristo ye añuse quetire wereno'caro niwā.

⁷ A'ti turi pe'tiatjo cā'rōacā du'sasa'a. Tojo weerā musā weesere añurō tu'oña'nu'cō, weesetiya. Wācūtutuaya. Musā ña'arō weesiriserē nu'cāña. Tojo weerā musā queoro ñubuerāsa'a. ⁸ Nipe'tise apeyenojō yu'rūoro a'tiro weeya. Diacjū a'merī ma'ña. Ne a'merī ma'idu'uticā'ña. Marī āpērārē ma'írā, marīrē ña'arō weesere maata acobojosa'a. ⁹ Āpērā musā ye wi'seripu ejacā, e'catise me'rā narē ñe'eña. Uase marīrō narē a'māca, cārīse o'oya. ¹⁰ Ō'acū cū tutuaro me'rā marī Jesucristore ējōpeorāncūrē de'ro marī weemasiserē o'osami. Te o'ose me'rā cū yere añurō weemasī'i. Tere o'ogu, ni'cārōnojō o'otisami. Cū o'o'que pōtēorō āpērārē weetamudutigu o'osami. Marī āpērārē weetamurā, cū o'o'quere queoro weerā wee'e. ¹¹ Ni'cārērārē a'tenojōrē o'osami. Pājārā wa'teropu cū ye queti weretutasere o'osami. A'tere wererā, cū were'caro weronojō wereya. Āpērā, weetamurānojō quē'rā Ō'acū musārē tutuaro o'o'caro pōtēorō weetamuña. Tojo weecā, masā "Jesucristo cū weetamurō me'rā tojo weeama" ni, e'catise o'orāsama Ō'acūrē. Jesucristo tutuayu'ruami. Cū nipe'tirā bu'ipū, wiogu nimi. Tojo weerā marī cūrē e'catise o'onu'cūcārā.

Jesucristore ējōpeorārē "Mejēcā wa'acā, wācūtutuaya" nise ni'i

¹² Yu'u mairā, apeyenojō werenemogūti tja. Musā Jesucristore ējōpeose bu'iri ña'arō yu'rūrā, "¿De'ro weero tojo wa'ati?" ni i'amarīaticā'ña. Te musā pi'etisere wācūtutuarā, diacjūta Jesucristore ējōpeosere i'ono'o. Tojo weerā musā mejēcā wa'acā, i'amarīaticā'ña. ¹³ Mejō e'catiya. Ni'cārōacārē musā Jesucristo cū pi'eti'caronojōta pi'etisiruturā wee'e. Tojo weerā cū apaturi a'ticā, cū asistesere, cū tutuasere i'arā, pūrō e'catirāsa'a. ¹⁴ Marī Jesucristore ējōpeose bu'iri āpērā marīrē ña'arō bujicā'sama. Na tojo weecā, marī a'tiro masī'i. Espiritu Santu tutuayu'ruagu marīpūre nimi. Marī me'rā ninu'cūcūsami. Āpērā marīrē ña'arō weecā, weetamusami. Tojo weerā na ña'arō bujicā'micā, e'catino'sa'a. ¹⁵ Musā a'tiro wācūña. Wējēcō'arī masārē, yajari masārē Ō'acū bu'iri da'regusami. Āpērā yere ucja wācūnurūrā quē'rārē tojota weegusami. No'o ña'arō weerārē bu'iri da'regusami. Musā na weronojō weeticā'ña. Na, na ye bu'iri pi'etirāsama. ¹⁶ Apeterore musā Jesucristore ējōpeose bu'iri pi'etirāsa'a. Tojo pi'etirā, bopoyaticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Ō'acūrē e'catise o'orā, "Añu'u", ñña. "Mu'u ūsārē Jesucristo yarā sājācā weepu", ni wācūtutuaya.

¹⁷ Ni'cārōacārē Ō'acū masārē beseri numu nu'cātoja'a. Cūrē ējōpeorā me'rā besenu'cāmi. Marī cūrē ējōpeorā me'rā nu'cācā, āpērā cūrē ējōpeotirā pe'ema de'ro wa'aro wa'arosa'a. Ō'acū náma uputu bu'iri da'regusami. ¹⁸ Dapoporū Ō'acū ye queti weremu'tārī masū te pi'etise cjasere a'tiro ojacu niwī:

Ō'acūrē ējōpeorā waromarīcā u'musepu wa'ase daporo a'ti nucūcāpūre pi'etinīrāsama yujupu.

To pūrīcārē cūrē ējōpeotirā ña'arō weerā pe'ere ¿de'ro wa'arosa'u?

Narē ña'abutiario wa'arosa'a.

Ō'acū narē bu'iri da'regusami, tojo nicu niwī Ō'acū ye queti weremu'tārī masū.

19 Marī Ō'acū űaronojō pi'etirā pūrīcā, a'tiro weeroűa'a. Añurō weesere weenu'cūcā'rōűa'a. Tojo nicā marī ye niatjere Ō'acū marīrē wee'cure wiaroűa'a. Nipe'tise cū "Weegati" nisere queoro weesami.

5

Jesucristore ējōpeorā a'tiro weeroűa'a nise ni'i

1 Ni'cārōacārē majā Jesucristore ējōpeorā su'ori nirārē weregati. Yū'u quē'rā āpērārē su'ori nigūta ni'i. Yū'u Jesucristo pi'eticā ī'awū. Cū apaturi a'ti turipū a'ticā, Ō'acū nipe'tirāpure Jesucristo asistesere, cū tutuasere ī'ogūsami. Tere yū'u quē'rā nipe'tirā cūrē ējōpeo'cārā me'rā bu'ipejatamugūsa'a. 2 Jesucristore ējōpeorārē su'ori nirā, yū'u wereatjere tu'oya. Ō'acū cū yarārē co'tedutigu musārē cūucu niwī. Ovejare co'teri masū cū yarā ovejare añurō co'tesami. Cū weronojōta musā quē'rā Ō'acū yarārē añurō co'teya. Āpērā dutiro marīrō musā űaro narē co'teya. Musā tojo weecā, Ō'acū űasami. Apeye quē'rārē narē su'ori wejepeorā, niyeru dia'cūrē wapata'asī'rīticā'ña. Mejō pe'e e'catise me'rā co'teya. 3 Narē co'terā, ña'arō dutipeticā'ña. Narē ī'acūudutirā pe'e, añurō weesetiya. 4 Tojo weecā, Jesucristo nipe'tirā musārē co'terā wiogu apaturi a'ti turipū a'tigu, musārē wapayegusami. "Añurō co'tewū narē yū'u co'tedutigu cūu'cārārē", nigūsami. Cū musārē wapayese ninu'cūcā'rōsa'a. Cū tiro, cū asisteropū catinu'cūatjere o'ogusami. Te ne pe'tisome.

5 Ma'mapjia, nu'mia, a'tiro weeya. Bucurā musārē su'ori wejepeorārē ējōpeo yū'tiya. Musā "Nipe'tirāputa āpērā yū'ruoro ni'i" ni wācūtirāta, a'merī weetamuña. Duporopū Ō'acū ye queti weremū'tārī masū a'tiro ojacu niwī:

"Āpērā yū'ruoro ni'i" nirā me'rā Ō'acū a'pepūrī nisami.

Āpērā "Yū'u mejō nigū ni'i, yū'ure weetamuña" nirā pe'ere Ō'acū weetamusami, ni ojacu niwī.

6 Ō'acū tutuayū'rugu nimi nirā, cū dutisere yū'tiya. Tojo weecā, Ō'acū cū űari nūmu musārē āpērā wiorā weronojō añurō wācūcā weegusami. 7 Ō'acū marīrē ma'īgū, co'tesami. Tojo weerā nipe'tise marī wācūque'tisere, marīrē no'o mejēcā wa'asere Ō'acūpure o'orā. Cū marī tojo weesere ñe'egūsami.

8 Musā weesere añurō tu'oña'nu'cōtojarāpū weesetiya. Musā ña'arō weesī'rīsere wācūtutuaya. Añurō tu'omasīña. Wātī marīrē ī'atu'tigu nipe'tiropū a'masijasami. Marīrē ña'arō weecā űagu, tojo weesami. Tojo weerā co'te ī'anurūña. Ni'cū yai ba'ase a'magū pi'etisijaro weronojō marī Jesucristore ējōpeosere pe'osī'rīsami. 9 Wātī dutisere weeticā'ña. Wācūtutuaya. Jesucristore ējōpeonu'cūcā'ña. Wātī musā dia'cūrē ña'arō weegu weetimi. Nipe'tirocārāpū Jesucristore ējōpeorārē tojo weegu weemi. Na quē'rā musā pi'etironojōta pi'etirā weema. Tojo weerā wācūtutuaya. 10 Ō'acū marīrē ma'īgū, no'o nirō weetamunu'cūgūsami. Cū macū Jesucristo wērīse me'rā marīrē yū'ruocu niwī. Ō'acūta marīrē cū asisteropū cū me'rā ninu'cūdutigu besecu niwī. Marī yoaticā a'ti nucūcāpure pi'etinīrāsa'a yujupū. Tojo wéeca be'ro Ō'acū marī ña'arō niseti'quere aponū'cō, wācūtutuacā weegusami. Cū tojo weecā, marī ne

uisome. ¹¹ Tojo weerã cãrẽ a'tiro nírã: “Õ'acũ, mu'u nipe'tirã bu'ipu, wioḡu ni'i. Mu'u tutuase ne pe'tisome. Ninu'cũcã'rõsa'a”, nírã cãrẽ.

Pedro añudutituo'que ni'i

¹² Silvano ojabosase me'rã yu'u musãrẽ pejeti ušeriacã a'ti pũrĩpure oja'a. Cũ yu'ure ba'patimi. Jesucristore ãjõpeoḡu añurõ weesetimi. Tojo weeḡu cũ queoro weecã ĩ'agũ, cãrẽ ãjõpeo'o. Musãrẽ wãcũtutua, e'catidutigũ a'ti pũrĩrẽ oja'a. Tojo nicã Õ'acũ ma'ise diacjũta ni'i níḡũ, musãrẽ oja'a. Cũ ma'isere masĩrã, Õ'acũrẽ ãjõpeoyapaticã'ña.

¹³ A'ti macã Babiloniacjãrã Jesucristore ãjõpeorã musãrẽ añudutise o'óma. Õ'acũ ã'rã quẽ'rãrẽ musãrẽ weronojõta besecu niwĩ. Apĩ quẽ'rã Marco yu'u macũ weronojõ níḡũ musãrẽ añudutimi. ¹⁴ Musã e'catise me'rã a'merĩ añudutiya. Musã nipe'tirãrẽ Jesucristore ãjõpeorãrẽ Õ'acũ ejerisãjãse o'oato.

Tocã'rõta oja'a.

Pedro

Pedro ape pūrī ojanemoca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojana'pā nise ni'i

A'ti pūrīrē Pedro Asia dī'tapā du'tistewā'cā'cārārē ojacu niwī tja.

A'tiro ojacu niwī. Jesucristore ējōpeosere dojorērārē, "Tojo niwe'e" ni ducayusī'rīrānojōrē tu'omasīdutigu ojacu niwī.

Pedro Jesucristore ējōpeorārē oja'que ni'i

¹ Yu'u Simó Pedro Jesucristore da'rawā'ñaco'tegu cū besecū'cu masārē añuduti'i. Nipe'tirā ūsā weronojō ējōpeorārē a'ti pūrīrē oja'a. Marī Jesucristore ējōpeose añuse waro ni'i. Jesucristo marī wioḡu marīrē yu'ruoḡu cūrē ējōpeocā weecu niwī. Marīrē ni'cārōnojō cū yarā wa'acā weecu niwī. ² Ō'acū, tojo nicā marī wioḡu Jesure masīnemoña. Musā tojo weecā, na añuse, ejerisājāsere o'oyu'rūmajārāsama.

Jesucristore ējōpeorārē "A'tiro weeroa'a" nise ni'i

³ Ō'acū cū macū Jesucristore marīrē masīcā weecu niwī. Cūrē masīrā, cū tutuaro me'rā marī cū ūaro añurō nisetimasīrāsa'a. Jesucristo añuyu'ruaḡu, nipe'tise añurō weeḡu marīrē cū yarā nidutigu pijicu niwī. ⁴ A'tiro weéḡu, cū tutuaro me'rā marīrē "Peje añurō weeḡuti", nicu niwī. Cū tojo ní'que añuse waro ni'i. Wapatiyu'rua'a. Cū "A'tiro weeḡuti" nise me'rā marī cū weronojō nisetimasīrāsa'a. Tojo nicā musā a'ti turi cjase ña'ase ūaripejasere yu'rāwetirāsa'a. ⁵ Musā Jesucristore ējōpeotoja'a. Musā tutuaro pōtēorō a'tere weenemopeoya. Wācūtutua, añurō nisetiya. Tojo nisetirā, Ō'acū yere tu'omasīnemoña. ⁶ Tu'omasīnemorā, musā basu ña'arō weesī'rīrā, nu'cāña. Nu'cārā, mejēcā wa'acā, ējōpeodu'uticā'ña. Ējōpeodu'utirā, Ō'acūrē queoro ējōpeo, cū ūaro weeya. ⁷ Cū ūaro wéerā, ni'cū pō'rā weronojō musā basu a'merī weetamuña. A'merī weetamurā, nipe'tirārē ma'iña.

⁸ Musā a'tere siape me'rā nemorō weeturiawā'cārā, marī wioḡu Jesucristore añurō masīrāsa'a. Cū ūaro weenemorāsa'a. "Mejō waro cūrē ējōpeopā", nisome. ⁹ Musā tere tojo weetirā pe'e, caperi īaejatirā weronojō nisa'a. Ō'acū yere ne masīta'a. Musā todapoporū ña'arō wee'quere Jesucristo acobojo'quere wācūtisa'a. ¹⁰ Yu'u acawererā, musā Ō'acū bese'cārā ni'i. Tojo weerā cū bese'cārā weronojō nipe'tise musā weepōtēorō añurō nisetiya. Musā tojo weerā Jesucristore ējōpeodu'usome. ¹¹ Musā añurō weenu'cūrā, marī wioḡu Jesucristo tīropā ejarāsa'a. Topu marīrē yu'ruoḡu me'rā añurō ninu'cūcā'rāsa'a.

¹² Yu'u were'quere masītojasa'a. Tere masīrā, du'ucūrō marīrō musā tu'o'quere añurō weenu'cūrā wee'e. Musā tere masīmicā, acobojori níḡu, werenu'cūcūti. ¹³⁻¹⁴ Cā'rōacā du'sasa'a yu'u wēriatjo. Marī wioḡu Jesucristo yu'are weretojami. Tojo weeḡu yu'u catiro ejatuaro yu'u ucū'quere wācūato níḡu were'e. Yu'u tojo wrecā, "Añu nirōsa'a" ni wācūḡu, tojo were'e. ¹⁵ Yu'u wērica be'ro yu'u were'quere añurō wācūnu'cūcā'to níḡu yu'u pōtēorō añurō weeḡuti.

Pedro Jesucristo ūrūḡupū ducayucā ī'a'que ni'i

16 Marĩ wioġu Jesucristo apaturi a'ti turipu tutuaro me'rã cŭ a'tiatjere wereno'tojawu. Tere wererã, masã na weewuaronojõ wãcũbajurẽ'que mejẽtare werewu. Ɛsã basu ũrũġũpu Jesũ cŭ tutuasere Ɛ'awũ. 17 Cũ pacu Ő'acũ cŭ tutuasere, cŭ asistesere Ɛ'ocã Ɛ'awũ. Cũ tojo weeri cura u'musepu ucũġã, a'tiro niwĩ: "Ă'ri yu'u macũ yu'u ma'igũ nimi. Cũ me'rã e'cati'i", niwĩ. 18 Cũ tojo ucũdijosere ũsã tu'owu. Titare marĩ wioġu me'rã ũrũġũpu niwĩ. Cũ tigupũ nigũta asistewĩ.

19 Tojo wa'ase me'rã ũsã masiãwũ. "Dũporocjãrãpu Ő'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã diacjũta oġapã Jesũ ye cjasere", niwũ. Na oja'que na'itĩ'arõpu si'ocã bo'reyuse weronojõ ni'i. Tere bu'e, wãcũnrũña. Tojo weerã marĩ Ő'acũ uaro nisetimasĩrãsa'a. Téé Jesucristo apaturi a'ticãpu tere bu'e, wãcũnu'cũcã'ña. Bo'reamujãticã ñocõawũ mujãtaro weronojõ Jesucristo a'ti nucũcãpu a'tigu, marĩ masĩsere masicã weegusami. 20 A'te pũricãrẽ añurõ tu'omasĩña. Ő'acũ ye queti weremu'tãrã na "Tojo wa'arosa'a" ni oja'quere marĩ basu wãcũse me'rã "Tojo nisi'rĩrõ wee'e", nĩmasĩtisa'a. Espĩritu Santu cŭ weetamurõ me'rã pe'e marĩ tere tu'omasĩrãsa'a. 21 Ő'acũ ye queti weremu'tãrĩ masãmaricã na oja'quere na wãcũse me'rã dia'cũ du'pocãtiticãrã niwã. A'tiro pe'e weecãrã niwã. Na Espĩritu Santu Ɛ'o, oġadutiro me'rã Ő'acũ yere oġacãrã niwã.

2

Nisoose me'rã bu'ese cjase ni'i (Jud 4-12)

1 Dũporopure Israe curuacjãrã ni'cãrẽrã "Ɛsã Ő'acũ ye queti weremu'tãrã ni'i", nisoocãrã niwã. Na tojo wee'caro weronojõ musã tĩropu nirã quẽ'rã mejãrõta weesiruturãsama. Nisoose me'rã diacjũ weronojõ bu'erãsama. Tojo weerã musã eĵõpeosere doĵorẽrãsama. Jesũ na ña'arõ wee'que bu'iri wẽrĩ wapaye'cu pe'ere uasome. Na tojo weecã, Ő'acũ wãcũña marĩrõ narẽ bu'iri da'regusami. 2 Na numiarẽ a'metãrãsetisere pãjãrã Jesure eĵõpeorã Ɛ'acũurãsama. Na tojo weecã Ɛ'arã, Jesure eĵõpeotirã pe'e Jesũ ye, diacjũ cjasere ña'arõ ucũrãsama. 3 Niyerure uaripejarã, nisoose me'rã musãrẽ bu'erãsama. Na tojo weese wapa narẽ bu'iri da'reatje niyutojasa'a. Ne yu'rũwetisome. Dũporopu "Ő'acũ narẽ bu'iri da'reno'rãsama", nitoġacu niwĩ.

4 Ő'acũ dũporopure u'musecjãrã cũrẽ wereco'terã nimi'cãrãrẽ na ña'arõ weecã, bu'iri da'recu niwĩ. Tojo weegu narẽ bu'iri da'rero na'itĩ'ase tutĩripu du'tecũucõ'acu niwĩ. Be'ro nipe'tirã masãrẽ beseatji numũ nicã, narẽ bu'iri da're bajuriogusami. 5 Noé cŭ nicatero quẽ'rãrẽ Ő'acũ cũrẽ eĵõpeoti'cãrãrẽ acobojoticu niwĩ. Acobojotigu, nipe'tirã masã ña'arãrẽ miocõ'acu niwĩ. Noé, cŭ numo, põ'rã umua i'tiarã, na numosãnumia dia'cũrẽ yu'rucu niwĩ. Noé masã wãcũsere dũcayuduti, "Añurõ weeya", ni werecu nimiwĩ. 6 Tojo nicã Ő'acũ Sodoma, Gomorra wãmetise macãrĩcãrã quẽ'rãrẽ bu'iri da'recu niwĩ. Bu'iri da'regu, ũjũ'que po'ca dia'cũ cũñacã narẽ ũjũacõ'abajuriocu niwĩ. Be'ropure ña'arõ weerãrẽ "Tojo wa'arosa'a" ni masiãto nigũ tojo weecu niwĩ. 7 Narẽ bu'iri da'regu, Lot añurõ weegũ dia'cũrẽ yu'rũweticã weecu niwĩ. Lot Sodomacjũ ãpẽrã ti macãcãrã na ña'abutiase weecã Ɛ'agũ, caributicu niwĩ. 8 Cũ añugũ nicu niwĩ. Na ña'arã wa'terõpu nigũ, umucorinucũ na ña'abutiase weecã Ɛ'agũ,

bujaweticu niwī. Tojo nicā na ña'arō ucūsere tu'ogu, bujawetinemopeocu niwī. ⁹ Ō'acū narē tojo wee'quere wācūrā, a'tiro nímās'i. Ō'acū añurārē ña'arō wa'acā, yu'rūweticā weemasīsami. Ña'arā pe'ere cū bu'iri da'reatji nūmu nicāpu bu'iri da'reacju du'tecūuyutojasami.

¹⁰ Masā ña'ase na upu cjase uaripeja weerānojōrē Ō'acū bu'iri da'reyu'runu'cāgūsami. Tojo nicā Jesucristo cū wiogu nisere na yu'ranu'cārānojōrē uputu bu'iri da'regusami.

Sō'onícārā māsārē nisoosijari masā na uaro se'saro, no'o uaro weema'acusiasama. Uiro marīrō u'musepu nirā ape turicjārā tutu-arārē bujicā'sama. ¹¹ U'musecjārā Ō'acūrē wereco'terā pe'e nisoori masā yu'ruoro tutuayurunu'cārā nima. Tojo nimirā, ña'arā Ō'acūrē wereco'terā nimi'cārārē Ō'acūpure weresā, bujicā'tisama.

¹² Nisoori masā wa'icūrā weronjō tu'omasītisama. Na tu'omasītisere no'o uaro ucūma'asama. Na tu'oña'rōbajuro tu'oña'sama. Wa'icūrā bajuáca be'ro ñe'e wējécō'ano'ajā weronjō nisama. Na weronjō na quē'rā wērdijarāsama. ¹³ Āpērārē na ña'arō wee'que wapa na quē'rā ña'arō weeno'rāsama. U'mūco, bajuyoropu no'o uaro ña'arō weeba-jaque'atitū'sasama. Musā bosenu'murī weecā, na bopoyoro, ña'abutiario weerā weesama. Weeta'sase me'rā e'catisama.

¹⁴ Numiarē ña'arō wācūse me'rā dia'cū ī'asama. Na me'rā ña'arō weesī'risama. Ña'arō weesere caributisama. Ējōpeotuatirārē na weronjō uaripejacā weesama. No'o na ī'asenucū uapo'cārā niyurā, uanemocā'sama. Na bu'iri da'reno'ajā nima. ¹⁵ Ō'acū ye, diacjū cjasere du'urā, diacjū nitise pe'ere sirutusama. Na duporocjūpu Balaā wāmetigu Beor macū weronjō weesama. Cū Balaā ña'arō weese me'rā niyeru wapata'asī'ricu niwī. ¹⁶ Cū tojo weecā ī'agō, cū yago burra cūrē tu'tico niwō. Burra ucūmasīti'co nimigō, Ō'acū cū weetamurō me'rā masā ucūrō weronjō Balaārē tu'tico niwō. Co tojo nise me'rā cū weema'asere du'ucā weeco niwō.

¹⁷ Nisoori masā aco wijase peri si'bique'a'caro weronjō nima. Te peri aco marīrō weronjō na ña'arārē añuse āpērārē weetamuse marīsa'a. O'mecururi wī'rō me'rā tuuwā'cārō weronjō nima. No'o uaro weenu'cūma. Na ni'cādiacjūta ucūtisama. Bu'iri da'reno'ajā nitojama. Tojo weerā na'itī'arōpu tojota ni bajudutirāsama. ¹⁸ Nisoori masā ucūse wapamarīsa'a. Masībutiarā weronjō nisoose me'rā bu'esama. A'tiro nisama. "Marī no'o uaro marī weetu'saronjō weecā, añu ni'i," nisama. Tere nīrā, na ña'arō weewuase me'rā, tojo nicā na ña'arō uaripejase me'rā āpērārē ñojorēsama. Jesucristore ējōpeowā'cārārē, ña'arō weesere du'uwā'cārārē, apaturi na ña'arō wee'quere uaripejacā weesama tja. ¹⁹ Na a'tiro nisama: "Musā āpērā dutise doca niwe'e. Tojo weerā musā uaro weeya," nimisama. Tojo nimirā, na basu ña'asere weedu'umasītirā, ña'ase dutise doca niwā'ñarā weronjō nisama. Nipe'tise marī ña'arō weesere du'umasītise te doca niwā'ñaco'tecā wee'e. ²⁰ Marī wiogu Jesucristo marīrē yu'ruogure ējōpeorā, a'ti turi cjase ña'asere yu'rūwetiwu. Tojo weéca be'ro nimicā, apaturi ña'asere weenemopeorānojō toduporo ní'caro nemorō ña'arō tojasama. ²¹ Diacjūta narē Jesucristo yere, diacjū cjasere masītiyu'ruocā, añubopā. Na Jesucristore ējōpeoca be'ro añuse dutise, narē were'quere du'urā, ña'abutiario weerā weema. ²² Na apaturi ña'arō weenemopeorā, masā na ucūwuasenojō weerā weema. Na a'tiro ucūwuasama: "Diayi cū etoacō'aca be'ro apaturi cū etoa'quere ba'asami

tja." Apeye quē'rā ni'i: "Yesere u'óca be'ro apaturi mejārōta ū'irībujaropu sī'cōcūñasami tja." Na Jesucristore ējōpeoca be'ro ña'arō wéerā tja, te weronojō nima.

3

Marī wioḡu apaturi a'tiatje ni'i

¹ Yu'u mairā, musārē ni'cā pūrī ojatojawu. Toduporoca pūrī, tojo nicā a'ti pūrī me'rā musārē diacjū wācūato nígū oja'a. Masā masī'quere wācūnu'cūdutigu werecasa'a. ² Duporocjārāpu Ō'acū ye queti weremu'tāri masā añurā na oja'quere wācūña. Tojo nicā marī wioḡu, marīrē yu'ruogu dutisere wācūña. Tere ūsā Jesucristo besecū'cārā musārē wereturiawu.

³ A'tere masīmu'tāña. A'ti umuco pe'tiati duporo masā Ō'acū yere bujicā'rāsama. No'o na ña'arō weesī'rīserē weerāsama. ⁴ A'tiro nīrāsama: "Jesucristo cū 'A'tiguti' ní'que ¿de'ro wa'amitito?" nīrāsama. A'tiro ni bujicā'rāsama. "Marī ñecūsūmua wērdijape'tiatojama. A'ti turi ne weenu'cā'caro weronojō mejārōta ninu'cūcā'a. Ne a'tisome", ni wācūsama. ⁵ A'tiro wa'a'que pe'ere wācūsī'rītisama. Duporopu Ō'acū cū ucūse me'rā u'muse, a'ti turi bajurēcu niwī. Cū dutiro me'rā di'ta aco po'peapu ní'que bajuacaro niwū. Tojo nicā aco me'rā a'ti turi cjase pīrī, bucuacaro niwū. ⁶ Aco me'rāta tja Noé nīcaterore Ō'acū a'ti turire miocō'acu niwī. Cū tojo wee'que me'rā "Ō'acū a'ti turire ducayutojacu niwī", ni masīno'o. ⁷ A'tocatero niseḡua majā u'muse nise, a'ti di'ta cjase pecame'e ūjūacō'ano'atje ni'i. Be'ro Ō'acū cū ucūse me'rāta ūjūape'ocā'gūsami. Cū masārē beseatji nūmu nicā, ña'arārē bu'iri da'reḡu ūjūacō'agūsami.

⁸ Yu'u mairā, a'tere wācūña. Marī tu'oña'cā pe'ema, mil cū'marī yoabutia'a. Ō'acū pe'ere mil cū'marī ni'cā nūmu weronojō nisa'a. Ni'cā nūmu quē'rā cūrē mejārōta mil cū'marī weronojō nisa'a. Ni'cārōnojō ī'asami. ⁹ Marī wioḡu cū "Apaturi a'tiguti" ní'quere masā a'tiro wācūsama: "Yoogoyu'ruami", nisama. Na wācūse diacjū niwe'e. Masārē pajaña'gū, maata a'titisami yujupu. Ne ni'cūrē pecame'epu wa'acā uatīsamī. Nipe'tirā na ña'asere bujaweti ducayucā uasami. Tojo weegu a'titisami yujupu.

¹⁰ Marī wioḡu apaturi a'ti nucūcāpu a'tiri nūmu marī ne wācūtiri nūmu nīrōsa'a. Ni'cū yajari masū ñamīpu wācūña marīrō yajagu a'tigu weronojō a'tīḡusami. Cū dijatiri nūmu a'tiro wa'arosa'a. Pūrō bususe me'rā nipe'tise u'muarōpu nise pe'tia wa'arosa'a. Nipe'tise ūjūpe'tidija wa'arosa'a. A'ti di'ta cjase pe'e quē'rā, ūjūbajudutirosa'a.

¹¹ "Nipe'tise ūjūpe'tidija wa'arosa'a" nisere tu'o, ña'arō weesetisere du'u, Ō'acū uaro pe'e añurō weenu'cūrā. ¹² Marī wioḡu a'tiatjere e'catise me'rā cūrē co'terā. Cūrē maata a'tidutirā, marī añurō weepōtēota basioro añurō weerā. Cū a'tiri nūmu nicā, nipe'tise u'muarō cjase ūjūpe'tidijarosa'a. Nipe'tise a'ti di'ta cjase, u'muarōpu cjase sipipe'tirosa'a. ¹³ Marī pe'e Ō'acū cū "Ape ma'ma u'muse, ma'ma di'ta weeguti" ní'quere co'te'e. Ti turipure nipe'tirā añuse dia'cūrē weerāsama.

¹⁴ Tojo weerā yu'u mairā, cū a'tisere co'terā, nipe'tise masā weepōtēorō añurō weeya. A'tiro weecā, Jesús a'tigu, musārē añurā, bu'iri moorā,

añurō ejeripō'rātirārē bocaejagusami. ¹⁵ Musā a'tiro masīña. Marī wioḡu marīrē pajaña'gū, marī yu'rucā uasāgū co'tewapamosami. Tojo weegu maata a'titisami. Marī acawereḡu Pablo marī ma'igū quē'rā tojota musārē ojacu niwī. Ō'acū cūrē masīse o'ose me'rā tojo ojacu niwī. ¹⁶ Nipe'tise cū oja'que pūrīnucū Jesucristo apaturi a'tiatjere, tojo nicā marīrē ña'arō weeticā'to nīgū ojasami. Apeye ni'cārē cū oja'que diasayu'rua'a. Masītirā, tojo nicā ējōpeotutuarā tere āpērārē weresu'riacā'sama. Na apeye Ō'acū ya pūrīpu oja'quere weresu'riaro weronjō weesama. Tojo weerā bu'iri da'reno'rāsama.

¹⁷ Yu'u mairā, yu'u musārē na nisoorā weeatjere wereyutojapu. Musā tojo weerā masītoja'a. Na ña'arā musārē nisoori nírā, tu'omasīña. Tojo nicā musārē ējōpeotutuarā ni'cārārē ējōpeodu'ucā weeticā'to. ¹⁸ Marī wioḡu Jesucristo marīrē yu'ruoḡu pe'ere masīnemoña. Cū marīrē ma'imi nisere masīrā, cūrē nemorō ējōpeowā'cāña. Nipe'tirā ni'cārōacārē, be'ropu quē'rārē Jesucristore "Añuyu'ruami", ninu'cūcārā. Tojota nīrōua'a.

Tocā'rōta oja'a.

Pedro

Juã ojamu'tãca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Å'rĩ judío masũ Zebedeo macũ Santiago acabiji nicu niwĩ.

A'tere ojacu niwĩ. Jesucristore ejõpeorãre nisoose me'rã bu'erãre tu'omasĩdutigu ojacu niwĩ. Tojo nicã Jesucristore ejõpeonu'cũdutigu, queoro weenu'cũdutigu ojacu niwĩ. Ma'ise pe'ere apeye yu'rũoro weenu'cũdutigu ojacu niwĩ.

Cãta ape pũrĩ Jesucristo catiri umũco cjasere ojacu niwĩ.

Jesucristo ye queti ni'i

¹⁻² Yu'u musãre Jesucristo ye cjasere, cũ nisetisere ojacu wee'e. A'tiro ni'i. A'ti turi weese duporo cũ, cũ pacu me'rã nitojacu niwĩ. Be'ro a'ti turipare bajuacu niwĩ. Cũ catinu'cũgũ marĩre catinu'cũcã weegũ nimi. Ũsã cũrẽ i'awũ. Cũ ucũsere tu'owu. Ũsã basu warota cũrẽ i'abutiawu. Cũrẽ añurõ masĩwũ. Tojo weerã cũrẽ i'a'quere musãre were'e. ³ Ũsã marĩ pacu Ő'acũ me'rã, tojo nicã cũ macũ Jesucristo me'rã añurõ nicã'a. Masã quẽ'rãrẽ tojota uasãsa'a. Tojo weerã ũsã i'a'quere, tu'o'quere musãrẽ were'e. ⁴ Musãrẽ añurõ e'catiato nĩgũ a'ti pũrĩrẽ oja'a.

Ő'acũ añugũ nimi nise queti ni'i

⁵ Jesucristo ũsãrẽ bu'e'quere musãrẽ wereturia'a. Cũ a'tiro niwĩ: "Ő'acũ añugũ nimi. Cãpare ne ña'ase marĩ'i. Cũ sĩ'ose weronojõ nimi. Na'itĩ'ase weronojõ nitimi", niwĩ. ⁶ Marĩ a'tiro nibosa'a: "Ő'acũ me'rã añurõ nicã'a", nibosa'a. Tojo nimirã ña'arõ weérã, nisoorã weesa'a. Marĩ weesetise, marĩ ye ucũse useri me'rã tojo weesa'a. ⁷ Ő'acũ añurõ weemi. Marĩ Ő'acũ weronojõ añurõ weérã pũrĩcã, ãpẽrã me'rã añurõ nisetimasĩ'i. Cũ macũ Jesucristo wẽrise me'rã nipe'tise marĩ ña'arõ nisetisere ðucayunu'cũmi.

⁸ Marĩ ña'ase cuomirã ña'ase moo'o nĩrã, marĩ basuta nisoorã wee'e. Marĩ wãcũse diacjũ niwe'e. ⁹ Ő'acũ queoro weenu'cũgũ marĩ ña'arõ wee'quere diacjũ wereyu'rũcã, queorota marĩrẽ acobojogusami. Nipe'tise marĩ ña'arõ weeseti'quere coepe'ocũsami. ¹⁰ Ő'acũ a'tiro nicu niwĩ: "Masã nipe'tirã ña'arã nima", nicu niwĩ. "Marĩ ña'arõ weewe'e" nĩrã, "Ő'acũ nisoosepijagu nimi", nĩrã weebosa'a. Cũ ucũsere ejõpeotirã weronojõ nibosa'a.

2

Ő'acũ me'rã nĩrã a'tiro weeya nise ni'i

¹ Masã yu'u põ'rã weronojõ ni'i. Ña'ase weeticã'to nĩgũ, musãrẽ a'tere oja'a. Marĩ ña'arõ weecãma, Jesucristo cũ pacupare marĩrẽ ucũbosasami. "Narẽ acobojoya", nisami. Jesucristo ña'ase moogũ nimi. Tojo weegu cũ marĩrẽ sãrĩbosamasĩsami. ² Jesucristo wẽrise me'rã marĩ ña'arõ wee'quere acobojose bocacãrã niwũ. Marĩ dia'cũ acobojose bocamasĩtisa'a. Nipe'tirã a'ti turicjãrã acobojose bocamasĩsama.

³ Marĩ masĩ'i, Ő'acũ dutisere weérã, cũrẽ i'awã'no'sa'a. ⁴ Marĩ a'tiro nibosa'a: "Ő'acũrẽ masĩ'i." Tojo nimirã cũ dutisere weetirã, nisoosepijarã nibosa'a. ⁵ Cũ dutiro weérã, Ő'acũrẽ queorota ejõpeosa'a. Tojo weerã marĩ

Õ'acũ me'rã ni'i nisere masĩ'i. ⁶ "Marĩ Õ'acũ me'rã ni'i" nĩrã, Jesucristo weeseti'caronojõta weesiruturoña'a.

A'merĩ ma'ĩña nise queti ni'i

⁷ Acawererã, yu'u musãrẽ ojase apeye ma'ma dutise mejẽta ni'i. Toduporopu musã dutise cuo'quereta oja'a. A'te musã tu'o'quepu ni'i. ⁸ Tojo nimirõ, yu'u musãrẽ ojase ma'ma dutise weronojõ wa'a'a. A'merĩ ma'isere wãmepeogu wee'e. Toduporopu marĩ a'merĩ ma'itirã, ña'arã niwã. Na'itĩ'arõpu nĩrã weronojõ niwã. Ni'cãrõacãrẽ a'te du'uno'rõ wee'e. A'tocatore marĩ a'merĩ ma'irã, bo'reyuropu nĩrã weronojõ ni'i. Te a'merĩ ma'isere Jesucristo me'rã masĩno'o. Tojo nicã musã me'rã masĩno'o.

⁹ Marĩ a'tiro nibosa'a: "Yu'u pũricã añurõ Õ'acũ dutiro weenu'cũcã'a." Tojo nimigũ ãpẽrãrẽ ma'itigu, toduporopu na'itĩ'arõpu ni'caro weronojõta nicã'sa'a tja. ¹⁰ ãpẽrãrẽ ma'igũ, bo'reyuropu nigũ weronojõ nimi. Ne cũrẽ cã'rõacã ña'arõ weese marĩ'i. ¹¹ Marĩ ãpẽrãrẽ ma'itirã, na'itĩ'arõpu nĩrã weronojõ nisetisa'a. Marĩ ña'arõ weese bu'iri caperi bajuno'tirã weronojõ nisa'a. Tojo weerã "A'tiro pe'e ãa'a", nĩmasĩtisa'a.

¹²⁻¹⁴ Yu'u musã nipe'tirãrẽ ojaguti. Jesucristo cũ wẽrise wapa Õ'acũ musã ña'arõ wee'quere acobojocu niwĩ. Musã Õ'acũrẽ masĩ'i. Bucurã, musãrẽ oja'a. Jesucristore ne waropu du'pocãti'cure ãjõpeoyucã, oja'a. Ma'mapjia, musã wãcũtutuarã ni'i. Õ'acũ ye ucũsere tu'o' ãjõpeo'o. Wãtirẽ docaque'acã weecãrã niwã. Tojo weegu musãrẽ oja'a.

¹⁵⁻¹⁶ A'ti umuco cjase Õ'acũ ye mejẽta ni'i. A'tere wãcũnurãticã'ña. Ña'arõ wãcũse, a'metãrãsi'rĩse, ãripejase, ãpẽrã yu'ruoro nicã'gũ nisi'rĩse ña'a ni'i. A'te nipe'tise a'ti umuco cjase ni'i. "Tere weerãti", niticã'ña. No'o a'tere weesi'rĩgũnojõ marĩ pacu Õ'acũrẽ ma'itisami. ¹⁷ A'ti turi pe'tiwã'cãrõ wee'e. Nipe'tise ña'arõ weesi'rĩ ãripejase quẽ'rã pe'tia wa'arosa'a. Õ'acũ dutiro weerã pũricã ne pe'titirãsama. Cũ tiropu ninu'cũcã'rãsama.

Nisoorã ye queti ni'i

¹⁸ Nisoori masã ye quetire wereguti. A'ti umuco pe'tiro wee'e. A'ti turi pe'tise duporo ni'cũ Jesucristore i'atu'tigu a'tigusami. Musã a'tere tu'otojacãrã niwã. Pãjãrã cũ weronojõ nĩrã nitojama. Tojo weerã marĩ a'ti turi maata pe'tiatjere masĩ'i. ¹⁹ Na cũrẽ i'atu'tirã marĩ me'rãcãrãta nicã'miwã. Be'ro, na Jesucristo ye quetire ãjõpeotirã, marĩrẽ ducawatia wa'awã. Na marĩ me'rãcãrãrã waro mejẽta ni'cãrã niwã. Marĩ me'rãcãrãrã nĩrã pũricã, marĩ me'rãta nibosama. Na tojo ducawaticã i'arã, marĩ narẽ i'amãsi'i. Marĩ me'rãcãrãrã mejẽta nicãrã niwã.

²⁰ Jesucristo musãrẽ Espĩritu Santure o'õcu niwĩ. Tojo weerã musã diacũ cjase, Jesucristo ye quetire masĩpe'ticã'sa'a. ²¹ Cũ ye quetire masĩtirãrẽ ojagu weewe'e. Musã Jesucristo yere queoro masĩsa'a. Tojo weegu musãrẽ oja'a. Musã masĩ'i, cũ ye queti nisoose mejẽta ni'i.

²² Nisoosepijagu a'tiro nisami: "Jesũ Õ'acũ bese'cu mejẽta nimi", nisami. Tojo busugu cũrẽ i'atu'tiri masũ nimi. Marĩ pacu Õ'acũrẽ, cũ macũ Jesucristore teesami. ²³ No'o cũ macũ Jesucristore ãtirã, cũ pacu quẽ'rãrẽ moosama. Marĩ Jesucristore Õ'acũ bese'cu nimi nĩrã, Õ'acũ põ'rã ni'i. ²⁴ Tojo weerã musã ne waro tu'o'que Jesucristo ye quetire wãcũnurãña. Musã cũ ye quetire ãjõpeonu'cũrã, Õ'acũ me'rã, cũ macũ Jesucristo me'rã

añurō nicā'rāsa'a. ²⁵ Jesucristo marīrē a'tiro nica niwī: "Catinu'cūatjere o'oguti", nica niwī.

²⁶ Musārē nisoori masā ye quetire ojatojapu. ²⁷ Musā Espiritu Santu Jesucristo o'ó'cure cuotoja'a. Cū basu nipe'tisere nisooro marīrō musārē bu'emī. "Ēsārē āpērā bu'eato", nitisa'a. Cū bu'eronojōta Jesucristo me'rā añurō nicā'ña.

²⁸ Ni'cārōacā quē'rārē cū me'rā ninu'cūcā'ña. Marī tojo wéerā, cū a'ti nucūcāpu a'ticā, cūrē pōtērīrā ī'aucuasome. Bopoyasome. ²⁹ Musā Jesucristo añurō weesere masītoja'a. Tojo weerā nipe'tirā añurō weerā Ō'acū pō'rā nima nisere masīno'o.

3

Ō'acū pō'rā weesetise nī'i

¹ Ī'arē musā Ō'acū marī pacu marīrē ma'isere. Marīrē ma'igū, "Yu'u pō'rā" ni ējōpeosami. Tojo nūrōnojōta marī cū pō'rā nī'i. Āpērā a'ti turicjārā Ō'acūrē masītītjārā, marī cūrē ējōpeorā weesetisere masītisama. ² Acawererā, marī Ō'acū pō'rā nitoja'a. Cū pō'rā nimirā, be'ropu marī de'ro wa'atjere añurō masīno'ña marī'i yujupu. A'te dia'cūrē masī'i. Marī Jesucristo a'ticā, cū bajusere ī'arāsa'a. Cūrē ī'arā, cū weronojō wa'arāsa'a. ³ Jesucristore ne ña'ase marī'i. Marī quē'rā cū weronojō añurā wa'arāsa'a niatjere wācū'u. Tojo weerā marī ña'arō weeseti'quere ducayuwā'cārā wee'e.

⁴ Ña'arō weesetise Ō'acū duti'quere yu'rūnu'cāse nī'i. Nipe'tirā ña'arō weerā Ō'acūrē yu'rūnu'cārā weema. ⁵ Musā masītoja'a, marī ña'arō wee'quere cō'agū Jesucristo a'ti nucūcāpure a'ticu niwī. Ne cūrē cārōacā ña'ase marī'i. ⁶ Tojo weerā nipe'tirā cū me'rā ninu'cūrā ña'arō weesetisama. Ña'arō weerā pe'e Jesucristore masītisama. ⁷ Musā tu'omasīña. Āpērā musārē maasocā, ējōpeoticā'ña. Jesucristo añugū nīmi. Tojo weerā cū weronojō nīrā masā añurā nima. ⁸ Wātī ne waroputa ña'agū nīmūjāti'cu nīmi. Tojo weerā ña'arō weesetirā cū yarā nima. Jesucristo Ō'acū macū wātī ña'arō weesere cō'agū a'tigu a'ti turipure a'ticu niwī.

⁹ Ō'acū cū pō'rārē cū weronojō niseti'cā weecu niwī. Tojo weerā Ō'acū pō'rā ña'asere weenu'cūtima. ¹⁰ Marī Ō'acū pō'rārē, wātī yarārē a'tiro ī'aducawaamasī'i. No'o āpērārē ma'itirā, ña'arō weesetirārē "Wātī yarā nīma", nī'i. Āpērārē ma'irā añurō weesetirā pe'e "Ō'acū pō'rā nīma", nī'i.

A'merī ma'idutise nī'i

¹¹ A'merī ma'irōua'a nise queti musā ne waro maata tu'o'que nī'i. ¹² Duporocjūpu Caī wāmetigu weronojō nīticā'rā. Cū wātī yagu nīgū, cū acabiji Abere wējēcu niwī. ¿De'ro weegu cūrē wējēpari? Caī cū weesetise ña'ase nicaro niwū. Cū acabiji weese pe'e añuse nicaro niwū. Te bu'iri cūrē uogu, wējēcu niwī. ¹³ Āpērā musā añurō weesetisere ī'áurā, ī'atu'tibosama. Na Caī cū acabijire uo'caro weronojō weerā weesama. Na musārē ī'atu'ticā, ucuaticā'ña.

¹⁴ Marī āpērārē ma'irā, Ō'acū pō'rā nī'i nisere masī'i. Toduporopure Jesucristore masītītjārā, āpērārē ma'itiwu. Ni'cārōacārē cūrē ējōpeoyurā, a'merī ma'ī'i. Āpērārē ma'itirā pūrīcā, marī toduporopu nī'caronojōta

nicã'bosa'a. Catinu'cüsere moobosa'a. ¹⁵ No'o ãpêrãrê ï'atu'tigunojõ masãrê wêjêcõ'arï masũ weronojõ nimi. Musã masï'i, ne ni'cũ masãrê wêjêcõ'arï masũ catinu'cüsere moosami. Musã cũ weronojõ niticã'ña. ¹⁶ Jesucristo marï ye niatjere wêrïcu niwï. Tojo weerã marï a'merï ma'isere masï'i. No'o ãpêrãrê ma'írã, marï ya catiri umucore wãcũnurãtisa'a. Narê weetamurã, marï quê'rã wêrïmasï'i. ¹⁷ Marï apeyenojõ cuomirã, pajasecuorãrê o'otirã, ¿de'ro wee "Õ'acũrê ma'ï'i", nibosau? ¹⁸ Bu'ï, marï ye ucũse useri me'rã dia'cũ "Narê ma'ï'i", niticã'rõua'a. Narê añurõ weetamurõua'a. Te me'rã marï narê ma'isere ï'omasï'i.

Õ'acũrê êjõpeorã uiro marïrõ nímasï'i nise ni'i

¹⁹⁻²⁰ Apetero marï a'tiro wãcũsa'a: "Yũ'u ña'ayu'ruagu nisa'a." Tojo wãcũmirã, marï ãpêrãrê ma'írã, Õ'acũ me'rã uiro marïrõ nímasï'i. Marï cũ põ'rã ni'i. Cũ marï wãcũsere masïpe'ocã'sami. Cũ marï ña'arõ wee'quere acobojosami. ²¹⁻²² Marï ne bu'iri moosa'a ni tu'oña'rã, uise marïrõ Õ'acũrê sêrïmasï'i. Cũ dutisere, cũ uasere weecã, Õ'acũ nipe'tise marï sêrïsere yu'tigusami. ²³ Cũ duti'que a'te ni'i. Cũ macũ Jesucristore êjõpeodutimi. Tojo nicã cũ duti'caronojõta marïrê a'merï ma'idutimi. ²⁴ Marï cũ duti'quere wéerã, cũ me'rã añurõ nicã'a. Cũ quê'rã marï me'rã añurõ nicã'mi. Marïrê Espiritu Santure o'ocũ niwï. Tojo weerã cũ marï me'rã nisere masï'i.

4

Ãpêrã weresere ï'abesetojarãpu weedutise ni'i

¹ Acawererã, Õ'acũ yere wereri masã musã tiropũ bu'erã etacã, na weresere "¿Diacjũta Õ'acũ ye nimitito?" ni ï'aña. Ãpêrã Õ'acũ o'ócãrã nitima. Nipe'tirãpure êjõpeoticã'ña. Na Espiritu Santure moomirã, tojo nima'acã'bosama. A'ti umucopure no'o uaro nisoori masã nibi'acã'ma. "Õ'acũ yere wererã wee'e", ni bususijama. ² Musã na diacjũ wererãrê a'tiro ï'abeseya. Na "Jesucristo a'ti upũ me'rã bajuacu nimi", nisama. Tojo êjõpeorã, Espiritu Santure cuorã nima. Narê êjõpeoya. ³ Ãpêrã tojo êjõpeotirã, Espiritu Santure mooma. Mejõ cãrê pe'sutima. Musã Jesucristore ï'atu'tigu cũ a'tiatjere tu'otojapã. Na cũ weronojõ nirã a'ti di'tapure nitojama.

⁴ Nisoori masã wãtï yarã nima. Õ'acũ wãtï nemorõ tutuami. Musã Õ'acũ yarã ni'i. Tojo weerã musã na ucũsere êjõpeoticãrã niwã. ⁵ Nisoori masã a'ti turicjãrã a'ti umuco cjase dia'cũrê bu'esama. Na weronojõ nirãta na bu'esere tu'osama. ⁶ Marï pũrïcã Õ'acũ põ'rã ni'i. Cũ põ'rã nirã marï bu'esere tu'osama. Cũ põ'rã nitirã tu'otisama. Tojo weerã marï diacjũ cjase êjõpeorãrê, diacjũ nitisere êjõpeorãrê ï'abesemasï'i. "Ã'rãta nima diacjũ cjasere êjõpeorã", nímasï'i. "Na nima diacjũ cjasere êjõpeotirã", ni ï'aducawamasï'i.

Marïrê a'merï ma'idutise ni'i

⁷⁻⁸ Acawererã, Õ'acũ masãrê ma'imi. Tojo weerã marï quê'rã a'merï ma'irõua'a. A'merï mairãnojõ Õ'acũ põ'rã nima. Na Õ'acũrê masïma. No'o ma'ise moorãnojõ Õ'acũrê ne masïtima. ⁹ Cũ marïrê ma'isere ï'ogũ, cũ macũ ni'cũ nigũrê a'ti turipure o'ócũ niwï. Marï catinu'cũatjere wéegu tojo weecu niwï. ¹⁰ Yũ'u ma'isere ucũgũ, marï Õ'acũrê ma'isere ucũgũ

mejêta wee'e. Cũ pe'e marîrê ma'isere ucũgũ wee'e. Cũ marîrê ma'ígũ, marî ña'arõ wee'quere acobojodutigu cũ macũrê o'õcu niwĩ. Cũ me'rã marî acobojose boca'a.

11 Acawererã, Ô'acũ marîrê ma'icaronojõta marî quê'rã ãpêrãrê ma'irõua'a. 12 A'ti umucopure ne ni'cũ Ô'acũrê i'a'cu marîmi. Marî cũrê i'ati'cãrã nimirã, ãpêrãrê ma'írã, cũ marîpũre nisere masĩ'i. Cũ marîrê ma'ique ye bu'iri ãpêrãrê queoro ma'ita basio'o. 13 Ô'acũ marîrê Espĩritu Santure o'õcu niwĩ. Tojo weerã marî Ô'acũ marîpũre nisere masĩ'i. Marî quê'rã cũpũreta ni'i. 14 Ô'acũ macũrê ùsã basuta i'awũ. Cũrê a'ti turipũre marî ña'arõ wee nisetimi'cãrãrê yu'rũweticã weedutigu o'õcu niwĩ. Tojo weerã musãrê a'tere were'e. 15 No'o nipe'tirã "Jesũ Ô'acũ macũ nimi" nirãnojõ Ô'acũ me'rã nima. Cũ quê'rã napũre nimi.

16 Ô'acũ marîrê ma'isere masĩ'i. Cũ nipe'tirãrê ma'imi. No'o ãpêrãrê maigũnojõ añurõ Ô'acũ me'rã nimi. Ô'acũ quê'rã cũ me'rã nimi. 17 Marî Ô'acũ me'rã nĩrã, queoro ma'imasĩ'i. Jesucristo a'ti turipũ nicã, cũ pacu quê'rã cũ me'rã nicu niwĩ. Cũ me'rã ni'caronojõta marî me'rã quê'rãrê Ô'acũ nimi. Tojo weerã marî a'ti turicjãrãrê beseatji numu nicã, cũrê ne uisome. 18 A'merĩ mairã tirore uise marĩ'i. Uise cuorã tiro pe'ere ne a'merĩ ma'ise marĩ'i. Marĩ uise me'rã bu'iritirã weronojõ tu'oña'a. No'o uigũnojõ a'merĩ ma'imasĩtimi.

19 Ô'acũ marîrê ma'imũ'tãcu niwĩ. Tojo weerã marî cũrê ma'i'i. 20 Marî Ô'acũrê ma'imĩrã, ãpêrãrê i'atu'tirã, nisoosebucurã ni'i. Masã marĩ i'arã waromarĩcãrê ma'itirã, nemorõ Ô'acũ bajutigu pũricãrê ma'ita basiotisa'a. 21 Jesucristo marîrê a'tiro dutiwĩ: "Ô'acũrê ma'írã, ãpêrã quê'rãrê ma'irõua'a", niwĩ.

5

Ô'acũ põ'rã nĩrã, ña'asere weeticã'rõua'a nise ni'i

1 Nipe'tirã "Jesũ Ô'acũ bese'cu nimi" ni êjõpeorãnojõ Ô'acũ põ'rã nima. ãpêrãrê ma'írã, na põ'rã quê'rãrê ma'irõua'a. 2 Marĩ Ô'acũrê ma'i, cũ duti'quere wêérã, marĩ cũ põ'rãrê ma'i'i nisere masĩno'o. 3 Ô'acũrê ma'írã, cũ duti'quere weerã wee'e. Cũ dutise diasawe'e, weeta basiopũricã'sa'a. 4 Marĩ Ô'acũ põ'rã a'ti turi cjase ña'asere weewe'e. Jesucristore êjõpeose me'rã añurõ weeta basio'o. 5 Marĩ Jesucristore "Ô'acũ macũ nimi", ni êjõpeo'o. Te me'rã dia'cũ a'ti umuco cjase ña'asere cã'mota'amasĩsa'a.

Jesucristore "Ô'acũ macũ nimi" nise ni'i

6 Jesucristo Ô'acũ macũ nimi. Cũ a'ti turipũ nicã, Juã wãmeyerĩ masũ cũrê wãmeyewĩ. Cũrê wãmeyegu, aco me'rã wãmeyewĩ. Be'ro cũ curusapu wêrĩwĩ. A'tiro weese me'rã cũ Ô'acũ macũ nisere i'owĩ. Cũrê wãmeye'que me'rã dia'cũ i'otiwĩ. Cũ wêrise me'rã quê'rãrê i'owĩ. Espĩritu Santu Jesucristo Ô'acũ macũ nisere i'omi. Cũta diacjũ cjasere weregũ nimi. 7 A'te quetire na basuta i'oma. Na i'tiarã u'musepu nima: pacu, macũ, tojo nicã Espĩritu Santu. ã'rã i'tiarãpu ducawatimĩrã, ni'cũta nimi. 8 A'ti nucũcãpũre Espĩritu Santu werese me'rã Jesũ Ô'acũ macũ nimi nisere masĩ'i. Tojo nicã Jesũ cũ Ô'acũ macũ nisere cũ wãmeyeno'que me'rã, cũ wêrĩ'que me'rã i'õcu niwĩ. 9 Masã na i'a'quere werecãmarĩcãrê, marĩ

ējōpeo'o. Ō'acū cū macū yere werēcā pūrīcārē, nemorō ējōpeoroua'a. Cū masā ucūse nemorō queoro weremi. ¹⁰⁻¹² Ō'acū marīrē cū macū me'rā catinu'cūsere o'ocu niwī. Tojo weerā cū macūrē ējōpeorā cū me'rā catinu'cūrāsama. Cū macūrē ējōpeotirā ne cū me'rā catinu'cūsosome. Marī Jesucristo ye quetire diacjūta ni'i nīrā, cūrē ējōpeorā wee'e. Āpērā a'tere ējōpeotirānojō "Ō'acū nisoogu nimi", nīrā weema.

Juā werecas'a que ni'i

¹³ Musā Ō'acū macūrē ējōpeorārē tere ojaru. Musā catinu'cūrāsa'a nisere masīato nígū tojo ojaru.

¹⁴ Marī masī'i, Ō'acū cū uaronojō marī sērīcā, marī sērīsere tu'osami. "Marī sērīsere tu'osami" ni masīrā, cūrē uise marīrō sērīmasī'i. ¹⁵ "Ō'acū marī sērīsere tu'osami" ni masīrōnojōta "Cū marī sērī'que quē'rārē o'tojami", nino'o.

¹⁶ Apetero Jesucristore ējōpeogu ña'arō weesami. Cū tojo weecā ĩ'arā, Ō'acūrē sērībosaya. Marī sērībosacā, Ō'acū yu'tigusami. Cūrē ducayugusami tja. Apeye pūrīcā ña'abutiario weese ni'i. Téma "Sērībosaya" niña marī'i. Tere weerā Ō'acū tiropu wa'asome. ¹⁷ Nipe'tise ña'ase Ō'acūrē yu'runu'cāse ni'i. Yu'u nīrōnojōta apeye ña'arō weesere Ō'acū acobojogusami. Apeye ña'abutiario weesere acobojosome.

¹⁸ Marī masī'i, Ō'acū pō'rārē Jesucristo añurō co'tenu'cūcā'mi. Tojo weerā na ña'arō weenu'cūtisama. Wātī quē'rā Jesucristo co'teyucā, narē ña'arō weemasītisami.

¹⁹ Marī Ō'acū pō'rā nisere, tojo nicā wātī nipe'tiro a'ti turicjārā wiogu nimi nisere masī'i.

²⁰ Apeye quē'rārē, Ō'acū macū cū a'ti'quere masī'i. Cū marīrē Ō'acū diacjū nigūrē masīdutigu tu'omasīse o'ocu niwī. Marī Jesucristo me'rā nīrā, cū pacu Ō'acūpūreta ni'i. Jesucristo Ō'acū nimi. Cūta catinu'cūgū marī catinu'cūatjere o'omi. ²¹ Apeye, masā na queose yee ējōpeo'quenojōrē ējōpeoticā'ña. Ō'acū se'sarore ējōpeoya. Nipe'tise apeyenojō yu'ruoro Ō'acūrē ma'ña.

Tojota weerouasa'a.

Tocā'rōta oja'a.

Juā

Nimũ'tãrĩ pũrĩ be'ro Juã ojáca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Juã Jesucristore ějõpeorãrẽ su'ori nigũ weronojõ Õ'acũ yarã cũ bese'cãrãrẽ ojacu niwĩ. Queoro weesetisere, a'merĩ ma'isetisere ojacu niwĩ. Nisoose me'rã bu'eri masãrẽ tu'omasĩdutigu ojacu niwĩ.

A'merĩ ma'idutise ni'i

¹ Yu'u Jesucristore ějõpeorãrẽ su'ori nirĩ masũ ni'i. Yu'u mu'urẽ Õ'acũ bese'core oja'a. Mu'u põ'rã quẽ'rãrẽ oja'a. Yu'u musãrẽ diacjũta ma'i'i. Yu'u se'saro musãrẽ ma'igũ weewe'e. Nipe'tirã diacjũ cjase Jesucristo ye quetire tu'o'cãrã musãrẽ ma'ima. ² Cũ ye quetire ũsã ye ejeripõ'rãrĩpu cu'o'o. Tojo weerã musãrẽ pũrõ ma'i'i. Te quetire cuonu'cũcã'rãsa'a.

³ Marĩ pacu Õ'acũ, tojo nicã cũ macũ Jesucristo marĩ wioqu musãrẽ a'tiro weeato. Añurõ wee, musãrẽ pajaña'a, ejerisãjãcã weeato. Tere wéegu, diacjũ nise ma'ise me'rã weeato.

⁴ Ni'cãrẽrã mu'u põ'rãrẽ bocaejawu. Narẽ diacjũ Õ'acũ duti'caronojõta weecã i'awũ. Tere i'agũ, pũrõ e'catiwu. ⁵ Ni'cãrõacã mu'urẽ nigũti. Marĩ a'merĩ ma'irõua'a. A'te apeye ma'ma dutise mejẽta ni'i. Maata marĩ cuo'que ni'i. ⁶ Marĩ a'merĩ ma'irã, Õ'acũ dutisere weerã wee'e. Cũ marĩrẽ a'merĩ ma'iduticu niwĩ. A'te musã tu'otoja'quepu ni'i.

Nisoori masãrẽ ějõpeoticã'ña nise ni'i

⁷ A'ti turipure pãjãrã weremaasoojari masã nima. Na, "Jesucristo masũ marĩ weronojõ uputigu a'ticu niwĩ" nisere ějõpeotima. Náta Jesucristore i'atu'tiri masã nima. ⁸ Musã tu'omasĩña. Na weresere ějõpeoticã'ña. Musã tere ějõpeorã, Õ'acũ musãrẽ o'obo'quere bajuriorã weebosa'a. Na weresere tu'otirã pe'e, Õ'acũ nipe'tise musãrẽ o'ootjere bocarãsa'a. Cũ musãrẽ añurõ weese wapa o'ogusami.

⁹ Jesucristo bu'e'que dia'cũrẽ bu'etigu, no'o cũ uaro, yu'ruoro weremõrẽsu'uganojõ Õ'acũrẽ moomi. Jesucristo cũ bu'e'que se'sarore weregu Õ'acũ me'rã añurõ nisami. Tojo nicã cũ macũ me'rã añurõ nicã'mi.

¹⁰ Æpẽrã Jesucristo ye quetire mejẽcã bu'eri masã musã ya wi'ipu etacã, narẽ sõrõticã'ña. Narẽ utamurã, "Õ'acũ musãrẽ añurõ weeato", niticã'ña. ¹¹ Musã narẽ tojo nĩrã, na me'rãcjãrã wa'arã weebosa'a. Musã na ña'arõ weesere bu'ipejarã weebosa'a.

Juã cũ ojatu'o'que ni'i

¹² Yu'u peje waro nisĩ'rĩse cuomi'i, cuogu pe'e. A'ti pũrĩpure ojasome. Yu'u basuta topu wa'a, musã me'rã ucũgũti. Marĩ tojo wéerã, e'catirãsa'a.

¹³ Mu'u acabijo põ'rã mu'urẽ añudutima. Co quẽ'rã Õ'acũ bese'co nimo. Tocã'rõta oja'a.

Juã

Pua pūrī be'ro Juā ojāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Juā a'ti pūrīrē Jesucristore ējōpeogu Gayo wāmetigūre ojacu niwī. Jesucristore ējōpeogu, mū'u āpērārē añurō weesetiaporō nīgū, cūrē ojacu niwī. Demetrio wāmetigu cū queoro weeseti'quere ojacu niwī.

Diótrufes wāmetigūma cū ña'arō weesere ne tū'saticu niwī.

Gayo ye queti ni'i

¹ Yū'u Jesucristore ējōpeorārē su'ori nirī masū ni'i. Gayo yū'u me'rācjū yū'u uputu maigūrē, mū'urē oja'a. Mū'urē diacjūta ma'i'i.

² Yū'u mū'urē Ō'acūrē sērībosagu wee'e. "Nipe'tise mū'u ye cjase añurō wa'ato. Mū'u Ō'acūrē ējōpeose añurō wa'aronojōta wa'ato. Apeye quē'rā, duti mū'urē wa'aticā'to", ni sērībosa'a Ō'acūrē. ³ Yū'u pūrō e'cati'i. Āpērā Jesure ējōpeorā mū'u ye quetire miiejawā. Mū'u añurō Ō'acū ñaro weenu'cūgū weeaporo. ⁴ Yū'u bu'e'cu queoro weecā tū'ogu, e'catiyū'ruasa'a. ¿De'ro wee yū'u mū'urē nemorō e'catimasībosau?

⁵ Mū'u nipe'tirā āpērā mū'u tiropu ejarārē añurō weesetigu weeaporo. Uputu waro apesecjārā mū'u ī'amasītirārē weetamuaporo. ⁶ Na ūsā nerēwuaropu mū'u ye cjasere, āpērārē mū'u ma'isere werewā. Mū'u tiropu ejarārē narē tojo weetamunu'cūcā'ña. Mū'u tojo weecā, na añurō Ō'acū ñaronojōta apesepure yū'ruamasīrāsama. ⁷ Na Jesucristore ējōpeotirā weetamuserē ñe'erō marirō Jesucristo ye quetire werewā'cārā weema. ⁸ Tojo weerā Jesucristore ējōpeorā marī pe'e narē weetamurōña'a. Marī narē weetamurā, na me'rā da'rarā wee'e.

Diótrufes wāmetigu cū ña'arō wee'que ni'i

⁹ Yū'u musārē ni'cā pūrī ojawu. Diótrufes musā wioгу nisī'rīgū weeapu. Tojo weegu ūsā duti'quere uatiapu. ¹⁰ Yū'u musā tiropu wa'agu, cūrē musā ī'orōpu wereguti cū ūsārē ucja'quere, ūsārē nisoo'quere. A'te dia'cū nitiaporo. Āpērā Jesucristore ējōpeorā topu ejacā, narē ñe'etiapu. Āpērā narē añurō ñe'esī'rīrārē ñe'edutitapu. Narē ñe'ecāma, na me'rā ninemodutitacju niapu.

¹¹ Ña'arā na weesere ī'acūuticā'ña. Añurō weerā pe'ere ī'acūuña. Añurō weerā Ō'acū yarā nima. Ña'arō weerā Ō'acūrē masītisama.

Demetrio cū añurō weese ni'i

¹² Nipe'tirā Demetriore añurō ucūma. Ō'acū ñaronojōta queoro weeapu. Ūsā quē'rā cūrē tojota ī'awū. Musā masī'i. Ūsā diacjūta ucū'u.

Juā cū añudutise ni'i

¹³ Yū'u peje waro ucūse cuomi'i, cuogu pe'e. A'ti pūrīpūre ojasome. ¹⁴ Yū'u maata topu wa'acā, marī a'merī utamurāsa'a.

¹⁵ Añurō wa'ato mū'urē. A'tocjārā yū'u me'rācjārā mū'urē añudutima. Nipe'tirā topu nirā marī me'rācjārā añuato.

Tocā'rōta oja'a.

Juā

Juda cū ojáca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrīrē Juda, Santiago Jesucristore ējōpeorārē su'ori wejepeogu acabiji nicā niwī.

Queoro bu'ese Jesucristo ye queti na tu'o'quere du'usī'ricā tu'ogu ojaca niwī. Tojo nicā nisoose me'rā bu'erārē tu'omasīdutigu, Jesucristore ējōpeonu'cūdutigu ojaca niwī.

Juda Ō'acū yarārē ojase ni'i

¹ Yū'u Juda Jesucristore da'rawā'ñaco'tegu Santiago acabiji musārē añuduti'i. Marī pacū Ō'acū musārē cū pō'rā niato nīgū besecu niwī. Cū musārē ma'imī. Jesucristo musārē ējōpeonu'cūcā'to nīgū co'temi. A'ti pūrīrē musārē oja'a. ² Ō'acū musārē pajaña'se, ejerisājāse, ma'ise cuoyu'rumajācā weeato.

Nisoose me'rā bu'ese cjase ni'i

³⁻⁴ Yū'u mairā, Ō'acū marī Jesucristo yu'rūono'cārārē añurō weesere musārē pūrō ojasī'rīmiwā. Tojo weesī'rī'cu nimigū, ni'cārōacārē "A'te pe'ere ojaca añutu'sa'a" ni wācū'u majā. Āpērā nisoose me'rā bu'ecā, ējōpeoticā'ña. Ō'acū Jesucristore ējōpeodutigu cūu'que pe'ere wācūtutua, ējōpeonu'cūcā'ña. Cū tere ni'cāti me'rāta marī cū yarārē o'odojaca niwī. Nisoori masā me'rīse me'rā musā me'rā a'mesu'acārā niwā. Na Ō'acūrē mooma. A'tiro nisama: "Ō'acū marī ña'arō wee'quere acobojoyucā, no'ō uaro marī upu uaripejasenojōrē weemasī'i", nisama. Ō'acū ma'īgū weese pe'ere dojorēsama. Jesucristo marī wiogu ni'cū nīgūrē uatisama. Cārē "Ō'acū macū mejēta nimi", nisama. Duporopu Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu na tojo weerārē "Bu'iri da'reno'rāsama", nitojano'caro niwā. Tojo weerā wācūtutuaya. Nisoori masā dutisere weeticā'ña. Narē a'tiro niña: "Ō'acū marīrē ējōpeodutise dia'cū queoro ni'i. Musā bu'ese pūrīcā diacjū niwe'e", niña narē.

⁵ Musā masī'quepure apaturi wācūdutigu musārē wereguti. Ō'acū cūrē yu'rūnu'cārārē bu'iri da'resami. Duporopu Ō'acū ūsā ñecūsumua Israe curuacjārārē yu'ruocu niwī. Na Egiptopu pi'eti'cārārē aperopu miiwijacu niwī. Be'ro cū tojo weecā i'amirā, āpērā cūrē ējōpeoticārā niwā. Tojo weegu narē bu'iri da're bajuriobutiacu niwī. ⁶ Apeye quērārē wācūña. Duporopu āpērā u'musecjārā Ō'acūrē wereco'terā nimi'cārā cūrē yu'rūnu'cācārā niwā. Ō'acū narē dutise cūumi'quere yu'rūnu'cārā, añurōpu nimi'cārā cō'owijaacārā niwā. Tojo weegu Ō'acū cūrē wereco'terā nimi'cārārē na'itī'arōpu cōme dari me'rā du'tectuucō'acu niwī. Cū nipe'tirārē beseatji numu nicā, narē bu'iri da'rebutiagasami. Narē pi'etinu'cūdutigu pecame'epu cō'abajuriogusami. ⁷ Sodoma, Gomorra, tojo nicā te pu'to cjase macārī na ña'arō wee'que quērārē wācūña. Ō'acūrē wereco'terā nimi'cārā weronojō te macārīcjārā quērā ña'arō weecārā niwā. Na numosānumia nītirārē a'metārācārā niwā. Apeye quērārē umua se'saro numia me'rā weewuasenojōrē weecārā niwā. Numia quērā tojota weecārā niwā. Na ña'arō wee'que wapa Ō'acū

bu'iri da'regu, narē ūjũacō'acu niwī. Nipe'tirā ña'arā na weronojōta pecame'e pe'titiri me'epu bu'iri da'reno'rāsama nisere masiyudutigū narē tojo weecu niwī.

⁸ A'tiro nicā quē'rārē musā wa'teropu nirā na nisoori masā toduporocjārpu weronojō ña'arō weema. Tū'omasītirā weronojō na ña'arō weesī'rīsere no'o ūaro weesama. Tere wéérā, na basu na upure dojorēsama. Tojo nicā Ō'acū dutisere yu'rũnu'cāsama. Ape turicjārā ū'musepu nirā tutuarārē bujicā'sama. ⁹ Ū'musecjarā Ō'acūrē wereco'terā wioḡu Miguemaricā tojo bujicā'ticu niwī. Duporopu Moisé wēricā be'ro Migue wātī me'rā Moisé ya upure du'sasocārā niwā. Migue cū basu wātīrē ne cārō tu'ti bujicā'ticu niwī. A'tiro pe'e nicu niwī: "Ō'acū yu'ũ wioḡu mu'urē tu'tiato", nicu niwī. ¹⁰ Nisoori masā pūrīcā na tu'omasītisere no'o ūaro ucūma'asama. A'ti turi cjase na no'o weerobajuro weese dia'cūrē masīsama. Wa'icūrā tu'omasītirā weronojō nima. Na tu'oña'rōbajuro tu'oña'sama. Te me'rā na bu'iri da're bajuriono'rāsama.

¹¹ Ña'arō wa'arosa'a narē. Duporocjūpu Caī cū acabiji Abere uḡu cūrē wējē'caro weronojō ña'arō weema. Tojo nicā Balaā wāmetigū wee'caro weronojō weema. Cū niyeru ūayu'ruagu, Ō'acū dutisere yu'rũnu'cācu niwī. Apī Coré wāmetigū wee'caro weronojō weema. Cū, wiorā Ō'acū cūu'cārārē yu'rũnu'cācu niwī. Cū tojo wee'que bu'iri Ō'acū cūrē bu'iri da'regu, wēricā weecu niwī. Na nisoori masārē Caī, Balaā, Corerē bu'iri da're'caronojōta Ō'acū narē bu'iri da'regusami. ¹² Nisoori masā, musā Jesucristore ējōpeorā nerē ba'ari curare bopoyoro weerā weesama. Musā me'rā sī'rī, ba'atamurā, na ye cjase dia'cūrē wācūrā, ña'arō weesama. Narē wiopesase marīsa'a. Āpērārē wācūtimirā, na basu ba'a yapisī'rīsama. Aco pejatimirō, acocurari wī'rō wēecā, tuuwā'cārō weronojō nisama. Te curari aco pejatiro weronojō masārē añuse i'otisama. Yucudca ducatiri cura apeyepagu dca marīsepagu weronojō nico'tesama. Na Ō'acū yere bu'emirā, queoro weetirā, dca marirā weronojō nisama. Na, masā dca marīcjure paacō'ano'cu weronojō nisama. Narē ne cārō añurō weese marīsa'a. ¹³ Pā'cōrī maa pajiri maa cjase ña'ase sa'pori sumutopu paaqueō'o'que weronojō nima. Na ucūme'rīmirā, ña'ase bopoyase dia'cūrē weenu'cūsama. Ñocōa burubajudutidjarā weronojō nima. Diacjūca ma'a cjasere du'urā, na'itī'arōpu bu'iri da're bajuriono'rāsama.

¹⁴ Duporocjūpu Enoc wāmetigū Ō'acū cūrē masīse o'oro me'rā na nisoori masārē bu'iri da'reatjere weremu'tācu niwī. Marī ñecū Adā pārāmi nituriagupu nicu niwī Enoc. Seis turiri be'rocjū nicu niwī. Cū, be'ropu wa'atjere a'tiro nicu niwī: "Marī wioḡu pājārā ū'musecjarā cūrē wereco'terā me'rā a'tigusami. ¹⁵ Nipe'tirā masārē besegu a'tigusami. Ña'arā na ña'arō wee'quere besepe'ocūsami. Tojo nicā dicuse ña'arā cūrē ña'arō ucū'quere besegusami. Na tojo wee'que wapa, bu'iri da'regusami", ni ojayucu niwī Enoc. ¹⁶ Nisoori masā nipe'tisere tu'satisama; "Ña'a nī'i", nisama. Na ūaro dia'cūrē weesī'rīsama. Masirā waro weronojō ucūma'asama. Na yere ūasārā, āpērārē añurō ucūta'sasama.

Jesucristore ējōpeorārē werecasa'que ni'i

¹⁷ Yu'ũ mairā, marī wioḡu Jesucristo besecū'cārā musārē toduporopu nī'quere wācūña. ¹⁸ Musārē a'tiro nicārā niwā: "A'ti ūmco pe'tiati

duporo masã no'o uaro Õ'acũ yere bujicã'rãsama. Õ'acũrẽ uatirã, na ña'arõ uaripejasere weerãsama", nicãrã niwã. ¹⁹ Jesucristore ëjõpeorãrẽ ducawaticã weesama. Na ña'ase uaripejase dia'cũrẽ weesama. Espiritu Santure mooma.

²⁰ Musã pũrĩcã yu'u mairã, Jesucristore nemorõ ëjõpeo, wãcũtutuawã'cãña. Musã ëjõpeose diacjũ nise ni'i. Õ'acũrẽ sërĩrã, Espiritu Santu musãrẽ masise o'ose me'rã sërĩña. ²¹ Õ'acũ musãrẽ ma'isere wãcũnu'cũcã'ña. Acobojojicã'ña. Marĩ wiogu Jesucristo marĩrẽ pajaña'gũ, cũ me'rã catinu'cũsere o'ogusami. Cũ o'otjere e'catise me'rã co'teyuya.

²² Æpërã Jesucristo yere "¿Diacjũta nisariba?" nirãrẽ pajaña'ña. Narẽ añurõ ëjõpeocã weeya. ²³ Æpërã nisoori masã bu'esere siruturãrẽ diacjũnu'cõña. Wi'i ãjũrĩ wi'i po'peapu nirãrẽ wejewijaarã weronojõ narẽ pecame'epu wa'abo'cãrãrẽ yu'rucã weeya. Æpërã ña'ase weepoyu'rua'cãrãrẽ weetamusĩ'rĩrã, pajaña'ña. Musãpu na ña'arõ weesere pẽ'rĩpejari nirã, ne cã'rõ na tojo weesere uaticã'ña.

Õ'acũrẽ e'catituose ni'i

²⁴⁻²⁵ Õ'acũ tutuayu'rugũ marĩ ña'arõ weeri nigũ, cã'mota'amasĩsami. Tojo nicã cũ tutuase me'rã cũ tiro, cũ asisteropu marĩrẽ bu'iri marĩrã nidutigũ miamasĩsami. Topure e'catiyu'ruarãsa'a. Õ'acũ ni'cũ nigũ marĩ wiogu Jesucristo wẽrise me'rã marĩ pecame'epu wa'abo'cãrãrẽ yu'ruocu niwĩ. Cũrẽ nipe'tirã "Añuyu'ruami, nipe'tirã bu'ipu wiogu nimi", wiopesase me'rã ni ëjõpeoato. "Nipe'tirã a'ti turicjãrãrẽ dutigu wiogu waro nimi", niato. "Ne waropu, a'tiro nicã, be'ropu quẽ'rãrẽ mejãrõta nimi", ninu'cũato. Tojota nirõua'a.

Tocã'rõta oja'a.

Juda

Be'ropu wa'atjere Jesucristo Juãrẽ wéréca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

A'ti pũrĩrẽ Juã sô'oní'que pũrĩrẽ oja'cũta ojacu niwĩ. Cũ bu'iri da'rero Patmos wãmetiri nãcũrõpũ nígũ, ojacu niwĩ.

A'ti pũrĩ Ô'acũ cũ ãa'caronojõta be'ropũre a'tiro weegusami nisere wereri pũrĩ ni'i.

Juã quẽ'egũ weronojõ cũ ã'a'quere ojacu niwĩ.

Cũ siete Jesucristore ãjõpeose cururicjãrã Asiapũ nirãrẽ ojacu niwĩ.

Jesucristo Juãrẽ quẽ'ese weronojõ ã'o'que ni'i

¹ A'ti pũrĩ be'ropu wa'atjere Jesucristo wereri pũrĩ ni'i. Ô'acũ Jesucristore "Cã'rõacã be'ro a'tiro wa'arosa'a", ni ã'ocũ niwĩ. Cũ Jesucristore ãjõpeorãrẽ tere masĩdutigu tojo werecu niwĩ. Be'ro Jesucristo yũ'u Juã wãmetigure tere wereturiawĩ. Cũ Ô'acũrẽ wereco'tegu u'musecũ me'rã tojo weewĩ. Yũ'uta Jesucristore da'rawã'ñaco'tegu ni'i. ² Yũ'u ã'a'que nipe'tisere wereguti. Yũ'u tu'o'que quẽ'rãrẽ wereguti. Ô'acũ ucũ'quere Jesucristo yũ'ũre añurõ werewĩ.

³ A'ti pũrĩ oja'caronojõ wa'atjo cã'rõ du'sa'a. No'o a'ti pũrĩrẽ Jesucristore ãjõpeorãrẽ bu'egunojõ e'catise bocagusami. Tojo nicã a'ti pũrĩ Ô'acũ o'o'quere bu'ecã tu'orã pe'e quẽ'rã e'catise bocarãsama. No'o na a'ti pũrĩpũ oja'quere diacjũ weerãnojõ e'catise bocarãsama.

Juã Jesucristore ãjõpeose cururicjãrãrẽ oja'que ni'i

⁴ Yũ'u musã Asiapũ nirã siete Jesucristore ãjõpeose cururicjãrãrẽ oja'a. Ô'acũ musãrẽ añurõ weeato. Musãrẽ añurõ ejerisãjãcã weeato. Ô'acũ ne waropũta ní'cu nimi. A'tiro nicã quẽ'rãrẽ ninu'cũcã'mi. Be'ropu quẽ'rãrẽ apaturi a'tigusami. Ô'acũ wioqu dujiri cũmurõ pu'to siete Ô'acũrẽ wereco'terã bajutirã nu'cũma. Na topũ nu'cũrã Espiritu Santure nipe'tise tutuase cuogu nimi, nisĩ'rĩrã weema. Na quẽ'rã musãrẽ añurõ weeato.

⁵ Tojo nicã Jesucristo musãrẽ añurõ weeato. Cũ Ô'acũ ye cjasere queero weregu nimi. Cũta nipe'tirã wẽrĩ'cãrã duporo masãmu'tã'cu nimi. Cũ nipe'tirã a'ti di'tacjãrã wiorãrẽ dutimi. Marĩrẽ ma'imi. Cũ wẽrigũ, cũ ye dí me'rã marĩ ña'arõ wee'quere yũ'ruowĩ. ⁶ Cũ wẽrise me'rã marĩ wiorã wa'apã. Tojo nicã Ô'acũ yere da'rari masã sãjãpã. Cũ pacũ dutisere da'rato nígũ marĩrẽ tojo weecu niwĩ. Cũrẽ añurõ e'catipeorã. Tojo tutuagu ninu'cũgũsami. Tojota niato.

⁷ Musã tu'oya. Ô'acũ bese'cu Cristo o'mecururipũ dijatigusami. Cũ a'ticã, nipe'tirã ã'arãsama. Tojo nicã cũrẽ wẽjẽ'cãrãputa ã'asãjãrãsama. Nipe'tirã a'ti di'tacjãrã cũ a'ticã ã'arã, utirãsama. Tojota wa'arosa'a.

⁸ Marĩ wioqu Ô'acũ tutuayũ'rũnu'cãgũ a'tiro nimi: "Yũ'uta nimũ'tãgũ, nituogupu ni'i." Ô'acũ ne waropũta ní'cu nimi. A'tiro nicã quẽ'rãrẽ ninu'cũmi. Be'ropu quẽ'rãrẽ apaturi a'tigusami.

Juã Jesucristore quẽ'ese weronojõ ã'a'que ni'i

⁹ Yu'u Juã musã acaweregu weronojõ ni'i. Musã weronojõta yu'u quẽ'rã pi'eti'i. Marĩ ni'cãrõnojõ Ô'acũ põ'rã ni'i. Tojo nicã ña'arõ wa'acã, Jesucristo marĩrẽ wãcütutuasere o'omĩ. Yu'u Patmos wãmetiri nucãrõpu bu'iri da'reri wi'ipu niwũ. Ô'acũ ye queti, Jesucristo ucũ'quere werese ye bu'iri topu niwũ. ¹⁰ A'tiro wa'awu yu'ure. Ni'cã soorinũ Espĩritu Santu tutuaro me'rã quẽ'ese weronojõ i'owĩ. Wãcũña marĩrõ yu'u sẽ'ema pe'e tutuaro ucũcã tu'owu. Cũ ucũse coroneta putiro weronojõ busuwu. ¹¹ Cũ yu'ure a'tiro niwĩ:

—Yu'uta nimu'tãgũ, nituogupu ni'i. Nipe'tise mu'u i'asere ni'cã pũrĩpu ojaya. Mu'u oja'quere Asiapu nirã siete cururi Jesucristore ãjõpeose cururicãrãrẽ o'õya. Na a'ticurã nima: Éfesocãrã, Esmirnacãrã, Pérgamocãrã, Tiatiracãrã, Sardicãrã, Filadelfiacãrã, tojo nicã Laodiceacãrãrẽ o'õya, niwĩ.

¹² Cũ tojo ucũcã tu'oga, yu'u ¿noa niti? níngũ, majãmi'awũ. Sietepagu s'i'ose uru me'rã wee'quepagure i'awũ. ¹³ Tepagu wa'terõpu ni'cũ masũrẽ i'awũ. Cũ su'tiro yoarõjore sãñawĩ. Cũ cutiropu uru me'rã wéeca dare du'tewĩ.

¹⁴ Cũ poari añurõ butise poari niwũ. Cũ caperi pe'e pecame'e ãjũrĩ põ'rã weronojõ asiwu. ¹⁵ Cũ du'pocãrĩ cõme asipa'acju pecame'epu ãjũrõ weronojõ niwũ. Cũ ucũse peje maarĩ pu'eeja o'mabũrose weronojõ busuwu. ¹⁶ Cũ diacjũcamocãpu siete ñocõarẽ cuowĩ. Cũ userõpu ni'cã pji wiori pji'rẽ cuowĩ. Ti pji pũaperi osoyojaca pji niwũ. Cũ diapõa umucocjũ mujĩpũ uputu asistero weronojõ niwũ.

¹⁷ Cũrẽ i'aucuagu, wẽrĩgũ weronojõ cũ du'pocãrĩ tiro bu'ruque'acãti. Yu'u tojo wa'acã i'agũ, cũ diacjũcamocã me'rã ñapeo, yu'ure niwĩ:

—Uiticã'ña. Yu'uta nimu'tãgũ, nituogupu ni'i. ¹⁸ Catinu'cũgũ ni'i. Todupõropure wẽrĩwũ. Ni'cãrõacãrẽ catinu'cũcã'a. Yu'u masãrẽ wẽrĩdutimasĩ'i. Pecame'epu wa'adutimasĩ'i. Æpẽrã quẽ'rãrẽ "Pecame'epu wa'asõme", nĩmasĩ'i. ¹⁹ Mu'u i'a'quere, ni'cãrõacã nisere ojaya. Be'ropu mu'u i'atje quẽ'rãrẽ ojaya. ²⁰ Apeyere masã todupõropu masĩno'ña marĩ'quere werẽgutĩ. Æ'rã siete ñocõa a'tiro nisĩ'rĩrã weema. Na yu'ure ãjõpeose cururicãrã wiorã su'ori nirã nima. Siete s'i'ose uru me'rã wee'quepagu quẽ'rã a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Te ticusepagu yu'ure ãjõpeose cururicãrã nima, nisĩ'rĩrõ wee'e, niwĩ.

2

Éfesocãrãrẽ oja'que ni'i

¹ Jesucristo a'tiro niwĩ:

"Éfesocãrã, yu'ure ãjõpeori curuacãrã wiogu su'ori nigũrẽ a'tiro ni ojaya: 'Yu'u siete ñocõarẽ diacjũcamocãpu cuo'o. Tojo nicã siete s'i'ose uru me'rã wee'quepagu wa'terõpu sija'a. ² Nipe'tise musã weesere yu'u masĩ'i. Musã da'rase, musã wãcütutuasere masĩ'i. Tojo nicã ña'arõ weerãrẽ musã uatisere masĩ'i. Musã basu Æpẽrã na nisetisere i'amasĩ'i. Na "Jesucristo besecũcãrã ni'i", nima. Tojo nimirã, nitima. Tojo weerã narẽ i'arã, "Nisoorã nima", ni'i. Musã na tojo weesere masĩ'i. ³ Yẽ cjasere da'rarã, musã uputu pi'etiwu. Musã te pi'etisere nu'cãwũ.

⁴ "'Musã añurõ weemicã, apeyenojõ musãrẽ werenemosĩ'rĩ'i. A'tiro ni'i. Musã ne waro ma'inũ'cã'caro weronojõ weewe'e. ⁵ Tojo weerã

musã ne waropu añurõ wee'quere wãcũña. Musã ña'arõ wee'quere bujawetiya. Ne waropu niseti'quereta weeya tja. Musã ducayuticã, musã ya curuacjãgũ si'ocjare cõ'agũti. ⁶ Apeye musã weese pe'e añu ni'i. Nicolaíta wãmetiri curuacjãrã weesetisere musã ne cã'rõacã uawe'e. Yu'u quẽ'rã tere ne uawe'e.

⁷ "Espíritu Santu Jesucristore ãjõpeorãrẽ ucũmi. O'meperi cuorã cã ucũsere tu'oya. A'tiro ni'i. Yu'u pacu tiro añurõ Paraíso wãmetiropu ni'cãgũ yucugu ni'i. Añurõ wee yu'rãwetirã ãjõpeodu'utirã tigu ducare ba'a, catinu'cũrãsama', ni ojaya", niwĩ.

Esmirnacjãrãrẽ oja'que ni'i

⁸ Apaturi Jesucristo ninemowĩ tja:

"Esmirnacjãrã, yu'ure ãjõpeori curuacjãrã wiogu su'ori nigũ quẽ'rãrẽ a'tiro ojaya: 'Yu'uta nimu'tãgũ, nituogupu ni'i. Yu'u wẽrĩ masã'cu ni'i. ⁹ Nipe'tise musã weesere masĩ'i. Musã pi'etise, pajasecuosere masĩ'i. Tojo pajasecuomirã, peje cuorã weronojõ ni'i. Apeyere masĩ'i. Æpẽrã "Judío masã ni'i", nima. Tojo nimirã, musãrẽ ña'arõ ucũma. Na judío masã waro nitima. Na wãtĩ ya curuacjãrã nima. ¹⁰ Musã pi'etiatjere uiticã'ña. Wãtĩ ni'cãrẽrã musã ãjõpeosere du'udutigu bu'iri da'leri wi'ipu sãjãacã weegusami. Musã yoaticã diez numãrĩta pi'etirãsa'a. Tojo weemicã, téẽ wẽrĩrãpu tojota ãjõpeoyapaticã'ña. Yu'u tiropu musãrẽ catinu'cũcã weeguti.

¹¹ "Espíritu Santu Jesucristore ãjõpeorãrẽ ucũmi. O'meperi cuorã cã ucũsere tu'oya. A'tiro ni'i. Queoro wee yu'rãwetirã ãjõpeodu'utirã pecame'epu wa'asome', ni ojaya", niwĩ.

Pérgamocjãrãrẽ oja'que ni'i

¹² Jesucristo ninemowĩ tja:

"Pérgamocjãrã, yu'ure ãjõpeori curuacjãrã wiogu su'ori nigũ quẽ'rãrẽ a'tiro ojaya: 'Yu'u pũaperi osoyojaca pji wiori pji'rẽ cuogu ni'i. ¹³ Yu'u musã nipe'tise weesere masĩpe'ocã'a. Musã ya macã Pérgamo quẽ'rãrẽ masĩ'i. Tĩ macãpu wãtĩa wiogu dutiro cuosami. Topu nimirã, musã yu'ure sirutunu'cũ'u. Yu'ure ãjõpeodu'uwe'e. Sõ'onícatero musã ya macã wãtĩ nirõpure a'tiro wa'acaro niwũ. Antipas wãmetigu Õ'acũ ye cjasere queoro werecu niwĩ. Æpẽrã cãrẽ musã wa'teropu nigũrẽ wẽjẽcõ'acãrã niwã. Tita quẽ'rãrẽ musã yu'ure ne ãjõpeodu'utiwũ.

¹⁴ "Apeye musãrẽ a'tiro werese cuo'o. Duporopu ni'cũ Balaã wãmetigu nicu niwĩ. Cũ Balac wãmetigure a'tiro bu'ecu niwĩ: "Mu'u Israe curuacjãrãrẽ ña'arõ weedutiya", nicu niwĩ. "Narẽ musã ãjõpeogure o'o'que di'ire ba'adutiya", nicu niwĩ. Cũ tojo nicã tu'ogu, Balac na wẽjẽ ñubuepeo'que di'ire Israe curuacjãrãrẽ ba'aduticu niwĩ. Tojo nicã na ña'arõ a'metãrãbajaque'aticã weecu niwĩ. A'tocatero musã wa'tero ni'cãrẽrã Balaã weeduti'quenojõrẽ sirutuma. ¹⁵ Apeye quẽ'rãrẽ ni'cãrẽrã yu'u yabisere a'tiro weema. Nicolaíta wãmetiri curuacjãrã bu'esere sirutuma. Ne du'usĩ'rĩtima. ¹⁶ Tojo weerã nipe'tise musã ña'arõ weesere bujawetiya. Musã ducayuticã, musã tiropu wa'aguti. Ya pji wiori pji useropu cuori pji me'rã musãrẽ bu'iri da'reguti.

¹⁷ "Espíritu Santu yu'ure ãjõpeorãrẽ ucũmi. O'meperi cuorã cã ucũsere tu'oya. Queoro wee yu'rãwetigu ãjõpeodu'utigure manã wãmetise u'muse cjasere ecagusa'a. Tojo nicã cãrẽ ãtãpe butiri pere

o'oguti. Ti pepu masĩno'ña marĩrĩ wāmerē ojano'rōsa'a. Ne ni'cũ te wāmerē masĩsome. Ti pere cuogu dia'cũ masĩgūsami', ni ojaya", niwĩ.

Tiatiracjārārē oja'que ni'i

¹⁸ Jesucristo ninemowĩ tja:

"Tiatiracjārā, yu'ure ejōpeori curuacjārā wiogu su'ori nigūrē a'tiro ojaya: 'Yu'u Ō'acũ macũ caperire pecame'e ũjūrĩ pō'rā weronojō cuogu ni'i. Tojo nicā yu'u du'pocārĩ cōme asipa'acju weronojō ni'i. ¹⁹ Nipe'tise musā weesere masĩpe'ocā'a. Musā ma'ise, ejōpeose, a'merĩ weetamuse, wācūtutuasere masĩ'i. Ni'cārōacārē musā ne waro wee'caro nemorō añurō weerā wee'e. ²⁰ Tojo nimicā, apeye musārē weresĩ'rĩ'i. A'tiro ni'i. Musā sō'onico Jezabere cō'awe'e. Co "Ō'acũ wereduti'quere wereturiago wee'e", nimimo. Tojo nimigō, yu'ure da'raco'terārē nisoosere bu'emo. Narē ña'arō wee, no'o waro a'metārābajaque'aticā weemo. Tojo nicā wa'icu di'ire, na yee'cure ejōpeose o'o'que di'ire ba'acā weemo. ²¹ Ti nūmupū co ña'arō wee'quere bujaweti ducayudutimiwũ. Ne ducayusi'rĩtimo. Co ña'arō a'metārāsere du'usi'rĩtimo. ²² Tojo weegu co ña'arō weesere du'uticā ĩ'agũ, core dutiticā weeguti. Co me'rā ña'arō wee a'metārārārē uputu pi'eticā weeguti. ²³ Co pō'rārē wēricā weeguti. Tojo weecā, nipe'tirā Jesucristore ejōpeose cururicjārā a'tiro nirāsama: "Cũ masā tu'oña'sere masĩmi", nirāsama. "Na po'peapū wācūsere, ũsā quē'rārē masĩpe'ocā'mi", nirāsama. "Marĩ nisetsere queoro wapeyegusami", nirāsama. ²⁴ Āpērā musā Tiatirapū nirā Jezabel bu'esere sirututirā, wātĩa wiogu ye cjase ya'yiosere masĩtirānojō pe'ere a'tiro nigūti: "Musārē apeye dutinemosome. ²⁵ A'te dia'cūrē weeya. Musā queoro weesetisere ne du'uticā'ña. Téé yu'u a'tiri curapū weenu'cũcā'ña." ²⁶ Queoro yu'u waronojō wee yu'ruweti ejōpeodu'utirā, tojota weeyapat-icā'ña. Tojo weerārē wiorā wa'acā weeguti. ²⁷ Yu'u pacu yu'ure nipe'tise macārĩcjārā wiogu sōrōwĩ. Yu'u quē'rā narē mejārōta sōrōgūti. Yarā a'tiro weerāsama. Ña'arārē tutuaro me'rā dutirāsama. Cōmegũ me'rā bapari di'i me'rā yee'queparare paamatōrō weronojō narē weerāsama. ²⁸ Apeye quē'rārē yu'u waro weenu'cūgūrē a'tiro weeguti. Narē su'ori nigũ weronojō nigūsami. Ñocōawũ bo'reque'ari cura mujātigu weronojō nigūsami. ²⁹ Espiritu Santu Jesucristore ejōpeorārē ucūmi. O'meperi cuorā cū ucūsere tu'oya', ni ojaya", niwĩ.

3

Sardi wāmetiri macācjārārē oja'que ni'i

¹ Jesucristo ninemowĩ tja:

"Sardicjārā, yu'ure ejōpeori curuacjārā wiogu su'ori nigūrē a'tiro ojaya: 'Yu'u siete Ō'acūrē wereco'terā bajutirārē cuo'o. Na Espiritu Santure nipe'tise tutuase cuogu nimi, nisĩ'rĩrā weema. Tojo nicā ticurāta tja ñocōarē cuo'o. Nipe'tise musā weesere masĩpe'ocā'a. Musā "Ō'acũ yere añurō weema" nino'rā ni'i. Tojo nimirā, wēri'cārā weronojō ni'i. Cũ yere ne weewe'e. ² Tu'omasĩña. Musā añurō weese pe'tiro wee'e. Du'saseacārē añurō weeya. Musā weesere a'tiro ĩ'a'a. Ō'acũ ĩ'orōpūre musā queoro weewe'e. ³ Musārē bu'e'quere wācūña. Tereta sirutuya. Musā queoro weetisere bujawetiya. Tojo weeticā, yu'u yajari masũ weronojō weeguti. Wācūña marĩrō musā tiropu bu'iri da'regu wa'aguti.

4 "Tojo nimicã, ti macã Sardi musã wa'teropure pejetirãcã añurõ weerã nima. Na ña'arõ weesere ì'acũu sirututima. Su'ti ù'irĩtirã weronjõ nitima. Añurõ wee'cãrã niyurã, yu'u me'rã nirãsama. Su'ti butise sãñãrã weronjõ bu'iri marĩrã nirãsama. ⁵ Æpẽrã quẽ'rã añurõ wee yu'ruwetirã ãjõpeodu'utirãnojõ su'ti añurõ butise sãano'rãsama. Catinu'cũse cuorã na wãmerẽ ojaõ'oca pũrĩpu cuorã na wãmerẽ ne coeno'some. Coeno'rõnojõ o'orã, yu'u pacu ì'orõpure yu'u "Narẽ masĩ'i", nigũti. Mejãrõta cãrẽ wereco'terã ì'orõpu quẽ'rãrẽ nigũti. ⁶ Espĩritu Santu Jesucristore ãjõpeorãrẽ ucũmi. O'meperi cuorã cũ ucũsere tu'oya', ni ojaya", niwĩ.

Filadelfiacjãrãrẽ oja'que ni'i

⁷ Jesucristo ninemowĩ tja:

"Filadelfiacjãrã, yu'ure ãjõpeori curuacjãrã wiogu su'ori nigũrẽ a'tiro ojaya: 'Yu'u ña'ase moogũ, diacjũ nigũ ni'i. Yu'u duporocjũ wiogu Davi ya sawire cuo'o. Yu'u ni'cũta masã Õ'acũ tiropu wa'acã weemasĩ'i. Æpẽrã wa'aticã quẽ'rãrẽ weemasĩ'i. Yu'u pãocã, ne apĩ bi'amasĩtimi. Bi'acã quẽ'rãrẽ, ne apĩ pãomasĩtimi. Musãrẽ a'tiro weregutĩ. ⁸ Nipe'tise musã weesere masĩpe'ocã'a. Yu'u musãrẽ peje yé cjasere wereatjere cũuwã. Tere weemasĩ'i. Ne ni'cũ tere cã'mota'amasĩtimi. Musã tutuatirã ni'i. Tutuatimirã, yé bu'esere añurõ yu'ti'i. Yé cjasere ãpẽrãrẽ ucũrã, "Cãrẽ masĩ'i", ni'i. ⁹ Æpẽrã a'tiro nisama: "Judío masã ni'i", nisama. Tojo nimirã, judío masã waro nitima. Nisoori masã wãtĩa wiogu ya curuacjãrã nima. A'tiro weeguti narẽ. Narẽ musã duporo ejaque'acã weeguti. Yu'u tojo weecã, yu'u musãrẽ ma'isere masĩrãsama. ¹⁰ Musãrẽ mejẽcã wa'acã wãcũtutuaduti'quere queoro weewa. Tojo weegu nipe'tirã a'ti turicjãrã pi'etiri cura musãrẽ co'teguti. Nipe'tirã a'ti turicjãrãrẽ ¿de'ro ãjõpeomitina? nigũ, narẽ pi'eticã weeguti.

¹¹ "Maata a'tiguti tja. Musã queoro weesetisere ne du'uticã'ña. Musã queoro weetirã, Õ'acũ musãrẽ o'oboca be'to, cũ "O'oguti" ni'quere bajuriobosa'a. Æpẽrãrẽ o'obosami. Tojo weerã queoro weenu'cũcã'ña. ¹² Añurõ wee yu'ruweti ãjõpeodu'utirãrẽ yu'u pacu pu'to cũugũti. Na cũ ya wi'i cjase botari weronjõ cũ pu'to ninu'cũrãsama. Yu'u pacu wãmerẽ napure ojaguti. Cũ ya macã wãme quẽ'rãrẽ ojaguti. Cũ ya macã, ape ma'ma macã Jerusalẽ wãmeti'i. Ti macã u'muse cja macã ni'i. A'ti nucũcãpu dijatirosa'a. Yu'u quẽ'rã narẽ yu'u wãme, ma'ma ape wãme ojaguti. ¹³ Espĩritu Santu Jesucristore ãjõpeorãrẽ ucũmi. O'meperi cuorã cũ ucũsere tu'oya', ni ojaya", niwĩ.

Laodiceacjãrãrẽ oja'que ni'i

¹⁴ Jesucristo ninemowĩ tja:

"Laodiceacjãrã, yu'ure ãjõpeori curuacjãrã wiogu su'ori nigũ quẽ'rãrẽ a'tiro ojaya: 'Yu'u diacjũ ucũgũ ni'i. Õ'acũ ye quetire queoro werenu'cũgũ ni'i. Õ'acũ yu'u me'rã nipe'tisere weecu niwĩ. ¹⁵ Nipe'tise musã weesere masĩpe'ocã'a. Yarã nimirãta, bu'iacã waro ãjõpeo'o. Musã ãjõpeorã waro nicã, añubopã. Yu'ure ãjõpeoticã, ña'a nibosa'a. Yu'ure bu'iacã ãjõpeocãma, totã ña'ayu'rua'a. ¹⁶ Musã tojo weesere yabiyu'rua'a. ¹⁷ Musã a'tiro ucũu: "Peje cuo'o. Nipe'tise añurõ wa'a'a. Ne du'sawe'e", ni'i. Musã ne tu'omasĩwe'e. Pajasecuorã waro weronjõ caperi bajuno'tirã, su'ti marĩrã weronjõ ni'i. ¹⁸ Tojo weegu musãrẽ nigũti. Musã

uru pecame'epu ũjũa apo'que yu'u cuosere ñe'eña. Pi'etimirã yu'ure ãjõpeorã, uru cuorã weronojõ ni'i. Tere cuorã, musã peje cuorã nirãsa'a. Apeye quẽ'rãrẽ su'ti butise yu'u cuosere sãñaña. Musã tere sãñacã, bopoyase pe'tia wa'arosa'a. Yu'ruono'cãrã nirãsa'a. Tojo nicã caperi piose yu'u cuosere ñe'eña. Musã te pioça be'ro añurõ i'arãsa'a tja. Yé cjasere añurõ masĩrãsa'a. ¹⁹ Yu'u ma'irã nipe'tirãrẽ tu'tibocure'e. Na ña'arõ weesere du'udutigu tojo wee'e. Tojo weerã yé cjasere uputu wees'i'riña. Musã ña'arõ wee'quere bujaweti ducayuya.

²⁰ "Tu'oya. Yu'u sãjãasĩ'rĩgũ, ni'cũ sope pu'to pisunu'cũgũ weronojõ ni'i. No'o yu'ure tu'ogu, cã me'rã nidutigu pãosõrõgũnojõrẽ a'tiro weeguti. Cũ me'rã su'ori e'cati, ninu'cũgũti. Cũ quẽ'rã yu'u me'rã mejãrõta weegusami.

²¹ "Añurõ wee yu'ruweti ãjõpeodu'utirãrẽ yu'u me'rã wiogu dujiri cãmurõpu dupoguti. Yu'umarĩcã, añurõ wee yu'ruweti'cu yu'u pacu me'rã wiogu dujiri cãmurõpu ni'i. Tojota yu'u quẽ'rã narẽ mejãrõta weeguti. ²² Espĩritu Santu Jesucristore ãjõpeorãrẽ ucũmi. O'meperi cuorã cã ucũsere tu'oya', ni ojaya", niwĩ.

4

U'musepu na O'acũrẽ ãjõpeosere i'a'que ni'i

¹ Be'ro yu'u Juã u'musepu i'amorõwũ. Topu ni'cã sope susucã i'awũ. Sõ'onícatero coroneta putipju puti'caro weronojõ busu'cata tja ucũwĩ. A'tiro niwĩ yu'ure:

—A'topu majãtia. Be'ro wa'atjere mu'urẽ i'ogũtigu wee'e, niwĩ.

² Cũ tojo nĩca be'roacã maata Espĩritu Santu tutuaro me'rã yu'ure u'musepũre miawĩ. Topu wiogu dujiri cãmurõrẽ i'awũ. Ti cãmurõpu dujigũre i'awũ. ³ Cũ ũtãpe pũrõ asipa'ari pe weronojõ bajugu niwĩ. Jasper o cornalina ũtã sõ'acja wa'teri pe weronojõ asipa'awĩ. Ti cãmurõ sumutore ni'cã da bu'eda nimajãmisutuawu. Pũrõ ya'sari da esmeralda wãmetiri pe weronojõ asipa'awu. ⁴ Wiogu dujiri cãmurõ tiropu veinticuatro wiorã dujise cãmurĩ niwũ. Te dujise cãmurĩpũre ticurãta tja wiorã bucurã dujiwã. Na su'ti butisere sãñawã. Nãnucũ na dupopapũre uru me'rã wee'que be'torire pesawã. ⁵ O'acũ wiogu dujiri cãmurõpũre buro ya'baro weronojõ bajuwu. Tojo nicã buro paaro weronojõ pũrõ busuwu. Ti cãmurõ tiro siete sĩ'ose tuturi nu'cũwã. Te tuturinucũta tja O'acũrẽ wereco'terã bajutirã nima. Nãta Espĩritu Santure tutuase cuogu nimi, nisĩ'rĩrã weema. ⁶ Apeye quẽ'rã ti cãmurõ tiro dia pajiri maa weronojõ bajuro acostiro niwũ.

Ti cãmurõ sumutopu ãpẽrã ba'paritirã catirã weronojõ bajurã nu'cũwã. Nipe'tiro na diapoapu, na sẽ'emapũre caperi cuobi'awã. ⁷ Nimu'tãgũ yai pajigu sõ'agũ weronojõ bajuwĩ. Cũ be'rocjũ wecu weronojõ bajugu niwĩ. Cũ be'rocjũ masũ weronojõ diapoatigu niwĩ. Cũ be'rocjũ á pacu wuwã'cãgũ weronojõ bajugu niwĩ. ⁸ Nipe'tirã nãnucũ seis wũuse cuowã. Na wũuse bu'i, na wũuse docapu caperi weronojõ bajuse peje cuowã. Na umucore, ñamirẽ a'tiro busunu'cũwã:

O'acũ marĩ wiogu añubutiagu, ña'ase moogũ nimi.

Tutuayurũgu nimi.

Cũta nimi ne waropũta ni'cu.

A'tiro nicã quẽ'rãrẽ ninu'cũcã'mi.

Be'ropu quẽ'rãrẽ apaturi a'tigusami, niwã.

⁹ Wiogu dujiri cūmurōpu dujigu, catinu'cūgūrē na ba'paritirā añurō ucū, e'catise o'owā. ¹⁰ Na tojo weesetirinacū sō'onicārā veinticuatro wiorā bācurā cū dūporo ejaque'amujāwā. Cū catinu'cūgūrē űubuepeowā. Cū dū'pocārī tiropu na ye uru me'rā wee'que be'torire cūuwā. Tojo nicā na veinticuatro wiorā bācurā a'tiro niwā:

¹¹ Ō'acū űsā wiogu, mu'u añubutiagu ni'i.

Mu'urē añurō ucūrōna'a.

Mu'u nipe'tirā yu'ruoro añuyu'ragu, tutuayu'rūnu'cāgū ni'i.

Mu'u nipe'tisere wee'cu ni'i.

Mu'u űaro me'rā nipe'tise ni'i.

Te mu'u űaro me'rāta nipe'tise weeno'caro niwā, niwā.

5

Oveja wī'magū papera tūrūrē pāamasīse ni'i

¹ Ō'acū ű'muse wiogu dujiri cūmurōpu dujiwī. Cū ni'cā papera tūrūrē diacjūcamocāpu cuowī. Tī tūrū pūaperi ojāca tūrū niwā. Sietetiri pi'rabi'aca tūrū niwā. ² Wiogu dujiri cūmurō pu'to ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu tutuagure ī'awū. Cū tutuaro me'rā a'tiro sērītiña'wī:

—¿Noanojō a'ti tūrūrē pāomasīacjū añugū niti?

³ Ne ni'cū ű'musepu nigū, a'ti nucūcāpu nigū, tojo nicā a'ti turi docapu nigū ti tūrūrē pāamasītiwī. Tojo nicā ne cārō ti tūrūrē pāa bu'eacjure ī'ano'ña marīwū. ⁴ Yu'u Juā ne ni'cū ti tūrūrē pāamasīcā, te oja'quere bu'emasīcā ī'agū, pūrō utiwū. ⁵ Yu'u utiri cura ni'cū wiogu bācu yu'ure niwī:

—Tocā'rōta utiya. Dūporocjū wiogu Davi pārāmi nituriagu añurō wee yu'rūwetitojawī. Cū Judā ya curuacjū yai sō'agū tutuamu weronojō wiogu nīmi. Cū a'ti tūrūrē pāamasīmi. Te pi'rabi'a'que quē'rārē pāamasīmi.

⁶ Cū tojo nīca be'ro yu'u Cristo masāmujāa'cure ī'awū. Cū oveja wī'magū wējēno'cu weronojō bajuwī. Cū wiogu dujiri cūmurō pu'to catigu nu'cūwī. Sō'onicārā ba'paritirā catirā weronojō bajurā, tojo nicā wiorā bācurā wa'teropu nu'cūwī. Cū siete capesa'ri cuogu niwī. Ticuseta tja caperi quē'rārē cuowī. Cū capesa'ri tutuase cuogu nīmi, nisī'rīrō wee'e. Cū caperi pe'e a'tiro nisī'rīrō wee'e. Cū Espīritu Santure cuomi. Tojo weegu nipe'tisere, nipe'tiropu nisere masīpe'ocā'mi, nirō wee'e. ⁷ Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu wiogu dujiri cūmurō pu'topu wa'awī. Topu wiogu diacjūcamocāpu cuóca tūrūrē miiwī. ⁸ Cū tojo weecā ī'arā, na ba'paritirā catirā weronojō bajurā, tojo nicā veinticuatro wiorā bācurā cū dū'pocāpu ejaque'awā. Nānucū buapūtēse pacare cuowā. Nānucū uru me'rā wee'que pari baparire cuowā. Te pari ű'mutise űjūamorōsere poosetise pari niwā. Te ű'mutise Ō'acūrē ējōpeorā na sērīse ni'i, nisī'rīrō wee'e. ⁹ Na Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugure apeye ma'ma basasere basapeowā. A'tiro niwā:

Mu'u añugū ni'i.

Mu'u a'ti tūrūrē miimasī'i.

A'te pi'rabi'a'quere pāamasī'i.

A'tiro ni'i.

Mu'u wējēno'cu niwā.

Mu'u wērīse me'rā, mu'u dí me'rā nipe'tirā masā Ō'acū yarā niato nigū wapayecu niwā.

Nipe'tise cururicjārārē, mejēcā ucūrārē, nipe'tiropu nirārē Ō'acū yarā wa'acā weecu niwū.

Tojo weegu mu'u a'ti tūrūrē miimasī'i.

¹⁰ Ō'acū yarārē wiorā sājācā weecu niwū.

Tojo nicā Ō'acū yere da'rari masā sōrōcu niwū.

Nipe'tirocjārārē dutirāsama, ni basawā.

¹¹ Be'ro yu'u u'musepu nirā Ō'acūrē wereco'terā pājārārē i'awū. Na ucūsere tu'owu. Na pājārā a'tiro weewā. Wiogu dujiri cūmurō sumuto, tojo nicā ba'paritirā catirā weronojō bajurā, āpērā wiorā bucurā sumuto nu'cūmajāmisutuawā. Pājārā waro niyu'rūoquejocā'wā. ¹² Tutuaro me'rā a'tiro niwā:

Oveja wī'magū na wējēno'cu añugū waro nimi.

Tojo weegu nipe'tirārē dutimasīmi.

Nipe'tisere cuomasīmi.

Nipe'tisere masīpe'omi.

Tutuagu nimi.

Nipe'tirā “Añuyū'ruami” nino'gū nimi.

Cū Ō'acū asistesere cuogu nimi.

Nipe'tirā cūrē ñubuepeoma, ni basawā.

¹³ Be'ro āpērā ucūse quē'rārē tu'owu. Na a'ticurā niwā: Nipe'tirā Ō'acū wee'cārā u'musepu nirā, a'ti di'tapu nirā, di'ta po'peapu nirā niwā. Tojo nicā dia pajiri maapu nirā niwā. Na a'tiro basapeowā:

Wiogu dujiri cūmurōpu dujigare nipe'tirā ñubuepeoato.

Nipe'tirā cūrē “Añuyū'ruami”, niato.

“Asistese, tutuase cuogu nimi”, niato.

Tojo nicā Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu quē'rārē tojota ñubuepeonu'cūcā'to, niwā.

¹⁴ Na tojo nicā tu'orā, sō'onicārā ba'paritirā catirā weronojō bajurā “Tojota wa'ato”, niwā. Āpērā veinticuatro wiorā bucurā ejaque'a, cūrē catinu'cūgūrē ñubuepeowā.

6

Oveja wī'magū papera tūrūrē pāawā'cā'que ni'i

¹ Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu ti tūrū pi'rabi'a'quere pāacā i'awū. Cū pi'rabi'amū'tā'caro pāāca be'ro ni'cū sō'onicārā ba'paritirā catise cuorā nimu'tāgū yai pajigu sō'agū weronojō bajugu ucūsere tu'owu. Cū ucūse bapo paase weronojō busawu. A'tiro niwī:

—A'tia.

² Cū tojo nīca be'ro ni'cū cabayu butigure i'awū. Cū bu'ipu pesagu ni'cā buacatjērē cuowī. Āpērā cūrē ni'cā be'to dupoapu pesari be'tore peowā. Cū a'mewējē wapata'a'cu apaturi a'mewējē wapata'aguti weewī tja.

³ Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu apero pi'rabi'a'carore pāawī tja. Cū pāacā, apī catise cuogu wecu weronojō bajugu nimu'tāgū be'rocjū ucūwī tja:

—A'tia, niwī.

⁴ Be'ro apī cabayu sō'agū wijawī. Cū bu'i pesagure a'ti turipu nirārē a'mewējēdutigu o'ówī.

—A'mequēse marīrō niticā'to, niwī. Masārē a'mewējēcā weewī. Cārē pajiri pījōre o'owī.

⁵ Be'ro tja Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu apero pi'rabi'a'carore pāawī. Cū tojo weecā, apī catise cuogu masū weronojō diapoatigu ucūwī:

—A'tia, niwī.

Be'ro apī cabayu ñigūrē ī'awū. Cū bu'ipu pesagu ni'cārō nūcāse queorore cuowī. ⁶ Catise cuorā weronojō bajurā wa'teropare ni'cū ucūcā tu'owu. A'tiro niwī:

—Ba'ase a'tiro wapatirosa'a. Ni'cā kilo trigo peri ni'cā nūmu da'rawapata'ase weronojō wapatirosa'a. I'tia kilo cebada peri ni'cā nūmu da'rawapata'ase weronojō wapatirosa'a. Ū'se piritari ba'ase, tojo nicā ū'seducaco vino pe'ticā weeticā'to, niwī.

⁷ Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu apero pi'rabi'a'carore pāawī. Cū pāacā, apī catise cuogu á pacu wuwā'cāgū weronojō bajugu ucūcā tu'owu:

—A'tia, niwī.

⁸ Be'ro apī cabayure ī'awū. Cū butiwijigu niwī. Cū bu'i pesagu Wērīse wāmetiwī. Cū be'ro apī wērī'cārā na nirōcjūpu sirutuwā'cātiwī. Oveja wī'magū a'ti turicjārārē cārōacā deco me'rā dūjaro wējēdutigu o'owī. A'mewējēse me'rā, ūjaboase me'rā, dutitise me'rā boadutigu o'owī. Tojo nicā wa'icūrā, yaiwa me'rā masārē wējēdutigu o'owī.

⁹ Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu apero pi'rabi'a'carore pāawī tja. Cū pāacā, na Ō'acūrē wa'icūrā ūjūamorō ñubuepeowuarore ī'awū. To docapu Ō'acūrē ējōpeorā wējēno'cārā ejeripō'rārī niwū. Na cārē ējōpeose bu'iri, tojo nicā Jesucristo ye quietire werese bu'iri wējēno'cārā niwā. ¹⁰ Na tutuaro me'rā ucūwā. A'tiro niwā:

—Wioгу, añubutiagu, mu'u ña'ase moogū ni'i. Mu'u "Weeguti" ni'quere queoro wee'e. ¿De'ro nicā mu'u nūcūcācjārā ūsārē wējē'cārārē bu'iri da'rea'megūsari?

¹¹ Be'ro narē su'ti butisere o'owī. A'tiro niwī:

—Sooníña yujupu. Āpērā musā acawerērā Jesucristo yere wererā musā weronojō wējēno'rāsama. Musā soorāsa'a. Téé "Ticūrārē wējērāsama" ní'que wa'acāpu soorāsa'a, niwī.

¹² Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu apero pi'rabi'a'carore pāawī tja. Cū pāacā, di'ta pūrō narāsawū. Mujīpū ūmucocjū na'itī'a wa'awī. Wērī'cārārē bujawetirā su'ti ñise sñarō weronojō wa'awī. Mujīpū ñamicjū dí weronojō pūrō sō'awī. ¹³ Nōcōa quē'rā ū'muarōpu ní'cārā nūcūcāpu burūdijawā. Na yucūcūca wī'mase weronojō wa'awā. Yucūcūcamarīcā wī'rō pūrō wa'acā, burūdija'a. Tojo weronojō wa'awā. ¹⁴ Ū'muse marī paperare tūrērō weronojō bajudutia wa'awu. Nipe'tise ūrūpagu, opañopa apesepu wa'awu. ¹⁵ A'ti ūmucocjārā wiorā ūtā tutiripu du'tiwā. Tojo nicā ūrūpagu cjase ūtāpaga pacase docapu du'tiwā. Āpērā quē'rā peje cuorā, surara wiorā, tutuarā, da'raco'terā, da'raco'tetirā du'tiwā. ¹⁶ Na ūrūgūrē, ūtāpagare niwā:

—Ūsā bu'i burūtejaya. Wioгу dujiri cūmurōpu dujigu ūsārē bu'iri da'regu weemi. Ūsārē cā'mota'aya. Oveja wī'magū quē'rā ūsārē uputu bu'iri da'regu weemi. Cā'mota'aya. ¹⁷ Masārē bu'iri da'reatji nūmu nitoja'a. ¿Noa pōtēobosari tere? ni caricūwā.

7

Israe ye cururicjārārē Ō'acū wāmerē ñaacūu'que ni'i

1 Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu te pi'rabi'a'quere pācā ī'áca be'ro apeye ī'awū. Ba'paritirā Ō'acūrē wereco'terā a'ti nucūcāpure ba'paritise sumutoripū nu'cūcā ī'awū. Nánucū wī'rō na tiro ejasere cā'mota'awā. Tojo weero wī'rō di'tapure, dia pajiri maapure, yucupagu bu'ipure wēotiwu. 2 Apī Ō'acūrē wereco'tegu quē'rārē ī'awū. Cū mujipū mujātiro pe'e a'tiwī. Cū Ō'acū catinu'cūgū wāme ñaacūurōrē cuowī. Ā'rā ba'paritirā di'tare, dia pajiri maarē dojorēdutinocārā niwā. Cū narē caricūwī:

3 —Di'ta, maarē, yucupagure dojorētīcā'ña yujupu. Marī wiogure da'raco'terārē na diapoapu cū wāmerē ñaacūuca be'ropu dojorēña, niwī.

4 Ciento cuarenta y cuatro mil masā Israe pārāmerā nituriase cururicjārā na diapoapu ñaacūuno'wā. 5 Judā ya curuacjārā doce mil ojañaacūuno'wā. Rubén ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Gad ya curuacjārā quē'rā doce mil ñaacūuno'wā. 6 Āpērā Aser ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Neftalí ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Manasés ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. 7 Tojo nicā Simeó ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Leví ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Isacar ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. 8 Zaboló ya curuacjārā quē'rā doce mil ñaacūuno'wā. José ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Benjamí ya curuacjārā quē'rā ticurāta doce mil ñaacūuno'wā. Nipe'tirā na ye diapoaripure ñaacūunocārā dia'cū niwā.

Su'ti butise sãnarā pãjārā Ō'acū põtëorō nu'cūse queti ni'i

9 Israe ye cururicjārārē ñaacūuno'ca be'ro a'tiro ī'awū. Pãjārā masā nipe'tise cururicjārā, mejēcā ucūrā, nipe'tirocjarāpure ī'awū. Na wiogu dujiri cūmurō põtëorō, tojo nicā Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu põtëorō nu'cūwā. Pãjārā waro niwā. Ne ba'paqueota basiotiwā. Na su'ti butisere sãña, pūrī opa querire cuowā. 10 Na caricūwā:

Ō'acū marī wiogu marīrē yu'rūogu nimi.

Cū wiogu dujiri cūmurōpū dujimi.

Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu quē'rā marīrē yu'rūogu nimi, ni caricūwā.

11 Nipe'tirā Ō'acūrē wereco'terā wiogu dujiri cūmurō sumutorū nu'cūmajāmisutuawā. Tojo nicā sō'onīcārā wiorā bucurārē, āpērā catise cuorā weronojō bajarārē majāmisutuawā. Na Ō'acūrē wereco'terā wiogu dujiri cūmurō tiro ejaque'a, Ō'acūrē ñubuepeorā na diapoarire paamu'rīque'awā. 12 A'tiro niwā:

A'tiro wa'ato marī wiogure.

Nipe'tirā ñubuepeoato.

"Asistegu, masipe'ogu nimi", niato.

Cūrē ējōpeoato.

Nipe'tirā "Añuyu'rūami", niato.

Nipe'tirārē dutimi.

"Tutuayu'rūgu nimi", niato.

A'te tojota ninu'cūato.

Tojota niato, ni ējōpeowā.

13 Ni'cū wiogu bucu yu'ure sērītiña'wī:

—Ā'rā su'ti butise sãnarā ħno'ocjārā niti? ħNo'opu a'tiaparī? niwī.

¹⁴ Yu'u cūrē yu'tiwu:

—Wioġu, mu'u masīsa'a.

Cū pe'e yu'ure niwī:

—Ā'rā nucūcācjārā pūrō pi'eticaterore na quē'rā pi'eti'cārā nima.

Na Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu wērīse me'rā na ejeripō'rārīpu ña'ase moorā tojacārā niwā. ¹⁵ Tojo weerā na Ō'acū dujiri cūmurō tiro ninu'cūcā'ma. Cū ya wi'ipure umucorinucū, ñamirīnucū cū

uaro weema. Wioġu dujiri cūmurōpu dujigu na me'rā nimi. Narē co'temi.

¹⁶ Na ujaboa, acowuonemosome. Narē mujīpū umucocjū ūjūanemosome.

Asise ñaisere tu'oña'nemosome. ¹⁷ Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu wioġu dujiri cūmurō pu'topu nigū ovejare co'tegu weronojō narē

co'tegusami. Aco wijari pepu miagūsami. Tere sī'rīrā, catinu'cūrāsama.

Ō'acū nipe'tirā na ya'coco wijarārē tuucoegusami.

8

Papera tūrūrē na pi'rabi'atuo'que queti, tojo nicā uru me'rā weecaga ūjūamorōpeocja queti ni'i

¹ Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu na pi'rabi'atuo'carore pāawu. Cū pāacā, nipe'tiro u'musepu dī'tamarīa

wa'awu. Ni'cā hora decō tojo wa'awu. ² Be'ro siete Ō'acūrē wereco'terā cū pu'to nu'cūrārē ī'awū. Narē nānucū putise coronetare o'owī. ³ Be'ro

apī Ō'acūrē wereco'tegu a'tiwī. Cū u'mutise ūjūamorōcja uru me'rā weecagare cuowī. Cū Ō'acūrē wa'icurā ūjūamorō ñubuepeowuaro

pu'topu ejanu'cāwī. Peje u'mutise cūrē ūjūamorōpeoatjere o'owā. Nipe'tirā Ō'acū yarā cūrē sērī'que me'rā morēsu'u ūjūamorōpeoatjere

o'owā. Cū uru me'rā wee'caro u'mutise ūjūamorōwuaropu wioġu dujiri cūmurō pōtēorōpu tere ūjūamorōwī. ⁴ Cū ūjūamorōse u'mutise o'me

Ō'acū tiropu mujāawū. Ō'acū yarā cūrē sērī'que me'rā morēsu'umujāawū.

⁵ Be'ro Ō'acūrē wereco'tegu u'mutise ūjūamorōwuaropu cjase pecame'e ūjūamo'a'quere u'mutise ūjūamorōcjapu ōrēsāawī. Be'ro tiga cjasere a'ti

nucūcāpure po'odijowī. Cū tojo wéca be'ro bupo paacā, uputu bususere tu'owu. Bupo ya'bacā ī'awū. Tojo nicā dī'ta narāsāwū.

Ō'acūrē wereco'terā coroneta putiatje ni'i

⁶ Be'ro siete Ō'acūrē wereco'terā na coroneta putisere apoyuwā.

⁷ Nima'tāgū putiwī. Cū putīca be'ro yusuase peri a'ti nucūcāpure burūdijawu. Tojo nicā pecame'e dī me'rā morē'que burūdijawu. Tojo

wa'acā, dī'ta cārō decobocure ūjūwū. Yucupagu quē'rā mejārōta decobocureputa ūjūwū. Nipe'tise tá ūjūpe'tia wa'awu.

⁸ Cū be'rocjū putiwī. Cū putīca be'ro ni'cāgū ūrūgū ūjūcju dia pajiri maajopu doqueño'owū. Tī maa decobocure dī maa wa'awu. ⁹ Dia

pajiri maacjārā decobocure wērīwā. Yucusupawu quē'rā ti maapu nise decobocure mirī ūjūacō'ano'wū.

¹⁰ Be'ro, puarā be'rocjū putiwī. Cū putīca be'ro ñocōawū pajigu u'muarōcju burūdijawī. Burūdijagu, sī'orī tuturojo weronojō ūjūdijawī.

Cū diapure, o'majā maarīacāpure decobocure doquebi'peque'awī.

11 Ñocōawũ “Sũ'egũ” wãmetiwĩ. Aco a'ti nucũcã cjase cũ doqueque'a'caro ejatuaro aco sũ'ese wa'awũ. Te acore sĩ'rĩrã, pãjãrã masã wẽriwã.

12 I'tiarã be'rocjũ putiwĩ tja. Cũ puticã, mujĩpũ umucocjũ decobocure dojowĩ. Umucore decobocure bo'reyutiwĩ. Ñamicjũ tojota wa'awĩ. Ñocõa quẽ'rã pãjãrã decobocure dojowã. Na decobocure ñamipũre ne bo'reyutiwã.

13 Be'ro ï'awũ tja. Ni'cũ á pacu a'ti umuco decopu wũucã ï'awũ. Tutuaro me'rã a'tiro niwĩ:

—Apẽrã i'tiarã Õ'acũrẽ wereco'terã puticã, ña'abutiario wa'arosa'a a'ti nucũcãcjãrãrẽ, niwĩ.

9

1 Ba'paritirã be'rocjũ putiwĩ. Cũ puticã, ni'cũ ñocōawũ nucũcãpũ burudija'care ï'awũ. Cũrẽ ni'cã sawi o'owã. Cope nibajudutidijari pe cja sawi niwũ. 2 Be'ro cũ ti pere pãowĩ. Pãoca be'ro o'me pajiro wijawũ. Ti pe cjase o'me mujĩpũrẽ tuubi'acã'wũ. Na'itĩ'a wa'awũ. 3 Te o'me me'rã pãjãrã mu'murĩwi'ia a'ti nucũcãcjãrã cutipa weronojõ toawã. Na sipapũre cutipa weronojõ toacja cuowã. 4 Narẽ táre, otesere, yucupagure dojorẽdutigu mejeta weewĩ. Masã na diapoapu Õ'acũ wãme ñaacũuno'ña marĩrã dia'cũrẽ toadutiwĩ. 5 Narẽ toawẽjẽdutitiwĩ. Ni'cãmocuse mujĩpũrĩ narẽ pũricã weedutiwĩ. Na toase cutipa weronojõ pũriwũ. 6 Tojo wa'ari curare masã uputu wẽri'ĩrĩmiwã. Na wẽri'ĩrĩmicã, basiotiwũ.

7 Mu'murĩwi'ia cabayua a'mewẽjẽre duporo apoyu'cãrã weronojõ bajuwã. Na dupopapu uru me'rã wee'que be'tori weronojõ bajusere pesawã. Na diapoa masũ diapoa weronojõ bajuwũ. 8 Na poarire numia weronojõ poanu'motiwã. Na upicari yai upicari weronojõ bajuwũ. 9 Na upũre cã'mota'arã, cõmesu'ti weronojõ bajusere cuowã. Na wũucã, uputu busuwũ. Masã a'mewẽjẽrã wa'arãtirã, cabayua wejesepawũ wa'aro weronojõ busuwũ. 10 Na sipapu toase cuose me'rã ni'cãmocuse mujĩpũrĩ masãrẽ toawã. 11 Mu'murĩwi'ia wiogu nibajudutidijari pejo wiogu nimi. Cũta ti pere sawipãawĩ. Cũ wãme hebreo ye me'rã Abadón wãmetimi. Griego ye me'rã Apolión wãmetiwĩ. Dojorẽrĩ masũ nimi, nisĩ'rĩrõ wee'e.

12 Nimũ'tãse ña'ase pe'ti'i. Puaro du'sa'a.

13 Ni'cãmocurã be'rocjũ putiwĩ. Cũ puticã, ni'cũ ucũcã tu'owũ. Õ'acũ nirõpũ Õ'acũrẽ u'mutise ñjũamorõ ñubuepeowuaro uru me'rã wee'caro niwũ. To bu'ipu ba'paritise capesa'ri niwũ. Te wa'teropu Õ'acũ ucũcã tu'owũ. 14 Cũ coroneta putigure a'tiro niwĩ:

—Ba'paritirã Õ'acũrẽ wereco'terã du'tenu'cõ'cãrãrẽ pãaña. Na pajiri maajo Eufraates wãmetiri maa pu'to nima, niwĩ.

15 Cũ tojo nica be'ro ã'rã pãano'wã. Na ba'paritirã Õ'acũrẽ wereco'terã nipe'tirã a'ti turicjãrãrẽ decobocurepu wẽjẽrã wa'awã. Narẽta Õ'acũ a'tiro weecu niwĩ. “Ti hora, ti namũ, ti mujĩpũ, ti cũ'ma nicã, musã bu'iri da'rerãsa'a”, ni bese'cũcu niwĩ. Queoro cũ ni'caronojõ wa'awũ. 16 Na me'rã pãjãrã surara cabayua me'rã niwã. Narẽ pãjãrã waro doscientos millones nima nisere tu'owũ.

17 Cabayua, tojo nicã na bu'i pesarã a'tiro bajuwã. Na bu'i pesarã na cutirore cã'mota'asere sõ'arõ, ya'saro, ewũro cuowã. Cabayua na dupopare yaijo weronojõ dupopatiwã. Na useropũ pecame'e ñjũwijawũ.

O'me wijawu. Tojo nicã azufre wãmetise ope weronojõ sipise ãjũwijawu.

¹⁸ Te i'tiaro pecame'e, o'me, azufre me'rã masãrẽ decobocure wẽjẽwã.

¹⁹ Cabayua na ɯseri me'rã, na ye pĩcõrĩ me'rã masãrẽ wẽjẽwã. Na ye pĩcõrĩ yapari aña dũpoa weronojõ bajuwu. Te me'rã masãrẽ dutida'rewã.

²⁰ Āpẽrã masã pecame'e, o'me, azufre me'rã wẽritirã pe'e na ña'arõ weesere ne du'utiwã. Na wãtiarẽ ẽjõpeosere du'utiwã. Na ẽjõpeose yee'que uru me'rã wee'que, plata me'rã wee'que, bronce me'rã wee'que, ɯtãperi me'rã wee'que, yucupagu me'rã wee'quere ñubuepeodu'utiwã. Te queose na ẽjõpeose yee'que peje ne i'ati, ne tu'oti, ne sijawe'e. Tojo nimicã, ne ñubuepeodu'utiwã. ²¹ Tojo nicã masãrẽ wẽjẽcõ'asere, na ãpẽrãrẽ dojorẽsere du'utiwã. Apeyere, na no'o ɯaro a'metãrãbajaque'atisere, ãpẽrã yere yajasere ne du'utiwã.

10

Õ'acũrẽ wereco'tegu papera turiaacã me'rã nu'cũse ni'i

¹ Be'ro apĩ Õ'acũrẽ wereco'tegu tutuagu ɯ'musepu ni'cure dijaticã i'awã. Cũ o'mecurua decopu dijatiwĩ. Cũ dũpoa bu'i bu'eda niwũ. Cũ ya diapoa mujĩpũ ɯmucocjũ weronojõ assistewu. Cũ ñecãrĩ ẽjũsẽbotari weronojõ bajuwu. ² Cũ omocãpu papera pãaca turiaacãrẽ cuowĩ. Cũ diacjũca du'pocãrẽ pajiri maajopu ɯ'tacũunu'cũwĩ. Cũpe pe'ere di'tapu ɯ'tacũunu'cũwĩ. ³ Cũ topu nu'cũgũ yaijo weronojõ pũrõ caricũwĩ. Cũ caricũcã, siete bũpoa ucũwã. ⁴ Na ucũca be'ro na ucũsere ojanu'cãmiwã. Tojo weeri cura ni'cũ ɯ'musepu nigũ yu'ure niwĩ:

—Na bũpoa ucũsere ãpẽrãrẽ wereticã'ña. Ojaticã'ña tere, niwĩ.

⁵ Be'ro yu'u dia pajiri maapu, di'tapu nu'cũcã i'a'cu cũ ya diacjũcamocãrẽ siomorõwĩ. ⁶ Cũ a'tiro niwĩ:

—Õ'acũ catinu'cũgũ nimi. Ɖ'muse, di'ta, pacase maarĩ nipe'tirã tepu nirãrẽ wee'cu nimi. Õ'acũ wãme me'rã nigũti. Marĩ yucue'que pe'tia wa'a'a. Yucuenemosome. ⁷ Õ'acũrẽ wereco'tegu nituogu putinu'cãrĩ curare a'tiro wa'arosa'a. Õ'acũ “Tojo weeguti” ni'que masĩno'ña marĩ'que wa'abaque'orosa'a. Cũ, cũ ye queti weremu'tãrĩ masãrẽ “A'tiro weeguti” ni'que queoro wa'arosa'a, niwĩ.

⁸ Cũ tojo nica be'ro ɯ'musecjũ yu'ure “Ojaticã'ña” ni'cu a'tiro niwĩ:

—Sĩ'i, maajopu, di'tapu ɯ'tacũunu'cũgũ tiropu wa'aya. Cũ ya turi pãaca turiaacãrẽ miña, niwĩ.

⁹ Cũ tojo nicã tu'ogu, yu'u cũ tiropu wa'awu.

—Mu'u ya turire o'oya, niwũ. Yu'u sãrĩcã tu'ogu, a'tiro niwĩ:

—Miña. Ti pũrĩrẽ ba'aya. Mu'u ba'acã, mumia mumi weronojõ i'pitirosa'a. Mu'u paagapu pe'ere sũ'ese dojorosa'a, niwĩ.

¹⁰ Cũ tojo nicã tu'ogu, yu'u ti turiaacãrẽ miwũ. Mii, ba'awu. Yu'u ba'acã, mumi weronojõ i'pitiwu. Paagapu pe'ere sũ'e nicãti. ¹¹ Be'ro Õ'acũrẽ wereco'terã yu'ure niwã:

—Õ'acũ cũ ucũsere wereapogu wa'aya tja. Cũ peje macãrĩcãrãrẽ, peje di'tacjãrãrẽ, mejẽcãrĩ ucũrãrẽ na ye cjasere weremi. Tere weregu wa'aya. Tojo nicã wiorã quẽ'rãrẽ “Õ'acũ tojo niami”, ni wereya, niwã.

11

Puarã Õ'acũ ye cjasere wereri masã wee'que ni'i

1 Be'ro yu'ure a'tiro weewā. Ārūgū wi'i wéerā queocju weronojō bajucjare o'owā. Ō'acū yu'ure a'tiro niwī:

—Ō'acū wi'ire queogu wa'aya. Na u'mutise ūjūamorō ñubuepeowuaro quē'rārē queoya. Topu ñubuerā quē'rārē ba'paqueoya. 2 Ō'acū wi'i sumutoma queoticā'ña. Te aperocjārārē o'o'que di'ta ni'i. Na cuarenta y dos mujipūrī Ō'acū ya macā Jerusalé di'tare dojorēnu'cūrāsama, niwī.

3 Be'ro Ō'acū ninemowī tja:

—Puarā yārā, yé cjasere wererārē o'óguti. Na peje umacori, mil doscientos sesenta numurī yé cjasere ucūrāsama. Na bujawetisere i'orā na weewuaronojōpuma su'ti wāquisenojōrē sāña, ucūrāsama, niwī.

4 Ā'rā puarā yucugu olivo wāmetisepagu weronojō nima. Te puagu olivopagu Ō'acūrē da'raco'terā nima, nirō wee'e. Náta tja puaga sī'osepa weronojō nima. A'ti nucūcācjū wioгу Ō'acū i'orōpu sī'onu'cūma.

5 Āpērā narē mejēcā weesī'rīcā, na useropu pecame'e ūjūwijasama. Narē i'atu'tirārē ūjūacō'ape'ocā'sama. Tojo weerā nipe'tirā narē mejēcā weesī'rīrānojō wērīsama. 6 Na Ō'acū ye cjase wereri curare acoro pejaticā weemasīsama. Tojo nicā acore dí weronojō dojocā weemasīsama.

Apeyere, masārē no'o nisenojō ña'arō wa'acā weemasīsama. No'o na weesī'rīrō weemasīsama. 7 Na, narē wereduti'quere weretu'ajaca be'ro i'abajudutidijari pecjū ña'agū narē a'mewējēgūsami. Narē wapata'a, wējēcō'agūsami. 8 Na puarā ye upure masā na sijaropu pajiri macājopu cūrāsama. Ti macājo Jesucristore na wējēca macā ni'i. Ti macācjārā ña'arā nitjārā, Sodomacjārā, Egiptocjārā weronojō nima. 9 I'tia numu ape numu deco nipe'tise macāricjārā, nipe'tise cururicjārā na ye upure i'arāsama. Tojo nicā nipe'tirā mejēcārī dia'cū ucūrā, nipe'tise di'tacjārā na ye upure i'arāsama. Tere yaadutisome. 10 Na Ō'acū yere wererā pi'ecuoro masārē tu'oña'cā weecārā niwā. Tojo weerā a'ti nucūcāpu nirā na wērī'quere i'arā, e'catirāsama. Na uputu e'catirā, a'merī apeyenojō o'orāsama. 11 I'tia numu ape numu deco be'ro Ō'acū narē masōwī tja. Na wā'cānu'cācā i'arā, masā uputu ucūawā. 12 Ni'cū u'musepu nigú narē tutuaro me'rā a'tiro niwī:

—Mujātia.

Cū tojo nicā tu'orā, na o'mecurua me'rā mujāwā. Na mujācā, narē i'atu'ti'cārā i'awā. 13 Na mujāarī cura di'ta pūrō narāsāwā. Ti macāpūre peje wi'seri burudijawu. Pājārā siete miltiri masā wērīwā. Āpērā du'sa'cārā uputu uirā, “Ō'acū u'musepu nigú tutuayurunu'cāmi”, niwā.

14 Puati ña'arō wa'atoja'a. Maata apero wa'abaque'orosa'a tja.

Ō'acūrē wereco'tegu cū putituo'que ni'i

15 Ō'acūrē wereco'tegu nituogu putiwī. U'musepu nirā tutuaro me'rā na ucūcā tu'owu. A'tiro niwā: Ni'cārōacārē Ō'acū marī wioгу nipe'tirā a'ti nucūcācjārā wioгу sājāmi. Cū bese'cu Cristo tojota sājāmi. Cū dutinu'cūgūsami, niwā.

16 Tojo wa'asere i'arā, sō'onīcārā veinticuatro wiorā bucurā a'tiro weewā. Na wiorā dujise cūmurī Ō'acū pōtēorōpu dujirā cū tiro ejaque'awā. Cūrē ñubuepeorā, na ñupopare paamu'rīque'awā. 17 A'tiro niwā:

Õ'acũ, ũsã wiogu tutuayu'runu'cãgũ, mu'urẽ e'catise o'o'o.
 Mu'u ne warocjũ, be'rocjũ, a'tiro nicã quẽ'rãrẽ ninu'cũgũ ni'i.
 Mu'u tutuase me'rã ni'cãrõacã wiogu sãjanu'cã'a.
 Nipe'tirãrẽ dutinu'cã'a.
 Tojo weerã mu'urẽ e'catise o'o'o.

¹⁸ Nipe'tirã a'ti nucũcãcãrãrã mu'urẽ uatirã uamiwã.

Mu'u narẽ bu'iri da'leri numu eja'a.

Tojo nicã wẽrĩ'cãrã quẽ'rãrẽ bu'iri da'reritero ni'i.

Ni'cãrõacãrẽ nipe'tirã mu'u yarãrẽ wapayegusa'a.

Mu'u ye cjasere wereturari masãrẽ wapayegusa'a.

Wiopesase me'rã mu'urẽ ejõpeorã wiorãrẽ, mejõ nirãrẽ wapayegusa'a.

A'ti nucũcãcãrãrẽ dojorãrã quẽ'rãrẽ cõ'arĩ numu ni'i, niwã.

¹⁹ Na tojo nica be'ro Õ'acũ wi'i u'musepu nirĩ wi'i sope pãrĩwũ. Ti wi'i po'peapure ni'cã acaro niwũ. Ti acaro Õ'acũ "A'tiro weeguti masã me'rã" ni, cã ojãca pjĩrẽ cuori acaro niwũ. Tojo wa'ãca be'ro bu'po ya'bacã ĩ'awũ. Bu'po paasere, tojo nicã mejẽcã bususere tu'owũ. Di'ta pũrõ narãsãwũ. Yusuase aco peri bu'a'que peri paca burawũ.

12

Numio ye queti, tojo nicã pĩrõ weronojõ bajugu ye queti ni'i

¹ Be'ro u'muarõpu mejẽcã bajuse paca bajuacã ĩ'awũ. Ni'cõ numiorẽ ĩ'awũ. Co mujĩpũ umucocjũpu omabi'a'caro weronojõ asistewõ. Mujĩpũ ñamicjũ bu'ipu nu'cũwõ. Co dupõapure ni'cã be'to pesawõ. Ti be'to doce ñocõca cuowũ. ² Co nijĩpaco niwõ. Co wuatji dupõoacã pũrĩno'gõ uputu caricũwõ. ³ Be'ro u'muarõpu mejẽcã bajuse ĩ'awũ tja. Ni'cũ pĩrõ weronojõ bajugu sõ'agũjore ĩ'awũ. Cã siete dupõpa cuowĩ. Diez capesa'ritigu niwĩ. Dupõpanucũ pesase be'tori pesawĩ. ⁴ Cã pĩcõrõ me'rã decobocure u'musepu nirã ñocõdarẽ paastedijowĩ. Cã numio põ'rãticã, maata ba'aguti nĩgũ, co tiro nu'cũwĩ. ⁵ Co ni'cũ wĩ'magũ wuawõ. Cũta nipe'tirocãrã wiogu niacju niwĩ. Tutuaro me'rã masãrẽ narẽ dutiacju niwĩ. Cã bajuãca be'ro maata Õ'acũ tiro cũ wiogu dujiri cũmurõpu miano'wĩ. ⁶ Numio pe'e masã marĩrõpu Õ'acũ apo'carõpu du'tiwõ. Topu core peje mil doscientos sesenta numũrĩ ba'ase eawã.

⁷ Be'ro u'muarõpu a'mewẽjẽse wa'awũ. Õ'acũrẽ wereco'tegu Migue wãmetigu apẽrã cũ yarã Õ'acũrẽ wereco'terã me'rã pĩrõjo me'rã a'mewẽjẽwĩ. Pĩrõ quẽ'rã cũ yarã me'rã a'mewẽjẽwĩ. ⁸ Pĩrõ wapata'amasĩtiwĩ. Na u'musepũ no'o nirõ bocatiwã. ⁹ Õ'acũ pĩrõrẽ cõ'acã'wĩ. Cũta ne warocjũ pĩrõ nino'gũ nimi. Cũ wãtĩ nimi. Nipe'tirãrẽ a'ti nucũcãcãrãrẽ mejẽcã ejõpeocã weegũ nimi. Õ'acũ cũrẽ, cũ yarã me'rã nucũcãpu cõ'adijowĩ.

¹⁰ Tojo wa'ãca be'ro ni'cũ u'musepu nigũ tutuaro me'rã ucũdijocã tu'owũ. A'tiro niwĩ:

Marĩrẽ yu'ruose nitoja'a.

Õ'acũ tutuasere, cũ marĩ wiogu nise nitoja'a.

Cũ bese'cu Jesucristo tutuase me'rã cũ wiogu nise quẽ'rã nitoja'a.

Õ'acũ wãtĩrẽ u'musepu ni'cure a'ti nucũcãpu cõ'adijowĩ.

Wãtĩ umucorĩnucũ, ñamirĩnucũ a'tiro weewĩ.

Ō'acūpure weresāgū, marī acawererā Ō'acū yarārē “Ŋa'arō tojo weema”, ninu'cūwī.

¹¹ Ō'acū yarā marī acawererā wātīrē docaque'acā weewā.

Na Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu wērīse me'rā, cū ye dī o'maburose me'rā tojo weewā.

Na catiri űmucose ma'itirā, Ō'acū ye quetire werese me'rā cūrē tojo weewā.

Āpērā narē wējēsī'ricā, na weredu'utiwā.

Wērīsere uitiwā.

¹² Wātīrē cō'ase ye bu'iri Ō'acūrē wereco'terā, nipe'tirā űmusepu nirā, e'catiya.

Nucūcāpu, dia pajiri maacjārāma űa'abutia'a.

Wātī musā tiropu uadijami.

Cā'rōacā yu'ure du'sa'a bu'iri da'reatjo nīgū, tojo weemi, niwī.

¹³ Pīrōjo nucūcāpu cō'acā ī'agū, wī'magū wua'core nurūwī. ¹⁴ Ō'acū pe'e core á pacu wuuse pacare o'owī. Te me'rā co pīrōjore du'tigo, wuūwā'cāwō. Co masā marīrōpu du'tiwō. Topu Ō'acū i'tia cū'ma ape cū'ma deco core ba'ase ecawī. ¹⁵ Be'ro pīrō diajo dojo, core miiburuato nīgū cū űseropu acore e'ocūuwī. Co numiorē o'maburodutigu tojo weewī.

¹⁶ Cū tojo weecā, di'ta core weetamuwā. Pīrō cū e'ocūuse diajo dojosere si'bisājācā weewu. ¹⁷ Tojo wa'acā ī'agū, pīrō numio me'rā uayu'ruawī. Be'ro co pārāmerā nituriarā me'rā a'mewējēgū wa'awī. Na Ō'acū duti'quere weerā Jesucristo ye bu'esere ējōpeonu'cūrā nima.

¹⁸ Pīrōjo pajiri maa sumutopu ejanu'cāwī.

13

Puarā mejēcā bajurā ye queti ni'i

¹ Dia pajiri maa sumutopure ni'cū mejēcā bajugu wā'cāpa'awī tja. Cū quē'rā siete dupopa cuowī. Apeyere diez capesa'ritiwī. Cū capesa'rinucū pesase be'torire cuowī. Cū dupopapure Ō'acū yabise wāmerē ojaō'ono'wū.

² Cū yai weronojō do'rowī. Cū buco weronojō du'pócātigu niwī. Cū pajigu yai weronojō űserotiwī. Pīrō cūrē cū tutuasere o'owī. Cūrē űa'arā wīogu duri cūmurōpu dupowī. “Masā mu'u dutisere yu'tiatio”, niwī.

³ Ni'cā dupoapure űa'arī cāmirōjo wā'narō weronojō bajuwu. Yatica cāmirō weronojō niwū. Ti cāmirōrē ī'arā, a'ti nucūcācjārā wērī masā'cure weronojō cūrē ī'awā. Ūputu ī'amarīa, cūrē sirutuwā. ⁴ Masā pīrō quē'rārē űubuepeowā. Cū mejēcā bajugare masārē dutimasīsere o'ose bu'iri tojo weewā. Mejēcā bajugare űubuepeorā, a'tiro niwā:

—Ne ā'rī weronojō tutuayu'rugū marīmi. Ne ni'cū cū me'rā a'mewējēmasītisami, ni ējōpeowā.

⁵ Pīrōjo mejēcā bajugare a'tiro ucūcā weewī: “Nipe'tirā yu'ruoro ni'i yu'u”, ni ucūcā weewī. Tojo nicā Ō'acū yabisere ucūwī. Pīrō cūrē “Cuarenta y dos mujīpūrī masārē dutigu wa'aya”, niwī. ⁶ Cū duti'caronojōta weewī. Ō'acūrē űa'arō ucū, cū wāmerē, cū nirō űmusepue űa'arō ucūwī. Tojo nicā űmusepu nirā quē'rārē űa'arō ucūwī. ⁷ Apeye quē'rārē pīrō Ō'acū yarā nucūcāpu nirā me'rā cūrē a'mewējēdutigu o'owī. Narē a'mewējē wapata'atojagupu du'uwī. Cūrē nipe'tise cururicjārārē, nipe'tise di'tacjārārē, nipe'tise macārīcjārārē, mejēcā ucūrārē dutimasīsere o'owī. ⁸ Nipe'tirā a'ti nucūcācjārā mejēcā

bajugure ñubuepeowã. Na, na wãmerẽ Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugu wẽjẽno'cu ya pũrĩpure ojaõ'ono'ña marĩcãrã niwã. Ti pũrĩ a'ti di'ta weenu'cãrĩ cura catise cuorãrẽ ojaõ'ono'ca pũrĩ nicaro niwũ.

⁹ O'meperi cuorã a'tere tu'oya. ¹⁰ "Bu'iri da'reri wi'ipu sõrõno'rãsama" nino'cãrã sãjããrãsama. "Di'pjiõ me'rã wẽjẽno'rãsama" nino'cãrã ti pji me'rãta wẽjẽno'rãsama. Tojo wa'ari curare Õ'acũ yarã wãcütutuaya. Õ'acũrẽ ëjõpeoya.

¹¹ Be'ro apĩ mejẽcã bajugure i'awũ tja. Cũ di'ta po'peapu ni'cu mujãtiwĩ. Cũ oveja weronojõ pũaro capesa'ritiwĩ. Cũ ucũse pũrĩcã pĩrõjo weronojõ busuwu. ¹² Cũ mejẽcã bajugu yai weronojõ bajugu dutisere cuowĩ. Cũ yai weronojõ bajugu cãmĩrõjo yatino'masã'cure a'tiro weebosawĩ. Nipe'tirã a'ti nucũcãcãjãrãrẽ cãrẽ ñubuepeocã weewĩ. ¹³ Be'ro cũ basu pe'e mejẽcã bajuse paca weewĩ. Masã i'orõpu pecame'e u'muarõpu ni'quere di'tapu dijaticã weewĩ. ¹⁴ Cãrẽ tutuase o'o'que me'rã yai weronojõ bajugure mejẽcã bajuse paca weewĩ. Masãrẽ yai weronojõ bajugure ëjõpeodutigu tojo weewĩ. Narẽ yai weronojõ bajugu queosere yeedutiwĩ. Cũ yai weronojõ bajuguta di'pji me'rã cãmida'reno'cu nimigũ, catiwĩ. ¹⁵ Oveja capesa'ri weronojõ cuogu a'tiro weemasĩsere cuowĩ. Yai weronojõ bajugu queose yee'quere caticã weemasĩsere cuowĩ. Te me'rã cũ queose yee'quere ucũdutiwĩ. Tojo nicã te yee'que queosere ñubuepeotirãrẽ wẽjẽdutigu tojo weewĩ. ¹⁶ Apeyema nipe'tirãrẽ a'tiro weedutiwĩ. Na diapoapure o na ya diacũcamocãpure apeyenojõ ojaõ'odutiwĩ. Mejõ nirãrẽ, wiorãrẽ, peje cuorãrẽ, pajasecuorãrẽ, ãpẽrãrẽ da'raco'terãrẽ, da'raco'tetirãrẽ tojo weedutiwĩ. ¹⁷ Tojo ojaõ'ono'ña marĩrãma ne duadutiti, ne duadutitino'wã. Tojo nicã cũ wãmerẽ ojaõ'ono'ña marĩrã o cũ wãme weronojõ bajusere moorã quẽ'rã mejãrõta ne duadutiti, ne duadutitino'wã. ¹⁸ A'tere tu'omasĩse cuorou'a. No'o tu'omasĩgũnojo yai weronojõ bajugu wãmerẽ masĩta basio'o. Cũ cuori wãme masã wãme ni'i. Cũ wãme seiscientos sesenta y seis ni'i.

14

Ciento cuarenta y cuatro mil masã Õ'acũrẽ basapeo'que ni'i

¹ Be'ro yu'u Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugure ãrũgũ Siõn wãmeticjupũ nu'cũcã i'awũ. Cũ me'rã pãjãrã ciento cuarenta y cuatro mil masã niwã. Na Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugu wãmerẽ, cũ pacu wãmerẽ na diapoapu ojaõ'ono'cãrã niwã. ² Be'ro u'musepu upũtu busudijaticã tu'owu. Peje maarĩ pu'eeja o'maburose weronojõ busudijatiwu. Bupo pũrõ paaro weronojõ busuwu. Pãjãrã buapũtẽsere buapũtẽrõ weronojõ busuwu. ³ Na ciento cuarenta y cuatro mil masã wiogu dujiri cãmurõ pu'topu niwã. Na sõ'onĩcãrã ba'paritirã catise cuorã weronojõ bajurã i'orõpu, tojo nicã wiorã bucarã i'orõpu basawã. Apeye ma'ma basasere basapeowã. Na dia'cũ tere basamasiwã. ãpẽrã na basasere ne basamasitiwã. Na a'ti nucũcãcãjãrã wa'terõpu nirã Õ'acũ yu'ruono'cãrã niwã. ⁴ Na ne ni'cãti numia me'rã ña'arõ weeticãrã niwã. Na Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugure no'o cũ wa'aro sirutuwã. Na a'ti nucũcãcãjãrã wa'terõpure yu'ruono'cãrã niwã. Na Õ'acũrẽ, Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugure ñubuepeo

o'omu'tā'cārā nicārā niwā. ⁵ Na wa'terore nisoogu marīwī. Ō'acū ī'orōp̄are bu'iri marīrā niwā.

I'tiarā Ō'acūrē wereco'terā na were'que ni'i

⁶ Be'ro apī Ō'acūrē wereco'tegu u'muarōp̄a wuucā ī'awā. Cū nipe'tirā a'ti nucūcājārārē pe'titise queti, Ō'acū masārē ya'r'uomi nise quetire weregu niwī. Nipe'tise di'tacjārārē, nipe'tise cururicjārārē weregu niwī. Tojo nicā mejēcā ucūrārē, nipe'tise macārīcījārārē te quetire weregu niwī.

⁷ Cū tutuaro me'rā a'tiro niwī:

—Ō'acūrē wiopesase me'rā ējōpeoya. “Cū añubutiagu nimi”, niña. Cū bu'iri da'reritero ejatoja'a. Cū u'musere, a'ti di'tare weecu niwī. Dia pajiri maa, nipe'tise no'o acu nise maarīacānojōrē weecu niwī. Cūrē ñubuepeoya, niwī.

⁸ Cū be'ro apī Ō'acūrē wereco'tegu a'tiwī. A'tiro niwī:

—Babilonia wāmetiri macā pe'tiwā'cārō wee'e. Pe'tiatoja'a. Na ña'arō uaripejayu'runu'cārā, que'a maatirā weronojō nipe'tise di'tacjārārē dojocā weewā. Narē ī'acūu, āpērā quē'rā na weronojō ña'arō weewā, niwī.

⁹⁻¹⁰ Puarā Ō'acūrē wereco'terā be'ro apī bajuawī. Tutuaro me'rā a'tiro niwī:

—Yai weronojō bajugare, cū queose yee'quere ñubuepeoganojōrē Ō'acū uputu bu'iri da'regusami. Tojo nicā cū ya diapoapu o cū ya omocāp̄a yai weronojō bajugu wāmerē ojañacūuno'cūnojōrē mejārōta bu'iri da'regusami. Ō'acū cū me'rā pūrō uagu, tojo weegusami. Tutuaro me'rā duoro marīrō bu'iri da'regusami. Pecame'epu ope weronojō bajuse sipise me'rā uputu pi'eticā weegusami. Ō'acūrē wereco'terā ī'orōp̄a, tojo nicā Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu ī'orōp̄a tojo weegusami.

¹¹ Narē ūjūacō'ase o'me tojo o'mepu'sunu'cūrōsa'a. Ne pe'tisome. Yai weronojō bajugare, cū queose yee'quere ñubuepeorānojō o cū wāmerē ojañacūuno'rānojō pi'etinu'cūrāsama. Ūmūcore, ñamip̄are ne soosome, niwī.

¹² Tojo weerā Ō'acū yarā, cū dutisere wéerā, ña'arō wa'asere wācūtutuaya. Jesucristore ējōpeonu'cūrā, tojota weeya.

¹³ Be'ro ni'cū u'musepu nigū ucūcā tu'owu. Yu'ure niwī:

—A'tiro ojaya: “Ni'cācā me'rā marī wiogare ējōpeorā wērīrā e'catirāsama.”

Espīritu Santu quē'rā “Tojota ni'i”, niwī. “Na catirā Ō'acū yere wererā, pi'etiwā. Na wērīca be'ro Ō'acū na añurō wee'quere wapayegusami. Tojo weerā na a'ti nucūcāp̄a pi'etisere du'u, añurō soorāsama”, niwī Espīritu Santu.

A'ti di'ta cjase otese cjase ni'i

¹⁴ Be'ro ya'u o'me butiri curuare ī'awā. Ti curua bu'i ni'cū masū weronojō uputigu dujiwī. Cū dupoapu ni'cā be'to uru me'rā wéeca be'tore pesawī. Di'p̄jicawero osoyojari p̄j̄jore cuowī. ¹⁵ Apī Ō'acūrē wereco'tegu Ō'acū wi'ip̄a ni'cu wijaatiwī. Cū o'mecuruapu dujigare tutuaro me'rā caricūwī:

—Mū'u ya p̄j̄ me'rā otesere tārāmīña. A'ti di'ta cjase otese duca miirteronojō nitoja'a. Te boposepu ni'i, niwī.

¹⁶ Cū tojo nicā tu'ogu, o'mecuruapu dujigu cū ya p̄j̄ me'rā a'ti turi cjase otesere tārāmīwī. Te dūcare mīiwī.

17 Be'ro apī Ō'acūrē wereco'tegu u'musepu nirī wi'i Ō'acū wi'ipu ni'cu wijaatiwī. Cū quē'rā di'pīcawero osoyojari pījore cuowī. 18 Be'ro apī Ō'acūrē wa'icarā ūjūamorō űubuepeowuaro pu'tocjū wijaatiwī. Cū pecame'erē dutimasisere cuowī. Ti me'e wiogu niwī. Cū apī di'pī osoyojari pīrē cuogure tutuaro me'rā niwī:

—Mu'u ya pī osoyojari pī me'rā a'ti turi cjase u'se tō'orīrē datemiña. Te űiatoja'a.

19 Cū tojo nicā tu'ogu, cū ya pī me'rā a'ti turi cjase u'sere dutewī. Tere mii, pajiri tucūjopu u'seco na bipeatjopu cūuwī. Te bipesāase "Ō'acū űa'arārē uputu bu'iri da'rese ni'i", nisi'rīrō wee'e. 20 Te u'sere macā sumutopu bipewā. Na biperi curare dí pajiuro na u'se biperi wi'ipure wijawu. Te dí ni'cā maa pajiri maajo wa'awu. Cabayua wāmuta decopu dí pacare mirītuowā. Trescientos kilómetros yoari maa niwā.

15

Ō'acūrē wereco'terā bu'iri da'retuoa'tje ni'i

1 Be'ro mejēcā bajuse űamarīase pacare u'musepu űawū. Ō'acūrē wereco'terā sietere űawū. Nānucūta tja a'ti nucūcācjārārē bu'iri da'retuoa'tjere cuowā. Te bu'iri da'retuose me'rā Ō'acū uase pe'tirosa'a.

2 Apeye quē'rārē dia pajiri maarē űawū. Ti maa acostiri maa pecame'e me'rā morēca maa weronojō bajuwu. Ti maa sumutopure pājārā masā nu'cūwā. Na yai weronojō bajugure, tojo nicā cū queose yee'quere űubuepeoti'cārā niwā. Tojo nicā cū wāmerē oja'o'ono'ña marī'cārā niwā. Na Ō'acū o'o'que buapūtēsere cuowā. 3 Na Ō'acūrē da'raco'tegu Moisé ye basasere basapeowā. Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu ye basase quē'rārē basapeowā. A'tiro niwā:

Ō'acū űsā wiogu, mu'u tutuayu'ruḡu ni'i.

Nipe'tise mu'u wee'que añubutiasse paca ni'i.

Tere űarā, űsā űamarīa wa'a'a.

Mu'u nipe'tise macārīcjārā wiogu ni'i.

Mu'u weesetise queoro ni'i.

Mu'urē ne nisoose marī'i.

4 ¿Noanojō mu'urē uitibosari?

¿Noa mu'urē űubuepeotibosari?

Mu'u ni'cūta űa'ase moogū ni'i.

Nipe'tise macārīcjārā mu'urē űubuepeorāsama.

Mu'u queoro wee'quere űarā, na tojo weerāsama, ni basawā.

5 Be'ro Ō'acū wi'i, u'musepu nirī wi'ire sope pārīcā űawū. Ti wi'i po'peapu Ō'acū Nibutiari Tucūrē űawū. Ti tucū po'peapu Ō'acū dutise ojāca pīrē nurōno'wū. 6 Ti tucūpu ni'cārā siete Ō'acūrē wereco'terā, bu'iri da'retuoa'tjere cuorā mii, wijaatiwā. Na butise űirī marīse su'ti uputu asistesere sāñawā. Na cutiropure nānucū uru me'rā wee'que darire cuowā. 7 Be'ro ni'cū catise cuorā me'rācjū a'tiro weewī. Cū Ō'acūrē wereco'terā sietere nānucū bapari o'owī. Te uru me'rā wee'que pari niwā. Te pari Ō'acū cū bu'iri da'reatjere posetiwa. Ō'acū catinu'cūgū a'ti nucūcācjārārē uputu bu'iri da'regusamī. 8 Te pari narē o'óca be'ro Ō'acū Nibutiari Tucūpure a'tiro wa'awu. Ti tucūpure Ō'acū añuyu'ruase, cū tutuayu'ruase o'mepu'suse'sa wa'awu. Pūrō asistewu. Ne ni'cū ti

tucūpure sājāata basiotiwu. Be'ro siete Ō'acūrē wereco'terā na bu'iri da'reca be'ropu sājāata basiowu.

16

Ō'acū bu'iri da'reatje ni'i

¹ Be'ro Ō'acū wi'i u'muse nirī wi'ipu nigūrē tutuaro me'rā ucūcā ta'owu. Cū siete Ō'acūrē wereco'terārē a'tiro niwī:

—Mūsā ye bapa cjase Ō'acū bu'iri da'reatjere nucūcāpu piodijorā wa'aya, niwī.

² Nimu'tāgū wa'a, cū ya pare di'tapu piodijowī. Tojo wéeca be'ro masā yai weronojō bajugu wāmerē ojaō'ono'cārārē, cū queosere űubuepeorārē a'tiro wa'awu. Nipe'tirā űa'ase musūrītise cāmitirā dojowā. Pūrō pūrīno'wā.

³ Cū be'ro apī wa'a, cū ya pare dia pajiri maajopure pioñowī. Ti maa dí maajo dojowu. Wērī'cu ye dí weronojō bu'a'que niwū. Nipe'tirā ti maajopu nirā wērīpe'tia wa'awā.

⁴ Puarā be'rocjū cū ya pa cjasere nipe'tise no'o aco nise maarīacāpure pioñowī. Tojo weecā, te quē'rā dí maarī wa'awu. ⁵ Be'ro Ō'acūrē wereco'tegu nipe'tiropu aco wioḡu a'tiro niwī:

—Wioḡu, mu'u űa'ase moogū ni'i. Mu'u ne warocjū, a'tiro nicā quē'rārē ninu'cū'u. Mu'u narē a'tiro bu'iri da'reḡu, queoro weegu wee'e. ⁶ Na a'tiro weecārā niwā. Mu'u yarā mu'u ye cjase wererārē wējēcō'acārā niwā. Na ye dí o'maburocā weecārā niwā. Tojo weegu mu'u narē aco dí dojo'quere sī'rīdutigu, queoro weegu wee'e. Narē tojota űa'a, niwī.

⁷ Be'ro ni'cū Ō'acūrē wa'icurā űjūamorō űubuepeowuaro tiropu ucūcā tu'owu. A'tiro niwī:

—Tojota ni'i. Ō'acū űsā wioḡu, mu'u tutuayu'rua'a. Mu'u nisooro marīrō queoro bu'iri da'reḡu wee'e, niwī.

⁸ Be'ro, i'tiarā be'rocjū cū ya pa cjasere mujīpū űmucocjū bu'ipu piopeowī. Tojo wéeca be'ro mujīpū űputu asiwī. Te cū asise me'rā masārē űjūamasīwī. ⁹ Masā űputu waro űjūano'wā. Tojo űjūano'mirā, ne na űa'arō wee'quere bajaweti, na wācūsere ducayutiwā. Ō'acūrē “Añugū nimi”, ne nitiwā. Cūrē añuro ucūrōnojō o'orā, cūrē űa'arō ucūwā. Ō'acū bu'iri da'remicā, tojo weewā.

¹⁰ Be'ro, ba'paritirā be'rocjū a'tiro weewī. Cū ya bapa cjasere yai weronojō bajugu dujiri cūmurōpure piodijowī. Nipe'tiro cū dutise nirōpu na'itī'a wa'awu. Masā pūrō pūrīse tu'oña'rā, űputu biritu, cū'rīdiowā.

¹¹ Tojo pi'etimirā, na űa'arō weesere ne du'utiwā. Du'uronojō o'orā, na cāmi űputu pūrīno'rā, Ō'acū u'musepu nigūrē űa'abutiario ucūwā.

¹² Be'ro tja ni'cāmocurā be'rocjū cū ya bapa cjasere pajiri maa Éufrates wāmetiri maajopure pioñowī. Ti maa si'bipe'tia wa'awu. Apeye di'tacjārā mujīpū mujātiro pe'e nirārē na wiorā a'tiatji ma'arē apoyuro weewu.

¹³ Be'ro, ya'u sō'onīcārārē ī'awū. Pīrōjo weronojō bajugure, apī yai weronojō bajugure, tojo nicā oveja weronojō capesa'ritigu nisoose queti weremu'tārī masūrē ī'awū. Na i'tiarā ye useripu wātīa wijaawā. Wātīa ta'roca weronojō bajurā niwā. ¹⁴ Ā'rā i'tiarā useripu wijaa'cārā wātīa peje wee'osere weewā. Na a'ti nucūcācjārā wiorā nipe'tirārē a'mewējēdutiā neowā. Na a'mewējēatji numu Ō'acū tutuayu'ruagu ya numu waro nirōsa'a.

15 Jesucristo a'tiro nicu niwī:

—Tu'omasīña. Wācūña marīrō yajari masū a'tise weronojō yu'u a'tiguti. Su'ti sñāgū weronojō yu'u a'tiatjere añurō wācūyuganojō e'catigusami. Tojo weegu su'ti marīgū cūrē ī'aweecā, bopoyasome.

16 Na wātīa a'ti nucūcācjārā wiorārē hebreo ye me'rā Armagedón wāmetiropu neowā.

17 Be'ro, seis be'rocjū, cū ya bapa cjasere u'muarōpu piodijowī. Te be'ro Ō'acū wi'i u'muse nirī wi'i po'peapu wioḡu dujiri cūmurōpu dujigu tutuaro me'rā ucūwī. A'tiro niwī:

—Nipe'tise tu'ajanu'cōpe'ono'o. 18 Cū tojo nicā, buḡo ya'ba, uputu paawī. Cū paacā, mejēcā busumujāwū. Di'ta uputu narāsāwū. Masā a'ti nucūcāpu ninu'cācatero, a'tiro nicārē di'ta tocā'rō ne narāsāwe'e. Uputu waro titare narāsāwū. 19 Pajiri macā i'tiaropu ye'ti, ducawatinu'cāwū. A'ti turi cjase nipe'tiro cjase macārīpu se'tedijawu. Ō'acū bu'iri da'reguti nīgū, pajiri macā Babilonia wāmetiri macācjārārē wācūcu niwī. Na me'rā uputu uagu, narē bu'iri da'rewī. 20 Tojo wa'acā, nipe'tise ūrāpagu, opañoḡa bajudutidijawu. 21 Tojo nicā masārē yusuase aco peri bu'a'que peri paca burapejawu. Ni'cārē peri cuarenta kilos nūcūwū. Ō'acū te peri me'rā narē uputu bu'iri da'recā ī'arā, ña'abutiario cūrē ucūwā.

17

Umua me'rā a'metārāwapata'ari masōrē bu'iri da'rese ni'i

1 Be'ro a'tiro ī'awū. Ni'cū sō'onícārā siete Ō'acūrē weroco'terā me'rācjūrē ī'awū. Cū sō'onī'que pari cuorā me'rācjū niwī. Yu'u tiro a'tiwī. A'tiro niwī:

—Te'a, umua me'rā a'metārāwapata'ari masōrē bu'iri da'resere ī'ogūti. Co pacase maarī bu'ipu dujimo. 2 A'ti nucūcācjārā wiorā co me'rā a'metārābajaque'aticārā niwā. Co a'ti nucūcācjārārē uaripejase me'rā que'a maatirā weronojō wa'acā weeco niwō, niwī.

3 Be'ro Espiritu Santu yu'ure quē'ese weronojō ī'owī. Sō'onīcu Ō'acūrē weroco'tegu masā marīrōpu yu'ure miawī. Topu ni'cōrē ī'awū. Co mejēcā bajugu sō'agū bu'ipu pesawō. Mejēcā bajugure cū ya upu nipe'tiropu peje ña'ase Ō'acū cū yabise wāme wā'ñawū. Mejēcā bajugu siete dūpota cuowī. Apeye quē'rārē, diez capesa'ritiwī. 4 Co numio sō'a ñibocurerore, tojo nicā sō'arō warore sñāwō. Co ya su'tiro uru, ūtāperi wapabujuse periacā me'rā, apeye butise perla wāmetise me'rā ma'masu'ano'wū. Co ni'cā pa uru me'rā wéeca pa sa'wure cuowō. Dicuse ña'ase ti papure mu'muwū. Co umua me'rā ña'arō a'metārābajaque'ati'que niwū. 5 Tojo nicā co diapoapure mejēcā bajuri wāme ojaō'ono'wū. A'tiro niwū: “Babilonia pajiri macājo, nipe'tirā ña'arā numia umuarē a'metārāwapata'ari masā numia paco ni'i. Tojo nicā nipe'tirā ña'ayu'rūnu'cāse weerā paco ni'i”, ni ojaō'ono'wū. 6 Be'ro a'tiro ī'awū. Co que'ago weewō. Ō'acū yarā Jesucristo ye quetire wererā wējēno'cārā ye dí me'rā tojo wa'awō. Core ī'agū, “¿De'ro weero tojo wa'amitito?” niwū. 7 Tojo wa'acā, Ō'acūrē weroco'tegu yu'ure niwī:

—¿De'ro weegu mu'u tocā'rō ucuati? Sicore ya'yiosere mu'urē masīcā weeguti. Tojo nicā mejēcā bajugu bu'ipu pesawā'cāsere wereguti. Cū siete dūpopatigu diez capesa'ritimi. 8 A'tiro ni'i. Mejēcā bajugu mu'u ī'a'cu dūporopuḡe nimiwī. A'tiro nicā marīmi. Tojo nimīgū, be'ropu

ĩ'abajudutidijari pepu ní'cu mujāatigusami. Cũ pecame'epu wa'adojase duporo tojo weegusami. A'ti turicjārā ña'arā mejēcā bajugure ĩ'arā, ucuarāsama. Na ne waroputa a'ti di'ta weenu'cārĩ cura na wāmerē catiri pūrĩpu ojaō'ono'ña marĩtjārā, tojo wa'arāsama. Cũ duporopu ní'cu a'tiro nicārē marĩmi. Be'ropu a'tigusami.

⁹ »No'o tu'omasĩrānojō a'tere masĩta basio'o. Cũ siete dupopa a'tiro nisĩ'rĩrō wee'e. Te panucũta tja ũrũpagu co dujisepagu ni'i. ¹⁰ Tojo nicā te pāta tja a'tiro nisĩ'rĩrō wee'e. Siete wiorā nima, nirō wee'e. Ni'cāmocurā wiorā pe'tidijatojacārā niwā. Ni'cārōacārē ni'cũ masārē dutigu weemi. Apĩ a'titimi yujupu. Cũ a'tigu, yoaticā nigũsami. ¹¹ Ne waropure sō'agũ mejēcā bajugu ní'cu a'tiro nicārē marĩmi. Cũta ā'rā siete wiorā be'rocjũ wioqu niacju nigũsami. Cũ na me'rācjũ nimi. Be'ro pecame'epu wa'adojugusami.

¹² »Mejēcā bajugu capesa'ri mu'u ĩ'a'que a'tiro nisĩ'rĩrō wee'e. Diez wiorā nima, nirō wee'e. Na dutinu'cātima yujupu. Yoaticā, ni'cā horata dutirāsama. Mejēcā bajugu sō'agũ quē'rā na me'rā dutitamugũsami. ¹³ Ā'rā diez wiorā ni'cārōnojō wācusetirāsama. Na mejēcā bajugure na dutise cūosere o'orāsama. ¹⁴ Na Ō'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronjō bajugu me'rā a'mewējērāsama. Cũ narē docaque'acā weegusami. Cũ nipe'tirā wiorā bu'ĩpu nimi. Tojo weegu narē tojo weegusami. Ō'acũ macũ me'rācjārā Ō'acũ bese'cārā nima. Ō'acũ ũaro weenu'cūrā nima, niwĩ.

¹⁵ Be'ro Ō'acūrē wereco'tegu apaturi a'te quē'rārē niwĩ:

—Mu'u ĩ'a'co numio sō'onico ña'agō pacase maarĩpu dujiamo. Co duji'que maarĩ a'tiro nisĩ'rĩrō wee'e. Te maarĩ paca masā pājārā nima, nisĩ'rĩrō wee'e. Peje macārĩcjārā, peje cururicjārā, mejēcā ucūrā, peje di'tacjārā nima, nirō wee'e. ¹⁶ Mejēcā bajugu sō'agũ diez wiorā me'rā ña'agōrē ĩ'atu'tirāsama. Core cō'arāsama. Core su'ti marĩgō tojacā weerāsama. Core ba'arāsama. Be'ro ũjũacō'arāsama. ¹⁷ Ō'acũ narē cũ ũaronjō weecā weegusami. Tojo weegu narē ni'cārōnojō wācũcā weegusami. Na mejēcā bajugure wioqu sō'rōrāsama. Téé Ō'acũ "A'tiro wa'arosa'a" ní'caronjōta wa'āca be'ropu wioqu nituogusami. ¹⁸ Numio mu'u ĩ'a'co sō'onica macā pajiri macā Babilonia ni'i. Ti macāpata nipe'tirā a'ti nucũcācjārā wiorārē dutigu nigũsami, niwĩ.

18

Babilonia macārē bu'iri da're bajuriodijose ni'i

¹ Be'ro, apĩ Ō'acūrē wereco'tegu u'musepu ní'cu dijaticā ĩ'awũ. Cũ peje dutimasiwĩ. Cũ asistese me'rā a'ti ũmācopure añurō asistequecũuwĩ.

² Tutuaro me'rā caricũwĩ:

—Babilonia pajiri macā pe'tiwā'cārō wee'e. Pe'tiatoja'a. Ni'cārōacārē wātĩ, āpērā bajutirā ña'arā na nirĩ macā dojo'o. Tojo nicā nipe'tirā mirĩcũa ña'arā yabiorā nirō dojo'o. ³ Ti macācjārā masā ña'arō ũaripejayu'runu'cā'cārā niwā. Tere nipe'tise di'tacjārā que'a maatirā weronjō weesirutuwā. A'ti nucũcācjārā wiorā na me'rā a'mesu'awā. Ti macācjārā ũaripejayu'rumajārā, peje waro apeqe no'o nisere duuma'awā. Tojo weerā a'ti nucũcācjārā narē duwapata'ari masā niyerubacurā tojawā.

⁴ Be'ro apĩ u'musepu nigā ucũcā tu'owu. A'tiro niwĩ:

—Musā, yarā ni'i. A'ti macārē wijayā. Wijatirā, ti macācjarā na ña'arō weesere bu'ipejatamubosa'a. Bu'iri da'reno'bosa'a. ⁵ A'tiro ni'i. Na ña'arō wee'que peje waro ni'i. U'musepu tu'ataque'aro weronjō ni'i. Ō'acū na ña'arō wee'quere masīmi. ⁶ Ti macācjarā āpērārē ña'arō weecārā niwā. Na āpērārē ña'arō wee'caronjōta na quē'rā mejārōta ña'arō weeno'ato. Āpērārē pi'eticā wee'caronjōta puati nemorō pi'eticā weeato. Narē bu'iri da'reato. ⁷ Ti macācjarā a'tiro nicārā niwā: “Āpērā yu'ruoro añuyu'runu'cā'a”, nicārā niwā. Tojo nicā na no'o űaro apeyenojōrē duuma'arā pajiro niyeru cō'acā'cārā niwā. Na tojo wee'cārārē űputu pūrīse pi'etino'cā weeato. Ti macācjarā a'tiro wācūsama. “Ēsā wīogo weronjō ni'i. Wapewio weronjō niwe'e. Ne bujawetisome”, ni wācūsama. ⁸ Tojo nise bu'iri wācūña marīrō ni'cā űamuta ña'ase ti macārē wa'arosa'a. Wērīse, pūrō pi'etise, űjaboase wa'arosa'a. Pecame'e me'rā űjūacō'ano'rōsa'a. Ō'acū tutuayū'runu'cāgū ti macācjarārē bu'iri da'regusami, niwī ű'musepu nigū.

⁹ A'ti nucūcācjarā wiorā ti macācjarā me'rā ña'arō a'mesū'a, no'o űaro ña'arō weema'acārā niwā. A'ti nucūcācjarā wiorā ti macā űjū, o'mepu'sunu'cūcā ĩ'arā, pūrō utirāsama. ¹⁰ Tojo űjūrī curare wiorā, marī quē'rārē bu'iri da'reri nīrā, yoaropu ĩ'anu'cūrāsama. A'tiro nīrāsama:

—Babilonia macārē ña'abutiario wa'aro we'e. Pajiri macā, tutuari macā nimiwā. Wācūña marīrō bu'iri da're bajuriodijono'cā'a.

¹¹ A'ti nucūcācjarā duawapata'ari masā quē'rā ti macārē utirāsama. “¿Noa marī yere duurāsariba?” ni wācūrāsama. Tere wācūrā, pūrō dūjasewā'arāsama. ¹² Na miiti duase a'ticuse nicaro niwā. Uru me'rā wee'que, plata me'rā wee'que, űtāperi wapabujuse peri, butise peri perla wāmetise peri nicaro niwā. Tojo nicā su'ti añuse butise, su'ti asipa'ase, sō'a ñibocurese, sō'ase nicaro niwā. Apeye quē'rā nipe'tise yucu ű'mutise me'rā wee'que, acostise butise marfil wāmetise me'rā wee'quere miiticārā niwā. Tojo nicā wapabujuse yucu me'rā wee'que, cōme me'rā wee'que, bronce wāmetise me'rā wee'que, mármol wāmetise me'rā wee'quere miitimujācārā niwā. ¹³ Apeye na miiti duase canela wāmetise, ű'mutise, na űjūamorōpeosenojō, mirra wāmetise, ű'seducaco vino, ű'se piritari ba'ase, harina pā weese, tojo nicā trigo miitimujācārā niwā. Āpērārē wa'icūrā apeque o'marārē, ovejare, cabayuare, tūrūsepawu cabayua wejesere, masārē da'rawā'ñaco'terāpūreta miitidojacārā niwā. ¹⁴ Duari masā ti macā űjūca be'ro a'tiro nīrāsama:

—Yucuduca musā űputu ba'atu'sasenojō pe'tia wa'a'a. Nipe'tise musā añuse cūosenojō pe'tidija wa'a'a. Ne bocanemosome.

¹⁵ Ti macācjarārē duari masā añurō wapata'acārā nimiwā. Ti macācjarā pi'eticā ĩ'arā, yoaropu tojacārāsama. űputu ui, utirāsama. ¹⁶ A'tiro ni caricūrāsama:

—Añurī macā pajiri macā nimica macā ña'abutiario wa'acā'a. Ti macā ni'cō numio weronjō nimiwā. Añuse sō'a ñibocurerore, tojo nicā sō'arōrē sãñagō weronjō nimiwā. Co su'tiropu uru, űtāperi wapabujuse peri, apeye peri perla wāmetise peri me'rā ma'masu'a'caro weronjō nimiwā. ¹⁷ A'te nipe'tise peje wācūña marīrō pe'tidija wa'a'a, nīrāsama.

Nipe'tirā yucusujo auturā, tiwūpu wa'arā, tiwūpu da'rārā yoaropu uirā tojarāsama. Tojo nicā nipe'tirā dia pajiri maapu da'rārā mejārōta tojarāsama. ¹⁸ Ti macā űjūcā ĩ'arā, caricūrāsama:

—A'ti macā weronojō añurī macā ape macā marī'i, nirāsama.

¹⁹ Pūrō bujawetirā na dupopapu di'tare ōrēpeorāsama. Uti, dujasewā'arā, caricūrāsama:

—Añurī macā pajiri macā ña'abutiario wa'acā'a. Ti macā cjase niyeru me'rā nipe'tirā yucusupawu paca cuorā añurō wapata'amiwā. Wācūña marīrō pe'tidijaca macā toja'a, nirāsama.

²⁰ H'musepu nirā pe'e ti macārē cō'acā, e'catiya. Musā Jesucristo besecū'cārā, Ō'acū ye quetire wereturiari masā, nipe'tirā cū yarā e'catiya. Ti macācjārā musārē pi'eticā weewā. Te ye bu'iri Ō'acū narē bu'iri da'remi.

²¹ Be'ro ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu tutuagu ūtāgājore miimorōwī. Otese perire tō'odio ārūacjajo weronojō bajuwu. Tigare dia pajiri maapu doqueñogū, a'tiro niwī:

—Tigare doqueñorō weronojō Babilonia pajiri macājo nimirō, doqueño'no'rōsa'a. Ne apaturi ti macārē ī'anemosome. ²² Ti macā nipe'tiropu basase ne tu'ono'some. Buapūtēse bususe, wēopawu putise, coroneta putise bususome. No'o nisere da'rarā ne marīrāsama. Otese peri ārūacā bususe quē'rā ne tu'ono'some. ²³ Apeye quē'rā s'osenojō marīrōsa'a. Na omocā du'tecā bosenuwu weepeerā caricūse tu'ono'ña marīrōsa'a. Todaporore ti macācjārā duu wapata'ari masā apeye di'tacjārā nemorō duume'rīrā nimiwā. Ti macācjārā tu'oña'masīrā weronojō weeme'rīrā nipe'tirocjārārē ējōpeocā weewā.

²⁴ Ti macāpu Ō'acū ye quetire wereturiari masā, cūrē ējōpeorā wējēno'cārā ye dí niwū. Tojo nicā nipe'tirā a'ti nucūcācjārā wējēno'cārā ye dí niwū. Masārē wējē'que wapa ti macārē bu'iri da'reno'rōsa'a, niwī Ō'acūrē wereco'tegu.

19

¹ Babiloniarē bu'iri da'recā ī'āca be'ro a'tiro wa'awu. Yu'u Juā pājārā masā u'musepu nirā tutuaro me'rā ucūserē tu'owu. A'tiro e'catipeowā:

Ō'acūrē e'catipeorā.

Aleluya.

Ō'acū marī wioḡu, marīrē yu'rḡoḡu nimi.

Nipe'tirā bu'ipu nimi.

Tutuayu'rḡu nimi.

² A'tiro ni'i.

Cū nisooro marīrō queoro bu'iri da'remi.

Ti macārē bu'iri da'remi.

Ti macā ni'cō numio umuarē a'metārāwapata'ari masō weronojō niwū.

Ti macācjārā ña'arō weerā nipe'tirārē a'ti nucūcācjārārē dojorēwā.

Ō'acū cūrē da'raco'terārē wējē'que wapa ti macācjārārē bu'iri da'rea'mewī, ni basapeowā.

³ Apaturi niwā tja:

—Ō'acūrē e'catipeorā. Aleluya. Ti macārē ūjūacō'ase o'me tojo o'mepu'sunu'cūrōsa'a, niwā.

⁴ Veinticuatro wiorā bucurā, tojo nicā ba'paritirā catise cuorā weronojō bajurā Ō'acū wioḡu dujiri cūmurōpu dujigure ējōpeorā ejaque'awā. A'tiro niwā:

—Tojota wa'ato. Ō'acūrē e'catipeorā. Aleluya, niwā.

⁵ Be'ro wioḡu dujiri cūmurō pu'to nigū a'tiro niwī:

Nipe'tirā Ō'acū yere da'rarā cū marī wioḡure añurō ñubuepeoya.
Nipe'tirā wiopesase me'rā cūrē ējōpeorā, wiorā, mejō nirā tojo weeya,
niwī.

Ō'acū masārē dutigu waro sājānu'cāse ni'i

⁶ Be'ro yu'u pajārā masā ucūcā tu'owu. Peje maarī pu'eeja o'maburose
maarī weronojō busuwā. Bupo uputu paaro weronojō busuwā. A'tiro
niwā:

Marī Ō'acūrē e'catipeorā.
Aleluya.

Marī wioḡu tutuayu'runu'cāgū ni'cārōacārē nipe'tirārē dutigu
sājānu'cāmi.

⁷ E'catirā.

Ejeripō'rārīpu e'catibutiarā tu'oña'rā.

“Ō'acū añuyuruami”, nirā.

A'tiro ni'i.

Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu cūrē ējōpeorā me'rā ninu'cārī
numu ejatoja'a.

Cūrē ējōpeorā cū numo niacjo weronojō nima.

Ni'cō omocā du'tese duporo añurō ma'masu'ano'samo.

Co weronojō na apoyu'cārāpu nima.

⁸ Na su'ti butise ū'irī marīse, pūrō asistesere sāano'cārā nima, niwā.

Butise su'ti na catirā añurō wee'que ni'i, nisi'rīrō wee'e.

⁹ Be'ro Ō'acūrē wereco'tegu yu'ure niwī:

—A'tiro ojaya: “No'o Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu omocā
du'teri bosenumarē ī'adutino'rānojō e'catiya”, tojo ni ojadutiwī.

Cū yu'ure niwī tja:

—A'te ucūse Ō'acū ucūse waro ni'i.

¹⁰ Ō'acūrē wereco'tegu tojo nicā tu'ogu, yu'u cū tiro ñubuepeogu
ejaque'awu. Yu'u tojo weecā ī'agū, yu'ure niwī:

—Tojo weeticā'ña. Yu'u quē'rā cūrē da'raco'teguta ni'i. Yu'u mu'u
weronojō nigū ni'i. Tojo nicā mu'u acawererā Jesú yere werenu'cūrā
weronojō ni'i. Yu'ure ne ñubuepeoticā'ña. Ō'acū pe'ere tojo weeya. A'tiro
ni'i. Espiritu Santu Ō'acū ye weremu'tārārē masicā weecu niwī. Te masise
me'rā wrecārā niwā. Mejārōta Jesú yere wererā quē'rā Espiritu Santu
masise o'ose me'rā werema, niwī.

Masū cabayu butigu bu'ipu pesase queti ni'i

¹¹ Be'ro, u'muse pāricā ī'awū. Topu cabayu butigu bajuawī. Cū bu'i
pesagu a'tiro wāmetiwī. Queoro Weenu'cūgū, Diacjūcjū niwī. Cū masārē
queoro besegu niwī. Tojo nicā a'mewējēgū queoro weegū niwī. Tojo
weegu tojo wāmetiwī. ¹² Cū caperi pecame'e ūjūrī pō'rā weronojō asiwu.
Cū dupoapure peje wiorā pesase be'torire pesawī. Cūrē ojaō'ono'ca
wāmerē cū se'saro masiwī. ¹³ Cū ya su'tiro dí me'rā yoso'carore
sāñawī. Cū wāmetiwī Ō'acū Ucūse. ¹⁴ Cū yarā surara u'musecārā cūrē
sirutuwā. Na su'ti butise ū'irī marīsere sāñawā. Na cabayua butirā bu'ipu
pesawā. ¹⁵ Cū useropure di'pji osoyojari pjirē cuowī. Ti pji me'rā cū
a'ti turicjārārē cāmida'regusami. Tutuaro me'rā dutigusami. Na u'sere
biperā tutuaro me'rā u'tabujuse weronojō cū a'ti turicjārā ña'arō weerārē
bu'iri da'regusami. Ō'acū tutuayu'rugu na me'rā uayu'ruami. Tojo weegu
cabayu bu'i pesagu narē uputu waro bu'iri da'regusami. ¹⁶ Cū su'tiropu,

tojo nicã cũ usópũ a'tiro ojaõ'ono'wũ: "Nipe'tirã wiorã bu'ipũ wiogu waro nimi", ni ojaõ'ono'wũ.

¹⁷ Be'ro, ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegu mujĩpũ umucocjũ bu'ipũ nu'cũgũrẽ ĩ'awũ. Cũ nipe'tirã mirĩcũa u'muarõpũ wũurãrẽ tutuaro me'rã caricũwĩ:

—Nerẽña. Õ'acũ peje ba'asere apomi. ¹⁸ Wiorã ye di'ire ba'arãsa'a. Surara wiorãrẽ, surara tutuari masãrẽ, cabayua di'ire, na bu'i pesarã di'ire ba'arãsa'a. Nipe'tirã ye di'ire ba'arãsa'a. Da'raco'teri masãrẽ, da'raco'tetirãrẽ, wiorãrẽ, mejõ nirãrẽ nipe'tirãrẽ ba'arãsa'a, niwĩ.

¹⁹ Be'ro, sõ'agũ mejẽcã bajugure ĩ'awũ. Tojo nicã nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrã wiorãrẽ na yarã surara me'rã nerẽcã ĩ'awũ. Na nerẽca be'ro cabayu butigu bu'i pesagu me'rã, tojo nicã cũ yarã surara me'rã a'mewẽjẽrãtirã tojo weewã. ²⁰ Cabayu butigu bu'i pesagu mejẽcã bajugure ñe'ewĩ. Apĩ yai weronojõ bajugu, ovejã capesa'ritigu weronojõ bajugure ñe'ewĩ. Cũta nisoose queti weremu'tãrĩ masũ niwĩ. Cũta tja masũ yai weronojõ bajugure ãjõpeoato nĩgũ mejẽcã bajuse pacare wee'obosawĩ. Cũ wee'ose me'rã nipe'tirã yai weronojõ bajugu wãme ojaõ'ono'cãrãrẽ a'tiro weewĩ. Narẽ nĩsoo, ãjõpeocã weewĩ. Yai weronojõ bajugu queosere ñubuepeorã quẽ'rãrẽ mejãrõta nĩsoo, ãjõpeocã weewĩ. Be'ro, cabayu bu'i pesagu puarã mejẽcã bajurãrẽ ñe'ewĩ. Na puarã catirãta pecame'e ditarajopũ doqueño'no'wã. Ti ditara azufre wãmetise ope weronojõ sipise me'rã ãjũwũ. ²¹ Æpẽrã na me'rãcjãrã pe'ere cabayu bu'ipũ pesagu a'tiro weewĩ. Cũ ya pjĩ cũ useropũ cuõca pjĩ me'rã narẽ wẽjẽpe'ocã'wĩ. Nipe'tirã mirĩcũa na ye di'ire pajibutiaro ba'a yapicã'wã.

20

Mil cũ'marĩ wãtirẽ du'tecũuse ni'i

¹ Apeye quẽ'rãrẽ ĩ'awũ. Ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegu u'musepũ ni'cu dijatiwĩ. Cũ nibajudutidijari pe cja sawire cuowĩ. Tojo nicã cõme dajore cuowĩ. ² Cũ pĩrõjo weronojõ bajugure du'tewĩ. Pĩrõ ne waro a'ti umuco da'rẽca be'rocjũ pĩrõ nino'cu nimi. Cũ wãtĩ nimi. Cũrẽ cõme da me'rã peje cũ'marĩ, mil cũ'marĩ du'tecũuwĩ. ³ Cũrẽ nibajudutidijari pepũ tuuquedĩjowĩ. Be'ro ti pe sopere bi'acã'wĩ. Tu'ajanu'cõ, pi'rabi'acã'wĩ. Mil cũ'marĩ masãrẽ nĩsoo ãjõpeocã weeticã'to nĩgũ tojo weewĩ. Be'ro mil cũ'marĩ yu'rũca be'ro yoaticã pãowĩrõno'gũsami.

⁴ Be'ro, peje wiorã dujise cũmurĩrẽ ĩ'awũ. Te cũmurĩpũ dujirã a'ti nucũcãcjãrãrẽ besemasĩsere o'ono'cãrã niwã. Æpẽrã quẽ'rãrẽ ĩ'awũ. Na Õ'acũ ye queti, tojo nicã Jesũ yere werese ye bu'iri na dũpopare dutesurenõ'cãrã niwã. Na yai weronojõ bajugu, cũ queose yee'quere ne ñubuepeoticãrã niwã. Tojo nicã na diapoapu, na omocãrĩpũ cũ wãmerẽ ne ojaõ'ono'ticãrã niwã. Na wẽrĩ'cãrãpũ nimirã, masãwã. Na masãca be'ro Cristo me'rã mil cũ'marĩ masãrẽ dutitamuwã. ⁵⁻⁶ Na masãse ne waro wẽrĩ'cãrã masãmu'tã'que ni'i. Wẽrĩ'cãrã masãmu'tã'cãrã Õ'acũ yarã ña'ase moorã nima. E'catima. Na apaturi wẽrĩsome. Pecame'epũ ne wa'asome. Na Õ'acũ ye cjasere, Jesucristo ye cjasere da'rarã nĩrãsama. Na mil cũ'marĩ Cristo me'rã Æpẽrãrẽ dutirãsama. Æpẽrã pe'e ña'arã wẽrĩ'cãrã mil cũ'marĩ yu'rũca be'ropũ masãrãsama.

⁷ Mil cũ'marĩ yu'rũca be'ro wãtĩ nibajudutidijari pepũ du'tecũ'cure pãowĩrõrãsama. ⁸ Cũ nipe'tiro a'ti nucũcãcjãrãrẽ nisoosere ãjõpeocã

weegusami. Gog, Magog wāmetirā quē'rārē mejārōta weegusami. Na yarā surarare a'mequēdutigu neocūugūsami. Na surara nucūpori pajiri maa dia sumuto cjase weronojō pājārā waro nirāsama. ⁹ Na nipe'tiro a'ti nucūcāpure se'sanu'cārāsama. Na Ō'acū yarā nirōpu, tojo nicā cū ya macā cū ma'irī macārē sutuanu'cābi'arāsama. Ō'acū pe'e na tojo weecā ī'agū, narē ūjūacō'adutigu pecame'e o'ōdijogusami. Nipe'tirā ūjūpe'tia wa'arāsama. ¹⁰ Wātī narē niso'o'cu pecame'e ūjūrī ditarajopu cō'adijono'gūsami. Ti ditara ope weronojō bajuse me'rā sipi ūjūrōsa'a. Topu yai weronojō bajugu, apī nisoose queti weremu'tārī masū na puarā cō'adijono'wā. Topu umucori, űamirīrē pi'etinu'cūrāsama. Ne wijasome.

Butiri cūmurōjopu dujigu masā weesere besese ni'i

¹¹ Be'ro, yu'u wiogu dujiri cūmurō butiri cūmurōjore ī'awū. Topu dujigure ī'awū. Cū ī'orōpure a'ti di'ta, u'muse bajudutidijape'tia wa'awū. Te no'opu nirō bocatiwū. ¹² Be'ro, nipe'tirā wērī'cārā Ō'acū ī'orōpu nu'cūcā ī'awū. Na no'o nirā niwā. Wiorā, mejō nirā niwā. Na to nu'cūrī cura Ō'acū nipe'tise masā wee'que ojaō'o'que pūrīrē pāawī. Ape pūrī catinu'cūse cuorā na wāmerē ojaō'ono'ca pūrīrē pāawī. Cū wērī'cārārē a'tiro weewī. Na wee'quenucūrē te pūrīpu ojaō'ono'caronojōta narē queoro bese, bu'iri da'rewī. ¹³ Dia pacase maarī pacapu wērī'cārā topu niwā. Di'tapu wērī'cārā quē'rā topu niwā. Nipe'tirā na wee'caronojōta nipe'tisere queoro bese, bu'iri da'reno'wā. ¹⁴ Ō'acū masā na wērīserē cō'ape'ocā'wī. Na wērī'cārā nirō quē'rārē cō'ape'ocā'wī. Pecame'ejopu bu'iri da'rese apaturi wērīse weronojō ni'i. ¹⁵ Nipe'tirā na wāmerē catinu'cūse cuorā ojaō'ono'ca pūrīpu ojaō'ono'ña marī'cārā pecame'ejopu cō'adijono'wā.

21

Ape umuco, ape di'ta ducayu'que ni'i

¹ Be'ro, yu'u ape umucore, ape di'tare ī'awū. Toduporo nimu'tā'que u'muse, di'ta bajudutidijape'tia wa'awū. Dia pajiri maajo marīwū majā. ² Yu'u Juā añubutiari macā, u'muse Ō'acū tīropu nirī macārē dijaticā ī'awū. Ti macā ape ma'ma macā Jerusalē niwū. Añurō apōca macā niwū. Ni'cō numio omocā du'tego marāpure añurō tu'sato nīgō ma'masu'ano'caro weronojō niwū. ³ Be'ro ni'cū u'musepu nigū tutuaro me'rā ucūcā tu'owū. A'tiro niwī:

—Tu'oya. Ō'acū masā me'rā nimi. Na me'rā ninu'cūgūsami. Na cū yarā nirāsama. Cū basuta na me'rā ni, na wiogu nigūsami. ⁴ Na ya'cocore tuucoegusami. Wērīse marīrōsa'a. Bujawetise, utise, pūrīse quē'rā marīrōsa'a majā. Nipe'tise toduporo cjase pe'tia wa'arosa'a, niwī.

⁵ Ō'acū wiogu dujiri cūmurōpu dujigu a'tiro niwī:

—Tu'oya. Yu'u nipe'tise apeyere ma'ma dia'cū ducayu'u, niwī.

Apeye ninemowī:

—Yu'u ucūsere ojaya. Te diacjū nise ni'i. Yu'u nī'caronojōta wa'arosa'a, niwī.

⁶ Be'ro a'tiro niwī:

—Nipe'tise tu'ajanu'cōpe'ono'o. Yu'uta nimu'tāgū, nituogupu ni'i. No'o yu'ure uputu warā acowuorānojōrē yu'u catinu'cūsere o'oguti. Narē wapaseesome. ⁷ No'o añurō wee yu'rāwetirā ējōpeodu'utirānojō

nipe'tise yu'u "O'oguti" ní'quere ñe'erāsama. Yu'u na wiogu nigūsa'a. Na yu'u pō'rā nirāsama. ⁸ Āpērā pūrīcā uise bu'iri yu'ure ējōpeodu'urā pecame'epu wa'arāsama. Tojo nicā ējōpeotirā, ña'abutiasere weerā, wējēcō'arī masā topu wa'arāsama. Āpērā no'o uaro a'metārābajaque'atirā, yai weronojō tu'oña'masīrī masā pecame'epu wa'arāsama. Tojo nicā Ō'acū mejētare ējōpeorā, nipe'tirā nisoosepijarā pecame'epu wa'arāsama. Ti ditara ope weronojō bajuse sipi ūjūsa'a. Te bu'iri da'rese apaturi wērīse weronojō ni'i.

Ma'ma macā Jerusalē cjase queti ni'i

⁹ Be'ro ni'cū sō'onícārā siete me'rācjūrē ī'awū. Nāta, nánucū bu'iri da'retuoatje posetise parire cuowā. Ni'cū na me'rācjū a'tiro niwī:

—Te'a. Mu'urē Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu numo niacjore ī'ogūti, niwī. Cū numo Jesucristore ējōpeorā nisi'rīrō wee'e.

¹⁰ Espírītu Santu quē'ese weronojō yu'ure ī'owī. Ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu ūrūgū pajicju u'muacjupou yu'ure miawī. Topu yu'ure Ō'acū tiro nícamacājo dijatisere ī'owī. Ti macā Jerusalē ña'ase moorī macājo niwū. ¹¹ Ti macā Ō'acū asistese me'rā pūrō asistewū. Ētāperi wapabujuse peri jasper wāmetise peri weronojō asiste, acostiwū. ¹² Ti macā sumuto pajiri sārīrō u'muarī sārīrō niwū. Ti sārīrōpu doce soperi niwū. Te soperinucū ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu nu'cūwī. Te soperipure Israe ye cururicjārā wāmerē ojaō'ono'wū. Na doce cururi niwā. ¹³ Ti sārīrōpure mujīpū mujātiro pe'e i'tia sope niwū. Mujīpū sājārō pe'ere i'tia sope niwū. Cūpe pe'ere i'tia sope niwū. Diacjū pe'e quē'rārē i'tia sope niwū. ¹⁴ Ti macā cja sārīrōrē ūtāpaga paca me'rā tuuñe'eno'wū. Tēpagā docepaga niwū. Tēpagānucū Jesucristo besecū'cārā wāmerē ojaō'ono'wū.

¹⁵ Ō'acūrē wereco'tegu yu'ure ucūgū ni'cāgū ārūgū uru me'rā wee'cure cuowī. Tigu me'rā ti macārē, soperire, ti sārīrōrē queogutigu weewī. ¹⁶ Ti macā ba'paritise pārērī mejārōta bajuwū. Ni'cārōnojō e'sa, ni'cārōnojō yoawū. Ō'acūrē wereco'tegu cū queocju me'rā ti macārē queowī. Ti macā yoaro dos mil doscientos kilómetros niwū. Ē'muarō, e'saro quē'rā mejārōta niwū. ¹⁷ Be'ro sārīrōrē queowī. Sesenta y cinco metros e'sawū. Masā queowuaronojō queowī.

¹⁸ Sārīrō ya'sasepaga jasper wāmetise me'rā wéeca sārīrō niwū. Ti macā uru waro me'rā wéeca macā niwū. Uru ēocujiri ū'irī marīse weronojō acostiwū. ¹⁹ Ētāpaga ti sārīrōrē tuuñe'esepaga paca a'tiro weeno'wū. Nipe'tise ūtāperi wapabujuse peri me'rā ma'masu'ano'wū. Nimū'tā cja ya'sase peri jasper wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā zafiro wāmetise ya'sase peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā butibocurese ágata wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ya'sase esmeralda wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. ²⁰ Apega sō'ase ónice wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā sō'abocurese cornalina wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ewubocure crislóito wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ya'sase berilo wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ewubocure acostise topacio wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ya'sabocurese crisoprasa wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ya'sase jacinto wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Nituocjapua sō'a ñibocurese amatista wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. ²¹ Doce soperi niwū. Te

ni'cārē soperi ni'cāgā perlajo me'rā weeno'que soperi niwā. Macā decopu wa'ari ma'a uru me'rā wéeca ma'a niwā. Ēocujiri acostiro weronojō bajuwā.

²² Ti macāpūre ne Ō'acū wi'ire ī'atiwā. A'tiro ni'i. Ō'acū marī wiogu tutuayū'ruagu topū nimi. Tojo nicā Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu quē'rā topū nimi. Tojo weero Ō'acū wi'i marīwā. ²³ Ti macāpūre mujīpū ūmucocjā, űamicjā sī'osere ne a'masome. Ō'acū asitese me'rā añurō sī'onu'cū'u. Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu cū ti macārē sī'ogū nimi. ²⁴ A'ti nucūcācjārā Ō'acū yū'ruono'cārā ti macā sī'ose me'rā sjarāsama. A'ti nucūcācjārā wiorā na wiorā nī'quere ti macāpū miarāsama. ²⁵ Topure űami marīrōsa'a. Tojo weero ti macā cjase soperi susunu'cūcā'rōsa'a. ²⁶ A'ti nucūcācjārā na añuse niseti'quere ti macāpū miarāsama. ²⁷ Topure ne ni'cāti űa'ase miisājāano'űa marīrōsa'a. űa'arō weerā, nisoosebucurā topure ne sājāasome. Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu ya pūrī catinu'cūse cuorā na wāmerē ojaō'ono'cārā dia'cū sājāārāsama.

22

¹ Be'ro Ō'acūrē wereco'tegu diare ī'owī. Ti maa ū'irī marīrī maa niwā. Te aco, catise warore o'owū. Pūrō acostiri maa niwā. Ō'acū, tojo nicā cū macū oveja wī'magū weronojō bajugu dujiri cūmurō docapū wijawū. ² Ti macā deco wa'ari ma'apū o'maburōwū. Dia pūaperi sumuto yucu catise o'ose pī'rīwū. Ni'cā cū'marē docetiri ducatiwū. Mujīpūrīnucū ducatiwū. Tigū cjase pūrī masārē ocoyese niwā. ³ Topure “Masā űa'arō wee'que wapa narē űa'arō wa'arosa'a”, niűa marīrōsa'a. Ti macāpūre Ō'acū, tojo nicā cū macū oveja wī'magū weronojō bajugu dujiri cūmurō nirōsa'a. Cū yarā cūrē űubuepeorāsama. ⁴ Bajuyoropū cūrē ī'arāsama. Na diapoapū cū wāmerē cuorāsama. ⁵ Topū űami marīrōsa'a. Topū nīrā ne sī'osere űasome. Mujīpū bo'reyusere űasome. Ō'acū marī wiogu sī'ogū'sami. Na topū nīrā Ō'acū me'rā dutitamunu'cūrāsama.

Jesucristo maata a'tigusami nise queti ni'i

⁶ Be'ro Ō'acūrē wereco'tegu yū'are niwī:

—A'te ucūse diacjū nise ni'i. Te ni'caronojōta wa'arosa'a. Marī wiogu Ō'acū cū wereduti'quere wereturari masārē wācūse o'owī. Cūta cūrē wereco'tegure o'owī. Cū yarārē maata be'ropū wa'atjere ī'odutigu tojo weewī.

⁷ A'tiro niwī:

—Maata a'tigūti. A'ti turipū oja'quere ējōpeo yū'tigūnojō e'catigusami, niwī.

⁸ Yū'u Juā a'te nipe'tisere ī'awā. Nipe'tisere tū'owū. Tere tū'o, ī'āca be'ro Ō'acūrē wereco'tegu yū'are ī'o'cu tiro űubuepeogu ejaque'awū. ⁹ Cū pe'e tojo weecā ī'agū, niwī:

—Tojo weeticā'űa. Yū'u quē'rā cūrē da'raco'tegata ni'i. Yū'u mu'u weronojō nigū ni'i. Mu'u acawererā Ō'acū wereduti'quere wereturari masā weronojō ni'i. Tojo nicā yū'u nipe'tirā a'ti pūrīpū oja'quere ējōpeo yū'tirā weronojō ni'i. Yū'are űubuepeoticā'űa. Ō'acū pe'ere űubuepeoya, niwī.

¹⁰ Cũ yu'ure ninemowĩ:

—A'ti pũrĩpu “A'tiro wa'arosa'a” ni oja'que queoro wa'atje cã'rõ du'sa'a. Tojo weegu a'ti pũrĩpu oja'quere Õ'acũ ye quetire ya'yioropu cuoticã'ña.

¹¹ Cã'rõ du'sa'a. Ña'agũ mejãrõta cũ uaro weebata'to. Ña'abutiasere weegũ quẽ'rã mejãrõta weebata'to. Añugũ pũricã añurõ weenu'cũato. Tojo nicã Õ'acũ uaro weenu'cũgũ cãrẽ queoro weesirutuato, niwĩ.

¹² Be'ro Jesũ a'tiro niwĩ:

—Tojota ni'i. Maata a'tigusa'a. Yu'u masãrẽ o'otjere cuo'o. Nánucũ na queoro wee'quere o'oguti. ¹³ Yu'uta nimu'tãgũ, nituogupu ni'i.

¹⁴ »No'o su'tire coe'cãrã weronojõ añurã nisĩ'rĩrã na ña'arõ wee'quere du'urã, e'catirãsama. Na catise o'ocju ducare ba'amasirãsama. Na a'ti macã añubutiari macãpu sãjãamasirãsama. ¹⁵ Æpẽrã pũricã ña'arõ weeri masã ti macãpure sãjãasome. Ña'abutiario weerã, yai weronojõ tu'oña'masĩrĩ masã ti macãpure sãjãasome. Tojo nicã no'o uaro ña'arõ a'metãrãbajaque'atirã, wẽjẽcõ'arĩ masã sãjãasome. Æpẽrã Õ'acũ mejẽtare ñubuepeorãnojõ, tojo nicã nisoosere weetu'sarãnojõ sãjãasome.

¹⁶ »Yu'u Jesũ ni'i. Õ'acũrẽ wereco'tegu, yagu me'rã a'ti pũrĩ cjase nipe'tirã yu'ure ëjõpeose cururicjãrãrẽ wereduti'i. Yu'u dũporocjũ wiogu Davi pãrãmi nituriagu ni'i. Tojo nicã ñocõawũ bo'reque'ari cura asistemujãtigũ weronojõ nigũ ni'i, niwĩ Jesũ.

¹⁷ Cũ tojo nĩca be'ro Espĩritu Santu, tojo nicã Jesucristore ëjõpeorã a'tiro niwã:

—A'tibaque'oya, niwã.

No'o a'tere tu'orãnojõ quẽ'rã “A'tiatio”, niato.

No'o acowuorã sĩ'rĩsĩ'rĩrãnojõ a'tiatio. Aco catise warore o'osere sĩ'rĩrã a'tiatio. Te ne wapamarĩrõsa'a.

¹⁸ Nipe'tirã Õ'acũ ye quetire a'ti pũrĩpu oja'quere tu'orãrẽ a'tiro ni wereyuguti. No'o a'ti pũrĩpu oja'quere ojayu'ruogunojõrẽ Õ'acũ bu'iri da'regusami. A'ti pũrĩpu bu'iri da'resere oja'quenojõrẽta cãrẽ weegusami.

¹⁹ No'o a'ti pũrĩpu oja'quere du'agunojõrẽ Õ'acũ a'tiro weegusami. Cũ ojadu'a'caronojõta Õ'acũ catinu'cũse cuorã ojaõ'ono'ca pũrĩpure cũ wãmerẽ coegusami. Cũ yucu cjase catise o'ocju ducare ba'asome. Cũ ti macã añurĩ macãrẽ sãjãasome. A'te quetire a'ti pũrĩpure ojano'o.

²⁰ Jesucristo a'tere weregu, a'tiro nimi:

—Tojota ni'i. Cã'rõacã du'sa'a yu'u dijatiatjo, nimi.

Tojota wa'arosa'a. Wiogu Jesũ, quero a'tibaque'oya.

²¹ Marĩ wiogu Jesucristo musã nipe'tirãrẽ añurõ weeato. Tojota weeato.

Õ'ACË YERE UCÛRĨ TURI
en tucano
Õ'ACË YERE UCÛRĨ TURI
tucano

A'tiro nisī'rīrō wee'e nise ni'i (Glosario)

Ángel Quetiweredutigu o'onoc'u nimi, nisī'rīrō wee'e. Ō'acūrē wereco'tegu u'musecū Ō'acū yere da'ra, cū ye quetire wereco'tegu nisami. Cū marī a'ti turicjārā weronojō nitisami.

Apocalipsis Masīno'ña marī'quere bajuyoropu ī'o'que ni'i, nisī'rīrō wee'e. Quē'ese weronojō ī'o'que ni'i.

Arameo Jesú a'ti nucūcāpu nícaterore cū ní'caropure a'te ucūsereta ucūyu'rūnu'cācārā niwā.

Areópago Atena wāmetiri macāpure u'muarī bu'a ūtāperipijarore tojo pisucārā niwā. Topu ti macācjārā "A'tiro weeroa'a" niri masā nerēwuacārā niwā. Tojo nicā topu nerēwuarāta tja Areópago wāmeticārā niwā.

Arca de la alianza Israe curuacjārārē Egiptopu wijāca be'ro Ō'acū na ūrūgū Sinaipu nicā, Moisére ni'cā acaro weeduticu niwī. Ō'acū "Masā me'rā añurō weegūti" ní'quere cūori acaro nicaro niwā. Ti acaro po'peapure Ō'acū diez dutise ojacū'que ūtāpjīrī, tojo nicā Aarō yagu tuacjū ḥasāwijicjū sāñacaro niwā. Apeye ni'cārū uru me'rā weecaru manā poseticjū sāñacaro niwā. Ti acaro uru caseri me'rā omabi'ano'caro niwā. Ex 40.3; Jos 6.3-15; Heb 9.4-5.

Artemisa Éfesocjārā na ējōpeogo queose yee'co nico niwō. Āpērā core Diana pisucārā niwā.

Aso Apetero ti macārē Aso nisama.

Beelzebú Wātīa wiogure tojo pisucārā niwā.

Cameyo Wa'icu masā na pesawā'cāgū, apeque o'mabosagu nisami. Cū sē'emarē pacase wacupaga paca tuupeosami.

Capernau Apetero ti macārē Cafarnau nisama. Ū'muarī bu'a, butiwijiri bu'a nisī'rīrō weecaro niwā.

Cebada Duporocjārāpu pajasecūorā te me'rā pā wee, ba'acārā niwā.

Clauda nucūrō Āpērā Cauda nucūrō nisama.

Coroneta Cōme me'rā wéecawu puticā uputu busupjure tojo nisama.

Cristo Griego ye me'rā "Ō'acū bese'cu cū o'ó'cu nimi", nisī'rīrō wee'e. Hebreo ye me'rā "Mesías" nisama.

Epicúreos "Marī catiri ūmucore e'catisenojōrē weeroa'a" ni bu'esere siruturi masā nicārā niwā.

Estoicos "Marī nisetironojōta nicā'rōua'a; mejēcā weesī'rīsenojō, e'catisenojōrē, pūrīsenojōrē tojo tu'ōña'cā'rōua'a" ni bu'esere siruturi masā nicārā niwā.

Fariseo masā Judío masā cururicjārā wiorārē tojo pisucārā niwā. Na Moisé duti'quere weepe'odutiri masā, na ḥecūsumua weemujāti'quere nemopeori masā nicārā niwā.

Gadara Apetero toreta tja Gerasa nisama.

Genesare Apetero Galilea wāmetiri ditarareta tojo pisucārā niwā. Tojo nicā ni'cā di'ta, ti ditara majārōpu nīrōrē tojo pisucārā niwā.

Griego A'te ucūserere Jesú nícateropure nipe'tirocjārā ucūcārā niwā. Ō'acū yere ucūrī turi (Nuevo Testamento) a'te ucūse me'rāta ojanoc'caro niwā. Tojo nicā Grecia (Acaya) cjārārē tojo pisucārā niwā.

Hebreo masã Abrã “hebreo masã” pisumu'tãno'cu niwĩ. Be'ro cũ Isaare põ'rãtica be'ro cũrẽ, cũ põ'rãrẽ, cũ pãrãmerã nituriarãrẽ mejãrõta “hebreo masã” pisuno'cãrã niwã. Na ucũsere “hebreo” pisuno'caro niwũ. Gn 14.13.

Hermes Griego masã na ãjõpeogu queose yee'cu nicũ niwĩ. Romano masã cũrẽ Mercurio pisucãrã niwã.

Hisopo Yucusiti judío masã Õ'acũrẽ ãjõpeorã na ña'arõ wee'quere acoboJose sãrĩrã yoso pããsteri si'ti nicaro niwũ.

Iglesia Nipe'tirã Jesucristore ãjõpeori curuacjãrãrẽ tojo nisama. Masã weéca wi'i mejẽtare tojo nisama.

Isabe Apetero coreta Elisabet nisama.

Israe Ne warore Jacob wãmeticu niwĩ. Cũ Isaa macũ nicũ niwĩ. Be'ro Õ'acũrẽ wereco'tegu me'rã a'mequẽca be'ro tojo wãme dũcayucu niwĩ.

Israelita Israe curuacjãrãrẽ, Jacob põ'rã doce cururicjãrãrẽ tojo nicãrã niwã.

Judío masã Israe curuacjãrã Judea di'tapu nirã “judío masã” pisuno'cãrã niwã. Siape'e me'rã nipe'tirã Israe curuacjãrã tojo pisuno'cãrã niwã. Na hebreo yere ucũcãrã niwã.

Legión Ticurã ni'i, nirõ marĩrõ, pãjãrã waro ni'i, nĩsĩ'rĩrõ wee'e.

Levadura Pã weerã pã'mu, bucuato nĩrã na morẽse ni'i. Te nipe'tise na morẽsepure a'mesu'ape'tia wa'asa'a.

Levita Levĩ ya curuacjãrã nĩsĩ'rĩrõ wee'e. Levĩ wãmetigu pa'ia ya curuacjãrẽ tojo pisucãrã niwã. Ti curuacjãrã ãpẽrã pa'iare Õ'acũ ye cjasere weetamuco'terã nicãrã niwã.

Litro Aco ni'cãgã borewaria ejatuario posetisere tojo nisama.

Maestros de la ley Moisé oja'quere bu'eri masã nicãrã niwã. Ne waropuma narẽ “escriba” pisucãrã niwã. “Escriba” duporocjãrã Moisé duti'quere ojaturari masãrẽ tojo pisucãrã niwã.

Maná Israe curuacjãrãrẽ na yucu marĩrõ, masã marĩrõpu wa'acã, Õ'acũ cũ u'muse cjase ba'ase o'o'que nicaro niwũ. Na Egiptopu wijarã Canaãpu wa'arã, cuarenta cũ'marĩ tere ba'acãrã niwã.

Mateo Apetero cũrẽ Levĩ nisama.

Mesías Hebreo ye me'rã “Õ'acũ bese'cu cũ o'ó'cu nĩmi,” nĩsĩ'rĩrõ wee'e. Griego ye me'rã Cristo nisama.

Nardo Ë'mutise ni'cã yucusitipu tigu nu'cõrĩ me'rã wee'quere tojo nicãrã niwã.

Natanae Apetero cũrẽ Bartolomé nisama.

Nicolaíta wãmetiri curuacjãrã Jesucristore ãjõpeorã nimirã ãpẽrãnojõrẽ ãjõpeo, a'metãrãsenojõrẽ weesetirãrẽ tojo nicãrã niwã.

Niyeru wapaseeri masã Romano masã wiogure da'ratamurĩ masã nicãrã niwã. Na judío masã na acawererãrẽ niyeru wapasee, ape di'tacjũ wiogupure o'ocãrã niwã. Apeterore o'ope'otipã. Tojo weerã judío masã narẽ “Marĩ acawererã nimirãta, ña'arõ weema, yajari masã nima”, nicãrã niwã. Apeterore narẽta tja “publicano” nisama.

Õ'acũ wi'i Jerusalẽ cja wi'i, ni'cã wi'i nĩrĩ wi'ire tojo pisucãrã niwã. Judío masã nerẽ ñubueri wi'i nicaro niwã. Ti wi'ipu Õ'acũrẽ e'catipeorã, wa'icurãrẽ wẽjẽ ãjũamorõpeocãrã niwã. Ti wi'ire “templo” nisama.

Paraíso Ë'muse Õ'acũ tiropure tojo nisama.

Pascua bosenumu Judío masã ñecũsumua Egiptopu ní'cãrãrẽ ape di'tapu miiwija'quere wãcũsiruturi bosenumurẽ tojo nisama.

Pentecosté Judío masã na ote'que (trigore) ñe'erĩ bosenumu nicaro niwã. Cincuenta numurĩ Pascua bosenumu wa'áca be'ro ti bosenumurẽ weewuacãrã niwã.

Priscila Apetero coreta Prisca nisama.

Saduceo masã Ápẽrãrẽ na bu'ese me'rã ëjõpeocã weerã wiori nicãrã niwã. Na judío masã cã'curuacã nicãrã niwã. Na masã wẽrĩca be'ro masãsere, Ô'acũrẽ wereco'terã nisama nisere ëjõpeoticãrã niwã.

Sauru Judío masã soowuari numu nicaro niwã. Ti numurẽ Ô'acũ dia'cũrẽ ñubuepeoduti, ne da'radutiticãrã niwã.

Silvano Apetero á'rĩrẽ Sila pisucãrã niwã.

Sinagogas Judío masã nerẽwuase wi'seri nicaro niwã. Macãrĩnucũ te wi'seripu Ô'acũrẽ ñubuepeo, masãrẽ bu'emujãcãrã niwã.

Trigo Arusu weronojõ ba'ase nisa'a. Te peri me'rã harina wãmetisere weesama. Te harina me'rã pãrẽ weesama. Tere peje apeyenojõ cuorã ba'acãrã niwã. Pajasecuorã pe'e te weronojõ bajuse cebadare ba'acãrã niwã.

Troa Apeterore ti macãrẽ Troáde nisama.

Wi'seriacã weeri bosenumu Jerusalẽpure judío masã cã'marĩnucũ ni'cã bosenumu na otesere ñe'éca be'ro weewuacãrã niwã. Na ñecũsumua Egiptopu wijáca be'ro cuarenta cã'marĩ masã marĩrõ, yucu marĩrõpu na sija'quere wãcũsiruturi bosenumu nicaro niwã.

Zeus Griego masã na ëjõpeogu queose yee'cu nicu niwã. Romano masã cãrẽ Júpiter pisucãrã niwã.